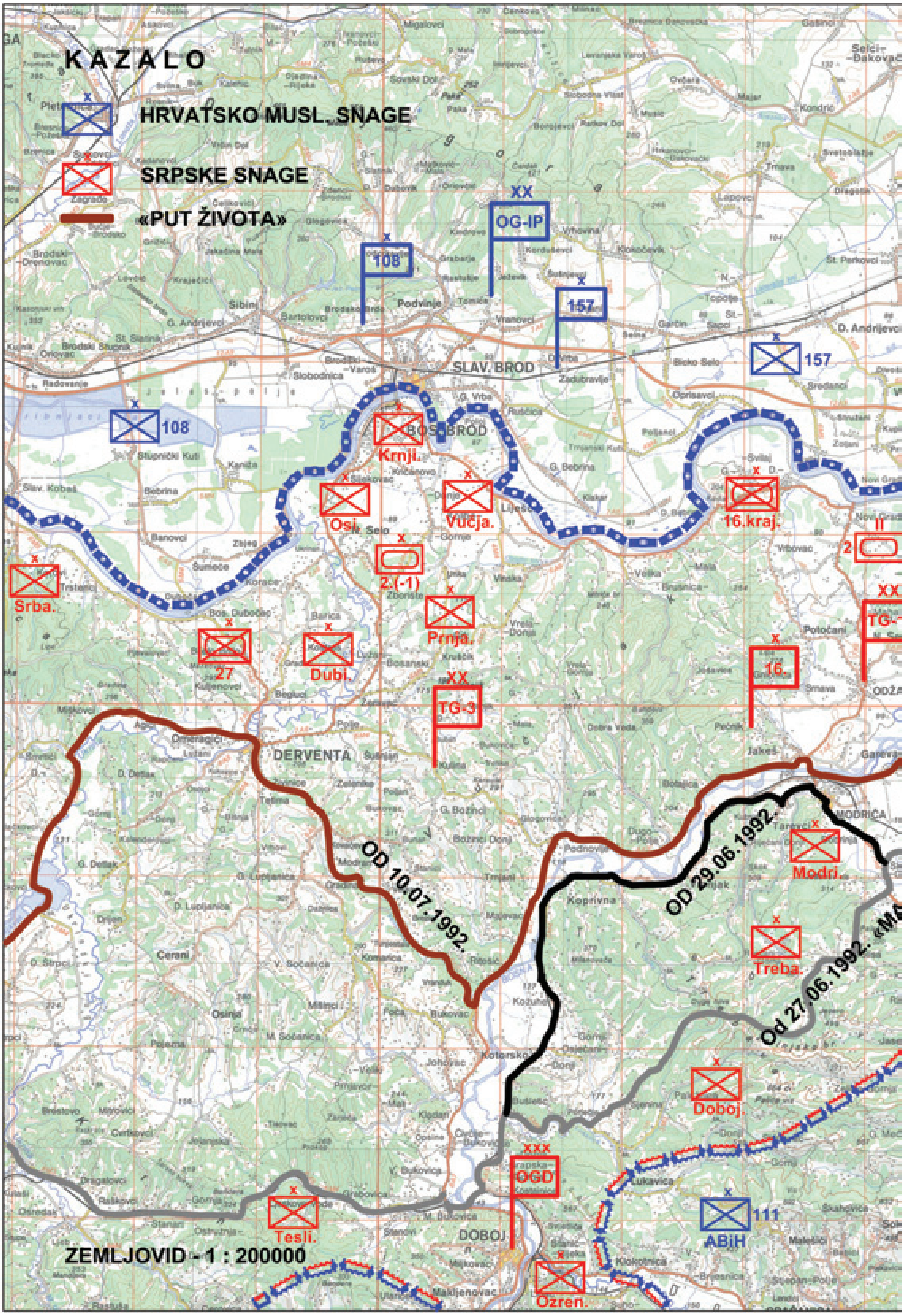
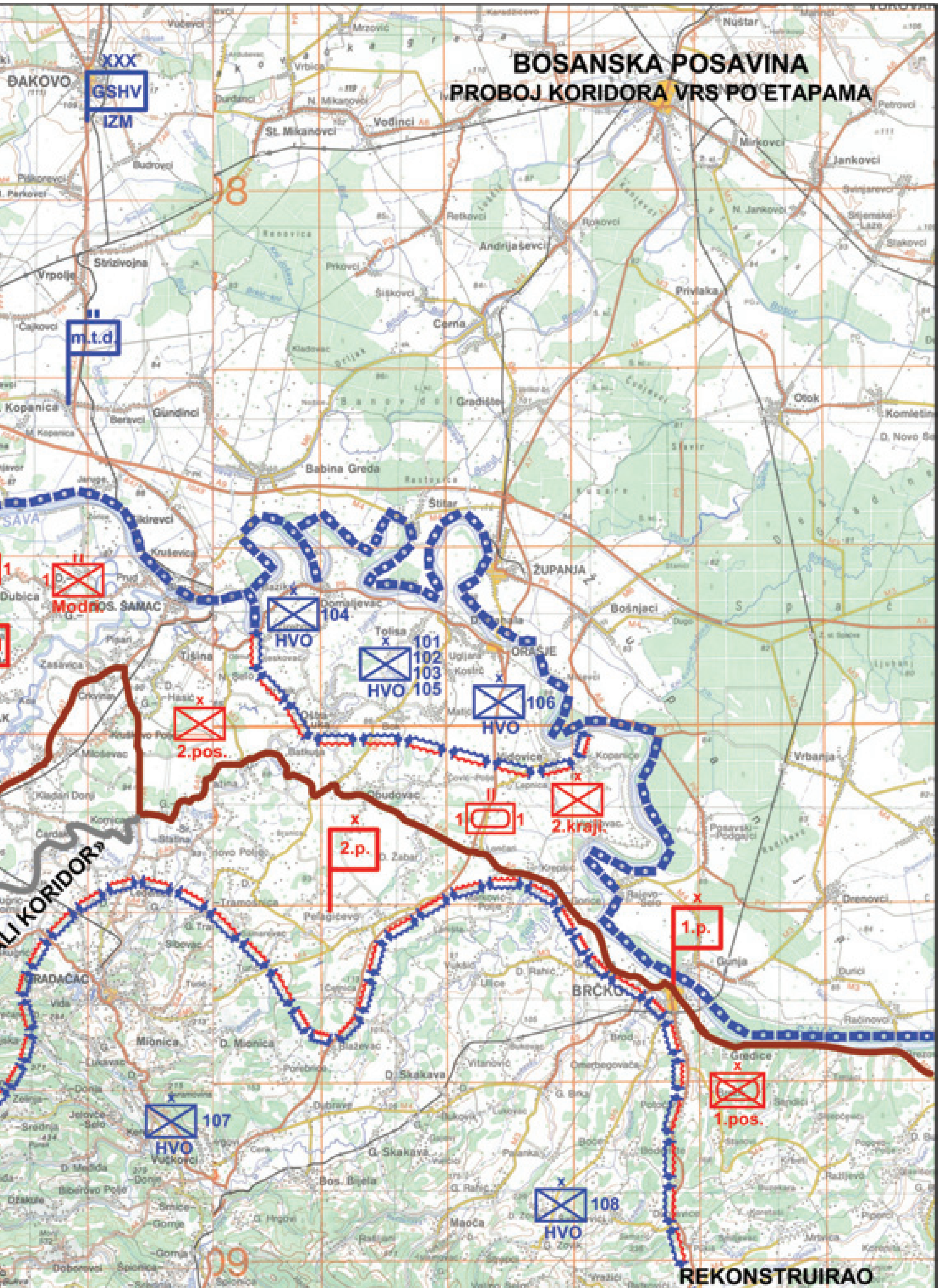
JERKO ZOVAK

RAT
U BOSANSKOJ POSAVINI 1992.

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
«PUT ŽIVOTA»
ZEMLJOVID - 1 : 200000
OG-IP
108
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
Krnji.
Osi.
Vučja.
16.kraj.
2.(-1)
Srba.
Prnja.
27
Dubi.
TG-3
16.
DERVENTA
OD 10.07.1992.
OD 29.06.1992.
Od 27.06.1992.
Modri.
Treba.
Doboj.
OGD
Tesli.
DOBOJ
111
ABiH
Ozren.
MODRIČA

BOSANSKA POSAVINA
PROBOJ KORIDORA VRS PO ETAPAMA
XXX
GSHV
IZM
ĐAKOVO
m.t.d.
Vrpolje
Strizivojna
Kopanica
Babina Greda
Štitar
ŽUPANJA
Gradište
Cerna
Andrijaševci
Retkovci
Vinkovci
Privlaka
Otok
SAVA
Modri
BOS. ŠAMAC
Domaljevac
104
HVO
Tolisa
101
102
103
105
HVO
ORAŠJE
106
HVO
2.pos.
2.p.
2.kraji.
1.p.
1.pos.
Gunja
BRČKO
Pelagićevo
Bos. Bijela
Tramošnica
GRADAČAC
107
HVO
108
HVO
Gredice
Bošnjaci
Drenovci
Vrbanja
«KORIDOR»
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

Knjigu posvećujem
Zvonimiru Čuljku
borcu 4./3./108. br. ZNG HV
poginulom 03. rujna 1992. godine
u Gornjim Kolibama

Nakladnici:
Posavska Hrvatska d.o.o.
Grad Slavonski Brod

Za nakladnike:
Branko Penić
dr. Mirko Duspara

Urednik:
Domagoj Zovak, prof.

Recenzent:
dr.sc. Ivica Miškulin

Pogovor:
Stožerni general, u mirovini
Petar Stipetić

Lektorica:
Katarina Aladrović, prof.

Prijevod na engleski jezik:
Ana Matković, prof.

Grafički urednik:
Branimir Zovak

Tisak:
Gradska tiskara Osijek d.d.

Naklada: 2000

CIP - Katalogizacija u publikaciji

UDK 355.1 (497.6-3 Posavina)"1992"

ZOVAK Jerko
Rat u Bosanskoj Posavini 1992. / Jerko Zovak, -
Slavonski Brod; Posavska Hrvatska; Grad Slavonski Brod,
2009. - 770 str.: fotogr.: 24 cm

ISBN 978-953-6357-86-4

JERKO ZOVAK

RAT
U BOSANSKOJ POSAVINI 1992.

Slavonski Brod, 07. listopada 2009.

SADRŽAJ

III. KRONOLOGIJA

IV. SLUŽBENI STAVOVI O GUBITKU BOSANSKE POSAVINE

V. NAKON SVEGA

VI. TRINAEST TEZA S ZAKLJUČKOM

PRILOG

PREDGOVOR

Postoji više razloga zbog kojih ne bih trebao pisati o ratu u Bosanskoj Posavini, odnosno gubitku „Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“. Prvo, moglo bi mi se spočitnuti kako kao aktivni sudionik događanja, od prve bitke hrvatsko-muslimanskih snaga za Bosanski Brod, do posljednjih borbi za očuvanje mostobrana i samog Bosanskog Broda - ne mogu biti objektivan. Drugo, moji suborci, a osobito zapovjednici, što zbog gorčine koju nose u sebi jer su oklevetani, što zbog straha kako njihovo viđenje događaja neće biti shvaćeno kao objektivna istina, nerado svjedoče o svom mjestu i ulozi za vrijeme 200 dnevnog rata za Bosansku Posavinu. Treće, svi pisani izvori nužni za sažimanje podataka koji bi vjerno i u cijelosti oslikali događanja, još nisu dostupni. Četvrto, pravi ratnici analizu i vrednovanje njihovih bitaka prepuštaju struci i povjesničarima…

Kao što postoje uvjerljivi razlozi, za ne pisanje, postoje još uvjerljiviji, za pisanje. Prvo, službeni stav zapovjednika Slavonskog bojišta general bojnika Petra Stipetića, iznesen u njegovoj „Analizi i zaključcima o bojnom djelovanju na brodsko-derventskom bojištu u periodu od 28.09. do 07.10.1992. god.“ koji glasi: *„Po ocjeni zapovjedništva Slavonskog bojišta, osnovni uzrok gubitka Bosanskog Broda i cijelog mostobrana jeste samovolja zapovjedništva 108. i 3. „A“ br. HV i 101. br. HVO koje nisu postupile po zapovijedima nadređenih zapovjedništava i samovoljno su bez prisile od strane neprijatelja, te opravdanih razloga, napustile bojište i tako najizravnije utjecale na ovakav razvoj situacije“.*[1] Drugo, službeni stav Komisije za ispitivanje okolnosti pod kojima su angažirani dio 3. „A“ br. i 108. br. HV izvršili svoju borbenu zadaću. Naime, komisija je *„nepobitno utvrdila da je zapovjednik 108. br. HV pukovnik Sorić Stanislav odgovoran za navedene propuste koji su doprinijeli neuspjehu brigade na bojišnici, te da treba primijeniti mjere protiv njega prema propisniku o vojnoj stezi.“*[2] Treće, službeni stav zapovjednika Operativne zone Osijek, brigadira Vinka Vrbanca, koji glasi: *„Osobno se smatram odgovornim, a kao vojak postiđen i popljuvan, jer nismo izgubili Brod u krvi i znoju već u bezglavom povlačenju.“*[3] Četvrto, moji suborci iz 108. i drugih brigada HV (i HVO), koji zaslužuju duboko poštovanje, a ne osudu, za sve što su kao ratnici učinili - od ulaska u Bosanski Brod (i Bosansku Posavinu) do njegova organiziranog napuštanja. Peto, moji sinovi Domagoj, Branimir, Krešimir i Trpimir te unuk Borna, koji imaju pravo na istinu o očevom (djedovom) ratnom putu.

Dakle, odlučio sam pokazati kako službeni stavovi zapovjednika Slavonskog bojišta, generala Petra Stipetića, zapovjednika Operativne zone Osijek, brigadira Vinka Vrbanca, Komisije Operativne zone Osijek i Komisije Vijeća narodne obrane RH, te na osnovu tih službenih stavova, putem medija stvoreno i usvojeno javno mišljenje -

---

1 Zapovjedništvo Slav. bojišta, Kl.: 032-01/92-01 Ur.br.: 1076/5-01-92-205, Đakovo, 12.10.1992.god.
2 Zapovjedništvo OZ Osijek, Klasa:035-01/92-01, Ur.br:1076-02-92-8, od 09.10.1992. god.
3 Zapovjedništvo OZ Osijek, Klasa:035-01/92-01/01, Ur.broj.:1076-01-92-53, od 13.10.1992. god.

ne odgovaraju istini. Odnosno, kako „108. i 3. 'A' br. HV., te 101. br. HVO“ nisu „osnovni uzrok gubitka Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“. Knjigom koju držite u rukama, imam namjeru pokazati kako ove tri brigade nisu ni taktički *povod,* a kamoli operativni ili strateški *uzrok* gubitka Bosanskog Broda.

Držeći kako je uzrok svih ratova 1991.-1995. na prostoru bivše SFRJ, pa tako i ovog u Bosanskoj Posavini - velikosrpski hegemonizam, u uvodnim poglavljima telegrafski prenosim povijest razvoja projekta *Velike Srbije*, te pripremu i početak obrane od tog projekta, s početnim rasporedom snaga na prostoru Bosanske Posavine.

U središnjem dijelu knjige, kronološki navodim dokumente koji govore o početku, tijeku i završetku borbi za Bosansku Posavinu, posebno ističući one koji svjedoče o proboju *koridora,* te o posljednjih osam dana borbe za Bosanski Brod. Sadržaj dokumenata sam vrlo rijetko prepričavao nastojeći što više sačuvati njihovu izvornost i na taj način čitatelju predstaviti agoniju hrvatsko-muslimanskih snaga iz tog vremena i prostora.

Zaključke Komisije OZ Osijek, Zapovjednika Slavonskog bojišta i Zapovjednika OZ Osijek, te Komisije Vijeća narodne obrane RH, kao i druge nedvojbeno optužujuće dokumente za pripadnike tri navedene postrojbe, donosim pri kraju knjige - kao rekapitulaciju optužbi, a svoje teze sa zaključkom, kojima pobijam te optužbe, iznosim na samom kraju.

Rekonstruiranje situacija na zemljovidima radio sam, primarno, temeljem službenih zapovijedi i izvješća, te je njihova točnost u izravnoj korelaciji s točnošću tih dokumenata. Dokumente, za koje ne navodim izvor, pronašao sam na stranici www. slobodanpraljak. com, a kopije se nalaze u mom arhivu. Autentičnost korištenih dokumenata provjeravao sam kod njihovih autora npr. U HV kod stožernog generala Petra Stipetića, brigadnog generala Vinka Štefaneka i dr., te u VRS kod general pukovnika Novice Simića, general majora Slavka Lisice i dr.

U citiranim tekstovima nisu vršene nikakve lektorske niti korektorske intervencije kako bi se sačuvao izvorni sadržaj i jezični oblik.

Nakon vlastitog istraživanja, objavljujem popis poginulih i nestalih boraca-šehida 101.-108. br. HVO Bosanske Posavine.[4]

Svima koji su mi pomogli kako bi sadržaj ove knjige bio što vjerodostojniji, posebno navedenim konzultantima, kao i onima koji će mi ukazati na propuste u njoj, iskreno zahvaljujem.

Dobro sam potkovan u svojoj nesigurnosti.
Meša Selimović

---

[4] Popise poginulih pripadnika HV vidi u: *Heroji ne umiru (I i II knjiga),* urednik, mr.sc. Dinko ČUTURA, Hrvatska zajednica udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata Republike Hrvatske, Zagreb, 2009., *Poginuli branitelji Domovinskog rata,* glavni urednik Ivan CINDRIĆ, Udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata Slavonski Brod i Posavska Hrvatska d.o.o. Slavonski Brod, Slavonski brod, 2009., Mario KEVO, *Stradalnici Brodsko-posavske županije u Domovinskom ratu*, Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest - podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2006.

UVOD

Tijekom četverogodišnjeg rata (1991. - 1995.) za nacionalno oslobođenje Slovenaca, Hrvata, Bošnjaka, Albanaca i drugih nesrpskih naroda s prostora Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) od velikosrpskog hegemonizma, vođene su brojne krvave bitke, ali niti jedna nije bila tako krvava, tako duga i tako *mistična*[5] kao bitka za Bosansku Posavinu.

Agresijom Jugoslavenske Narodne Armije (JNA), srpskih pripadnika Teritorijalne Obrane (TO), te domaćih i iz Srbije i Crne Gore angažiranih paravojnih formacija, na općinu Bosanski Brod, 03. ožujka 1992. godine - počeo je rat na prostoru Bosanske Posavine, a samim time i u Bosni i Hercegovini, jer je po prvi put došlo do otvorenog sukoba između hrvatsko-muslimanskih i srpskih snaga.

.Temeljem iskustva iz rata s istim neprijateljem u Hrvatskoj, već na samom početku je bilo jasno kako su ciljevi agresora *„uspostavljanje veze sa Semberijom i Srbijom, te izbijanje na rijeku Savu i uspostavljanje sjevernih granica Srpske Republike BiH.“*[6]

Pod *„uspostavljanje veze sa Semberijom, te izbijanje na rijeku Savu“,* srpski general Slavko Lisica je podrazumijevao kako mora s prostora Bosanske Posavine (oko 2650 km^2), u ime 100.252 (27,76 %)[7] stanovnika srpske nacionalnosti, etnički, od nesrba, *očistiti* 260.848 (72,23 %)[8] Posavljaka. Jer, po njegovu mišljenju, *„to je bila i ostaće srpska zemlja i nemaju (Hrvati i Muslimani) razloga da tu budu!“*[9]

S ciljem sprečavanja ostvarenja velikosrpskog plana, Hrvati i Muslimani, u skladu sa svojim ne velikim vojnim materijalnim i stručnim kapacitetima, u početku spontano, a kasnije sve organiziranije - spremaju se za obranu.

Kako Bosanska Posavina (u kojoj je 1991. god. živjelo 128.741, odnosno 35,65 % Hrvata)[10] graniči s Republikom Hrvatskom, postojali su politički i vojni razlozi da se Hrvatska država aktivno uključi u pripremu, organizaciju i vođenje obrane tog prostora i naroda. Razlozi su: prvo, sukladni međunarodnom pravu o obrani zemlje od neprijatelja koji vrši agresiju s teritorija druge države,[11] drugo, sukladni bilateralnom Sporazumu o prijateljstvu i suradnji između Republike BiH i Republike Hrvatske (točka 6. i 8.), Zagreb, 21. srpnja 1992. god. i Dodatka sporazumu (točka 3.), New York, 23. rujna 1992. god.,[12] treće, sukladni odredbama članka 10. Ustava Republike

---

[5] Tajanstvena, zagonetna, nerazumljiva, neshvatljiva, nerazjašnjiva

[6] Slavko LISICA, *Komandant bez potrebe*, Banja Luka, Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2000. god., str. 16.)

[7] Dr. Marko BABIĆ, *Owen-Stoltenbergovo i međunarodno diplomatsko legaliziranje srpske okupacije i zločina u Bosanskoj Posavini,* Vidovice-Zagreb, Croatan, Zagreb, 1994. str. 59.

[8] Isto

[9] LISICA, n.d., str. 34.

[10] BABIĆ, n.d., str. 59.

[11] Konvencija (IV) o zakonima i običajima rata na kopnu i Pravilnik uz Konvenciju, Haag 107.

[12] Sporazum o prijateljstvu i suradnji i Dodatak sporazumu RH i BiH nalaze se na 159-161 stranici.

Hrvatske[13], kojim se „dijelovima hrvatskog naroda u drugim državama jamči osobita skrb i zaštita."

A kako je Hrvatsko vrhovništvo[14] reagiralo? Koliko je blagovremeno, sveobuhvatno, otvoreno i jasno artikuliralo hrvatske političke i vojne interese u bosanskoj Posavini, te koliko je pritom mislilo ozbiljno i bilo dosljedno? O tome najbolje može svjedočiti prvi zapovjednik Operativne grupe „Istočna Posavina" (OGIP)[15], poručnik Ivo Petrić. On to, nehotice, i čini prvom rečenicom svog prvog izvješća Glavnom stožeru Hrvatske vojske (GS HV), 27. veljače 1992. god. navodeći kako: „**Ovo zapovjedništvo, u nedostatku detaljnih uputa**, a na osnovu kadrovskih, financijskih i materijalnih mogućnosti, te posebno **imajući u vidu političku i vojnu situaciju** u zoni odgovornosti i šire, **odredilo je kao osnovne zadatke djelovanja**…"[16]

Dakle, ni vrhovništvo RH (predsjednik RH i vrhovni zapovjednik HV dr. Franjo Tuđman, ministar obrane RH Gojko Šušak i dr.) koje, ne zaboravimo, određuje ratne ciljeve, ni Glavni stožer HV (Načelnik, general Anton Tus i dr.) koji određuje ratnu strategiju, ni Zapovjedništvo slavonskog bojišta (general Petar Stipetić i dr.) koje određuje operativne planove, nego četvrti u hijerarhiji rukovođenja i zapovijedanja Hrvatskom vojskom, (oni na taktičkoj razini) zapovjednik OG „Istočna Posavina" (poručnik Ivo Petrić) određuje osnovne strateške, operativne i taktičke zadatke djelovanja (sic!).

U kojoj mjeri su zadaće, koje je sam sebi zadavao poručnik Ivo Petrić, korespondirale sa strategijom vrhovništva, te u kojoj mjeri su realizirane profesionalno, nije predmet razmatranja ove knjige. Tek, impresioniran sam povjerenjem koje je uživao kod predsjednika države, ministra obrane i načelnika GS HV, te količinom zadaća koje je taj poručnik primio na svoja krhka pleća. Naime, on je dva naroda (hrvatski i muslimanski) u osam BiH općina, u kratkom vremenu morao, politički homogenizirati, vojno ustrojiti, materijalno opremiti i organizirano suprotstaviti višestruko nadmoćnijem neprijatelju. Pritom od svog osnivača GS HV, osim generalne zadaće, nije dobio nikakve upute, instrukcije, operativni plan i zapovijedi, materijalna sredstva za djelovanje, nego je morao sam, sa svojih petnaestak ljudi u Zapovjedništvu OGIP, *„odrediti osnovne zadatke djelovanja"*.

Ili je vrhovništvo RH (Tuđman, Šušak i dr.) s Bosanskom Posavinom imalo posebne planove, za koje političko i vojno vodstvo osam bosansko-posavskih općina i Slavonskog Broda - nije znalo.

---

[13] Od 22. 12. 1990.

[14] Vrhovništvo - vrh, čelo, ukupnost političke, zakonodavne i izvršne vlasti. (http://hjp.srce.hr) Predsjednik Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđman i njegovi najbliži suradnici, tijekom rata, arhaično su, od strane podređenih, titulirani kao - vrhovništvo. Sami *vrhovnicu* su također tako titulirali tijela kojima su pripadali.

[15] Operativnu grupu „Istočna Posavina" (OGIP) ustrojio je Glavni stožer HV 28.11.1991.god. a njena zadaća je bila *„ustrojavanje postrojbi i naoružavanje Hrvata Bosanske Posavine s ciljem obrane 'hrvatskih' prostora, te onemogućavanje djelovanja JNA po postrojbama HV u graničnom prostoru RH, kao i onemogućavanje njihovog eventulanog prebacivanja u RH"*. Prvi zapovjednik je bio poručnik Ivo Petrić, a njegov zamjenik, pukovnik Mirko Lončarević.

[16] OGIP, Zapovjednik, poručnik, Ivo Petrić - GS HV - *Izvještaj o radu i prijedlozi* , Str.pov. Broj: 50-1, Slavonski Brod, 27.02.1992.

Ili vrhovništvo nije niti znalo što s bosanskom Posavinom, pa je inicijativu za organizaciju života na tom prostoru, naoružavanje i ustrojstvo postrojbi, te vođenje rata prepustilo *svojim ljudima* na nižoj razini. Jer „Odlukom o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna“ od 18. studenog 1991. god. predviđeno je da u sastav te zajednice uđe 30 općina BiH, ali ne i osam općina Bosanske-Posavine. I ne bi to bilo prvi put da vrhovništvo nešto ne zna. Tako nije znalo ni što s vlakovima kojima je velikosrpski generalštab JNA, golorukim Hrvatima ispred nosa, odvozio njihovo naoružanje u BiH i Srbiju, ali je znalo izrijekom strogo zabraniti da se ti vlakovi zaustavljaju i iz njih uzima naoružanje. Također nije znalo što s vojarnama, iz kojih su civilima i embrionu HV prijetili do zuba naoružana velikosrpska JNA i četnici, ali su znali izrijekom zabraniti da se vojarne napadnu.

Ili je vrhovništvo Bosansku Posavinu tretiralo kao „monetu za podkusurivanje“, trudeći se, dakako, u tom prostoru, politički, teritorijalno i materijalno *jamiti* što je moguće više.

U svakom slučaju, iz dostupnih dokumenata je vidljivo kako je vrhovništvo na prostoru Bosanske Posavine vodilo ili dvostruku politiku i imalo dvostruku liniju zapovijedanja, ili konfuznu i oportunističku politiku, koju su često provodili politički podobni poltroni i ratni profiteri, a ne vojno kvalificirani profesionalci odnosno sposobni i hrabri domoljubi.

Da je ta politika bila (i) konfuzna najbolje svjedoči, s jedne strane javno „Uputstvo“ (zapovijed) ministra obrane RH, Gojka Šuška, kako *„nije dozvoljeno ni jednom zapovjedniku slanje ili upotreba Hrvatske vojske izvan granica Republike Hrvatske “*[17], (dakle, ni za obranu Bosanske Posavine od etničkog čišćenja, niti za sprečavanje svakodnevnog nemilosrdnog neprijateljskog granatiranja prisavskih slavonskih gradova i sela), a s druge strane MO RH, GSHV, IZM GSHV u Đakovu, OZ Osijek i OG „Istočna Posavina“ u Slavonskom Brodu, izdaju zapovijedi koje se odnose na uporabu postrojbi i MTS-a u Bosanskoj Posavini. Dakle, zapovijedi postrojbama Hrvatske vojske, a ne dragovoljcima koji su se priključili hrvatsko-muslimanskim snagama (HVO), kako bi im pomogli u obrani od velikosrpske invazije na Bosansku Posavinu.

Pravdati se kako je vrijeme bilo teško, kako se *„politika morala usklađivati s zahtjevima međunarodnih čimbenika i odnosom vojnih snaga na terenu“*, samo je djelomično moguće. Naime, glavni problem je bio u tome što vrhovništvo nije jasno, čvrsto i otvoreno artikuliralo temeljna načela hrvatske politike u nametnutom ratu. Tako jasno, čvrsto i istrajno da to postane jasno i zadnjem borcu u rovu. Pa kada se ta politika usklađuje sa *„međunarodnim čimbenicima i odnosom vojnih snaga na terenu“,* da svaki vojnik i građanin RH zna - tko što, s kim i sa čim „usklađuje“?

Je li to usklađivanje velikosrpske sa velikohrvatskom politikom?

Je li to usklađivanje ustašoidnog dijela hrvatske civilne i vojne oligarhije sa drugovima velikosrpske odnosno četničke provenijencije, a sve na račun trećih - „balija“?

Je li to usklađivanje planova, interesa i akcija hrvatskih, srpskih i bošnjačkih ratnih profitera i inog kriminalnog smeća?

---

[17] MO RH, Ministar obrane, Gojko Šušak, Uputa Ministra obrane RH od 07.07.1992. god.

Ili je to usklađenje, svakom hrvatskom (i BiH) građaninu i vojniku poznatih temeljnih načela hrvatske ratne politike, sa sumnjivim predstavnicima svjetskih političkih centara moći, velikosrpskim imperijalistima i odnosom snaga na bojištu.

Iako bi se moglo reći kako su se, nakon petogodišnjeg gubitničkog ratnog pohoda po bivšoj Jugoslaviji, Miloševićevi ratnici uglavnom vratili kući - u *Smederevski sandžak*[18], alias, *Beogradski pašaluk*, jedna od njihovih (i genocidnih) tvorevina, *Republika srpska*, živi na 49 % prostora BiH.

U Bosanskom Brodu i tom dijelu sjeverne BiH, ta tvorevina živi i „zbog toga što su 3. 'A' br. i 108. br. HV, te 101. br. HVO“ koncem 1992. godine *„samovoljno, bez prisile od strane neprijatelja, te opravdanih razloga, napustile bojište“*, kako tvrdi ondašnji zapovjednik Slavonskog bojišta, general Petar Stipetić. Dakle, da su ove postrojbe „postupile po zapovijedima nadređenih zapovjedništava“, *„sjeverna granica Republike srpske“*[19] bi bila južnije od rijeke Save, a većina stanovništva s tih prostora (Hrvati i Bošnjaci) živjeli bi na svojim ognjištima (zajedno sa Srbima, dakako), te ogromne žrtve ovih naroda, datih za slobodu Bosanske Posavine, ne bi bile uzaludne.

Je li to tako?

Jesu li zaista ove tri postrojbe „osnovni uzrok gubitka Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“ ili se radi o nečem drugom? To je temeljno pitanje, na koje bi odgovor trebao dati sadržaj ove knjige. Kako bih došao do tog odgovora prikupljao sam podatke i dokumente koji bi, što je moguće vjerodostojnije, odgovorili na ovih **trinaest pitanja:**

1. **Je li** Hrvatska imala jedinstvenu, cjelovitu, principijelnu, dosljednu, transparentno oblikovanu i javno obznanjenu *politiku* prema Bosanskoj Posavini?
2. **Je li** temeljem „te i takve“ politike utvrdila ratne ciljeve, i usvojila ratnu *strategiju*?
3. **Je li** temeljem tako usvojene ratne strategije GSHV-IZM Đakovo (Zapovjedništvo „Slavonskog bojišta“) izradilo *operativne planove*?
4. **Je li** Zapovjedništvo Operativne grupe „Istočna Posavina“, u skladu s operativnim planovima, na *taktičkoj* razini, djelovalo samostalno, uz punu potporu pretpostavljenih zapovjedništava i propisanu subordinaciju?
5. **Je li** zapovjednik Operativne zone (OZ) Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, kvalitetno *snabdijevao* („servisirao“) postrojbama i materijalno tehničkim sredstvima Operativnu grupu „Istočna Posavina“ (OGIP) i Zapovjedništvo Izmještenog zapovjednog mjesta Glavnog stožera Hrvatske vojske u Đakovu (IZM GSHV)?
6. **Je li** postojalo jedinstvo i profesionalizam u sustavu *zapovijedanja*?
7. **Je li** GSHV, u skladu s zadaćom i pravilima struke, Zapovjedništvu OG „Istočna Posavina“ dodijelilo potreban broj postrojbi na uporabu - do izvršenja zapovijedi,

[18] Krajem 18. stoljeća Smederevski sandžak se dijelio u 12 nahija, koje će ostati do izbijanja Prvog srpskog ustanka: beogradsku, smederevsku, požarevačku, ćuprijsku, jagodinsku, kragujevačku, užičku, valjevsku, šabačku, rudničku, sokosku i boravičku. U ovoj, makar i uskoj samoupravi, vežbali su se Srbi za samostalnu državnu upravu, a u nastavljanju vojničkog rada održavala su pređašnje i stvarali nove elemente za samostalnu narodnu vojsku. (Dr Vasilj Popović: *Istočno pitanje*, feljton, Glas javnosti, Beograd, 16. 2. 2008.)

[19] LISICA, n.d. str. 14.

ili je „petljao“, (u skladu s *ad hoc* odlukama vrhovništva) toliko da su se branitelji Modriče, Dervente i Odžaka (i ne samo oni) osjećali *izdanim*?

8. **Je li** bilo neovlaštenog miješanja u zapovjedni lanac, (u skladu s partikularnim interesima različitih političkih, vojnih i ratno-profiterskih lobija) i tako izravno utjecalo na *moral* boraca?
9. **Je li** hrvatsko vrhovništvo, pored dvostruke linije zapovijedanja, imalo i *dvostruke kriterije* prilikom vrednovanja boraca na bojištima u RH i BiH?
10. **Je li** *odnos suprotstavljenih snaga* na bojištu bio ravnopravan?
11. **Jesu li** borci 108. i 3. „A“ br. HV i 101. br. HVO - *kukavice*?
12. **Je li** *Orašje* obranjeno isključivo zahvaljujući odsudnoj obrani branitelja?
13. **Jesu li** tri optužene postrojbe „osnovni uzrok gubitka Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“ ili se „osnovni uzrok“ krije negdje drugdje?

Odgovarajući na ta i njima slična pitanja, kronološkim praćenjem dostupnih autentičnih službenih političkih stavova najvažnijih faktora RH i BiH, te vojnih, policijskih i obavještajnih zapovijedi i izvješća nadležnih zapovjedništava i institucija HV i VRS, želim doći do, što je moguće cjelovitije, istine o tome; zašto je uistinu Hrvatska vojska početkom 1992. godine, hrabro, borbom, ušla na prostor Bosanske Posavine te zašto je pola godine kasnije taj prostor, pognute glave, napustila? Je li prostor napušten nakon višednevne (višemjesečne) neravnopravne i beznadne borbe ili *„bez prisile od strane neprijatelja, u bezglavom povlačenju“*?

Zašto su hrvatsko-muslimanske snage izgubile cjelovitu Bosansku Posavinu?

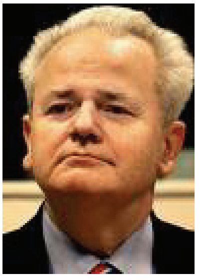
Bosanska Posavina jeste izgubljena u ratu, ali, za sada još nije pouzdano utvrđeno tko je za to kriv - ratnici ili njihovi naredbodavci - političari? Sadržaj ove knjige bi trebao pomoći u rasvjetljavanju te enigme.

Iako metodologija kojom je pisana ova knjiga, nije znanstvena, njen sadržaj nije ni apologija hrvatsko-muslimanskim, niti sud srpskim snagama, nego pokušaj dolaska do istine putem raspoloživih izvornih dokumenata i svjedoka, važnih za vrijeme i prostor o kojem pišem.

I.
UZROCI RATOVA NA PROSTORU BIVŠE JUGOSLAVIJE OD 1991. DO 1995. GODINE

Blago onim, koji se mogu ponositi svojim porazi;
a teško onim, koji se moraju stidjeti svojih pobjeda.
August Harambašić

IDEOLOGIJA *VELIKE SRBIJE*

S.Milošević

Uzroci svih ratova 1991.-1995. na prostoru bivše SFRJ leže u dvjestogodišnjem, a poslije Titove smrti 1980. god. neobuzdavanom, velikosrpskom hegemonizmu. U ideji, koja je programski cjelovito predočena 1986. god. - objavom *Memoranduma SANU* i njegovoj višegodišnjoj artikulaciji putem javnih medija i „događanja naroda", na usmjeravanim masovnim mitinzima „antibirokratske revolucije". Održavanje mitinga na prostorima zamišljene *Velike Srbije* u okviru AVNOJ-ske Jugoslavije, bilo je utiranje puta crtanju novih granica, topovima.

Iako je rat *„nastavak politike drugim, nasilnim, sredstvima"*[20], *„politika se također nastavlja tijekom rata"*.[21] Zbog toga je nužno razumjeti, s jedne strane onu politiku koja je uzrokovala rat, a s druge, onu politiku koja se vodi tijekom rata, kako bismo razumjeli njegov početak, tijek, okončanje i dakako, posljedice.

Bosanska Posavina je tijekom rata 1992. god., bila hodnik Krležine *balkanske krčme* u kojoj je velikosrpski hegemonist **Slobodan Milošević**, na samom kraju 20. stoljeća - *ugasio svjetlo.* „Gašenjem svjetla" u bivšoj Jugoslaviji, taj despot je imao ambiciju ući u srpsku povijest kao oživotvoritelj stoljetnog sna o *Drang nach Westen*[22] i konačnom oblikovanju V*elike Srbije* na razvalinama Jugoslavije, ako je moguće, crtom „Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica".

Međutim, to nije bila ekskluzivna ideja „balkanskog krvnika" Slobodana Miloševića. On je, kao predvodnik srpske političke i vojne oligarhije i profesionalnih oficira stavljenih u njihovu funkciju, samo htio iskoristiti međunarodna tektonska politička gibanja nastala padom sovjetskog komunizma i Berlinskog zida, te za zamišljenu *Veliku Srbiju* zgrabiti koliko je moguće teritorija.

Ozbiljna težnja za stvaranje V*elike Srbije*, iako ne pod tim imenom, javlja se prije 200 godina, nakon prvoga srpskoga ustanka 1804. godine. Primarno, bio je to program nacionalne integracije i stvaranja nacionalne države u maksimalnim granicama, što je bila uobičajena pojava početkom 19. stoljeća i nije nikakva rijetkost među europskim narodima koji su nacionalno buđenje doživjeli u razdoblju tokom i poslije Francuske revolucije (1789.-1795.). U onoj mjeri u kojoj je to bila prirodna borba srpskog naroda za njihovo pravo na očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta, nema im se što zamjeriti. Ali kada njihova nastojanja imaju političko-teritorijalne pretenzije prema narodima i nacionalnim zajednicama iz okruženja, onda to prelazi okvire borbe za vlastita građanska i nacionalna prava i prelazi u agresiju.

Upravo u pretenzijama prema kulturnom i političkom dignitetu i teritorijalnom integritetu drugih naroda, zrcalila se ideja *Velike Srbije*, te su se prepoznavali njeni

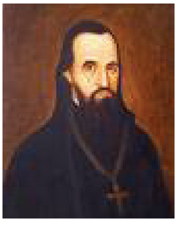
[20] Carl von CLAUSEWITZ

[21] Vladimir Iljić Lenjin u svom tekstu o separatnom miru (http://www.hrvatski-vojnik.hr)

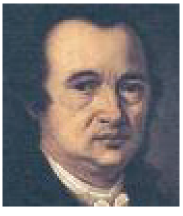
[22] Na njemačkom jeziku „Prodor na zapad"; parafrazirajući *„Drang nach Osten" - prodor na istok,* što je bio njemački politički i vojni cilj u 2. svjetskom ratu, kako bi bio proširen njihov, njemački, životni prostor - *lebensraum*).

zagovornici i nositelji. Svoje kulturne i političke stavove, zagovornici V*elike Srbije*, nisu niti krili. Dapače, svoje ideje iznosili su u pisanim radovima i javnim nastupima.

Kako V*elika Srbija* nije predmet razmatranja ove knjige, nego samo nužno kontekstualiziranje, telegrafski ću navesti tek glavne nositelje ideje, te njihove temeljne političke i vojne stavove.

Jovan Rajić (1726.-1801.) monah koji u svom radu „Istorija raznih slovenskih narodov, najpače Bolgar, Horvatov, i Serbov", napisanom 1786., a objavljenom 1794. god. u Beču, *Dalmaciju, Slavoniju i Bosnu i Hercegovinu ubraja u srpske zemlje.*[23]

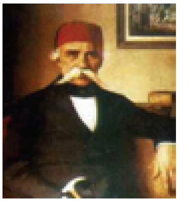
Dositej Obradović (1739.-1811.), školovan i odgajan za monaha, a predodređen za prosvjetitelja, poliglot, koji je u Zagrebu studirao latinski, i Karađorđev ministar prosvjete, koji se zalagao za jedinstvo Južnih Slavena, nije odolio velikosrpskoj ideji. U svom „Pismu Haralampiju", objavljenom 1783., on konstatira, da *svi Južni Slaveni, osim Slovenaca i Bugara, govore istim jezikom, hrvatskim i srpskim,* pa zaključuje, da su svi koji tim jezikom govore*"čisti srbi"* odnosno *„braća Srblji".*[24]

Sava Tekelija (1761.-1842.) srpski kulturni i politički radnik iz druge polovice 18. i prve polovice 19. stoljeća, zastupnik u Temišvarskom i Požunskom saboru, borac za prava Srba jednaka onima koja su imali Mađari, izdao je 1806. kartu u kojoj su *Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Dalmacija i Dubrovnik uključeni u srpske zemlje.*[25]

Dimitrije Davidović (1789.-1838.), književnik i povjesničar, srpski ministar prosvjete i unutarnjih poslova, 1818. je kao urednik lista „Novine serbske" (koje su izlazile u Beču od 1813. do 1821. god.) objavio članak pod naslovom „Pametodostojni dani Srbima Zagrepcima" u kojemu se sugerira *da su Zagrepčani Srbi odnosno Zagrebsrpski grad.*[26]

Vuk Stefanović Karadžić (1787.-1864.) je prvi velikosrpskoj ideji dao cjelovitiju teorijsku osnovu i proširio je Europom svog vremena. Ona je sadržana u njegovoj izreci *„Srbi svi i svuda!",* kojom je naslovio i članak objavljen u „Kovčežiću za istoriju, jezik i običaje Srba sva tri zakona", napisan 1836., a objavljen 1849.

[23] Božidar JAVOROVIĆ, *Velikosrpska najezda i obrana Hrvatske,* Zagreb, Defimi, 1995. str.69.
[24] Isto
[25] Isto
[26] Isto

Temeljni stavovi su:

- Svi Južni Slaveni, osim Bugara i Slovenaca govore istim jezikom - srpskim; sve su to *"braća Srblji"*. Radi se o narodu *"koji govori jednijem jezikom, ali se po zakonu (religiji) dijeli natroje"*: pravoslavci u Srbiji i izvan nje su Srbi; muslimani su Srbi, ali misle da su Turci, a katolici, koji se inače nazivaju Slavoncima, Bosancima, Dalmatincima, Dubrovčanima ili "bog zna čijim imenom" su *Srbi rimskoga zakona*. Svi su oni dakle Srbi, samo što se *"Srbi zakona rimskoga neće Srbi da zovu."*
- Hrvati kao narod ne postoje. Oni se jesu "u naše krajeve doselili odnekuda iza karpatskijeh gora u prvoj polovini sedmoga vijeka" i tu se "razdijelili nadvoje, pa se jedni namjestili u današnjoj Hrvatskoj granici i u turskoj Hrvatskoj i u Dalmaciji, a drugi ostali u Panoniji između Drave i Save".
- Po Vuku su samo ovi, koji govore *"ća"* umjesto *"što"* i *"šta",* Hrvati; *"današnji Hrvati u varmeđi zagrepskoj, varaždinskoj i križevačkoj, kojijeh je jezik kao prijelaz iz kranjskoga u srpski"*, a koji umjesto *"što"* i *"šta"* govore *"kaj", "među Slovence idu"*. Svi koji govore *"što"* ili *"šta"* su po Vuku čisti Srbi.[27]

Proglašavajući Hrvate *„Srbima zakona rimskoga“,* Vuk je sve hrvatske književne i druge stvaraoce i njihova djela svrstao u srpska. Nitko kao pojedinac, ni prije ni poslije Vuka, nije toliko pridonio velikosrpstvu, ni po dubini ni po obujmu, a ni po vremenskim i prostornim dosezima.

Ilija Garašanin (1812.-1874.) srpski političar, ministar unutarnjih poslova od 1843., ministar vanjskih poslova od 1852., predsjednik vlade od 1861., svojim "Načertanijem", objavljenim 1844. dao je politički program za stvaranje *Velike Srbije*.

Temeljni stavovi su:

- treba stvoriti veliku srpsku državu između Austrije i Rusije, a Srbija za to treba "priljubiti sve narode srpske koji ju okružavaju."
- treba obnoviti Dušanovo carstvo i nastaviti tamo gdje je on stao, jer će se tako stvoriti moćna država, *"koja će se moći među Austrijom i Rusijom održati."*
- u novoj državi treba osigurati nasljedno kneževstvo Srbije, a ne susjednih Srba i provincija, jer je ona "prirodna pokroviteljica sviju turski Slovena";[28]
- treba poduzimati razne primjerene mjere u drugim državama (prije svega u krajevima pod Austrijom), kako bi se tamošnji Slaveni pridobili za sjedinjenje sa Srbijom.[29]

[27] Isto

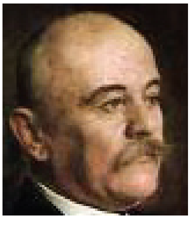
[28] Isto

[29] Temeljni nacrt, koji je nastao na ideji češkog političkoga idealista Frantiseka Zacha i poljskoga grofa Czartoryskoga bitno je izmijenjen u Garašaninovom „Načertaniju“: dok su prvotne formulacije bile u duhu panslavizma južnoslavenske provenijencije, Garašaninov je tekst općesrpski program u kojem je pojam južni Slaveni sustavno i do kraja zamijenjen srpskim imenom. Od južnoslavenskoga projekta stvoren je velikosrpski. Zbog toga su „Načertanije“, plagijat.

Nikola Stojanović (1880.-1964.) srpski političar i novinar nastavio je s razradom velikosrpske ideje. Njegove osnovne velikosrpske i protuhrvatske teze, izložene su 1902. god. u članku *"Do istrage naše ili vaše"*.

Temeljni stavovi su:

- *"Hrvati nisu ni za vreme samostalnosti, ni za ujedinjenja s Mađarskom imali razvijene nacionalne svesti ni shvaćanja zajednice interesa svih Hrvata."*
- *"Hrvati niti imaju posebnog jezika, niti zajednice običaja, ni čvrstog jedinstva života, ni, što je glavno, svesti o međusobnoj pripadnosti, i stoga ne mogu biti posebna narodnost... Oni se nalaze na prelazu iz plemena u narodnost, ali bez nade da će sačinjavati ikada posebnu narodnost ... Hrvati, dakle nisu i ne mogu biti posebna narodnost, ali su na putu da postanu - srpska narodnost."*
- Srbi i Hrvati su u *„današnjem izdanju - dve političke stranke"*. U Srpstvu se oličava sloboda, napredak, vrlina; u Hrvatstvu pokornost, podaništvo tuđinu, uslužnost i nazadnjaštvo. *„U borbi tih stranaka ne može biti govora o slogi, jer su načela njihova iz osnova protivna, i jer su Hrvati tuđinska avangarda, a Srbi predstavnici principa „Balkan - balkanskim narodima"* … Ta se borba mora voditi *"do istrage naše ili vaše"*.[30]

Jovan Cvijić (1865-1927) je istaknuti srpski znanstvenik, geograf sveučilišni profesor. Ono što je Vuk Stefanović Karadžić značio velikosrpstvu u području jezika i književnosti, to je u području geografije i antropogeografije značio Jovan Cvijić. *„Cvijićeva antropogeografija Balkana faktično je podupirala i argumentirala velikosrpske pretenzije Kraljevine Srbije prema svim susjednim zemljama. Bitno je tu naglasiti da je Cvijićevo načelno polazište teza da su Srbi povijesno, etnološki i antropogeografski najvrednije stanovništvo i jezgra Balkanskoga poluotoka, te da stoga 'imaju pravo' u svoju državu uključiti sve zemlje gdje ima Srba i, dakako, vladati njima."*[31]

Temeljni stavovi su:

- Srbi su najrasprostranjeniji narod na Balkanu i *„narod s najjačom nacionalnom svešću na Balkanu"*. Zato *„Svet treba da zna i da se uveri, da Srbija može da operiše s mnogo većom celinom, no što je njena teritorija. Od Srbije mogu da pođu najveće teritorijalne transformacije. Ne treba prezati od toga da se taj strah ulije u svet, ako je korisno za naše nacionalne interese"*.

Pod srpskim zemljama Cvijić prije svega smatra:

---

[30] Ovaj članak je pod naslovom *"Srbi i Hrvati"* najprije objavljen u Srpskom književnom glasniku, koji je u Beogradu izlazio od 1901., a potom u zagrebačkom Srbobranu, glasilu Srpske samostalne stranke u Trojednici, pod nazivom *"Do istrage naše ili vaše"*, što je 1902. izazvalo u Zagrebu protusrpske demonstracije. Nikola Stojanović je završio u četničkom pokretu Draže Mihailovića kao član Centralnog nacionalnog komiteta, zajedno sa Stevanom Moljevićem i drugima. (Vidi: Javorović, n.d. str. 72.)

[31] JAVOROVIĆ, n.d. str. 72.

- Bosnu i Hercegovinu - *„Opšte je poznato da su Bosna i Hercegovina oblastičiste srpske rase ... ne sme se dati tuđinu, stranoj državi, centralna oblast i jezgro jednoga naroda, jer to znače Bosna i Hercegovina za srpski narod“;*
- Vojvodinu - u kojoj nema Hrvata, jer tamo žive *„katolički i pravoslavni Srbi“, „katoličko stanovništvo srpskog jezika“, „katolički Srbi“, „Bunjevci“, koji „su dobro sačuvali tradiciju balkanskih Srba“ isl.;*
- Makedoniju - jer *„doline Morave i Vardara čine jednu geografsku celinu, u njima se mora stvoriti jedna država";*
- Sjevernu Albaniju - *„...oblasti oko Drima Maće čine jednu prirodnu celinu sa Kosovom i Metohijom, a geografski su sasvim strane oblastima srednje i južne Albanije“ ... „Srbija mora zbog svoje ekonomske samostalnosti dobiti pristup na Jadransko More i jedan deo arbanaške obale: bilo zauzimanjem teritorija bilo dobijanjem ekonomskih i komunikacionih prava na tu oblast.“;*
- Crnu Goru - cijelu;
- dijelove Hrvatske **-** uključujući Dubrovnik.
- Srbija ima pravo i mora izaći na more. Cvijić je, da bi to dokazao, razvio čitavu znanost, posebno dokazujući pravo izlaska Srbije na more preko sjeverne Albanije.
- Cvijić vrlo rijetko spominje riječ Hrvat, naročito kada govori o stanovnicima Bosne i Hercegovine i cjelokupnog dinarskog područja. Umjesto toga on govori o katolicima, dajući na znanje da su mnogi od njih Srbi. Tako su za njega npr. svi Bosanci i Bošnjaci (Muslimani) i Hercegovci, Bunjevci i Šokci - Srbi, kao i stanovnici Dubrovnika. [32]

Dragutin Dimitrijević Apis (1877. - 1917.) je borbu za ostvarenje velikosrpske ideje pokušao početkom 20. stoljeća operacionalizirati stvaranjem tajne terorističke organizacije *"Ujedinjenje ili smrt"* i razradom njenog Ustava 1911. godine. Cilj organizacije je ujedinjenje srpstva i stvaranje velike srpske države. Zato se ona organizira na svim teritorijama na kojima žive Srbi tj. srpskim pokrajinama izvan Srbije. Revolucionarnu borbu on pretpostavlja kulturnoj, a odobrava borbu svim sredstvima.[33]

Vasa Čubrilović (1897.-1990.) srpski povjesničar i političar, a nakon drugog svjetskog rata ministar u vladi FNRJ i član SANU, je 1937. godine najdetaljnije razradio strategiju i taktiku velikosrpskog nastupanja, u svom predavanju u Srpskom kulturnom klubu u Beogradu pod nazivom *„Iseljavanje Arnauta“.* Sve što je on u tome članku razradio, doslovno su Srbi primijenili u ratu protiv Hrvatske i Bosne i Hercegovine 1991. - 1995. god. *„Najveća snaga srpske ekspanzije od početka stvaranja prve srpske države pa na ovamo, još od*

[32] Isto
[33] Isto

devetog veka, ležala je uvek u kontinuitetu te ekspanzije i starih raških zemalja u svim pravcima pa i prema jugu.“
U svom arsenalu metoda on navodi i *„ucjene, prijetnje, fizičko nasilje, podjelu oružja srpskim kolonistima, četničke akcije, izazivanje sukoba, vjerske provokacije, pritisak državnog aparata, izazivanje lokalnih buna itd.“* Čubrilović navodi jasan razlog etničkog čišćenja: *„Osigurati se može u XX. veku samo ona zemlja, koja je naseljena svojim vlastitim narodom; zato je imperativna dužnost svih nas da tako važne strategijske položaje ne pustimo da u rukama drži nama neprijateljski i strani elemenat (...) Jedini način i jedino sredstvo to je brutalna sila jedne organizovane državne vlasti, u čemu smo mi bili uvek iznad njih.“*[34]

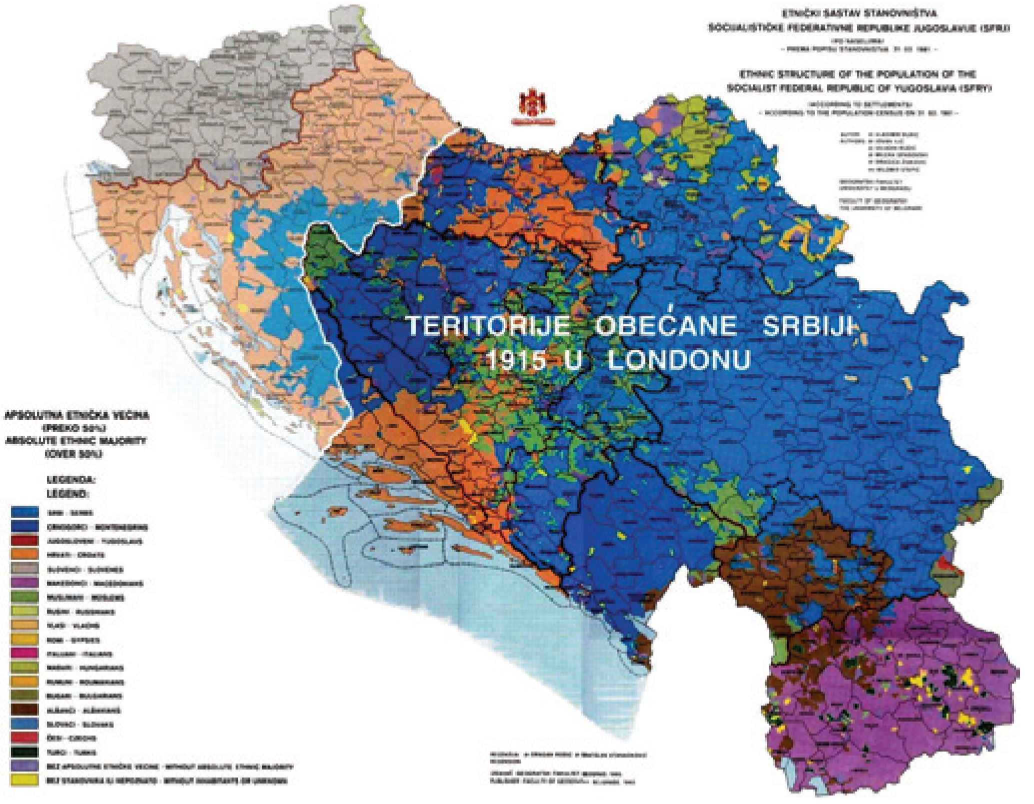

Nikola Pašić (1845.-1926.) je također predlagao amputaciju Hrvatske i to radikalnije od drugih. Pašić svodi Hrvatsku samo na Zagrebačku oblast i Međimurje, dakle, na područje *„između Mure na sjeveru i Kupe na jugu, te između slovenske granice na zapadu i približno rijeke Čazme i Moslavačke gore na istoku.“* Pašić i Karađorđevići, kao i svi drugi velikosrbi, željeli su Jugoslaviju samo kao *Veliku biju*, a ne kao zajednicu Južnih Slavena - ravnopravnih naroda. I otkako je Jugoslavija 1918. stvorena pa sve do njezinog nestanka 1991. velikosrbi su je smatrali svojim prostorom. U njoj su do 1941. suvereno vladali, podvrgavajući svojim interesima i volji ukupan društveni, politički i privredni život i međunarodne odnose.[35]

Londonski ugovor je bio tajni dokument kojeg je Antanta[36] ponudila na potpis Kraljevini Srbiji 26. travnja 1915. godine. Ugovor se odnosio na stvaranje *Velike Srbije*. Saveznici su nudili Srbiji Bosnu i Hercegovinu, Slavoniju, Srijem, Bačku, južnu Dalmaciju i sjevernu Albaniju, ali bez Makedonije i dijela Banata. Za ulazak u rat i izdaju Središnjih sila, Saveznici su Italiji ponudili Istru i veći dio Dalmacije, (što je realizirano 1920. god. „Ugovorom u Rapallu“ i 1941. „Rimskim Ugovorom“), Rumuniji Banat, a Bugarskoj Makedoniju. Kako se Srbija nije željela odreći Makedonije - odbacila je ugovor.

---

[34] Isto
[35] Isto
[36] **Antanta** je savez koji su stvorile Rusija, Francuska i Velika Britanija. Povezivanje između Francuske i Rusije stvarano je tijekom 1891.-1894. godine potpisivanjem niza sporazuma o suradnji. Godine 1904. Francuska i Velika Britanija sklopile su ugovor poznat pod imenom *Entente cordiale* što znači Srdačni sporazum; odatle i dolazi naziv - antanta. Njime su se dogovorili o podjeli zona utjecaja, mahom u Africi te o zajedničkoj politici protiv Njemačke. Posljednja etapa u nastanku bloka Antanta zbila se 1907. godine kad su se Rusi i Britanci dogovorili o podjeli interesnih zona u Perziji (danjašnji Iran). Tada je i Rusija ušla u savez s dvije zapadnoeuropske sile.

Zemljovid br. 1 Velika Srbija prema Londonskom ugovoru (http://www.google.hr, 21.7.2009)

Projekt *Velika Srbija* u Drugom svjetskom ratu

Stevan Moljević (1888.-1959.) Tijekom međunacionalnog istrebljivačkoga rata u Jugoslaviji, 1941.-1945., program *Velike Srbije* je dobio konačnu formulaciju u djelu ovog srpskog banjalučkog advokata, naslovljenoga „*Homogena Srbija*“. U tekstu objavljenom u crnogorskom gradu Nikšiću 30. lipnja 1941., kamo je pobjegao pred ustaškim progonima, taj ideolog, savjetnik četničkog vođe Draže Mihailovića, piše:

> Osnovna greška u našem državnom uređenju bila je što 1918. god. nisu bile udarene granice Srbije. Ta se greška mora ispraviti, danas ili nikad. Te se granice danas moraju udariti, i one moraju da uhvate celo etničko područje na kome Srbi žive sa slobodnim izlazima na more za sve srpske oblasti koje su na domak mora.
> **1) Na istoku** i jugoistoku (Srbija i Južna Srbija) srpske su granice obeležene ishodom ratova za oslobođenje, i njih valja samo pojačati Vidinom i Custendilom.
> **2) Na jugu** (Crna Gora i Hercegovina) valja da u Jugozapadnu srpsku oblast uđu pored teritorija Zetske banovine: a) sva istočna Hercegovina sa železničkom prugom od Konjica pa do Ploča, uključivo sa pojasom koji bi tu prugu zaštićivao, tako da bi u nju ušao srez konjički ceo; od mostarskog sreza opštine: Mostar grad, Bijelo Polje, Blagaj i Žitomislići;

srez stolački ceo; a od metkovićkog sreza Ploče i sve podrucje južno od Ploče; te Dubrovnik kome bi se imao dati poseban status. b) severni deo Albanije, ukoliko Albanija ne bi dobila autonomiju.
3) Na zapadu valja da u Zapadnu srpsku oblast uđu, pored Vrbaske banovine, Severna Dalmacija, srpski deo Like, Korduna, Banije i deo Slavonije, tako da toj oblasti pripadnu lička železnička pruga od Plaškog do Šibenika i severna železnička pruga od Okučana preko Sunje do Kostajnice. U tu bi oblast ušao na jednoj strani srez bugojanski osim Gornji Vakuf, a od sreza lijevanjskog opštine: Lijevno i Donje Polje, a na drugoj strani od sreza šibeničkog opštine: Šibenik i Skradin; od kninskog sreza; opština Knin i srpski deo opštine Drniš sa svom teritorijom preko koje prelazi železnička pruga Knin-Šibenik, te eventualno srpskim delom opštine Vrlika u sinjskom srezu; srez benkovački ceo; srez biogradski ceo; srez Preko ceo; tako do granica Zapadne srpske oblasti ide Velebitskim Kanalom i obuhvata Zadar sa svim ostrvima pred njim, od sreza gospićkog opštine: Gospić, Lički Osik i Medak; od sreza perušićkog istočni deo, preko koga prelazi železnička pruga; od sreza otočačkog opštine: Dabar, Škare i Vrhovine; od sreza ogulinskog opštine; Drežnica, Gomirje, Gor. Dubrava i Plaški; srez vojnićki osim opštine Barilović; srez Vrginmost ceo; srez glinski osim opština Bučice i Stankovac; od sreza petrinjskog opštine: Blinja, Graduša, Jabukovac i Sunja; srez kostajnički osim opštine Bobovac; od sreza Novske opštine: Jasenovac i Vanjska Novska, ali ove opštine valja porušiti tako da železnička pruga ostane na teritoriji ovih dveju opština; srez okučanski ceo; srez pakrački osim opština: Antunovac, Gaj i Poljana; od sreza požeškog opština Velić Selo; srez Daruvar, Grubišno Polje i Slatina; zatim bosanski srezovi Derventa i Gradačac. Razume se da u ovu oblast ulaze i svi drugi srezovi unutar navedenih granica. Za ovu zapadnu srpsku oblast, koja bi imala 46 srezova sa blizu milion i po duša, na kojoj je celo preduzeće Šipada, i veliki gvozdeni rudnik Ljubija, preko koje prelazi Jadranska pruga Valjevo - Banja Luka - Šibenik, valjalo bi obezbediti Zadar s okolinom i ostrva koja su pred njim radi zaštite njenog izlaska na more.
4) Sjevernoj srpskoj oblasti valja dati, uz teritoriju Dunavske banovine, oduzete joj srpske srezove Vukovar, Šid i Ilok, i od vinkovačkog sreza opštine: Vinkovci, Plaze, Mirkovci i Novi Jankovci; srez i grad Osijek ceo; Ovoj oblasti valja obezbediti Baranju s Pečujom i istočni Banat s Temišvarom i Resicama.
5) Središnjoj srpskoj oblasti - Drinskoj banovini - imaju se povratiti oduzeti joj bosanski srezovi: Brčko, Travnik i Fojnica. Dalmacija, koja bi obuhvatala Jadransku obalu od Ploča pa do Šibenika, te od bosansko hercegovačkih srezova: Prozor, Ljubuški, Duvno; zapadne delove mostarskog i livanjskog sreza, te delove kninskog i šibeničkog sreza na severu, ima da uđe u sastav Srbije i da dobije zaseban autonoman položaj. Rimokatolička crkva u Dalmaciji biće priznata i od države pomagana, ali rad crkve i rimokatoličkog sveštenstva u narodu mora biti na korist države i pod njenom kontrolom.[37]

Iz gore navedenoga je jasno kako se radi o planu koji želi oko 70% područja Hrvatske uključiti u Veliku Srbiju, te s ostatcima Hrvatske i sa Slovenijom napraviti Jugoslaviju po velikosrpskim planovima. Čisto etnički bošnjački i hrvatski krajevi, uključuju se u Veliku Srbiju kao autonomne oblasti - u teoriji i samo vjerski, ali ne i nacionalno tolerirane.

---

[37] Zdravko DIZDAR, *Prešućivani četnički zločini u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini 1941.-1945.*, koautor s dr. Mihaelom Sobolevskim, Hrvatski institut za povijest i Dom i svijet, Zagreb, 1999. i http://www.hic.hr

Početkom 1942. godine, Moljević piše Dragiši Vasiću, drugom savjetniku četničkoga zapovjednika Dragoljuba-Draže Mihailovića:

> Što se tiče našeg razgraničenja sa Hrvatima, tu držimo da treba odmah, čim se ukaže prilika, prikupiti sve snage i stvoriti sebi svršen čin:
> a) zaposesti na karti označenu teritoriju,
> b) očistiti je prije nego li se iko pribere
> Zaposedanje bi se moglo izvršiti samo tako ako bi se jakim odredima zaposela cela glavna čvorišta, i to: Osijek, Vinkovci, Slavonski Brod, Sunja, Karlovac, Knin, Šibenik, te Mostar, Metković, a onda iznutra pristupiti čišćenju zemlje od svih nesrpskih elemenata. Krivcima bi trebalo otvoriti put - Hrvatima u Hrvatsku, a Bošnjacima u Tursku (ili Albaniju)...[38]

D.Mihailović

Neke dileme koje su se javljale ujesen 1941. godine u četničkim štabovima, nastale pod utjecajem prokomunističkih elemenata, **Draža Mihailović** je otklonio posebnom *Instrukcijom* 20. prosinca 1941. godine.[39]
Ona je upućena, ne slučajno, komandantu četničkih odreda u Crnoj Gori i komandantu limsko-četničkih odreda Đorđiju Lasiću i kapetanu Pavlu Đurišiću, četničkim *starješinama* područja na kojem se nalazio velik broj Muslimana. U tom dokumentu, između ostalog, naglašavaju se i ovi zadaci četničkog pokreta:

- Stvoriti veliku Jugoslaviju i u njoj *Veliku Srbiju*, etnički čistu u granicama Srbije-Crne Gore-Bosne i Hercegovine-Srema-Banata i Bačke.
- Borba za uključenje u naš državni život i svih još neoslobođenih teritorija pod Italijanima i Nemcima (Trst-Gorica-Istra i Koruška) kao i Bugarske, severne Albanije sa Skadrom.
- Čišćenje državne teritorije od svih narodnih manjina i nenacionalnih elemenata. Stvoriti neposredne zajedničke granice između Srbije i Crne Gore, kao i Srbije i Slovenačke, čišćenjem Sandžaka od muslimanskog življa, a Bosne od muslimanskog i katoličkog življa...
- U krajevima očišćenim od narodnih manjina i nenacionalnih elemenata, naseliti Crnogorce (u obzir dolaze siromašne i nacionalno ispravne i poštene porodice). [40]

Uzme li se u obzir da je Moljević bio glavni *kartograf* u Mihailovićevom štabu, može se zaključiti da je velikosrpski geopolitički plan bio političko-nacionalnim temeljem četničkoga pokreta. Tvrdnje koje se katkad javljaju da je Mihailovićev četnički pokret bio za obnovu Jugoslavije s unutrašnjim granicama kakve su bile uoči rata 1941., nemaju uporišta u stvarnosti.

Projekt *Velike Srbije* u 2. svjetskom ratu doživio je katastrofu i slom pobjedom komunističkih partizana i uspostavom šest federalnih republika, te stvaranjem dvije autonomne pokrajine u samoj Srbiji.

---

[38] Isto
[39] Vidi, tp://www.network 54.com
[40] Isto

Zemljovid br. 2 Zemljovid Velika Srbija prema Stevanu Moljeviću (http://images.google.hr, 21.07.209.)

Projekt *Velika Srbija* u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ)

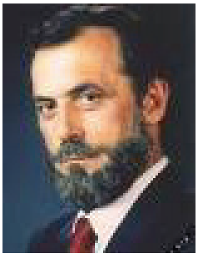
U Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji (FNRJ), kasnije SFRJ, bilo je teže provoditi velikosrpsku politiku nego u Kraljevini Jugoslaviji, jer su ustanovljene republike kao nacionalne federalne jedinice s vlastitim teritorijima, ustavima, zakonima i rukovodstvima, te predstavnicima u saveznim organima. Međutim, velikosrpstvo je pokazalo vrlo visok stupanj sposobnosti prilagođavanja novim uvjetima. Ono je pronašlo bezbroj putova, oblika i metoda promicanja svoje ideologije i politike, usmjerene ostvarenju srpske hegemonije u Jugoslaviji, kako bi, ne samo bili „svi Srbi u jednoj državi“, nego i vladali tom državom.

Najuočljiviji i najtrajniji oblici velikosrpskog djelovanja u bivšoj SFRJ bili su sljedeći:

- omalovažavanje uloge ostalih naroda u antifašističkom pokretu i narodnooslobodilačkom ratu 1941-1945., a isticanje i uveličavanje uloge Srba i Srbije;
- preuveličavanje broja srpskih i podcjenjivanje žrtava drugih naroda u II. svjetskom ratu;
- posebno preuveličavanje srpskih žrtava ustaškog režima te s tim u vezi stvaranje i razvijanje „jasenovačkog mita“ i širenje „istine“ o njemu diljem svijeta i među novim generacijama svih naroda u Jugoslaviji;
- osveta masovnim ubojstvom (bez suda, suđenja i presuda) zarobljenih ustaša, domobrana i civila 1945. (*žrtve Bleiburga*) i zataškavanje toga zločina tijekom cijelog postojanja SFRJ;
- širenje fame o ugroženosti Srba u Jugoslaviji, a posebno u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i na Kosovu;
- stvaranje, širenje i razvijanje fame o Hrvatima kao genocidnom narodu, optužujući cijeli hrvatski narod za ustaške zločine, pokušavajući mu nametnuti kompleks povijesne krivnje i tako ga blokirati u suprotstavljanju velikosrpstvu;
- težnja za „čvrstom federacijom“, što podrazumijeva etatizaciju i centralizaciju vlasti i upravljanja svim oblastima državnog i društvenog života Jugoslavije, jer to odgovara velikosrpskim ekonomskim i političkim interesima i pruža veće mogućnosti za dominaciju;
- nastojanje da se ovlada strukturama moći i sile u Jugoslaviji, posebno vojskom, policijom, carinom, diplomacijom, bankama, sredstvima javnog informiranja i sl.;
- velikosrpski utjecaj na raseljavanje (naseljavanje) Srba u druga područja i na njihovu kadrovsku distribuciju u vitalnim institucijama i djelatnostima;
- sputavanje razvoja i izražavanja nacionalne svijesti kod svih nesrpskih, a posebno hrvatskog naroda;
- sputavanje demokratskih procesa na prostoru cijele Jugoslavije, sprečavanje republika i naroda u njima da se, u skladu s usvojenim ustavom, razvijaju kao suverene državne zajednice i ravnopravni sudionici jugoslavenske federacije;
- djelovanje na instrumentalizaciji Srba u Hrvatskoj i drugim republikama, kao izvršitelja velikosrpske politike odnosno kao „trojanskog konja“, koji ima zadatak da iznutra destabilizira stanje i započne borbu za osvajanje područja zahvaćenih velikosrpskim interesima;
- razvijanje velikosrpstva u znanosti, umjetnosti i kulturi, a posebno u literaturi;
- političko nastupanje velikosrpskim idejama, procjenama, ocjenama i objedama u cilju diskvalifikacije ljudi, širenja međunacionalne mržnje i poticanja na neposlušnost i bunt protiv vlasti u republikama koje su na meti velikosrpstva;
- stvaranje srpskih lobija u svijetu ...[41]

---

[41] JAVOROVIĆ, n.d. str. 81

V.Drašković

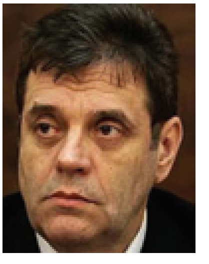
Prema velikosrpskoj propagandi, Srbi su vječni osloboditelji. Oni su oslobodili Hrvate i druge slavenske narode i zemlje od austro-ugarskog jarma, a Jugoslaviju njemačko-talijanske okupacije. Oni su ti *„koji u ratu uvek pobeđuju, a u miru gube"* i kako **Vuk Drašković** kaže: *„Dok je trajao rat, dok su Srbi trebali da ginu, onda su davana obećanja".*[42]

Istovremeno s uveličavanjem srpskih žrtava, velikosrpska propaganda minimizirala je hrvatske i muslimanske žrtve rata, posebno žrtve četničkog terora. Tvrdilo se i „dokazivalo" da je Srbija poslije rata opljačkana, iako su „Srbi u ratu iskrvarili", da je podijeljena, necjelovita, da su Srbi diskriminirani i ugroženi itd.

Memorandum SANU 1986. godine

D.Cosić

V.Koštunica

Poslije smrti Josipa Broza Tita 1980. god. i izbijanja albanske pobune na Kosovu, te neuspjeha da se ta pobuna uguši mješavinom mjera *mrkve i batine*, srpski nacionalni pokret jača sredinom 1980-ih. Izvori su bili srpska intelektualna elita: Srpska akademija nauka i umetnosti - SANU i Udruženje književnika Srbije. Među prominentnijim intelektualcima koji su oblikovali novi velikosrpski projekt bili su uglavnom pisci, ekonomisti, povjesničari, filozofi i politolozi: **Dobrica Ćosić-Gedža**, Ljubomir Tadić (otac predsjednika Srbije), Mihailo Marković, Dejan Medaković, Antonije Isaković-Lule, Miodrag Bulatović-Bule, Milorad Ekmečić, Zagorka Golubović, Kosta Mihailović, **Vojislav Koštunica** (bivši premijer Srbije), Radmilo Marojević… Najznačajniji dokument koji potječe iz toga razdoblja je tzv. „Memorandum SANU", tj. *šapirografirani*[43] tekst nacionalno-političkoga projekta iz 1986. godine. Osnovne postavke o položaju Srbije i srpskog naroda, iskazane u Memorandumu, su:

- Srbija ekonomski zaostaje, privreda joj je diskriminirana, ekonomski je eksploatirana; Slovenija i Hrvatska su glavni krivci za potčinjeni položaj Srbije, jer su one ostvarivale ekonomsku i političku dominaciju. A to ne bi bilo moguće, „da te dve republike nisu bile u položaju da nametnu rešenja koja odgovaraju njihovim ekonomskim interesima ... Odlučnost s kojom se Slovenija i Hrvatska danas suprotstavljaju svakoj ustavnoj promeni pokazuje koliko im Ustav iz 1974. godine odgovara. Pogledi na društveno uređenje nisu imali nikakvih izgleda da budu prihvaćeni ukoliko su bili drugačiji od shvatanja dvaju političkih autoriteta (Tita i Kardelja), a nije se moglo učiniti ništa ni posle njihove smrti, budući da je Ustav mogućnošću veta osiguran od bilo kakvih promena. Imajući sve to u vidu, ne može biti sporno da su Slovenija i Hrvatska uteme-

[42] Vjesnik 04.02.1990., str. 6.

[43] Šapirograf - stroj za ručno umnožavanje tekstova ili crteža (http://hjp.srce.hr)

ljile političku i ekonomsku dominaciju, kojom ostvaruju svoje nacionalne programe i ekonomske aspiracije.[44]

- U Jugoslaviji je stvorena antisrpska koalicija između razvijenih i nerazvijenih republika, kako bi održale stanje u kojemu obje strane žive na teret Srbije. „Obostrani interes upućuje dva tipa područja na koaliciju radi održanja postojećeg stanja u kome zadovoljavaju svoje interese na račun Srbije“ Protiv Srbije se vodi revanšistička politika, koja se „konačno izrazila i u genocidu“. Paritetni sistem udjela republika u organima federacije uveden je „da se srpski narod drži pod stalnom kontrolom.[45]
- Srpska nacija nema svoje države. Uključivanjem autonomnih pokrajina kao konstitutivnih dijelova u federaciju Srbija je podijeljena, a pokrajine se ponašaju kao federalne jedinice. Usto se nastoji, da se srpski narod podijeli na „Srbijance“ i „prečanske Srbe“. „Nacija koja je posle duge i krvave borbe ponovo došla do svoje države, koja se sama izborila i za građansku demokratiju, i koja je u poslednja dva rata izgubila 2,5 miliona sunarodnika doživela je da joj jedna aparatski sastavljena partijska komisija utvrdi da posle četiri decenije u novoj Jugoslaviji jedino ona nema svoju državu. Gori istorijski poraz u miru ne da se zamisliti.[46]
- Fizički, politički, pravni, kulturni genocid nad srpskim stanovništvom Kosova i Metohije najteži je poraz u oslobodilačkim borbama što ih je vodila Srbija od Orašca 1804. do ustanka 1941. Na to treba odgovoriti odlučnom obranom svog naroda i svoje teritorije. Za manje od desetak sledećih godina, ako se stvari bitno ne promene, Srba na Kosovu više neće biti ... Sudbina Kosova ostaje životno pitanja čitavog srpskog naroda. Ako ono ne bude rešeno jednim pravim idiodom nametnutog rata, ako se ne uspostavi istinska bezbednost i nedvosmislena ravnopravnost za sve narode koji žive na Kosovu i Metohiji, ako se ne stvore objektivni i trajni uslovi za povratak iseljenog naroda - taj deo Republike Srbije i Jugoslavije postaće i evropsko pitanje, sa najtežim, nedoglednim posledicama.[47]
- Kosovo nije jedino područje na kome je srpski narod pod pritiskom diskriminacije. Apsolutno, a ne samo relativno, opadanje broja Srba u Hrvatskoj dovoljan je dokaz za ovu tvrdnju. Uostalom, i inače je srpski narod u Hrvatskoj izložen rafinovanoj i delotvornoj asimilacionoj politici. Sastavni deo te politike je zabrana svih srpskih udruženja i kulturnih ustanova u Hrvatskoj, koja su imala bogatu tradiciju iz vremena Austro-Ugarske i međuratne Jugoslavije, zatim nametanje službenog jezika koji nosi ime drugog naroda (hrvatskog) oličavajući time nacionalnu neravnopravnost. Taj je jezik ustavnom odredbom učinjen obaveznim i za Srbe u Hrvatskoj, a nacionalistički nastrojeni hrvatski jezikoslovci sistematskom i odlično organizovanom akcijom sve ga više udaljavaju od jezika u ostalim republikama srpskohrvatskog jezičkog područja, što doprinosi slabljenju veza Srba u Hrvatskoj s ostalim Srbima. Ovakav učinak

[44] JAVOROVIĆ, n.d. str. 84

[45] Problem i jest u tome što je Ustavom iz 1974. u politički sustav SFRJ uveden princip paritetne zastupljenosti republika i pokrajina u organima federacije. To je svakoj republici omogućavalo da spriječi donošenje neke odluke koja joj nije odgovarala, ali isto tako ne daje mogućnost nametanja jedne republike svim drugima u svim pitanjima kod kojih se traži konsensus. Da je Srbija vodila ispravnu, nevelikosrpsku politiku, posebno prema pokrajinama, njoj bi ustavna rješenja iz 1974. najviše odgovarala, jer bi uključivanjem pokrajina u konstituciju federacije imala tri glasa, a svaka druga republika samo po jedan. Do toga je ona kasnije došla podvrgavanjem Kosova i Vojvodine i dovođenjem u njima na vlast Miloševiću poslušnih ekipa. (Javorović, n.d. str. 85.)

[46] JAVOROVIĆ, n.d. str. 85

[47] Isto

spremno se plaća kidanjem jezičkog kontinuiteta kod samih Hrvata i uklanjanjem međunarodnih termina dragocenih za komunikaciju sa drugim kulturama; naročito u oblasti nauke i tehnike. No srpski narod u Hrvatskoj nije samo kulturno odsečen od matice, već matica nema mogućnosti da se o njegovoj sudbini, o ekonomskom i kulturnom položaju obavesti ni približno onoliko koliko neke nacije u Jugoslaviji imaju veze sa svojim sunarodnicima u drugim zemljama. Integritet srpskog naroda i njegove kulture u čitavoj Jugoslaviji postavlja se kao sudbinsko pitanje njegovog opstanka i razvoja. .. Ostrašćena revnost kojoj je cilj konstituisanje zasebnog hrvatskog jezika što se izgrađuje u protivstvu prema svakoj ideji o zajedničkom jeziku Hrvata i Srba ne ostavlja dugoročno mnogo izgleda srpskom narodu u Hrvatskoj da očuva svoj nacionalni identitet. Izuzimajući period postojanja NDH, Srbi u Hrvatskoj nikada u prošlosti nisu bili toliko ugroženi koliko su danas. Rešenje njihovog nacionalnog položaja nameće se kao prvorazredno političko pitanje. Ukoliko se rešenja ne pronađu, posledice mogu biti višestruko štetne, ne samo po odnose u Hrvatskoj već i po čitavu Jugoslaviju.[48]

- Prema popisu iz 1981. godine van teritorije SR Srbije živi 24%, odnosno 1,958.000 Srba, što je znatno više nego što je u Jugoslaviji Slovenaca, Albanaca, Makedonaca, uzetih pojedinačno, a skoro isto koliko i Muslimana. Van užeg područja Srbije živi 3,285.000 Srba ili 40,3% ukupnog njihovog broja. U opštem dezintegracionom procesu koji je zahvatio Jugoslaviju najtežom dezintegracijom zahvaćeni su Srbi. Sadašnji tok kojim se kreće naše društva u Jugoslaviji potpuno je obrnut od onog kojim se ono decenijama i vekovima kretalo dok nije stvorilo zajedničku domovinu. Taj proces usmeren je ka potpunom razbijanju nacionalnog jedinstva srpskog naroda.[49]
- Noseći na sebi duže od pola stoleća pečat i opterećenje da je bio tamničar drugim jugoslavenskim narodima, srpski narod nije bio u mogućnosti da oslonac potraži u sopstvenoj istoriji... Pod dejstvom vladajuće ideologije kulturne tekovine srpskog naroda otuđuju se, prisvajaju ili obezvređuju, zanemaruju ili propadaju, jezik se potiskuje, a ćirilsko pismo postepeno gubi...[50]

Ovo su samo neki od stavova iz Memoranduma. Iz njih se jasno vide namjere njihovih autora:

- Srbi su u svakom pogledu žrtve drugih naroda i takvo stanje mora prestati.
- Srbi su u SFRJ razbijen i razjedinjen narod i to mora prestati.
- Srbi u drugim republikama su obespravljen narod i to mora prestati.

Kako se sve to može riješiti? Dosta jednostavno:

- neka se Jugoslavija preuredi tako da *„svi Srbi žive u jednoj državi“*
- neka se u Jugoslaviji uvede princip *„jedan čovjek jedan glas“* i neka se na toj osnovi, a ne na republičkoj i nacionalnoj jednakosti i ravnopravnosti, odlučuje o jugoslavenskom političkom, gospodarskom i kulturnom životu.

---

48 JAVOROVIĆ, n.d. str. 87
49 Isto
50 Isto

Ako stvari ne mogu ići u tom pravcu, treba primijeniti drugo rješenje, kakvo je već jednom primijenjeno u Vojvodini, kada je u okviru Austro-Ugarske stvorena Srpska Vojvodina. *„Stvaranjem posebne autonomne oblasti u tuđoj državnoj teritoriji Srbi su radili na slabljenju te države, a sve sa ciljem da se u pogodnom trenutku što lakše izdvoje iz nje i ujedine sa svojom subraćom južno od Save i Dunava.“*[51]

Temeljne centralističke, a potom i *etatističke*[52] velikosrpske težnje bile su izražene i u pogledu obrambeno-zaštitnog organiziranja. Njihovi nositelji su se obrušili na koncepciju i sustav općenarodne obrane, jer su republike krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20 st. postale važni subjekti obrane, s pravom na organiziranje oružane snage (teritorijalne obrane - TO) i njenim rukovođenjem. Velikosrbima je bilo neshvatljivo organiziranje bilo kakvih drugih oružanih snaga pored JNA, u kojoj su, u časničkom sastavu, Srbi i Crnogorci imali nesrazmjernu premoć. To vrlo jasno pokazuje nacionalna struktura profesionalnog kadra u JNA početkom osamdesetih godina, što se vidi iz podataka u tablici:

Nacionalnost	**Udio u stanovništvu SFRJ (% a.)**	**Udio u profesionalnom sastavu JNA (% b.)**	**b. kao % od a.**
Crnogorci	2,50	6,20	248
Hrvati	22,10	12,60	57
Makedonci	5,80	6,30	108
Muslimani	8,40	2,40	28
Slovenci	8,20	2,80	34
Srbi	39,70	60,00	151
Albanci	6,40	0,60	9
Mađari	2,30	0,70	30
Jugoslaveni	1,30	6,70	515
Drugi	3,30	1,60	48

Tablica br. 1 Nacionalna struktura profesionalnog zapovjednog kadra u JNA (Javor., n.d. str. 88.)

Iz tablice se vidi kako je u profesionalnom sastavu JNA bilo Crnogoraca 2,5 puta, Srba 1,5, a Jugoslavena čak 5,15 puta više nego im je pripadalo prema udjelu u ukupnom stanovništvu Jugoslavije. Hrvata je bilo gotovo upola manje nego je trebalo, a najslabije su bili zastupljeni Albanci.

Nositelji velikosrpstva su uvijek nastojali Srbe u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini indoktrinirati i u tom pogledu ih instrumentalizirati - pretvoriti u oruđe svoje politike. Cilj je bio, da se srpski nacionalni korpus u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini oblikuje kao poseban politički i državotvorni subjekt koji treba djelovati u nekoliko pravaca:

[51] Isto

[52] *Etatizam* - teorija i praksa što većeg udjela ili potpune vladavine države u ekonomskim i društvenim odnosima, vlast državnog birokratiziranog aparata (http://hjp.srce.hr)

- da se u političkom sustavu nametne kao glavni nositelj vlasti i upravljanja ili kao prvi u partnerstvu,
- da što manje prizna ili uopće ne prizna ustanovljenu državnu vlast ili da ostvari punu teritorijalno-političku autonomiju i
- da u skladu s velikosrpskim interesima širi područje srpstva i radi na stvaranju uvjeta za priključivanje *srpskih* područja (zemalja) matici Srbiji.

Velikosrpstvo je osamdesetih godina, a posebno nakon *Memoranduma*, postalo, najprije obazrivo i vrlo proračunato, a zatim sve otvorenije, bezobzirnije i ofenzivnije. Velikosrpstvo je postao glavni sadržaj političkih nastupa i govora skoro svih važnijih srpskih političara. Provjera velikosrpske doktrine izvršena je na *sređivanju* Albanaca na Kosovu. Tu su stjecana određena iskustva i političke rutine potrebni za *osvajanje* autonomnih pokrajina i Crne Gore, odnosno za sređivanje stanja u Srbiji, a potom za *pohod na zapad.*

Slobodan Milošević je dolaskom na čelo Saveza komunista Srbije počeo ostvarivati velikosrpski program. U tome mu je trebala jedinstvena Jugoslavija u kojoj će se o svim važnim pitanjima odlučivati u federaciji odnosno njenim organima izabranim na principu *„jedan građanin - jedan glas."*

Osim jedinstvene Jugoslavije trebala mu je i sila kojom će svoje težnje i obećanja provesti u život. Ta sila bila je velikosrpski zadojena masa, a metoda kojom je ta masa gurnuta u akciju bili su masovni mitinzi.

Ciljevi tih mitinga su bili:

- rasplamsati velikosrpski duh širom Srbije i „srpskih zemalja van Srbije."
- srušiti sve neposlušne i nepodobne institucije države.
- stvoriti jedinstvenu, monolitnu silu, koja će se moći pokrenuti u pohodu na Jugoslaviju.

Populistički je pokret počeo lomiti sve pred sobom. Pali su mnogi partijski komiteti i općinski čelnici, pale su autonomije pokrajina, pala je Crna Gora. Miloševićeva Socijalistička partija Srbije (SPS), organizator *„kristalnih noći"* na srpski način, s pravom je 1990. godine, od austrijskog ambasadora u Beogradu, Paula Leifera, okvalificirana kao *„oličenje nacionalsocijalističke stranke"*.[53]

Svim srcem i „besmrtnom" dušom, na čelo velikosrpskog mitingaškog pokreta stala je, u skladu sa stoljetnom tradicijom, Srpska pravoslavna crkva. Obilježavajući šeststotu godišnjicu Kosovske bitke, noseći po Jugoslaviji („po srpskim zemljama") *mošti* kneza Lazara. Ona je vjerske svečanosti pretvarala u velike političke i nacionalističke skupove, koji su se potpuno uklopili u Miloševićeve mitinge i njegov velikosrpski pokret. Čelnici Pravoslavne crkve su sjedili u prvim redovima na proslavi 600. godišnjice Kosovske bitke u Kosovu Polju, kada je Slobodan Milošević - *Slobo,* kako su ga od milja zvali njegovi fanatični sljedbenici, obznanio: *„Šest stoleća kasnije, danas, opet smo u bitkama i pred bitkama. One nisu oružane, mada i takve još nisu isključene."*[54]

---

[53] JOVIĆ Borisav, „Poslednji dani SFRJ", Beograd, 1996., B. Jović, 182. Str.
[54] „Politika", 29.6.1989., Javorović, n.d. str. 91.

Iako je Milošević velikosrpskoj politici, staroj dva stoljeća, dao novi poticaj, bez srpske inteligencije, srpske crkve, srpskih generala, srpskih gospodarstvenika, srpskog podzemlja i srpskog naroda koji je na izborima glasovao za njega, on ne bi mogao učiniti ništa. Dakle, Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu i Kosovo, nije napao, razarao, i etnički čistio Slobodan Milošević sa svojim komunističkim *aparatčcima*. Oni su se samo ponašali u skladu s *voljom naroda*, želeći sačuvati vlast i sinekure koje im po toj osnovi pripadaju. Agresiju na nesrpske narode u bivšoj Jugoslaviji su izvršili Miloševićevi sljedbenici iz redova srpske inteligencije, srpske pravoslavne crkve, srpske vojske, srpskih gospodarstvenika, srpskog podzemlja i srpskog naroda koji je na izborima opetovano glasovao za Socijalističku partiju Srbije i njenog vođu Slobodana Miloševića i ostale političke stranke koje su u svojim političko-programskim temeljima imale *Velikosrpski hegemonizam* (SPO - Vuk Drašković, SRS - Vojislav Šešelj, DSS - Vojislav Koštunica i dr.). Primarno oni su htjeli stvoriti *Veliku Srbiju* do Karlobaga, Ogulina, Karlovca i Virovitice, ili, dokle se u tom vremenu bude moglo, kako bi, svatko iz svoje oblasti, konzumirao ratni plijen. Imperijalistička buržoazija je računala kako će gusarenjem ostvariti veći profit, oficiri veće činove, Crkva veće *stado*, a „stado" veća socijalna i druga prava.

Zemljovid br. 3 *Velika Srbija:* Karlobag-Ogulina-Karlovca-Virovitice

Stevan Dedijer, fizičar, novinar, diplomat i utemeljitelj znanosti o poslovnoj špijunaži, bio je znanstvenik međunarodnog ugleda, profesor na petnaestak sveučilišta. Rođen je u Sarajevu 1911., a obrazovao se u Rimu i SAD-u, gdje je na Sveučilištu Princeton diplomirao fiziku. Kao jedan od rijetkih Srba, protivnika *Velike Srbije* i njenih ideologa u otvorenom pismu *„Velika Srbija i mali glupi akademici“* piše predsjedniku Vlade Srbije, Zoranu Đinđiću:

> Direktni povod da Vam pišem je najnoviji i najlažniji simpozijum SAN-a o Velikoj Srbiji. Tu se izmislilo da nikada niko nije nastojao „da stvori Veliku Srbiju nego su se samo njeni protivnici - (odakle i ko su oni nije rečeno, S. D.) - služili optužbom o navedenoj velikosrpskoj hegemoniji, da bi ostvarili svoje ciljeve na štetu Srba“. Suština takvih simpozijuma je ravna po gluposti onom da je danas Humboltova akademija u Berlinu održala simpozijum dokazujući da u Nemačkoj tokom 1930. i 1940. nije bilo ni nacizma ni Hitlera. Simpozijum SAN-a su opet, među ostalim, vodili „naučnici“ kao Dobrica Ćosic, Mihajlo Marković i D. Medaković.
>
> Ovde ću ukratko opisati samo uticaj ideje Velike Srbije u svom ličnom životu. Rođen sam u Sarajevu od srpskog oca i majke juna 1911. U istom mesecu je u Beogradu šef vojne obaveštajne službe pukovnik Dimitrijević „Apis“ osnovao terorističku organizaciju *Ujedinjenje ili smrt* bolje poznatu kao *Crna ruka*, sa ciljem da terorom ruši Austro-Hungarsku imperiju i *„da pod dinastijom Karađorđevića ujedini“* - citiram ustav Crne ruke - *„sve srpske pokrajine: 1. Bosnu i Hercegovinu, 2. Crnu Goru, 3. Staru Srbiju i Makedoniju, 4. Hrvatsku, Sloveniju i Srem, 5. Vojvodinu, 6. Morsku Obalu (Dalmaciju)“.* Oktobra 1911. bio sam izbeglica u naručju majke bežeći za Beograd jer je Austrija htela da hapsi moga oca, doktora Jevtu Dedijera, kao člana Crne ruke, za šta imam bezbroj dokaza. To se iz svih njegovih obilnih radova - umro je u 37. godini, 1918, i vidi. Godine 1913, posle Prvog balkanskog rata, on je napisao o Makedoniji knjigu Nova Srbija i u njoj rekao: *„Imajući Vardarsko-Moravsku dolinu, Srbija sada može dominirati celim Balkanskim poluostrvom“.* U izdanju knjige Jevta Dedijera o Hercegovini, koju je priredio Vladimir Dedijer, objavljeno je njegovo pismo ministru unutarnjih poslova Srbije u izgnanstvu 1916, u kojem J. Dedijer kaže: *„Kod Bitolja našao sam nekoliko sela Vlaha koje treba pretvoriti u Srbe kulturnim postupkom“.* Godine 1915. Hrvat Supilo je došao u Niš, gde je bila vlada Nikole Pašića, izbegla iz okupiranog Beograda, da upozori Pašića da Italija namerava da okupira Dalmaciju. Na Pašićevo pitanje *„Šta je Dalmacija?“,* Jevto Dedijer je napisao, 15. maja 1915, brošuru Dalmacija. Na zadnjoj strani brošure stoji: *„Velika Srbija biće oko 250 000 km kvadratnih“,* to jest veća od Kraljevine Srba, Hrvata, Slovenaca uspostavljene na Versajskoj konferenciji 1918.
>
> Aleksandar Karađorđević i Nikola Pašić su uspostavili srpsku diktaturu nad svim narodima jugoslovenskih zemalja. Novembra 1918. kao dete od sedam godina u Bosanskom Šamcu slušao sam majku Milicu Dedijer da zgranuta priča da je gledala kako *„naša, srpska policija“* na trgu prisiljuje Muslimane da jedu svinjetinu i slaninu. Decembra 1918, posle Podgoričke skupštine, počela su ubistva Crnogoraca koji su se borili za monarhiju Petrovića i slobodu Crne Gore. Januara 1919. general Milan Nedić, docnije šef vlade u okupiranoj Srbiji, pucao je na demonstrante na Jelačićevom trgu u Zagrebu koji su tražili autonomiju Hrvatske. Godine 1922. Žika Lazić, ministar unutrašnjih poslova, pozvao me je: *„Hajde, Stevice, da ispratimo našu srpsku vojsku koja ide na Kosovo da tuče Arnaute“.* Juna 1928. majka Milica rekla je meni i braći, Vladimiru i Borivoju: *„Djeco, ovo je kraj Jugoslavije. Prokleti Aleksandar je dao ubiti demokratske vođe Hrvata“.* To je bilo

kada je Puniša Racić, lični prijatelj Aleksandra, sa kojim je noć prije igrao pokera, ubio u skupštini braću Radić. (…)

„Velika Srbija" je od poslanika skupštine Ante Pavelića, kako piše Svetozar Pribićević u svojoj knjizi Diktatura Kralja Aleksandra (1936), koji je u parlamentu zagovarao samo autonomiju Hrvatske u okviru Jugoslavije, kad je vidio da Puniša Račić ubija hrvatske vođe, pretvorio u kvislinga Hitlera i Musolinija i dušmana srpskog življa u Hrvatskoj. (…)

Ovde ću samo navesti ukratko pet kardinalnih gluposti SAN-a.

1. Uprkos bezbroj dokumenata, počev od Garašaninovog Načertanija, preko pisanja Jovana Cvijića, ustava Crne ruke, ideologa Draže Mihajlovića S. Moljevića i vladavine svih velikosrpskih vlada od 1918. do 1941. SAN sad negira postojanje ideje Velike Srbije.
2. Srpski političar Svetozar Pribićević na strani 163 svoje knjige Diktatura Kralja Aleksandra veli sledeće: *„Nema na svijetu snage sto može slomiti hrvatsku misao. Prije će se Velebit srušiti u more i Drava i Sava presušiti nego će se Hrvati odreći svojih težnji što sadržavaju čuvanje i nesmetani razvoj njihova individualiteta".* Korenita glupost rukovodstva SAN-a kao i Miloševića bila je da ne razumiju da ovo što je Pribićević rekao za Hrvate, vredi i za Slovence, Bošnjake, Makedonce, Albance i Crnogorce.
3. U istoriji Srbija je počela četiri rata, koja je najavio Milošević u svom govoru na Kosovu 28. juna 1989, protiv Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Kosova i sva četiri izgubila. Nema primera u istoriji da jedna država izgubi u pet godina četiri rata, što SAN negira.
4. Glavni zadatak svakog naučnog centra danas je da shvati tokove u svijetu uključiv i desetu revoluciju inteligencije u istoriji čovečanstva u kojoj danas svi živimo. Rukovodstvu SAN nije ni na kraj pameti stalo kad su propagirali Miloševića i njegovu Veliku Srbiju, da je međunarodna zajednica danas spremna da otpočne rat protiv jedne suverene države i njenog šefa stavi na sud za ratne zločine, što se prvi put u istoriji dogodilo, i to sa Srbijom.
5. Glavna i najgora glupost rukovodilaca SAN-a je da su se bavili svime osim onim čime se svaka akademija nauka treba baviti: razvitkom kreativne moći svog naroda u nauci, tehnologiji, u izumima i inovacijama. Iz priloženog pisma Dobrice Ćosića meni možete viditi da sam ih ja urgirao u tom smislu i to ne prvi put. U prvom članku prvog broja Nove misli, koju je osnovao Crnogorac i član Politbiroa Komunističke partije Jugoslavije Milovan Đilas godine 1952, naći ćete moj članak u kojem osuđujem SAN da sledi katastrofalnu politiku Sovjetskog Saveza na tom području.

   Šta veli to pismo Dobrice Ćosića meni od 25. juna 1984. godine? Napominjem da od njegove zamisli da SAN održi konferenciju *„Društvo, nauka, budućnost"* ništa nije bilo. Jer su se počeli baviti svojim Memorandumom da ožive ideju Velike Srbije. Drugo: *„naš narod, on ostaje u planinama Balkana",* jer njegovi akademici i blesavi političari kao Koštunica igraju se još uvek nazadnim idejama nacionalizma, šovinizma, mržnje i gluposti. To njihov trodnevni simpozijum o nepostojanju ideje Velike Srbije i dokazuje.

S poštovanjem, **Stevan Dedijer**, kao i uvek, Srbin sa dna kace. [55]

[55] www.yurope.com (10.02.2009.)

RASPAD SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Ratna djelovanja u BiH, odnosno Bosanskoj Posavini, posljedica su jedinstvene velikosrpske ideologije i njene vojno-političke operacionalizacije, dosljedno nastavljene nakon *„Balvan revolucije“*[56] u Hrvatskoj. Konačni strateški cilj je bio teritorijalno i zakonodavno transformiranje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije zapravo u *Veliku Srbiju* i oživotvorenje temeljne političke odrednice:*„Svi Srbi u jednoj državi“* Za operacionalizaciju *strategije* Srbi su koristili tri ključne *operativne* poluge:

- vođa - Slobodan Milošević,
- financijska sredstva - pričuve zlata i deviza SFRJ,
- sredstvo izvršenja - Jugoslavenska narodna armija i razne paravojne formacije.

Na strateškoj razini, Milošević se predstavljao kao demokrat koji brani demokratsku stečevinu *„jedan čovjek jedan glas“,* a JNA se na okupiranim prostorima predstavljala kao mirotvorac koji *„čuva tampon zonu između zavađenih nacionalista“,* „mir“ i „Jugoslaviju“. Na taktičkoj razini Milošević je, pseudo demokratskim metodama - *mitinzima*, prvo preuzeo vlast u „užoj Srbiji“ - Beogradu, zatim tzv. *jogurt revolucijom* u Vojvodini, a *događanjem naroda* u Crnoj Gori. Promjenom ustava, kojim je Srbija „postala cela“, osigurao si je leđa, te krenuo na zapad - u Sloveniju, Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. U Hrvatskoj, odabirom čelnika „*Balvan revolucije*“ - Jovana Raškovića, Milana Babića, Gorana Hadžića, a u Bosni i Hercegovini - Radovana Karadžića, Momčila Krajišnika i Nikole Koljevića, stvorio je kadrovske preduvjete za provedbu taktike.

U takvom (revolucionarnom) ozračju, održani su prvi slobodni višestranački izbori u Hrvatskoj i BiH. Nezadovoljni rezultatima izbora u Hrvatskoj, zbog toga što su pobijedile „ustaše“ (Hrvatska Demokratska Zajednica - HDZ), *Vožd* [57] Slobodan Milošević otvoreno počinje s organizacijom rušenja takve vlasti, s krajnjim ciljem *ovaplođenja*[58] temeljne političke strategije.

JNA je Teritorijalnoj obrani Hrvatske oduzela oružje i s njim, prvo tajno, a potom otvoreno naoružavala Srbe. „*Balvan*“ blokadom Knina, oružanim sukobom na Plitvicama i u Borovom Naselju, počeo je otvoreni rat protiv Hrvatske. Hrvatska je odgovorila političkim potezima i zahtjevima da se međunarodna politika uključi u proces mirnog razdruživanja od Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i tako izbjegne rat. Međutim, Srbija je pojačala pritiske na Hrvatsku, opstrukcijom funkcioniranja

[56] Pobunu Srba, u Kninu i okolnim mjestima 1990. god., Hrvati su nazvali „Balvan revolucija“, zbog stabala (balvana) kojima su zaprečavali prometnice

[57] Onaj koji nastoji prisvojiti apsolutnu vodeću ulogu, http://hjp.srce.hr

[58] Oživotvorenja

Saveznih državnih organa, što je dovelo do zahtjeva Hrvatske da se i formalno razdruži od SFRJ (25.06.1991.) Srbija je na to odgovorila raketiranjem Banskih dvora (07.10.1991.) s ciljem fizičkog eliminiranja tadašnjeg predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana, predsjednika Predsjedništva SFRJ Stjepana Mesića i predsjednika Saveznog izvršnog vijeća SFRJ Ante Marković, koji su u tom trenutku bili u istoj prostoriji. Svi su preživjeli, a zgrada je pretrpjela znatna materijalna oštećenja. Raketiranje Banskih dvora bio je povod da Sabor Republike Hrvatske, već sljedeći dan (08. listopada 1991.) donese Odluku o raskidu državnopravnih veza s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ, kojom je Republika Hrvatska, stvarno, postala nezavisna i samostalna država. Razaranje Hrvatske je nastavljeno, a svu bestijalnost i nečovječnost Srbija i Crna Gora, JNA i razne srpsko-crnogorske paravojne formacije pokazali su u Vukovaru, Škabrnji, Gospiću, Karlovcu, Osijeku, Slavonskom Brodu, Zadru, Pakracu, Sisku, Petrinji, Županji, Vinkovcima …

Svjesni mogućeg konačnog i potpunog uništenja, primarno zahvaljujući Tuđmanovoj politici pomirbe *ustaša* i *partizana*, odnosno njihovih potomaka, Hrvati se uspijevaju obraniti u svojim granicama, ali s tzv. *Srpskom autonomnom oblasti (SAO) Krajinom,* u okviru tih granica.

Međunarodna zajednica, u nastojanju da razdruži Republiku Hrvatsku i SFRJ, posredovala je u potpisivanju primirja, te 15. siječnja, 1992. godine priznala neovisnost i samostalnost RH.[59]

Fotografija br. 1 *Predsjednici Republika (s lijeva): Slovenije -* ***Milan Kučan****, BiH -* ***Alija Izetbegović****, Hrvatske -* ***Franjo Tuđman****, Srbije -* ***Slobodan Milošević****, Makedonije -* ***Kiro Gligorov****, Crne Gore -* ***Momir Bulatović****. S jednog od sastanaka na kojima su četiri predsjednika republika nudili Miloševiću i („drugom oku u glavi") Bulatoviću - „konfederalno uređenje Jugoslavije", što su njih dvojica, odbili. Posljedice tog odbijanja su ratovi na prostoru SFRJ od 1991. do 1995. god. (http://images.google.hr, 22.07.2009.)*

[59] 15. siječnja, 1992. god. Republiku Hrvatsku su priznale: Velika Britanija, Danska, Malta, Austrija, Švicarska, Nizozemska, Mađarska, Norveška, Bugarska, Poljska, Italija, Kanada, Australija, Francuska, Finska, Švedska. To su već prije učinile Sveta Stolica, Njemačka, Island, Estonija, Litva, Latvija, Slovenija, Ukrajina i San Marino. (http://www. hrt hr/arhiv /DD/)

Sva stradavanja kroz koje je prolazila RH, po istom scenariju, čekala su i BiH. Početak rata u BiH potpuno je isti kao u RH, a nazirao se već 1990. godine. Naime, u studenom 1990. godine u BiH su provedeni višestranački izbori na kojima su pobijedile nacionalne stranke, Stranka Demokratske Akcije (SDA), Hrvatska Demokratska Zajednica (HDZ) i Srpska Demokratska Stranka (SDS). U samom početku, ustrojavanje predstavničkih i izvršnih tijela BiH ometali su i onemogućavali zastupnici SDS-a, predvođeni svojim predsjednikom Radovanom Karadžićem. Ometanje konstituiranja legalnih i legitimnih organa vlasti BiH bilo je u funkciji paralelnog pripremanja utemeljenja srpske paradržave u BiH, tada nazvane *Srpska Republika BiH.*

JNA (kao i u RH) organizirala je i provela naoružavanje Srba (TO i paravojne formacije) i njihovo ustrojavanje u srpske vojne postrojbe, pod maskom svog pričuvnog sastava. Te aktivnosti pojačane su koncem 1991. i početkom 1992. godine.

Velikosrbi su tada prešli na vojno ispitivanje-isprobavanje svojih „neprijatelja", poglavito Hrvata. Prvi napadi u BiH, odnosno, na BiH, Srbi su izveli 21. rujna, 1991. god. na Hrvatsko selo Ravno (kod Trebinja). Napadi su nastavljeni u 1992. godini kada je JNA napala Kupres, Bosanski Brod, Bijeljinu, Zvornik, Bosanski Šamac…

Istovremeno je nastavljena razgradnja političkog i pravnog sustava osnivanjem tzv. *srpskih opština*. To je ujedno bila priprema za plebiscit Srba (09. i 10. studenog, 1991.) o proglašenju *„samostalne srpske republike u granicama BiH."* Vlada BiH u Sarajevu je srpski referendum proglasila neustavnim i nevažećim.

Kao odgovor na poteze „Srpske Demokratske Stranke" (SDS), „Hrvatska Demokratska Zajednica" (HDZ) BiH je 12. studenog, 1991. godine proglasila *Hrvatsku zajednicu Posavine* u Bosanskom Brodu, a 18.11.1991.godine u Grudama je proglašena *Hrvatska zajednica Herceg Bosna* (HZ HB). Razlika između srpskog i hrvatskog političkog poteza je vidljiva u činjenici da su Srbi svoju odluku legalizirali, referendumom, a Hrvati, stranačkom odlukom HDZ-a.

SDS je 09.01.1992. godine „autonomne oblasti" formalno proglasio tzv. *Srpskom Republikom Bosnom i Hercegovinom* koja je kasnije preimenovana u *Republiku Srpsku (RS).* Za predsjednika je izabran Radovan Karadžić, a za predsjednika *srpskog parlamenta* Momčilo Krajišnik. Bilo je to prije nego je Skupština BiH 25.01.1992. godine donijela odluku kako će se održati referendum o nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Potom je uslijedilo proglašenje tzv. *Hrvatske zajednice Središnje Bosne* 27.01.1992. godine.

U srpskom slučaju, stvaranje autonomnih oblasti je bilo prenošenje recepta pobune iz Hrvatske na bosanskohercegovački teritorij. U dijelovima zemlje gdje je osvojio većinu glasova, a time i mandata, SDS je postojeći državno-upravni aparat podredio svojim ciljevima i te općine su mu služile kao baza za dalje ratne pripreme. Tamo gdje nije osvojio većinu, SDS je počeo planirati stvaranje tzv. *srpskih opština*, što je odgovaralo njihovoj viziji nacionalne podjele, u kojem bi bile stvorene posebne institucije samo za Srbe.

Iznenađenje u BiH je bilo stvaranje hrvatskih zajednica, koje su podsjećale na srpske autonomne oblasti. Obje vrste ekskluzivno nacionalnih teritorijalno upravnih jedinica nastajale su na područjima gdje su nacionalne stranke osvojile većinu, a time i vlast, pa nije bilo stvarne potrebe za utemeljivanje dodatnog upravnog aparata uz već

postojeći, koji je bio pod njihovim nadzorom. Stvaranje takvih oblasti i zajednica objašnjavalo se „brigom za zaštitu naroda“. S obzirom da ustavna prava Srba i Hrvata u Republici BiH tada još nisu bila ugrožavana, a njihovo sudjelovanje u državnoj vlasti bilo je proporcionalno, stvaranje nacionalnih zajednica je de facto i de iure predstavljalo antiustavni pokušaj podjele države i moguće pripajanje teritorija susjednim državama po planovima i kartama političkog vodstva Srbije i Hrvatske. To stvaranje autonomnih zajednica je obrazloženo samoupravnim organiziranjem pojedinog naroda, zbog nesposobnosti i neusuglašenosti centralnog aparata, kao i samoobranom zbog neefikasnosti Ministarstva unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine (republičkog MUP-a), te raspadom Teritorijalne obrane BiH i osnivanjem niza paravojnih postrojbi po nacionalnoj osnovi: Patriotska liga, Hrvatsko vijeće obrane, te niza srpskih dobrovoljačkih postrojbi, koje su pomagane od strane JNA i dobrovoljnih (četničkih) postrojbi iz Srbije. Samim tim činom bile su jasne poruke vodećih političara koji su govorili o jedinstvu i nedjeljivosti BiH, a radili na njenoj podjeli stvaranjem nezavisne vlasti, posebne policije, uprave, vojske, komunikacijskog i monetarnog sustava.

Pokušaj legalnih i legitimnih državnih organa da se po svaku cijenu očuva mir, bio je odgovor na neustavno stvaranje novih teritorijalno političkih jedinica u Republici BiH. Naime, u situaciji neproglašene vojne okupacije, otvorene pripreme za obranu bile su izrazito otežane i ometane. Uz očevidno razbijačku politiku SDS-a, uloga trećeg partnera u vlasti, HDZ-a, bila je *ambivalentna*.

Dok je dio HDZ-a BiH (uvjetno nazvan bosanskim) radio na stabilizaciji stanja u državi (izjašnjavanje na Referendumu o nezavisnosti zemlje, sudjelovanjem u zajedničkim obrambenim aktivnostima), drugi dio (uvjetno nazvan hercegovački) je povlačio poteze koji su pridonosili destabilizaciji države (stvaranje hrvatskih zajednica i HVO-a, pregovaranje s ekstremnim krilom SDS-a, čiji je vrhunac *Sporazum Mate Boban - Radovan Karadžić* u Grazu.

U takvoj situaciji, s otvorenim protivnikom i nestabilnim saveznikom, inzistiranje SDA na očuvanju mira po svaku cijenu bio je jedini logičan izbor. Naknadna analiza aktivnosti državnih predstavnika BiH ukazuje da se razdoblje prije rata iskoristilo za brojne međunarodne kontakte i traženje pomoći. S pravom se može ustvrditi kako je glavni strategijski cilj bio dobivanje međunarodnog priznanja, nakon ispunjenja postavljenih uvjeta za priznanje od strane Europske zajednice. Da BiH nije stekla međunarodno priznanje prije rata, upitno je bi li to pravo, s obzirom na intenzitet unutrašnje političke destrukcije i vanjske agresije, uspjela ostvariti tijekom rata.

O planovima koje su imali Srbi najbolje svjedoči sam Radovan Karadžić:

> Požurili smo da 09. januara proglasimo republiku zato što je najavljena mogućnost da Evropska zajednica već 10. januara objavi nezavisnost Bosne i Hercegovine. Da se ta manipulacija ne bi ostvarila, morali smo odmah da reagujemo. Jer, svaka naša politička akcija posle tog priznanja imala bi mnogo manji praktični efekat i Srbi u Bosni našli bi se u veoma teškoj situaciji (...) Mi smo sa naše strane otvorili proces demokratske transformacije u trojednu zajednicu, u republiku tri naroda odnosno tri republike. Svaka od ovih zajednica za sebe uspostavlja suverenitet **i taj suverenitet se ne prostire na drugu nacionalnu**

zajednicu.[60] (Istaknuo J.Z.)

Kao odgovor na djelatnosti Srba, legalna vlast BiH 29. veljače i 01. ožujka 1992. godine raspisuje referendum svih građana BiH na kojem je 67% biračkog tijela izašlo na glasovanje, a 98% se izjasnilo za nezavisnu, suverenu i samostalnu državu BiH u svojim tadašnjim granicama.

Demonstrirajući oružjem svoje protivljenje referendumu, Srbi su u razdoblju od 01. do 05. ožujka 1992. godine podigli barikade u Sarajevu i drugim bosanskohercegovačkim gradovima. Naročito agilni bili su u Bosanskoj Posavini - Bosanskom Šamcu, Derventi, Odžaku i Bosanskom Brodu. U Bosanskom Brodu pripadnici srpske paravojne postrojbe su nakon referenduma (01.03.1992.) podigli barikade. Nakon dva dana, 03. ožujka, 1992. godine oružanim napadom odlučili su zauzeti PU i mosta na rijeci Savi. U tome su ih spriječili policajci PU Bosanskog Broda i dragovoljci. Sukob se razbuktao te s manjim ili većim intenzitetom nastavio do 04.03.92. u 11,30 sati. Bio je to službeni početka rata u Bosanskoj Posavini.

Tijekom ožujka te godine rukovodstvo SDS-a je završilo pripreme za početak rata. Dovršeno je formiranje „srpskih opština", kao paralelnih organa vlasti, tamo gdje SDS nije pobijedio na izborima, te su izvršene pripreme za izdvajanje srpskih kadrova iz Ministarstva unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine (republičkog MUP-a) koji su trebali činiti srpski MUP. Potkraj ožujka zabilježena su mjestimična puškaranja (23. u Goraždu; 29. u Kupresu, Mostaru i Derventi), da bi se sukobi od početka travnja 1992. godine proširili cijelom Bosnom i Hercegovinom.

Na temelju rezultata referenduma, međunarodna zajednica je 15. travnja 1992. priznala BiH kao samostalnu i nezavisnu državu te ju primila u punopravno članstvo Ujedinjenih naroda. Takav stav međunarodne zajednice potaknuo je bosanske velikosrbe da svoje nezadovoljstvo artikuliraju topovima. Bestijalnim vojnim napadima, na civile i njihove objekte, u narednom razdoblju počinili su takve stravične masovne ratne zločine nad muslimanskim i hrvatskim narodom kakvi nisu viđeni od Drugog svjetskog rata.

Borisav Jović, predsjednik Predsjedništva SFRJ: (05.06.1991):

> Krv ćemo prolivati, ako drugačije ne bude moglo, samo za teritorije gde žive oni narodi koji žele da ostanu u Jugoslaviji.
> Od Veljka (Kadijevića op. J.Z.) odlučno tražimo sledće: (…)
> Glavne snage JNA koncentrisati na liniju: Karlovac-Plitvice na zapadu; Baranja, Osijek, Vinkovci-Sava na istoku i Neretva na jugu.
> Na taj način pokriti sve teritorije gde žive Srbi…[61]

Zahvaljujući ogromnoj vojno-materijalnoj nadmoći, munjevito su okupirali prostor Hrvatske i BiH vidljive na zemljovidu.

---

[60] *Politika,* 12. siječnja, 1992., http://www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.", Sonja Biserko

[61] Borisav JOVIĆ, n.d. 247. i 349. str.

Zemljovid br. 4 „Srpske teritorije u Jugoslavenskim ratovima 1991-1995. Republika Srpska Krajina, Republika Srpska, Vojvodina, Srbija, Crna Gora i Kosovo i Metohija". (http://www.google.hr.)

General Veljko Kadijević, ministar obrane SFRJ:(30.07.1991.)

JNA se transforiše u vojsku onih koji koji žele da ostanu u Jugoslaviji, a najmanje je: **Srbija, srpski narod plus Crna Gora**. (istaknuo J.Z.) Na ovim principima se povlači na teritorije i menja rukovodstva. (…)
Transformacija vojske mora da se vrši onako kako se vrši transformacija Jugoslavije. (…)
Mobilizacijom, koja nije uspela, želelo se:

1. Preseći Slavoniju pravcem Okučani - Pakrac - Daruvar,
2. Izbiti na liniju Vinkovci - Osijek i spojiti se dolinom Drave sa vojskom od Daruvara,
3. Probiti se linijom Petrovac - Karlovac i spojiti se sa jedinicama iz tog rejona, kojima bi se priključile one iz Slovenije. Preseći Zagreb s juga.
4. Probiti se prema Jadranu na liniji Zadar - Šibenik - Split.
5. Preseći Hercegovinu i Hrvatsku na liniji Mostar-Ploče. [62]

[62] Borisav JOVIĆ, n.d. 367, 382 i 386. str.

DOGOVORI SRBA I HRVATA 1991. O MEĐUSOBNOJ PODJELI BOSNE I HERCEGOVINE

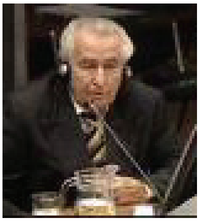
Uvidjevši kako je hrvatski narod čvrsto odlučio suprotstaviti se velikosrpskoj imperijalističkoj najezdi, pa i oružanim bitkama, budući je Milošević najavio kako „ni takve nisu isključene", projekt *Velike Srbije* doživljava promjene, na način da Srbija sa Hrvatskom podijeli (dio) teritorij(a) Bosne i Hercegovine. Razgovori o podjeli BiH vođeni su navodno između predsjednika Hrvatske dr. Franje Tuđmana i njegovog srbijanskog kolege Slobodana Miloševića, u Karađorđevu 26. ožujka, 1991. godine i u Tikvešu 15. travnja, 1991. godine. O tim sastancima govorili su mnogi, pozvani i nepozvani. Za potrebe ove knjige navest ću pet svjedočenja izrečenih pred Tribunalom u Hagu i jedno u *Novom listu*. Bili su to, za događanja u ono vrijeme, meritorni svjedoci - političari i stručnjaci: Stjepan Mesić, tadašnji član predsjedništva SFRJ, Ante Marković, tadašnji predsjednik Vlade SFRJ, Josip Manolić, tadašnji predsjednik Vlade RH, akademik Dušan Bilandžić i prof. Smilja Avramov, članovi *ekspertne* hrvatsko-srpske pregovaračke grupe te Kiro Gligorov, tadašnji predsjednik Makedonije.

Fotografija br. 2 **Slobodan Milošević** i **Franjo Tuđman** imali su 47 službenih susreta. Od svih, dva su posebno važna: 26. ožujka 1991. godina u Karađorđevu i 15. travnja 1991. god. u Tikvešu. Na tim susretima su, navodno, dogovorili načela o međusobnoj podjeli Bosne i Hercegovine. (Foto: www.google.hr.)

O podjeli Bosne i Hercegovine rekli su:

Milošević i Tuđman priznali sporazum o podjeli BiH

Ante Marković: U martu 1991. Tuđman i Milošević su se sastali u đorđevu, gdje su se složili o sljedeće dvije stvari: podjeli Bosne i govine i smjenjivanju Ante Markovića. Smatrali su da je potrebno da me smijene kako bi postigli svoj prvi cilj - podjelu Bosne i Hercegovine među Hrvatske i Srbije. Naravno da sam se tome usprotivio, kao što sam bio protiv rata, pa sam stoga predstavljao prepreku. Ubrzo nakon sastanka Miloševića i Tuđmana u Karađorđevu sastao sam se s obojicom kako bismo razgovarali o Karađorđevu. Oba sastanka su bila privatna i trajala su tri i više sati. S Miloševićem sam razgovarao u Beogradu, a s Tuđmanom u Zagrebu. Tokom sastanka Milošević mi je rekao: "S tobom je tako teško raditi, a još teže sporazumijeti se. Sve što ti predložim, odbijaš. S Tuđmanom je mnogo lakše. Vidi kako smo se brzo sporazumjeli." Te dvije stvari bile su jedino oko čega su se ikada složili. Obojicu sam pitao o čemu su se dogovorili u Karađorđevu, iako sam već znao odgovor. Tuđmanu je trebalo puno više vremena da odgovori na to pitanje, dok je Milošević brzo dao točan odgovor. Obojica su priznala da su se sporazumjeli oko podjele Bosne i Hercegovine i smjenjivanja predsjednika vlade Ante Markovića. Što se tiče smjenjivanja Ante Markovića, obojica su rekla da je to bio prijedlog onog drugog, a da nisu imali razloga to odbiti budući da ja radim smetnje. Što se tiče podjele Bosne i Hercegovine, obojica su priznala da su se složili o tome da se ona podijeli između Srbije i Hrvatske. Daljnji razgovor se odnosio na njihov sporazum. Ustrajao sam na tome da mi odgovore shvaćaju li što znači podijeliti Bosnu i Hercegovinu zbog miješanog stanovništva, zakonskih granica i mišljenja međunarodne zajednice. Jesu li pomislili na krvoproliće i na to da bi Bosna i Hercegovina mogla postati svojevrsna Palestina u kojoj bi se djeca rađala i umirala s puškom u rukama. Tuđman je rekao da su Muslimani preobraćeni katolici, a Milošević je izjavio da su oni preobraćeni pripadnici pravoslavne vjere. Tuđman je rekao da Evropa neće dozvoliti postojanje muslimanske države u srcu Evrope i da se Evropa slaže s podjelom. Milošević je objasnio da Bosna i Hercegovina nema šanse da kao država opstane u Jugoslaviji jer je to Titova umjetna tvorevina. Pitao sam ih: 'Mislite li da će Bosna i Hercegovina pasti bez krvoprolića (bez krvi do koljena)?' Tuđman je odgovorio: 'Bosna šaptom pada.', što je poznata izreka i to se doista i dogodilo Bosni u prošlosti kada je pala bez borbe. Milošević je rekao da podjela Bosne i Hercegovine neće biti problem budući da su Srbi i Hrvati većina i da će Muslimanima ostaviti enklavu. Inzistirao sam na tome da mi kažu što će se dogoditi ako se ne desi onako kako zamišljaju, na što su obojica odšutjela. Na kraju je Milošević rekao: 'Čak i da se to desi, što sumnjam, onda ćemo vidjeti šta ćemo.' Tuđman je ostao pri tome da ću vidjeti koliko sam bio u krivu. Obojici sam rekao da se neću složiti s njima ni pod kojim uvjetima i da ću se boriti protiv toga kako najbolje znam i umijem. Aliji Izetbegoviću sam ispričao suštinu razgovora s tom dvojicom, ali mnogo kasnije. [63]

[63] http://www.un.org/icty/bhs/cases/milosevic/documents/docpros/witness/mil-wit-markovic.htm, Ante Marković, svjedok na Haškom sudu, Tužitelj protiv Slobodana Miloševića IT-02-54-T

Tuđman gradi Hrvatsku za tisuću godina

Stjepan Mesić: Krajem 1990. godine dolazi do ekscesnih situacija. Mi u Hrvatskoj smo imali podatke da se srpska sela naoružavaju, da iz vojarni JNA dobivaju kvalitetno oružje, i ja sam u razgovoru sa Borom Jovićem rekao: 'Slušaj, Boro, ovdje se radi o politici koja može imati katastrofalne posljedice. Vi naoružavate Srbe, a Srbi, ako krenu u masovnu pobunu, mogu biti samo gubitnici'. On je rekao da oni ne naoružavaju Srbe i da oni nemaju ništa sa Srbima u Hrvatskoj. Mi smo taj razgovor nekoliko puta započinjali, ali sa istim rezultatom. Kada su početkom 1991. godine k njemu počeli da dolaze predstavnici Srba iz Knina, posebno onaj poznati Milan Babić, koji nije priznavao nikakve hrvatske institucije, ja sam rekao Bori: 'Vi svoje sunarodnjake u Hrvatskoj tjerate u suicid. Jer, ako se 10 posto stanovništva sukobi sa ostatkom od 90 posto, to može biti samo na štetu Srba. Oni će izgubiti sve, izgubit će imovinu, izgubit će živote.' Bora Jović mi je rekao: 'Srbi u Hrvatskoj su vaši građani, radite s njima šta god hoćete. Ako hoćete, nabijte ih na kolac.' Njima su Srbi u Hrvatskoj ustvari trebali kao inicijalno paljenje da se rat prebaci u BiH. To je bio unaprijed smišljen plan kojeg sam ja kasnije dešifrirao. Ja sam tada Bori Joviću rekao da trebamo sjesti za stol da izbjegnemo rat, da vidimo koji su problemi Srba u Hrvatskoj i da ih rješavamo kroz institucije. Pitao sam ga sasvim konkretno: 'Jesi li ti za to da Tuđman i ja i Milošević i ti sjednemo za stol, da iznesemo sve te probleme i da vidimo o čemu se radi, ne treba se hvatati oružja.' On je rekao da se slaže, ali da mora pitati Miloševića. Nazvao je Miloševića i on mu je nakon sat-dva javio da se slaže i još je dodao da je spreman sjesti s nama za stol bilo gdje - u zemlji ili inostranstvu.

Ja sam avionom otišao u Zagreb i rekao Tuđmanu: 'Slušaj, Franjo, ona dva fakina žele sjesti s nama za stol, jesi li i ti za to da se sastanemo i da izbjegnemo rat?' Tuđman je rekao: 'Uredu, slažem se da se sastanemo bilo gdje - u zemlji ili inozemstvu. Tako im odgovori, a datum ćemo dogovoriti.' I ja sam se vratio natrag u Beograd. Pred kraj trećeg mjeseca, kad se ovdje sastao hrvatski vrh i ja s njima, Tuđman nam je rekao da se dogovorio sa Miloševićem da se nasamo nađu u Karađorđevu. Drugim riječima je rekao: *Želim u četiri oka saznati što oni žele*. Tuđman je ispustio mene, moju prisutnost nije trebao, a Milošević je ispustio Boru Jovića. I njih dvojica su se našli u Karađorđevu 26. marta (1991.).

Mi smo ga čekali da se vrati u tadašnjoj službenoj rezidenciji predsjednika Republike, u Visokoj u Zagrebu, bilo je dosta prisutnih, znam da je bio i Joža Manolić i hrvatski politički vrh. Tuđman se vratio, bio je sav ozaren, crven u licu, on nije znao glumiti, i sa vrata je rekao: 'Evo što Tuđman radi: Tuđman gradi Hrvatsku za tisuću godina. Hrvoje, daj karte.' **Hrvoje Šarinić je izvadio karte.** Tuđman je rekao: 'Dogovorio sam se sa Miloševićem: Hrvatska je dobila banovinsku Hrvatsku. Milošević mi je rekao i ovo: uzmi ti, Franjo, i Cazin, Kladušu i Bihać, to je takozvana *turska Hrvatska*, to meni ne treba.' Time je taj sastanak praktično bio završen. Ja sam jedini postavio pitanje: 'Kako je moguće mijenjati granice bez rata?', jer je Tuđman napo menuo kako će se sve to ostvariti bez ispaljenog metka. On mi je rekao: 'Slušaj, Stipe, ti ne znaš povijesne silnice, ovdje se radi o dogovoru, a ono što se Srbija i Hrvatska dogovore, to će drugi poštivati.' Ja sam rekao: 'Možda ne znam povijesne silnice, ali imam logiku.' I tako se taj naš razgovor završio i nakon toga naša suradnja je sve više i više jenjavala. (…)

H.Šarinić

Kad je Hrvoje Šarinić stavio karte na stol, tu su bili pokazani samo prostori koji će pripasti Hrvatskoj. Kasnije su bile formirane komisije koje su se sastajale. U tijeku najžešćeg rata, Smilja Avramov je dolazila u Zagreb crtati karte. Šarinić je odlazio u Beograd. Ne

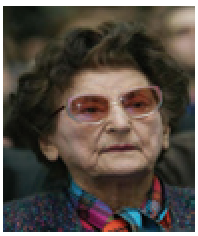
znam tko je sve s kim kontaktirao. Razgovori su, pretpostavljam, bili i drugdje, ne samo u Zagrebu i Beogradu. I te karte nisu bile nepoznanica.[64]

Manolić: „Tuđman i Milošević su se načelno sporazumjeli“

Josip Manolić: (…) On (Tuđman) nam je nakon tog sastanka rekao kako su se on i Milošević načelno sporazumjeli da će se dogovoriti kako ćemo podijeliti prostor Hrvatske, Srbije i BiH', kazao je Manolić odgovarajući na dodatno ispitivanje tužitelja Kennetha Scotta o sastanku Tuđman-Milošević u Karađorđevu. Manolić je naglasio kako su Tuđman i Milošević odmah nakon povratka iz Karađorđeva osnovali stručne komisije sa zadaćom da pripreme dokumente za realizaciju postignutog sporazuma. U Hrvatskoj je vođenje te komisije povjereno akademiku Dušanu Bilandžiću, rekao je svjedok. Braniteljica optuženog generala Milivoja Petkovića, odvjetnica Vesna Alaburić, prethodno je ukazala na niz proturječja u Manolićevu iskazu. Svjedok je, po njezinim riječima, prvo tvrdio kako su se Tuđman i Milošević 'dogovorili o rješavanju problema Hrvatske i Srbije na štetu BiH', potom da su se 'načelno dogovorili o podjeli BiH', pa zatim 'o podjeli unutar BiH' a na kraju i da 'Tuđman nije bio za podjelu BiH jer to ne bi prihvatila međunarodna zajednica'. Prlićev branitelj Michael Carnavas, s ljutnjom u glasu je primijetio kako je svjedok u sudnici 'iz privatnih razloga, kako bi blatio Tuđmana i sve ostale'.[65]

Avramov: „Granice (su) otvoreno pitanje“

Profesorica, Smilja Avramov: Predsjednici dveju republika, Tuđman i Milošević, preduzeli su još jedan korak, ali ovoga puta neoficijelne prirode; oformili su dva tima sa ciljem da svestrano razmotre političke, ekonomske, ustavnopravne i međunarodnopravne posledice eventualne dezintegracije Jugoslavije, i kroz tu prizmu potraže rešenje.Verovatno je da je odluka o tome doneta na sastanku dva lidera u Karađorđevu marta 1991., ali o toku i rezultatima tog razgovora grupa nije obaveštena. Nažalost, ni ovaj pokušaj nije uspeo. (…)
Hrvatska strana je nastupala kategoričnim stavom da bilo kakva jugoslovenska opcija nema šanse, i da je za Hrvatsku jedino rešenje izdvajanje iz Jugoslavije i stvaranje samostalne države u postojećim republičkim granicama, na bazi odluka AVNOJ-a. Pri tome su naglašavali da je suverena Hrvatska nastala još u toku Narodnooslobodilačkog rata i revolucije, i da tako treba i da ostane. Svi drugi putevi, po njima, vode u građanski rat. (…)
Srpska strana pošla je od kontinuiteta države (ne režima), i u tom svetlu postavila problem granica kao otvoreno pitanje, koje bi se moralo rešavati u slučaju dezintegracije zemlje. Drugim rečima, problem dezintegracije stavljen je u međunarodni kontekst, uz naglasak da je sve ono što se događa na prostoru Jugoslavije u dubokoj suprotnosti sa svetskim integracionim tokovima. Za hrvatsku stranu kategorije legaliteta i legitimiteta bile su irelevantne. (…) Dva ključna problema izbila su na površinu tokom druge opšte diskusije: problem granica i problem državnopravnog kontinuiteta. Kada smo se konačno složili da

---

[64] http://www.bhdani.com/arhiva/208/t20801.shtml, Intervju Stjepana Mesića, „Dani“ br. 208. od 01. lipnja, 2001.

[65] *Nacional*, Zagreb, Ante Pavić, 06.07.2006.

o ovim problemima otpočnemo sasvim konkretnu diskusiju, na bazi dokumenata i etnokarata, hrvatska strana je prekinula pregovore krajem aprila 1991.“[66]

Bilandžić: „Nismo crtali granice“

Akademik, Dušan Bilandžić: Ti razgovori između takozvanih delegacija, bile su to takozvane ekspertne grupe,[67] pretvorili su se u oštri dijalog ili konfrontaciju tako da je glavna točka bila jesu li Hrvatska ili Srbija ili obje ili jedna od njih suglasne oko nepovredivosti rezultata Drugog svjetskog rata. To je bio srž razgovora. Srpska strana nikad nije jasno i nedvojbeno rekla da će poštivati granice postojećih republika, jer da su to učinili, do rata ne bi došlo.
Pitanje: Dobro, doktore, sudjelovali ste na sastanku (...) kao član hrvatske delegacije da raspravite mape i odredite koji će dio pripasti Srbiji, a koji će dio pripasti Hrvatskoj; je li to točno?
Ne, to nije točno. Točno je da se sastanak održao. Ponavljam da se 95 posto razgovora vodio oko priznavanja ustava iz 1974., i granica formiranih kao rezultat Drugog svjetskog rata, a što se tiče mapa i nekih konkretnih podjela, to nije postojalo. Postojale su samo etničke mape, što je normalno da se o tome raspravlja, ali ponavljam, nije bilo drugih dokumenata, koliko ja znam. Mi nismo uopće raspravljali o podjeli u smislu crtanja granica između Srbije i Hrvatske u Bosni i Hercegovini. Ja i moji kolege nismo uopće vjerovali, a to je bilo prije rata, mi nismo vjerovali u realnost takve politike i smatrali smo da u to uopće ne treba ulaziti.[68]

O istom, ali u svojim memoarima „Povijest izbliza, memoarski zapisi 1945 - 2005.“, akademik Bilandžić je konkretniji.[69]

Bilandžić: “Pregovarao sam o podjeli BiH po Tuđmanovoj naredbi”

• 10. IV. 1991. (Tijekom traženja da postane član “ekspertne grupe” op.J.Z.) … objašnjava mi Tuđman, kako je u Karađorđevu 25. III. 1991. godine postignut načelni dogovor s Miloševićem o podjeli BiH. Bez potpunije elaboracije toga sporazuma, mogao sam zaključiti da bi Tuđman želio granice Banovine Hrvatske iz 1939.
Znam da je Tuđman već 1964., dakle prije 37 godina, pohvalno pisao o sporazumu Mačeka i Cvetkovića. O istoj ideji Tuđman mi je govorio 1988., dakle, prije četiri godine. (…)
Prvi sastanak ekspertnih timova održan je 10. 04. 1991. godine u Tikvešu (Baranja)…
J. Šentija postavio je tezu da je ključ riješenja jugoslavenske krize u odnosima Hrvatska-Srbija. Zatim sam s hrvatske strane, izložio platformu za razgovore. Rekao sam da je ideja

---

66 Smilja AVRAMOV, *Postherojski rat zapada protiv Jugoslavije,* Veternik, LDI, 1997. Str. 140-141. Preuzeto: Miroslav TUĐMAN, *Vrijeme krivokletnika,* Zagreb, Detekta, 2006. str. 148-149.

67 S hrvatske strane pregovaračku grupu sačinjavali su: Josip Šentija, Dušan Bilandžić, Zvonko Lerotić i Smiljko Sokol. Srpsku grupu sačinjavali su: Kosta Mihajlović, Vladan Kutlešić, Ratko Marković i Smilja Avramov. Prvi sastanak je održan u Osijeku, 10. 04, (dan NDH op. J.Z.) drugi na Dedinju 13. 04., a treći u Zagrebu tjedan dana kasnije. Preuzeto: Miroslav TUĐMAN, *Vrijeme krivokletnika,* Zagreb, Detekta, 2006. str. 150.

68 Predmet Blaškić IT-95-14-A, svjedočenje akademika Dušana Bilandžića 08.09.1998., str. 11234-11235. Preuzeto: Miroslav TUĐMAN, *Vrijeme krivokletnika,* Zagreb, Detekta, 2006. str. 150.

69 BILANDŽIĆ Dušan, *Povijest izbliza, memoarski zapisi 1945-2005.* Prometej, Zagreb, 2006., 374 - 377. str.

povratka na stanje od prije Ustava 1974. apsolutno nemoguća (…)
Replicirao je akademik **Kosta Mihajlović**, koji je rekao da priznaje epohalnost promjena koje su se dogodile u zadnje tri godine, ali da je stanje došlo do praga tragedije. On pledira za obnovu stare federacije (…)
Smilja Avramov, brani savezni centralizam (…)
Zvonko Lerotić replicira Srbima s tezom da federacije funkcioniraju samo u jednonacionalnim zajednicama.
K. Mihajlović odbija ideju konfederacije, jer u tome vidi put stvaranja samostalnih država.
J. Šentija je postavio tezu kako je legitimno da i Hrvati i Srbi hoće svoje nacionalne države.
K. Mihajlović izjavljuje da Srbija neće stati na put stvaranju hrvatske nacionalne države.
Z. Lerotić prihvaća srpsku tezu da Jugoslavija ne odgovara ni Srbiji ni Hrvatskoj i slaže se da Saveznu vladu treba rušiti.
U kratkom sudaru stajališta utvrdili smo da Srbija neće konfederaciju, a da Hrvatska odbija sadašnju federaciju. Srbija bi pomogla da Hrvati stvore samostalnu državu, a očekuju da Hrvatska pomogne Srbiji u stvaranju nove samostalne srpske države. Na tome se stalo, **s tim da se na idućem sastanku pokuša dogovoriti crta podjele BiH.** (Istaknuo J.Z.)
Mihajlović je zatražio ubrzane pregovore jer misli da bi za tri mjeseca moglo doći do općeg sloma. (…)

Smilja Avramov: "BiH treba razoriti"

• 13. IV. 1991. Danas je održana druga runda razgovora u vladinoj vili Botić u Beogradu. Iako je bilo dogovoreno da će se ekspertni timovi naći za desetak dana, oba predsjednika dogovorila su se da se razgovori nastave za tri dana.
Sastanak je otvorio **K. Mihajlović**, rekavši da danas treba utvrditi granice obiju država - buduće Srbije i buduće Hrvatske. Zajednički interesi diktiraju podjelu BiH, i to je možda posljednja povijesna šansa. Granice treba utvrditi tako da što više Srba i što više Hrvata bude u svojim državama.
Z. Lerotić se slaže s tezama Mihajlovića.
Smilja Avramov glavnu opasnost za Srbiju i Hrvatsku vidi u Muslimanima koji su se već povezali sa svjetskim islamom, i tako prijete i Srbima i Hrvatima. Muslimani se prostiru na golemom teritoriju - u BiH, u Sandžaku, na Kosovu, u Albaniji... Islamsku opasnost od balkanskih Muslimana identificirala je i jedna studijska grupa NATO-a, koja u njima vidi mostobrane prodora Azije u Europu. Zato bi Europa pozdravila naš udar na Muslimane. Muslimani su dekolonizacijom u Africi i Aziji stvorili nezavisne države bogate naftom i sada prodiru na Balkan. Okrivljuje Dizdarevića da je prekinuo ulazak Jugoslavije u EFTu, kako bi Jugoslaviju vezivao za islamske zemlje. U tom cilju je išao i na konferenciju ministara vanjskih poslova balkanskih zemalja. **BiH treba razoriti.** (Istaknuo J.Z.)
K. Mihajlović upozorava da Muslimani istiskuju i Srbe i Hrvate iz Bosne u njihove matične zemlje, tako da se BiH razvija na štetu i Srbije i Hrvatske. Napominje da čak eventualno sužavanje BiH, s tim da ona ostane republika, ne dolazi u obzir. **Nju treba dijeliti, i to odmah**. **Nećemo praviti Srbe od Muslimana. Srbija će odbiti najavljeni referendum za podjelu. Ako bi se stanovništvo u 70 posto izjasnilo za BiH, Srbija to neće prihvatiti, mada referendum može biti osnova za podjelu BiH.** (Istaknuo J.Z.) Sloveniju odmah treba priznati i dati joj pravo na odcjepljenje. Situacija sa Crnom Gorom je jasna - oni će zajedno sa Srbijom. Referendum u Makedoniji je neizvjestan. Referendumi u Srbiji i Hrvatskoj bit će za samostalne države.
Z. Lerotić govori da je Zapad svjestan opasnosti od Muslimana, što pokazuje i to da sada,

u otvorenoj Albaniji, forsiraju pravoslavlje i katolicizam.
Replicirao sam Srbima kako ne vjerujem da NATO pakt podržava udar na Muslimane, jer polazim od toga da Turska desetljećima čini stup južnog krila NATO pakta i ona bi morala znati za tu ideju, protiv koje bi sigurno protestirala.
J. Šentija pozitivno ocjenjuje to što Srbija prvi puta kaže da Srbi i Hrvati ne moraju živjeti zajedno. Ali, prije bilo kakve podjele BiH, treba riješiti problem Kninske krajine te traži stav Srbije o tom akutnom problemu. (…)
Srbi repliciraju s tezom da pravo na samoopredjeljenje imaju građani, a ne republike…
Zatražio sam da se Srbija očituje prihvaća li granice Banovine Hrvatske kao osnovu za sporazum.
Smilja Avramov odgovara da Srbi to apsolutno odbijaju.
Upitao sam Smilju Avramov kako će Srbija, u slučaju podjele BiH, komunicirati s većinom srpskog stanovništva koja je teritorijalizirana u zapadnoj Bosni? (…)
Na to Srbi odgovaraju da **njima pripada cijela Posavina,** (Istaknuo J.Z.) jer da je o tome dogovor postignut između dvojice predsjednika. Prema tome, budući da Posavina pripada Srbiji, **to znači da nema koridora, nego će Posavina vezati Srbiju i zapadnu srpsku zemlju.** (Istaknuo J.Z.)
Mislim u sebi da bi time Srbija prvi put u svojoj povijesti prešla preko Drine.(…)
Postavio sam i pitanje izjašnjavanja Muslimana. Izmislio sam da, na primjer, u nekoj općini ima 50 posto Muslimana, 30 posto Hrvata i 20 posto Srba. Zapitah kome ta općina pripada? Odgovor je bio: **"Muslimani se ne računaju** (Istaknuo J.Z.) - dakle, pripada Hrvatima."

Postoji načelni sporazum između Tuđmana i Miloševića

20. IV. 1991. Treća runda razgovora održava se danas u Zagrebu, u Vili Weiss. Nakon druge runde, po povratku u Zagrebu otišli smo kod predsjednika Tuđmana. Izložio sam Tuđmanu mišljenje da je sporazum apsolutno nemoguć. Rekao sam da na tom putu eventualne podjele stoje tri nesagledive prepreke: prva, srpske pretenzije su toliko velike da ih ne možemo prihvatiti; druga, ako bi se ta republika i podijelila, Muslimani će se latiti oružja i pobuniti i, treća, podjelu će spriječiti međunarodna zajednica.
Predsjednik Tuđman nije uvažio moje argumente, naglasivši da načelni sporazum između njega i Miloševića postoji i da nastavimo s pregovorima. (Istaknuo J.Z.) Muslimani ne mogu blokirati sporazum, jer su maleni u odnosu na dvije jake zemlje koje su dovoljne da ih prisile na podjelu. Spomenuo sam i da je američki ambasador Zimmerman poručio i Beogradu i Zagrebu "Dalje ruke od BiH!". Na to je predsjednik rekao kako ima dovoljno snaga u međunarodnoj zajednici koje će prihvatiti sporazum Hrvatske i Srbije. Jedan član naše ekipe upozorio je Tuđmana kako ne bi smio dopustiti da Srbija prijeđe Drinu i dođe na Unu. Tuđman je zaključio da će Srbija popuštati i da nastavimo s misijom, **jer je sada povijesni trenutak da obje zemlje ostvare svoje interese**. (Ist. J.Z.)
I, eto nas u trećoj rundi razgovora.
Kosta Mihajlović podvlači tezu da su Jugoslaviju stvorila dvojica Hrvata - Tito i Šubašić te jedan Slovenac (Kardelj) s ciljem razbijanja Srbije. Opet inzistira na tome da je BiH stvorena i protiv Srba i protiv Hrvata. Govori o namjeri da Turska iz Male Azije u BiH naseli četiri milijuna Muslimana te da je obojici predsjednika uručen takav dokument. Uostalom, Muslimani u BiH planiraju 15. IX. ove godine proglasiti Bosnu džamahirijom. Izvan Srbije živi 1,958.000 Srba, a i Hrvata izvan Hrvatske ima 1,281.000. Zato se BiH mora podijeliti. Podijeljeni Muslimani će, doduše, trpjeti, ali će iseljavati u Tursku. **Naglašava da se BiH mora podijeliti, čak i u slučaju obnove starog centralizma.** (Istaknu J.Z.) (…)

(Bilandžić) Mislim da je to apsolutno nemoguće. Podjela BiH je nemoguća. U trećini su Srbi, malo manje od petine Hrvati (oko 18 posto), a oko 44 posto Muslimani. Većinsko stanovništvo je, prema tome, muslimansko i ono… ne može prihvatiti komadanje BiH. Pokušaje mijenjanja granica… moglo bi se provesti samo najgrubljim nasiljem kakvo Evropa danas više ne prihvaća. (…) Rješenja na našim prostorima u golemim su razmjerima određena politikom velikih sila… Ako uzmete da je Srba u Jugoslaviji gotovo trećina i da žele pokušati uspostaviti retrogradni sustav, hegemoniju i prevladani režim, to jednostavno ne može proći. (…) Polazeći od svega toga, podnio sam ostavku na svoju misiju.

Gligorov: „Tuđman je u sefu držao kartu podijeljene BiH“

Kiro Gligorov: Ja sam 1991. bio u Celju na otvaranju jednog tradicionalnog sajma. Nazvao me Tuđman i rekao da bi se volio sastati sa mnom jer da mi ima nešto važno reći. Najprije nisam htio doći, a on me je molio da dođem na pola sata. Nisam ga mogao odbiti pa sam otišao u Zagreb. To je bilo prije granatiranja Banskih dvora. Stigao sam na aerodrom, a tamo me dočekao Hrvoje Šarinić i došli smo pred Banske dvore. Upravo je bila smjena straže odjevene u srednjovjekovne odore. Izašao je neki pukovnik i rekao mi da me predsjednik čeka. Doveli su me u jednu prostoriju u kojoj su već sjedili Stipe Mesić, Josip Boljkovac i još neki ljudi. Pozvali su me u Tuđmanov ured i ja sam bio nasamo s njim. Samo što sam sjeo, Tuđman je otišao do sefa i izvukao veliki smotuljak zemljopisnih karata. Prostro ih je po stolu, a na njima je bilo označeno svako selo koje će biti hrvatsko i svako koje će biti srpsko. Ono nešto malo što je ostalo, rekao je da će pripasti Muslimanima pa nek' rade s tim što hoće.
Ja ga slušam i mislim što hoće od mene. Rekao mi je da sam ja prijatelj s Izetbegovićem i da bi bilo dobro da odem u Sarajevo i da mu objasnim da je njegova ideja jedino rješenje za BiH. Tuđman je kazao**: »Bit će jedna muslimanska državica, ali to nije strašno jer će Srbi ići sa Srbijom, naši Hercegovci s nama i ostvarit će se san o velikoj Hrvatskoj«.** (Istaknu J.Z.)
Ja mislim što da kažem tom čovjeku i rekao sam da ne bih htio u tome sudjelovati. Kazao sam mu da ja nisam povjesničar i da je njemu to područje bliže pa da bi trebao znati da je BiH u svim političkim sustavima kroz povijest bila poseban entitet.[70]

Nakon međunarodnog priznanja BiH, o podjeli Bosne i Hercegovine, **dr. Franjo Tuđman** je govorio i javno. Za ovu prigodu navodim izvode iz dva intervjua. Prvo, „Croatia Monitor“ u intervju pod nazivom:

„Rat u Bosni mogao se izbjeći“

U nekim nedavnim političkim komentarima Hrvatsku se optužuje da želi podijeliti Bosnu i Hercegovinu u dosluhu sa Srbima, je li to točno?
Definitivno nije. Činimo sve što možemo kako bismo pomogli da se dođe do rješenja koje će očuvati teritorijalnu cjelovitost doista slobodne i neovisne Bosne i Hercegovine. Otkako su se središnje bosanske vlasti počele raspadati Hrvati u Bosni nastoje - čak i pod ozbiljnim vojnim pritiskom i suočeni s prijetnjom fizičkog uništenja, pronaći realno i međunarodno prihvatljivo rješenje koje bi zadržalo cjelovitost zemlje.

[70] *Novi list,* 05. svibnja 2005.

Na što time mislite?
Pa, kao što znate, u početku ove godine Europska zajednica zadužila je veleposlanika Cutileira da okupi glavne strane - Muslimane, Hrvate i Srbe - i nastoji postići nekakav kompromis. Osobito su Muslimani i Srbi imali potpuno suprotne poglede na budućnost.
Srbi su ne samo otvoreno izjavili da će se odvojiti, već su aktivno krenuli sadašnjim putem kojim su doveli do 60% teritorije Republike pod svoju vlast u početku ove godine.
S druge strane, Muslimani su htjeli unitarnu Bosnu i zanosili su se zabludama da bi im bivša Jugoslavenska narodna armija mogla naposljetku pomoći u postizanju toga cilja.

Je li se situacija pogoršala poslije referenduma o nezavisnosti?
Da, situacija se znatno pogoršala kada su srpske paravojne snage prešle međunarodno priznatu bosansku granicu i kada se bivša jugoslavenska armija svrstala na njihovu stranu. Pokolji i razaranje koji su uslijedili poslije agresije potaknuli su golem val izbjeglica i u velikoj su mjeri destabilizirali ono što je u Bosni ostalo pod kontrolom središnje vlasti. Mi u Hrvatskoj primili smo više od četvrt milijuna izbjeglica.

Ali, što su »bosanski« Hrvati nastojati postići u svom tom previranju?
Hrvati su žarko željeli pronaći kompromis između želje Srba da se potpuno izdvoje iz Bosne i ustrajanja Muslimana na unitarnoj državi koja se nije zasnivala na stvarnosti, osobito s obzirom na postupke Srba. Prema formuli koja je predložena i koju su naposljetku prihvatile sve tri strane i predsjedavajući Konferencije Europske zajednice, ambasador Cutileiro, tri konstitutivna naroda Bosne i Hercegovine trebala su dobiti vlastite kantone u okviru priznatih granica te republike.

Prema tome, Hrvati su pridonijeli sklapanju kompromisa koji Europska zajednica smatra jedinom nadom za Bosnu i Hercegovinu?
Svakako. A s obzirom na situaciju i veličinu problema, to nije bilo ni loše rješenje.
U današnjem broju sarajevskog lista „Oslobođenje“ ambasador Cutileiro priznaje da se rat u Bosni i Hercegovini mogao izbjeći da je bosanski muslimanski predsjednik Izetbegović pokazao više zanimanja za prijedlog kantonizacije, te da je srpski čelnik Karadžić bio strpljiviji i pričekao početak kantonizacije i crtanje karata pod pokroviteljstvom Europske zajednice. Premda je istaknuo da nije nikada smatrao kantonizaciju idealnim rješenjem, naglasio je da je ona 'svakako daleko bolja od onoga što imate danas'.
Ipak, to kao da se nije dojmilo nekih utjecajnih krugova u inozemstvu?
Pa, znate, često je lakše davati savjete kad ne morate snositi posljedice. Tragični primjeri ratovanja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u tijeku proteklih devet mjeseci pokazuju da u ovom dijelu svijeta dobre zamisli i visoke principe treba poduprijeti vojnom snagom. Nažalost, ni jedna od strana koje nude dobre savjete nije smatrala da bi bilo umjesno i nama ponuditi takvu potporu.[71]

Ili konfederalizacija ili secesija

Točno tri mjeseca kasnije u intervju „Newsweeku“ 17. kolovoza 1992. godina na upit: *Javljaju se stalno izvještaji kako ste se, na nizu sastanaka koje ste imali sa Slobodanom Miloševićem 1991. godine, usuglasili da međusobno podijelite Bosnu i Hercegovinu,* predsjednik Republike Hrvatske **dr. Franjo Tuđman** je rekao:

[71] *Croatia Monitor,* 17. svibnja 1992. Prijevod: Janko Paravić. http://www.slobodanpraljak.com

> **Doista sam razgovarao s Miloševićem, ali sam razgovarao i s bosanskim predsjednikom Alijom Izetbegovićem, prije tata**. (istaknuo J.Z.) Bio sam svjestan činjenice, ne samo kao predsjednik Hrvatske, već i kao povjesničar, da će se jugoslavenska kriza naposljetku usredotočiti na Bosnu i Hercegovinu. Nisam s Miloševićem razgovarao ni o kakvoj podjeli Bosne, već o načinu rješavanja bosanske krize.
> Po mom mišljenju, političko rješenje može uslijediti samo u dva smjera.
> **Prvi je zadržavanje Bosne i Hercegovine kao nezavisne države, ali organizirane na konfederalnoj ili kantonalnoj osnovi.** (istaknuo J.Z.)
> Cilj Srbije bio je pripajanje Srbima naseljenih dijelova Bosne i Hercegovine Srbiji, dok se hrvatsko stanovništvo osjećalo ugroženim ne samo zbog agresivne srpske politike, nego i zbog muslimanske želje da uspostave unitarnu islamsku državu.
> **S druge strane, Srbima naseljena područja mogla bi se pripojiti Srbiji, a područja naseljena Hrvatima Hrvatskoj. Time bi se osiguralo stvaranje male muslimanske ili islamske države u srednjoj Bosni. To bi zadovoljilo Srbe i Hrvate, kao i Muslimane. Naravno, time bi se dokrajčile sve pretenzije na stvaranje veće islamske države u srcu Europe.** (istaknuo J.Z.)
> To je bio predmet naših otvorenih razgovora i s Miloševićem i s Izetbegovićem kako bi se spriječilo ono čemu smo sada svjedoci - sukob i rat.[72]

Politikom „dvostrukih kriterija“ služili su se i Milošević i Tuđman. Naime, Albanci na Kosovu i Srbi u tzv. SAO Krajini, nisu imali isti status kao Srbi i Hrvati iz novih BiH tvorevina „Republike Srpske“ i „Republike Herceg Bosne“. Mlađe (BiH) „sestre“ bi trebale imati pravo na „samoopredjeljenje do odcjepljenja“, ali starije (Kosovo i Krajina) ne.

Tuđman smatra kako se za cjelovitu BiH ne treba boriti čak niti iz strateških razloga, da Srbi ne pređu Drinu. Naprotiv, on smatra kako, za razliku od srpskih želja u Hrvatskoj, onima u BiH treba udovoljiti.

Iz „Stenograma o podjeli Bosne“, čije fragmente prenosim u nastavku, sasvim je razvidno kako bi Franjo Tuđman sa svojom *permanentnom politikom podjele* ustuknu samo pred muslimanskim oružjem i međunarodnim embargom.

Stenogrami o podjeli Bosne i Hercegovine[73]

Iz zapisnika
sa 7. sjednice Vrhovnog državnog vijeća Republike Hrvatske, održane
08. lipnja 1991. godine

> **Franjo Tuđman**: Razgraničenje u BiH ćemo postići zbog toga što odgovara i Srbiji i Hrvatskoj podjednako, a muslimanska komponenta zapravo i nema drugog izlaza nego da prihvati to rješenje… (9)

---

[72] „Newsweeku“ 17. kolovoza 1992. god. Prijevod: Janko Paravić. http://www.slobodanpraljak.com

[73] Predrag LUCIĆ *Stenogrami o podjeli Bosne,* Feral Tribune & Dani, Kultura & Rasvjeta d.o.o. Split i Civitas d.o.o. Sarajevo 2005. god. U nastavku iza svakog citata navodim (u zagradi) broj stranice.

I sa našega gledišta, ne manje negoli sa srpskog, postoji potreba da se pitanje riješi u svojoj biti, je li, jer je uspostavljanje Bosne, granica Bosni i Hercegovine poslije Drugog svjetskog rata povijesni apsurd vraćanja jedne kolonijalne tvorbe nastale od 15. do 18. stoljeća… (11)

Ako se sporazumijemo na tom bitnom pitanju spornom između Hrvatske i Srbije o BiH, ako ostvarimo realne granice za Republiku Hrvatsku i ako se riješi taj problem tih prečanskih Srba na taj način da Srbija bude zadovoljna, onda se može raditi o tome da i Srbija prihvati takve osnove saveza koji bi bili za nas prihvatljivi… (29)

Iz zapisnika
sa sastanka predsjednik Republike Hrvatske dr. franje Tuđmana s delegacijom HDZ-a Bosne i Hercegovine uz nazočnost dužnosnika Republike Hrvatske, održanog u Zagrebu
27. prosinca 1991. godine

Franjo Tuđman: Ne treba računati s Bosnom i Hercegovinom kao s nečim što je od Boga dano i treba da ostane. Opstanak BiH kao samostalne i suverene, sve kada bi bio moguć, ide u svakom slučaju na štetu hrvatskog naroda, onemogućava normalno teritorijalno ostvarenje hrvatske države i stvara pretpostavke za nestanak i onolikog dijela hrvatskog naroda kakav je danas u BiH… (75)

Stjepan Kljuić: (Član predsjedništva BiH i Predsjednik HDZ-a BiH op.a.) I četvrto, bilo je govora o vojnoj industriji. U jednom trenutku Kadijević je rekao: da, vi sve tražite od armije, ali armiji ništa ne dajete. Kada ćete dati pare i vojnike armiji?
Predsjednik Izetbegović je ustao i rekao - kada prekinete rat u Hrvatskoj… (77)
Franjo Tuđman: Da li ste u tim razgovorima (sa Srbima op.a.), u podjeli ušli u materiju?
Stjepan Kljuić: Nismo, zato što oni neće da uđu u konkretno … (78)

Mate Boban: Hrvatska zajednica Herceg Bosna i Hrvatska zajednica Posavina bi se proglasile nezavisnim hrvatskim prostorom i priključile državi Hrvatskoj, ali u onom vremenu i u onom trenutku kada hrvatsko vrhovništvo odluči da je taj trenutak i to vrijeme nastupilo… (80)

Ignac Koštroman: (Tajnik Hrvatske zajednice Herceg-Bosna op.a.)
Iz zapisnika sa druge redovite sjednice Predsjedništva Hrvatske zajednice Herceg-Bosna proširene s članovima Predsjedništva HDZ-a BiH… zaključci:…
2. Hrvatska zajednica Herceg-Bosna još jednom potvrđuje volju cjelokupnog hrvatskog naroda Herceg-Bosne izražene 18. studenog 1991. godine u Grudama, donoseći povijesnu odluku o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, koja predstavlja pravnu podlogu za ulazak ovih teritorija u Republiku Hrvatsku.
3. Hrvatska zajednica Herceg-Bosna daje puni legitimitet gospodinu dr. Franji Tuđmanu, kao predsjedniku Republike Hrvatske i predsjedniku Hrvatske demokratske zajednice da zastupa interese Hrvatske zajednice Herceg-Bosna kod međunarodnih čimbenika, kao i kod međustranačkih i međurepubličkih dogovaranja o utvrđivanju konačnih granica Republike Hrvatske.
Hrvatska zajednica Herceg-Bosna daje preporuku Hrvatskoj demokratskoj zajednici Bosanska Posavina da donese ovakvu istu odluku za svoju zajednicu… (81-82)

Franjo Tuđman: Sa perspektivom suverenosti Bosne i Hercegovine nema nekakvih izgleda. Čak kada bi se mogla održati, gospodo, Bosna i hercegovina kao posebna, što to znači? Uspostava granice… hoćemo li uspostaviti granice između Hrvatske i hercegovine da Hrvat iz Hercegovine ne može ići u svoju Hrvatsku ili ovaj Hrvat tamo?... (85)

Kao što smo iskoristili ovaj povijesni trenutak da stvorimo samostalnu Hrvatsku međunarodno priznatu, tako mislim da je vrijeme da iskoristimo, da okupimo hrvatsko nacionalno biće u maksimalno mogućim granicama. Da li bi to bilo baš 30 općina ili 28 - to je čak sa toga gledišta od manje važnosti… (87)

D. Brozović

Dalibor Brozović: (Član Predsjedništva HDZ-a RH op.a.) Ne vidim uopće nikakav način kako bi smo mi mogli izbjeći, ako podijelimo sa Srbima, da oni ne dobiju taj klin u hrvatsko srce i taj klin da je pod upravom Beograda i njihove armije, i to se direktno najljući dio toga svijeta, onaj tamo drvarski, direktno naslanja na najljući di Srba hrvatskih, onaj kninski. To je vječni jedan oštrobridi kamen u želucu, u bubregu u jetri, u žući… (89)

Iko Stanić: (Predsjednik Hrvatske zajednice Bosanska Posavina, zastupnik)
… i kad ste rekli da se već mogu pojaviti neki problemi, to se već osjeća, jer nama već smeta carina u Bosanskom Šamcu … moj prijedlog i prijedlog, govorim u ime većine, da se ide svakako na podjelu (BiH op.a.), a jedan minimum s kojim bismo se možda zadovoljili ako bi to moralo biti, onda ta kantonizacija o kojoj se govori, ali ako bismo mi bili samo suverena Bosna i Hercegovina onda mislim da bi ti ljudi bili strašno nezadovoljni i stvarno bi uslijedilo veliko iseljavanje… (92)

Ivan Markešić: (Generalni tajnik HDZ-a BiH op.a.)
Ja ne znam na koji način može Bugojno, Gornji Vakuf, Travnik da se tek tako odjedanput kaže: Idemo mi u Herceg-Bosnu, biti ćemo priključeni Republici Hrvatskoj. Ja bih predložio: da vbi HDZ BiH trebala i ustvari istrajati na svome zahtjevu prema suverenoj BiH sve dok postoji i jedna trunka mogućnosti da se to ostvari… (109)

Franjo Tuđman: Bosne i Hercegovine nije bilo između dva rata. Komunisti su je izmislili, poslije Drugog svjetskog rata vratili na scenu, čak Muslimane proglasili nacijom, zato da bi, tobože, riješili suprotnosti između srpskog i hrvatskog naroda. Jesu li u tome uspjeli? Nisu, naprotiv… (114)

Hrvatska je zbog uspostave BiH u teritorijalnom smislu dovedena u nemoguću situaciju. Mi samostalnu Hrvatsku ne možemo u upravnom smislu ovako urediti kakva jeste, a kamoli u obrambenom itd. Kakva je budućnost Hrvatskog naroda sa Bosnom i Hercegovinom? Muslimani računaju na demografsku ekspanziju i zbog nataliteta i imaju planove da dovedu 500 tisuća ljudi Muslimana iz turske…

Kažete da bi dioba BiH značila dopuštenje Srbiji da pređe preko Drine gdje nikada nije bila. Pa, ima ih tu, ima ih milijun i pol u Bosni, ima ih, bilo ih je 570 tisuća u Hrvatskoj, sada će ih ostati valjda pola manje u Hrvatskoj, ali milijun i pol u BiH ima. Sve da nam da netko granicu na Drini, što biste činili sa dva milijuna Srba i što biste činili još sa toliko Muslimana - kakva bi to Hrvatska bila?... (115)

Naš cilj od početka nije bio održanje takve BiH kakva je ona danas. To Hrvatskoj politici u biti ne odgovara, jer bi Hrvatska politika na taj način bila stalno i neprestano frustrirana gubitkom i demografskim i teritorijalnim u BiH. Nismo zato slučajno stavili u preambulu hrvatskog Ustava i banovinu Hrvatsku. Ovakva hrvatska država nema uvjeta za život, ali hrvatska država čak sa granicama Banovine ima, a osobito sa poboljšanim granicama… (118)

U pregovorima onaj koji ne prihvaća ovo što smo izložili, sada tu neka kaže da ne prihvaća i neka se ne pojavljuje, molim, da se razumijemo. Ovo su odveć presudni povijesni trenuci da bismo se mogli igrati i da bismo mogli dopustiti bilo kakve osobne poglede… (125)

Iz zapisnika
sa sastanka predsjednika Republike Hrvatske, dr. Franje Tuđmana …
sa članovima Predsjedništva Bosne i Hercegovine, gosp. prof. Nikolom Koljevićem i gosp. Franjom Borasom, održanog u Zagrebu
08. siječnja 1992. godine

Z.Lerotić

Zvonko Lerotić: (Član „ekspertne grupe“ za rekonstrukciju Jugoslavije op.a.) Faktički se može dalje ići, pa se kaže: priznanje Bosne i Hercegovine je faktično priznanje srpske države u Bosni i Hercegovini, hrvatske države u Bosni i Hercegovini koja se suvereno priključuje koliko hoće i kako hoće…(129)

Koljević Nikola: Nama nezavisna Bosna nikako ne odgovara, jer ona nas, a mislili smo i hrvatski narod, dovodi u situaciju da smo odvojeni od svojih matica. I jednom, ako Bosna dobije nezavisnost, kao što je sada zatražila, situacija i za hrvatski i za srpski narod je zapečaćena, odnosno onda je ona u rukama drugih nekih. Ona više nije u našim rukama.
Mi smo zato predlagali za Bosnu jedan konfederalni status, - bar kao prvu etapu, u kojem bi, ako se konstruktivno gleda Hrvatska nacionalna zajednica i Srpska nacionalna zajednica mogle da imaju slobodne, isto tako konfederalne veze sa Hrvatskom, odnosno sa Srbijom… (132)

Mi smo pokušali da ponudimo, umjesto uskraćivanja suverenosti, višak suverenosti. Neka bude to suverena Bosna muslimanska i suverena srpska Bosna i suverena hrvatska Bosna. Dakle, bude suverena država suverenih naroda…(133)

Jedna od stvari koja se nama nameće kao prepreka, koja se meni čini da nije stvarna prepreka, već da je više jedan politički adut kojim se maše, a to je da je Bosnu nemoguće podijeliti. Bosnu baš nije tako nemoguće podijeliti, znate, sve je moguće, ali nam se ta opcija isključuje s time unaprijed postavljenim stavom: pogledajte tu leopardovu kožu… (136)

Franjo Boras: Tamo gdje je relativna većina Hrvata u nekoj općini, i trebaju nam dodatni glasovi srpskog naroda da bi tu općinu u cijelosti pripojili hrvatskom korpusu, to bi onda morali dogovorno obaviti, ova dva naroda, da hrvatski narod opet pomogne svojim glasovima gdje je srpski narod u relativnoj većini, tako da bi onda i tu općinu pripojio korpus naroda srpskog ili hrvatskog. To sve u odnosu na muslimanski narod… (139)

Franjo Tuđman: U načelu, znači, ovakva jedna načelna suglasnost da treba biti predusretljiv u smislu teritorijalnog razgraničenja, i to je prihvatljivo jer kod toga povijest pokazuje da je ponekad trebalo čak ne samo takvo razumijevanje, nego ponekad i razmjena stanovništva… (142)

Iz zapisnika
sa razgovora državno-političkog vodstva Hrvatske sa predstavnicima Hrvatske demokratske zajednice i hrvatskim predstavnicima iz Bosne i Hercegovine, održanog u Zagrebu,
17. rujna 1992. godine

Franjo Boras: Ja osobno smatram da će unutrašnje uređenje BiH biti dovedeno do kraja ratnom opcijom. I ratna opcija mora imati svoje političke ciljeve. Sada, mi Hrvati u BiH zajedno sa Republikom Hrvatskom moramo imati iste političke ciljeve. Prema tome, ta politička platforma ili deklaracija hrvatskog naroda u BiH morala bi jasno da kaže koji su politički ciljevi hrvatskog naroda u BiH, pa ako bude potrebno - i ratnom opcijom ih ostvariti…(209)

Miljenko Brkić: (Predsjednik HDZ-a BiH op.a.) Tako da su tumačenja išla od toga da su jedni mislili da je platforma i politika Hrvatske u Bosni i Hercegovini cijepanje Bosne i hercegovine i pripajanje pojedinih krajeva Hrvatskoj, do onog da Bosnu i Hercegovinu treba urediti na građanskom principu. Ja sam uvjeren da nema Hrvata koji želi da Bosna i hercegovina bude na građanskom principu… (213)

Jadranko Prlić: (Predsjednik Vlade Hrvatske Zajednice Herceg-Bosna op.a.)
Naše je opredjeljenje da nećemo imati ono što ne držimo čizmom. Mislim da u ovom krugu ljudi to mogu otvoreno reći… (221)

Jozo Marić: Tražim da stranka jasno definira na ovom svom sastanku platformu i ne može biti vodstvo stranke da ne zna koja mu je platforma… Hoću jasno definiran hrvatski prostor koji će biti, ako je od Ravnoga do Livna, kompaktno Hrvatski, snažna brana svim eventualnim prodorima koji će uslijediti za 50 - 100 godina…(223)

Vinko Begić: (Predsjednik HVO Hrvatske zajednice Bosanska Posavina op.a.)
Mislim da se glede političke situacije, do izbijanja rata jednostavno, da j ebilo vrlo teško objasniti narodu šta, tko , gdje i treba da radi…
Negdje 4-5 tisuća ljudi planduje po debelim zagrebačkim hladovinama, po morima, i trebamo naći shemu kako te ljude vratiti u Bosansku Posavinu… (227)

Iko Stanić: Mislim da treba da se kaže ovom skupu, da je bio zabranjen rad stranke (HDZ op.a.) da su raspušteni civilni organi i da se u to vrijeme nije moglo djelovati…
Franjo Tuđman: Od koga je bio zabranjen rad stranci?
Iko Stanić: Od strane HVO-a… (234)

Franjo Tuđman: Nije istina da nismo imali … platformu. Imali smo svoja gledišta i imamo ih. (237)

Naša politika mora biti da sa Srbijom stvorimo nekakve takve odnose da dođe do toga da je u njihovom i u našem interesu, da dođe čak i do stanovitog planskog preseljenja pučan-

stva, da bi se jednom stvorili normalni odnosi… Što bi bilo da smo mi nastavili sa nekakvom Alijinom politikom, onda bismo imali čitavu Hrvatsku u takvim ruševinama kakvo je danas Sarajevo i BiH… (242)

I sada jedno pitanje, bitno pitanje. Bosna i hercegovina - da ili ne? Ako da, onda jedino kao zajednica tri konstitutivna naroda i u teritorijalnom smislu. Znači, ako može opstati, onda samo tako! I nikakve dvojbe o tome da mi sa hrvatskog gledišta možemo biti za federalni nekakav… da ne naglašavam državne atribute. Ako hoćemo sačuvati, onda ih moramo naglašavati!... (242)

Prema tome, što je, što može biti optimalni interes Hrvatske. Znači da osiguramo ona područja koja su od bitnog interesa u Hrvatskoj, a onda ako dođe do toga, onda je i onaj muslimanski dio koji je između tog srpskog dijela cazinske i bihaćke krajine nužno vezan za Hrvatsku…

Sada, ja ću biti sasvim otvoren. Ako bi se nastavio rat, ako bi rješenje išlo u tom smislu da ta međunarodna zajednica s Amerikom na čelu zapravo prepušta da se međusobno kolju, melju dok mogu, što bi na svoj način značilo da pristaju na to da … što je netko rekao da je BiH u nastajanju, ne u nastajanju, onda se mi moramo orijentirati isto tako da vojno osiguramo svoje interese, ako bi se to nastavilo… (243)

Ja sam rekao: ili takva Bosna koja će osigurati i interese hrvatskog naroda, ili molim - podjela! S tim da sam ja rekao: jedan dio Srbiji, jedan dio Hrvatskoj, a može ostati i muslimanska državica u sredini, ona povijesna zemljica Bosna koja onda ne bi imala mogućnosti da ima ambicije stvaranja neke velike islamske države u Europi… (245)

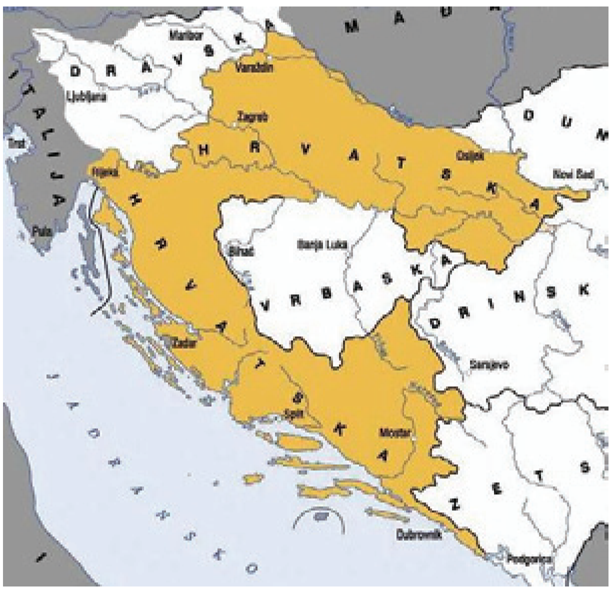
Iz zapisnika
sa razgovora Predsjednika Republike Hrvatske, dr. Franje Tuđmana sa supredsjedateljima Konferencije o bivšoj Jugoslaviji, gosp. Cyrusom Vanceom i Lordom D. Owenom te sa hrvatskim predstavnicima iz Bosne i Hercegovine, održanog u Predsjedničkim dvorima
23. siječnja 1993. godine

Lord David Owen: Dr. Karadžić stalno ponavlja kako sam ja prekinuo neki navodni sporazum između gospodina Bobana i njega o koridoru i mislim da bi to trebalo jednom jasno reći da li sam ili ne ja uništio ili upropastio jedan takav dogovor…
Mate Boban: Mislim odgovorno ću dati izjavu za javnost da smo od prvog dana bilo kakvih razgovora negirali bilo kakvo njihovo pravo na koridor u onom obliku kako su to oni pretpostavili ali smo se potpuno složili sa ovim prolazima pod kontrolom Ujedinjenih Naroda, plave ceste tzv.
Tuđman: To reci da je bilo razgovora da imaju prolaz, prekid neprijateljstava ali su oni poslije toga prekršili i napadali jajce itd…. (259)

Fotografija br. 3 U prvom redu s lijeva: **Franjo Tuđman**, **Momčilo Krajišnik**, **Slobodan Milošević** i **Radovan Karadžić**.

Banovina Hrvatska je teritorijalna jedinica unutar Kraljevine Jugoslavije, nastala kao rezultat ogorčenosti hrvatskog naroda centralističkom politikom Beograda i težnje za većom autonomijom i cjelovitošću hrvatskih zemalja, suradnje hrvatskih političkih vođa sa vođama Srba prečana, te kao rezultat priznanja srbijanskih političara da je centralizam doveo do slijepe ulice. Formirana je na temelju političkog sporazuma između predsjednika jugoslavenske vlade Dragiše Cvetkovića i vođe HSS-a Vlatka Mačeka u dvorcu Drašković u Božjakovini (tzv. sporazum Cvetković-Maček), uz sudjelovanje predstavnika prečanske Samostalne demokratske stranke (koja sa HSS čini Seljačko-demokratsku koaliciju) i uz podršku regenta kneza Pavla Karađorđevića. Zakonski počinje postojati donošenjem Uredbe o Banovini Hrvatskoj 26. kolovoza 1939. godine. Obuhvaćala je površinu od 65.456 km2. Banovina Hrvatska prestaje stvarno postojati proglašenjem NDH 10. travnja 1941. godine. Ban Ivan otišao je u emigraciju i u Londonu politički djeloao pozi-vajući se na svoju funkciju, kao i članovi vlade. Potpredsjednik vla-de Juraj Krnjević nastojao je u poli-tičkim igrama unutar vlade sačuvati garancije da će Banovina nakon završetka rata i savezničke pobjede biti obnovljena.
(www.arhiv.hr)

Zemljovid br. 5 **Banovina Hrvatska** iz 1939. godine, plus Titova Istra i plus Bihać zadovoljila bi (1991.) umjerenije velikohrvate. Tvrdi velikohrvtri drže kako Hrvatskoj pripada cijela Bosna i Hercegovina plus Stara Pazova...

Fotografija br. 4
Slobodan Milošević, predsjednik Srbije na Gazimestanu 28.06.1989.:
„Šest stoleća kasnije, danas, opet smo u bitkama i pred bitkama. One nisu oružane, mada i takve još nisu isključene.“
(Foto: „Oslobođenje“ Sarajevo)

Fotografija br. 5 Zapovješću general pukovnika Blagoja Adžića od 10. 05. 1992. Jugoslovenska narodna armija (JNA) je na prostoru BiH, preimenovana u Vojsku Republike Srpske (VRS). Za zapovjednika te vojske imenovan je general potpukovnik **Ratko Mladić**. Sva materijalno-tehnička sredstava JNA s 80.000 vojnika, dočasnika i časnika su činili okosnicu VRS. (Foto: www.images.google.hr (21.07.2009.)

Fotografija br. 6
Franjo Tuđman, predsjednik Hrvatske: *„Srbima naseljena područja mogla bi se pripojiti Srbiji, a područja naseljena Hrvatima Hrvatskoj. Time bi se osiguralo stvaranje male muslimanske ili islamske države u srednjoj Bosni. To bi zadovoljilo Srbe i Hrvate, kao i Muslimane. Naravno, time bi se dokrajčile sve pretenzije na stvaranje veće islamske države u srcu Europe“.*
(Foto: www.seebiz.eu/hr, 22.07.2009.)

Fotografija br.7 Zbor narodne garde (ZNG) prethodnik Hrvatske vojske. Prvo postrojavanje na stadionu NK „Zagreb“ u Zagrebu, 28.05.1991. Zapovjednik ešalona **Neven Martić** predao je predsjedniku dr. Franji Tuđmanu prijavak: „Gospodine Predsjedniče, brigade Zbora narodne garde spremne su za smotru i prijam zastava“. (gore) Slijednik ZNG - Hrvatska vojska (dolje) (www.braniteljihrvatske.hr)

Fotografija br. 4
Alija Izetbegović,
Predsjednik predsjedništva BiH:
„Muslimanski narod neće nestati, to ja poručujem gospodinu Karadžiću“
(Foto: imaes.google.hr 21.07.2009.)

Fotografija br. 9 Armija BiH je formirana od pripadnika TO BiH, „Patriotske lige" i raznih lokalnih dobrovoljačkih grupa. U obrani Muslimana i BiH patriota od „humanog preseljenja" i genocida, Predsjednik predsjedništva BiH Alija Izetbegović se nije libio u pomoć pozvati i *džihad*. (images.google.hr)

II.
PRIPREME ZA RAT
U BOSANSKOJ POSAVINI 1992.

Politika rađa, priprema i vodi rat;
ona ubire rezultate pobjede ili snosi posljedice poraza.
vidi fusnotu 78

SEDAM KLJUČNIH POJMOVA

Kako se sadržaj ove knjige primarno odnosi na **rat** u Bosanskoj Posavini i tadašnju **politiku** Republike Hrvatske prema tom prostoru, te na pisce i izvršitelje sadržaja dokumenata sa **strateške**, **operativne** i **taktičke** razine, a sve u okviru **Operativne zone Osijek (OZ Osijek)** i **Operativne grupe „Istočna Posavina“ (OGIP)**, držim korisnim podsjetiti na značenje ovih sedam ključnih pojmova.

POLITIKA (gr. državni, društveni, javni od grad, država - polis[74]), je ukupnost svih mjera i djelovanja usmjerenih na obranu interesa određenih klasa, na osvajanje, odnosno jačanje vlasti ili na stvaranje uvjeta koji će omogućiti različne oblike borbe za vlast; istovremeno politika je i određen smjer i metoda rada partije, države, ustanove pa i pojedine osobe, kao državnička vještina, teorija o vođenju države, o državnim ciljevima i sredstvima za njihovo ostvarenje.[75]

O politici su rekli:

Euripid: *Strašne su mase ako ih vode loše vođe.*
Imbro Ignatijević: *Dvoglavi orao mora biti lažljiv, jer ima dva jezika i govori kroz dva kljuna.*[76]
Mao-Ce Tung: *Politika je rat bez prolijevanja krvi, a rat je krvava politika.*
Otto von Bismarck: *Politika nije nauka, kako to umišljaju mnoga gospoda profesori; ona je umjetnost.*
Sigmund Graff: *Tko želi da se ulaska masi, naziva je narodom. Tko želi vladati narodom, taj promatra narod kao masu.*
Živojin Mišić: *Rđava politika vodi rđavom ishodu rata.*[77]

RAT je oružani sukob antagonističkih društvenih snaga (klasa, etničkih grupa, država ili saveza država), koje se međusobno bore za ostvarenje prije svega ekonomskih i političkih ciljeva.
Primarno ga vode oružane snage (armije), čija jačina, organizacija, formacija i naoružanje, strategija i taktika ovise o stupnju razvoja proizvodnih snaga i političkih ciljeva u ime kojih se rat priprema i vodi. Ali u krajnjoj konzekvenci rat predstavlja naprezanje svih komponenti (ekonomskih, političkih, vojnih i dr.) materijalnog i duhovnog života zaraćenih strana. Termini imperijalistički rat, zatim kolonijalni rat, nacionalno-oslobodilački rat, građanski rat, revolucionarni rat… pobliže označavaju karakter rata s obzirom na političke ciljeve i društveno-političke snage koje rat vode. (…)

---

[74] Polis je središnji koncept klasične političke teorije, vitalan za razumijevanje politike antičkog perioda. Etimološki je korijen riječi politika. Polis je osnovna organizacijska jedinica grčkog svijeta antike. To je malena samoupravna zajednica koncentrirana na grad sa širim agrarnim područjem. U polisu se odvijao sav javni život antičke političke zajednice, dok se privatni život odvijao u oikosu.

[75] Enciklopedija leksikografskog zavoda 5 (Miroslav Krleža), Zagreb, Grafički zavod Hrvatske Zagreb, od 01.11.1968.-15.2.1969., str. 205-206

[76] Velika enciklopedija aforizama III. Izdanje, Zagreb, Prosvjeta, 1978., str. 495 - 503.

[77] Živojin MIŠIĆ, Srpski vojvoda, komandant 1. Srpske armije u 1. Svjetskom ratu.

'Rat je - pisao je Erazmo Rotterdamski - nešto tako okrutno da više pristaje divljim životinjama nego ljudima, ... nešto tako nepravedno da ga mogu voditi najbolje samo najgori razbojnici.
Apolitičnog rata nema, kao što nema ni klasno bezbojne politike. **Politika** ponikla na danoj strukturi društva, ili uvjetovana materijalnim društvenim položajem određene klase, **rađa, priprema i vodi rat; ona ubire rezultate pobjede ili snosi posljedice poraza**. Kao što nema rata izvan politike, tako nema ni apolitične vojske kao oruđa rata. **Politika ne određuje samo ciljeve rata, već priprema i vojnu organizaciju adekvatnu tim ciljevima, tj. oružanu silu s odgovarajućom doktrinom, osposobljavajući je za nasilno ostvarenje postavljenih ciljeva.**[78] (istaknuo J.Z.)

O ratu su rekli:

Ante Starčević: *Samo je onaj rat naplaćen, kojim narod dobiva slobodu.*
Franklin Delano Roosevelt: *Nikad nije bilo dobrog rata ili lošeg mira.*
Horacije: *Ratovi su mrski majkama.*
Ivo Andrić: *U ratu pametan zaćuti, budala progovori, a fukara se obogati.*
Jean-Paul Sartre: *Kad bogataši ratuju siromasi umiru.*
Joseph de Maistre: *Nitko ne zna što je rat ako u njemu nema sina.*
La Bruyere: *Ljudi su oduvijek navikli da za veći ili manji komad zemlje pljačkaju, pale, ubijaju, kolju jedni druge; i da bi to najviše i najbolje činili, izmislili su lijepa pravila koja se zovu vojna vještina.*
Lav Nikolajević Tolstoj: *Bitku dobiva onaj tko je tvrdo odlučio da je dobije.*
Romain Rolland: *Mrzak mi je rat, ali još su mi mrži oni koji pjevaju o ratu u kome nikad nisu bili.*
Sir Winston Churhill: *Nitko ne može jamčiti uspjeh u ratu; može ga samo zaslužiti.*
Voltaire - François Marie Arouet: *Kaže se da je bog uvijek na strani velikih bataljuna. (Ipak) Često je očaj dobivao bitke.*[79]

STRATEGIJA (gr. - vođenje vojske), je sustav znanstvenih znanja i vještina (teorije i prakse) o pripremanju i vođenju rata i upotrebi sile radi ostvarivanja određenih vojnih, političkih ili ekonomskih ciljeva. Predmet strategije jesu, prije svega, osnovne zakonomjernosti rata, posebno njegovog suštinskog elementa - oružane borbe, ali i drugi oblici ispoljavanja vojne sile.
U sklopu ratne vještine **strategija čini vodeću granu, usmjeravajući operatiku ili operativnu vještinu i taktiku u skladu s općim načelima ratne i vojne doktrine**. (…) **strategija se smatra uvijek *jedinstvenom,* cjelovitom, jer su jedinstveni i ciljevi koje treba ostvariti.** (istaknuo J.Z.) To je tzv. *opća strategija*, za koju se u vojnopolitičkoj literaturi SAD upotrebljava termin *globalna* ili *nacionalna strategija*, a u Velikoj Britaniji - *velika* ili *visoka strategija.*
U svim epohama i društvenim sustavima strategija je bila potčinjena politici. (istaknuo J.Z.) Ukoliko je i bilo izuzetaka, razlike su se svodile uglavnom na stepen samostalnosti najviših vojnih komandanata od politike, ali je bilo i pokušaja podređivanja politike strategiji (militaristički koncept) .
Odnos strategije i politike, i obratno, prvi je formulirao Carl von Clausewitz definicijom da *rat nije ništa drugo nego nastavak političkih odnosa uplitanjem drugih sredstava.*[80]

[78] Enciklopedija leksikografskog zavoda 5 (Miroslav Krleža), Zagreb, Grafički zavod Hrvatske Zagreb, od 01.11.1968.-15.2.1969., str. 400-401
[79] Velika enciklopedija aforizama III. Izdanje, Zagreb, Prosvjeta, 1978., str. 586 - 592.

OPERATIKA ili Operativna vještina (njem. *Operationslehre),* sastavni dio, grana ratne vještine, čiji je predmet teorija i praksa pripremanja i izvođenja operacija. Polazeći od ciljeva koje joj postavlja (određuje) strategija.
Operatika je najmlađa grana ratne vještine. U literaturi se počinje razmatrati tek od kraja XVIII i početka XIX st., kada se javlja i termin operacija, ali je gotovo svi vojni pisci i teoretičari svrstavaju ili u tzv. *veliku taktiku* ili u strategiju. Tek krajem XIX st., u vrijeme kada je Alfred Graf von Schliefen bio načelnik Generalštaba, u Njemačkoj se konstituira i posebna *znanost o operacijama (Operationslehre)*, ali i ona kao dio strategije.[81]

TAKTIKA (gr. postavim, postrojim - vještina postrojavanja borbenog poretka) je teorija i praksa pripremanja, osiguranja i vođenja borbenih djelovanja, boja i drugih oblika aktivnosti postrojbi vidova, rodova i službi - u svim uvjetima i situacijama na kopnu, moru i u zraku. U najširem smislu Taktika je skup postupaka, načina i sredstava koji se primjenjuju kako bi se postigli određeni rezultati.
U sklopu *ratne vještine* taktika predstavlja posebnu granu (oblast); ona je istovremeno i znanstvena disciplina i vještina. Kao znanstvena disciplina ima svoj predmet izučavanja, posjeduje i primjenjuje znanstvene metode i sl. Element vještine u taktici ima tri značenja: sposobnost izbora i upotrebe najpogodnijih sredstava u borbi; sposobnost izbora postupaka kojim se na najsvrsishodniji način postiže cilj; skup normi koje propisuju kako treba djelovati da bi se postigao određeni cilj.[82]

OPERATIVNA ZONA (OZ) Načelno, područje Operativne zone obuhvaća određenu regiju, geografski, ekonomski i komunikacijski kompaktnu, koja - po mogućnosti - čini i homogenu taktičko-operativnu cjelinu. Po svom osnovnom obilježju i funkciji, Operativne zone su teritorijalno-operativne institucije. Svim postrojbama i vojnim ustanovama rukovodi jedinstvena komanda (stožer) Operativne zone, mada su moguća i drukčija rješenja…[83]

OPERATIVNA GRUPA (OG) (eng. *task force, task group,* fr. *groupe operationnel,* njem. *Operationsgruppe),* je privremeni združeni sastav u KoV, RM i RZ, jačine od nekoliko brigada do dvije ili više divizija i korpusa, za izvršenje zadatka na posebnom operacijskom pravcu, ili kada jedna ili više formacijskih postrojbi nisu pogodne za izvršenje zadataka operativnog značaja. Formira se, načelno, u sastavu armije ili grupe armija, a izuzetno i pod vrhovnim zapovjedništvom. Može biti jednorodna (pješadijska, oklopna) ili kombinirana (od dva ili više rodova i vidova), a zadatke izvršava u sastavu fronta ili u vlastitoj i neprijateljevoj pozadini. Poslije izvršenog zadatka obično se rasformira.[84]

Pod zapovjedništvom Operativne grupe „Istočna Posavina“ (OGIP) ratovale su pješačke postrojbe različitog ustroja i naziva: pješačke brigade (br.) jačine 1500-3500 boraca, taktičke grupe (TG) jačine 200-900 boraca i borbene grupe (BG) jačine 60-200 boraca.[85]

---

[80] Vojna enciklopedija 9, drugo izdanje, Beograd, Vojno izdavački zavod, 1975., str 171-208
[81] Vojna enciklopedija 6, drugo izdanje, Beograd, Vojno izdavački zavod, 1975., str 407-408
[82] Vojna enciklopedija 9, drugo izdanje, Beograd, Vojno izdavački zavod, 1975., str 612-645
[83] Isto
[84] Isto
[85] Kao i puno drugoga u ovom ratu, broj angažiranih boraca u pravilu je odstupao od broja deklariranih.

SRPSKE ORGANIZACIJSKO-KADROVSKE PRIPREME ZA RAT U BOSNI I HERCEGOVINI

General B.Adžić

Povlačenje Jugoslavenske narodne armije (JNA) iz BiH bilo je samo deklarativno. Sustav zapovijedanja, postavljanja na dužnost, promicanja, plaće te planiranje snaga ostalo je isključivo u nadležnosti Generalštaba Vojske Jugoslavije.[86] Sukladno tome zapovijed o ustrojavanju Vojske Republike Srpske (VRS) izdao je **general pukovnik Blagoje Adžić** 10. svibnja 1992. godine. U zapovijedi, između ostalog stoji:

Formira se Glavni štab VRS u sljedećem sastavu:

- zapovjednik general potpukovnik **Ratko Mladić**
- načelnik štaba general major **Manojlo Milovanović**
- pomoćnik za moral i informiranje general major **Milan Gvero**
- pomoćnik za pozadinu general major **Đorđe Đukić**
- načelnik sigurnosti pukovnik **Zdravko Tolimir**
- načelnik za mobilizaciju pukovnik **Mićo Grubor**

VRS je bila ustrojena u šest korpusa, i to:

1.	**1. Krajiški korpus**	- zapovjednik, general major **Momir Talić**
	(5. korpus JNA)	- načelnik, pukovnik **Boško Kelečević**
2.	**2. Krajiški korpus**	- zapovjednik, general major **Grujo Borić**
	(10. korpus JNA)	- načelnik, pukovnik **Mićo Vlaisavljević**
3.	**Istočno-bosanski korpus**	- zapovjednik, pukovnik **Dragutin Ilić**
	(17. korpus JNA)	- načelnik, pukovnik **Budimir Gavrić**
4.	**Sarajevsko-romanijski korpus**	- zapovjednik, pukovnik **Stanislav Galić**
	(4. korpus JNA)	- načelnik, pukovnik **Dragan Marčetić**
5.	**Drinski korpus**	- zapovjednik, pukovnik **Milenko Živanović**
		- načelnik, pukovnik **Milorad Skočajić**
6.	**Hercegovački korpus**	- zapovjednik, pukovnik **Radovan Grubač**
	(13. korpus JNA)	- načelnik, pukovnik **Vlado Spremo**

Rat u Bosanskoj Posavini vodili su IBK i 1. KK koji je tijekom operacije „Koridor" formirao četiri taktičke grupe (TG).

Zapovjednik TG-3, pukovnik JNA **Slavko Lisica,** teško se mirio novonastalom situacijom:

---

[86] Vidi, http://www.hercegbosna.org /download-hr/ Domazet _%20svjedocenje%20 _HAG2-H1.pdf (15.07.2009.)

Mene je ta odluka, naredba ili kako se zvao taj sramni, iznuđeni dokument, zatekla u Banjalučkom korpusu. Na mene je, kao i na ostale oficire i podoficire, ali i vojnike koji su se nalazili na odsluženju vojnog roka u jedinicama JNA, ta odluka djelovala šokantno. I to je slab i neadekvatan izraz da bi čitalac mogao da shvati stanje u kom smo se našli, u koje smo gurnuti, kao u živu vatru. To je neka mješavina uvrijeđenosti i poniženja, ali i tuge, duboke tuge i poraza bez izgubljene bitke ...
JNA, koju mnogi optužuju da je srpska vojska, napušta vjekovne srpske etničke prostore i „vraća“ se u Srbiju i Crnu Goru, u novonastalu SRJ, skraćenu Jugoslaviju, kako su govorili cinici. **Ako je srpska vojska, ona mora da ostane u srpskoj zapadnoj i istočnoj Slavoniji, Lici, na Kordunu, na Baniji, u Kninskoj krajini i Ravnim kotarima u dijelovima sjeverne Dalmacije i čitavoj Bosni i Hercegovini. To su srpske zemlje. Da li to neko u svijetu, ili ovdje, misli da postoje razni Srbi; slovenski, dalmatinski, lički, kordunaški, banijski, kninski, krajiški, bosanski, hercegovački...? Srbin je Srbin (ili nije) ma gdje da živi, a njegova vojska mora da mu obezbijedi mir, slobodu i nezavisnost na njegovim nacionalnim prostorima.**[87] (istaknuo J.Z.)
Zahvaljujući aktivnim oficirima, podoficirima i borcima iz redova srpskog naroda, veoma uspješno i relativno brzo organizovana je odbrana, od JNA je preuzeto nešto tehnike, ono što je nama formacijski pripadalo, tako da je spriječen radikalniji prodor ustaških snaga na etničke srpske prostore ili bar na većinu tih prostora. Ostala je komanda banjalučkog korpusa, većina komandanata brigada (ili su blagovremeno nađene odgovarajuće zamjene za one koji su željeli da se vrate u SRJ), bataljona, komandiri i posade tenkova, struktura PVO i avijacije. Sve u svemu - jezgra buduće Vojske Republike Srpske (VRS), koja je kasnije preimenovana u Vojsku Republike Srpske, kada je Skupština izglasala novi naziv za srpsku državu na prostorima bivše Bosne i Hercegovine - Republika Srpska.
Sva borbena dejstva koja su na prostorima Bosne i Hercegovine vođena do 19. maja izvodila je JNA. Za mene lično, to su bila borbena dejstva u zoni odgovornosti Kninskog korpusa i operacija na Kupresu i Kupreškoj visoravni. Sva borbena dejstva tog datuma, kao i ova koja su sada u toku, izvodila je i izvodi Vojska Republike Srpske - VRS.[88]
JNA je imala najviše uspjeha u sredinama u kojima je preovladavalo srpsko stanovništvo, kako na prostorima Hrvatske, tako i u Bosni i Hercegovini, što je sasvim razumljivo, ako se ima u vidu njena iskonska antifašistička orijentacija. A povampirenost novih ustaša, njihovo stupanje na scenu i preuzimanje vlasti u Hrvatskoj bili su i ostali najočigledniji primjer restauracije fašizma.
Iz bivše JNA izrasle su tri vojske: Srpska Vojska Krajine, Vojska Republike Srpske, te Vojska SRJ. To je i danas jedini garant srpskom narodu, njegova nesalomljiva snaga u borbi za slobodu i konačno ujedinjenje. I još nešto: iz nje su izrasle i vojske naših sadašnjih protivnika.[89]

Dakako, pukovniku Slavku Lisici nije palo na pamet kako je ovakvim političkim stavom (p)ostao *velikosrbin.* Nije mu palo na pamet kako je (ne)svjesno od jugoslavenskog branitelja „bratstva i jedinstva“, Titovog „partizana“, (p)ostao sudionik u stvaranju *Velike Srbije* i Dražin „četnik“.

---

87 Slavko LISICA, „Komandant po potrebi“, (preuzto:http://vidovdan.org)
88 Isto
89 Isto

HRVATSKO-MUSLIMANSKE PRIPREME ZA RAT U BOSANSKOJ POSAVINI

Bosanska Posavina zauzima strateški položaj BiH u odnosu na RH. Gospodarske mogućnosti i razvitak područja Posavljaci su temeljili na poljoprivredi (žitnica BiH), industriji (rafinerija nafte, metalna, kemijska i drvna), prirodnim bogatstvima, te na značajnom dotoku novca od ljudi „na privremenom radu u inozemstvu". Sve te okolnosti i veze sa političkom i gospodarskom emigracijom, odredile su politički odnos Posavljaka prema svom zavičaju - Bosanskoj Posavini.
Rezultati izbora 1990. određeni su nacionalnim sastavom građana. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, od ukupno 361.100 stanovnika, Hrvata je bilo 128.741 (36,65%), Muslimana (Bošnjaka) 104.773 (29,01%), Srba 100.252 (27,76%), Jugoslavena 19.227 (5,32%) i ostalih 8.107 (2,24%).[90]

Hrvati su osim brojčane nadmoći još uvjerljivije dominirali u katastarskom vlasništvu zemljišta. Ta brojčana nadmoć i gospodarska samostalnost im je na izborima 1990. godine donijela i političku prevagu. Temeljem rezultata glasovanja ustrojene su višestranačke općinske uprave.

Izborna pobjeda HDZ-a BiH u šest općina Bosanske Posavine (Derventa, Bosanski Brod, Odžak, Modriča, Bosanski Šamac i Orašje) osigurala im je ključna mjesta u tim općinama - predsjednička.

U postizborno formiranim općinskim organima vlasti, srpski predstavnici su odmah počeli s dobro poznatim scenarijem - blokadom rada legitimnih organa. Cilj je bio ustrojavanje tzv. *srpskih opština* s usporednim organima vlasti, *kriznim štabovima* i *definiranim teritorijem*. Bio je to uvod za stvaranje kompletnih cjelina (nacionalno, gospodarski, vojno) koje su trebale biti uporište i početni položaj za uvođenje JNA, te konačno preuzimanje i osvajanje Bosanske Posavine.

Zbog zaustavljanja srpskih snaga (JNA, TO i srpski dobrovoljački odredi) u istočnoj središnjoj i južnoj Hrvatskoj na crti koja nije osiguravala opstojnost i samostalnost otetim područjima Hrvatske, (tzv. *srpske oblasti* u okviru tzv. *Republike Srpske Krajine*), JNA, očito sukladno ranije donesenom planu o uspostavi zapadnih granica *Velike Srbije*, kani to izvršiti u dvije faze.

Prva faza - okupirati i staviti pod potpuni srpski nadzor (vojni, politički, administrativni) područje Bosanske Posavine koja svojim zemljopisnim položajem predstavlja mostobran - teritorijalnu vezu zapadnog dijela *SAO Krajine* u Hrvatskoj i zapadnog dijela *Srpskih oblasti* u BiH (banjalučka regija) s njenim istočnim dijelovima (Bijeljina, Pale), odnosno sa Srbijom.

Druga faza - djelovanjem JNA u Bosanskoj Posavini trebalo je ovladati manevarskim prostorom za napad na Hrvatsku. Kako se rubni dio Bosanske Posavine naslanja na onaj dio Hrvatske koji je u potpunosti bio slobodan (odnosno - nezauzet), prostor Bosanske Posavine trebao je osigurati u operativnom i taktičkom smislu zau-

[90] Dr. Marko BABIĆ, *Owen-Stoltenbergovo i međunarodno diplomatsko legaliziranje srpske okupacije i zločina u Bosanskoj Posavini,* Vidovice-Zagreb, Croatan, Zagreb, 1994. god. str. 59.

zimanje Hrvatske sjeverno od Save. Na tom prostoru postojala su četiri cestovna i tri željeznička mosta, zatim vrlo značajne komunikacije u zaleđu, kao i tenkoprohodni pravci za dubinsko djelovanje u i po Republici Hrvatskoj.

Postojeći raspored vojarni u Bosanskoj Posavini (Brčko, Krepšić, Derventa) nije osiguravao izvršenje zacrtanog plana, pa je JNA potkraj 1991. i početkom 1992. godine rasporedila svoje „stajaće" i pričuvne snage na navedeni prostor i to iz područja operativne dubine - iz 17. tuzlanskog korpusa. Svoje zapovjedno mjesto zapovjednik 17. tuzlanskog korpusa, general Savo Janković, razmjestio je u Pelagićevo (općina Gradačac) i Podnovlje (općina Doboj). Pričuva se popunjavala, a nedostatak naoružanja rješavao se stalnim dovoženjem novih količina potrebne ratne tehnike. JNA je na čitavom prostoru Bosanske Posavine počela s diverzantsko-subverzivnim i promidžbenim djelovanjima. Osjećaj nesigurnosti zbog rušenja društvenih i privatnih objekata, JNA je pojačala uspostavljanjem *kontrolnih punktova* na pojedinim, uglavnom prometnim putnim pravcima. Iako bez ikakve zakonske utemeljenosti, Vojna Policija je kontrolirala i pretresala građane i vozila.

U takvim uvjetima hrvatski i muslimanski narod pokušavaju smisliti samoobranu. Već početkom 1992. godine su organizirane noćne straže kao jezgre budućeg dragovoljačkog obrambenog sustava, a kasnije i hrvatsko-muslimanske vojske pod nazivom Hrvatsko Vijeće Obrane (HVO).

Fotografija br. 10 Simboli: hrvatskih, muslimanskih, srpskih i bosansko-hercegovačkih postrojbi.

USTROJAVANJE POSTROJBI U OPERATIVNOJ GRUPI „ISTOČNA POSAVINA“

U jeku najžešćih napada na RH, JNA, ponesena trenutačnim uspjehom, pripremala se za završne operacije na skoro svim ratištima (vukovarsko, osječko, požeško, novo-gradiško, slavonsko-brodsko, karlovačko, zadarsko, šibensko, dubrovačko…).

Uvjereni kako će ostvariti prvi dio planiranih vojnih osvajanja (poglavito odvajanje pojedinih dijelova RH od središnje Hrvatske - odvajanje Dalmacije i Slavonije), Srbija i JNA su primijenili isti vojno-politički model osvajanja i na BiH, osobito na Bosansku Posavinu. JNA je tada intenzivno povlačila naoružanje i postrojbe iz Slovenije, a kasnije iz Hrvatske, te ih planski raspoređivala za agresiju na BiH, ali i za nastavak agresije na RH.

Svi ovi faktori su pridonijeli donošenju političke odluke bosansko posavskih općina o ustrojavanju kriznih štabova (po općinama i mjesnim zajednicama) sa zadaćom ustrojavanja vojnih postrojbi - četa (satnija), kao najnižeg oblika pružanja vojnog otpora agresoru. Isto tako, općine su bile dužne ustrojiti čete vojne policije, a zadržati tadašnji *odred Teritorijalne obrane* (TO) kao najelitnije postrojbe. Imenovani su također i zapovjednici svih postrojbi kao i njihovi pomoćnici. Ustrojavanje tih postrojbi bilo je olakšano činjenicom da JNA nije uspjela oduzeti matične kartone vojnih obveznika iz Sekretarijata za narodnu obranu, a sve ove radnje oko ustroja provedene su u strogoj tajnosti. Djelatnici Sekretarijata za Narodnu obranu (NO) Hrvati, uspjeli su zajedno sa djelatnicima *Štaba* TO očuvati tajnost. Time su udareni temelji političkom i vojnom ustroju obrane Bosanske Posavine i svih postrojbi u funkciji te obrane.

Tijekom listopada i studenog 1991. godine, u većini općina je, „na papiru“, priveden kraju ustroj postrojbi, te se pristupilo naoružavanju. Naoružanje je uglavnom nabavljano u RH, najvećim dijelom iz 301. logističke baze (LoB) Slavonski Brod i nekih drugih gradova (uglavnom iz Operativne zone Osijek). Postrojbe - *brigade* bile su ustrojene po teritorijalnom načelu od pješačkih satnija iz mjesnih zajednica, a četiri do šest takvih satnija činilo je bojne. Od temeljne sheme brigade TO, postrojbe su imale u svom sastavu i tzv. *prištapske* postrojbe: Logističku satniju, satniju Vojne policije (VP), desetinu veze, zapovjedništva i eventualno topničke baterije.

Ukupan broj pripadnika brigade bio je od 1.500 - 3.000, što je uglavnom ovisilo o broju mjesnih zajednica koje su popunjavale satnije. Brigade su nosile imena općina nositelja ustroja: Brodska, Derventska, Odžačka, Modrička, Šamačka, Oraška, Gradačačka, Brčanska. Ovi nazivi brigada ostaju sve do ustrojavanja HVO, kada su te postrojbe dobile brojčane oznake: 101.br. - Bosanski Brod, 102.br. - Odžak, 103.br. - Derventa, 104.br. - Bosanski Šamac, 105.br. - Modriča, 106.br. - Orašje, 107.br. - Gradačac, 108.br. - Brčko, 109.br. - Doboj (dijelovi - sjeverno prema Derventi-Kotorsko).

Osim toga neka mjesta su imala svoje postrojbe niže razine i to sve do konačnog preustroja 24.11.1992. god. Bile su to: samostalna bojna *Korаće*, samostalna satnija *Sijekovac,* samostalna satnija *Plehan.*

Postrojbe su nakon ustrojavanja i naoružavanja (uglavnom samo pješačkim naoružanjem) bile u *ilegali.*

Naoružavanje i pomaganje u ustrojavanju postrojbi u Bosanskoj Posavini vršeno je sukladno odluci vrhovništva RH neka se pomogne Hrvatima Bosanske Posavine u njihovoj obrani od predstojeće velikosrpske invazije. Ta odluka nije bila sumnjiva, niti ju netko naknadno može takvom proglasiti.

Odluka vrhovništva od 28.11.1991. godine, o ustrojavanju Operativne grupe „Istočna Posavina“, sa sjedištem u Slavonskom Brodu, a koja je bila u funkciji ustroja postrojbi i naoružavanja Hrvata Bosanske Posavine s ciljem obrane „hrvatskih“ prostora, te onemogućavanje djelovanja JNA po postrojbama HV u graničnom prostoru RH kao i onemogućavanje njihovog eventualnog prebacivanja u RH - bila je legalna, legitimna, svrsishodna i opravdana.

Međutim, poticanje na suspenziju svih legalno izabranih organa lokalne vlasti i izravno sudjelovanje hrvatskih kadrova (npr. Zdravka Sočkovića) u oktroiranoj bosansko-posavskoj upravi (HVO), te izravno zapovijedanje postrojbama druge države, bez kristalno jasnog političkog motiva i međudržavnog sporazuma o vojnoj suradnji - jeste sumnjivo ponašanje.

Takav ustroj ostaje do izbijanja oružanih sukoba u svim bosansko-posavskim općinama (03.03.1992. - Bosanski Brod do 09.05.1992. - Gradačac), kada se ukazuje potreba preustroja. Postojeći vojni bosansko-posavski potencijali preustrojavaju se usporedno s usklađivanjem operativnih grupa (OG) u istočnoj Hrvatskoj s ciljem učinkovitijeg povezivanja postrojbi i njihova zajedničkog bojnog djelovanja protiv JNA i paravojnih postrojbi pod njihovim zapovjedništvom.

S ciljem objedinjavanja zapovijedanja i grupiranja postrojbi po zadaćama u sklopu OG „Istočna Posavina“ formirane su tri taktičke grupe (TG) i to:

1. Taktička grupa „Istok“, tajnog naziva *„Max“*, za općine Bosanski Šamac, Orašje i Brčko. Zapovjedno mjesto u s. Tolisa, zapovjednik TG, satnik Miroslav Anđić.
2. Taktička grupa „Centar“ odnosno „Sjever“, tajnog naziva *„Križ“,* za općine Odžak, Modriča i Gradačac. Zapovjedno mjesto u Odžaku, zapovjednik TG, bojnik Mijo Golubičić.
3. Taktička grupa „Zapad“ tajnog naziva *„Greben“,* za općine Bosanski Brod i Derventa. Zapovjedno mjesto u Derventi, zapovjednik TG, natporučnik Miro Zubak.

Iako su imale ustrojbeni naziv - Taktička grupa (TG), to nisu bile posebno ustrojene, stalne, borbene snage, nego koordinirajuća tijela (časnici za vezu) koji su imali primarnu zadaću - blagovremeno i točno izvijestiti Zapovjedništvo OG „Istočna Posavina“ o stanju na terenu, kako bi zapovjednik OGIP mogao donositi blagovremene i svrsishodne odluke.[91]

[91] Prema kazivanju ZapovjednikaOGIP, generala Vinka Štefaneka, autoru (13. lipnja 2009.).

OPERATIVNI RASPORED SNAGA

Iz prethodnog je poglavlja vidljivo kako sve općine Bosanske Posavine nastanjene velikim brojem Hrvata dočekuju neizbježan rat sa JNA i paravojnim formacijama te jasnom predodžbom o potrebi aktivne obrane toga prostora.

Politički, vojni i gospodarski značaj toga područja rastao je svakim danom. Sukladno tome, domaći Srbi i povučene snage JNA iz Hrvatske ustrojene u nova zapovjedništva, svojim rasporedom i početnim položajem očitovali su nakanu i odlučnost za zauzimanje Bosanske Posavine. Iskustva iz rata u RH su im išla u prilog, jer su postigli relativan uspjeh u osvajanju hrvatskih područja i ustrojavanju tzv. *Republike Srpske Krajine*.

Obrana Bosanske Posavine, uz pomoć RH, postavljena je sukladno konceptu teritorijalnog načela i organizacije s osloncem na domaće hrvatsko stanovništvo. Temeljno načelo obrane bila je zaštita općinskih središta s gravitirajućim manjim naseljima i zaštita komunikacija, posebno onih magistralnih i međunarodnih koje su omogućavale pokrete postrojbi i izvlačenja prognanika i izbjeglica.

Uglavnom je to područje s taktičkom dubinom i s ne baš povoljnom prohodnošću, ispresijecano rijekama Ukrinom i Bosnom, melioracijskim kanalima i potocima, šumama te nižim i višim planinama. Branjeni prostor povezan je s RH preko sedam mostova (cestovnih i željezničkih) i nema zračnih luka.

Srpski ekstremisti su, u naseljima nastanjenim pretežno Srbima, po već prokušanoj metodi, stvorili političke uvjete za vojno organiziranje - stvaranjem tzv. srpskih opština od dijelova postojećih administrativnih općina. U svakoj od novoustrojenih općina, Srbi su ustrojili jedinice Teritorijalne obrane (TO) u jačini od odreda do brigade, što je ujedno smatrano početnim položajem srpskih snaga.

Preustrojem 17. korpusa snage JNA su zauzele ključne i značajne objekte, te stvorili preduvjete za aktivno djelovanje i spajanje s dobrovoljačkim snagama Teritorijalne obrane i paravojnih formacija.

Hrvatsko-muslimanske snage[92], u početku, nisu imale namjeru vojnički ili politički razbijati dostignutu vojno-političku strukturu i teritorij neprijatelja, nego, tek očuvati i obraniti naselja s pretežno hrvatsko-muslimanskim stanovništvom.

Međutim, raspored hrvatsko-muslimanskih snaga (03.03.1992.) kao i njihova jačina, sastav i naoružanje, nije bilo dostatno ni za očuvanje postojećeg odnosa snaga.

---

[92] Iako je broj Muslimana u odnosu na Hrvate, u nekim postrojbama HVO, bio puno manji, iako su 1993. Muslimani u Gradačcu i Brčkom formirali posebne (muslimanske) postrojbe (Armije BiH), držim kako je vojno istinito, a politički korektno (u Bosanskoj Posavini) suprotstavljene vojske nazivati: *srpskim* odnosno *hrvatsko-muslimanskim* snagama. Tim više što na prostoru Bosanske Posavine tijekom rata nije dolazilo do oružanih sukoba između Hrvata i Muslimana.

Raspored srpskih snaga 01. svibnja 1992.[93]

Bosanski Brod

Zemljopisni položaj sela u općini Bosanski Brod, nastanjenih Srbima, te njihova povezanost, bile su posebno pogodne okolnosti za njihovo nesmetano organiziranje, vojno ustrojavanje i naoružavanje. Sjedište je postavljeno u najveće srpsko selo Liješće, koje je ubrzo proglašeno sjedištem tzv. *srpske opštine Bosanski Brod*. JNA i domaći dobrovoljci posvetili su naročitu pažnju vojnom organiziranju u toj općini. JNA je već sredinom 1991. godine počela s razmještanjem raspoloživih snaga 17. tuzlanskog korpusa (TK).

Snage i područje:

- Po jedna četa Teritorijalne obrane (TO) u svim selima sa srpskim življem.
- Srpska dobrovoljačka garda „Beli orlovi" u s. Vinska.
- Zapovjedno mjesto (ZM) u s. Liješće

Derventa

Najveća je koncentracija srpskog stanovništva bila na jugozapadu, a Hrvata u središnjem i sjevernom dijelu općine. U taktičkom smislu Derventa predstavlja zaleđe Bosanskog Broda, a svojim južnim i zapadnim dijelom graniči sa *srpskim* općinama Banja Luka i Doboj. JNA i dobrovoljci su općinu Derventa i grad Derventu smatrali *vratima* Posavine, te su, sukladno tomu, na tom području, pozicionirali vrlo značajne vojne snage. Vrlo rano (1991. godine) su počeli s naoružavanjem srpskog življa, a u vojarnu „Zdravko Čelar" Derventa smjestili su značajne pričuvne snage, koje su po potrebi upućivali u Republiku Hrvatsku - Zapadnoslavonsko bojište. Za sjedište tzv. *Srpske opštine Derventa* koja osim „srpskih" sela uključuje i dio grada Derventa s lijeve obale r.Ukrine, određeno je selo Čardak.

Snage i područje:[94]

327. mtbr. - vojarna Derventa, koja je u svom sastavu imala: mpoad, lad i had (u njemu su *prage*)

- mpoap iz 17. K koji je imao dva diviziona topova t-12 i PO raketni divizion.
- Oklopni bataljun T-55 iz 329. okbr. iz Banjaluke (31 tenk i 10 OT)
- Vod PRAGA - 30 mm,
- Jurišni bataljun „Vukovi s Vučjaka"

Bosanski Šamac

Geostrategijski je položaj područja općine Bosanski Šamac vrlo značajan za Bosansku Posavinu jer je smješten na dvije rijeke (Bosna i Sava) i nadzire cestovni i željeznički pravac, Odžak- Modriča. Još je značajni kao mostni prijelaz prema Republici

---

[93] *Raspored Srpskih snaga* se temelji na dokumentu *Bosanska Posavina,* Zagreb, GS HV, Glavna inspekcija obrane, 1992. godine i autorovu istraživanju (na izvoru) u komunikaciji sa zapovijednicima postrojbi VRS koji su ratovali u Bosanskoj Posavini.

[94] Prema kazivanju ZapovjednikaTG-1, 1. KK, generala VRS, Novice Simića, autoru (svibanj, 2009.).

Hrvatskoj, a zbog mogućeg presijecanja autoceste Zagreb-Lipovac i desantiranja[95] snaga u tenkovsko prohodno područje s dva moguća pravca nastupanja (prema Đakovu i Slavonskom Brodu, te prema Županji). Svjesni značaja, Srbi su poduzeli opsežne mjere oko ustrojavanja i naoružavanja srpskog stanovništva. Već potkraj studenog 1991. godine JNA i paravojne formacije počinju s provokacijama. Time se htjelo potaknuti nepovjerenje građana u legalnu vlast i stvoriti uvjerenje o potrebi nazočnosti JNA.

Snage i područje:[96]

I. dragovoljački odred - zapovjedno mjesto u s. G. Slatina , zapovjednik, Savo Bosić, oko 200 boraca

II. dragovoljački odred - zapovjedno mjesto u s. G. Crkvina, zapovjednik, Marko Tubaković, a potom Joco Mišić, oko 1300 boraca

III. dragovoljački odred - zapovjedno mjesto u s. Obudovac, zapovjednik, Radovan Zoranović, oko 1100 boraca

IV. dragovoljački odred - zapovjedno mjesto u Bosanskom Šamcu, zapovjednik, Jovo Savić, oko 1400 boraca

Oklopni bataljun - zapovjedno mjesto s. Donji Žabar, zapovjednik, Nikola Medić, oko 700 boraca

Šešeljevi *Sivi vukovi* iz Srbije - zapovjedno mjesto s. Batkuša, zapovjednik Dragan Đorđević zvani Crni, zamjenik Srećko Radovanović zvani Debeli, oko 30 boraca

Sve snage, oko 6000 boraca, su u sastavu TG-17 sa zapovjednim mjestom u s. Pelagićevo, zapovjednik, p. pukovnik JNA, Stevan Nikolić,

Odžak

Općina Odžak svojim nacionalnim sastavom (54,15% Hrvata[97]) bila je smetnja isprobanoj praksi Srba - stvaranju *srpskih opština*. Budući Srbi nastanjuju uglavnom rubna područja općine, iskoristili su to za priključenje grupiranih sela sa srpskim stanovništvom, već osnovanim *srpskim opštinama*. Tako se sela Novi Grad i Donja Dubica priključuju tzv. *srpskoj opštini* Šamac, selo Gnionica priključuje se *srpskoj opštini* Modriča, a sela Jošavica, Vrbočac, Gornji i Donji Svilaj *srpskoj opštini* Brod sa sjedištem u s.Liješće. Iz ovakva političkog udruživanja mogao se iščitati i temelj za vojno ustrojavanje, pa time i plan provedbe vojne okupacije općine Odžak od strane JNA i paravojnih formacija.

Ustrojavanjem pričuvnih postrojbi, tzv. dragovoljačkih odreda, JNA je ubrzano naoružavala Srbe. Ustroj, opremanje, obuka i naoružavanje je izravno provođeno pod kontrolom zapovjedništva TG-17 (JNA) iz Pelagićeva, a osnivanjem IV. odreda u Bosanskom Šamcu, stvoreni su preduvjeti za planiranje i provedbu okupacije. JNA

---

95 Desant - iskrcavanje ili spuštanje većih jedinica na neprijateljski teritorij s mora ili iz zraka (*pomorski desant*; *zračni desant*) (http://hjp.srce.hr/index.php?show=search)

96 Prema kazivanju Zapovjednika IV. Šamačkog odreda, pukovnika VRS, Jovana Savića, autoru (veljača, 2009.)

97 Dr. Marko BABIĆ, *Owen-Stoltenbergovo i međunarodno diplomatsko legaliziranje srpske okupacije i zločina u Bosanskoj Posavini,* Vidovice-Zagreb, Croatan, Preradovićeva 28, 41000 Zagreb, 1994. god. str. 58.

otpočinje s diverzijama. U veljači 1992. godine, eksplozivom je srušena kuća tadašnjeg načelnika policijske postaje Odžak, inače Hrvata, a odmah zatim minirana je benzinska crpka u Odžaku, u vlasništvu Muslimana. Nedugo zatim, u ožujku, od eksplozivne naprave aktivirane u HKD Napredak u Odžaku, smrtno je stradao jedan Hrvat, a veći broj je ranjen. Učinak panike i straha time je postignut u potpunosti, međutim, Srbi su nastalu situaciju koristili za ustrojavanje dobrovoljačkih jedinica (po modelu i ustroju JNA), s posebnim naglaskom zaštite srpskih sela Donja Dubica, Novi Grad i Gornji Svilaj.

Snage i područje:

- dobrovoljački odred - Donja Dubica
- dobrovoljački odred - Novi Grad
- dobrovoljački odred - Gornji Svilaj
- dobrovoljački odred - Jošavica

Modriča

Središnji dio Bosanske Posavine nesumnjivo pripada modričkom području (gospodarski, prometno, vojno). Modriča predstavlja prometnu raskrsnicu prema sjeveru (Bosanski Šamac, Odžak), zapadu (Derventa, Bosanski Brod), jugu (Gradačac, Doboj) i istoku (Brčko, Tuzla). Važnost Modriče uočena je još prije prvih slobodnih izbora u BiH 1990. godine od strane vojnog krila velikosrpskih hegemonista. Tada je stvorena stranka *SK - pokret za Jugoslaviju,* koji je imao za cilj, s jedne strane zamijeniti nedovoljno čvrst i samorazoren Savez Komunista Jugoslavije (SKJ), a s druge stvoriti političku doktrinu uloge JNA u očuvanju Jugoslavije, odnosno, politički opravdati uporabu JNA za stvaranje *Velike Srbije*. Osnivači su 1990. godine bili najviši časnici JNA. Srpski komunisti - jugounitaristi, svoje političko djelovanje su usmjerili na nacionalno miješane sredine u kojima je i inače Savez komunista (SK) imao najviše utjecaja. Modriča je bila upravo takva sredina, u kojoj je od ukupno 35.413 stanovnika, živjelo podjednako Hrvata, Muslimana i Srba (Hrvata 9.660, Muslimana 10.442, Srba 12.563). Na prvim izborima je *Savez komunista - pokret za Jugoslaviju*, uz nacionalne stranke, sudjelovao u višestranačkoj vlasti, te je srpskoj strani omogućio opstrukciju.

Pripreme za preuzimanje Modriče JNA je provela iz dva smjera. Ranije ustrojena uporišta - Pelagićevo - Obudovac - Gornja Slatina - Miloševac bio je glavni, a s. Podnovlje - Dugo Polje - Botajica, s.Podnovlje - Vranjak - Koprivna - Osječani, sporedni pravac djelovanja. Ustrojena je postrojba jačine brigade u Modriči, a po svim „srpskim“ selima satnije. Probni napad na Modriču je počeo 11.04.1992. god., a po osvajanju ključnih objekata JNA se povukla. Međutim, 03.05.1992. god. opet je napala i to koordinirano s napadom na Brčko, jer je htjela povezati osvojena područja s ciljem stvaranja manevarskog prostora za dalje napredovanje u vodoravnom odvajanju Bosanske Posavine od središnje Bosne.

Snage i područje:[98]

- bataljun Skugrić

[98] Prema kazivanju ZapovjednikaTG-1, 1. KK, generala VRS, Novice Simića, autoru (svibanj, 2009.)

- bataljun Vranjak-Koprivna
- bataljun Miloševac
- podržavao ih je art.puk 155mm iz 17.K koji je imao položaje u Miloševcu, D.Slatini i Pelagićevu

Gradačac

Općina Gradačac predstavlja zaleđe „hrvatskim“ općinama sa sjevera Bosanske Posavine (Modriča, Orašje, Bosanski Šamac, Odžak), a njen hrvatski dio zauzima sjeverne dijelove općine. Prostor općine predstavlja operativnu dubinu Bosanske Posavine, te je kao takav ostavljen za agresiju u trećem stupnju. Proširenje *koridora* ostavljeno je dakle, vremenski po strani i izvedeno kao bočno proširenje njegovih južnih dijelova, iako je agresija na općinu Gradačac počela 09.05.1992. god. Time je agresor ovladao manevarskim prostorom prema Tuzli, ali i skratio komunikaciju Brčko-Modriča (cestom Obudovac - Tramošnica - Modriča).
U osvajanju hrvatskih prostora općine Gradačac sudjelovale su vrlo jake agresorske snage, s već stečenim borbenim iskustvom.
Snage i područje:[99]
Jedan odred u Pelagićevu
Početkom operacije „Koridor-92“ uvedene su:

- Prijedorska mtbr

Nakon osvajanja Dervente (05.07.'92.) uvedene su:

- 6.sanska pbr
- 5.kozarska
- l.pbr
- 1.okb M-84 iz 329.okbr i
- Trebavska lpbr.

Orašje

Kao područje nastanjeno pretežno hrvatskim stanovništvom, (75,29 % Hrvata), općina Orašje bila je pretvrd orah za velikosrpske apetite. Do tada primjenjivane učinkovite mjere na destabilizaciji hrvatskih općina Bosanske Posavine, ovdje su se pokazale neučinkovitima. Svoje aktivnosti srpski ekstremisti su počeli vrlo rano i postupno. Središte svoje aktivnosti (političke i vojne) vezali su uz selo Donji Žabar. U narednoj fazi su svojim djelovanjem željeli aktivirati Srbe u samom Orašju, te na prilaznim područjima općine. Uspostavili su vezu s glavnim vojnim središtem JNA u Pelagićevu i pomoćnim u s. Obudovac i Bosanski Šamac. Značaj općine Orašje i njenog neposrednog dodira i komunikacije s ratnim područjem u Republici Hrvatskoj (općini Vinkovci, Vukovar, Osijek) izazivala je kod JNA potrebu neodgodivog djelovanja. Međutim, tim djelovanjem postignut je suprotan učinak, jer, dovođenjem Orašja u okruženje, narod je JNA prepoznao kao velikosrpsku opasnost, te organizira ustrojavanje i naoružavanje postrojbi.

[99] Isto

Cilj napada JNA na Orašje bio je odsijecanje na smjeru Lepnica, Jenjić, Vidovice, Kopanice koji je najlakši za napad, a najteže se brani, te otvara s istoka mogućnosti za dalje napredovanje i osvajanje cijele općine. Drugi, ne manje važan, cilj bio je stvaranje *ubodne točke* za okomito razdvajanje Orašja od Brčkog. To bi bila treća točka s kojom bi se dovršilo planirano okomito rasijecanje Bosanske Posavine iz smjera r.Save (s. Liješće kod Bosanskog Broda, Bosanski Šamac, Vidovice - Kopanice kod Orašja).

Snage i područje:
- četa rezervnog sastava JNA - Orašje
- četa rezervnog sastava JNA - Kopanice
- vod JNA - Bukova Greda
- jedinica Šešeljevih dobrovoljaca - *četnika* (povučena iz B. Šamca)
- mješovita satnija (4 tenka, 4 prage)
- Zapovjedno mjesto i sjedište *srpske opštine* Orašje - Čović Polje

Brčko

U Općini Brčko je živjelo 87.332 stanovnika (Hrvata 22.163, Muslimana 38.771, Srba 18.133, Jugoslavena 5621 i ostali 2.644). Hrvatski dio općine ustrojen je u općinu *Brčko Ravne* nastanjeno s oko 23.000 stanovnika, od kojih je Hrvata bilo blizu 19.000. Sela s hrvatskim stanovništvom se nalaze u sjevernom, zapadnom i djelimice središnjem dijelu općine. Na zapadnom dijelu naslanjaju se na sela s pretežito srpskim stanovništvom općine Orašje (Vučilovac, Lončari, Donji Žabari) i Pelagićevo.

Brčko doslovce predstavlja vrata Bosanske Posavine sa strane Republike Hrvatske, ali i iz Srbije preko Bijeljine. To je ujedno bio i zadnji mostovni prijelaz iz Republike Hrvatske u BiH, a od Tuzlanskog bazena odvojen je Majevicom. Značaj Brčkog za ostvarenje srpskog plana okupacije Bosanske Posavine je nemjerljiv.

Višestrukim okomitim presijecanjem Bosanske Posavine završena je prva faza okupacije. Druga faza, vodoravno odsijecanje Bosanske Posavine od središnjeg dijela BiH stvaranjem *koridora* vezana je za Brčko. Održavanje srpskih osvajačkih tvorevina u Republici Hrvatskoj, te preživljavanje slijepog crijeva banjalučkog područja, neposredno je ovisilo o onome tko upravlja gradom Brčko. Time je uloga Srba u Bijeljini i Brčkom bila jasno određena. Zajedno sa snagama JNA, četničkim snagama iz Srbije, Srbi iz brčanske regije trebali su ovladati gradom Brčko, očistiti ga od stanovništva koje nije srpske nacionalnosti i pretvoriti u srpsko političko, vojno, gospodarsko i administrativno središte Bosanske Posavine.

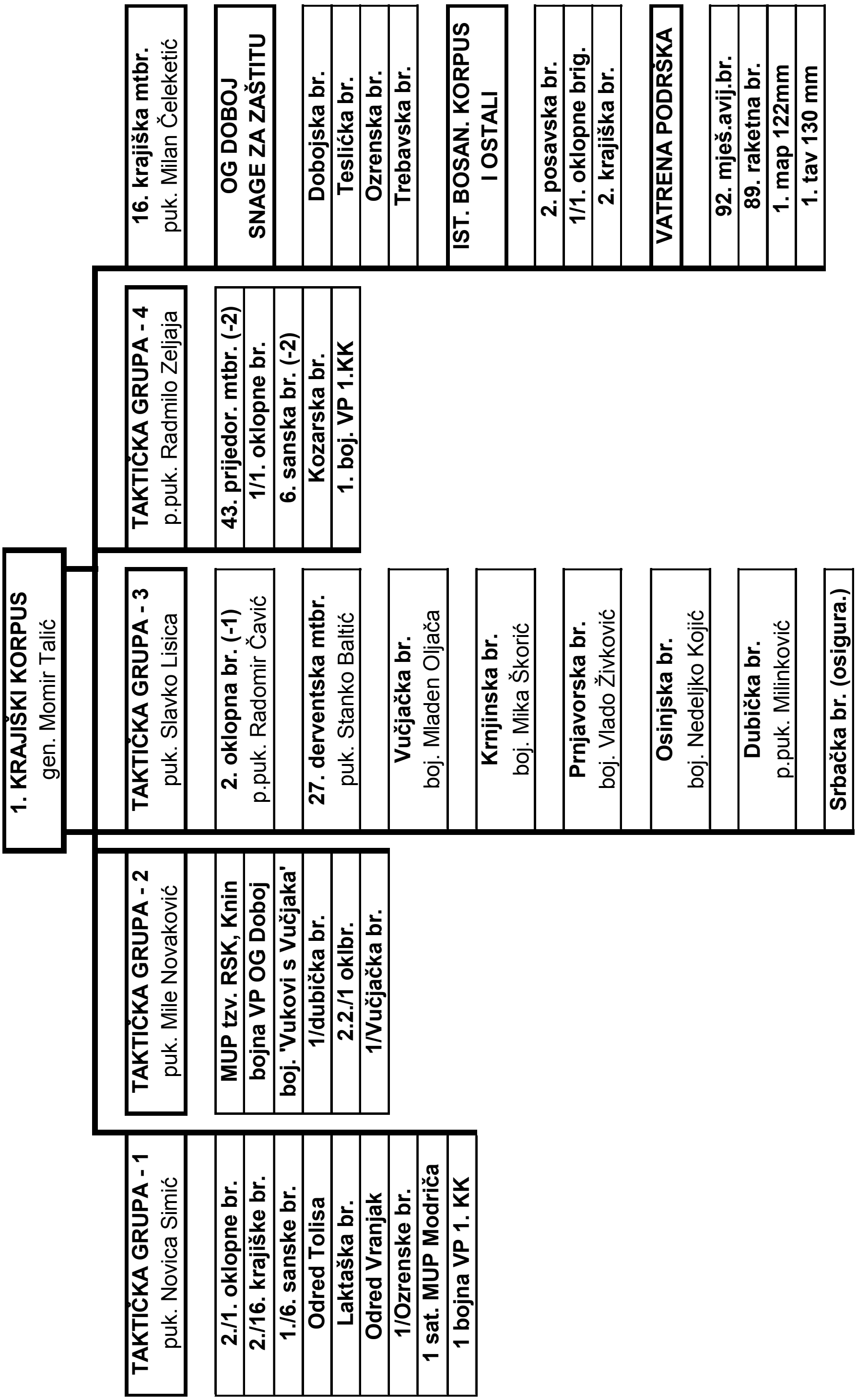
Sam napad na Brčko počeli su 01.05.1992. god. JNA i ostale srpske snage, te su ga, najvećim dijelom, isti dan i zauzeli.

Snage i područje:[100]

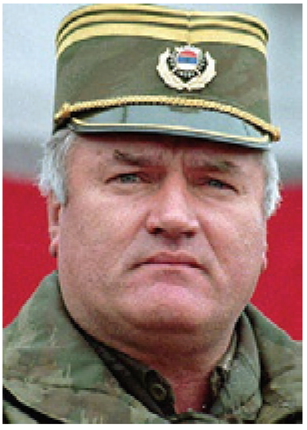
U vojarni Brčko se nalazila mtbr koja je imala svoj okb T-55.

U osvajanju grada Brčko (01.05.'92.) sudjelovali su i:
- 1.semberska br.
- Garda „Panteri“ iz Bjeljine.

[100] Prema kazivanju zapovjednikaTG-1, 1. KK, generala VRS, Novice Simića, autoru (svibanj, 2009.)

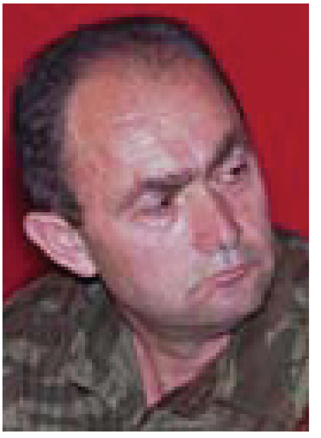

Shema br. 1 Shema ustroja 1.KK VRS tijekom operacije „Koridor – 92.“ (Izradio: J. Zovak)

Fotografija br. 11

Zapovjednik
GŠ VRS
general pukovnik
Ratko Mladić

Fotografija br.12

Načelnik sigurnosti
GŠ VRS pukovnik
Zdravko Tolimir

Fotografija br.13

Zapovjednik 1.KK
general major
Momir Talić

Fotografija br.14

Zapovjednik TG-1
pukovnik
Novca Simić

Fotografija br.15

Zapovjednik TG-2
pukovnik
Mile Novaković

Fotografija br.16

Zapovjednik TG-3
pukovnik
Slavko Lisica

Časnici VRS koji su planirali i proveli operaciju „Koridor 92." (Foto: http://images.google.hr)

Raspored hrvatsko-muslimanskih snaga 30. travnja, 1992.[101]

Bosanski Brod

Snage: Bosansko-brodska brigada ojačana jednim bataljunom i jednom satnijom, jednim izvidničkim vodom, dvjema udarnim grupama, tenkovskim vodom, mješovitom minobacačkom baterijom (MB) i sredstvima Protuzračne obrane (PZO), treća bojna treće gardijske brigade HV (3./3. br. „A“), samostalna bojna Koraće, samostalna bojna Sijekovac.

Područje: Navedene snage posjedaju i brane crtu: Istočno od Bosanskog Broda - desna obala r. Save - K.K. „Premium“ - Mahala - Klaonica - Donje i Gornje Kolibe - Novo Selo, zapadno: obala rijeke Ukrine - Begluci - Markovac - Vakuf - Bosanski Dubočac.

Zadaća: Raspoloživim snagama izvršiti aktivna napadna djelovanja uz podršku topništva, tenkova i PZO. Na ratištu Bosanskog Broda ovladati prostorom Greda, izbiti na Strug, ovladati Zborištem, te izbiti na crtu Unka - Grk - tt 156 - Žeravački potok. Ovladati zatim prostorom Novi Lužani - Bosanski Lužani, a po izbijanju na crtu izvršiti sređivanje borbenog poretka, popunu streljivom, materijalno tehničkim sredstvima (MTS), te inženjerijski utvrditi dostignute crte.

4. bojna ojačana s dvije udarne skupine i izvidničkim vodom posjeda crtu; Kajak klub (K.K.) - jugoistočni rub naselja Mahala, zapadno stadion - Klaonica sa zadaćom: združenim aktivnim djelovanjem ovladati rajonom Grede i izbiti na crtu r.Sava - Strug - Donje Kolibe. Na dostignutoj crti pregrupirati snage i utvrditi crtu obrane.
Desni susjed satnija 3. bojne Kričanovo, a u pričuvi satnija 3. bojne Sjekovac.
Zapovjedno mjesto (ZM) imati u rajonu Mahala.
- 3./3.br. „A“ posjeda crtu; most Kolibarski put - Gornja Mala, po dubini Gornje Kolibe, sa zadaćom: aktivnim djelovanjem izbiti na liniju: Unka - Grk - Žeravački potok i po ovladavanju rajonom s. Zborištem i izbijanjem desnog susjeda u rajonu Bosanski Lužani, utvrditi obranu na dostignutoj crti.
Lijevi susjed satnija 3.b. Kričanovo, desni susjed 2.b. Koraće. U pričuvi imati dvije satnije 1.b. Novo Selo.
ZM imati u s. Gornje Kolibe.
- 2./b. Koraće s jednom satnijom iz rajona Novi Lužani ima zadaću: aktivnim djelovanjem koordinirano s lijevim susjedom ovladati rajonom Bosanski Lužani i po ovladavanju istim utvrditi crtu s. Žeravački potok - s. Žeravac i desnim krilom spojiti se sa snagama Derventske brigade u s. Žeravac.
ZM imati u rajonu Novi Lužani, a ZM brigade u Bosanskom Brodu.

Derventa

Snage: Derventska brigada, prva bojna 111. br. HV iz Rijeke (1/111.br.HV), Uskočka satnija, mješovita MB baterija, PZO top 40 mm.

[101] *Raspored hrvatsko-muslimanskih snaga* se temelji na dokumentu *Bosanska Posavina,* Zagreb, GS HV, Glavna inspekcija obrane, 1992. godine i autorovu istraživanju (na izvoru) u komunikaciji sa zapovijednicima postrojbi HVO-a i HV-a koji su ratovali u Bosanskoj Posavini.

Područje: Posjedaju i brane zapadno: Begluci - r. Ukrina - Kasarna - Potočani - Kukavice - D.Bišnja - kota 204, južno: Bišnja - kota 204 - Vrhovi - k 226 - Ljupljanica - Škorići - Tomasovo brdo -Komarica (k 290) - Jelavići (k 232) - r.Foča - Johovac, istočno: Žirovine - Polje - Donji Višnjik - Karaula - Brezici - Vranduk - k 259 - r.Bosna

Zadaća: Navedenim snagama ovladati prostorom Bosanskih Lužana, izbiti u rajon s.Blatančići povezati se s Kulinom. Ovladati zatim s. Gornjim Višnjikom - Kukavice - Turski Lužani - Kuljenovac. Imati osiguranje od strane Agića Brdo, Pavlovo Brdo, potok Pjevalovac. Odsudnom obranom ne dozvoliti neprijatelju iz rajona Trstenci i Agići napredovanje prema s.Koraće i Derventi.
ZM imati u rajonu Bosanski Brod.
Riječka bojna posjeda liniju u s.Kuljenovci - Potočani (tt 174) po dubini Babino Brdo sa zadaćom: dijelom snaga djelovati u gradu, a glavninom snaga čvrsto ovladati rajonom s. Kukavice, nadzirati komunikacije Prnjavor-Derventa te stvoriti uvjete i ovladati rajonom Hepting (tt 213) zajedničkim djelovanjem sa lijevim susjedom.
ZM imati u rajonu Babino Brdo.
Jednom bojnom posjesti crtu Kukavice - Rabić po dubini Muslimansko groblje sa zadaćom: združenim djelovanjem s desnim susjedom stvoriti uvjete za aktivno djelovanje i ovladavanje rajonom D.Bišnja - G.Bišnja.
ZM imati u rajonu Rabić.
Jednom bojnom (bez jedne satnije) posjesti crtu Žeravac (odvojak ceste ka B.Lužani) - Peratovci (D.Višnjik) i po dubini Mala Kulina sa zadaćom: lijevim krilom i zajedničkim djelovanjem s 2.bojnom Koraće (jednom satnijom) ovladati s. Bosanski Lužani, te se po ovladavanju istoga spojiti sa snagama 3./3.br. „A" u rajonu s. Žeravački Potok.

Bosanski Šamac

Snage: Šamačka brigada (izvučena u Domaljevac)

Područje: r. Sava - Savulje k.89 - Ljeskovac - Doljani - Oštra Luka - Šepići - Bok - Matići - Kostreš - Ugljare - Orašje.

Zadaća: Pregrupirati snage i pripremiti za aktivna napadna djelovanja. Ovladati prostorom s.Vrbnik, a daljnjim napadima osloboditi Novo Selo, Tišinu, Gornje i Donje Hasiće, osigurati bokove, a na dostignutoj crti pregrupirati snage i organizirati obranu.

Odžak

Snage: Odžačka brigada uz moguća ojačanja

Područje: Posjedaju crtu za obranu zapadno: Donji Svilaj - Gornji Svilaj - Nevoljice - Gubečevo Brdo (k 200) - Njegoš Lipa - Srnava k.166 - Pećnik - Busje - Jakeš k.288 - Bežinovac k.222 - Dobra Kula, istočno: obrana s osloncem na r.Bosnu - Prud - Dobra Kula

Zadaća: Izvršiti čišćenje Donji i Gornji Svilaj - Mala Brusnica. Ostvariti crtu s. Pećnik, izbiti na crtu Joševac - Mioča - Brusnica. Ostvariti zatim crtu Gornji Klakar - Donji Klakar - Donja i Gornja Vrba te izvršiti blokadu Novog Grada.

Dvije satnije 1./139. br. HV uvesti u područje s. Donji i Gornji Svilaj sa zadaćom ovladati rajonom s. Klakari i s. Mala Brusnica i spojiti se s našim snagama u s.Velika Brusnica, a po ovladavanju rajonom, zajedničkim snagama s dvije satnije 1./odžačke brigade uspostaviti crtu obrane: Velika Brusnica - Miočića Kosa - Jošavica - Pećnik.
S dvije satnije Odžačke brigade držati u blokadi s. Novi Grad i prisiliti neprijatelja na predaju. U području s. Pećnik - Jakeš organizirati polukružnu obranu 3./odžačka brigada i zapriječiti komunikaciju Podnovlje - Odžak te odsudnom obranom ne dozvoliti prodor neprijatelju.
Preostalim snagama nadzirati moguća mjesta prijelaza na r.Bosna kao i lijevu obalu r. Bosna, a dio snaga imati u pričuvi. Vatrom ostvariti nadzor nad komunikacijom s. Miloševac - Crkvina.
ZM brigade imati u Odžaku.

Modriča

Snage: Modrička brigada ojačana Garevačkim bataljunom.

Područje: Kužnjača k.202 - Babica Krčevina - Kulin - k.287 - Oteža - Gornji Kladari - Živkovo Polje - Brezik - Bungurša - Čergine (rubno) - šuma prema Kladarima - Mala Ždralova - Oteža - r.Bosna.

Zadaća: Zadržati crtu obrane: Donji Kladari - Čardak - Kornica - D. Ledenice - Živkovo Polje - Modriča - Kužnjača - Tarevac, te stvoriti uvjete za uvođenje „A“ satnije 2./132.br.HV s ciljem ojačanja i stabiliziranja obrane.

Gradačac

Snage: Gradačačka pješačka brigada.

Područje: Rubni dijelovi grada istočno od Gradačca - Srednja Slatina - Njivak - Orlovo Polje - Čardak - Vodica - Mala - r.Brežnica.

Zadaća: Provoditi obranu grada na smjeru istok (od strane Brčkoga) i smjeru sjever (od strane Bosanskog Šamca).

Orašje

Snage: Oraška brigada, 1. bojna dragovoljaca.

Područje: Oštra Luka - Bok - Matići - Ciglana - r.Sava (tt 86)

Zadaća: Upornom obranom spriječiti prodor neprijatelja prema Orašju. Težište obrane imati na tenkoprohodnim pravcima.

ZM imati u Orašju.

Brčko

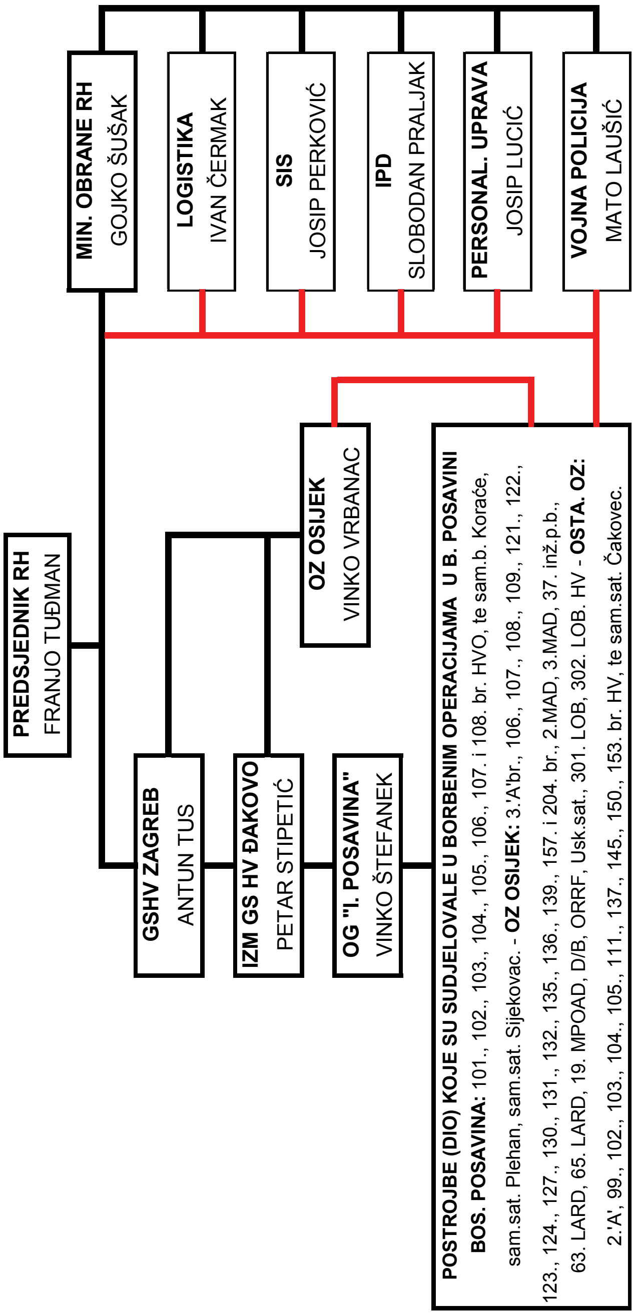
Snage: Brčanska brigada

Područje: Mirosavci, Čelić, Boderište, Potočari, Brod, D. Rahići, Marković Polje, Laništa, Blaževac, Bosanska Bijela.

Zadaća: Upornom obranom spriječiti širenje koridora r. Sava - Marković Polje, D. Rahić, Omerbegovača, Potočari.

Tim rasporednom hrvatsko-muslimanskih snaga u Istočnoj Posavini zaustavljene su srpske snage u njihovoj prvobitnoj imperijalnoj zamisli, da munjevito ovladaju „sjevernom granicom Republike Srpske BiH“.

SHEMA OG "ISTOČNA POSAVINA" S CRTAMA BORBENOG ZAPOVIJEDANJA

NAPOMENA: Crte zapovijedanja: dopuštena ——— nije dopuštena ———

Shema br. 2 OG Istočna posavina s crtama borbenog zapovijedanja (Izradio J.Zovak)

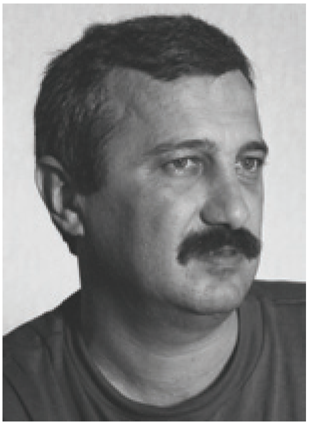
Fotografija br. 17

Načelnik GS HV
General
Anton Tus

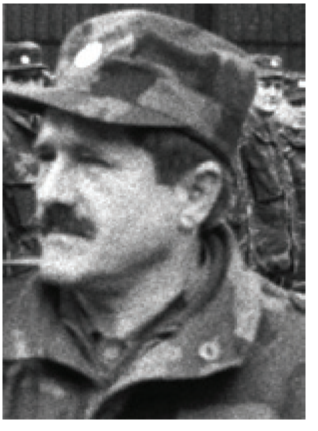
Fotografija br. 18

Zapovjednik
Slavonskog bojišta
General
Petar Stipetić

Fotografija br. 19

Zapovjednik
OG „Istočna Posavina“
Pukovnik
Vinko Štefanek

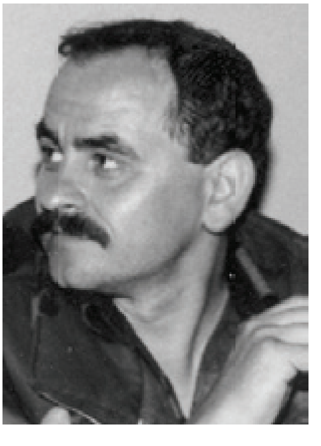
Fotografija br. 20

Zapovjednik
OZ Osijek
Brigadir
Vinko Vrbanac

Fotografija br.21

v.d. Načelnika OG
„Istočna Posavina“
Pukovnik
Berislav Jezidžić

Fotografija br.22

Načelnik OG
„Istočna Posavina“
Pukovnik
Ivo Đurić

Časnici HV koji su zapovijedali obranom Bosanske Posavine
(Foto: www.ogulin.hr, Darko Janković, http://images.google.hr)

Fotografija br.23

Ministar obrane RH
Gojko Šušak

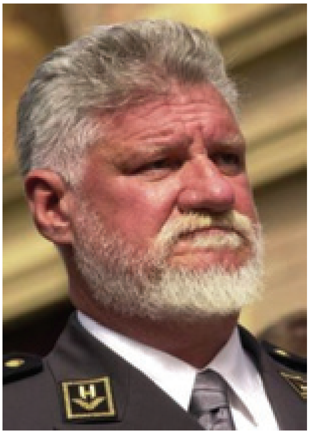
Fotografija br.24

Pomoćnik ministra
obrane za logistku
General
Ivan Čermak

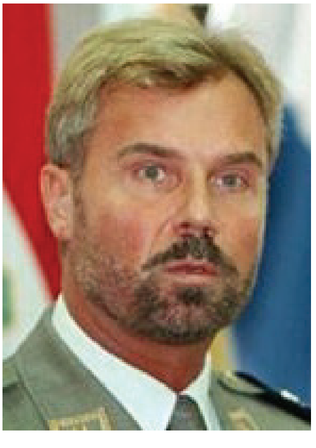
Fotografija br.25

Pomoćnik ministra
obrane za SIS
Brigadir
Josip Perković

Fotografija br.26

Pomoćnik ministra
obrane za IPD
General
Slobodan Praljak

Fotografija br.27

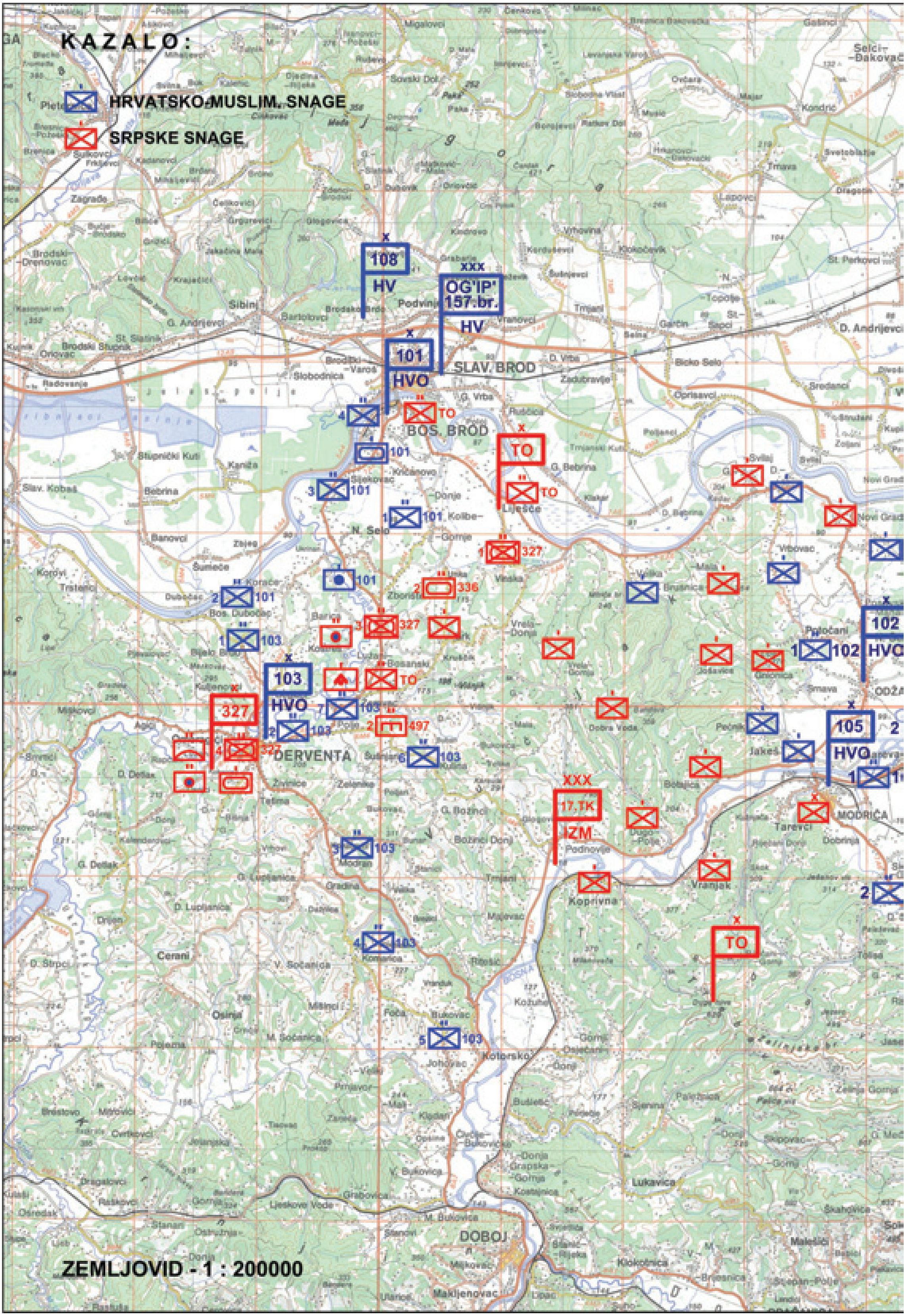
Zapovjednik
Vojne policije HV
General
Mato Laušić

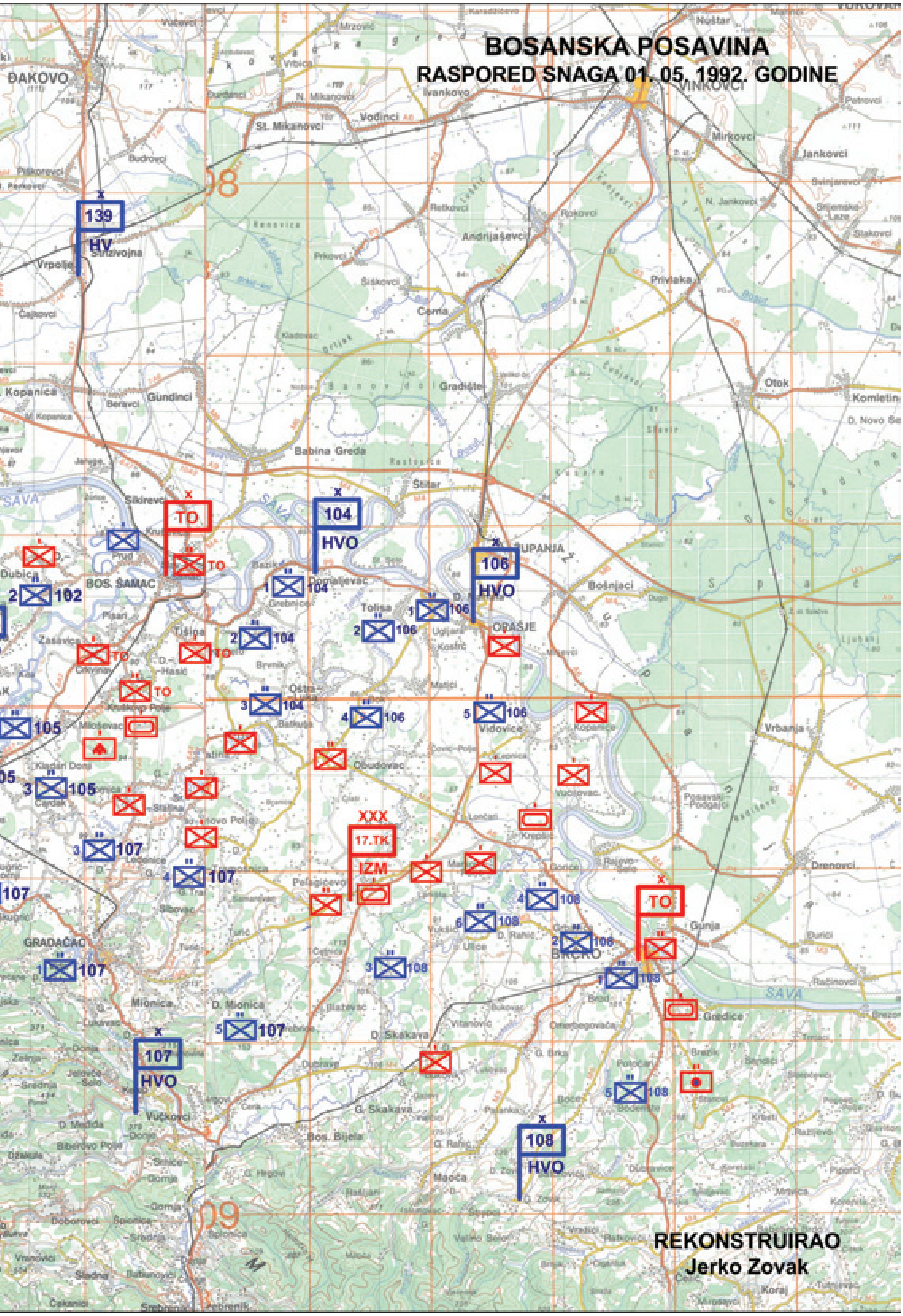

Fotografija br.28

Pomoćnik ministra
obrane za
„ljudske resurse“
General
Josip Lucić

Dužnosnici ministarstva obrane RH (Foto: http://images.google.hr)

KAZALO:
HRVATSKO-MUSLIM. SNAGE
SRPSKE SNAGE
108
HV
OG'IP'
157.br.
HV
101
HVO
SLAV. BROD
BOS. BROD
TO
102
HVO
103
HVO
327
DERVENTA
105
HVO
MODRIČA
17.TK
IZM
DOBOJ
ZEMLJOVID - 1 : 200000

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 01. 05. 1992. GODINE
139
HV
TO
104
HVO
106
HVO
107
HVO
108
HVO
XXX
17.TK
IZM
ĐAKOVO
VINKOVCI
BOS. ŠAMAC
ŽUPANJA
ORAŠJE
GRADAČAC
BRČKO
SAVA
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

PRIPREME ZA ORUŽANU BORBU

Koje političke poruke su karakterizirale atmosferu u kojoj su se vodile pripreme za oružanu borbu u BiH ponajbolje svjedoči izjava vođe bosansko-hercegovačkih Srba, **Radovana Karadžića**, izrečena u Skupštini BiH 14. listopada 1991. godine:

> Nemojte da mislite da nećete odvest Bosnu i Hercegovinu u pakao, a muslimanski narod možda u nestanak, jer muslimanski narod ne može da se odbrani ako bude rata ovdje. [102]

Replicirajući mu na samoj sjednici, muslimanski vođa i predsjednik Predsjedništva BiH **Alija Izetbegović** je rekao:

> Njegovo izlaganje, njegov način izlaganja, njegove poruke možda na najbolji način objašnjavaju zašto mi možda i nećemo više da ostanemo u Jugoslaviji. I još nešto, njegovo izlaganje, njegov način, njegove poruke možda objašnjavaju zašto i drugi neće da ostanu u toj Jugoslaviji. Takvu Jugoslaviju kakvu hoće gospodin Karadžić više nitko neće. Neće možda nitko više osim srpskog naroda. Takva Jugoslavija u očima jugoslavenskih naroda, Slovenaca, Hrvata, Makedonaca, Albanaca, Mađara, Muslimana jednostavno (je) omrzla u očima Europe i svijeta. Takvim načinom kakvim Karadžić radi. Međutim, Karadžić je samo način jednog mišljenja, pristupa. Mi smo se sve nadali i nadamo se i dalje da će proraditi, da će naša nada, da će srpski narod, doći do svoje demokratske tradicije, da će srpski narod otkriti zalihe one srpske demokracije po kome je bio poznat u svijetu. Ovo što se radi danas ne služi na čast srpskom narodu, ovaj način istupanja, ove prijetnje koje se iskazuju. Muslimanski narod neće nestati, to ja poručujem gospodinu Karadžiću.[103]

Ono što je u BiH bila prijetnja, u Hrvatskoj je bilo provedeno u djelo. Bilo je to vrijeme ogorčenih borbi za Vukovar.

Svjesna ukupne velikosrpske ekspanzionističke politike i predstojeće invazije, ne čekajući središnju vlast iz Sarajeva, Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) počinje s organiziranjem obrane hrvatskog naroda u BiH. Odluka političkog vodstva hrvatskog naroda u BiH da ga, u granicama svojih mogućnosti, naoruža i pripremi za obranu zavičaja, biti će jedna od njihovih ključnih neprijepornih odluka. U kojoj mjeri je prijeporna odluka o formiranju Hrvatske zajednice „Herceg Bosna“, kao forme te obrane i organizacije sveukupnog života Hrvata (i drugih na tim prostorima), utvrđivat će povjesničari.

---

[102] Vidi http://www.youtube.com/watch?v=1mYlGMdR78U (06. Srpnja 2009.)

[103] Isto

Odluka o uspostavi HZ „Herceg Bosna“

Na temelju slobodno izražene volje hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini, njegovi demokratski izabrani predstavnici, na sjednici održanoj 18. studenoga 1991. godine u Grudama, donose

O D L U K U

o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna

Članak 1.

Uspostavlja se Hrvatska zajednica Herceg-Bosna kao politička, kulturna, gospodarstvena i područna cjelina.

Članak 2.

Hrvatsku zajednicu Herceg-Bosna čine područja općina: Jajce, Kreševo, Busovača, Vitez, Novi Travnik, Travnik, Kiseljak, Fojnica, Skender Vakuf /Dobratići/, Kakanj, Vareš, Kotor Varoš, Tomislavgrad, Livno, Kupres, Bugojno, Gornji Vakuf, Prozor, Konjic, Jablanica, Posušje, Mostar, Široki Brijeg, Grude, Ljubuški, Čitluk, Čapljina, Neum, Stolac, Trebinje /Ravno/.

Članak 3.

Sjedište Hrvatske zajednice Herceg-Bosna je u Mostaru.

Članak 4.

Zajednici mogu pristupiti i druge općine Bosne i Hercegovine, uz suglasnost općina utemeljitelja.

Članak 5.

Zajednica će štovati demokratski izabranu vlast Republike Bosne i Hercegovine dok opstoji državna nezavisnost Bosne i Hercegovine u odnosu na bivšu ili svaku buduću Jugoslaviju.

Članak 6.

Zajednica će štovati i sve važeće medjunarodne akte koji su temelj suvremenih civilizacijskih odnosa u društvu.

Članak 7.

Vrhovništvo zajednice je Predsjedništvo koje čine predstavnici hrvatskog naroda u općinskoj vlasti, prvi po funkciji ili predsjednici općinskih odbora Hrvatske demokratske zajednice.

Predsjedništvo bira predsjednika, dva dopredsjednika i tajnika.

Članak 8.

Ustrojstvo, funkcioniranje i odnos s drugim zajednicama regulirat će se statutom.

Članak 9.

Ova odluka stupa na snagu odmah.

Dokument br. 1 Odluka o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna (www.slobodanpraljak.com)

Deklaracija o proglašenju Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine[104]

Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, kao legitimni, slobodno i demokratski izabrani predstavnik i zaštitnik njegovih prava i interesa, ostvarujući njegovu plebiscitom izraženu volju i na njoj zasnovanu svoju odluku da se pristupi formiranju Republike srpske Bosne i Hercegovine, na zasjedanju održanom 9. januara 1992. godine donosi

Deklaraciju o proglašenju Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine

Na područjima srpskih autonomnih regija i oblasti i drugih srpskih etničkih cjelina u Bosni i Hercegovini, uključujući i područja na kojima je srpski narod ostao u manjini zbog genocida koji je nad njim izvršen u drugom svjetskom ratu, a na osnovu plebiscita održanog 9. i 10. novembra 1991. godine na kome se srpski narod izjasnio za ostanak u zajedničkoj državi Jugoslaviji, osniva se i proglašava.

Republika srpskog naroda Bosne i Hercegovine

II

Republika se nalazi u sastavu savezne države Jugoslavije kao njena federalna jedinica.

III

Teritorijalno razgraničenje sa političkim zajednicama drugih naroda, Bosne i Hercegovine, kao i razrješavanje ostalih međusobnih prava i obaveza, izvršit će se mirnim putem i dogovorno, uz uvažavanje etničkih, istorijskih, pravnih, kulturnih, ekonomskih, geografskih, komunikacijskih i drugih bitnih kriterija i uz poštovanje principa i pravila međunarodnog prava.

IV

Osnove društvenog, političkog i državnog sistema Republike uredit će se njenim ustavom. Ustavom Republike garantovat će se puna ravnopravnost i jednakost pred zakonom naroda i građana i zaštita od bilo kog oblika diskriminacije.

VI

Do Izbora i konstituiranja njihovih organa i institucija koji će biti ustanovljeni ustavom Republike, funkcije državnih organa u Republici obavljat će sadašnja Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini i Ministarski savjet.

VII

Sedište organa Republike je u Sarajevu.

VIII

Do donošenja ustava, zakona i drugih propisa Republike na njenom području će važiti savezni propisi, kao i propisi dosadašnje SR Bosne i Hercegovine, osim onih za koje Skupština srpskog naroda utvrdi da su u suprotnosti sa saveznim ustavom.

---

[104] *Borba*, 10.01.1992. Preuzeo: Miroslav Tuđman, Ivan Bilić, Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991. - 1995. Zagreb, srpanj 2005. (http://www. slobodanpraljak.com)

IX

Organi vlasti dosadašnje SR Bosne i Hercegovine predstavljat će zajedničke organe nacionalnih zajednica u prelaznom periodu, do konačnog teritorijalnog razgraničenja i razrješenja ostalih prava i obaveza. U prelaznom periodu zajednički organi konsenzusom donose neophodne odluke i akte.

X

Ova Deklaracija stupa na snagu danom donošenja, a uvest će se u život danom eventualnog priznavanja nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Uvođenje Deklaracije u život odložit će se na neodređeno vrijeme pod uslovom da zahtjev za priznanje nezavisnosti Bosne i Hercegovine njegovi podnosioci povuku do 15. januara 1992. godine.

XI

Deklaracija će se objaviti u "Službenom glasniku srpskog naroda u Bosni i Hercegovini".

Predsjednik skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini:
Mr. Momčilo Krajišnik

Prije proglašenja *Srpske Republiku u BiH* (09.01.1992. god.), Hrvati su obznanili konstituiranje svojih dviju *zajednica.* Naime, predstavnici općina Bosanske Posavine su već 12.11.1991. godine proglasili *Hrvatsku zajednicu Posavine,* u Bosanskom Brodu, a šest dana kasnije, 18.11.1991.godine, u Grudama, proglašena je *Hrvatska zajednica Herceg Bosna* (HZ HB). Na kraju, 27.01.1992. god. proglašena je i *Hrvatska zajednica Središnje Bosne.* Dakle, Hrvati su proglasili čak tri *zajednice*, Srbi jednu *republiku*, a Muslimani (sa Srbima, Hrvatima i drugima koji su se smatrali patriotima Bosne i Hercegovine), su 25.01.1992. godine donijeli odluku kako se ima održati referendum o nezavisnosti Bosne i Hercegovine.

U onoj mjeri u kojoj je HZ HB bila u funkciji obrane naroda i prostora od velikosrpskog hegemonizma i ekspanzionizma, te svoje aktivnosti uključila u svebosansko-hercegovačku obranu, u toj mjeri je imala bosansko-hercegovački politički legitimitet i legalitet - i obrnuto. U onoj mjeri u kojoj je HZ HB korištena za oživotvorenje romantičarske politike dijela hrvatskog vrhovništva iz Zagreba i Mostara, koje je maštalo o „podebljanju hrvatske kifle“ i „Banovini Hrvatskoj“ - bila je nelegalna i nelegitimna.

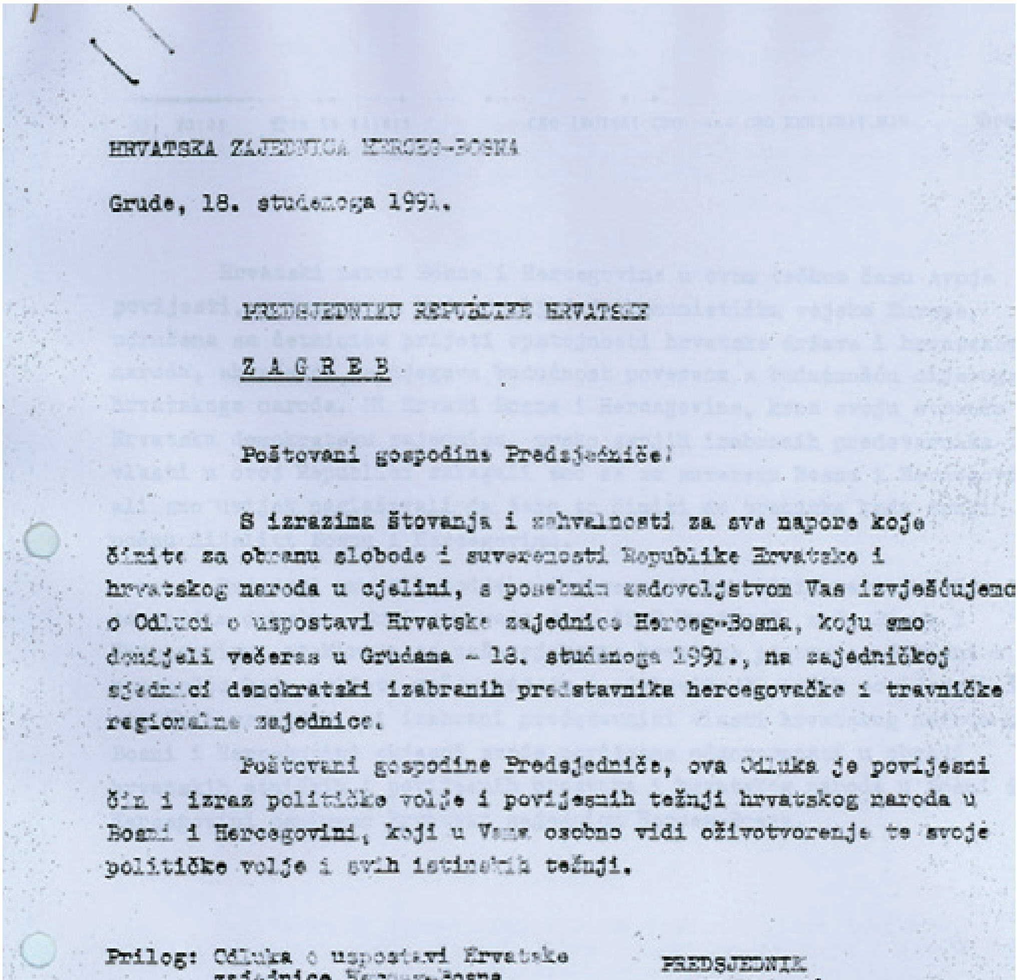
Kako primarni cilj ove knjige nije analiza odnosa Hrvata iz Zagreba prema Hrvatima iz Mostara i obrnuto, nego uvid u implikacije koje je taj odnos imao na Bosansku Posavinu tijekom borbenih djelovanja 1992. godine, navest ću jedan dokument koji vjerno oslikava dubinu dragovoljne političke i vojne podčinjenosti bosansko-hercegovačkih Hrvata *vrhovniku* iz Zagreba. Naime, Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, vođama novostvorene zajednice Herceg Bosne, nije bio samo „predsjednik svih Hrvata“, nego i „učitelj i vođa“, kome su se obraćali na način svojstven sljedbenicima despota - snishodljivo.[105]

Vidljivo je to iz dopisa Tuđmanu, u kojem, neposredno po osnivanju HZ HB, Mate Boban ističe kako je „ova odluka povijesni čin i izraz političke volje i povijesnih težnji hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, koji u Vama osobno vidi oživotvorenje te svoje političke volje i svih istinskih težnji.“

---

[105] *Snishodljiv* - koji je pretjerano ponizan, koji se ulaguje, koji se dodvorava (http://hjp. srce.hr)

U znak odanosti „vođi i učitelju“

HRVATSKA ZAJEDNICA HERCEG-BOSNA

Grude, 18. studenoga 1991.

PREDSJEDNIKU REPUBLIKE HRVATSKE

ZAGREB

Poštovani gospodine Predsjedniče!

S izrazima štovanja i zahvalnosti za sva napore koje činite za obranu slobode i suverenosti Republike Hrvatske i hrvatskog naroda u cjelini, s posebnim zadovoljstvom Vas izvješćujemo o Odluci o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, koju smo donijeli večeras u Grudama - 18. studenoga 1991., na zajedničkoj sjednici demokratski izabranih predstavnika hercegovačke i travničke regionalne zajednice.

Poštovani gospodine Predsjedniče, ova Odluka je povijesni čin i izraz političke volje i povijesnih težnji hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, koji u Vama osobno vidi oživotvorenje te svoje političke volje i svih istinskih težnji.

Prilog: Odluka o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna

PREDSJEDNIK
Mate Boban

Dokument br. 2 Obavijest Bobana - Tuđmanu, o uspostavi HZ HB (www.slobodanpraljak.com)

Dakle, *„oživotvorenje (srpski- ovaplođenje) svoje političke volje i svih istinskih težnji“* ne vide, naprimjer, u slobodi i demokraciji, nego u vođi. (sic!)

Osim toga, sustav obrane i subordinaciju u njemu, ne vide u predsjedništvu svoje zemlje i njenom glavnom gradu - Sarajevu, nego u *vrhovniku* i glavnom gradu susjedne zemlje, Zagrebu.

Slijedeći *oživotvoritelja svoje političke volje* vodstvo HZ Herceg-Bosna je ustvari slijedilo političku volju Slobodana Miloševićeva „svi Srbi (Hrvati) u jednoj državi“.

Nacionalna struktura stanovništva

R.br.	O p ć i n a	Ukupno	Hrvati		Muslimani		Srbi	
			%	Broj	%	Broj	%	Broj
1	GRUDE	17.647	99,87	17.608	0,02	4	0,20	35
2	LJUBUŠKI	26.915	94,13	25.334	5,56	1.498	0,31	83
3	ŠIROKI BRIJEG	25.825	99,27	25.638	0,03	7	0,70	180
4	ČAPLJINA	23.348	55,90	13.051	29,25	6.830	14,85	3.467
5	POSUŠJE	18.152	91,26	16.566	8,74	1.586	-	-
6	TOMISLAVGRAD	27.968	87,91	24.588	9,92	2.772	2,17	608
7	RAVNO	1.997	67,20	1.342	-	-	32,80	655
8	NEUM	3.249	97,17	3.157	1,94	63	0,89	29
9	STOLAC	17.402	44,29	7.708	42,29	7.359	13,42	2.335
10	ČITLUK - MEĐUGORJE	22.219	74,51	16.555	19,5	4.333	5,99	1.331
11	MOSTAR	83.896	44,02	36.488	34,32	28.453	21,66	18.955
12	LIVNO	36.121	80,06	28.918	13,03	4.706	6,91	2.497
13	KUPRES	11.044	54,92	6.065	12,15	1.342	32,93	3.637
14	RAMA - PROZOR	25.181	58,59	14.753	41,22	10.379	0,19	49
15	KREŠEVO	7.365	71,50	5.266	26,41	1.945	2,09	154
16	KISELJAK	21.561	52,41	11.300	43,95	9.476	3,64	785
17	FOJNICA	11.318	54,68	6.189	41,59	4.707	3,73	422
18	GORNJI VAKUF	18.479	51,19	9.460	48,09	8.886	0,72	133
19	BUGOJNO	29.702	41,47	12.318	37,07	11.011	21,46	6.373
20	NOVI TRAVNIK	23.233	45,40	10.548	39,44	9.164	15,16	3.521
21	VITEZ	22.481	49,51	11.131	44,09	9.911	6,40	1.439
22	BUSOVAČA	15.585	51,90	8.088	44,09	6.872	4,01	625
23	TRAVNIK	50.988	49,22	25.094	39,19	19.983	11,59	5.911
24	JAJCE	40.916	52,26	21.385	32,27	13.203	15,47	6.328
25	DONJI VAKUF	35.372	7,18	2.539	57,79	20.442	35,03	12.391
26	ODŽAK	26.162	58,98	15.430	20,53	5.371	20,49	5.361
27	BOSANSKI BROD	27.422	49,52	13.579	11,33	3.106	39,15	10.737
28	ŠAMAC	34.733	54,08	18.784	6,32	2.194	39,60	13.755
29	ORAŠJE	29.941	69,23	20.727	6,54	1.960	24,23	7.254
30	MODRIČA	29.772	46,50	13.843	29,50	8.783	24,00	7.146
31	DERVENTA	46.327	59,37	27.505	18,97	8.786	21,66	10.036
32	HUSINO	11.751	65,21	7.663	31,92	3.751	2,87	337
33	SOLI - DOKANJ	14.497	68,32	9.905	24,21	3.509	7,47	1.083
34	USORA - OMANJSKA	18.835	57,42	10.815	39,67	7.472	2,91	548
35	SKAKAVA	33.263	71,56	23.804	10,74	3.572	17,70	5.887
36	KOTOR VAROŠ	17.902	50,07	8.963	31,69	5.673	18,24	3.266
37	KOMUŠINA	23.242	59,94	13.931	25,41	5.906	14,65	3.405
38	ŽEPČE	22.906	63,83	14.620	24,08	5.517	12,09	2.769
39	VAREŠ	17.461	52,35	9.665	29,37	5.422	12,86	2.374
40	HALJINIĆI	25.347	65,59	16.625	32,86	8.328	1,55	394
41	KONJIC	16.644	30,75	5.118	52,79	8.786	16,46	2.740
42	JABLANICA	7.605	13,12	998	80,16	6.096	6,72	511
43	ČAJDRAŠ	26.509	85,45	22.651	12,73	3.375	1,82	483
44	KOSTAJNICA	10.125	55,30	5.599	42,93	4.347	1,77	179
45	IVANJSKA	34.582	88,02	30.439	34,70	1.200	8,51	2.943
46	SKOČAJ	4.579	91,05	4.169	2,62	120	6,33	290
47	STUP	8.393	76,25	6.400	13,11	1.100	10,64	893
48	OVANJSKA	7.361	72,00	5.300	16,98	1.250	11,02	811
	U K U P N O :	**1.113.323**	**60,02**	**667.622**	**26,12**	**290.556**	**13,86**	**155.145**

Tablica br. 2 Nacionalna struktura stanovništva u Hrvatskoj zajednici „Herceg-Bosna“ po novoformiranim općinama (www.slobodanpraljak.com)

Budući je u cijeloj BiH 1991. godine, prema neslužbenim rezultatima popisa stanovništva (službenih nema), živjelo 752.068 Hrvata, a novom teritorijalnom podjelom HZ HB bi imala 1.113.323 stanovnika, Hrvati bi vladali prostorom u kojem živi više od 50 % nehrvata. Slično je i s Bosanskom Posavinom.

Rb	Općina	Ukupno	Hrvati		Muslimani		Srbi		Jugoslaveni		Ostali	
			Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
1.	Bos. Brod	33.962	13.923	41,00%	4.140	12,19%	11.464	33,76%	3.609	10,63%	826	2,43%
2.	Bos. Šamac	32.835	14.670	44,68%	2.248	6,85%	13.619	41,48%	1.722	5,24%	576	1,75%
3.	Brcko	87.332	22.163	25,38%	38.771	44,39%	18.133	20,76%	5.621	6,44%	2.644	3,03%
4.	Derventa	56.328	21.972	39,01%	7.122	12,64%	22.986	40,81%	3.306	5,87%	942	1,67%
5.	Gradačac	56.378	8.521	15,11%	33.921	60,17%	11.184	19,84%	1.417	2,51%	1.335	2,37%
6.	Modrica	35.413	9.660	27,28%	10.442	29,49%	12.563	35,48%	1.813	5,12%	935	2,64%
7.	Odžak	30.651	16.598	54,15%	6.229	20,32%	6.084	19,85%	1.133	3,70%	607	1,98%
8.	Orašje	28.201	21.234	75,30%	1.900	6,74%	4.219	14,96%	606	2,15%	242	0,86%
	Ukupno:	**361.100**	**128.741**	**35,65%**	**104.773**	**29,01%**	**100.252**	**27,76%**	**19.227**	**5,32%**	**8.107**	**2,25%**

Tablica br. 3 Nacionalna struktura stanovništva u osam općina BiH 1991. godine. Izvor: Pregled broja stanovnika, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava - Prvi rezultati popisa 1991., Sarajevo 1991. (www. slobodanpraljak. com)

Rb	Općina	Ukupno	Hrvati		Muslimani		Srbi	
			Broj	%	Broj	%	Broj	%
1.	ODŽAK	26.162	15.430	58,98%	5.371	20,53%	5.361	20,49%
2.	BOSANSKI BROD	27.422	13.579	49,52%	3.106	11,33%	10.737	39,15%
3.	ŠAMAC	34.733	18.784	54,08%	2.194	6,32%	13.755	39,60%
4.	ORAŠJE	29.941	20.727	69,23%	1.960	6,55%	7.254	24,23%
5.	MODRICA	29.772	13.843	46,50%	8.783	29,50%	7.146	24,00%
6.	DERVENTA	45.327	26.505	58,48%	8.786	19,38%	10.036	22,14%
7.	SKAKAVA	33.263	22.804	68,56%	4.572	13,75%	5.887	17,70%
	Ukupno:	**226.620**	**131.672**	**58,10%**	**34.772**	**15,34%**	**60.176**	**26,55%**

Tablica br. 4 Nacionalna struktura stanovništva u HZ „Bosanska Posavina" po novoformiranim općinama. Razlika: Ukupno - (Hrvati + Muslimani + Srbi) = Ostali 10.026 (www. slobodanpraljak. com)

Zbog čega su Hrvati BiH proglasili čak tri samostalne Zajednice? Možda zbog nepostojanja izravne teritorijalne povezanosti i velike međusobne geografske udaljenosti, a posljedično, zavičajno kulturne, gospodarske i dr. različitosti.

Ili zbog toga što je, neke od njih, (zbog podjele BiH) vrhovništvo predvidjelo u granicama Republike Srpske, kako je naknadno tvrdio Vinko Begić, predsjednik savjeta HVO Bosanska Posavina[106].

Ili zbog prizemnih sitnosopstveničkih partikularnih interesa hercegovačkih, srednjobosanskih i posavskih vođa.

Ili zbog hrvatske političke strategije (ma što to bilo) da se izbore za tri „hrvatska kantona" u samostalnoj i neovisnoj BiH? Iako ne postoji racionalan razlog, u pri

106 http://www.nacional.hr

marno nacionalnom političkom mentalnom sklopu, koji bi priječio da sva tri „hrvatska kantona“ budu u jednoj Zajednici.

Ili zbog „dalekosežnog“, „dubokoumnog“, „državničkog“ čak, promišljanja o mogućoj podjeli BiH u kojoj bi „hrvatska“ Hercegovina cijela pripala Hrvatskoj, „hrvatska“ Središnja Bosna bi cijela pripala *„maloj muslimanskoj ili islamskoj državi u srednjoj Bosni“*, a „hrvatska“ Bosanska Posavina bi bila moneta za potkusurivanje i druge šićardžijske poslove sa Srbima. Jer, kako tvrdi Tuđman, *„to bi zadovoljilo Srbe i Hrvate, kao i Muslimane. Naravno, time bi se dokrajčile sve pretenzije na stvaranje veće islamske države u srcu Europe.“*

Bilo kako bilo, nije bilo dobro - dijeliti, a time i slabiti ionako malobrojniji hrvatski narod u BiH.

A kad krene loše, obično dobro ne završi.

Dakako, i Srbi su požurili sa formaliziranjem svoje „secesionističke“ politike. **Radovan Karadžić**, lider SDS BiH u beogradskom dnevniku *Politika* to niti ne krije:

> Požurili smo da 9. januara proglasimo republiku zato što je najavljena mogućnost da Evropska zajednica već 10. januara objavi nezavisnost Bosne i Hercegovine. Da se ta manipulacija ne bi ostvarila, morali smo odmah da reagujemo. Jer, svaka naša politička akcija posle tog priznanja imala bi mnogo manji praktični efekt i Srbi u Bosni našli bi se u veoma teškoj situaciji (...) Mi smo sa naše strane otvorili proces demokratske transformacije u trojednu zajednicu, u republiku tri naroda odnosno tri republike. Svaka od ovih zajednica za sebe uspostavlja suverenitet i taj suverenitet se ne prostire na drugu nacionalnu zajednicu“. Karadžićev politički istomišljenik, dr. Novak Kilibarda, predsednik Narodne stranke Crne Gore u istim novinama ističe: „Srećni smo što će 9. januar 1992. godine trajno značiti datum odluke srpskog naroda BiH da hrabro zakorači stazom svoje istorijske sudbine.[107]

Dok su hrvatski čelnici u *„bosanskom Pašaluku“*[108] pravili svoje *sandžake,*[109] („Herceg Bosna“, „Središnja Bosna“ i „Bosanska Posavina“) dotle je zapovjednik OG „Istočna Posavina“, poručnik Ivo Petrić, muku mučio kako jedan od njih (Posavski) vojno obraniti.

> U dnevnim listovima „Večernje novosti“ i „Oslobođenje“ (BiH) objavljeni su u petak (10.01.1992.) i subotu (11.01.1992.), te u TV i radio vijestima Sarajeva napisi, odnosno informacije da je u općinama Derventa, Bosanski Brod te Odžak naoružano 1500 Hrvata uglavnom automatskim puškama, puškomitraljezima, PA topovima i protutenkovskim oružjem. U tom kontekstu spominju se imena članova, uglavnom čelnika HDZ iz pojedinih sela navedenih općina. Po informacijama, oružje o kojem je riječ (…), stiglo je s onu stranu Save (iz Hrvatske). Prema pristigloj informaciji bosansko-brodski SDS

---

[107] *Politika*, 12.01.1992. god., www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.“, Sonja Biserko

[108] *Pašaluk* je „najveća upravno-teritorijalna jedinica u Osmanskom Carstvu, pokrajina kojoj je na čelu paša izravno podložan Carigradu (Bosanski pašaluk, Beogradski pašaluk. (http://hjp.srce.hr)

[109] *Sandžak* je „upravna jedinica za vrijeme turske vladavine, a predstojnik te jedinice je sandžak-beg, vojna jedinica - sandžakat…“ Bratoljub Klaić, Veliki riječnik stranih riječi, izraza i kratica, Zagreb, Zora, 1974., str. 1170, 1171.

zahtijeva da Hrvati oružje vrate u roku 48 sati inače će zahtijevati da vojska oružje pokupi tj. izvrši pretres navedenih sela i oduzme.
S tim u svezi aktivisti HDZ navedenih mjesta - općina pitali su što da čine ukoliko vojska krene? Dogovoreno je da se narod, izlaskom pred vojsku, nenaoružan, suprotstavi upadu vojske u selo.[110]

U skladu sa svojom temeljnom zadaćom, SZUP[111] je vrhovništvu RH redovito dostavljao „Informacije" o pripremnim djelatnostima za oružanu borbu srpskih ekstremista na području sjeverne Bosne.

Jerko Vukas, pomoćnik ministra MUP-a RH i šef SZUP-a

Nakon agresije JNA na Republiku Hrvatsku, na području sjeverno-bosanskih općina od Bosanskog Broda do Brčkog, došlo je do produbljavanja nacionalne podvojenosti i širenja ratne psihoze. Ovakvo stanje pogoršava se i zbog stalne demonstracije sile od strane JA, koja je naoružala srpsko pučanstvo, formirala dobrovoljačke jedinice i zauzela najvažnije strategijske točke na terenu.
Iako se psihoza stalno podgrijava, propagandom JA da će pripadnici ZNG i MUP-a Republike Hrvatske izvršiti oružani napad na Srbe u BiH, dostupna saznanja ukazuju da dio srpskog pučanstva na ovom području ne želi rat i živi u strahu od srpskih dobrovoljačkih jedinica iz Zavidovića, Teslića i sa Ozrena, te pripadnika Srpske radikalne stranke iz Srbije, koji bi ih mogli uvući u oružani sukob s Hrvatima i Muslimanima.
U takvim okolnostima stvara se sve veće povjerenje između Muslimana i Hrvata, osobito u općinama Gradačac i Odžak, i u slučaju sukoba Hrvata i Srba, procjenjuje se da bi se veći dio muslimanskog življa priklonio Hrvatima.
Srpsko pučanstvo naoružava se putem ilegalnih kanala za dopremu oružja i uz pomoć tzv. JA, a računa se i na djelatni i rezervni sastav policije čiju većinu čine Srbi i dobro su naoružani kratkim i dugim oružjem.
Osim što su na području sjeverno-bosanskih općina smještene značajne snage JA, uz njihovu pomoć stvaraju se i naoružavaju jedinice od domaćeg srpskog pučanstva, kao npr. u okolici Bosanskog Šamca, gdje je formiran bataljon koji broji oko 500 osoba, dok je za popunu kninskog korpusa otišlo oko 200 osoba. U svim srpskim selima na ovoj općini organiziran je upis u dobrovoljačke odrede.
Prema saznanjima našeg izvora, JA planira izvršiti mobilizaciju na području sjeverno-bosanskih općina, skoncentrirati snage u Doboju, a zatim izvršiti napad na teritorij Republike Hrvatske, forsiranjem rijeke Save. Prema procjenama JA, mobilizacijom planiraju stvoriti snage od oko 20.000 osoba (računaju na odziv 25-30%), a akciju forsiranja Save bi smatrali uspješnom ako bi se u Hrvatsku probilo više od 70.000 ljudi.
Kao moguća mjesta forsiranja spominju se sela Donji Svilaj, gdje već postoje betonske rampe za prilaz rijeci i pontonskom mostu, i kod sela Dubočac, gdje je Sava najuža. Zapadno od sela Donji Svilaj nalazi se selo Gornji Svilaj, sa većinskim srpskim pučan-

[110] OGIP, Zapovjednik, poručnik, Ivo Petrić - GS HV - Redovni izvještaj, Str.pov. šifr. Broj: 2-6, Slavonski Brod, 14..01.1992.

[111] Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUP RH) je u svom ustrojstvu imalo i (tajnu) Službu za zaštitu ustavnog poretka (SZUP). Ta služba je svoje informacije dostavljala vrhovništvu RH, u pravilu: Predsjedniku RH, dr. Franji Tuđman, Predstojniku Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Josipu Manolić, Predsjedniku Vlade RH, Ministru UP RH, Ministru obrane RH…

stvom, od kojeg se u datom momentu očekuje podrška proboju snaga JA ka rijeci Savi.[112]

Kao što su Srbi iz BiH, slijedeći politički program *„svi Srbi u jednoj državi“,* išli po svoje mišljenje i pomoć u Beograd, tako su i Hrvati iz Bosanske Posavine, pripremajući se za obranu od posljedica tog srpskog političkog programa, (invazije na njihov zavičaj), išli po svoje mišljenje i pomoć u Zagreb. Sa jednog od njihovih karakterističnih sastanaka je sljedeći cjelovit zapisnik.

Zapisnik sastanaka Ministra obrane RH Gojka Šuška i Predstavnika općina Bosanske Posavine

Zagreb, Radićev trg 7, dana, 23.01.1992. god. u 19,00 sati
Sastanak je predvodio ministar obrane, **Gojko ŠUŠAK**, nazočni, pomoćnik ministra obrane, **Ivan ČERMAK**

OPĆINE POSAVINE ZASTUPAJU:

(1) Derventa
Ante KOZINA
(2) Bosanski Brod
Marko ANĐELIĆ, Član predsjedništva HDZ, delegat u parlamentu
(3) **Ivica ĆOSIĆ**
(4) Bosanski Brod
Željko BARIŠIĆ, Krizni Štab
(5) Modriča
Mladen ZELIĆ, Predsjednik općinskog odbora HDZ, Član glavnog odbora (HDZ) BiH
(6) Bosanski Brod
Ilija EREIZ, Predsjednik ogranka HDZ-a
(7) Odžak
Stipo IVANKOVIĆ, Predsjednik općinskog odbora HDZ, Član glavnog odbora HDZ, Dopredsjednik hrvatske zajednice
(8) Derventa
Drago MAJIĆ, Tajnik općinskog odbora HDZ
(9) Derventa
Luka MARTIĆ, Kontakt Dervente u Zagrebu
(10) **dr. Anto MATKOVIĆ**
(11) **fra Blažen LIPOVAC**, Gvardijan na Plehanu

MINISTAR: Dobrodošli
ZELIĆ: Dobro Vi došli nama, ispred svih nas.
EREIZ: Poznato Vam je, tu su Odžak, Modriča, Derventa, Bosanski Brod. Dužni smo sve učiniti za „Lijepu našu“. Mi smo dio njenog naroda u Bosni. Učinite sa

[112] SZUP, pomoćnik ministra, Jerko Vukas - *Informacija*, Josipu Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Vekić, ministar unutarnjih poslova RH, Ur.broj: 80/17, od 17.01.1992. god.

svoje strane sve što možete, sada ste sigurno u većoj mogućnosti nego do sada. Ponudite tim krajevima pješadijsko naoružanje. Da se bar razmišlja o tome, posebno Bosanski Brod, Derventa, nisu snabdjeveni. Kupovali smo na razne načine. Derventska općina je devastirana 1945-47-48, naši ljudi su se pod pritiskom iselili. Imamo puno starih, i puno mladeži dobro orijentirane. Samo iz ovog dijela ima preko 300 momaka u gardi i MUP-u. Uz ovo prožimanje očekujemo od vas kao od čovjeka ove ispaćene grude, da se učini bez odlaganja i obećanja, i to možete tu s Lukom (9) zašto smo došli. Sjeverna Posavina ima samo minimalne količine.

IVANK: Bili smo ranije tu, Hrvatska zajednica Bosanske Posavine. Vi ste bili u toku. Dogovor nije ispoštovan. Stožer je obećao, a ništa nije stiglo. Još kupimo novce od građana, ali ništa nije stiglo. Zamolio sam da Slavonski Brod u kontaktu bolji modus organizacije treba naći, a svelo se na pojedinačne općine. Nova brigada se formira, a mi smo zapostavljeni. Tu je i zemljak iz Kanade (3) on…

ŠUŠAK: Postoji li pregled čime raspolažete ?

MARTIĆ: Stožer zna.

IVANK.: Stožer zna, sva je evidencija pismeno dostavljena. Obećali su prije mjesec dana 1.000 - 2.000 cijevi po općini. Kasnije je bio kanal iz Slavonskog Broda (PETRIĆ, 157. novoformirana brigada). 600 DM za cijev i vreću za spavanje. Cijevi ima tu i u Požegi, nešto mora biti i u Brodu. MILOVIĆ je rekao, da sve što se proizvodi ide preko Save dole.

ANĐELIĆ: Posljednja zbivanja u sjeveroistočnoj Bosni: 2 Svjetska rata, teret Odžaka i Bosanske Posavine. Nismo ugroženi, ali je naša zemlja. Treba nam nešto da se odupremo kad nas dođu sravnit. Odžak i Derventa su dokazali da se mogu, ali ne možemo se oduprijet bez oružja. Vi morate osjećat, da smo mi što i vi - Hrvati. Moramo shvatit da se možemo obranit samo ako vi omogućite nabavku oružja. Tko je imao novaca, kupio je. Imamo ljudi koji su radili u Đuri Đakoviću, u rafineriji...

LIPOVAC: Mi nećemo Živjeti u dirigiranoj Bosni. Branjenje je najmanje važno. Hoćemo kazati onima da naš narod neće prihvatit njihovo. Hrvatski narod hoće živjeti u demokratskoj hrvatskoj zemlji, ne interesira nas samo gola obrana.

ANĐELIĆ: Tamo imamo naše ljude koji žive od prvog do prvog u mjesecu (nemaju novaca). Oni bi se borili za svoju grudu zemlje, ali ne mogu kupiti dovoljan broj oružja. Branit ćemo i tu Hrvatsku i slobodu, ali samo ako imamo čime. Zarobit ćemo nešto, dobro, ali za prvu ruku molio bi Vas: pomozite u ovom momentu. Mi nismo ugroženi, mi ćemo se boriti, ali za tu grudu zemlje. Propast vidimo, ako se ne možemo suprotstavit.

IVANK.: Treba stožer po uzoru na ovaj u Hrvatskoj. Mora općina imat ljude časnike, ali teško ih je plaćati. Stožer Slavonskog Broda je rekao par ljudi će dobiti plaću. Ni to nije ispunjeno.

SUŠAK: Tko je pregovarao s vama iz Stožera ?

IVANK.: Pukovnik TONKOVIĆ, PAVLOVIĆ, TUS

ĆOSIĆ: Neki dan su napali selo i odveli čovjeka, nije se mogao branit, nije imao čime.

ŠUŠAK: Imate li časnika, znate li gdje su dobrovoljci u Republici Hrvatskoj ?

MARTIĆ: Ono dok ste Vi i Čermak gurnuli, to je bilo zadnje što je došlo, bilo je u redu. Sad kad je Stožer, nema ništa. Ili to treba aktivirati ili se vratiti na ono od prije, za doturanje dole. Dobrovoljaca ima, 100 ljudi u rezervnom sastavu l. brigade u Lipovljanima (Novska), zapovjednik Jozo MILIČEVIĆ.

ŠUŠAK: Treba ih prebaciti bliže.

MARTIĆ:	Dok je LUCIĆ bio rečeno je prebacit ih u Brod, bili su na obuci. Problemi su sa gradskim sekretarijatom za narodnu obranu. Sad na primjer bježe ljudi iz Bosne, javljaju se nam za satnije, ali: oni su strani državljani, ne smije ih stožer prihvatit. Gradu sve za obući i naoružati ih. Mi smo došli reći da sistem koji smo dogovorili ne funkcionira.
MATK:	Nek satnija „Bosanskih zmajeva" ode preko. Otvoren je prolaz. Derventska vrata - Mostar - Sarajevo. Tamo ima puno ljudi koji će pomoći. Samo je pitanje smještaja.
KOZINA:	Oni koji bježe iz Bosne u Hrv. mogli bi odmah u jedinice Slavonski Brod.
ANĐELIĆ:	Roso i ostali: trebalo bi da oni dođu. Ljudi znaju teren, ali ne bi bilo loše nekoliko ljudi, zamolit Rosu da odu u brodsku regiju da ih malo dribla i izvježba, da nam ljudi ne izginu.
ĆOSIĆ:	Kao vojnik države u ratu Luka i ja - Čovjek financirao 450 zagija, uz Vaš blagoslov, ako je o.k. To je dosta dobro oružje, a naše je, možda ta orijentacija. Saniteta ima. Odžaku fali 100 kreveta, većih gumenih transportnih čamaca za ranjenike vozit preko Save u Slavonski Brod. Za Slavonski Brod za teže ranjenike skele ili čamac. Motorola ima. Moj prijedlog je: veću radio-stanicu preko Save u Slavonski Brod i mreža malih, jer će oni urušiti..
ZELIĆ:	Sistem veza u općini ne funkcionira.
BARIŠ.:	U Koraću imamo vezu, jastrebove na terenu, a oružje slabo. Ima veze sa Kriznim štabom, ali, ima momaka koji bježe jer nemaju oružja. Ja sam policajac, ja mogu pomoći tim ljudima. Oduvijek je to bila hrvatska Banovina, 90% Hrvata, samo naoružanja, ljudstva ima dosta.
ŠUŠAK:	Možemo konkretno dogovoriti. Jedinicu prebaciti u Slavonski Brod i napraviti prihvatni centar za one koji bježe iz Bosne. Naći ćemo tamo neki prostor. Oni će popunjavati jedinicu. U ponedjeljak nek dođe zapovjedništvo, Što imate organiziranog, i spojiti sa proizvodnjom, općinom i Kriznim Štabom. Ja ću doći u Brod. Možemo konkretno dogovoriti i za cijevi.
ČERMAK:	Duga devetka.
ŠUŠAK:	Ovaj vikend imamo 2.000 cijevi, što imamo mina ...
ČERMAK:	Dolazi teška municija.
ŠUŠAK:	Mi već tri tjedna ne trošimo municiju.
ČERMAK:	Municija čim dođe ide po zonama. Može jedino 120 mm.
ŠUŠAK:	Imamo mi minobacača 120 mm.
ČERMAK:	Nišanske sprave imamo s minobacačima bar 20-30 komada po vrsti.
ANĐELIĆ:	Za svaku općinu bi trebalo po 1 protuavionski i po jedan bestrzajni top.
ČERMAK:	Možemo dati lanser i rakete, SAM 7.
ŠUŠAK:	Topova mora biti u samom Brodu.
ČERMAK	Ako ima topova na lageru izdvojit ćemo.
ZELIČ:	Brod je imao torpedo čamaca, kad bi bar 2 imali.
MARTIĆ:	Osa, zolja, RB-a, lako je za nosit i za naučit rukovanje.
ČERMAK:	Nemamo lansera, podijelili smo ih po zonama.
ŠUŠAK:	RPG 7 ?
ČERMAK:	Raketa imamo. Lanseri su na terenu.
ŠUŠAK:	Oni nemaju ništa od toga, a tamo će udarit prije.
ČERMAK:	Možemo dati: - Lansere i rakete, 1.000 automata i za Šokca 1.000 kom., 8-10 M53 mitraljeza + municija, minobacača, bombi svih vrsta, uniforme, šljemove, čizme, deke, 120mm, 82mm, 60mm bacače, noćne naočale 20 komada
LIPOVAC:	Neka naglasak ostane na oružju

ŠUŠAK Bolje je za sad uzeti što se može
ZELlC: Sredstva veze?
ČERMAK: Tu smo tanki, mogli bi dobit 20 stanica iz MUP-a
ĆOSIĆ: Na putu iz Toronta je 200 stanica.
ŠUŠAK: Oni pokrivaju 8 općina, Rafinerija, most, Samostan, Brod
ČERMAK: Treba li obuka?
ANĐELIĆ: Imamo u Odžaku čovjeka koji zna.
BARIŠ: U Bosanskom Brodu imamo komandire četa (bili su pričuvni) ili policajaca kao ja. Probno gađanje je svakako preko Save. Već smo slali tamo momke.
IVANK. Sve ćemo u Brodu riješiti.
LIPOVAC Treba konkretnih stvari
ŠUŠAK: 20 mm protuavionski ?
ČERMAK: Rasporedili smo, neki dan smo dali 2 za Dubrovnik, dobili smo neki dan 10 novih topova sa 4 cijevi. Jedan takav bi za rafineriju.
BARIŠ.: Za vodovod 64 mm i 82 mm nose 2 čovjeka. Nama treba gerila, a 120 mm treba ukopavati, balansirati
ŠUŠAK: Ali djeluješ na 10-15 km. Oni koji su iskusili borbu ne traže 60 i 82 mm već samo 120 mm. Ukopaš se i tučeš.
ČERMAK: Bilo bi dobro dati i bacače napalma, ako ima gotovih, zapaljivih granata, kad rukneš, gori sve.
ŠUŠAK: RPG 7: nazovi Bošnjakovića, što je podijelio nek povuče - nazovi ga sutra.
ČERMAK: Ako u Zagrebu nađemo 15 komada neće trebati.
ŠUŠAK: A na Papuku ? Papuk je čist, a ima 10.000 vojnika.
BARIŠ.: Treba trenutnih mina, tromblona, kumulativnih
ČERMAK: Bar po jednu kutiju od svačeg da.
BARIŠ.: Noćno i snajper ?
ZELIĆ: Ima li išta s prigušivačem, bilo šta? Treba za diverzantske grupe.
SUŠAK: Kad dolaze snajperi?
ČERMAK: Možemo ih u subotu ili u ponedjeljak pripremiti.
ŠUŠAK: Priredi to. A optika za M 48 ? To mu je isto snajper.
ČERMAK: Imamo. SSG ili Winchester ne možete prigušit, samo 9 mm, snajper s malokalibarskim metkom. Drugi imaju preveliku brzinu.
BARIŠ.: 7 mm smo pravili. Ako se radi - javno - što ćemo prigušivat?
ŠUŠAK: Daj im sutra optike, a idi po snajpere.
ČERMAK: Karabin s optikom me čeka. Od 40-70 komada. Da li sve dati njima?
ŠUŠAK Da. I jedan komad meni, ako ih ne budu upotrebljavali, ja ću na njima.
MATK.: Transport ?
ŠUŠAK: Naš do Broda može.
LIPOVAC: Iz Broda ćemo mi nać načina.
ČERMAK: Laserski daljinski upravljači, snaga 4,5 m , imate li ljude..
ŠUŠAK: Ujutro ćemo se dogovorit s Rosom da Filipović pošalje 3 momka dole na obuku.
ANĐEL.: U Brodu ima jedan što za to obučava.
LIPOVAC: Znam da puno toga nema. Bit će jače kad ministar nekog pošalje.
MARTIĆ: Bio sam s Filipovićem. Ljudi koji su 10 godina bili profesionalci, to je različito i to kad ministar pošalje instruktore, to je nešto, i to je škola.
ČERMAK: Upute za diverzantske akcije. Knjige.
ŠUŠAK: To je potrebno. Rosina knjiga sa uputama. To im kopirati i dati.

ZELIĆ:	Moramo požuriti, nitko ne čeka. Nikakve su veze i sistemi. Veza časnika je nikakva. Petrić prelazi za komandanta brigade, nema ga tko zamijeniti.
ŠUŠAK:	Prava osoba bi bila u Brodu. Vidjet ćemo to. Što je s formiranom brigadom?
BARIŠ.:	Bosanski Brod, Odžak, Derventa - formirano. Već 6-7 mjeseci pokriven Brod vezama, Ivica je pomagao.
IVANK.:	Sistem mora počet radit i tražit oružje bez formacije.
ŠUŠAK:	Nek Luka (9) bude kontakt, kako šta bude dolazilo.
ČERMAK:	o.k. ali dogovorimo se koliko lansera, koliko raketa.
ĆOSIĆ:	Za Brod, za rafineriju. Bar 15, po općinama po dvije, moglo bi se pokriti, ali bolje bi bilo i 10 nego 5.
ŠUŠAK:	U Travniku ima 19 općina, nemaju nijednog. Tamo su isto vitalni objekti.
LIPOVAC:	Jesu li tu i Kreševo, Fojnica, Vitez ?
ŠUŠAK	19 općina i 32 općine. Od Jajca do Stoca (donji dio je nešto oteo Letici). Mi na brijegu nemamo s čim crkvu obranit
LIPOV.:	Čini mi se da su prioritet Zapadna Hercegovina i Sjeverna Posavina. - Najhitnije.
ŠUŠAK:	Moramo osigurati da se spasi cjelina regija. Oko Sarajeva možemo dati samo kratko oružje da se spasi život, to je realnost.
BARIŠ.:	Imamo plan nadiranja od onih izdajnika njihovih, to smo dobili. Liješće, Unka, Zborište, a garnizoni su stacionirani s druge strane.
MAJIĆ:	Zapovjedništvo u Brodu ne radi, to je hitno. U Brodu je rečeno da ih mi platimo iz budžeta općine. Nek Luka ostane opunomoćenik, to je dobro. Obećali 3.000 cijevi Derventi, a dobili su 120 cijevi. Zadnje je bilo u Brodu 600 DM; kalašnjikov.
EREIZ:	12.000 pripremljenih ljudi možemo.
ŠUŠAK:	Ponedjeljak, ali neka netko zovne da konformiramo, jer ako ne, onda nedjelja, ali htjeli bi izbjeći vikend, tako da se oni ne mogu izmotavati da je nedjelja pa da ih zato nema. Status je najlakše riješiti, samo dajte listu imena. Problem je hoće li oni biti prihvaćeni od naroda.
ČERMAK:	Dobar kamp, veza logistike, Zagreb-Slavonski Brod, ljudi koji su izvježbani.
MAJIĆ:	U zaostatku smo s organizacijom
MATKO.:	Da li Sjeverno-bosanske Hrvate u Slavonskom Brodu koji su izvježbani?
MAJIĆ:	Bosansko-posavski klub, koji bi da se vrate iz jedinica, da tamo brane.
ŠUŠAK:	To je problem: razbit ćemo jedinice, jedno shvatite: ako zarati za vas i za jug isto ste što i Osijek. U Imotskom ima zapovjedništvo. Kasnimo s vama i s Travnikom. Imate jedinicu iz Novske, tih 100 ljudi treba prebacit u Brod i onda dopunjavati, a ne stvoriti opći metež.
ČERMAK:	Tu i tamo treba komandni kadar.
ŠUŠAK:	Više mi je do toga da organiziram s općinom za smještaj itd., da se povežu svi segmenti i da se stvori kompaktna cjelina spremna za djelovanje.

ZAKLJUČAK:
Dogovoreno je da će ministar posjetiti Brod i osigurati koordinaciju općinske vlasti, vojske, i proizvodnje, te da će se sredstva (Čermak) odmah preko vikenda skupiti i proslijediti (2.000 cijevi i ostalo spomenuto).[113]

---

[113] www.slobodanpraljak.com; Dokument prenesen u cijelosti

Iz sadržaja ovog sastanka vidljiva je *zemljačka* volja da se pomogne *našima* u Posavini, jer *„ako zarati, za vas i za jug isto ste što i Osijek“,* kaže ministar obrane RH Gojko Šušak. Srednju Bosnu, u tom kontekstu, nije spominjao (?!).

Pored razumijevanja i volje da se pomogne *svojima*, vidljiv je izostanak sa sastanka vojnih profesionalaca i profesionalnih vojnih planova za mobilizaciju, ustrojstvo, opremanje, obuku i uporabu postrojbi. O, za Bosansku Posavinu sudbonosnim, isključivo vojnim pitanjima, raspravljali su i odlučivali vojni diletanti. Iako je ministar na raspolaganju imao vrhunske profesionalce (dokazane hrvatske patriote, generale, Tusa, Bobetka, Špegelja, Agotića, Stipetića ...) on u pomoć priziva *stručnost* legionara Rose i trgovca Čermaka. Zašto? Zato što nije znao koristiti hrvatsku vojnu pamet, ili zato što mu u slučaju Bosanske Posavine, tada, hrvatska vojna pamet nije trebala?

Referendum o nezavisnosti Bosne i Hercegovine

Skupština Bosne i Hercegovine je 24. siječnja 1992. god. donijela odluku o raspisivanju referenduma o nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Za odluku su glasovali zastupnici svih stranaka osim Srpske demokratske stranke BiH, koji su prije toga napustili dvoranu. Prema toj odluci, referendum bi se trebao održati 29. veljače i 1. ožujka 1992. godine.
Referendumsko pitanje glasi: *"Jeste li za suverenu i nezavisnu državu Bosnu i Hercegovinu, državu ravnopravnih građana i naroda Bosne i Hercegovine, Muslimana, Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive?"*

Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH) je, međutim, 09. veljače 1992. god. odlučila „malo“ korigirati odluku Skupštine BiH, u čijem donošenju je i sama sudjelovala. Naime, željeli su neka referendumsko pitanje glasi: *„Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, državnu zajednicu konstitutivnih i suverenih naroda hrvatskog, muslimanskog i srpskog u njihovim* ***nacionalnim područjima (kantonima)****?*“ [114] (istaknuo J.Z.)

Obrazloženje je glasilo:

> Ovako formulirano referendumsko pitanje, za razliku od onog koje je usvojeno na sjednici Skupštine SR BiH 25. siječnja 1992. g., nedvojbeno određuje buduću nezavisnu BiH kao složenu državnu zajednicu koja se pravno temelji na nacionalnom suverenitetu konstitutivnih naroda hrvatskog, muslimanskog i srpskog. Iz predloženog pitanja slijedi da buduća nezavisna BiH nije unitarna država već državna zajednica koju će činiti nacionalni kantoni, hrvatski, muslimanski i srpski čija će se područja utvrditi nakon provedenog referenduma posebnim ustavnim aktom. Predloženo referendumsko pitanje, u skladu sa suverenitetom konstitutivnih naroda, pretpostavlja da će hrvatski, musliman-

[114] *Hina* 25. siječnja, 1992. Preuzeo: Miroslav Tuđman, Ivan Bilić, Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991. - 1995. Zagreb, srpanj 2005. (http://www. slobodanpraljak.com)

ski i srpski narod izvorno i neposredno ostvarivati svoja suverena prava u nacionalnim kantonima, a na razini državne zajednice BiH u slučajevima koji će biti izričito utvrđeni u posebnom ustavnom aktu o podjeli prava i dužnosti između nacionalnih kantona i državne zajednice BiH.
U referendumskom pitanju nije potrebno posebno navoditi ravnopravnost građana i pripadnika drugih naroda koji žive u današnjoj BiH jer se ona zajamčuje i zaštićuje u ustavnom aktu koji će se donijeti nakon referenduma, kao što se to čini u svim suvremenim demokratskim državama i državnim zajednicama**.** To proizlazi iz cilja referenduma koji se odnosi na suverenitet i nezavisnost BiH, njezine pravne temelje i ustrojstvo. [115]

Rušenje mostova na rijeci Savi

Tijekom priprema za predstojeći rat u BiH, 05. veljače, 1992. „u 08,45 sati srušen je most koji spaja Slavonski i Bosanski Šamac.“[116]

Jedna od najvećih zagonetki borbe za prostore Bosanske Posavine jeste rušenje mostova na rijeci Savi. Tko i zašto ih je rušio? Ako su srpske snage imale ambiciju staviti ih pod svoju kontrolu, postavlja se pitanje - zašto? Da osiguraju prijelaze svojih snaga za invaziju na RH? Ako je to istina, ne bi rušili mostove. Da spriječe dolazak hrvatskih snaga i dopremanje MTS-a na prostore Bosanske Posavine - vjerojatno ih ne bi rušili, jer bi to spriječili stavljajući ih „pod svoju kontrolu“. Dakle, Srpske snage nisu imale motiv za rušenje mostova. Njihovo mitraljiranje i raketiranje tijekom rata bio je više u funkciji ometanja vojnih aktivnosti na tim objektima, nego u funkciji njihova rušenja.

Zašto bi hrvatske snage rušile mostove koji su im osiguravali kontinuiranu cestovnu povezanost s prostorom koji su deklarativno željeli držati pod svojom kontrolom? Je li strah od invazije srpskih snaga na RH bio veći od potrebe za kontinuiranom cestovnom vezom s prostorom Bosanske Posavine? Ako je to istina, mostovi su mogli biti srušeni tijekom početka invazije na RH, a ne tijekom početka intenzivne pomoći hrvatsko-muslimanskim snagama u Bosanskoj Posavini. Osim toga, postavlja se pitanje zašto nije srušen starogradiški, most koji je najviše štetio Hrvatskoj zbog kontinuirane cestovne povezanosti srpskih snaga iz BiH i RH (Gradiška-Okučani), a srušeni su mostovi neophodni Hrvatskim snagama za izravnu vezu s hrvatsko-muslimanskim snagama u Brčkom, Orašju, Bosanskom Šamcu i Bosanskom Brodu.

Pored vojne koristi, koju su zaraćene strane imale (i mogle imati) od neporušenih mostova Gradiška i Brod, najevidentnija korist je bila - brzo izvlačenje (preseljenje) civila iz Bosanske Posavine u Hrvatsku i iz Hrvatske (Okučana) u Bosansku Posavinu.

---

[115] Dr. Smail ČEKIĆ *Agresija na Bosnu i genocid nad Bošnjacima 1991-1993*. Sarajevo: Ljiljan, 1994. Preuzeo: Miroslav Tuđman, Ivan Bilić, Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991. - 1995. Zagreb, srpanj 2005. (http://www. slobodanpraljak.com)

[116] OGIP, Zapovjednik, poručnik, Ivo Petrić - GS HV - *Izvještaj* , Str.pov. Broj: 2-11, Slavonski Brod, 05..02.1992.

Neki su čak tvrdili kako su od rušenja mostova na Savi i gubitka Bosanske Posavine, najviše koristi imali oni koji su preko južne i jugozapadne granice BiH, na najvišoj razini, organizirali prodaju oružja, nafte, cigareta i druge kurentne robe.

Za rušenje jednog od mostova na Savi, onog koji je povezivao Gunju i Brčko, ondašnji predsjednik Općine Županja, Ivan Zovak, kaže:

> Dana 23. rujna 1991. godine (ponedeljak) oko 18,00 sati srušen je most Županja - Orašje (prema službenim izjavama izazvano 'udarom munje') Brigadir Karl Gorinšek i pukovnik Mile Dedaković naređuju rušenje i drugog mosta Gunja - Brčko, koji je male nosivosti i preko kojeg se vodila akcija naoružavanja Hrvata u sjevernoj Bosni. Prva naredba je izdana 29.10.1991. godine, pa je odgođeno, a druga naredba 31.10.1991. (oko 22,00 sata) da se rušenje obavi u 23,00 sata, što sam spriječio nakon neuspjelih pokušaja dogovora s Miletom Dedakovićem, Karlom Gorinšekom i Antonom Tusom, tražeći i dobivši osobnu intervenciju predsjednika Tuđmana. Ali nakon petnaest dana most je srušen bez obzira na izričitu zabranu predsjednika RH.[117]

U Beogradu su se također neki čudili zašto se ruši most.

> Rušenje velikog mosta preko Save između Orašja i Županje, u ponedeljak 23. septembra, naišlo je na iznenađenje i osudu gotovo celog stanovništva severoistočne Bosne, a naročito meštana Orašja. To i ne čudi s obzirom da je most preko Save za meštane Orašja i ovog dela Bosne bio veza sa svetom. Rušenjem mosta, Orašje je odsečeno od glavnih saobraćajnica. Za sada još nema nikakvih zvaničnih informacija šta je uzrokovalo aktiviranje ogromne količine eksploziva koji su hrvatski bojovnici postavili pre nešto više od mesec dana sa svoje strane mosta… Oni koji veruju da je do rušenja mosta došlo smišljeno objašnjavaju to mobilisanjem i stacioniranjem, te kretanjem kroz Bijeljinu, Brčko i ove delove Bosne, velikog broja ratnih jedinica JNA. Vrlo je verovatno da se rušenjem mosta htelo da se onemogući eventuali ulazak jedinica JNA preko ovog mosta na teritorij Županje, odnosno Hrvatske…[118]

Stjepan Kljuić, član Predsjedništva BiH

I dok jedni ruše mostove između Hrvata u RH i BiH, drugi ih žele graditi. Jedan od njih je i Predsjednik HDZ BiH Stjepan Kljujić. Zabrinut za ono što se u BiH može desiti, iz bolesničke postelje Odjela za intenzivnu njegu, Infektivne klinike Bolnice Koševo u Sarajevu, kao partner, a ne kao podčinjeni, uzbuđen i zabrinut, 14. veljače, 1992. god., državnički mudro piše hrvatskom predsjedniku:

> Štovani gospodine Tuđman,
> Iako skrhan bolešću ne mogu, a da Vam se ne obratim u ovim teškim trenucima za Hrvate BiH.
>
> Prije svega, bilo bi neophodno da svojim autoritetom naredite svim općinskim odborima, da bez ikakvih uvjeta izađu na referendum i daju glas za Nezavisnu BIH. Svako uvjetovanje, pogotovo onim dopunama, što ih je Perica Jurić iznudio u Livnu, značilo bi neuspjeh *referenduma.* U tom pogledu već ima nekih naših općina (Čapljina, Neum) ko-

[117] Prema kazivanju ondašnjeg predsjednika Skupštine općine Županja, Ivana Zovka, autoru.
[118] "Politika", 26.09.1991.

je zvanično odustaju od referenduma. I Vi kao i svi drugi Hrvati treba da znate da u slučaju neuspjeha referenduma - BiH legalno ostaje u Velikoj Srbiji. U tom slučaju Beograd će Evropi reći:
- Eto, vidite narodi BiH neće iz Jugoslavije, JNA će nakon toga „prihvatiti" volju naroda.
Sva perfidnost srpske politike i jeste u tom da se obstruira referendum.
Pitanja o položaju Hrvata u Nezavisnoj BiH riješit će se novim Ustavom u kojem ćemo tražiti pored ostalog i ove dvije stvari:

a) **Paritetna zastupljenost u vrhu vlasti**
b) **Formiranje Vijeća naroda sa pravom veta, kada se radi o vitalnim narodnim interesima**. (Istaknuo J.Z.)

Prema tome još jednom Vam skrećem pozornost da bi neuspjeh referenduma imao nesagledive posljedice i bio tragičan za hrvatski i muslimanski narod.
Druga stvar koju **morate zaustaviti je razgovor o kantonizaciji na način koji to predlaže SDS**. Naime, svakako bi trebalo u nezavisnoj BiH da dođe do nove regionalne podjele - shodno gospodarskom, kulturnom, geografskom pa i etničkom načelu. Ali ti kantoni (regije) morali bi imati zajedničku policiju, vojsku, monetu, zakonodavnu i izvršnu vlast.
Varijanta koju predlaže SDS da kantoni budu državice i imaju vlastitu zakonodavnu i izvršnu vlast, te da se mogu pridružiti Srbiji ili Hrvatskoj je višestruka zamka za hrvatski narod. Naime, Srbi danas imaju znatno više prostora (pasivne općine) nego stanovništva u BIH. Time bi se oni odmah nakon kantonizacije pripojili Srbiji, tako da bi Republika Hrvatska dobila na svojim granicama od preko 1080 km kao nove susjede Republiku Srbiju.
Nama Hrvatima bi na ovaj način kantonizacije - podjele BiH - pripalo veoma malo. Mi imamo apsolutnu većinu u samo 14 općina i relativnu u 5. Na tom prostoru živi svega 40% BiH hrvata. Znači 60% nas bi otišlo pod tuđu vlast.
Inače, Vas uporno lažu o navodno povoljnijoj našoj poziciji. Nama bi bila potrebna slobodna BiH da u narednih 10 godina prvo zaustavimo iseljavanje, da vratimo naše iseljenike, otvorimo male tvornice, poljoprivredna dobra i pokušamo uz pomoć iseljeništva i Republike Hrvatske da nadoknadimo ono što smo izgubili za vrijeme 73-godišnje srpske vladavine.
Najzad imaju još dvije stvari koje bi Vi mogli uraditi, a to bi povećalo i Vaš osobni ugled i ugled hrvatskog naroda.
Prvo i najvažnije da Republika Hrvatska prizna BiH i tako pokaže svoje iskrene namjere. Time bi konačno spriječili sve špekulaciji o podjeli BiH odnosno ostavili bi Miloševića bez maske pred domaćom i svjetskom javnošću.
Osim toga Vi osobno i Vlada Republike Hrvatske trebalo bi da učinite sve na deblokadi BiH. Jasno je što su nam Srbi porušili i posljednji most kod Šamca. Oni žele da BiH imaju „izlaz u svet samo preko Drine". Arogantno ponašanje srpskog premijera Božovića u Sarajevu, koji je otprilike rekao da će BiH imati da jede ukoliko bude zajedno sa Srbijom ovdje je izazvao sasvim suprotan efekt: vjerujte ovaj ponosni narod radije će izabrati glad nego srpski teror. U tom pogledu Vi i Vlada Republike Hrvatske mogli bi mnogo učiniti na deblokadi BiH.
Nadam se da ćete shvatiti poruke ovog pisma i svu historijsku odgovornost koja je pred Vama.
U očekivanju hitnog odgovora, pozdravlja Vas, Stjepan Kljuić v.r.[119]

---

[119] www.slobodanpraljak.com

Upravo zbog toga što je u BiH htio formirati *„Vijeća naroda sa pravom veta“,* a *„zaustaviti razgovor o kantonizaciji“,* Tuđman je po kratkom postupku - smijenio Kljujića.

Lisabonski pregovori nacionalnih BiH lidera

Deset dana prije održavanja zakazanog referenduma o neovisnosti BiH, tri političke delegacije su 21.02.1992. god. odvojenim avionima otputovale u Lisabon. Alija Izetbegović, lider SDA i predsjednik Predsjedništva BiH, koji ne želi promjene u konceptu države BiH, lider HDZ-a Miljenko Brkić, koji ističe kako JNA mora ići pod kontrolu civilne vlasti, te kako je HDZ za federalnu BiH i Radovan Karadžić, vođa SDS-a, koji unaprijed podsjeća na njihov stav kako neće prihvatiti priznanje BiH od strane EZ.[120]

Na konferenciji za novinare, 22.02.1992. god., održanoj neposredno po povratku s pregovora o BiH, u kojima su posredovali predstavnici EZ-a, predstavnici SDA, HDZ-a i SDS-a Alija Izetbegović, Miro Lasić i Radovan Karadžić izvijestili su novinare na sarajevskom aerodromu kako je u međustranačkim razgovorima u Lisabonu postignut sporazum o rekonstrukciji Bosne i Hercegovine.

Fotografija br.29 Nacionalni lideri u BiH, prije rata: (s lijeva) Hrvat, predsjednik HDZ BiH **Stjepan Kljuić**, Srbin, predsjednik SDS **Radovan Karadžić** i Musliman, predsjednik SDA **Alija Izetbegović**

„Na sastanku u Lisabonu zaključeno je da Bosna i Hercegovina ostane u postojećim granicama, ali da se izvrši temeljita decentralizacija tako što će se osnovati nacionalne jedinice, koje će imati određenu samoupravu“, izjavio je predsjednik SDA BiH Alija Izetbegović. Po Izetbegovićem riječima *„koncesija SDS-a je što je ta stranka potvrdila integritet i nedjeljivost Bosne i Hercegovine. Naša koncesija je što smo prihvatili stanovitu reorganizaciju Bosne i Hercegovine, koja će uvažavati etničke razloge, iako to ranije nije bio naš koncept“*, objasnio je predsjednik SDA. Istaknuvši da dolaze dani raspleta, Izetbegović je ocijenio da drugog puta nije bilo, te da je u Lisabonu položen temelj, odnosno princip, koji je odledio jedno stanje koje je

[120] www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.“, Sonja Biserko

trajalo posljednjih godinu dana u Bosni i Hercegovini. On je dodao da time ne dolazi u pitanje održavanje referenduma, te izrazio uvjerenost da će referendum uspjeti, i da će Bosna i Hercegovina biti nezavisna i priznata.

Izrazivši zadovoljstvo lisabonskim sporazumom, predstavnik HDZ-a Lasić izjavio je: *„Ono što smo tražili livanjskim referendumskim pitanjem ispunjeno je. Pozvat ćemo hrvatski narod da izađe na referendum. Prihvaćen zahtjev HDZ-a da Bosna i Hercegovina bude neovisna, te da se u njoj prizna suverenost svih triju naroda, odnosno da Bosnu i Hercegovinu trebaju tvoriti njezine sastavne jedinice. Neće biti raspačavanja i podjele Bosne i Hercegovine; ona će, kako je zajednički zaključeno, ostati u povijesnim i današnjim granicama. BiH treba biti 'federacija', u kojoj bi bila jedinstvena vojska, policija, centralna banka i pravni poredak.“*

Predsjednik SDS-a Radovan Karadžić je izjavio: *„Korak koji smo napravili golem je i epohalan za bosanske prilike.“* Postignuti dogovor on je ocijenio kao velik uspjeh svih triju naroda i trijumf tolerancije. Svoje zadovoljstvo Karadžić je obrazložio riječima: *„Promoviran je princip da BiH neće biti unitarna, a o svemu ostalom dogovorit ćemo se. Bosnu i Hercegovinu tvorit će konstitutivne jedinice, a time je uklonjena dominacija bilo kojega naroda“*, rekao je Karadžić, pozivajući *„da se puške stave u šoške“*. *„Prihvatili smo nepromjenjivost granica“,* dodao je on, te napomenuo: *„Ne pretendiramo na pripajanje niti jednoga komadića Bosne i Hercegovine Srbiji.“* Komentirajući proglašenje tzv. Bosanske Krajine 28. veljače, Karadžić je rekao: *„SDS će zaustaviti proces koji bi mogao ometati dogovor, nema potrebe za proglašavanje krajina.“* Upitan hoće li Srbi izaći na referendum, Karadžić je u odgovoru najavio takvu mogućnost, dodavši da je sada nastalo novo stanje i da, *„ako ima vremena, treba postići sporazum o novom referendumskom pitanju.“*[121]

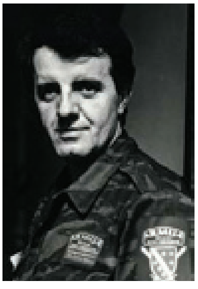
Osam dana poslije ove tiskovne konferencije, svojim terorističkim postupcima u Sarajevu i drugdje, neki Srbi će pokazati koliko je Radovan Karadžić lagao.

Koliko je Izetbegović vjerovao političkim predstavnicima Srba i Hrvata u BiH i kako se pripremao za otpor velikodržavnim pretenzijama jednih i drugih, bilo je vidljivo dva dana kasnije, iz *Direktive Glavnog štaba „Patriotske lige“ BiH.*

[121] *Večernji list*, 24. 02. 1992.

Tko su neprijatelji, tko BiH snage, a tko snage solidarnosti?

Direktiva Glavnog štaba Patriotske lige BiH za odbranu suvereniteta Republike Bosne i Hercegovine,
Sarajevo, 25. veljače 1992.[122]

Sefer Halilović, vođa „Patriotske lige", a potom načelnik vrhovnog štaba Armije BiH.

1. ***Neprijatelji*** (snage dezintegracije BiH) svojim dosadašnjim vojno-političkim djelovanjem u velikoj mjeri su uspjeli narušiti sistem vlasti i stvoriti uporišta na određenim prostorima, čime su stvorili uslove za potpunu dezintegraciju bosanskohercegovačke vlasti i cijepanje teritorija BiH.

Glavna uporišta snaga dezintegracije su u banjalučkoj regiji, istočnoj i zapadnoj Hercegovini i dobojskoj regiji, a glavni nosioci su SDS sa jugoslovenskom armijom i ekstremno krilo HDZ. (istaknuo J.Z.)

U svojim dosadašnjim aktivnostima uspjeli su: ostvariti puno političko jedinstvo SDS-a i JA, stvoriti paralelne organe vlasti na cijelom prostoru BiH, formirati komande, štabove i jedinice, uspostaviti djelimično sopstveni informativni sistem i izvršiti dislokaciju materijalnih rezervi za svoje potrebe. Reorganizacijom JA na cijeloj teritoriji BiH došlo je do velike koncentracije JA, a dolaskom Plavih šljemova ta koncentracija će biti još veća.

Ukupne snage neprijatelja su:

- JA: šest korpusa KOV (sarajevski, banjalučki, tuzlanski, bihaćki i dijelovi kninskog i titogradskog korpusa), vjerovatne jačine 2-3 korpusa KOV i jedan ojačani VAK.
- snage SDS-a (jačine 80.000-120.000 ljudi)
- ekstremne snage HDZ-a (jačine jedna do dvije brigade)

Osnovni cilj dejstva ovih snaga je podjela teritorije BiH i priključivanje matičnim (nacionalnim državama). Ostvarivanje ovog cilja težit će da ostvare u dvije etape: u prvoj etapi stvaranje nacionalnih konfederalnih jedinica u BiH, a u drugoj priključenje istih Velikoj Srbiji i Velikoj Hrvatskoj. (istaknuo J.Z.)

Do početka opštih dejstava očekivat je: dalje intenziviranje psihološko-propagandnih dejstava na zaoštravanju međunacionalnih odnosa, izvođenje diverzantsko-terorističkih dejstava, izazivanje socijalnih nemira, sabotaža, kidnapovanja i atentata na najistaknutije ličnosti.

2. ***Naše snage*** su organizovane u Patriotsku ligu BiH u formacije od voda do odreda i brigade, ukupne jačine 120.000 ljudi. Sa otpočinjanjem borbenih dejstava očekivati je veći priliv dobrovoljaca, pripadnika MUP-a BiH, pripadnika JA, kao i snaga muslimanskog naroda van teritorije BiH, što bi povećalo jačinu naših snaga na oko 150.000 ljudi. **Osnovni zadatak snaga PL BiH je zaštita muslimanskog naroda, očuvanje integriteta i cjelovitosti BiH, kako bi se obezbijedio i ubuduće dalji zajednički život svih naroda i narodnosti na državnoj teritoriji BiH.** (istaknuo J.Z.) Sa otpočinjanjem borbenih dejstava izvršiti zaštitu stanovništva i istovremeno zatvaranje glavnih pravaca koji vode na teritoriju BiH, uz masovnu primjenu rušenja, zaprečavanja, a unutar Republike

---

[122] Sefer HALILOVIĆ: *Lukava strategija,*. Sarajevo: Maršal, 1977., str. 164-169: Preuzeo: Miroslav Tuđman, Ivan Bilić, Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991. - 1995. Zagreb, srpanj 2005. (http://www. slobodanpraljak.com)

određenim snagama, brzim i energičnim dejstvima blokirati i zauzeti vojne objekte (skladišta naoružanja, municije i MES i kasarni), a potom što prije naoružati formirane jedinice, dalje nastaviti planirana dejstva, u cilju stvaranja što većih slobodnih teritorija i obezbjeđenje funkcionisanja legalnih organa vlasti. Posebnu pažnju pokloniti izvlačenju i obezbjeđenju stanovništva iz ugroženih područja.
3. *Sa otpočinjanjem dejstava* pozvati narod Sandžaka, Kosova i Makedonije da se solidarišu sa našom pravednom borbom i odmah otpočnu borbena dejstva u cilju vezivanja snaga neprijatelja i slabljenja njegove udarne moći na prostoru BiH. **Istovremeno uspostaviti kontakt, saradnju i koordinaciju na zajedničkim dejstvima sa hrvatskim narodom u BiH protiv zajedničkog neprijatelja.** (istaknuo J.Z.) Na međunarodnom planu pozvati progresivnu svjetsku javnost da zaštiti bosanskohercegovački suverenitet.
4. ***Odlučio sam***, uz angažovanje svih snaga Patriotske lige BiH, u sadejstvu sa susjedima, brzim i energičnim dejstvima zatvoriti glavne pravce koji izlaze na teritoriju BiH, a posebno iz doline Drine i Sutjeske. Istovremeno po unutrašnjim pravcima, izvršiti zaprečavanje i posjedanje pogodnih položaja za odbranu naroda BiH, sa težištem na pravcima koji vode iz šireg regiona Banje Luke i istočne Hercegovine. Određenim snagama, brzim i energičnim prepadnim dejstvima zauzeti skladišta i magacine municije, MES-a i naoružanja JA, blokirati kasarne, sprečavati prodore i širenje neprijateljskih dejstava na cjelokupnom prostoru BiH. Po stvaranju povoljnih uslova preći na šira ofanzivna dejstva sa ciljem razbijanja, uništenja i protjerivanja neprijatelja sa teritorije BiH. Glavne snage imati u Centralnoj Bosni, a pomoćne u cazinsko-prijedorskom i regionu Tuzle..."

Dakle, u direktivi Glavnog štaba „Patriotske lige" BiH je, politički i vojno kristalno jasno i precizno istaknuto tko su **neprijatelji**, tko **naše snage,** tko **snage solidarnosti** te koja je **zadaća**.

A u kojoj mjeri je, u to vrijeme, hrvatsko vrhovništvo imalo jedinstvenu, cjelovitu, principijelnu, dosljednu, transparentno oblikovanu i javno obznanjenu politiku, a Hrvatska vojska *strategiju, operatiku i taktiku* prema (BiH) Bosanskoj Posavini, vidljivo je i iz prvog Izvješća Operativne grupe „Istočna Posavina" (OGIP) upućenog Glavnom stožeru Hrvatske vojske (GS HV), dakle - svom osnivaču.

Naime, iako je OGIP ustrojena još 28.11.1991. godine, tek sto dana kasnije, njen zapovjednik, poručnik, Ivo Petrić, prvi put 27.02.1992. god. - izvješćuje Glavni stožer HV o svojim aktivnostima.

Ovo zapovjedništvo, u nedostatku detaljnih uputa, a na osnovu kadrovskih, financijskih i materijalnih mogućnosti, te posebno imajući u vidu političku i vojnu situaciju u zoni odgovornosti i šire, **odredilo je kao osnovne zadatke djelovanja:** (istaknuo J.Z.)

1. Poticanje organiziranja Hrvata i pridobivanje Muslimana u provođenju akcija obostranog interesa.
2. Organiziranje i provođenje nenasilnog suprotstavljanja svim odlukama i postupcima neprijatelja na teritoriji.
3. Formiranje i naoružavanje (prema mogućnostima) manjih formacija, za djelovanje po komunikacijama i položajima artiljerijskih i raketnih jedinica koje bi sudjelovale u napadu na hrvatski teritorij.
4. Organiziranje i naoružavanje u cilju suprotstavljanja dolaska i formiranja oružanih formacija neprijatelja na svojoj teritoriji.
5. Organizacija i priprema svih oružanih formacija u cijeloj zoni odgovornosti, za djelovanje pod jednim zapovjedništvom u slučaju proširenja ratnog sukoba i na teritoriju BiH…

> Aktivnim djelovanjem na terenu i zahvaljujući raspoloženju ljudi za oružane formacije broj dobrovoljaca po općinama je sljedeći:
> Brčko 965, Orašje 938, Gradačac 871, Bosanski Šamac 1794, Odžak 1800, Modriča 1950, Bosanski Brod 2332, Derventa 2683, Ukupno: 13433.[123]

Iz ovog *Izvješća* su vidljive dvije temeljne činjenice. Prvo, Bosanska Posavina ima organiziranih i za obranu zavičaja spremnih 13.433 dragovoljca i drugo, zahvaljujući netransparentnoj politici i analogno tome izostanku uputa vrhovništva, zapovjedništvo OGIP nije znalo - što s njima?

Međutim, Stjepan Kljuić, Predsjednik HDZ BiH, je znao što činiti kada je savjetovao i molio Predsjednika RH da podrži „nezavisnu BiH". Koliko je bio u pravu, bilo je vidljivo 15 dana kasnije.

> Na području SO Bosanski Šamac 29.02. i 01.03.1992. održan (je) referendum za talnu i neovisnu BiH. Referendum je održan u selima s pretežno hrvatskim i muslimanskim pučanstvom. U selima sa srpskim pučanstvom pripadnici SDS BiH su branili izlaz na referendum. O tome najrječitije govori primjer sela Crkvina, gdje je u vrijeme vanja referenduma dežurala grupa oko 40 dobro naoružanih pripadnika SDS obučenih u uniforme JA. Pripadnici SDS su ometali provođenje referenduma i na području općina Brčko i Bijeljina. Tamo je zapaženo djelovanje i stranke SK Pokret za Jugoslaviju i NFJ za BiH, koje su pod direktnim utjecajem organa sigurnosti JA. Na gore navedenom području raspačavan je i letak NFJ protiv referenduma u BiH.
> Na području SO Bosanski Brod srpski ekstremisti pod okriljem 'Srpske općine Bosanski Brod', a pod neposrednim rukovodstvom Mirka Radanovića, aktivnog policajca u Policijskoj upravi Bosanski Brod, postavili su barikade na prilazima gradu u vrijeme provođenja referenduma. Na svakoj barikadi bilo je od 10-15 uniformiranih i naoružanih osoba. Jedna takva skupina je na prilazu selu Liješće zarobila patrolu policije MUP-a BiH iz Bosanskog Broda, te im oduzela službeni automobil.[124]

Noć uoči miroljubivog referenduma o „nezavisnosti BiH", raspisanog po svim demokratskim standardima od strane legalne i legitimne bosansko-hercegovačke vlasti, Srbi, legalno predstavljeni putem Srpske demokratske stranke (SDS), u Sarajevu otpočinju s realizacijom svoje velikosrpske politike „drugim sredstvima". U noći 01./02. ožujka 1992. godine „naoružane grupe neidentificiranih civila zauzele (su) sve važnije punktove (…) Policija putem radija upozorava da građani ne izlaze na ulice (…) U gradu odjekuje pojedinačna pucnjava..."[125]

> Lider SDS-a BiH Radovan Karadžić, u razgovoru s predsjednikom Alijom Izetbegovićem u Sarajevu, iznio je stav kako JNA vrši pritisak da se obustave sve aktivnosti bo-

---

[123] OGIP, Zapovjednik, poručnik, Ivo Petrić - GS HV - *Izvještaj o radu i prijedlozi* , Str.pov. Broj: 50-1, Slavonski Brod, 27.02.1992.

[124] SZUP, pomoćnik ministra, Jerko Vukas - dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH, Informacija o situaciji u BiH prije i poslije održavanog referenduma o samostalnosti i neovisnosti, Urbroj: SL/92, od 03.03.1992. god.

[125] Ministarstvo obrane RH, Republički centar za obavješćivanje, Zagreb, Informacija, Klasa: 811-02/92-01/01, Ur.broj: 512-03-12-92-80, od 02.03.1992. god.

sansko-hercegovačkog rukovodstva u svezi ostvarivanja suvereniteta ove Republike. To je uvjet za povlačenje tzv. „naoružanih civila“ sa ulica bosansko-hercegovačkih gradova i prometnih pravaca. /…/ Pregovori tri vodeće stranke u BiH utvrdili su točku razgraničenja koja će biti isključivo na etničkom principu, te vremensku polaznu osnovu koja će biti 1981. godina, **pošto predstavnici EZ-e nisu prihvatili stanovište da točka razgraničenja bude po Banovini iz 1939. godine**.[126] (istaknuo J.Z.)

Željko Ražnjatović - Arkan

Početkom ožujka 1992. godine, s JNA iza leđa, Srbi u BiH su se osjećali vrlo moćno, te su se u skladu s tim osjećajem i ponašali, držeći kako će lako s golorukim Hrvatima i Muslimanima. U bosansko-brodska sela nastanjena Srbima, Gornje i Donje Liješće, Unka, Zborište i Brodsko Polje, došlo je oko 400 „arkanovaca“. Otprije se u tim selima nalazilo oko 400 vojnika, rezervista JNA i oko 500-600 naoružanih domaćih seljana. Tvrdili su kako namjeravaju u noći 02./03. ožujka 1992. godine napasti Bosanski Brod i zauzeti gospodarske objekte, a nesrpskom stanovništvu zaprijetili su masakrom.[127]

Kao odgovor na njihove prijetnje „Zapovjedništvo OGIP je formiralo *četu*[128] dobrovoljaca, dijelom sa tog područja, i izvršilo sve pripreme za njeno prebacivanje, u slučaju napada neprijatelja na Bosanski Brod, sa zadatkom da ojača obranu grada. **Četa nastupa u civilnim odijelima, bez dokumenata**.“[129] (ista. J.Z.)

Usprkos svemu, referendum je (u Bosanskom Brodu) proveden, iako su srpski ekstremisti 02.03.1992. postavili barikade u sami centar grada (100 metara od mosta na Savi). Tom prilikom su otuđili autobus i cisternu vlasništvo rafinerije nafte iz Bosanskog Broda, te zapriječili promet prema RH. Isti dan je na barikade stigao autobus SAO Krajine s rezervistima koji su naoružani protuoklopnim raketnim bacačima i tromblonima. Komandanti na barikadama u Bosanskom Brodu su: Đoko Gavrilović, privatni trgovac iz Bosanskog Broda, Boro Škulja i Đorđe Ružojčić, policajci PU Bosanski Brod, te Milan Trifunović i Ilija Garić. Bosanski Brod je u noći 02./03. ožujka 1992. bio u potpunoj blokadi. Hrvati i Muslimani su samoinicijativno organizirali straže u blizini barikada i vojnih naselja, kako bi mogli pratiti aktivnosti srpskih ekstremista.[130]

---

126 SZUP, pomoćnik ministra, Jerko Vukas - *Informacija o situaciji u BiH*, Predsjedniku RH gosp. dr. Franjo Tuđman, gosp. Josipu Manolić, Predstojniku Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Vekić, Ministar MUP RH, gosp. Ivan Jarnjak, Ur.broj: (131) - Ljubica - 92./92., od 02.03.1992. god.

127 SZUP, pomoćnik ministra, Jerko Vukas - dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH, Informacija o situaciji u BiH prije i poslije održavanog referenduma o samostalnosti i neovisnosti, Urbroj: SL/92, od 03.03.1992. god.

128 Četa (Satnija) - postrojba od tri voda, oko 100-130 ljudi, (Riječnik hrvatskog jezika, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, Školska knjiga, 2000. god. str. 1107.)

129 OGIP, Zapovjednik - GS HV, Izvješće Broj 2-12, Slavonski Brod, 02.03.1992. god.

130 SZUP, pomoćnik ministra, Jerko Vukas - dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH, Informacija o situaciji u BiH prije i poslije održavanog referenduma o samostalnosti i neovisnosti, Urbroj: SL/92, od 03.03.1992. god.

UVODNI PREGLED ORUŽANE BORBE

Srpske snage su svoje napade počele s prostora koje su do tada kontrolirali:

1.	agresija na općinu	Bosanski Brod	je počela	03.03.1992.
2.	agresija na općinu	Derventa	je počela	04.04.1992.
3.	agresija na općinu	Bosanski Šamac	je počela	17.04.1992.
4.	agresija na općinu	Odžak	je počela	19.04.1992.
5.	agresija na općinu	Orašje	je počela	30.04.1992.
6.	agresija na općinu	Brčko	je počela	01.05.1992.
7.	agresija na općinu	Modriča	je počela	03.05.1992.
8.	agresija na općinu	Gradačac	je počela	09.05.1992.

Kao što je vidljivo, sukobi u Bosanskoj Posavini su počeli i prije službenog početka rata u BiH (06. travnja, 1992. godine), dana kad je napadnuto Sarajevo. S obzirom da je još u studenom 1991. godine napadnuto i uništeno selo Ravno u istočnoj Hercegovini u operaciji odmazde JNA, to bi se moglo smatrati pretpočetkom rata. Borbe u Bosanskoj Posavini, koje su se razbuktale u ožujku 1992. godine, također predstavljaju „rat prije rata" u BiH. Ali, kao primjer metodologije djelovanja JNA i srpskih paravojnih postrojbi može se uzeti Bijeljina, u kojoj su borbe trajale od 01. do 04. travnja, 1992.godine. Paravojna postrojba Arkanove *Srpske garde* počela je napad na grad, gdje im se suprotstavila manja skupina pripadnika *Patriotske lige*. *Srpska garda* je uspjela slomiti otpor, te su počeli s masovnim egzekucijama, koje nisu bile manifestacija ratnog ludila, nego sistematično uklanjanje viđenijih ljudi, kao i bošnjačkog stanovništva. Operacija u Bjeljini imala je dvostruki cilj. Prvo, Bijeljina je komunikacijski značajna, jer je sjecište dvaju krakova kojima su počeli srpski napadi na BiH - sjevernobosanskog (posavskog) i istočnobosanskog (drinskog) pravca. Ovladavanjem Bijeljinom kao središnjim gradom Semberije, osigurana je potpuna kontrola toga kraja, zaleđe prema Srbiji, a time i logistička potpora. Kontrolom Semberije osiguran je nadzor nad donjim tokom rijeke Save i ušćem Drine u Savu. Drugo, brutalnost kojom je izvršen napad, njegova medijska pokrivenost, paradna i borbena opremljenost Srpske dobrovoljačke garde, arkanovih *Tigrova,* bili su u funkciji zastrašivanja bosanskohercegovačkog stanovništva.

U zauzeću Bijeljine vidljiv je obrazac kasnijeg djelovanja JNA i srpskih paravojnih postrojbi. Taj se obrazac u praksi manifestirao koncentracijom nadmoćnih snaga, uz potporu oklopno-mehaniziranih postrojbi i topništva. Naseljeno mjesto predviđeno za zauzimanje bilo bi okruženo, a prometne komunikacije stavljene pod kontrolu. Putem sredstava javnog informiranja lokalno stanovništvo je pozivano na ne pružanje otpora. U slučaju slabijeg otpora, osvajanje grada preuzimale su na sebe pješačke postrojbe koje je karakterizirala brutalnost prema zarobljenicima i civilnom stanovništvu. Uz likvidaciju predstavnika legalnih vlasti i uglednijih građana počinjalo se s etničkim čišćenjem, a paravojne postrojbe su kao nagradu stjecale pravo na pljačku. Ako bi došlo do jačeg otpora (koji su u praksi najčešće pružale lokalne sna-

ge naoružane osobnim naoružanjem), pješaštvo bi stalo i pozvalo topništvo da „omekša otpor“. Uopće, srpske snage uglavnom su izbjegavale direktnu borbu i neselektivno su se koristile topništvom gdje god je to trebalo. Takav način uporabe topništva srpski general Ratko Mladić je kasnije, u opsadi Sarajeva, definirao kao „razvlačenje pameti“.

Temeljni je cilj djelovanja JNA u Bosanskoj Posavini bio ovladavanje rijekom Savom i uspostavljanje sigurnog koridora koji bi zapadne dijelove BiH, koje su već nadzirali Srbi (banjalučka i dobojska regija), kao i krajine u Hrvatskoj, kopnenim putem povezali sa Srbijom. U tu svrhu angažirani su veći oklopno-mehanizirani sustavi i cijelo ljeto vođene su intenzivne borbe. Sjeverni dio Posavine (uz Savu, osim Bosanskog Šamca) bio je pod nadzorom HVO-a, koje je pomagala Hrvatska vojska, zapovijedanjem, logističkom potporom i izravnim sudjelovanjem postrojbi u borbenim djelovanjima. Glavni problem obrane Bosanske Posavine bio je postojanje dviju linija zapovijedanja - političke i vojne. Dok je vojna logika nalagala odsudnu obranu i presijecanje koridora prema Krajini, čime bi se ubrzao i pad tzv. SAO Krajine u Hrvatskoj, hrvatsko vrhovništvo je, čini se, zapovjedilo upravo obrnuto - puštanje Koridora Srbima i u skladu s tom odlukom, povlačenje HV iz tog dijela Bosanske Posavine.

Ljeto 1992. godine su karakterizirale žestoke napadne aktivnosti srpskih i protunapadne aktivnosti hrvatsko-muslimanskih snaga, ali je krajnji rezultat za srpske snage bio povoljan. Iako su srpske snage „s distance“ kontinuirano napadale Bosansku Posavinu, prepoznaju se njihove tri faze ofenzivnih djelovanja:

1. U travnju i svibnju su zauzeli	- Bosanski Šamac	17.04.1992. godine
	- Brčko	07.05.1992. godine
2. U lipnju i srpnju su zauzeli	- *Koridor*	26.06.1992. godine
	- Modriču	28.06.1992. godine
	- Plehan	01.07.1992. godine
	- Derventu	04.07.1992. godine
	- Odžak	14.07.1992. godine
3. U kolovozu do listopada su zauzeli	- Kostreš	26.08.1992. godine
	- Bosanski Brod	06.10.1992. godine

Nakon ovladavanja VRS Bosanskim Šamcem i Brčkom uslijedio je protunapad HVO i HV u Bosanskom Brodu i Modriči. Taj protunapad biti će (zbog sporazuma Boban-Karadžić o prepuštanju *koridora* Srbima) zaustavljen opstrukcijama hrvatskog vrhovništva. Na svom dijelu fronta, Armija RBiH zabilježila je uspjeh obranom Gradačca, a postrojbe HVO i Armije RBiH su do 1993. godine držale crtu bojišta u predgrađima Brčkog, tik uz glavnu komunikaciju koja je povezivala Banja Luku s Bijeljinom. Na sjevernoj strani Posavine, pod nadzorom HVO-a se održala samo enklava kod Orašja.

U samom početku sukoba i velikosrpske ofenzive može se govoriti samo o obrani pojedinih područja (gradovi, veća naselja, dijelovi općina), pretežno nastanjenih Hrvatima, gdje je obrana postavljena oko naselja, na obale rijeka ili na prometnica-

ma. Na taj način je srpskoj vojsci ostavljen manevarski međuprostor u koji su po potrebi dovlačili pojačanja ili pregrupirali svoje snage. Inače, mala ili skoro nikakva pokretljivost hrvatsko-muslimanskih snaga, nedovoljna obučenost i opremljenost, nije bila obećavajući faktor u obrani. U toj fazi obranu su činile snage isključivo s područja Bosanske Posavine te nešto dragovoljaca koji su se vratili iz postrojbi HV.

Srpske snage, unatoč herojskom otporu hrvatsko-muslimanskih snaga, postupno preuzimaju inicijativu, te dovlače nove snage iz Srbije (JNA i četnici) uvjereni kako će postići brzu i laku pobjedu.

> To je bio povod (postupno preuzimanje inicijative srpskih snaga, op.J.Z.) da se Tuzlanski korpus, kao prvi operativni sastav JNA, uključi u rat u drugoj polovici ožujka 1992. Pružio je pomoć naoružanim lokalnim srpskim snagama između Bosanskog Broda i Dervente prema planu *Drina*. Borbe koje su na području Bosanskog Broda počele 23. ožujka 1992. (03.ožujka, op. JZ) prenesene su i na njegovo zaleđe, teritorij Republike Hrvatske… Za djelovanje na području Posavine i šireg područja Doboja Komanda Tuzlanskoga korpusa je 26. ožujka 1992. osnovala Operativnu grupu Doboj (ili OG-1) sa sjedištem u Podnovlju. Iako jača od lokalnih hrvatskih i bošnjačkih snaga, OG-1 se zadovoljila držanjem srpskih sela i obranom napadnute vojarne u Derventi. Sredinom travnja 1992. snagama oklopnog bataljuna 336. motorizirane brigade i bataljuna 327. motorizirane brigade počela je napadati nastojeći izbiti na rijeku Savu, što je kod sela Gornje Kolibe 16. travnja završilo katastrofom i uništenjem jedne tenkovske čete. Do kraja travnja 1992. nije bilo znatnijih pomaka na bojištu. Krajem mjeseca Generalštab (JNA) je raspolagao informacijom o koncentraciji jačih snaga Hrvatske vojske na području središnje Slavonije, posebno u području Đakova, Vinkovaca i Županje. Računalo se da im je zadaća 'da pređu r. Savu i udare u bok našim snagama na prostoru Bosanski Brod - Derventa i u rajonu Bosanski Šamac i Brčko' pa su naređene mjere za sprječavanje iznenađenja i preuzimanje inicijative. Zbog toga su počele pripreme JNA za operaciju većih razmjera na području Bosanske Posavine. Prva operativna grupa (OG-1) dobila je 26. travnja 1992. zadaću razbiti protivnika, izbiti na rijeku Savu jugozapadno od Bosanskog Broda, zauzeti Bosanski Brod, srušiti most na rijeci Savi i držati pod nadzorom mjesta za prijelaz na Savi i prometnice u pojasu svoje mjerodavnosti. Dio snaga trebao je OG-1 odvojiti za vezivanje protivnika zapadno od rijeke Ukrine kako bi se onemogućilo njihovo angažiranje sjeverno od Ukrine. Snage na području između rijeke Bosne i planine Vučjak imale su zadaću vezivanja protivnika i osiguravanja glavnine OG-1 s pravca planine Vučjak. Istočno od OG-1 nalazila se Taktička grupa-17 koja je trebala spriječiti prijelaz hrvatskih snaga preko Save i osigurati lijevi bok na rijeci Bosni. Posebno je bilo važno da skupina zadrži pod nadzorom most u Modriči. Za provedbu zadaće Komanda 2. vojne oblasti naredila je dovođenje 389. raketne artiljerijske brigade iz Banjaluke u sjeveroistočnu Bosnu poradi podržavanja Tuzlanskog i Banjalučkoga korpusa. Uz to je osigurana i potpora zrakoplovstva za napade po mostu na Savi između Slavonskog i Bosanskog Broda i skelskom mostu između Svilaja i Donjeg Svilaja. Zahtjev Komande Tuzlanskoga korpusa za dodjelom pojačanja jačine divizijuna haubica 155 mm i po jednog motoriziranoga i oklopnog bataljuna Operativna uprava Generalštaba oružanih snaga (JNA) nije mogla ispuniti. Napose jer je korpus početkom travnja 1992. pojačan s dva motorizirana i jednim oklopnim bataljunom snaga 1. vojne oblasti, što se očito pokazalo nedovoljnim. (…) Do preimenovanja JNA u bosanskohercegovačku srpsku vojsku planirana operacija JNA nije realizirana, naprotiv hrvatske snage su u prvoj

polovici svibnja 1992. krenule u napadnu operaciju kojom je OG-1 na bosanskobrodskom i derventskom području gotovo razbijen i odbačen prema Doboju.[131]

Hrvatsko-muslimanske snage su prvi poraz doživjele, nakon sporadičnog otpora, gubitkom Bosanskog Šamca (17. 04. 1992. god.), a VRS se uklinila u kompaktan prostor i otpočela s njegovim okomitim presijecanjem.

Hrvatsko-muslimanske snage su iz smjera zapada: Prud, Gornja i Donja Dubica (općina Odžak) te sa slobodnog područja istočnog dijela općine Bosanski Šamac, Domaljevac, Oštra Luka i s jugo-istočnog dijela područja općine Modriča držale srpske snage u poluokruženju i pokušavali protuudarom povratiti Bosanski Šamac. Tu se prvi put počelo s planiranjem borbenih djelovanja (b/d) širih razmjera i udruženim snagama.

Istog dana, nakon gubitka kontrole nad Bosanskim Šamcem, OG „Istočna Posavina“ je dobila novo zapovjedništvo i nove ovlasti. Zapovjednikom je imenovan dotadašnji zapovjednik 108. br. HV, pukovnik Vinko Štefanek. Objedinjen je čitav prostor u operativnom smislu, te se počela planirati aktivna obrana. U borbena djelovanja, *unatoč izričitoj zabrani* vrhovništva, uvođene su snage Hrvatske vojske (HV), a obrambene snage Bosanske Posavine su postale snage Hrvatskog vijeća obrane (HVO). Time su stvoreni preduvjeti za preuzimanje inicijative na ključnim pravcima s ciljem stvaranja prevage na bojištu.

Za srpske snage, a poslije se ispostavilo i za rat u Bosanskoj Posavini u cjelini, presudan je bio tzv. *Koridor.* Cestovni pravac: Banja Luka, Derventa, Modriča, Brčko, Bijeljina. Zbog cjelovitosti teritorija Republike Srpske i njezine povezanosti sa Srbijom, bio je to *put života, žila kucavica, put spasa, put opstanka…* kako su ga nazivali zapadni bosansko-hercegovački Srbi i hrvatski Srbi iz tzv. SAO Krajine. Bez cestovne povezanosti Knina, Banjaluke, Beograda i Pala, srpske snage u BiH bi teže, ili nikako, dobile rat.

U onoj mjeri u kojoj stoji tvrdnja kako je za dobivanje rata u BiH Srbima bio neophodan *koridor,* u toj mjeri stoji i tvrdnja kako je za gubitak Bosanske Posavine i pobjedu srpskih snaga u ratu u BiH, kriv Sporazum Boban - Karadžić. Sporazum sklopljen u Grazu 06. svibnja, 1992. godine, kojim je utvrđeno kako su *„obje strane suglasne da se u razgraničenju **dvije konstitutivne jedinice** na području Kupresa, kao i u Bosanskoj Posavini (Derventa, Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Odžak, Orašje, Modriča i Brčko) **vodi računa o kompaktnosti prostora i komunikacijama**.“* Naime, tim sporazumom je Mate Boban potpisao kapitulaciju hrvatsko-muslimanskih snaga u prostoru *Koridora* (Modriča-Odžak) bez pitanja 20.000 branitelja Hrvata i Muslimana. Time je stvorio pretpostavke za protjerivanje 230.000 Posavljaka (Hrvata i Muslimana) s njihovih ognjišta.

Umjesto blagovremenog upozorenja i u skladu sa „Sporazumom“, organiziranog izvlačenja civila i postrojbi na dogovorenu crtu „**kompaktnosti prostora i komunikacija**“, vrhovništvo RH, (prepuštajući odnosu snaga na bojištu da *spontano*

[131] Davor MARIJAN, „Slom Titove armije -Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije 1987. - 1992.“, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga, Hrvatski institut za povijest, 2008., str. 382-383.

dovede do onog što je u Grazu *skontano*), povlači hrvatsku vojsku iz prostora sukoba, a nejakom HVO-u ostavlja zadaću obrane *koridora*, prepuštajući ih na milost i nemilost daleko nadmoćnijeg neprijatelja.

Ovu tezu je svojom izjavom u BBC-ovom dokumentarnom filmu „Smrt Jugoslavije“ potkrijepio i sam Franjo Tuđman istaknuvši: ***„Ja sam naredio da ne šaljemo hrvatske postrojbe u unutrašnjost Bosne, sve tamo do Dervente, Doboja, radi sprečavanja, negoli da se ograničimo na obranu hrvatskih područja“.***

Nakon dvanaestodnevnog otpora hrvatsko-muslimanskih branitelja (HVO), 26. lipnja je izgubljen *koridor,* a dva dana kasnije i Modriča. U nastavku borbi za Odžak, od 28. lipnja do 14. srpnja, jedan borac HVO-a u obrani, suprotstavljao se desetorici boraca VRS u napadu. Doslovno. Posljedično, izgubljen je i Odžak. Uslijedilo je *spontano* povlačenje i s onih prostora koji u Grazu nisu niti obećani Srbima. Do spontanog, a povremeno i paničnog povlačenja je došlo zbog straha kako se radi o izdaji. Zahvaljujući tome srpske snage su vrlo brzo izbili na rijeku Savu.

Dakle, pored dogovorenog, *vodoravnog* presijecanja prostora, uslijedilo je i, nedogovoreno, *okomito,* što je zapravo bio početak kraja cjelovite Bosanske Posavine.

Bosanska Posavina je izgubljena, na političko-strateškoj razini, njenim sporazumnim *vodoravnim* presijecanjem i prepuštanjem *koridora* Srbima.

Da je to točno najbolje svjedoči daljnji razvoj događaja, oslikan malim izvodom iz službenog Izvješća dežurnog operativnog OG „Istočna Posavina“ pretpostavljenom zapovjedništvu 16.06.1992. (dva dana nakon početka srpskog probijanja *koridora*): *„Na derventskoj bojišnici stanje je kritično. Osnovni problem: Nema dovoljno boraca. Ranjeni u rovovima primaju infuziju jer ih nema tko zamijeniti. Srbi napadaju svim raspoloživim snagama u namjeri da spoje pravac Podnovlje - Doboj. Topništvom tuku Slavonski Brod... Građani (Posavine) su ogorčeni i nemoćni. Postoji realna opasnost da na tisuće ljudi krene u izbjeglištvo - u Zagreb...“.*[132]

Jesu li Srbi unaprijed planirali bizantinsku prevaru vrhovništva RH i HZ HB, te nastavili s osvajanjem i *nedogovorenog* teritorija (Odžak, Bosanski Brod), a daleko slabije hrvatsko-muslimanske snage se počele neorganizirano povlačiti i iz prostora na kojem su prema sporazumu trebali ostati, držeći kako su izdani, utvrdit će povjesničari. U svakom slučaju je pažnje vrijedna tvrdnja pukovnika VRS Slavka Lisice kako je, nakon žestokih borbi, 07. listopada 1992. god. ušao u Bosanski Brod suprotno volji „pretpostavljene komande“. U protivnom, ne bi sam u svojoj knjizi pisao kako je *„tog dana Vrhovna komanda pila kiselu vodu i imala kiselo lice, a glavni se hvatao za glavu i (pitao): „**Šta će onaj luđak** (Lisica, op. J.Z.) **u Brodu? Mi smo se dogovorili!**“*[133]

Kako je tekao proces od odlučne želje Hrvata i Muslimana da obrane svoja ognjišta, dom, zavičaj (i BiH) od velikosrpske imperijalističke najezde, do „bezglavog povlačenja“, najbolje se vidi iz dokumenata tog vremena i prostora.

---

[132] OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj:
OG-17/92-92 Slavonski Brod, 16.06.1992. god.

[133] LISICA, n.d. str. 80-82.

Fotografija br. 30 Arkanova „Srpska garda“ u Bijeljini (Foto: http://www.arbeiterfotografie. com)

Fotografija br. 31 Zapovjedništvo „Vukovi sa Vučjaka“ Foto: (www.beli-orlovi.com)

PLANOVI O UNUTARNJOJ PODJELI BiH

Prve značajnije naznake nadolazećeg rata i agresivne politike SDS-a počele su utemeljenjem tzv. *Srpskih autonomnih oblasti* BiH s ciljem uspostave nacionalne srpske vlasti, neovisne od središnjih državnih institucija u Sarajevu. Već je tada bilo jasno, s obzirom na iskustva iz Hrvatske, kako će politička kriza eskalirati u ratni sukob. Zbog toga, početkom 1992. godine počinju prvi pregovori političkih lidera o ustavnom preustroju BiH s posebnim naglaskom na teritorijalnu decentralizaciju zemlje.

Borba tri nacionalne zajednice za *Lebensraum*[134] unutar BiH prvobitno je vođena za zelenim stolom, a kada ta borba, po mišljenju domaćih i vanjskih političkih oligarhija nije dala očekivane rezultate, krenulo se "*drugim nasilnim sredstvima",* pa i uz poticanje i posredovanje međunarodne zajednice. Jer, samo u kaotičnom političkom ambijentu imperijalističke snage mogu oživotvoriti svoje "nacionalne interese". U ovom slučaju NATO će utvrditi svoje južno krilo, a vjekovni europski vlastodršci ovog prekrasnog prostora, ponovo preuzeti svoj *Gutshof*[135] na kojem stoljećima živi njihova služinčad.

Cutillierov plan o unutarnjoj podjeli BiH

Prvi pregovori oko novoga ustroja zemlje započeli su u Sarajevu 13. veljače 1992. godine, a na njima su sudjelovali tadašnji čelnici BiH nacionalnih stranaka, koji su u međuvremenu izrasli u neprikosnovene nacionalne lidere (Alija Izetbegović, Radovan Karadžić i Mate Boban). Uz pomoć međunarodnog posrednika, Portugalca, Jose Cutilliera, posebnog izaslanika Europske zajednice, pokušali su postići dogovor o unutarnjem preustroju BiH.

Budući sarajevskim pregovorima nisu postignuti nikakvi rezultati, proces je nastavljen u Lisabonu, 21. i 22. veljače 1992. Pod Cutillierovim predsjedanjem organizirana je nova konferencija o budućnosti BiH. Na toj konferenciji je potpisan dokument *"Izjava o načelima novog ustavnog ustrojstva BiH"*. Cutillierov plan predviđao je kako će BiH nakon stjecanja neovisnosti biti nezavisna federalna država sastavljena od tri entiteta. Nakon „pete runde pregovora", u Sarajevu je konačno usvojena:

---

[134] Friedrich RATZEL, njemački geograf i etnograf, značajan i po kovanici *Lebensraum* („životni prostor") koju su *nacisti* tijekom Drugog svjetskog rata koristili kao potku svoje genocidne ekspanzionističke politike, naročito na prostore slavenskih naroda istočne Europe.

[135] Imanje

Izjava o načelima novog ustavnog ustrojstva Bosne i Hercegovine

A. Nezavisnost

1. Bosna i Hercegovina će biti država sačinjena od tri sastavne jedinice, temeljene na nacionalnim načelima i vodeći računa o gospodarskim, zemljopisnim i drugim kriterijima.
2. Bosna i Hercegovina će zadržati svoje sadašnje granice i niti vlada Bosne i Hercegovine, niti vlade sastavnih jedinica neće poticati ni podupirati težnje prema bilo kojem dijelu njezina teritorija od strane susjednih država.
3. Suverenitet počiva u građanima muslimanskog, srpskog i hrvatskog naroda, te drugim narodima i nacionalnostima, koji ostvaruju svoju suverenost građanskim sudjelovanjem u sastavnim jedinicama i u središnjim organima republike.

B. Opća načela

1. Bosnom i Hercegovinom i njenim sastavnim jedinicama upravljat će se u skladu sa sljedećim ustavnim načelima, kako se ona razumiju i općenito provode u demokratskim državama zapadne Europe, te kako su izložena u nacrtu konvencije o kojem se raspravlja na konferenciji:

a. Poštivanje ljudskih prava kao najviših mjerila predviđeno u nacrtu konvencije, poštivanje privatnog vlasništva, tržišne privrede i slobodnog poduzetništva;
b. Opće i jednako pravo glasa, slobodni izbori i tajno glasovanje;
c. Sloboda za političku i sindikalnu djelatnost;
d. Svjetovni državni sustav s punom slobodom vjeroispovijesti, razdvojenošću crkve od države, razdvojenošću ovlasti izvršne, zakonodavne i sudske vlasti, s poštivanjem zakona i s demokratskim djelotvornim sustavom nadzora i zaštite ustavnosti i zakonitosti
e. Međunarodni nadzor i jurisdikcija nad zaštitom ljudskih prava i sloboda.

C. Skupština i vlada Bosne i Hercegovine

1. Skupština Bosne i Hercegovine će se sastojati od doma građana, neposredno izabranog, te doma sastavnih jedinica u kojem će svaka od sastavnih jedinica imati jednaki broj zastupnika.
2. Skupština Bosne i Hercegovine, djelujući kroz dom građana i dom sastavnih jedinica, i vlada bit će nadležni da donose zakone, razmatraju i usuglašavaju prijedloge iz sastavnih jedinica, te da upravljaju slijedećim sektorima: središnjom bankom i monetarnom politikom, vanjskim odnosima, obranom (pitanja budućih oružanih snaga Bosne i Hercegovine precizirat će se tijekom pregovora). To se ne odnosi na sadašnju armiju, o kojoj će se rješenje utvrditi odvojeno. Općom ekonomskom politikom, gospodarskim odnosima, te - u slučaju da bilo koji od dalje navedenih sektora uključuje više od jedne sastavne jedinice - prometom, energetikom, naftovodima i vodoupravom, te drugim sektorima o kojima će se kasnije odlučiti. Odluke u vezi sa zastavom i grbom, višim školstvom, vjerskim pitanjima, pitanjima obrane, makroekonomskom politikom, važnim ili općim pitanjima ekonomske politike, odlukama o odnosima Bosne i Hercegovine sa susjednim državama, te druga pitanja o kojima se donesu odluke bit će donošene u domu sastavnih jedinica četvoropetinskom većinom ukupnog broja zastupnika u domu.
3. Sastav državne uprave i sudstva Bosne i Hercegovine odražavat će proporcionalno nacionalni sastav pučanstva Bosne i Hercegovine. Radi rješavanja ustavnih pitanja između vlasti Bosne i Hercegovine i sastavnih jedinica uspostavit će se posebni sud,

u čiji će sastav na razdoblje od najmanje pet godina biti uključeni nepristrani članovi, koji nisu iz Bosne i Hercegovine ili njoj susjednih država. Sud će imati po jednog člana iz svake jedinice i isti broj članova uz jednog više izvana. Odluke će se donositi natpolovičnom većinom.

D. Sastavne jedinice

1. U granicama Bosne i Hercegovine uspostavit će se sastavne jedinice, čiji se teritorij definira u dijelu E ovog teksta.
2. Skupština i vlada sastavnih jedinica imat će ovlasti, sukladno zakonodavstvu Bosne i Hercegovine na ograničenim područjima, koja su gore navedena i u skladu s gore navedenim postupcima, da donose zakone i upravljaju pitanjima od interesa za sastav ne jedinice, a to su: upravne službe i osoblje sastavnih jedinica, izvlašćivanje nekretnina za javnu uporabu, zemljišno-knjižne službe, protupožarne službe, gospodarske komore, nadzor nad zadružnim trgovačkim organizacijama, štedne banke i kreditne ustanove, nadzor nad dobrotvornim ustanovama, socijalno osiguranje, zdravstveno osiguranje, čuvanje povijesne, umjetničke i kulturne baštine, kulturne ustanove kao što su knjižnice, instituti i muzeji, korištenje zemljišta, ekološki nadzor, stambena pi tanja, tržište, ceste, zaštita od elementarnih nepogoda, rudarstvo, lov i ribolov, zakonom zaštićena prirodna područja, vodoprivreda, cjevovodi, promet unutar sastavne jedinice, turizam, poljoprivreda i šumarstvo, socijalna pomoć, školstvo i škole, redarstvo, trgovina i drugi oblici ekonomske politike, sigurnost na javnim skupovima, higijena, šport i rekreacija, te drugi sektori o kojima se naknadno odluči. Svaka sastavna jedinica će organizirati svoje ustanove. Sastavna jedinica može uspostaviti i održavati odnose i veze sa drugim republikama i organizacijama u njima, ako ti odnosi i veze ne ugrožavaju nezavisnost i integritet Bosne i Hercegovine.
3. Sve ustanove (državna uprava, sudstvo, itd.), koje osnuje neka sastavna jedinica proporcionalno će odražavati nacionalni sastav te sastavne jedinice.
4. Pripadnici naroda, koji će biti u manjini u određenoj sastavnoj jedinici, bit će zaštićeni na sličan način kako je uređeno u članku 2 (3) nacrta konvencije.

E. Definicija sastavnih jedinica

1. Uspostavit će se radna skupina, koja će odrediti teritorije sastavnih jedinica na temelju nacionalnih načela i vodeći računa o gospodarskim, zemljopisnim i drugim kriterijima. Karta utemeljena na apsolutnoj ili relativnoj nacionalnoj većini u svakoj općini predstavljat će temelj rada radne skupine i bit će podređena samo amandmanima, koji bi bili u skladu s gore navedenim kriterijima. (Karta je priložena izjavi).

F. Prijelazne odredbe

1. Podređen definiciji sastavnih jedinica u svrhu budućih sporazuma u skladu s dijelom ove izjave, ustavni zakon kojim bi se modificirao ustav kako bi se provela navedena načela, bit će pripremljen i podnijet na razmatranje Skupštini Bosne i Hercegovine u najkraćem mogućem roku, i morat će biti potvrđen na referendumu naroda pod međunarodnim nadzorom.

Ovaj je tekst temelj za buduće pregovore. Sarajevo, 18. ožujka 1992. godine.[136]

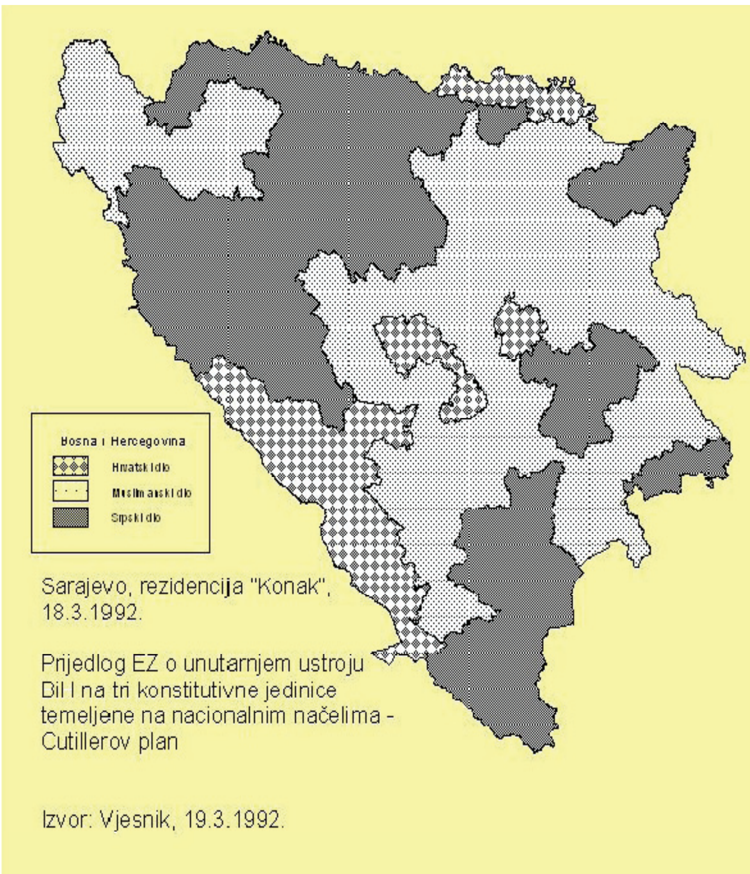
[136] *Vjesnik*, 19.3.1992. Dokument usvojen na petoj rundi pregovora o BiH pod pokroviteljstvom EZ.

Demografska povijest BiH

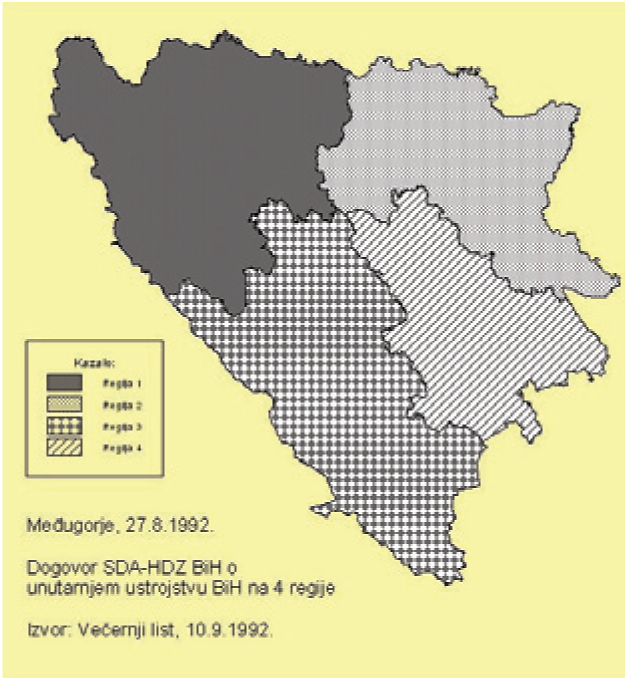
God.	Ukupno	Srbi	%	Muslimani	%	Hrvati	%	0stali	%
1879.	1.158.440	496.485	42,88	448.613	38,73	209.391	18,08	3.951	3,40
1948.	2.565.277	1.136.116	44,29	788.403	30,37	614.123	23,94	26.635	1,03
1953.	2.847.790	1.264.372	44,40	891.800	31,32	654.229	22,97	37.389	1,31
1961.	3.277.948	1.406.057	42,89	842.248	25,69	711.665	21,71	317.978	9,70
1971.	3.746.111	1.393.148	37,20	1.482.430	39,57	772.491	20,62	98.042	2,61
1981.	4.124.008	1.320.644	32,02	1.629.924	39,52	758.136	18,38	415.304	10,07
1991.	4.337.033	1.366.104	31,21	1.902.956	43,47	760.852	17,38	307.121	7,08
INDEKS:	3.178.593	869.619	274,00	1.454.343	391,00	551.461	363,00	303.170	7.773,00

Tablica br. 5 Temeljem popisa stanovništva BiH - izradio J. Zovak

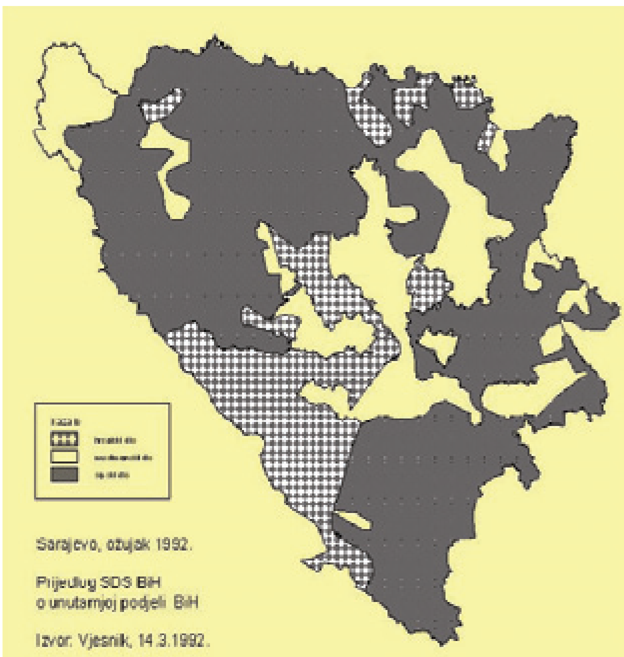
Nastavljajući razradu **S**voga plana Europska zajednica je **18. ožujka** 1992. godine predložila podjelu BiH na tri nacionalne regije prema kojoj bi Bošnjacima pripale 52 općine, Srbima 37 općina te Hrvatima 20 općina.

Zemljovid br. 6 Prijedlog EZ o unutarnjem ustroju BiH - Cutillierov plan (www.slobodanpraljak.com)

Zemljovid br. 7 Dogovor SDA i HDZ BiH o Unutarnjem ustroju BiH (www.slobodanpraljak.com)

Zemljovid br. 8 Prijedlog SDS BiH o unutarnjoj podjeli BiH (www.slobodanpraljak.com)

PREDSJEDNIŠTVO BiH O RATU U BiH I BOSANSKOJ POSAVINI

Kako je Predsjedništvo, međunarodno još nepriznate države BiH, bilo svjesno dubine podjela u bosansko-hercegovačkom društvu, odlučilo se na jedino moguću političku opciju, opciju *„aktivne miroljubive koegzistencije“* - dok ide. Cilj te politike je u početku bio osamostaljenje BiH i njeno miroljubivo unutardržavno teritorijalno i političko restrukturiranje. Kasnije, kada je utvrđeno kako su Srbi (zbog političkog posrbljavanja JNA) odlučili svoju vojničku superiornost materijalizirati teritorijalnom ekspanzijom, nastojalo se kupovati vrijeme.

U okviru te politike, Predsjedništvo BiH je promatralo i političko-vojnu situaciju u Bosanskoj Posavini. Potvrđuje to i zaključak s njihove 58. sjednice, održane 19. ožujka 1992. god., (šesnaest dana poslije prvog oružanog sukoba u Bosanskom Brodu) na kojoj se jedino raspravljalo o političko-sigurnosnoj situaciji u općini Bosanski Brod.

> Predsjedništvo je, na traženje organa sigurnosti i kriznih štabova općinskih organa Hrvatske demokratske zajednice i Srpske demokratske stranke u Bosanskom Brodu, razmotrilo političko-sigurnosnu situaciju na ovom području.
> Kraće uvodne napomene dao je predsjednik Predsjedništva SRBiH Alija Izetbegović.
> Konstatirano je da je, naročito u posljednje vrijeme, došlo do vidnog narušavanja političko-sigurnosne situacije na području općine Bosanski Brod i da je, pored ostalog, **suspendiran rad legalnih državnih organa vlasti**, (istaknuo J.Z.) najavljeni napadi na postrojenja Rafinerije nafte, na most između Bosanskog i Slavonskog Broda, da je ugrožena osobna i imovinska sigurnost građana.
> Predsjedništvo je apeliralo na sve organe vlasti, političke organizacije i građane Bosanskog Broda da se uzdrže od svih aktivnosti kojima se komplicira politička i sigurnosna situacija na ovom području Republike.
> Zaključeno je da članovi Predsjedništva dr. Nikola Koljević i mr. Franjo Boras kontinuirano prate političko-sigurnosnu situaciju u Bosanskom Brodu i da sa nadležnim republičkim i općinskim državnim organima i sa republičkim i općinskim rukovodstvima političkih stranaka SDS BiH i HDZ BiH koordiniraju mjere i aktivnosti koje je potrebno poduzeti na smirivanju stanja i efikasnom rješavanju svih prisutnih konflikata na ovom području i stvaranju uvjeta i neophodnih političkih pretpostavki za funkcioniranje državnih organa, privrede i normalizaciju života građana.
> Polazeći od procjene stanja, spomenuti članovi Predsjedništva će se, kako je zaključeno, i lično angažirati odlascima na teren.[137]

Na 60. Sjednici Predsjedništva BiH, održanoj 22. ožujka 1992. godine, predsjedavajući još uvijek „u rukavicama“ opisuje stanje u Bosanskoj Posavini. Gotovo kao jedan vojnik JNA iz BiH, tijekom agresije JNA na Sloveniju, kada ga je TV reporter

---

[137] Predsjedništvo Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, Broj: 02-011-222/92, Sarajevo, 19. ožujka, 1992. godine.

upitao: „Šta se dešava?, a on mu odgovorio: „Slovenci hoće, kao, da se odcijepe, a mi im, kao, ne damo.“

> **Alija Izetbegović**: …Sukobljene su dvije strane. Već znate, situacija takva već dugo vremena traje tamo. Novi element je nastao kad su juče osvanule tenkovske snage tamo u jednom srpskom selu nedaleko od Bosanskog Broda. Ova druga strana u sukobu je odgovorila s uključivanjem, u toku, noći nekih 50-60 dobrovoljaca, izgleda sa one strane Save (RH), izgleda tako. Da li su ili nisu, to se u ovom momentu još ne zna, ali uglavnom, izvan opštine Bosanski Brod. To je stanje. **Inače, civilna vlast je tamo skinuta**, ne funkcionira. (istaknuo J.Z.) I sad, ideja je ovakva - da se zahtijeva povlačenje i vojske novodošle armije tamo - tenkovskih jedinica i novopridošlih dobrovoljaca koji se bore na onoj drugoj strani (Hrvatskoj). Imaju krizni štab uslovno rečeno hrvatski, a ovamo uslovno rečeno srpski. U ovom hrvatskom ima i nešto Muslimana itd. Uglavnom, to su te dvije sukobljene strane. Zahtijeva se da se, prije svega, udalje ove novopridošle (snage). Ovi koji su došli u zadnjih 48 sati i vojnici i oni. Tenkovi treba da se udalje i treba da se ovi (iz RH) udalje…[138]

Dvanaest dana kasnije, 03. travnja 1992., na 64. sjednici

> Predsjedništvo je razmotrilo aktualnu situaciju u Republici, posebno u vezi sa oružanim sukobima u Bjeljini i Bosanskom Brodu, te incidentnim situacijama i napetostima u Banjaluci, Kupresu, Livnu, Mostaru i drugim mjestima.
> Predsjedništvo je zaključilo da je njegov prioritetni zadatak, kao cjeline, i svakog njegovog člana pojedinačno, da svojom političkom akcijom, u prvom redu, obezbijedi sigurnost svih građana Republike.
> Odlučeno je da 4. aprila u Bjeljinu ponovo otputuje delegacija Predsjedništva u kojoj će biti Fikret Abdić i dr. Biljana Plavšić.
> Također, član Predsjedništva Fikret Abdić će otputovati u Derventu i Bosanski Brod, gdje će sa najodgovornijim kadrovima lokalne vlasti i kriznim štabovima održati sastanke radi smirivanja postojećeg stanja na ovom području.
> Predsjedništvo je razmatralo zahtjeve iz više opština u Republici koji se odnose na davanje suglasnosti za mobilizaciju jedinica teritorijalne odbrane na njihovom području. **Zaključeno je da se svim opštinama da suglasnost na mobilizaciju teritorijalne odbrane** (istaknuo J.Z.) u opštinama koje podnesu zahtjev za mobilizaciju njihovih jedinica teritorijalne odbrane, u cilju stabiliziranja političko-bezbjednosne situacije na njihovom području,
> Zaključeno je da se o ovoj suglasnosti obavijeste Ministarstvo za narodnu odbranu i Republički štab teritorijalne odbrane.
> Povodom saglasnosti na mobilizaciju teritorijalne odbrane u opštinama koje to žele, a u cilju stabilizovanja bezbjednosne situacije u njihovom području, članovi Predsjedništva SRBiH dr. Biljana Plavšić i dr. Nikola Koljević su izdvojili mišljenje i izjasnili se protiv ove odluke, s obrazloženjem da dalje naoružavanje stanovništva ne doprinosi uspostavljanju mira u Republici.

[138] Predsjedništvo SRBiH, Zaključci sa 6o. sjednice Predsjedništva, Sarajevo, 22. ožujka, 1992.

Predsjedništvo je pozvalo i vodstva svih političkih stranaka u Republici da svojim aktivnostima i autoritetom doprinesu smanjenju postojećih tenzija.[139]

Dakle, bio je to dan u kojem je došlo do otvorene diferencijacije između onih članova Predsjedništva SRBiH koji su zastupali teroriste i agresore - predstavnike Srpskog naroda (Nikola Koljević i Biljana Plavšić) i one članove Predsjedništva za koje se može reći kako su se konačno odlučili na pružanje otpora i drugim, „nasilnim sredstvima“, tom velikosrpskom terorizmu i agresiji - predstavnike Muslimana i Hrvata, na čelu s Alijom Izetbegović. Da su trebali i prije, opće poznata je činjenica, a jesu li i mogli, utvrditi će oni koji se time budu podrobnije bavili.

Istoga dana, svoju terorističko-ekspanzionističku potporu velikosrpskim snagama u BiH najavio je i

Vojislav Šešelj, predsjednik Srpske radikalne stranke:

Odmah treba razgraničiti teritorije u Bosni i Hercegovini i formirati samostalnu Teritorijalnu odbranu i policiju na teritorijama koje Srpska republika BiH drži pod kontrolom. One srpske etničke teritorije, koje po strukturi stanovništva pripadaju srpskoj BiH, a na kojima njena Vlada nema vlast, treba **osloboditi**.[140] (istaknuo J.Z.)[141]

Predsjedništvo SRBiH je, na sjednici održanoj 04. travnja 1992. godine, *„imajući u vidu složenost političko-bezbjednosne situacije u Republici“*, zaključilo:

1. Da se, u skladu sa odlukom Predsjedništva SRBiH od 3.aprila 1992.godine i vlastitom procjenom, izvrši mobilizacija jedinica teritorijalne odbrane svih opština i grada Sarajeva u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini, uključujući i jedinice veze.
2. Da se zahtijeva od nadležnih organa Jugoslovenske narodne armije da jedinicama teritorijalne odbrane - opštinskim i okružnim štabovima TO BiH - vrati naoružanje, vojnu opremu i ostala materijalno-tehnička sredstva koja su im ustupljena na čuvanje.
3. Da se izvrši mobilizacija cjelokupnog rezervnog sastava milicije SRBiH u skladu sa ranijim odlukama Predsjedništva i Vlade SRBiH.
4. Da se, u skladu sa vlastitim procjenama, izvrši mobilizacija jedinica civilne zaštite u gradu Sarajevu i opštinama u Republici i da se, u skladu sa zakonskim propisima i planovima civilne zaštite, izvrši obezbjeđenje stanovništva njihove imovine, državnih institucija, preduzeća i svih objekata.
5. Da se odmah u svim institucijama, preduzećima i drugim organizacijama i zajednicama organizuje stalno dežurstvo u skladu sa procjenom stanja na datom području.
6. Da se o svim značajnim informacijama i zapažanjima koja se odnose na političko-bezbjednosnu situaciju redovno obavještavaju nadležni državni organi u Republici.

---

[139] Predsjedništvo SRBiH, Zaključci sa 64. sjednice Predsjedništva, Broj: 02-011-340/92, Sarajevo, 03. travnja, 1992.

[140] http://www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.“, Sonja Biserko

[141] Kako Vojislav Šešelj nema političke hrabrosti, on, podmuklo zaplotnjački, unaprijed planirano vojničko osvajanje i etničko čišćenje dijelova BiH naziva „oslobađanjem“.

7. Predsjedništvo je zaključilo da se o provođenju ovih zaključaka neposredno brine Vlada SRBiH i nadležna ministarstva: Republički štab teritorijalne odbrane SRBiH i nadležni organi grada Sarajeva i svih opština u Republici.[142]

Pet dana poslije donošenja ovih „zaključaka" Predsjedništvo SRBiH je donijelo

Odluku o proglašenju neposredne ratne opasnosti.

Na osnovu tačke III Odluke o proglašenju neposredne ratne opasnosti, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 08. aprila 1992. godine, donijelo je

Uredbu o ukidanju dosadašnjeg Republičkog štaba teritorijalne odbrane i obrazovanju Štaba teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine.

Član 1.
Ukida se dosadašnji Republički štab teritorijalne odbrane BiH i obrazuje Štab teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine.
Član 2.
Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine donosi odluke o upotrebi jedinica teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine.
Ministarstvo za narodnu odbranu Republike Bosne i Hercegovine preko Štaba teritorijalne odbrane Bosne i Hercegovine rukovodi i komanduje sastavima teritorijalne odbrane.
Članak 3.
Zvanični privremeni znak svih pripadnika TO BiH jeste stari bosanski grb štitastog oblika, plave boje, presječen bijelom dijagonalom sa po tri zlatnožuta ljiljana u svakom polju. (Istaknuo J.Z.)
Članak 4.
Razriješava se dužnosti dosadašnji komandant Republičkog štaba TO BiH general potpukovnik Drago Vukosavljević i načelnik Republičkog štaba TO BiH general potpukovnik Fikret (prezime nečitko J.Z.). Za Komandanta Štaba TO Republike BiH imenuje se pukovnik Hasan Efendić, a za načelnika Štaba (TO) Republike BiH pukovnik Stjepan Šiber.[143]

Odluka o objedinjavanju svih naoružanih snaga BiH

Dan poslije (09. travnja), na svojoj 66. sjednici, Predsjedništvo je, „razmotrivši političko-bezbjednosnu situaciju u Republici", na osnovu amandmana 51. i 73. Na Ustav SRBiH i Uredbe Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine donijelo **Odluku o objedinjavanju svih naoružanih snaga na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine.**

[142] Predsjedništvo SRBiH, Zaključci sa 64. sjednice Predsjedništva, Broj: 02-011-340/92, Sarajevo, 03. travnja, 1992.
[143] Predsjedništvo SRBiH, Broj: 01-011-303/92, Sarajevo, 08. travnja, 1992

Ovom odlukom su svi naoružani sastavi i pojedinci, osim snaga JNA i snaga MUP-a, koji djeluju na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, pod raznim oznakama i simbolima, dužni da se prijave opštinskim, okružnim i Gradskom štabu teritorijalne odbrane, radi stavljanja pod jedinstvenu komandu i dobivanja jedinstvenih obilježja.
Svi štabovi teritorijalne odbrane su obavezni da izvrše prihvat svih prijavljenih grupa i pojedinaca, evidentiraju ih i stavljaju u funkciju odbrane opštine, okruga, grada i Republike.
Predsjedništvo je, također, odlučilo da sve naoružane grupe i pojedinci, koji se ne prijave i ne stave pod komandu opštinskim štabovima teritorijalne odbrane, odnosno okružnim štabovima teritorijalne odbrane i Gradskom štabu TO Sarajevo, smatraju paravojnim formacijama i prema njima će biti preduzete odgovarajuće sankcije. Rok odziva, prijavljivanja i evidentiranja je najkasnije 15. april 1992. Godine. (Istaknuo JZ)
Predsjedništvo je za sprovođenje ove odluke učinilo odgovornim ministra za narodnu odbranu, ministra za unutrašnje poslove i komandanta Štaba teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine.
Zaključeno je da se ova odluka objavi putem sredstava javnog informisanja, te dostavi: ministru za narodnu odbranu Republike BiH, ministru za unutrašnje poslove Republike BiH, komandantu teritorijalne odbrane Republike BiH kao i svim komandantima štabova teritorijalne odbrane u Republici.
Predsjedništvo je upoznato i sa sadržajem javnog poziva građanima Bosne i Hercegovine u vezi nastanka stanja neposredne ratne opasnosti i zaključilo da se ovaj poziv uputi u ime Ministarstva za narodnu odbranu i Štaba teritorijalne odbrane Republike.[144]

Na 78. Sjednici Predsjedništva BiH, održanoj 25. travnja, 1992. godine

U uvodnim napomenama predsjednik Predsjedništva je govorio o potrebi da se pozove na razgovor vojni vrh Jugoslavije, a prethodno je obaviješten o najavljenim razgovorima generala Adžića, potpredsjednika SFRJ Branka Kostića koji bi bio, navodno, održan u Sarajevu. Posebno je naglasio da se Armija povlači i ostavlja oružje pod komandu SDS i Karađžića.
Stjepan Kljuić je istakao da Armija postaje srpska ili armija SDS, a ne radi se o povlačenju Armije iz naše republike.
Jure Pelivan je istakao da se ne vraća oružje teritorijalne odbrane i trebalo bi oružje TO koje smo mi platili predati Štabu teritorijalne odbrane. Po nekim procjenama vrijednost vojne opreme iznosi preko 16 milijardi i 200 miliona dinara, pa bi trebalo da ekspertne grupe ovo pitanje razriješe.
Jerko Doko je istakao da se ne radi o povlačenju Armije nego o njenom pripajanju SDS.[145]

Polazeći od činjenice da je 07. travnja, 1992. godine Republiku Bosnu i Hercegovinu priznala Europska zajednica, (u UN je primljena 22. svibnja, 1992.), te da je proglašena Savezna Republika Jugoslavija, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine je donijelo odluku o povlačenju jedinica JNA sa teritorije Republike Bosne

---

[144] Predsjedništvo Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, Broj: 02-011-304/92, Sarajevo, 09. travnja, 1992.
[145] Isto, Broj: 02-011-622/92, Sarajevo, 25. travnja, 1992. godine.

i Hercegovine.[146] Iz rasprave koja je prethodila toj odluci posebno je zanimljiva jedna od diskusija, ona člana Predsjedništva **Stjepana Kljuića**:

> Molim vas, nas će naš narod ubiti. Mi nemamo izlaza. Mi imamo pravo da danas uputimo ultimatum vojsci ili u kasarne ili iz BIH. Kukanjac (Milutin, general, zapovjednik JNA u BiH, op. J.Z.) je već dao izjavu, eno je jutros u novinama, da neće ići iz BiH i da sluša komandu u Beogradu. Pošto oni danas proglašavaju svoju državu, ovdje je vojska nepoželjna ona samo može biti okupaciona. Prema tome, predsjedniče, nemojte, morate sada reći javnosti, ubiće nas narod. Oni bombardiraju, rade, nema s njima nikakvih pregovora. Bolje je časno poginuti nego to trpiti. Nemamo izlaza. To je jedna stvar.
> Druga stvar, tražim da se hitno pozove Abdić (Fikret, član Predsjedništva BiH) ovdje da sjedi s nama u Predsjedništvu i tražim da članovi Predsjedništva ne smiju ići u Lisabon, jer nisu ispunjeni uvjeti za Lisabon. Prekid vatre je bio dogovoren. Prekid vatre u Sarajevu ne znači prekid vatre u cijeloj BiH. Naprotiv, oni BiH raketiraju i vi, sjedajući s njima u plenarnoj sjednici, vi ćete biti optuženi za kolaboraciju. Dakle, armija je strana na našoj teritoriji. Pokušao si juče da im daš šansu. Pazite, to je jedna perfidna beogradska igra. Oni su nam povukli svu armiju u BiH i sada oni tu armiju ne žele ni da hrane ni da oblače ni da je imaju na duši. Oni danas stvaraju sebi svoju državu, svoju armiju, i ova je armija bez domovine. Kukanjac je dovoljno lud da zaratuje u BiH, ali vjerujte oni nemaju nikakvih šansi. Naše će žrtve biti ogromne, ali BiH će biti slobodna. Tako se moramo postaviti. Ako se tako ne postavite, gospodo, onda mi moramo ovdje u Predsjedništvu svoje probleme ko je za BiH, a ko nije i još nešto, moramo danas na sjednici u tri sata napraviti ratni štab BiH u kojeg predlažem da uđu i članovi opozicije. Ratni štab od 10 ljudi koji bi bili podijeljeni po resorima i da povedemo ovaj narod. Ako to ne uradimo, gospodo, mi smo kvislinzi ovdje. Mi trpimo da nas bombardiraju, da nas ubijaju, a s njima pregovaramo. Ja ću do tri sata pismeno iznijeti ove svoje predloge i staviti ih na papir i podijeliti svim članovima.
> Posebno želim Alija na tebe da apeliram. Ti si čovjek koji je pokušao najviše mirovno s njima. Međutim, oni se rugaju. I druga stvar, sad je doveden tvoj autoritet predsjednika BiH. Pogledaj sta piše danas 'Oslobođenje'. To sve četnici pišu, to nije slučajno. Ja znam te ljude. Vi ih ne znate, ja ih znam. Ja znam tu subordinaciju. Da je taj Šantić koji je bio sekretar partije pisaca, koji je bio Ždanov mali jer je unakažen i fizički ikad napisao nešto protiv Radovana Karadžića, nego su svi isti, svi su lideri, itd. Mi to moramo danas razriješiti. Napraviti front za BiH. I molim te, može učestvovati Dojl[147] u presiji na tebe. Ti ne smiješ, ti si predsjednik države koju je priznala Amerika, a ne 'neke države' kako kaže Adžić (Blagoje, Načelnik generalštaba JNA). Ti ne smiješ ići u Lisabon da sjedneš sa Karadžićem, Ako idete tamo, onda ovo Predsjedništvo nema funkcije i gospodo, da se mi raziđemo. Ja idem u svoju MZ (Mjesnu zajednicu), ja idem tamo da se borim. Jer **ako Predsjedništvo ide i članovi Predsjedništva na sastanak s Karadžićem, onda oni njemu daju i dalje legitimitet. On je za nas ratni zločinac.**[148] (istaknuo J.Z.)

Na 81. sjednici Predsjedništva BiH održanoj 04. svibnja, 1992. godine usvojen je „Izvještaj o aktivnostima koje su članovi Predsjedništva obavljali u vrijeme odsus-

---

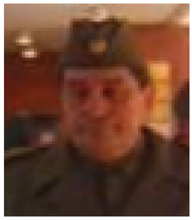
[146] Isto, Broj: 02-011-327/92, Sarajevo, 27. travnja, 1992. godine.

[147] Pukovnik irske vojske Kolem Dojl, bivši šef posmatračke misije Evropske zajednice u Sarajevu

[148] Predsjedništvo Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, Broj: 02-011-327/92, Sarajevo, 27. travnja, 1992. godine.

tva i zarobljavanja predsjednika Predsjedništva Alije Izetbegovića od strane bivše JNA na povratku iz Lisabona."

> Predsjedništvo je zaključilo da se obavijesti javnost **da je agresor na Bosnu i Hercegovinu Srbija i Crna Gora, odnosno Savezna Republika Jugoslavija, preko bivše JNA i uz sudjelovanje paravojnih formacija SDS (Srpske demokratske stranke) i paravojnih formacija iz Srbije i Crne Gore, odnosno Savezne Republike Jugoslavije.** (istaknuo J.Z.)
> Imajući ovo u vidu, Predsjedništvo je zauzelo stav da Republika BiH kao članica KEBS-a zatraži vojnu pomoć iz inostranstva…[149]

M. Kukanjac

Da je nalogodavac zarobljavanja predsjednika Predsjedništva Alije Izetbegovića, na njegovu povratku iz Lisabona, bio general major JNA **Milutin Kukanjac**, bilo je svima znano već tada. A koliko je bio „častan oficira JNA" koji se zakleo kako će „bratstvo i jedinstvo jugoslavenskih naroda i narodnosti" braniti kao „zjenicu oka svoga", a koliko samosvjestan velikosrbin, bilo je vidljivo tek 23. studenog, 1993. godine, kada se ta „junačina junačka" javno hvalisavo deklarirao u srpskom dnevniku *Borba.*

> Srbi u BiH dobili su gotovo celokupno naoružanje, municiju, minsko-eksplozivna sredstva, gorivo, rezervne delove, hranu i druga materijalna sredstva od JNA, koja je dekretom Predsedništva SFRJ od 4. maja 1992 godine prestala da postoji. JNA je u BiH izmestila na sigurne prostore više od 90% naoružanja, ubojnih sredstava svih vrsta i druge opreme i sve je to predato Republici Srpskoj, koja je time naoružala svoju vojsku. O onome šta je predato Muslimanima u kasarni 'Maršal Tito', kada se početkom juna 1992, izmeštao Školski centar, neka daju odgovor Generalštab VJ i rukovodstvo Republike Srpske. Mi ne samo da smo spasili sredstva JNA, već smo „ispred nosa" uzeli oko 70% naoružanja, municije i druge opreme iz nadležnosti Teritorijalne odbrane bivše BiH, koja bi bila upotrijebljena za ubijanje Srba na tim prostorima. Neke akcije su sa malim brojem ljudi iz JNA i srpskim teritorijalcima izvedene briljantno. Iz skladišta 'Faletići', koje je obezbeđivalo 12 naših odabranih vojnika, na primer, uzeto je ogromno naoružanje - oko 30.000 cevi raznih oružja za gađanje ciljeva na zemlji, više oruđa protivvazdušne odbrane, minsko-eksplozivnih sredstava, sredstava veze, motornih vozila i druge opreme. Akcija je izvedena brzo, efektno i bez gubitaka. Gubitak tog skladišta bio je jedan od najtežih udaraca muslimansko-ustaškaoj koaliciji.[150]

Zapovjednik JNA na vukovarskom bojištu i nekadašnji načelnik glavnog stožera Vojske bivše Jugoslavije, general pukovnik **Života Panić**, također je bio veliki „branitelj" temelja na kojima je trebala počivati JNA, „bratstva i jedinstva". Njegova naredna izjava to potvrđuje:

> JNA se iz Bosne i Hercegovine ne sme povući po modelu povlačenja iz Makedonije, **bez obzira što je toj republici Evropska zajednica priznala nezavisnost** (istaknuo

[149] Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, Broj: 02-011-343/92, Sarajevo, 4. maja, 1992.
[150] *Borba*, 23. studenog 1993., „Hronologija događaja 1992.-1997.", Sonja Biserko

J.Z.) ... U Bosni je neizvesna situacija - bliži smo ratu nego miru ... nepobitna činjenica da je u toj republici na delu hrvatsko - muslimanska zavera i koalicija protiv Srba.[151] (sic!)

Odluka o proglašenju ratnog stanja u BiH

Budući politika „aktivne miroljubive koegzistencije" nije dala rezultata, mjesec dana nakon što je i Savjet sigurnosti UN-a utvrdio **„da je na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena agresija od strane Republike Srbije, Republike Crne Gore, Jugoslovenske armije i terorista Srpske demokratske stranke**", Predsjedništvu BiH nije ništa drugo preostalo nego - proglasiti ratno stanje.

Polazeći od činjenice da je na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena agresija od strane Republike Srbije, Republike Crne Gore, Jugoslovenske armije i terorista Srpske demokratske stranke, - da je činjenica agresije utvrđena od strane Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, Rezolucijom broj 752 od 18. maja 1992. godine, - da se ta agresija nastavlja i nakon usvajanja pomenute Rezolucije Savjeta bezbjednosti, - da je agresija praćena brutalnim genocidom nad narodom Bosne i Hercegovine, kao posljedica čega je do sada ubijeno preko 40 hiljada ljudi, prisilno raseljeno oko milion i 400 hiljada stanovnika, a njih preko 60 hiljada odvedeno u koncentracione logore, - da agresor organizovano nastavlja da razara civilne, privredne, vjerske i druge objekte, - daje agresor okupirao oko 70% teritorije države Bosne i Hercegovine i da odbija da obustavi agresiju, - i polazeći od prava na odbranu koje je priznato po međunarodnim zakonima. Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, na osnovu amandmana LI točka 5. stav 3. Na Ustav Republike Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 20. juna 1992. godine, donijelo je

Odluku o proglašenju ratnog stanja

1. Na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine proglašava se ratno stanje,
2. Proglašavanje ratnog stanja ima za cilj da se, na osnovi prava građana na individualnu i kolektivnu samoodbranu, omogući efikasnije angažovanje svih ljudskih i materijalnih potencijala u domovini i inostranstvu radi njihovog stavljanja u funkciju oslobađanja Republike Bosne i Hercegovine od agresora, kao i radi uspostavljanja narušenog pravnog poretka i stvaranja uslova za povratak svih prognanih stanovnika Bosne i Hercegovine na njihova ognjišta.
3. Ovlašćuju se oružane snage Bosne i Hercegovine da preuzmu potrebne mjere na organizovanju opštenarodnog otpora radi ostvarivanja postavljenih ciljeva.
4. Republika Bosna i Hercegovina će se pridržavati odredaba međunarodnog prava i međunarodnih konvencija koje regulišu ponašanje država u ratnom stanju, te u skladu sa članom 51. Povelje Ujedinjenih nacija, uvažavati odluke i inicijative Savjeta bezbjednosti koje on donese radi uspostavljanja i održavanja međunarodnog mira i sigurnosti. Republika Bosna i Hercegovina će zajedno sa Savjetom bezbjednosti UN, Evropskom zajednicom i drugim međunarodnim institucijama nastaviti da traga za mirnim rješenjem sukoba u Bosni i Hercegovini putem pregovora koje će biti u

[151] http://www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.", Sonja Biserko

skladu sa njenim dostojanstvom, nezavisnošću, integritetom i cjelovitosću. U tom pogledu ona ostaje otvorena svim relevantnim inicijativama.

5. O ovoj odluci Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine će obavijestiti Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija.
6. Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja u „Službenom listu RbiH".

Sarajevo, PR. Broj 1201/92, 20. juna 1992. godine.
Predsjednik Predsjedništva RbiH, Alija Izetbegović, s.r.[152]

IZVOD IZ HRVATSKO-SRPSKIH POLITIČKIH ODNOSA

Presudan događaj za borbe u Bosanskoj Posavini i jedan od presudnijih za rat u cijeloj Bosni i Hercegovini zbio se 06. svibnja, 1992. god. u Grazu, na bilateralnom sastanku dvojice predsjednika „država u državi", Radovana Karadžića i Mate Bobana. Na tom, za rat u BiH prijelomnom sastanku, dvije strane (srpska i hrvatska) dogovorile su nešto na uštrb treće (muslimanske). Zaključke s tog sastanka „dvojica predsjednika" su objavili.

O reagiranju Europske zajednice na taj sporazum, pisao je stalni dopisnik Sarajevskog "Oslobođenja" iz Brussela, 09. svibnja 1992. god.

> **"Mi u potpunosti i bez ostatka odbijamo bilo kakve teritorijalne podjele i sporazume koji ne uživaju podršku sve tri strane u pregovorima."** (Istaknuo J.Z.)
> To je, kratko i jasno, sve što Evropska zajednica zvanično ima da kaže na vijest o tome da su se Radovan Karadžić i Mate Boban u Gracu sporazumjeli o tri bosanska kantona, čiju će mapu objaviti 15. maja.
> Nezvanično, reakcija Evropljana, koji već mjesecima organiziraju susrete lidera SDS, SDA i HDZ na kojim se razgovara o budućem ustavnom uređenju Bosne i Hercegovine i nastoje da destiluju makar minimum zajedničke osnove za dogovor, daleko je duža i vehementnija. Srpsko-hrvatski sporazum na štetu Muslimana iz kog su Muslimani isključeni, u Briselu se doživljava kao "ugrožavanje evropskog mirovnog i političkog posredovanja" od strane onih lidera kojim "iz daljine upravljaju Slobodan Milošević I Franjo Tuđman."[153]

[152] www.slobodanpraljak.com
[153] "Oslobođenje", 09. svibnja 1992. god.

Priopćenje za javnost sa bilateralnog sastanka Radovana Karadžića i Mate Bobana 06.05.1992. u Grazu

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST

Odlučni da sva sporna pitanja, uključujući razgraničenje dviju konstitutivnih jedinica - hrvatske i srpske u Bosni i Hercegovini riješe miroljubivim sredstvima i dogovorom, predstavnici hrvatske i srpske nacionalne zajednice utvrdili su da u odnosu na radnu mapu o razgraničenju postoje nesuglasnosti u slijedećim slučajevima:

1.) U gradu Mostaru srpska strana smatra da granicu predstavlja rijeka Neretva, a hrvatska strana smatra da je cijeli grad Mostar u hrvatskoj nacionalnoj jedinici.

2.) Južno od Mostara hrvatska strana smatra da u hrvatsku nacionalnu jedinicu spada područje određeno 1939-te godine, tj. granice Hrvatske Banovine.

Srpska strana smatra da je granica između hrvatske i srpske jedinice granica rijeke Neretve.

3.) Obje strane su suglasne da se u razgraničenju dvije konstitutivne jedinice na području Kupresa, kao i u Bosanskoj Posavini (Derventa, Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Odžak, Orašje, Modriča i Brčko) vodi računa o kompaktnosti prostora i komunikacijama.

4.) Obje strane su odlučne ustrajati na principima usvojenim na konferenciji Europske Zajednice o Bosni i Hercegovini, te temeljem toga suglasne su da u određivanju spornih i drugih područja štuju dogovorene kriterije za definiranje nacionalnih teritorija uz arbitražu Europske zajednice.

5.) Ovim dogovorom prestaju razlozi za prekid Konferencije Europske zajednice o Bosni i Hercegovini, te obje strane traže hitan nastavak konferencije.

Inzistira se da se arbitražno razgraničenje izvrši u dogovorenom roku do 15. svibnja 1992. godine.

6.) Slijedom naprijed dogovorenog prestaju razlozi za oružane sukobe između Hrvata i Srba na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

Objavljuje se sveopće i trajno primirje pod kontrolom Europske Zajednice, koje stupa na snagu danas, 06.svibnja 1992. u 24.oo sati.

PREDSTAVNIK SRPSKE DRŽAVNE ZAJEDNICE	PREDSTAVNIK HRVATSKE NACIONALNE ZAJEDNICE
Radovan Karadžić	**Mate Boban**

Dokument br. 3 Sporazum Boban - Karadžić, priopćenje za javnost (www.slobodanpraljak.com)

Mate Boban
Predsjednik hrvatske *nacionalne zajednice* "Herceg Bosna"

"Južno od Mostara hrvatska strana smatra da u hrvatsku nacionalnu jedinicu spada područje određeno 1939-te godine, tj. granice Hrvatske Banovine".

Fotografija br. 32
(Foto: www. bhdani.com)

"Obje strane su suglasne da se u razgraničenju dvije konstitutivne jedinice na području Kupresa kao i u Bosanskoj Posavini (Derventa, Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Odžak, Orašje, Modriča i Brčko) vodi računa o kompaktnosti prostora i komunikacija".

Radovan Karadžić
Predsjednik spske *državne zajednice* "Republika Srpska"

"Srpska strana smatra da je granica između hrvatske i srpske zajednice, granica rijeke Neretve".

Fotografija br. 33
(Foto: www.pollitika.com)

Dr. Zdravko Tomac, u to vrijeme potpredsjednik Vlade nacionalnog jedinstva RH, tvrdi:

> (…) u užem kabinetu Vlade (RH) iz tiska smo saznali za sporazum Boban - Karadžić u Grazu. Nitko od nas, čak ni predsjednik Gregurić, nije znao za razgovore i za pripremanje tog sporazuma u Grazu. Naše je ogorčenje bilo još veće kada smo vidjeli da je tekst Sporazuma dosta loš za hrvatske interese i za poziciju Hrvatske u svijetu.
>
> Već se na prvi pogled vidi da je sporazum Radovan Karadžić potpisao kao 'predstavnik Srpske državne zajednice', čime indirektno Hrvati priznaju postojanje srpske države u Bosni i Hercegovini. Stvaranje srpske države na tom teritoriju omogućilo bi da srpska država po prvi puta u povijesti prijeđe rijeku Drinu.
>
> Sporazum je potpisan u vrijeme kada je to odgovaralo srpskoj strani, upravo kada su se Muslimani nakon dugog kolebanja počeli boriti, pa je normalno da su Muslimani taj sporazum shvatili kao 'nož u leđa'. Priznavanje podjele Bosne i potpis na podjelu Bosne s Karadžićem kao predstavnikom srpske države, doveo je u pitanje hrvatsku strategiju koja se temeljila na nepovredivosti i nepromjenjivosti granica bivših republika Jugoslavije. Ako bi se bilo gdje mijenjale granice, odnosno prekrajale prema etničkom sastavu pučanstva, onda bi došle u pitanje i postojeće granice Hrvatske, jer bi se teško bilo obraniti od pritiska da onaj dio njenog teritorija gdje su Srbi u većini ne prepusti Srbiji, odnosno novoj srpskoj državi u Bosni. Na taj način prijetila je opasnost da se realiziraju bitni ciljevi zbog kojih je Milošević i išao u rat, stvorila bi se srpska država ne samo u Bosni nego i na dijelovima teritorija Hrvatske.
>
> Osim toga, podjelom na tri nacionalne države teško bi se BiH mogla održati i kao konfederacija. Podjela na osnovi sporazuma Boban - Karadžić je i protiv interesa Hrvata u Bosni i Hrvata u Vojvodini i u Boki kotorskoj. Izvan hrvatskog kantona, prema toj podjeli, ostalo bi 59 posto Hrvata koji bi, kao i Hrvati iz Vojvodine, morali napustiti svoja ognjišta, čime bi se bitno smanjio povijesni prostor na kojem su Hrvati živjeli stoljećima.
>
> Budući da je u to vrijeme Hrvatsko vijeće obrane, zajedno s Muslimanima, držalo teritorij sjeverne Bosne, **3. Točka koja glasi: 'Obje strane su suglasne da se u razgraničenju dvije konstitutivne jedinice na području Kupresa, kao i u Bosanskoj Posavini (Derventa, Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Odžak, Orašje, Modriča i Brčko) vodi računa o kompaktnosti prostora i komunikacijama', dovela je u sumnju motive povlačenja jedinica HV-a i napuštanja toga teritorija.** (istaknuo J.Z.) Potpisani sporazum, bez obzira na namjere, dao je suglasnost srpskoj strani da na osnovi kompaktnosti prostora i vođenja računa o komunikacijama, spoji teritorij srpske države u Bosni i okupirana područja Hrvatske sa Srbijom.
>
> Posebno je bila i opasna 6. Točka u kojoj se kaže: 'Slijedom naprijed dogovorenog prestaju razlozi za oružane sukobe između Hrvata i Srba na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine', čime gospodin Boban, a preko njega i Hrvati, priznaju srbijanske neistine kao realnost, pristaju na njihovu strategiju koja se temelji na tome da nije riječ o agresivnom ratu Srbije protiv Hrvatske i Bosne i Hercegovine, već da su to oružani sukobi između Hrvata i Srba na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine, zbog sporova oko razgraničenja koji teritorij kome pripada. U tom smislu taj je potpis donio goleme štete Hrvatskoj, a ne samo Hrvatima u Bosni i Hercegovini.
>
> Naši su neprijatelji likovali, jer je konačno indirektno priznato ono za što nas optužuje i Srbija i oni. A naši prijatelji bili su zabrinuti i s pravom su nas pitali: Kako se moglo tako nešto dogoditi? Jesmo li svjesni svih posljedica takvog sporazuma? Taj je sporazum, osim toga, potpisan u trenutku kada je konačno svjetska zajednica krenula s oštrijim

mjerama prema Srbiji i Srbima, pa je on bio pojas za spašavanje Miloševiću i Karadžiću, koji im nije bačen prvi put.
Sve to i još mnogo drugih stvari rekao sam u vrlo oštrom tonu na sjednici Užeg kabineta Vlade, znajući da će se sve čuti do Predsjedničkih dvora, što sam upravo i želio da se čuje. Za svaki slučaj, istu analizu sporazuma s lošim posljedicama za Hrvatsku izložio sam i nekim ljudima iz Tuđmanove blizine, ljudima koji su uživali njegovo povjerenje, s izravnom molbom da mu to doslovce kažu. Mogu misliti kako su mu to prenijeli, vjerojatno dodajući još ponešto što nisam rekao, uz komentare koji za mene nisu bili ugodni. Predlagao sam da se odmah poduzmu konkretne mjere kako bi se loše posljedice izazvane tim sporazumom barem ublažile. Predlagao sam da se Hrvatska ogradi od tog sporazuma. Mi smo to u Vladi odmah učinili, ponavljajući po ne znam koji put da ostajemo pri svojoj politici zalaganja za jedinstvenu, suverenu i samostalnu Bosnu i Hercegovinu. Predlagao sam preko određenih kanala i predsjedniku Tuđmanu da se ogradi od tog sporazuma. Mislim da se i predsjednik Tuđman iznenadio oštrinom reakcije u nas i u svijetu. Zato je napisao pismo Bakeru u kojem naglašava još jedanput da Hrvatska podržava jedinstvenost Bosne i Hercegovine kao države. Uskoro zatim uslijedio je i sporazum HDZ-a i SDA u Splitu o zajedničkoj borbi Hrvata i Muslimana protiv srpskog agresora i o mogućoj konfederaciji poslije rata. Međutim, **kasnije je u jednom intervjuu predsjednik Tuđman priznao da stoji iza Bobanova dogovora i sporazuma s Karadžićem u Grazu**, (istaknuo J.Z.) kao i iza dogovora u Splitu, polazeći od prava i potrebe da se pregovara i sa Srbima i s Muslimanima.[154]

Fotografija br. 34 Članovi Vlade nacionalnog jedinstva RH: (s lijeva) potpredsjednik **Zdravko Tomac,** predsjednik **Franjo Gregurić**, mnistar obrane **Gojko Šušak** (http://farm1.static.flickr.com)

[154] Dr. Zdravko TOMAC, *Iza zatvorenih vrata*, Zagreb, Organizator, 1992., str. 181-183.

IZVOD
IZ HRVATSKO-MUSLIMANSKIH POLITIČKIH ODNOSA

Potaknut Odlukom Predsjedništva BiH o organizaciji obrane pod „jedinstvenom komandom i jedinstvenim obilježjem“, Gojko Šušak, Ministar obrane RH, osobno, Predsjedniku RH dr. Franji Tuđmanu, upućuje prijedlog dokumenta, u kojem rukom dopisanom napomenom navodi: „Predsjedniče! Ovo šaljem Bobanu da pošalje Aliji i Doki, ako se Vi slažete. Gojko.“

I iz tog dokumenta (direktive), vrhovništva RH bosansko-hercegovačkim Hrvatima, vidljiv je hrvatski pogled na unutarnje ustrojstvo BiH, nakon njezina međunarodnog priznanja.

Slijedom činjenice da je BiH priznata kao jedinstvena (cjelovita) teritorijalna jedinica, te da više nije moglo doći do njenog, međunarodno toleriranog, komadanja, aspiranti na teritorij BiH su bili prisiljeni svoju politiku uskladiti s politikom međunarodne zajednice i „odnosom snaga na terenu“. Jer, nastavkom „te i takve“ politike hrvatski komadatelji bi (kao i srpski rasparčatelji) podržali secesionizam i u vlastitim državama (tzv. SAO Krajina i Kosovo). Odustali su dakle od politike kojom se željelo „Srbima naseljena područja pripojiti Srbiji, a područja naseljena Hrvatima Hrvatskoj…“, te su pristupili politici *prijelaznog razdoblja,* po uzoru na srpsku politiku prema austrougarskoj Vojvodini. Pristupilo se borbi za unutrašnji, politički i teritorijalni preustroj BiH. Pristupilo se politici unutrašnjeg komadanja „tigrove kože“ i njezino preslagivanje metodom tzv. „humanog preseljenja naroda“, sa željom da se ti novokomponirani prostori, u povoljnom povijesnom trenutku, (hrvatski) pripoje (srpski) prisajedine zemlji matici, politikom „samoopredjeljenja do odcjepljenja“.

Kako je temeljni alat za provođenje „te i takve“ politike bila vojska („drugo, nasilno, sredstvo“), moralo ju se „čuvati kao zjenicu oka svoga“. Jer, jedino se s vlastitom (separatističkom) vojskom mogao omeđiti vlastiti *lebensraum*.

Zbog toga hrvatskom vrhovništvu nije padalo na pamet svoju „obrambenu“ politiku uskladiti s obrambenom politikom predsjedništva BiH, („jedinstvena komanda i jedinstvena obilježja“), jer, niti su branili istu politiku, niti, sukladno politici, isti teritorij. Predsjedništvo BiH je branilo cjelovitu BiH sa „tri konstitutivna naroda“, a hrvatsko vrhovništvo je branilo BiH u tranziciji, sa „tri konstitutivne jedinice“. „Nacionalno osviješćeni“ Hrvati (i Srbi) u BiH su branili svoj „prag“, svoje „ognjište“ i svoj *dom*, a Muslimani i BiH patrioti su branili svoju *domovinu*.

Prema kazivanju načelnika 101. br. HVO, satnika Andrije Lepana, na upite stotina bosansko-brodskih branitelja: **„što mi branimo“** on im je odgovarao: **„branimo svoje ognjište dok politika ne odluči kako će se zvati“.**

Sukladno „toj i takvoj“ politici hrvatskog vrhovništva prema BiH, Gojko Šušak je bosansko-hercegovačkim Hrvatima uputio sljedeći dokument:

Predsjedniče!

Ovo šaljem Bošanu da pošalje Aliji i Doki ako se Vi slažete.

Gojko

Predsjedništvo i Vlada Republike Bosne i Hercegovine donijeli su "Odluku o objedinjavanju svih naoružanih snaga na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine" (9. 04. 1992. godine) sa ciljem da se sve naoružane skupine u BiH stave pod jedinstvenu komandu nadležnih republičkih organa, odnosno Štaba TO Republike BiH.

HVO u načelu suglasan je sa ovom odlukom, ali inzistira na poštivanju međunarodnih i unutarnjih okolnosti glede njezine realizacije.

Na unutarnjem planu HVO je oblik samoorganizacije hrvatskog i muslimanskog pučanstva na teritoriji Hrvatske zajednice općina Herceg-Bosna; kao obrana od agresije i genocida što ga sprovode četničke formacije potpomognute tzv.JNA nad Hrvatima i Muslimanima.

HVO je organizirana kao jedini mogući odgovor na teror, pokolje, protjerivanje (preko 130.000 ljudi), spaljena i uništena sela (Ravno, Zlosela,Kupres); HVO brani Hrvate, Muslimane i sve ostale građane na teritoriji Hrvatske zajednice općina Herceg-Bosna

HVO zalaže se za miran suživot svih stanovnika na tom području i nije poduzimala nikakve ofanzivne i osvajačke akcije. Štitila je cjelokupno stanovništvo HZOHB bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost, o čemu svjedoči i činjenica da se s tog područja nitko nije iseljavao pod prinudom.

Cjelokupnom svojom aktivnošću HVO dokazuje da je za samostalnu i suverenu BiH državu triju suverenih naorda.

Europska zajednica te niz drugih zemalja priznali su Republiku BiH kao samostalnu državu triju suverenih naroda. Što više, na Konferenciji u Bruxellesu dogovoreno je da suvereni narodi BiH, imaju svoje Vlade i vlastite obrambene snage.

Imajući u vidu uzroke koje su doveli do nastanka HVO, te poštujući međunarodne dogovore o ustrojstvu BiH sasvim je neprihvatljivo ukidanje HVO i njegovo potpuno utapanje u TO; To je u suprotnosti interesima i hrvatskog naroda i dogovora o BiH kao državi triju suverenih naroda.

Iz svega ovoga slijedi da su formacije HVO legitimni oblik teritorijalne obrane Hrvatske zajednice općina Herceg-Bosne, te jedino takve formacije pod zapovjedništvom Glavnog stožera HVO, mogu ući u sastav obrambenih snaga suverene Bosne i Hercegovine.

Na tim načelima predlažemo dalje dogovore na konsolidaciji i organizaciji obrane zajedničke nam države Bosne i Hercegovine.

Dokument br. 4 Gojko Šušak inzistira na održanju tri vojske u BiH (www.slobodanpraljak.com)

Deset dana kasnije, znajući kako se „herceg-bosanska“ politika kreira u Zagrebu, a sprovodi u Mostaru, ministar obrane BiH (Hrvat) Jerko Doko, obratio se svom kolegi, ministru obrane RH, Gojku Šušku.

Jerko Doko, Ministar obrane BiH

Štovani g. Šušak,
Kao što Vam je poznato, Predsjedništvo i Vlada Republike Bosne i Hercegovine donijeli su odluku da se svi pojedinci i sve naoružane skupine u Bosni i Hercegovini stave pod jedinstvenu komandu nadležnih republičkih organa. Najveći broj naoružanih pojedinaca i skupina u bosanskohercegovačkim općinama prihvatio je tu odluku. Međutim, odluku nisu prihvatili tzv. JNA i oružane formacije kojim upravlja Srpska demokratska stranka. Usto, Ministarstvo narodne obrane i štab Teritorijalne obmane Republike Bosne i Hercegovine suočavaju se s odbijanjem navedene odluke Predsjedništva i Vlade od izvjesnog broja naoružanih formacija bosanskohercegovačkih Hrvata. Te formacije međunarodni vojni činioci, zajedno sa institucijama ostatka Jugoslavije, Srbije i tzv. JNA, definiraju kao "agresiju Republike Hrvatske protiv Republike Bosne i Hercegovine". Ta se tvrdnja najčešće pravda navedenim odbijanjem naoružanih formacija na području zapadne Hercegovine da se potčine sustavu Teritorijalne obrane Republike Bosne i Hercegovine i da prihvate republička znamenja. Tomu se, također, dodaje povezanost Vas osobno i drugih odgovornih ljudi iz oružanih snaga Republike Hrvatske s pojedincima unutar navedenih formacija. To nanosi neprocjenjivu štetu našem nastojanju da konsolidiramo republičke snage obrane a koristi propagandi snaga agresije protiv Republike Bosne i Hercegovine.
„Odluka o objedinjavanju svih naoružanih snaga na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine" od 9.4.1992.g. (br. 01-011-100/92)
U skladu s tim, pozivam Vas da hitno zahtijevate da se sva oružana djelovanja u Bosni i Hercegovini dovedu u okvir sustava Teritorijalne obrane Republike Bosne i Hercegovine, da se osobno Vi i svi odgovorni činioci u Republici Hrvatskoj ogradite od svih vojno-političkih djelovanja koja nisu u skladu sa državnim statusom i interesom Republike Bosne i Hercegovine, da naredite svim činiocima vojnog sustava Republike Hrvatske da se hitno ograde od svih odluka povezivanja i suradnje s oružanim formacijama u Republici Bosni i Hercegovini koji nisu u skladu s odlukama Predsjedništva, Vlade i Ministarstva narodne obrane Republike Bosne i Hercegovine.
Vaša odlučnost u hitnom djelotvornom odzivu na ovaj poziv bit će važan doprinos našoj borbi za slobodu i demokratsku stabilnost Republike Bosne i Hercegovine.
Molim Vas da me hitno pismeno obavijestite o poduzetim mjerama zahtijevanim ovim pismom.
S najboljimk željama, Ministar narodne obrane BiH, Jerko Doko

Ni časa ne časeći, istog dana, Gojko Šušak, svom kolegi „sitnu knjigu piše“, u stilu „e ćućeš me pobratime mio“:

Vrlo štovani g. ministre,

Danas sam primio Vaše pismo-fax od 20. travnja 1992. Budući da nije upućeno službenim putem, uobičajenim među suverenim državama, pretpostavljam da je privatnog karaktera, te Vam tako i odgovaram.

Moram priznati da me ton i sadržaj Vašeg pisma veoma čudi i sugerira da pojedini njegovi dijelovi nisu rezultat Vašeg promišljanja, već pritisak onih čimbenika koji žele pokoriti i uništiti slobodu i duh hrvatskog naroda u BiH.

Kao što Vam je poznato, Sabor Republike Hrvatske svojim zaključkom od 27.03.1992. podržava teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine i demokratski izraženu volju njenih građana na referendumu 29. veljače i 1. ožujka 1992., da se Bosna i Hercegovina konstituira kao samostalna i suverena država i da kao takva bude međunarodno priznata. Podržava se, također, nastojanje da se unutrašnji odnosi u BiH urede na miran način putem pregovora triju suverenih nacionalnih zajednica, a u okviru Mirovne konferencije u Bruxellesu.

Istim zaključkom Sabor je pozvao Vladu odnosno Predsjednika Republike Hrvatske, da što prije prizna BiH kao samostalnu i suverenu državu.

Sukladno navedenim zaključcima, a na prijedlog Vlade RH, Predsjednik Republike je, u ime Republike Hrvatske, dana 7. travnja 1992. godine donio odluku o priznanju BiH.

Iz gore izloženih akata Sabora i Predsjednika Republike Hrvatske, vidljiv je odnos Republike Hrvatske prema Republici Bosni i Hercegovini, te je jasno da na teritoriju BiH nema jedinica oružanih snaga Republike Hrvatske.

U situaciji agresije na BiH, određen broj osoba, porijeklom iz te Republike, zatražio je demobilizaciju, kako bi sudjelovao u obrani rodne grude. Republika Hrvatska udovoljila je takvim zahtjevima, jer nema moralno pravo sprečavati te ljude u obrani kućnog praga.

Isto tako, Republika Hrvatska, pružala je i pružat će svu humanitarnu pomoć BiH u što se ubraja i prihvaćanje svih prognanika iz te Republike, bez obzira na nacionalnost.

Vidljivo je, dakle, da nema niti govora o agresiji Republike Hrvatske protiv Republike BiH, pa je doista nejasno Vaše prihvaćanje insinuacija od strane faktora koje i Vi navodite (ostatak Jugoslavije, Srbije i tzv. JNA) koji sve čine da unište samostalnost i suverenost BiH.

Nažalost, mora se konstatirati da se tijekom rata u Republici Hrvatskoj sa teritorija BiH aktivno djelovalo i napadalo na Republiku Hrvatsku, dok sa teritorija Republike Hrvatske BiH nikada nije napadana, te stoga još više začuđuju navodi iz Vašeg pisma.

Iz Vašeg se pisma, međutim, da naslutiti da bih ja osobno bio protiv suverenosti BiH, što s indignacijom odbijam. Naprotiv, u potpunosti prihvaćam odluku RH o priznavanju BiH, kao suverene i samostalne države i ništa ne činim niti ću činiti što bi dovelo u pitanje njenu nezavisnost.

U skladu s ovim mojim opredjeljenjem, nije na meni da interveniram u unutarnje stvari jedne meni osobno bliske i drage države, te ne mogu niti utjecati na odluke tamošnjih Hrvata o načinu njihove samoorganiziranosti, a kako Vi to, gotovo ultimativno od mene zahtijevate.

Dapače, čini mi se prirodnim da ste Vi, pripadnik hrvatskog naroda, politički po rođenju izdanak upravo tih stanovnika koji su iz nužde prišli samoorganiziranju, a s obzirom na visoku dužnost koju obnašate u BiH, najprije pozvani da uskladite organiziranje obrane u skladu s Vašim potrebama, predodžbama i sredstvima.

Želeći Vam puno uspjeha, srdačno Vas pozdravljam, a prijateljskoj BiH želim puno sreće u ovim teškim trenucima.

Vaš, Ministar obrane RH, Gojko Šušak

HVO HZHB ne priznaje odluke predsjedništva BiH

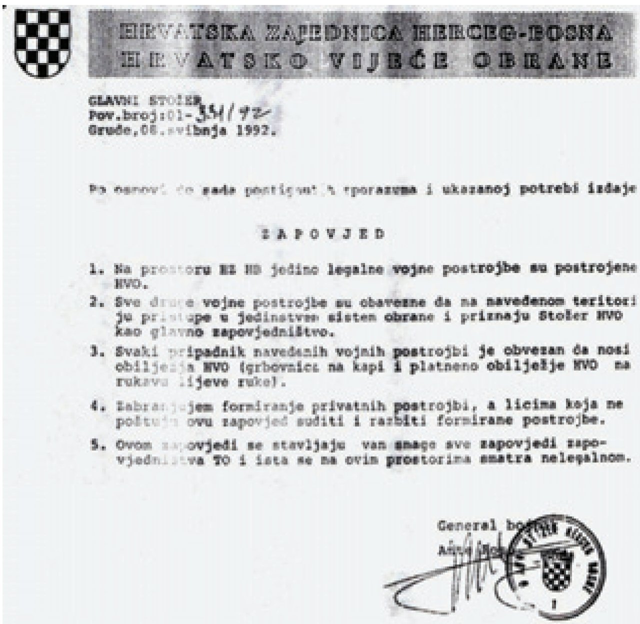

General Ante Roso, glavni zapovjednik HVO-a

Mjesec dana nakon što je Predsjedništvo BiH donijelo „**Odluku o objedinjavanju svih naoružanih snaga na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine**“, petnaest dana nakon Šuškove reakcije i samo dva dana nakon sporazuma Boban-Karadžić u Grazu, formalno protuustavna, „Hrvatska zajednica Herceg-Bosna“ i njena vojna komponenta „Hrvatsko vijeće obrane“, putem svog, formalno paravojnog, Glavnog stožera i, formalno paravojnog, generala Ante Rose, izdaje, formalno protuzakonitu, zapovijed koja glasi:

Po osnovi do sad Postignutih sporazuma (istaknuo J.Z.) i ukazanoj potrebi izdajem

ZAPOVIJED
1. Na prostoru HZ HB jedino legalne vojne postrojbe su postrojbe HVO. 2. Sve druge vojne postrojbe su obavezne da na navedenom teritoriju pristupe u jedinstven sistem obrane i priznaju Stožer HVO kao glavno zapovjedništvo.
3. Svaki pripadnik navedenih vojnih postrojbi je obavezan da nosi obilježje HVO (grbovnica na kapi i platneno obilježje HVO na rukavu lijeve ruke).
4. Zabranjujem formiranje privatnih postrojbi, a licima koja ne poštuju ovu zapovijed suditi i razbiti formirane postrojbe.
5. Ovom zapovijedi se stavljaju van snage sve zapovijedi zapovjedništva TO i ista se na ovim prostorima smatra nelegalnom.[155] (istaknuo J.Z.)

HRVATSKA ZAJEDNICA HERCEG-BOSNA
HRVATSKO VIJEĆE OBRANE

GLAVNI STOŽER
Pov.broj:01-331/92
Grude,08.svibnja 1992.

Po osnovi do sada postignutih sporazuma i ukazanoj potrebi izdaje

ZAPOVJED

1. Na prostoru HZ HB jedino legalne vojne postrojbe su postrojene HVO.
2. Sve druge vojne postrojbe su obavezne da na navedenom teritoriju pristupe u jedinstven sistem obrane i priznaju Stožer HVO kao glavno zapovjedništvo.
3. Svaki pripadnik navedenih vojnih postrojbi je obvezan da nosi obilježja HVO (grbovnica na kapi i platneno obilježje HVO na rukavu lijeve ruke).
4. Zabranjujem formiranje privatnih postrojbi, a licima koja ne poštuju ovu zapovjed suditi i razbiti formirane postrojbe.
5. Ovom zapovjedi se stavljaju van snage sve zapovjedi zapovjedništva TO i ista se na ovim prostorima smatra nelegalnom.

General bo[illegible]
Ante Roso

Dokument br. 5 Zapovijed zapovjednika HVO, gen. Ante Rose

„Po osnovu“ kojih „do sada postignutih sporazuma“ i temeljem koje „ukazane potrebe“ Roso „izdaje zapovijed“ 08.05.1992. god? Temeljem sporazuma Boban-Karadžić postignutog dva dana ranije u Grazu?

[155] HZ HB HVO Glavni stožer, Zapovijed, Pov. Bro: 01-331/92, Grude, 08.svibnja 1992.

U svakom slučaju, iz zapovijedi glavnog zapovjednika HVO, generala Ante Rose, vidljivo je kako HVO ne priznaje Odluku Predsjedništva BiH o „objedinjavanju svih naoružanih snaga na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine“.

HOS ne priznaje odluke HVO HZHB

HOS

ZA DOM SPREMNI HSP

ZAPOVJEDNIŠTVO RATNOG STOŽERA HOS-a
za HERCEGOVINU, Ljubuški ul. M. Mucića 21
Fax/Tel. 088/834-329

PROGLAS

1. Poručujemo svim građanima BH, pogotovo Hrvatima i Muslimanima da ne uzimaju u obzir izjave i dogovore Mate Bobana i Radovana Karadžića.

2. Niti jedan, niti drugi, ne govore u ime Hrvata i Muslimana. Oni ne govore o onom što žele Hrvati i Muslimani

3. Nema podjele BH. Možemo i hoćemo sačuvati BH za sve nas, nećemo ostaviti naš narod na cjedilu Ili ćemo svi izginuti, ili ćemo svi biti slobodni. Mi nismo spremni za izdaju. Radovan Karadžić je ubojica Hrvatskog i Muslimanskog naroda, a Mate Boban ne može i nema pravo zastupati odnosno odvoditi Hrvate i Muslimane BH u propast.

4. Bosnu i Hercegovinu štiti i štitit će HOS i TO BH. Bosna i Hercegovina je razrušena, narod je raseljen, ali pobjeda je naša. Pozivamo HVO da se stavi pod našu komandu, tj. pod komandu HOS-a, te da u suradnji s TO BH oslobodimo BH na sreću svih naroda. Izbacimo ljude mračne prošlosti i sumnjive sadašnjosti iz sastava obrambenih postrojbi BH. Pošaljimo ih njihovim kućama i držimo na oku, radi se o našoj sudbini. Imamo priliku, ali sam jednu.

BOG I HRVATI **ZA DOM SPREMNI!**

Zapovjednik ratnog
stožera HOSa Hercegovine
pukovnik
Blaž Kraljević "Ero"

Ljubuški, 9. svibnja 1992.

Dokument br. 6 Proglas zapovjednika HOS-a, puk. Blaža Kraljevića (www.slobodanpraljak. com)

Pukovnik Blaž Kraljević, zapovjednik HOS-a za Hercegovinu

Iz „Proglasa“ kojeg je u Ljubuškom, dan kasnije, 09. svibnja 1992. godine izdao pukovnik Blaž Kraljević „Ero“, zapovjednik „Zapovjedništva ratnog stožera HOS-a za Hercegovinu“, vidljivo je kako pak HOS ne priznaje Stožer HVO kao glavno zapovjedništvo.

Pored legalne i legitimne Teritorijalne obrane BiH, „Zapovijed“ generala Rose se sasvim sigurno odnosila i na *paravojne* Hrvatske obrambene snage (HOS) koje su organizirane, opremljene i obučene od strane vodstva Hrvatske stranke prava (HSP).

Netko će već utvrditi, jesu li, temeljem četvrte točke te „Zapovjedi“, pripadnici HVO-a počeli razoružavati, hapsiti i u logore zatvarati muslimane, pripadnike TO BiH, jer su ih „na (tim) prostorima smatrali nelegalnim“. Osim toga, bit će nužno utvrditi, jesu li u skladu s ovom istom „Zapovijedi“, pukovnik HOS-a Blaž Kraljević i osmorica pripadnika HOS-a, „razbijeni“ „09. kolovoza, 1992. god. na kontrolnom punktu u Kruševu, zaseoku Glamuzinove Kuće, općina Mostar.“[156] Prema tvrdnji Ivana Andabaka, zapovjednika specijalnih postrojbi HVO-a, jesu.[157]

Uzrok međusobnog nepriznavanja ove tri vojske, a potom i rata između Hrvata i Muslimana, posebna je tema koja zaslužuje i posebnu pažnju.[158]

Moglo bi se konstatirati kako je u BiH, u to vrijeme, međusobno ratovalo, najmanje devet različitih vojski. S jedne strane; JNA, srpska TO BiH (VRS), bosanskohercegovački četnici, četnici iz Srbije, „martićevci“ iz Hrvatske, te s druge; muslimanska TO BiH (Armija BiH), HVO, HOS, i HV.

Neovisno o uzrocima i posljedicama rata, neovisno o tome kome je ratni zločin bio metoda, a kome eksces, ni jednu ni drugu stranu nije karakterizirala disciplinirana vojna subordinacija i doslovno poštivanje „prava i običaja ratovanja“. Ali, u jednoj stvari su bili različiti. Dok su srpske snage bile jedinstvene kako u ideji-projektu (*Velika Srbija*), tako i u načinu njegovog ostvarenja - jedinstvenom vojnom silom pod zapovjedništvom personalne osovine Milošević-Karadžić-Martić, dotle se druga strana međusobno razdirala i oko ideje-projekta i oko načina njegova ostvarenja. Muslimani su željeli jedinstvenu BiH, „centralistički“ ustrojenu. Jedni Hrvati su ih u tome podržavali, tražeći „dom naroda (Kljuić), drugi su također željeli jedinstvenu BiH, ali sastavljenu od tri federalne jedinice (Zubak)[159], treći su željeli cjelovitu BiH, ali kao federalnu jedinicu Hrvatske (HSP), četvrti su pak željeli podjelu BiH na na-

---

[156] http://www.hsp1861.hr/vijesti/201201jnbjo.htm

[157] *Hrvatski list*, broj 258 od 03.09.2009. god. str. 30-36.

[158] U prosincu 1993. u Slavonskom Brodu je održan „Sveopći sabor Bosanske Posavine“. Jedna od kon statacija na Saboru glasi: "U ovo stanje su nas dovela dva zla. Jedno zlo je srpska agresija, a drugo losa hrvatska politika". Mato Gogić je izjavio: **„Oni dole** (hercegovački Hrvati op.a.) **ratuju sa našim prijateljima, a mi ovdje sa njihovima. Naši su prijatelji Muslimani, a njihovi Srbi**“. (http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199312/31228-001-pubs-zag.htm (08. srpnja 2009.)

[159] „Zalažemo se da područja Bosanske Posavine i središnje Bosne svaka za sebe čine posebnu federalnu jedinicu/regiju“ http://www.nezavisne.com/ dogadjaji/intervju/19514/ Kresimir-Zubak. Html (08.07.2009.)

čin „Srbima naseljena područja pripojiti Srbiji, a područja naseljena Hrvatima Hrvatskoj.“[160]

Posljedično političkim stavovima, srpske snage su, unatoč problemima, bile jedinstvene, a hrvatske i muslimanske (do međusobnog nepriznavanja, isključenja i „razbijanja“), nejedinstvene.

Dakle, u Bosanskoj Posavini su (kao i u cijeloj BiH) međusobno ratovali, s jedne strane velikosrpske snage - za *Veliku Srbiju* (izravno ili putem konfederalizacije BiH), a s druge strane hrvatsko-muslimanske snage (BiH patrioti) - za cjelovitu i neovisnu BiH.

Između njih su šičardžijski petljali velikohrvatski romantičari i njihovi „psi rata“, loše kopirajući srpske pandane.

Veličina i čistoća „povijesne misije“, kako *velikosrba* tako i njihovih hrvatskih plagijatora, bila je vidljiva u neskrivenoj naklonosti prema *svojim* „psima rata“.

Protiv svih su se borili uvezeni *mudžahedini* motivirajući i bosanske muslimane da zajedno kliču „džihadom se Bosna brani“.

Svoje viđenje problema nejedinstvenog zapovjedništva i nejedinstvene armije (zemlje u ratu) iznio je na Hrvatskoj televiziji (HTV) 08. lipnja 1992. godine Predsjednik Predsjedništva BiH, Alija Izetbegović, karakterizirajući to „kao nekakav proces“.

> ***Novinar:*** *...kakav je vaš komentar i inače stav u odnosu HVO i TO?*
>
> **Izetbegović**: Pa u ovakvim trenucima najopasniji su sektaški, sektaštvo je najopasnija stvar koja se može pojaviti. Ja otpor HVO pozdravljam. On pomaže ovoj borbi. Konačno, oba su spontano, njihov otpor protiv agresije, protiv jednog nametnutog rata, u Sarajevu se stvorio jedan čitav niz, ja u Sarajevu poznajem situaciju, jedan čitav niz grupa na principu samoorganiziranosti, jer mi se kao država nismo spremali za rat, nismo bili spremni. Ja pozdravljan ovo što je u hrvatskom narodu niklo u Bosni i Hercegovini, da se odupre agresoru i da sačuva gradove i sela i svoje domove. Prema tome tim prije što znam iz kontakata da HVO priznaje Bosnu i Hercegovinu, da hrvatski narod listom glasuje za nezavisnost i suverenu Bosnu i Hercegovinu, i da konačno HVO priznaje autoritet Predsjedništva BiH, što je i više puta rečeno od najodgovornijih ljudi. Ono Što stvara teškoće to je sada ovo dvojstvo, znate, što imamo Teritorijalnu obranu i HVO, ali je spremno da se uklopi danas u neku buduću
>
> ***Novinar***: *organizaciju oružanih snaga ?*
>
> **Izetbegović:** Tako, buduće oružane snage Bosne i Hercegovine buduću armiju BiH, oni su spremni da se u to uključe i da prema tome priznaju vrhovnu komandu Predsjedništva, tako da, da i sad oni, trenutno, djeluju na istom poslu na kojem djeluju i te ... da ne bude problema … I sada, naravno, pošto to niče sve skupa spontano ima i izvjesnih stvari koje se svima ne bi sviđale, ali ja to gledam kao nekakav proces u kome ćemo mi … te stvari. Tim prije što nekakva suglasnost postoji u tim osnovnim stvarima. Za što se borimo, i jedna bitna stvar - metode. O metodama govorim zato što ova suprotna strana ima potpuno neprihvatljive metode. Ja se nadam da one kod nas nikada neće dobiti pravo građanstva (…) eto koristim priliku da poručim svim borcima i HVO i TO - treba da

[160] Franjo Tuđman, „Newsweeku“ 17. kolovoza 1992. god. Prijevod: Janko Paravić. http://www. slobodanpraljak.com

se borimo hrabro i mi i oni, i da ne dozvolimo da nikada ne postanemo kao oni, mislim na ove agresore, koji ne biraju sredstva i kod kojih ne postoje nikakvi zakoni.
Ali molim da se u tom pravcu, dakle, agresor, ciljevi, metode, borbe su iste. Ostalo ćemo, ja mislim, u toku zajedničke borbe uskladiti.
Novinar: *Gospodine Predsjedniče, u medijima Bosne i Hercegovine veoma često je sada prisutno, naročito, da tako kažem, izjednačavanje problema, (od) zvaničnika (se) čuje, imat ćemo problema sa HVO-m i pogotovo sada, ovo što srpska propaganda koristi, taj nekakav izvještaj Butrosa Galija, da se izjednači krivica Bosne i Hercegovine, Srbije i Hrvatske. U kojoj mjeri i ...bosanskohercegovačka ... politika ... pomaže u tome?*
Izetbegović: Prije svega, da ponovim, ovaj Izvještaj Butrosa Galija, nikog on ne izjednačava. To je samo beogradska propaganda koja izjednačava hrvatsku i srpsku stranu. On govori da ima i drugih krivaca, da nije samo Srbija kriva. Ali to nije izjednačavanje. Međutim, za nas je bitno ovdje i na koncu mislim da će biti presudan stav državnih vlasti Bosne i Hercegovine, naš sud o odnosu prema Hrvatskoj i Srbiji, njihovoj ulozi u ovom vremenu. Mi znamo da se ovdje Srbija bori, da razori Bosnu i Hercegovinu i da uzme njen jedan komad, da anektira taj komad Bosne i Hercegovine. Mi znamo da se ovdje, istina, bore hrvatske snage, sastavljene od domaćih Hrvata koje jesu dobile pomoć iz Hrvatske u oružju, ali koje se ne bore protiv Bosne i Hercegovine, nego se bore za Bosnu i Hercegovinu, koje se bore da sačuvaju Bosnu i Hercegovinu, protiv zajedničkog agresora. To se, po mom mišljenju, izjednačavat ne može. Dok god je to tako, mislim da uopće nema nikakvog problema i ne može se izjednačiti. Prema tome mislim da su to špekulacije. Ali srbijanska politika ima jasan cilj, ona je upravo svojim aktivnostima, svojim postupanjem, prije svega svojom agresijom na Bosnu, stvorila sebi, prije svega nama, a i sebi ogromne probleme. Ona sad pokušava da tu odgovornost podijeli. Držim da u tom pogledu ona neće moći naći u nama nekog saveznika, niti nehotičnog niti hotimičnog. Mi možemo razlikovati dobro o čemu se ovdje radi. Dakle, za nas ne postoji nikakvo izjednačavanje uloge Hrvatske i Srbije, ovdje je Srbija naoružala koljačke grupe i poslala ih u Bosnu i Hercegovinu. Mi smo ovdje imali relativan mir na ogromnim područjima, gdje je stanovništvo izmiješano. Prošao je rat u Hrvatskoj, mi smo imali tu mir. Oni su poslali koljačke grupe koje su zapalile požar nekakvog rata odnosno nacionalnog sukoba, konkretno u Bijeljini, u Zvorniku Hrvati to nisu uradili, Hrvati se bore ovdje u Bosni i Hercegovini protiv nadiranja jugoarmije u, recimo, u Hercegovinu, Mostar, u Čapljinu, u Široki Brijeg, u Tomislavgrad i tako dalje, Bosanski Brod, oni se bore protiv agresije i to se, po mom mišljenju, ne može izjednačavati. Tko god to izjednačava, taj je izgubio neke elementarne političke kriterije.
Novinar*: Gospodine Predsjedniče, očigledno da će se situacija u Bosni i Hercegovini i dalje odvijati na rješavanju problema Srba, odnosno srpskog naroda. Prije neki dan, kooptirani su i mnogi članovi - dr. Nenad Kecmanović i dr. Milan Pejanović. Molim vas da nam kažete da li vi naslućujete neke snage, odnosno neke predstavnike srpskog naroda s kojima bi se, eventualno, u ovom trenutku moglo razgovarati?*
Izetbegović: Prije svega može se razgovarati s onim predstavnicima koji su kooptirani i mi razgovaramo, i mislim da tu konstruktivni razgovor postoji. Mi smo oduvijek govorili, od početka sukoba, da mi za ovo što se događa ne okrivljujemo srpski narod kao cjelinu. Naš stav u tom pogledu neće se promijeniti i nema razloga da se promijeni. Mi smo jasno označili tko je tu kriv - kriva je Srbija, kriva je jugoslavenska armija i kriv je SDS, rukovodstvo SDS-a i veliki dio članova SDS-a.

S obzirom na opće okolnosti, a posebno pravac u kojem su se počeli odvijati međusobni muslimansko-hrvatski odnosi na prostoru BiH, bilo je krajnje vrijeme da

Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman i predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović izraze „želju da se što prije osobno sastanu radi razgovora o aktualnim problemima kao i o budućim odnosima dviju suverenih i neovisnih država.“ Osim toga obostrano su izrazili žaljenje što u prilikama, kad se i dalje vrši brutalna agresija, posebno na Republiku Bosnu i Hercegovinu, „predsjedniku Izetbegoviću nije moguće otputovati iz Sarajeva.“ Izražavajući nadu da će se moći uskoro sastati, dva predsjednika su odlučila u međuvremenu dati slijedeću:

ZAJEDNIČKU IZJAVU

1. S obzirom na to da je Republika Hrvatska priznala Republiku Bosnu i Hercegovinu, a da je Republika Bosna i Hercegovina priznala Republiku Hrvatsku oba Predsjednika izjavljuju da treba odmah prići uspostavljanju diplomatskih odnosa na nivou ambasada.
2. Republika Bosna i Hercegovina izražava zahvalnost Republici Hrvatskoj za pruženu humanitarnu pomoć i prihvat i zbrinjavanje velikog broja izbjeglica, građana Bosne i Hercegovine, koji su pred neljudskim i divljačkim napadima vojnih snaga iz Srbije i Crne Gore i četničkih snaga bili prisiljeni napustiti svoja vjekovna ognjišta.
3. Republika Hrvatska podržava napore Bosne i Hercegovine za očuvanje samostalnosti i suzbijanje agresije, i u tome joj pruža i nastavit će joj pružati pomoć. Republika Hrvatska također podržava napore legalne Vlade i Predsjedništva Bosne i Hercegovine da konsolidira obranu Republike objedinjavanjem svih vidova i komponenti oružanog otpora u jedinstvene oružane snage pod zapovjedništvom Predsjedništva BiH konstituiranog u duhu točke 4.
4. Oba Predsjednika izražavaju punu suglasnost da nakon okončanja rata treba tražiti političko rješenje za odnose u Bosni i Hercegovini na načelu ravnopravnosti tri konstitutivna naroda Bosne i Hercegovine.
5. Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman podržava napore međunarodne zajednice za prestanak agresije na Bosnu i Hercegovinu i zahtjev koji je Republika Bosna i Hercegovina uputila međunarodnoj zajednici za pomoć i djelotvornu akciju za sprečavanje daljnje agresije i završetak ratnih operacija.
6. Oba Predsjednika se slažu da diplomatsko-konzularna predstavništva obiju zemalja uzajamno pružaju, u okviru svojih nadležnosti, svu potrebnu pomoć i usluge građanima Republike Hrvatske odnosno Republike Bosne i Hercegovine u slučajevima kada predstavništva njihovih zemalja ne mogu pružiti tu pomoć. Radnje izvršene u okviru takve uzajamne pomoći bit će priznate kao valjane u obje države.

Predsjednik
Republike Hrvatske
dr. Franjo Tuđman

Predsjednik Predsjedništva
Republike Bosne i Hercegovine
Alija Izetbegović

U Zagrebu i Sarajevu, 15. lipnja, 1992. god.

Na sjednici predsjedništva RBiH, održanoj sedam dana po potpisivanju „Zajedničke Izjave“ (22.06.1992.god.), predsjednik Predsjedništva RBiH Alija Izetbegović ovako obrazlaže razloge potpisivanja tog dokumenta:

(…) u tački 3. (…) postoje dvije rečenice. Jedna rečenica koja je u interesu Hrvatske i druga rečenica koja je u interesu BiH. Prva rečenica glasi 'da Hrvatska podržava napore BiH u očuvanju samostalnosti i suzbijanju agresije i u tome pruža i nastaviće joj pružati

pomoć'. **To daje izvjesno pokriće za eventualno prisustvo Hrvatske ovdje da nije ilegalno**, (istaknuo J.Z.) ali istovremeno 'Republika Hrvatska podržava napore legalne vlasti da konsoliduje odbranu Republike u objedinjavanju svih vidova i komponenata oružanog otpora u jedinstvene oružane snage BiH pod vrhovnim zapovjedništvom Predsjedništva BiH'. **Hrvatska na ovaj način poručuje onima koji očekuju da će im Hrvatska dati podršku da stvaraju ovdje nekakve autonomne vojne snage u BiH koje ne bi priznavale eventualno, poručuje da to nije slučaj i da Hrvatska ne stoji iza toga nego im poručuje da treba da se uključe u zajedničke oružane snage BiH.**[161] (istaknuo J.Z.) Ja sam smatrao da je ovo korisno uraditi, jer očigledno jedan broj ljudi stoji pod uticajem Zagreba i imamo izvjesne probleme na tom planu. Ja sam i u izjavi koju sam tamo dao, nastojao da te probleme ne dramatizujem, ne preuveličavam, nadajući da će se oni ipak riješiti baš upravo ovako kako ovdje u ovoj rečenici stoji, a to je da će se sve snage vojne u BiH nakon stvaranja jedinstvenih oružanih snaga ili armije BiH ili vojske BiH, ne znam tačno kako će se zvati, da će prihvatiti autoritet Predsjedništva BiH. Autoritet i Vrhovnu komandu Predsjedništva BiH. I da će naravno, u vezi s tim, uskladiti svoje simbole itd. itd. Zasad tu ima problema djelimično, po mom mišljenju, iz dva razloga. Prije svega jedan razlog je što je otpor počeo spontano i što se počeo rađati, nije se organizovao iz jednog centra, nego jednostavno spontano nastao u BiH na lokalnom nivou - u Krajini za sebe, u zapadnoj Hercegovini za sebe, itd. U Brodu itd. Spontan otpor je počeo i ljudi su organizovali otpor onako kako su znali i umjeli. Nije bio centralizovan i odmah usmjeravan. Tako da je došlo do neujednačenih kriterija, simbola i svega toga. Ali nešto je ipak zajedničko bilo - to je borba protiv agresije. Dakle, to je jedan razlog zbog čega je vjerovatno došlo.

A drugi je razlog prekid komunikacija koje su onemogućile stalne i svakodnevne kontakte, u kojima neke stvari ne bi išle dalje, bile bi zaustavljene, bilo bi stopirano u nekom momentu. Međutim, jednostavno stvari su tekle svojim tokom bez mogućnosti da mi izravno odavde djelujemo. Dakle, to je drugi razlog po mom mišljenju što je dolazilo do tih stvari.

Treći razlog je što postoje apetiti izvjesnih ljudi da tu stvore nešto, nešto da kažem preko onoga što, da stvore nešto čisto nacionalno preko onoga što je, možda, na neki način prećutno dogovoreno. Da se ipak imaju neke izvjesne autonomnosti, ali preko tih granica. Postoje apetiti ljudi do onih tamo da se komad BiH odvoji. I takvih stvari ima. Međutim, mislim da one nisu dominantne. Ja ne mogu dati tačan sud šta se događa ako je riječ o HVO dok se ne bih susreo s tim ljudima i neposredno razgovarao s njima, neposredno napravio uvid u to. Jer ovo sve što dolazi do nas vijesti manje-više su nepotpune i nepouzdane dibidus. Ja znam kad sam bio, naime kad sam bio dole u ovim razgovorima imao sam izvjesnu raspravu sa Bobanom u Portugaliji i kad sam bio u Lisabonu on je rekao - nama ne pada na um da dovodimo u pitanje. Mi TO ne prihvatamo da se uklopimo u TO. To je za nas, kako je on rekao, izmišljotina komunjara. Ali da se mi u nekakve jedinstvene snage BiH uklopimo i mi Predsjedništvo priznajemo čim priznajemo BiH, priznamo i Predsjedništvo BiH. Prema tome, iz praktičkih razloga mi ne možemo prihvatiti sad komandu koju ste vi sad tamo postavili, ali nekakvu zajedničku komandu koja bi bila formirana ubuduće, mi smo spremni prihvatiti itd.

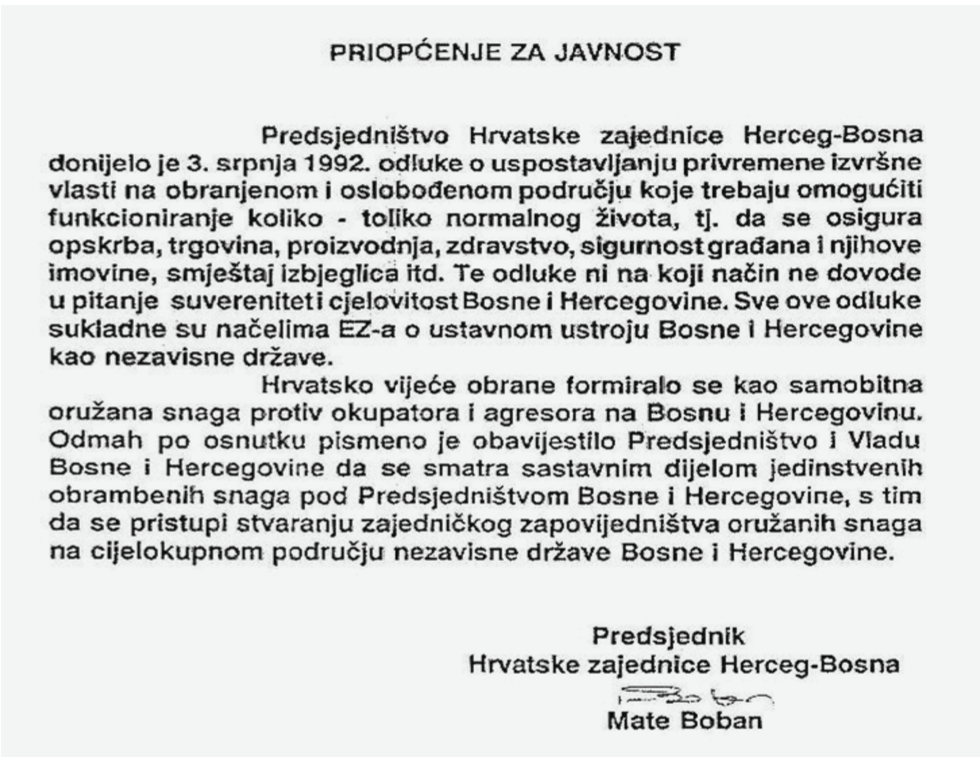
S druge strane i ova izjava juče koja je bila, nije još prekoračila onu granicu podnošljivog, jer on govori o kantonu, ne govori o Republici nekoj kako govori SDS. SDS ne priznaje BiH. I tu imaju neki ljudi koji povlače tu neke komparacije. Mislim da nisu u

[161] Ova diskusija Alije Izetbegovića ozbiljno dovodi u pitanje tvrdnje kako je Tuđman inzistirao na podjeli BiH između Srbije i Hrvatske.

pravu s te strane. Prvo, iz tog razloga što Hrvatska priznaje BiH evo i u tački 1. kaže da hoće da uspostavi diplomatske odnose itd. što će sasvim sigurno uticati na te odnose, jer to će prejudicirati dalje odnose.To je odnos dviju nezavisnih država. (…)
Da li je takva izjava trebala biti data ili nije, vi to možete procijeniti. Ja mislim da jeste. Tim prije što je praćena sad ovom izjavom podrške da se naša vlastita odbrana organizuje na jedan način koji nama odgovara i u kome je Hrvatska dala izvjesnu poruku, vrlo jasnu poruku ovim snagama ovdje koje možda misle drugačije da će ih Hrvatska podržavati u nekakvim secesionističkim planovima. To je poruka da nema podrške secesiji. Te dvije izjave stoje u nekoj ravnoteži.[162]

Izetbegović: „(Hrvatski) nož u (muslimanska) leđa“

Dakle, samo deset dana poslije svog obrazloženja razloga za potpisivanje „Zajedničke izjave“, u kojoj Alija Izetbegović primarno želi reći kako „Hrvatska … poručuje onima koji očekuju da će im … dati podršku da stvaraju … nekakve autonomne vojne snage u BiH …, da … Hrvatska ne stoji iza toga, nego im poručuje da treba da se uključe u zajedničke oružane snage BiH“, predsjednik HZ HB Mate Boban je obznanio predhodno „Priopćenje za javnost“.

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST

Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna donijelo je 3. srpnja 1992. odluke o uspostavljanju privremene izvršne vlasti na obranjenom i oslobođenom području koje trebaju omogućiti funkcioniranje koliko - toliko normalnog života, tj. da se osigura opskrba, trgovina, proizvodnja, zdravstvo, sigurnost građana i njihove imovine, smještaj izbjeglica itd. Te odluke ni na koji način ne dovode u pitanje suverenitet i cjelovitost Bosne i Hercegovine. Sve ove odluke sukladne su načelima EZ-a o ustavnom ustroju Bosne i Hercegovine kao nezavisne države.

Hrvatsko vijeće obrane formiralo se kao samobitna oružana snaga protiv okupatora i agresora na Bosnu i Hercegovinu. Odmah po osnutku pismeno je obavijestilo Predsjedništvo i Vladu Bosne i Hercegovine da se smatra sastavnim dijelom jedinstvenih obrambenih snaga pod Predsjedništvom Bosne i Hercegovine, s tim da se pristupi stvaranju zajedničkog zapovijedništva oružanih snaga na cijelokupnom području nezavisne države Bosne i Hercegovine.

Predsjednik
Hrvatske zajednice Herceg-Bosna
Mate Boban

Dokument br. 7 M. Boban objavio formiranje „države u državi“ (www.slobodanpraljak.com)

[162] Tomo ŠIMIĆ, *Dokumenti Predsjedništva BiH 1991.-1994.* Preuzeto: www.slobodanpraljak.com

Dan nakon Bobanovog „priopćenja za javnost“ predsjednik predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, Alija Izetbegović, razočaran, ali odlučan, povjerljivo piše dr. Franji Tuđman, predsjedniku Republike Hrvatske:

Poštovani gospodine predsjedniče,
Sigurno Vam je poznato da je jučer g. Mate Boban u Grudama proglasio neku vrstu hrvatske 'države u državi' !!! u Bosni i Hercegovini.
Ovaj korak izazvao je zaprepaštenje među građanima BiH, a posebno u muslimanskom narodu. Učinjeno je to u trenutku kad se hrvatski i muslimanski narod u Bosni i Hercegovini bore na život i smrt protiv četničkog agresora. **Postoje osnovane indicije da je izvršena zamjena u kojoj je, za neke koncesije u Hercegovini i centralnoj Bosni četnicima prepuštena Posavina.** (istaknuo J.Z.) Vi znate da su prije dva dana četnici ušli u Modriču i Derventu i da su opkolili Odžak, mjesto pretežno naseljeno hrvatskim življem.
Sigurni smo da iza ovog ilegalnog i jednostranog čina ne stoji većina hrvatskog naroda u BiH. Sigurni smo također da demokratska javnost Hrvatske osuđuje ovaj postupak kao krajnje nefer i nehuman akt koji može trajno poremetiti tradicionalno prijateljske odnose između hrvatskog i muslimanskog naroda. **Bobanovi neprincipijelni dogovori sa Karadžićem u trenutku kada ovaj vrši genocid nad pripadnicima oba naroda, sigurno neće nigdje naići na aplauz.** (istaknuo J.Z.)
Da bi se nastala šteta koliko-toliko sanirala, molim Vas da upotrijebite Vaš utjecaj i zatražite od g. Mate Bobana da javno izjavi sljedeće:
- da odluka donesena u Grudama ni na koji način ne dovodi u pitanje suverenitet i integritet Bosne i Hercegovine,
- da HVO priznaje Predsjedništvo BiH kao vrhovnu komandu.

Potrebno je također da g. Boban ne zaustavlja naše konvoje sa hranom i oružjem (a on to čini) jer ovo je teritorija BiH i on na to nema pravo.
Ako ovakva izjava ne uslijedi najkasnije u toku sutrašnjeg dana ja ću morati:
1. Objaviti da su odluke u Grudama protuzakonite i pravno nevažeće.
2. Obratiti se Hrvatskom narodu ovdje i u Hrvatskoj i objasniti o čemu se radi (posebno što se tiče otvorene saradnje sa Karadžićem protiv muslimanskog, pa i protiv hrvatskog naroda.
3. Obavijestiti međunarodnu javnost da u svemu ovome ima udjela hrvatska vlast u Zagrebu.

Nadam se da mi nećete zamjeriti, jer mi Bobanov postupak jednostavno ne ostavlja nikakav drugi izbor. **U najtežem trenutku BiH on je narodu kome pripadam zabio nož u leđa.** (istaknuo J.Z.) Zato Vas molim da urazumite Bobana i ubijedite ga da bez oklijevanja da navedenu izjavu. To je minimum.

S poštovanjem, Alija Izetbegović, (potpis). Sarajevo, 5. jula.1992.[163]

Idući dan, Predsjednik RH dr. Franjo Tuđman je svom BiH kolegi znakovito odgovorio:

[163] www.slobodanpraljak.com

Štovani gospodine Predsjedniče,
Odgovarajući na Vaše pismo br. 4/92 od 5. srpnja 1992. dozvolite mi da spomenem sljedeće:

1. Republika Hrvatska je priznala suverenost i teritorijalni integritet Republike Bosne i Hercegovine. Svim svojim ponašanjem nastojali smo i nastojimo poštivati takvo naše određenje. Iskazali smo svoju spremnost za uspostavu diplomatskih odnosa na razini ambasadora, pa i ovom prilikom predlažemo da se to neposredno realizira.
2. Republika Hrvatska ne može biti nezainteresirana za sudbinu hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini. Kao i muslimanski narod, Hrvati u BiH su izloženi genocidnom i osvajačkom ratu od strane Srbije, Crne Gore i bivše JNA. U obrani vitalnih interesa hrvatskog i muslimanskog naroda Republika Hrvatska je spremno ponudila svu pomoć koju jedna suverena država može ponuditi drugoj u obrani od zajedničkog neprijatelja. Praktički kompletna humanitarna pomoć Bosni i Hercegovini dopremljena je preko područja i uz pomoć Republike Hrvatske. Bez obzira na veoma teško gospodarsko stanje i ogroman broj vlastitih prognanika, Republika Hrvatska je prihvatila i pružila svu moguću pomoć stotinama tisuća izbjeglica iz BiH, na čemu ste i Vi osobno te Predsjedništvo i Vlada BiH izrazili zahvalnost.
3. Srpska agresija u Bosni i Hercegovini nanijela je ogromne žrtve i muslimanskom i hrvatskom narodu. Najveći dio operacija agresora i dalje je usmjeren na područja s većinskim hrvatskim stanovništvom, što najbolje pokazuje besmislenost optužbi o dogovaranju hrvatskih i srpskih predstavnika na štetu muslimanskog naroda.
4. Suočen sa srpskom agresijom hrvatski se narod u Bosni i Hercegovini morao samoorganizirati. Jedino tako se moglo obraniti područja i omogućiti preživljavanje u uvjetima kada središnja vlasti praktički nije funkcionirala.
5. Osjećaju ugroženosti pridonijele su i neke unitarne i unitarističke tendencije u dijelu muslimanskog vodstva koje su uzrokovale nepripremljenost Bosne i Hercegovine za djelotvornu obranu. Zbog toga su se kod Hrvata u BiH pojavile i inicijative da se Hrvatima nastanjena područja pripoje Republici Hrvatskoj. Poznato je da je Vrhovništvo RH na to odgovorilo preporukom da se traže politička rješenja i okončanje rata u razgovorima predstavnika triju naroda, u skladu s prijedlozima Konferencije Europske zajednice o organizaciji Bosne i Hercegovine kao suverene države triju konstitutivnih naroda.
6. Nesuglasice između konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine treba rješavati političkim sredstvima. **Organiziranje Hrvatske zajednice Herceg Bosne i HVO tumačimo kao inicijative u okviru Republike Bosne i Hercegovine pa ih samo kao takve i podupiremo.** (istaknuo J.Z.)
7. U svezi s Vašom zamisli da se obratite hrvatskom narodu i objasnite "o čemu se radi", uvjeren sam da je sve gore navedeno dobro poznato hrvatskom narodu u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini, a vjerujem sve više i muslimanskom narodu."[164]

I iz ovog dokumenta je vidljivo kako predsjednik RH, Franjo Tuđman, ne krije svoju potporu, u BiH neustavnom, „samoorganiziranju“ Hrvata kroz (i secesionistički) HVO. Nije mu palo na pamet povući paralelu između „samoorganiziranja“ krajinskih Srba i „samoorganiziranja“ bosanskohercegovačkih Hrvata. A većina Musli-

[164] *Novi Vjesnik,* 7 .7. 1992., Preuzeto: Miroslav Tuđman, Ivan Bilić, Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991. - 1995. Zagreb, srpanj 2005.

mana je, naročito na samom početku, HVO upravo tako doživljavala, kao organizaciju koja je u agresorskoj i secesionističkoj (velikohrvatskoj) funkciji.

Na 139. sjednici Predsjedništva BiH, održanoj 07. srpnja, 1992. godine, raspravljalo se i o „suspendiranju legalnih organa civilne vlasti" od strane HVO.

> … pročitana je telefaks poruka potpredsjednice SO Vareš gospođe Mervane Hadžimuratezić koja obavještava Predsjedništvo RBiH da je **HVO preuzelo svu vlast u Varešu, suspendovao legalne organe civilne vlasti,** (istaknuo J.Z.) da je predsjednik SO Vareš podnio ostavku, a da je gospođa potpredsjednica osnovala ratno Predsjedništvo sa ciljem ponovnog uspostavljanja civilne vlasti.
> Zaključeno je da se da puna podrška akciji gospođe potpredsjednice SO Vareš i javno konstatuje da **nasilno suspendovanje civilne vlasti SO Vareš od strane HVO ne proizvodi nikakve pravne posljedice**.(istaknuo J.Z.) /…/
> Zaključeno je da zbog problema koji potiču od pojedinačnih nelegalnih postupaka HVO, ne smiju erodirati odnosi sa Republikom Hrvatskom i da se ukazuje potreba da predsjednik Izetbegović obavi razgovor sa predsjednikom Tuđmanom u kojem će se raspraviti pitanja komunikacije i međusobnih odnosa uopšte.[165]

To je i učinjeno, 08. srpnja, 1992. godine, „na marginama" „Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji", gdje su se sastali predsjednik predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović i predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, te su tom prigodom, nakon razgovora dali Zajedničku izjavu, u kojoj između ostalog stoji:

> Na području Republike Bosne i Hercegovine srpske i crnogorske snage poduzele su novu ofanzivu neposredno uz granicu s Republikom Hrvatskom (Bosanska Posavina) pri čemu također dolazi do neprekidnih napada tih snaga na područja Republike Hrvatske od Slavonskog Broda do Županje. Sve se to događa u vrijeme kad je pažnja cjelokupne svjetske javnosti okrenuta prema događajima u Sarajevu gdje se pokušava uspostaviti djelotvoran zračni most i kopneni koridor za dopremu humanitarne pomoći napaćenim stanovnicima tog grada. Zbog opravdane brige za živote i preživljavanje građana Sarajeva, nekažnjeno se prikriva nastavak brutalne agresije na drugim dijelovima Bosne i Hercegovine, kao i operacije etničkog čišćenja prostora koji napada agresor.[166]

Unatoč narušenim muslimansko-hrvatskim odnosima u BiH, delegacija Republike Bosne i Hercegovine na čelu s predsjednikom predsjedništva Alijom Izetbegović i delegacija Republike Hrvatske („cijelo vrhovništvo") na čelu s predsjednikom Republike Hrvatske dr. Franjom Tuđmanom, sastali su se, dva tjedna poslije Helsinkija, u Zagrebu, u vili „Zagorje", 21. srpnja, 1992. godine.

Iz zapisnika sa razgovora, koji je počeo u 12,00 i trajao do 14,05 sati, a nakon pauze, od 20,30 - do 22,15 sati, vidljivo je kako se do *„Sporazuma o prijateljstvu i*

---

[165] Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, Broj: 02-011-466/92, Sarajevo, 07. jula, 1992. godine

[166] www.slobodanpraljak.com

suradnji između Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske“, nije došlo lako.

Naime, Tuđman je, stalno ističući kako je Hrvatska priznala suverenu i nezavisnu BiH, inzistirao na njenom unutarnjem uređenju koje bi se temeljio na **tri konstitutivne jedinice**, a Izetbegović je inzistirao na takvom uređenju koje bi se temeljio na **tri konstitutivna naroda,** tvrdeći kako će, ako se BiH konstituira od tri konstitutivne jedinice, omogućiti Srbima proglašavanje Republike, s konačnim ciljem njena odcjepljenja od BiH i pripojenja Srbiji. O sličnim ambicijama s hrvatske strane, Izetbegović nije govorio. Vjerojatno ne zbog toga jer je bio uvjeren kako Hrvatska tih ambicija nema, nego zbog pristojnosti gosta koji je držao kako dostatno jasnu poruku šalje i Hrvatima, osuđujući srpske teritorijalne pretenzije.

Kako nisu uspjeli doći do jedinstvenog stava u tom ključnom pitanju, napravljen je bipolaran zaključak vidljiv u 1. točki Sporazuma.

Sporazum o prijateljstvu i suradnji između Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske

Predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine i predsjednik Republike Hrvatske,
Polazeći od zajedničkih interesa njihovih zemalja u zaštiti njihove nezavisnosti i teritorijalne cjelovitosti;
Ozbiljno zabrinuti zbog nastavka agresije ostataka Jugoslavenske narodne armije bivše SFRJ i srpskih i crnogorskih vojnih regularnih i neregularnih snaga na njihova područja;
Prihvaćajući rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih narodu br. 752 (1992) od 15. srpnja 1992; br. 757 (1992) od 30. svibnja 1992; br. 758 (1992.) od 08. lipnja 1992; br. 760 (1992) od 18. lipnja 1992; br. 761 (1992) od 29. lipnja 1992; br. 762 (1992) od 30. lipnja 1992. i br. 764 (1992) od 13. srpnja 1992;
Prihvaćajući mišljenja koja je do današnjeg dana donijela Arbitražna komisija Konferencije o Jugoslaviji, napose ona o prestanku postojanja dosadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, a potrebi prestanka njezinog članstva u međunarodnim organizacijama i o načelima na kojima treba riješiti pitanja sukcesije;
Svjesni potrebe da sporazumno riješe pitanja koja su od životne važnosti za njihovu međusobnu suradnju i zajedničko suprotstavljanje agresiji;
Dogovorili su se o slijedećem:

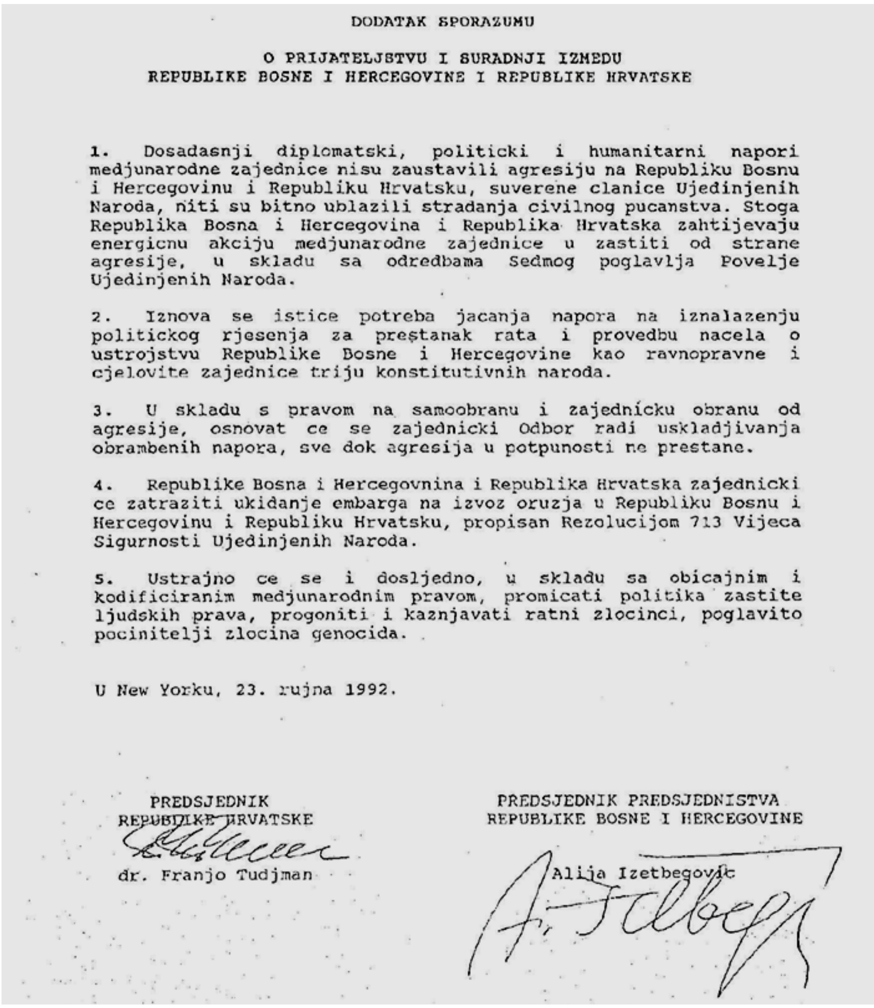
1. Predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine i predsjednik Republike Hrvatske suglasili su se da će buduće državno uređenje Bosne i Hercegovine polaziti od načela pune jednakopravnosti triju **konstitutivnih naroda**: (istaknuo J.Z.) Muslimana, Hrvata i Srba. Ustavno-političko uređenje zemlje temeljit će se na **konstitutivnim jedinicama**, (istaknuo J.Z.) pri osnivanju kojih će se voditi računa o nacionalnim, povijesnim, kulturnim, gospodarskim, prometnim i drugim elementima.
2. Republika Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska će surađivati i međusobno se sporazumijevati, polazeći od poštivanja svojih posebnih interesa i svjesni povezanosti interesa njihovih zemalja, o pitanjima gospodarske i financijske suradnje, industrijske i energetske suradnje, korištenja voda i zaštite ljudske okoline, suradnje u obnovi života na njihovim područjima, rješavanja imovinskih pitanja fizičkih i prav-

nih osoba jedne države u drugoj državi, usklađenja društvenih djelatnosti u njihovim državama, napose na polju rada i socijalne politike, zdravstva, obrazovanja, znanosti, kulture i fizičke kulture, znanstvene i tehničke suradnje, kulturno-prosvjetne suradnje, informiranja, i o pitanjima religije.

3. Državna delegacija Republike Bosne i Hercegovine izražava zahvalnost Republici Hrvatskoj na prihvatu i zbrinjavanju izbjeglica iz Republike Bosne i Hercegovine iznad njenih mogućnosti.
   Republika Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska, suočene s gorućim problemom masovnih progona, posebno muslimanskog i hrvatskog pučanstva Bosne i Hercegovine, surađivat će na zbrinjavanju izbjeglica u Republici Hrvatskoj i drugim zemljama, skupljanju humanitarne i financijske pomoći, izgradnji izbjegličkih centara u sigurnim zonama u Bosni i Hercegovini, te na povratku izbjeglica iz Republike Hrvatske u Republiku Bosnu i Hercegovinu. U tu svrhu potpisat će se poseban protokol o suradnji.
4. Republika Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska surađivat će također, polazeći od zajedničkih i posebnih interesa, na području unutrašnjih poslova i pravosuđa.
5. Predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine i predsjednik Republike Hrvatske sporazumjeli su se da će se, u nastavku dosadašnje suradnje, oni redovno sastajati najmanje dva puta godišnje, a njihove vlade i pojedina ministarstva održavati periodične međusobne sastanke na kojima će razmatrati postignute rezultate i eventualna neriješena pitanja i sva ta pitanja nastaniti rješavati što je prije moguće, u mjeri u kojoj to ulazi u djelokrug njihova odlučivanja, odnosno upućivati svoje prijedloge za rješenje takvih pitanja drugim nadležnim tijelima državne uprave.
6. **Oružani dio Hrvatskog vijeća obrane sastavni je dio jedinstvenih oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine. Hrvatsko vijeće obrane će imati svoje predstavnike u zajedničkom zapovjedništvu oružanih snaga Bosne i Hercegovine.**
   Privremena civilna vlast, nastala u ratnim uvjetima u okviru Hrvatskog vijeća obrane, uskladit će se što prije s ustavnopravnim poretkom Republike Bosne i Hercegovine o čemu će se odmah povesti razgovori u duhu načela iz točke 1. ovog Sporazuma. (istaknuo J.Z.)
7. Republika Bosna i Hercegovina, i Republika Hrvatska uzajamno će omogućiti svojim državljanima stjecanje dvojnog državljanstva.
8. Predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine i predsjednik Republike Hrvatske, polazeći od činjenice da se nastavlja agresija srpskih i crnogorskih vojnih snaga na Republiku Bosnu i Hercegovinu, ali velikim dijelom i na Republiku Hrvatsku, s graničnih područja Republike Bosne i Hercegovine, pozivaju međunarodnu zajednicu, posebno Organizaciju Ujedinjenih naroda, Europsku zajednicu i Sjedinjene Američke Države, da poduzmu stvarne i djelotvorne mjere za energično zaustavljanje agresije na njihove države, za sprečavanje daljnjih ljudskih žrtava, proganjanja i iseljavanja njihovih građana i uništavanja materijalnih dobara.
   U tom cilju obje će države nastaviti dosadašnju uspješnu suradnju i stalnu koordinaciju svojih obrambenih djelatnosti u graničnim zonama između njih. (istaknuo J.Z.)
   Svjesni činjenice da, ako se hitno ne zaustavi agresija na njih, objema državama prijete daljnja razaranja i uništavanja njihovog državnog bića i cjelovitosti, **one će, u slučaju da napori međunarodne zajednice ostanu bezuspješni, razmotriti i poduzeti sve potrebne oblike šire suradnje na vojnom planu i usklađenje vojnih operacija radi definitivnog odbijanja opasnosti koja im prijeti.** (istaknuo J.Z.)

9. Predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, i predsjednik Republike Hrvatske složili su se da se odmah potpiše, sporazum o uspostavljanju diplomatskih odnosa između dviju država na razini ambasada.
10. Vlade dviju država organizirat će, u najkraćem roku, prema potrebi svoje sastanke i sastanke ministarstava svojih država radi zaključenja sporazuma iz njihove nadležnosti prema ovom Sporazumu.
    U Zagrebu, 21. srpnja 1992.

PREDSJEDNIK REPUBLIKE HRVATSKE Dr. Franjo Tuđman [v.r.]	PREDSJEDNIK PREDSJEDNIŠTVA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE Alija Izetbegović [v.r.]

DODATAK SPORAZUMU

O PRIJATELJSTVU I SURADNJI IZMEDU
REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE I REPUBLIKE HRVATSKE

1. Dosadasnji diplomatski, politicki i humanitarni napori medjunarodne zajednice nisu zaustavili agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu i Republiku Hrvatsku, suverene clanice Ujedinjenih Naroda, niti su bitno ublazili stradanja civilnog pucanstva. Stoga Republika Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska zahtijevaju energicnu akciju medjunarodne zajednice u zastiti od strane agresije, u skladu sa odredbama Sedmog poglavlja Povelje Ujedinjenih Naroda.

2. Iznova se istice potreba jacanja napora na iznalazenju politickog rjesenja za prestanak rata i provedbu nacela o ustrojstvu Republike Bosne i Hercegovine kao ravnopravne i cjelovite zajednice triju konstitutivnih naroda.

3. U skladu s pravom na samoobranu i zajednicku obranu od agresije, osnovat ce se zajednicki Odbor radi uskladjivanja obrambenih napora, sve dok agresija u potpunosti ne prestane.

4. Republike Bosna i Hercegovnina i Republika Hrvatska zajednicki ce zatraziti ukidanje embarga na izvoz oruzja u Republiku Bosnu i Hercegovinu i Republiku Hrvatsku, propisan Rezolucijom 713 Vijeca Sigurnosti Ujedinjenih Naroda.

5. Ustrajno ce se i dosljedno, u skladu sa obicajnim i kodificiranim medjunarodnim pravom, promicati politika zastite ljudskih prava, progoniti i kaznjavati ratni zlocinci, poglavito pocinitelji zlocina genocida.

U New Yorku, 23. rujna 1992.

PREDSJEDNIK REPUBLIKE HRVATSKE dr. Franjo Tudjman	PREDSJEDNIK PREDSJEDNISTVA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE Alija Izetbegovic

Dokument br. 8 Dodatak sporazumu RH i BiH (www.slobodanpraljak.com)

Ne znajući kako se politika HVO kreira u Zagrebu, a provodi u Mostaru, Savjetnik veleposlanika u Misiji Bosne i Hercegovine pri Ujedinjenim Narodima, Vitomir Milas Raguž, rođen u Stocu, a živi u Americi od 1974. godine, čovjek koji aktivno djeluje „na promidžbi hrvatskih interesa“, dobronamjerno piše Predsjedniku Hrvatskog vijeća obrane, Mati Bobanu:

Štovani Gospodine Boban (…)
Upoznat sam s nesuglasicama i problemima koji postoje između hrvatskog i muslimanskog naroda glede obrane i političke budućnosti Bosne i Hercegovine. Upoznat sam i s pokušajima, posebno onim s hrvatske strane, da se te nesuglasice riješe na zadovoljstvo obiju grupa.
Međutim, obraćam vam se da bih vas zamolio da ponovo razmotrite stvarnu potrebu za prevladavanjem trenutačnih nesuglasica kao i potrebu za zajedničkim istupanjem predstavnika hrvatskog i muslimanskog naroda u političkoj borbi protiv zajedničkog agresora.
Smatram da je neophodno da Vi, kao predstavnik Hrvata Bosne i Hercegovine u Londonu, zajedno nastupite s predstavnicima legitimne vlade Bosne i Hercegovine na slijedećim i svim budućim razgovorima pod pokroviteljstvom Europske zajednice. Ovo je neophodno da bi se iskazala i pokazala solidarnost između hrvatskog i muslimanskog naroda.
U protivnom smatram da će se nanijeti nepopravljiva šteta interesima hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini kao i hrvatskog naroda u Hrvatskoj.
Ako mi dopustite, želio bih usmjeriti vašu pažnju na samo tri razloga za gore navedeno:

1. **Samostalno istupanje hrvatske delegacije pod vašim vrhovništvom direktno legitimira i djelovanje srpske delegacije koju predvodi ubojica, lažljivac i psihopata. Vašim zajedničkim istupom s vladom Bosne i Hercegovine, Karadžićeva pozicija bi bila znatno oslabljena ili čak eliminirana.**
2. Nadovezujući se na točku 1., **sudjelovanje samostalne delegacije hrvatskog naroda Bosne i Hercegovine daje legitimnost tvrdnji beogradskog režima da je rat u Bosni i Hercegovini etnički rat, a ne brutalna beogradska krađa bosansko-hercegovačkih i hrvatskih zemalja.** (istaknuo J.Z.)

3. Nadalje, samostalnim sudjelovanjem vaše delegacije, Zapadu omogućujete da vas vidi isključivo samo kao još jednog Karadžića, a stoga istom Zapadu dajete i pravo da ukupnu hrvatsku politiku ocjenjuje u istom svjetlu kao i Miloševićevu. Ovo izjednačavanje beogradskog režima s vladom u Zagrebu će biti štetno po hrvatski narod u Bosni i Hercegovini u slučaju strane vojne intervencije u Bosni i Hercegovini kao i u slučaju uvođenja sankcija protiv Hrvatske.
   Došao je trenutak da razlike glede vojne pripremljenosti i budućeg političkog uređenja Bosne i Hercegovine ostavimo iza nas, a za budućnost.
   Imamo zajedničkog neprijatelja i jedini način da se on porazi je da ga se zauvijek protjera istočno od Drine.
   Nema političkog rješenja ovom ratu. Ne smijemo se zavaravati mišlju da ukoliko se plan Europske zajednice ostvari da će mir doći.
   Vrlo dobro znamo što su željene granice Velike Srbije i kako će ih lako biti ostvariti ukoliko i kada se srpskim zahtjevima u ovom krugu udovolji pomoću plana Europske zajednice.

Iako nenastupanje samostalne hrvatske delegacije prividno smanjuje efektivnu zaštitu hrvatskih interesa u Bosni i Hercegovini, ono uistinu sprječava davanje legitimnosti srpskom grabežu bosansko-hercegovačkih i hrvatskih zemalja.
Zajedničko istupanje vaše i sarajevske delegacije nanijet će politički poraz Karadžiću, a donijeti novu političku i moralnu snagu muslimanskim i hrvatskim interesima na međunarodnoj sceni, a ponajviše u zemlji.
Zbog svega ovoga kao i zbog ostalih informacija koje su mi dostupne, zabrinut sam da ukoliko ne pokušate pobijediti zajedničkog agresora zajedničkim snagama, da je više nego moguće da na kraju svega **ostanete zapamćeni, ne kao branitelj Hrvata i oslobodioc Hercegovine, već kao čovjek koji je dozvolio Srbiji da proširi svoje granice zapadno od Drine, prvi puta u posljednjih deset stoljeća.**[167] (istak.J.Z.)

IZVOD IZ SRPSKO-MUSLIMANSKIH POLITIČKIH ODNOSA

Srpsko-muslimanski pregovori su započeti u srpnju 1991. godine jednim razgovorom **Adil Zulfikarpašić** i **prof. Muhamed Filipović** s jedne, te **Radovan Karadžić, Nikola Koljević, Momčilo Krajišnik i Biljana Plavšić** sa druge strane. Postignut, ali nepotpisan, „Sporazum“ je objavljen 01.08.1991. godine u Beogradu kao „usaglašeni tekst“. Tekst tog „historijskog“ srpsko-muslimanskog sporazuma glasi:

Suočeni sa razvojem događaja koji u sebi nose sve veću opasnost konfrontacije naša dva naroda, čiji se interesi historijski ne sukobljavaju i koji nikada nisu imali sukob takve vrste, svjesni svoje odgovornosti pred narodima koje zastupamo i svim narodima Bosne i Hercegovine i Jugoslavije, odlučili smo da u cilju buduće suradnje i mira uspostavimo i potpišemo sljedeći politički Sporazum:

1. Svjesni teškoća koje su naslijeđene i onih do kojih je doveo dosadašnji politički život poslije izbora, odlučili smo da se u duhu otvorenosti i uzajamnog poštovanja, založimo za ostvarenje istorijskih i političkih interesa naša dva naroda. Pri tome, ovo nije sporazum ni protiv koga, već za sve i kao takav biće otvoren svima koji podržavaju načelo zajedničkog života u slobodi i punoj ravnopravnosti.
2. Smatramo da osnovu takvog života čini međusobno priznavanje suverenosti pojedinih naroda i osiguranje punog teritorijalnog integriteta i političkog subjektiviteta naše Republike Bosne i Hercegovine i njenog istovjetnog ustavno-pravnog položaja s ostalim republikama u zajedničkoj državi Jugoslaviji.
3. Po našem mišljenju Jugoslavija ima puno istorijsko opravdanje kao zajednička država potpuno ravnopravnih republika i naroda, te ćemo se zalagati za održanje i razvoj takve zajednice.
4. Saglasni smo da Bosna i Hercegovina treba da bude pravno-politički jedinstvena i demokratski uređena federalna jedinica, sa pravnim ingerencijama na svakom dijelu svoje teritorije, pod uslovom da su savezni ustav i zakonodavstvo osnov pravnog sistema zemlje i garant ravnopravnosti građana, naroda i republika.
5. Izražavamo svoj interes da Hrvati u Bosni i Hercegovini žive sa nama u punoj ravnopravnosti te ih pozivamo da pristupe ovom sporazumu. Bez obzira na položaj Re-

[167] http://www.slobodanpraljak.com/

publike Hrvatske u ili izvan Jugoslavije, Hrvati u BiH su potpuno ravnopravan narod.
6. Međusobni odnosi građana, naroda i republika u Jugoslaviji biće uređeni u zajedničkom ustavu, uz korišćenje evropskih standarda.
7. Svjesni smo da ovaj Sporazum predstavlja tek političku i historijski osnovu za naš trajan i miran zajednički život. Međutim, ovakav politički dogovor otvara prostor za nalaženje najkonstruktivnijih i najracionalnijih rješenja na planu funkcionisanja saveznih odnosno zajedničkih organa: monetarnog sistema, jedinstvenog tržišta, jedinstvenih oružanih snaga, kao i spoljnih poslova.
8. Isto tako, smatramo da je optimalna jugoslovenska zajednica ona koja obuhvata svih šest republika i sve narode koji inicijalno konstituišu takvu zajednicu. Svako istupanje iz takve zajednice, onih naroda i republika koje to žele, podrazumijeva postizanje sporazuma o tome i pružanje garancije za realne interese svake od članica u odnosu na druge.[168]

O tom „Historijskom sporazumu“, jedan od sudionika, prof. Muhamed Filipović - piše:

Pregovori su vođeni na inicijativu Adila Zulfikarpašića i moju. U njima smo učestvovali, s muslimanske strane, nas dvojica, a sa srpske strane pokojni Nikola Koljević i Momčilo Krajišnik. Pregovori su započeli uz punu saglasnost Alije Izetbegovića, koji nam je dao plan da pregovaramo u ime Muslimana, jer mi nismo željeli da pregovaramo bez njegovog mandata, a srpske predstavnike je ovlastio Radovan Karadžić, koji je i sam učestvovao u prvom razgovoru prilikom otpočinjanja pregovora. Inicijativa za pregovore nastala je zbog očitog i stalnog pogoršavanja stanja u zemlji i napetih odnosa između nacionalnih stranaka, od kojih su se neke već uveliko vojno organizirale i naoružavale i ušle u sistem vojnih i policijskih organizacija susjednih država (Jugoslavije i Hrvatske), dok su Muslimani bili bez ikakve podrške sa strane, bez oružja i između čekića i nakovlja, tj. hrvatskih i srpskih želja za prisvajanjem naših teritorija i priključenjem matičnim državama. U razgovoru s Izetbegovićem smo ukazali na sve te okolnosti i krajnje zabrinjavajući tok stvari i zatražili od njega da pregovara sa Srbima, s kojima je njegova stranka bila u savezu i vladala zemljom, a s kojima je bilo najviše napetosti u odnosima. On je rekao da se slaže s nama u analizi i ocjeni da je krajnje vrijeme da se pregovara, ali da njemu Srbi više ne vjeruju, te je nas dvojicu zamolio da pregovaramo u ime Muslimana. Znajući Izetbegovićevu kolebljivost i sklonost da demantira i sebe, a kamoli nas, ja sam kazao da mi trebamo njegovu javnu izjavu da odobrava pregovore i podržava naš pregovarački plan. Mislio sam, naivno, da će to biti dovoljno da se izbjegnu moguće situacije osporavanja našeg pregovaračkog mandata.

Pregovori su otvoreni početkom jula jednim razgovorom, u kojem su učestvovali **Adil Zulfikarpašić i ja s jedne i Radovan Karadžić, Nikola Koljević, Momčilo Krajišnik i Biljana Plavšić** sa druge strane. Karadžić je znao (od Izetbegovića) da smo ovlašteni da pregovaramo i zbog toga je i pristao na pregovore, u kojima su se glavna pitanja ticala naših odnosa i budućnosti Bosne i Hercegovine. Glavno pitanje je bio raspad Jugoslavije, do kojeg je već došlo zbog izlaska iz nje Makedonije, Slovenije i Hrvatske. Pitanje od kojeg su pregovori morali započeti bilo je kako će se Bosna i Hercegovina i njene glavne političke snage ponašati u toj situaciji. Budući da smo mi bili inicijatori pregovo-

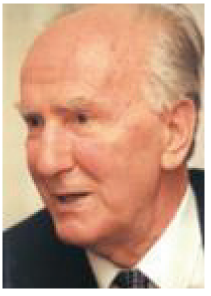
[168] „Oslobođenje“, 02.08.1991.godine. Sporazum je objavljen 01.08.1991, u Beogradu kao „usaglašeni tekst", dok je prema nekim izvorima „usuglašen“ 14.07.1991. godine, a po drugim 12.08. 1991. godine.

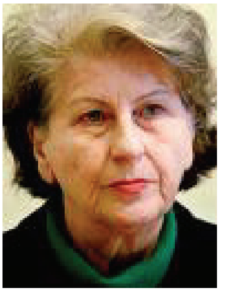
ra, ja sam rekao da smo pregovore inicirali kako bismo na miran i civliziran način riješili glavno pitanje, a to je pitanje odnosa BiH prema Jugoslaviji, koje implicira i odnose između Srba i ostalih naroda u Bosni i Hercegovini. Rekao sam da znam da Srbi žele pod svaku cijenu da Bosna i Hercegovina ostane u Jugoslaviji. Muslimani u načelu nemaju ništa protiv toga, jer mi nismo nikada mislili o nekoj muslimanskoj nacionalnoj državi i ne smeta nam da sa Srbima i Hrvatima živimo u zajedničkoj državi, kao što smo živjeli u cijeloj svojoj historiji. Ono što mi od te zajedničke države zahtijevamo i od čega ni mi nikako nećemo odstupiti, je da Bosna i Hercegovina ostane teritorijalno cjelovita i državno suverena, a Muslimani potpuno ravnopravni, dok se o svim drugim aspektima odnosa u zajedničkoj državi može postići sporazum. S obzirom na ponašanje Srbije u zadnjih nekoliko godina i njenu želju da mijenja stanje stvari u Jugoslaviji i s obzirom na rat u Hrvatskoj, kojeg u stvari vodi Srbija i za koji vjerujem da će se slomiti na lokalnim Srbima, bez obzira na ozbiljne razloge njihovog nezadovoljstva Tuđmanovim režimom i ulaskom ostatka ustaša u taj režim, kao i ustavnim rješenjima koja sve druge narode svode na status manjina u Hrvatskoj, nije ispravno započinjati rat. To govorim zbog Srba. Oni imaju loša sjećanja na ustaški režim, zbog genocida koji su ustaše nad njima vršile, ali Srbi bi trebalo da znaju da su u toj situaciji imali i političku i moralnu podršku svih poštenih ljudi i 80% Muslimana u Bosni i Hercegovini, koji su već u ljeto 1941. godine odlučno odbili ustašku genocidnu politiku u Muslimanskim rezolucijama. Ako bi Srbi danas započeli neki novi rat, a u Bosni i Hercegovini bi taj rat bio rat protiv Muslimana, oni će biti izolirani u svijetu i neće uspjeti u ostvarenju svojih ciljeva. Zbog toga je za nas sve najbolje da postignemo sporazum o uvjetima pod kojim će Bosna i Hercegovina moći ostati u Jugoslaviji i na taj način će Srbi ostvariti svoj najbitniji cilj o ostanku u zajedničkoj državi s ostalim Srbima, a Muslimani biti zadovoljni svojim statusom i položajem Bosne i Hercegovine u budućoj zajedničkoj državi. Jugoslavije više nema i treba stvarati novu zajedničku državu i mi stojimo na stajalištu da to bude savez država koje žele ostati zajedno zbog brojnih historijskih, političkih, kulturnih, ekonomskih i strategijskih razloga, a mi i zbog velike muslimanske manjine u Srbiji i Crnoj Gori. Zulfikarpašić je govorio o tome da pregovori treba da se razlikuju od pregovora koji se kod nas uobičajeno vode i da započnemo od toga što ćemo fiksirati naše minimume, tj. ono od čega ni jedna ni druga strana neće nikako i nikada odstupiti. Mi Muslimani nećemo nikada pristati na podjelu Bosne i Hercegovine i dovođenje u pitanje njene ustavnopravne i historijske individualnosti u bilo kojoj varijanti buduće države. Za Srbe pretpostavljamo da je najvažnije da ne žele izaći iz zajedničke države s ostalim Srbima. Usvajanjem ova dva načela mi smo veoma blizu sporazumu koji može donijeti mir i sigurnost u ovoj zemlji i među nama. Radovan Karadžić je podržao pregovore i rekao da je za Srbe najvažnije da ostanu u Jugoslaviji i u nekoj formi državne veze s ostalim Srbima, ma kakva ona bila, te da je to načelo ono što određuje njihovo političko ponašanje. On podržava pregovore i uvjeren je da oni mogu doprinijeti da se situacija smiri i izbjegnu dalje komplikacije koje prijete miru u zemlji. I ostali učesnici ovih preliminarnih razgovora su izrazili zadovoljstvo zbog otpočinjanja ozbiljnih i sadržajnih razgovora o najbitnijem pitanju naših odnosa, tj. definiciji uvjeta pod kojima je Bosna i Hercegovina spremna ostati u državnoj zajednici sa Srbijom i Crnom Gorom, a da Muslimani budu potpuno ravnopravni u toj zajednici bez ikakvih ograničenja i diskriminacija. Zajedno smo zaključili da ćemo o toku pregovora obavještavati Izetbegovića i posebno Stjepana Kljujića, kako bi i Hrvati bili u toku i kako bi znali da ovdje nema ništa antihrvatsko, osim da mi želimo da spriječimo rat u zemlji i da ne želimo da budemo uvučeni u rat između Srbije i Hrvatske. Taj prvi razgovor mogao se ocijeniti kao veoma dobar početak. Osnovna načela su bila da Bosna i Hercegovina ostane u Jugoslaviji, či-

me bi bio realiziran najvažniji cilj srpske politike, a da Bosna i Hercegovina zadrži puni suverenitet, ostane u svojim historijskim granicama sa statusom države koja s ostalim članicama zajedničke države ima spoljnju politiku, vojsku, carine, novac i opću ekonomsku politiku, dok je u svim ostalim aspektima samostalna. U budućim pregovorima je trebalo ove elemente konkretizirati u osnovnim definicijama budućih odnosa. Koljević je zamolio da se o tome zvanično obavijesti i Slobodan Milošević, jer je u cijelu stvar involvirana i Jugoslavija. Kako mi nismo imali ništa protiv toga, to je ovaj prvi sastanak završen sa osjećanjem da smo uspješno otvorili pregovore i postavili solidnu osnovu za sporazum.
Osjećanje da je učinjeno nešto dobro imalo je svoje opravdanje u daljem toku pregovora koje smo vodili Adil i ja s Koljevićem i Krajišnikom. Oni su informirali rukovodstvo SDS-a, a mi smo informirali Izetbegovića o toku pregovora, a u potrebnoj mjeri i Stjepana Kljujića. Nije prošlo mnogo vremena, a mi smo došli do nacrta sporazuma u kojem su izraženi elementi o kojima smo se sporazumjeli. Sporazum je predviđao da smo saglasni oko toga da Bosna i Hercegovina ostane u okviru zajedničke države sa Srbijom i Crnom Gorom, uz uvjet da ima položaj potpuno ravnopravne i suverene države jednak ovim dvjema i da je neovisna i suverena u onoj mjeri u kojoj su to i one u odnosu na sopstvenu sudbinu. Bosna i Hercegovina mora ostati u svojim historijskim granicama koje su nepovredive. U njoj ne može biti nacionalno definiranih teritorija. Zajednička država će biti savez država (naš stav) ili savezna država (stav srpske strane), gdje je došlo do jedinog razmimoilaženja, a dogovor će dobiti podršku EU. U Bosni i Hercegovini neće biti unutarnjih teritorijalnih separacija. Vojska koja će biti stacionirana u Bosni i Hercegovini biće sastavljena od Bosanaca i Hercegovaca i njom će komandovati general koji je Bosanac ili Hercegovac. U zajedničkoj državi će delegacije država članica imati veto u svim pitanjima koja se tiču opstanka i vitalnih interesa njihovih nacija i država. Kada je sve ovo utvrđeno, održan je plenarni sastanak pregovarača uz učešće lidera obje strane, tj. Izetbegovića i Karadžića, na kojem smo pokojni Nikola Koljević i ja izložili ono oko čega smo postigli sporazum, kao i ono oko čega se još nismo potpuno složili (savez država ili savezna država). Izetbegović, koji je prilikom dolaska iz posjete SAD, na aerodromu izjavio da zna da su pregovori u toku i da ih odobrava, sada je izjavio da smatra da su pregovori uspješni i da je nacrt teksta budućeg sporazuma dobar te predložio da "dvojica profesora" (Koljević i ja) definiraju konačnu verziju teksta. Na to sam ja upozorio da nismo došli do pune saglasnosti oko prirode buduće zajedničke države, što je on ocijenio kao marginalno. Srpska strana je tražila da pregovarači odu u Beograd i da se razgovara i s Miloševićem. To nije bilo nužno jer je on svakodnevno bivao informiran (Koljević ga je svaki dan obavještavao o toku pregovora), ali smo mi prihvatili taj zahtjev i zbog naših partnera, ali i zbog toga da ocijenimo kako se onaj koji vodi cijelu srpsku politiku odnosi prema cijelom pitanju. S Miloševićem smo razgovarali Zulfikarpašić i ja. On je bio zadovoljan postignutim i počeo je govoriti o tome kako Srbi nemaju ništa protiv Muslimana i kako u Beogradu ima 150.000 Muslimana, a u ostaloj Srbiji gotovo pola miliona, da ne računa Albance. Na to sam mu ja replicirao da je Beograd jedno, a Sandžak ili Bosna i Hercegovina drugo, a i što se tiče Muslimana u Beogradu, kad ih ima 150.000, upitao sam ga zašto im već 40 godina odbijaju zahtjev za izgradnju barem još jedne džamije nego se tiskaju u maloj Bajrakli džamiji, dok Srbi sebi grade najveći hram na Balkanu. Predložio sam da se ne razgovara o blagodeti položaja Muslimana u Srbiji nego o rješenju pitanja odnosa naših država. On se složio i odmah predložio da u smislu potvrde dobre volje i ozbiljnosti njihovog odnosa prema ovom sporazumu, kako je u Bosni i Hercegovini većina Muslimana, on predlaže da prvi predsjednik buduće države bude Alija Izetbegović, a da Bosna i Hercegovina bude je-

dinstvena vojna oblast u kojoj će služiti samo Bosanci i Hercegovci i da komandant te oblasti uvijek bude general koji je Musliman. Sve ovo je našlo snažnog odjeka u srpskoj, ali i bosanskoj javnosti, osobito ondje gdje Srbi i Muslimani žive pomiješani. Odnosi su relaksirali i svijet je odahnuo. Međutim, to se nikao nije svidjelo Tuđmanu, koji je Bosnu i Hercegovinu tretirao kao stratešku rezervu i želio je da Muslimani postanu tampon između Srba i Hrvata.[169]

Zulfikarpašić

Filipović

Plavšić

Krajišnik

Fotografija br. 35 Kreatori „Historijskog sporazuma“ Srba i Muslimana (Foto: http://images.google.hr)

- Nakon propalog „Historijskog sporazuma“ Srba i Muslimana i notorne velikosrpske vojne ekspanzije, (koja se *nota bene,* kako u hrvatskoj, tako i u BiH, već zahuktala)
- nakon proglašenja „država u državi“ - „Republike Srpske“ i „Herceg Bosne“
- nakon sporazuma tih dviju „država“ (Boban-Karadžić) u Grazu
- nakon proglašenja HVO-a, (za kojeg Alija Izetbegović kaže kako je to „u najtežem trenutku za BiH“ zabijanje noža u leđa „narodu kojem on pripada“) te
- nakon sporazuma Tuđman-Izetbegović u Zagrebu, (u kojem Hrvati, kao i Srbi, inzistiraju na vlastitoj „konstitutivnoj jedinici“)

sve tri nacionalne zajednice će, slijedom *te i takve politike* krenuti u ofanzivu na *Lebensraum.*[170]

Razbuktat će se rat - svi protiv svih. Granice će biti crtane - topovima.

Kako je taj proces (crtanje granica topovima) tekao 189 dana u Bosanskoj Posavini, u razdoblju od 03. ožujka do 07. listopada 1992. godine, predočiti ću kronologijom događanja.

[169] http://www.nezavisne.com/kolumne/vijesti/30644/Historijski-sporazum.html
[170] Životni prostor

Ključni događaji za početak rata u Bosanskoj Posavini

28. lipnja 1989.
Na Vidovdan, na Gazimestanu, na proslavi 600 god. Kosovske bitke, predsjednik SK Srbije Slobodan Milošević, na vrhuncu svoje moći, pred 600 000 ljudi, otvoreno je najavio završnu borbu za političku i teritorijalnu rekonstrukciju Jugoslavije - rušenjem Ustava SFRJ iz 1974. god.: *„Šest vekova kasnije, danas, opet smo u bitkama. One nisu oružane, mada i takve još nisu isključene“.*

22. siječnja 1990.
Na 14. kongres SKJ u Beogradu, velikosrbi komunističke provenijencije su svojom politikom natjerali slovenske, a potom i hrvatske kolege, da napuste kongres. Time su, nakon Titove smrti, slomili posljednjeg čuvara Jugoslavije koji nije podržavao prekrajanje zemlje po „Memorandumskom“ planu. Ostala je samo JNA u kojoj su dominirali Srbi.

22. travnja 1990.
Održani su višestranački izbori u Sloveniji, 06. svibnja u Hrvatskoj, 18. listopada u Bosni i Hercegovini…

17. kolovoza 1990.
Srbi u Hrvatskoj dižu „balvan revoluciju“ s ciljem realiziranja Miloševićeve politike *„svi Srbi u jednoj državi“.* Posrbljena JNA se počinje razmještati „na nove granice Jugoslavije“ crtom: Karlobag - Ogulin - Karlovac - Virovitica.

26. ožujka 1991.
Franjo Tuđman i Slobodan Milošević u Karađorđevu razgovaraju o mogućoj podjeli BiH na način: *„Srbima naseljena područja ... pripojiti Srbiji, a područja naseljena Hrvatima Hrvatskoj. Time bi se osiguralo stvaranje male muslimanske ili islamske države u srednjoj Bosni“.*

18. studenog 1991.
Institucionaliziran je hrvatski separatizam u BiH - uspostavom Hrvatske zajednice Herceg Bosna.

28. studenog 1991.
GSHV je ustrojio OGIP sa zadaćom: *„ustrojavanje postrojbi i naoružavanje Hrvata Bosanske Posavine s ciljem obrane 'hrvatskih' prostora, te onemogućavanje djelovanja JNA po postrojbama HV u graničnom prostoru RH, kao i onemogućavanje njihovog eventulanog prebacivanja u RH“.*

01. ožujka 1992.
Raspisan je referendum svih građana BiH na kojemu je 67% biračkog tijela izašlo na glasovanje, a 98% se izjasnilo za nezavisnu, suverenu i samostalnu državu BiH u svojim tadašnjim granicama.

III.
KRONOLOGIJA

Zašto me ubijate?
Pa što, zar vi ne stanujete s one strane vode?
Prijatelju, kad biste stanovali s ove strane,
ja bih bio ubojica i bila bi nepravda da vas ovako ubijem;
ali ako vi stanujete s one strane, ja sam junak, i to je pravedno.
Pascal

PRVE ORUŽANE BORBE

03. ožujak 1992.

Zahvaljujući elementarnom političkom razumu hrvatskih i muslimanskih čelnika s prostora Bosanske (i Hrvatske) Posavine, tijekom cijelog rata u BiH, između ove dvije etničke zajednice, na prostoru Bosanske Posavine, nije došlo do oružanog sukoba.
Do prvog oružanog sukoba između srpskih i hrvatsko-muslimanskih snaga u BiH došlo je u Bosanskom Brodu 03. ožujka 1992. god. Kako je počeo taj prvi organizirani oružani otpor velikosrpskim imperijalističkim planovima u BiH vidljivo je iz narednih izvješća i kazivanja sudionika.

Frano Piplović predsjednik Kriznog štaba SO Slavonski Brod

SZUP - Zauzimanje mosta na r. Savi onemogućio je Stjepan Blažanović

U poslijepodnevnim satima naoružani srpski ekstremisti zauzeli su policijsku kontrolnu kućicu na mostu između Bosanskog i Slavonskog Broda[171], a zauzimanje samog mosta onemogućili su im naoružani građani hrvatske nacionalnosti - 30 osoba u maskirnim odorama pod vodstvom Stjepana Blažanovića[172]. Potom su pristigle specijalne postrojbe MUP-a BiH iz Bihaća i Doboja (koje su) potisnule četnike i zauzele most.[173]
U grad dolazi pomoćnik ministra MUP BiH Avdo Hebib s članovima vlade BiH i predstavnicima HDZ BiH. Sastaju se s čelnicima SDS-a Bosanski Brod koji od njih traže: nesmetan prelaz srpskom pučanstvu u Slavonski Brod i RH, da MUP RH dostavi popis osoba srpske nacionalnosti kojima je zabranjen ulazak u RH, povratak otpuštenih Srba (700 osoba) na posao u tvornicu 'Đuro Đaković' ili isplaćivanje naknade.
Zapovjedništvo II. vojne oblasti (JNA) nudi usluge posredovanja u izmirivanju sukobljenih strana.[174]

OG „Istočna Posavina“ - Zauzimanje mosta onemogućili su MUP BiH i naše postrojbe u BiH

Budući da su četničke jedinice iz pravca Liješća nastavile nastupanje prema centru grada Bosanskog Broda, čime su i neposredno ugrozile most, pripadnici policije MUP BiH

---

[171] Ivo Mijić, Načelnik 101. br. HVO je ustvrdio autoru (10. srpnja 2009. god.) kako **nije istina** da su „srpski ekstremisti zauzeli policijsku kontrolnu kućicu na mostu između Bosanskog i Slavonskog Broda. „Srpski ekstremisti“ su, tvrdi Mijić, bili učinkovito spriječeni u prelasku semafora, pa tako nisu niti došli do policijske kontrolne kućice, niti su je zauzeli.

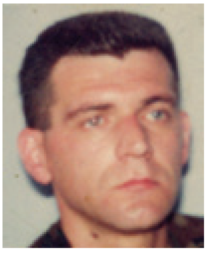
[172] Ivo Mijić, Načelnok 101. br. HVO je ustvrdio autoru (10. srpnja 2009. god.) kako **nije istina** da je „30 osoba u maskirnim odorama pod vodstvom Stjepana Blažanovića“ onemogućilo zauzimanje mosta.

[173] Ivo Mijić, Načelnik 101. br. HVO je ustvrdio autoru (10. srpnja 2009. god.) kako **nije istina** da su „specijalne postrojbe MUP-a BiH iz Bihaća i Doboja potisnule četnike i zauzele most. Mijić tvrdi kako su „specijalne postrojbe MUP-a BiH iz Bihaća i Doboja“, odmah po otpočinjanju napada na semafor (pored kojeg je bila policijska kontrolna kućica), napustili svoj položaj na mostu i otišli u hotel „Ada“.

[174] SZUP - Informacija od 05. i 09.03.1992. god.

i naših postrojbi u BiH otvorili su vatru na iste s namjerom zaustavljanja napredovanja njihovih snaga.
U ovom trenutku još uvijek je u toku sukob srednjeg intenziteta pješadijskim oružjem i oruđima. Prema prvoj procjeni na četničkoj strani sudjeluje oko 500 naoružanih ljudi. S naše strane uključeno je oko 200 ljudi u obrani mosta i centra grada s bosanske strane.
(Dana) 02.03.1992. god. smo Vas izvijestili da smo pripremili jedinicu jačine čete u civilu za eventualnu intervenciju na području grada Bosanskog Broda.
Tražimo Vaše dopuštenje za upotrebu naše jedinice na navedeni način ove noći.[175]

Sudionioci - Zauzimanje mosta onemogućili su bosanskobrodski dragovoljci

Josip Bilić
Zapovjednik
101 br. HVO

O prvom organiziranom oružanom otporu velikosrpskim imperijalističkim planovima u BiH (u Bosanskom Brodu) autoru su vrlo uvjerljivo govorili vodeći sudionici događanja. Prema njihovu kazivanju, okupaciju Bosanskog Broda od strane srpskih snaga (JNA, TO i paravojne formacije), spriječili su, u više spontanom nego organiziranom otporu, dragovoljci, bosanskobrodska policija i 13 HOS-ovaca na čelu s Antom Prkačinom.

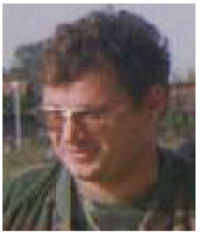
Ante Prkačin
Zastupnik u
HD Saboru RH

Početak, tijek i završetak borbe - telegrafski:[176]

03. ožujka

- Most na savi između Bosanskog i Slavonskog Broda kontrolirala je Specijalna policija MUP-a BiH s jednim ojačanim vodom (oko 50 ljudi). U PU se nalazila, hrvatsko-muslimanskim snagama lojalna, bosanskobrodska policija, predvođena Zvonkom Matanovićem, a u blizini semafora dvadesetak dragovoljaca.
- U 15,15 sati - Srpske snage su, iz bosanskobrodske Stadionske ulice krenule prema semaforu, udaljenom oko 200 metara od mosta na rijeci Savi i od PU. Namjera im je bila, prvo zauzeti policijsku upravu, a potom i sam most. Te tri otporne točke (semafor, PU, most) su činile trokut.
- U 15,20 sati - Dežurni Specijalne policije MUP-a BiH su napustili svoj položaj na mostu i otišli u hotel *„Ada“*.
- U 15,25 sati - Otpor napredovanju srpskih snaga prema PU odnosno mostu, pružili su bosanskobrodski policajci i naoružani dragovoljci na čelu sa Zdravkom Marinićem Baburom.
- U 15,30 sati - Otporu se pridružuju i dragovoljci iz Tuleka, predvođeni Blažanom Kljaićem, dragovoljci iz Rita, predvođeni Mustadagić Nedinom te dragovoljci iz Mahale, predvođeni Matom Dusparom.

175 OGIP, Zapovjednik - GS HV, Broj 52-1, Slavonski Brod, 03.03.1992. god.
176 Prema (ne usuglašenom) kazivanju zapovjednika i načelnika 101. br. HVO Josipa Bilića i Ive Mijića te Ante Prkačina, Željka Barišića i Zdravka Marinića Babure, autoru (srpanj-kolovoz 2009.).

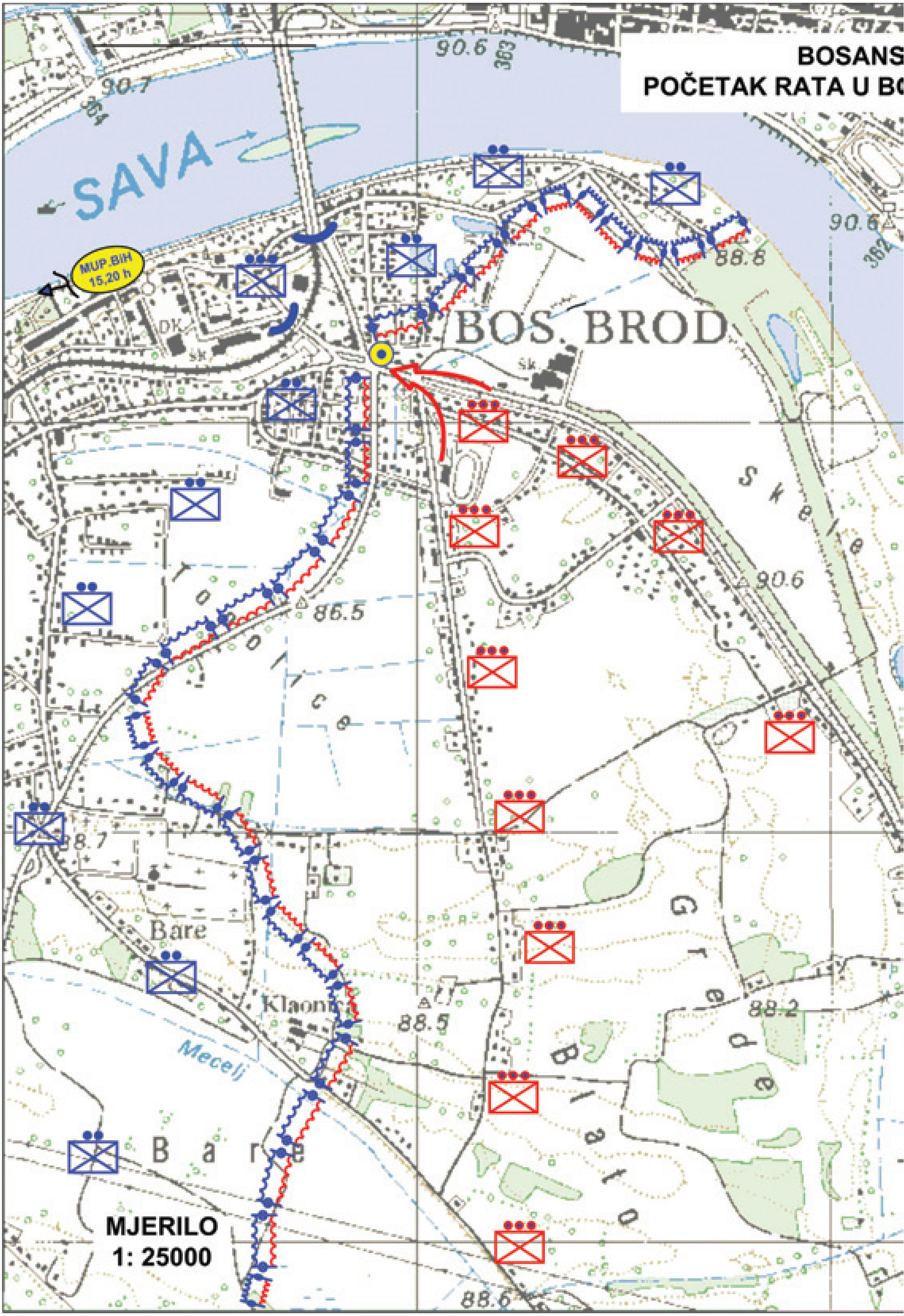

Željko Barišić

- U 15,45 sati - U borbu se uključuje devet, a naknadno još dvadesetak dragovoljca iz Korača, predvođeni Željkom Barišićom, te 18 dragovoljaca iz Novog Sela, predvođenih Ivom Mijićem.
- S tim hrvatsko-muslimanskim snagama je zaustavljen pokušaj srpskih snaga u brzom zauzimanju planiranih objekata.
- U 23,15 sati (na inicijativu zapovjednika 1/157. br. HV, bojnika Stipe Šimića) - Braniteljima Bosanskog Broda se pridružuje i 13 HOS-ovaca iz Slavonskog Broda, predvođenih hrvatskim saborskim zastupnikom i jednim od lidera HSP-a Antom Prkačinom. Prkačin je, odmah po uvođenju u situaciju od strane Josipa Bilića, dio svojih ljudi rasporedio u Lamele, dio u Rit, a dio u Mahalu. Potom je, radi dizanja morala bosanskobrodskih branitelja, s Josipom Bilićem obišao cijelu crtu obrane.
- U 24,00 sati - Puščana vatra je prestala na zahtjev srpske strane - zbog pregovora.

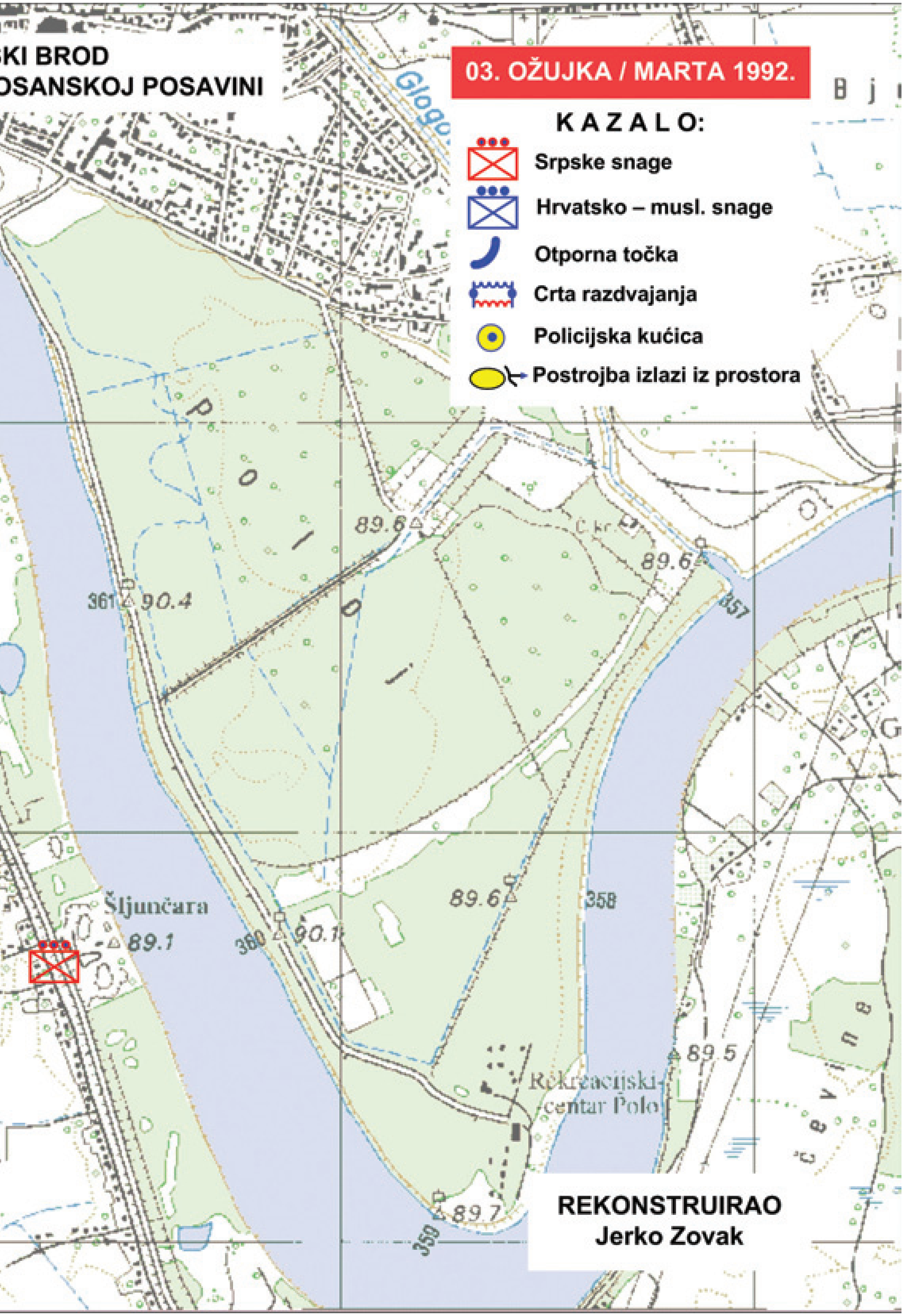
04. ožujka

- U 02,00 sati, - U „Skupštini opštine" Bosanski Brod su počeli pregovori. Sa Srpske strane su (u dva automobila) na pregovore došli Miro Radovanović, predsjednik Srpske opštine Bosanski Brod i Mihajlo Sremac.
- U 03,30 sati - Na povratku srpskih pregovarača iz „opštine", netko od dragovoljaca je samoinicijativno na njih otvorio vatru i pritom ranio Mihajla Sremca. Na zapovijed bosanskobrodskog Kriznog štaba, vatra je prekinuta, a ranjeni Sremac je oslobođen.
- Oko 04,00 sati - Nakon povratka srpskih pregovarača na prostor koji su oni kontrolirali, prvi put je počelo intenzivno granatiranje grada, minobacačima 82 i 120 mm.
- U 07,00 sati - Pridolazećim hrvatsko-muslimanskim dragovoljcima je podijeljeno oružje iz policijske uprave te, tu noć iz OG „Istočna Posavina" poslanih, 10-12 sanduka pušaka M-48.
- U 09,00 sati - Pod vodstvom Ante Prkačina razoružana je Specijalna policija MUP-a BiH u Hotelu *„Ada"* te zajedno s pomoćnikom ministra MUP-a BiH Avdom Hebibom, „upućena kući".
- U 11,15 sati - Ante Prkačin sa svojih 13 HOS-ovaca i ratnim plijenom („par pušaka i jedan pas") vratio se u Slavonski Brod.
- U 11,30 sati - Prestaje granatiranje i puškaranje.
- U 12,00 sati - Uslijedilo je primirje.

Borbom uspostavljena crta razgraničenja između srpskih i hrvatsko-muslimanskih snaga u Bosanskom Brodu ostat će nepromijenjena sljedećih 65 dana. Do 08. svibnja 1992. Do protunapada hrvatsko-muslimanskih snaga, kojeg je zapovjedio zapovjednik OG IP pukovnik Vinko Štefanek. Napad je zapovjeđen s ciljem odbacivanja neprijatelja kako bi bio onemogućen u daljnjem granatiranju Slavonskog Broda i okolnih sela, odnosno, u vođenju „rata s distance".

BOSANS
POČETAK RATA U BO
SAVA
MUP BiH 15.20 h
BOS. BROD
Bare
Klaonica
Mecelj
B a r e
G r e d e
B l a t o
MJERILO
1: 25000

SKI BROD
OSANSKOJ POSAVINI
03. OŽUJKA / MARTA 1992.
KAZALO:
Srpske snage
Hrvatsko – musl. snage
Otporna točka
Crta razdvajanja
Policijska kućica
Postrojba izlazi iz prostora
Šljunčara
Rekreacijski centar Polo
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

Počelo iseljavanje nesrpskog stanovništva iz Bosanskog Broda

S oružanom borbom počelo je i iseljavanje nesrpskog stanovništva s područja Bosanske Posavine. Već 04. ožujka, 1992. godine u Slavonski Brod je prebjeglo ukupno 1.140 osoba koje su evidentirane i organizirano smještene na području grada.[177]

Tijekom noći istog dana, srpske snage iz prigradskog naselja Brodsko Polje ispalili su pedesetak minobacačkih mina na središte Bosanskog Broda i područje oko mosta, a ujutro je vođa srpskih ekstremista, Miroslav Radovanović, pozvao na prekid vatre te postavio zahtjev da JNA preuzme kontrolu mosta i svih važnijih punktova u gradu, da se ne proglasi neovisna BiH jer su, prema njemu, u takvoj državi ugroženi srpski životi.[178]

Do oružanog sukoba i pobune srpskih ekstremista u pravilu je dolazilo na područjima gdje su nesrbi činili većinu.

> Namjera JNA je da se postavi između sukobljenih snaga, te se na taj način stacionira na područja gdje nije imala svoja uporišta do 03.03.1992. godine, s prvenstvenim ciljem zauzimanja i stavljanja pod svoju kontrolu mostova na rijeci Savi, kod Bosanskog Broda i Šamca. Po svemu sudeći, **cilj oružanog sukoba srpskih ekstremista protiv hrvatskog i muslimanskog naroda je da se umjereni Srbi opredijele za opciju srpskih ekstremista, a nakon toga bi slijedio zahtjev SDS-a da se ubrzaju pregovori oko stvaranja tri državotvorne zajednice na području BiH.** [179] (istaknuo J.Z.)

Dakle, oružani sukob u Bosanskoj Posavini je počeo ambicijom velikosrpskih ekstremista iz Liješća i Bosanskog Broda da ovladaju cijelim gradom i mostom na Savi. U cilju sprečavanja njihovih ambicija i potpune kontrole zbivanja u prostoru svoje zone odgovornosti, Zapovjedništvo OG „Istočna Posavina" od hrvatsko-muslimanskih snaga je tražilo potpunu podčinjenost i cjelovit nadzor nad dijelom teritorija Bosanske Posavine koji su oni kontrolirali. Vidljivo je to iz naredne zapovijedi zapovjednika OGIP zapovjedništvu obrane Bosanski Brod.

1. Od zapovjednika obrane Bosanskog Broda tražim potpunu kontrolu nad postrojbama i potpuno izvršenje zapovijedi.
2. Obzirom da smo u zadnja dva dana dodatno naoružali znatan broj ljudstva, zapovjednik obrane Bosanski Brod zadužuje se da od naoružanog ljudstva formira jedinice i imenuje zapovjednika (četa, vodova i odjeljenja).
3. Svim jedinicama precizno odrediti položaje na terenu, zone odgovornosti, zadatke i sustav vatre. Posebno odrediti lokaciju i zadatke različitih oruđa za protuoklopnu borbu i druga oruđa. Ovo izvršiti osobno ili preko zapovjednika četa odrediti vatrene položaje.

---

[177] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

[178] SZUP, pomoćnik ministra, Jerko Vukas - dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Vekić, ministar unutarnjih poslova RH, Ivan jarnjak, zamjenik ministra unutarnjih poslova, Informacija o sigurnosno-političkoj situaciji u Bosni i Hercegovini, Urbroj: 80/75, od 05.03.1992. god.

[179] Isto

4. Odmah pristupiti inženjerijskom uređenju položaja - kopanje zaklona, izrada skloništa, fortifikacijske prepreke, miniranje itd.
5. Biti u stalnoj vezi s zapovjedništvom općina Derventa, Odžak i Bosanski Šamac. Imati stalnu vezu sa selom Dobra Voda na komunikaciji Podnovlje - Liješće i ojačati ih streljačkim naoružanjem i protuoklopnim sredstvima.
6. Imati u pripravnosti jednu jedinicu prema vlastitom izboru za intervenciju na prethodnom pravcu, koja bi ojačala postojeću jedinicu u Dobroj Vodi.
7. Neprekidno pratiti kretanje i namjere neprijateljske žive sile i tehničkih sredstava na području općine Bosanski Brod i susjednih općina i o tome obavještavati ovo zapovjedništvo.
8. Detaljan pismeni izvještaj o izvršenju prethodnih aktivnosti dostaviti mi najkasnije 06. ožujka, 1992. godine do 09,00 sati o svim prethodnim aktivnostima na osnovi naših ranijih zapovijedi kao i izvještaj o sadašnjem stanju, te rasporedu naših jedinica.
9. Ubuduće dostavljajte svakodnevni pismeni izvještaj do 09,00 sati za prethodni dan, a izvanredne izvještaje po potrebi i mojoj zapovijedi.Tjedne izvještaje dostavljati svakog ponedjeljka do 10,00 sati.[180]

Fotografija br. 36 Dubočac, 1992. (http://broco.blog.hr, 22.07.2009.)

[180] OGIP, Zapovjednik - Zapovjedništvu obrane Bosanski Brod, Zapovijed Op.br.2, Str. pov. Broj 51-2, Slavonski Brod, 05.03.1992. god.

PRVA ETAPA NAPADNIH AKTIVNOSTI VRS

Koristeći se početnom vojnom nadmoći, srpske snage su 03. ožujka, 1992. godine krenule u svoju prvu vojnu kampanju s ciljem osvajanja i stavljanja pod nadzor cijele Bosanske Posavine. S manjim i većim uspjesima njihova inicijativa je trajala sve do 08. svibnja, 1992. godine, kada je pokrenut hrvatsko-muslimanski protunapad.

Tijekom cijelog rata, a posebno na početku oružanih sukoba, zapovjedništvo OGIP je imalo problema s ustrojstvom zapovjednog lanca i subordinacijom tijekom borbenih djelovanja, te s organiziranim i kontroliranim naoružavanjem postrojbi u Bosanskoj Posavini. O tome zapovjednik OGIP izvješćuje GSHV:

> Informacije da su učestvovali pripadnici HOS-a ili da je saborski zastupnik Ante Prkačin rastjerao četnike (*Slobodni Tjednik*) ne odgovaraju istini. Prkačin je sa 12 ljudi prešao Savu, ali nije utjecao na tok događaja, čak naprotiv, otvaranjem vatre poslije prvog primirja prouzročio je nastavak oružanog sukoba i vatru na grad sa MB 120 mm. Raznim kanalima se nabavlja, prebacuje i dijeli oprema i naoružanje, bez potrebne evidencije i sigurnosti. Stoga molimo da se sva materijalna pomoć snagama u Bosanskom Posavlju usmjeri preko ovog zapovjedništva i 157. brigade, jer imamo uspostavljenu organizaciju, evidenciju i sredstva da se sve izvede uz relativno visok stupanj sigurnosti.[181]

Zahvaljujući hrvatskom političko-vojnom nejedinstvu u ideji-projektu i načinu njegova ostvarenja, bilo je i zakulisnih metoda naoružavanja postrojbi i pojedinaca. Zbog toga što vrhovništvo nije organiziralo jedinstveno ustrojen i kontroliran sustav naoružavanja, bujale su sumnjive, (a često i neskrivene) ratnoprofiterske inicijative i akcije. Ma koliko bio razumljiv ljudski egoizam i individualna pohlepa, ma koliko, iz povijesti, bile poznate metode *prvobitne akumulacije kapitala* - ratnim profiterstvom, nerazumljiva je tolika blagonaklonost državnih dužnosnika prema *tim i takvim* „domoljubima".

Frano Supilo bi rekao „Tko se bavi javnim poslovima narodnim, mora imati čist značaj i čiste prste."[182]

Tijekom naoružavanja hrvatskog (i muslimanskog) naroda u RH i BiH, konspirativnost je bila i opravdana i razumljiva, kako prema neprijatelju tako i prema suspektnom dijelu europskih promatrača. Međutim, konspirativnost prema hrvatskom državnom računovodstvu nije bila opravdana - ali jeste razumljiva.

U koju kategoriju spada dokument koji slijedi, nije mi poznato. Jesu li ovakvi dokumenti i rasprostranjene priče među vojnicima, narodom i dijasporom o ratnom profiterstvu - istina, ili objede i klevete?[183]

---

[181] OGIP - GS HV, Izvješće Broj 2 - 16, Slavonski Brod, 11.03. 992. god.

[182] Frano SUPILO, Skupštinski govor od 02.02.1907.

[183] Autoru nije poznat niti jedan slučaj ratnog profiterstva kojeg je država procesuirala i sankcionirala, kako u hrvatskoj tako i u BiH.

Zagreb,09.svibnja 1992 god.

I Z J A V A

Ja **KESEROVIČ AHMED**, rođen 19.01.1961 godine u Gradašcu a trenutno nadim za potrebe teritorijalne obrane B.H., sam kupio dana 03.svibnja 1992 godine u 108.pukovniji na Vinogorju kod Broda od visokog časnika H.V **PAVE SOČKOVIČA** oružje :

- 30 pušaka M-48
- 14 polu automatskih pušaka
- 500 komada streljiva 9 mm itd...

Za isti materijal sam platio iznos od 30 900 DM (trideset tisuća i devet stotina njemačkih maraka) koji je skupljen od naroda na mom području za ratne potrebe teritorijalne obrane.

Ja nisam jedini koji je kupio od dotičnog ratni materijal i izjavljujem da poznajem više ljudi na našem terenu koji su također kupovali oružje na istom mjestu.

Izjavu dajem u svrhu otkrivanja kriminala na teritoriju Hrvatske a na račun naroda Bosne i Hercegovine i ostalih koje je zahvatio ovaj prljavi rat.

Sve gore navedeno osobno potpisujem i jamčim za istinu koju ću po potrebi priznanicama dokazati.

KESEROVIĆ AHMED

Izjavu primio ANĐELKO ĐEREK

BROJ OSOBNE KARTE : BH04936803

OSOBNI BROJ : 1901961181942

Dokument br. 9 Dokument kleevete ili još jedno uzaludno upozorenje? (www.slobodanpraljak.com)

Protektorske ovlasti zapovjednika OGIP-a u Bosanskoj Posavini

Obraćajući se pismeno zapovjedniku obrane Bosanskog Broda, Filipu (Pilipu) Kuprešaku, zapovjednik OGIP, poručnik Ivo Petrić, pokušava kontrolirati situaciju pozivajući se na „zapovijedi Glavnog stožera HV“ koje mu daju *protektorske* ovlasti u Bosanskoj Posavini.

Pukovnik Mirko Lončarević, prvi načelnik OGIP-a

Obzirom da je ova Operativna grupa, po zapovijedi Glavnog stožera HV, zadužena i nadležna za osam općina Bosanske Posavine, između ostalog i za općinu Bosanski Brod, ovo Zapovjedništvo, kao pretpostavljena komanda ima jedino pravo i obvezu izdavati zapovijedi, poduzimati mjere i rukovoditi pripremama za obranu ovog područja. (Istaknuo J.Z.) Obzirom da je u posljednje vrijeme učestalo miješanje drugih postrojbi, pojedinaca i slično, skrećem Vam pozornost da ste dužni i obvezni postupati po zapovijedi jedino ovog zapovjedništva.

1. U zoni odgovornosti Vašeg zapovjedništva ima pojava neovlaštenog zapovijedanja jedinicama, čak zatvaranja i držanja u pritvoru od strane neovlaštenih osoba i tome slično. S tim u vezi skrećem pozornost da ste jedino Vi imenovani na dužnost zapovjednika obrane Bosanskog Broda, da ostali članovi zapovjedništva i postrojbi u Vašoj zoni odgovornosti nisu imenovani. Molim da mi dostavite prijedlog za imenovanje zapovjedništva i zapovjednika postrojbi. Prethodno izvršite konzultacije sa Kriznim štabom općine Bosanski Brod.
2. Obzirom da je noću 12./13. 03. 1992. godine na području Vaše općine neovlašteno priveden i zadržan u pritvoru, od strane neovlaštenih osoba (po nalogu samozvanog načelnika sigurnosti gospodina Bilića) gospodin Stjepan Blažanović, koji je od strane ovog zapovjedništva angažiran za izvršenje nekih zadataka na području Vaše općine, s tim u vezi

Z a p o v i j e d a m

1. ODMAH i bezuvjetno pustiti gospodina Blažanovića na slobodu.
2. Od gospodina Bilića uzeti izjavu u vezi sa incidentom i osobno me o tome obavijestiti u roku od 24 sata.[184]

Sredinom ožujka 1992. godine, na području Bosanskog Broda, intenziviraju se borbe između snaga tzv. „srpske opštine“ i općine Bosanski Brod. Borbe su izazvali pripadnici JNA na sahrani jednog građanina u Bosanskom Brodu. Sukob je prestao oko ponoći, a granate su padale na Klaonicu, u krug Rafinerije i oko Terminala (tečnih tereta). Četiri su osobe ranjene u tim borbama i to tri civila i jedan pripadnik obrambenih snaga Bosanskog Broda.[185]

Ove borbe su dovele do masovnog iseljavanja nesrba iz Korača, Novog Sela i Bosanskog Broda u Hrvatsku, te Srba iz Bosanskog Broda u one dijelove BiH koje su kontrolirale srpske snage.

U „srpskom“ dijelu grada su ukopavana oruđa i *„živa sila“.*

---

[184] OGIP, Zapovjednik, poručnik Ivo Petrić - Zapovjedništvu obrane Bosanski Brod, Zapovijed Op.br.3, Broj 51-7, Slavonski Brod, 13.03.1992. god.

[185] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

Domaći četnik Vinčić Mile je iz Prnjavora doveo 40 ljudi problematičnog morala. U rajonu *stadiona* dovezeno je oko 50 žena pripadnica „Belih orlova“. Pripadnici Srba nose crne i zelene beretke. Procjenjuje se da Srbi sada raspolažu sa oko 1500 naoružanih ljudi. Poduzimaju se mjere da se obrana Bosanskog Broda poboljša, a sustav zapovijedanja bolje organizira.[186]

24. ožujak 1992.
Pogođen radio Bosanski Brod

Sinoćnje borbe u Bosanskom Brodu nastavile su se i danas i to iz težeg naoružanja. Detonacije odjekuju na cijelom području Bosanskog Broda, a prema prvim podacima četiri branitelja Bosanskog Broda su povrijeđena. Rano jutros oko 02,00 sata jedan od projektila pogađa stanicu radio Bosanskog Broda, nakon čega ona prestaje sa radom. Odmah potom uključuje se Radio Slavonski Brod preko kojeg se pozivaju svi građani Bosanskog Broda da odu u sklonište, te da surađuju sa braniocima grada koji im poručuju da čvrsto drže linije obrane. U jutarnjim satima oko 02,30 uočen je dolet helikoptera koji se spustio u krugu Rafinerije. Do 05,00 sati jutros borbe su utihnule.
Oko 22,00 sata ponovo odjekuju detonacije u Bosanskom Brodu zbog minobacačkog napada iz Liješća, da bi oko ponoći iz šume iza stadionske ulice počeli djelovati tenkovi. Do ponoći je na Bosanski Brod palo oko 200 (dvjesto) projektila od kojih je smrtno stradao jedan branitelj, a dva su ranjena. Desetak stambenih objekata je zapaljeno i razrušeno. Za to vrijeme i na našu stranu (Slav. Brod) pale su dvije mine od kojih nitko nije stradao.[187]

25. ožujak 1992.
Opća mobilizacija u Bosanskom Brodu

Borbe u Bosanskom Brodu se nastavljaju svom žestinom, a granate osim po Bosanskom padaju i po Slavonskom Brodu, zbog toga je rano jutros do 02,00 sata izvršeno kompletno zamračenje grada, a u 05,15 sati oglašena je opća opasnost za grad i prigradska naselja. Putem radio Broda dali smo informaciju da danas ne rade škole, vrtići, a pošto nema uvjeta za obavljanje poslova niti radnici ne moraju doći na posao. Također su upozoreni građani da zbog djelovanja snajperista svakako siđu u svoja skloništa. Tijekom dana naš grad zasipaju minobacačke granate ispaljene sa brda kod Unke te tenkovske i topničke granate ispaljene sa položaja u Liješću. Ukupno je palo na šire područje grada i centar (Slavonskog Broda) preko 65 (šezdesetpet) projektila pri čemu su dvije osobe smrtno stradale, a 10 ih je ranjeno. Uz to pogođeni su mnogi stambeni, kulturni i gospodarski objekti, te mnoga motorna vozila pa je nastala velika materijalna šteta. U ranim jutarnjim satima u Slavonskom Šamcu prihvaćeno je 103 prognane osobe iz Šarengrada, koje su nakon prihvata upućene u pravcu Zagreba. Također je u Zbjegu i Migalovcima prihvaćeno preko 400 izbjeglica iz Bosne koji su smješteni u Bebrini i okolnim selima.[188] Krizni štab SO Bosanski Brod je proglasio opću mobilizaciju za muškarce od 18 - 50 godina.[189]

---

[186] OGIP, zapovjednik, poručnik Ivo Petrić - GS HV, Izvješće Broj 2 - 21, Slavonski Brod, 20.03.1992.
[187] Isto
[188] Isto
[189] SZUP, Informacija o situaciji u BiH, Urbroj: 80/SL, od 26.03.1992. god.

26. ožujak 1992.
Granatiranje Sijekovca iz Liješća

Nakon što su oslobođeni škola „Fric Pavlik“ i Stadionska ulica, borbe na području Bosanskog Broda su utihnule, a tijekom dana čula se samo poneka detonacija te rafalna pucnjava iz pješačkog naoružanja. Na našem (slavonsko-brodskom) području intenzivno su počeli djelovati snajperisti koji su uspješnim akcijama naših (HV) snaga onemogućeni u svojoj prljavoj raboti. Oko 18,00 sati počeo je minobacački napad na Sijekovac iz četničkih uporišta u Liješću. Zbog pogoršanog stanja u Bosni sve veći broj izbjeglica hrvatske i muslimanske nacionalnosti bježe na našu (slavonsku) stranu. Sve izbjeglice sa bosanske strane primaju se u prihvatne centre gdje budu zbrinuti ili upućeni u druga mjesta.[190]

Za djelovanje na području Posavine i šireg područja Doboja, Zapovjedništvo Tuzlanskog korpusa (JNA) je osnovalo Prvu operativnu grupu ili Operativnu grupu Doboj čije je sjedište bilo u Podnovlju.[191]

27. ožujak 1992.
Biljana Plavšića, Fikret Abdić, i Franjo Boras u Bosanskom Brodu

F. Abdić

U nastavku napada na Bosanski Brod pogođena je glavna trafostanica pa je grad ostao bez električne energije, a potom je pogođena i Rafinerija nafte što je izazvalo veliki požar. Ni na području slavonsko-brodske općine nije bilo mirno. Naime, dvije osobe su teško, a jedna lakše ranjena. Zbog loše sigurnosne situacije iz Bosne je na slavonsku stranu prebjeglo oko 6.000 (šest tisuća) izbjeglica koje su uredno smještene na području grada i okolice.

Tijekom dana u Bosanskom Brodu (oko 16,00 sati) boravila je delegacija iz Sarajeva u sastavu Biljana Plavšića, Fikret Abdić, i Franjo Boras, koji su vodili razgovore sa Kriznim štabom iz Bosanskog Broda, ali ne i sa srpskim predstavnicima i predstavnicama Jugoslavenske armije (JNA) jer se isti nisu pojavili. Istog dana na pravcu prema Derventi na cesti su postavljene barikade koje su onemogućavale normalan promet.[192]

Likvidacija Srba u Sijekovcu

Služba za zaštitu ustavnog poretka (SZUP) je izvijestila vrhovništvo kako *„raspolaže provjerenim operativnim saznanjima da je noćas (26./27.03.1992. godine), u mjestu Sijekovac, kod Bosanskog Broda, 'Prkačinova grupa' lišila života 10-tak osoba srpske nacionalnosti, koje su htjele predati oružje Kriznom štabu SO Bosanski Brod.“*[193]

---

[190] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod. Koliko je autoru poznato, niti jedan snajperist u Slavonskom Brodu nije uhićen, priveden i procesuiran, a niti ubijen tijekom „borbi“.

[191] Milan STUBLINOVIĆ, Tako su oni hteli: razbijanje Jugoslavije, IP Nova Evropa, Beograd, Dom kulture Obrenovac, ECCOS, Beograd, 1998., str. 56-57. Preuzeto, Davor Marijan, n.d. str. 164.

[192] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

[193] SZUP, pomoćnik ministra, Jerko Vukas - dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Vekić, ministar unutarnjih poslova RH, Ivan Jarnjak, zamjenik ministra unutarnjih poslova, Informacija o situaciji na području Bosanske Posavine, Urbroj: 80/SL, od 27.03.1992. god.

Na molbu autora da komentira ovo Izvješće SZUP-a, **Ante Prkačin** je odgovorio kako odavno o tom Izvješću zna dvije stvari - da postoji i da nije istinito.

28. ožujak 1992.

Razmještanje tenkova JNA po selima Bosanske Posavine

Iz Tuzle je oko 05,00 sati krenula kolona tenkova prema Bosanskoj Posavini, u koloni je bilo 30 tenkova i 50 oklopnih vozila, te mnoštvo kamiona i *picgauera*. U 13,30 sati ista kolona već je bila na putu kod Doboja, a u isto vrijeme Srbi se iseljavaju iz Liješća i okolnih mjesta. Oko 15,00 sati kolona tenkova je barikadama zaustavljena ispred Dervente, pa su isti skrenuli prema Modriči. Oko 15,30 sati kolona se razmješta u Podnovlju, a odatle 36 tenkova odlazi prema Donjim Vrelima, te pet tenkova prema Bosanskom Šamcu, tj. dva u Crkvinu, a tri Škarić gdje se isti ukopavaju. Sve to su pratili vojni zrakoplovi koji su u niskom letu nadlijetali Bosansko Posavlje.[194]

3. bojna 108. brigade prvi put prelazi u Bosansku Posavinu

U sklopu namjera (uništenja snaga „koje nas ugrožavaju“) dragovoljačka satnija 3. bataljuna 108. brigade, jačine 147 vojnika, u jutro je prešla u Bosnu preko rijeke Save kako bi pružila pomoć lokalnim hrvatskim snagama na postavljanju obrambene crte u Bosanskom Brodu. Trebala je organizirati domaće stanovništvo i osigurati odsudnu obranu Donjih Koliba i prikupiti podatke o mogućnosti presjecanje prometnice Liješće - Bosanski Brod kako bi se smanjilo pojačanja vojske, četnika i opreme prema Bosanskom Brodu. Satnija je bez problema stigla u Donje Kolibe, posjela područje obrane sela, a vod od 37 ljudi ostavila je u selu Kričanovu radi osiguranja lijevog boka. Sa snagama u Gornjim Kolibama postignut je dodir i izvršeno organiziranje naoružanih stanovnika sela, čijim su zapovjednicima dane konkretne zadaće. Oko podne su uništena dva snajperska gnijezda u Gornjem Liješću i Bosanskom Poloju, dok je po selu palo oko 80 granata. U noći 28./29. ožujka satnija je povučena prema Bosanskom Brodu iz kojeg je oko tri sata prešla preko savskog mosta. Snage iz Bosne morale su se žurno povući, a tko je želio ostati tretirao se dezerterom. Na bosanskohercegovačkoj strani nije smio ostati nijedan vojnik Hrvatske vojske. Štoviše, nijedan metak s područja Hrvatske nije se smio ispaliti na teritorij Bosne i Hercegovine osim u slučaju organiziranog napada na Hrvatsku. Ljudstvo iz Bosne i Hercegovine moralo se otpustiti i uputiti u Bosnu bez ikakve organizacije.[195]

Bosanska Posavina bez pripadnika HV-a

Povratkom satnije 108. brigade HV iz Donjih Koliba u Hrvatsku (28/29.03.1992. op. J.Z.) u Bosanskoj Posavini više nije bilo pripadnika Hrvatske vojske. Stanje je i dalje bilo teško zbog učestalih napada srpskih snaga na nesrpska sela. One su u toku noći 28./29. ožujka protjerale Hrvate iz sela Zborišta, zauzele selo Donja Vrela i napale sela Grk, Kričanovo i Donje Kolibe. Srpske snage slabije su stajale u Derventi, gdje su ih lokalne hrvatske snage blokirale u gradskoj vojarni. One su blokirale i prilaz gradu od Prnjavora iz kojeg je zamijećen pokret pješačkog bataljuna prema Derventi. Problem obrane otežavala je srpska enklava na području planine Vučjak koja se prostirala do istočnog dijela Bosanskog Broda.[196]

---

[194] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

[195] SVA MORH - 108. br. HV: Zapovjedništvo 3. bat. 108. br. Od 29.3.1992., Izvješće. Radna bilježnica Vinka Štefaneka od 27.3.1992.; SVA MORH, KMORH: ZNG 108. brigada od 15.4.1992., Izvješće o zapovijedi generala Feldija. Preuzeto, Davor Marijan, n.d. str. 166-167.

[196] Davor MARIJAN, n.d. str. 167.

29. ožujak 1992.
Procjena situacije Zapovjedništva OGIP

a) **Zbog izričite zapovijedi Glavnog stožera HV, u Bosanskoj Posavini nema postrojbi HV.** (istaknuo J.Z.) Neprijatelj to zna, ali uporno javnosti plasira suprotne vijesti.
b) Područje istočne Posavine pretežno nastanjeno Hrvatima i Muslimanima - dosta cjelovito, ali iz doline rijeke Bosne preko Planine Vučjak pa do Bosanskog Svilaja i istočnog dijela Bosanskog Broda, uklinila se srpska enklava na kojoj teritoriji samo u Gornjem Svilaju, Vrelima Donjim i Dobroj Vodi živi pomiješan sa Srbima, Hrvatski živalj.

Smatramo, s obzirom na razvoj političke situacije u BiH, da Srbi nastoje presjeći područje Bosanski Brod - Derventa nastanjeno pretežno Hrvatima, i Muslimanima i na taj način stvoriti jedinstveno srpsko područje od Srpca do Odžaka.
Za ove namjere vršili su vojne pripreme :
- naoružavanje Srba
- armija je rekonstruirala komunikacije preko Vučjaka i izradila fortifikacijske objekte sa ciljem:
- izazvati nacionalni sukob, a zatim uz armijsku pomoć i njezino angažiranje, izvršiti prodor na pravcu Liješće (Vinska) - Zborište - Pjevalovac (Bosanski Dubočac).

Na taj bi način u daljnjim etapama i poznatim postupcima obračunali sa jednim sjevernim i kasnije južnim dijelom pravca Bosanski Brod - Derventa.
Procjenjujemo da bi se slično moglo odvijati i na pravcu Orašje - Obudovac - Gradačac.
Neprijatelj u Slavonskom Brodu vidi uporište bosanskih Hrvata u moralnom i materijalnom pogledu. Zato smatramo da će i ubuduće još češće i žešće Slavonski Brod biti tučen artiljerijom. Snage Bosanskih Hrvata i Muslimana drže liniju obrane stadion Bosanski Brod - stadionska ulica - kanal Macelj - kanal Čađavica - Unka (škola) - Zborište t. 93 - K94 - 93 (južno od Parašlika) - r. Ukrina - potok Palček - Čelaruše - Gašnjača na Savi.
Obzirom na kritičnu situaciju dio snaga iz Dervente će pojačati s. Grk i komunikaciju prema s. Žeravac.
Kako smo informirani razmišlja se o eventualnom dizanju mosta između Doboja i Dervente u s. Johovac.[197]

01.travanj 1992.

Srpski ekstremisti su napali područje SO Derventa.[198]
Ozbiljnije ratno provjeravanje u ovoj općini srpski ekstremisti izveli su već 26. veljače 1992., kada su iz sela Mala i Velika Sočanica otvorili minobacačku vatru na selo Mišince. Imajući u vidu da je općina Derventa, zajedno s općinom Bosanski Brod, prema velikosrpskom planu okupacije, činila teritorijalnu cjelinu, nakon vertikalnog odsijecanja ovog dijela Bosanske Posavine, napadom na općinu Bosanski Brod, 3. ožujka 1992. godine, Srbi su već 4. travnja napadali i Derventu. Počelo je jakim topničkim udarom na sam grad, ali i na druga hrvatska naselja.[199]

---

[197] OGIP - GS HV, Izvješće Broj 2 - 25, Slavonski Brod, dana, 29.03.1992. god.
[198] SZUP - Informacija od 09.05.1992. god.
[199] LUKAČ Dragan, *Ratni zločini u Bosanskoj Posavini,* Centar za prikupljanje dokumentacije i obradu podataka o Domovinskom ratu - Zagreb, Hrvatsko kulturno društvo "Napredak" podružnica Bosanski Šamac

02. travanj 1992.

Sukobi u Bjeljini; izjava Alije Izetbegovića

U Bijeljini ulični sukobi. (Tim povodom) Predsjednik Predsjedništva Alija Izetbegović (je izjavio): U BiH se pokušava inscenirati sukob kako bi se stvorila slika nestabilnosti u zemlji, pred priznanje nezavisnosti. BiH se nije pripremala za unutarnju agresiju - nemamo dovoljno milicije da izađe na kraj s nabujalim paravojnim formacijama. JNA nije okupatorska sila. Njen status u BiH ćemo riješiti pregovorima.[200]

03. travanj 1992.

Izvršena su dva minobacačka napada na Bosanski Brod, a na Slavonski Brod je palo 80-ak projektila. Iz Bosne je u Zbjegu, Dubočcu i Svilaju prihvaćeno 636 izbjeglica.[201]

04. travanj 1992.

Krizni štab SO Derventa proglasio opću mobilizaciju

Žestoke borbe su vođene na području Bosanskog Broda U napadima je pogođena i Rafinerija pri čemu je izbio požar koji je intervencijom vatrogasnih ekipa lokaliziran. Tijekom dana u prihvatnim centrima Svilaj, Zbjeg i Slavonski Dubočac prihvaćeno je 729 izbjeglih osoba iz Bosne.[202]

Krizni štab SO Derventa (je) proglasio opću mobilizaciju na koju su se pretežno odazvali vojni obveznici hrvatske nacionalnosti, dok su muslimanski vojni obveznici u početku ostali pasivni /…/

Početkom travnja, civilna vlast u SO Derventa, djelovala je konfuzno, sa neodređenim političkim ciljevima. Naime, predsjednik SO, Vinko Begić (član HDZ BiH), bio je protiv Lisabonskih pregovora i svake kantonizacije BiH, te je zastupao tzv. Bošnjačku liniju, a sličan stav imao je i FilipEvić u Bosanskom Šamcu.[203] (Ist. J.Z.)

Zapovjednik OGIP organizira dragovoljce

Nastojimo da ne damo mogućnost protivniku da argumentirano optuži HV za bilo kakvo naše prisustvo u Bosni ili koordiniranje aktivnosti od nas. Naše jedinice nisu prisutne u Bosni **iako to rukovodstva iz Bosanske Posavine od nas traže.** (Istaknuo J.Z.)

Na čitavo područje Bosanske Posavine, posebno na područje Bosanskog Broda ubacujemo samo dobrovoljce koji se javljaju u Slavonski Brod iz svih krajeva Hrvatske, koji su većinom Bosanci. Posebno se nastoji ojačati obrana Bosanskog Broda. Logistički podržavamo čitavo područje Bosanske Posavine kako naše mogućnosti dozvoljavaju, bez Vaše pomoći one su dosta male.

Svi prilazi iz dubine u Bosansku Posavinu nastoje se držati pod kontrolom. Pravci su zapriječeni, savjetovali smo i oblik pritiska naroda na tzv. JNA (narod na ceste i sl.), propagandno djelovanje i ostale nenaoružane oblike. Neprijatelju se ne dozvoljava razvijanje u borbeni poredak, postavljaju se zasjede i spremne su djelovati po eventualnim kolonama neprijatelja. Izvršavaju se pripreme za rušenje objekata na komunikacijama.

---

[200] *Borba*, 30. 03. 1992., http://www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.“, Sonja Biserko

[201] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

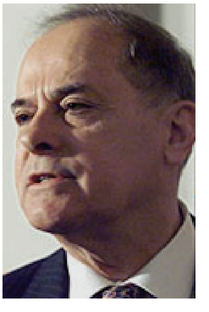
[202] Isto

[203] SZUP, Pomoćnik ministra, Jerko Vukas - dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH … Informacija o političko-sigurnosnoj situaciji na području Bosanske Posavine, Ur.broj: 80/Sl. (243), Zagreb, 09.05.1992. god.

Diverzantske grupe su ubačene u planinu Vučjak (širi rajon Bosanskog Broda) sa dugoročnim zadatkom djelovanja po važnim objektima, kolonama i sl.
Obzirom da se neprijatelj na širem području Bosanskog Broda razvio i djeluje, prvenstveno se nastoji učvrstiti obrana Bosanskog Broda. U svemu tome pojavljuje se nekoliko vrlo osjetljivih pitanja. Po mojoj procjeni, a i na temelju traženja iz zapovjedništava Bosanske Posavine, trebali bi se uputiti instruktori u zapovjedništva Bosanske Posavine, posebno u Bosanski Brod radi neposredne pomoći oko konsolidacije obrane, obzirom da su zapovjedništva bez posebnog iskustva. Takav tim ljudi možemo stvoriti od kadrova koje imamo u Slavonskom Brodu. (…) Dalje, obzirom da imamo vojaka iz tri slavonsko-brodske brigade koji bi se htjeli boriti u Brodskoj Posavini, molim za stav da li ih možemo smatrati dobrovoljcima i dopustiti njihovo uključivanje u obranu Bosanske Posavine. Predlažem da glavni Stožer iznađe način da se animiraju dobrovoljci, prvenstveno koji su po porijeklu iz Bosne da se otpuštaju iz postrojbi HV (zadržavajući prava) i upućuju u npr. u vojarnu Slavonska Požega koja bi bila prihvatni centar, gdje će pripadnici OGIP od takvih formirati jedinice i prebacivati preko Save koristeći naše plovne jedinice na Savi.[204]

05. travanj 1992.
Priznata nezavisnost Bosne i Hercegovine

Savjet ministara EZ, na zasjedanju u Luksemburgu, jednoglasno je usvojio Deklaraciju o Jugoslaviji, kojom je priznata nezavisnost Bosne i Hercegovine.

Vladislav Jovanović, ministar vanjskih poslova Srbije, tim povodom je ustvrdio:

„Odluka EZ o priznavanju nezavisnosti Bosne i Hercegovine predstavlja još jedno preuranjeno priznavanje nezavisnosti jedne od jugoslovenskih republika na koje smo, nažalost, navikli u poslednje vreme kada je reč o ponašanju Evropske zajednice. Ovo priznavanje, takođe, ne rešava nijedan problem kada je reč o situaciji u Bosni i Hercegovini. Naprotiv, može krizu u toj republici još više da komplikuje.“[205]

***Nezavisnost* Srpske Republike Bosne i Hercegovine**

Skupština srpskog naroda u BiH je 06. travnja, 1992. na zasjedanju u Banja Luci proglasila *nezavisnost* Srpske Republike Bosne i Hercegovine, koja *„može stupiti u zajednicu sa drugim subjektivitetima u Jugoslaviji“*. Biljana Plavšić i Nikola Koljević su informirali Skupštinu kako su podnijeli ostavke na članstvo u Predsjedništvu BiH.[206]

---

[204] OGIP, Zapovjednik, pukovnik Ivo Petrić - Ministru obrane RH i Načelniku GS HV, Izvješće br: 71-1/92 , Slavonski Brod, 04.04.1992.

[205] *Politika*, 07. april 1992., http://www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.“, Sonja Biserko

[206] http://www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.“, Sonja Biserko

07. travanj 1992.

U večernjim satima oba Broda nadlijeću vojni helikopteri koji su po Bosanskom Brodu i borbeno djelovali.[207]

Događanja na prostoru Bosanske Posavine, te povezano s tim svakodnevno napadanje prisavskog hrvatskog teritorija, nije navelo GS HV da posegne za međunarodnim pravom i aktivno počne štititi svoj teritorij i građane napadnute s teritorija druge države, dapače, zamjenik načelnika GS HV za borbeni sektor, general bojnik Petar Stipetić, Operativnoj zoni (OZ) Split dostavlja

Uputstvo o uporabi vojnika HV u BiH

Formacijski sastavi Hrvatske vojske ne mogu ići izvan teritorija Republike Hrvatske. Odobrava se odlazak dobrovoljaca koje organizirati u odgovarajuće postrojbe. Ljudstvo ne može nositi oznake HV niti bilo kakva druga dokumenta. Odobrava se pružanje svih vrsta materijalne pomoći, kao i stručne pomoći u organizaciji obrane i drugih vrsta otpora. Očekivati je dolazak ljudstva i iz drugih sastava HV, pa iste prikupljati u rajonu Imotski i angažirati po planu Operativne grupe.[208]

10. travanj 1992.

Srpske snage osvojile Modriču

U večernjim satima manja grupa JNA i domaćih četnika zauzela je policijsku postaju, radio postaju i poštu u Modriči. Sve se odvijalo po scenariju k-dira policijske postaje - Srbina, koji je iste noći organizirao patrole na području grada. Policijske patrole sastavljene od Hrvata i Muslimana su bile isturene, istočno, zapadno i sjeverno od grada, a na južnom dijelu je bila raspoređena patrola sastavljena od Srba... patrole koje su bile isturene van grada pozvane su u policijsku postaju, a po njihovom dolasku - bili su razoružani.

U 8,00 sati oglašava se oficir JNA i upozorava sve građane Modriče; 'Građani koji posjeduju naoružanje moraju ga vratiti od 10-12 sati, ako ga ne vrate - postupit ćemo po planu.'

Operativna grupa „Istočna Posavina“ pozvala je zapovjednike postrojbi i saopćila im zadatke koje će izvršavati prema planu, a u cilju obrane regije Istočne Posavine. Prilazi Modriči su blokirani od naših snaga s istočne, zapadne i sjeverne strane. Na području općine Derventa iz s. Kostrenci, gdje je četničko uporište, otvarana je vatra iz PAT i MB 82 mm na s. Pjevalovac nastanjen hrvatskim življem…[209]

---

[207] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

[208] MO RH GS HV, Zamjenik načelnika GS HV za borbeni sektor, generalbojnik Petar Stipetić - Operativnoj zoni (OZ) Split, veza vaš akt: Klasa: 81/92-02/56; Ur.broj:1080-01-92-1 od 08.04.1992. god. *Uputstvo o uporabi vojnika HV u BiH* Klasa: 8/92-01/23 Ur. Broj: 5120-03-92-8, Zagreb, 08.travnja,1992.god.

[209] OGIP - Zapovjedništvo, Vanredno izvješće, Broj: 82-1, Slavonski Brod, 11.04.1992. god.

Zapovijed OGIP-a za prva zauzimanja naseljenih mjesta

11. travanj 1992.
Zapovjedništvo OGIP zapovjedilo zauzimanje gradova

U cilju onemogućavanja djelovanja neprijatelja na Slavonski Brod, širenja *srpskih teritorija* na štetu hrvatskog i muslimanskog stanovništva i osiguranja mira na prostoru istočnog bosanskog posavlja, OGIP je izvršila procjenu i donijela slijedeće zaključke:

I. Naoružano srpsko stanovništvo uz podršku JA želi osvojiti područje, gdje Srbi nisu u većini, prema karti Srpske demokratske stranke (SDS). Ovaj zadatak ostvaruju kombiniranim djelovanjem, a sa težnjom presijecanja pravca Bosanski Brod - Derventa i na taj način preko Zborišta nastoje spojiti prostor Vučjaka i Liješća sa Srbima nastanjenim područjem istočno od Srbca.
Po ostvarenju ovog cilja vjerojatno će isto pokušati u Bosansko-Šamačkoj općini i Brčkom.
Neprijatelj ne raspolaže kvalitetnom pješadijskom silom, ali ima izraženu premoć u artiljerijsko-raketnim i oklopnim jedinicama i stoga, kao i na drugim ratištima vodi *rat sa distance* koji je za nas neprihvatljiv.
Neprijatelj je izvršio sve pripreme na vrijeme da bi realizirao svoje planove. Osposobio je komunikacije koje vode iz doline r. Bosne preko Vučjaka ka Savi, izradio je fortifikacijske objekte, naoružao i osposobio srpsko stanovništvo i sve jedinice JA uz polazne položaje i očekujuće rajone.
Dovođenje jedinica i materijalnih sredstava vrši iz Podnovlja preko pl. Vučjak.
Pošto nije u prvim pokušajima uspio razdvojiti snage branioca, sada djeluje sa pravca Dervente pokušavajući si osloboditi komunikaciju Derventa - Zborište, a dovođenjem novih snaga u rajon (artiljerijskih i raketnih) sa pravca Srbca pokušava izvršiti planirani proboj spajajući snage Tuzlanskog i Banjalučkog korpusa.
Raspored neprijateljskih snaga i drugi čimbenici upozoravaju da bi neprijatelj, obzirom na razvoj situacije, mogao otpočeti djelovanje u Bosansko Šamačkoj općini i Brčkom sa istim zadatkom.
Glavna snaga neprijatelja je u tehničkoj premoći, posjedovanjem komunikacija kojim vrši dotur, nedovoljnom organiziranošću hrvatskog i muslimanskog naroda za obranu, a krajnje brutalnim djelovanjem, nastoji utjecati na raspoloženje za obranu.

II. Hrvati i Muslimani na ovom području raspolažu snagom koja može, u naj nepovoljnijim uvjetima, znatno odgoditi realizaciju neprijateljskih planova.
Intenzivnijim djelovanjem na stvaranje svijesti o neophodnosti jedinstvenog djelovanja u borbi za opstanak Hrvata i Muslimana na tim prostorima i istovremeno brzim prilagođavanjem formacija, naoružanjem i primjenom odgovarajućih taktičkih postupaka moguće je onemogućiti neprijatelja i protjerati ga sa tih prostora. Neophodno je:
- preuzeti inicijativu i onemogućiti *rat s distance,*
- pojačati propagandu i povećati raspoloženje za organizirani otpor,
- organizirati oružanu silu, neovisno o teritorijalnoj podjeli, u formacije koje će moći najuspješnije djelovati,
- društveno političke zajednice moraju hitno planirati, organizirati i staviti u funkciju cjelokupnu logističku (pozadinsku) podršku i osiguranja,

- uspostaviti vojnu organizaciju uz principe vojne stege i nadređenosti, sa kolebljivcima i jugoslavenstvom definitivno raščistiti.
  Opredjeljenje mora biti jasno, od najodvažnijih organizirati obavještajnu i službu sigurnosti i informiranja. Primjenom odgovarajućih taktičkih postupaka:
- spriječiti stvaranje srpskih administrativno političkih područja rušenjem legalnih organa vlasti,
- onemogućiti neometan transport jedinica i materijalnih sredstava na ovo područje, posebno preko Vučjaka i Dervente,
- poduzimanje akcija na 'srpskoj teritoriji',
- širenje otpora na cijeloj teritoriji i na taj način preuzeti inicijativu u djelovanju, onemogućavajući vođenje *rata s distance*
- u organizaciji i izvođenju borbenih djelovanja koristiti ljudstvo HV koje je sa te teritorije. (…)[210]

Temeljem „procjene stanja na teritoriji", zapovjednik OGIP je izdao

ZAPOVIJED br. 1

Politički slijed događaja na teritoriji Republike BiH prisilio je jugosrpske snage na brze pristupe realizaciji planova, u ovom slučaju zauzimanja administrativnih centara, a potom i teritorije Istočne Bosanske Posavina u cilju njenog priključenja Srbiji.
Nedovoljna odlučnost zapovjedništva i nadanje nesrpskog stanovništva da će rat moći izbjeći, omogućilo je neprijatelju da preuzme i zadrži inicijativu u djelovanju što nama otežava obranu. Stoga se mora poduzeti sve da se :
- onemogući uspostavljanje jugosrpske vlasti,
- zauzmu administrativni centri,
- nesmetano koriste komunikacije.

Da bi se ovo ostvarilo neophodno je poduzeti slijedeće :
- organizirati zapovjedništva
- ostvariti zajedništvo akcije sa Muslimanima i nesrpskim stanovništvom,
- izvršiti mobilizaciju,
- sva materijalna dobra staviti u funkciju obrane,
- akcijama pristupiti smišljeno i odlučno,
- onemogućiti ili otežavati pokrete neprijatelju, posebno na komunikacijama: Doboj Modriča - Bos. Šamac i Modriča - Gradačac - Brčko.
- upoznati (koristeći sva sredstva informiranja) sve nesrpsko stanovništvo da je ovo rat za njihov opstanak - sada ili nikada.
- obranu organizirati po zadatku uz maksimalno utvrđivanje (zakloni, skloništa) i zaprečavanje koristeći svu raspoloživu mehanizaciju i ljudstvo (i radnu obavezu).
- maksimalno primjenjujući aktivna djelovanja, zasjede, prepade (posebno noću) u cilju uništavanja neprijateljske žive sile, onemogućavanja pokreta i stvaranja nesigurnosti
- izbjegavati borbu 'sa distance'.
- starce, žene sa djecom i djecu evakuirati na sigurnija područja, a sve ostalo borbeno nesposobno stanovništvo angažirati na pružanju pasivnog otpora i preprečavanju.
- U cilju realizacije zadatka,

---

[210] OGIP - Zapovjedništvo, Procjena stanja na teritoriji , Broj: 79-1/92, Slavonski Brod, 11.04.1992. god

ZAPOVIJEDAM:

1. **Zapovjedništvu Modriče** - Sve raspoložive snage organizirajte i angažirajte na zauzimanju položaja Tarevci - Kužnjača - D. Dobrinja - Modriča u suradnji sa snagama iz područja Pečnik - Bećirovac. Spriječite korištenje komunikacija Doboj - Modriča prihvaćajući i ulične borbe, noćne prepade, a na komunikacijama i zasjede. Uspostavite suradnju sa Odžakom. (zapovijed primio: Stanić Pero v.r.)
2. **Zapovjedništvu Bosanski Šamac** - Hitno poduzmite organizacione i druge mjere radi izvršavanja sljedećih zadataka:
   - odrediti jedinicu i planski preuzeti sve važne institucije i grad u cjelini, osiguravajući se od vanjskih intervencija postavljanjem zasjeda i zaprečavanjem,
   - ostalim snagama organizirajte obranu osloncem na Savu, a na liniji: Zastavica - G. Hasići - Novo Selo - Grebnice.

   Odmah pristupiti uređenju linije obrane koristeći svu raspoloživu građ. Mehanizaciju i sva sredstva za zaprečavanje pogodnih pravaca za prolaz oklopnih jedinica. (zapovijed primio: Stjepan Blažanović v.r.)
3. **Zapovjedništvu Orašja** - Organizirano preuzeti sve važne objekte u gradu i grad uz potrebne mjere osiguranja od intervencije izvana, postavljajući prepreke i zatvarajući sve ulaze u grad. Odmah osloncem na Savu, angažiranjem ostalih snaga obrane posjesti, utvrditi i zapriječiti linije obrane: Oštra Luka - Bok - Matići - Vidovice - Kopanica sa zadatkom: odsudnom obranom ne dozvoliti prolaz neprijatelju preko linije obrane, a posebno zauzimanje grada. (zapovijed primio: Mijo Anić v.r.)
4. **Zapovjedništvu Brčkog** - Angažiranjem svih raspoloživih snaga odmah pristupiti organizaciji obrane osloncem na r. Savu, na liniji: Krepšić - Marković polje - D. Lanište - G. Vukšić - Ulice - Lučići i zapadni dio grada nastanjen pretežno nesrpskim stanovništvom.

   Zadatak: spriječiti uspostavljanje jugosrpske vlasti i prolaz neprijateljskih snaga preko linije obrane. Odmah pristupiti utvrđivanju, zaprečavanju i uređenju linije obrane. Uspostavite suradnju sa Bos. Šamcem. U južnom dijelu općine organizirti kružnu obranu sela, osloncem na konfiguracijski jače objekte. (zapovijed primio: Mijo Anić v.r.)
5. **Zapovjedništvu Gradačca** - U suradnji sa dijelom snaga Bos. Šamca, a osloncem na Hrvatsko-Muslimanska naselja organizirati obranu vlastite teritorije onemogućujući kretanje neprijatelja preko teritorija. (zapovijed primio: Marko Čubela)
6. **Zapovjedništvu Odžaka** - Odmah pristupite organizaciji i uređenju položaja obrane po pravcima općinske teritorije sa istoka, osloncem na r. Bosnu. Zauzimanje položaja Dobar - Kula - Jakeš - Pećnik - Bečiovac, onemogućiti korištenje komunikacije Doboj - Modriča i nastupanje neprijatelja ka Odžaku. U spremnosti za aktivna djelovanja pripremiti dvije satnije i to jednu u rejonu Potočani, a drugu u rejonu Vrbovac. Ostalim snagama kombinacijom obrane i napada braniti teritoriju izbjegavajući, gdje je moguće, razaranje naselja. (zapovijed primio: Ivica Matanović).[211]

I u Slavonskom Brodu nesuglasice oko obrane Bosanske Posavine

U Slavonskom Brodu, među zapovjednicima postrojbi i civilnim vodstvom Općine dolazi do nesuglasica oko načina obrane grada Slavonskog Broda i Bosanske

[211] OGIP - Zapovijed (br.1.) Zapovjednika - Zapovjedništvima općina Bosanske Posavine, Broj: 80-1, Slavonski Brod, 11.04.1992. god

Posavine, te oko rukovođenja i zapovijedanja. Zbog toga se zapovjednik OGIP, pukovnik Ivo Petrić obratio svom pretpostavljenom, načelniku GSHV, te ga zamolio

> …da što prije uputi predstavnika koji će u ime Glavnog stožera pomoći oko raščišćavanja nekih suštinskih pitanja. Jer sadašnja situacija komplicira rad Operativne grupe. Potrebno bi bilo razgovarati sa zapovjednikom 108. brigade HV, predsjednikom Skupštine općine i Izvršnog vijeća (koji imaju neke prijedloge), čuti članove Operativne grupe, čuti mišljenja osam zapovjednika iz Bosne, te zapovjedništva 157. brigade. Na temelju toga razriješiti postojeću situaciju.[212]

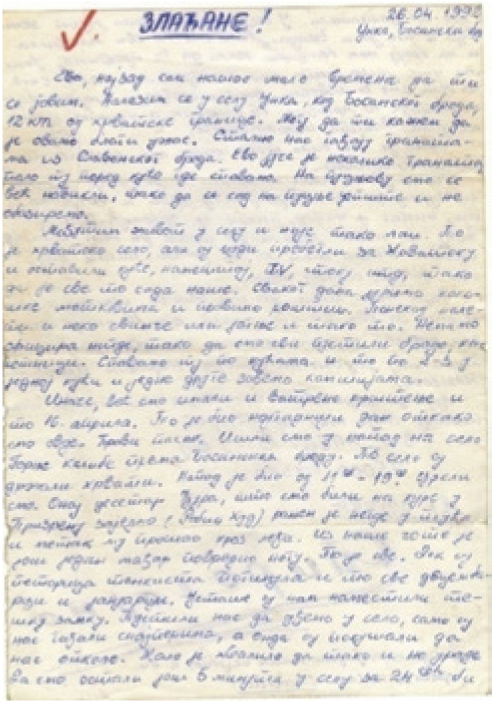
15. travanj 1992.

Zvanično osnovana Armija Republike Bosne i Hercegovine.[213]

16. travanj 1992.

1/108. br. HV u Gornjim Kolibama

Prva operativna grupa (Doboj - srpske snage op. J.Z.) je s pravca sela Unka i Zborište napala snagama 2. oklopnog bataljuna 336. motorizirane brigade i 3. bataljuna 327. motorizirane brigade JNA. Napad je vjerojatno bio u funkciji sukladnog djelovanja s ostalim snagama Prve operativne grupe na pravcu Bosanski Dubočac - Koraće, a koje je kod Bijelog Brda zaustavila Derventska brigada Hrvatske zajednice Bosanska Posavina. Napadu Prve operativne grupe prethodilo je jako topničko granatiranje po položaju 2. i 4. čete 1. bataljuna 108. brigade u Gornjim i Donjim Kolibama.[214]

ЗЛАЋАНЕ!

26.04.1992

O tome, taj dan „vatreno kršten“, vojnik JNA piše svom prijatelju

Evo najzad sam našao malo vremena da ti se javim. Nalazim se u selu Unka, kod Bosanskog Broda, 12 km od Hrvatske granice. Mogu da ti kažem da je ovamo blagi užas. Stalno nas gađaju granatama iz Slavonskog Broda. Evo juče je nekoliko granata palo tu pored kuće gde spavamo. Na pucnje se uopšte i ne obaziremo.

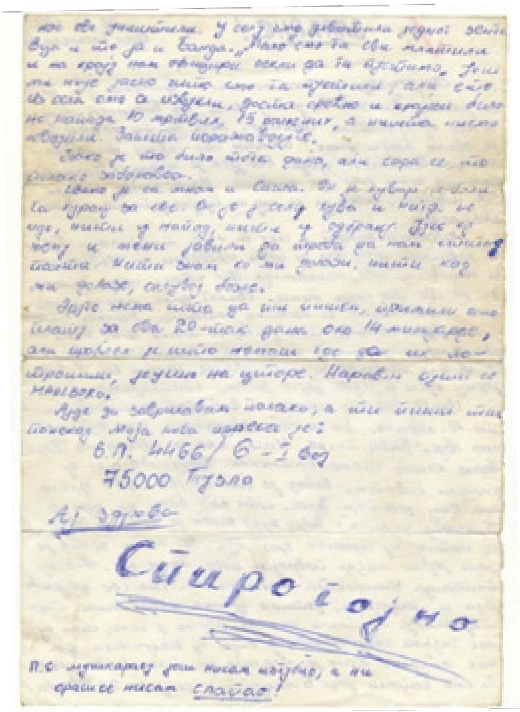
Međutim, život u selu i nije tako loš. To je hrvatsko selo, ali su ljudi pobegli za Hrvatsku i ostavili kuće, nameštaj, TV, stoku itd., tako da je sve to sada naše. Svakog dana jurimo kokoške metkovima

---

[212] OGIP - GSHV n/r gen. A. Tus, Broj: 83-1, Slavonski Brod, 12.04.1992. god

[213] http://www.armijabih.com/index-1992.html

[214] Davor MARIJAN, Graničari - prilog za ratni put 108. brigade Zbora narodne garde Republike Hrvatske, Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest- Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2006., str. 171.

75000 Тузла
Ај здраво
Спирогојно

Dokument br. 10 Pismo srpskog vojnika, prijatelju (Izvor: Franjo Kobaš, Slavonski Šamac)

i pravimo roštilj. Ponekad naleti i neko svinjče ili jagnje i tako to. Nemamo oficira nigde, tako da smo svi pustili brade, kao četnici. Spavamo tu po kućama i to 2 - 3 u jednoj kući i jedni druge zovemo komšija-ma.Inače, već smo imali i vatreno krštenje i to 16. aprila. To je bio najgadniji dan otkako smo ovde. Pravi pakao. Išli smo u napad na selo Gornje Kolibe prema Bosanskom Brodu. To selo su držali Hrvati. Napad je bio od 11,00 do 19,00. Crkli smo. Onaj desetar Đura, što smo bili na kurs u Prizrenu zajedno (Robin Hud) ranjen je negde u pluća i metak mu je prošao kroz leđa. Iz naše čete je još jedan Mađar povredio nogu. To je sve, dok su petorica tenkista poginula i to sve decembarci i januarci. Ustaše su nam namestili tešku zamku. Pustili nas da uđemo u selo, samo su nas gađali snajperima, a onda su pokušali da nas opkole. Malo je hvalilo da tako i ne urade. Da smo ostali još 5 minuta za 24,00 bi nas sve uništili. U selu smo uhvatili jednog zengovca i to ja i Banđa. „Malo" smo ga svi mlatili i na kraju nam oficiri rekli da ga pustimo. Još mi nije jasno zašto smo ga pustili, ali eto.

Iz sela smo se izvukli dosta srećno i krajnji bilans napada 10 mrtvih, 15 ranjenih, a ništa nismo osvojili. Zaista poražavajuće. Tako je bilo toga dana, ali sada se to polako zaboravlja.

Ovamo je sa mnom i Saša. On je kuvar i boli ga kurac za sve . On je u selu, kuva i nigde ne ide, niti u napad niti u odbranu. Juče su njemu i meni javili da treba da nam stigne poseta. Niti znam ko mi dolazi, niti kad mi dolaze, sačuvaj bože.

Drugo nema šta da ti pišem, primili smo platu za ova 20-tak dana oko 14 milijardi, ali problem je što nemam gde da ih potrošim, jedino na cigare. Naravno puši se Marlboro.

Ajde da završavam polako, a ti piši tako ponekad. Moja nova adresa je: V.P. 4466/6-I vod, 75000 Tuzla. Ajd zdravo, Spirogojno

P.S. Muškaraču još nisam izgubio, ali ni orašče nisam …[215]

Pokolj Muslimana i Hrvata u Gornjim Kolibama

Srpski borac svom prijatelju ništa ne piše o pokolju koji je toga dana izvršen nad jedanaest civila, Muslimana i Hrvata u Gornjim Kolibama.

SZUP o problemima JNA u Bosanskoj Posavini

Prema našim saznanjima, nedvojbeno je da JA u suradnji s raznim četničkim formacijama, po svaku cijenu nastoji osvojiti važne komunikacije u Bosanskoj Posavini, a posebice pravac Bosanski Brod - Derventa, odnosno Bosanski Šamac - Doboj - Kupres -

[215] Franjo Kobaš, borac 4./1./108. br. HV (ranjen 16. travnja 1992. god. u Gornjim Kolibama), dobio je ovo pismo od svojih suboraca, a on ga autoru ustupio za objavu.

Mostar. Po svemu sudeći, za frontalni način ratovanja, JA nema dovoljne ljudske efektive, te stoga demonstrira silu kroz 7. korpus[216] u II. vojnoj oblasti, iako taj korpus ima svega 50.000 - 60.000 vojnika, a formacijski bi trebao imati 150.000. (…)

Područje tuzlanskog korpusa, a velikim dijelom i banjalučkog, prostire se na teritoriji sa većinskim muslimanskim stanovništvom, koje se nije odazvalo pozivima za mobilizaciju, te se nakon proglasa Predsjedništva BiH stavilo na raspolaganje TO BiH. Iz navedenih razloga, JA u ta područja dovlači rezerviste iz Srbije i Crne Gore, što posebno iritira Muslimane i Hrvate. Problem JA predstavlja i nemogućnost uspostavljanja komande nad tim rezervistima, koji su regrutirani iz najnižih slojeva radništva i lumpenproletarijata, čiji je najvažniji motiv pristanku na mobilizaciju, novac. (…) [217]

U Helsinkiju, Srbija osuđena kao agresor na BiH

Na Konferenciji o Evropskoj sigurnosti i suradnji (KEBS) u Helsinkiju usvojena je Deklaracija o Jugoslaviji, kojom se oštro osuđuje Srbija, srpske paravojne snage i JNA, kao vinovnici krize u BiH. Vladi Srbije, i JNA je postavljen ultimatum da do 29. travnja obuzdaju ili povuku snage koje se nalaze pod njihovom kontrolom u BiH. U suprotnom Srbiji prijeti da bude isključena iz KEBS-a.[218]

Fotografija br. 37 Civili koje su ubili JNA i srpski „borci“ 16.04.1992. u G. Kolibama (Foto: D. Janković)

[216] Riječ je o bivšem 17. tuzlanskom korpusu JA
[217] SZUP - Prikaz i ocjena situacije u BiH, Broj: 80/Sl(178), od 16.04.1992. god.
[218] http://www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.“, Sonja Biserko

Krizni štab općine Bosanski Brod

Broj: ol. 92

Bosanski Brod, 16.4.1992.godine

Prepis

DOSTAVITI:
1. Gosp. Jure Pelivan, predsjednik Vlade
2. Gosp. Muhamed Čengić, potpredsjednik Vlade RBiH
3. Gosp. Rusmir Mahmutćehajić, potpredsjednik Vlade RBiH
4. Gosp. Jerko Doko, ministar za narodnu odbranu
5. Sekretar Vlade RBiH

PREDSJEDNIŠTVU BiH

BLADI BiH

REPUBLIČKI ŠTAB TO

O B A V I J E S T

Obavještavamo vas u ime Kriznog štaba općine Bosanski Brod i Prve Bosanskobrodske brigade da smo uz vas i da se priključujemo Teritorijalnoj odbrani Bosne i Hercegovine. Bosanski Brod je čvrsto u našim rukama a svakog dana postižemo nove ratne uspjehe. Jučer je oslobodjen Dubočac a naši položaji su tik uz rubne dijelove Dervente.

Od vas tražimo da poduzmete sve na što boljem uvezivanju svih jedinica kao i osvješćivanju naroda. U tom kontekstu mislimo da je potrebno preuzeti kontrolu nad svim državnim medijima bez kojih je put do konačne pobjede i oslobadjanja drage nam Domovine mnogo teži.

Nitko nema pravo da bude neutralan u ovom ratu protiv velike srpske agresije. Dok naši borci ginu za slobodu Bosne i Hercegovine gospoda i drugovi sa RTV i dalje vrše sistemsko zaglupljivanje naroda. Ukoliko pod hitno i RTV ne počne sa ratnim programom učinićemo sve da se naše jedinice kad tad dočepaju onih koji ništa ne čine da narod konačno progleda i da srušimo taj komunistički RTV - BASTION.

Ustanimo svi kao jedan u Borbi protiv zajedničkog neprijatelja.

Neka nam živi naša Domovina Bosna i Hercegovina i bratska Republika Hrvatska.

DOPREDSJEDNIK
Armin Pohara

M.P.

PREDSJEDNIK
Ivan Brzić

Republika Bosna i Hercegovina
MINISTARSTVO ODBRANE
ARMIJA BiH
SL Broj: 02/343-1
Datum, 16.04. 1992. god.
SARAJEVO

Dokument br. 11 Krizni štab općine Bosanski Brod lojalan legalnim i legitimnim organima BiH (www.slobodanpraljak.com)

VRS osvojila Bosanski Šamac

17. travanj 1992.

Služba 985 o zbivanjima u Bosanskom Šamcu

Rat na bosanskoj strani širi se prema istoku i zahvaća bosansko-šamačku općinu. Već u ranim jutarnjim satima borbe su vođene u samom Bosanskom Šamcu, a do 05,00 sati neprijateljska vojska zauzela je važnije strateške objekte (Policijska i radio-stanica, Pošta, „Utva" i t. d.) zbog toga je u 05,10 sati, za sav promet, zatvoren most između dva Šamca, jer su se tijekom dopodneva borbe vodile i oko samog mosta. Zbog nadmoći neprijatelja most je sa bosanske strane zauzela neprijateljska vojska, a pri tome je devet policajaca koji su čuvali most prebjeglo na hrvatsku stranu. U 13,56 sati neprijatelj je počeo ispaljivati granate i na Slavonski Šamac zbog čega je oglašena opća opasnost za Sl. Šamac i Kruševicu.

Tijekom dana u Sikirevcima i Svilaju prihvaćeno je 197 izbjeglica.[219]

Srpski pogled na zbivanja u Bosanskom Šamcu

(…) zbog brojnih ranijih konflikata i ekscesa na međunacionalnoj osnovi, **dolazi do preventivne intervencije JNA**. Snage 17. TG JNA, njeni rezervni sastavi, milicija i tridesetak dobrovoljaca, zauzeli su vitalne objekte u gradu Šamcu i stavili pod svoju kontrolu najveći dio općinske teritorije… **Neosporno je da su rezervni sastavi JNA bili popunjeni uglavnom Srbima** …[220] (istaknuo J.Z.)

Ono što je srpskim snagama uspjelo u Bosanskom Šamcu, nije u Bosanskom Brodu i okolnim selima, zahvaljujući držanju hrvatsko-muslimanskih snaga.

Na osnovu dojava koje smo provjerili i potvrdili, na širem području Bosanskog Broda

Fotografija br. 38 Grad Bosanski Šamac 2008. god. (http://www.panoramio.com/photo, 29.07.2009.)

[219] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

[220] ILIŠKOVIĆ Rajko, BLAGOJEVIĆ Lazar, PAVLOVIĆ Ilija, STOJANOVIĆ Miladin, BOROJEVIĆ Milan, MILAKOVIĆ Jovan, *Posavski čvor opstanka,* Bosanski Šamac - Banja Luka, Skupština opštine Bosanski Šamac, Opštinska boračka organizacija Bosanski Šamac, Dokumentacioni centar Republike Srpske za istraživanje ratnih zločina - Banja Luka, „Štit-M" Beograd, 2002. god. str. 90.

(sela Gornje Kolibe i Kričanovo), pokušaji neprijateljskih jedinica su spriječeni i onemogućeno im je daljnje napredovanje. Uništena su tri tenka M55, dva transportera i zarobljeno pet tenkova M55…[221]

Od zarobljenih tenkova JNA 101. br. HVO formirala prvu oklopnu satniju

Unatoč ogromnoj nadmoći srpskih snaga u naoružanju i vojnoj obrazovanosti, iz upo-zorenja oficira JNA je vidljivo kako tu nadmoć nisu znali koristiti.

Fotografija br. 39 Zarobljeni tenkovi JNA
(Foto: ustupio A. Lepan)

U obrambenim dejstvima oko Bosanskog Broda neke jedinice 1.OG/17.K su u toku 16. i 17. 04. 1992. godine, zbog nedovoljne pripremljenosti jedinica i propusta u rukovođenju i komadovanju pretrpile gubitke u ljudstvu (9 poginulih i oko 20 ranjenih) i borbenoj tehnici (uništeno ili oštećeno 9 tenkova i OT). Slabosti su sledeće:

- nepripremljenost jedinica u savlađivanju minskih prepreka (minskih polja) i kanala, slabo inženjerijsko izviđanje i nedostatak grupa za uklanjanje mina ispred pokreta tenkova,
- odvajanje tenkova od sopstvene pešadije i izlaganje vatri neprijateljskih protivoklopnih sredstava sa bliskih odstojanja,
- nedovoljno sadejstvo između tenkovskih posada u okviru iste jedinice, posebno u slučaju kriznih situacija kada je trebala međusobna podrška vatrom pri promeni položaja ili izvlačenja iz ugroženog rejona,
- oklopna jedinica je uvedena u borbu, a da predhodno nije uvežbana-pripremljena da zajedno sa drugim rodovima, posebno pešadijom dejstvuje skladno vatrom i pokretom,
- jedinice TO nisu dovoljno pripremljene za izvršavanje borbenih zadataka u združenom boju. One dobro izvršavaju zadatke pešadijskom (streljačkom vatrom) dok dejstva OJ i artiljerije nedovoljno eksploatišu. Upozoravaju se komande i starešine da stečena iskustva treba odgovorno izučiti i koristiti u pripremi za borbu i upotrebi jedinica u borbi, kako bi se raspoložive snage racionalnije i efikasnije koristile i smanjili gubici.[222]

---

[221] OGIP - Vanredno izvješće, Broj: 85-1, Slavonski Brod, 17.04.1992. god

[222] Vojno sigurnosna agencija Ministarstva obrane Republike Hrvatske (VSA MORH): Komanda 2. VO, Str. pov. br. 9/997-80 od 19. 4. 1992., Upozorenje; U izvješću od 16. travnja zapovjednik 1. bojne 108. brigade gubitke JNA je procijenio na šest tenkova i četiri oklopna transportera i veći broj pješaka. SVA MORH-108. br HV: 1. bat. 108. brigade od 16. 4. 1992., Izvješće; Dan kasnije zapovjednik bojne izvještava na „licu mjesta ustanovljeno daje uništeno 10 tenkova i dva transportera od čega pet (5) tenkova u ispravnom stanju". SVA MORH-108. br.HV: 1. bat. 108. brigade od 17. 4. 1992., Izvješće. Preuzeto, Davor Marijan, n.d str. 172-173.

18. travanj 1992.

Počelo je razoružavanje ilegalno naoružanih pripadnika paravojnih formacija Hrvatske demokratske zajednice i Stranke demokratske akcije u Šamcu.[223]

19. travanj 1992.
Granatiranje Donjih Andrijevaca; Borbe u Bos. Brodu i Bos. Šamcu

Odmah iza ponoći mirnu (uskršnju op.J.Z.) noć u Donjim Andrijevcima (RH) prekinule su četiri snažne detonacije prouzročene od pada granata na to područje. [224]

Na bosanskoj strani borbe se i dalje vode, a najžešće je u Bosanskom Brodu oko semafora, te u Bosanskom Šamcu oko Pruda i istočnih sela ove općine. Zbog toga je priliv izbjeglica iz Bosne sve veći tako da je tijekom dana prihvaćeno ukupno njih 2880 od kojih je jedan manji dio upućen za Varaždin.[225]

20. travanj 1992.

Na području Dervente snage Tuzlanskog korpusa su odbacile hrvatske snage od vojarne i stavile pod nadzor sve prilaze prema njoj.[226]

22. travanj 1992.
Srušen most između dva Šamca

U 06,50 sati srušen je most između dva Šamca čime prestaje svaka veza sa bosanskom stranom. Most je digla neprijateljska grupa na bosanskoj strani.[227]

Odbijen je napad četnika na Gornje Kolibe.[228]

23. travanj 1992.
Borbe oko Kričanova i G. Koliba

Borbe i dalje traju, a naročito su jake oko Kričanova i Gornjih Koliba gdje je neprijatelju stiglo pojačanje u oklopnim jedinicama. Teška razaranja pretrpio je i sam Bosanski Brod, a požar u Rafineriji već više dana traje.

Danas je iz Bosne (u Hrvatsku) prešlo ukupno 1084 osobe od kojih je stotinjak poslano u Zabok.[229]

---

[223] ILIŠKOVIĆ Rajko, n.d. str. 90.

[224] Prvo i najozbiljnije ugrožavanje mještana Donjih Andrijevaca, tijekom Domovinskog rata, uslijedilo je već 19.09.1991. godine u 16,15 sati, kada je to mjesto (iz aviona) raketirano s osamdesetak razornih projektila od kojih je mještanin Mihael Kručenik, radeći u svom vrtu, smrtno stradao.
Autor je s dvadesetak sumještana, sa nasipa na Lateralnom kanalu, ispred šume Glovac u Donjim Andrijevcima, promatrao ovo raketiranje. Naime, na tom mjestu smo imali zadaću, spriječiti prolaz tenkova i vojske JNA iz Nabrđa u Svilaj. Bili smo u civilnoj odjeći, naoružani lovačkim oružjem, a na most smo postavili četiri protutenkovske mine.

[225] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod.

[226] Komanda 2. vojne oblasti, Str. pov. br. 10/36-2400 od 21. 4. 1992., Borbeni i operativni izveštaj. Preuzeto, Davor Marijan, n.d. str. 172-173.

[227] Nije pouzdano utvrđeno da je *„most digla neprijateljska grupa“,* a indikativno je da je most srušen *„odmah po micanju dotadašnjih čuvara mosta, dragovoljaca iz Slavonskog Šamca, i preuzimanja čuvanja mosta od strane pridošlih pripadnika HV iz Zagreba“,* kako to danas komentiraju stanovnici Slavonskog Šamca - i oni koji su ga čuvali prije njegova rušenja.

[228] OGIP - Izvješće, Broj: 89-1, Slavonski Brod, 23.04.1992. god

[229] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

Smijenjen zapovjednik OG „Istočna Posavina"

Molba zapovjednika OG „Istočna Posavina", pukovnika Ive Petrića, upućena GSHV, da pomognu, kako kaže oko raščišćavanja nekih suštinskih pitanja, brzo je „uslišena". Naime, on je smijenjen, a na njegovo mjesto je postavljen dotadašnji zapovjednik 108. br. HV, pukovnik, Vinko Štefanek.[230]

Odmah nakon postavljenja za zapovjednikaOGIP, pukovnik Štefanek je Glavnom stožeru HV i Operativnoj zoni Osijek uputio „Izvješće o stanju na bojištu u Bosanskoj Posavini", u kojem navodi:

Bosanski Šamac

a) Neprijatelj kontrolira cijelu teritoriju općine i grad Bosanski Šamac (…).
b) Obrambene snage općine Bosanski Šamac izvlačile su se pravcem s. Tišina - s. Grebnica i sada se nalaze na liniji tt 89 - r. sava - s. Ljeskovac - s. Grebnice (tt - 85) - tt - 84, a po dubini s. Domaljevac. Snage su demoralizirane i dezorganizirane. Obranu pokušava konsolidirati oko 100 vojnika i časnika 157. br. HV. U toku borbi uništena su četiri neprijateljska tenka (T-55).
   Neophodno je izvršiti ubacivanje bar jedne satnije radi konsolidacije odbrane i odbrane linije s. Snoge (Grebnice) - s. Domaljevac.
   Snage općine Orašje ne ispoljavaju aktivnosti i vrše pregovore sa neprijateljem o održavanju mira.

Odžak

a) Stanovništvo srpskih sela bilo je pozvano da preda naoružanje. U toku pregovora napustili su sela i koncentrirali se u rajonu s. Novi Grad, gdje organiziraju obranu. Neprijatelj ne ispoljava aktivne borbene aktivnosti na teritoriji općine Odžak.
b) U toku jučerašnjeg dana započet je napad na s. Novi Grad koji se brani u okruženju. Ostali dio općine kontroliraju naše snage. Snage općine Odžak nisu u mogućnosti planirati za aktivna napadna djelovanja na teritoriju drugih općina.

Bosanski Brod

a) Neprijatelj je u toku jučerašnjeg dana pokušao izvršiti proboj obrane na pravcu dijela Gornje Kolibe. Napad je uspješno odbijen. U toku današnjeg dana ponovio je napad ojačan sa 15 tenkova i jačim pješadijskim snagama, te savladao liniju obrane, ušao u s. G. Kolibe i dok ovo javljamo izbio na liniju: istočno od Džamije 300 m - 200 m južno od Džamije, raskršće puteva tt. 90. Napad u toku.
b) Nastojimo organizirati protuoklopnu borbu (p/o) i zaustaviti daljnje nastupanje agresora i formiranjem protuoklopnih (p/o) grupa u toku noći pokušati uništiti tenkove.
   Informacije kojima raspolažemo ukazuju da neprijatelj po svaku cijenu želi osvojiti Bosanski Brod.

Derventa

a) Neprijatelj ne ispoljava značajnije aktivnosti na teritoriji općine, a informacije govore o (njegovu) privremenom napuštanju Dervente, dok ne riješi Bosanski Brod./…/
b) Naše snage sređuju borbeni poredak i vrše pripremu za nastavak čišćenja Dervente i osvajanje vojarne.
   Na teritoriji ostalih općina neprijatelj ne ispoljava aktivna djelovanja.

---

[230] Viđenje svoje smjene opisao je pukovnik Petrić u svom pismu koje je 02.08.1992.god. uputio Mnistru obrane, Načelniku GS HV, i Načelniku Personalne uprave MO. Pismo u cijelosti objavljujem na 333. stranici.

S obzirom na trenutnu situaciju, molim odobrenje za ubacivanje jedinice jačine 1. bataljuna radi konsolidacije obrane na liniji Grebnice, Domaljevac, G. Kolibe i ubacivanje dijela snaga u pozadinu neprijatelja.[231]

Anonimni protesti „grupe majki i supruga“

Dok zapovjednik OGIP moli svoje pretpostavljene u GSHV *„odobrenje za ubacivanje jedinice jačine jednog bataljuna radi konsolidacije obrane“* u Bosanskoj Posavini, to isto pretpostavljeno zapovjedništvo (načelnik GSHV, general Anton Tus), prima od grupe majki i supruga vojnika iz 139. slavonskobrodske brigade nepotpisanu zahtjevnicu upućenu Marku Brajkoviću, zapovjedniku 139. br. HV i Branku Kamereru, načelniku 139. br. HV:

M.Brajkovic

Kako smo saznale da su naši sinovi i muževi na ratištu u Odžaku, molimo da se HITNO vrate natrag u Hrvatsku. Da ne dužimo, mi Vas preklinjemo da nam djecu i muževe vratite ODMAH i neka brane Hrvatsku granicu s naše strane. Ne bih htjele da ovo bude prijetnja, ali bit ćemo prisiljene naša pisma javno objaviti na više mjesta, čak i u drugim državama. Vi znate što su u stanju učiniti majke i supruge za svoju djecu i muževe.
Stoga Vas još jednom molimo da odmah nešto učinite i da nam vratite djecu i muževe u Hrvatsku. O Vašem karijerizmu i ostalim malverzacijama u Hrvatskoj vojsci u drugom pismu bit će malo opširnije.
S poštovanjem, grupa majki i supruga.
CO: Glavni stožer, gosp. gen. Anton Tus, Zagreb.
P.S. Nemojte se ponašati kao bivša JNA.[232]

26. travanj 1992.

Zapovjednik OGIP, pukovnik Vinko Štefanek, osobno, Glavnom stožeru hrvatske vojske i zapovjedništvu OZ Osijek, podnosi novo, opširno *Izvješće o stanju u zoni odgovornosti OGIP:*

Bosanski Brod

Na teritoriji općine Bosanski Brod formirana brigada djeluje i brani se nedovoljno organizirano i bez potrebnog vojnog ustrojstva, a naročito izraženo u zapovijedanju. Vojna stega ne djeluje, a jedinice formirane na teritorijalnom principu (grupa sela), zapovjedništvo nedovoljno stručno za vođenje jedinica i nejedinstveno, brane se na dostignutoj liniji odbrane: Mahala (grad) - Klaonica - Kričanovo - D. Kolibe - G. Kolibe - N. Selo - r. Ukrina - Begluci. Borbene aktivnosti na teritoriji općine diktira neprijatelj, a jedinice bosansko - brodske brigade prihvaćaju neorganizirano borbu. U zadnjih tjedan dana napadne aktivnosti neprijatelja izražene znatno na pravcu s. Unka - G. Kolibe, a nešto smanjene u samom gradu (Mahala). U rejon grada (Klaonica i Mahala) ubačena je jedinica 1. satnije 108. br. HV sa izviđačkim vodom kao pomoć u organiziranju i stabiliziranju obrane i sprečavanju izbijanja neprijatelja na most.

---

[231] OGIP - Izvješće, Broj: 89-1, Slavonski Brod, 23.04.1992. god

[232] MO GSHV, brigadir, Zlatko Cipšar upućuje Ministarstvu obrane RH, kabinet Ministra obrane, gđica Zloić (Dunja, tajnica ministra) „Zahtjevnicu“ s dopisom Klasa:032-03/92-01/01, Urbroj: 5120-02-92-75, od 05.svibnja,1992.god. U dopisu se brigadir HV „izvinjava“ gđici Zloić, što „misli da bi možda trebalo upoznati i gospodina ministra Šuška (sa „zahtjevnicom“ dakako).

Snage bosansko-brodske brigade realno nisu u mogućnosti održati dostignutu liniju obrane, a posebno u slučaju dobro organiziranog napada neprijatelja sa jačom pješadijom uz postojeću znatnu tehniku.

Derventa

Na teritoriji općine Derventa formirana je brigada koja nije vojno ustrojena niti u zapovjedništvu niti kao formirane jedinice na terenu (bataljuni, satnije) taktički upotrebljive. Jedinice na terenu djeluju na teritorijalnom principu grupirane oko naselja i samostalno djeluju u odnosu na zapovjedništvo brigade.

U užem rajonu Dervente organizirano djeluje Riječka satnija i dvije grupe (jačine voda) koje djeluju interventno kao manevarske jedinice i za sada uspješno su neutralizirale pojedina neprijateljska uporišta (Čardak, vojarna, kontrolni punktovi u gradu), a u samom gradu stvorile utisak premoćnijeg. Vojna policija nije formirana, a kretanje gradom je nesigurno. Grad je bez struje i vode, a komunikacija Derventa - Bosanski Brod na dijelu prema s. Begluci nije otvorena (kontrolira neprijatelj) stoga je dotur i snabdijevanje znatno otežano.

Odžak

Na teritoriji općine formirana je brigada sastava tri bataljuna sa 1.250 naoružanih ljudi. Stanje na općini Odžak nešto je organiziranije u odnosu na ostale općine, a dio jedinica učestvovao je u oružanom sukobu. Ova brigada zatvara komunikaciju Modriča - Odžak u neposrednoj blizini mosta gdje je izvršila pripreme za rušenje mosta i komunikacije ka Podnovlju. Kontrolira prijelaze preko r. Bosna duž granice općine, a jedinicom s. Pruda učestvuje u obrani Bosanskog Šamca.

Jednim bataljunom zatvara zapadnu granicu općine i dijelom snaga učestvuje u blokadi neprijateljskih snaga u s. Novi Grad. Za razliku od ostalih brigada, ova brigada raspolaže sa dvije satnije za aktivna djelovanja u pravcu, Srbima okruženog, s. V. Brusnica.

Općinske strukture vlasti nisu za aktivna napadna djelovanja nego za obrambene aktivnosti i ne pružaju dovoljno pomoći formiranju TO. Osjeća se tihi bojkot muslimanskog dijela zbog izvršenih promjena u zapovjedništvu brigade.

U blokadi s. Novi Grad sudjeluje jedna satnija 139. brigade.

Modriča

Na teritoriji općine Modriča, zbog neslaganja općinskih čelnika TO nije formiran. Srbi su izveli manevar da bi onemogućili stvaranje TO, a na slijedeći način. Proglasili su 'Srpsku općinu Modriča' i iznudili sporazum da neće tzv. općinu aktivirati ako se odustane od formiranja TO.

Modriča pretežno muslimanski grad je opustjela, u njoj ne djeluju nikakve vojne formacije, a ulazak Hrvata izazvao bi sukob sa Muslimanima. Muslimani koji su bili za otpor prešli su na odžačku teritoriju i tamo pristupili organiziranju TO.

Hrvatska vojska je organizirana i dobro naoružana, u s. Garavac, Kladari, G. Dobrinja dok su u s. Kladari i Čardak dijelovi stanovništva spremni na lojalnost srpskim vlastima i pregovaranje. Hrvatska vojska formirana je u jedan bataljun i zatvara pravce od s. Miloševca i Gradačca prema Modriči.

Bosanski Šamac

Neprijateljske snage na području bosansko-šamačke općine pod kontrolom drže slijedeće dijelove teritorija, grad Bosanski Šamac. U istom je uspostavljena okupacijska vlast. Sva kretanja moraju biti odobrena posebnom dozvolom koju izdaju organi tzv. 'Srpske općine Bosanski Šamac'. Grad je potpuno informativno blokiran. Informacija o stanju u gradu gotovo da i nema. Najnovije (djelomične i neprovjerene) informacije daju naslutiti da kontrolu nad gradom drže ekstremni domaći četnici iz tzv. 'Siminog odreda' (Simo Zarić).

Most na rijeci Savi kod Bosanskog Šamca ponovno je oštećen, gotovo na istom mjestu kao i prvi puta, da bi u noćnim satima 25/26 04. izvršili miniranje i pružnog prijelaza na mostu.
Sela: Crkvina, Škarić, Pisari, Srpska Tišina, Miloševac, Baktuša i Brvnik su srpska sela tj. naseljena Srbima i bila su sve vrijeme jezgro za razvijanje četničkih formacija.
Nakon pada Bosanskog Šamca četničke snage su izvršile napad i razbile naše snage, te stavile pod kontrolu hrvatska sela: G. i D. Hasić, Hrvatsku Tišinu, Novo Selo i dio Grebnica - do Križanja puteva iz s. Brvnik i Bosanskog Šamca ka Grebnicama.
Na području oraške općine neprijatelj još uvijek nije bojno djelovao. Oraška općina je gotovo 100 % sa hrvatskim življem, međutim vjerojatni pravac napada na Orašje, i to vrlo skoro, je od s. Obudovac, Pelagićevo, D. i G. Žabar, na kom području se nalaze jake četničke snage, koje još nisu ispoljile djelovanje.
Naše snage:
Nakon izvođenja prvih borbenih aktivnosti naše snage su izgubile kontrolu nad gradom Bosanski Šamac i s. G. i D. Hasić, Hrvatska Tišina, Novo Selo i dio Grebnica. (…)
Sadašnja linija na kojoj su naše snage, je dosta dobro utvrđena i ojačana snagama 157. br. (70 ljudi) i biti će ojačana sa 1. bat. 108. brigade.

Orašje

Na teritoriju općine Orašje djeluju naoružane formacije grupirane po mjestima vojno neorganizirane. Stanovništvo uvjereno da je moguće izbjeći oružan sukobe ne želi ulazak u borbene aktivnosti dok ne bude neposredno napadnuto. Općinske strukture vrše pregovaranje sa srpskim stanovništvom, a dvoumljenje ne omogućava vojno ustrojavanje naoružanog ljudstva.

Gradačac

Na teritoriji općine Gradačac još vlada mir. Štab TO je izmijenjen najviše na zahtjev Muslimana, za zapovjednikaštaba TO postavljen p.pukovnik (bivši aktivni oficir) Ivan Mijačević iz s. Tramošnica. Ljudi sve više postaju svjesni da će se morati boriti za svoje područje. Organizirano je za borbu oko 800 Hrvata i 4.000 Muslimana od čega polovina nenaoružano. Nisu uspostavili potrebnu suradnju sa susjednim općinama.

Brčko

U posljednje vrijeme veze sa organiziranim Hrvatima sve su rjeđe, u zadnja dva dana nisu niti na prijemu radioveze. Muslimani i Hrvati ne surađuju dovoljno i stanje u cjelini nije dovoljno poznato te ćemo morati uputiti čovjeka da utvrdi stanje.

ZAKLJUČAK

U cjelini, na teritoriji 'Istočne Posavine' postoje znatne naoružane formacije Hrvata i malim dijelom Muslimana, no u cjelini više izražena volja za rješenje pregovorima nego oružanom borbom iako su mnogi svjesni da će do borbe doći i tamo gdje je sada nema.
I u dijelu zahvaćenog oružanim sukobom raspoloženje je slično i ljude je gotovo nemoguće pokrenuti u aktivno djelovanje.
Raspolažemo informacijom da *srboarmija* i *četnici* prikupljaju nove snage za prodor, na svim pravcima Posavlja, prema r. Sava, rušenje mostova, a potom čišćenje terena.
Stoga je neophodno uvođenjem novih snaga obraniti sadašnju teritoriju, onemogućiti korištenje komunikacija, posebno Doboj - Modriča - Bosanski Šamac i Doboj - Derventa, a zatim aktivnim djelovanjem sa pravca s. Vrbovac - M. Brusnica i preko pl. Vučjak u pozadinu neprijatelja.
Za realizaciju ovog zadatka i preuzimanje inicijative neophodno je izraditi jedinstven plan, pripremiti jedinice i izvršiti popunu MTS-a.

Upućivanjem prihvaćenih - obučenih grupa dobrovoljaca na teritorij 'Istočne Posavine', iste nastavljaju djelovati u većini samoorganizirano što usložava već složenu situaciju vojnog ustrojstva.
Stoga smatr amo da je neophodno od dobrovoljaca koji su voljni formirati najniže taktičke jedinice (satnije) koje bi podčinjavanjem formiranim zapovjedništvima odmah mogle organizirano djelovati.[233]

30. travanj 1992.
Srušen je most na Savi između Brčkog i Gunje.[234]

Srpske snage su 30. travnja 1992. u ranim jutarnjim satima eksplozivom srušile most zajedno s većom skupinom civila koja je iz Hrvatske ulazila u BiH. Točan broj stradalih i imena žrtava još uvijek su nepoznati. Pretpostavlja se da je tog jutra na mostu bilo preko stotinu civila među kojima znatan broj žena i djece čije su dijelove tijela toga jutra i narednih dana Brčaci nalazili po brčanskim ulicama, balkonima i krovovima stambenih zgrada. Nekoliko dana nakon rušenja mosta uslijedila su uhićenja, zatvaranja i pogubljenja na stotine brčanskih Bošnjaka i Hrvata za čijim se tijelima i danas traga.[235]

01. svibanj 1992.
VRS započela osvajanje grada Brčko

U Brčkom se podijelila policija na hrvatsku, srpsku i muslimansku. Počele su borbe u gradu.[236]
Muslimanima i Hrvatima je preko radija naređeno da predaju svoje oružje. Srpske snage, sastavljene od vojnika i pripadnika paravojnih i policijskih snaga, razmještaju se po gradu.[237]
Obavještajna uprava Glavnog stožera HV je relativno točno procijenila težišno djelovanje JNA u sjevernoj Bosni. Ona je 01. svibnja, 1992. postrojbama Hrvatske vojske skrenula pažnju da će JNA u „narednom razdoblju krenuti u otvorenu ofenzivu s ciljem rješavanja problema Bosanske Posavine i to na način da brzim prodorima izbije na r. Savu i blokira sve pogodne prijelaze, a potom da pristupi ovladavanju pojedinim mjestima u unutrašnjosti. Pri tom će nastojati rascjepkati snage obrane i otpora“. U prilog procjeni išle su i kadrovske promjene u Tuzlanskom korpusu i dovođenje oficira “spremnih na beskrupulozno obavljanje postavljenih zadaća“.[238]

02. svibanj 1992.
VRS započela osvajanje Gornjih Koliba

Nakon jutarnje topničke pripreme, četnici su prodrli do džamije u G. Kolibama. Zrakoplovstvo je dva puta raketiralo most na r. Savi u Bosanskom Brodu. Jedan je zrakoplov oboren.

---

233 OGIP Zapovjednik Vinko Štefanek, osobno - GS HV i Zapovjedništvu Operativne zone Osijek, Izvješće ZapovjednikaOGIP, Broj: 89-6/92, Slavonski Brod, 26.04.1992. god.
234 Davor MARIJAN, n.d. str. 174.
235 http://www.dnevniavaz.ba/forum/viewtopic.php?f=81&t=1504&start=20
236 OGIP - Dnevno Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-01-92-89-12, Slavonski Brod, 01.05.1992.
237 http://www.un.org/icty/bhs/cases/cesic/cesic_cis.htm
238 Davor MARIJAN, n.d. str. 175.

Na području Dervente, četnici su probili prvu crtu obrane kod s. Vakuf, pa su se branitelji povukli u rajon s. Bijelo Brdo. Upućene su protuoklopne skupine iz Bosanskobrodske brigade u pomoć.
Ulične borbe u Brčkom.[239]

Unutarstranačka borba za vlast na prostoru Bosanske Posavine

Razbuktava se pravi rat između srpskih i hrvatsko-muslimanskih vojnih postrojbi, ali ne jenjava ni unutarstranačka (HDZ) borba za vlast na prostoru Bosanske Posavine. Tako predsjednik Ratnog kriznog štaba općine Derventa, **Vinko Begić**, dostavlja informaciju ministru obrane RH, Gojku Šušku - osobno, u kojoj navodi:

Svi članovi Ratnog kriznog štaba imaju precizno utvrđene obveze (oblasti) i odgovornosti. S toga smo, najblaže rečeno, bili iznenađeni pojavom (bez znanja i odobrenja Ratnog kriznog štaba) gospode **Ike Stanića**, **Drage Majića** i **Lucije Vencl** u emisiji 'U krupnom planu' na HTV dana 30. travnja 1992. godine. Pomenuta gospoda nemaju legitimitet davati informacije o pitanjima koja su bila predmet pomenute emisije.
Istup citirane gospode Ratni krizni štab ocjenjuje kao osobnu promociju i tipično ratnopolitičko profiterstvo. Također, neslužbeno saznajemo da su izvjesna gospoda i na platnom spisku Hrvatske vojske što smatramo nedopustivim. Za obranu i slobodu Dervente tisuće ljudi hrabro se bori (ponekad i gladni) ne tražeći nikakve naknade (niti im treba). Ukoliko su naše pomenute neslužbene informacije točne molimo službenu potvrdu sa imenima dotičnih. Iz nama (a nadamo se i Vama) razumljivih razloga osjećali smo se obveznim i pozvanim obratiti se ovim pismom. O drugim pitanjima o kojima Vas želimo izvijestiti i o kojima su nam **potrebne Vaše upute**, molimo hitan prijem u Vašem **(i našem)** Ministarstvu. (istaknuo J.Z.)
S poštovanjem, Predsjednik, gosp. Vinko Begić v.r.[240]

03. svibanj 1992.
Srbi preuzeli kontrolu nad Dobojem

Snage bosanskih Srba preuzele kontrolu nad Dobojem. Doboj je bio važno saobraćajno čvorište i industrijski centar sjeverne Bosne. U tom gradu i prije izbijanja sukoba bio je stacioniran veliki broj garnizona bivše JNA. Dio građana, pretežno Bošnjaka i Hrvata izbjegao je iz Doboja na slobodna područja južno i istočno od grada, formirajući na tim teritorijama operativne grupe Doboj-jug i Doboj-istok (ARBiH).[241]

04. svibanj 1992.
Granatiranje Slavonskog Broda sa smrtnim posljedicama

Od 09,44 sati neprijateljski zrakoplovi su u više navrata djelovali po mostu i oko njega u Slavonskom Brodu, te po Krajiškoj ul. i po Korzu, po vojarni u Radničkoj ulici, po Podvinju, po Degmanu izbacujući osim raketa i kazetne bombe i *krmače.*
Osim zračnih bila je jedna opća opasnost za vrijeme koje je palo 20-ak granata na šire područje Slavonskog Broda dok je na područje Dubočca palo 30-ak granata. Na području Slavonskog Broda, u tim napadima, jedna osoba je smrtno stradala, a tri su teže i lak-

[239] OGIP - Dnevno Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-01-92-89-13, Slavonski Brod, 02.05.1992.
[240] Ratni krizni štab Općine Derventa - Ministarstvu obrane RH, Informacija, dostavlja se i traži se, Broj: 357-sl./92., Derventa, 03. svibnja 1992. godine.
[241] http://www.armijabih.com/index-1992.html

še ranjene. Tijekom dana prihvaćeno je još 738 izbjeglih osoba iz Bosne koji su smješteni na području općine Slavonski Brod.[242]

U jučerašnjim borbenim aktivnostima sa izraženim djelovanjem neprijateljske avijacije do sada utvrđeni gubici u ž/s na našoj stani su: ranjeno: 28 civila - Slav. Brod, osam civila BiH, pet pripadnika HV, 10 vojaka BiH, tri neidentificirano; 10 poginulih. Stanje poginulih nije konačno.[243]

05. svibanj 1992.

Djelovanje srpskog zrakoplovstva

Neprijateljski zrakoplovi su u 12 navrata borbeno djelovali na (brodski) most (na Savi) i Poloj istresajući rakete, kazetne bombe i *krmače*. Sve skupa izbačeno je 50-ak avio-raketa i 10-ak *krmača*.[244]

06. svibanj 1992.

Borbe oko Donjih Koliba, Kričanova, Brčkog

Na bosanskobrodskom ratištu vođene su borbe oko Donjih Koliba. Oslobođeno je Kričanovo. Modriču su četnici tukli topništvom iz Miloševca, a pješački napadali iz smjera Kužnjače. U Odžaku je topnički napadano po rajonu Osječak i Trnjak. U Brčkom su se vodile ulične borbe. Naši su uništili jedan tenk, jedan zarobili i uništili transportni helikopter. Na Derventskom ratištu vraćen je dio Ritešića.[245]

Fotografija br. 40 Raketni sustav *Luna/Frog* na paradi JNA u Beogradu (www.leksikon-yu)

---

[242] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

[243] OGIP - Zapovjedništvu OZ Osijek, GS HV ,Zagreb, OG „Sava“, Vanredno Izvješće za 04.05.1992. do 10,00 sati Str. Pov. Broj: 128/2/92, Slavonski Brod, 04.05.1992. god

[244] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

[245] OGIP - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno izvješće Ur.broj: 89-19/92, od 06.05.1992. i Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-01-92-89-20, 0d 06., Slavonski Brod, 06.05.1992. god

Fotografija br. 41 Slavonski Brod je proživljavao jedan od najtežih trenutaka u svojoj povijesti! U tim napadima (05.05.1992.) je poginulo 16 osoba, od toga šestero djece, ranjeno je 60 osoba, od toga, 30 teško. (Foto: Darko Janković)

Brođani u sukobu sa vrhovništvom, ili?

Budući da je neprijatelj sve više pritiskao obranu Bosanske Posavine i sve intenzivnije bombardirao hrvatske prisavske gradove i sela, zapovjednik OG „Istočna Posavina“ je morao učiniti nešto radikalno, kako bi barem smanjio, ako ne i zaustavio, svakodnevne razorne napade na hrvatske građane i njihovu imovinu te spriječio gubljenje prostora Bosanske Posavine.

Kako su mu ruke bile sputane zapoviješću GS HV o zabrani uporabe Hrvatske vojske u BiH, odlučio je upravo ono što bi odlučio svaki odgovoran zapovjednik i domoljub - intenzivirao je animiranje dragovoljaca iz sastava postrojbi HV za prelazak u „zonu B“ ili „interesnu zonu“, kako se kolokvijalno i „konspirativno“ nazivao prostor Bosanske Posavine, s ciljem potiskivanja neprijatelja južnije od Save.

Ne znajući (?!) da u Grazu (06. svibnja 1992.) dvojica predsjednika „konstitutivnih jedinica u BiH“ Mate Boban i Radovan Karadžić, sporazumno utvrđuju kako prestaju razlozi za oružane sukobe između Hrvata i Srba na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, pukovnik Vinko Štefanek, izdaje bosanskobrodskoj br., derventskoj br., te, što je posebno važno, dijelovima hrvatskih postrojbi („kojih nema u BiH“): 3/3. „A“ br. HV, 3/108. br. HV, 157. br.HV i riječkom bataljunu 111. br. HV.

ZAPOVIJED ZA NAPAD

1. Neprijatelj:

U zoni Istočne Posavine neprijatelj snagama 17. i 5. K. JA formiran u dvije taktičke grupe (TG-ll i TG-17) sa četničkim dobrovoljačkim formacijama i domaćim srpskim stanovništvom nastavlja borbeno djelovanje prema ranije definiranim ciljevima. Manevrima po frontu i dubini nastoji glavnim komunikacijama izbiti na r. Sava, ispresjecati teritorij, ovladati istim i ostvariti kontinuitet između Srbije i tzv. SAO Krajine. Glavninu snaga čini TG-17 ia sastava 17. K (3 odreda 'JA', 2/395 mtbr, okb/395 mtbr, 1/18 part. Br., četničke dobrovoljačke formacije, domaći četnici sa vjerojatnim zadatkom izbijanja na p. Sava u s. Svilaj, Bos. Šamac (već realizirano), Orašje, zauzimanje administrativnih centara i ispresijecati teritorij, potom postupno spojiti manevrima po dubini. TG-ll sastava 5. K (2. b brigade Jastrebarsko, 1/327 ok br, part. br.), grupacija četnika raspoređena u odrede 'JA' sa teritorije BiH i srpskih, sela oko B. Broda i Dervente sa vjerojatnim zadatkom: Izbiti pravcem G. Kolibe - Sijekovac na r. Sava, otsjecanjem B. Brod iz dva pravca okupirati Bos. Brod i izaći na most Sl. Brod - B. Brod, a potom nastaviti sa okupacijom Dervente. Neprijatelj raspolaže sa snažnom art. podrškom, oklopno-mehaniziranim jedinicama i intenzivno koristi zrakoplove za izviđačka i borbena djelovanja. Helikoptere koristi za manevar manjim postrojbama i dotur MTS-a. Moral ljudstva održava dovođenjem četničkih, dobrovoljačkih formacija.

2. Naše snage:

OG - „Istočna Posavina" sastava: Bosanskobrodska br., Derventska br., 3/3 br., 108. br., 157. br., Riječki b., brane se na liniji : Mahala (Bos, Brod) - Kolibe D., - Novo Selo - Novi Lužani - Žeravac - Kulina - Kotorsko - Johovac -Kukavice - Derventa - Markovac - Bos. Dubočac ima zadatak: Pregrupirati snaga i stvoriti uvjete sa napadna djelovanja po težišnim pravcima, spriječiti daljnji prodor neprijatelju i zauzimanje teritorija, onemogućiti dovođenje novih snaga. Aktivnim djelovanjem - diverzijama po dubini neprijatelja stvoriti mu nesigurnost i vezati dio snaga, a po stvorenim. uvjetima osloboditi širi rajon Zborište-Liješće-pl. Vučjak i spojiti se sa snagama O.G.-SAVA.

3. Susjedi:

Desno - nema susjeda, lijevo - s. Kadar - Drenovac - Vranjak - Duga Njiva OG 'Sava', po dubini osloncem na r. Sava teritorij Republike Hrvatske.

4. Odlučio sam:

Aktivnim napadnim djelovanjem osloboditi G, Kolibe, izvršiti presijecanje pravcem D. Kolibe - Struga i neutralizirati neprijatelja u okruženju. U slijedećem zadatku ovladati prostorom Zborište - Unka - Grk - Bosanski Lužani djelovanjem iz pravca G. Kolibe, N. Lužani, Žeravac. Po ovladavanju teritorija srediti borbeni poredak i utvrditi liniju obrane. U sudjelovanju sa OG 'Sava' stvoriti liniju obrane V. Brusnica - Drenovac - Pećnik, a zatim aktivnim djelovanjem vezati neprijatelja i spriječiti komuniciranje pl. Vučjak - Južni teritorij, a posebno komunikaciju dolinom r. Bosna držati pod kontrolom, utvrditi liniju Johovac - Kukavice - Bos. Dubočac, stvarati uvjete za napadno djelovanje ka zapadu, staviti pod kontrolu komunikacije Srbac - Bos. Dubočac i Prnjavor - Derventa. Gotovost za napad 08.05.1992. god. u 05,00 sati.

5. Zadatak jedinicama:

Bosanskobrodska br.

5.1. 4.b[246] (Mahala) u sudjelovanju sa '3.b' [247] posjeda liniju: kajak klub - jugoistočni rub naselja Mahala - zapadno stadion - klaonica sa zadatkom: Aktivnim djelova-

[246] 4. bojna 101. br. HVO (sudjelovalo oko 75 boraca) - Zapovjednik bojne, Zlatko Hrkač - Đigi, zapovjednik satnije Blažan Kljaić.

njem ovladati rajonom Grede i izbiti na liniju r. Sava - Struge. Voditi računa sa desnim susjedom o sistemu vatre.
ZM u rajonu Mahala.

5.2. 3/3 br. "A“ posjeda liniju: kanal Mercelj - most kolibarski put - kanalom Ukrinac - Mašića Mala sa zadatkom: Ovladati prostorom D. Kolibe - G. Kolibe i izbiti na liniju kanal Čađavica - tt - 90 - ribnjak (tt-90) Po izbijanju na dostignutu liniju srediti borbeni poredak i utvrditi liniju obrane, spojiti se sa lijevim susjedom. U slijedećem zadatku u sudjelovanju sa satnijom N. Selo ovladati prostorom Zborište - Unka.
Granica: desno r. Ukrina, lijevo crkva u s Unka (tt-99) - škola na križanju komunikacija u s. Grk, po dubini s. Bjelaš - sjeveroistočni dio Bos. Lužani (tt-110) gdje se spojiti sa satnijom 2.b (Koraće) koja djeluje iz pravca Novi Lužani - Bos. Lužani.

5.3. Satnija 2.b (Koraće) ima zadatak: Aktivnim djelovanjem na pravcu Novi Lužani - Bos. Lužani ovladati prostorom Bos. Lužani i izbiti na liniju Žeravački Potok (tt-148) -križanje komunikacija - tt-l56.
Granica: lijevo Obodni kanal - tt-110, desno s. Mišići (tt-100) - Žeravački Potok (tt-156). Ostali dio bataljuna brani lijevu obalu r. Ukrina. U toku djelovanja održavati vezu sa susjedima i sistem vatre.

5.4. Bataljun Sijekovac u rezervi ZM brigade u Bos. Brodu, Derventska br.

5.5. Jednim bataljunom (2 satnije) posjeda liniju: Žeravac (križanje zapadno od crkve) - Čečavaci (tt-181) po dubini Blatančići sa sadatkom: U sudjelovanju sa satnijom 2. b (Koraće) lijevim krilom pojačati djelovanje naših snaga pri ovladavanju prostora Bos. Lužani, a po ovladavanju Bos. Lužana uspostaviti liniju obrane s. Čečavaci - Peratovci - Karaula. Jednom satnijom posjesti rajon Karaula (tt-291) u zahvatu komunikacije i spriječiti pokušaj prodora neprijatelja iz pravca Podnovlja.

5.6. 2.b posjeda liniju: Pavlovo Brdo - Sedlići - Bijelo Brdo sa zadatkom:
Utvrditi liniju i upornom obranom spriječiti prodor neprijatelja komunikacijom Srbac - Bos. Dubočac i iz rajona Pjevalovac. Stvoriti uvjete za aktivno djelovanje.

5.7. 5.b (podčinjen Bosanskobrodskoj brigadi) posjeda liniju: Markovac - Babino Brdo - Bijelo Brdo sa zadatkom: stvoriti uvjete za aktivno djelovanje, ovladavanje i kontrolu rejona Kuljenovci - Agići stavljanjem pod kontrolu komunikaciju Prnjavor - Derventa.

5.8. Riječki bataljun posjeda liniju: Potočani - Pudići - Rabić sa zadatkom: stvoriti uvjete za aktivno djelovanje i ovladavanje rajonom Donja i Gornja Bišnja sa težištem zauzimanja Heptin (tt-213) i zahvatom komunikacije Kalenderovci - Derventa.

5.9. Jednim bataljunom ojačanim Riječkom satnijom posjeda položaj: Johovac - Kotor sko - Vranduk sa zadatkom: Podpunu kontrolu staviti komunikaciju Doboj - Kotorsko -Podnovlje i Bukovac - Velika - Derventa i spriječiti pokušaj prodora neprijatelja. Stvoriti uvjete i ovladati rajonom Zbjeg - tt-264 (kod s. Kladari).

5.10. Satnija /157 ojačana izviđačkim vodom 108.(br.HV) posjeda polazne položaje u rajonu V. Brusnica sa zadatkom: Aktivnim izviđačkim djelovanjem stvoriti uvjete za djelovanje u pozadini neprijatelja na pl. Vučjak i uspostavljanje linije obrane V.

[247] 3. bojna 108. br. HV (sudjelovalo oko 270 dragovoljaca). Jedna od najuspješnijih bitaka koje je neka postrojba 108. br. HV vodila, bila je (ulična) bitka za Bosanski Brod od 08. do 12. svibnja 1992. god. U toj bitki nositelji težišnih aktivnosti bili su borci 3/108. br. HV, koje su predvodili: zapovjednik bojne, pukovnik Antun Radovanović, zamjenik Zapovjednika bojne, bojnik Miro Mičević te zapovjednici satnija, natporučnici: Damir Jurišinac, Ivan Terzić, Zdravko Tolić - Džin, Jerko Zovak - Drug i Drago Marijić - Cokula.

Brusnica - Drenovac - Pećnik u sudjelovanju sa OG „Sava“ radi stvaranja sigurnog zaleđa i uvjeta za uvođenje jačih snaga sa teritorija Odžak za djelovanje prema pl. Vučjak.

5.11. Svim do sada vojno neustrojenim naoružanim formacijama po dubini našeg teritorija patrolama i zasjedama kontrolirati teritorij i ne dozvoliti koncentriranje neprijateljskih snaga, a svaku uočenu grupu neutralizirati.

6. Protuoklopna borba

Za protuoklopnu borbu u svim jedinicama formirati protuoklopne grupe sa sredstvima za blisku protuoklopnu borbu. Težište protuoklopne borbe imati na glavnina komunikacijama i tenkoprohodnim pravcima. Na svim pravcima koristiti sredstva za zaprečavanje i PT minska polja, a prepreke braniti.

7. Artiljerija

- Art. snage OG "Istočna Posavina“ čine art. postrojbe 108. br. ZNG ojačane pridodanim postrojbama 3 MAD-a, postrojbe 157 br. HV, postrojbe i Bosansko Brodske brigade i postrojbe Derventske brigade.
- Zadatak postrojbi je da aktivnim djelovanjem po neprijateljskim redovima, otkrivenim isplativim art. ciljevima, konstantnim uznemiravanjem neprijatelja, zatvaranjem tenkoprohodnih pravaca te maksimalnim praćenjem naših pješadijskih jedinica pomogne ostvarenju općeg zadatka.
- Art. postrojbe 108. brigade ojačane pridodanim postrojbama 3 MAD-a sastava: vod haubica M 38, 3 baterije MB 120 mm, bat. topova ZIS M42, vod topova T-12, baterija raketnog sistema 9K11, baterija LRL 128 mm i raketni vod SAKO 6 (baza protugradne rakete), vod topova 155 mm M43 i odjeljenje topa 130 mm M46, imaju zadatak da zaposjednu VP u rajonu s. Poljanci (istočno) do s. Zbjeg (zapadno), sa zadatkom pokrivanja art. vatrom glavne pravce napada naših snaga. Svojim rasporedom moraju ostvariti maksimalno pokrivanje neprijateljskog teritorija. Kako bližih linija tako i dubine teritorija. Na lijevom kraju zone dejstva se preklapaju sa zonom dejstva postrojbi iz sastava O.G. „Sava“. Koordinacija aktivnosti ovoga dijela postrojbi je nužna i ostvarit će se preko načelnika art. operativnih grupa.
- Art. postrojbe 157 brigade sastava: baterija MB 120 mm produkcija „ĐĐ“, vod MB 120 UB M52 i vod topova ZIS M42 ima zadatak da zaposjedne VP u rajonu s. Šumeće (istočno) do s. Slavonski Kobaš (zapadno), sa zadatkom praćenja neprijateljskih pokreta na tenko-pravcu Srbac - s. Bosanski Dubočac i da svojim aktivnim djelovanjem spriječi pokrete istih. Svojim zaprečnim vatrama onemogućava napadno dejstvo neprijatelja od pravca s. Kladari.
- Art. postrojbe i Bosansko Brodske brigade sastava; dvije baterije MB mješovitog sastava 120/82 mm i top. baterije mješovitog sastava ZIS/B1 zaposjeda VP u rajonu s.Koraće (sjeverno) do s. Begluci (južno), sa zadatkom aktivnog praćenja pravca djelovanja naših snaga.
- Art. oruđa Derventske brigade od 6 MB 120 mm, jednog topa B1 i jednog dvanaestcijevnog lansera rakete 128 mm, raspoređeni su po pješadijskim jedinicama i u dinamici će svojim djelovanjem podržavati aktivnosti istih.
- Rajon VP, AZOp i sektori dejstva regulirati će se putem zapovijedi pojedinim postrojbama, a prema radnoj karti načelnika artiljerije OG „Istočna Posavina“.
- Utrošak art. streljiva ovisit će o dinamici i trenutnom stanju streljiva sa ciljem što manji utrošak uz maksimalni rezultat.
- Zadatak art. postrojbi 108. brigade ZNG je i da pripremi postrojbe jačine voda za prilaženje bliže neprijateljskim linijama na desnoj obali Save da bi se ostvarene linije u predviđenoj dinamici mogle kvalitetno podržavati art. vatrom oruđa manjeg dometa

(MB, ZIS, 9K11, LBSL-128. /…/[248]

Dakle, zapovjednik OG „Istočna Posavina“, koji je od GSHV dobio zadaću *„ustrojavanje postrojbi i naoružavanje Hrvata Bosanske Posavine s ciljem obrane 'hrvatskih' prostora, te onemogućavanje djelovanja JNA po postrojbama HV u graničnom prostoru RH, kao i onemogućavanje njihovog eventulanog prebacivanja u RH“*, u skladu s raspoloživim resursima djelovao je ofenzivno. Očito ga pretpostavljeno zapovjedništvo nije obavijestio kako svoje aktivnosti mora uskladiti sa Sporazumom Boban-Karadžić. Ili?

Ili predstavnik Hrvatske nacionalne zajednice u BiH (Mate Boban), vrhovništvo RH, GSHV i OGIP - nisu djelovali usklađeno.

Ili su zapovjednik OGIP-a i njemu podčinjene postrojbe otkazale poslušnost GSHV, te suprotno Sporazumu iz Graza i dobivenoj zadaći - djelovali na svoju ruku.

Ili se predstavnik Hrvatske nacionalne zajednice u BiH (Mate Boban) oteo vrhovništvu RH, te je djelovao samostalno. Jer, ministar obrane RH, Gojko Šušak, svom BiH kolegi, Jerku Doki, piše kako on navodno ne može niti utjecati na odluke tamošnjih Hrvata.

Ili su vrhovništvo i njihovi podčinjeni (i ne podčinjeni) jedno mislili, drugo govorili, treće potpisivali, a četvrto radili.

U svakom slučaju hrvatske političko-vojne aktivnosti na prostoru Bosanske Posavine su bile, najblaže rečeno, nejasne. A nejasnim političko-vojnim aktivnostima nije moguće postići nikakve, a kamoli povijesne rezultate.

VRS osvojila Brčko

07. svibanj 1992.

Nakon sedmodnevnog „čišćenja“, VRS je uspjela u cijelosti ovladati gradom Brčko. Time je ispunila pretpostavke za kontrolu *koridora* koji je osiguravao sam opstanak Republike Srpske u BiH i tzv. SAO Krajine u Hrvatskoj.

> Tokom ove operacije, srpske snage su silom protjerale muslimanske i hrvatske stanovnike iz njihovih domova i, uz pomoć srpskih vlasti držale ih u sabirnim centrima, uključujući zatočenički objekt Luka (skladište na rijeci Savi, odmah izvan Brčkog) i sportsku dvoranu "Partizan" u Brčkom, gdje su mnogi ubijeni, premlaćivani i na druge načine zlostavljani. Mnoge žene, djeca i starci bili su zatočeni u obližnjem selu Brezovo Polje. Većina vojno sposobnih muškaraca i nekolicina žena odvedeni su u logor Luka.[249]

Dio od „1.127 izbjeglica“[250] koji je tog dana pristigao u slavonsko-brodsku općinu, vjerojatno je bio iz tog prostora.

---

[248] OGIP, Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovijed Zapovjednika OGIP za napad, Klasa: 8/92-01, Ur. broj: OG-01/92-143/2, Slavonski Brod, 06.05.1992. god.

[249] http://www.un.org/icty/bhs/cases/cesic/cesic_cis.htm

[250] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
SLUŽBA ZA ZAŠTITU USTAVNOG PORETKA

Klasa:
Urbroj: III/N - službeno 10/233
Zagreb, 07.05. 1992.

STROGO POVJERLJIVO
ZABRANJENO UMNOŽAVANJE

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA RH
SZUP - III ODJEL

O V D J E

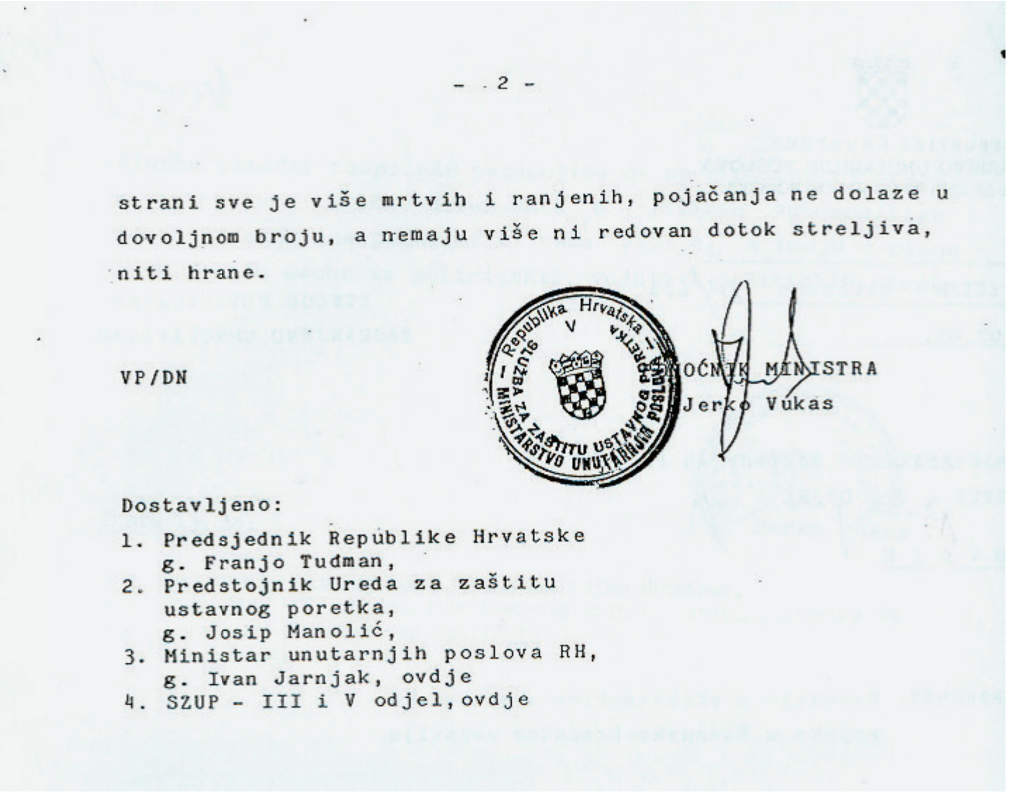
PREDMET: Saznanja o aktivnostima okupatorske vojske u Bosansko-brodskom posavlju

Tijekom 06. i 07. svibnja uočena su određena gibanja kao i aktivnosti tzv. JNA, koja upućuju na pripreme za povlačenje iz Bosne i Hercegovine.

Pukovnik Stublinović održao je u večernjim satima 06.svibnja sastanak sa časnicima tzv.JNA, a 07. svibnja i sa lokalnim "komandantima" Miroslavom Radovanovićem, Duškom Kostadinovićem i neutvrđenim "Bosancem" u svezi mogućeg povlačenja Srba i Crnogoraca iz BiH.
Istovremeno, Stublinović je izdao naređenje da ni jedna granata ne smije pasti na Slavonski Brod bez njegova naređenja.

Da se nešto događa u redovima okupatorske vojske, ukazuje naređenje neprijateljskoj avijaciji da se, u vrijeme dok je prelijetala Slavonski Brod, odustane od akcije i vrati u bazu.

Iz razgovora vojnika tzv.JNA vidljivo je da očekuju skori povratak u Srbiju, odnosno Crnu Goru, jer plan o brzom slamanju Bosanskog Broda i okolice nije uspio. Svakim danom na njihovoj

- 2 -

strani sve je više mrtvih i ranjenih, pojačanja ne dolaze u dovoljnom broju, a nemaju više ni redovan dotok streljiva, niti hrane.

VP/DN

POMOĆNIK MINISTRA
Jerko Vukas

Dostavljeno:
1. Predsjednik Republike Hrvatske
g. Franjo Tuđman,
2. Predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka,
g. Josip Manolić,
3. Ministar unutarnjih poslova RH,
g. Ivan Jarnjak, ovdje
4. SZUP - III i V odjel,ovdje

Dokument br. 12 SZUP o ponašanju JNA u Bosanskoj Posavini (www.slobodanpraljak.com)

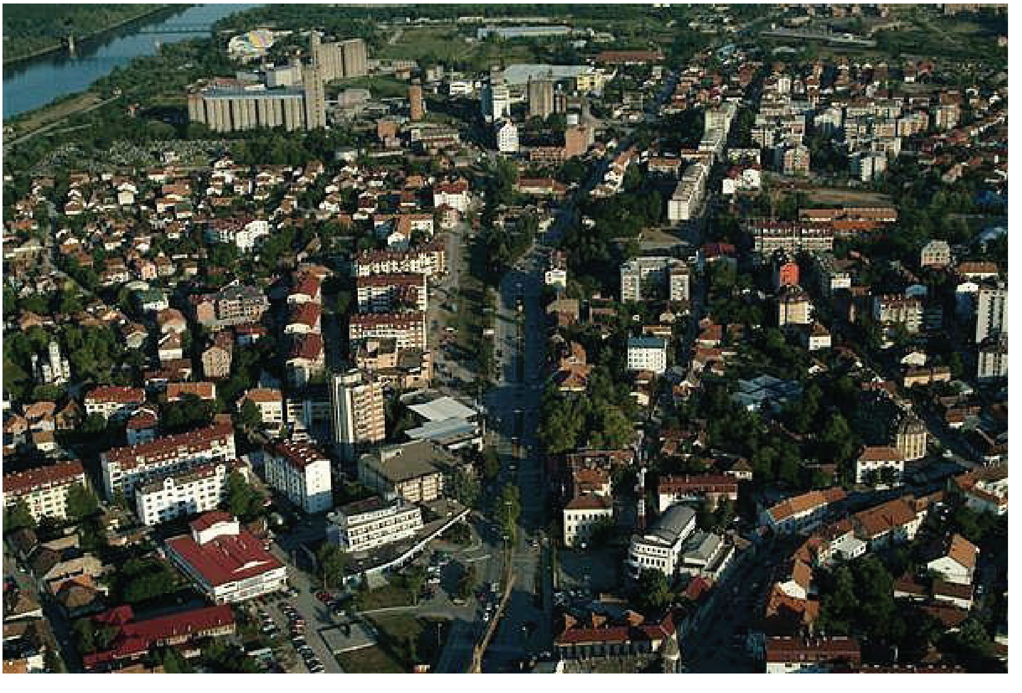
Hladnokrvno ubojstvo 16 civila u B. Šamcu

Na dan kada je VRS ovladala gradom Brčko, *„Srbi iz opštine (Bosanski) Šamac i Bosanske Posavine su odlučno osudili zločin koji je na njihovoj teritoriji počinio dobrovoljac Slobodan Miljković."* Naime, *„Miljković je u totalno pijanom stanju, 07. maja 1992. godine, u pritvorskoj jedinici u Crkvini, ubio 16 Hrvata i Muslimana."*[251]

[251] ILIŠKOVIĆ Rajko, BLAGOJEVIĆ Lazar, PAVLOVIĆ Ilija, STOJANOVIĆ Miladin, BOROJEVIĆ Milan, MILAKOVIĆ Jovan, *Posavski čvor opstanka,* Bosanski Šamac - Banja Luka, Skupština opštine Bosanski Šamac, Opštinska boračka organizacija Bosanski Šamac, Dokumentacioni centar Republike Srpske za istraživanje ratnih zločina - Banja Luka, „Štit-M" Beograd, 2002. god. str. 113.

Fotografija br. 42 Grad Brčko (Foto: http://www.panoramio.com/photo/2391976, (29. 07. 2009.)

PROTUNAPAD HRVATSKO-MUSLIMANSKIH SNAGA

08. svibanj 1992.

Vinko Štefanek prelazi rijeku Savu kao Gaj Julije Cezar rijeku Rubikon

Od početka rata u Bosanskoj Posavini (03. ožujka 1992.) Slavonskim Brodom i hrvatskim selima uz granicu, svakodnevno su odzvanjale sirene za uzbunjivanje i eksplozije granata ispaljene iz prekosavskih uporišta VRS. Šezdesetdnevno razaranje imovine, te ranjavanje i ubijanje građana, prinudilo je slavonskobrodsko općinsko čelništvo da od hrvatske vojske zatraži konkretnu pomoć. Ofenzivu. Prelazak Save i potiskivanje agresora na jug - *van puškometa*.

Pozivi hrvatskoj vojsci stizali su svakodnevno i od prekosavskog hrvatskog i muslimanskog naroda. Tražili su pomoć u sprečavanju realizacije velikosrpske imperijalne nakane na prostoru Bosanske Posavine.

Svjestan odgovornosti, unatoč izričitoj zabrani vrhovništva (za korištenje hrvatskih postrojbi na prostoru Bosanske Posavine), zapovjednik OG „Istočna Posavina“, pukovnik Vinko Štefanek je odlučio, aktivnim napadnim djelovanjem, neprijatelja potisnuti na jug, *„osloboditi Gornje Kolibe, izvršiti presijecanje pravcem Donje Kolibe - Struga i neutralizirati neprijatelja u okruženju“*. U sljedećem zadatku namjeravao je *„ovladati prostorom Zborište - Unka - Grk - Bosanski Lužani djelovanjem iz pravca Gornje Kolibe, Novi Lužani, Žeravac“*. Po ovladavanju teritorija želio je „srediti borbeni poredak i utvrditi liniju obrane.“

Ta odluka pukovnika Štefaneka, za Posavljake s obje strane rijeke, bila je ravna odluci najslavnijeg rimskog vojskovođe, Gaja Julija Cezara, koji je također odbio naredbu vrhovništva (Senata) i 10. siječnja, 49. p. n. e. s vojskom - prešao rijeku *Rubikon*. Legenda tvrdi kako je kod prelaska *Rubikona* Cezar rekao "Kocka je bačena!"[252] i time započeo građanski rat.

Povijest će utvrditi kako je Štefanekovim prelaskom mosta, za Brodove na Savi, počeo mir. Zašto je trajao samo četrnaest dana, govori i sadržaj ove knjige.

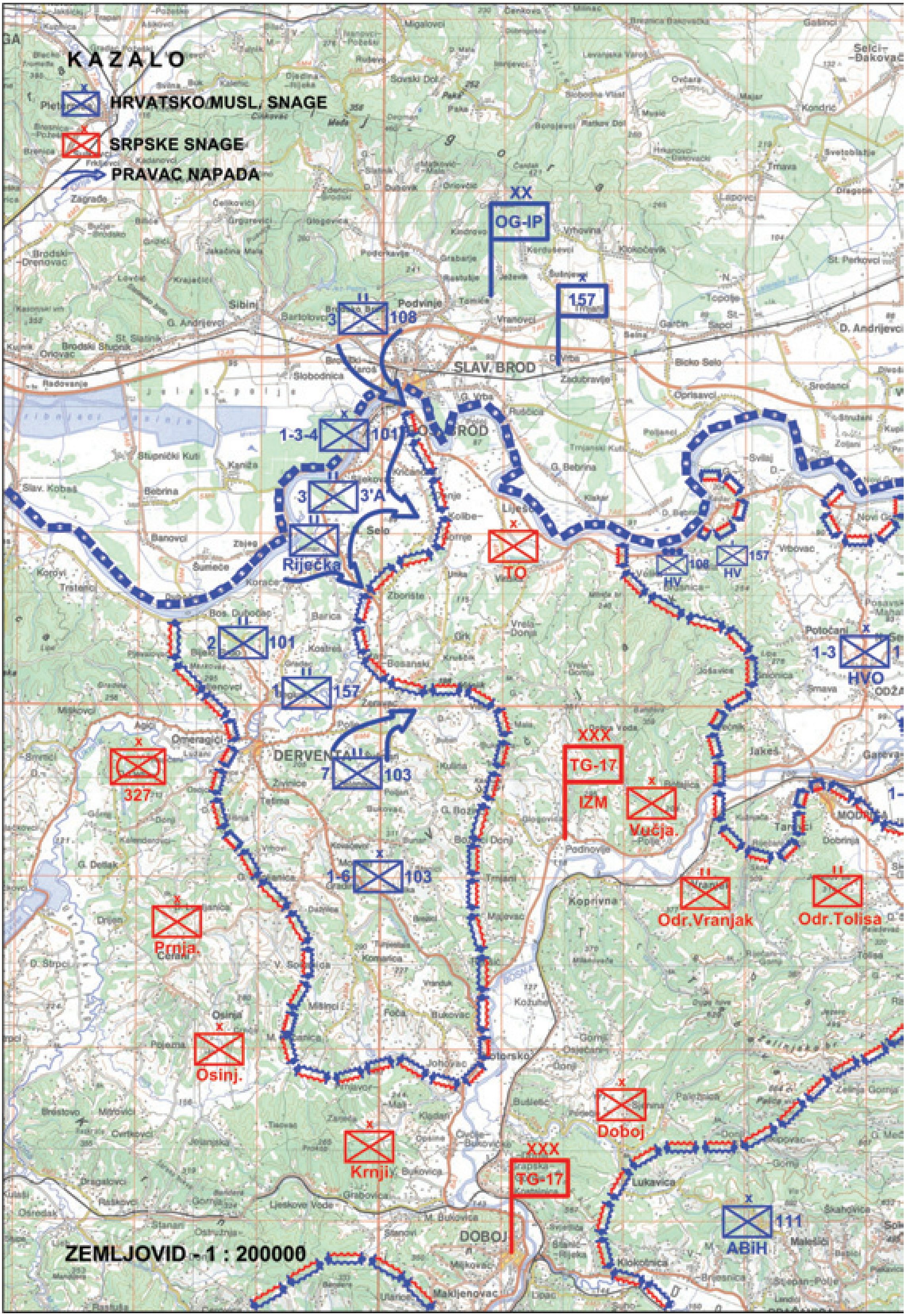
Općepoznata je činjenica kako za ofenzivne aktivnosti, svaki zapovjednik, svake vojske, odabire svoje elitne postrojbe. Najopremljenije, najobučenije, najiskusnije i najhrabrije. Temeljem iskustvenih spoznaja, kao zapovjednik 108. br. HV na novogradiškom bojištu i kao zapovjednik OG „Istočna Posavina“ na bosansko-posavskom bojištu, pukovnik Vinko Štefanek je, za protuofenzivne, dakle napadne borbene aktivnosti, u Bosanskom Brodu 06. i 07. svibnja 1992. godine koncentrirao najbolje postrojbe koje je imao na raspolaganju: 3. bojnu 3. „A“ br. HV, 3. bojnu 108. br. HV i 4. bojnu 101. br. HVO.[253]

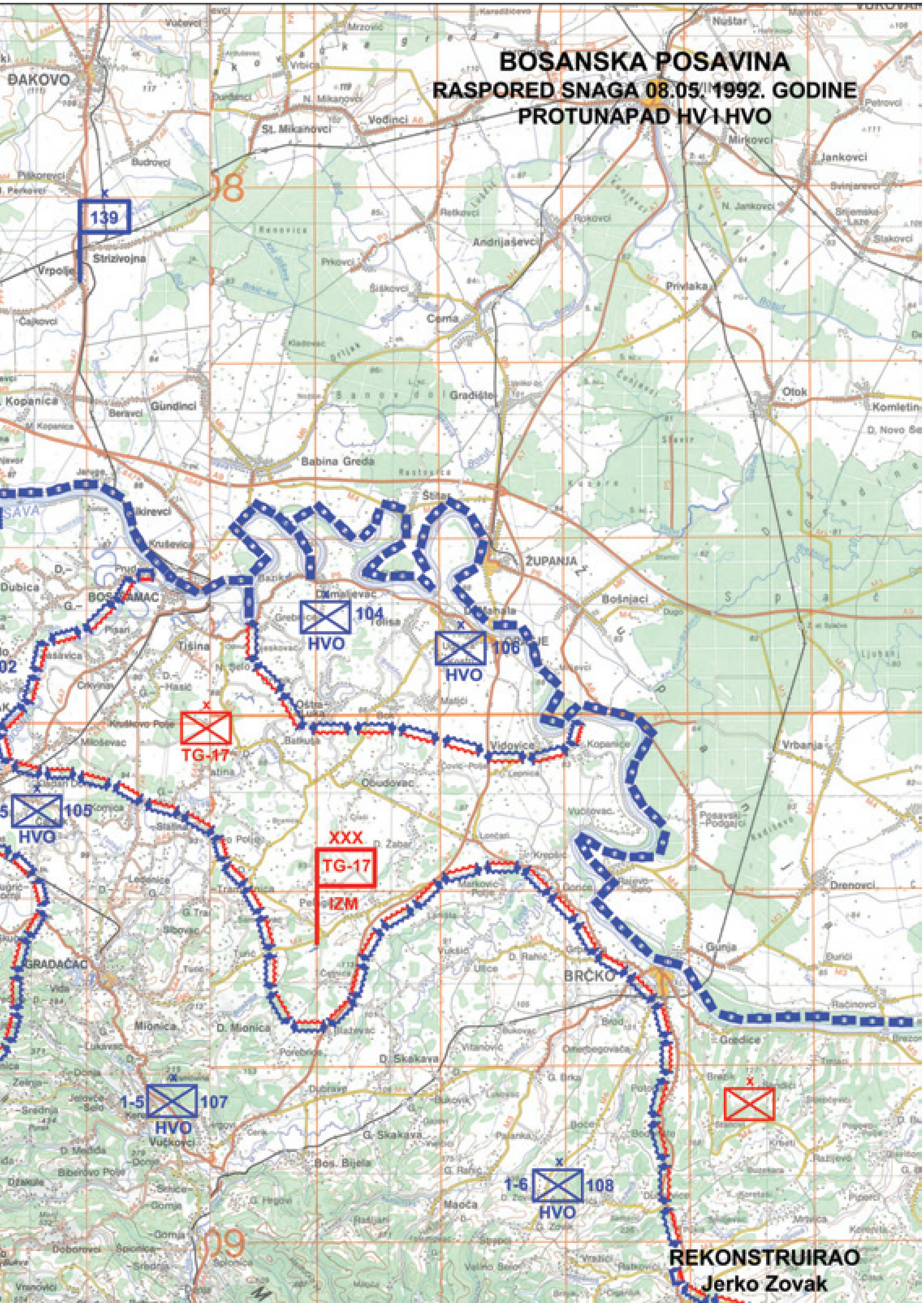
U 05,00 sati 08. 05. 1992. godine trebalo je sve biti spremno za napad. I bilo je.

---

[252] „Alea iacta est!“ (Kocka je bačena)

[253] Upravo one postrojbe koje će, pet mjeseci kasnije, biti žigosane kao krivci za gubitak „Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“.

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
PRAVAC NAPADA
XX
OG-IP
157
3
108
SLAV. BROD
1-3-4
101
3
3'A
Riječka
TO
108
HV
157
HV
2
101
1
157
1-3
HVO
XXX
TG-17
IZM
Vučja.
327
DERVENTA
7
103
1-6
103
Odr.Vranjak
Odr.Tolisa
Prnja.
Osinj.
Doboj
Krnji.
XXX
TG-17
111
ABiH
DOBOJ
ZEMLJOVID - 1 : 200000

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 08.05. 1992. GODINE
PROTUNAPAD HV I HVO
139
104
HVO
106
HVO
TG-17
105
HVO
XXX
TG-17
IZM
1-5
107
HVO
1-6
108
HVO
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

Fotografija br. 44 Borac 3./3“A“ br. HV (Foto: Darko Janković)

Fotografija br. 43 Borci 108. br. HV (Foto: Darko Janković)

Rezultati prvog dana protunapada HV-a i HVO-a

Na području Bosanskog Broda, srpske su snage odbačene u rajonu Grede za oko 1200 m, i u rajonu D. Kolibe za oko 600 m, pa je pod naš nadzor stavljen most u rajonu Struge tt-87. Na području odžačke bojišnice, predale su se okružene srpske snage u s. Novi Grad. Oko Modriče traju oružani sukobi, kao i u rajonu Johovca.[254]

09. svibanj 1992.

Rezultati drugog dana protunapada HV-a i HVO-a

Od 07,30 sati kada je oglašena opća opasnost za područje Slavonskog i Bosanskog Broda, neprekidno sa jačim i manjim intenzitetom traje artiljerijski napad.
Na Slavonski Brod je palo na desetke mina i granata uglavnom na uže područje grada (dvije mine su pale na bolnicu), a manji broj na periferiju. Pogođen je naftni terminal i hladnjača. Materijalne štete su velike. Do 18,00 sati smo uspjeli evidentirati 60 ranjenih osoba od kojih 20 teško, a jedan vojnik je poginuo. Od 60 ranjenih, 20 je civila.
Imali smo dvije zračne uzbune, ali zrakoplovi nisu borbeno djelovali.
Na bosansko-brodskoj fronti imamo uspješan pomak. Neprijatelj je pretrpio teške gubitke u ljudstvu i tehnici.
Na derventskom ratištu je bilo neprijateljskog djelovanja, ali manjeg intenziteta.[255]

Koncem dana u dnevnom operativnom „Izvješću" zapovjedništvu OZ Osijek, pukovnik Štefanek u prvi plan ističe negativne posljedice uspješne „dinamike"[256], što je svojstveno čestitim zapovjednicima. Naime, karijeristi čine obrnuto, u prvi plan ističu uspjehe, a potom *cijenu* tog uspjeha.

Neselektivno korištenje topništva VRS

Jačina neprijateljskog granatiranja Slavonskog Broda izravno je uvjetovana odnosom snaga na bojištu. Čim hrvatsko-muslimanske snage krenu u ofenzivna djelovanja, VRS pojača topnički napad na Slavonski Brod i sela. Bila je to njihova borbena taktika. *Komandant* TG-3 VRS, pukovnik Slavko Lisica je izravno zapovjedio: *„Čim počnu dejstvovati po nama, tući ćemo Slavonski Brod. I to oni znaju."*[257]

Na bosansko-brodskom ratištu naše postrojbe su nastavile napadna djelovanja na pravcu Bos. Brod - kanal Strug - s. Kričanovo - s. Gornje Kolibe.
Na Derventskom ratištu naše postrojbe nastavile su napadna djelovanja pravcem s Žeravac - s. N. Lužani - Obodni Kanal, gdje je neprijatelj pretrpio velike gubitke u živoj sili i materijalno tehničkim sredstvima…
Na jugoistočnom dijelu Derventskog ratišta naše postrojbe odbacile su četničke jedinice iz rajona Ristića i posjele su liniju za obranu: s. Kačinik - s. Trnovo Polje - s. Johovac kota 131.
U rajonu Velike Brusnice ubacili smo jednu satniju i jedan izviđačko diverzantski vod

[254] OGIP, Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovjedništvu OZ Osijek, Izvanredno izvješće, Broj: 128-3/92, Slavonski Brod, 09.05.1992. god.
[255] OGIP, uz. Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Broj: 06-1-92-89-22, Slavonski Brod, 09.05.1992. god.
[256] Termin kojeg je pukovnik Štefanek, tijekom rata, najviše volio i često koristio.
[257] LISICA, n.d. str. 104.

sa zadatkom izvršiti proboj ka D. Klakarima kota 196. [258] U toku aktivnosti ranjen je 31 pripadnik HV i TO BiH.[259]
U žestokim artiljerijskim i pješačkim borbama neprijatelju su naneseni znatni gubici u ž/s i tehnici (oko 100 četnika i dva T-55). Djelovalo je i neprijateljsko zrakoplovstvo po rajonu s. Kolibe i Mahala. Tokom jučerašnjih borbi na našoj strani je bilo: 73 ranjenih (civila 16, TO BiH 21, HV 36) i četiri poginula HV (3/3 br.“A“).
Naše snage danas nastavljaju aktivno djelovanje na pravcima: Grede - Struga, D. Kolibe - G. Kolibe, N. Selo - Zborište, N. Lužani - Bos. Lužani.
Na teritoriji Odžak neprijatelj u s. Novi Grad se predao poslije dužih borbi i pritisaka. Oko Modriče (Kužnjača, Tarevac) vode se oružani sukobi kao i u rajonu Johovac.[260]

S jedne strane GSHV izdaje izričitu zapovijed kako *„formacijski sastavi Hrvatske vojske ne mogu ići izvan teritorija Republike Hrvatske“*, a s druge, Zapovjednik OGIP *„u vezi zahtjeva za angažiranje dijelova postrojbi 108. brigade (HV) za upotrebe na Brčanskom ratištu“* izvješćuje taj isti GSHV. (?!)

Prvi bataljun 108. brigade angažiran i posjeda liniju obrane S. Grebnice - s. Ljeskove, po dubini S. Bazik.
Drugi bataljun 108. brigade angažiran na pravcu Bos. Dubočac - s. Vakuf - Babino Brdo.
Treći bataljun 108. brigade aktivno djeluje sa pravca Bos. Brod - desna obala Save - Brodsko Polje.
Četvrti bataljun je vraćen sa N. Gradiškog ratišta i drugi dan je na odmoru, i priprema se za uvođenje na Bos. Brodsko ratište.
Izviđački vod ubačen je u rajon Velike Brusnice i djeluje na pravcu: G.Kladari - Liješće.
Artiljerijske postrojbe stoje na raspolaganju OG 'Istočna Posavina', kao i dio artiljerije koji je na raspolaganju OG Nova Gradiška.
Inženjerijski vod 108. brigade angažiran je na inženjerijskom uređenju Bos. Brodskog ratišta gdje radi na izradi prelaza preko rijeke Ukrine i skelskih prelaza preko rijeke Save.
Vod veze 108. brigade stoji na raspolaganju OG 'Istoča Posavina' i organizira vezu u zoni odgovornosti OG 'Istočna posavina'.
Pozadinske postrojbe stoje na raspolaganju OG 'Istočna Posavina' sa zadatkom logističke podrške OG 'Sava' i OG 'Posavina'.
Na Vaš zahtjev da Vam omogućimo upotrebu naših postrojbi nismo u mogućnosti isto ostvariti zbog ratnih angažiranosti naših postrojbi.[261]

Obavještajna zajednica (SZUP) je također radila svoj posao. Redovito je izvješćivala vrhovništvo o zbivanjima na terenu, tako da nitko od odgovornih nije mogao reći kako nešto bitno nije znao, kako nije blagovremeno izvješćen, kako nije imao

[258] OGIP, uz. Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Broj: 0G-01-92-89-24, Slavonski Brod, 09.05.1992. god.
[259] OGIP, uz. Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02, Broj: OG-01-92-89-25, Slavonski Brod, 10.05.1992. god.
[260] OGIP, uz. Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovjedništvu OZ Osijek, Izvješće - vanredno do 08,00 09.05.1992. god., Broj: 128-3/92, Slavonski Brod, 09.05.1992. god.
[261] OGIP, Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - GS HV, Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Strogo pov. Broj: 06-01-92-89-24, Slavonski Brod, 09.05.1992. god.

potrebne informacije, te kako zbog toga nije na vrijeme poduzeo odgovarajuće mjere. Što je dužnosnik bio na višem mjestu hijerarhijske ljestvice upravljanja i zapovijedanja, to mu je bilo jasnije što se događa u Bosanskoj Posavini.

Frakcijske borbe u HDZ-u Bosanske Posavine

U jeku početnih napadnih aktivnosti HV-a i HVO-a frakcijske borbe u Bosanskoj Posavini

U Derventu dolazi izvjesni Mesud Šabanović iz Zagreba (invalid, izgubio noge na ratištu u RH, kao pripadnik HV), koji je povezan sa predsjednikom Mešihata Islamske Zajednice u Zagrebu, Ševkom Omerbašićem, koji zastupa bošnjačku liniju i razdvaja borce na muslimanske i hrvatske. Također su utvrđeni i kontakti (Fikreta) Abdića sa Arminom Poharom, potpredsjednikom Kriznog štaba Bosanskog Broda, kojom prilikom Abdić preporučuje kapetana JNA, izvjesnog Simića, da ga se uključi u zapovjedništvo Štaba teritorijalne obrane (ŠTO) Derventa. U jeku ratnih djelovanja i razaranja Slavonskog Broda, Bosanskog Broda i Dervente, potencira se postojanje više oružanih formacija na području Bosanske Posavine. Naime, na tom području djeluje bosanska vojska ŠTO BiH i Hrvatska vojska. Na političkom planu, javljaju se protivljenja budućoj kantonizaciji BiH, prvenstveno u redovima HDZ-a, predsjednik Vinko Begić i dr. Naime, radi se o razbijanju jezgra HDZ-a u Bosanskoj Posavini, na području gdje je HDZ najaktivniji i gdje su ratna djelovanja najjača. Postojeća frakcija unutar HDZ-a nema podršku šireg pučanstva u većinskom hrvatskom narodu.

Poslije direktnog angažiranja 108. brigade HV na području Bosanske Posavine, pružene pomoći u naoružanju, ljudstvu, hrani itd. ukinuta je civilna vlast. Sve je podređeno vojnim vlastima, te su se počele pojavljivati već viđene pogreške. Kao primjer navodimo formiranje vojne policije na tom području, koja u svojim redovima ima kriminalce, te pojava raznih dobrovoljačkih jedinica koje su došle iz RH i Sandžaka, a svakodnevno vrše pljačku privatne imovine građana BiH, bez obzira na nacionalnu pripadnost.

Prema svemu tome, vidljiv je tolerantan odnos Zapovjedništva, iako dolazi do sukoba između boraca s područja Posavine i dobrovoljaca, koji vrše kriminalne radnje po ustanovljenom receptu (u objektu je snajperista, opkoli se zgrada, poruši se jedan dio objekta, a nakon toga se vrši pljačka). Napominjemo da u općini Derventa do sada nije uhićen ni jedan snajperista. Takovo ponašanje jednog dijela obrambenih snaga stvara konfuziju i razbija obrambeno jedinstvo.

U Bosanskoj Posavini formiraju se obrambene snage, pod nazivom Hrvatske obrambene snage Bosanske Posavine.

U obranu je uključeno i oko 200 pripadnika HOS-a, koji su došli iz unutrašnjosti BiH, te manji broj iz Osijeka. Oni nose maskirne uniforme sa oznakom HOS-a, a jedan dio ima crne uniforme. Od toga broja, 50-tak djeluje samostalno, van zapovjedništva 108. brigade HV-a.

Jedan dio JA spreman se je povući u Srbiju i Crnu Goru, za što su izvršene sve pripreme, a drugi dio ostat će na okupiranom području BiH, koja su ucrtana na karti SDS-a.[262]

[262] SZUP, Pomoćnik ministra, Jerko Vukas - dr. Franjo Tuđman… Informacija o političko-sigurnosnoj situaciji na području Bosanske Posavine, Ur.broj: 80/Sl. (243), Zagreb, 09.05.1992. god.

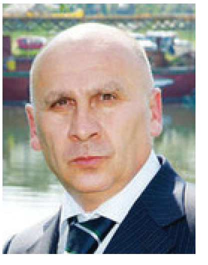
10. svibanj 1992.
Uspjesi snaga HV i HVO

Na bosansko-brodskom ratištu do 18,00 (sati) tijekom cijelog dana traju žestoke borbe. Naše snage su polučile znatan uspjeh. Oslobođena su sljedeća mjesta: Žeravac, Lužani, Žeravački Potok, Zborište, dio Unke i dio G. Koliba. Na taj način je oslobođena važna prometnica Bosanski Brod - Derventa. Na užem dijelu grada, ostvaren je pomak prema važnom strateškom dijelu Struga. Četnici bježe prema Poloju. Općenito u redovima neprijatelja je opća pomutnja. Zbog toga su uporno, panično tražili podršku avijacije. To je na žalost i učinjeno.[263]

Uspjeh na pravcu Bosanski Brod - Derventa Zapovjedništvo Operativne grupe 'Istočna Posavina' namjeravalo je iskoristiti za uvođenje jačih snaga s područja Odžaka prema planini Vučjak u svrhu postavljanja crte obrane na pravcu Velika Brusnica - Drenovac - Pećnik. Zadaću je dobila satnija 157. brigade HV i izvidnički vod 108. brigade čiji je zapovjednik (bojnik Anton Grgurević op.a.) imenovan za zapovjednikasvih postrojbi u području Velike Brusnice.[264]

11. svibanj 1992.
Formirano vodstvo HVO Bosanske Posavine

Perica Jurić

Vinko Begić

Zdravko Sočković

Pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH (tajnik HDZ[265]) Perica Jurić, formirao je HVO-a (*„od 09,00 do 13,00 sati u podrumu SO Slavonski Brod“* [266]) i time zapravo suspendirao legalnu i legitimnu vlast u Bosanskoj Posavini. Vlast koja je Sarajevu bila lojalna, a Zagrebu prijateljska. Skupu su prisustvovali: Mijo Anić iz Brčkog, Ivan Brizić iz Bosanskog Broda, Nikola Bajić iz Modriče, Stipo Ivanković i Mijo Matanović iz Odžaka, Vinko Begić, Iko Stanić i fra. Blažan Lipovac iz Dervente, Filip Ević i Mato Mađarević iz Bosanskog Šamca, Marko Jurišić iz Gradačca te Pavo Kobaš i Ivo Živković iz Orašja. Za predsjednika je izabran **Vinko Begić** iz Dervente (predsjednik SO i KŠ-a Derventa), a za tajnika **Zdravko Sočković** iz Starih Perkovaca (koji je obnašao dužnosti: potpredsjednik Skupštine općine Slavonski Brod, predsjednik HDZ-a Općine Slavon Brod, načelnik SIS-a 108. br. HV, pomoćnik direktora „Đure Đakovića“, a ujedno je bio i djelatni natporučnik HV). (sic!)

Bilo je to institucionaliziranje separatističke (secesionističke) politike u Bosanskoj Posavini.

---

[263] OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Broj: 160-1-92, Slavonski Brod, 10.05.1992. god.

[264] SVA MORH-ZOGIP: OGIP, Kl. 8/92-01, Br. OG-01-92-143/3 od 11. 5. 1992., Zapovijed. Preuzeto, Davor Marijan, n.d. str. 183.

[265] Prema kazivanju (autoru, 18.07.2009.) tada, tamo i tako izabranog Predsjednika HVO-a Bosanske Posavine, Vinka Begića.

[266] Isto

12. svibanj 1992.

Izvršeno djelomično okruženje srpskih snaga u s. Liješću

Na Derventskoj bojišnici, srpske su snage uspjele preko mosta na r. Ukrini ući u Derventu, i zarobiti oko 200 civila. Traju ulične borbe. Ranjenih pripadnika HV šest, ABiH osam, civila četiri, poginulih jedan HV.[267]

2/139. br. HV u G. Svilaju

Zbog novonastale situacije u zoni odgovornosti OG „Istočna Posavina“, Zapovjednik, pukovnik Vinko Štefanek je izdao Zapovijed 139. brigadi HV:

1. Za zapovjednika svih postrojbi na teritoriju Općine Odžak imenujem gosp. Ivicu Matanovića koji je odgovoran za teritorij Općine Odžak.
2. Odmah uputiti jedinicu jačine jednog bataljuna 139.br. (HV) u rajon Modriča gdje sa postojećim snagama ojačati liniju obrane, sa težištem - organizirati odsudnu obranu u zahvatu dubine r. Bosna na pogodnim strateškim položajima, a dijelom snaga stabilizirati obranu na pravcu s. D. Kladari - s. Kopanica.
3. drugi bataljun 139. br. nastavlja izvršenje dobivenog zadatka u rajonu s. G. Svilaj - Kadar brdo - s. M. Brusnica.[268]

Dok u Modriči organizira odsudnu obranu, na pravcu Unka - Vinska i Grk - Dobra Voda, zapovjednik OGIP nastavlja s aktivnim napadnim djelovanjima želeći razbiti neprijatelja na njegovu pravcu izvlačenja prema Podnovlju i spriječiti mu formiranje i stabilizaciju linije obrane. U tu svrhu izdao je sljedeću

ZAPOVIJED ZA NAPAD

1. <u>Neprijatelj:</u>

   U zoni Istočne Posavine snagama 17. K JA formiran u taktičku grupu 11 (TG-11) sa četničkim formacijama i domaćim srpskim stanovništvom razbijen djelovanjem naših snaga u paničnom bijegu nastoji formirati liniju obrane: s. Vinska - Vrela D. (tt 155) - Grčko groblje - Božića Vis (tt-262) - Oštri Vrh (tt-292) - Glogovica - Džabića br. (tt-227) - osloncem na r. Bosna.

   Neprijatelj je pretrpio velike gubitke u ž/s i tehnici, a postojeće pješačke snage u panici izbjegavaju borbu.
2. <u>Naše snage sastava:</u>

   Bosansko-Brodska br., Derventska br., 108.br. HV, 157. br HV, 3/3 br. „A“ aktivnim djelovanjem odbacile su neprijatelja na liniju: Struga - kanal Čađavica (do tt-90) - Unka (tt-96) - južno tt-111 - Čečavci (tt-181) - Čardak (tt-189) - Mramor (tt-264) - Karaula (tt-291) - Stanić (tt-249) - Ritešić (tt-157) - r. Bosna i nastavljaju sa napadnim djelovanjem i odbacivanjem neprijatelja preko r. Bosne.
3. <u>Susjedi:</u>

   Lijevo: osloncem na r. Sava, teritorij Republike Hrvatske,

   Desno: Derventska br. na liniji Johovac - Komarica - Kukavice - Derventa - Bos. Dubočac, po dubini oslonac na r. Sava.

---

[267] OGIP, Dežurni operativac - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. broj: OG-01-92-89-28, i 160-3/92, Slavonski Brod, 12.05.1992. god.

[268] OGIP, Zapovjednik - 139. br. HV, Zapovijed Zapovjednika, Broj: 1-5/92, Klasa: 8/92-01, Ur. broj: BP-01/92-1, Slavonski Brod, 12.05.1992. god.

4. **Odlučio sam:**

Nastaviti aktivna napadna djelovanja manevrima po širini fronta, uništavajući ž/s i tehniku neprijatelja i odbaciti ga preko r. Bosne.
Glavnim snagama pravcem Unka - Vinska i Grk - Dobra Voda razbiti neprijatelja na njegovom pravcu izvlačenja prema Podnovlju i spriječiti mu formiranje i stabiliziranje linije obrane, a pomoćnim pravcem Struga - Poloj - Liješće neutralizirati zaostale dijelove neprijateljskih snaga i spojiti se sa glavnim snagama u rajonu ciglane i motela na križanju komunikacija u rajonu Diljka.
Rezervu držati u vlastitoj dubini u gotovosti za interveniranje na kritičnim pravcima i uvođenje na dostignutim linijama.
U sudjelovanju sa OG 'Sava' i snagama u rajonu V. Brusnica sa istočne strane linije fronta vezati dio snaga neprijatelja.
Gotovost za napad 13.05.1992. u 6,00 sati.

5. Zadatak jedinicama:

5.1. Jedinice sastava 1/108 HV, jedan bataljun B. Brod br. sa jednom satnijom (2 b) B. Brod br. sa dostignute linije Kanal Čađavica (tt-90) - Unka (tt-111) napada pravcem Unka - Vinska - Donjani sa zadatkom: zajedničkim djelovanjem ovladati rajonom s. Vinska i K. Gornje i odbaciti neprijatelja prema Dobroj Vodi, spojiti se sa snagama iz pomoćnog pravca u rajonu ciglane (tt-118) i križanju komunikacija u dolini r. Sava.

5.2. Jedinica sastava 1 satnija /Žeravac, dvije satnije /2, b. B. Brod, satnija /3. b. B. Brod sa dostignute linije Grk - Cečavci (tt-181) - Blatančići napada pravcem Čečavci - Božića Vis - Dobra Voda sa zadatkom:
Zajedničkim djelovanjem spriječiti neprijatelju stvaranje linije obrane, odbaciti ga prema Podnovlju i ovladati rajonom Vrela Donja, Vrela Gornja, Dobra Voda i spojiti se sa snagama Derventske br. u rajonu Bukvica.

5.3. Jedinica sastava 4 b /B. Brod br. sa satnijom /3 b B. Brod br. sa dostignute linije Struga - most na kolibarskom putu - D. Kolibe (tt-89) na pomoćnom pravcu napada pravcem Struga - G. Liješće - D. Liješće sa zadatkom: Ovladati rajonom Liješće i neutralizirati zaostali dio neprijateljskih snaga, spojiti se sa glavnim snagama iz pravca s. Vinska.

5.4. Derventska br. sa zadatkom prema Zapovijedi broj: OG-01-92-143/2 od 06.05. 1992.god.
Jedinice u rezervi iz sastava B. Brod br. imati u rajonu G. Kolibe i Zborište.

6. Protuoklopna borba:

Za protuoklopnu borbu u svim jedinicama formirati protuoklopne grupe sa sredstvima za blisku protuoklopnu borbu.

7. Artiljerijska podrška prema Zapovijedi od 06.05. 1992. god.
8. PZO, logistika, sanitetsko osiguranje i veza prema Zapovijedi od 06.05. 1992.god.“[269]

[269] OGIP, Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovijed ZapovjednikaOGIP za napad, Klasa: 8/92-01, Ur. broj: OG-01/92-143/4, Slavonski Brod, 12.05.1992. god.

Sporazum Boban - Karadžić „uvod u komadanje Bosne“

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
512 — 512-04-3374/92
Broj:
Zagreb, 14.05.92.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
SIGURNOSNO-INFORMATIVNA SLUŽBA

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO

Osijek, 13. svibnja 1992. godine

MINISTARSTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE
SIGURNOSNO-INFORMATIVNA SLUŽBA
Z A G R E B

Predmet: Službena informacija
dostavlja se

Sporazum između MATE BOBANA (HDZ) i RADOVANA KARADŽIĆA (SDS) o prekidu vatre i načelima na temelju kojih bi trebalo provesti razgraničenje između hrvatskog i srpskog nacionalnog područja u Bosni i Hercegovini izazvao je različite negativne komentare u toj republici. Naime, brojni napisi u domaćem i svjetskom tisku pišu kako je dogovor u Grazu u stvari uvod u komadanje Bosne.

Na osovu tih natpisa u Istočnoj Posavini javljaju se teze kako su se HDZ-e i SDS dogovorili kako će Srbi koji u BIH ima 33 posto dobiti na upravljanje 65 posto teritorija, Hrvati 20 posto, a za 20 posto muslimanskog pučanstva preostaje 15 posto teritorija. Stoga se u Istočnoj Posavini tvrdi kako dogovor u Grazu predstavlja "kraj republike" i da dogovor uopće ne vodi računa "o životnim pravima Muslimana".

Pri tome se citiraju, uglavnom, napisi iz američkog tiska koji su sumnje na pozadinu tog dogovora prebacili na republiku Hrvatsku. Na scenu stupa propaganda koja nastoji zaoštriti odnose između Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Prisutne su već prve iskre koje bi trebale dovesti do otvorene konfrontacije između bosanskih obrambenih snaga Istočne Posavine i naših vojnih postrojbi koje se nalaze na teritoriju BIH. To je vidljivo iz "Zaključka" sa sjednice Kriznog štaba općine Odžak od 12. svibnja 1992. godine i dopisa Kriznoga štaba Zapovjedištvu VP 1090 (139. brigada HV) od istog dana.

U točki 5. zaključaka Kriznoga štaba općine Odžak spominju se pripadnici SIS-a da su u nepoznatom pravcu odveli četiri osobe, te da Krizni štab traži povrat tih osoba. U svezi ove točke tijekom sutrašnjeg dana poslati ćemo vam cjelovitu informaciju.

Prilog informaciji: navedeni dokumenti

Dokument br. 13 SIS o „komadanju“ BiH (www.slobodanpraljak.com)

Hrvatsko-muslimanske snage osvojile: Liješće, Vinsku, Donja Vrela, Gornji Svilaj, Kadar…

13. svibanj 1992.

Na bosansko-brodskom ratištu hrvatsko-muslimanske snage su zauzele područje Strug - Poloj - G. Liješće i nastavljaju napredovanje k Narecima. Srpske snage koje su prodrle u Derventu odbačene su na zapadnu obalu Ukrine.[270]

HV i HVO zarobili i uništili 42 tenka (!?)

> Na Bosanskobrodskom ratištu od 18,00 (sati) nastavili smo aktivna napadna djelovanja gdje smo povratili mjesto Donje Liješće, Doljani, Vinska, Donja Vrela, Dobra Voda, Gornji Svilaj, Kadar. Na dostignutoj liniji vršimo sređivanje borbenog poretka, popunu municijom, te pripremu za slijedeća napadna djelovanja. U ovim napadnim djelovanjima četnici i JA pretrpili (su) velike gubitke u ž/s i MTS. Jedinice (su im) razbijene na manje grupe i prelazimo na njihovo uništenje. Opća panika u njihovim redovima. Ovako uzdrmane četničke formacije nisu sposobne da se organiziraju. U dosadašnjim aktivnostima na ovom dijelu ratišta zarobljeno i uništeno 42 tenka i 11 transportera. Zarobljene veće količine municije i streljačkog naoružanja.[271]

Iako je točnost podataka o zarobljavanju i uništenju 42 tenka i 11 transportera, vrlo upitna, neupitna je potreba hrvatsko-muslimanskih snaga u Bosanskoj Posavini za konačnim borbenim uspjehom, odnosno potiskivanjem neprijatelja na jug. Zbog toga je, iako neopravdana, razumljiva euforičnost operativca OGIP izražena u sadržaju ovog izvanrednog izvješća.

Prema kazivanju načelnika 101. br. HV, satnika Andrije Lepana, u protunapadu hrvatsko-muslimanskih snaga sudjelovala je i jedna samostalna (muslimanska) satnije formirana i opremljena od strane organiziranih zagrebačkih Muslimana. Pripadnici te postrojbe su bili dragovoljci iz Rijeke, Velike Gorice, Zagreba i drugih mjesta, a zapovjednik im je bio Ekrem Mandalo.

14. svibanj 1992.

Atentat na Zlatka Majića, zapovjednika103. br. HVO (Derventa)

Nakon šest dana uspješnih borbi za prostor bosanskobrodske općine, dežurni operativni časnik OGIP, u dnevnom operativnom Izvješću OZ Osijek navodi:

1. Bosanski Brod - sprovodi se akcija čišćenja oslobođenog teritorija i priprema za potiskivanje neprijatelja iz zadnjeg uporišta Dobra Voda i Podnovlje.
2. Odžak - pod kontrolom je važno strategijsko mjesto Gnionica kao i selo Bijeli Potok na obronku Vučjaka.
3. Derventa - nije bilo žešćih sukoba, ali su zamijećeni pokreti neprijatelja iz pravca Banjaluke prema Derventi. Očito se vrše pripreme za napad.

---

[270] OGIP, Dežurni operativac - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. broj: 160-4/92, Slavonski Brod, 13.05.1992. god.

[271] OGIP, Dežurni operativac - Zapovjedništvu OZ Osijek, Izvanredno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. broj: OG-01-92-160/5, Slavonski Brod, 13.05.1992. god.

4. Modriča - vode se žestoke borbe. Neprijatelj napada artiljerijom i pješaštvom, ali naše snage uspješno uzvraćaju.
5. Bosanski Šamac - vode se borbe na rubnim dijelovima grada u kojima naše snage stežu obruč.
6. Orašje - Nema značajnijih aktivnosti neprijatelja.
7. Gradačac - Izvršene su sve pripreme i uskoro se kreće u oslobađanje zauzetih teritorija.
8. Brčko - Nema pouzdanih informacija.[272]

   Pripadnici HVO su pokušali atentat na Zlatka Majića, zapovjednikaDerventske brigade. Razlog: drže da je riječ o izdajniku i kolaboracionisti.[273]

Nakon četiri dana napadnih djelovanja hrvatsko-muslimanskih postrojbi, (od 08. do 12.05.1992. god.) načelnik Sanitetske službe OGIP, dr. Drago Prgomet je izvjestio svog kolegu u OZ Osijek, dr. Dinka Burića, o stradalima:

Gubitci HV-a i HVO-a nakon pet dana protunapada

U skladu sa našim dogovorom dostavljam Vam podatke o ranjenim i poginulim pripadnicima HV i TO BiH (HVO) na ratištu Bosanske Posavine. Podaci se odnose na zonu odgovornosti OG „Istočna Posavina“.

Kao značajno posebno iznosim podatke o stradalima od 08.05. do 12.05. 1992. god. kada su u toku bile akcije oslobađanja okupiranih područja općine Bosanski Brod.

U tom periodu ranjeno je:
- 153 pripadnika TO BiH
- 77 pripadnika HV
- 46 civila

U istom periodu je poginulo:
- 6 pripadnika HV
- 16 pripadnika TO BiH (neslužbeni izvještaji)
- 2 civila

U odnosu na snage gubici izraženi u postocima su:
- ranjeni - 14,6 %
- poginuli - 1,4 %

Većih problema u radu sanitetskih službi nije bilo. Naročito je bio dobar rad sanitetskog odjeljenja 3/108. br. HV. i SnSl Bosansko Brodske brigade (101. br. HVO.)

Trenutno vršimo asanaciju bojišta gdje nailazimo na veći broj mrtvih vojnika JA, te mrtve stoke.

Ovdje se susrećem sa problemom loše organiziranosti civilnih struktura Bosanskog Broda i Dervente, napose onih službi koje bi trebale obavljati ovaj posao, te smo se posebno angažirali da vrlo brzo završimo sa tim dijelom posla.

O svim promjenama stanja na području OG 'Istočna Posavina' ću Vas izvijestiti.[274]

---

[272] OGIP, Dežurni operativac - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. broj: 160-6/92, Slavonski Brod, 14.05.1992. god.

[273] SZUP - Informacija od 16.05.1992. god.

[274] OGIP, Za Sanitetsku službu, dr. Drago Prgomet - OZ Osijek, Načelniku sanitetske službe dr. Dinko Burić, Izvješće, Klasa: 500-01/92-01, Ur. broj: OG-01-92-108-3, S1avonski Brod, 15.05.1992. god.

Fotografija br. 45 Borci 1.1./108. br. HV „Vražija četa“ (s lijeva) **Željko Marić**, **Miro Delić**, **Dalibor Dančo**, **Mladen Udovčić** i **Robert Bašić**. (Foto: Darko Janković)

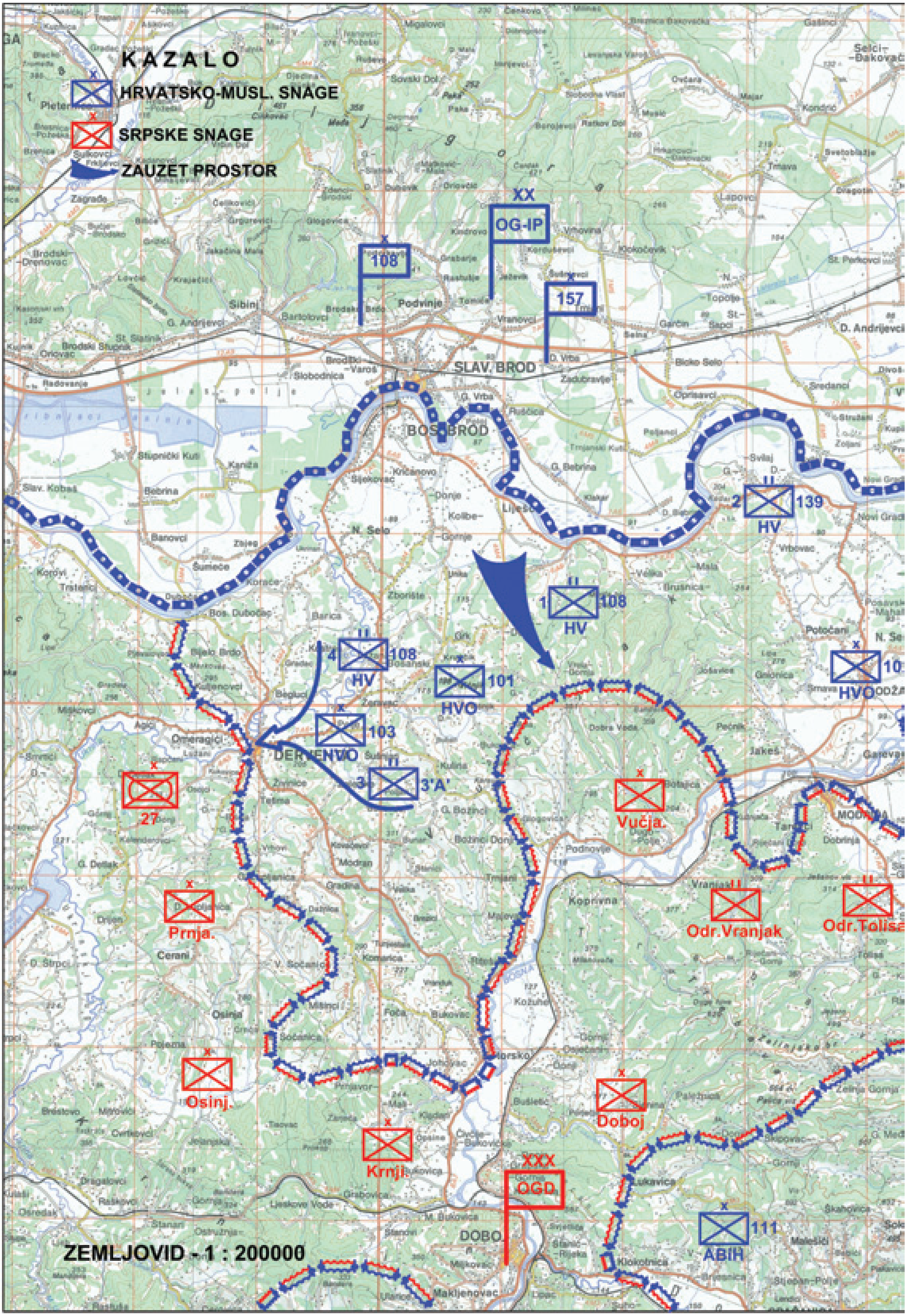
Fotografija br. 46 U Bosanskoj Posavini su Muslimani i Hrvati ratovali protiv zajedničkog neprijatelja – Velikosrpskog imperijalizma (Foto: Darko Janković)

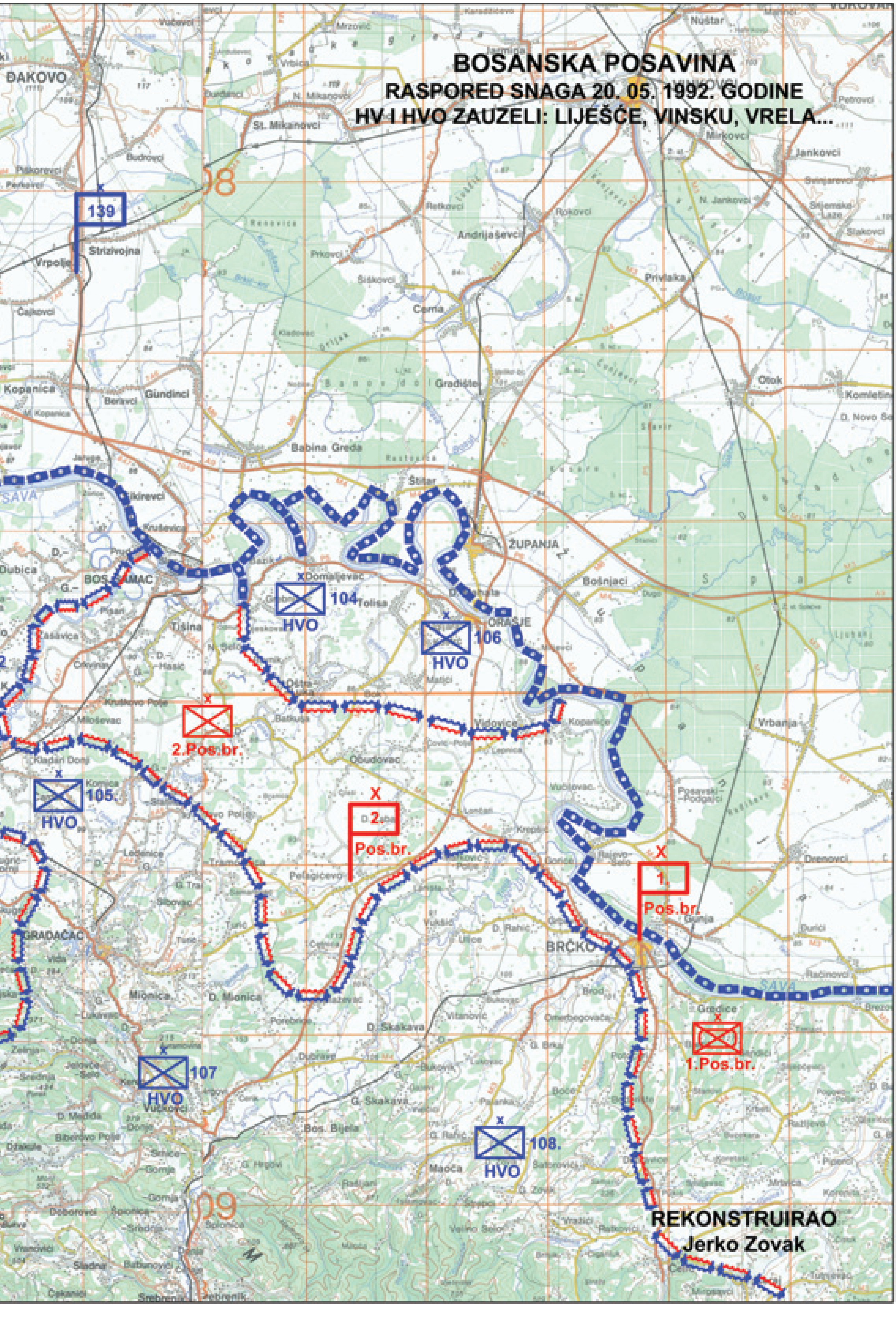

Fotografija br. 48 Borci 101. br. HVO (Foto: Darko Janković)

Fotografija br. 47 Borci 101. br. HVO (Foto: Darko Janković)

KAZALO
HRVATSKO-MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
ZAUZET PROSTOR
XX
OG-IP
108
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
2 139 HV
1 108 HV
4 108 HV
101 HVO
103
DERVENTO
3 3'A'
HVO
27
Vučja.
Prnja.
Odr.Vranjak
Odr.Tolisa
Osinj.
Doboj
Krnji.
XXX
OGD
111
ABIH
ZEMLJOVID - 1 : 200000

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 20. 05. 1992. GODINE
HV I HVO ZAUZELI: LIJEŠĆE, VINSKU, VRELA...
139
104
HVO
106
HVO
2.Pos.br.
105.
HVO
2.
Pos.br.
1.
Pos.br.
1.Pos.br.
107
HVO
108.
HVO
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

Veći prostor, veće frakcijske borbe, veće pljačke

15. svibanj 1992.

SZUP je redovito izvješćivao vrhovništvo:

Na području SO Bosanski Brod i Derventa, gdje je izrazita neprijateljska aktivnost, primjećeno je stvaranje nejedinstva unutar obrambenih postrojbi. (…) U Derventi je na mjesto zapovjednika obrambenih snaga postavljen Zlatko Majić, (zvani „Slovenac", op. J.Z.) koji je samovoljno ukinuo svu civilnu vlast (Krizni štab, IV SO Derventa itd.). Takvom odlukom stvorena je anarhija i bezvlašće, te se kao primjer može navesti slučaj da je sva roba u industrijskoj zoni grada, ostala u skladištima i uništena je prilikom topničkog napada JA i četnika. Drugi primjer je ukidanje (civilne) policije, koju je stavio pod ingerenciju vojne policije. Takvim postupcima, Majić je omogućio brojne pljačke pripadnicima obrambenih snaga, vojne policije, koja ima u svom sastavu veliki broj kriminalaca. Također je velike količine robe široke potrošnje, po nalogu gospode Metera (Joze) i Piplovića (Frane) prebacio u Slavonski Brod, a između ostalog i oko 100 otuđenih automobila.

Majić već danima drži zatočene oko 100 građana srpske nacionalnosti, za što nema osnova, a što pred promatračima EZ-a ima vrlo loše političke konotacije.

Osim zatočenih civila, Majić u zatvoru drži i 38 četnika unatoč naredbi Zapovjedništva 108. brigade HV-a da se uhićeni časnici JA i četnici moraju predati Vojnoj policiji u Slavonski Brod. Među uhićenima bio je i izvjesni major Veličković koji je jedno vrijeme proveo na Dubrovačkom ratištu, u sastavu jedinica JA iz Trebinja i Nikšića. Majić ga, unatoč naredbi, nije predao vojnoj policiji, da bi nakon nekoliko dana Veličković sa lisicama na rukama, pobjegao, iako je ključ od prostorije, gdje je bio zatvoren, imao samo Majić.

Uzurpiranje svih mogućih ovlasti zapovjednika Majić Zlatka i njegovi postupci ukazuju na moguću izdaju. (…)

Nezadovoljni pripadnici HVO, pokušali su 14.5.1992. godine izvršiti atentat na Majića, pošto su uvjereni da se radi o izdajniku i kolaboracionisti.

Srpska TV je objavila da u Bosanskoj Posavini dolazi do sukoba između Hrvata i Muslimana, te frakcija unutar HDZ. Majić u isto vrijeme prijeti predsjedniku HDZ Bosanske Posavine, Iki Staniću, da će ga uhititi ako pokuša da mu se miješa u posao. (…)

Brigada kojom zapovijeda Majić je dezorijentirana, a pokušaji korektnih pripadnika Vojne policije da spriječe kriminal, završavaju oružanim sukobom. Kao primjer navodimo slučaj kada su pripadnici Vojne policije, prilikom sprečavanja pljačke u jednom stanu, lišili života jednog pripadnika Majićeve policije, nakon čega dolazi do obračuna između njih, kojom prilikom je ranjeno 10 Vojnih policajaca HVO.

Kako se do sada Majićevo ponašanje ne mijenja, a navedena saznanja ukazuju i na moguću izdaju, može se očekivati da će se sve to vrlo negativno odraziti na moral obrambenih snaga, a samim tim i na sveukupnost obrane područja.[275]

Sukob JNA i ARBiH na Brčanskoj malti

Jedinice JNA u Tuzli vrše pokrete s ciljem izmještanja efektiva na položaje oko grada.

U ranim jutarnjim satima ARBiH postavlja zasjedu na raskrsnici Brčanske malte, u sa dejstvu sa MUP-om. Zasjedi je naređeno da se kolona JNA mirno propusti. Prema kazivanjima očevidaca jedan vojnik JNA iz kolone otvorio je vatru na okolne solitere našta

[275] SZUP, pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH, Jerko Vukas - Informacija o saznanjima glede situacije u Bosanskoj Posavini i aktivnosti Zlatka Majić, broj: 81/3-92, od 15.05.1992. god.

su pripadnici ARBiH odgovorili vatrom iz svog raspoloživog oružja. Serija eksplozija u zapaljenim vozilima stvorila je pometnju među pripadnicima JNA, koji su tom prilikom pretrpjeli velike gubitke. Bilans bitke je 160 poginulih i 200 ranjenih vojnika JNA.[276]

Nakon ovog sukoba, iduća 42 dana (do 26. lipnja 1992.) biti će presječena svaka kopnena komunikacija tzv. Srpske krajine (Knin) i zapadnobosanskih srpskih snaga (Banja Luka) sa Bijeljinom, Beogradom, Palama...

JNA postala VRS

Dr Nikola Koljević, član Predsedništva Srpske Republike BiH, je izjavio kako se JNA i službeno transformirala u „Vojsku Republike Srpske“:

Želim da obavestim domaću i svetsku javnost da od večeras u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini kao i u ostalim delovima BiH nema jugoslovenske vojske, nema ni jednog vojnika iz Savezne Republike Jugoslavije. Ostali su samo građani Srpske Republike BiH. Izetbegović je davno povukao svoje oficire i vojnike, a vojnike nije ni slao i formirao je svoju vojsku i njen štab. Od sutra srpske snage, uključujući i kopnenu vojsku i avijaciju, ispunjavaće odluku Skupštine srpskog naroda i u našu vojsku prihvatićemo sve svoje ljude koji to žele. Vrhovna komanda je naše Predsedništvo.[277]

21. svibanj 1992.
IZM topničkih postrojbi - „Istok“, u Odžaku.

Zapovjednik OGIP je odlučio ustanoviti IZM topničkih postrojbi - „Istok“, u Odžaku. Zadaća IZM-a je povezati topništvo pridodano Operativnoj grupi, koje će djelovati u istočnom sektoru. Sastav: 2. Mad (dvije bitnice haubica 152 mm i desetina „Nora“), samohodna haubička bitnica SO 1 *Gvozdika*, vod haubica 203 mm i protuoklopni vod. Razmještaj u rajonu s. Štitar, s. Sikirevci, s. Jaruge i s. Potočani.[278]

Kako je stanje u Modriči bilo kritično[279], zapovjednik OGIP je zapovijedio 3. „A“ br. HV da napadnim djelovanjem odbaci srpske snage od grada Modriče, i postavi crtu obrane prema s. Miloševac, a snage obrane Modriče (Modrička br. i 4. satnija 132. „A“ br.) na crti obrane D. Kladari - Čardak - Kornica - D. Ledenica - Živkovo Polje - Modriča - Kužnjača - Tarevac, imaju zadaću da odsudnom obranom stvore uvjete za uvođenje 3.„A“ br. (-3.) u napad.[280]

---

276 http://www.armijabih.com/index-1992.html
277 *Politika ekspres*, 16. maj 1992., Preuzeto: http://www.bosnjaci.net, „Hronologija događaja 1992.-1997.“, Sonja Biserko
278 OGIP, Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovijed ZapovjednikaOGIP, Klasa: 8/92-01, Ur. broj: OG-01-92-192/2, Slavonski Brod, 21.05.1992. god.
279 OGIP, Dežurni operativac - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. broj: OG-26-92-160/13, 160/14, 160/15, Slavonski Brod, 21.05.1992. god.
280 OGIP, Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovijed Zapovjednikaza obranu, Klasa: 8/92-01, Ur. broj: OG-01/92-143/10, Slavonski Brod, 21.05.1992. god.

25. svibanj 1992.
Opravdanost protunapada HV-a i HVO-a je bila egzaktno mjerljiva

U kojoj mjeri je protunapad hrvatsko-muslimanskih snaga na srpske snage u Bosanskoj Posavini bio opravdan vidljivo je u srpskom neselektivnom granatiranju Slavonskog Broda.

08. svibnja
HV i HVO su odbacile srpske snage „u rajonu Grede za oko 1200 m., a u rajonu G. Kolibe za oko 600 m."
„Na Slavonski Brod je palo oko 100 granata."

09. svibnja
HV i HVO su „nastavile napadna djelovanja prema s. Žeravac - s. N. Lužani - Obodni kanal, gdje je neprijatelj pretrpio velike gubitke u živoj sili i MTS."
Na Slavonski Brod je palo „preko 100 granata, … povrijeđeno je devet osoba."

10. svibnja
HV i HVO „su polučile znatan uspjeh. Oslobođena su sljedeća mjesta: Žeravački Potok, Zborište, dio Unke i dio G. Koliba…"
Na Slavonski Brod je „palo 100-njak granata i pet 'krmača'…šest osoba (je) povrijeđeno…"

11. svibnja
HV i HVO „…vrše pomake linija u našu korist. U s. Liješće panika i bježanje…"
Na Slavonski Brod je „palo par granata, što je prošlo bez stradalih osoba."

12. svibnja
HV i HVO „Izvršile djelomično okruženje srpskih snaga u s. Liješće."
Na Slavonski Brod nisu padale granate.

13. svibnja
HV i HVO „su zauzele područje Strug - Polog - G. Liješće i nastavljaju napredovanje ka Narecima."
Na Slavonski Brod nisu padale granate.
Naime, srpske snage su toliko daleko potisnute od Slavonskog Broda - na jug, da ga više nisu mogli tući iz svih oruđa.

Tako je bilo dva tjedna, do 26. svibnja, 1992. god. Iako su srpske snage granatirali slavonska sela, do kojih su mogli doprijeti (Slavonski Šamac, Kruševica Zbjeg, Banovci, Šumeće, Sl. Dubočac, Bebrina … na Slavonski Brod 14 dana nije pala niti jedna granata. Ovo vrijeme je dokazalo dvije stvari. Prvo, nužnost prelaska HV u Bosansku Posavinu s ciljem potiskivanja srpskih snaga na jug, kako bi prestali napadi na Slavonski Brod (i sela) i drugo, srpske snage su hotimičnim neselektivnim granatiranjem civilnih ciljeva u Hrvatskoj pokušavale pasivizirati HV, kako bi lakše slomili otpor hrvatsko-muslimanskih snaga u Bosanskoj Posavini.

Da je vrhovništvo ozbiljno podržalo HV i HVO u eksploataciji početnih uspjeha, u nastavku tzv. „gonjenja" srpskih snaga na jug do spajanja HVO sa Tuzlanskom TO BiH, te da je odlučilo *koridor* držati zatvorenim - vjerojatno bi bio dobiven rat za cjelovitu Bosansku Posavinu, a možda i puno više od toga.

Međutim, političkim dogovorom (Boban-Karadžić) o prepuštanju *koridora* srpskim snagama radi *„kompaktnosti (njihova) prostora i komunikacija“,* izgubljena je cjelovita Posavina, ali i puno više od toga.

Dakako, ovdje se ne radi o naknadnoj pameti autora, nego o ondašnjoj volji vrhovništva.

27. svibanj 1992.

Uz nastavak frakcijskih borbi unutar HDZ-a Jozo Meter zagovara autonomiju Slavonije i Bosanske Posavine (?!)

Dosadašnja operativna saznanja Službe za zaštitu ustavnog poretka MUP-a RH, ukazuju na smišljeno razbijanje HDZ-a, kao vodeće političke stranke na području Bosanske Posavine, te ulogu Joze Metera, koji sa svojim suradnicima zagovara autonomiju Slavonije i Bosanske Posavine.

Meter također vrši pritisak na predsjednika SO Derventa, Vinka Begića, da stvori političke pretpostavke za stvaranje autonomnog statusa područja Slavonije i Bosanske Posavine. Takova ideja materijalizira se i kroz nabavku oružja uz posredovanje HSP-a iz Zagreba, što čini Pavo Sočković, logista 108. brigade HV, a za kupovinu vojne opreme poduzeće „UNIS“ iz Dervente otvorilo je devizni račun u Sloveniji.

Također smo došli do saznanja da se iz zapovjedništva 103. brigade HVO (Zlatko Majić), te iz Slavonskog Broda (Jozo Meter i drugi) šire glasine i dezinformacije o kriminalnim radnjama čelnika HDZ-a Bosanske Posavine, apostrofirajući posebno Iku Stanića.

Stanje na području Bosanske Posavine je takovo da je zapovjedništvo 103. brigade (HVO), preko Zlatka Majića i Joze Metera, u proteklih mjesec i po dana rata u Bosanskoj Posavini učinilo sve da se ukinu legalne institucije vlasti i stvori anarhija, iz čega su stvoreni uvjeti za kriminal i pljačku.

Ova skupina vrlo brzo uočava svaki detalj i osobu koja nije u funkciji njihovih namjera, te putem korupcije i primjene sile nastoji eliminirati moguće protivnike.

Tako je 13. svibnja, 1992. godine, zapovjednik 108. brigade (HV) Vinko Štefanek pokušao zagladiti nepromišljen postupak Majića, koji je uhitio Iku Stanića. Istog dana, Štefanek je odustao od takve namjere, a za uzvrat, Majić mu poklanja osobni automobil „Audi 80“, koji je oduzet od Đure Trivanović iz Dervente.

Prilikom pokušaja prebacivanja nezakonito oduzetog automobila „Mercedes 240 D“ sa područja Dervente na teritorij RH, koji je bio namijenjen Jozi Meteru, kao poklon od Majića, isti prijeti Vojnoj policiji HV Slavonski Brod, da će poslati svoje „Mungose“, koji će se oružano obračunato sa njima, ako im to ne dozvole.

Također smo došli do saznanja da Marijan Marić iz Slavonskog Broda, tamošnji pripadnik HSP-a, zagovara osnivanje HSP-a, HNS-a ili bilo koje druge stranke sa osnovnim ciljem kontriranja HDZ-u na tom području.[281]

Na autorov upit Jozi Meteru: „Koliko ovo Izvješće odgovara istini, on je samo odmahnuo rukom, nasmijao se, s indignacijom odbacio sve optužbe i insinuacije, te izjavio: *„Obzirom da je izvješće potpisao Jerko Vukas, ne čudim se“.*

[281] SZUP, Pomoćnik ministra, Jerko Vukas - dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH … Informacija o političko-sigurnosnoj situaciji na području Bosanske Posavine, Ur.broj: 80/280, Zagreb, 27.05.1992. god.

Međutim, koliko „tamo gdje ima dima, ima i vatre“ najbolje svjedoči dokument koji slijedi. Naime, iz tog dokumenta je vidljivo kako je tzv. „Hrvatska Zajednica Bosanske Posavine“ zapravo imala ambiciju iz Hrvatske dovesti *gubernatora* koji bi „od Vlade RH (bio) ovlašten da u suradnji s ratnim vlastima HZ organizira i civilni i vojni život na području HVO“. To „organiziranje i civilnog i vojnog života“ podrazumijevalo je svekoliko povezivanje dijela BiH s Hrvatskom, do uvođenja jedinstvenog monetarnog sustava. Hrvatskog dakako.

Fotografija br. 49 Džamija u Gornjim Kolibama 23.04.1992. godine (gore u kutu) srušena je od strane srpskih snaga. Nova džamija, veća i ljepša, je otvorena 02.08.2008. godine (Foto: Senad Žepčan)

HRVATSKA ZAJEDNICA BOSANSKE POSAVINE
HRVATSKO VIJEĆE OBRANE
Savjet H V O
Broj: 17/92.
Slavonski Brod, 27. svibnja 1992.

VLADI REPUBLIKE HRVATSKE

Z A G R E B

Osnivanjem Hrvatskog vijeća obrane HZBP i ustrojavanjem Glavnog stožera HVO pod čije su zapovjedništvo pristupile sve vojne formacije na području HZBP, od 18. svibnja 1992. godine uslijedili su značajni ratni uspjesi obrambenih snaga na velikom dijelu Bosanske Posavine. Oslobodjeni su i obranjeni od terorističkih i zločinačkih organizacija i agresorske i okupatorske jugoarmije vrlo važni dijelovi sjeverne Bosne. Medjutim sve to nije moglo proći i bez posljedica kako ljudskih života tako i stradavanja materijalnih dobara bez kojih nije moguće vratiti život na te prostore. Stoga je Savjet HVO zauzeo stajalište da se pod hitno svim političkim i drugim raspoloživim sredstvima na oslobodjenim prostorima, kao i drugim područjima ovisno o ratnim okolnostima mora pristupiti oživljavanju civilnog života, primarno u onim sektorima, koji najbrže mogu dati konkretne učinke, odnosno koji mogu osigurati makar i minimalne uvjete za funkcioniranje civilnog života.

Budući da HVO HZBP svakodnevno pristižu zahtjevi za pristupanje HVO i od općina središnje Bosne (Srebrenik, Gračanica, Lukavac, Živinica, Žepče, Kalesija, Banovići, Tuzla, Doboj), bogate rudama , sodom i drugim mineralima, a za kojima preradjivačka industrija Republike Hrvatske ("Saponia", "Labud", "Kraš" i dr.) ima potrebe, HVO i Savjet HVO kao Vlada u prijelaznom razdoblju do uspostave pune civilne vlasti, odgovorna je i obvezna bezodvlačno konkretno djelovati i poduzimati takve aktivnosti koje će vratiti vjeru i nadu u novi život na oslobodjenom "svom" području.

U tom kontekstu zaključeno je da se u suradnji s Vladom Republike Hrvatske razrješe slijedeća pitanja:

1. definiranje platežnog sredstva na području Bosanske Posavine, jer time štitimo interes i sigurnost hrvatskog naroda.

2. odrediti mjesto u kojem će biti sjedište SDK Bosanska Posavina.

3. otvoriti poslovne jedinice PBZ u Bos.Brodu i ostalim općinama.

4. organizirati burzu roba u Slav.Brodu.

5. omogućiti promet roba iz Bosanske Posavine u Hrvatsku i obratno i u svezi s tim odrediti carinske stope, porez na promet, nivelacija cijena (na razini kao u Hrvatskoj).

\- 2 -

6. status pridruženih općina po vojnim i ekonomskim pitanjima (Lukavac, Srebrenik i dr.) o čemu te općine moraju donijeti odgovarajuće odluke.

7. oživljavanje privrede na oslobodjenom teritoriju, s tim da se prethodno sačini skraćeni elaborat iz kojeg bi se vidila opravdanost stavljanja u pogon neke proizvodnje i dodatnog ulaganja financijskih sredstava.

8. Republika Hrvatska treba osigurati u svojim trezorima odgovarajući iznos HRD namjenski za funkcioniranje života u ovim prostorima.

9. Vlada RH treba odrediti osobu koja će se ovlastiti da u suradnji s ratnim vlastima HZ organizira i civilni i vojni život na području HVO.

10. Sve općine HZ dužne su poštivati odluke i pravila koja, dok traje ratno stanje donosi Savjet HVO, a kada se u Herceg Bosni formira jedinstvena vlada, tada će i ovaj Savjet staviti pod njenu kontrolu, pa će se primjenjivati propisi te vlade.

Povratak izbjeglica u svoje domove i zadržavanje pučanstva na svojim ognjištima takodjer ide u kontekst primarnih zadaća Savjeta HVO i općinskih kriznih štabova, jer čemu slobodan prostor ako na njemu nitko nestanuje.

Kako je naprijed navedeno ostvarenje svih citiranih zadataka, objektivno u ovim ratnim okolnostima nije moguće bez pomoći Vlade RH i prethodnih stručno-političkih konzultacija sa najodgovornijim ministrima RH, kao i drugim stručnim osobama republičkih institucija. Prema našoj prosudbi neophodan je jedan prethodni dogovor predstavnika HVO HZ BP s ministrom financija, ministrom rudarstva, direktorom PBZ, direktorom Direkcije za robne rezerve i generalnim direktorom SDK RH, pa Vas molimo da se po mogućnosti još tijekom ovog tjedna ovakav sastanak dogovori u Vladi RH.

Vjerujemo da ćete podržati ovu našu inicijativu, jer nemamo vremena za odgadjanje.

S osobitim štovanjem,

PREDSJEDNIK HVO,

Vinko Begić,dipl.oec.

HVO Bosanska Posavina

Dokument br. 14 Privremena mjera ili krajnji cilj? (www.slobodanpraljak.com)

28. svibanj 1992.

Tijekom cijelog dana srpsko topništvo je tuklo civilne ciljeve po Derventi. Smrtno je stradalo 10 civila.[282]

[282] OGIP, Dežurni operativac - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-01, Ur. broj: OG-12/92-15, Slavonski Brod, 29.05.1992. god.

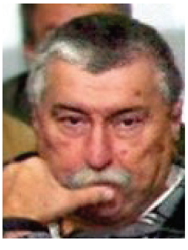
29. svibanj 1992.

Na modričkoj bojišnici odbijen je napad neprijatelja. Hrvatsko-muslimanske snage su izvele protunapad i „napredovale do križanja komunikacije za s. Tarevac - džamija - Rafinerija“. U gradu je crta pomaknuta za oko 400 m.
U rajonu Podnovlja hrvatsko-muslimanske snage su se „prestrojavale za daljnja napadna djelovanja.“[283]

Hrvatsko-muslimanske snage osvojile Modriču

30. svibanj 1992.

Na Modričkom ratištu žestoke ulične borbe vodile su se duboko u noć 29./30. 05.1992. god. 1./3. „A“ br. HV nosioci su borbenih aktivnosti i uspjeli su liniju pomaknuti do srpske Varoši u Modriči, te se potpuno spojiti sa snagama iz Tarevca. U Modriči djeluju i dijelovi Odžačke brigade … Neprijatelju su naneseni teški gubici u ljudstvu i tehnici i nagnan je na panično izvlačenje iz Modriče.[284]

Brigadir Ivan Basarac: „Modriča nije cilj“

Po kazivanju predsjednika HDZ-a Modriče, Mladena Zelića, autoru, zapovjednik 3. 'A' br. HV, brigadir Basarac, po svom dolasku u Modriču i uvida u ono što je „napravila 1/3'A' br. HV“ (dakako, zajedno s borcima 102. i 105 br. HVO), bio je vrlo ljut, jer osvajanje Modriče nije planirano. Odmah je izdao zapovijed za izvlačenje 1/3 'A' br. HV iz borbenog poretka i njeno upućivanje u bazu - 24 sata nakon dolaska na teren (sic!)

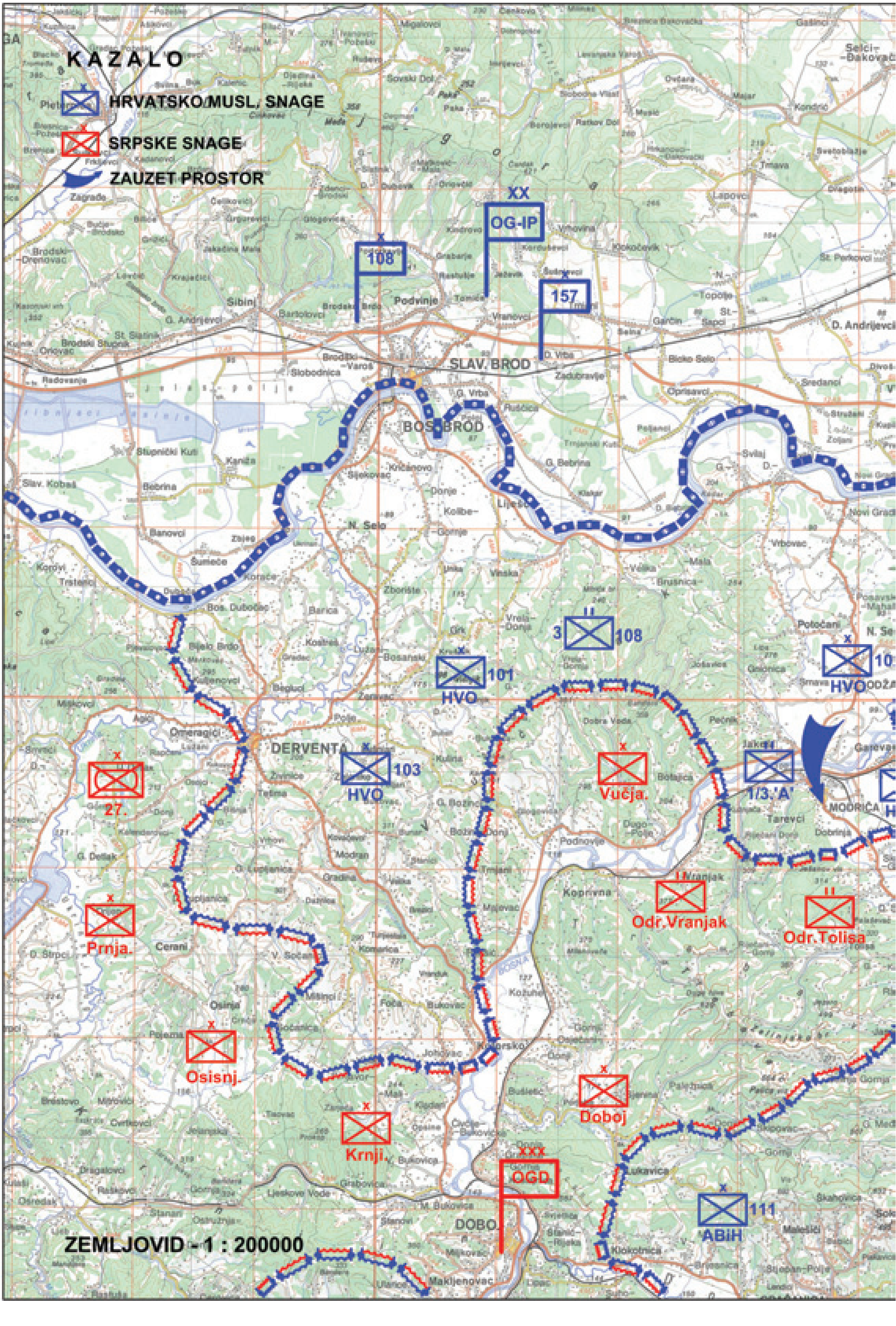
Zapovjednik 105. br. HVO, Perija Stanić, je autoru potvrdio ove navode i dodao: *„Taj dan, u mlinu, na silosu, u Modriči, upitao sam brigadira Basarca - zašto sad ne nastavimo gonjenje četnika, te se spojimo sa snagama iz Gradačca? Basarac je odgovorio:* ***„to nije u cilju****. Po obavještajnim podacima na vas idu jake neprijateljske snage. Vi ćete za dvadesetak dana, pasti“.*

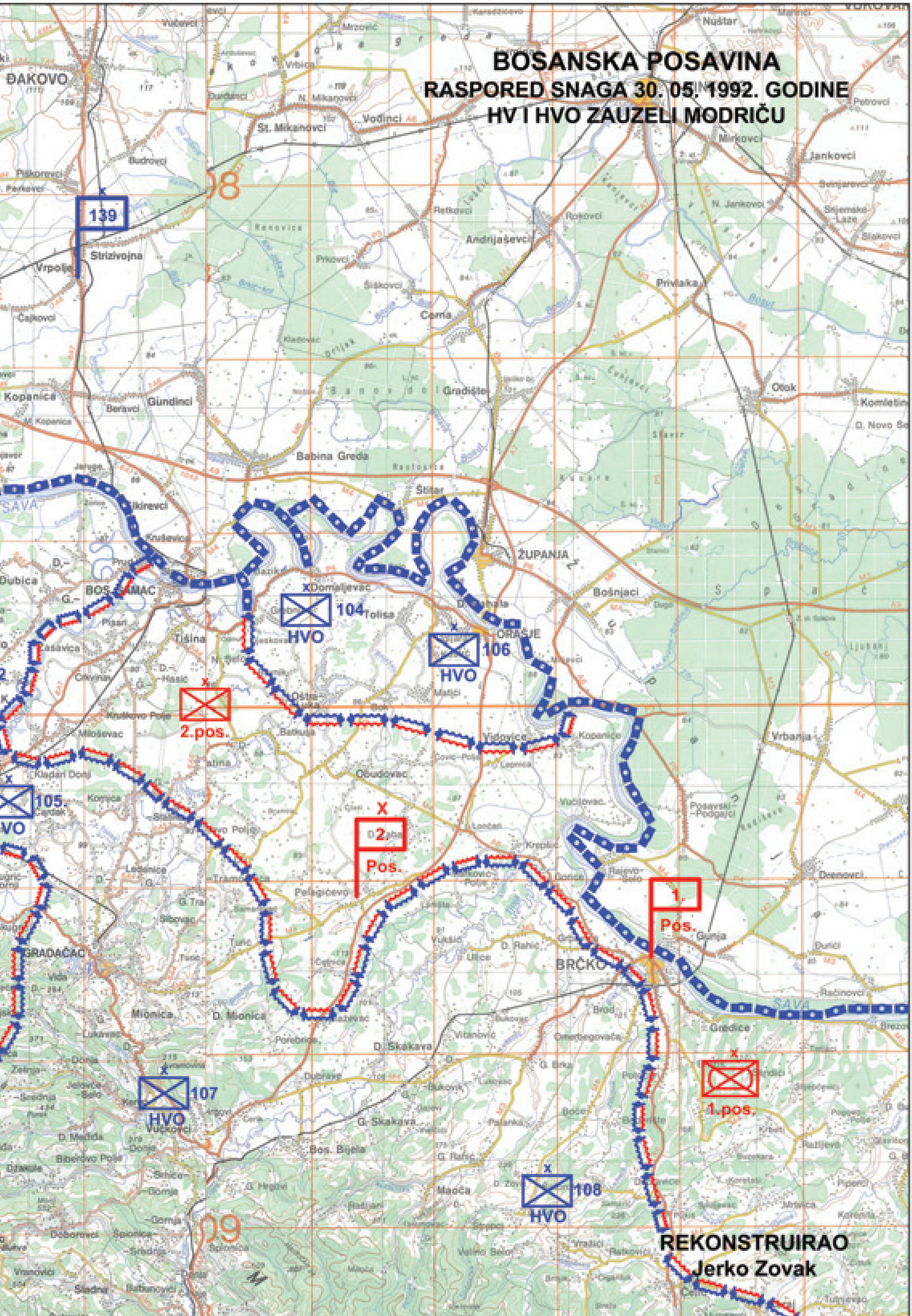
Ponašanje brigadira Basarca je vjerojatno bilo sukladno zapovijedima od (kako je sam govorio Komisiji OZ Osijek) „zna se gdje“.[285] I sve bi bilo manje tragično i ponižavajuće za Posavljake, HVO i HV, da je i njima rečeno ono što je, očito, brigadir Basarac znao.

Naknadne špekulacije kako je Modriča osvojena privremeno, zahvaljujući „psima rata“ i njihovim pljačkaškim aktivnostima (koje su zaista usljedile), ostavljam u sferi špekulacija, jer nisu predmet interesa ove knjige.

---

[283] OGIP, Dežurni operativac - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-01, Ur. broj: OG-01/92-19, Slavonski Brod, 29.05.1992. god.
[284] OGIP, Dežurni operativac - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-01, Ur. broj: OG-12/92-20, Slavonski Brod, 30.05.1992. god.
[285] Vidi str. 553. Komisija OZ Osijek - Izvješće o 3. „A“ brigadi HV

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
ZAUZET PROSTOR
XX
OG-IP
108
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
3
108
101
HVO
DERVENTA
103
HVO
Vučja.
1/3.'A'
HVO
MODRIČA
27.
Prnja.
Odr.Vranjak
Odr.Tolisa
Osisnj.
Doboj
Krnji.
XXX
OGD
111
ABiH
ZEMLJOVID - 1 : 200000

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 30. 05. 1992. GODINE
HV I HVO ZAUZELI MODRIČU
139
104
HVO
106
HVO
2.pos.
105
HVO
2.
Pos.
1.
Pos.
1.pos.
107
HVO
108
HVO
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

VRS zaustavila protunapad HV-a i HVO-a

Stanje na bojištu u svibnju i lipnju

Za razliku od svibnja opće stanje u lipnju 1992. bilo je nepovoljno za hrvatske snage. Već krajem svibnja prilikom zastoja u napadnim djelovanjima hrvatskih snaga zamijećeni su znaci konsolidacije srpskih snaga. Kriza koja je (kod njih) nastala, u svibnju 1992. zbog povlačenja oficirskog kadra JNA rođenog u Srbiji i Crnoj Gori u Saveznu Republiku Jugoslaviju, postupno je sanirana. Zahvaljujući iznimnoj premoći u naoružanju i vojnoj opremi, i uz punu podršku Generalštaba Vojske Jugoslavije u svibnju je 2. vojna oblast s dijelovima 4. vojne oblasti JNA preustrojena u Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine, odnosno Vojsku Republike Srpske kako je preimenovana u ljeto 1992. Korpusi JNA su preimenovani u korpuse bosansko srpske vojske. Tuzlanski korpus je postao Istočno-bosanski, a banjalučki 1. krajiški korpus. **Prvu bojnu zapovijed koju je Generalštab VRS izdao, bila je zapovijed 1. krajiškom korpusu da zauzme Bosanski Brod.** (istaknuo J.Z.) Do 10. lipnja Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine je dovođenjem svježih snaga u Podnovlje i južni dio derventske bojišnice stabilizirala crtu. Dalekometnim topništvom granatirala je Slavonski Brod, Slavonski Šamac i Babinu Gredu što joj je donijelo povoljan psihološki učinak, a hrvatskoj strani ljudske žrtve i materijalna razaranja. (…)

Izvlačenje glavnine 1. krajiškog korpusa iz zapadne Slavonije najavljivalo je teške dane u Bosanskoj Posavini, jer je većina izvučenih snaga usmjeravana prema Derventi i Doboju. Zapovjedništvo Operativne zone Bjelovar je do 19. lipnja zamijetilo izvlačenje dijelova 16. proleterske motorizirane brigade, 2. bataljuna 5. pješačke brigade za kojeg je utvrđeno da je otišao za Doboj, kao i dio 329. oklopne brigade koji je također usmjeren prema Derventi i Doboju. Tih dana je srpska bosanskohercegovačka vojska, prvenstveno njen 1. krajiški korpus, pripremala veliku napadnu operaciju spajanja Bosanske krajine s dijelovima Istočno-bosanskog korpusa u Semberiji, za koju je angažirala **'više od 25 hiljada srpskih boraca'**.(istaknuo J.Z.) Težišnu zadaću dobila je Operativna grupa Doboj. Napadi su počeli 12. lipnja i u prvoj fazi su imali zadaću skrivanja pravog udara. Operativna grupa Doboj stvarala je manevarski prostor za ubacivanje kvalitetnijih postrojbi. 'Čas radimo tako da ćemo težišno na Derventu i Brod, čas tako da se spremamo prema Tuzli', ustvrdio je general potpukovnik Momir Talić tadašnji zapovjednik 1. krajiškog korpusa.

Dolaskom novih snaga na derventsku bojišnicu je počeo jak pritisak srpskih snaga na pravcu Komarica i Johovac - Kotorsko, a zamijećena su i pojačanja u pokretu iz pravca Prnjavora. Srpski napadi pojačani su i na području ostalih posavskih općina. Na derventskoj bojišnici težište njihovog napada bilo je prema Ceru radi ovladavanja prometnicom Doboj - Komarica - Derventa što im je na kratko uspjelo 15. lipnja, ali su snage 103. brigade HVO ipak uspjele vratiti izgubljenu crtu. Stanje u hrvatskim redovima bilo je teško zbog gubitaka i pada morala u lokalnoj brigadi HVO čije snage s 3. A brigadom ZNG nisu bile dostatne da spriječe srpsku namjeru povezivanja Kotorskog i Podnovlja. Osnovni problem bio je nedostatak ljudstva. Na pravcu prema Podnovlju 3. A brigada ZNG također je ugrožena u toku 17. lipnja i noći na 18. lipnja prodorom srpskih snaga iz Kotorskog na prometnicu Doboj - Derventa. Napade je pratilo topničko granatiranje hrvatskih naselja uz Savu, posebno područja Slavonskog Broda koji je tučen s Motajice. U dnevnom izvješću Glavnog stožera HV od 17. lipnja zabilježena je reakcija građana, gorčina i nemoć. Stanje je pogoršano 24. lipnja napadima balističkim raketama zemlja - zemlja 'Luna'. Nakon zauzimanja Cera 22. lipnja srpske snage su ostvarile uvjete za po-

četak operacije, koja počinje 24. lipnja. Istog dana je Operativna grupa Doboj podijeljena na tri[286] taktičke grupe. (…)
Pogoršanje stanja u pojasu nadležnosti Operativne grupe 'Istočna Posavina' bilo je razlog da zapovjednik Operativne zone Osijek 18. lipnja 1992. predloži Glavnom stožeru Hrvatske vojske ustroj istaknutog zapovjednog mjesta ili posebnog zapovjedništva istočnog ratišta. Prijedlog je obrazložen između ostalog, sumnjom u obrambene sposobnosti lokalnih hrvatskih i muslimanskih snaga, nesporazumima u zapovijedništvima slavonsko-brodskih brigada i uplitanje politike (pogotovo one u samoj Bosni) i sve teže animiranje pripadnika HV za djelovanje u zoni OG 'Istočna Posavina', logističkim problemima, kao i personalnim promjenama u Zapovjedništvu Operativne zone Osijek. Dva dana kasnije Zapovjedništvo Operativne zone Osijek počelo je ustroj svog izdvojenog zapovjednog mjesta u Đakovu s glavnom zadaćom nadzora svih djelatnosti postrojbi u pojasu nadležnosti Operativne grupe Posavina, kao i pružanja pomoći njenom Zapovjedništvu. Tjedan dana kasnije, 29. lipnja 1992. Glavni stožer HV donio je smjernice za borbeno djelovanje na području Posavine s 'ciljem spriječavanja borbenog djelovanja neprijatelja po naseljenim mjestima' i snagama HV sjeverno od rijeke Save. Težište obrane stavljeno je na šire područje Slavonskog Broda, a Operativna grupa 'Istočna Posavina' je pojačana s pet ojačanih bataljuna iz brigada Operativne zone Osijek. Za 108. brigadu smjernice su značajne zbog odvajanja Zapovjedništva 108. brigade od Zapovjedništva Operativne grupe 'Istočna Posavina', što je vodilo rasterećenju dijela časnika brigade od dvostrukih poslova. Posljednja mjera u svrhu prevladavanja krize bila je naredba predsjednika Republike Hrvatske Franje Tuđmana od 30. lipnja 1992. o postavljanju general bojnika Petra Stipetića za zapovjednika'svih postrojbi Hrvatske vojske na slavonskom bojištu, od Slavonskog Broda do Osijeka'.[287]

01. lipanj 1992.
„Vlada“ Bosanske Posavine je imenovala „sekretare“

Savjet Hrvatskog vijeća obrane Hrvatske zajednice Bosanska Posavina (HVO HZBP), na svojoj 6. sjednici, održanoj 01. lipnja 1992. god. u Odžaku, donio je Rješenje o imenovanju voditelja tijela uprave HVO Bosanske Posavine i Zapovijed o vođenju evidencije pripadnika ustrojenih postrojbi.

RJEŠENJE:

Mato Madžarević dipl.inž. iz Bosanskog Šamca, imenuje se za sekretara Sekretarijata gospodarstva HVO.
Prof. Pavo Kobaš iz Orašja, imenuje se za sekretara Sekretarijata komunalno-stambenih poslova i graditeljstva (infrastruktura, promet i veze, raščišćavanje ruševina i dr.).
Ivan Brizić dipl. vet. iz Bosanskog Broda, imenuje se za sekretara Sekretarijata financija HVO.
Prof. Stipo Ivanković iz Odžaka, imenuje se za sekretara Sekretarijata informiranja HVO.
Prof. Marko Jurišić iz Gradačca, imenuje se za sekretara Sekretarijata društvenih djelatnosti HVO.

[286] Slavko Lisica u svojoj knjizi „Komandant bez potrebe“ (str. 16.) tvrdi kako su formirane četiri taktičke grupe. Isto tvrdi i general Novica Simić, autoru (svibanj, 2009.).
[287] Davor MARIJAN, n.d. str. br.191-194.

Prof. Šerić Tomislav iz Modriče, imenuje se za voditelja Odsjeka za socijalnu skrb (izbjeglice i dr.) u Sekretarijatu društvenih djelatnosti.
Luka Čalić iz Johovca, određuje se za voditelja Odsjeka saniteta u Sekretarijatu društvenih djelatnosti.
Prof. Mijo Anić iz Brčkog, imenuje se za sekretara Sekretarijata obrane HVO."[288]

ZAPOVIJED:

1. S obzirom na narastanje jedinica Hrvatskog vijeća obrane na području Bosanskog Posavlja, kao i obveze Savjeta HVO i općinskih kriznih štabova u smislu pozadinske podrške i pomoći vojnim postrojbama i Glavnom stožeru HVO, nalaže se zapovjednicima svih brigada HVO da u svojoj brigadi obvezno formiraju po jednu satniju vojne policije. Brojno stanje satnije odredit će se prema veličini općine i kadrovskim mogućnostima, ali ne manje od 70 pripadnika niti više od 120.
2. U cilju ustrojavanja vojnih postrojbi HVO na način i pod uvjetima određenim ratnim pravilima nalaže se zapovjednicima svih brigada HVO BP, da odmah sačine vojnu evidenciju pripadnika svoje brigade (ime i prezime, nacionalnost, oznaka brigade, voda, čete i dr. podaci). Samo na temelju takve evidencije moći će se vojacima dati vojna iskaznica i naravno osiguravati sva ostala prava.
   Rok za izvršenje zadataka iz prethodnog stavka je 15. lipanj 1992. godine.
   Za eventualne usluge (npr. fotografiranje i si.) treba se obratiti zapovjedniku VP Slavonskog Broda.
3. Imajući u vidu izuzetno odgovorne i delikatne zadatke vojne policije kao i obveze propisane posebnim Službovnikom ponašanja vojne policije i uputstvima za rad postrojbi vojne policije, neophodno je voditi računa o izboru adekvatnih kadrova na mjesta časnika zapovjedništava. Stoga se nalaže zapovjednicima brigada da pod hitno preispitaju postojeću kadrovsku strukturu vojne policije i tamo gdje nisu ispunjeni svi kriteriji izvršiti reorganizacije i popunjavanje novim kadrovima.[289]

04. lipanj 1992.

Zapovjednik 103. derventske brigade, pukovnik Zlatko Majić, izdao je zapovijed o postavljenju bojnika Ivice Perkovića, sina Ilije, rođenog 27.06.1965. god. na mjesto zapovjednika Vojne policije HVO Derventa. Postrojba vojne policije je trebala biti veličine jedne satnije sa svom pratećom službom.[290]

08. lipanj 1992.

Na derventskoj bojišnici u 06,00 počeo (je) srpski napad iz pravca s. Velika Sočanica prema Tomasovom Brdu i Majica Brdu, i iz pravca s. Kladari prema Johovcu. Na području Johovca uspjeli su zauzeti nekoliko sela. Naši gubitci pet mrtvih i 17 ranjenih.
Jake borbe u području Podnovlja.
HVO i TO BiH izgubili prometnicu Doboj-Derventa-Modriča. Značaj prometnice je izniman zbog spajanja srpskih Krajina sa Semberijom i Srbijom.[291]

---

[288] HZ BP, HVO, Savjet HVO - Rješenje, Broj: 22/92. od 01. lipnja 1992. god.
[289] HZ BP, HVO, Savjet HVO - Zapovijed, Broj: 29/92. od 01. lipnja 1992. god.
[290] 103. derventska brigada, Zapovijed Zapovjednika, pukovnika Zlatka Majića, o postavljenju Broj: sl 405-10/92., Derventa 04.06.1992. god.
[291] SZUP - Informacija od 18.06.1992. god.

Vojni uspjesi u padu, a frakcijske borbe u usponu; Zlatko Majić prijeti Iki Staniću uhićenjem

Na području Bosanske Posavine, koja je obuhvaćena velikim ratnim razaranjima, postignuti su značajni vojni uspjesi tijekom svibnja 1992. god.

Usporedo s tim razbijanje stranke na vlasti u Bosanskom Brodu, Derventi, Bosanskom Šamcu i Odžaku dostiže kulminaciju.

Naime, pripadnici HDZ-a ne mogu biti ratni direktori, predsjednik HDZ-a za to područje (Iko Stanić) ne smije se vratiti u mjesto prebivališta jer mu zapovjednik Zlatko Majić prijeti ponovnim uhićenjem.

Tijekom proteklih dana na području SO Derventa, Izvjesni Ante Kozina, bivši student Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, intenzivno radi na učlanjenju tamošnjeg pučanstva u HSP.

Također raspolažemo saznanjima da je izvjesni Slavko Princip, koji je došao iz Njemačmačke, a nalazi se u Zapovjedništvu HVO-a Derventa imao kontakte sa OB JA.

HVO Bosanske Posavine u svojoj razjedinjenosti i stavovima političkog razriješenja ratom zahvaćenog područja, s dosta propusta tijekom vođenja borbenih akcija sa mnogo žrtava i materijalnog razaranja, bez pomoći obrambenih snaga (HV), nije u mogućnosti zadržati oslobođeni teritorij, a posebice stratešku komunikaciju koja spaja tzv. Krajinu sa Semberijom i Srbijom. (istaknuo J.Z.)

O značaju te komunikacije za srpske ekstremiste i SDS vidljivo je bilo i u Lisabonu, gdje je Radovan Karadžić u više razgovora sa hrvatskom delegacijom iz BiH isticao značaj prometnice Derventa - Doboj - Modriča po pitanju etničkog razgraničenja, odnosno spoja tzv. Srpske Krajine sa Srbijom.

Služba je tijekom rada procjenski obuhvatila strategijske pravce napada neprijatelja o čemu je na vrijeme informirala HV.

Međutim, 08.lipnja 1992. god. snage JNA i srpskih ekstremista osvojile su komunikacijski prostor Derventa - Doboj - Modriča.

Napad je izvršen iz zraka, zatim topničkim i oklopno-pješadijskim formacijama, što ukazuje da je neprijatelj izvršio sve pripreme od obavještajno-izviđačkih do taktičkih planova za izvršenje napada. U isto vrijeme napadnuta su mjesta Johovac, Debela Obala, Modran, Mišinci, Foča prema Odžaku, Vakuf i Pjevalovac.

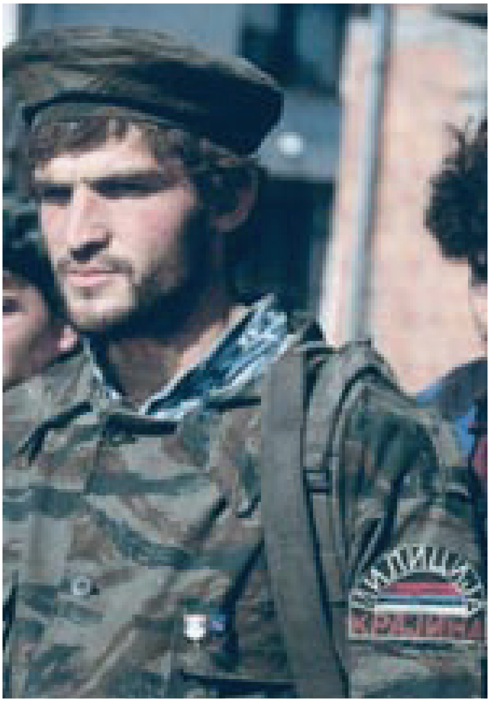
Prvo su izvršena presijecanja, a zatim proboj u Johovac, a linija obrane izgubljena je u Foči. U mjestima Mišinci i Modran snage HVO su zadržale neprijatelja. Proboj u mjestu Ritešić i Komarica izvršeni su direktno, jer su snage HVO-a, koje su bile minimalne u momentu napada, svoje položaje napustile.

Strateški važno mjesto Johovac, držale su snage od 20 pripadnika HVO iz Rijeke, koji su se do tog trenutka istakli u kriminalnim aktivnostima, a prilikom napada neprijatelja panično su napustili položaje. U momentu napada obrambene snage su tražile pomoć od zapovjednika 103. brigade HVO, g. Majića, koji u tom trenutku uopće nije znao da napad traje.

Posljedica svega je spaljeno i uništeno mjesto Johovac, a 09.06.1992. g. utvrđeno je da je bilo 27 poginulih pripadnika obrambenih snaga da bi 10.06.1992. g. taj broj bio uvećan na 55 poginulih. Broj ranjenih i nestalih se ne zna.[292]

[292] SZUP, pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH, Jerko Vukas - dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH, Informacija o političkoj i sigurnosnoj situaciji na području Bosanske Posavine, broj: 80/312, od 17.06.1992. god.

MUP tzv. RSK u Doboju[293]

Fotografija br. 50 Policajac tzv. Republike Srpske Krajine

S ciljem osvajanja strateške komunikacije koja spaja Krajinu sa Semberijom i Srbijom Specijalna jedinica MUP-a Srpske Republike Krajine, odnosno, nistar MUP-a RSK, Milan Martić, izvjestio je zapovjednika 1.KK VRS, generala Momira Talića (telegramom str. pov. 78-1) kako je formirao dobro-voljačku trojbu od oko 800 ljudi, iz sastava MUP-a *Krajine,* za proboj *koridora* te kako je spreman uputi ju u sastav 1.KK. Zatražio je lokaciju na koju može dovesti ljude.

Odgovorio mu je general Momir lić (telegramom strogo pov. 502-5) 10. lipnja 1992. *„spreman sam da prihvatim jedinicu od 10. 06. 1992. na poligonu Manjača“* (kod Banjaluke).
Milan Martić je iz tzv. RSK krenuo sa 780 dobrovoljaca, tajno (zbog UNPROFOR-a), u civilnim odijelima, a potom su se presvukli po prelasku na područje RS-e. Oružje i ostala oprema su preveženi u buradima s duplim dnom. Gore je bila nafta, a ispod oružje i oprema.

Ta postrojba je 10. 06. 1992. stigla na Manjaču. Nakon dva dana se presvukla, organizirala te izvršila „marš“ pravcem Banja Luka - Prnjavor - Stanari - Rudanka i razmjestili se u industrijskom dijelu na prilazu Doboju. Već 15. i 16. lipnja su pokušali napad na Cer i Foču. Ali, zbog nediscipline, ta postrojba je od 18. lipnja čena u dom umirovljenika u Doboj, gdje im je i bila baza.Tu su imali hotelske uvjete smještaja, jer, to je bila postrojba koja je ratovala do vikenda, a vikendom je išla na kupanje i odmor. Bili su izuzetno povlašteni. U tom smislu je bio i njihov doprinos proboju *koridora.* Zbog nediscipline, Martić je 150 ljudi vratio kući, što, u odnosu na ukupno brojno stanje, ukazuje kako je to bila dosta ne disciplinirana postrojba. Dakle, ostalo ih je 630.

Pripadnici MUP-a tzv. RSK su ratovali u sastavu TG-2 VRS. Ratište su, uz veliku pompu, napustili 17. srpnja, nakon osvajanja Svilaja i izbijanja na rijeku Savu.

U Knin su se vratili (kroz Banjaluku) pucajući i *halačući*[294], pokupivši sve simpatije naroda, kao da su oni sami probili *koridor*. [295]

[293] Prema kazivanju generala VRS, Novice Simića, autoru (svibanj, 2009.).
[294] *Halačiti,* biti nekulturan, razuzdan, podivljao
[295] Prema kazivanju generala VRS, Novice Simića, autoru (svibanj, 2009.).

Fotografija br. 51 Vojska tzv. Republike Srpske Krajine (Foto: http://images.google.hr)

09. lipanj 1992.

Jake borbe na derventskoj bojišnici, gdje **103. br. HVO nema snage zaustaviti srpski prodor na pravcima Kladar - Johovac - Kotorsko, Đukići - Tomasovo Brdo, Velika Sočanica - Dažnica. Naši gubitci veliki, 20 poginulih i 32 ranjena. Zapovjedništvo OGIP nema snaga da pomogne, jer ima na raspolaganju samo 108. br. HV, koja je u svojoj zoni odgovornosti. TG-123 i 3.„A“ br. HV, iako planirane, nisu još stavljene na raspolaganje za derventsku bojišnicu.** (istaknuo J.Z.)

Na bosanskošamačkoj bojišnici nakon jake srpske topničke pripreme, počeo je napad na pravcima Odmut - tt 88, Zasjeke - Ljeskovac i Brvnik - Ljeskovac. **Dan ranije s crte je otišla 157. br. HV, a da nije sačekala zamjenu, pa je sav teret obrane na mjesnom stanovništvu i 104. šamačkoj brigadi. Gubitci, 30 poginulih i oko 70 ranjenih.“**[296] (istaknuo J.Z.)

[296] OGIP, Dežurni operativac, - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-01, Ur. broj: OG-17/92-64, Slavonski Brod, 09.06.1992. god.

Pukovnik Josip Kecerin, načelnik topništva OGIP

Zbog teškog stanja na tom dijelu bojišnice načelnik topništva OGIP pukovnik, Josip Kecerin je zapovijedio topništvu IZM - „Istok“ da svim raspoloživim sredstvima podrži 104. br. HVO u njenoj obrani na području s. Bazik, s. Ljeskovac, s. Grebnice, s. N.Selo i s. Domaljevac. Isto je zapovijedio i topništvu 139. br. HV koje se nalazilo u širem rajonu Slavonskog Šamca.[297]

U večernjim satima na derventskoj bojišnici odbijen (je) srpski napad na pravcu Mišinci - Johovac - Cer - Foča. Uništena su im tri tenka, dva oštećena, a jedan zarobljen. Napad je izveden i na pravcu Vranduk - Sešlije. Zaustavljeni su u južnom dijelu Johovca.[298]

10. lipanj 1992.

Na derventskoj bojišnici nakon teških borbi zaustavljen je prodor neprijatelja, naše snage pokušavaju slomiti srpski otpor u Podnovlju. Na bosanskošamačkoj i oraškoj bojišnici zaustavljen je prodor neprijatelja i djelom su vraćeni na početne položaje.[299]

11. lipanj 1992.

Popunjenost streljivom u svim postrojbama HVO - nedostatna

Zaustavljeni su napadi neprijatelja na južnom dijelu derventske bojišnice. Izbačen je iz Kotorskog i povukao se je na crtu: ušće r. Foče u r. Bosnu - crkva u Johovcu - s. Starčevići. Izgubio je dva jurišna zrakoplova, dva tenka, VBR, a jedna helikopter je oštećen i prisilno spušten.

Na bosanskošamačkoj bojišnici traju srpski napadi na pravcima Grebnice - Bazik - Domaljevci i Batkuša - Ljeskovac - Bazik. Snage 104. br. HVO uzmakle su na novu crtu obrane: s. Snoge - tt 85 - tt 84 -s. Mašići. Stanje u brigadi (je) vrlo teško. Sveukupno gledano, neprijatelj je izvršio pregrupiranje i dovođenje svježih snaga posebno na južnoderventskom ratištu, i u rejonu Podnovlja, gdje je stabilizirao i učvrstio liniju fronta, te na istočnom dijelu Bosanske Posavine u rajonu Obudovca, (Bosanskog) Šamca i Pelagićeva gdje je zadnjih dana intenzivirao borbena, posebno napadna djelovanja. **Popunjenost streljivom svih vrsta i kalibara u svim postrojbama HVO je nedostatna, a u nekim postrojbama i kritična (Derventa, Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Orašje), a i logistička baza OG 'Istočna Posavina' je iscrpljena, te od vas tražimo interveniranje po tom pitanju.**[300] (istaknuo J.Z.)

---

[297] OGIP, Načelnik topništva,puk. Josip Kecerin - Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. broj: OG-01/92-66 i 67, Slavonski Brod, 09.06.1992. god.

[298] OGIP, Dežurni operativac, - Zapovjedništvu OZ Osijek, Izvanredno operativno izvješće, Klasa: 81/92-01, Ur. broj: OG-17/92-67, Slavonski Brod, 10.06.1992. god.

[299] OGIP, Dežurni operativac, - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-01, Ur. broj: OG-17/92-71, Slavonski Brod, 10.06.1992. god.

[300] OGIP, Dežurni operativni, puk. Berislav Jezidžić - GS HV, Zapovjedništvu OZ Osijek, Izvješće, Klasa: 81/92-01, Ur. broj: OG-17/92-76, Slavonski Brod, 11.06.1992. god.

DRUGA ETAPA NAPADNIH AKTIVNOSTI VRS

Operacija „Koridor - 92“[301]

General Talić: „Hoću *koridor* do Vidovdana, pa makar bio kozija staza“

General Momir Talić, zapovjednik 1. krajiškog korpusa VRS izdao je pukovniku Novici Simiću, zapovjedniku TG-1, zapovijed da probije koridor k Srbiji preko Trebave do 28. lipnja, 1992. godine. *„Slušaj Simiću, hoću koridor k Srbiji preko Trebave. Najkraćim putem. Hoću koridor do Vidovdana, pa makar bio kozija staza“.*[302]

Pored Talića, kao glavnog kreatora operacije „Koridor“, akciju su planirali načelnik stožera Prvog krajiškog korpusa pukovnik Boško Kelečević i zapovjednik specijalnih postrojbi MUP-a tzv. RSK, pukovnik Borislav Đukić.

Akcija „Koridor“ započela je kada su pripadnici 16. krajiške motorizirane brigade VRS pod zapovjedništvom potpukovnika Milana Čeleketića, uz potporu tenkovske satnije iz Doboja, krenuli u napad na južnom dijelu derventskog bojišta. Borbe su intenzivirane snažnom topničkom pripremom - 24. lipnja.

O silini napada 24. lipnja svjedoči sam zapovjednik TG-1, pukovnik Novica Simić: *„Iz grobne tišine odjednom je sve zagrmilo. I raketni udar, i topništvo, i tenkovi, i minobacači. Bilo je strava. Dizala se kosa na glavi“.*[303] *„Ubijeđen sam da je to, sa vojničkog stanovišta, bila najznačajnija operacija Vojske Republike Srpske. Ona to, međutim, nije bila samo na operativnom nivou, već i na strategijskom jer je njome faktički omogućena normalna komunikacija i spajanje Krajine sa Jugoslavijom. I, što je najznačajnije, ovom briljantnom vojničkom pobjedom i velikim žrtvama koje smo podnijeli udareni su čvrsti temelji Republici Srpskoj…“*[304]

„Operacija 'Koridor' je bila napadna operacija za proboj iz operativnog okruženja“[305] Cilj operacije, planirano vrijeme, snage, operativni raspored i ostale podatke donosim prema kazivanju generala Novice Simića.

Cilj operacije „Koridor-92“

U pripremi operacije što prije odsjeći uklinjene snage HVO-a i spriječiti zauzimanje grada Doboja.

I. etapa operacije: Bočnim udarom izvršiti proboj iz operativnog okruženja i spojiti se sa snagama Istočno bosanskog korpusa (IBK) u širem rajonu Modriče. Snagama u napadu izbiti na crtu: Modriča-Pećnik-Derventa.

---

[301] Većinu podataka, kao „vojne činjenice“, o snagama VRS ustupili su mi (u svibnju 2009.) tadašnji zapovjedniciTG-1 i TG-3, 1.KK VRS, a sada umirovljeni generali, Novica Simić i Slavko Lisica.

[302] http://www.dnevniavaz.ba

[303] Generalpukovnik, Novica SIMIĆ, „Srpski borac“ broj 108/109, str. 9, maj/jun 2008. god.

[304] Isto

[305] General Novica Simić, autoru (svibanj, 2009.).

II. etapa operacije: Izbiti na rijeku Savu na odsjeku: ušće Bosne-Velika Brusnica- Bijelo Brdo. Ostalim snagama odsudno braniti Teslićki i Ozrenski dio fronta, osigurati se iz pravca Gradačca i Gračanice i ojačati odbranu snaga IBK prema Orašju.

III. etapa operacije: Osloboditi Bosanski Brod sa okolinom i u cijelosti izbiti na prirodnu i državnu granicu Srpske Rrepublike BiH sa Hrvatskom na rijeci Savi.

Planirano vrijeme trajanja

Početak, 07,00 sati 24. lipnja 1992. - Završetak 20. kolovoza 1992.
I. etapa operacije od 24. lipnja do 05. srpnja 1992. god.
II. etapa operacije od 05. srpnja do 20. srpnja 1992. god.
III. etapa operacije od 20. srpnja do 20. kolovoza 1992. god.

Snage VRS

	Dvije oklopne brigade:		
1.	Prva oklopna brigada	oko	3.000 boraca
2.	Druga oklopna brigada	oko	3.000 boraca
	Tri motorizirane brigade:		
3.	16. krajiška brigada	oko	2.750 boraca
4.	43. prijedorska brigada	oko	2.500 boraca
5.	derventska brigada	oko	4.500 boraca
	Pet pješačkih brigada:		
6.	6. sanska brigada	oko	4.000 boraca
7.	11. dubička brigada	oko	4.000 boraca
8.	5. kozarska	oko	3.000 boraca
9.	2. Krajiška	oko	3.000 boraca
10.	MUP-a tzv. RSK (Knin)	oko	780 boraca
	Jedanaest lakih brigada:		
11.	Dobojska brigada	oko	2.000 boraca
12.	Vučjačka brigada	oko	2.000 boraca
13.	Krnjinska brigada	oko	2.000 boraca
14.	Trebavska	oko	1.780 boraca
15.	Osinjska brigada	oko	2.000 boraca
16.	Ozrenska brigada	oko	2.000 boraca
17.	Prnjavorska brigada	oko	2.000 boraca
18.	Srbačka brigada	oko	2.000 boraca
19.	Laktaška brigada	oko	2.000 boraca
20.	Teslićka brigada	oko	2.000 boraca
21.	Šamačka brigada	oko	2.000 boraca
	Tri jurišne bojne:		
22.	Bojna VP 1.KK	oko	900 boraca
23.	Bojna VP OG Doboj	oko	750 boraca
24.	Bojna „Vukovi s Vučjaka“	oko	700 boraca

Sveukupne snage VRS: 54.660 boraca[306]

Operativni raspored

a) **Snage za proboj iz okruženja** formirane u taktičke grupe (od zapada prema istoku) TG-3, 16. Kmtbr. (uvedena nakon prve etape operacije, na spoju TG-3 i TG-2), TG-2 i TG-1.

Na pravcu glavnog udara:

TG-1 je napadala općim pravcem: Doboj - Modriča - Odžak

TG-2 je napadala općim pravcem: Podnovlje - Pećnik - Donji Svilaj

Na pomoćnim pravcima udara:

TG-3 je napadala općim pravcem: Komarica (Cer) - Derventa - Bosanski Brod

16.Kmtbr je napadala pravcem: Podnovlje - Velika Brusnica

b) Snage za djelovanje iz neprijateljeve pozadine:
- dva bataljuna 2. posavske brigade
- jurišni bataljun je napadao pravcem: Srednja Slatina - Kornica - Čardak
- bataljun Miloševac je napadao pravcem: Miloševac - Garevac

c) Snage za zaštitu - osiguranje krila i bokova:
- OG Doboj sa četiri lake brigade (Dobojska, Teslićka, Ozrenska i Trebavska) osiguravale su glavne snage od mogućih djelovanja duž dolina rijeka Bosne i Spreče.
- TG-4 je formirala 43. prijedorska mtbr. za osiguranje desnog boka TG-1 iz pravca Gradačca
- Srbačka br. je osiguravala lijevi bok TG-3, na Motajici
- 2. krajiška br. ojačana sa 1 okb. iz sastava 1.okbr. uvedena je nakon završet ka 1.etape operacije radi ojačanja odbrane 2. posavske br. iz pravca Orašja i zaštite prometnog pravca: Brčko - Lončari - Modriča.

d) Snage za vatrenu podršku:
- avijacijsku podršku sa težištem na glavnim snagama je vršila 92.mješovita avijcijska brigada sa aerodroma Mahovljani
- raketnu podršku je vršila 89.rbr r-65
- topničku podršku je vršio 1.map 122mm i 1.tav 130 mm

Snage i sredstva u operaciji

a) Ljudstvo

Brojno stanje ljudstva je variralo zbog sukcesivnog uvođenja postrojbi po mjeri izvlačenja iz Zapadne Slavonije i neplaniranog produženja trajanja operacije, te

[306] Prema kazivanju generala Novice Simića, autoru, ukupno 54.660 boraca VRS, nije aproksimativan, nego točan broj.
Isto potvrđuje i bojnik VRS Mika Škorić, zapovjednik Krnjinske brigade, navodeći kako se „svi ovi podaci mogu naći na Radnoj karti komandanta 1.K.K. vođenoj za period 12.06.1992. do 15.07.1992. tj. za period proboja koridora, pod radnim nazivom 'Koridor 92'. (*Geopolitika,* Beograd, 20.08.2007. god.)

se kretalo od 40.800 na početku operacije do 54.660 nakon završetka 1. etape operacije.

Snage za proboj *koridora*	**26.517 boraca**
Glavne snage za proboj koridora	*11.560 boraca*
TG - 1	6.777 boraca
TG - 2	4.783 boraca
Pomoćne snage za proboj koridora	*14.957 boraca*
TG - 3	10.843 boraca
16. krajiška mtbr.	4.114 boraca
Ostale snage:	**28.143 boraca**

Snage za osiguranje krila i bokova te sve vrste vatrene podrške

Zapovjedništvo 1.KK je procjenjivalo kako su na strani protivnika ukupna brojna stanja varirala sukladno promjenama postrojbi. No, cijenili su kako se na ratištu Bosanske Posavine, u toku izvođenja operacije „Koridor - 92“, izmjenilo ukupno 25.500 ljudi. U navedeno brojno stanje su uključivali i postrojbe HVO: 110. br. Usora , 111. br. Žepče i 107. br. Gradačac, te brigade ABiH: 109. Gračanica, 201. Maglaj i 207. Tešanj, jer su ispoljavale pritisak na snage VRS u obrani.

b) Ratna tehnika

Topništvo za podršku i minobacači:

- MB 60 i 82 mm	321 komada
- MB 120 mm	118 komada
- haubica 105 mm	10 komada
- haubica 122 M-38	42 komada
- haubica 122 D-30	3 komada
- haubica 155 mm	2 komada
- VBR 128 mm	8 komada
- lanser R 65 'Luna'	2 komada

Protuoklopna sredstva:

- RB, RPG, OSA, ZOLJA, AMBRUST	1386 komada
- BST 82 mm i 105 mm	84 komada
- PTt 76 mm ZIS	36 komada
- PTt 100 mm T-12	24 komada
- Samohodno PTO 76 mm	2 komada
- Lanser PTR Maljutka	82 komada
- Lanser PTR Fagot	4 komada

Oklopna borbena sredstva:

- oklop. izviđa. auto.	3 komada
- laki tenk PT-76	3 komada
- tenk srednji T-34	18 komada
- tenk srednji T-55	71 komada
- tenk srednji M-84	24 komada

- transporter okl. M-60	59 komada
- BVP	21 komada
Zrakoplovi:	
- avion izvidjački	6 komada
- avion LB	18 komada
- helikopter sanitetski i za vezu	12 komada

Zapovijedanje operacijom

IZM u s. Stanovi (formirano 09. lipnja 1992. za pripremu operacije) premješteno je 19. srpnja 1992. na lokaciju Duga Njiva na Trebavi za potrebe zapovijedanja operacijom. Nakon završetka 2.etape operacije IZM je 14. kolovoza premješteno u s. Osječani.

Odluka za operaciju je odobrena 18. lipnja 1992. na IZM u *Rasadniku* u s. Stanovi, a odobrenje VK VRS BiH je stiglo sa zakašnjenjem (telegramom) 26. lipnja kad je osnovni cilj operacije već bio postignut.

Operacijom je zapovijedao general Momir Talić, zapovjednik 1.KK, a načelnik stožera je bio pukovnik Boško Kelečević. Ostali zapovjednicisu bili iz sastava zapovjedništva 1.KK i OG Doboj. U ime rukovodstva tzv. RSK na IZM su bili: ministar UP-a Milan Martić i zapovjednik postrojbi za posebne namjene MUP-a tzv. RSK, pukovnik, Borislav Đukić.

TG-1 : zapovjednik, puk. Novica Simić, načelnik stožera, ppuk. Mile Beronja
TG-2 : zapovjednik, puk. Mile Novaković, načelnik stožera, puk. Vukadin Makragić
TG-3 : zapovjednik, puk. Slavko Lisica, načelnik stožera, puk. Dragoslav Đurkić
TG-4 : zapovjednik, ppuk. Radmilo Zeljaja, načelnik stožera, pp. Radovan Šmitran
16. K. mtbr: zap., puk. Milan Čeleketić, načelnik stožera, ppuk. Marinko Gajić

Tijek operacije

I. <u>ETAPA:</u> Postrojbe su trebale do 05. srpnja izbiti na crtu: Modriča-Jakeš-Derventa.

TG-1 je izvršila zadatak (šest dana prije roka), osvojivši Modriču i cijelu desnu obalu rijeke Bosne, do 28. lipnja.

TG-2 je (sa zakašnjenjem od 4 dana), ovaladala Poćnikom, 09. srpnja.

TG-3 je 04. srpnja osvojila Derventu i završila 1. etapu operacije.

II. <u>ETAPA:</u> Postrojbe su do 20. srpnja trebale izbiti na crtu: ušće r.Bosne - Velika Brusnica - Bijelo Brdo.

TG-1 je 15. srpnja izbila na desnu obalu Save od ušća r. Bosne do isključno Svilaj.

TG-2 je 16. srpnja izbila na r.Savu na odsjeku Donji Svilaj - Gornji Svilaj

16. Kmtbr. je 17. srpnja ovladala Velikom Brusnicom.

TG-3 je najvećim djelom do 20. srpnja izbila na planiranu crtu, ali nije oslobodila Bijelo Brdo.

III. <u>ETAPA:</u> Snage TG-3 su do 20. kolovoza trebale izbiti na r. Savu na odsjeku: Velika Brusnica - Bosanski Brod - Dubočac.

Izvršenje je kasnilo 47 dana, a realizirano je 07. listopada 1992. god.

Gubici

a) U ljudstvu

I. etapa:	51	poginuli	113	ranjenih
II. etapa:	81	poginuli	243	ranjenih
III. etapa:	161	poginuli	773	ranjenih
Ukupno:	293	poginulih	1.129	ranjenih

b) U TMS-a

Uništeno:

-	avion LB	2	komada
-	tenk srednji	8	komada
-	oklop. Transporter	2	komada
-	oklop. izv. autom.	1	komada
-	topnička i PA oruđa	6	komada
-	motorna vozila	24	komada

Oštećeno:

-	helikoptera	14	komada
-	tenk srednji	18	komada
-	oklop. transporter	6	komada
-	topnička i PA oruđa	6	komada
-	motorna vozila	28	komada

Zarobljeno:

-	tenk T-55	2	komada
-	PAT 20 mm	4	komada

VRS osvojila 760 km² teritorija

Tijekom operacije „Koridor“ VRS je osvojila 760 km² teritorije sa četiri grada (Modriča, Derventa, Odžak i Bosanski Brod) te 16 velikih i 8 manjih sela. Operacija je u potpunosti ostvarila zacrtane ciljeve osim što je treća etapa (osvajanje Bosanskog Broda) završena sa 47 dana zakašnjenja.

Pored operativnog, rezultati operacije imaju i strategijski značaj, jer, bez ove operacije ne bi bilo ni cjelovitosti teritorije, a time ni Republike Srpske.

Nakon ove operacije general major Momir Talić je unapređen u general potpukovnika. Pukovnici, Kelečević i Đukić su unapređeni u general majore. Zapovjednici svih TG osim Zeljaje, su postavljeni na generalske dužnosti, a i Zeljaja je poslije rata postao general.[307]

Budući je (tijekom trajanja I. i II. etape „Operacije koridor - 92“ VRS) HV povukla glavninu svojih snaga iz Bosanske Posavine u RH, napadani prostor *koridora* branile su isključivo postrojbe HVO i to:

[307] Iz izjave generala Novice Simića, autoru (svibanj, 2009.).

1.	101. bosansko-brodska brigada	oko	3.000	boraca
2.	102. odžačka brigada	oko	1.500	boraca
3.	103. derventska brigada	oko	3.400	boraca
4.	104. šamačka brigada	oko	1.100	boraca
5.	105. modrička brigada	oko	2.500	boraca
6.	106. oraška brigada	oko	3.000	boraca
7.	107. gradačačka brigada	oko	2.500	boraca
8.	108. brčanska brigada	oko	3.000	boraca
	Sveukupne snage HVO:	oko	**20.000**	**boraca**

Zbog početka srpskog proboja (između Bobana i Karadžića dogovorenog) *koridora* te zbog izvlačenja postrojbi HV iz tog prostora, na čitavom području Bosanske Posavine nastupilo je vrijeme teških borbi, povlačenja i poraza hrvatsko-muslimanskih snaga, iako su prije povlačenja pod nadzorom držali oko 80% prostora. Bio je to početak kraja.

Agonija koja je trajala sto dana (do 06.10.1992. god.) vidljiva je i iz sljedećih izvješća dežurnih operativnih časnika u OG „Istočna Posavina".

14. lipanj 1992.
Ovjeravanje sporazuma Boban-Karadžić - topovima
Prvi dan priprema proboja *koridora*

Na čitavoj crti derventske bojišnice napadaju srpske snage. Težište napada je u rajonu Komarica gdje je napad odbijen i uništena su tri tenka. U rajonu Johovac - Kotorsko je teško stanje jer je napadač dobio znatno pojačanje u ljudstvu i tehnici. Na području Brčkog vode se jake borbe. Snage 108. br. HVO su potisnute prema jugu na crtu Brod - Dizdaruša. Na ostalim crtama bojišta uglavnom djelovanje topništva.[308]

[308] OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-86 Slavonski Brod, 14.06.1992. god.

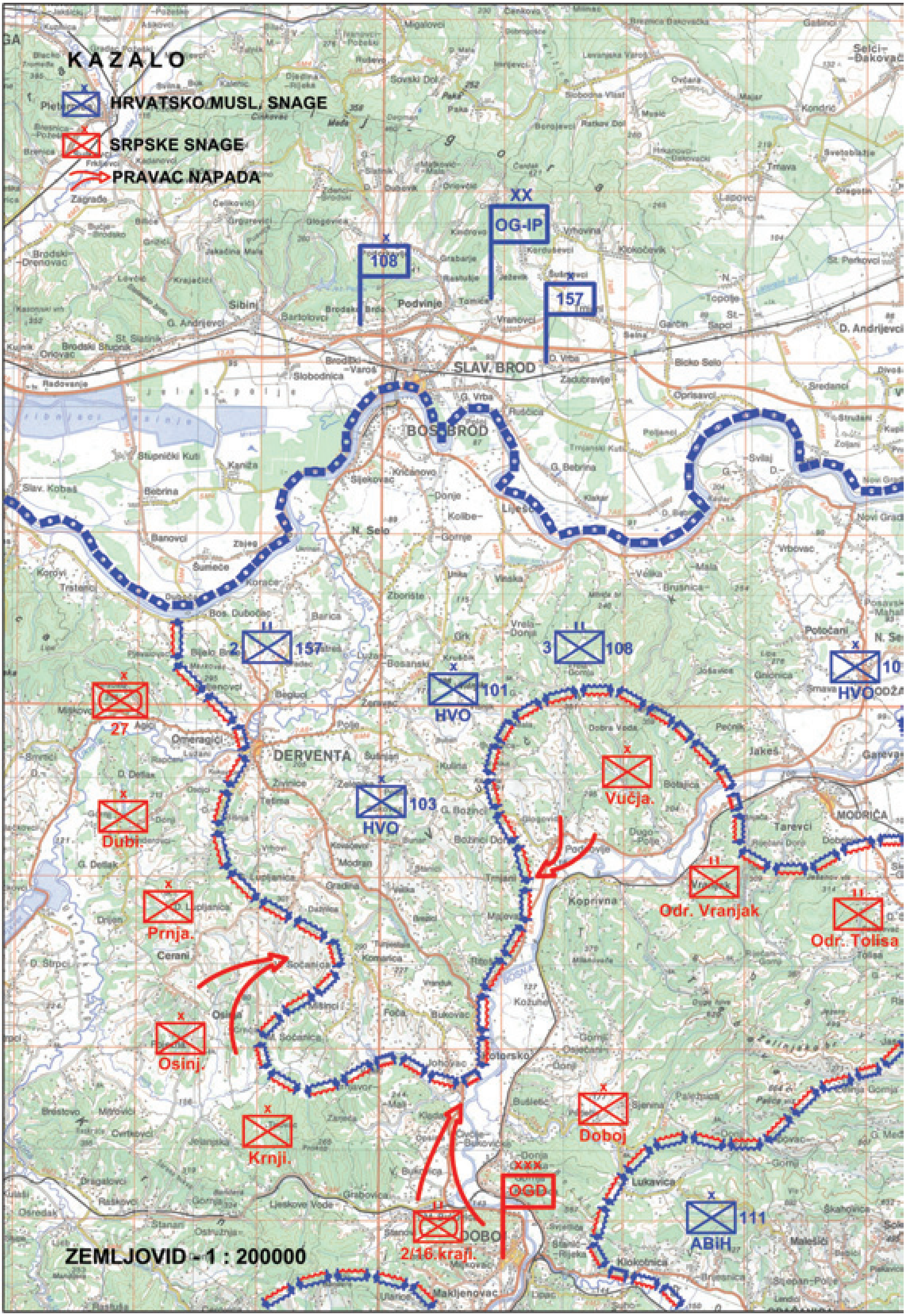

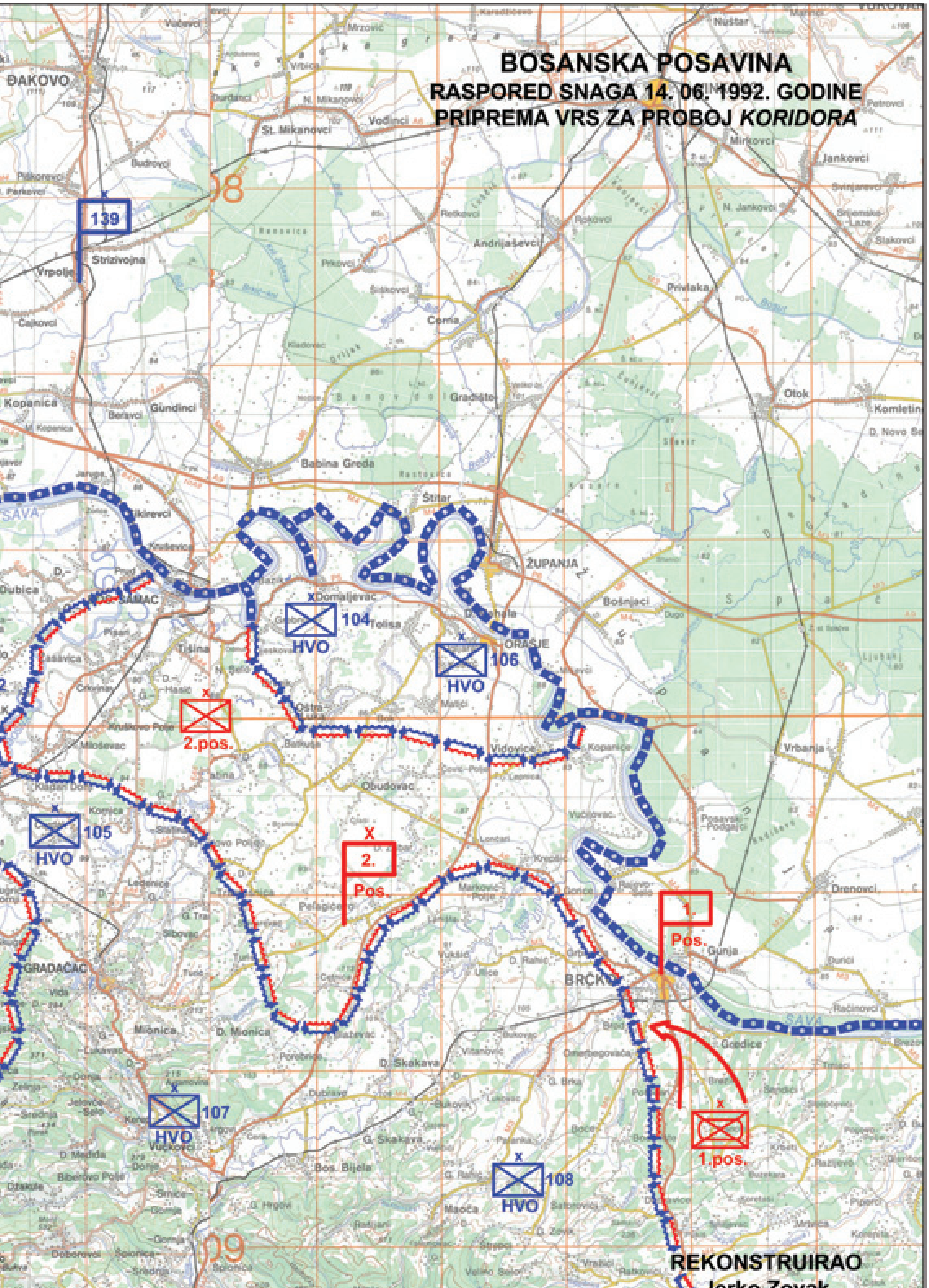

Fotografija br. 52 Blagosov velikosrpskoj ekspanziji dala ja Srpska pravoslavna crkva.
(Foto: http://images.google.hr)

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
PRAVAC NAPADA
XX
OG-IP
108
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
2 157
3 108
101
HVO
103
HVO
HVO
27
DERVENTA
Dubi.
Vučja.
Prnja.
Odr. Vranjak
Odr. Tolisa
MODRIČA
Osinj.
Krnji.
Doboj
XXX
OGD
111
ABIH
2/16.krajl.
DOBOJ
ZEMLJOVID - 1 : 200000

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 14. 06. 1992. GODINE
PRIPREMA VRS ZA PROBOJ KORIDORA
139
104
HVO
106
HVO
2.pos.
105
HVO
2.
Pos.
1.
Pos.
107
HVO
108
HVO
1.pos.
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak
ĐAKOVO
ŽUPANJA
ORAŠJE
ŠAMAC
BRČKO
GRADAČAC
SAVA

15. lipanj 1992.
Drugi dan priprema proboja *koridora*

R. 1058

REPUBLIKA HRVATSKA
HRVATSKA VOJSKA
OPERATIVNA GRUPA
"ISTOČNA POSAVINA"
Klasa: 81:92-02
Ur.broj: OG-17/92-18
Slav. Brod, 15. 6. 1992.

Vojna tajna
Strogo povjerljivo
Šifrirano

GLAVNI STOŽER HV ZAGREB
ZAPOVJEDNIŠTVO
OPERATIVNA ZONA OSIJEK

PREDMET: Dnevno operativno izvješće
za dan 15. 6. 1992. do 18,oo sati

Karta 1:50 000

Tijekom protekle noći i današnjeg dana situacija u zoni odgovornosti OG "Istočna Posavina" je bila slijedeća:

- Derventsko ratište:

Na liniji obrane snaga 101. B.brodske i 103. Derventske brigade HVO na potezu: desno - Bijelo brdo - Markovac - Babino brdo - lijeva obala Ukrine - Potočani - Tomići - Debela obala - Škorići nije bilo značajnijih aktivnosti neprijatelja.

Na južnom dijelu derventskog ratišta na potezu: Tomasovo brdo - Komarica - neprijatelj vrši stalne i snažne art-pješačke napade uz podršku oklopnih sredstava iz pravca Velike Sočanice, te je u jednom momentu ovladao komunikacijom - Derventa - Komarica - Doboj u rajonu Cera (Komarica). Snage HVO - 103. derventske brigade uspjele su potisnuti neprijatelja na polazni položaj nanjevši mu znatne gubitke u ž/s i uništivši dva tenka i jedan BVP.

Intenzivni neprijateljski napadi i dalje su svom silinom nastavljeni na položaju obrane na potezu Rašići - Galići - Johovac (crkva) - Kotorsko - ušće rijeke Foča u r. Bosnu. Snage 103. derventske brigade uspjele su zaustaviti prodor neprijatelja i prisiliti ga na ograničeno uzmicanje uništivši mu jedan tenk i velik broj pješaka.

Slabijim intenzitetom, ali konstantno neprijatelj pokušava izvršiti prodor iz pravca Podnovlja preko rajona obrane naših snaga u s. Ritešić.

Snage 103. derventske brigade su izuzetno iscrpljene i uvelike prorjeđene što velikim brojem ranjenih i poginulih, što demoraliziranim dijelom snaga. Pojedine dijelove fronte krajnjim naporom (Komarica - Johovac - Kotorsko) branitelj uspijeva održati

- 2 -

veoma malim brojem izuzetno iscrpljenih i umornih boraca (nisu izišli iz rovova i do 10 dana). Gore navedenu liniju pokriva cca 250-300 ljudi.

OG "Istočna Posavina" nema mogućnosti osigurati ulazak svježih snaga za očuvanje dostignutih linija, te zahtjeva da se iste snage iznađu iz ma bilo kog izvora i što hitnije. Potrebita je i popuna svih postrojbi HVO oružjem, orudima i streljivom svih vrsta i kalibara.

- Sve ove aktivnosti neprijatelj izvodi u cilju spajanja sa snagama u rajonu Podnovlja i to djelovanjem u dva pravca:

1. Doborj - Kotorsko - Podnovlje
2. V. Sočanica - Komarica - Ritešić - Podnovlje,

čime snage u rajonu Kotorskog dovodi u okruženje i sustavno uništenje, a svoje snage u rajonu Podnovlja uspijeva pothraniti i vjerovatno produžiti djelovanje ka B. Brodu i Derventi.

Na strani branilaca bilo je 4 poginula i 26 ranjenih.

- Odžak, Modriča, Gradačac i B. Šamac:
  Bez intenzivnijih djelovanja i pomicanja linije fronta.

- Gradačac:
  Radi na rješenju srbske enklave u s. Srnice Donje.

- Bos. Šamac (Domaljevac):
  Potrebite svježe snage i sredstva.

- Brčko:
  Primjetno daljnje dovođenje svježih snaga. Uočena oklopna sredstva asociraju na prisustvo jedne tenkovske čete M-84.

Značajnijih pomaka linije nije bilo.

Republika Hrvatska - Stožer Hrvatske vojske - Zapovjedništvo Slavonski Brod - Operativna grupa Istočna Posavina

DEŽURNI OPERATIVNI:
Berislav Jezidžić
B. Jezidžić

	DATUM		VRIJEME		HITNOST	POTPIS
PRIMLJENO:	15.06.92.	u	19,10	s.	"P"	[potpis]
OBRAĐENO:	15.06.92.	u	19,40	s.	"P"	[potpis]
PREDANO:	15.06.92.	u	20,05	s.	"P"	[potpis]

Dokument br. 15 VRS koncentrira svoje snage za proboj *koridora* (www.slobodanpraljak.com)

16. lipanj 1992.
Treći dan priprema proboja *koridora*

Na derventskoj bojišnici stanje je kritično. Osnovni problem**: Nemamo dovoljno boraca**. (istaknuo J.Z.) Ranjeni u rovovima primaju infuziju jer ih nema tko zamijeniti. Srbi napadaju svim raspoloživim snagama u namjeri da spoje pravac Podnovlje - Doboj. Topništvom tučen Slavonski Brod. Poginulo je pet, a ranjeno šest osoba. **Građani su ogorčeni i nemoćni. Postoji realna opasnost da na tisuće ljudi krene u izbjeglištvo - u Zagreb.** (istaknuo J.Z.) Na ostalim crtama bojišnice nema većih sukoba.[309]

17. lipanj 1992.
Četvrti dan priprema proboja *koridora*

Teške borbe na derventskoj bojišnici i kod Podnovlja. Srbi nastoje i dalje spojiti snage iz Kotorskog i Podnovlja. Snage 107. gradačačke i 108. brčanske brigade ušle u s. Cerik u svrhu oslobađanja prometnice Brčko - Gradačac. Na ostalim crtama stanje bez većih sukoba.[310]

19. lipanj 1992.
Šesti dan priprema proboja *koridora*

Zapovjedništvo 103. br. HVO - Derventa, (a ne civilne strukture vlasti)

PROGLAŠAVA OPĆU MOBILIZACIJU

na cijelom području odgovornosti 103. HVO derventske brigade
Mobilizaciji podliježu svi obveznici od 18 - 60 godina. Svi oni koji se do sada nisu odazvali u prostorije HVO dužni su to učiniti najkasnije za 48 sati od ovog proglasa. Odaziv izvršiti prema mjestu stanovanja. Svi oni koji se:
1. ne odazovu ovom proglasu
2. koji su napustili ovaj teritorij poslije 1.1.1992.
3. koji su bez odobrenja napustili teritorij i jedinicu

proglašavaju se DEZERTERIMA I IZDAJNICIMA te će im se kao takvim suditi.[311]
Poziv da se dobrovoljno jave u prostorije HVO 103. derventske brigade upućen i svim onim čija su mjesta stanovanja u Republici Hrvatskoj ili u nekoj drugoj državi.
HERCEG BOSNA NIKADA NEĆE BITI SRPSKA BiH.[312]

20. lipanj 1992.
Sedmi dan priprema proboja *koridora*

U ratnom zapovjedništvu 1. krajiškog korpusa u širem rajonu Doboja, počeo je dvodnevni sastanak predstavnika VRS (Vojske Republike Srpske) i zapovjednika pridošlih srpskih postrojbi iz RSK (Republike Srpske Krajine), radi operacije „Koridor". Stanje na linijama oko Doboja bilo je veoma složeno, na nekim dijelovima čak i kritično. Derventa je bila u rukama ustaša. I ne samo grad Derventa, nego, što je još gore, i sve zna-

---

309 OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-92 Slavonski Brod, 16.06.1992. god.
310 OGIP, Dežurni operativni, bojnik, Stjepan Jurević - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-98, Slavonski Brod, 16.06.1992. god.
311 Koliko je autoru poznato, nitko nije suđen zbog dezerterstva - ni u Hrvatskoj ni u Bosanskoj Posavini.
312 LISICA, „Komandant bez potrebe" str. 27

čajne, strateški od neprocjenjivog značaja kote u široj okolini grada - Kostreš, Bijelo brdo, Plehan, Mojića brdo i tako redom skoro do sela Foča. Operativna skupina Doboj, sastavljena od četiri taktičke skupine, imala je izvesti operaciju.[313]

21. lipanj 1992.

Osmi dan priprema proboja *koridora;* HV i HVO kritično sa streljivom

„Vode se jače borbe na području Dervente i Odžaka“,[314] a Zapovjednik OGIP, puk. Vinko Štefanek i pomoćnik zap. 108. br. HV, puk. Pavo Sočković, pišu n/r ministru obrane RH Gojku Šušku, gen. Tusu, gen. Stipetiću, gen. Luciću, Zapovjedništvu OZ Osijek, n/r brigadiru Vrbanacu, Đ. Čopćiću. Svima dostavljaju *Zahtjev za popunu MTS - 108. br. HV i OGIP*. Iz sljedećeg dokumenta je vidljivo što je bilo potrebno, što su tražili kao minimum, a što su dobili.
U hijerarhiji prioriteta Ministarstva obrane, status bojišta je najvidljiviji po njegovoj opskrbljenosti MTS-om i postrojbama.

> Slobodni smo vas izvijestiti da je situacija sa MTS-om za OG 'Istočna Posavina' vrlo kritučna, jer, bez navedenog MTS izbacit ćemo veliki broj vojaka koji imaju oružje.
> Kako je konačno izvršen dogovor i koordinacija jedinica OG 'Istočna Posavina', ukoliko se odmah ne riješi to pitanje, doći će pod znak pitanja uvođenje jedinica, jer mi nismo u mogućnosti opskrbiti (ih) s potrebnim MTS-om, stoga molimo da nam se hitno dostavi:
> (Popis na narednoj strani)
> NAPOMENA: Ukoliko se ne iznađe mogućnost da se pribave navedena sredstva, nećemo imati čime opslužiti brigade 'Istočna Posavina', a troškovi goriva i hrane su svakodnevno veliki bez obzira ratovali ili ne.
> Molimo Vas da ozbiljno shvatite problem jer u protivnom nema potrebe za angažiranim brojem jedinica i ljudi.[315]

---

313 LISICA, „Komandant po potrebi“ str. 123-124.

314 OGIP, Dežurni operativni, bojnik, Stjepan Jurević - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-111, Slavonski Brod, 21.06.1992. god.

315 OGIP, Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek i pomoćnik zap. 108. br. HV, puk. Pavo Sočković (količine pisane rukom) - Ministarstvo obrane RH, n/r ministar obrane Gojko Šušak, gen. Tus, gen. Stipetić, gen. Lucić, Zapovjedništvu OZ Osijek, n/r brigadir Vrbanac, Đ. Čopćić, Zahtjev za popunu MTS - 108. br. HV i OGIP, Klasa: 213-01/92-01, Ur. broj: 2130-01/17-92-427, Slavonski Brod, 22.06.1992. god. NAPOMENA: Tablicu je autor prepisao kako bi bila čitka.

Zahtjev za popunu MTS - OGIP i 108. br. HV

RB	VRSTA	KOLIČINA U KOMADIMA		
		POTREBNO	MINIMALNO	PRIMLJENO
1.	Metak 7,9 mm	1 000 000	300.000	50.000
2.	Metak, 9 mm dugi	1 000 000	300.000	-
3.	Metak, 7x57 R mm	50.000	10.000	-
4.	Metak, 7,62x51 mm nato	50.000	10.000	-
5.	Metak, 8 x 57 mm	50.000	10.000	-
6.	Metak, 7,65 mm	50.000	10.000	-
7.	Ručna bomba	10.000	5.000	3.000
8.	Mina PG-2 za bacač RPG-2	5.000	2.000	-
9.	Mina kumulativna za RPG-7B	3.000	2.000	2.000
10.	Mina za SPG - 9	3.000	1.000	250
11.	Metak 11,43 mm THOMPSON	150.000	50.000	-
12.	12,7 mm DŠKA	100.000	20.000	-
13.	12,7 mm DŠKM	100.000	20.000	-
14.	12,7 mm BROWING	200.000	50.000	20.000
15.	14,5 mm B, 32 "KPVT"	1 000 000	100.000	30.000
16.	RPG 7	400	100	200
17.	RPG 2	400	100	-
18.	SPG 9	400	100	250
19.	MINA 60 mm trenutna	10.000	5.000	350
20.	MINA 82 mm TF	10.000	5.000	1.000
21.	MINA trenutna tromblonska	10.000	2.000	-
22.	MINA kumulativna za RB 57	5.000	2.000	-
23.	MINA 90 mm	5.000	2.000	300
24.	RAKETA ZA LRL 128 mm	8.000	5.000	300
25.	MINA ZA MB 120 mm	8-10.000	3.000	1.000
26.	RAKETA 122 mm za VBR	5.000	2.000	650
27.	METAK 155 za TOP	5.000	1.000	-
28.	METAK za T-55 100 mm TF	8.000	3.000	600
29.	za T-12 100 mm TF	5.000	2.000	-
30.	HAUBICA 122 mm M 38 TF	8.000	2.000	300
31.	122 mm D-30	8.000	2.000	300
32.	Metak 130 mmTF	5.000	1.000	600
33.	Metak 152 mm	5.000	2.000	700
34.	Metak 203 mm	5.000	2.000	-
35.	Metak za ZIS 76 mm	8.000	2.000	-
36.	ZOLJA	500	200	-
37.	OSA	500	200	-
38.	Puškomitraljez M-53	100	100	-
39.	Minobacača 120 mm	20	8	4
40.	TOP 130 mm D-30	8	3	-
41.	Metak 20 mm TZ	150.000	50.000	-
42.	Metak 30 mm	150.000	50.000	-
43.	Metak 40 mm za PAT	150.000	50.000	-

Tablica br. 6 Temeljem izvornika izradio Jerko Zovak, Izvor: (www.slobodanpraljak.com)

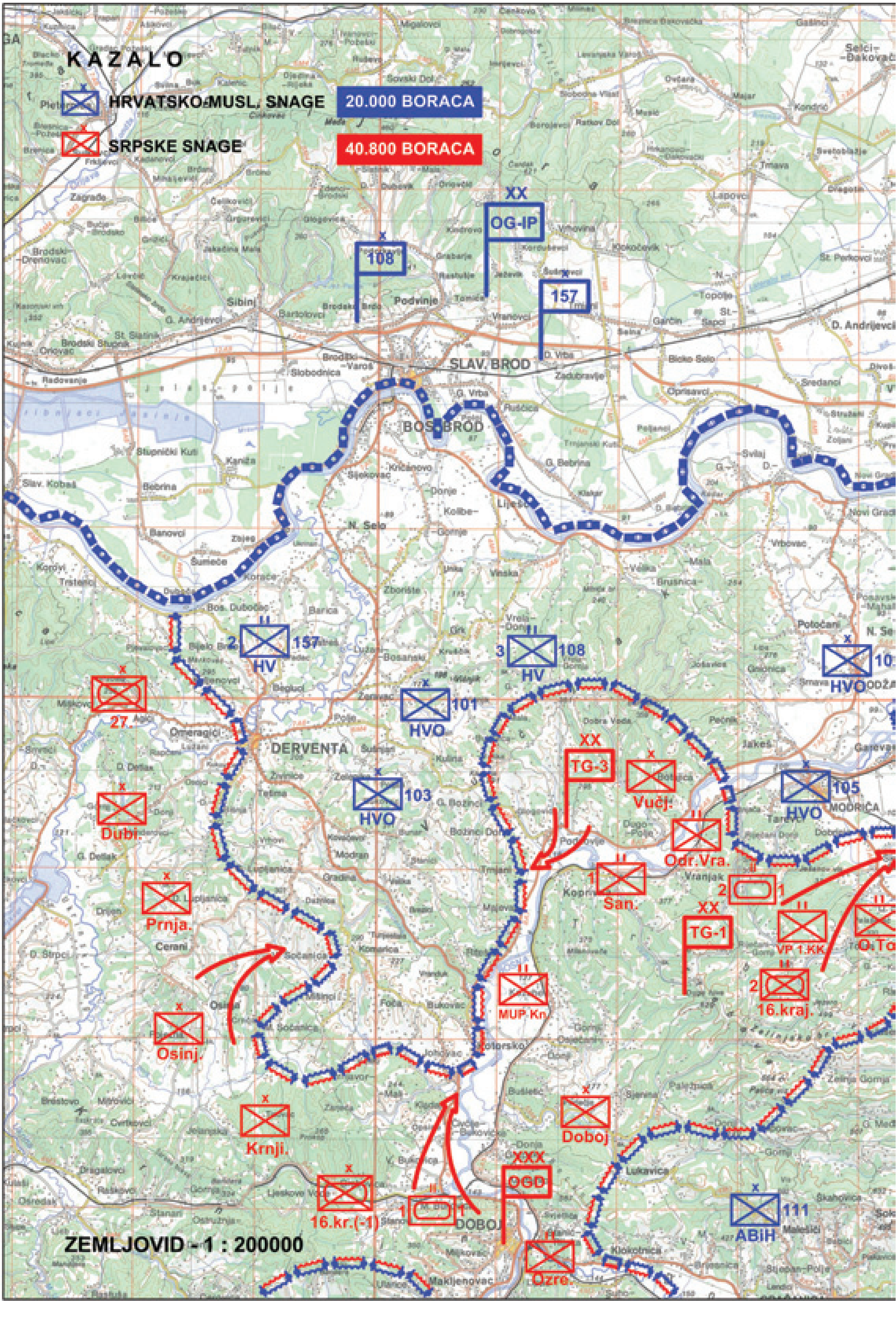
22. lipanj 1992.
Deveti dan priprema proboja *koridora*; Odsudna obrana HVO u Bos. Šamcu

U cilju zaustavljanja daljnje erozije obrambene linije, Zapovjednik OG „Istočna Posavina“, pukovnik, Vinko Štefanek izdaje

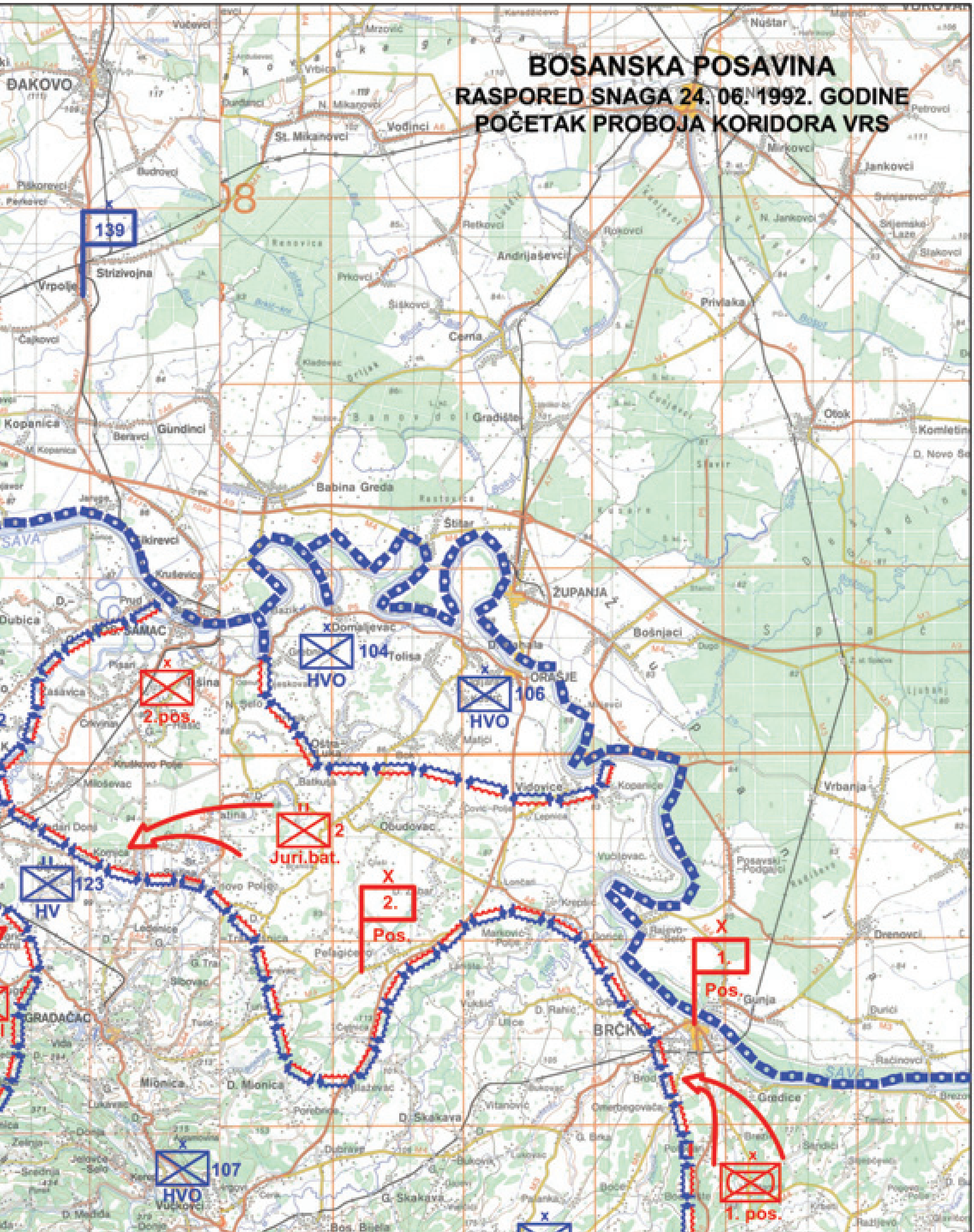
ZAPOVIJED ZA OBRANU

1. Neprijatelj je nakon višednevnih napadnih borbenih aktivnosti na rajon obrane 104. br. HVO na potezu Grebnice-Ljeskavac-Mašići uspio potisnuti naše snage… Napadne aktivnosti je izvodio snagama jačine jedne do dvije pješ. čete uz podršku dva do tri tenka i četiri prage što je u redovima branilaca unijelo paniku i totalnu dezorganiziranost.
   Uz velike napore neprijatelj je zaustavljen na liniji Savski nasip u s. Tursinovac-zaseok - Snoge - Lateralni kanal s. Mašići.
   Djelovanja neprijateljskih zrakoplova nije bilo.
2. Snage 104. br. HVO Bos. Šamac iznurene jakim višednevnim napadima neprijatelja uz značajne gubitke povukle su se na rez. liniju obrane na potezu s. Snoge - Lateralni kanal s. Mašići gdje uz velike napore pokušavaju izvršiti reorganiziranje i učvršćenje nove linije obrane.
   Osipanje demoraliziranog ljudstva i velikog broja stradalih, snage 104. br. reorganizirane u dva slabija bataljuna su prisiljene i dalje bez odmora držati liniju obrana. Povrat ljudstva, popuna i reorganiziranje ide dosta sporo usljed narušenog sistema zapovijedanja, te je za vjerovati da nove neprijateljske napade neće uspjeti uspješno odbiti.
3. 104. br. HVO obranu izvodi desno: osloncem na r. Savu, lijevo: uz sudjelovanja 106. br. HVO Orašje, po dubini: nema snaga u rezervi.
4. Odlučio sam:
   Uvođenjem postrojbe jačine jednog pješ. bataljuna organizirati odsudnu obranu na dostignutoj liniji u sudjelovanju sa snagama 104. br. HVO Bos. Šamac i spriječiti prodor neprijatelja preko linije obrane.
5. Iz sastava 122. br. HV izdvojiti postrojbu jačine jednog pješ. bataljuna i izvršiti marš pravcem: Đakovo - Vrpolje - V. Kopanica - Gundinci gdje izvršiti prihvat postrojbe te po dijelovima (satnijama) izvršiti forsiranje r. Save sa svim mjerama sigurnosti na uređenom SMT u s. Dubočac.
   Gotovost za marš u 02,00 sati 25. 06. 1992.g. u širi rajon Gundinaca izbiti u 04,30 sati, a sa forsiranjem otpočeti u 05,00 sati.
   Po pristizanju u rajon s. Bazik izvršiti razmještanje postrojbe u mjesne objekte, a tijekom narednog dana izvršiti izviđanje i uvođenje postrojbe na dostignutu liniju obrane desno: ulaz u Stankića sokak, lijevo: Lateralni kanal.
   Izvršiti potpuno inženjerijsko uređenje prednjeg kraja obrane.
6. POB
   U postrojbi formirati POG-e sa sredstvima sa blisku POB, težište POB imati na mogućim tenkoprohodnim pravcima (komunikacije).
7. Artiljerijsku podršku daje artiljerija GG sa kojom ostvariti vezu preko IZM Odžak. Ostale art. vatre ostvarivati sopstvenom BVG i BVG-ama 104. br.
8. Logistiku 1/122. br. osigurat će matična postrojba.[316]

[316] OGIP, Zapovjednik, Vinko Štefanek, uz puk. Berislav Jezidžić - Zapovjedniku 122. br. HV Đakovo, Zapovjedniku 1/122. br. HV Đakovo, Zapovijed Zapovjednika OG „Istočna Posavina“ za obranu, Klasa:8/92-01, Ur.broj: OG-01/92-113, Slav. Brod, 22.6.1992. god.

KAZALO
HRVATSKO-MUSL. SNAGE
20.000 BORACA
SRPSKE SNAGE
40.800 BORACA
XX
OG-IP
108
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
2 157 HV
3 108 HV
101 HVO
103 HVO
105 HVO
HVO
27.
DERVENTA
XX
TG-3
Vučj.
Odr.Vra.
1 San.
2 1
XX
TG-1
VP 1.KK
2 16.kraj.
Dubi.
Prnja.
Osinj.
MUP Kn.
Krnji.
Doboj
XXX
OGD
16.kr.(-1)
DOBOJ
Ozre.
111 ABiH
MODRIČA
ZEMLJOVID - 1 : 200000

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 24. 06. 1992. GODINE
POČETAK PROBOJA KORIDORA VRS
139
104
HVO
106
HVO
2.pos.
2
Juri.bat.
123
HV
2.
Pos.
1.
Pos.
1. pos.
107
HVO
108
HVO
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

24. lipanj 1992.
Prvi dan proboja *koridora*
Komandant 1.KK, general Momir Talić - ratni dnevnik

Operacija „Koridor-92" je otpočela u 07,00 časova (…) nakon polučasovne artiljerijske pripreme (…). Napad su koordinirano otpočele glavne snage, snage za proboj iz operativnog okruženja tj. TG-1 i TG-2. Prvi dan operacije karakteriše veoma mali tempo napada svih jedinica zbog slabog poznavanja terena i rasporeda snaga neprijatelja.
TG-1 je uspjela da glavnim snagama preseče put i prugu Modriča-Gradačac, ovlada delom položaja neprijatelja i oslobodi selo Živkovo Polje. Dalji napad je zaustavljen jer je 3. bataljon 16. Kmtbr. sa tenkovskom četom upao u neprijateljsku zasedu i pretrpio veće gubitke. Jedinica je napadala duž puta bez jačih snaga na krilima pa ih je neprijatelj pustio u svoj borbeni raspored i napao sa tri strane. Angažovanjem artiljerije i zadimljavanjem, jedinica je nakon dvočasovne borbe izvučena na polazni položaj. Pomoćne snage, koje su napadale duž desne obale reke Bosne uspele su da oslobode veći deo sela Kužnjača, ali su nailaskom na minsko polje zaustavljene. Uspostavljena je radio veza sa 2. Posavskom brigadom IBK („Istočno bosanskog korpusa" op. JZ.) ali nije ostvaren fizički spoj sa tom jedinicom.
TG-2 je naišla na dobro utvrđenu i organizovanu odbranu regularne jedinice HV 2.br. ZNG i nije postigla veći uspeh sem što se utvrdila na dostignutoj liniji i pretpolju. Dejstvo neprijateljske artiljerije je bilo neprekidno i precizno.
TG-3 je vršila pripreme za napad.
OG Doboj je izvodila demonstrativni napad na snage 110 br. HVO u rejonu s. Sivša. Nije imala gubitaka. Vrši pripremu za formiranje još dvije ozrenske brigade i Trebavske brigade.[317]

SUZUP - vrhovništvu

Neprijatelj na dostignutim linijama pojačava aktivno djelovanje na pravcima G. Slatina -Kornica, Skugrić Donji i Gornji - Živkovo Polje i iz pravca Velike Sočanice ka Tomasovom Brdu i Mojica Brdu. Na modričkoj bojišnici srpske su postrojbe napale iz pravca G. Slatina i G. Skugrić te su zauzele Kornicu i Kladare Gornje. **Bojna HV iz Požege zaposjela je potom crtu između Kornice i Čardaka.**[318] (istaknuo J.Z.)

Upravo između Kornice i Čardaka, dva dana kasnije, VRS će probiti *koridor !*

VRS ustrojila četiri Taktičke grupe (TG)

Da bi se izvršili postavljeni zadaci, formirane su četiri Taktičke grupe…
Postavljeni komandanti su istog dana, 24.06.1992. godine, upućeni da preuzmu, odnosno formiraju taktičke grupe i pristupe izvršenju postavljenih zadataka. Taktička grupa - 3 je imala zadatak da izvodi borbena dejstva pravcem Derventa - Brod…
Helikopterom se spustim u Banjaluku (Školski centar oklopnih i mehanizovanih jedinica). Prethodno sam telefonom zakazao sastanak sa komadantima i starešinama u drugoj oklopnoj brigadi. Kratko iznesem situaciju, te to da druga oklopna brigada ulazi u sastav

---

[317] *Krajiški vojnik*, Banja Luka, lipanj, 1996. str. 16
[318] SZUP, Informacija broj 80/367 od 09.07.1992. god., OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvu OZ Osijek, OGIP, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-125, Slavonski Brod, 24.06.1992. god.

Taktičke grupe - 3 i da istu treba prebaciti u Doboj - željeznicom, a točkaši (kamioni, BRDM-2[319]) sopstvenim hodom.
Starješine oklopne brigade bili su vrhunski obučeni. Svaki je znao svoj posao. Nije im bilo potrebno pojedinačno naređivati…
Vratim se nazad u selo Podnovlje, oficir bezbjednosti me odvede u selo Gornja Foča, gdje je organizovano komandno mjesto Taktičke grupe - 3…
U sastavu Taktičke grupe - 3 bilo je pet brigada, divizion artiljerije, bataljon inžinjerije, divizion protivzračne obrane, četa veze, vod vojne policije, prištabske jedinice i pozadinske jedinice i organi.[320] (istaknuo J.Z.)

Pukovnik Lisica uvodi red u podčinjenim postrojbama

Istoga dana pukovnik Lisica je u s. Gornja Foča, izdao svoje prvo „naređenje" kojim se odlučno predstavio svim podčinjenim postrojbama i njihovim zapovjednicima, dajući im na znanje kako namjerava voditi i zapovijedati TG-3.

> Svim jedinicama u svojoj zoni odgovornosti naređujem: Samoinicijativno, a u cilju otkrivanja neprijatelja, njegovih vatrenih sredstava i MTS, te hvatanje ustaša i njegovoj obradi, intenzivno pristupite ubacivanju DIG (diverzantsko-izviđačke grupe), DTG (diverzantsko-terorističke grupe), odelenja, vodova i četa u ustaške položaje.
> Sve napred navedene mere preduzeti u zoni Derventa-Karaula i r. Sava. Nastojati i biti uporan da se dođe do što više i što tačnijih podataka o ustaškim snagama i snagama zalenih beretki.
> Saopštiti svim borcima TG-3 da nam predstoji ogorčena borba do konačnog oslobođanja pa u tom cilju zahtjevam vojnički red i disciplinu i izvršavanja zadatka po naređenjima predpostavljenih.
> **Sve vojnike i starešine koji odbiju izvršiti zadatak predpostavljenih iste razoružati, uputiti na prisilan rad na p/k (prednji kraj), a u blažem slučaju u zatvor na KM (komandno mjesto) TG-3.**
> **U slučaju panike i samovoljnog napuštanja položaja kolovođe kazniti po kratkom postupku, a i po odluci Vojnog suda u brigadi.**
> **U tom cilju naređujem, pristupite formiraju sudova u brigadama, a slučajeve koje niste u mogućnosti da rešite sami, iste uputite u Komandu TG-3.** (istaknuo J.Z.)
> Svaki starešina na svom nivou dužan ja da vodi evidenciju o ljudstvu i svojim jedinicama kao i zapažanja o svakom borcu.
> U zoni odgovornosti sve špekulante, kriminalce i druga nepozvana lica, ubačene DTG neprijatelja, likvidirati ili uhapsiti.
> U zonama izvođenja borbenih dejstava Komandanti jedinica odlučuju sami o svim pitanjima koja su bitna za izvođenje b/d (borbenih dejstava).
> Takođe su odgovorni za postupak svojih ljudi pod svojom komandom.
> Svim Komandantima naređujem pristupiti asanaciji bojišta, a u saradnji sa organima vlasti.
> Sva lica koja kradu vojnu opremu i gorivo, te pljačkaju imovinu, ista smatrati kao ustašu-neprijtelja i sa istim tako i postupiti.

---

[319] Oklopni izviđački automobil 4x4 BRDM-2 razvijen je 1962. godine u tadašnjem SSSR-u, kao nasljednik starijeg vozila BRDM-1. Serijska proizvodnja u tvornici Molotov GAZ je trajala od 1963. do 1989, a vozilo je prvi put javno prikazano 1966 godine.
[320] LISICA, „Komandant bez potreba", str. 16.

Objasniti vojnicima da sa nalazimo u ratu i od istih zahtjevati da se u tom duhu i ponašaju, što će u velikoj mjeri doprinjeti manjem broju ranjenih i poginulih.
Vojnici, borci Srpske vojske BiH, ovo je borba za opstanak antifašista i Srba na ovom prostoru.
Mi smo Srpska vojska Srpske Republike i ničija više, a to treba i možemo da dokažemo samo na djelu.
Na našoj strani je pravda, poštenje i vjera u istinu gdje do maksimuma dolazi do izražaja individualno i kolektivno poštenje i opredeljenost za stvaranje sretnije budućnosti, za stvaranje Srpske Republike BiH.
Vratimo se sami sebi, svojoj istoriji, našim običajima, crkvi i tradiciji.
Ponosno napred, smrt ustašama, zelenim beretkama i izdajicama Srpskog roda.
Živio pošteni narod.[321]

30.000 boraca za spas srpskog naroda

Sa šamačke teritorije, iz pravca Slatine i Gajeva, nastupali su borci 2. posavske pješačke brigade. Udarnu snagu činili su pripadnici Specijalnog bataljuna ove brigade, pojačani sa dvadesetak dobrovoljaca pristiglih iz Srbije i Crne Gore. Sa druge strane, iz pravca Skugrića, nastupali su borci 1.K.K. koji su u sadejstvu sa borcima republike Srpske Krajine i dobrovoljcima sa Trebave i Vučjaka vodili žestoke borbe za oslobođenje Dervente i Modriče. U ovoj velikoj i veoma značajnoj vojnoj operaciji za spas srpskog naroda učestvovalo je više od 30.000 boraca. (…)
Završne borbe za „Put života" počele su u cik zore 24. juna 1992. godine. Druga posavska brigada je dejstvovala na frontu širokom šest kilometara, na pravcu Kornica-Ledenice. Posle artiljerijske pripreme, na glavnom pravcu napada (selo Kornica) u borbu su uvedena oklopno-mehanizovana sredstva. (…) Tog dana Druga posavska brigada je oslobodila Kornice.[322]

25. lipanj 1992.
Drugi dan proboja *koridora*
Komandant 1.KK, general Momir Talić - ratni dnevnik

Noć 24./25. 06. je protekla u povremenom dejstvu neprijateljske artiljerije po putevima u dubini teritorije i pokušaju protivnapada na pravcu: Modriča - G. Skugrić. Jedinice TG-1 su napad dočekale spremne i odbile ga u jednočasovnoj borbi bez sopstvenih gubitaka nanevši neprijatelju velike gubitke. Prema njihovom izveštaju bilo je 30 poginulih i 53 ranjena borca. Komandant TG-1 je zbog pretrpljenih gubitaka i pada morala izvukao iz borbe 3./16 Kmtbr. i postavio ga na desni bok radi zaštite od eventualnog napada iz pravca Gračanica. Umesto ove jedinice su uvedeni: 1. bataljon VP (-1) od 140 boraca i 1./lpbr Prnjavor popunjen sa 340 boraca. Odluka za napad nije menjana. Nakon odbijenog protivnapada i izvršenih priprema deo glavnih snaga TG-1 je nastavio sa napadom i oslobodio selo Kladari Gornji, a sa pomoćnim snagama je potpuno oslobođena Kužnjača i izbilo se na prednji kraj odbrane sela Tarevac i Riječani Donji.
TG-2 je produžila sa napadom prema ranijoj odluci, ali je početak napada pomeren za posle podne. Jedinice su uspele da na čitavom frontu razbiju prvu liniju odbrane i potis-

[321] LISICA, n.d. str. 17-18.
[322] ILIŠKOVIĆ Rajko, BLAGOJEVIĆ Lazar, PAVLOVIĆ Ilija, STOJANOVIĆ Miladin, BOROJEVIĆ Milan, MILAKOVIĆ Jovan, *Posavski čvor opstanka,* Bosanski Šamac - Banja Luka, Skupština opštine Bosanski Šamac, Opštinska boračka organizacija Bosanski Šamac, Dokumentacioni centar Republike Srpske za istraživanje ratnih zločina - Banja Luka, „Štit-M" Beograd, 2002. god. str. 95.

nu neprijatelja za 1,5 do 2 kilometra. Dalji napad je zaustavila veoma snažna zaprečna vatra neprijateljske artiljerije i pad mraka. Na dostignutoj liniji sve jedinice su se utvrdile u toku noći.
TG-3 je otpočela sa napadom grupišući glavne snage prema s. Modran i prevoj Plehan. Veći uspeh nije postignut jer su jedinice napadale oprezno, više ispitujući protivnika.
OG Doboj: bez značajnijih pomaka i događaja.[323]
Na derventskoj bojišnici vode se žestoke borbe u rajonu Tomasovog brda i Mojica brda te u rajonu Brezici. Neprijatelj koristi zrakoplovstvo. Naše su snage zadržale crtu obrane, osim na raskrižju puteva u s. Matoševac.
Jače borbe se vode i oko Podnovlja.[324]

VRS probila *koridor*

26. lipanj 1992.

Četrdeset dva dana, od presijecanja pravca Banja Luka - Doboj - Tuz*la na brčanskoj malti* i dvanaest dana od početka priprema za proboj *koridora,* 26. lipnja *„u 14,00 sati, vojnici Prvog krajiškog i Istočnobosanskog korpusa VRS, susreli su se istočno od Modriče, u rajonu sela Kornice i Čardak, na farmi u Filomeni“* [325], spojivši zapadni i istočni dio Republike Srpske. Dva dana prije roka (Vidovdana), pukovnik Novica Simić je izvršio *komandantovu* zapovijed. Probio je *koridor* prema Srbiji - veći od „kozje staze.“
U operaciji „Koridor-92“ je, prema zvaničnim podacima VRS, poginulo 293, a ranjeno 1.129 pripadnika VRS i specijalaca MUP-a tzv. Republike Srpske Krajine.[326]

***Komandant* 1.KK, general Momir Talić - ratni dnevnik**

Sve jedinice su od ranih jutarnjih časova bile izložene snažnom dejstvu neprijateljske artiljerije iz rejona: Gradačac, Modriča, Jakeš, Debela Lipa, Odžak i Plehan.
TG-1 je u ranim jutarnjim časovima energično produžila sa napadom svih raspoloživih snaga i do 12,00 časova oslobodile sela Bučkulije, Podbare, Čardak, i Oteža. Glavne snage su produžile napad prema selu Kornica gde su se susrele sa delom snaga jurišnog bataljona 2. posavske brigade IBK. Spajanje je išlo sporo uz obostrano nepoverenje jer se nisu poznavali, ali je posredovanjem oficira za vezu inspektora Božovića i taj delikatni posao završen do 14,00 časova. Uz obostranu radost i oduševljenje boraca spoj je do pada mraka učvršćen prema Gradačcu na oko četiri kilometra širine i prema Garevcu na dva kilometra širine.
Spajanje sa 2. posavskom brigadom IBK jedinice TG-1 su ostvarile već na početku 1. etape operacije - proboj iz operativnog okruženja širine tri kilometra. U toku noći TG-1 je užurbano vršila razminiranje i opravku porušenih deonica puta pa je do svitanja bio

323 *Krajiški vojnik*, Banja Luka, lipanj, 1996. str. 16
324 OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-128, Slavonski Brod, 25.06.1992. god.
325 Prema kazivanju ZapovjednikaTG-1, generala VRS, Novice Simića, autoru (svibanj, 2009.).
326 www. republikasrpska.net - General Novica Simić je autoru potvrdio navedene podatke. Naime, g. Simić je osobno došao do tih podataka, istražujući u arhivu 1.KK za potrebe svoje radnje „Operacija koridor - 92“, koju je radio za vrijeme polaganja generalskog ispita.

prohodan „Mali koridor“ koji je od Doboja preko Trebave, sela Skugrić Donji - Čardak - Kornica - Slatina Srednja vodio za Brčko - Bjeljinu i dalje za Srbiju.
TG-2 je čitav dan bezuspešno pokušavala da probije novopostavljenu liniju odbrane 2. brigade ZNG. Braniocu su na ruku išli nadvišavajući položaji, stešnjenje kod Dobor Kule koje se nije moglo zaobići i veoma dobro utvrđeni rajon odbrane sa masovnim zaprečavanjem MEP. Vešto koristeći preglednost zemljišta, neprijatelj našim snagama nije dozvolio izbijanje na jurišni položaj i privlačenje tenkova za neposredno gađanje.
TG-3 je produžila sa napadom po ranijem planu pokušavajući da izmanevriše odbranu na Plehanu. Ostvaren je manji pomak. Jedinice su čitavo vreme bile izložene dejstvu artiljerije i VBR.
OG Doboj: Jedinice izvode manja demonstrativna dejstva. Ozrenci izveštavaju o velikim borbama koje vode okruženi Srbi u selima: Tinja, Podpeć i Smoluća.[327]

Iako je prepuštanje *koridora* Srbima dogovoreno još 06. svibnja 1992. godine u Grazu, nejasno je:

1. Zašto taj dogovor hrvatska strana nije realizirala zapoviješću kako se postrojbe HVO i HV (a zbog odobravanja „humanog preseljenja“ i narod) imaju povući na rubove dogovorenog *koridora*?
2. Zašto je 123. br. HV (24. lipnja) uvedena na ključno (najuže) mjesto u *koridoru* (Kornice - Čardak), te nakon 24 sata iz njega izvedena?
   Izvlačenja tako moćne postrojbe iz prostora koji je bio glavni cilj velike neprijateljske ofenzive i prepuštanje puno slabijih snaga HVO-a na milost i nemilost *„najvećoj koncentraciji VRS tijekom rata“,* imalo je za posljedicu gubitak povjerenja u politiku vrhovništva te sustav rukovođenja i zapovijedanja. Krajnji rezultat bio je - gubitak borbenog samopouzdanja.

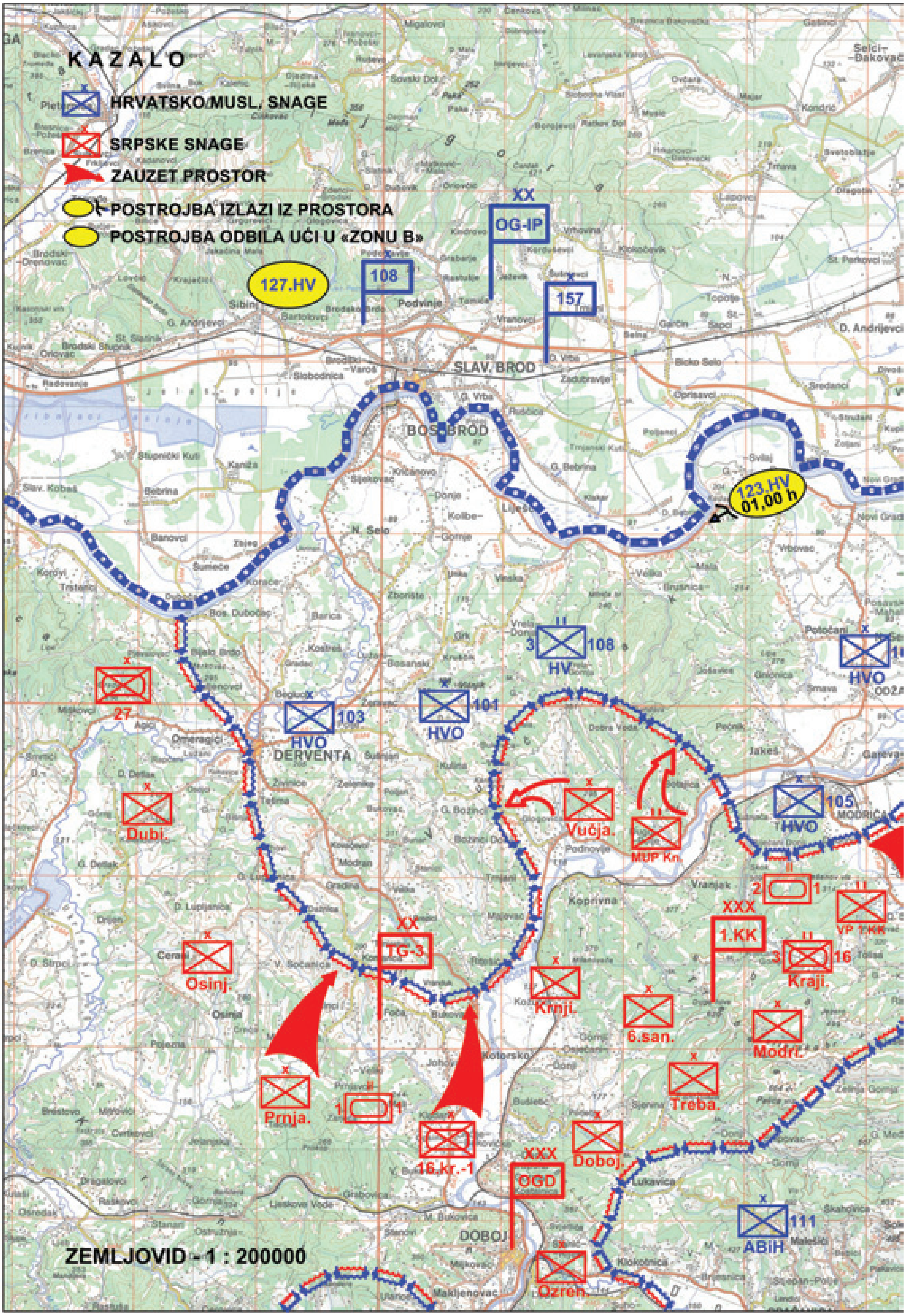
[327] *Krajiški vojnik*, Banja Luka, lipanj, 1996. str. 17

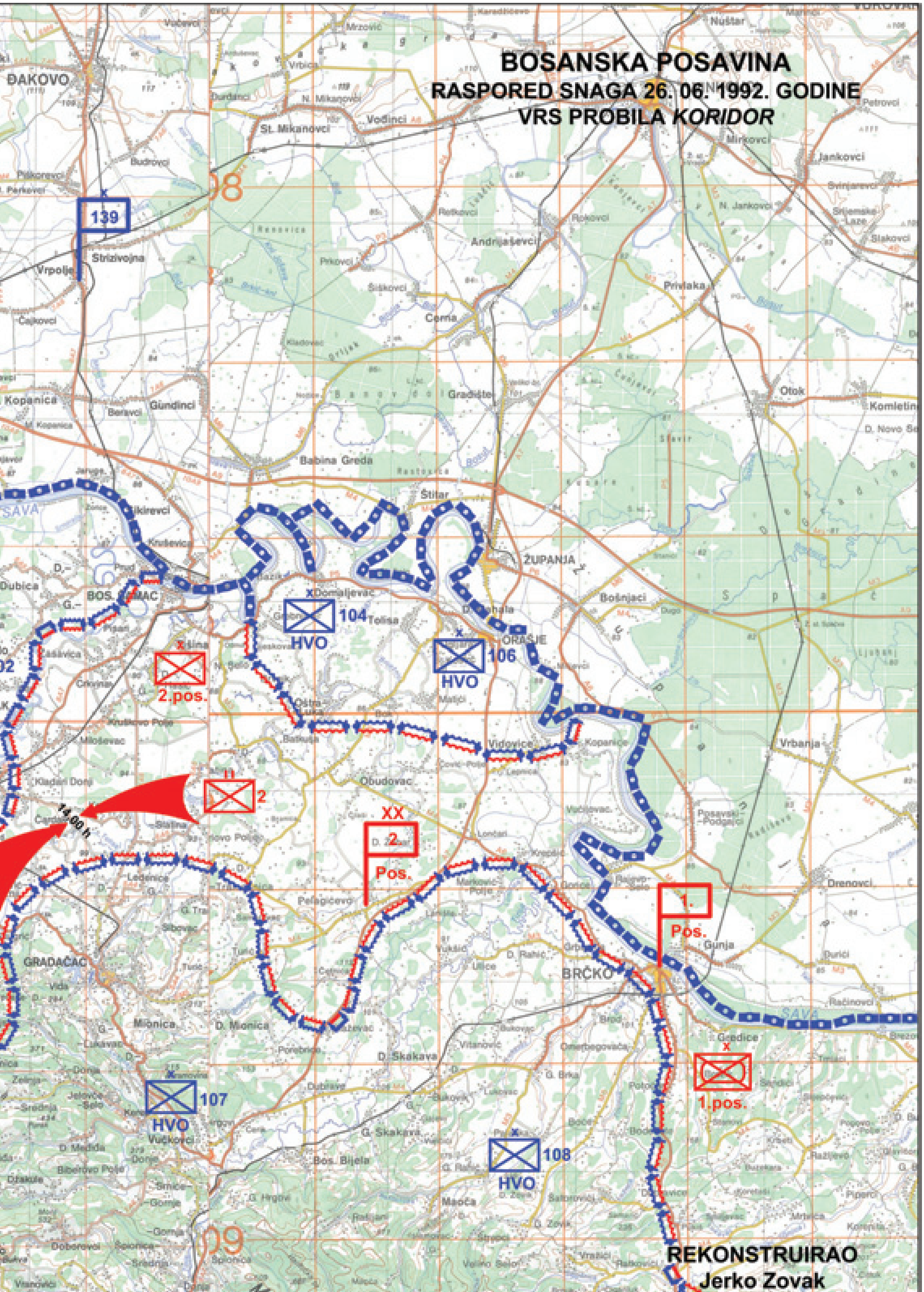

Fotografija br. 53 Topnička priprema 1.K.K. VRS za proboj *koridora* bila je „paklena“.
(Foto: ustupio bojnik VRS Mika Škorić)

Fotografija br. 54 Vojska tzv. Republike Srpske Krajine (Foto: http://images.google.hr)

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
ZAUZET PROSTOR
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
POSTROJBA ODBILA UĆI U «ZONU B»
127.HV
108
XX
OG-IP
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
123.HV
01,00 h
3
108
HV
HVO
27
103
HVO
101
HVO
DERVENTA
Vučja.
MUP Kn.
105
HVO
Dubi.
XXX
1.KK
VP 1.KK
Kraji.
XX
TG-3
Osinj.
Krnji.
6.san.
Modri.
Prnja.
Treba.
16.kr.-1
Doboj.
XXX
OGD
111
ABiH
DOBOJ
Ozren.
ZEMLJOVID - 1 : 200000

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 26. 06. 1992. GODINE
VRS PROBILA *KORIDOR*
139
104
HVO
106
HVO
2.pos.
2
14,00 h
XX
2.
Pos.
1.
Pos.
1.pos.
107
HVO
108
HVO
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

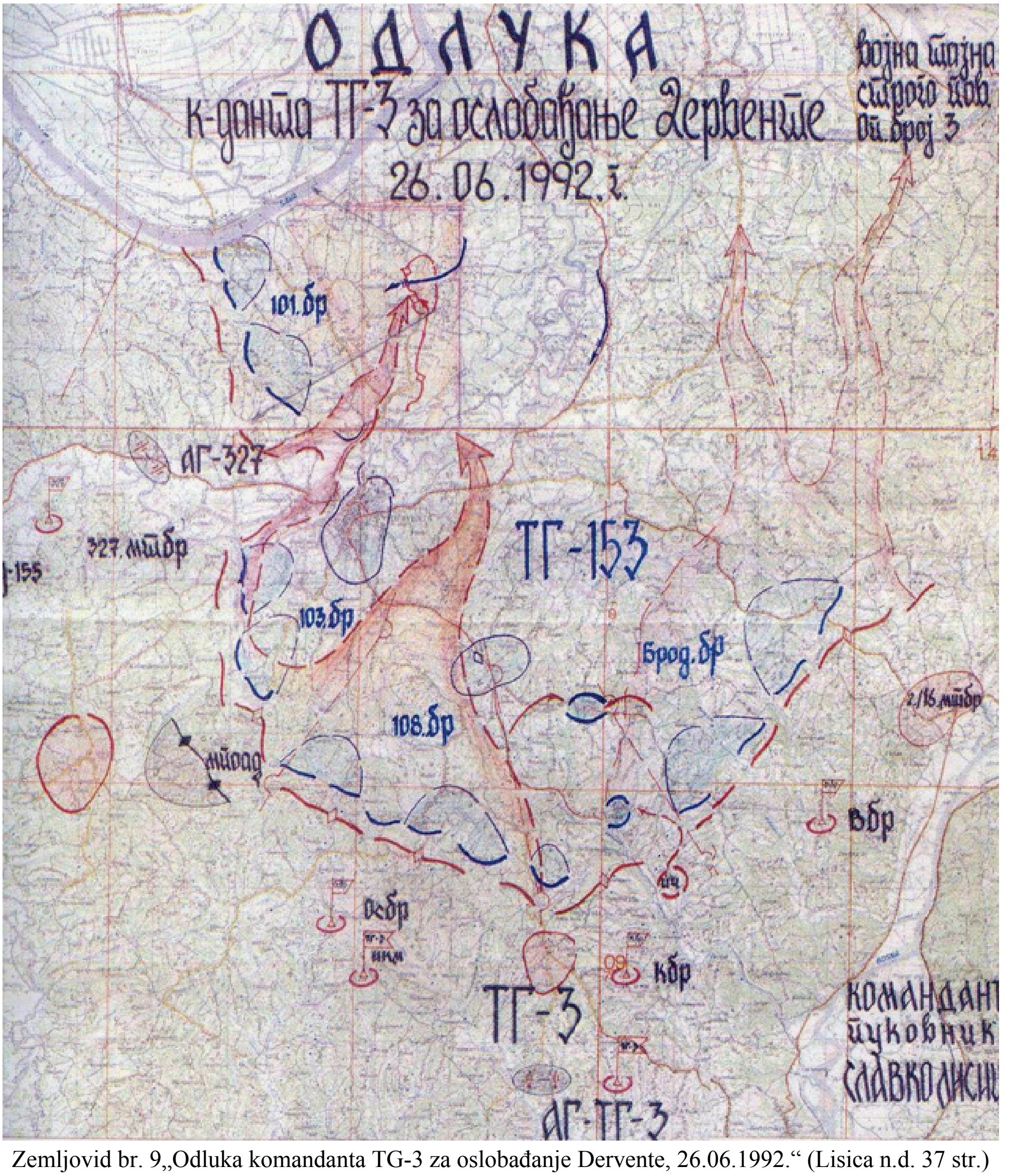
Pukovnik Lisica teži uspjehu pukovnika Simića

Na krilima početnih uspjeha TG-1, Zapovjednik TG-3 VRS, pukovnik Slavko Lisica, za svoj pravac djelovanja, u selu Foča, 26.06.1992. god. u 05,00 sati, svojim *komandantima* izdaje

NAREĐENJE ZA NAPAD

1. Na pravcu napada TG-3 brani se neprijatelj na celom frontu. **Nakon više časova borbe sa ustašama pokazalo se da se isti veoma žilavo brane.** (istaknuo J.Z.)
   Na p/k uočene su utvrđene vatrene točke, a po dubini dejstvuje sa MB-120 i 82 mm, i jednim brojem tenkova. Prednji kraj ustaša je na celoj dužini fronta uzdrman. Cijenimo da su mu sadašnji položaji vrlo važni i da će ih i dalje žilavo braniti. Uočena su izvjesna pregrupisavanja ustaša u reonima Karaula, Tavana, Tomasovog brda, s. Velika, a po dubini su uočeni pokreti dve kolone mešovitog sastava (kamioni, autobusi i nešto tenkova) i to na pravcu Plehan-Karaula-Derventa. Nakon jučerašnjeg napada ustaše su pretrpile velike gubitke u živoj sili i tehnici.
2. TG-3 nastavlja sa izvođenjem napada u dodeljenoj zoni sa zadatkom: Ovladati reonima: Tavan, Karaula, Velika, Tomasovo brdo i time stvoriti uslove za što brži napad u pravcu Derventa.
3. **Odlučio sam** energično sa svim raspoloživim snagama produžiti napad na pravcu Glogovica - Cerik, Karaula i s. Rašići - s.Čalići - Plehan.
   - 3.1. Osinjska brigada nastaviti sa napadnim dejstvima u dodeljenoj zoni sa zadatkom ovladati reonom Tomasovo brdo, sadejstvovati 1/11 part.br. u ovladavanju objekta Tomasovo brdo.
   - 3.2. 1/11 part. br. nakon izvesnog pregrupisavanja nastaviti napad, zauzeti objekt Tomasovo brdo, a nakon toga izvući se u reon s. Ilići, s. Đukići u gotovosti za dalja dejstva.
   - 3.3. Krnjinska brigada nastaviti sa napadom i u sadejstvu sa br. Vučjak ovladati objektom Tavan i s. Velika. Podržava shad-122 mm i dag sa 20 projektila.
   - 3.4. Brigada Vučjak nastaviti sa napadom i zauzeti objekt: Topuz i Karaula. Podržava shad-122 mm.
   - 3.5. Izv. četa nastaviti napad i u sadejstvu sa snagama Krnjinske brigade ovladati sa objektom s. Velika…[328]

[328] LISICA, n.d. str. 22

Zemljovid br. 9„Odluka komandanta TG-3 za oslobađanje Dervente, 26.06.1992.“ (Lisica n.d. 37 str.)

U večernjim satima dežurni operativac OGIP izvješćuje zapovjednika OZ Osijek:

> Na derventskoj bojišnici neprijatelj je ovladao rajonom Tomasovog i Mojica brda. Crta obrane (je) u teškom stanju.
> U rajonu Božića Visa, Gloga i Dobre Vode, naša napadna djelovanja.
> Na bojišnici oko Modriče, jače borbe. Crta nije promjenjena.[329]

[329] OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-132, Slavonski Brod, 26.06.1992. god.

Nakon svoje najveće i najuspješnije bitke, VRS probija „koridor života", a dežurni operativni izvješćuje OZ Osijek „Na bojišnici oko Modriče, crta nije promjenjena".(sic!)

27. lipanj 1992.

Komandant 1.KK, general Momir Talić - iz ratnog dnevnika

TG-1 je sve raspoložive snage uvela u borbu prema Modriči. Snage koje su se spojile sa 2. Posavskom brigadom IBK prešle su u napad pravcem: Kornica - Garevac - Modriča i do pada mraka oslobodile selo Kladari Donji sa zaseocima s. Garevac, Baje, Lužani, i V. Ždralovac. Neprijateljske snage iz s. Garevac se izvlače skelom preko r. Bosne prema Odžaku i putem prema Modriči. Ostale jedinice nisu ostvarile veći pomak. Malim koridorom su prošla prva vozila. Bila su to dva šlepera sa municijom koje je iz Miloševca, gde su čekali mesec dana, doveo starešina Josipović Miroslav iz Trebavske brigade. Dolaskom ova dva vozila u selo Osječane preko Trebavca izazvalo je buru oduševljenja kako boraca tako i naroda. Saobraćaj je naglo oživeo, pa su u sledećoj turi prošli kamioni sa kiseonikom i lekovima za KBC Banja Luka i cisterne sa gorivom za Kninsku Krajinu tj. RSK.

TG-2 je celi dan bezuspešno pokušavala da pronađe slabije branjen položaj neprijatelja. Promene položaja nije bilo.

Gubici: dva nestalih (k-dant bataljona i vezista).[330]

Brigadir Basarac, kao zapovjednik TG „Greben" - nesposoban, ili?

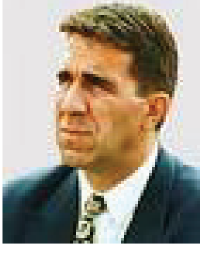
Na odžačkoj bojišnici četnici napadaju na pravcu Kaljuge - Jakeš i Botajica - Pećnik. Na modričkoj bojišnici napadaju na pravcima Brvno - Kužnjača - Tarevci, Miloševac - Kladari G., Kornica - Čardak, Skugrić G. - Živkovo polje. Naše snage drže odsudnu obranu.

Na derventskoj bojišnici nije uvedena 1./127. br. HV (zapovjednik bojne, bojnik Renato Romić) iako je po zapovijedi morala biti uvedena.

Dio boraca (50-ak) iz sastava 3. 'A' br. ZNG povukao se u Bosanski Brod, pa je u toku njihovo vraćanje (na crtu). Zapovjednik TG „Greben"[331] nije uspio uvezati snage na derventskoj bojišnici, niti stabilnije organizirati crtu obrane.[332]

SZUP teško optužuje „Slovenca"

Smiljan Reljić, pomoćnik ministra unutrašnjih poslova RH

(…) Agresor je zauzeo Modran i Lupljanicu, udaljene 4 km od Dervente, a tijekom dana jedan dio srpskih ekstremista ušao je i u sam grad, od kuda su krajnjim naporom (branitelja), odbijeni. Zapovjedništvo obrane grada ne funkcionira, neprestano se povlače jedinice koje su imale izvrsne položaje za obranu grada. Tijekom protekla dva dana, oko 50 branitelja je poginulo, a stotinjak ih je ranjeno. Prema našim, neprovjerenim saznanjima, branitelji su ogorčeni na zapovjednika Zlatka Majića (Slovenca), za koga smatraju da je izdao grad i branioce, naređenjima o povlačenju i sumnjivim odlukama. U

---

[330] *Krajiški vojnik*, Banja Luka, lipanj, 1996. str. 17

[331] Taktička grupa „Greben" sastava: 3. „A" br. ZNG, 103. br. HVO, i 1/127 br. HV. Zapovjednik brigadir Basarac.

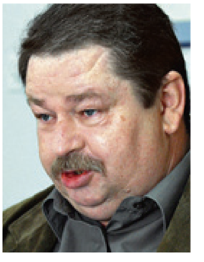
[332] OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-141, Slavonski Brod, 27.06.1992. god.

Bosanski Brod je pristiglo oko 2000 novih izbjeglica iz zauzetih mjesta, koji govore o strahovitom napredovanju neprijatelja.[333]

Dok jedan brigadir HV-a gradi virtualnu, drugi ruši stvarnu - crtu bojišta

Zapovjednik OGIP je zapovjedio 127. br. HV, da njena 1. bojna, odmah krene na izvršenje borbene zadaće na derventsku bojišnicu, radi obrane crte K-132 - Rovljić - Mlinovi - Grubišić -Čorluci.[334]

Poslije osobnog očevida u situaciju na Derventsko-Dobojskom ratištu (zajedno s zapovjednikom OG 'Istočna Posavina'), zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac piše načelniku GSHV, generalu zbora Antonu Tusu kako se linija bojišnice nije bitno izmijenila,(sic!) te da su ustanovili sljedeće:

Đuro Dečak

- Dio boraca 3.“A“ br. ZNG (oko 50-ak) se povukao i nalazi se u Bosanskom Brodu. U toku je njihovo vraćanje na liniju obrane.
- Bataljun 127. br. HV (Virovitica), nije, sukladno izdanoj zapovijedi, ušao u sastav 3.“A“ br. ZNG i opća je ocjena da se taj bataljun uopće neće moći angažirati na ovom ratištu (stalno pozivaju gosp. (Đuru) Dečaka na dogovor, a rezultata nema).
- Prema zapovijedi, za zapovjednika TG „Greben“ (3. „A“ br. ZNG, snage Derventske brigade i 1/127. br. HV, te snage ojačanja), određen je brigadir Basarac.
  Isti nije do datog roka uspio uvezati snage koje su mu date, niti stabilnije organizirati obranu na datoj liniji.
  Međutim, stabiliziranje obrane je u tijeku i prema našoj ocjeni to će se obaviti na vrijeme, ali ne može biti garancija da će se to uspješno održati.
  S obzirom na to da se i kod drugih postrojbi angažiranih u zoni OG 'Istočna Posavina', pojavljuju grupe koje napuštaju bojišnicu, a radi se o prostoru od vitalne važnosti za Republiku Hrvatsku, kao i to da se na istočnom dijelu Posavine stanje komplicira, tražim slijedeće:
  1. Odobrenje za otpuštanje iz HV svakog ko se udalji ili ne želi ići u bojna djelovanja van teritorije Republike Hrvatske.
  2. Odobrenje za angažiranje još 2-3 brigade HV u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina', pod uvjetom navedenim u točki jedan ovog izvješća.[335]

[333] SZUP, pomoćnik MUP, Smiljan Reljić - dr. Franjo Tuđman, predsjednik RH, dr. Franjo Gregurić, predsjednik Vlade RH, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka,ministar unutarnjih poslova RH, Ivan Jarnjak, Željko Tomljenović, zamjenik ministra unutarnjih poslova, Informacija Ur.broj: 80/sl. (337), Zagreb, 29.06.1992. god.

[334] OGIP, Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - Zapovjedništvu 127. br. HV, Zapovijed Klasa: 8/92-01, Ur.broj: OG-01/92-136, Slavonski Brod, 27.06.1992. god.

[335] Operativna zona Osijek, Zapovjednik, brigadir Vinko Vrbanac - Načelniku Glavnog stožera HV generalu zbora Antonu Tusu, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: OG-01/92-141 Đakovo, 27. 06. 1992. god.

„Neznamo gdje su borci iz 127. br. HV, ali znamo da s nama nisu“

REPUBLIKA HRVATSKA
HRVATSKA VOJSKA
OPERATIVNA GRUPA
"ISTOČNA POSAVINA"
Klasa: 81/92-02
Ur.broj: 06-17/92-150
Sl. Brod,29.o6.1992.god.

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO
ŠIFRIRANO

IZM-O.Z.-OSIJEK - ĐAKOVO

PREDMET: IZVIJEŠĆE- o napuštanju bataljuna 127.br. HV

1. Prema saznanjima u razgovorima sa zapovjednikom navedene postrojbe radilo se o 1/127. br.HV.
2. Vrijeme dolaska postrojbe i način uvodjenja dogovoren je izmedju zapovjednika 127. br. i 3. br. A. Zadatak za posjedanje linija i dodjela zone odgovornosti takodjer je definiran na isti način. O.G. - Istčna posavina samo je informirana od zapovjednika 3. br. "A" o načinu kojim će biti navedeni bataljun angažiran.
3. Početak izvlačenja postrojbe koja je manjim dijelom prešla r. SAVA, kao i ostali dio postrojbe koji je bio stacioniran u s. Završje (Jezero Petnja), nije nam poznat, a nitko nam se nije ni javio.
4. Neznamo gdje se postrojba sada nalazi, ali znamo da nije na teritoriji Sl. Broda niti naše zone odgovornosti.
5. Zapovjednik bataljuna je bojnik - Renato prezime neznamo.

ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK

PRIMLJENO: POTPIS

Dokument br. 16 Primjer samovolje ili namjerne opstrukcije OGIP-a, na bojištu
(www.slobodanpraljak.com)

Kruljac odbio Basarčevu zapovijed - za povlačenje

REPUBLIKA HRVATSKA
512 — MINISTARSTVO OBRANE
Broj: 512-04-4708/92
Zagreb, 29.06.92.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
SIGURNOSNO-INFORMATIVNA SLUŽBA

OBRANA
VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO

Broj: 512-04/2-265-92
Osijek, 27. lipnja 1992. godine

MINISTARSTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE
SIGURNOSNO-INFORMATIVNA SLUŽBA
ZAGREB

Predmet: Službena informacija
dostavlja se

O d trenutka ulaska 3. brigade na područje Dervente razvoj situacije poprimio je nobičan tok. Umjesto da se brigada rasporedi na liniju fronte i sukoba s neprijateljskim snagama, rasporedili su se i zauzeli položaje oko 5 km u dubini (u smjeru sjevera). Time je nastao prazan prostor između njih i domaćih snaga 103. brigade HVO-a. To je poražavajuće djelovalo na borbeno raspoloženje boraca HVO-a, pa su se postupno i oni povlačili u dubini teritorija. Premda je u dosadašnjem sukobima brigada imala 22 mrtva i 70 ranjenih, jedine sukobe s neprijateljem imali su na podučju Tomasa brda i Mijića Brda. Iako je brigada predpočinjena zapovjedništvu OGIP-a brigadir BASARC se na to nije obazirao. U petak 26.lipnja 1992. također je dogovoreno da on preuzme zapovjedništvo na Derventskom ratištu, ali da i dalje ostaje predpočinjen zapovjedništvu OGIP-a. Međutim umjesto da brani sadašnje položaje i usklađuje djelovanja sa zapovjedništvom OGIP-a, sada nitko ne zna gdje je brigadir BOSANAC niti se jevio OGIP-u. Ujedno je naredio i povlačenje svojih vojnika, te izvlači tehniku. Danas su se izvukli sa Kukavice, a da tamo nema nikakve pucnjave.

Domaće stanovništvo, koji vidi povlačenje tenkova, transportera i ljudstva 3. brigade hvata panika i bježe u područje Polja.

Cjelokupno sagledavši situaciju, postupci brigadira BASARCA nanose izuzetnu štetu, što može dovesti do pada Dervente i gubitka tog dijela teritorija. U toku 26.06. je obavljen inforativni razgovor sa zapovjednikom KRULJCEM (3. bataljun) i on je izjavio da se neće povući sa svojih položaja. Što se njegovih položaja tiče, bataljun je postavljen na krivo mjesto, na područje razmještaja 6. bojne, koja je dobro držala taj položaj, pa samim time treći bataljun nije adekvatno iskorišten.

Zbog gore navedenog na tom dijelu bojišta bilo bi potrebno poslati Izdvojeno zapovjedničko mjesto (IZM) OGIP-a koje će koordinirati obranu na tom području. To je potrebno prije svega zbog toga što se brigadir BASARAC nalazi u vrlo depresivno stanju, a osim toga slabo koordinira i kontaktira sa susjedima, kao i sa zapovjedništvom OGIP-a.

Kako se situacija u Istočnoj Posavini mijenja iz sata u sat, organizirali smo stalno dežurstvo i povećali smo naše ljudstvo u OGIP-u. Redovito ćemo Vas izvještavati o svim događanjima sa područja Istočne Posavine.

Dokument br. 17: Mladen Kruljac odbio zapovijed o povlačenju (www.slobodanpraljak.com)

General Mladen Kruljac, zapovjednik 3/3"A" br. HV

Za razliku od zapovjednika OZ Osijek, brigadira Vinka Vrbanca, u svom *Izvješću o razvoju situacije na derventskom bojištu,* bez imalo uljepšavanja, djelatnici SIS-a izvješćuju pretpostavljene u MORH. Opisano ponašanje brigadira Basaraca graniči s namjernim iniciranjem, provociranjem i poticanjem na prekid borbi te dovodi *„domaće stanovništvo do panike i bježanja u područje Polja."*

Ako bi se željelo razumjeti - zašto je 06.10.1992. godine pao Bosanski Brod, nužno je upamtiti ponašanje brigadira Basarca na bojištu 27.06.1992. - dan poslije proboja *koridora*, dan prije pada Modriče i sedam dana prije pada Dervente!

Istovremeno zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, tvrdi načelniku GSHV, generalu zbora Antonu Tusu kako se *„linija bojišnice nije bitno izmijenila"*. To što je *koridor* probijen, a Modriča pred padom, za njega nije bitna izmjena linije bojišnice. (sic!)

Dok zapovjednik OZ Osijek (kao logističar) kod pretpostavljenih moli reviziju statusa bosansko-posavskog bojišta i traži *„odobrenje za angažiranje još 2-3 brigade HV... van teritorije Republike Hrvatske"*, zapovjednik TG-3 VRS, pukovnik Lisica, pun samopouzdanja u predstojeće borbene uspjehe - utvrđuje: *„Plan je je spreman. Svim komandantima brigada izdano je naređenje za napad, kao i pravci napada"*. [336]

ZAPOVEST ZA NAPAD

1. U zoni odgovornosti TG-3 brane se ustaške snage čiji tačan raspored i jačina nisu utvrđeni. /…/ Moral neprijatelja je na niskom nivou zbog svakodnevnih gubitaka teritorija, ljudstva i tehnike.
2. **Odlučio sam** u toku 28.06.1992. god. i dalje svim snagama TG-3 izvršiti napad na ustaške snage i snage zelenih beretki u zoni odgovornosti g/s pravcem: Tomasovo brdo - Modran - Lužani Bosanski, a p/s pravcem: Karaula - Cerik.
   U bližem zadatku ovladati linijom Gornja Bišnja (tt.169) - s. Ravlići - s. Mlinari - s. Grubišići - tt.266 - tt.267. (Vis) - k.232 (Velika).
   U sledećem zadatku izbiti na komunikaciju Derventa - Tavan u sektoru s. Nujići - s. Sičine, a u narednom zadatku, preseći komunikaciju Derventa - Bosanski Brod i izbiti na r. Ukrina u sektoru žirovine - Žeravac.
   Operacije izvoditi po objektima 28.06.1992. god., 29.06., 30.06., 01.07. i 02.07.1992. god.
   Svim Komandantima i komandirima naređujem energično samo napred. Povlačenja nema. Svi Komandanti i komandiri da ličnim primerom pokažu hrabrost, odvažnost i upornost… Sledeće komandno mesto TG-3, Plehan.
   Zadaci jedinicama
   - Vujićeva brigada u sastavu pomoćnih snaga napada pravcem: Donja Bišnja - Nujići - Čelar (tt.205) - Žirovine sa zadatkom; U bližem zadatku ovladati linijom Gornja Bišnja (tt.169) - tt.226, a u sledećem ovladati linijom Gašpari - s. Nujići i izbiti na komunikaciju Derventa - Tavan. u sektoru s. Rabići - s. Nujići. U nare-

[336] LISICA, „Komandant bez potreba" str. 16.

dnom zadatku, u sadejstvu sa Kojićevom brigadom preseći komunikaciju Derventa - Bosanski Brod u sektoru Žirovine - tt.131 i izbiti na r. Ukrina.

- Kojićeva brigada napada u sastavu g/s pravcem: s. Skorići - s. Cerovi -Lužani Bosanski sa zadatkom: u bližem zadatku izbiti na liniju s. Ravlići - s. Mlinari - s. Grubišići, a u sledećem zadatku izbiti na komunikaciju Derventa - Tavan u saktoru Nujići - Cerovi. U narednom zadatku preseći koomunikaciju Derventa - Bosanski Brod na sektoru tt.131 - Lužani Bosanski.
- Ćurguzov bataljon u sastavu g/s napada pravcem Bilića Vrelo - tt.262 - Zelenike - Žeravac sa zadatkom: u bližem zadatku ovladati linijom tt.268 - tt.266, a u sledećem zadatku izbiti na komunikaciju Derventa - Tavani na sektoru s. Cerovi - s. Sičine. U narednom zadatku produžiti napad pravcem Zelenike - Žeravac, preseći komunikaciju Derventa - Bosanski Brod na sektoru Lužani Bosanski - Žeravac i izbiti na r.Ukrina.
- Krnjinska brigada napada pravcem k.238 - tt.270 sa zadatkom: u bližem zadatku ovladati linijom tt.267 (Vis) - k.232 i ovladati komunikacijom Derventa - Doboj na sektoru Glavaši - Velika, a u sledećem zadatku blokirati Plehan.
- Oljačina brigada u sastavu pomoćnih snaga napada pravcem: Karaula - Šušnjari sa zadatkom: u bližem zadatku blokirati Karaulu, a u sledećem, produžiti napad i izbiti na limiju Duspare (s) i za oko 700 metara/-k.135 - s. Pudići. Obezbediti desni bok na liniji Oštri vrh - Bukovica mala -Donji Višnjik.

Smrt ustašama i zelenim beretkama! Srpski narod je na pravoj strani i sigurmo će pobediti.[337]

VRS osvojila Modriču

28. lipanj 1992.

***Komandant* 1.KK, general, Momir Talić (**iz ratnog dnevnika)

TG-1 je iz tri pravca nezadrživo izvršila napad na Modriču i do 16,00 časova oslobodila grad, a do pada mraka i celu desnu obalu reke Bosne od Tarevca do Miloševca. Zarobljena je dokumentacija 105. br. ZNG Modriča, iz koje se vidi da je imala četiri bataljona koja su izvodila odbranu u rejonima: s. Garevac, grad Modriča i s. Čardak. Brigadna artiljerija mad-105 je imala vatreni položaj u dvorištu silosa u gradu Modriča. Oslobođenjem desne obale reke Bosne TG-1 je pre roka završila zadatak koji je dobila u prvoj etapi operacije.

Oslobođen je „Srednji" koridor za Semberiju: asfaltni put: Doboj - Modriča - Miloševac - Brčko - Bijeljina koji je bio neoštećen, a mogao se za teška vozila koristiti samo po noći zbog dejstva neprijatelja sa Dobre Kule.

TG-2 i TG-3 nisu napravile značajniji uspeh u napadu. Neprijatelj ispred njih se užurbano utvrđuje na novim linijama koristeći kao radnu snagu zarobljene civile srpske nacionalnosti. Veoma organizovanim osmatranjem i izveštavanjem neprijatelj postiže da veoma brzo dejstvuje po našim jedinicama u pokretu, a vatra artiljerije je pojedinačna i vrlo precizna. Uočeno je da masovno koristi uređaje na UKT tzv. motorole ne koristeći KZ. Naređeno je da se ne ometaju nego da se samo prisluškuju.[338]

---

[337] LISICA, n. d. str. 25.

[338] *Krajiški vojnik*, Banja Luka, lipanj, 1996. str. 17

Posljedica straha, nesposobnosti, ili ?

Na derventskoj bojišnici nastoji se stabilizirati i urediti crta obrane.

Na modričkoj bojišnici je neprijatelj ovladao teritorijem desne obale r. Bosna uključujući i grad Modriču. **Po samoinicijativnom izvlačenju bataljuna Požega iz rajona Garevac i unesenoj panici u postrojbe HVO, napuštene su sve linije obrane i praktički teritorij prepušten neprijatelju.** (istaknuo J.Z.) Trenutno neprijatelj oprezno ulazi u napušteni teritorij, stoga je izdana zapovijed 102. br. HVO (Odžak) za izviđanje, procjenu situacije i mogućnost angažiranja postrojbi na ponovno uspostavljanje linije obrane na dijelu napuštenog teritorija. 102. br. HVO u sudjelovanju sa dijelom modričkih snaga uspostavlja liniju na lijevoj obali r. Bosne.

Na odžačkoj bojišnici pritisak na Pećnik i Jakeš. PZO 108. br. HV srušio Mig-21 koji je pao kod s. Crkvina. Zapovjedništvo OGIP traži slanje 2-3 borbeno spremne br. HV u zonu svoje odgovornosti.[339]

Fotografija br. 55 Grad i rafinerija Modriča (Foto: www.dw-world.de, 25.07.2009.)

Jesu li snage jačine jedne bojne 123. br. HV bile dostatne za očuvanje *koridora* pod kontrolom hrvatsko muslimanskih snaga (u prostoru Čardak-Kornica), o tome se može raspravljati.

Međutim, sigurno je, kako je proces gubitka cjelovite Bosanske Posavine započeo 24. lipnja, '92. u 01,00 sati, kada je 123. br. HV završila„samoinicijativno" izvlačenje iz tog prostora. Te noći, kada su hrvatsko-muslimanske snage shvatile kako su, bez najave i pripreme, prepuštene same sebi, došlo je do panike u njihovim redovima. Došlo je do osjećaja kako se nalaze u bezizlaznoj situaciji. Osjećali su se izdano. Posljedično, počelo je napuštanje linije obrane i prepuštanje teritorija neprijatelju. Nakon nejakog četverodnevnog otpora najodlučnijih boraca 105. br. HVO, srpske snage su osvojile Modriču (28. lipnja u 11,00 sati[340]), a šesnaest dana kasnije (14. lipnja) i Odžak.

[339] OGIP, Dežurni operativni, puk. Stjepan Orešković i Željko Sadorski - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-142, i Klasa: 81/92- 02, Ur.broj: OG-17/92-149 Slavonski Brod, 28.06.1992. god.

[340] VRAČEVIĆ Milutin (predsjednik redakcijskog odbora) Modriča u Otadžbinskom ratu 1992.-1995., Modriča, Srpski kulturni centar Modriča, 2004. god. 30. str.

REPUBLIKA HRVATSKA
512 — MINISTARSTVO OBRANE
Broj: 512-04-4685/92.
Zagreb, 28.06.92.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
SIGURNOSNO-INFORMATIVNA SLUŽBA

BROJ: 512-04/2-267-92

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO

Osijek, 28. lipanj 1992. godine

MINISTRASTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE
SIGURNOSNO - INFORMATIVNA SLUŽBA
Z A G R E B

Predmet: Službena informacija
- dostavlja se -

raspolaže sa slijedećim podacima u svezi sa stanjem na području bosanske Posavine.

Uslijed prestanka borbenog djelovanja, stanje na području Dervente se stabilizira.Tijekom jučerašnjeg dana i noći, položaj postrojbi HVO i 3. brigade HV se učvršćuju.Međutim to još uvijek nije dovoljno poradi nedostatka ljudstva i tehnike.

I dalje je prisutan problem slabe koordinacije između zapovjednika 3. brigade, brigadira Basarca i Zapovjedništva OGip-a. Ujedno, bojna 3. brigade HV pod zapovjedništvom gosp. Kruljca, ostao je na svojim položajima iako im je brigadir Basarac naradio da se povuku. Poslije toga, brigadir Basarac im naređuje povlačenje tri tenka ali ista im se vraćaju nakon intervencije Zapovjednika OGIP-a pukovnika Štefanaka.

Kako bi se te stvari izbjegle, jučer u 19,00 sati dogovoren je sastanak između Zapovjednika 1o3. brigade HVO i brigadira Basarca koji nije došao na zakazani sastanak. Nadalje, po dosadašnjim saznanjima količina streljiva koji je pristigla u logističku bazu 108. brigade HV a za potrebe 3. gbr. (13 šlepera), ne odgovara oruđu kojima raspolaže brigada.

Na položajima koje su držali dijelom pripadnici HVO i 123. br. HV iz Požege, pale su granate sa suzavcem što je izazvalo paniku u redovima vojaka. Nakon toga Zapovjednik taktičke grupe (TG), pukovnik Kalić izdaje zapovjed o napuštanju položaja te povratak 123. brigade HV u Požegu. 123. brigada HV boravila je u Bosni svega dva dana (26. i 27. lipanj1992. god.). Nije nam poznato da li je ista borbeno djelovala.

Postrojba (okò 700 vojaka) pod zapovjedništvom brigadira Đure Dečaka iz Virovitice, trebala je još prije dva dana prijeći preko rijeke Save u bosansku Posavinu i zauzeti položaje oko Dervente. Međutim, ta jedinica još nije prešla na drugu obalu rijeke Save a trenutno je stacionirana u Sibinju. Njihov prelazak očekuje se tijekom dana.

Raspolažemo saznanjem, da ukoliko ne bi došlo do njihovog prelaska tijekom današnjeg dana na teritorij Bosne, da će se cijela postrojba vratiti u Viroviticu.

Postrojbe HVO povukle su se sa položaja oko Modriče. U samom gradu ostalo je vrlo malo vojaka, a civili masovno napuštaju Modriču. Uočen je dolazak većih grupa četnika koji se raspoređuju na zapadnim položajima uz rijeku Bosnu, u visini Modriče. Stoga procjenjujemo mogućnost pada Modriče u tijeku nekoliko slijedećih dana.

Dokument br. 18: 127.br. HV neće ući na bojište, a 123.br. HV će ga neplanski napustiti (www.slobodanpraljak.com)

I opet Basarac

Gubitak teritorija posljedica zapovijedanja, a ne kukavičluka

Kao što je vidljivo i iz prethodna dva dokumenta, ako bi se željelo razumjeti - zašto je VRS 07.10.1992. godine osvojila Bosanski Brod, nužno je upamtiti, ne samo ponašanje brigadira Basarca na derventskom bojištu 27.06.1992. godine (dan poslije pada *koridora*, dan prije pada Modriče i sedam dana prije pada Dervente), nego i ponašanje 123. br. HV iz Požege, koja je nakon dva dana boravka na modričkom bojištu, po zapovijedi svog zapovjednika Željka Kalića, borbeni poredak napustila noću (!) 26. 06. 1992.[341] i time u ostale branitelje unijela osjećaj (blaže) nesigurnosti, (teže) izdaje, te bila izravan (taktički) povod za pad Modriče. Unatoč tome pripadnici 123. br. HV mogu tvrditi kako tih dana, oni nisu bili najgori. Naime, 127. br. HV iz Virovitice, sa svojih „700 boraca“, pod zapovjedništvom brigadira, Đure Dečaka - nije niti prešla r. Savu i zauzela zapovjeđene položaje na derventskom bojištu, iako je dva dana, s lijeve obale Save, obećavala kako će to učiniti.

Takvo ponašanje postrojbi, posljedica je političkog vođenja i analogno tome vojničkog zapovijedanja, a ne kukavičluk boraca.

Ovaj scenarij gubljenja gradova (i sela) na način da jedna ozbiljna postrojba, uvijek uz poticaj emisara, napušta bojište, dok druga takva, koja treba ući, kasni ili uopće ne ulazi u zapovijeđeni borbeni poredak, u Bosanskoj Posavini je bilo pravilo, a ne izuzetak. Takvo ponašanje elitnih postrojbi je u redove ostalih branitelja unosilo osjećaj nesigurnosti i ugroženosti, te posljedično dovodilo do njihova napuštanja crte bojišta i prepuštanje prostora neprijatelju - bez borbe.

---

[341] O boravku 123. br. HV na modričkom bojištu postoje tri službena svjedočenja. Po SZUP-u (Informacija broj 80/367 od 09.07.1992. god.) i Dežurnom operativnom časniku OGIP (Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-125, od 24.06.1992. god. - postrojbe ove brigade su napustile bojišnu crtu 25/26. 06.1992. god., a po SIS-u (Broj: 512-04/02-267-92 od 28.06.1992. god) „123 brigada HV boravila je u Bosni svega dva dana (26. i 27. lipnja 1992. god.).

REPUBLIKA HRVATSKA
512 — MINISTARSTVO OBRANE
Broj: 512-04-4707/92.
Zagreb, 29.06.92.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
SIGURNOSNO-INFORMATIVNA SLUŽBA

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO

BROJ 512-04/02-268-92
Osijek, 28. lipnja 1992. godine

MINISTARSTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE
SIGURNOSNO-INFORMATIVNA SLUŽBA
ZAGREB

PREDMET Službena informacija
- dostavlja se

Glede situacije na području Bosanske Posavine koju smo vam prezentirali u dosadašnjim informacijama dostavljamo vam i slijedeća saznanja

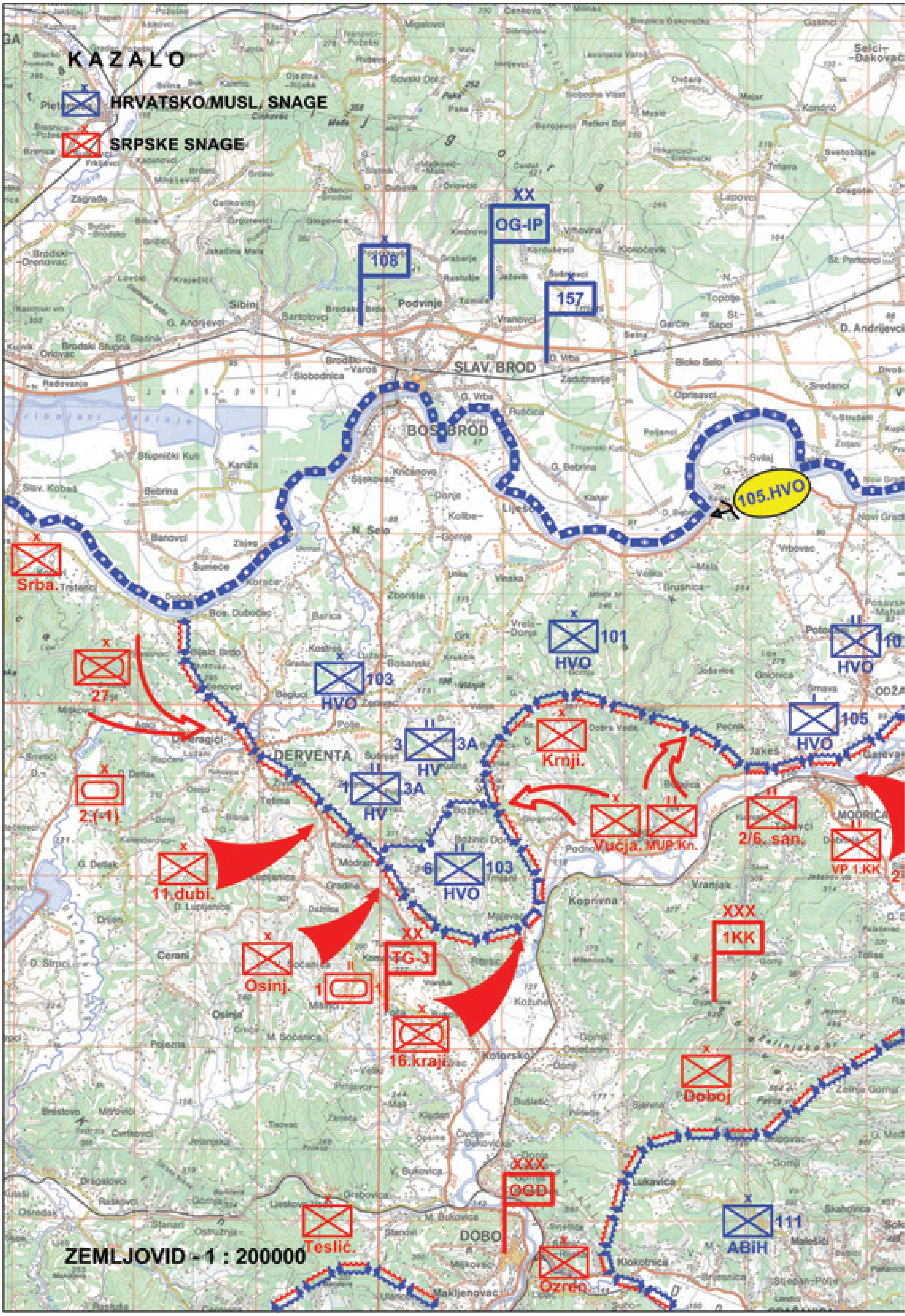
Danas 28. lipnja 1992. godine u cilju razrješavanja problema borbenog djelovanja na području Bosanske Posavine održan je sastanak u Zapovjedništvu OGIP-a u Slavonskom Brodu, na kojemu su bili nazočni general Stipetić, zapovjednik OZ Osijek brigadir Vinko Vrbanac, zapovjednik OGIP-a pukovnik Vinko Štefanek, zamjenik zapovjednika IZM-a brigadir Vlašić zapovjednik 157 brigade pukovnik Ivo Petrić i zapovjednik 3. brigade brigadir Basarac.

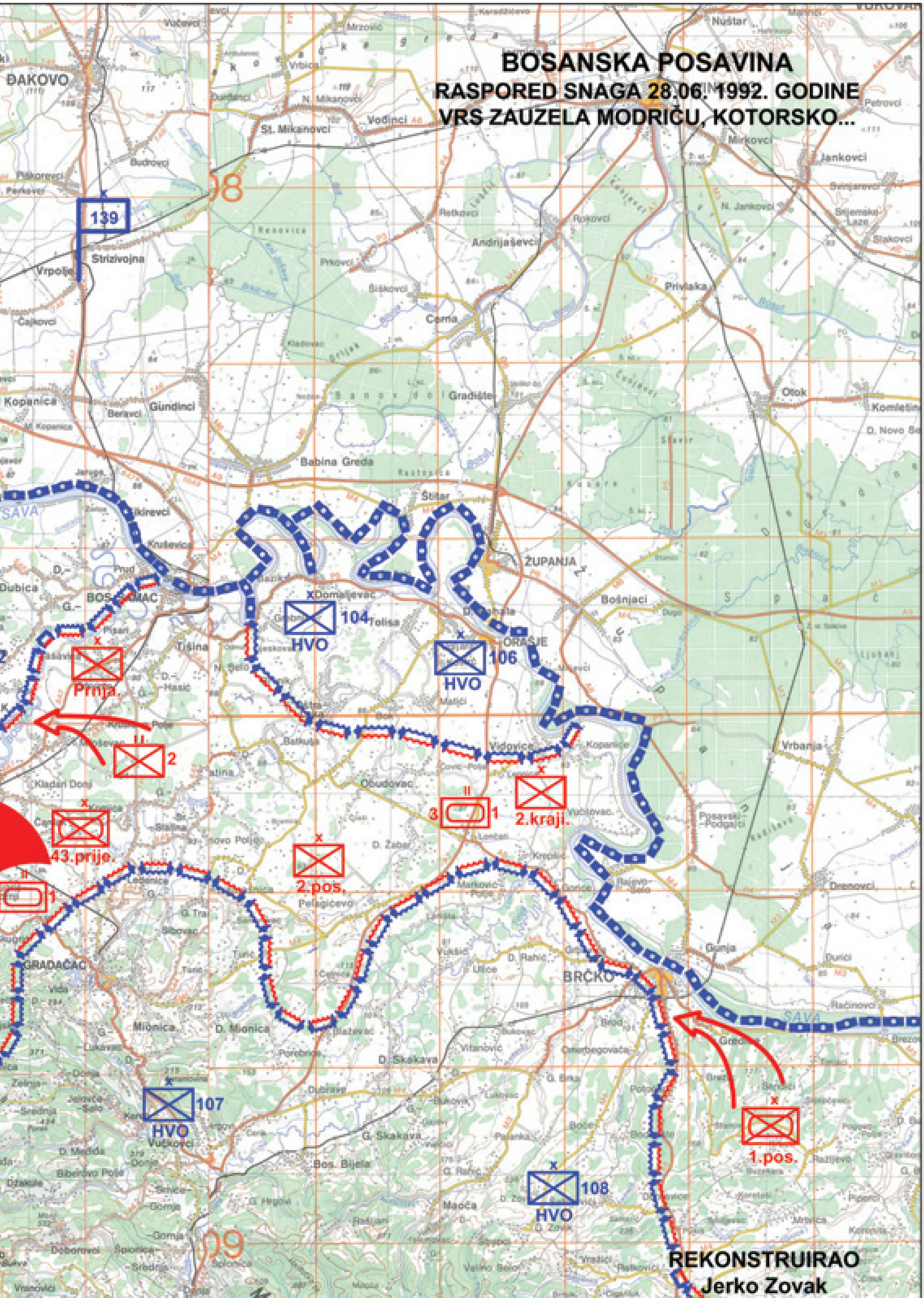
Na sastanku je dogovoreno da 3. brigada pod zapovjedništvom brigadira Basarca nastavi sa utvrdjivanjem linije obrane i da isti zapovjeda na Derventskom ratištu. Brigadir Basarac zahtjevao je da se točno utvrde zone odgovornosti za sve jedinice koje djeluju na tom prostoru. Ne raspolažemo podacima da je to i učinjeno. Dogovoreno je da se u tijeku noći na područje Bosanske Posavine uvedu cijelokupne postrojbe 108. brigade HV i 1. bataljun 157. brigade HV, te da se pokuša naći još neka jedinica koja je voljna ići na sjeverno Bosansko ratište. Iz prezentiranog može se zaključiti da linija zapovjedanja još uvijek nedovoljno funkcionira, budući da se više dogovara, a manje zapovjeda, što je neprimjereno vojnom ustrojstvu.

Brigadir Basarac nakon sastanka po dolasku u zapovjedništvo 3. brigade iznio je podatke da je Modriča pala, da je Garevac u okruženju, te da je zapovjednik 103. brigade HVO Majić "Slovenac" ranjen i da je prebačen na neko mjesto (ne zna se koje) i da će "Slovenca" prema riječima zapovjednika OGIP-a pukovnika Štefaneka zamjeniti gospodin NERMIN.

Brigadir Basarac sumnja u gospodina Nermina i traži da se hitno izvrši provjera za istoga. Navodno da je gospodin Nermin prije bio u Obavještajnoj upravi u GŠHV.

Dokument br. 19 Prilog : Linije zapovijedanja ne funkcioniraju (www.slobodanprljak.com)

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
ZEMLJOVID - 1 : 200000
OG-IP
108
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
105.HVO
Srba.
27
2.(-1)
11.dubi.
Osinj.
TG-3
16.kraji.
DERVENTA
103
HVO
3A
HV
101
105
Krnji.
Vučja.
MUP.Kn.
2/6. san.
VP 1.KK
MODRIČA
1KK
Doboj
OGD
DOBOJ
Ozren.
Teslić.
111
ABiH

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 28.06. 1992. GODINE
VRS ZAUZELA MODRIČU, KOTORSKO...
139
104
HVO
106
HVO
Prnja.
2
2.kraji.
43.prije.
2.pos.
3
1
107
HVO
108
HVO
1.pos.
SAVA
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

Fotografija br. 56 Posada tenka 102. br. HVO (Foto: ustupio Tomislav Božić)

Cijelu općinu Odžak, 15 dana, branilo manje od 1000 boraca

Po gubitku Modriče, hrvatsko-muslimanske snage (s narodom) su se izvukle na lijevu obalu r. Bosne, a potom preko Odžaka i Bosanskog Broda u Slavonski Brod. Dakako, s pripadnicima 105. (modričke) br. HVO povukao se i velik broj boraca 102. (odžačke) brigade. Od 29. lipnja do 15. srpnja, na području općine Odžak neprijatelju su otpor pružale snage 102. br. HVO jačine jedne ojačane bojne i snage 105. br. HVO jačine jedne satnije.[342]

> Na odžačkoj bojišnici jak pritisak na 102. br. HVO u rajonu Pećnika i Jakeša. U toku organiziranje crte obrane na lijevoj obali r. Bosne na potezu Bećirovac - Dobor - Gornje Polje snagama 105. br. HVO koja se pokušava srediti.[343]

Topništvo nije u stanju izvršiti zadatak

Zapovjedništvo OGIP je zapovjedništvu IZM GSHV Đakovo dostavilo *„Izvješće o stanju topničkih postorjbi u OG „Istočna Posavina“*

> Neprijatelj je na cjelokupnoj zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina' u napadnim aktivnostima. Naše postrojbe trpe snažni pritisak pješadijskih i oklopnih postorjbi neprijatelja. Izložene su snažnoj topničkoj vatri. I u ovoj situaciji od topništva OG traži se

[342] Prema kazivanju Zapovjednika102. i 105. br. HVO, autoru.
[343] OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvu OZ Osijek, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-155, Slavonski Brod, 29.06.1992. god.

i očekuje da svojim djelovanjem zaustavi neprijatelja. Ovaj zadatak topništvo nije u stanju izvršiti zbog sljedećeg:
Popunjenost naših postrojbi minama 60 i 82 mm ravna je nuli. Zbog toga pješadijske postrojbe zahtijevaju da težim oruđima izvršavao zadatke namijenjene navedenim kalibrima.
MB 120 mm na bojištu ima dovoljno, ali njihova popunjenost kreće se od 0 (nula) do 0,2 BK (borbeni komplet).
Za oruđe kalibra 76 mm (ZIS, B1) projektili se broje na komad. Navedenih oruđa ima dosta ali zbog totalne nestašice streljiva gotovo su van upotrebe.
Oruđa kalibra 122 mm (D30), 130 mm i 152 mm za koja ima streljiva nema dovoljno da bi kvalitetno pokrilo bojište. Pojedina baterija se dijeli na tri pravca djelovanja. Oruđa koja posjedujemo zbog količine ispaljenog streljiva spremna su za generalni remont.
Održavanje oruđa na VP težih kalibara je nedostatno. OG ne raspolaže sa odgovarajućim VES-ovima i sredstvima, a OZ nije dovoljno ažurna u izvršenju naših zahtjeva. Trenutno od dva samohodna oruđa S01 122 mm 'GVOZDIKE' tri oruđa su u kvaru. Tehnička pomoć OZ je tražena u više navrata. Na kraju je na VP došao majstor puškar, a ne artiljerijski majstor.
OG se pridodaju oruđa koja su davno bila spremna za rashod (samohotke 90 mm M 36) sa nedostatnom količinom streljiva. Primjer četiri oruđa iz 136. br. HV sa 40 TF projektila. Pridodane topničke postrojbe nisu spremne da izvršavaju borbene zadatke na desnoj obali rijeke Save. Spremno ostavljaju oruđa što rezultira neadekvatnom primjenom istih zbog zbrdazdola skupljenih posada ili im se nalaze VP (vatreni položaji) sa lijeve obale te nisu dovoljno iskorištena.
Pojedine postrojbe permanentno zahtijevaju da im se dijelovi veoma oskudnog topništva OG direktno pridodaju, a niti po bilo koju cijenu ne žele svoja sredstva uvezati u organiziranu shemu vatre OG.
Topništvo OG organizirano je u dvije cjeline dva IZM topništva, zapad-Kostreš i istok-Odžak. Sa raspoloživim oruđima i streljivom maksimalno pokrivamo teritoriju.
Dolazi do pojave dvojnog pa čak i trojnog zapovjedništva na pojedinim pravcima što maksimalno usložnjava djelovanje topništva.
Dolazi do samovoljnog ulaska i izlaska postrojbi, nepoštovanja zapovijedi, nekoordiniranog zapovijedanja VP sa OG tako da se na pojedinim pravcima nepotrebno gomilaju sredstva, a drugi pravci ostaju nepokriveni.
Topničke postrojbe koje su uključene u OG nisu formacijski popunjene (2 MAD 50% , topništvo 108. brigade ZNG 63%)
Javlja se revolt i osjećaj ostavljenosti u postrojbama topništva koje djeluju na desnoj obali Save jer od osnutka OG isto ljudstvo izvršava borbene zadatke.
Zbog prethodno navedenog, a u cilju poboljšanja učinkovitosti topništva OG **hitno je potrebno:**

1. **Osigurati minimalne količine streljiva** (istaknuo J.Z.)

za MB 60 mm	8.000 kom
za MB 82 mm	5.000 kom
za MB 120 mm	3.000 kom
za top B-1 76 mm	1.000 kom
za top ZIS 76 mm	1.000 kom
za haubicu 122 mm M 38	800 kom
zaLRL128mm	600 kom
za top 155 mm	400 kom
za haubica 203 mm	200 kom

2. **Poslije ovakve popune osigurati konstantno dotok streljiva za sve kalibre.** (istaknuo J.Z.)
3. Osigurati slijedeće topničke bitnice sa ljudstvom koje je spremno prijeći rijeku Savu:
   bat.haubica 105 mm
   bat.haubica 122 mm D30 ili GVOZDIKA
   bat.topova 130 mm
   bat.haubica 152 mm sa minimalno 3 BK streljiva.
4. Izvršiti popunu bitnica prema formaciji.
5. Inzistirati od pretpostavljenog zapovjedništva na poštivanju zapovijedi i subordinaciji postrojbi.
6. Učiniti sve da se ibjegne dvojno i trojno zapovjedništvo.[344]

30. lipanj 1992.

Teško stanje u rejonu Pećnik - Jakeš

Tijekom dana su vođene žestoke borbe na derventskom ratištu, gdje je napadaču uništeno četiri tenka, a jedan zarobljen. *„Naše crte oko Podnovlja stabilne. Teško stanje u rejonu Pećnik - Jakeš gdje demoralizirane postrojbe 102. odžačke brigade bez pomoći 105. modričke brigade nastoje zadržati daljnji prodor neprijatelja prema Odžaku.* ***Bez značajnije pomoći, teško će održati položaj.“***[345] (istaknuo J.Z.)

U Bosanski Brod na most ponovo je došlo oko 500 branitelja Modriče sa naoružanjem (zolje, minobacači) zahtijevajući da pređu most na Savi i da bježe u Slavoniju, **jer nema organizacije nikakve u obrani Bosanske Posavine**. Vojna policija ih je vratila na položaje za koje oni kažu da **uopće ne znaju što brane i napadaju s tih položaja**. (istaknuo J.Z.) Obranu Modriče vodio je Perija Stanić (bivši pripadnik Legije stranaca) koga se najviše optužuje i napada zbog loše organizacije i pada Modriče u ruke agresora.[346]

01. srpanj 1992.

Jaki srpski napadi na derventskom bojištu

Tokom cijelog dana aktivna djelovanja na južnom dijelu Derventske fronte i TO: avijacija, topništvo, oklopne snage i pješaštvo. Ugrožena linija obrane južnog dijela kao i grad Derventa. Snage 103. br. HVO dezorganizirane, prisutno izuzetno jako psihološko - propagandno djelovanje koje nailazi na plodno tlo u postrojbama HVO. Činimo sve što je u našoj mogućnosti, da ponovno organiziramo postrojbe na liniji obrane : Karaula, Bubali, Jukići, Žirovine.[347]

VRS osvojila Plehan

Nakon zauzimanja Modriče, srpske snage iz sastava Taktičke grupe 3. zauzele su 01. srpnja Plehan.[348]

Zapovjednik TG-3, pukovnik, Slavko Lisica:

---

344 www.slobodanpraljak.com

345 OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-01 Ur. broj: OG-17/92-156, Slavonski Brod, 29.06.1992. god.

346 SZUP, Načelnik Radoslav Bego - Informacija broj 75/197 od 03.07.1992. god.

347 OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-169, Slavonski Brod, 01.07.1992. god.

348 „Bez izgubljene bitke“, Srpska vojska, 15. 7. 1993., 11; „Put života“, Krajiški vojnik, juni 1994., 34. Preuzeto, Davor Marijan, n.d. str. 186.

> Krnjinska i Vučjačka brigada već su bile izbile u širi rejon Plehana i uspjele da ga zauzmu u munjevitom naletu. Plehan je bio samostan ozloglašen kao rasadnik ustaštva. U drugom svjetskom ratu pao je poslije Berlina. Teško je opisati šta je za narod, srpski narod, u derventskom kraju pa i šire, značio pad Plehana. To se, jednostavno, ne može ni sa čim porediti. Pao je Plehan, pao je kamen sa srca. Mnogima. Svakom Srbinu sa ovih prostora. Pad Plehana za ustaše i zelene beretke bio je pad simbola u koji su se zaklinjali i time je njihov moral bio poljuljan do temelja.
> Uspjeli smo da izbijemo na Obodni kanal. Bitke su vođene za svaku kotu, put, kuću. Teren je bio vrlo nepogodan za izvođenje napadnih dejstava. Ne zna se šta je sve prepreka. Svaka šumica, čak i svako drvo, šipražje, kukuruzi, visoka trava, rasute kuće po ravnici - sve je sada bilo prepreka.[349]

Dakle, ogroman pritisak VRS u naletu probijanja *koridora*, s jedne strane, te napuštanje bojišta najelitnijih postrojbi HV (3.“A“ br., 123. i 127. br. HV), s druge, uzrokovali su kod pripadnika HVO osjećaj kako su izdani, napušteni i ostavljeni na milost i nemilost daleko nadmoćnijeg neprijatelja.

Budući se za zapovjednike postrojbi koje su napuštale bojište (Basarac, Dečak, Kalić …), ne može reći kako su kukavice, vjerojatno su postupali u skladu sa zapovijedima *mjerodavnijih* od pukovnika Vinka Štefaneka i generala Petra Stipetića.

Isključivo zahvaljujući *dragovoljačkoj* koncepciji obrane Bosanske Posavine i analogno tome *samoupravnom* ponašanju, kako zapovjedništava tako i pripadnika postrojbi, možemo se susresti sa sljedećom vojnom korespondencijom:

Neizvršavanje zapovjedi od strane 106., 107. i 132. br. HV

> U svezi Vaše zapovijedi Ur.br. 1076/5-01-92-1 od 30.06. 1992. god. izvješćujemo Vas da su do sada zapovjedništva bataljuna iz sastava 107. br., 106. br. i 132. br. HV izvršile izviđanja predviđenih rajona upotrebe.
> Potvrdu konkretnog angažiranja u navedenom roku borbene spremnosti sa njihove strane nemamo. Mišljenja smo da navedene postrojbe neće biti spremne za angažiranje u navedenom roku, te od Vas tražimo da inzistirate na poštivanju zapovijedi.[350]
> Situacija na Derventskom ratištu i dalje je kritična na međuprostoru Rabić - Karaula gdje neprijatelj silovito napada i lagano napreduje. I dalje po zapovijedi o angažiranju snaga nema realizacije, a na osnovu naših saznanja niti će biti realizirane zapovijedi o angažiranju 132. br. HV, 106., i 107. br. HVO.
> Iz današnjeg razgovora sa 136. br. HV koja je danas također na izviđanju, ne može se ništa bolje očekivati. **Cijenimo da će razvoj situacije ovakvim odnosom prema neizvršavanju zapovijedi izmijeniti potpuno odnos snaga, a teritorij će se morati napustiti bez daljnje borbe zbog gubitaka i iscrpljenosti.** (Istaknuo J.Z.) Stanje u rajonu Pećnika i Jakeša trenutno stabilizirano. Na crti obrane Šamačke i Oraške brigade nema promjena, a niti značajnih aktivnosti.

---

[349] Slavko LISICA, „Komandant po potrebi“, preuzeto: http://vidovdan.org

[350] OGIP, Dežurni operativni, puk. Berislav Jezidžić - OZ Osijek, IZM Đakovo, Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-174, Slavonski Brod, 02.07.1992. god.

Na teritoriji Gradačca neprijatelj vrši pritisak sa svih strana, ali crta obrane nije promijenjena.[351]

Predviđeno realiziranje zapovijedi o angažiranju svježih snaga iz HV postrojbi još (18,00 sati) nije realizirano niti pismeno potvrđeno o kretanju ili nekretanju na zadatak.[352]

Opstojnost Bosanske Posavine, a samim time i sigurnost Slavonskog Broda dovedena je zadnjih dana u pitanje. (istaknuo J.Z.) Ako uspije agresorova namjera da spoji Banja Luku sa Beogradom, imat će koridor za dovlačenje pojačanja i logistike.[353] Nakon toga ostaje samo Bosanski Brod, koji se neće moći obraniti, jer domaće branioce sve više hvata panika.[354]

03. srpanj 1992.

U kompletnoj zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina' stanje je dosta teško. Domaće snage su demoralizirane posljednjim uspjesima neprijatelja. Gotovo na svim (a posebno na derventskom) područjima potrebna je intervencija postrojbi HV.[355] (istaknuo J.Z.)

Postrojbe HV se „izvlače“ ili „izviđaju“

Budući su se postrojbe HV ili „izvukle“ (3.“A“, 123. i 127. br. HV) s bojišta ili ga „izviđaju“ (132. i 136. br. HV), zapovjednik Slavonskog bojišta, general Petar Stipetić, izravno (svojim zapovijedima) sudjeluje u preustroju HV. Taj posao bi, trebala biti primarna zadaća brigadira Vinka Vrbanca, kao zapovjednika OZ Osijek i „servisera“ OGIP i zapovjedništva Slavonskog bojišta. Dakle, brigadir Vrbanac bi trebao postrojbe osiguravati, a general Stipetić njima zapovijedati, a ne obrnuto.

General Stipetić, ostavljen „na cjedilu“ od strane GS HV i OZ Osijek, jer mu nisu osigurali potreban broj pouzdanih postrojbi HV, čini jedino što mu je preostalo - zapovijeda slavonsko-brodskim postrojbama:

Samostalni bataljun 139. br. HV odmah dovesti u punu borbenu spremnost i pretpočiniti 157. brigadi HV, kao njen 4. bataljun.

Zapovjednik bataljuna javit će se zapovjedniku 157. brigade HV do 13,00 sati 03.07. 1992. god. radi prijema zadatka.

Najdalje do 16,00 sati 03.07.1992.god. bataljun mora biti spreman za borbeno djelovanje.

Ostalo ljudstvo 139. br. HV hitno podijeliti 108. i 157. br. prema ranijem dogovoru.[356]

---

351 OGIP, Dežurni operativni, puk. Ivan Đurić - OZ Osijek, IZM Đakovo, Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-175, Slavonski Brod, 02.07.1992. god.

352 OGIP, Dežurni operativni, puk. Ivan Đurić - OZ Osijek, IZM Đakovo, Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-176, Slavonski Brod, 02.07.1992. god.

353 Smiljan Reljić, 02.07.'92. ne zna kako je koridor probijen 26.06.'92. - **ili?**

354 SZUP, pomoćnik MUP, Smiljan Reljić - dr. Franjo Tuđman, predsjednik RH, dr. Franjo Gregurić, predsjednik Vlade RH, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka,ministar unutarnjih poslova RH, Ivan Jarnjak, Željko Tomljenović, zamjenik ministra unutarnjih poslova, Informacija o stanju na Bosansko-Brodskom ratištu, Ur.broj: 80/344, Zagreb, 02.07.1992. god.

355 OGIP, Dežurni operativni, puk. Berislav Jezidžić - OZ Osijek, IZM Đakovo, Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-179, Slavonski Brod, 03.07.1992. god.

356 OGIP, Zapovjednik Slavonskog bojišta, gen. Petar Stipetić - Zapovjedniku 139. br. HV, Zapovijed za predpočinjavanje, Klasa: 8/92-01, Broj : OG-01/92-180, Slavonski Brod, 03.07.1992.god.

Vojska RS osvojila Derventu

04. srpanj 1992.

Značajnija borbena djelovanja neprijatelj je imao na derventskom bojištu gdje pokušava presjeći komunikaciju Derventa - Bosanski Brod u s. Polje u čemu je djelomice uspio. **Naše snage sastavljene od domaćeg ljudstva** (istaknuo J.Z.) pokušavaju povratiti izgubljene pozicije u tom rajonu te konsolidirati obranu.[357]

Fotografija br. 57 Grad Derventa (http://gdb.rferl.org)

[357] OGIP, Dežurni operativni - OZ Osijek, IZM Đakovo, Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-197, Slavonski Brod, 04.07.1992. god.

Načelnik topništva OGIP je zapovijedio da raketna bitnica POLO M 83, 19. MPOTD, preda borbena vozila na korištenje OGIP, a ljudstvo vrati u matičnu bazu, zbog odbijanja da borbeno djeluju u interesnoj zoni OGIP.[358]

Pukovnik Slavko Lisica na Plehanu

Koncentracijom vatre i manevrom, oslobođena je Derventa. Komandno mjesto Taktičke grupe - 3 premješteno je na Plehan.
Moral boraca i samopouzdanje bilo je na visini. Uskoro smo izbili na obodni kanal. Neprijatelj je bio u povlačenju. Moje naređenje je bilo prijeći u gonjenje. Međutim, borci su bez komande stali na liniji ispred Bijelog Brda… Komandno mjesto Taktičke grupe - 3 već je u selu Kulina, gdje će i ostati do oslobođenja Broda…
Da bi povećao vatrenu moć brigade, drugu oklopnu brigadu raspoređujem po bataljonima ili četama - Krnjinskoj, Vučjačkoj i Osinjskoj brigadi. Svi komandanti su bili oficiri oklopno-mehanizovanih jedinica, te sam bio ubjeđen da će stručno upotrebiti iste. Nešto sam ostavio u rezervi Komande Taktičke grupe - 3.[359]

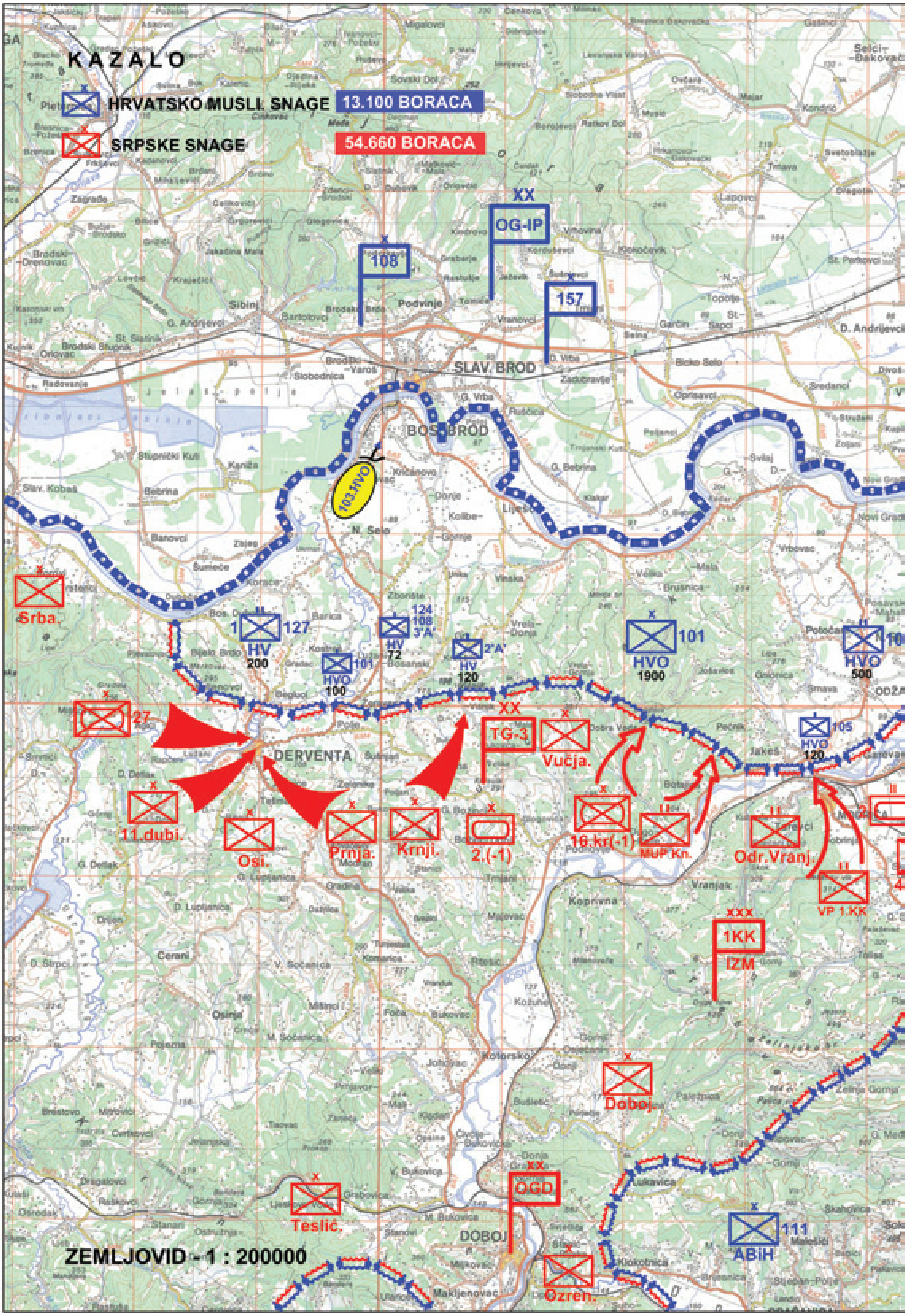
Fotografija br. 58 Crkva i samostan sv. Marka, Plehan prije miniranja od strane srpskih snaga 1992. godine.

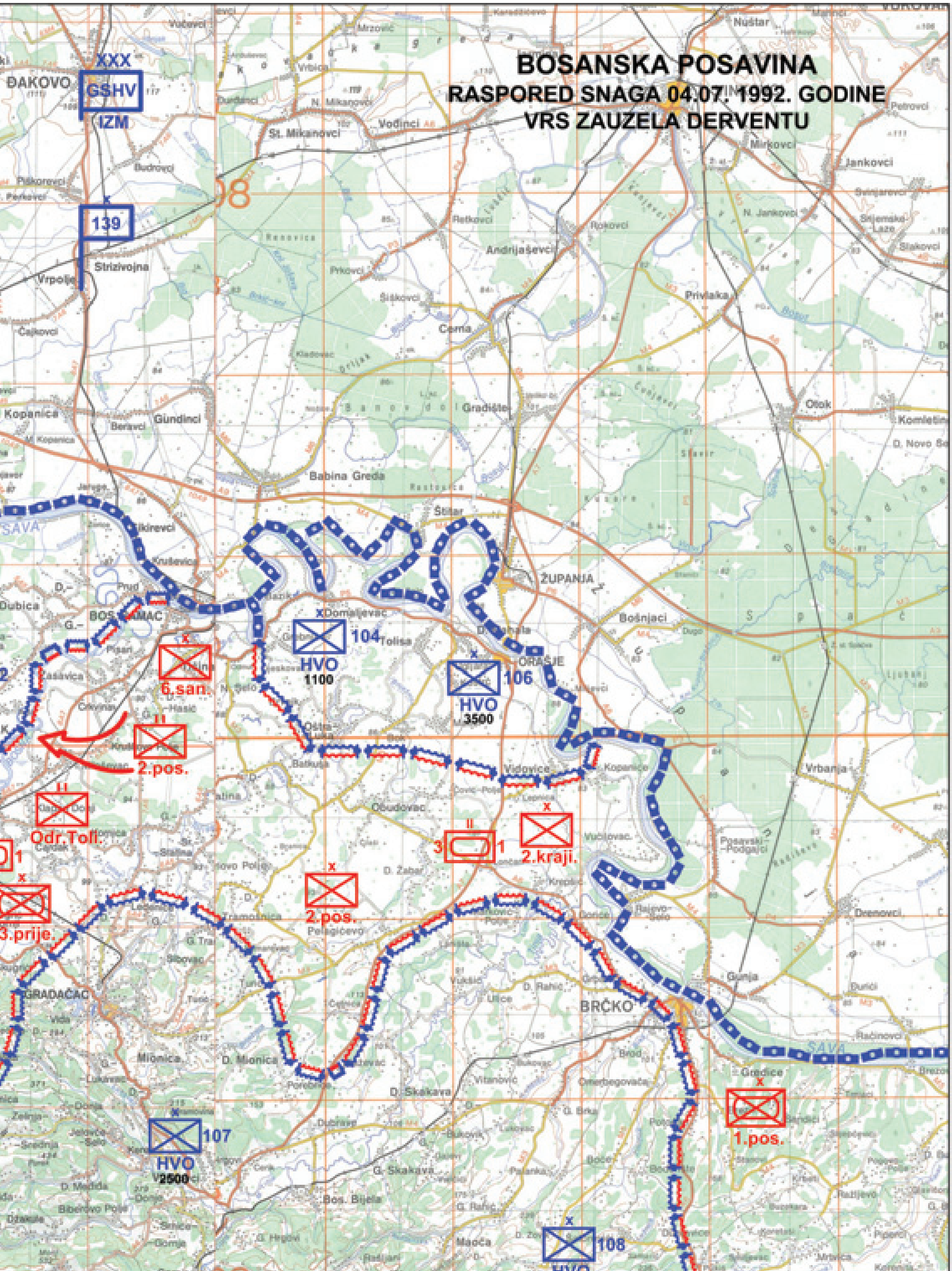
Da je nastavio s „gonjenjem“ puk. Lisica bi izbio na rijeku Savu, u Bosanskom Brodu, kad i puk. Simić u Novom Gradu (16.srpnja, '92.). Naime, u borbenom poretku hrvatsko-muslimanskih snaga, neposredno nakon pada Dervente, na bojišnoj crti dugoj 60 km (Bijelo Brdo - Begluci - Žeravac - Višnjik - Gornja Vrela - Bandera - Pećnik - Jakeš - r. Bosna - Prud), nalazilo se samo 3000 obeshrabrenih boraca HV i HVO (50 na jedan kilometar), nasuprot 39.660 euforičnih boraca VRS, u naletu. Dakle, pored ogromne nadmoći u MTS-u, odnos snaga u borcima je bio 13:1 - u korist VRS.

[358] OGIP, Načelnik topništva, puk Josip Kecerin - 19. MPOTD, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-193, Slavonski Brod, 04.07.1992. god.
[359] LISICA, „Komandant bez potreba“, str. 16. i 21.

Fotografija br. 59 Tiskovna konferencija vodstva HVO Bosanske Posavine i SO Slavonski Brod. S lijeva: **Iko Stanić**, **Filip Ević**, **Petar Jurišić**. U pozadini („predsjedavaju“ s lijeva) **Mijo Anić**, **Frano Piplović**, **Jozo Meter** i **Vinko Begić**. Prvi s desna Ivan Brizić. (Foto: Darko Janković)

KAZALO
HRVATSKO MUSLI. SNAGE
13.100 BORACA
SRPSKE SNAGE
54.660 BORACA
ZEMLJOVID - 1 : 200000
108
OG-IP
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
103.HVO
Srba.
127
HV
200
124
108
3'A'
HV
72
101
HVO
100
2'A'
HV
120
101
HVO
1900
HVO
500
105
HVO
120
27
DERVENTA
TG-3
Vučja.
11.dubi.
Osi.
Prnja.
Krnji.
2.(-1)
16.kr(-1)
MUP Kn.
Odr.Vranj.
VP 1.KK
1KK
IZM
Doboj
Teslić.
OGD
DOBOJ
Ozren.
111
ABiH

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 04.07. 1992. GODINE
VRS ZAUZELA DERVENTU
XXX
GSHV
IZM
139
104
HVO
1100
106
HVO
3500
6.san.
2.pos.
Odr.Toli.
3.prije.
2.pos.
2.kraji.
107
HVO
2500
108
HVO
3000
1.pos.
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak
ĐAKOVO
ŽUPANJA
ORAŠJE
BRČKO
GRADAČAC
SAVA

Uvođenje „jakih snaga“ HV-a

06. srpanj 1992.

Na derventskoj bojišnici u borbu su uvedene: bojna 127. br. HV, satnija 2. 'A' br. ZNG i miješana satnija 108. br. HV pojačana dragovoljcima iz 3. 'A' br. ZNG. Satnija iz 109. br. HV je bila u fazi uvođenja. U toku uvođenja snaga HV poginuo je jedan, a ranjena su četiri vojnika. Utvrđivana je crta obrane kao i pričuvna crta na Obodnom kanalu.[360]

Na traženje zapovjednika Slavonskog bojišta, generala Petra Stipetića, dežurni operativni u OGIP, Branko Tubić, izvijestio je o zaposjedanju crte obrane:

1. Dio postrojbe 157. br. HV koji se juče vratio iz očekujućeg reona s. Novo Selo, još uvijek je u Slavonskom Brodu. Obećano da će se pripremiti i izvijestiti kada budu spremni na zadatak.
2. Grupa dobrovoljaca „Vukovarske“ br. - 30 boraca priključeno je izviđačkom vodu 108. br. HV koji je ojačan sa grupom 4/108. br. i zajedno broje 72 borca. Istoj formiranoj postrojbi priključit će se 26 dobrovoljaca upućenih po zapovijedi 3. br. 'A'. Ova postrojba (jačine satnije) posjela je liniju iza potoka Lješnica u s. Bosanski Lužani zapadno od tt. 104 (most na komunikaciji). Desni susjed im je satnija 3/101. br. HVO i zajedno posjedaju liniju u s. Lužani Bosanski - most tt. 104 - lijevo tt. 106.[361]

Iz načina na koji OGIP mora formirati ratnu postrojbu (u ovom slučaju jačine jedne satnije) za uvođenje u borbeni poredak vidljivo je koliko je Hrvatska zainteresirana za ovo ratište, odnosno vidljiva je sudbina tog ratišta. Naime, ovako sastavljena postrojba, koja nema ni minimum zajedničke obuke niti minimum zajedničkog borbenog iskustva, ne može imati neophodno unutrašnje međusobno povjerenje. Ako želite imati nesiguran dio borbenog poretka, uvedite u njega ovako sastavljenu postrojbu - *dragovoljačko-samoupravljačku.*

Dakle, zapovjednik OGIP pukovnik, Vinko Štefanek i njegovi suradnici imaju nemoguću misiju - obraniti Bosansku Posavinu, ali, bez javne političke potpore vrhovništva, bez dovoljno obučenih i u skladu sa strukom ustrojenih postrojbi, te bez minimalno potrebnih materijalno tehničkih sredstava (MTS).

Pored toga što nema dovoljno obučenih i u skladu sa strukom ustrojenih postrojbi, zapovjednik OGIP nema niti mogućnost nesmetanog zapovijedanja. Naime, on je često prisiljen „zahtijevati“, „upozoravati“, „predlagati“ i „moliti“, te za svoje zapovijedi tražiti i supotpis nadređenih (gen. Stipetića), jer samo potpis zapovjednika OGIP ponekad, očito, nije bio dovoljno autoritativan. Kako je funkcionirala subordinacija[362] vidljivo je iz narednog dopisa zapovjednika OGIP - IZM GSHV u Đakovu:

---

[360] OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-214, Slavonski Brod, 06.07.1992. god.

[361] OGIP, Dežurni operativni, Branko Tubić - IZM Osijek, Đakovo, Izvješće o posjedanju linije obrane, na Vaše traženje, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-209, Slavonski Brod, 06.07.1992. god.

[362] Potčinjavanje mlađeg starijem; podčinjenost, podređenost, podložnost, podvrgnutost…, Bratoljub Klaić, *Veliki rječnik stranih riječi, Zora*, Zagreb 1974. str. 1253.

Zapovjedništvo OGIP bez autoriteta

1. Temeljem Vaše Zapovijedi (…) izdali smo **zahtjev** 131. br. HV za angažiranje u svojoj zoni odgovornosti.
   Temeljem zapovijedi Ur.br: 001-92/02 zapovjedništva 'GORA' od 23. 6. 1992. g. po liniji zapovijedanja nismo mogli izdati *zapovijed* već *zahtjev*, jer ista postrojba (131. br. HV) je u istom nivou kao i OG 'Istočna Posavina', stoga Vas *molimo* da izdate **zapovijed** 131. br. HV.
2. Bataljun/122. br. HV je izvršio izviđanje linije obrane u rajonu s. Grebnice koju posjeda 1/108. br. HV sa zadatkom preuzimanja linije obrane tokom 07.07.1992. u jutarnjim satima.
   Kako nemamo informaciju da je 122. br. primila zapovijed od Vas za angažiranje u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina' isto bi trebalo zapoviješću regulirati kako ne bi došlo do nesporazuma. Zapovijed o angažiranju u našoj zoni odgovornosti traži 122. br. HV.
3. Temeljem zapovijedi (…) postrojbe pod zapovjedništvom OZ Osijek dužne su tom zapovjedništvu dostavljati izvješća. Kako postrojbe HV brigada dostavljaju izvješća OG 'Istočna Posavina', a ista OG je pod istim zapovjedništvom u istom nivou zapovijedanja, molimo Vas da zapoviješću stavite van snage sve ranije izdane zapovijedi koje su u suprotnosti sadašnje postavljene vertikale zapovijedanja.
4. Temeljem zapovijedi … od IZM OZ Đakovo, postrojbe HV pod točkom 4 trebaju dostavljati izvješće u OG 'Istočna Posavina'. Navedene postrojbe pod točkom 4 su pod zapovjedništvom OZ Osijek (IZM OZ Osijek), a dijelovi tih postrojbi HV nisu konstantno angažirani u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina', a niti im OG 'Istočna Posavina' zapovijeda, izuzev dijelova koji zapoviješću budu pretpočinjeni OG 'Istočna Posavina'. OG 'Istočna Posavina' dostavlja Izvješće za kompletnu svoju zonu odgovornosti na lijevoj obali r. Sava.
   Molimo Vas da zapoviješću regulirate izbacivanje nepotrebne papiromanije, jer smatramo da glavnina postrojbe ili cijela postrojba HV (brigada) koja nije angažirana u našoj zoni odgovornosti ne dostavlja izvješće OG 'Istočna Posavina' u kojem izvještava o stanju vozila i mobiliziranih - demobiliziranih u svojoj postrojbi. Smatramo da je potrebno biti operativniji u izvršavanju konkretnih borbenih zadataka.[363]

Zapovjednik Slavonskog bojišta, general Petar Stipetić je OG „Istočna Posavina“ izdao

ZAPOVIJED
za grupiranje topničkih postrojbi
Topništvo za podršku:

1. Formirati mješoviti topnički divizion privremenog sastava i to:
   - Zapovjedništvo
   - bitnica topova 130 mm 5 oruđa
   - bitnica SVLR 122 mm od 3 oruđa
   - bitnica SVLR 122 mm BM 21 od 3 oruđa

Zapovjedno mjesto mtd u rajonu s.Kopanica.
Za zapovjednika određujem bojnika Ljucović Dušana, a za njegovog zamjenika bojnika Gelu Tomislava. Zap. mtd formirati će zapovjedništvo diviziona u dogovoru sa Načel

[363] OGIP, Zapovjednik - IZM OZ Osijek, Klasa: 035-01/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-213, Slavonski Brod, 06.07.1992. god.

nikom topništva Slavonskog bojišta. Logitstičku podršku pruža OG „Istočna Posavina“.

2. Mješoviti topnički divizion izvršava zadaće neposredno dobivene od Zapovjednika Slavonskog bojišta ili Načelnika topništva u njegovoj odsutnosti.
3. Prijedlog za uporabu diviziona kao cjeline ili po dijelovima daje Načelnik topništva Slavonskog bojišta ili po zahtjevu OG „Istočna Posavina“.
4. OG „Istočna Posavina“ kao topničko ojačanje za podršku dodjeljuje se:
   - bitnica th 152 mm D-20 iz sastava 2.mad-a u rajonu s.Štitar
   - vod th 152 mm D-20 iz sastava 3.mad-a sada sa VP u rajonu s.Kaniža
   - od topova 155 mm iz sastava 3.mad sada sa VP u rajonu Migalovci
   - vod haubica 203 mm iz sastava 2.mad sada u VP u rajonu s.Sikirevci
   - bitnica haubica 105 mm iz sastava 131 .br. HV sada u rajonu s.Bošnjaci

   Navedene postrojbe izvršavaju zadaće po planu uporabe OG „Istočna Posavina“. U tom smislu Zapovjedništvo OG „Istočna Posavina“ izraditi će plan djelovanja topništva pod svojim neposrednim zapovjedništvom.
5. Pod neposredno zapovjedništvo taktičkih grupa kao topničko ojačanje dodjeljuje se:
   a) Taktička grupa Zapad:
      - bitnica haubica 122 mm M-38 iz sastava 108.br. HV sada sa VP u rajonu s.Ročevo
      - bitnica topova 76 mm M-42 iz sastava 108.br.HV sada sa VP u rajonu s.Stupnički Kuti
      - bitnica MB 120 mm iz sastava 108.br. HV sada sa VP u rajonu s.Čelaruše
      - bitnica LRL 128 mm (8 lansera) iz sastava 108.br. HV sa VP u rajonu s.Koraće
      - jedno odjeljenje haubica 203 mm iz sastava 121.br. HV sada sa VP u rajonu s.Siće
      - topničke postrojbe brigada HVO grupirati po bataljunima brigada

   b) Taktička grupa Sjever:
      - bitnica th 152 mm D-20 iz sastava 2.mad-a sada sa VP u rajonu s.Vrbovac
      - bitnica haubica 122 mm "Gvozdika" iz sastava 122.br. HV sada sa VP u rajonu s.Vrbovački Lipik
      - vod haubica 122 mm D-30 iz sastava 125.br.HV
      - topničke postrojbe br.HVO grupirati po bataljunima brigada

   c) Taktička grupa Istok:
      - bitnica MB 120 mm iz sastava 157.br. HV sada sa VP u rajonu Kruševica
      - bitinica MB 120 mm iz sastava 131 .br HV sada sa VP u raojnu Miljevci
      - bitnica MB 120 mm iz sastava 104.br. HVO sada sa VP u rajonu Bazik
      - topničke postrojbe brigada HVO grupirati po bataljunima brigada

   Navedene postrojbe izvršavaju zadaće po planu uporabe zapovjedništava taktičkih grupa. U tom smislu zapovjedništva taktičkih grupa izraditi će planove djelovanja topničkih postrojbi pod svojim neposrednim Zapovjedništvom.

   Uporabu topničkih postrojbi isključivo vršiti po odobrenim ciljevima i planiranjem vatri. Gađanje ciljeva odobravaju zapovjednici po nivoima zapovijedanja.[364]

Pored zapovijedi za grupiranje topničkih postrojbi, zapovjednik Slavonskog bojišta je izdao i zapovijed o načinu logističkog osiguranja OG „Istočna Posavina“.

[364] www.slobodanpraljak.com

1. Za nositelja logističkog osiguranja svih postrojbi u zoni odgovornosti OGIP, osim 157.br. HV, određujem 108.br. HV.
2. Logističku 108.br. HV kadrovski i materijalno ojačati iz sastava 139.br.HV, a prema stvarnim potrebama.
3. Stalne kapacitete 139.br.HV (radionice, skladišta), motorna vozila i druga MTS koja nisu demobilizirana ili su izvan funkcije motoriziranog bataljuna 139.br. HV, staviti u nadležnost 108.br.HV.
4. OGIP objedinjene zahtjeve postrojbi slati će i rješavati direktno preko CLOB Borongaj -Zagreb, a po potrebi, tražiti pomoć i od LoB OZ Osijek.
5. Na temelju ove zapovijedi, zapovjedništvo OGIP izraditi će shemu logističkog osiguranja postrojbi u svojoj zoni odgovornosti.[365]

07. srpanj 1992.
VRS osvojila Jakeš

Zapovjednik OGIP je zapovjedio zapovjedniku 122. br. HV, da snagama jedne pješačke bojne u toku dana, preuzme od 1/108. br. HV crtu na bosansko-šamačkoj bojišnici, i u sudjelovanju sa 104. br. HVO organizira odsudnu obranu.[366]

Tijekom dana srpske snage su zauzele selo Jakeš istočno od Odžaka i pojačali pritisak na selo Pećnik kako bi na taj način prišli Odžaku s istočne strane.[367] Osim toga, zauzele su Gornji Višnjik i groblje kod Grka, sa namjerom proboja preko Kladara na rijeku Savu, s čime bi okružile Bosanski Brod sa istočne strane. Međutim, hrvatsko-muslimanske snage su *„snažnim protuudarom, odbacile agresora, koji je morao napustiti prethodno zauzeti Gornji Višnjik“*.[368]

Profesionalna ili domobranska vojska?

Zbog predstojeće demobilizacije 54.916 vojnika, dočasnika i časnika pričuvnog sastava HV i zabrane uporabe Hrvatske vojske izvan RH, a posljedično tome neminovne katastrofe u obrani Bosanske Posavine na *dragovoljačko-samoupravnoj* osnovi, zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, „osobno“ piše načelniku GS HV:

> Tijekom 05. i 06. srpnja, a slično će se nastaviti i 07., pa i 08. srpnja, 1992.g., ojačavamo obrambenu crtu u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina'. Dio snaga osiguran je sa zapada, a drugi dio iz OZ Osijek. Međutim, problemi na koje pritom nailazimo su manje-više sistemske prirode i smatram da je potrebno istaći ih:
>
> 1. Velika većina vojaka i časnika smatrala je da će se dio postrojbi koji preostane poslije ove demobilizacije, ugovorom vezati za HV. Tad bi im se moglo zapovijedati i tad bi morali ići u bojeva djelovanja. Ovako su ostali dobrovoljci, koji brane svoj prag, svoju domovinu, te ne pomažu nikakvi argumenti.
> 2. Dio vojaka i časnika osjeća zamor i morat ćemo, one koji ostanu u HV što prije zamjenjivati sa novim borcima, koji još nisu bili mobilizirani.

[365] Isto
[366] OGIP, Zapovijed Zapovjednika, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-224, Slavonski Brod, 07.07.1992. god.
[367] OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-227, Slavonski Brod, 07.07.1992. god.
[368] SZUP, Informacija broj: 80/379, od 13.07.1992. god.

3. Materijalno osiguranje bojevih, pa čak i vježbovnih djelovanja nije adekvatno potre bi trenutka. To vojaci znaju, a časnici posebno ističu kao uvjet za borbu.
4. U samom ratu nije bilo vidno uočene razlike između djelatnog i pričuvnog sastava, pa ima nejasnoća glede sadašnjih razlika u plaćama i sl.
5. Novomobilizirani borci izbjegavaju dolazak u postrojbe HV na razne načine (bolešću, zauzetošću i sl.).
6. Pojava potpune opstrukcije akcija HV od strane političkih struktura.

Svi ovi razlozi mogu se tumačiti kao izlika za neučestvovanje u borbi, sad kad je kraj rata na vidiku, ali se zahtjev za potpisivanje ugovora ne smije prenapregnuti, jer, ostaće HV bez najboljih pripadnika (pogotovo u topničkim postrojbama) i boraca koji su htjeli vezati svoj poziv za HV.

Znači, smanjivanje brigada na TG i bataljune „B", neće pridonijeti učinkovitosti i efikasnosti HV, jer će i te postrojbe koje ostanu biti u statusu mobilizacije, a ljudi tako dugo mobilizirani, bez jasne daljnje perspektive i reguliranog statusa više ne žele borbu, pogotovo onu koja se izvršava van Hrvatske. Ljudi žele ugovor, jer on nosi i privilegije kojih sada ne uživaju, a godinu dana su u ratu.

I u tom pravcu treba tražiti mogućnost za angažiranje većih i jačih snaga, a i za održavanje stege i reda.

Dalje, odlazak u zonu odgovornosti OG 'Istočna Posavina', bez oznaka HV, u slučaju pogibije se objašnjava kao nesretni slučaj, prometna nezgoda, a ljudi žele i nakon pogibije biti tretirani kao hrvatski vojaci. (istaknuo J.Z.)

S obzirom da većina vojaka demobilizaciju kao stegovnu mjeru za neizvršenje vojne zapovijedi, smatra nagradom, onda moramo svjesno primijeniti tu mogućnost potpisa ugovora.[369]

Pri kraju operacije *koridor,* tijekom koje su postrojbe VRS zauzele Modriču i Derventu, te (neplanirano?) zaprijetile, u okruženju ostavljenimjsnagama 102. br. HVO i gradu Odžaku, Ministar obrane RH, Gojko Šušak, javno objavljuje svoju „Uputu".

Fotografija br. 60 Ministar obrane RH **Gojko Šušak** (u sredini) Predsjednik RH i Vrhovni zapovjednik HV dr. **Franjo Tuđman** (desno) Foto: http://images.google.si

[369] OZ Osijek, Vojna pošta br. 1076, Zapovjednik, brigadir Vinko Vrbanac - Načelniku GS HV, Osobno, Klasa:035-Ol/92-0l/01, Ur.broj:1076-0l/92-21, Osijek, 07.07.1992. god.

Uputa Ministra obrane RH svim zapovjedništvima Hrvatske vojske

Prilog br. 1

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
41000 ZAGREB

7.srpnja 1992.

UPUTA MINISTRA OBRANE SVIM ZAPOVJEDNIŠTVIMA HRVATSKE VOJSKE

Nije dozvoljeno ni jednom zapovjedniku slanje ili upotreba Hrvatske vojske izvan granica Republike Hrvatske. Svi koji to učine bez izričite zapovijedi Vrhovnog zapovjednika snosit će posljedice za svoje postupke. Ukoliko dobrovoljci iz hrvatskih postrojbi koji su rodom iz Bosne i Hercego vine žele ići na ratište i braniti svoje domove, zapovjednici ih ne smiju u tome zaustavljati

MINISTAR OBRANE
Gojko Šušak

Republika Hrvatska
Ministarstvo obrane
Zagreb

Dokument br. 20 Deset dana nakon proboja *koridora* VRS, osam dana nakon gubitka Modriče, tri dana nakon gubitka Dervente i sedam dana prije gubitka Odžaka, (u naletu srpskih snaga) Ministar obrane RH javno izdaje imperativnu „Uputu“ o zabrani uporabe HV-a izvan granica RH. (sic!) (www.slobodanpraljak.com)

08. srpanj 1992.

Odbijen napad u rajonu s. Žeravac i uništena dva tenka protivniku. Na odžačkoj bojišnici hrvatske snage su se povukle s Pećnika i Jakeša na pričuvne položaje.[370]

Zapovjedništvo 157. br. HV dobilo je od zapovjednika OGIP zadaću da do 12,00 sati 09. srpnja, 1992. god. izvrši premještanje zapovjedništva i jedinice u rajon N. Selo - Koraće i preuzme rajon obrane satnije 109. br. HV, na pravcu Grčko Groblje - Božića vis.[371] Zapovjednik OGIP je također izdao Zapovijed zapovjedništvu 135. br. HV da s 4. satnijom 1. bojne pojača snage 102. br. HVO u rajonu Burum i spriječi neprijatelja da izvrši forsiranje r. Bosna. Spremnost do 18,00 sati 09. srpnja, 1992. god.[372]

U nedostatku postrojbi za uporabu u „interesnoj zoni" zapovjednik OGIP „zahtjeva" od IZM OZ Osijek u Đakovu da u liniju obrane RH, na lijevoj obali r. Sava, uvede slavonsko-brodske domobrane, a da 139. br. HV (i 157. br. HV) oslobodi za uporabu u „interesnoj zoni".

> U svezi izdanih zapovijedi za postrojbe HV u sastavu OZ Osijek, a na osnovu potrebe za izvršavanjem pregrupiranja snaga radi angažiranja u interesnoj zoni
>
> ZAHTIJEVAMO
>
> Zonu odgovornosti na lijevoj obali r. Sava od s. Prud do s. Domaljevac, koju je imala 139. br. HV, trenutno, prema utvrđenom stanju, ne kontrolira kvalitetno niti jedna postrojba.
>
> Smatramo da je zbog problema koji dolaze pri nastojanju angažiranja HV postrojbi u interesnoj zoni, potrebno putem Stožera domobranstva navedenu zonu osigurati domobranskim postrojbama. /…/[373]

09. srpanj 1992.

VRS osvojila Pećnik

Na crtama bojišnice nije bilo pomaka, osim kod Odžaka gdje je stanje teško i traži uvođenje novih snaga. Srpske snage ušle su u Pećnik kod Odžaka, koji je prepušten nakon pada Jakeša, te sada napreduju prema Potočanima, Novom Gradu, od kuda imaju izlaz na rijeku Savu, kod mjesta Svilaj (kod Svilaja postoje rampe za pontonski most, a dno rijeke Save uređeno je za prohodnost amfibija). Zauzimanjem Pećnika, odsječeno je snabdijevanje obrambenih snaga Odžaka i prolaz za Modriču. Pećnik nije bio samo strateški važno mjesto za Bosansku Posavinu, već je to kota sa koje zračnom linijom do Đakova ima 15 km.

U toku dana vojska RS je ušla i u s. Modrički Lug. Napredovanje se pokušava zapriječiti vatrom topništva, što zbog nedostatka pješaštva ima slab učinak. Dio postrojbi HVO povuklo je civilno stanovništvo za sobom. Dio postrojbi vraćen je na crtu.[374]

---

370 OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-235, Slavonski Brod, 08.07.1992. god.

371 OGIP, Zapovijed Zapovjednika, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-230, Slavonski Brod, 08.07.1992. god.

372 OGIP, Zapovijed Zapovjednika, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-241, Slavonski Brod, 08.07.1992. god.

373 OGIP, Zapovjednik - IZM OZ Osijek, Đakovo, Zahtjev, Klasa: 080-09/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-232, Slavonski Brod, 08.07.1992. god.

Zapovjednik OGIP je izdao Zapovijed za obranu, kojom uvodi TG - 153 na crtu r. Ukrina - s. Žeravac, gdje ima sa susjednim postrojbama učvrstiti crtu obrane, spriječiti daljnji prodor protivnika, pregrupirati angažirane snage sa stvaranjem dubine linije obrane i stvoriti uvjete za protuudar po zaustavljanju napada. Gotovost za obranu: 11.07.1992. godine u 08,00 sati.[375]

Trenutni odnos snaga na bosanskobrodskoj bojišnici:

1. Neprijatelj formiran u TG - Doboj sastava: 329. mtbr.[376] ojačana 1 okb na liniji Derventa - Polje, Srpska Kninska br. (-1) ojačana sa 2 t.č. na liniji Žeravac - D. Višnjik, 1 b/TO - Podnovlje ojačan 1. t.v. na liniji D.Višnjik - Glog tt 351 nastavlja aktivno napadno djelovanje sa ciljem: izbiti na obodni kanal s. Bosanski Lužani - Unka - Vinska, ovladati širim rajonom pl. Vučjak razdvajajući snage 101. i 102. br. HVO, stvoriti uvjete za uvođenje snaga na pravcu Bijelo Brdo i izbiti na r. Ukrinu u rajonu s. Novo Selo.
   Artiljerijsku podršku daje MAD raspoređen po baterijama duž linije fronte (u rajonu s. Plehan bat. H-155, u rajonu s. D. Kalenderovci bat. H-155). Neposrednu art. podršku ostvaruje BVG-ma i Lad PZO raspoređenim duž linije fronte (sastava PAT 30/2, 20/3, 20/1) kojeg koristi za zemaljske ciljeve. Raspolaže sa S-1M i odjeljenjima S-2M u bataljunima.
   U dosadašnjim djelovanjima intenzivno koristi borbenu avijaciju i raketni sistem zemlja - zemlja tipa *Luna*.
2. Naše snage sastava: 101. br. HVO, 1/127. br. HV, TG-153, satnija/2 'A' brigade HV, satnije 109. br.HVO, organiziraju obranu i brane se na liniji: Bosanski Dubočac - Begluci - Žeravac - D. Višnjik - Dobra Voda.[377]

10. srpanj 1992

Puk. Štefanek izvješćuje gen. Praljka (sic!)

Prošlo je samo tri dana od kada je ministar obrane RH Gojko Šušak, izričito, javno, zabranio slanje ili upotrebu Hrvatske vojske izvan granica Republike Hrvatske, a zapovjednik OGIP, pukovnik Vinko Štefanek, izvješćuje pomoćnika tog ministra obrane, generala Slobodana Praljka, o angažiranju Hrvatske vojske u „interesnoj zoni". (?!)

> Derventsko ratište: /…/ postrojba TG-153 (HV Velika Gorica) jačine 1000 (ljudi) ima gotovost za obranu 11.07.1992. god. u 08,00 sati…postrojba je stigla u Slavonski Brod 06.07.1992. god. … vrši izviđanje linije obrane, desno: r. Ukrina, lijevo: desna granica 1/127. br. (HV) 400 m zapadno od škole na križanju u s. Žeravac.
> 157. br. (HV) - nije prema zapovijedi angažirala dio svoje postrojbe.

---

[374] OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-237, 238, 242, 149, 251 i 252, Slavonski Brod, 09.07.1992. god.

[375] OGIP, Zapovijed Zapovjednika, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-248, Slavonski Brod, 09.07.1992. god.

[376] Radi se u stvari o 1. oklopnoj brigadi VRS 1.K.K. Ta je brigada u sastavu ex JNA bila nastavna brigada središta za obuku OMJ i imala je redni broj 339. Bila je oklopna, a ne motorizirana.

[377] OGIP, Zapovijed Zapovjednika, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-248, Slavonski Brod, 09.07.1992. god.

139. br. (HV) (motorizirani bataljun) - prema zapovijedi nije angažirana, danas ide na izviđanje u reonu Odžak zbog situacije na Odžačkom ratištu.
106. br. HV (Osijek), 107. br. HV (Valpovo), 132. br. HV (Našice), 136. br. HV (Slatina) izvršile (su) izviđanje u 'interesnoj zoni' i nisu bile angažirane.
Prikupljene snage razbijene 103. br. HVO nepouzdane (su) zbog stalnog napuštanja položaja. **Karakteristično (je) za HVO da vojnici kojima je vlastito selo - mjesto, „palo" u ruke četnika, nemaju volje i interesa da brane dostignute linije, teško ih je animirati**. (istaknuo J.Z.)
Prema dosadašnjem iskustvu zapovijedi OZ Osijek i pretpostavljenog zapovjedništva od strane postrojbi HV se ne izvrši, ili se angažira sa kašnjenjem, a postrojbe HVO nepouzdane su i nepredvidive (izuzev većeg dijela 101. br. HVO).[378]

Iako po ustroju i subordinaciji, zapovjednik OGIP, pukovnik Vinko Štefanek, ima obvezu, o svojim aktivnostima izvješćivati isključivo svog pretpostavljenog, zapovjednika Slavonskog bojišta, generala Petra Stipetića, odnosno GSHV, on izvješćuje pomoćnika ministra obrane za IPD, generala Slobodana Praljka o angažiranju HV u „interesnoj zoni“ (Bosanskoj Posavini). Zašto? General Praljak nema apsolutno nikakvih ovlasti nad zapovjednikom OGIP. General Praljak, kao pomoćnik Ministra obrane, ima pravo, ako ga za to ovlasti Ministar, izravno *kontaktirati* načelnika GS HV, generala Antona Tusa i nikog više. U protivnom se radi o dvostrukoj liniji zapovijedanja, odnosno neovlaštenom miješanju *dužnosnika*[379] Ministarstva obrane u zapovijedni lanac Hrvatske vojske.

Prema kazivanju načelnika 101. br. HVO, satnika Andrije Lepana, (autoru 14.10.2009.) on je osobno, nakon gubitka Dervente, zapovjedio uhićenje generala Praljka *„zbog toga što je, osobno zapovijedio izvlačenje postrojbe iz borbenog poretka. Ali, zapovjednik OGIP-a, brigadir Vinko Štefanek je to uhićenje spriječio“.*

GS HV je već bio funkcionalno osakaćen zbog toga što je iz njegove nadležnosti izuzeta i u nadležnost Ministarstva obrane prenesena, Sigurnosno informativna služba (SIS), na čijem čelu je bio brigadir Josip Perković, Informativno psihološka (propagandna) djelatnost (IPD), na čelu koje je bio general Slobodan Praljak, Personalna uprava na čelu s generalom Josipom Lucićem, Vojna policija, na čelu s generalom Matom Laušićem i logistika, na čelu s generalom Ivanom Čermakom.

Zapovjednik OGIP - „gasi požar“

Zapovjednik OGIP o stanju u *interesnoj zoni*, izvješćuje zapovjedništvo OZ Osijek i IZM GSHV - Đakovo:

1. Crta obrane u zoni 'Posavina' A, nije stabilizirana na svim dijelovima. Prestrojavanje nije izvršeno radi nedostatka svježih snaga. Postrojbe 103. br. HVO sklone napuštanju crte, a dijelovi snaga HV zbog pretrpljenih gubitaka i trenutne situacije traže smjenu.

[378] OGIP, Zapovjednik - n/r general Praljak, Izvješće o angažiranju HV u interesnoj zoni, Klasa: 81/92-01 Ur. broj: OG-01/92-252, Slavonski Brod, 10.07.1992. god.

[379] General Slobodan Praljak je u Republici Hrvatskoj bio „dužnosnik“ Ministarstva obrane (pomoćnik Ministra obrane za IPD) i nije imao zapovijednih ovlasti. Uostalom na tom mjestu, u Ministarstvu obrane, nije nužno biti „general“. Naime, tu dužnost je mogao (trebao), obnašati civil.

2. U zoni 'Posavina' B nesiguran je južni dio crte obrane. Uvođenjem Riječke satnije i domaćih snaga nastoji se crta stabilizirati. Masovni bijeg civila iz Odžaka povlači i dijelove postrojbi HVO, pogotovo one koje su izgubile 'svoja' sela, te se ne žele više angažirati.
3. **Bez pregrupiranja naših snaga i angažiranja HV postrojbi najmanje jačine bataljuna po formaciji u situaciji smo da gasimo požar, što otežava stabiliziranje crte obrane.**
   Zapovijedi za uvođenje HV postrojbi često se ne izvršavaju, a naročito zapovjeđeno vrijeme uvođenja se ne poštuje.[380] (istaknuo J.Z.)

„Sveti zadatak - izbijanje na r. Savu“

Ni zapovjednik srpskih snaga, TG - 3., pukovnik, Slavko Lisica, nije imao lak posao. Izbijanje na r. Savu, okupaciju Bosanske Posavine i uspostavljanje sjevernih granica Republike Srpske - proglasio je „svetim zadatkom“.

> U toku dosadašnjih borbenih dejstava ispoljeno je više propusta koji su imali za posledicu nepotrebno teške gubitke u ljudstvu i MTS-u…
> U cilju hitnog otklanjanja do sada ispoljenih propusta,
>
> NAREĐUJEM
>
> 1. Komandanti jedinica će obezbediti da do svakog starešine i borca dođe informacija i da isti shvate da nisu dobrovoljačka vojska, već vojska Srpske republike BiH koja vodi rat za održavanje srpskog bića, koje je ugroženo od hrvatskih fašista i muslimanskih fundamentalista. Sada nam je sveti zadatak da izbijemo na r. Savu i na taj način obezbedimo opstanak srpskog naroda na ovim prostorima - Derventa, Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Odžak, Modriča i dr…
> 9. **Izvršiti analizu i utvrditi uzroke zašto neprijateljskih 5-6 tenkova ima veću vatrenu mogućnost od naših 25 tenkova i 35 raznih PO topova i POVR**…[381] (istaknuo J.Z.)

11. srpanj 1992.

Štefanek: HVO-a razoružati i spriječiti dezerterstvo - „po cijenu strijeljanja“

Zapovjednik OGIP je zapovijedio (zapovjedniku) satnije 2.'A'br. HV, Slavku Francu, da se izvuče iz prostora Žeravac, te da izvrši prebacivanje satnije preko skele na skelskom prijelazu Sijekovac.[382] Izdao je i zapovijed zapovjedniku 101. br. HVO, da u Bosanskom Brodu organizira prihvatni centar za pripadnike HVO, ustroji od njih postrojbe, a dio koji se protivi, da razoruža.[383]

Tijekom noći 10./11. srpanj, 1992. godine hrvatske postrojbe su na Odžačkom ratištu napustile crtu: Srnava - Gnionica - Potočani - Maksim Skok. Na položajima je

[380] OGIP, Zapovjednik - IZM Osijek, Đakovo, Izvješće, vanredno, presjek situacije u interesnoj zoni, , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-253, Slavonski Brod, 10.07.1992. god.

[381] Srpska Republika Bosna i Hercegovina, Komandant TG - 3 pukovnik Slavko Lisica, - Komandi, Jačanje borbene discipline, Naređenje, Broj: 104., Datum 10.07.1992. godine. Lisica, n.d. str. 73-75.

[382] OGIP, Zap. Zapovjednika, Klasa: 8/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-161, Slavonski Brod, 11.07.1992. god.

[383] OGIP, Zap. Zapovjednika, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-261, Slavonski Brod, 11.07.1992.

ostalo oko 510 boraca, izuzev sela: Ada, Novo selo, Prud, Posavska Mahala koji su kompletno ostali.

Poslije proboja neprijatelja kod sela Grk i sela Žeravac, bosansko-brodsko ratište je povučeno na Obodni kanal.

Civili se evakuiraju, a *„oko 2-3 tisuće vojaka čeka pred mostom u Bosanskom Brodu“* dok im „mi ne dozvoljavamo da prijeđu - moraju se vratiti.“[384] Zbog toga je zapovjednik OGIP dao zapovijed zapovjedniku 3. satnije 68. bojne Vojne policije, bojniku, Slavku Bilandžiji, *„da svim pripadnicima HVO koji napuštaju teritorij BiH, a prelaze na teritorij države Hrvatske, oduzme oružje i opremu“,* te da istu *„uz uredno vođenu dokumentaciju preda u skladište u Gromačnik.“ Osim toga, zabranio je „kretanje svih pripadnika HV sa dugim naoružanjem po Slavonskom Brodu“.*[385] Kasnije će zapovjedniku VP naložiti, da razoruža pripadnike HVO, uputi na stadion BSK u Slavonskom Brodu i spriječi napuštanje istog, po cijenu strijeljanja.[386]

Zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, na memorandumu OGIP (očito zbog nedostatnog autoriteta Zapovjednika OGIP), osobno, 3. 'A' br. HV, upućuje dopis (a ne zapovijed, zahtjev ili sl.) kojim traži od zapovjednika da „hitno uputi … u zapovjedništvo OGIP posadu za jedan tenk M-84.“[387]

U 16,00 sati zapovjednik OGIP, pukovnik Vinko Štefanek, izvješćuje zapovjednika slavonskog bojišta, generala Petra Stipetića (na njegovo traženje):

Hrvatsko-muslimanske snage na Obodnom kanalu

U toku primitka Vaše zapovijedi situacija na vojištu naše zone odgovornosti je sljedeća:

1. Tokom noći 10/11. 7. 1992. g. po probijanju linije obrane u rejonu D. Višnjika i Žeravca, u zoni odgovornosti dijelova HVO postrojbi 101. br. - kompletna linija obrane s. Žeravac - Grčko Groblje - Dobra Voda je destabilizirana. Pokušaj uvođenja i interveniranja raspoloživim snagama HVO na kritičnim mjestima nije uspio, a raspoloživih snaga u rezervi HV nije bilo.
   Prema izvješću od 10. 7. 1992. g. u 08,00 sati i 24,00 sati, o odluci formiranja nove linije obrane sa raspoloživim snagama, a na koordinaciji zapovjednika u s. Novo Selo situacija je tekla kako slijedi:
   Stvorenom panikom u posljednjim danima, civilno stanovništvo je nastavilo intenzivnije izvlačenje sa teritorije interesne zone. Prikupljene snage 103. br. HVO i dijelovi 101. br. HVO koji su se izvukli sa crte obrane su se uputili samoinicijativno ka Bos. Brodu. U toku noći 11. 7. 1992. g. snage HV su se izvukle na lijevu obalu r. Sava, a ne na zapovijedanu crtu obrane. Zadnja postrojba 1/127. br. (HV) je danas u 15.00 sati zadnji dio snaga izvukla na lijevu obalu r. Sava.
   TG- 153 (HV) nije ušla u poziciju i nalazi se u rajonima gdje je smještena pri dolasku.

[384] OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-262, Slavonski Brod, 11.07.1992. god.
[385] OGIP, Zap. Zapovjednika, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-263, Slavonski Brod, 11.07.1992.
[386] OGIP, Zap. Zapovjednika, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-268, Slavonski Brod, 11.07.1992.
[387] OGIP, dopis ZapovjednikaOZ Osijek - Zapovjedniku 3.br.ZNG, Klasa: 801-02/92-02, Ur. Broj: OG-01/92-265, Slavonski Brod, 11.07.1992. god.

2. Tokom noći 10/11. 7. I992. g. sa početkom djelovanja neprijatelja ka Maksim Skuku - s. Gnionica tt 166. borbu je prihvatila 1/102. br. HVO (Odžak), a lijevo krilo na liniji južno od Odžaka i rejona Modričkog Luga panično su napustili položaje. Tokom dana 10. 7. 1992. g., u tri navrata, na pravcu napuštene linije obrane neprijatelj je bio odbijen. Napuštanjem južnog dijela linije obrane izvukao se veći dio snaga 2/102. br. HVO raspoređen na lijevoj obali r. Bosna. Motorizirani bat. (formiran od 139. br. HV) nije postupio po zapovijedi.
   Glavnina snaga 102. br. HVO po većim grupama uz desnu obalu r. Sava želi napustiti interesnu zonu. Jučer je Odžak napustila 3/102. br. HVO (jačine oko 600 boraca) - Jakeš, Pećnik postavljajući razne zahtjeve i odbijanje daljnjeg angažiranja. Postrojba Riječke satnije ostala u rajonu Odžaka, a satnija 4/135. br. HV (Beli Manastir) napustila je interesnu zonu.
3. U zoni 'Posavina' - A od HV postrojbi ostale su sljedeće: topništvo 108. br. HV, OMJ 108. br. HV, PZO-63 Lard.
   - U zoni 'Posavina' - B od HV postrojbi ostale su slijedeće: Riječka satnija van borbene linije, 1/122- br. HV (Đakovo) u rajonu s. Grebnice.
4. Zapovjedništvo OG radi na slijedećem:
   - izdana pripremna naređenja 108. br. HV za pripremu i zaposjedanje linije: Begluci - Bjelaš, po dubini Kostreš, da u sudjelovanju 2/101. br. HVO i 5/101.br. HVO (koji drže crtu obrane Begluci - Markovac - Bos. Dubočac) organiziraju i pojačaju obranu prema primljenoj zapovijedi sa gotovošću u 21,00 sati 11. 7. 1992. g.
   - Snagama 101. br. HVO nastoji se formirati linija obrane po obodnom kanalu, a prema raspoloživim snagama linija će se nastojati formirati na pl. Vučjak (izvješće od 24,00 sati 10. 7. 1992.) do spoja sa snagama 102. br. HVO u rajonu Drenovac.
   - Na teritorij Odžaka priprema se da uđe mot. bat. (139. br.), ali ne znamo koje jačine, da uz Riječku satniju animira snage 102. br. HVO i organizira obranu kako neprijatelj ne bi ovladao praznim prostorom.
     U slučaju nemogućnosti organiziranja zaposjedanja napuštenih položaja, liniju će formirati prema procjeni i raspoloživim snagama, a u krajnjoj nuždi Drenovac -Srnava - Potočani - Vrbovac - D. Svilaj.
   - Utvrđuje se prisutnost i angažiranje postrojbi kaje su trenutno na teritoriji interesne zone i mogućnost angažiranja postrojbi HV prema primljenoj zapovijedi. Postrojba 1/127. (HV) traži zapovijed za marš u matičnu postrojbu. Dio postrojbe (diverzantski vod) i zapovjednici bataljuna nude prema potrebi osobno angažiranje.
     Od postrojbi (HV) koje su tokom noći i jutra napustile interesnu zonu cijenimo da nećemo moći angažirati prema zapovijedi.
   - Situacija u 'Posavina' A i B se svaki sat mijenja, a na prijelazima r. Sava masa je HVO pripadnika i civila.[388]

[388] OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-274, Slavonski Brod, 11.07.1992. god.

R-1678

O.G. „ISTOČNA POSAVINA"

KLASA: 81/92-02

Ur. br. 06-17/92-(278)(279)

Datum: 11. 7. 1992.

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO
ŠIFRIRANO

– ZAPOVJEDNIKU
SLAVONSKOG BOJIŠTA
– IZM – ĐAKOVO

OBRAZLOŽENJE ODLUKE
za izvlačenje na obramb.
liniju obodnog kanala
na ratištu Bos. Broda

1/ Zbog napuštanja položaja SIJEKOVAČKE satnije na prostoru ŽERAVCA i satnije BOS. ZMAJEVA na prostoru VIŠNJIK – POPOVIĆI, došlo je do bočne ugroženosti ostalih postrojbi. Saznanjem o popuštanju linije došlo je do odljeva snaga HVO što je u potpunosti destabiliziral liniju obrane. Zbog nemogućnosti kvalitetnog pokrivanja linije, donešena je odluka o izvlačenju na obrambenu liniju obodnog kanala.

2/ 2. br. ZNG izvučena je i upućena u garnizon po zapovijedi gen. PRAVKA.
SATNIJA 109. br. HV napustila je položaj bez odobrenja.

3/ Realizacija odluke o izvlačenju na novu obrambenu liniju donijeta je bez konzultacije sa Zapovjedništvom SLAVONSKOG BOJIŠTA zbog situacije da je 40% postrojbi napustilo položaje bez dozvole, a mogućnost njihovog povratka na liniju obrane nije postojala.

11.07.92 22^45 0^5 PIRKE
12.7.92 00^40 0^5 PIRKE
12.7.92 01^00 0^5 PIRKE

Zapovjednik O.G. „IST. POS."
Pukovnik Vinko ŠTEFANEK

Dokument br. 21 Obrazloženje odluke za povlačenje na Obodniu kanal

Fotografija br. 61 VRS je granatirala stadion "BSK-a" u Slavonskom Brodu (Foto: Darko Janković)

„40 posto postrojbi napustilo položaje bez dozvole“

Zapovjednik OGIP je zapovjedniku Slavonskog bojišta, generalu Petru Stipetiću, dostavio traženo obrazloženje o razlozima za povlačenje hrvatskih snaga na Obodni kanal:

1. Zbog napuštanja položaja **Sijekovačke satnije** na prostoru Žeravca i satnije **'Bosanski zmajevi'** na prostoru Višnjik - Popovići, došlo je do bočne ugroženosti ostalih postrojbi. Saznanjem o popuštanju linije došlo je do odljeva snaga HVO što je u potpunosti destabiliziralo liniju obrane. Zbog nemogućnosti kvalitetnog pokrivanja linije, donesena je odluka o izvlačenju na obrambenu liniju obodnog kanala.
2. **2. br. 'A' ZNG** izvučena je i upućena u garnizon po zapovijedi gen. Praljka.
   Satnija109. br. HV napustila je položaj bez odobrenja.[389] (istaknuo J.Z.)
3. Realizacija odluke o izvlačenju na novu obrambenu liniju donijeta je bez konzultacije sa Zapovjedništvom Slavonskog bojišta zbog situacije da je 40 % postrojbi napustilo položaje bez dozvole, a mogućnost njihovog povratka na liniju obrane nije postojala.[390]

[389] Po naređenju generala Slobodana Praljka, prema kazivanju generala Petra Stipetića, autoru.

[390] OGIP, Zapovjednik - OZ Osijek, IZM Đakovo, Obrazloženje odluke, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-279, Slavonski Brod, 11.07.1992. god.

Fotografija br. 62 Zapovjednik „Slavonskog bojišta", general **Petatr Stipetić**, čamcem prelazi Savu. (Foto: www.nacional.hr, 22.07.2009.)

Brigadir Vrbanac - borbeni *komandant*

Zbog izbijanja srpskih postrojbi na crtu Žeravac - Višnjik - Pećnik, na memorandumu OGIP, zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac osobno je zapovjedio da se zapovjedništvo i dvije bojne 108. br. HV premjeste u zonu odgovornosti OGIP i organiziraju obranu: *„Sa jednim bataljunom osloncem na lijevu obalu r. Ukrine na odsjeku: Uključno s. Begluci - isključno s. Bjelaš, po dubini s. Kostreš. Rajon obrane zaposjesti do 21,00 sati 11.07.1992. godine. Sa drugim bataljunom organizirati obranu po dubini u rajonu: Selišta - Doljani -Kovačevići. Rajon obrane zaposjesti do 23,00 sati 11.07.1992. godine*".[391]

Zašto brigadir Vinko Vrbanac potpisuje zapovijed koju bi po subordinaciji trebao potpisati pukovnik, Vinko Štefanek? Zašto se inače brigadir Vinko Vrbanac „petlja" u zapovijedanje borbenim postrojbama na bojištu, kada je njegova jedina obveza „servis OG Istočna Posavina", što će reći - osiguranje postrojbi i MTS-a, te njihovo stavljanje na raspolaganje OGIP (pukovniku Vinku Štefaneku).

[391] OGIP, Zapovijed Zapovjednika, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-269, Slavonski Brod, 11.07.1992. god.

PR-R.50

REPUBLIKA HRVATSKA
HRVATSKA VOJSKA
OG ISTOČNA POSAVINA
Klasa : 81/92-02
Broj : OG-17/92-273
Slav. Brod, 11. 7. 1992.

Vojna tajna
Strogo povjerljivo
Šifrirano

OZ OSIJEK
IZM Đ a k o v o

PREDMET: **Dnevno operativno izvješće**

1. U Slav. Brodu je označavana zračna opasnost u 10,40 sati, 13,47 sati i 15,05 sati. Neprijateljski zrakoplovi su borbeno djelovali na skelskom prijelazu Svilaj. Žrtava nije bilo.

2. U općini Odžak je došlo do potpunog rasula. Povlače se civili i vojska. Vojnicima je zabranjen prijelaz preko Save. Činimo sve da vratimo vojnike nazad uvodeći i nove snage iz Hrvatske.

3. Ista je situacija na ratištu Dervente i Bos. Broda.

4. U zoni obrane Šamac - Orašje, naše snage još uvijek drže položaje.

5. Gradačac je u kritičnoj situaciji i ne možemo im pomoći osim slanja naoružanja i municije preko Splita.

6. U zoni odgovornosti Brčko - nemamo sigurnih informacija.

DEŽURNI OPERATIVNI:
Pero Topolovac

PRIMLJENO: 11.07.92. u 17,35

OBRAĐENO: 11.07.92. u 17,55

Dokument br. 22 Nakon Šuškove „Upute“ za povlačenje HV-a (i) iz Bosanske Posavine, izdan, ponižen i obeshrabren, HVO je u povlačenju. (www.slobodanpraljak.com)

12. srpanj 1992.
„Posade s tenkovima iz 105. br. HV (Bjelovar) odbili prijeći r. Savu“

Tijekom dana se radilo na jačanju obrane na odžačko-bosanskobrodskoj bojišnici. Dio vojnika vraćen je na odžačku bojišnicu, gdje je posjednuta crta lijevo od r. Bosne. Na središnji dio ratišta došla je satnija 99. br. (Peščenica), a tenkovske posade s tenkovima iz sastava 105. br. HV (Bjelovar) odbile prijeći r. Savu. Dio predanog oružja HVO, otuđen od strane 106. br. HV, (Osijek) pa dio pripadnika HVO koji su pokazali želju da se vrate na bojišnicu nije moguće naoružati.[392]

Braniti Bosansku Posavinu ili ne?

Zapovjednik OGIP-a osobno, pukovnik Vinko Štefanek, zahtjeva od zapovjedništva Slavonskog bojišta, generala Petra Stipetića, da *„još jednom izvrši procjenu potrebe angažiranja 106. br. i 132. br. HV. Posebno dosadašnjim angažiranjem 106. br. HV odmognuti smo njihovim neodgovornim ponašanjem, a na osnovu zapovijedi o njihovom angažiranju na lijevoj obali r. Sava gdje su stacionirane brodske postrojbe u toku odmora, koje vide neodgovorno ponašanje 106. br. i sličnih, a treba da idu u 'interesnu zonu'“.*[393] Pored „Zahtjeva“, zapovjednik OGIP - zapovjedniku Slavonskog bojišta dostavio i Izvješće:

> **Izvješćujemo Vas da je dio postrojbe 105. br. HV (Bjelovar, op.J.Z.) iz 1. Okl.m.b. (6 posada sa tenkovima) odbilo da prijeđe u interesnu zonu. Isti su ostali u s. Svilaj na lijevoj obali r. Sava**. (istaknuo J.Z.)
> Nismo u mogućnosti planirati smjenjivanje angažiranih postrojbi u interesnoj zoni, stoga cijenimo da bi teško stabiliziranu sadašnju crtu obrane opet mogli dovesti u tešku situaciju. Zahtijevamo da se osiguraju postrojbe HV koje će se prema potrebi pretpočiniti OG 'Istočna Posavina' za djelovanje u interesnoj zoni pošto su HVO postrojbe nedostatne. Mi trenutno na crti obrane nemamo potrebnu dubinu niti rezervne snage.
> 106. br. HV neodgovorno se ponijela u svojoj zoni odgovornosti na lijevoj obali r. Sava, tako da sada pripadnike HVO koje smo privoljeli da se angažiraju u interesnoj zoni nemamo čime naoružati, jednostavno naoružanje je oduzimano i otuđivano što naravno nećemo moći u broj dokazati. Već smo izvijestili da je i sam Načelnik štaba 106. br. HV izjavio u ovom zapovjedništvu da će oduzetim naoružanjem popuniti svoju postrojbu.[394]

13. srpanj 1992.
Agonija u Odžaku

U toku noći s 12. na 13. srpanj snage HVO povukle su se pred selo D. Liješće. Povukla se također 1. satnija 4. bataljuna 157. br. HV. Na dijelu bojišnice 102. br. HVO spriječen je pokušaj prodora iz sela Pećnika prema selu Srnava. Tijekom dana teško je i na bosanskobrodskoj bojišnici, a u Odžaku stanje je kaotično. Hrvatsko-

---

[392] OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dopuna izvješća, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-285, 286, Slavonski Brod, 12.07.1992. god.

[393] OGIP, Zahtjev Zapovjednika, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-287, Slavonski Brod, 12.07.1992. god.

[394] OGIP, Zapovjednik pukovnik Vinko Štefanek - OZ Osijek, Zapovjedništvu slavonskog vojišta, generalu Petru Stipetiću, Izvješće od 21,00 sati, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-286, Slavonski Brod, 12.07.1992. god.

muslimanske postrojbe su počele s izvlačenjem.[395] SZUP je o novonastaloj situaciji na bosansko-posavskom ratištu informirao vrhovništvo:

> Pećnik nije bilo samo strateški važno mjesto za Bosansku Posavinu, već je to kota sa koje zračnom linijom do Đakova ima 15 km.
> Služba je u prijašnjim informacijama upozoravala na važnost komunikacije Jakeš - Pećnik (1.800 m), koju je pod svaku cijenu trebalo držati pod kontrolom.
> Također raspolažemo saznanjima da je stanje u Gradačcu alarmantno. U jutarnjim satima 08.07.1992. godine, neprijateljski zrakoplovi, su u tri borbene formacije, raketirali stari dio grada 'Gradinu', a obrambene postrojbe vode ogorčeno borbe za obranu grada koji je u okruženju. U izjavama pripadnika 107. brigade HVO se spominje da 'Hrvatska, ako već ne pomaže Muslimanima, treba pomoći Hrvatima, u Gradačcu, koji se također bore'.
> Obrambene postrojbe Gradačca imaju u planu dići u zrak pogon 'Hemijsko-aluminijskog kombinata', ako procjene da drugog izlaza nema i da će grad i okolna mjesta pasti u ruke srpskih ekstremista.[396]

VRS osvojila Odžak

14. srpanj 1992.

Dežurni operativni u OGIP, pukovnik Berislav Jezidžić, u Vanrednom izvješću u 10,00 sati, izvješćuje zapovjedništvo Slavonskog bojišta:

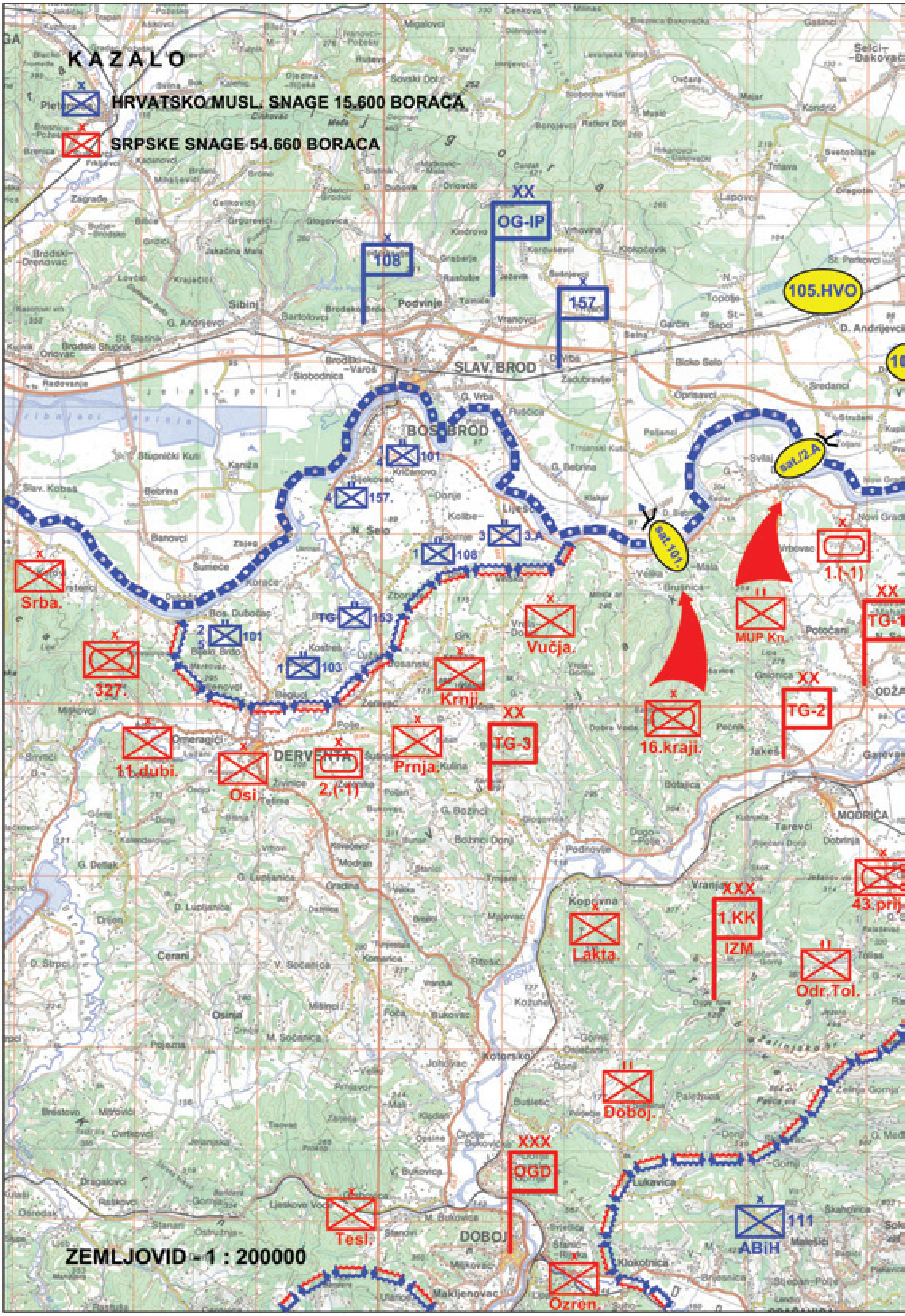
> Na teritoriji općine Odžaka (zona 102. br. HVO) trenutno se nalazi manji broj grupica ostatka 102. br. HVO. Teritorij je napušten. Sa crte obrane koja je bila posjednuta povukle su se sve postrojbe i izvučena je tehnika. Teritorij koji je napušten još nije pod kontrolom neprijatelja. Gubici na našoj strani, prema dobivenim podacima, su : U Karlovačkoj satniji jedan poginuo i tri ranjena. Gubitke neprijatelja nemamo.
> Bosanskobrodsko ratište - Na crti obrane: B. Dubočac - B. Brdo - Begluci obranu organiziraju 2. i 5. bojna 101. brigade (HVO). Jačih borbenih djelovanja niti pomaka linija nije bilo.
> Na crti obrane Begluci - duž r. Ukrine - B. Lužani obranu organiziraju snage 103. Derventske brigade. Crta obrane je relativno loše posjednuta, te se na tom pravcu planira upotreba dijelova 108. br. HV.
> Na crti obrane B. Lužani - Unka duž obodnog kanala - s. D. Liješće obranu organizira TG-I53., gdje je stanje dosta dobro. Na cjelokupnoj crti obrane nema jačih napada neprijatelja.B. Šamačko i Oraško ratište - Pomaka linija nije bilo. Jačih napada neprijatelja nema. Pasivna obrana snaga 104. i 106. br. HVO.
> Brčko - Djelomično oštećen most na r. Brki od strane diverzanata 108. br. HVO. Drugih podataka nemamo.
> Gradačac - Nastavljeni napadi neprijatelja. Podataka o eventualnim pomacima nemamo.[397]

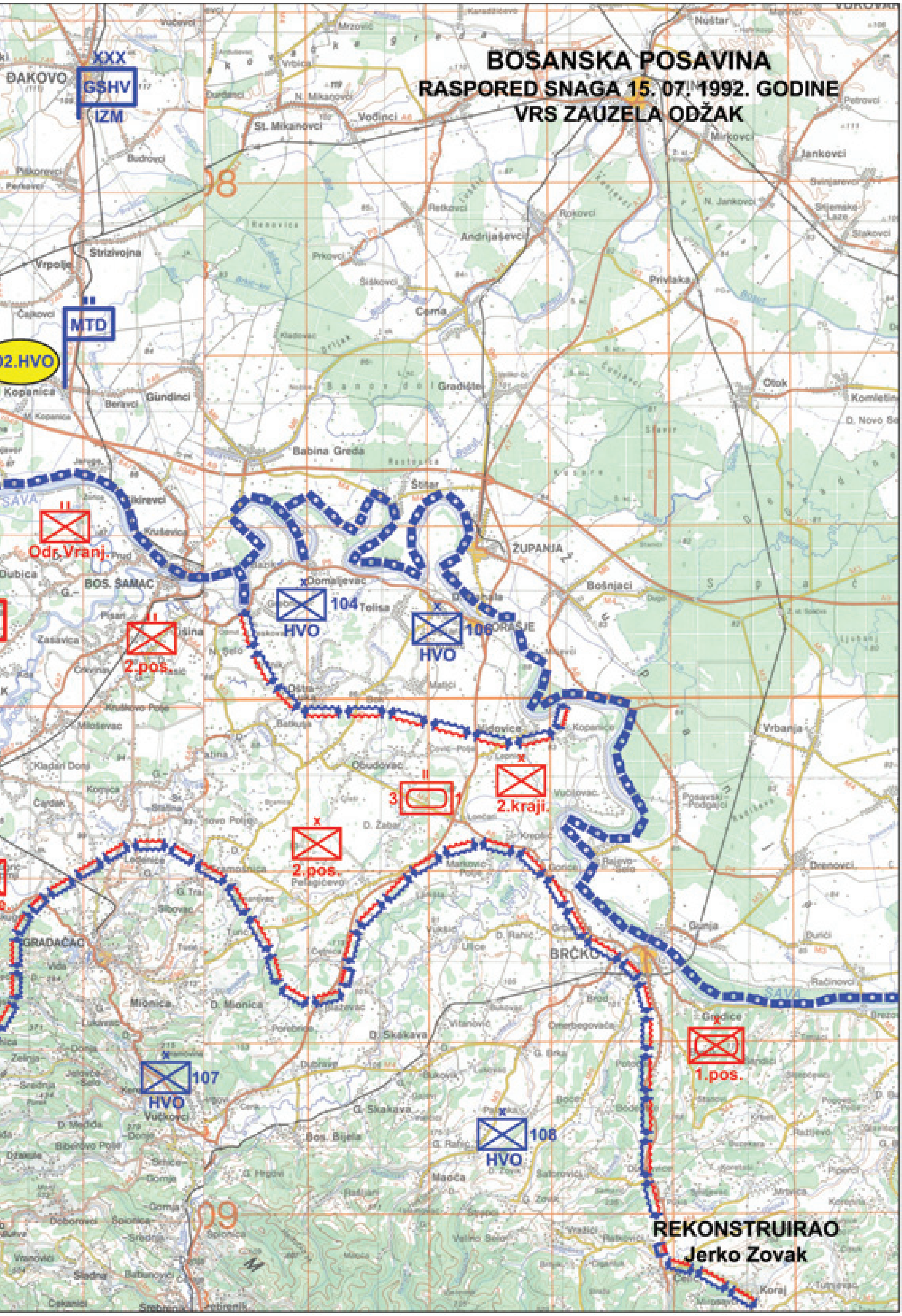
[395] OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dopuna izvješća, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-288 i 289, Slavonski Brod, 13.07.1992. god.

[396] SZUP, pomoćnik ministra, Smiljan Reljić -Informacija o novonastaloj situaciji na bosansko-posavskom ratištu, Urbroj: 80/379, od 13.07.1992. god.

[397] OGIP, Dežurni operativni - Zapovjedništvo Slavonskog vojišta, Đakovo, Izvješće vanredno, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-294, Slavonski Brod, 14.07.1992. god.

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE 15.600 BORACA
SRPSKE SNAGE 54.660 BORACA
OG-IP
108
157
105.HVO
SLAV. BROD
BOS. BROD
101
157.
3.A
108
TG 153
101
103
sat.101.
sat./2.A
1.(-1)
TG-1
MUP Kn.
Srba.
327.
Vučja.
Krnji.
TG-3
16.kraji.
TG-2
11.dubi.
Osi.
DERVENTA
2.(-1)
Prnja.
MODRIČA
43.prij.
1.KK
IZM
Lakta.
Odr.Tol.
Doboj.
OGD
111
ABiH
Tesl.
DOBOJ
Ozren.
ZEMLJOVID - 1 : 200000

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 15. 07. 1992. GODINE
VRS ZAUZELA ODŽAK
XXX
GSHV
IZM
MTD
02.HVO
Odr.Vranj.
2.pos.
104
HVO
106
HVO
2.kraji.
2.pos.
1.pos.
107
HVO
108
HVO
SAVA
ĐAKOVO
BOS. ŠAMAC
ŽUPANJA
ORAŠJE
GRADAČAC
BRČKO
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

Pukovnik VRS Novica Simić u Odžaku

Okupatorska vojska i srpski ekstremisti tijekom dana ušli su u grad Odžak. Jedinice puk. Novice Simića su preko Pećnika i Jakeša ušle u grad, a jedinice izvjesnog oficira Jovana (nadimak 'Paša')[398] su se spustile sa planine Vučjak. General Talić čestitao je osvajanje Odžaka riječima: „održao se i 1945., a Berlin je pao.“[399]

Fotografija br. 63 Pukovnik VRS **Novica Simić** (prvi s lijeva) je na bosansko-posavsko bojište došao iz tzv. RSK (Okučana) sredinom lipnja 1992. god. Na slici sa načelnikom 108. br. ZNG HV, pukovnikom **Stjepanom Oreškovićem** (treći s lijeva) i zapovjednikom 3/108. br. ZNG HV, pukovnikom **Antunom Radovanovićem** (drugi s ljeva) na zapadno-slavonskom bojištu, u Medarima, nakon „sarajevskog primirja“ 03. siječnja 1992. god.

15. srpanj 1992.

Dijelovi 2.'A' br. HV zauzeli (su) mostobran na D. Svilaju. U Orašju (je) izgubljen dio teritorija kod s.Grebnice. Kasno navečer svi dijelovi 102. br. HVO izvukli se na lijevu obalu Save. Srpske postrojbe u rajonu Klakar - prema Kadru izbile na r. Savu.[400]

---

398 General Novica Simić je autoru potvrdio kako se ne radi o „Jovanu“ po nadimku „Paša“ nego o njemu (Simiću). Jer „Paša“ je bilo njegovo konspirativno ime kao ZapovjednikaTG-1 VRS.

399 SZUP, Pomoćnik ministra, Smiljan Reljić - dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske, Franjo Gregurić, predsjednik Vlade RH, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH, Željko Tomljenović, zamjenik ministra unutrašnjih poslova, Gojko Šušak, ministar obrane RH, Josip Perković, pomoćnik ministra obrane RH - Informacija o stanju u Bosanskoj Posavini…, Ur.broj: 80/384, Zagreb, 14.07.1992. god.

400 OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-296 i 297 od 15.0 7.1992. god. i 299. od 16.07.1992.god., Slavonski Brod, 14.07.1992. god.

Fotografija br.64 Nakon 17 dana otpora neusporedivo nadmoćnijem neprijatelju, hrvatsko-muslimanske snage s narodom su napustile i sam grad Odžak. (Foto: http://images.google.hr)

Zašto je, nakon gubitka *koridora,* Modriče i Odžaka, jedna satnija 2.'A' br. HV, skelom preko rijeke Save, 14. srpnja, ušla u (a ne „zauzela“) Donji Svilaj (BiH), te 24 sata kasnije, bez borbenog dodira s neprijateljem, isti napustila? Očekivalo bi se kako će ta elitna, profesionalna postrojba, za nadolazeću glavninu snaga - čuvati mostobran, a ona je svojim brzim odlaskom samo potvrdila opravdanost strahovanja Posavljaka kako im iz Hrvatske - nema pomoći.

Petstotinjak boraca 102. i stotinjak boraca 105. br. HVO, te civilna sirotinja koja do tada još nije napustila svoje domove, nakon dvadesetodnevne beznadne borbe s daleko nadmoćnijim neprijateljem, osjećajući se izdanim i napuštenim, prešli su na lijevu obalu rijeke Save. Većina je to učinila preko mosta u Bosanskom Brodu od 11. do 14. srpnja, a manji dio, iz V. Brusnice, D. Svilaja i Pruda, (jer su ostali u okruženju), čamcima, 15. srpnja 1992.godine.

Mišlju, riječju, djelom i propustom

Budući da su napadne borbene aktivnosti OGIP-a pokrenute suprotno volji i planovima vrhovništva*,* moglo bi se reći kako je s njega, vrhovništva*,* skinuta i svaka odgovornost za nastale konzekvence - gubitak Modriče, Dervente i Odžaka. Naime, vrhovništvo uvijek može tvrditi kako bi razaranja Slavonskog Broda prestala, a do tada kontrolirani teritorij ostao u „rukama“ HVO-a, da *odmetnuto* slavonskobrodsko vojno i civilno vodstvo nisu djelovali na svoju ruku.

S druge strane, vodstvo bosanskohercegovačkih Srba se moglo, (za vrijeme novih dogovora sa hrvatskim vrhovništvom), braniti kako Hrvati u Bosanskoj Posavini nisu poštovali ono što je u Grazu dogovoreno, te su oni (Srbi), sigurnosti radi, morali uzeti i onaj prostor koji u Grazu nije bio dogovoren.

A nešto su im i same hrvatsko-muslimanske snage prepustile, bez borbe.

Kako bilo da bilo, ništa se više zaustaviti nije moglo - ni erozija povjerenja u hrvatsko vrhovništvo*,* ni pad morala, ni gubljenje samopouzdanja, ni kolektivna destrukcija.

Osjećajući kako je politički i vojno izdana, malobrojna, nedostatno opremljena, nekompetentno vođena, u nizinama statična (na Obodnom kanalu npr.) - porazima obeshrabrena hrvatsko-muslimanska vojska će sve više ratovati iz iracionalnog inata i individualne slobodoljubivosti, a sve manje zbog prvotnog kolektivnog domoljublja i jedinstvene borbe za slobodu zavičaja.

Dakle, hrvatsko-muslimanske snage su u Bosanskoj Posavini, zahvaljujući „misli riječi, djelu i propustu“ hrvatskog vrhovništva*,* poražene 26. lipnja - gubitkom *koridora,* a ne sto dana kasnije, 06. listopada - gubitkom „Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“.

16. srpanj 1992.
Pokušaj zaustavljanja daljnjeg povlačenja HVO-a

Na derventskoj bojišnici teško stanje kod s. Begluci. Na obodnom kanalu 101. br. HVO je srušila most kod Diljka i povukla se 500 m., zbog žestokog pješačkog

napada. Srpske snage se koncentriraju na pravcu s. Domaljevac. Topnička vatra srpskih snaga djeluje po selima na području RH.[401]

Zapovjedništvo 108. brigade HV, od MORH-a „zahtjeva i moli popunu slijedećim MTS-om:

1. Mina 130 mm -500 kom.,
2. Metak 7,62 x 39 - 1000.000 kom,

te napominje: *„ukoliko u roku od 24 sata ne dostavite zahtijevani MTS bit ćemo prisiljeni povući jedinice sa ratišta"*.[402]

VRS prešla Obodni kanal
17. srpanj 1992.

Na bosanskobrodskom ratištu izgubljeno, pa opet vraćeno s. Begluci. Srpske postrojbe prešle Obodni kanal iz pravca V. Brusnica kod s. D. Liješće, gdje im je prodor zapriječen. Crta obrane: s. Bos. Dubočac - s. Sedlići - s. Begluci - s. Lužani Bosanski - s. Unka - s. D. Liješće. „srpski prodor zapadno od s. Lovrića prema s. Zborište (je) zaustavljen.[403]

Zapovjednik OGIP, na osnovu zapovijedi zapovjednika Slavonskog bojišta, traži od 3.'A' br. ZNG intervenciju (jedne) satnije u rajonu s. Unka zbog pokušaja proboja od strane neprijatelja.[404]

Pripadnici 3/108 br. HV poželjni suborci

Dežurni operativni časnik u OGIP je izvijestio IZM GSHV u Đakovu, generala Petra Stipetića:

> U odnosu na prethodno Izvješće crta obrane nepromijenjena. Od planiranog uvođenja svježih snaga po zapovijedi nije još ništa realizirano.
> U toku je priprema za uvođenje tokom dana satnije 1/108. br. HV na poziciju: most Obodni kanal u s. Lovrić - most na Obodnom kanalu - Nareci (u rajonu Unka) i dvije satnije 2/108. br. HV na poziciju u Lužani Novi desno: crkva s. Mišići - lijevo Bjelaš (desno krilo TG-153). Danas je planirano formiranje IZM.108. br. HV u s. Novo Selo (Hrastovača) o čemu smo usmeno izvješteni.
> Točno izvješće o angažiranju dijelova 108. br. HV dobit ćemo pismeno u 17,00 sati o čemu ćemo Vas izvijestiti.
> Iz razgovora sa zapovjednikom 4/157. br. (motorizirani bataljun), ta postrojba nije pripremljena za izvršenje zadatka, a jedna satnija iste postrojbe prihvaća ići na zadatak ali uz postrojbu 3/108. br.
> Trenutne aktivnosti na crti fronte su u rajonu Begluci i u rajonu G. Liješće gdje je neprijatelju onemogućen daljnji prodor.[405]

---

[401] OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-299, Slavonski Brod, 16.07.1992. god.

[402] Zapovjedništvo 108. br. HV - MO RH, Zahtjev za popunu MTS, Klasa: 213-03/92-01, Ur.broj: 2130-18/92-603. Slavonski Brod, 16.07.1992. god.

[403] OGIP, Dežurni operativni - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-304, 305 i 307, Slavonski Brod, 17.07.1992. god.

[404] OGIP, Zapovjednik pukovnik Vinko Štefanek - Postrojbama, Zapovijed, Klasa: 8/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-343, Slavonski Brod, 17.07.1992. god.

Zapovjednik 108. br. HV očito nije uspio spriječiti „mrvljenje“ svoje postrojbe. O borbenoj kvaliteti i pouzdanosti postrojbi 108. br. govori i to da 139. br. HV (odnosno 36 sam.mtr.b.) hoće na teren, ali, „uz 3./108. br. HV.“

18. srpanj 1992.

Odbijeni su pješački napadi srpskih snaga na bosansko-brodskoj bojišnici. U jutarnjim satima glavnina 2./108. br. HV pojačala je desno krilo, a Čakovačka dragovoljačka satnija je pojačala lijevo krilo TG - 153.

Na šamačko-oraškoj bojišnici se vode jake borbe.[406]

Zapovjednik OGIP je 157. br. HV zapovjedio neka s jednom bojnom pojača crtu obrane na Obodnom kanalu u s. D. Liješće i s ostalim snagama spriječi prodor neprijatelja. S dvije bojne je imala organizirati obranu na lijevoj obali r. Save. Spremnost za obranu: 19.07.1992. god. u 05,00 sati.[407]

Postrojba 36. sam. mtr.b. HV je dobila zadaću neka do 18,00 sati 19.07.1992. god. izvrši zamjenu TG-153 na crti r. Ukrina - Obodni kanal - Adžijin Potok. TG-153 ima se povući u dubini Interesne zone, a jednu satniju držati spremnu za intervenciju.[408]

U VRS također dvostruka linija zapovijedanja

> Jedinice Taktičke grupe-3 su vrlo efektno izbile na Obodni kanal - nadomak Bijelog brda i Kostreša.
>
> Hrvatska artiljerija, sa ustaške hrvatske teritorije, nemilosrdno dejstvuje po srpskim položajima, imamo gubitaka - mrtve i ranjene borce...
>
> Po naređenju komande Taktičke grupe - 3 od 16. jula, 1992. godine, jedinice su napadale ka Bosanskom Brodu. Podrazumijeva se da su napadali i Bijelo Brdo i Kostreš. U napadu je učestvovao i šesti pješadijski bataljon pravcem: Babino Brdo - Bijelo Brdo, po planu i naređenju komande 327. brigade, u čijem sastavu se i nalazio.
>
> Rezultat napada na svim pravcima bio je skroman, pa je odlučeno da se napad po istom planu produži sledećeg dana…
>
> Uveče 18.07.1992. godine odlazim na referisanje u komandu korpusa, a tok referisanja je bio više od incidenta između mene i komandanta korpusa…[409]

Sukob dva *komandanta*

> U komandi Korpusa bio je zvaničan sastanak-referisanje, te kad je došao na mene red, počnem o problemima u TG - 3: slabom snabdijevanju, nedisciplini, o tome da vlast ne

[405] OGIP, Dežurni operativni, puk. Berislav Jezidžić - IZM Osijek, Đakovo, Izvješće do 14,00 sati, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-306, Slavonski Brod, 17.07.1992. god.

[406] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-309, 311 i 312, Slavonski Brod, 18.07.1992. god.

[407] OGIP, Zapovijed zapovjednika - 157. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-313, Slavonski Brod, 18.07.1992. god.

[408] OGIP, Zapovijed Zapovjednika - 157. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-313, Slavonski Brod, 18.07.1992. god.

[409] LISICA, n.d. str. 78.

funkcioniše, da žandarmerija ne radi svoj posao, da nema kontrole oslobođene teritorije itd. U toku mog izlaganja komandant 1. KK kaže: „tebe oficiri i podoficiri ne slušaju, kao ni borci, a samo svoje slabosti i nesposobnost svaljuješ na druge".
Skočim ja i u bijesu prevrnem stol i stolice:

- Ko ne sluša vičem ja - vičem ja i pođem prema komandantu korpusa da se fizički obračunam, nasta gužva.
- Mene ne slušaju , veliš, ima da te zadavim: svoju glavu stavio sam u torbu, a tvoju ću da odsječem.

  Normalno, tu je bilo i sočnih psovki, kako mi to Srbi znamo. Upade u salu vojna policija i spriječi sukob komandanta korpusa i komandanta Taktičke grupe - 3. /…/

  Produžim sa referisanjem u kratkim crtama i pozovem komandanta korpusa da dođe u TG - 3 kada budu meni referisali potčinjeni i sam neka se uvjeri ko koga sluša, što on i prihvati.

Odmah napustim salu, iako svi nisu završili s referisanjem.
U prolazu komandant korpusa kaže:

- Pukovniče nije završeno, ostanite još.
- Za mene je završeno.

Neko je tajno, iza leđa komande Taktičke grupe - 3, podrivao oslobođenje Bos. Broda preko svojih korumpiranih poslušnika, a u suštini izdajnika srpskog naroda. (istaknuo J.Z.) Počelo je neviđeno i nečuveno ogovaranje komandanta TG - 3.

Na referisanju komandantu korpusa iznesem plan operacije, a kad krenem uvijek naiđem na jak otpor i to baš na onim pravcima koje sam zacrtao. Vidim nešto nije u redu, ko provaljuje strogo čuvanu tajnu. Počeo sam da sumnjam u svakoga, pa sam instiktivno promjenio ploču i jedno govorim svima, a **u suštini vučem poteze po sopstvenom ubjeđenju. No kakve izdaje i drskosti: meni u Taktičkoj grupi - 3 naređuju ili odobravaju napad, a taj napad preko „svojih" ljudi ruše ili sprečavaju.** (istaknuo J.Z.) Aktivni oficiri i podoficiri, komandanti i komandiri me izveštavaju šta se dešava i šta pojedini glasnogovornici pričaju.

- Što da idemo u napad kad će to politika da odradi. (istaknuo J.Z.)

Aktivni oficiri su komunjare, a nas guraju u smrt. Stvaraju sebi karijeru i njih interesuju samo činovi … i mnogo drugih gluposti i netačnosti…

U toj hajci najviše su udjela dali i davali pojedinci i grupe iz Prnjavorske brigade, a u borbi uvijek su vršili opstrukcije - „Mi smo krenuli" - ali drugi nisu krenuli, govorili su i tvrdili da su zbog toga morali da se vrate.

U tome su učestvovali i pojedinci i grupe iz 327. motorizovane brigade.

Stvarala se apatija na frontu, a nemoral iza fronta. Vojska od hrvatske artiljerije i snajperista gine, narod tuguje, a „vlast" na svim nivoima negdje u salonima dogovaraju s neprijateljem

. Trguju životima boraca i naroda, kriminalna trgovina naftom, cigaretama, tehničkim sredstvima. Čak se neprijatelju prodaje municija i borbena tehnika. Na tim sastancima se kartaju, piju viski i ševe žene - odnosno zemlju. (istaknuo J.Z.) … Osećao sam se izuzetno sam, a bodrim oficire, podoficire i borce - ni u snu ne smijem da kažem svoje slutnje u izdaju…

Tako borci Taktičke grupe - 3 ostadoše na Obodnom kanalu do 07.oktobra 1992. godine, ali ostadoše i vječno bez potrebe mnogi oficiri, podoficiri i borci. **No, upornost Taktičke grupe - 3, te manevrom oklopno-mehaniziranih jedinica, koncentracijom vatre, ugurali smo se u Brod i izbili na rijeku Savu.**

Tog dana Vrhovna komanda pila je kiselu vodu i imala kiselo lice, a glavni se hvata za glavu i kaže:

- Šta će onaj luđak u Brodu? Mi smo se dogovorili! I ljutito je napustio prostoriju.[410] (istaknuo J.Z.)

19. srpanj 1992.

Na bosanskobrodskom ratištu, crtu r. Ukrina - r. Sava - Obodni kanal, probile su srpske snage u rajonu Unke i ovladali s. D. Liješće. Hrvatske postrojbe organiziraju novu crtu obrane.[411]

Zapovjednik OG „Istočna Posavina“ upozorava zapovjednika „Slavonskog bojišta“

20. srpanj 1992.

Hrvatsko-muslimanske snage na *kolibarskom putu*

Crta obrane na potezu Zborište - Gornje Kolibe - Donje Kolibe - Struga je nestabilna i radi se na njenom učvršćivanju. *„Neprijatelj na svim crtama bojišnice za sada miruje sa napadnim aktivnostima. Isključivo radi na pregrupiranju iz ostalih područja na južnu bojišnicu Bosanskog Broda“.*[412]

Tijekom noći postrojbe 101. br. HVO samovoljno su napustile lijevo krilo obrane. Ujutro su vraćeni, te je organizirana crta obrane s. Zborište - Bjelaš - G. Kolibe - Struga.[413]

Zapovjednik OGIP, pukovnik Vinko Štefanek, u „Procijeni stanja u interesnoj zoni“, koju je dostavio zapovjedniku Slavonskog bojišta generalu Petru Stipetiću, između ostalog, naglašava da ***„u koliko postoji zaista interes u interesnoj zoni, mora doći do značajnijeg angažiranja HV postrojbi kao cjeline, jer ovakvom upotrebom imamo gubitke u ljudstvu bez rezultata“.***

> Iz nastale situacije u interesnoj zoni, a posebno u zoni bosanskobrodskog ratišta, o čemu smo Vas putem redovnih izvješća i usmenim putem izvještavali, **naša je procjena da ovakvom upotrebom HV postrojbi i raspoloživim snagama HVO sadašnji teritorij nećemo moći zadržati.**
> **Duže vrijeme (mjesec dana) nasilno i ubjeđivanjem, a ne zapovijedanjem, HV postrojbe uvodimo u interesnu zonu, gdje nam te postrojbe, zbog sveukupnog politički nedefiniranog stanja, budu taktički neupotrebljive, te dolazi do samoinicijativnog nasilnog napuštanja položaja. Uvedene manje dobrovoljačke grupe iz raznih HV postrojbi nije moguće kvalitetno uvezati u liniju zapovijedanja, te se kao dobrovoljci i ponašaju. Ostaju na zadatku dok sami smatraju da treba ili se samoinicija-**

[410] LISICA, „Komandant bez potreba“ str. 80-82.

[411] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-319, Slavonski Brod, 19.07.1992. god.

[412] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-325, Slavonski Brod, 20.07.1992. god.

[413] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-320 i 322, Slavonski Brod, 20.07.1992. god

tivno izvuku. Postrojbe HVO gubljenjem teritorija se intenzivno osipaju i ne žele se angažirati van svog rodnog mjesta, tražeći utočište u Republici Hrvatskoj.
Svi pokušaji pregrupiranja i ponovnog angažiranja velikog dijela HVO su bezuspješni. Glavnina izgubljenog teritorija poslije dostignute linije na derventskom, modričkom i odžačkom ratištu, izgubljena je bez pružanja otpora neprijatelju, a cijenimo da nije u pitanju vojni poraz već uzrok nametnute političke situacije, dezinformacija, neodlučnog pristupa i interesa u interesnoj zoni i nastojanjima pružanja pomoći HV postrojbama na dobrovoljačkom principu čime smo izgubili mogućnost zapovijedanja koje je potrebno za izvršavanje dobivenih zadataka. (istaknuo J.Z.)
Rad civilnih struktura Bosanske Posavine nije se osjetio ni u pitanju morala vlastitih vojnih postrojbi, niti o brizi za izvlačenjem materijalnih dobara i zbrinjavanju stanovništva.
I sada nastojimo istim metodama uvjeriti grupe i postrojbe HV radi spašavanja trenutne situacije koje zajedno sa HVO postrojbama jedva da uspostave nekakvu crtu obrane koja i manjim napadom neprijatelja popušta, a potom se cijela linija obrane destabilizira, što uzrokuje samoinicijativno napuštanje linije obrane. **Već smo u nekoliko navrata inzistirali da u koliko postoji zaista interes u interesnoj zoni, mora doći do značajnijeg angažiranja HV postrojbi kao cjeline, jer ovakvom upotrebom imamo gubitke u ljudstvu bez rezultata,** (istaknuo J.Z.) nemamo taktičke dubine, rezerve, niti mogućnosti planiranog smjenjivanja angažiranih postrojbi.
Stvorenom psihološkom situacijom i nedostatkom snaga cijenimo da bi moglo doći do paničnog napuštanja teritorija bez obzira na jačinu djelovanja neprijatelja, što može dovesti do nepotrebnih gubitaka života, a i tehnike. (istaknuo J.Z.)
Iz gore navedenog
ZAHTIJEVAMO
Odmah izvršiti realnu procjenu situacije iz odnosa snaga, te zauzimanje konkretnog stava nadređenog zapovjedništva u svezi interesne zone, a u smislu načina i potrebe daljnjeg angažiranja HV postrojbi. (istaknuo J.Z.)
Kao vojska ne smijemo dozvoliti dvosmislene i nedefinirane vojne zadaće koje objektivno nije moguće kvalitetno izvršiti, a posebno što ovakvim načinom razbijamo HV i gubimo mogućnost zapovijedanja bez mjerila i pravila za poduzimanje sankcija, a na osnovu trenutne situacije u Republici Hrvatskoj to ne bi trebalo dozvoliti.
Ovo zapovjedništvo je na rubu snaga, dužnosti i odgovornosti ima, a mogućnost zapovijedanja iz naprijed obrazloženog jako ograničeno.[414] (istaknuo J.Z.)

Zapovjedništvo OGIP je izvijestilo zapovjedništvo Slavonskog bojišta, kako **„na području OGIP trenutno ima 2831 pripadnik HV.“**[415]

---

[414] OGIP, Zapovjednik, pukovnik Vinko Štefanek - Zapovjedniku Slavonskog vojišta, gen. Petru Stipetić, Procjena situacije u interesnoj zoni Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-324, Slavonski Brod, 20.07.1992. god.
[415] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Brojno stanje HV u OGIP, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-328, Slavonski Brod, 20.07.1992. god

General zbora, Martin Špegelj glavni inspektor obrane RH

Nakon obilaska zone odgovornosti OG „Istočna Posavina“, u svom *Izvješću* ministru obrane **Gojku Šušku** i načelniku GSHV, generalu zbora **Antonu Tusu**, piše:

> Obišao sam hrvatsku Posavinu, posebno Slavonski Brod, 16. i 17. 07. 1992. Sastao sam se sa zapovjednicima OZ, TG, brigada i samo nekih bataljuna, kao i sa predstavnicima vlasti Slavonskog Broda i drugih mjesta.
> **Stanje je zabrinjavajuće. Jedinice u sjevernoj Bosni se raspadaju, ostavljaju oružje vojni obveznici i Hrvati i Muslimani, zajedno sa drugim progonjenima bježe u dubinu teritorija Hrvatske i ni pod koju cijenu se neće vraćati u BiH.**
> **Izgovor za paniku i rasulo je da su oni ostavljeni, izdani** (istaknuo J.Z.) zbog zapadne Hercegovine, da su ostali bez streljiva (što nije točno; provjerio sam), da su bez kvalitetnog zapovijedanja (što je apsolutno točno).
> Glasine se šire veom snažno. Dobija se utisak o radu pete kolone, ali nije tako. Glasine proizvode oni koji bježe, koji odbijaju da se bore. Govore o velikoj vojsci, stotinama tenkova, tisućama artiljerijskih cijevi koje idu na njih. Kažu da se ne može protiv takve sile. Vlada pogrešno mišljenje da će doći do strane intervencije i da će se rat okončati i bez njih. Kukavički se opravdavaju, pa to izgleda kao rad pete kolone. Ali, svejedno, posljedice su iste.
> Traže (politička vlast i neki zapovjednici) da general Špegelj i Čermak trebaju doći tamo, napraviti red, i da bi se u tom slučaju stanje popravilo. Mislim da će se teško brzo bilo što popraviti, ali da se mora učiniti sve da ne dođe do najgorega.
> Savjetovao sam svima i predlažem:
>
> 1. Premjestiti zapovjedništvo OZ iz Đakova u Sl. Brod, a TG iz Sl. Broda u Bosnu, nešto istočnije i južnije od Bosanskog Broda. Razlog je taj da se niža zapovjedništva i vojska osjeća sigurnijima. To psihološki pomaže uspostavljanju zapovijedanja i vraćanja vjere u sposobnosti.
> 2. Brzo sve postrojbe očistiti od paničara, opskrbiti sa borbenim sredstvima, svu artiljeriju i minobacače od 120 mm prebaciti u Bosnu, na dijelovima fronta se utvrditi u najvišem stupnju, a na izabranom pravcu izvršiti aktivna demonstrativna i probna djelovanja. O tome sam im dao konkretne upute.
> 3. Formirati desetine diverzantskih grupa i postaviti ih na prometnice koje vode iz Banjaluke prema Bijeljini i Loznici. Četnici napadaju sa jakim snagama u sjevernoj Bosni upravo zbog tih prometnica kuda se jedino obavlja opskrba iz Srbije u bosansku krajinu i Knin. **To je jako važno, i ako se ove prometnice koliko-toliko onesposobe, a promet na njima bude nesiguran, tada će i pritisak u sjevernoj Bosni biti manji, agresor će tražiti prometnice južnije, kao što je slučaj sa Goraždem.** (istaknuo J.Z.)
> 4. Dao sam neke rokove. Ovih dana ću otići ponovo tamo, gledat ću rekognosirati[416] i prostor na desnoj obali Save na istočnoj i zapadnoj fronti sjeverne Bosne.

[416] Rekognoscirati - izviđati neprijateljsko područje, stanovništvo i sl..; uhoditi; rekognosciranjem se obično zove izviđanje koje vrši osobno komandant sastava ili štabni oficir prije bitke… Bratoljub Klaić, *Veliki riječnik stranih riječi, Zora*, Zagreb 1974. str. 1123.

5. Stanje je teško, Stožer i Ministarstvo trebaju učiniti sve da se ne dogodi ulazak agresora u Bosanski Brod.
6. Uz krajnje oštro postupanje sve vojne obveznike odmah vraćati u Bosnu, ako neće primiti oružje, protjerati ih u Bosnu bez oružja. Razgovarao sam sa više grupa takvih: ima uplašenih, ali najviše je špekulanata koji misle da će netko drugi umjesto njih boriti se za njihov dom.
7. Spriječiti suvišna artiljerijska djelovanja na velike daljine, jer to ne daje željene efekte.[417]

23. srpanj 1992.

Na bosanskobrodskoj bojišnici, u rajonu Zborišta, 101. br. HVO i 2. 'A' br. HV zauzele su Obodni kanal. Uništena (su) dva neprijateljska tenka i jedan transporter. Zarobljena su tri tenka, OT, dva LPZT, nekoliko strojnica i veća količina pješačkog streljiva i oružja.[418] Zapovjednik OGIP traži od zapovjedništva 157. br. HV neka izvrši njegovu zapovijed od 18. srpnja (Kl. 8/92-01, Ur.br: OG-01/92-313).[419]

I u TG-3 VRS „dvojno komandovanje“ i „manipulisanje“

Prihvaćenost ratnih ciljeva od strane vojnika i zapovjednika i njihov borbeni moral u zavisnom su međuodnosu što potvrđuje i analiza taktičkog položaja TG-3. VRS, koju je napravio njihov zapovjednik, pukovnik Slavko Lisica.

> Taktički položaj Taktičke grupe - 3 bio je nepovoljan zbog niskog borbenog morala naročito rezervnih oficira i podoficira na komandantskim i komandirskim dužnostima /…/
> Jedinice ostaju na polaznim položajima, a pri analizi rada neizvršenja borbenih zadataka opravdanja se uvijek traže u stilu „nije krenuo lijevi ili desni susjed, neće vojska da krene u napad i sl.“.
> Pored ličnog obilaska jedinica i prednjeg kraja (fronta) bio sam prinuđen da se direktno obraćam svakom borcu u smislu apela ili proglasa, a radi izvršenja postavljenih zadataka i izbijanja jedinica na sjevernu granicu Republike Srpske.
> Identičnim tekstovima sam upoznavao i Glavni štab sa očekivanjem da se preduzmu energične mjere u zavođenju discipline i napokon da se uvede ratno stanje na teritoriji koju kontroliše Vojska Republike Srpske.
> **Da se spriječi dvojno komandovanje (vojno i stranačko). Osjećao sam da se sa komandama manipuliše, ali nisam znao ko i sa kojim ciljem.**[420] (istaknuo J.Z.)

Očito je kako se hrvatski i srpski zapovjednik nalaze u sličnoj poziciji. Zapovjednik TG-3. pukovnik Slavko Lisica, s jedne strane, uporno pokušava mobilizirati srpske postrojbe s ciljem izbijanja na *„sjevernu granicu Republike Srpske“,* iako mu njegovo pretpostavljeno zapovjedništvo u tome baš i ne pomaže, dapače, Lisica je

---

[417] MO, Glavna inspekcija obrane Zagreb, Glavni inspektor obrane, general zbora, Martin Špegelj - MO, ministar g. Gojko Šušak, GS HV, Načelnik, General Zbora, Anton Tus, I z v j e š ć e br. 108., Klasa: 822-01/92-01/108, Ur.broj: 512-20-92-1, Zagreb, 20.07.1992. god.

[418] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-348, Slavonski Brod, 22.07.1992. god

[419] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-354, Slavonski Brod, 23.07.1992. god

[420] LISICA, „Komandant bez potreba“ str. 60.

mislio kako se s njegovim zapovjedništvom „manipuliše“, dok s druge strane, zapovjednik OG „Istočna Posavina“, pukovnik Vinko Štefanek pokušava sačuvati prostor Bosanske i hrvatske Posavine od agresije i razaranja, pri čemu mu njegovo pretpostavljeno zapovjedništvo nije osiguralo temeljne preduvjete za to - jasnu političku odluku, potrebna MTS i postrojbe. Dakle, vojska (i srpska i hrvatska) je imala jednu ambiciju, a politika (i srpska i hrvatska) očito drugu. Iako se kaže kako je *„bog uvijek na strani velikih bataljuna“*[421] *„bitku dobiva onaj tko je tvrdo odlučio da ju dobije“.*[422]

25. srpanj 1992.

Ostaci ostataka HV

Dok se na bojištu vode „sukobi manjeg intenziteta“[423] zapovjednik OGIP je prinuđen zapovijedati ostacima ostataka hrvatskih postrojbi koje mu stoje na raspolaganju, odnosno „dragovoljcima“. Tako on, čovjek koji bi trebao zapovijedati brigadama od 2-3 tisuće ljudi, izravno zapovijeda „grupi 105. br. (HV)“ jačine „46 ljudi“ da se *„pretpočini-pridoda satniji 2“A“ br. za zajedničko djelovanje“.*[424]

Vjerojatno ogorčen, ljut i nemoćan, zapovjednik OGIP zahtjeva od Vojne policije i MUP-a Slavonski Brod da *„sve vojne obveznike BiH - Bosanska Posavina, koji se nalaze na području Slavonskog Broda“* sprovedu u postrojbe HVO i u *„prihvatni centar Donji Andrijevci, u cilju formiranja i vojnog ustrojavanja postrojbi HVO Bosanske Posavine.“*[425]

26. srpanj 1992.

Na bosanskobrodsko-derventskoj bojišnici VRS pokušava destabilizirati crtu. Odbijen je njihov pokušaj proboja na crti Begluci - Bijelo Brdo. *„Oko 200 vojaka iz Odžaka i Modriče dobrovoljno se javilo. Formiran je centar za prihvat, obuku, izrađeni programi, a sve aktivnosti sa njima radit će 157. br. HV“.*[426]

27. srpanj 1992.

Donji Andrijevci, kao sjedište vojske HVO, meta VRS

Donji Andrijevci su intenzivnije napadani iz BiH od dolaska izbjeglih pripadnika HVO i njihova smještaja u objekt preko puta željezničke stanice, na kojoj su pogođene i zapaljene dvije vagon cisterne. Ova činjenica ide u prilog tezi kako su srpske snage imale dobro organiziranu obavještajnu službu.

---

[421] VOLTAIRE ***(François Marie Arouet)***, Lettre a M. le 06.02.1770.

[422] Lav Nikolajević TOLSTOJ

[423] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-368, Slavonski Brod, 25.07.1992. god

[424] OGIP, Zapovijed Zapovjednika - Zapovjedniku satnije 2.“A“ br. I zapovjedniku grupe 105. br., Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-359, Slavonski Brod, 24.07.1992. god.

[425] OGIP, Zapovijed Zapovjednika - Vojna policija i MUP Slav. Brod, Zahtjev, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-364, Slavonski Brod, 25.07.1992. god.

[426] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-370 i 377, Slavonski Brod, 26.07.1992. god

U toku dana izmjenjivana je topnička vatra, a pokušaj srpskih snaga da probiju crtu na derventskoj bojišnici, nije uspio.[427]

30. srpanj 1992.
Tijekom zaustavljanja naleta VRS - 58 poginula i 704 ranjena borca HV i HVO

U borbama od 01. do 30. srpanja 1992. godine postrojbe HV imale su 32 poginula i 229 ranjenih vojnika. Postrojbe HVO (nepotpuni podaci), za isti su vremenski period imale 26 mrtvih i 475 ranjenih vojnika.[428]

Nalet VRS je do daljnjeg zaustavljen.

31. srpanj 1992.

Postrojbe 101. i 103. br. HVO izvele su protunapad u rajonu Bijelo Brdo - Begluci. Srpsko topništvo je tuklo šire područje Slavonskog i Bosanskog Broda.[429]

Postrojbe TG-3 VRS izvele su neuspješan napad prema Bosanskom Brodu, na pravcu Liješće - Struga - Kričanovo. Imale su šest poginulih, 48 ranjenih i jednog zarobljenog vojnika. Prnjavorska brigada nije uopće pokušala izvršiti zadaću, a zapovjednik Osinjske brigade, izvijestio je zapovjednika TG-3 kako je napredovao tri kilometra što nije bilo točno.[430]

Lisica - „Ići napred do smrti“

REFERISANJE KOMANDANATA BRIGADA TG - 3
Komandno mjesto TG - 3, Kulina, 31. 07. 1992. godine

LISICA: Miko, šta je sa borbenom grupom? Gdje se nalazi?
ŠKORIĆ: Ostalo mu je još 200 metara do dnevnog zadatka. To je do Liješća.
LISICA: Osinjska brigada, nisi izvršio zadatak. Zapisati u ratni dnevnik da nije postupio po zapovesti pukovnika Lisice, odnosno TG - 3. Nemaš šta da referišeš! Ništa!
KOJIĆ: Bilo šta da kažem bilo bi izvrdavanje i izmotavanje.
LISICA: Mladene Oljača, dokle si došao? Gde su ti jedinice?
OLJAČA: U odnosu na prvo naređenje krenuli smo i napredovali 1,5 km. Došli smo do kote 91. Pokušao sam uvesti 2. bataljon…
LISICA: Pokušao si, a što nisi? Zašto niste učinili, ako je naređeno? Vratite mi granate! Nemamo mi para, ni granata. Stabilizujte front i nemojte lagati! Doći će pukovnik Lisica i on će lično komandovati, ići napred do smrti i izaći dokle treba, a to je rijeka Sava! Bio sam kod vas i bilo mi je drago što ste na položaju. Gde je Prnjavor? Gde je, a sedi u podrumu. Tako se rat ne može voditi. Mi moramo biti ljudi i izvršiti dužnost. Gde je bataljon koji treba doći? Dali će do jutra do-

---

[427] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-381, Slavonski Brod, 27.07.1992. god

[428] OGIP, Načelnik sanitetske službe - Zapovjedništvu OZ osijek, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-408, Slavonski Brod, 31.07.1992. god.

[429] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-405 i 406, Slavonski Brod, 31.07.1992. god.

[430] LISICA, *„Komandant po potrebi“* str. 146-148

ći? Privlačim sve snage i moramo da uđemo u Brod. Ili sam ja lud ili vi! Pustite Bijelo brdo. To je postala neka famozna točka, kao i Plehan. Mi smo toliko granata udarili na tvom pravcu ali tvoja vojska nije izašla.

OLJAČA: Poslije artiljerijske pripreme 100 pješadinaca je došlo do raskršća. Bila je magla i slaba vidljivost. Desno krilo je upalo u zamku i ne znam dali su izašli. Po Liješću dejstvuju minobacačima, haubicama i višecjevnim bacačem raketa.

LISICA: Oljača, da se zna: gde god su bili aktivni oficiri, bili su na položaju na IKM-u, (isturenom komandnom mjestu op.J.Z.), a rezervni oficiri su kurve! Oni imaju neku svoju posebnu filozofiju. Pošto je bilo centralno pitanje kod tebe, to znači da nismo uspeli. Ali uvodimo oklopni bataljon i sa svom tom vojskom moramo izbiti na rijeku Savu. Oljača, neka vam je bog na pomoći, sve sam učinio da vam pomognem. Ne kritikujem vas lično kao oficira, ali morate izvršiti zadatak. Nešo kaže da ustaše piju pivo, pa zašto nije tamo otišao? Mi zato moramo to učiniti, verujte mi na čast i poštenje. I kad dođe oklopna brigada, guram na Brod. Bijelo Brdo ne diram! Mi ćemo da insistiramo na tom pravcu. Svi zadaci od juče, važe i za danas. Izviđači TG - 3 moraju da uđu tamo i da pomognu. Sastanak je završen i zapamtite, nisam ni blesav, ni lud, ali to moramo učiniti. Ukoliko ne budem imao prave oficire, ići ću prvi i ući tamo. Dosta je ovoga, mjesec, dva. Ili mrtav ili živ. Da sam tako razmišljao kao vi, nikad ne bi ušao u Kupres. Voljno![431]

01. kolovoz 1992.

Na cijeloj liniji derventsko-bosanskobrodskog ratišta u toku večeri i noći neprijatelj je napadao topništvom i pješaštvom, naše jedinice su uzvratile vatru, odbile napad i zadržali linije. U TG-153 ima četiri poginula i nekoliko ranjenih.

Na šamačko-oraškom ratištu nije bilo značajnijih aktivnosti. U zoni djelovanja 108. br. Brčko bilo je jakog topničkog djelovanja i pokušaja pješačkih prodora, nemamo podatke o pomicanju linije fronta.[432]

Zbog očekivane djelatnosti neprijatelja, 157. br. HV je od zapovjednika OGIP dobila zapovijed da se *„odmah stavi u najviši stupanj bojeve gotovosti, pri čemu jedan bataljun imati u gotovosti za intervenciju“.*[433]

Osim toga, zapovjednik OGIP je 108. br. HV zapovijedio da, zbog izbijanja dijelova TG-3 Vojske Republike Srpske na crtu s. Žirovine - s. Lužani Bosanski - s. Žeravac - s. Lužani (do tt 110) i na crtu s. Hrušćik (rt 110) - s. Unka - s. nareci - s. Liješće D. i G., snagama dvije bojne pojača obranu u rajonu Čađavica - Struga -r. Sava, s jednom bojnom pojača crtu od crkve u s. Mišići (Lužani Novi) do Bjelaša (u visini tt 98). Spremnost za obranu do 6,00 sati 03. kolovoza, 1992. godine.[434]

---

431 LISICA, „*Komandant bez potrebe*“ str. 101-102

432 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-421, Slavonski Brod, 02.08.1992. god.

433 OGIP, Zapovijed Zapovjednika - 157. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-417, Slavonski Brod, 01.08.1992. god.

434 OGIP, Zapovijed Zapovjednika - 108. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-419, Slavonski Brod, 01.08.1992. god.

02. kolovoz 1992.

Avioni su borbeno djelovali na Koraće. Linija Bosanski Brod - Struga je stabilizirana. Gubici neprijatelja su dva tenka te oko 15 mrtvih. Gubici s naše strane jedan tenk oštećen, te jedan poginuo i jedan ranjen borac. Na ostalim linijama sporadična pucnjava iz lakog pješadijskog oružja. Pomjeranja linija nema.[435]

Lisica: „Spas su *karaule*[436] na rijeci Savi"

REFERISANJE KOMANDANATA BRIGADA TAKTIČKE GRUPE - 3
Kulina, 02. 08. 1992. god. 19,00 sati

LISICA: Šta da vam kažem, Oljača…

OLJAČA: Teritorij isti, položaj prethodni, iako je bila zauzeta raskrsnica. Zauzelo ju je 26 ljudi. Od toga poslije je bilo 4 mrtva i 13 ranjenih. Zarobili su preko 20 ljudi, međutim nisu ih mogli zadržati. Pogođen je jedan tenk i jedan trocjevac. Od kalibra su dejstvovali sa kišom maljutki i imali smo 3 povrijeđena borca. Nešo tvrdi da opet 90% njegovog sastava može ići u akciju bez obzira na pretrpljene gubitke. Ostavio sam sveže snage da povežu liniju i zaštite bokove.

LISICA: Prnjavor…

ŽIVKOVIĆ: Gde smo bili, tu smo i ostali. Nema teorije da idemo napred. Imali smo 2 mrtva i 15 ranjenih. Tenk iz Bjelaša dejstvuje i ne mogu mu ništa.

LISICA: Vi ne izvršavate naređenja komande TG - 3. Po svim propisima trebaš biti uhapšen, smenjen i ubijen. Vi ste vrlo slatkorečivi. U ratni dnevnik upisati da komandant Prnjavorske brigade obmanjuje komandanta TG - 3. Koliko ljudi imate?

ŽIVKOVIĆ: Izbačeno je 50 ljudi iz 2. bataljona. U ovih 9 dana 40 ljudi je ranjeno…

LISICA: Sa koliko ste ljudi otišli?

ŽIVKOVIĆ: 890

LISICA: Gdje su ti ljudi? Dali na frontu ili u Prnjavoru?

ŽIVKOVIĆ: Na liniji imamo 320 ljudi, na samohotkama, inžinjeriji, pozadinska četa, minobacači…

LISICA: Kada si došao rekao si da imaš 1.500, gde su ti ostali ljudi, gde ti je 700 ljudi? Kako 320 na liniji, a rekao si da imaš 1.500?

ŽIVKOVIĆ: Svi su tu, izuzev 40 koji su ranjeni i 10 na bolovanju.

LISICA: Nisam zadovoljan sa vašom brigadom i sa vama! Vršite opstrukciju! Dužni ste da kao starešina postupate drugačije, a vi se zavučete u podrum! Vi ste sprečili da Oljača izvrši zadatak. Kako vi to mislite, uvek mi samo dramatične izveštaje šaljete! Niste ništa učinili, šta ćete mi onda! Ako se tako budete ponašali, nećemo daleko stići. Uzmite starešine, a njih imate i pomozite borcima! Niste izvršili zadatak, sutra imate da izvršite napad na kotu 90 i 93 i to morate da sanjate! Ukoliko budete na istim položajima neće biti dobro. To je praseća sreća. Baltiću…

---

[435] OGIP, Zapovijed Zapovjednika - 108. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-425, Slavonski Brod, 02.08.1992. god.

[436] Karaule - fortifikacijski objekt u kojem borave vojnici i koji služi kao stražarnica, objekt na graničnim prijelazima ili mjestima s kojih se nadzire veće područje

BALTIĆ: Bilo je aktivnosti i malih pomaka prema Gradcu i Lužanima. Srbačkog bataljona nema, Milankovića isto. Mislio sam da pošaljem Taliću pismo. Od bataljona koji se raspao imam 307 ljudi i tendenciju da ih sakupim. 3. bataljon se maksimalno raširio od Begluka ka Lužanima. Idem da pokušam da povratim položaje radi samopouzdanja. Angažovao sam i snajperiste. Uglavnom idem po malo, neki uspesi se postižu, interesuje me isto samo Sava. Imam 14 ranjenih, od toga 1 teže. Procenili smo da mogu da krenu u protivnapad i angažovali smo inžinjeriju i vršimo zaprečavanje. Nikoga ne puštam na odsustvo i prekomande, sve do Save. Sa municijom stojimo loše.

LISICA: Zahvalan sam vam, radite i dalje. To me raduje, Saviću…

SAVIĆ: Radio sam po zahtevu, 140 projektila sam potrošio

BALTIĆ: Dejstvovala je avijacija, a mi ne znamo dali je naša. Nismo bili obavešteni.

LISICA: Gradiški bataljon, dali si spreman za napad?

Gradiški bataljon - da, zato sam i došao.

LISICA: Dobro, razmišljao sam skupa sa svojom komandom. Na ovom prostoru gdje smo, ne možemo sačuvati odbranu. Moramo izbiti na rijeku Savu. Sva naređenja će biti - izbiti na rijeku Savu. Moramo zato privući snage i da progorimo jedan pravac! Idemo dalje.

ĐUKIĆ: Mislim da je krajnje vrijeme da shvatimo da će nas snaći veliki problemi, ukoliko ne budemo govorili istinu. Neke stvari se ne iznose. Ovaj zadatak nije samo zadatak pukovnika Lisice. Mora se do svakog vojnika spustiti stav komandi. Organi vojne policije, izviđači i milicije moraju biti po slovu zakona. Nosim se mišlju da odem do predsednika opštine i da mu kažem da je vlast bespotrebna ukoliko mi ne izvršimo zadatak. Ne daj bože da se ustaše ovdje vrate. Ukoliko ne shvatimo da je zakon i represija mera za odlazak napred, onda je loše. Više energije trošimo iza linije fronta, nego na liniji. Pljačka, povređivanje, mahinacije i drugo. To smo ovim odnosom dozvolili i time smo preplavljeni. Danas smo zatvarali puteve, blokirali, ali rezultati su prosječni. Slijedeće, ko ima pravo da komandantu iznosi da je jedinica spremna za napad, ako ona to nije. Ne smijete se time igrati i morate govoriti istinu. Istina treba svima nama. Slijedeće, ne dozvoljavam sebi, a ni vama, da budemo pesimisti. Moramo na Savu i moramo uložiti maksimalne napore.

TOPIĆ: Poslije sastanka komandanti možete sagledati pravce mogućeg protivudara zajedno na karti.

LISICA: Zahvaljujem se svojim pomoćnicima. Rekli su prave stvari. U slučaju udara neprijatelja nanijeti mu gubitke, ponovo prijeći u ofanzivu. Budim međusobno časni i pošteni. Ja ne učestvujem ni u kakvim mahinacijama i samo hoću da pomognem srpskom narodu. Spas su karaule na rijeci Savi. Zadovoljan sam sa vašim angažovanjem, osim sa Prnjavorskom brigadom. Sastanak je završen.[437]

[437] LISICA, „Komandant bez potreba" str. 102-104

Brigadir Petrić zna: tko? što? koga? …

Dok srpska vojska planira nastavak napadnih aktivnosti za *„izbijanje na sjevernu granicu“*, „slavonsko-brodsko političko vodstvo“ (sic!), preuzimajući ulogu predsjednika RH, smjenjuje jednog od najviših zapovjednika HV-a. Zahvaljuju mu na daljnjim uslugama, kao da se ne radi o jednom od najzaslužnijih ljudi općine Slavonski Brod za ustrojavanje i naoružavanje hrvatskih postrojbi na tom prostoru.

Bigadir Ivo Petrić, nezadovoljan svojim statusom suspendiranog zapovjednika 157. br. HV, koji se nalazi „na raspolaganju“ u Operativnoj zoni Osijek, 02.08.1992.godine piše: mnistru obrane, načelniku GS HV i načelniku Personalne uprave MO RH-a.

Ivo Petrić

13.07.1992. godine po zapovijedi zapovjednika Slavonskog bojišta general bojnika Petra Stipetića suspendiran sam sa dužnosti zapovjednika 157. brigade HV, zbog, kako se kaže u zapovijedi, „slabog stanja bojeve spremnosti i neizvršavanja u više navrata primljenih zadataka zbog kojih su nastale štetne posljedice po obranu u Posavini, drastičnog pada bojevog morala u 157. brigadi HV, te nemogućnosti daljeg uspješnog rukovođenja i zapovijedanja brigadom“.
Ovo su vrlo teške optužbe i jako su me pogodile i povrijedile kao čovjeka. Istina o meni i ovoj brigadi je sasvim drugačija. 157. brigada je mjesecima prisutna u Bosni, od samog početka borbenih djelovanja u Bosanskom Brodu, pa dalje. Prve postrojbe koje su ušle u rajon Bos. Broda su jedna satnija iz 157 .brigade, jedna satnija iz l08. brigade i jedna satnija 139. brigade. Od tada je brigada neprekidno prisutna u Bosni najčešće sa jednim bataljunom ojačanim brigadnom topničkom podrškom, protuzračnom obranom i vodom inžinjerije iz brigade.
Dešavalo se da su i dva bataljuna jednovremeno prisutna na zadatku u Bosni iako se smjena postrojbi u Bosni vršila iz sastava brigade. Da stvar bude složenija, po zamisli i zapovijedi OG 'Istočna Posavina' jedan bataljun je znao biti angažiran u Grebnicama u rejonu Bos. Šamac, a drugi na Kadru, Velikoj Brusnici, Jošavici u rejonu Bos. Broda. Istovremeno brigada je imala zonu odgovornosti na Savi, te smo bili prisutni sa postrojbama tamo gdje druga obala Save nije bila slobodna.
Konkretno, dakle, brigada je učestvovala u borbama u užem rajonu Bos. Broda i držala te položaje, ušla u Veliku Brusnicu, na Kadru se spojila sa 139. brigadom, kod potiskivanja četnika prema PodnovIju, vodila borbe u Jošavici i očistila selo, prva je ušla u rajon Domaljevca-Grebnica kada je pao Bos. Šamac i zaustavila napredovanje četnika. Da nismo u to vrijeme bili prisutni u Domaljevcu, obzirom na paniku i metež koji je vladao među domaćim postrojbama, mogu pouzdano reći da bi Domaljevac pao i da bi četnici ušli u Orašje, odnosno, da bi ovladali čitavim područjem od Bos. Šamca do Brčkog. To su tvrdili i ljudi iz zapovjedništva Šamačke brigade. U zadnje vrijeme brigada je učestvovala u borbama kod Dervente, te Grka i Božićevog Visa u širem rajonu Bos. Broda. Zapovjedništvo brigade i ja smo bez obzira na veličinu postrojbe koja je bila u Bosni bili sa tom postrojbom.
Generalu Luciću je poznato koliko vremena sam ja osobno proveo u Bosni sa svojim postrojbama. Smijem tvrditi da sigurno ni jedan zapovjednik brigade ni izdaleka nije bio toliko prisutan preko Save. Sve zadatke brigada je izvršavala kvalitetno i bez većih

poteškoća. Kod naroda u Bosni i kod njihovih zapovjedništava uživali smo povjerenje. Za razliku od mnogih naših postrojbi koje su krale i pljačkale kad su odlazile, pripadnici 157. brigade nisu nikome ništa ni ukrali ni oteli. Ja sam osobno inzistirao na tome da kada se napušta kuća u kojoj smo boravili da je domaćin pregleda i da konstatira da je sve na svome mjestu, kada je postrojba napuštala Bosnu i vraćala se na odmor inzistirao sam da se ljudstvo postroji da se pred predstavnikom domaćeg zapovjedništva pregleda i šta ljudi nose i šta se vozi u vozilima. Za vrijeme našeg boravka u Bosni obučavali smo pripadnike domaćih postrojbi (najčešće u rukovanju protuoklopnim oružjem obzirom da je tu bila najveća potreba). U Bosni smo dosta zemlje izrovali, gdje god smo došli, došli smo na neuređene položaje, odmah smo se prihvaćali posla, kopali rovove, skloništa, tranšeje, izvršili miniranje itd. Skoro kompletnu liniju obrane Oštra Luka - Domaljevac - Grebnice smo mi inžinjerijski uredili.
Mogu reći da sam se u to vrijeme ponosio svojim ljudima. Osim angažiranja u Bosni sačuvali smo most u Slav. Brodu koji je bio u zoni odgovornosti moje brigade koji je za čitavo vrijeme bio otvoren, čak i onda kada su četnici bili u Bos. Brodu, koji je i danas jedina veza sa Bosnom.
Problemi su nastali kad se počeo gubiti teritorij u Bosni. Zašto smo počeli gubiti teritorij treba pitati odgovorne u OG 'Istočna Posavina'. Uglavnom tada je moja brigada iz rajona Bos. Šamac počela dobijati zadatke oko Dervente, a l08. brigada (HV) u rajonu Šamac. Zapovijedi su dolazile danas za sutra. Počelo se raditi na brzu ruku. Oko Dervente su se vodile teške borbe. Tamo sam u jednom danu izgubio 12 ljudi. Rečeno mi je da ulazim između dva bataljuna 3. brigade, međutim tamo je bio samo treći bataljun 3. brigade koji se izvukao isto veče kada smo mi došli.
U Bosni se uspješno sijala panika, širile su se raznorazne glasine. Među postrojbama HVO vladalo je rasulo. Jako slaba je bila koordinacija medu postrojbama na ratištu. Mnoge postrojbe HV su bez zapovijedi napuštale bojište (Osječani, Vinkovčani, Virovitičani).
Sve ovo, uz višemjesečno angažiranje brigade i velik broj poginulih i ranjenih je dovelo do toga da se počeo javljati otpor angažiranju brigade u Bosni.
Dalje, vojaci u brigadi su počeli prigovarati da oni moraju u Bosnu zato što sam ja rođen u Bosni, a ostali ne. Naime, Županjska brigada nikada ozbiljnije nije angažirana u Bosni, Đakovačka brigada se tek tada počela pomalo uključivati itd, dok su oni mjesecima bili prisutni tamo.
Prvom bataljunu, iz kojeg je bilo najviše poginulih i ranjenih dao sam odmor. Sa ostala dva bataljuna se radilo i zajedno sa generalom Praljkom kad je došao išlo se razgovarati sa ljudima u preostala dva bataljuna. General je saslušao sve njihove probleme i primjedbe i rekao mi da ćemo ih opet angažirati kroz nekoliko dana.[438] (istaknuo J.Z.)
Obzirom da se od mene tražilo da što prije prijeđem u Bosnu, ja sam sa zapovjedništvom i 150 ljudi prešao i posjeo položaj Grčko groblje - Božića Vis, ostala vojska je trebala doći zamnom. Drugi dan je prešao još jedan vod, a dan iza toga je trebala ući još jedna satnija. Položaje smo inženjerijski dobro uredili, čak je zapovjedništvo brigade pomoglo sjeći vojnicima balvane za pokrivanje rovova. Položaj je bio izuzetno povoljan, za obranu, raspoloženje među vojnicima je bilo jako dobro. Međutim tu večer, na zapadnom dijelu fronta (oko Žeravca) počelo je nekontrolirano napuštanje položaja. Os-

[438] Otkud general Praljak kod zpovjednika brigade, bez pratnje iz OGIP. Otkud pravo generalu Praljku da raspravlja i odlučuje o upotrebi postrojbi. On je pomoćnik ministra za IPD, a ne pomoćnik zapovjednikaSlavonskog bojišta.

tao je prazan veliki prostor. Kad su to čuli Vinkovčani koji su bili na mom desnom krilu jednostavno su se spakirali i otišli.
Generala Praljka sam našao u Novom Selu i pitao ga što da radim, rekao mi je da postoji mogućnost da mi četnici dođu iza leđa ili da mogu ostati u okruženju te bi najbolje bilo da se povučem.[439] (istaknuo J.Z.) Poslije su mi prigovarali da ja radije surađujem sa generalom Praljkom, nego sa ovim koji su postavljeni po liniji zapovijedanja, što je smiješno i potpuno nevažno, obzirom da sam vojnik i zapovijed ne može doći u pitanje, a to tko mi je kao čovjek bliži, manje je važno. Oko svega ovog mogu tvrditi sljedeće: jedini general Praljak je bio prisutan u tom trenutku u Bosni, iz OG 'Istočna Posavina' nije bilo nikoga, zapovjedništvo bosanskobrodske brigade u raspadu.
Jedino do koga se moglo doći je general Praljak. Općenito, ako mi se dopušta da kažem svoje mišljenje i o generalu Praljku sve najbolje. **On jedini je uvezivao i koordinirao rad između svih tih postrojbi na tom terenu,**[440] (istaknuo J.Z.) da je imao kvalitetniju pomoć u potpunosti bi uspio konsolidirati stanje.[441] 13.07.1992. uručena mi je zapovijed o suspenziji sa dužnosti zapovjednika brigade.
Ako mi se dozvoli komentirati mogu reći slijedeće: brigada je u svom dosadašnjem angažiranju pokazala svoju borbenu spremnost, dalje neka mi se kaže koji to zadatak nisam izvršio, ja nisam kriv za posljedice u Bosni, ali smatram da krivaca ima i da ih nije teško naći.
Smatram da je ovo plod kampanje i hajke protiv mene, te da je ovo generalu Stipetiću nametnuto kroz krivo i tendenciozno informiranje, te da bi netko sačuvao i prikrio sebe. Zar zapovjednik OG 'Istočna Posavina' nema odgovornosti? Zašto nije kažnjen zapovjednik Vinkovačke brigade kojem je vojska napustila položaj, zašto nije kažnjen zapovjednik 123. brigade, kojem vojska neće da ide u Bosnu, ili zapovjednik 108. brigade, ili virovitičke brigade, čija vojska dođe i vrati se, ili đakovačke, koji za svojih l00 ljudi ne može osigurati smjenu, ili zapovjednicisvih drugih brigada kojima vojska ne želi ići u Bosnu? Nakon što sam suspendiran, gospodin bojnik Boro Halkijević, bukvalno vrši čistku u 157. brigadi. Ne mogu na to gledati hladnokrvno obzirom da sam puno truda i znoja uložio zajedno sa ljudima koji su radili sa mnom da to sve stvorim. Sad se to sve razara. Demobiliziraju se i smjenjuju ljudi u zapovjedništvu. Nekima se čak otvoreno govori 'vi morate otići zato što ste Petrićevi ljudi'. Do sada je smijenio 90 % zapovjedništva.
Da su došli bolji ništa ne bih rekao, ali ovdje se ne radi o tome. Dva bataljuna je demobilizirano, pa te iste ljude sada mobilizira preko Sekretarijata obrane. Jako mi je žao što se sve ovo radi bez ikakva sluha i osjećaja.
Da bi se shvatila čitava situacija u Slav. Brodu, mora se još dosta toga objasniti:

---

[439] Još jedan dokaz kako je general Praljak izravno sudjelovao u zapovijedanju postrojbama, mimo utvrđene službene zapovjedne linije. Je li se i ovdje radilo o dvostrukoj ili o trostrukoj liniji zapovijedanja? Niti je Ivo Petrić, kao zapovjednik postrojbe podčinjene puk. Štefaneku, imao što pitati Generala Praljka, niti je general Praljak smio Ivi Petriću izravno bilo što savjetovati.

[440] **General Praljak nije bio ovlašten „uvezivati i koordinirati…na terenu". Ova njegova aktivnost iza leđa zapovjednika OGIP pukovnika, Vinka Štefaneka, jeste *dvostruka linija zapovijedanja - par excellence*.**

[441] Još jedan dokaz da je gen. Praljak, mimo ovlasti, ušao na bojište i „koordinirao postrojbama" iza leđa zapovjedništva OGIP. Što je apsolutno protivno vojnoj subordinaciji. Odmah je trebalo suspendirati gen. Praljka, a ne Ivu Petrića, koji je, usput rečeno, pametno procijenio kako je dobro hvaliti gen. Praljka, a ne gen. Stipetića, jer je očito linija zapovijedanja gen. Praljka bila jača od linije zapovijedanja gen. Stipetića. Neslužbena linija je bila jača od službene.

Konkretno za mene rat traje dvije godine još od ljeta 1990. godine kada su prisilno spušteni helikopteri MUP-a koji su imali namjeru intervenirati u Kninu. Tada sam imenovan Sekretarom obrane i zapovjednikom obrane Slavonskog Broda. Čitavu organizaciju obrane sam vodio ja i zapovijedao svim snagama obrane u Broda. Ništa ni u jednoj pori obrane nije išlo bez mene. Prvih 1150 automata za Brod sam preuzeo ja. Od toga po 150 sam dao Novoj Gradišci i Slav. Požegi. Organizirao sam da se sve to podijeli u toku iste noći, sve te ljude sam uključio u rezervni sastav policije. Po zapovijedi generala Špegelja išao sam po Slavoniji od Vukovara do Osijeka i Požege kako bi se naoružali i drugi. Kada sam u rezervni sastav uključio časnike bio sam osporavan i od policije obzirom da su smatrali da rezervnu policiju trebaju voditi inspektori, a i od civilnog rukovodstva obzirom da je tada među časnicima bilo puno komunista. Nije se jednostavno shvaćalo da se radi o embrionu hrvatske vojske. Izabrao sam časne i poštene ljude koje je prihvatila i politika, a i vojnici su shvatili koliko su mi potrebni.
25. siječnja 1991. godine izveo sam te ljude koji su dobili oružje, na položaj obzirom da se očekivao sukob sa jugo-armadom.
Opkolili smo kasarnu, izvršili kompletnu blokadu i sprečavanje na čitavom području. Vrlo brzo nakon toga već sam imao tajno složenu brigadu u Sekretarijatu, kad uopće nije nigdje bilo govora o tome. Sekretarijat obrane sam očistio od nepoželjnih. Kad se pozivalo da se oružje vrati u policijske uprave nisam dozvolio ni jedna puška da se vrati. Moje ime objavljeno je na naslovnoj strani 'Narodne armije' od 28.01.1991. kao opći poziv na odstrel svim udbašima i KOS-ovcima. Prijetili su mi (i danas u općinskom Centru za obavješćivanje postoji kazeta na kojoj mi prijeti komandant garnizona) uznemiravali obitelj, pratili me.
Kod policije sam insistirao da dijele što više dozvola za lovačke puške tako da su ljudi kupili oko 2.000 lovačkih karabina. Treći bataljun 3.('A') brigade sam stvorio u dogovoru sa policijom. Među prvim su imali naoružanje i opremu. U šestom mjesecu 1991. sam nastradao u prometnoj nesreći. Svaki dan su mi u bolnicu dolazili po instrukcije, nevjerojatno je, ali postoje živi svjedoci.
Jedva sam živ ostao, a nakon mjesec dana sam morao ići raditi na štakama. Između ostalog, tada smo očistili bivši Savez rezervnih starješina i stvorili novu organizaciju, i to sam ja vodio. Kada je Jugoarmada htjela izvući tenkove iz Đure Đakovića podigao sam radnike u Đuri da to spriječimo i organizirao da narod izađe na ulice. Taj dan sam išao po instrukcije u vezi s tim u Glavni stožer, sjećam se da mi je neki pukovnik Kečmar rekao 'Imaš dvije mogućnosti, ili ćete ubiti naši ili oni'. S narodom smo sačuvali tenkove.
Jugovojsku sam izvrgavao ruglu, televizija je snimala kako smo pretresali njihove konvoje uzimali im streljivo iz oružja, a vojsku puštali kući. Na televiziji se lijepo vidjelo kako vojska baca kape u Savu. Tada su mnogi prilazili nama. Prvi sam ulazio u uniformi u vojarnu, a vojnici su me skoro pipali rukama da provjere da li je to stvarno.
Ja sam naredio da se skidaju vojni vlakovi u Slav. Brodu. Skinuli smo dva vlaka, kad smo htjeli treći, u jedan sat po ponoći me zvao sadašnji general Agotić i prijetio mi da ne smijem više skidati. Tada sam po čitavoj Slavoniji podijelio po bateriju minobacača 120 mm i po bateriju PA topova 20 mm, te ZIS-ove 76 mm. Tada je to bilo čudo.
Ja sam isplanirao napad na vojarnu i skladišta. Uzeli smo to bez žrtava i sa praznim tenkovima iz „Đure Đakovića“. Kad je došao predsjednik općine Nova Gradiška gospodin Sokić da traži pomoć, ja sam napravio plan upotrebe brodskih jedinica u Gradišci. Tada, su me optuživali da Brođani ginu u Gradišci, dok Gradiščani neće da se bore.
Tada sam ubjeđivao općinsko političko rukovodstvo da je bolje pomoći Gradišćanima, nego se tući pred Brodom.

Bosance sam počeo naoružavati davno prije nego je osnovana OG 'Istočna Posavina'. Tada su me optuživali da naoružavam Bosance obzirom da sam rođen u Bosni , dok se nije prihvatilo da je to južna obrana Broda, ali i da treba pomoći Hrvatima u Bosni. Organizirao sam po čitavoj Slavoniji skupljanje novaca za oružje. Merčep mi je čak prijetio da će me ubiti (iako smo prijatelji), obzirom da je u Vukovaru bilo teško, a oružje nije stizalo. Uz pomoć gospodina Mikulića (Marinka) iz Broda došli smo do 4.000 cijevi, što je podijeljeno po čitavoj Slavoniji. U svemu ovome o čemu govorim, učestvovalo je puno ljudi međutim ja sam to vodio i organizirao. Tada su samo tovarili obaveze na mene, pored toga što sam bio sekretar Sekretarijata za obranu, zapovjednik obrane grada, postao sam i zapovjednik Operativne grupe 'Istočna Posavina', a poslije i zapovjednik 157. brigade, sve istovremeno. Mnogi u to vrijeme nisu htjeli prihvatiti takve obaveze, dok danas kad su stvari jasne ima ih napretek.

Kao zapovjednik OG 'Istočna Posavina' (u to vrijeme potpuno konspirativno, vezano sa Glavnim stožerom i Ministarstvom obrane) organizirao sam Bosansku Posavinu, pravili smo postrojbe, provodili obuku, izvodili diverzantske akcije, djelovali obavještajno itd. Daleko prije nego se počelo djelovati u Bosni, imali smo razrađene planove upotrebe jedinica i viziju zatvaranja kompletnog područja.

Negdje nakon prestanka djelovanja Kriznih štabova, počeli su problemi sa civilnim rukovodstvom (predsjednika općine, dopredsjednika i predsjednika Izvršnog vijeća) i dalje su htjeli potpunu kontrolu i nad vojskom i policijom, ali i nad sjevernom Bosnom. (istaknuo J.Z.) Pokušavao sam ih uvjeriti i dati im do znanja da nema potrebe i da nije dobro da se miješaju u vojna pitanja, međutim to su mi zamjerili. Prvo su me optuživali da sam se 'odmetnuo' od njih, a na kraju, kada su vidjeli da preko mene ne mogu učestvovati u odlučivanju i miješati se u vojna pitanja, došlo je do otvorenog sukoba, čak i prijetnji s njihove strane.

Ovo je naročito došlo do izražaja kad su naše tri satnije prvi put ušle u rajon Bosanskog Broda. Tu večer je izvršen strašan pritisak na mene i zapovjedništvo OG 'Istočna Posavina' da se odmah sa postrojbama ulazi u Bosnu. Ja sam imao instrukcije da se ulazi sa dobrovoljcima u manjim grupicama, neprimjetno, bez oznaka i dokumenata HV. Sa njihovom metodom se nisam složio.

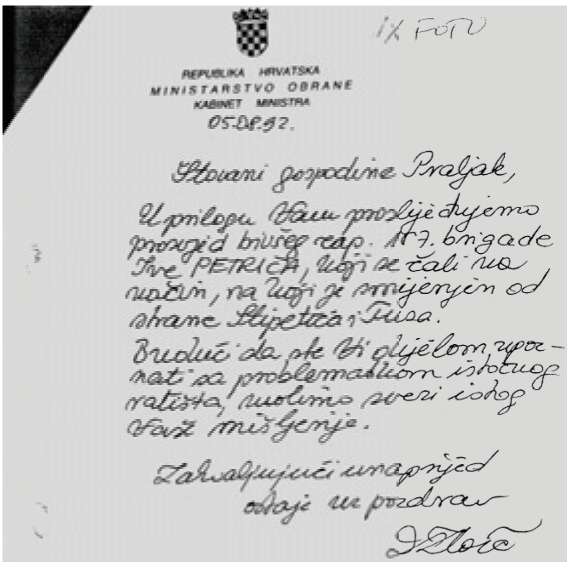
Tu večer, osim članova mog zapovjedništva, bili su prisutni: predsjednik općine (Jozo) Meter, predsjednik Izvršnog vijeća (Frano) Piplović, tadašnji zapovjednik l08. brigade (Vinko) Štefanek sa dijelom svog zapovjedništva i zapovjednik 139. brigade, (Marko) Brajković. Svi su oni došli, a da ih nitko nije pozvao.

Sutradan je došao general (Franjo) Feldi i tražio od mene da naredim povlačenje postrojbi. Ja sam mu objasnio da se pod takvim pritiskom ne da raditi. Neposredno nakon toga, (Jozo) Meter me nazvao telefonom i bukvalno mi rekao da, ako se sam ne maknem sa mjesta zapovjednika operativne grupe, da ima načina da me on makne i da će me uništiti, a sve mi je to rekao samo nakon par dana, što je na sastanku IO HDZ (Izvršnog odbora Hrvatske demokratske zajednice) izjavio da sam ja najzaslužniji čovjek uz njih trojicu (predsjednika, dopredsjednika i predsjednika Izvršnog vijeća)[442] za obranu Broda.

Nakon par dana, kada se ponovo pojavio general (Franjo) Feldi, ja sam mu to prenio i predložio mu da dovedu čovjeka sa strane za zapovjednika OG 'Istočna Posavina'. Međutim, na moje zaprepaštenje, imenovan je gospodin (Vinko) Štefanek, tadašnji zapov-

[442] Predsjednika Skupštine općine dr. Joze Metera, dopredsjednika SO Zdravka Sočkovića i predsjednika Izvršnog vijeća SO Frane Piplovića.

jednik l08. brigade. Po meni je tada legalizirano miješanje civilnih struktura u vojna pitanja.
Glavnu riječ u l08. brigadi vode braća Sočković, Zdravko i Pavo. Prvi je dopredsjednik općine i predsjednik stranke (HDZ), u brigadi obnaša funkciju načelnika SIS-a, dok je gospodin Pavo Sočković bio načelnik financija, od nedavno pomoćnik za logistika 108. brigade. Svojevremeno su od mene tražili i gospodin (Jozo) Meter i gospodin (Frano) Piplović da ih mobiliziram u 108. brigadu (dopredsjednik (Zdravko) Sočković je otišao sam), ja sam im rekao da se onda mora birati novo općinsko rukovodstvo. I to su mi jako zamjerili. Kad sam razriješen dužnosti zapovjednika OG 'Istočna Posavina', nije se stalo na tome, nego sam na prvoj sjednici Skupštine općina razriješen dužnosti sekretara Sekretarijata obrane (bez suglasnosti ministra obrane), da bi čitava priča završila suspenzijom sa dužnosti zapovjednika 157. brigade, (ne želim optuživati generala Stipetića).
Nakon mog razrješenja dužnosti zapovjednika OG 'Istočna Posavina', po istom sistemu kao što se to danas dešava u 157. brigadi, vrše se smjene zapovjednika u Bosanskoj Posavini, (u Bos. Brodu, Derventi, itd), te se vodi kampanja protiv Ike Stanića, predsjednika Hrvatske zajednice Bosanska Posavina. Na kraju da zaključim.
Bez obzira koliko sam dao Brodu, to nisam radio zbog (Joze) Metera ili zbog bilo koga drugog, nego zato što sam htio dati svoj doprinos stvaranju hrvatske države.
Da ne bi dolazilo do sukoba sa civilnim političkim strukturama i karijeristima, ne želim raditi u Slav. Brodu, barem za sada. Obzirom da sam na raspolaganju Operativnoj zoni, mislim da bi moglo biti rješenje da mi se da Centar za obuku u Požegi, tim više što sam u civilstvu bio profesor obrane. Dalje, suspenzijom sa mjesta zapovjednika brigade, na mene je bačena ljaga, ne samo da se ne osjećam krivim, nego je prosto neshvatljivo da se optuži netko tko je uvijek davao sve od sebe i iza koga je toliko predanog rada. Stoga smatram da suspenziju treba preinačiti u razrješenje, a zbog odlaska na drugu dužnost.
S poštovanjem, brigadir, Ivo Petrić.[443]

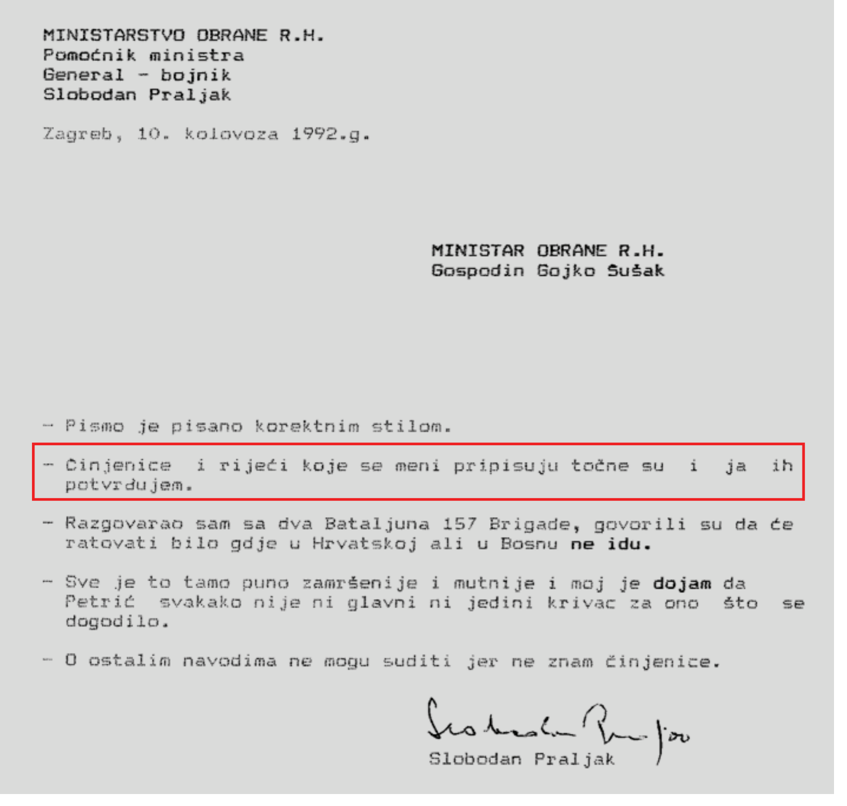
REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
KABINET MINISTRA
05.08.92.

Štovani gospodine Praljak,
U prilogu Vam prosljeđujemo prosvjed bivšeg zap. 157. brigade Ive PETRIĆA, koji se žali na način, na koji je smijenjen od strane Stipetića i Tusa.
Budući da ste Vi dijelom upoznati sa problematikom istočnog ratišta, molimo svezi istog Vaše mišljenje.
Zahvaljujući unaprijed ostaje uz pozdrav
D. Zloić

„Tko je mjerodavan, a nema autoriteta, isto je tako nemoćan kao i onaj koji ima autoritet, a nije mjerodavan“[444]. U ratu je najvidljivije kako se činovi nose, a utjecaj stiče.

Dokument br. 23
Prilog : Jedna od najvažnijih pripadnica Ministarstva obrane bila je tajnica ministra Šuška, **Dunja Zloić**
(www.slobodanpraljak.com)

443 http://www.slobodanpraljak.com/
444 Gustave Le BON, *Hier et demain*

MINISTARSTVO OBRANE R.H.
Pomoćnik ministra
General - bojnik
Slobodan Praljak

Zagreb, 10. kolovoza 1992.g.

MINISTAR OBRANE R.H.
Gospodin Gojko Šušak

- Pismo je pisano korektnim stilom.

- Činjenice i riječi koje se meni pripisuju točne su i ja ih potvrđujem.

- Razgovarao sam sa dva Bataljuna 157 Brigade, govorili su da će ratovati bilo gdje u Hrvatskoj ali u Bosnu **ne idu.**

- Sve je to tamo puno zamršenije i mutnije i moj je **dojam** da Petrić svakako nije ni glavni ni jedini krivac za ono što se dogodilo.

- O ostalim navodima ne mogu suditi jer ne znam činjenice.

Slobodan Praljak

Dokument br. 24 General Praljak potvrđuje točnost dijela sadržaja žalbe brigadira Ive Petrića. (www.slobodanpraljak.com)

03. kolovoz 1992.

U toku jutarnjih sati 1/108. br. HV je uvedena u poziciju i zauzela liniju za obranu r. Sava - Struga - raskrižje puta Kolibe D. - Kričanovo. Formirano je IZM 108. brigade HV u s. Donja Močila. Na liniji obrane na bosanskobrodskom bojištu nije bilo značajnih aktivnosti niti pomjeranja linije fronte.

Ranjena su četiri pripadnika 157. br. HV. U 12,00 sati su dva MIG-29 raketirali Bosanskobrodsku općinu u rajonu s. Kolibe. Žrtava nije bilo. PZO je djelovala bez uspjeha.[445]

Zapovjednik OGIP zapovijedio je 139. samostalnoj motoriziranoj bojni HV (36.sam.mtr.b.) neka uđe u borbeni poredak i organizira obranu u rajonu s. Zborište - s. Novo Selo (kt 98), te izvrši smjenu TG - 153. Spremnost za obranu u 02,00 sata, 05. kolovoza, 1992. god.[446]

---

[445] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-434, Slavonski Brod, 03.08.1992. god.

[446] OGIP, Zapovijed Zapovjednika - 139. samostalna motorizirana bojna HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-435 i 436, Slavonski Brod, 03.08.1992. god.

Po zapovijedi zapovjednika OGIP borbene skupine 109. i 135. br. HV određene su za taktičku pričuvu OGIP, te su dobile zapovijed da se do 06,00 sati, 05. kolovoza, 1992. god. razmjeste u rajon s. Koraće sa zadatkom: *„biti u punoj bojevoj gotovosti za angažiranje na pravcu Bosanski Dubočac - Vakuf - Bijelo Brdo u skladu sa razvojem situacije po zapovijedi zapovjednika OG Istočna Posavina“.*[447]

04. kolovoz 1992.

Pojačano je djelovanje srpskih zrakoplova nad bojišnicom. *„(Borbena grupa[448]) BG-109. i BG-135. HV izvršile su izviđanje i primile zadatak.“ Međutim, „124. br. HV (Vukovar, op.J.Z.) nije primila zadatak. Zapovjednik (je) izjavio kako nema vojske. Samostalni mot. bat. 139. br. HV obavlja izviđanje po planu i sprema se za uvođenje. Crta bojišnice nije promijenjena.“*[449]

05. kolovoz 1992.

Postrojbe 108. br. HV su kompletne ušle u „zonu B“[450] i zaposjele liniju obrane. 139. sam. bat. HV do večeras će završiti uvođenje svojih postrojbi. TG 145 HV dobro drži svoje položaje. **3. „A“ br. HV je izvršila pomicanje linije za 300-400 m - unazad.** Na bosanskobrodsko-derventsko ratištu dan je prošao bez intenzivnijeg djelovanja na obje strane, a linija obrane je ostala bez značajnijeg pomaka.[451]

Prema procjeni zapovjedništva OGIP, postrojbe VRS imaju namjeru, uz snažnu artiljerijsku podršku, uporabom oklopno-mehaniziranih postrojbi i pješaštva izvršiti proboj na pravcima:

1. s. G. Liješće - s. Struga i dalje ka Bosanskom Brodu (na ovom pravcu agresor je već pokušao izvršiti proboj uz primjenu manje diverzantske grupe ubačene uz obale r. Save).
2. s. Unka - s. Zborište - s. Hrastovača i dalje s. Novo Selo.
3. Derventa - s. Begluci - s. Kostreš (posebno ovladati tt 204 odakle ima vizualnu kontrolu cijelog teritorija).

Na ovaj način žele presjeći zonu koju posjedaju snage obrane BiH, izvršiti okruženje i uništiti ih, te tako ovladati općinom Derventa i Bosanski Brod. Osvojen prostor žele pripojiti Srpskoj republici BiH i tako dobiti granicu na r. Savi koja bi bila vrlo povoljna za čuvanje u odnosu na Republiku Hrvatsku. U realizaciji ovog cilja koristit će artiljerijsku vatru po selima u općini Slavonski Brod, a za očekivati je

---

[447] OGIP, Zapovijed zapovjednika - BG-109 i BG-135 HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-435 i 436, Slavonski Brod, 03.08.1992. god.

[448] BG - Borbena grupa - privremeni taktički sastav postrojbe kopnene vojske. Formira se za izvršenje određene zadaće, kad formacijska postrojba sa ojačanjima nije pogodna za to (odvojen pravac, utvrđen objekt, oslonac u obrani). Može biti jačine do jedne satnije (oko 130 vojnika).

[449] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-441, Slavonski Brod, 04.08.1992. god.

[450] „Zona B“ ili „Interesna zona“ - službeno („konspirativno“) se nazivalo područje Bosanske Posavine za vrijeme vođenja borbenih operacija HV u njoj 1992. god.

[451] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-447, Slavonski Brod, 05.08.1992. god.

upotreba zrakoplova za djelovanje po ciljevima na liniji fronta i u dubini obrane kao i na same gradove Bosanski i Slavonski Brod.

Neuspješan posljednji pokušaj protunapada hrvatsko - muslimanskih snaga

Želeći spriječiti namjere protivnika, zapovjednik OGIP **je odlučio** kombiniranim topničko-pješačkim udarom, na svim dijelovima postojećeg fronta, napasti protivnika glavnim snagama, sa linije obrane Struga - Martići, na pravcu: Struga - Liješće Kamen, odnosno Kolibe G. - Unka - Vinska, a pomoćnim snagama sa linije obrane: Adžijin Potok - Lužani Bosanski, na pravcu: Zborište - Žeravački Potok s ciljem:

> …nanijeti neprijatelju što veće gubitke u ž/s i MTS, razbiti ga na prednjem kraju, odbaciti ga što više u dubinu, te u bližem (jednodnevnom) zadatku izbiti na liniju: r. Sava - Aginac - pot. Ukrinac - Nareci - Zarići -tt 111-tt 109- Lužani Bosanski (tt 113) - Žeravac - Bare - tt 103 - Memići - Jerkovići - Kalačka, a u narednom (dvodnevnom) zadatku, produžetkom napada izbiti na liniju: Kamen - Obodni kanal - Vinska - tt 137 - kt 166 - kt 167 - tt 179 - kt 142 - kt 112 - Bare - Begluci - Rašičići Kalačka, gdje biti u spremnosti za odbijanje neprijateljeva protunapada i nastavak daljeg borbenog djelovanja. Spremnost u 04,45, 06. kolovoza, 1992. god.
> Zadaću razbijanja neprijatelja trebaju obaviti: 108. brigada HV, dijelovi 101. br. HVO, 1./103. br. HVO, TG-145 (bojna), TG-109/135 (bojna), ojačana satnija 2 'A' br. ZNG, 139. Smtb. i Riječka satnija - ukupne snage jačine tri lake pješačke brigade, podržane topništvom 108. br. HV i OGIP.[452]

06. kolovoz 1992.

U rajonu Struge 1/108. br. HV ostvario je pomak prednjeg kraja prema zadatku (cca. 700 m) i na dostignutoj „liniji pretrpio jaku artiljerijsku vatru neprijatelja." Tijekom akcije „pretrpio je gubitke: četiri poginula i 37 ranjenih." Prema procjeni vratit će se na polazne položaje.

U zoni odgovornosti 2/108. br. HV prebačena je grupa u rajon Tatomira, ostali dio postrojbe nije krenuo, kao ni ostala crta fronte. U zoni odgovornosti 3/108. br. HV nije bilo bitnog kretanja prednjeg kraja, a „u pokušaju manje grupe pretrpjeli su gubitke od neprijateljske 'Prage': jedan poginuli i šest ranjenih." **Sve druge postrojbe angažirane na crti fronte nisu krenule sa polaznih položaja, niti je ostvaren pomak prednjeg kraja.**[453] (istaknuo J.Z.)

Kako će 108. br. HV drugi put krenuti? Kako steći povjerenje u druge postrojbe, nakon ovakvog nepoštivanja zapovijedi? Da su svi krenuli, vjerojatno

108. br. HV ne bi imala pet poginulih i 43 ranjena borca - nizašto!

07. kolovoz 1992.

---

[452] OGIP, Zapovijed zapovjednika- Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-448, Slavonski Brod, 05.08.1992. god.

[453] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-458, Slavonski Brod, 06.08.1992. god.

Nije bilo pomjeranja crte. **Niti jedna postrojba HV i HVO nije izvršila primljenu borbenu zadaću.** (Ist. J.Z.) Međusobno je izmjenjivana topnička vatra.[454]

Ministarstvo obrane RH demobilizira 54.922 vojna obveznika

RB	NAZIV	DEMOBILIZIRANO			
		ČASNIKA	DOČASNIKA	VOJNIKA	UKUPNO
1.	SAMOST. POST. HV	4	1	943	948
2.	OZ OSIJEK	612	751	5.679	7.042
3.	OZ BJELOVAR	475	891	8.521	9.887
4.	OZ ZAGREB	68	82	15.440	15.590
5.	OZ KARLOVAC	263	441	3.568	4.272
6.	OZ RIJEKA	887	1.307	6.322	8.516
7.	OZ SPLIT	322	509	5.157	5.988
8.	HRM	8	10	2.507	2.525
9.	HRZ PZO	1	0	153	154
10.	SVEGA U HV	2.640	3.992	48.290	54.922

Tablica br. 7 Demobilizirani vojni obveznici HV-a na dan 06.08.1992. godine[455]
(www.slobodanpraljak.com)

08. kolovoz 1992.

Na cijeloj bojišnici uglavnom je izmjenjivana topnička vatra. Na Slavonski Brod su ispaljene četiri rakete zemlja - zemlja tipa „Luna“.[456] Bilo je to kukavičko i zločinačko ratovanje „sa distance“.

12. kolovoz 1992.

Vukovarski borci ne žele u Bosnu

O stanju u hrvatskim postrojbama, uoči njihova odlaska na ratište „u drugu državu“ ponajbolje govori *Izvješće SZUP-a*, pomoćniku ministra obrane RH, Josipu Perković - osobno. Isto tako, to izvješće samo potvrđuje stav kako je hrvatska politika bila konfuzna (nejasna) kada je u pitanju obrana hrvatskih teritorija od agresije s teritorija druge države, u ovom slučaju BiH, te zaštita Hrvata u Bosanskoj Posavini.

> Od 05. do 10. 08. 1992. godine iz Rakitja se razdužilo preko 200 boraca HV, također i zapovjednik HV-a Marko Babić, koji je otvoreno rekao, prilikom razduživanja, da neće ratovati 'u drugoj državi'… U redovima vukovarskih veterana vlada nepovjerenje prema

---

[454] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-459 i 464, Slavonski Brod, 07.08.1992. god.

[455] RH Ministarstvo obrane, Zagreb, Uprava za vojnu obvezu i mobilizaciju, Načelnik uprave, puk. Bekir Dedić - Ministru obrane RH, Gojku Šušku, Demobilizacija dijela pričuvnog sastava Hrvatske vojske, izvješće, Klasa: str.pov. 801-02/92-01/06, Ur.broj: 512-06-02-92-31, Zagreb, 07. kolovoza, 1992. god.

[456] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-472, Slavonski Brod, 08.08.1992. god. „Luna“ je naziv za jednu od raketu zemlja - zemlja.

stožeru HV-a, MO RH, te zapovjedništvu Rakitja, što se eventualno, sigurnosno mže ngativno odraziti na terenu, odnosno na pravcima borbenog djelovanja kakvo se sprema iz pravca Slavonskog Broda prema Bosni, odnosno teritoriju druge države.
Tako je dana 10.08. 1992. god., nakon jutarnje smotre, pred borce HV istupio Ivan Kapular, izdao naredbu da se za 12,00 sati organizira zbor, a za 15,00 sati odlazak u Slavonski Brod, 'na borbeno djelovanje u Bosni'. Prvenstveno naredba se odnosila na preostale Vukovarske veterane, koji će zajedno sa tzv. novim kandidatima HV-a otići za Slavonski Brod, oko 350 - 400 boraca. Novih kandidata, koji do sada nisu djelovali kao borci HV-a ima preko 200. Za očekivati je da će u predstojećim borbama u Bosni, gdje je pogibeljnost pripadnika HV-a znatna, Vukovarski veterani podnijeti najveći dio tereta borbenog djelovanja… Također, među Vukovarskim veteranima poznato je da se tokom posljednjih dana iz pravca Bosne u Hrvatsku uselilo veliki broj bosanskih civila, među kojima i muškarci vojno sposobni za obranu ugroženih područja BiH, koji bi prvi li biti vraćeni u matičnu državu…
U noći 10/11. 08. 1992. godine, oko 00,30 sati, samo 194 pripadnika HV-a od prvotno … potrebnih 400-tinjak. Među tih 194 samo oko 70-tak Vukovarskih veterana, ostalo tzv. kandidati (borci bez ratnog iskustva) u četiri autobusa i pod punom ratnom opremom, otišlo je iz Rakitja u Slavonski Brod, odakle će, prema riječima Ivana Kapulara, zapovjednika HV-a i Tomislava Merčepa, 'borbeno djelovati puno naprijed, ići naprijed u dubinu Bosne, napasti, probijati se'… U redovima boraca… vladalo je komešanje, nervoza, nemotiviranost i zabrinutost. Naime, … njih preko 20-tak je izjavilo da će, ukoliko im u Slavonskom Brodu, kada tamo stignu, bude naređeno da se ide u Bosnu, … odbiti poslušnost takvoj naredbi, tj. da most neće prijeći.[457]

Zapovjednik OGIP je izdao zapovijed zapovjedništvu 204. 'A' br. ZNG HV ('Vukovarskim veteranima') da snagama ojačane satnije do 08,00 sati 13.08. 1992. god., izvrši posjedanje crte obrane u rajonu Blaževići i u suradnji sa susjedima ostvari mogućnost za napadna djelovanja na pravcu Blaževići - Begluci.[458]

157. br. HV je od zapovjednika OGIP dobila zadaću, da posjedne crtu obrane u rajonu Pavlovo brdo - Vakuf i izvrši smjenu dijelova 101. br. HVO. Spremnost za obranu 13.08. do 08,30 sati.[459]

Borbena grupa 130. br. HV (ojačana satnija) po zapovijedi zapovjednika OGIP pridružena je 106. br. HVO sa zadaćom da u ulozi pričuve u širem rajonu razmještaja u s. Tolisa bude u spremnosti za angažiranje na ugroženim pravcima. Spremnost za obranu 12,00 sati, 13. kolovoza, 1992. god.[460]

Na bosanskošamačkoj bojišnici odbijen je napad srpskih snaga, te su im naneseni veći gubitci. Neprijateljski zrakoplovi raketirali su bez uspjeha skelski prijelaz Domaljevac - Babina Greda. Slavonski Brod je gađan topništvom. Na derventskom i

---

[457] SZUP, pomoćnik ministra, Smiljan Reljić - MORH, pomoćniku Ministra g. Josipu Perković - osobno, Predmet: Situacija u redovima 'Vukovarskih veterana' pred polazak u Slavonski Brod i teritorij BiH Ur.broj: 87/55, Zagreb, 21.08.1992. god.

[458] OGIP, Zapovijed zapovjednika - 204 „A“ br. ZNG, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-492, Slavonski Brod, 12.08.1992. god.

[459] OGIP, Zapovijed zapovjednika- 157. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-494, Slavonski Brod, 12.08.1992. god.

[460] OGIP, Zapovijed zapovjednika- Borbena skupina 130. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-495, Slavonski Brod, 12.08.1992. god.

bosanskobrodskom ratištu neprijatelj je djelovao tenkovima i pragama. Hrvatske snage su imale 11 ranjenih i jednog poginulog. Neprijatelju je uništen jedan tenk, a jedan je oštećen.[461]

Međusobno nepovjerenje i sukobi u HVO

Tomislav Božić, zapovjednik 102. br. HVO

(…) dok se vode ogorčene borbe, Krizni štab Bosanskog Broda, na čelu sa Ilijom Kljajićem i HVO na čelu sa Vinkom Begićem, provode samovolju, što doprinosi kaotičnoj situaciji.
U operativnu grupu 'Posavina', zajedno sa Begićem ušli su: Perija Stanić i Ivica Matanović, osobe koje su izgubile svako povjerenje svojih vojaka za vrijeme pada Odžaka i Modriče. Ova grupa je posljednjih dana izvršila verbalni napad na Iku Stanića, koji je pokušao organizirati derventske branitelje i uključiti ih u obranu. U isto vrijeme dok se vrši svakodnevno 'kupljenje' ljudi po Bosanskom Brodu (i onih koji nisu sposobni za rat) u Slavonskom Brodu nalaze se Perija Stanić i Ivica Matanović sa svojim vojnicima, koji su smješteni u nekoliko prihvatnih centara, gdje se nastoje obučiti za povratak. Međutim, velika većina njihovih vojaka odbija ići natrag, pod njihovim zapovjedništvom, te zahtijevaju da ih vodi Tomislav Božić, u kojeg imaju povjerenja…[462]

Na upit autora, da komentira ovo izvješće SZUP-a, Perija Stanić je izjavio: *„Sve su to objede i laži. Nakon pada Modriče, 28.06.1992. god. s jednom satnijom pripadnika 105.br. HVO ostao sam braniti čvorište komunikacija Jakeš - Modriča - Odžak, kod mosta na r. Bosni. S te pozicije smo se, po usmenoj zapovijedi, nakon 15 dana borbi, 13.07.1992. god., povukli na „Ekonomiju“ u Novi Grad, potom u Slavonski Brod na, stadion BSK-a, a potom, s oko 500 prikupljenih boraca, u Orašje, gdje smo, u borbenom poretku - ostali do kraja rata.“*

14. kolovoz 1992.

Zapovjednik OGIP opetovano zahtjeva od zapovjedništva Slavonskog bojišta (generala Petra Stipetića) dodatno angažiranje postrojbi HV, jer *„TG-103 HV nije moguće prema planu angažirati, a BG-204 HV je zbog pretrpljenih gubitaka izašla na kraći odmor. Nakon smjenjivanja angažiranih postrojbi u protekla dva dana, na crti fronte nedovoljno je angažiranih snaga.“*[463]

Iz borbene zapovijedi zapovjednika OGIP koju je, iako je to neuobičajeno, odobrio zapovjednik Slavonskog bojišta, general bojnik Petar Stipetić - zapovjedništvima 108. br. HV, TG-105., sam.mtr.bat. 139., 101. br. HVO, vidljivo je kako zapov-

[461] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Tjedno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-507, Slavonski Brod, 12.08.1992. god.

[462] SZUP Pomoćnik ministra Smiljan Reljić - pomoćniku ministra obrane Josipu Perković, osobno, Saznanja u svezi događaja na bosanskobrodskom ratištu, Ur.broj: 75/237, Zagreb, 13.08.1992. god.

[463] OGIP, Zapovjednik - Zapovjedništvu Slavonskog bojišta IZM Đakovo, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-522, Slavonski Brod, 14.08.1992. god.

jednik OGIP na sve moguće načine pokušava promijeniti odnos na bojištu - u svoju korist, dakako. Ovaj put je zapovijedio tzv. „uklinjavanje“ u redove neprijatelja.

> **Neprijatelj:** Na potezu od od s. Hruščik tt 110 - s. Unka - s. Ražljevi - s. Nareci - s. G. i D. Liješće - s. Struge (tt 91) izbile su snage jačine dva pješadijska bataljuna iz sastava 1. srpske brigade Vučjak, koja u svom sastavu ima oko 700 - 1000 ljudi uglavnom domaćih sa teritorija. Oklopnu podršku joj daje ojačana tenkovska četa pri svakom bataljunu raspoređena u grupama od 2 do 3 tenka. ... Osinska brigada drži liniju na potezu od s. Žirovine - s. Lužani Bos. - s. Žeravac - zaključno s. Lužani do tt 110. U svom sastavu ima oko 900 ljudi raspoređenih u 2 pješadijska bataljuna /…/
> **Naše snage:** Naše snage jačine 3 lake pješadijske brigade sastava 108. br. HV, TG-105, 1 i 2/101. br. HVO, 1/103. br. HVO, 1/109. br. HV, 1/157. br. HV, 1/139. Sam. mtr. bat. HV i ojačana satnija iz sastava 204. br. HV podržane topničkom grupom OG "Istočna Posavina" organiziraju i izvode obranu na liniji: r. Sava - most na komunikaciji Bos. Kobaš - Bos. Dubočac - Vakuf- Sedlići - Kalačka - tt 181 - Brnadići -Gradac (sjeverno 800 m) - Crna bara - Novi Lužani - sjeverno duž toka Ukrine - kt 96 - kt 98 -Obodni kanal - tt 94 - tt 90 - duž potoka Čađavica - Struga - r. Sava /…/
> **Odlučio sam:** Udarnim grupama iz sastava TG-105 HV, sam. mot. bat. 139. br. HV i 1/101. HVO jačine do jedne satnije, sa crte obrane izvršiti napad na neprijatelja sa osnovnim ciljem: izvršiti ograničeno uklinjavanje na tri osnovna pravca do dubine od 1,5 do 2 km, čime stvoriti uvjete za uvođenje glavnine bat. U eksploataciji klinova, njihovog proširenja i međusobnog spajanja na dostignutoj crti na potezu: Žeravački potok - tt 148 - tt 111, a potom aktiviranjem snaga na lijevom krilu (3/108.br.HV) zajedničkim djelovanjem potisnuti neprijatelja iz šireg rajona s. Unka, a snagama na desnom krilu (2/108.br.HV) izvršiti osiguranje desnog boka sam. mtr. bat. 139.br.HV. Gotovost 15.08.1992. god. u sati.[464]

Vukovarska 124. br. HV napušta bojište

> Tijekom proteklih šest sati duž cijele linije fronte na bosanskobrodskom - derventskom ratištu intenzivna je topničko - pješačka paljba. Na južnom - jugozapadnom dijelu naše snage kontroliraju kotu 149 i veći dio Markovca, a u djelovanju ka Čondrićima prisiljeni su da se zaustave na dostignutoj liniji.
> **Snage iz sastava 124. br. HV u djelovanjima su imale šest poginulih i osam ranjenih, te se sa dostignutih linija izvukle ponajprije ka Jerkovićima, a potom i sa linije fronte tražeći zamjenu**. **Nastojimo aktivirati snage 101. br. HV koje su trenutno na odmoru.** (ista. J.Z.) Na istočnom dijelu bosanskobrodskog ratišta nije bilo pomaka, ali nismo u stanju garantirati planiranu zamjenu za dvije bojne, za sutrašnji dan, te bi mogli doći u delikatnu situaciju.[465]

TG-123 HV i TG-132 HV dobili su zadaću od OGIP (supotpisao-odobrio general bojnik Petar Stipetić) da nakon posjedanja i uređenja crte u rajonu Zborišta i Čardaka, izvrše napadno djelovanje s ciljem zauzimanja s. Žeravac i Žeravački Potok.[466]

---

[464] OGIP, Zapovijed zapovjednika- Zapovjedništvima 108. br.HV, TG-105, Sam.mtr bat 139., 101. br. HVO Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-506, Slavonski Brod, 14.08.1992. god.

[465] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-526, Slavonski Brod, 16.08.1992. god.

[466] OGIP, Zapovijed zapovjednika - zapovjedništvima 108. br.HV, TG-105, Sam.mtr bat 139., 101. br. HVO Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-515, Slavonski Brod, 15.08.1992. god.

Fotografija br. 65 Tenk 124. br. HV je preuzeo **Mato Vidović - Kauboj**, zapovjednik OMP 101. br. HVO (prvi s ljeva)

Svađe unutar HVO i „noćne eliminacije"

I dok hrvatske postrojbe na bojištu pokušavaju konsolidirati crtu obrane, odnosno osigurati preduvjete za padne aktivnosti, lokalno hrvatsko vodstvo nastavlja s unutarstranačkom borbom. S borbom za pozicije na hijerarhijskoj ljestvici vlasti, za potpunu političku, pa čak i fizičku, eliminaciju protivnika. Kao da za vrijeme požara u tvrtki, dok sve gori, a ljudi ginu, uprava nastavlja sa svađom oko toga tko će upravljati s onim što poslije požara ostane - zgarištem. Naime, tijekom večeri na sastanku Kriznog štaba Bosanskog Broda.

Načelnik 101.br. HVO satnik **Andrija Lepan**

(…) došlo je do eskalacije sukoba oko podjele vođenja grada i obrane Bosanske Posavine. Pripadnici obrambenih snaga (Željko Barišić, Zdravko Marinić, Ljubo Krijan i Željko Čorak) pucali su na predsjednika Kriznog štaba Bosanskog Broda, Iliju Kljajića, u momentu zahtijevanja njegove ostavke i ostavke Zvonka Matanovića, načelnika SUP-a Bosanski Brod. Prilikom tog incidenta, nije bilo povrijeđenih, a sastanak je odmah prekinut. Kljaiću su zaštitu pružili Andrija Lepan, Josip Bilić, načelnik SIS-a Bosanski Brod i Ivo Mijić.
Od tog incidenta Krizni štab je podijeljen na četiri struje koje traže prevlast i vodstvo u gradu (Novo Selo, Koraće, Bosanski Brod i Kričanovo. Ovakva situacija (dakako) odražava se i na pripadnike obrambenih snaga pojedinih sela koji podijeljeni daju podršku pojedinim 'liderima'.
U Bosanskom Brodu funkcionira i Krizni štab SO Derventa, na čijem čelu su Vinko Begić i Ivo Zeba. Do nedavno, ta dva štaba nisu koordinirala rad, ali zbog sve slabije pozicije Ilije Kljajića, te zbog velike uloge Joze Metera, Frane Piplovića i Zdravka Sočkovića iz Slavonskog Broda, našli su zajednički jezik gdje je zaključeno da Derventa preuzme mjesto centralnog grada Bosanske Posavine.
Osim toga, raspolažemo saznanjima u svezi noćnih eliminacija pojedinih osoba po Bosanskom Brodu, da postoje grupe koje to izvršavaju, a po neprovjerenim sazna njima vodi ih Z.K. bivši zapovjednik … interventnog voda, pod komandom J.B.[467]

[467] SZUP, Smiljan Reljić - gosp. Josipu Manoliću, Ivan Jarnjak, Ministar UP RH, gosp Željko Tomljenović, g. Josip Perković, - *Informacija u svezi stanja unutar Kriznog štaba Bosanskog Broda*, Ur.broj: 80/459., Zagreb, 18.08.1992. god. **(Iako su imena u ovom do kumentu navedena, autor za neka od njih donosi samo inicijale (Z.K. i J.B.), jer, informacija je „neprovjerena".**

Zapovjednik TG-3 izdao „Zapovest za napad na Kostreš …“

Српска Република Босна и Херцеговина
Команда тактичке групе — 3
Број 479
Датум 16. 8. 1992 године
БАЊА ЛУКА

KOMANDI a/a

ZAPOVEST ZA NAPAD

Sekcija 1:50.000 Slavonska Požega 4 Slavonski Brod 3 izdanje 1968.g.

1.- U zoni odgovornosti TG-3 brane se snage 153. TG ustaša i zelenih beretki sa verovatnim rasporedom:

- Biječka brigada u rejonu Bijelo brdo,
- Delovi 3A brigade u rejonu Kostreš, Potočani, Doljani
- 108. brigada /delovi/ u rejonu: D.Barice, s.N.Lužani, G.Barice,
- 153. brigada /delovi/ u s.Zborište i G.Kolibe,
- Velika Gorička brigada u rejonu: s.Struga, D.Kolibe, s.Kričanovo

Neprijatelj i dalje utvrdjuje položaje na p/k u rejonima: s.Struga, s.Kolibe, s.Zborište. Masovno je izvršio zaprečavanje PP i PT minama. Iz dubine su moguće intervencije snagama najverovatnije na pravcima: s.Korače -s.Kostreš - s.N.Selo - Zborište, Bos.Brod - s.Struga i s.Sijekovac - s.D.Kolibe.
Nije isključen i opšti napad g/s na pravcu: Kostreš - Derventa, a p/s na pravcu: G.Kolibe - Žeravac. Verovatni cilj dejstva neprijatelja je da upornom odbranom sa raspoloživim snagama spreči prodor naših snaga. Do sada je dejstvovao tenkovima PAT i minobacačima, a artiljerijom i VBR i dalje dejstvuje sa teritorije RH.
PA topovima dejstvuje sa poludistance i bočno, a tenkovima sa daljine 2000-3000 metara sa VP iza kuća iz voćnaka i šumica menjajući VP posle ispaljenja 3-4 metka.

2.- TG-3 izvodi napad na pravcima: s.Struga - Bos.Brod, s.Unka - Kričanovo, s.Žeravac - Zborište i Gradac - Kostreš - Korače.
U bližem zadatku ovladati linijom: s.G.Kolibe - s.Zborište /Čardak/ - s.Kostreš /crkva 183/ - Čelaruše - s.Bijelo brdo /tt.206/ - s.Sedlići, a u sledećem na liniju: s.Struga - s.Kričanovo - s.N.Selo - ušće r.Ukrine - r.Sava.

3.- Desno od nas odbranu na r.Sava izvodi 16.mtbr, a levo snage za kontrolu i obezbedjenje teritorije r.Sava iz OpŠTO Srbac.

4.- ODLUČIO SAM: Izvršiti napad u zoni, grupisati g/s pravcem: s.Bijelo brdo - s.Kostreš - s.Korače - s. Ukrinari, a pomoćne snage pravcem: s.Bos.Lužani - s.N.Selo i s.Unka - s.G.Kolibe - s.Kričanovo, sa ciljem uz avijacisku i art.podršku bočnim napadom razbiti p/k, produžiti napad datim pravcima, odbiti eventualne protivnapade i izbiti na liniju: s.Struga - s.Kričanovo - s.N.Selo - r.Sava gde učvrstiti postignuti uspeh i stvoriti uslove za produženje napada do izbijanja na r.Sava na čitavom frontu.
Borbeni raspored ešalon sa rezervom, snage za vatrenu podršku, snage za inžinjerisko obezbedjenje i snage PVO.
Gotovost za napad u 06,00 17.08.1992. godine.

Dokument br. 25 Izvadak iz zapovijedi zapovjednikaTG-3 za napad na Kostreš (Lisica, n.d. 86-90 str.)

18. kolovoz 1992.

Srpski napadi oko B. Broda i Gradačca

U toku dana neprijatelj je pješački napadao duž cijele linije obrane Bosanskog Broda. U rajonu s. Gornje Kolibe između k. 90 i k. 94 neprijatelj je uspio potisnuti naše snage 1-1,5 km. u dubinu. Angažiranjem dodatnih snaga iz sastava 101. br. HVO u poslijepodnevnim satima neprijatelj je vraćen na početnu liniju uz gubitke (60 četnika izbačeno iz stroja). Neprijatelju uništena dva tenka i jedan BVP (borbeno vozilo pješaštva). Imali smo jednog poginulog i šest nestalih, te 20-ak ranjenih. U toku jučerašnjeg dana ukupno je ranjeno 94 osobe. Na ostalim dijelovima bojišta Bosanske Posavine nije bilo značajnijih borbenih aktivnosti. Na bojištu oko Gradačca neprijatelj je napadao iz Pelagićeva na Turić i Mionicu. Sadašnja linija na lateralnom kanalu se uspostavlja i utvrđuje. U rajonu s. Turić uništen je jedan tenk M-84. 107. br. HVO imala je tri poginula.[468]

19. kolovoz 1992.

Borbe oko sela Lovrić, Zborište, G. Kolibe, B. Brdo, Blaževića Selo

(…) na Bijelom Brdu, južno od Blaževića, naši položaji su stabilizirani, dok se u reonu Lovrića, neprekidno, više sati, još uvijek vode žestoke borbe uz obostrane napadne aktivnosti.

104. br. HVO je u ranim jutarnjim satima otpočela napadnu aktivnost bez nekih rezultata, uz šest ranjenih vojnika.

108. br. HVO nije otpočela sa dobivenim zadatkom, tražili su popunu streljivom da bi mogli krenuti na odsijecanje komunikacije.[469]

Neprijatelj je otvarao topničku i minobacačku vatru duž cijele crte bojišnice. Uz to otvarao je vatru iz protuzrakoplovnih strojnica, pješačkog i snajperskog naoružanja. Velike napadne aktivnosti izvodio je sa svim raspoloživim sredstvima uz upotrebu jačih pješačkih snaga na pravcima: Zborište i Kolibe Gornje, te na pravcu Bijelo Brdo - Blaževića Selo.

Naše snage su uzvratile vatru iz svih raspoloživih oruđa nanoseći neprijatelju određene gubitke u ljudstvu i tehnici, točne podatke nemamo. Naši gubici su: četiri mrtva i 12 ranjenih vojnika iz sastava 101. br. HVO, te jedan poginuli vojnik iz sastava 106. br. HVO. **Crta bojišnice je napuštena**, (istaknu J.Z.) a zapovjednik (OGIP) Vinko Štefanek je u toku noći to pokrio sa dodatnim snagama. Crta bojišnice nije se bitno mijenjala. Moral je zadovoljavajući. U rajonu odgovornosti IZM 'Istok' 106. br. HVO ojačana satnijom 130. br. HV uništili su: jedan tenk, jedno vozilo za hranu, te oko 10 četnika. Crta bojišnice nepromijenjena. Nisu ostvareni uvjeti za spuštanje na jug…[470]

Zapovjednik OGIP zapovjedio je Borbenoj grupi (BG) 135. br. HV da se angažira na derventskoj bojišnici u zoni odgovornosti koju je do tada imala BG 109. i 135. br. HV.[471]

---

[468] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-537, Slavonski Brod, 19.08.1992. god.

[469] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-529, Slavonski Brod, 19.08.1992. god.

[470] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-531, Slavonski Brod, 20.08.1992. god.

[471] OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu BG-135. br HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-524, Slavonski Brod, 19.08.1992. god.

20. kolovoz 1992.

Dežurni operativni časnik u OGIP, u izvanrednom izvješću IZM u Đakovu - žali se i moli: „122. br. HV ušla je u rajon s. Domaljevac sa snagama od samo 80 ljudi, a bilo je predviđeno oko 220 ljudi. 132. br. HV-a nije se odazvala po primljenom zadatku. Molimo Vas da po istom poduzmete određene mjere.“[472]

Pukovnik Lisica o Kostrešu

U ukupnim borbenim dejstvima TG-3 u okviru operacije „Koridor“ Kostreš je predstavljao jednu izuzetnu epizodu. Krvavu i herojsku. Kostreš je srpsko selo koje se nalazilo u rukama ustaša. Na vrhu te kote koja dominira prostorom Posavine, nalazila se crkva, kao pouzdan orijentir. Crkva je bila mala, seoska, ali sa vojničke tačke gledanja - od neprocjenjivog značaja. Tih dana svi su govorili o Bijelom Brdu, o borbama za Bijelo Brdo, o značaju Bijelog Brda, o …. Vojnici, starješine, civili, sredstva informisanja. Javljali su se samozvani komandanti, koji su izjavljivali, čak i na televiziji, da su zauzeli Bijelo Brdo. Znao sam da Bijelo Brdo nije zauzeto i stalno su me nervirale sve te neodgovorne izjave. Samo jednom na TV sam govorio o Bijelom Brdu i poručio Tuđmanu da to Bijelo Brdo neće više biti bijelo, nego crno i za njega i za njegove ustaše. Međutim, proučavajući situaciju, došao sam do zaključka da Bijelo Brdo pada onog momenta kad naše snage izbiju na Kostreš. Na taj način izbjegavamo frontalni napad na dobro utvrđeno Bijelo Brdo, izbjegavamo nepotrebne gubitke, vršimo obuhvat Bijelog Brda iz pravca sjeverozapada i sa Kostreša, iz rejona kote 183 možemo da efikasno dejstvujemo s leđa po ustaškim snagama na Bijelom Brdu, koje bi se tako našlo u poluokruženju[473]

Bijelo Brdo - snage obrane čvrsto drže

Centralni dio ratišta - TG 123 i dio jedinica 101. br. HVO potisnule su četnike iz rajona s. Zborište i tako omogućile da 2. 'A' br. HV zaposjedne svoje položaje. U 17,15 sati 2.'A' br. HV zaposjeda i pokriva međuprostor između TG 123 i 106. brigade HV.

Zapadni dio derventskog ratišta - Bijelo Brdo - snage obrane čvrsto drže svoje položaje, a pripadnici 103. br. HVO uspjeli su zaustaviti napad četnika na s. Kostreš i žestoko uzvratiti pa je vraćen veliki dio prostora koji je agresor zaposjeo. U protunapadu oštećena su dva neprijateljska tenka. Gubici naših snaga - ukupno 26 ranjenih od toga tri civila, poginula su četiri vojnika iz sastava 101. br. HVO i jedan iz sastava HV.

Na položajima koje je prije povlačenja držala 105. brigada HV u rovovima pronađeno je šest leševa pripadnika HV. Identifikacija je u toku.

Istočni dio ratišta - Bosanski Šamac - Orašje - snage obrane 104. br. HVO utvrđuju se na juče dostignutim položajima i drže u okruženju grupu četnika.

Obrana 106. br. HVO povukla se na polazne položaje i jutros je imala slabijih napadnih aktivnosti.[474]

Zapadni dio derventskog ratišta - u večernjim satima 103. br. HVO potisnula je neprijatelja i tada je uništila jedan tenk T-55, haubicu i zarobila M-84, te tri neprijateljska vojnika i nešto streljiva. Stanje na tom djelu se popravlja. U 21.00 sati - izdana (je) zapovi jed za 108. br. HV za uzbunjivanje sa borbenom gotovošću do danas u 7.00 sati.[475]

---

[472] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Izvanredno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-532, Slavonski Brod, 20.08.1992. god.

[473] LISICA, *Komandant po potrebi*, str. 140

[474] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-536, Slavonski Brod, 20.08.1992. god.

Zapovjednik OGIP je naložio organiziranje IZM 'Centar' radi organiziranja i ustrojavanja postrojbi u izgnanstvu od prebjeglih vojnih obveznika sa privremeno zauzete teritorije Odžaka i Modriče, te pripreme istih za izvršenje predstojećih zadataka.[476]

22. kolovoz 1992.

Smijenjen Ilija Kljajić

S funkcije predsjednika Kriznog štaba Bosanskog Broda smijenjen je Ilija Kljajić, te je „postavljen“ novi predsjednik, Zvonimir Pavić.[477]

23. kolovoz 1992.

Virovitičani ponovno u izbjegavanju borbi

127. br. HV Virovitica, koja je planirana za angažiranje u 'interesnoj zoni' OG 'Istočna Posavina', nakon niza problema oko angažiranja i motiviranja ljudstva, ovom zapovjedništvu stavlja na raspolaganje: jednu borbenu grupu mješovitog sastava od oko 140 ljudi i to: bateriju MB 120 mm - 2 BOV-3, - PA top 20/3 50 pješaka, 20 časnika iz sastava zapovjedništva. Na raspolaganju imaju ljude za bateriju ZIS 76 ali ne i sredstva. Trenutno obavljaju izviđanje lokacije IZM 127. br. HV, a potom izviđanje predviđenog rajona obrane. Krajnji angažman bit će preciziran po njihovom povratku sa izviđanja.
Smatramo da nije potrebno posebno obrazlagati da nam angažiranje 127. br. HV u ovakvom sastavu ne odgovara i ne zadovoljava naše potrebe za kvalitetno pokrivanje terena i zamjenu ljudstva.[478]

Zapovjednik 131. br. HV je od zapovjednika OGIP dobio zapovijed *„da pojača motrenje i vatreno djeluje na neprijateljski promet na desnoj obali Save“*. Zapovijed je izdana zbog dojave o *„doturu MTS-a i ljudstva iz pravca Bijeljine preko Brčkog.“*[479] Na bosanskobrodskom i derventskom ratištu su vođene borbe manjeg intenziteta. Došlo je i do pokušaja pješadijskog napada kod Gradca, koji je odbijen. Linija je ostala nepromijenjena. U zoni odgovornosti 104. i 106. br. HVO vodila se tzv. „aktivna obrana“. Na utvrđivanju zauzete linije prema Ljeskovcu i školi u Grebnicama radila je 104. br. HVO. U rajonu Brčko su vođene slabije borbe.[480]

---

[475] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-540, Slavonski Brod, 21.08.1992. god.

[476] Pukovnik Antun Katalinić određen je za Zapovjednika IZM "Centar" sa sjedištem u SI. Brodu. Zapovijed, Klasa: 8/92-01, Ur.broj: OG-01/92-535 od 20.08.1992. Zapovijed je ponovljena dva dana kasnije i dostavljena 108., 121., 122., 131., 157. br. HV, 101., 103. i 106. br. HVO radi pomoći pri organiziranju 102. odžačke brigade HVO, Zapovijed, Klasa: 8/92-01, Ur.broj: OG-01/92-545 od 22.08.1992. god.

[477] SZUP, pomoćnik ministra, Smiljan Reljić - gosp. Josipu Manolić, Predstojniku Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, Ministar UP RH, gosp Željko Tomljenović, zamjenik Ministra UP, g. Josip Perković, pomoćnik Ministra obrane RH, Informacija u svezi stanja unutar Kriznog štaba Bosanski Brod i obrane Bosanske Posavine, Ur.broj: 80/474., Zagreb, 21.08.1992. god.

[478] OGIP, Načelnik za Operativno-nastavne poslove (ONP), puk. Berislav Jezidžić - IZM Osijek, Đakovo, Izvanredno Izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-551, Slavonski Brod, 23.08.1992. god.

[479] OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu 131. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-555 Slavonski Brod, 21.08.1992. god.

[480] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-556, Slavonski Brod, 23.08.1992. god.

TREĆA ETAPA NAPADNIH AKTIVNOSTI VRS

VRS zauzela Gradac, Bijelo Brdo i Kostreš

26. kolovoz 1992.

Tijekom dana i noći 25./26. 08. 1992. godine, postrojbe VRS zauzele su Gradac, Bijelo Brdo i Kostreš, vrlo značajne točke za obranu, te tako izolirale Bosanski Dubočac i ostvarile značajan pomak prema rijeci Savi. O tim aktivnostima SZUP je izvijestio vrhovništvo

> Agresor, trenutno raspolaže sa sedam do osam tisuća ljudi i to u sedam brigada: 327 brigada (Bosanski Dubočac - Markovac), 11 dubička brigada (Begluci), 329 osinjska brigada (uz rijeku Ukrinu i južno), 1. srpska brigada „Vučjak“ (Zborište - Liješće), 1. krnjinska brigada (Doboj - Kolibe Gornje), te još dvije brigade iz Srbije, smještene istočno od Bosanskog Broda, na pravcu Kadar - Brusnica i prema Svilaju.[481]
> Tijekom dana nastavljeni su siloviti topnički napadi na liniju obrane i Slavonski Brod, „što ukazuje da oni nastoje što prije osvojiti Bosanski Brod, odnosno izbiti na rijeku Savu. U tom cilju VRS je pored vojno-taktičkih vršila i psihološko-propagandne pripreme, o čemu svjedoči i proglas zapovjednika TG-3 VRS, pukovnika Slavka Lisice…[482]

Ponesen uspjehom u borbama za Kostreš, zapovjednik TG-3 VRS se obratio svojim borcima:

> Govori vam pukovnik Lisica Slavko,
> Poslije izvršene detaljne analize rada sa svojim suradnicima, od kad sam došao na duž nost komandanta TG-3, došao sam do sledećih zaključaka:
>
> 1. Veliki su uspesi ostvareni time što smo izbili na sadašnju liniju. Ustaše smo potisnuli sa svih linija i naneli velike gubitke, te i njihovog Plehana. Međutim, sada je takva situacija da znači biti ili ne biti. Uspesi se brzo mogu pretvoriti u neuspeh. Ustaše i zelene beretke pripremaju ofanzivu na naše položaje, da nas vrate na početne pozicije. Svakog poštenog vojnika, starešinu - Srbina, mora da zabrine ova situacija. Da bi izbili na r. Savu potrebna je sloga, čast i odlučnost. Zadatak možemo izvršiti za tri (3) dana, ako budemo odlučni i energični.
> 2. Isplanirao sam precizno ko što treba da radi, te vas komandire odelenja, vodova i četa molimo da moj ljudski apel shvatite kao parolu 'sad ili nikad'. Ako bude ono nikad, budite sigurni da nema sela iza ove linije, vratiće nam milo za drago, kako narod kaže. Poubijaće sve što se kreće, popaliće vam kuće i sve ostalo što sa time ide.

---

[481] Po tvrdnji generala Lisice, u zauzimanju Kostreša sudjelovali su: 1. i 2. oklopna brigada , dijelovi Vojne policije 1. K.K., bojne iz Gradiške, Srbca i neke banjalučke postrojbe - Slavko Lisica, *Komandant po potrebi*, str. 140, Sombor 1995. god.

[482] SZUP, pomoćnik MUP, Smiljan Reljić - dr. Franjo Tuđman, predsjednik RH, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Hrvoje Šarinić, predsjednik Vlade RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH, Željko Tomljenović, zamjenik ministra unutarnjih poslova RH, Gojko Šušak, ministar obrane RH, Josip Perković, pomoćnik ministra obrane RH, Informacija o stanju na ratištu Bosanske Posavine i događanjima u Bosanskom Brodu, Ur.broj: 80/482, Zagreb, 28.08.1992. god.

3. Apelujem da se svi mobilišete i vojnički izvršite časnu dužnost, a to je da izbijemo na r. Savu. Tu granicu ja vam garantujem možemo čuvati sa četiri čete i artiljerijom, tenkovima isl, a ostali kući na odmor, na posao i sve druge ljudske i domaćinske dužnosti. Apelujem da ne očekujete rešenje ni od koga nego od Vas, Vas samih za srpsku i antifašističku stvar. Ne treba vjerovati u neko međunarodno rešenje za srpski narod, jer mnogi su se okrenuli od nas. Zato vam poručujem svi na front, svi u borbu i svi na r. Savu. Signal ću dati uskoro, a vremena nema. To može biti i sutra ili prekosutra.

   Poštovani ljudi, vojnici i starešine kucnuo je poslednji čas da izvršimo zadatak da ne bi imali katastrofalne posledice. Bijelo Brdo za ustaše mora biti crno brdo, Kostreš nakostrešen i da ga nema, Novo Selo i njega nema, niti može biti leglo ustaša, Koraće nikad neće biti ustaško i drugo selo. **Osvetimo se za sva zla koja su nam ustaše u istoriji učinile,** (istaknuo J.Z.) a i sad čine. Ja vas neću izdati, niti komanda TG-a, a očekujem da to nećete ni vi.

   Smrt ustašama i zelenim beretkama! Naš spas je r. Sava.[483]

Dežurni operativni časnik u OGIP je izvijestio IZM Đakovo kako je izvršen protunapad na Kostreš, te kako se „neprijatelj povukao u s. Gradac," Po cijeloj liniji fronte *„neprijatelj je provocirao pješačkim oružjem, topništvom, te koristio zrakoplove i raketirao naše položaje"*.[484]

SZUP je u svom izvješću vrhovništvu analizirao uzroke koji su doveli do pada Kostreša te je upozorio na psihološke posljedice od granatiranja Slavonskog Broda.

Primjer diletantskog izvješćivanja

Nedostatak artiljerijske podrške **prisiljava obrambene postrojbe da se pri silovitim topničkim napadima povlače na rezervne položaje, a da se potom vraćaju da bi odbili pješadijske napade, što ima za posljedicu značajne gubitke u redovima bra nitelja**.[485] (istaknuo J.Z.)

Pored toga ima i napuštanja položaja postrojbi branitelja. U Kolibama Gornjim učinili su to pripadnici 101. br. HVO, te je agresor ušao do sredine sela i usprkos protunapadu, uspio zadržati početak sela.

Pripadnici 105. br. HV (Bjelovar) su također napustili položaj kod Zborišta, što je neprijatelj iskoristio i pomakao liniju u svoju korist. Uz već spomenuto povlačenje 103. br. HVO (Derventa) na glavnoj liniji proboja Begluci - Gradac - Kostreš, agresor je uspio pomaknuti liniju, te ući u Kostreš i Baricu.

Uz svakodnevne napade na liniji fronta, agresor i dalje nesmanjenom žestinom razara Slavonski Brod, što uz materijalnu štetu izaziva ranjavanja i pogibije značajnog broja

---

[483] Slavko LISICA, „Komandant bez potreba", Banja Luka, Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2000. god., str. 61-62.)

[484] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-567, Slavonski Brod, 26.08.1992. god. u 18,00 sati.

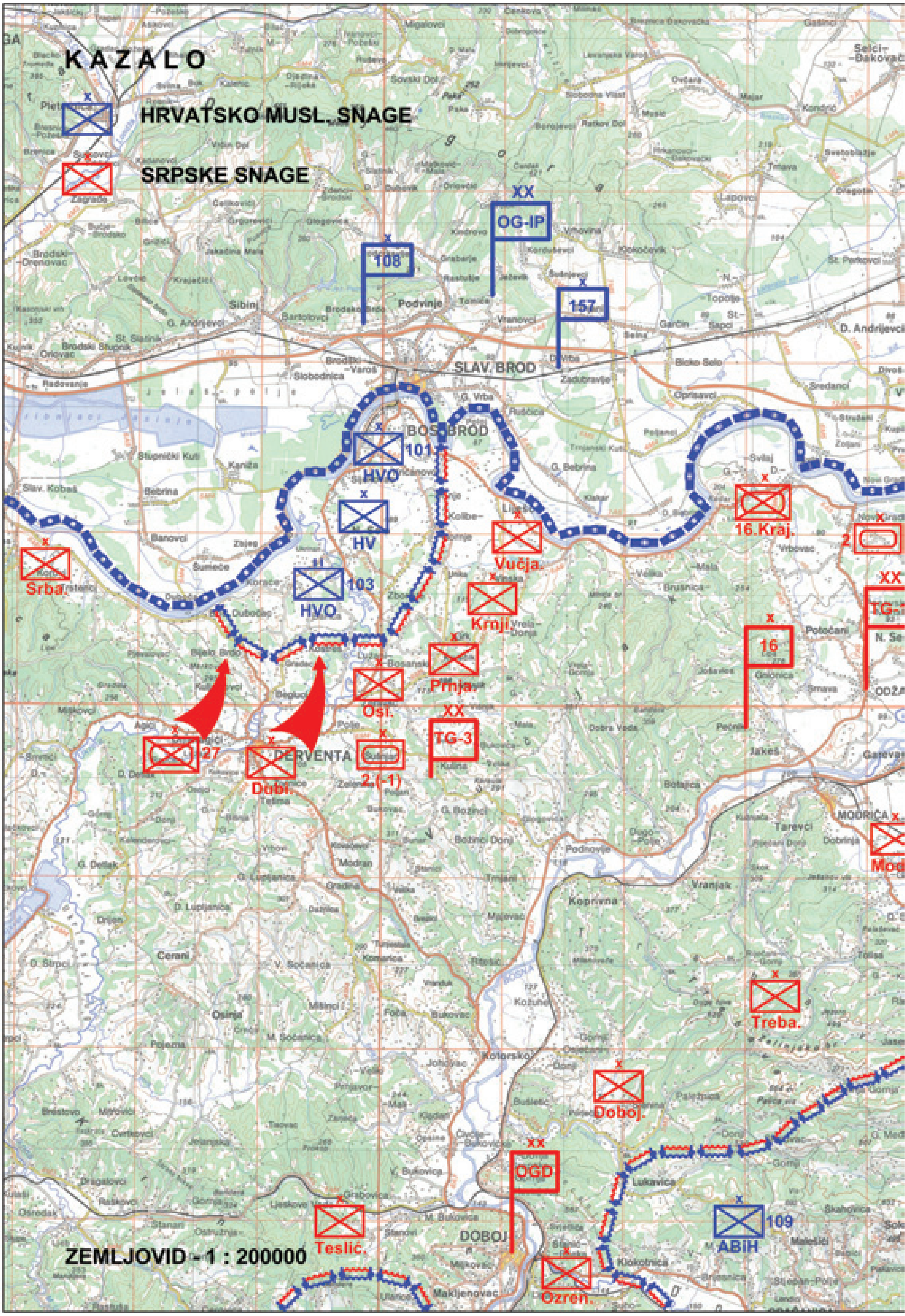
[485] **Ova rečenica raskrinkava izvjestitelja kao običnog diletanta**. Naime, „pri silovitim topničkim napadima", nitko od boraca se nigdje ne miče, niti „se povlači na rezervne položaje." Dapače, uvlači glavu u bilo kakav zaklon, više instinktivno i iskustveno, a manje obučeno. Povlačenja na „rezervni vatreni položaj" se čine u nemogućnosti otpora pješačko-motoriziranim postrojbama, a nikako tijekom „topničkih napada". Za razliku od birtaških paradera američkih uniformi, prepotentnih „štapskih pacova", pseudo časnika i boraca, tatinih sinova i šminkera, to zna svaki borac koji je bio na bojištu.

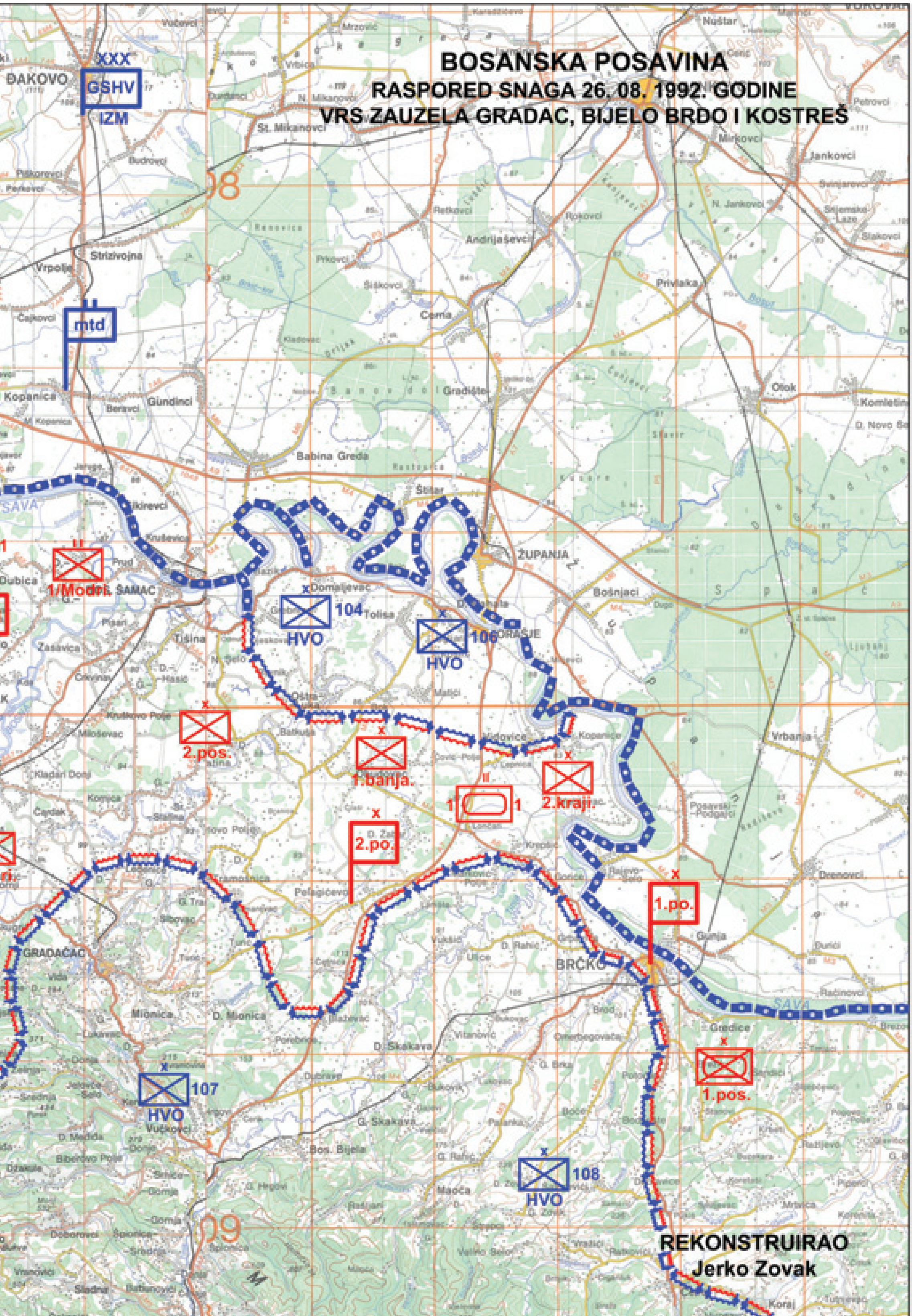
civila. Agresor ne gađa Slavonski Brod samo zbog odmazde za poraze na ratištu, već nastoji odsjeći logistiku, te unijeti nemir u građane sugerirajući kako je negativno uključivanje RH u borbe u Bosanskoj Posavini. Spoznaja da je tisuće vojno sposobnih državljana BiH pobjeglo u Hrvatsku i druge zemlje, dok mladići (iz RH) ginu i za njih u Bosni sve više pojačava psihološki pritisak na građane Slavonskog Broda, koji i objektivno i subjektivno sve teže podnose sadašnju situaciju.[486]

Fotografija br. 66 Zapovijednik voda MB-82 mm 4./3./108. br. HV, poručnik **Viktor Šarić** (desno) upozorava vojnog kapelana, (župnika iz Donjih Andrijevaca) **Nikicu Mihaljevića**, na učinkovitost miniobacačke mine 82 mm. (Foto: ustupio V.Šarić)

[486] SZUP, pomoćnik MUP, Smiljan Reljić - dr. Franjo Tuđman, predsjednik RH, Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Hrvoje Šarinić, predsjednik Vlade RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH, Željko Tomljenović, zamjenik ministra unutarnjih poslova RH, Gojko Šušak, ministar obrane RH, Josip Perković, pomoćnik ministra obrane RH, Informacija o situaciji na ratištu u Bosanskoj Posavini, Ur.broj: 80/488, Zagreb, 03.09.1992. god.

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
ZEMLJOVID - 1 : 200000
OG-IP
108
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
101
HVO
HV
103
HVO
16.Kraj.
Vučja.
Krnji.
Srba.
16
Prnja.
Osi.
TG-3
2 (-1)
27
Dobi.
DERVENTA
MODRIČA
Treba.
Doboj.
OGD
109
ABiH
Teslić.
DOBOJ
Ozren.

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 26. 08. 1992. GODINE
VRS ZAUZELA GRADAC, BIJELO BRDO I KOSTREŠ
XXX
GSHV
IZM
mtd
1/Modri.
104
HVO
106
HVO
107
HVO
108
HVO
2.pos.
1.banja.
2.kraji.
2.po.
1.po.
1.pos.
ĐAKOVO
ŽUPANJA
ORAŠJE
ŠAMAC
BRČKO
GRADAČAC
SAVA
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

27. kolovoz 1992.

Hrvatsko-muslimanske snage napustile Bijelo Brdo

Naše snage su tijekom protekle noći samoinicijativno napustile položaj na potezu Bijelo Brdo (škola) - Bosanski Dubočac i bez ikakvog reda povukle se. Tijekom cijele noći radilo se na prikupljanju i vraćanju vojnika na svoje borbene položaje što je djelomično uspjelo, te su isti posjeli položaje Gašnjača, Čelaruša, Barice. Ubrzano se radi na iznalaženju snaga i sredstava za vraćanje stare linije i kvalitetno pokrivanje iste.[487]

Iz dnevnog operativnog izvješća OGIP-a - IZM-u Đakovo

Bosanski Brod: Na bojištu na Kostrešu naše snage zajedno sa 101 i 103 br. HVO nastoje se vratiti na položaje koji su juče napušteni. 157 br. HV nastoji ponovo zauzeti početne pozicije. Za sada imamo izvješće da je neprijatelj pretrpio velike gubitke u ljudstvu i to najviše na Kostrešu, zahvaljujući kvalitetnom djelovanju našeg topništva. Uvedene su nove snage 157. br. HV, 3.'A' ZNG i TG 153 i jedna satnija 108. br. HV. **Ostaju i dalje problemi sa svim vrstama streljiva za artiljeriju i pješadiju."** (istaknuo J.Z.)

IZM Istok: Borbenih aktivnosti nije bilo, **a „najveći problemi su - streljivo**.[488] (istaknuo J.Z.)

Brčko: U toku noći 26/27. 8. započeo napad 2. bataljuna 108. br. HVO. Neprijatelju su naneseni veliki gubici. Linija fronte pomjerena više od dva km naprijed.[489]

28. kolovoz 1992.

Dezinformiranje vrhovništva

Nakon jučerašnjih aktivnosti i napada srpskih snaga, *„snage obrane BiH brane se na liniji r. Sava - s. Bosanski Dubočac - s. Pašnjača - s. Čelaruša - tt 204 - s. G. Barice - s. Gložik - kt 100 - s. Novi Lužani. Danas nije bilo većih neprijateljskih akcija. Neprijateljsko topništvo napada i Bosanski Brod, pri čemu nanosi veliku materijalnu štetu, ali dojava o ozlijeđenima nema".*[490]

Pored svih nedaća s kojima se susretalo zapovjedništvo OGIP; nikad dostatne postrojbe i MTS za učinkovite aktivnosti na bojištu, te permanentno granatiranje srpskih snaga po civilnim objektima i stanovništvu, samo mu je još trebalo i dezinformiranje vrhovništva, koje se i do tada ponašalo u skladu s dogovorom Boban-Karadžić. A upravo se i to dogodilo. Naime, Obavještajna uprava, procjenjujući stanje na terenu, dezinformirala je cijelo vrhovništvo izvješćem u kojem tvrdi: *„Za očekivati je vrlo vjerojatno slabljenje intenziteta bojnih djelovanja, što znači i vjerojatno definitivno odustajanje agresora od nakana ovladavanja područjem Derventa-Bosanski Brod..."*[491]

---

[487] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-569, Slavonski Brod, 27.08.1992. god.

[488] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-570, Slavonski Brod, 28.08.1992. god.

[489] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-578, Slavonski Brod, 29.08.1992. god.

[490] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-578, Slavonski Brod, 28.08.1992. god.

[491] GSHV, Obavještajna uprava, Načelnik, brigadir, Marko Pecotić - Predstojniku ureda za ZUP. G. J. Manolić, Ministar obrane, Načelnik GSHV,… Kl. 833-05/92-03/01, Ur. br. 5120-06/1-92-429, Zagreb, 28. kolovoza, 1992. god.

Iako brigadir Marko Pecotić u svom izvješću nije napisao glupost, kao njegov kolega Smiljan Reljić izvješćujući vrhovništvo o tome kako se *„postrojbe...pri... topničkim napadima povlače na rezervne položaje“,* sadržaj njegova izvješća nimalo ne oslikava stanje na bojištu. Dapače, onog kome je izvješće uputio, on navodi na krivo zaključivanje, jer, stanje na bojištu je bilo suprotno od opisanog. Naime, nije se moglo prognozirati *„slabljenje intenziteta bojnih djelovanja...i odustajanje agresora od nakana ovladavanja područjem Derventa-Bosanski Brod“,* jer, taj „agresor“ je, nakon bezmalo dvomjesečnog zastoja, u protekla dva dana ovladao dvjema važnim uporišnim točkama - Kostrešom i Bijelim Brdom. Dakle, ne samo da nije dolazilo do *„slabljenja intenziteta bojnih djelovanja“,* nego je VRS svim raspoloživim snagama pokušavala *„izbiti na r. Savu, na sjevernu granicu Republike Srpske“* i time ovladati Bosanskim Brodom.

Nejasno je koji su razlozi dezinformiranja, namjera ili neznanje?

Osim toga nejasno je niz drugih pojava: zašto je brigadir Basarac, iako formalno podređen pukovniku Štefaneku, po svoje mišljenje išao u Zagreb, kako sam kaže - „zna se gdje“; zašto su se general Praljak i brigadir Vrbanac petljali u posao pukovnika Štefaneka; što je pomoćnik ministra obrane RH, general Čermak, radio u Slavonskom Brodu (Bukovlju) četiri do šest tjedana, kao da je pomoćnik pomoćnika zapovjednika 108. br. HV, pukovnika Pave Sočkovića, a ne glavni logističar svih hrvatskih snaga - na njihovim „povijesnim prostorima“.

29. kolovoz 1992.
Stanje na bojištu: izvješće OGIP

Bosanski Brod - Nakon jučerašnjih napada novih pomaka i promjene nema, osim što je u širem rajonu Bosanskog Dubočca, u akciji nasilnog izviđanja, ranjeno osam boraca TG 153 i tri borca HVO.[492]

Orašje - Sukobi s neprijateljem u rajonu s. Gajevi i Brvnik. Neprijatelj je otvorio jaku pješačku i minobacačku vatru - napad je prekinut.[493]

Na području sela Zbjeg došlo je do incidenta između vojaka 3 'A' brigade i civila (neslaganje civila sa zauzimanjem položaja MB u blizini sela). Nakon policijske intervencije situacija se smirila.

Bosanski Brod-Derventa - linija obrane nepromijenjena. Neprijatelj je provocirao na svim linijama. Na položaju u toku noći, oko 23.00, sata, uvedena je jedna satnija iz 157. brigade HV, 3 'A' br. HV, a jednim djelom i 139. sam. mot. bataljun.[494]

[492] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-586, Slavonski Brod, 29.08.1992. god.
[493] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-578, Slavonski Brod, 29.08.1992. god.
[494] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-580, Slavonski Brod, 30.08.1992. god.

30. kolovoz 1992.

Po zapovijedi zapovjednika OZ Osijek, brigadira Vinka Vrbanca, *„zapovjednci 108. i 157. br. HV uputit će po jednu satniju, ustrojenu od pripadnika Odžačke i Modričke brigade, pod zapovijedanjem zapovjednika satnije Joze Blaževića i Hase Devedžića u s. Domaljevac, koji se imaju javiti gosp. Tomislavu Božiću, kao jezgro okupljanja 102. br. HVO"*.[495]

108. br. HV dobila je zadaću da posjedne i brani zonu, *„desno: K-94 - N. Selo; lijevo; Struga, Bosanski Brod sa zadatkom: Osloncem na već uređene zaklone za vatreno djelovanje i zaštitu nanijeti neprijatelju što više gubitaka u ljudstvu i MTS, a time spriječiti njegov prodor preko zone obrane brigade"*. Spremnost za obranu 08,00 sati 31.08. 1992.godine. [496]

Prvo protjerivanje brigade HV s bojišta (opet 127. br. HV iz Virovitice)

Zapovjednik OGIP puk. Vinko Štefanek, zapovijedio je izvlačenje BG-127 (Virovitica) s crte bojišnice i povratak u sastav matične postrojbe, **radi neizvršavanja postavljenih im borbenih zadaća. Bilo je to prvo protjerivanje brigade HV s bojišta - zbog neizvršavanja borbenih zadaća**.[497]

31. kolovoz 1992.

Predzadnji „teren" 108. br. HV u „Zoni B"

Zapovjednik 108. br. HV je izvijestio zapovjednika OGIP o tijeku preuzimanja dodijeljene mu zone odgovornosti.:

> Prva bojna ušla u 'Interesnu zonu' 31.08.1992. u 07,00 sati i posjela položaje za obranu: lijevo r. Sava desno smetlište sa 404 čovjeka.
> Treća bojna ušla u 'Interesnu zonu' sa dvije satnije do 09.00 31.08.1992. god., a preostale dvije satnije ušle su do 11.00 sati istog dana. Treća bojna posjela rajon za obranu: lijevo smetlište, desno ekonomija u s. Kolibe Gornje. Treća bojna posjela položaje sa 362 borca.
> Sa ulaskom prve i treće bojne izvršili smo smjenu 106. br. HV. Prilikom posjedanja položaja naših postrojbi i izvlačenja postrojbi 106. br. HV nije bilo ranjenih ni poginulih. Na lijevom krilu naše treće bojne nalazila se 2. 'A' br. HV sa kojom je uspostavljena veza. Istog dana u 'Interesnu zonu' ušle su i dvije baterije MB 120 mm, jedna kao podrška prvoj, a jedna kao podrška trećoj bojni. U toku noći uvedena su i tri tenka, jedan raspoređen na pravcu djelovanja prve bojne, a dva na pravcu djelovanja treće bojne.
> IZM brigade je smješten u s. Gornja Močila sa ukupno 45 ljudi (zapovjedništvo, veza, osiguranje, sanitet).
> U toku dana na pravcu prve bojne slabije topničko i pješadijsko djelovanje, nije bilo poginulih ni ranjenih. Na pravcu treće bojne u toku dana tri borca teško ranjena od granate. Na našoj liniji obrane noć i dan protekli uz manje aktivnosti neprijatelja, linija obra-

[495] OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Ustrojstvo 102. br. HVO, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-588 Slavonski Brod, 30.08.1992. god.

[496] OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu 108. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-587 Slavonski Brod, 30.08.1992. god.

[497] OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu BG- 127 br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-584 Slavonski Brod, 30.08.1992. god.

ne nije nigdje ugrožena. Na jugozapadnom djelu ratišta jaka topnička i pješadijska vatra četnika po položajima postrojbi HVO-a, zbog navedenog i gubitaka u ž/s (živoj sili) dijelovi postrojbi HVO povukli se na rezervne položaje.[498]
Na desnom krilu obrane linija nije kvalitetno uvezana. 3 'A' br. HV nije zatvorila prostor koji je dobila u zapovijedi, a ljudstvo 101 br. HVO se povuklo u rajon s. Korača. Na istoj liniji 139. samostalni motorizirani bataljun ima jednog poginulog i dva ranjena borca. Moral izuzetno slab. TG-153 se nalazi u rajonu razmještaja s. Koraće, Novo Selo, Sjekovac gdje su u rezervi.[499]

Fotografija br. 67 Boderište. Časnici 108. br. HVO u obilasku „crte“. S lijeva, zapovjednik 2. bojne **Bartol Tunjić - Bajac**, načelnik stožera **Ivo Veselčić**, operativac 2. bojne **Drago Jakić - Brko**, načelnik operative brigade, bojnik **Mato Zrimić** (Foto: ustupio M. Zrimić)

Praljak: Posavinu branite s plaćenicima

Obzirom na učestale upite i pritužbe zapovjednika postrojbi HV, u vezi s učinkovitošću uporabe postrojbi HV u „interesnoj zoni“, pomoćnik ministra obrane RH za IPD, general bojnik Slobodan Praljak je zapovjedništvima OZ Bjelovar i OZ Osijek dostavio „Upute“ o korištenju pripadnika HV u BiH.

[498] Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OGIP, Izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-991, Slavonski Brod, 17.09.1992. god.
[499] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-595, Slavonski Brod, 31.08.1992. god.

HRM (15.)

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
41000 ZAGREB

ŠIFROM!

Zagreb, 31. Kolovoza 1992.

ZAPOVJEDNIŠTVO OZ OSIJEK
ZAPOVJEDNIŠTVO OZ BJELOVAR

Predmet: Upute za djelovanje zapovjedništava postrojbi HV i vojno-sudskih organa

U svezi Vašeg upita o primjeni kaznene odgovornosti pripadnika HV za odbijanje izvršenja zapovijedi, klasa: 035-01/92-01/01, ur.broj: 1076-01-92-37 od 22.kolovoza 1992. godine dostavljamo Vam naše mišljenje (upute) o djelovanju vojno-sudskih organa i zapovjedništava postrojbi HV-a. Slažemo se s Vašom prosudbom da Republika Hrvatska ima svekolike interese za Bosansku Posavinu, kako trenutno tako i ubuduće. Ministarstvo obrane RH je svjesno činjenice da imate velikih problema kada su u pitanju odlasci postrojbi HV u Bosansku Posavinu. Sa sličnim problemima se susreću i ostale operativne zone. Polazeći od činjenice da je Republika Bosna i Hercegovina strana država, što je javnom izjavom na HV potvrdio i ministar obrane, preporučamo Vam da izbjegavate represivne mjere. Istovremeno treba stalno naglašavati da se RH i njezin suverenitet brani i u BiH u zonama koje su nastanjene Hrvatima, a koje treba štititi od četničkog genocida, kao što su oni branili i RH.

Navedene probleme pokušajte riješiti na načine koji neće dovoditi do nesporazuma. Obzirom na otpor vojnika za odlazak u Bosnu i Hercegovinu savjetujemo Vam da u Bosansku Posavinu šaljete dobrovoljce, te da u postrojbama HV porazgovarate ili provedete ankete tko je od vojnika voljan ići u Bosansku Posavinu na ugovor. Kroz ugovor bi mogli riješiti i urediti sva statusna pitanja vojnika. Ugovor bi vojnici mogli potpisati na tri ili šest mjeseci i za taj period imali bi status profesionalnog vojnika, a to najhitnije treba regulirati Personalna uprava svojom odlukom.

Pomoćnik ministra obrane
general bojnik
Slobodan Praljak

(Republika Hrvatska – Ministarstvo obrane – Zagreb)

Dostavljeno:
- Ministru obrane
  gospodinu Gojku Šušku

Dokument br. 26 „Uputa“ generala Slobodana Praljka - (www.slobodanpraljak.com)

Dakle, profesionalni vojnici mogu na prostoru BiH braniti svoju domovinu, a dragovoljci i mobilizirani u HV - ne?!

Pomoćnik ministra obrane RH za Informativno političku (psihološku, propagandnu) djelatnost (IPD), „legendarni general Praljak“, preporučuje časnicima HV da domovinu brane s plaćenicima, a ne s patriotima. (sic!)

Ove „upute“ generala Praljka su najvjerodostojniji certifikat koji govori o njegovoj nekvalificiranosti odnosno nesposobnosti za posao kojim se u hrvatskoj vojsci nominalno bavio - borbenim moralom vojske. Naime, on otvoreno priznaje kako je zakazao u svojoj temeljnoj djelatnosti, moralno-političkoj pripremi vojske za obranu domovine. Zbog toga predlaže novac kao supstitut za domoljublje. (sic!)

Zašto? Zašto jedan od medijski najeksponiranijih patriota (nacionalista) otvoreno priznaje kako u Bosanskoj Posavini više nema borbenog morala, te potiče na profesionalizaciju rata?

Pa zato što hrvatsko-muslimanske snage u Bosanskoj Posavini nisu imale kolektivni nego individualni motiv za pružanje otpora agresoru. Branili su vlastiti prag i ognjište, a ne dom i domovinu.

Posljedica je to izostanka jedinstvene, cjelovite, principijelne, dosljedne, transparentno oblikovane i javno obznanjene hrvatske politike prema Bosanskoj Posavini. Politike koja bi bila motivirajuća garancija svakom *borcu u rovu,* kako njegova borba, i ako pogine, neće biti uzaludna.

Kako nije bilo motivirajuće politike za dom i domovinu, gubitkom praga i ognjišta borci su gubili motiv za daljnju borbu. Očito i sam svjestan toga, general za moral i domoljublje predlaže plaćenike kao rješenje.

01. rujan 1992.
108. br. HV u „interesnoj zoni“ angažirana sa 1612 vojnika

Zapovjednik 108. brigade HV je izvijestio zapovjednika OGIP o „posjedanju rajona za obranu“. I ovo izvješće je prilog dokazu kako je 108. br. HV, od otvaranja do zatvaranja bojišta u Bosanskoj Posavini, dala više nego bilo koja druga hrvatska postrojba - po svim kriterijima. U ovom slučaju je vidljivo kako većina postrojbi u bojište ulaze s 30 do 200 vojnika, dok 108. br. HV to čini sa 1.612 boraca.

> 01.09.1992.god. u Interesnu zonu je ušla naša druga bojna i izvršila smjenu TG-123. Smjena je obavljena do 8.00 sati sa ukupno 455 ljudi. Istog dana uvedena je i baterija MB 120 mm kao podrška drugoj bojni, te jedan tenk. Druga bojna je posjela rajon za obranu: lijevo na obodnom kanalu kod s. Lovrići, desno za oko 1000 m južno od kote 94.
> Na pravcu svake bojne raspoređena po jedna praga. U toku dana izvršeno povezivanje lijevo sa 2.'A' br. HV; desno sa satnijom iz Sijekovca, 101 br. HVO
>
> Od 01.09.1992. god. **108. brigada u „Interesnoj zoni“ angažirana je sa 1.612 ljudi**. (istaknuo J.Z.) U toku dana su tri borca treće bojne lakše ranjena.[500]

[500] Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OGIP, Izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-991, Slavonski Brod, 17.09.1992. god.

02. rujan 1992.
Standardno granatiranje Slavonskog Broda i okolice

> Tijekom noći učestali su preleti neprijateljskih helikoptera iznad našeg područja. Kao i prethodnih dana i danas je neprijatelj napao Slavonski Brod na koji je u sedam navrata ispaljeno oko 70 projektila. Ispalio je i dvije rakete tipa zemlja - zemlja tzv. 'Lune' koje su pale na nenaseljeno područje pa nisu izazvale razaranja i ljudske žrtve. Osim grada neprijatelj je napao i sela također u više navrata i to: Klakar, Gornju Vrbu, Bebrinu, Kanižu i Dubočac ispalivši ukupno oko 80 granata od kojih su nastale nove materijalne štete, a u Bebrini je i jedna osoba smrtno stradala. U napadu na grad jedna osoba je smrtno stradala, a pet ih je teže i lakše povrijeđeno.[501]

U prvim poslijepodnevnim satima otpočele su intenzivnije aktivnosti na južnom i jugozapadnom dijelu bojišnice. Hrvatsko-muslimanske snage su *„ostvarile napredovanje i trenutno pod kontrolom drže groblje na Kostrešu kt 204 (dominantna kota).“*[502]

Zapovjedništva 108. i 132. br. HV su od OGIP dobili zapovijed da iz sastava svojih postrojbi izdvoje ojačani vod sa skupinom za Protuoklopnu borbu (POB) u njegovom sastavu. Postrojbu je trebalo *„pripremiti za gotovost 22,00 sati 02.09.1992. godine, a ista će biti u spremnosti za angažiranje u rajonu Kostreša - Čelaruše sa zadatkom ojačanja postrojbi na dostignutoj liniji i stabiliziranju linije obrane“.*[503]

Zapovjednik 108. brigada HV je izvijestio Zapovjedništvo OGIP:

> Noć protekla uz slabiju topničku i pješadijsku vatru neprijatelja. U 17.05 sati avion raketirao sa dvije rakete na oko 300 m od IZM-a 108 br. HV.
> Prva bojna uništila jedno M/V (motorno vozilo), a druga bojna uništila Pragu. Izviđači treće bojne su izviđanjem ustanovili dva V.P. (vatrena položaja) haubica, prišli im vrlo blizu i naveli topničku vatru OG, te su uništili ta dva V.P. Izviđanjem su ustanovljena još dva V.P. neprijateljske artiljerije, ali dosta daleko od našeg p/k. (prednjeg kraja)[504]

---

501 Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

502 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-605, Slavonski Brod, 02.09.1992. god.

503 OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu 108. i 132. br. HV , Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-603 Slavonski Brod, 02.09.1992. god.

504 Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OGIP, Izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-991, Slavonski Brod, 17.09.1992. god.

Inspekcijski nalaz generala zbora Martina Špegelja

Glavna inspekcija obrane Republike Hrvatske je, Ministarstvu obrane RH (Gojku Šušku), GS HV (generalu Tusu) i Uredu predsjednika RH (Šefu vojnog kabineta), dostavila izvješće o *„nadgledu zapovjedništva istočnog ratišta“*.

„Nadgledom“ su obuhvaćeni: Zapovjedništvo istočnog ratišta (Đakovo), Zapovjedništvo operativne grupe (Istočna) Posavina (Slavonski Brod), Istaknuto zapovjedničko mjesto „Istok“ (s. Tolisa - Bosanska Posavina), Zapovjedništvo 101. brigade HVO (Bosanski Brod), Zapovjedništvo 108. brigade HV (Slavonski Brod), Zapovjedništvo taktičke grupe TG-127 (dijelovi virovitičke brigade, Sibinj), Zapovjedništvo 131. brigade HV (Županja) i Zapovjedništvo 106. brigade HVO (s. Tolisa).

1. OCJENA STANJA

a) Vođenje i zapovijedanje:

- **U sustavu vođenja i zapovijedanja oružanom borbom ne postoji subordinacija i oštro razgraničenje u nadležnosti i odgovornosti.** (istaknuo J.Z.) Veliki je problem osigurati ljudske, kadrovske, materijalne i druge preduvjete zapovijedanja za izvršenje postavljenih ciljeva.
- Osjeća se nedorečenost, ili još bolje, nema nikakve racionalne vojne djelatnosti ni politike na teritoriji Bosanske Posavine - zapad.

b) **Zapovijedanja se ne provode isključivo linijom nadležnosti u zapovijedanju, već mimo određene linije i to:**

- **preko pojedinih organa Ministarstva obrane, a da o tome nisu obaviješteni nadležni zapovjednici. Grubo je kršena subordinacija, što je imalo za posljedicu gubitak velikog teritorija i ljudskih žrtava.** (istaknuo J.Z.) HVO i HV su bez borbe napuštale teritorij, o čemu postoje pismene izjave časnika i fono snimci, kao dokumentacija prošlih događaja.
- preko zapovjednika nižih postrojbi, a da se o tome ne obavijesti nadređeni zapovjednik. Na primjer, zapovjednik 131. brigade HV dobiva zapovijedi od zapovjednika OZ Osijek, OG Posavina i zapovjednika TG Istok. Date zapovijedi nisu međusobno usuglašene, i čak su u suprotnosti;
- od Zapovjedništava matičnih postrojbi koje se ne pridržavaju primljenih zapovijedi, obično upućuju manje sastave na bojište od broja v/o (vojnih obveznika) prema ustroju i sa zakašnjenjem, na primjer Virovitička brigada (127. br. HV op. J.Z.);
- na koordinacijama ne učestvuju svi organi. Tako na koordinaciji održanoj dana 22.08.1992.god. u OG Posavina u Bosanskom Brodu nije učestvovao načelnik SIS-a i zapovjednik satnije vojne policije, jer oni primaju zadatke po svojoj liniji i u stvari ne znaju što se događa na frontu;
- samostalno uključivanje i isključivanje pojedinih grupa i pojedinaca u borbena djelovanja;
- mnogi časnici nemaju regulirano postavljenje na dužnost, posebno u postrojbama u Bosanskoj Posavini, a u 101. brigadi HVO nema nitko regulirano stanje u službi;
- nepoznavanje terena u zoni odgovornosti od strane većeg broja zapovjednika koji dolaze na nepoznato zemljište. Smjene postrojbi se vrše bez uzajamnog i potpunog upoznavanja sa stanjem na terenu. Postrojbama se unaprijed saopćava datum smjene novom postrojbom, ali se plan smjene ne poštuje i ne realizira, radi čega dolazi do napuštanja položaja, što rezultira gubljenjem položaja, ljudi i materijalnih sredstava. Na pr. TG 105. brigada Bjelovar napustili su dan prije smjene položaj, a da prethodno nisu prekon-

trolirali da li je sve ljudstvo povučeno, tako da je ostalo 8 vojnika na položaju koji nisu znali da je matična postrojba napustila položaje, radi čega su svi poginuli kada su četnici upali na položaje. Zapovjedništvo 105. brigade saznalo je za nedostatak ljudi tek kada je stiglo u Bjelovar, kada su poslali pismenu potjernicu za nestalim vojnicima. Ili pad Bijelog Brda, kada je jedinica 103. brigade HVO napustila položaj koji su odmah zaposjeli četnici. Sličnih slučajeva ima više, a da nitko za njih nije odgovarao i to 106. br. HV, TG - 127. HV, 108. brigada HV i 3. "A" brigada, Radi ovakvog neorganiziranog rada zapovjedništva, nedostatka odgovornosti i slabe osposobljenosti nastaju tragične posljedice.

Upravo zbog grubog kršenja subordinacije došlo je do velikog gubitka teritorija i još većih ljudskih gubitaka. Sve se počelo rušiti grubim greškama u zapovijedanju 3. "A" brigadom i apsolutno pogrešnim utjecajem na njih prije dvadesetak dana. O tome postoje dokumenti.

c) Stanje na bojišnici:

Na djelu bojišnice za koju je izvršen uvid izvršeno je djelomično ukopavanje.

Kod 101. brigade u rajonu k.98. Bosanski Lužani djelomično je inženjerijski uređen prednji kraj. Zakloni su uređeni sa pokrivkom, nema podgrudobranskih skloništa, rovovi nisu obloženi. Kod prvih kiša postoji opasnost zarušavanja zaklona. Saobraćajnice nisu urađene iako je prostor oko prednjeg kraja neprekidno tučen pretežno minobacačkom vatrom.

- Vatreni položaji topničke baterije 76 mm M 42 „ZIS“ u selu Bebrina urađena su skloništa za ljudstvo i streljivo bez obloge, te postoji opasnost zarušavanja, Nisu iskopane platforme za oruđa. Maskiranje vatrenih položaja je dobro.
- Položaji 131. brigade (HV) inženjerijski su dobro uređeni i solidno izrađeni zemljano drveni bunkeri, koje je potrebno bolje povezati tranšejama i saobraćajnicom. Izrađeno je oko 400 drveno zemljanih bunkera. Prilazi r. Savi dobro su uređeni sa drveno zemljanim skloništima na prilazima i organiziranom protivzračnom obranom prijelaza.

2. MORAL

Na cijelom prostoru kod postrojbi HV osjeća se apsolutna neaktivnost IPD. S obzirom da je ovo trenutno najaktivnije i najvažnije ratište na kome djeluje snažna neprijateljska propaganda kroz djelovanje pete kolone. Prema mišljenju djelatnika IPD u OG Posavina da splet okolnosti u RH nije išao u korist jačanja borbenog morala, kao što je predizborna aktivnost i dodjela činova, a posebno izjave na TV i u tisku nekih rukovodećih ljudi iz Vlade RH o neobvezatnosti odlaska pripadnika HV u Bosnu i o angažiranju v/o na dobrovoljnoj osnovi na teritoriji R. BiH, što nije bilo praćeno pojačanom aktivnošću IPD na tumačenju stavova zvanične politike.

Pojačano je destruktivno djelovanje pojedinih zapovjednika i zapovjedništava oko neangažiranja svojih postrojbi za prijelaz na ratište Bosanske Posavine. (Na pr, animiranja „Bedema ljubavi“ u Virovitici, pojedini zapovjednici bataljuna 108. brigade HV kroz razgovor su se solidarizirali sa vojnicima koji su se izjašnjavali da se ne ide preko r. Save, a poslije da bi sebe opravdali javno su pitali pred strojem „tko je da se ide, a tko je da se ne ide“).

Postoje opravdane sumnje kod zapovjedništva 101. brigade HVO, da ih zapovjedništvo OG Posavina upućuje na najteže pravce, te da brigada do sada nikada nije imala svoju zonu odgovornosti već je zatvarala kritične prostore što je imalo za posljedicu da je do sada od svih postrojbi imala najveće gubitke preko 500 poginulih i 1100 ranjenih, što demoralizirajuće djeluje na sve one postrojbe koje se upućuju u Bosansku Posavinu. Glede loše organizacije obrane u Bosanskoj Posavini došlo je do gubitka znatnog dijela

teritorije i obezglavljivanja lokalne vlasti, što se nepovoljno odražava na moral ljudi. Ljudi se osjećaju zapostavljeni i napušteni od centralne BiH vlasti, HVO Bosanske Posavine i lokalnih rukovodilaca koji su napustili svoju teritoriju i nalaze se mahom u Zagrebu.

Sve ovo pogoduje pojavi kriminala svih vrsta. Nedovoljno se objašnjava uzajamna zavisnost HV i HVO, lokalnih vlasti sa obiju strana r. Save i potreba za zajedničkim reguliranjem svih bitnih pitanja od interesa za funkcioniranje obrane i efikasnost vlasti.

Suradnja između Muslimana i Hrvata u Bosanskoj Posavini je dobra**.** U 101. brigadi HVO ima oko 20 % Srba (vjerojatno se misli na Muslimane, op. J.Z.) dobrih borbenih vrijednosti i od njih nije bilo dezertera. I pored velikih gubitaka u 101. brigadi zapaža se visok moral boraca i njihova spremnost za borbu.

Kod većine boraca negoduje se na činjenice da za gubitak teritorije, veliki broj mrtvih i ranjenih, te velika materijalna razaranja do sada nitko nije odgovarao, niti je pozivan na odgovornost. Široko se prepričava da je do svega došlo ranije, prije dvadesetak dana.

Pri nadgledanim zapovjedništvima postrojbi ima primjedbi glede primjene uputstva o nadležnosti za rješavanje odnosa u službi oružanih snaga Republike Hrvatske (Prilog br. 1), (IPD, Klasa: 804-04/92-02 od 26.08.1992.godine) osobito u svezi odredbe članka 3. stavka 2. istih. Neka od rješenja rečenog uputstva stvaraju teškoće u postupku rješavanja statusnih pitanja vojnih osoba,

U posljednje vrijeme bitno je poboljšana logistička podrška, što pozitivno utječe na moral ljudi kao i primjena stimulativnih mjera (dodjela PHP - pištolja zaslužnim borcima).

<u>3. SIGURNOST</u>

- Služba sigurnosti u postrojbama HV i HVO - ne funkcionira, što se u cijelosti odražava na niz negativnih pojava koje su dovele do gubitka teritorija, života i MTS.
- izrazito djelovanje 5. kolone, koja je ubačena u naše postrojbe i mjesno stanovništvo i uz ostale faktore odigrala glavnu ulogu u napuštanju teritorija, razbijanju postrojbi i padu teritorija u većem djelu bez borbi.
- Nedovoljna prisutnost organa sigurnosti na terenu, u cilju stjecanja pravog uvida u stanje, dovodila je do toga da su zapovjedništva od OG Posavina do IZM Đakovo dobivala od neodgovornih zapovjednika često nepouzdane podatke na području teritorije i vlastitim postrojbama, što je rezultiralo kašnjenjem odgovarajućih mjera na učvršćenju obrane i pada teritorija.
- Služba sigurnosti nije imala uvid na razne negativne pojave u postrojbama, kao napuštanje položaja, kašnjenje i nedolazak jedinica na položaje, pljačku, nedisciplinu, samovolju, šverc i profiterstvo te ih nije u suradnji sa vojnom policijom sprečavala i na vrijeme odgovorne upozoravala.
- Odsutnost pojedinih načelnika i referenata službe sigurnosti sa sastanaka i koordinacije je posljedica načina organiziranja službe izvan sustava *vođenja i zapovijedanja* iz čega proizlazi da je ona sama sebi svrha - a ne u funkciji zapovijedanja, iz čega dolazi do niza slabosti i po službu i po zapovijedanje.
- Između službe sigurnosti i vojne policije zapaža se nedostatak međusobne suradnje i povjerenja. To se isto odnosi na odnose između vojne policije i civilne policije.
- Očit je velik negativan utjecaj lokalne vlasti na postrojbe HV koje su formirane na njihovoj teritorij. Primjer: dominacija općinske vlasti Slavonskog Broda nad zapovjedništvom 108. brigade ZNG Slavonski Brod koja negativno utječe na zapovijedanje i upotrebu te jedinice. Postoji neka čudna želja da se brigada „zaštiti“ od borbi.
- Smatramo da načelnik SIS-a 108. brigade ZNG Zdravko Sočković ne može uspješno obavljati svoju funkciju ako obnaša i dužnost dopredsjednika SO Slavonski Brod, tajni-

ka predsjedništva HVO Bosanska Posavina i direktora tvornice „Đuro Đaković“ namjenske proizvodnje za potrebe HV. U isto vrijeme njegov brat Pavao Sočković obnaša funkciju načelnika logistike 108. brigade, koja ujedno logistički podržava dvadeset i jednu brigadu HV i HVO i pet samostalnih postrojbi. Na ove konstatacije ima puno prigovora pripadnika HV i HVO, ali ne znamo kakva bi sposobnost trebala ovoj dvojici pa da bi mogli obnašati te silne funkcije.

- Na području Slavonskog Broda djeluje satnija vojne policije u sastavu 68. bataljuna vojne policije Osijek. Pored svog uredovanja na teritoriji Slavonskog Broda, vojna policija uspješno djeluje i na teritoriju Bosanske Posavine, pri čemu uspješno surađuje i instruktivno djeluje na vojno policijske postrojbe HVO koje su u formiranju. Primjećuje se nesuradnja sa vojnom policijom postrojbi HV koje dolaze i djeluju u Bosanskoj Posavini i suprotstavljaju se kontroli na prijelazu iz BiH u Hrvatsku i ne poštuju zakonitosti za koje je nadležna Vojna policija Slavonski Brod. Suprotstavljanje ovom je osnovni uzrok prijevoza opljačkane robe i šverca ljudi od strane postrojbi koje se vraćaju iz Bosanske Posavine.
- Suradnja sa civilnom policijom nije dobra, čak vlada antagonizam i veliko nepovjerenje iz razloga neaktivnosti i umiješanosti nekih ljudi iz civilne policije u šverc i nezakonite radnje. Primjer izdavanja domovnica, osobnih iskaznica i putovnica građanima BiH za 1600 DEM, što upućuje na umiješanost više funkcionara MUP-a Slavonski Brod u te nezakonite radnje.
- Inspekcija je stekla uvid da Vojna policija u Slavonskom Brodu obnaša stručno i korektno vojno policijski posao, čak preuzima na sebe neke poslove iz domene civilne policije i SIS-a - najvećim dijelom zbog nepovjerenja u te službe (opravdano) jer određena saznanja i radnje koje je njima prepustila po njima ništa nije poduzeto.
- Bitno je napomenuti da vojna policija nije pod utjecajem lokalnih vlasti, već nastoji stručno po zakonima i propisima raditi svoj posao.
- U vojnoj policiji nalazi se sređena arhiva o svoj oduzetoj i zaplijenjenoj imovini iz Bosanske Posavine, koja je na propisan način pohranjena u logističkoj bazi 108. brigade ZNG. Smatramo da je to jedan od uzroka međusobnog sumnjičenja i nepovjerenja vojnika HVO prema općinskim vlastima Slavonskog Broda i HV, jer smatraju da je to vlasništvo Bosanske Posavine i da oni sa tim moraju raspolagati.
- Inspekcija smatra da bi se detaljnim uvidom u dokumentaciju i daljnjim tokom tih sredstava i roba mogle otkriti mnoge nezakonite radnje i postupci, što je i stajalište vojne policije Slavonskog Broda.

4. OBAVJEŠTAJNA SLUŽBA

- Uvidom u stanje stiče se dojam da obavještajna služba u postrojbama HV, a posebno u HVO ne funkcionira dovoljno. Nema obavještajnih podataka po dubini neprijateljske teritorije, već se sve svodi na osmatranje sa prednjih položaja i prisluškivanje. Nedovoljno se koriste izviđačke jedinice postrojbi HV, dok u postrojbama HVO iste su slabo organizirane i nedovoljno opremljene potrebnim sredstvima izviđačke namjene. Iz navedenih razloga zapovjedništva na vrijeme ne raspolažu potrebnim informacijama o jačini i namjerama neprijatelja što je jedan od uzroka nepovoljne situacije na ratištu i pada određenih teritorija.
- Osjeća se nedostatak specijalnih jedinica za aktivnosti u pozadini neprijateljske teritorije, što bi trebalo pod hitno uputiti od strane HV, i organizirati iste u HVO, jer do sada nije bilo djelovanja naših specijalnih jedinica, a prijeko su potrebne.

5. STANJE LOGISTIČKE PODRŠKE ISTOČNOG BOJIŠTA

- Logistička podrška postrojbi OG „Posavina“ još uvijek nije kritična u cjelini, ali je dostigla kritičnu točku u sitnom streljivu (metak 7,62, 7,65 i 9 mm) i minama za MB 120, 82 i 60 mm. Ovo se može konstatirati i za POS (Protiv oklopna sredstva) za postrojbe HVO u neposrednom dodiru sa neprijateljem. U cjelini stanje se poboljšalo dolaskom na bojište general pukovnika Čermaka. Isto tako u brigadama HVO loše funkcionira i sustav veza zbog nedostatka žica za induktorsku vezu, koja je manje ranjiva u odnosu na druge vrste veza. Opskrba sa svim vrstama hrane za postrojbe HV i HVO je uglavnom dobra.

  Postoje postrojbe na prvoj liniji fronte koje i po sedam dana ne dobivaju toplu hranu, uglavnom zbog nedostatka posuđa kao i zbog neposrednog djelovanja neprijatelja. Trebalo bi omogućiti bar jedan topli obrok dnevno za borce na prvoj liniji borbe.
- 108. brigada HV logistički podržava 21 brigadu i pet samostalnih postrojbi sa dosta malim brojem ljudstva. To dovodi do iscrpljenosti istih i pada njihove efikasnosti u vrlo dinamičnom periodu borbenih djelovanja postrojbi HV i HVO. Organizacija i materijalno poslovanje ulaska i izlaska TMS, opreme, streljiva i naoružanja dobro je postavljeno. Kompjuterska obrada podataka znatno je povećala efikasnost djelovanja, a operativna evidencija za zapovijedanje i rukovođenje je precizna i pravovremena.

  Potrebno je povećati broj djelatnika naročito u skladištima streljiva, naoružanja i MES.
- Evidencija i materijalno poslovanje sa svim TMS, naoružanjem i streljivom funkcionira samo do razina brigada. Dalje prema bojnama, satnijama i vodovima kao izvršnim potrošačima, gubi svoj kontinuitet u evidenciji stanja utroška, čime je prekinuta veza ulaz - izlaz MS.
- Nema ustaljene i centralizirane propisane dokumentacije od MO prema postrojbama što znatno utiče na brži, efikasniji protok MTS, zakonitost materijalnog poslovanja i kontrolu istog. Radi toga same postrojbe „izmišljaju“ razne obrasce u dokumentaciji što dovodi do šarolikosti i veće mogućnosti nezakonitih radnji i otuđenja MTS u HV i HVO. Ovo se posebno odnosi na HVO gdje se oprema, naoružanje i streljivo nabavlja „poprečnim linijama“ bez tragova evidencije do krajnjeg „potrošača“. U HVO postrojbama postoji anarhičnost u popuni m/v. Opskrbljuju se iz više izvora: mobilizacijom, donatorstvom i „otimanjem“ na licu mjesta, a da o tome nema valjane dokumentacije kao i o utrošku naftnih derivata.
- Nema evidencije o streljivu i naoružanju za koje su bili zaduženi mrtvi i ranjeni borci. Nitko nije izvršio primopredaju i evidentirao u materijalnoj dokumentaciji (ovo se više odnosi na postrojbe HVO).

PRIJEDLOG MJERA:

1. **Uspostaviti suradnju organa vlasti RH sa organima vlasti BiH** u kojem cilju dogovoriti stavove, **na razini Vlada, detaširati organe Vlade koji bi koordinirali sva pitanja od interesa za funkcioniranje vlasti na područjima Brodsko Posavskog ratišta.** (istaknuo J.Z.)
2. **Sustav vođenja i zapovijedanja na bosansko-posavskom ratištu dovesti u sklad i u strogu subordinaciju sa točnim naznakama tko je za što odgovoran.** (istaknuo J.Z.) Regulirati postavljenja na dužnost, posebno zapovjednika postrojbi. Kroz borbene zapovijedi odrediti postrojbama zonu odgovornosti i regulirati druga pitanja od značaja za vođenje oružane borbe. Regulirati prava i dužnosti zapovjednika u zoni odgovornosti postrojbe sa kojom zapovijeda. **Spriječiti paralelizam u zapovijedanju, zapovijedanje od nenadležnih časnika, dolazak vikend starješina mimo znanja nadležnih star-**

ješina, ubacivanje samostalnih grupa mimo znanja i plana nadležnog zapovjednika i druge aktivnosti koje štete zapovijedanju. (istaknuo J.Z.)

3. Mobilizaciju i demobilizaciju vršiti strogo prema zapovijedima ministra obrane. Za neizvršenje zapovijedi poduzimati zakonom predviđene mjere prema v/o, vlasnicima materijalnih sredstava, odgovornim osobama u organima obrane i u vojnim postrojbama.
4. Obvezati organe obrane i zapovjednike vojnih postrojbi za vođenje točne evidencije o učešću v/o u ratu, prevođenju, promicanju i dodjeli činova, ranjavanju, osposobljavanju za dužnost i druga bitna pitanja od interesa za HV i pojedinca. Organi obrane i vojne postrojbe obvezati na uzajamno izvješćivanje o svim promjenama.
5. Formirati grupu IPD koju dodijeliti zapovjedništvu istočnog ratišta sa zadatkom suprotstavljanja neprijateljskoj propagandi, petoj koloni i organizaciji antipropagandnog djelovanja na istočnom ratištu.
6. Sigurnosno informativnu službu osposobiti i više angažirati na poslovima za potrebe vođenja i zapovijedanja, ako je potrebno i kadrovskim promjenama te u tom smislu izkoordinirati rad SIS-a, vojne policije i civilne policije.
7. Pojačati djelovanje na području HVO kao i na osposobljavanju službe sigurnosti i VP HVO i izkoordintrati međusobnu suradnju.
8. Inzistirati da vojna policija Slavonskog Broda bude nadležna svim postrojbama HV i vojnoj policiji koja ih prati na teritoriju Slavonskog Broda, posebno kod prelaska rijeke Save u cilju uredovanja i sprečavanja nezakonitih radnji.
9. Što hitnije kadrovski i materijalno osposobiti obavještajnu službu, posebno u postrojbama HVO.
10. Angažirati specijalne jedinice HV na okupiranom području Bosanske Posavine i raditi na pomoći, formiranju takvih jedinica pri HVO.
11. **Hitno poboljšati popunjenost postrojbi HV, a naročito HVO koje se nalaze u neposrednom kontaktu sa neprijateljem sitnim streljivom, POS, minama za MB 120, 82 i 60 mm kao i granatama za tenkove T-84 i T-55 (125 i 100 mm kumulativne i pancirne).** (istaknuo J.Z.)
12. Što hitnije izvršiti obradu centralizirane i propisane dokumentacije u materijalnom poslovanju i operativnoj evidenciji od strane Ministarstva obrane (logistika) za sve postrojbe HV od GS HV do krajnjeg potrošača, što će u mnogome spriječiti sadašnje dosta neažurno stanje i nezakonite radnje u prometu roba za HV.
13. Održavanje m/v svih vrsta kao i utrošak naftnih derivata svesti u zakonske okvire propisanom i centraliziranom dokumentacijom i evidencijom. Ovo bi znatno olakšalo kontrolu pravilnog korištenja istih kao i smanjenje troškova u cjelokupnom poslovanju u postrojbama HV.

Nadgled izvršili: Ivan Karakaš, brigadir, Ljubomir Barešić, brigadir, Drago Francišković, pukovnik, Ivan Grbavac, pukovnik, GLAVNI INSPEKTOR OBRANE, general zbora Martin Špegelj [v.r.][505]

Vjerojatno je nešto i valjalo, međutim, „nadglednici“ se o tome nisu očitovali. Na osnovu „prijedloga mjera“ može se zaključiti:

[505] RH, Ministarstvo obrane, Glavna inspekcija obrane, Zagreb, Glavni inspektor obrane, general zbora Martin Špegelj [v.r.] - Ministarstvu obrane - Gojko Šušak, ministar, GS HV - general zbora Anton Tus, načelnik, Ured predsjednika RH - Šefu vojnog kabineta - Izvješće br. 117, Klasa: 822-01/92-01/117, Ur.broj: 512-20-92-1, Zagreb, 28.08.1992, god.

1. U Bosanskoj Posavini nema suradnje organa vlasti RH sa organima vlasti BiH, niti ima dogovorenih stavova „na razini Vlada“, temeljem kojih bi se „koordinirala sva pitanja od interesa za funkcioniranje vlasti na područjima Brodsko Posavskog ratišta.“ Drugim riječima, u Bosanskoj Posavini vlada politička anarhija.
2. U sustavu vođenja i zapovijedanja:
   - nema stroge subordinacije
   - ima paralelnog zapovijedanja
   - ima „vikend starješina“ koji švrljaju bojištem mimo znanja nadležnih zapovjednika
   - ima „ubacivanja samostalnih grupa mimo znanja i plana nadležnog zapovjednika“
3. Mobilizacija i demobilizacija se vrši mimo zapovijedi ministra obrane.
4. Ne vodi se točna evidencija „o učešću vojnih obveznika u ratu, promicanju i dodjeli činova, ranjavanju…“
5. Zapovjedništvo istočnog ratišta nema službu za IPD.
6. SIS nije osposobljen niti dovoljno „angažiran na poslovima za potrebe vođenja i zapovijedanja…“
7. Ne djeluje se dovoljno „na području HVO i na osposobljavanju službe sigurnosti i VP…“
8. Nezakonite radnje se ne sprečavaju dovoljno.
9. HV, a posebno HVO nema dovoljno osposobljenu obavještajnu službu.
10. Nema specijalnih jedinica „na okupiranom području…“
11. Popunjenost MTS-om je nedostatna, naročito u HVO.
12. Logistika ne vodi propisanu evidenciju što je dovelo do „nezakonitih radnji u prometu roba za HV.“
13. Troškovi „u cjelokupnom poslovanju“ su veliki.

03. rujan 1992.
Umor i nervoza u redovima HV-a

Najžešći napadi neprijatelja iz svih topničkih i ostalih sredstava bili su na pravcu Čelaruše, dok su se na ostaloj liniji vodile, uglavnom, borbe obrane bez veće dinamike. Izuzetno loše stanje je u zonama odgovornosti 157. br. HV i 3 'A' br. ZNG koje su umorne i zahtijevaju momentalno izvlačenje zbog lošeg morala vojnika.[506]

Na pravcu djelovanja prve i druge bojne (108.br.HV) dan protječe uz slabiju topničku i pješadijsku vatru neprijatelja. Treća bojna, odnosno izviđači uz topništvo OG pokušali uništiti V.P. haubica, ali zbog velike daljine nije moguće izvršiti korekciju vatre tako da se odustalo od toga. U trećoj bojni poginuo jedan borac. Procjena sve tri bojne je da neprijatelj svoju liniju drži dežurnim oruđima, topništvom i tenkovima sa vrlo malo pješadije.[507]

---

[506] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće , Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-611, Slavonski Brod, 03.09.1992. god.

[507] Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OGIP, Izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-991, Slavonski Brod, 17.09.1992. god.

Razvojem situacije na zapadnom dijelu ratišta, (…) pored obavljenih razgovora sa zapovjednikom 157. br. HV, postoji realna mogućnost napuštanja linije fronta 2/157 br. HV (…) a zbog odbijanja zadatka (druge) postrojbe 157. br. koja je po planu trebala izvršiti smjenu.
Postrojba 3.'A' br. je u vrlo složenoj situaciji, obzirom na stanje u postrojbi, nije u mogućnosti kvalitetno izvršavati zadatak. Traži dodatne snage i smjenu postrojbe, što bi također moglo rezultirati neorganiziranim izvlačenjem i ugrožavanjem cijelog dijela ratišta. Činimo sve što je u našoj mogućnosti, ali drugih snaga nema do pristizanja Taktičkih Grupa.[508]

Predsjednik Kriznog štaba tri dana ?!

(Istovremeno) u kriznom štabu Bosanskog Broda, nastavljaju se sukobi, te je Zvonimir Pavić, koji je obnašao funkciju predsjednika spomenutog štaba u trajanju od tri dana, (do povratka Ilije Kljajića), upućen zajedno sa svojim suradnicima, od strane Kljajića, na prvu liniju fronte.[509]

04. rujan 1992.

Na crti bojišnice u zonama i pravcima 103. br. HV, 153. TG i 157. br HV vodio se pravi rat. Gospodin bojnik Boro Halkijević (zapovjednik 157.br. op.J.Z.) u popodnevnim satima je javio da su mu vojnici jako niskog morala i da će ih on izvlačiti u toku noći. Poduzelo se sve da do tog ne dođe, ali po zadnjoj informaciji sa terena od brigadira Kolaka, kompletna snaga 157. br. HV, oko 06.00 sati je izašla.[510]

Zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, zapovjedio je 108. br. HV, da organizira i pripremi snage samostalne satnije 109. br. HV, opremi je sredstvima za POB, uputi u zapovjedništvo OGIP gdje ima stići u toku dana najkasnije do 17,00 sati.[511]

Zapovjednik OGIP je zapovjedio borbenoj grupi 2.'A' br. da iz svog sastava izdvoji vod unutar kojeg treba organizirati skupinu za POB. Vod se ima javiti u 05,00 sati sljedećeg dana u zapovjedništvo IZM-2. Zonu odgovornosti koju je držao, ima privremeno preuzeti vod iz sastava 108. br. HV.[512]

Pored intervencija koje je poduzeo, zapovjednik OGIP je odlučio pregrupiranjem snaga TG-153, po uvođenju 1/157. br., uvesti svježe snage TG-137 i BG-150, konsolidirati i utvrditi liniju obrane. Aktivnom obranom uz nasilna izviđanja stvoriti uvjete za ofenzivna djelovanja na pravcu Kostreš - Gradac - Begluci. Gotovost za

[508] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće u 18,30 sati, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-612, Slavonski Brod, 03.09.1992. god.

[509] SZUP, Smiljan Reljić, Informacija o situaciji na ratištu u Bosanskoj Posavini, Urbroj: 80/488, Zagreb, 03.09.1992. god.

[510] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće u 18,30 sati, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-613, Slavonski Brod, 04.09.1992. god.

[511] OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu 108., Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-615, Slavonski Brod, 04.09.1992. god.

[512] OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu 2. „A“ br., Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-616, Slavonski Brod, 04.09.1992. god.

obranu: 06.09.1992. god. u 08,00 sati.[513] Zapovijed je, svojim supotpisom, odobrio zapovjednik Slavonskog bojišta general Petar Stipetić.

Brčansko ratište - po izvješću 108. br. HVO, pristiglom 04.09.1992. god. u 18.25 sati, na tom području u proteklih 48 sati vođene su žestoke borbe s ciljem pomjeranja linije obrane. U toj akciji neprijatelju su uništena dva tenka, devet mitraljeskih gnijezda i ubijeno oko 40-ak četnika. Dostignutu **liniju na pravcu treće bojne nisu mogli zadržati zbog nedostatka streljiva svih kalibara.** (istaknuo J.Z.) Neprijatelj je u toku borbe uveo dva tenkovska voda.[514]

Zapovjednik 108. br. HV Zapovjedništvu OGIP:

U toku dana je stigla zapovijed da preuzmemo dio položaja 2 'A' brigade, zbog toga što dijelovi 2 'A' brigade idu na Kostreš. Položaje smo preuzeli oko 20.00 sati. U toku dana neprijatelj je djelovao topništvom i pješadijom po našim položajima. U prvoj bojni imali smo dva, a u trećoj tri ranjena borca. Treća bojna je u toku dana uništila jedan tenk.[515]

05. rujan 1992.
Počelo „razvlačenje" linije

157 br. HV nije ušla i izvršila zapovijed zaposjedanja linije od r. Save do s. Čelaruše. Ta linija je sada razvučena i osigurana od snaga 101 br. HVO i 153 br. HV.[516]

06. rujan 1992.

Nepovoljne vremenske prilike djeluju na ljudstvo na položajima pa se uočava zamor, a ljudstvo je promrzlo.[517]

07. rujan 1992.

VRS je povremeno napadala na pravcima koje su osiguravale snage 104. i 106. br. HVO. U reonu Crkvine neprijatelj je doveo svježe snage 600 - 700 ljudi i oko 15 tenkova. U Brvnik je došlo 100 novaka iz Srbije.[518] U popodnevnim satima primijećeno (je) pregrupiranje neprijateljske ž/s i tehnike na pravcima djelovanja prve i treće bojne 108. br. HV. Oko 19.30 sati otpočeo je pješadijski i topnički napad na pravcu treće bojne, ali je isti uspješno odbijen.[519]

---

513 OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu TG-137, TG-153 i BG-150 br., Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-617 i 634, Slavonski Brod, 04. i 06.09.1992. god.

514 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće u 18,30 sati, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-621, Slavonski Brod, 05.09.1992. god.

515 Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OGIP, Izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-991, Slavonski Brod, 17.09.1992. god.

516 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće u 18,30 sati, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-621, Slavonski Brod, 05.09.1992. god.

517 OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu 157. br. HV., Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-640, Slavonski Brod, 06.09.1992. god.

518 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-640, Slavonski Brod, 07.09.1992. god.

519 Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OGIP, Izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-991, Slavonski Brod, 17.09.1992. god.

08. rujan 1992.

Povlačenje TG-137

U rajonu bosanskobrodskog ratišta (su) uveče (bila) manja puškaranja. U 00.45 sati uočeno (je) da se TG-137 povukla bez odobrenja, oko tri kilometra. Ovim je stvorena velika rupa i pometnja kod drugih postrojbi. Hitno smo obavijestili sva pretpostavljena zapovjedništva i jedinice na terenu i do jutra djelomično uspjeli pokrpati ovu liniju. **Razlog povlačenja, TG-137** (zapovjednik, Pavle Miljavac, op.J.Z.) **smatra da je u većoj sigurnosti.** (istaknuo J.Z.) U toku noći nije bilo jače pucnjave osim oko 22.00 sata, kad su ispaljene dvije granate na Slavonski Brod, ali bez žrtava i ranjenih. **U rovove TG 137 ušla je 103. derventska brigada.** (istaknuo J.Z.) [520]

U 18.00 sati na istoku kod G. Koliba. 153. br. HV je imala četiri poginula…[521]

Iz Izvješća 108. brigada HV - Zapovjedništvu OGIP:

Neprijatelj je počeo sa jačim aktivnostima u 10.55 sati. U to vrijeme počinje jaki topnički napad na položaje treće bojne, a u isto vrijeme neprijateljski avioni intenzivno izviđaju, da bi zatim raketirali prvu bojnu. Nakon toga nastavlja se jak topnički napad da bi u 14.05 počeo jaki tenkovsko-pješadijski napad na pravcu Struge gdje obranu izvodi naša prva bojna. Jaki napadi traju sve do 18.00 sati kada je neprijatelj razbijen i počeo se povlačiti. Linija za obranu je ostala ista, napad četnika je odbijen i naneseni su mu znatni gubici u ž/s i uništen jedan tenk. Treća bojna je također uništila jedan tenk. **U našim postrojbama imali smo 11 poginulih i 20-30 ranjenih u toku dana.**[522] (istaknuo J.Z.)

Podjele u redovima obrambenih postrojbi

Na sastanku Hrvatske zajednice Bosanske Posavine i HVO, **Muslimani su zahtijevali da RH istupi sa pravom logistikom, ili će se u protivnom okrenuti Tuzli, i obranu-Posavine uzeti u svoje ruke.** (istaknuo J.Z.) Podršku Muslimanima dali su i profesor Anić iz Brčkog, te Ivan Živković iz Orašja, koji su svjesni da se sami ne mogu oduprijeti agresoru.

Ovih dana formirana je i nova vlada Bosanske Posavine u kojoj nema osoba iz Bosanskog Broda i koja prema pučanstvu Bosanskog Broda treba 'tiho i lagano' da prepusti vlast Tuzli i Muslimanima. Međutim, Bosanski Brod ne pristaje da uđe u sastav Tuzlanskog kantona, te se ponovno javljaju stare, ali i nove ideje oko rješavanja problema Bosanskog Broda i Hrvata u tom djelu Bosne. Pučanstvo i **Krizni štab Bosanskog Broda namjeravaju da suspendiraju Savjet HVO, te izaberu novi ratni štab, a potom da provedu referendum o spajanju sa RH, ili o proglašenju državnih granica općine Bosanski Brod, kako bi iz tih pozicija pregovarali sa Vladom BiH. Trenutno Vlada BiH nudi unutar Tuzlanskog kantona izvjesnu autonomiju, što čelništvo Bosanskog Broda i okolice ne prihvaća.** (istaknuo J.Z.)

Iako taj problem nije objavljen, ipak se u najtežoj situaciji za Bosanski Brod i Posavinu, dešavaju podjele u redovima obrambenih postrojbi, gdje je već došlo i do manjih incidenata između Muslimana i Hrvata.[523]

---

[520] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-641, Slavonski Brod, 08.09.1992. god.

[521] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-644, Slavonski Brod, 08.09.1992. god.

[522] Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OGIP, Izvješće sa terena, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-991, Slavonski Brod, 17.09.1992. god.

[523] SZUP, Pomoćnik ministra, Smiljan Reljić - Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH, Željko Tomljenović, zamjenik ministra

Ove razmirice se dešavaju 28 dana prije ulaska VRS u Bosanski Brod.
Bujrum![524]

09. rujan 1992.
Ante Prkačin sa šest autobusa HOS-ovaca u Bosanskom Brodu

Neprijateljsko topništvo pogodilo je centralno skladište 153. brigade HV-a, kojom prilikom je veliki broj vojaka izgubio život, te su tijekom dana iz tih razloga preostali vojaci 153. br. HV napustili bojište.
U pomoć pripadnicima HV i HVO, stiglo je šest autobusa HOS-ovaca iz Imotskog i Čapljine pod zapovjedništvom Ante Prkačina.[525] Odmah po dolasku stavili su se na raspolaganje zapovjedništvu Operativne grupe.[526]

Na istočnom dijelu ratišta 104. br. HVO je u toku noći sa svojim izviđačima izvršila izviđanje u s. Odmut. Tijekom te akcije sedam izviđača je stradalo - dva su poginula, a pet ih je ranjeno.[527]

---

unutrašnjih poslova, Josip Perković, pomoćnik ministra obrane RH - Informacija o stanju unutar Kriznog štaba Bosanskog Broda, Ur.broj: 80/504, Zagreb, 23.09.1992. god.

[524] Bujrum, *tur.*(bujurmak - zapovijedati) zapovijedajte, izvolite. Izvolite! (pri ugošćavanju, čašćenju i nuđenju), poslužite se! (Anić - Goldstein, n.d. str.82.)

[525] Prema kazivanju predsjednika HVO-a Bosanske Posavine, Vinka Begića, autoru, (10. srpnja 2009.) on je preko zastupnika (tada) Hrvatskog državnog sabora i generala HOS-a Ante Prkačina, pozvao HOS u pomoć Bosanskom Brodu.

[526] SZUP, Pomoćnik ministra, Smiljan Reljić - Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka RH, Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova RH, Željko Tomljenović, zamjenik ministra unutrašnjih poslova, Josip Perković, pomoćnik ministra obrane RH - Informacija o stanju unutar Kriznog štaba Bosanskog Broda, Ur.broj: 80/504, Zagreb, 23.09.1992. god.

[527] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-650, Slavonski Brod, 09.09.1992. god.

Konspirativni Iko Stanić

Iko Stanić, predsjednik HDZ-a Općine Derventa

Da postoji više linija izvješćivanja, savjetovanja, snabdijevanja pa i zapovijedanja - zna se, a u koju spada ovaj osobni, rukom pisani dopis Ike Stanića, ministru obrane Gojku Šušku - ne zna se. Naime, Iko Stanić, predsjednik HDZ-a Općine Derventa, prijatelj Gojka Šuška, čovjek koji je „pretendirao biti predsjednik HDZ-a Bosanske Posavine"[528] svom prijatelju i ministru obrane RH piše:

Gospodine Ministre,
U Bosanskoj Posavini sve ide po već poznatom programu. Gospodin Majić nije smijenjen, naprotiv još više progoni ljude. Prekjučer, tj. u nedjelju je uhitio Načelnika policije. Ja ne smijem tamo do daljnjeg.
Stanje na bojištu nije ništa bolje. Prema različitim izvorima jučer je na derventskom bojištu poginulo naših između 30 i 50, moral slabi. Nemaju dovoljno boraca niti kvalitetnih pušaka. **Posebno su molili da se pošalje streljiva kalibra 7,9.** (istaknuo J.Z.) Radi rješavanja slučaja Majić posebno Vas molim sljedeće; Zapovjednik Operativne grupe Bosanska Posavina g-din Vinko Štefanek iz Slavonskog Broda je preko posrednika molio da ja posredujem da ga primite na razgovor, te da i ja budem nazočan. Ima nekih informacija za Vas, **molim da ga Vi pozovete što prije, s tim da to bude bez znanja generala Lucića.** (istaknuo J.Z.)
Sa štovanjem, 9.9.'92. Iko Stanić[529]

Tus - protiv Šuškove upute

10. rujan 1992.

U vezi upita o angažiranju HV u Bosanskoj Posavini, načelnik GS HV general zbora Anton Tus uputio je zapovjedništvu OZ Osijek (i zapovjedniku OGIP - na znanje) sljedeće pojašnjenje:

1. Temeljem sporazuma o prijateljstvu i suradnji između R BiH i RH, točka 6 i 8 od 21.07.1992. godine **potrebito je bojevo angažiranje postrojbi HV u obrani bosanskog dijela Posavine**, (istaknuo J.Z.) a poradi obrane i zaštite stanovništva i cjelovitosti granica RH.
2. U svezi neuspjeha, propusta i malobrojnosti snaga na tom dijelu bojišta, potrebito je razvijati i jačati oružane snage BiH, a poglavito postrojbe HVO. Istima je potrebito pružiti svu moguću stručnu, logističku i svaku drugu pomoć uz ostalo zalaganje svakog pripadnika HV, a poglavito stručnih časničkih kadrova.
3. U svezi suprotstavljanja neprijateljskoj promidžbi potrebito je maksimalno angažiranje svih organa IPD-a u postrojbama na Slavonskom bojištu, ali i veće angažiranje svakog časnika. Kvalitetnim moralnim, sigurnosnim i drugim pripremama svakog

---

[528] *Nacional,* 29. 11. 2007. god.
[529] www.slobodanpraljak.com/

vojnika HV, te češćim obilascima crte bojišnice i postrojbi pomoći u radu zapovje dnicima u suzbijanju djelovanja neprijateljske promidžbe i spriječiti širenje lažnih glasina u vlastitim postrojbama.[530]

Dakle, unatoč javnoj objavi (07.07.'92.) *„Upute ministra obrane svim zapovjednicima Hrvatske vojske"* kako *„nije dozvoljeno ni jednom zapovjedniku slanje ili upotreba Hrvatske vojske izvan granica Republike Hrvatske",* te kako će *„svi koji to učine bez izričite zapovijedi Vrhovnog zapovjednika snosit posljedice za svoje postupke"*, načelnik GSHV, general zbora Anton Tus, upućuje pojašnjenje zapovjedništvu OZ Osijek kako je *„potrebito bojevo angažiranje postrojbi HV u obrani bosanskog dijela Posavine".* I to 50 dana nakon „Sporazuma o prijateljstvu i suradnji između R BiH i RH".

Kako to objasniti? Ili je general Tus od svog vrhovnog zapovjednika dobio („nejavnu") zapovijed, te je u skladu s njom i postupio, objašnjavajući zapovjedniku OZ Osijek kako je *„potrebito bojevo angažiranje postrojbi HV u obrani Bosanskog dijela Posavine"* ili je samovoljno, oglušivši se na „Uputu" svog ministra, tako postupio. Naime, „Uputu" koju izda ministar, samo ministar, odnosno, predsjednik RH, može promijeniti. Načelniku stožera HV-a to sigurno nije dopušteno.

Ili je to proturječno postupanje dvojice najodgovornijih ljudi za obranu zemlje od agresije u skladu s Tuđmanovom strategijom koja se sastojala od *„javne i tajne politike i od više opcija, ovisno o okolnostima i raspletima koje će nametnuti međunarodna zajednica, ali i rezultati u ratu".* Jer, kako dalje kaže Tomac, Tuđman je *„bio uvjeren da je u pravu i da će nadigrati i Slobodana Miloševića i Aliju Izetbegovića i međunarodnu zajednicu…"*

Kako ih je nadigrao u BiH, a posebno u Bosanskoj Posavini - zna se.

11. rujan 1992.

137. br. HV samoinicijativno napušta položaj

Bosanski Brod - u 22.00 sati satnija 137. br HV (Duga Resa, zapovjednik brigadir Pavo Miljavac op.J.Z.) napustila je položaj na potezu Lipica - Dubočac. Linija je napuštena bez ičijeg odobrenja. Gospodin zapovjednik Kolak zatvorio je tu liniju sa vojnicima HOS-a. Na ostalim dijelovima linije fronte neprijatelj je provocirao po svom običaju.[531]

12. rujan 1992.

O razlozima napuštanja položaja satnije 137. brigade HV dežurni operativni OGIP izvjestio je IZM GSHV u Đakovu:

Oko 22.00 sata satnija 137. br HV napustila (je) položaj na dijelu linije Lipica - Dubočac, samoinicijativno bez ičijeg odobrenja. Po prijemu obavijesti, brigadir Kolak, zapovjednik IZM-a, popunio je nastalu prazninu sa snagama HOS-a. Tijekom noći 137. br. HV je ponovno vratila dio svojih snaga i zatvorila taj prostor.

Do izvlačenja je došlo uslijed straha i nesigurnosti kod vojnika, koji su između ostalog prouzrokovani lošim zapovijedanjem. Jutros oko 09.00 sati ponovno su napustili polo

[530] www.slobodanpraljak.com

[531] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-648, Slavonski Brod, 12..09.1992. god.

žaj u rejonu s Gašnjača, te ponovnom intervencijom zapovjednika IZM-a ponovno ga zaposjeli. Mišljenja smo da bi se ovakvi postupci mogli ponoviti i da je glavni razlog tome što zapovjednici slabo i gotovo nikako nisu na borbenom položaju s postrojbama.[532]
106. br. HV je dobila zapovijed da do 10 sati 14.09. izvrši smjenu 108. br. HV u rajonu Strug r. Sava - tt90.[533]

Srpski napadi na Bosanski Brod i okolicu Brčkog

Bosanski Brod: Neprijateljsko topništvo napada na Bosanski Brod i sela ove općine. Neprijatelj vrši napad na pravcu s. Barice, tenkovima i pješaštvom. Situacija složena, položaji se za sada drže. Linije koje su bile napuštene sinoć u toku jutra (su) vraćene u području Lipica - Gašnjača. Nemamo dojavu za sada o stradalima. Napadi su nastavljeni do večeri, tijekom borbi četnici su izgubili tenk i pragu.[534]
Brčko: Neprijatelj je pokušao spojiti svoje snage iz okruženja kod s. Bokovac s ostalim. Poslije dvodnevnih borbi napad odbijen. Linija fronte ostala nepromijenjena, osim što je očišćen rejon s. Bokovac. Neprijatelju uništen jedan tenk, ubijeno oko 50 četnika. Agresor zrakoplovstvom raketirao Brku, G. Rahić, Maoču i Zovik.[535]

Jezidžić: „Da li smo mogli više na račun vlastite komocije i sigurnosti?“

V.d. načelnika stožera OGIP, pukovnik Berislav Jezidžić, ogorčen, prijekorno piše zapovjedniku 2. MAD.

Gradačac je u izuzetno kritičnoj situaciji. Pitanje je nadolazećih sati da li će se održati. Ja, kao v.d. načelnika štaba OG 'Istočna Posavina' vama postavljam pitanje; **da li je bio moguć takav izbor vatrenog položaja koji bi bio bliži Savi, pa bi domet T 130 bio dovoljan da pomognemo tim ljudima koji nemilice ginu u jakoj ofanzivi četnika i jedva odolijevaju ali ne bježe. Položaj bliži Savi istina, imao bi pojačanu dozu rizika, ali u biti mnogo manji od onog kojeg proživljavaju oni hrabri ljudi.**
Da li smo mogli više na račun vlastite komocije i sigurnosti ?[536] (istaknuo J.Z.)

Pukovnik Lisica - odrješito

Zapovjednik TG-3 VRS, pukovnik Slavko Lisica, energično i vojnički odrješito piše svom podčinjenom, zapovjedniku 327 mtbr., također pukovniku, Stanku Baltiću:

Vama je dobro poznato kako je 327. mtbr izvršavala zadatke. Bio sam kao komandant TG-3 prisiljen da vam smanjujem zonu na pola, a kasnije još i više da bi vam rezultati bili veoma blijedi.
Naređenja za dalja dejstva broj 616 od 04.09.1992. godine niste izvršili pa sam bio pri

---

[532] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Izvanredno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-666, Slavonski Brod, 12..09.1992. god.
[533] OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu TG-137., Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-667, Slavonski Brod, 12.09.1992. god.
[534] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-668, Slavonski Brod, 12.09.1992. god.
[535] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-671, Slavonski Brod, 13.09.1992. god.
[536] OGIP, Vršitelj dužnosti Načelnika štaba, puk. Berislav jezidžić - 2. MAD, n/r gospodin Jozić, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-679, Slavonski Brod, 12.09.1992. god.

siljen da određujem deo oficira iz komande da rukovode na tom pravcu. Naređenjem za dalja dejstva broj 662 od 11.09.1992. godine zadatak koji ste imali niste izvršili. I pored svih izvršenih priprema na nivou TG-3 u vezi organizacije i izvođenje napada kao i priprema koje ste vi organizovali u jedinici i sa susedima niste izvestili da nećete izvršiti zadatak. Zbog neizvršenja vašeg zadatka i mog naređenja u 2/16. krmtbr (Pajinom bataljonu) dana 12.09.992. godine imali smo osam mrtvih i 39 ranjenih boraca.
Komandant vašeg HAD i MPOAD nisu na osmatračnicama već se tamo nalaze vojnici. Umesto da ste organizovali IKM i da se uspostave čvrste veze i sadejstva u najvećem broju slučajeva Vas nisam uopšte mogao dobiti i uticati na tok b/d i na Vašu jedinicu. I pored toga što Vam je načelnik štaba bio sa mojim Načelnikom štaba na IKM TG-3 nije ispoljio nikakav uticaj na izvođenje napada bolje reći da niste ni krenuli u napad. Jedinicu - četu koju sam Vam pridodao umesto da ste odmah uveli u napad vrlo ste sporo reagovali i pored mojih upozorenja. Pravdali ste to svim i svačim ali zadatak niste izvršili. Banjalučku četu Vam nisam pridodao da smjenjuje Vašu jedinicu i da je pre zadatka podvlačite pod vatru već da zajedno sa Vašim jedinicama i starešinama na čelu sa Vama izvršite zadatak.
Ako i pored pridate jedinice zajedno sa svojim snagama ne izvršite zadatak i ne zauzmete s. Lipica i Potočane, a imajući u vidu da je loša organizacija i izvođenje b/d, a i naređenje GŠ VRS, dužni ste kao oficir i komandant isto realizovati u svojoj brigadi, a ja kao komandant TG-3 realizovaću ga na način da ću Vas svojom naredbom smeniti sa dužnosti i uputiti pravosudnim organima zbog odgovornosti za pretrpljene gubitke u Vašoj jedinici, Banjalučkoj četi i Vašem desnom susedu. Smrt ustašama, zelenim beretkama i ratnim profiterima![537] (istaknuo J.Z.)

13. rujan 1992.
Dežurni operativni u OGIP - traži „pomoć u ljudstvu"

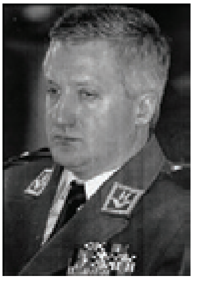
Linija od Save preko Gaćeše više ne postoji jer se ljudstvo povuklo. Linija od Lipice povukla se u selo Koraće, linija sa Kostreša povukla se na potok Mamenik.
Slijed događaja: oko 12 sati izvukla se TG 150 br. HV, a sada se izvlači i TG 137 br. HV koja je prekinula sve kontakte s IZM-om i izvlači minobacače i tenkove. Pripadnici HOS-a pretrpjeli su gubitke od MB vatre, pet mrtvih i deset ranjenih i oni se povlače u selo Koraće. IZM pokušava organizirati obranu. **Neophodna je pomoć u ljudstvu**.[538] (istaknuo J.Z.)

14. rujan 1992
137. br. HV (Duga Resa) „dezertira"

Bosanski Brod - noć je uglavnom protekla bez posebnih pomaka u odnosu na prethodno razdoblje. Oko 22,00 sata 137 br. HV (Duga Resa, zapovjednik, Pavle Miljavac) vrši pritisak na prijelaz preko savskog mosta (Bosanski-Slavonski Brod op.J.Z.) kojeg je zapriječila Vojna policija i traži pojačanje (vojna policija, op. J.Z.), jer spomenuti dezerteri vrše pritisak. Oko 03.30 silom je preko savskog mosta prešlo 500-600 ljudi i 20 ka

[537] TG - 3, Komandant puk. Slavko Lisica - Komandantu 327 mtbr. puk. Baltić Stanku, Izvršavanje zadataka u napadu od strane 327. mtbr i preduzimanje mera.- Broj: 677, Banja Luka, 12.9.1992. godine ((Slavko Lisica, „Komandant bez potreba., Banja Luka, Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2000. god. str. 122.)

[538] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-673, Slavonski Brod, 13.09.1992. god.

P. Miljavac

miona. Vojna policija ih nije mogla spriječiti.[539] Vojska se zatim uputila u stacionar u Donjim Andrijevcima. Zapovjedništvo 137. br. HV i par ljudi iz artiljerije ostalo je s one strane mosta.[540]
U toku dana neprijatelj je djelovao artiljerijskim napadima na cijeloj liniji ratišta. Na pojedinim dijelovima ratišta bilo je kombiniranih napada, pješadija, tenkovi, artiljerija. Na samoj liniji stanje je u jutarnjim satima bilo kritično, a glavni uzrok je povlačenje TG 137. br. HV i TG 150. br. HV. Nakon povlačenja ovih jedinica od njihovog naoružanja postrojbe 101. br HVO našle su sljedeće: kodirane karte u rovovima, dva MB 120 mm i više zolja i osa. I dalje na ovom ratištu je problem ljudstva, jer ga nema dovoljno.
Oko 10.48 na ovom ratištu je djelovala i manja borbena grupa zrakoplova. Jedan zrakoplov tipa Orao je oboren i pao je na području sela Vinska.[541]

Zapovjednik 108. brigade HV - o smjeni postrojbe:

Oko 05.30 sati na položaje naše prve i treće bojne počela je ulaziti 106 br. HV. Položaji prve bojne posjednuti u potpunosti do 08.30 sati dok je sa zamjenom treće bojne bilo problema, jer 106. br. HV nema dovoljno ljudi da posjedne liniju treće bojne. Problem kompletne zamjene treće bojne riješen rastezanjem desnog krila 106 br. HV i lijevog krila 2. 'A' brigade. Treća bojna izvučena sa položaja do 10.30 sati. Pri smjeni prve i treće bojne nije bilo nikakvih drugih problema, osim navedenog nedostatka ljudstva.[542]

Zapovjednik OGIP je 106. br. HV dopunio zapovijed od 12.09. 1992. god. na način da ima angažirati dodatne snage kako bi izvršila smjenu kompletne 3./108. HV, dok ne stignu nove snage, koje imaju potom preuzeti taj dio crte bojišnice.[543]

Dežurni operativni časnik OGIP, u izvanrednom izvješću IZM OZ Osijek: 124. br. HV (Vukovar) napušta položaj

U 22,55 sati dobili smo obavijest da je došlo do povlačenja 124. br. HV (Vukovar) sa linije ratišta, i iz njihove zone odgovornosti. Provjerom stanja preko 101. br. HVO gore navedena informacija je samo potvrđena. I pored mog upozorenja i davanja zapovijedi o zabrani napuštanja teritorija BiH 124. br. HV je to učinila i otišla u nepoznatom smjeru. Napuštanjem i ove brigade, linija obrane bosansko-brodskog ratišta je u jako teškom stanju. Još da napomenem da je ova brigada napustila ratište bez ikakvog povoda i raz-

---

539 **Pavle Miljavac** će petnaest godina kasnije (04.07.2007.) u Motelu Roganac u Dugoj Resi, na predstavljanju knjige dr. Ante Kovačevića "Posavski koridor smrti", izjaviti: „U Posavini se nisu poklopili politički i vojni ciljevi tadašnjeg vrha države, a to je najgore", te dodao „**Vojni i politički cilj nije bio strogo definiran … Za Posavinu nikad nije rečeno 'branimo je', 'obranimo je', nego je uvijek bilo rečeno 'pokušajmo ju obraniti'.**

540 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-676, Slavonski Brod, 14.09.1992. god.

541 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-680, Slavonski Brod, 14.09.1992. god.

542 Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OGIP, Izvješće sa terena, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-991, Slavonski Brod, 17.09.1992. god.

543 OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu TG-137., Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-675, Slavonski Brod, 14.09.1992. god.

loga. Mogu vam još reći da je ovim potezom 124. br. HV došlo u pitanje opstanka samog Bosanskog Broda, odnosno preostalog ratišta na tom dijelu.
Molimo vas da nam više ovakve postrojbe ne šaljete jer od njih imamo više štete nego koristi.[544] (istaknuo J.Z.)

Samovolja postrojbi HV ili?

O samovoljnom izvlačenju 124. br. HV, TG 137. br. HV i TG 150. br. HV, s crte bojišnice zapovjednik OGIP napisao je 23.09.1992. godine izvješće zapovjedništvu OZ Zagreb, n/r brigadiru Purgariću.

Napuštanje linije bojišnice TG-150 br. HV iz rajona u Lipicama dana 12.09.1992.god., možemo reći da je u datom trenutku bilo neopravdano. Na cijeloj liniji ratišta sve postrojbe su trpile vatru kao i TG 150 br. HV. U jednom trenutku TG 150 br. HV je ostala bez svog jednog krila, krilo su napustile postrojbe HOS-a, te je došlo do naglog širenja dezinformacija unutar postrojbe i stvaranja panike, tako da je došlo do povlačenja TG 150. br. HV bez dozvole i zapovijedi zapovjednika te postrojbe. Jedinica je samovoljno napustila položaje i prešla na lijevu obalu Save. U toku povlačenja postrojbe nije bilo povrijeđenih vojaka iako je neprijatelj otvarao artiljerijsku vatru po komunikacijama. Na temelju pronađenih MTS, ostavljenih na prvoj liniji obrane, možemo zaključiti da zapovjednici te postrojbe nisu organizirano izvlačili postrojbu sa ratišta. Od MTS pronađeno je: MB, RBR, municije, TT sredstava i dr.
Slična, gotovo ista situacija dogodila se i sa TG 137. br. HV, kada je također došlo do širenja dezinformacija i stvaranja panike unutar, a i izvan postrojbe, te je i ova postrojba izvršila izvlačenje na lijevu obalu r. Save bez suglasnosti i odobrenja zapovjednika te postrojbe.
Dana 14.09.1992. god. u 22.55 sati u OGIP javljeno nam je da dolazi do samovoljnog izvlačenja TG 124. br. HV sa linije bojišnice. Naredba od strane zapovjednika OGIP je bila da se TG 124. br. HV ne može povući sa ratišta. No i pored ove naredbe TG 124. br. HV je oko 24.00 sati izvršila nasilni proboj preko mosta na r. Savi. Možemo reći da je i ova TG napustila položaje bez odobrenja zapovjedništva te postrojbe.
Jedan od zapovjednika te postrojbe je, u momentu napuštanja TG 124. br. HV sa linije bojišnice, razgovarao sa dežurnim OGIP i izvjestio ga da ne može zadržati svoje vojake. Zadržati TG 124. br. HV da ne pređe na lijevu obalu r. Save nije mogla ni V.P. jer su vojaci iz TG 124. br. HV na silu prešli preko (mosta).
Još jednom treba naglasiti da su TG 150; TG 137 i TG 124 napustile svoje položaje na ratištu bez suglasnosti i odobrenja zapovjedništva postrojbi kao i bez odobrenja zapovjedništva OGIP.[545]

General Stipetić traži poduzimanje stegovnih mjera zbog odbijanja zapovijedi i napuštanja položaja

U posljednje vrijeme u zoni odgovornosti ovog zapovjedništva učestale su pojave neposluha, neizvršavanja zapovijedi nadređenih zapovjedništava, samovolje pojedinih zapo

[544] OGIP, Dežurni operativni, satnik, Zlatko Kokanović - IZM Osijek, Đakovo, Vanredno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-681, Slavonski Brod, 15.09.1992. god.
[545] OGIP, Zapovjednik, puk. Vinko Štefanek - OZ Zagreb, n/r brigadir Purgarić, Ilica 242, Izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-729, Slavonski Brod, 23.09.1992. god. u 16,09 sati.

vjednika koji se očituju u sljedećem:

1. 02.09.1992. god. - 1. satnija 2. domobranske bojne Slavonski Brod odbija izvršiti postavljenu joj zadaću.
2. 04.09.1992. god. - kompletna 157. br. HV bez odobrenja se izvlači sa bojišta Bosanske Posavine (zapovjednik, bojnik, Boro Halkijević)
3. 05.09.1992. god. - po dobivanju zapovijedi za zaposjedanje linija obrane 157. br. HV odbija ići u dodijeljenu joj zonu odgovornosti.
4. 08.09.1992. god. - u kasnim večernjim satima 153.br. HV samovoljno, bez znanja nadređenog zapovjedništva napušta borbene položaje i povlači se za oko 3 km od zadanih položaja "jer je na njima sigurnija", što u nepovoljan položaj dovodi susjedne postrojbe (zapovjednik brigade pukovnik Goršeta Damir, zapovjednik TG bojnik Lovrić Drago).
5. 11.09.1992. god. - oko 22.00 sati TG-137 napušta svoje položaje. Tijekom noći uspijeva se vratiti dio ljudi.
6. 13.09.1992.god. - bez odobrenja sa svojih položaja se izvlače TG-150. (zapovjednik pukovnik Straganac, zamjenik Kuran) i TG-137. Prilikom povlačenja na položajima ostavljaju dio materijala: kodirane karte, razgovornike, 2 kamiona, kampanjolu, 2 MB 120 mm., nekoliko komada osa i zolja i dosta streljiva (navedeno je na njihovim položajima našla 101.br. HVO koja je iste zaposjela).
7. 14.09.1992. god. - oko 03,30 sati 500-600 ljudi u 20 kamiona iz sastava TG-137. vrše pritisak na vojnu policiju na savskom mostu, koja ih da bi izbjegla incident, propušta preko mosta i oni odlaze u Donje Andrijevce. U poslijepodnevnim satima oni odlaze u Dugu Resu. (zapovjednik brigade Pavle Miljavac).
8. 14.09.1992. god. - oko 22,55 sati samovoljno se sa linije obrane izvlači 204. br. HV (Vukovar) i odlazi u svoju bazu (zapovjednik BG, bojnik, Ćurić Ivan, zamjenik, bojnik, Arbanas Ivica).
9. 14.09.1992. god - TG-123 (Požega) odbija izvršiti dobivenu zapovijed za izvršenje borbenih zadaća u Bosanskoj Posavini.

   Cijenimo da gore navedeni događaji negativno utiču na stanje, ponašanje i moral časnika i vojnika prvenstveno onih koji ostaju i dalje na svojim položajima i izvršavaju postavljene zadaće. Glede toga tražimo od vas da hitno provedete postupak za utvrđivanje činjeničnog stanja u gore navedenim slučajevima i da poduzmete konkretne oštre stegovne mjere prema zapovijedništvima, zapovjednicima i pojedincima iz imenovanih jedinica jer njihovo ponašanje dovodi u pitanje izvršenje zadaća, života vojnika i ugled pripadnika HV.

   Nesankcioniranje ovakvoga ponašanja pojedinaca učinkovitim stegovnim mjerama moglo bi dovesti do širenja neposluha samovolje pojedinaca, slabljenja stege i subordinacije u zapovijedanju. Ovu upozorbu - zahtjev shvatite kao zamolbu, za stvaranje povoljnih uvjeta za profesionalno obnašanje dužnosti ovog zapovjedništva i uspješno provođenje postavljenih zadaća.

   Zapovjednik, general bojnik, Petar Stipetić (v.r.).[546]

[546] Zapovjedništvo istočnog (Slavonskog) bojišta, Zapovjednik, generalbojnik Petar Stipetić - GS HV, Poduzimanje stegovnih mjera, Z a h t j e v , Kl. 035-01/92-01, Ur. Br: 1076/5-01-92-160, Đakova, 15.09.1992.god.

Zapovjednik 108. br. HV pukovnik Sorić - protestira

Prilagodivši se stanju na terenu, u cilju zaštite svoje brigade, bez imalo ustručavanja, zapovjednik 108. br. ZNG HV piše na sve strane: od OZ Osijek do Predsjednika RH.

> Zapoviješću: klasa 8/92-01 UR bar. OG-01/92-587 od 30.08.1992. dobili smo zadatak: 'Snage grupirati po slijedećem; u prvoj liniji 1/108., 3/108 bez jedne satnije, koja će biti u drugoj liniji iza 2.„A“ brigade, 2/108 u drugoj liniji iza 2„A“ brigade i TG 123. u ulo zi rezerve.'
> S obzirom da je bio nedostatak ljudi na ostalim linijama, dobili smo veću zonu odgovornosti te nismo mogli vršiti zamjenu unutar brigade.
> Na liniji smo ostali 14 dana kako je bilo i planirano, no nakon 13. dana zbog bijega nekih jedinica HV sa linija, zatraženo je da i dalje 1/108 br. i 3/108 br. ostanu na liniji koje su provele gore navedeno vrijeme.
> Prije odlaska smo insistirali da dobijemo zonu odgovornosti kako bi smo sebe mogli mijenjati u okviru brigade (što nam je i obećano) no zbog gore navedenog to nije učinjeno.
> Danas je obećana i planirana smjena naše 2/108 br., a nakon ponovnog bijega nekih jedinica ta zamjena nije moguća radi otkazivanja dolaska planiranih brigada. Dobili smo zadatak koji znači ultimatum. Potrebno je naći smjenu unutar brigade, a nakon 14 dana angažiranja cijele brigade u interesnoj zoni.
> Za usporedbu 3 'A' brigada je na terenu provela samo četiri dana i nestala.
> Naša brigada nakon 14 mjeseci ratovanja, niti jednom nije pobjegla, a također znamo što je učinila u interesnoj zoni. Samo u posljednjih 58 dana je imala 40 dana terena.
> S obzirom da nismo u mogućnosti sami izvršiti zamjenu 2. bojne, postoji mogućnost da vojnici demonstrativno napuste liniju jer im se to dogodilo nekoliko puta za što smatramo odgovornim Zapovjedništvo OG 'Istočna Posavina'.[547]

[547] Zapovjedništvo 108. brigade ZNG HV, Zapovjednik, puk. Stanislav Sorić, GS HV i OZ Osijek, Izvješće, - dostaviti: - Predsjednik dr. Franjo Tuđman, general zbora Anton Tus, generalbojnik P. Feldi, brigadir Vinko Vrbanac, Klasa: 81/92-02, UR. broj: 2130-01)92-975, Slavonski Brod, 15.09.1992. god.

Podjela ratnog plijena među srpskim borcima

Српска Република Босна и Херцеговина
Команда тактичке групе — 3
str. pov. Број 701
Датум, 15. 09. 1992. године
БАЊА ЛУКА

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO

Formiranje jedinice
za izvođenje napadnih
borbenih dejstava
n a r e đ e n j e

KOMANDI ____________

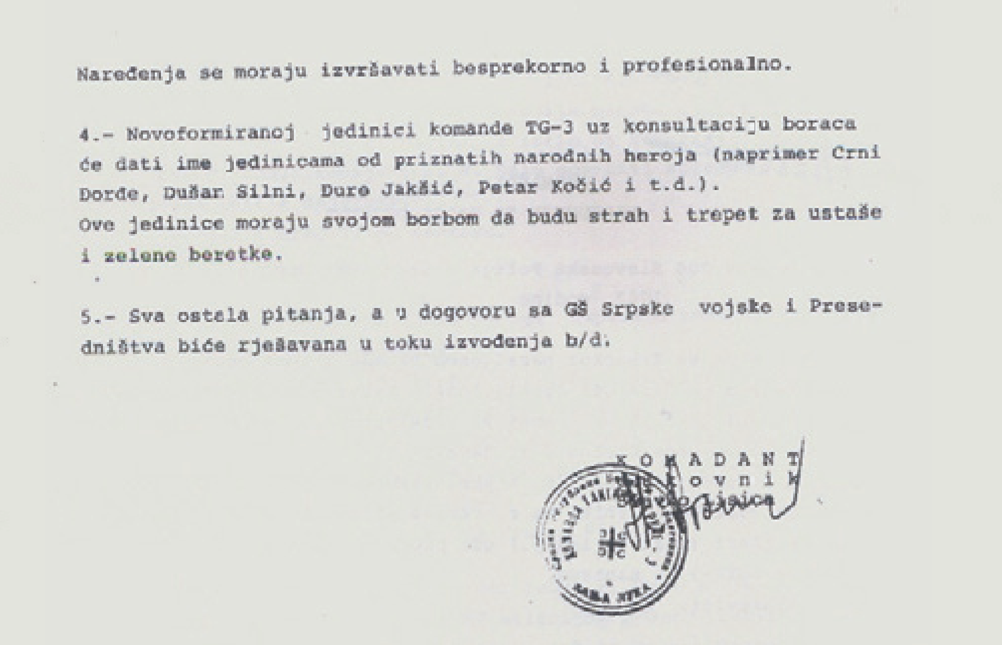
Imajući u vidu novo nastalu situaciju na našem frontu, razbijene snage ustaša i zelenih beretki, a u cilju intenviziranje napadnih dejstava, a i moj predlog GŠ Srpske vojske generalu Mladiću da se formiraju udarni bataljoni od najboljih boraca i starešina:

N A R E D U J E M:

1.- Izdvojiti iz brigada najbolje borce i starešine i uputití u širi rejon na KM TG-3, radi formiranja udarnih jedinica koje će izvršavati zadatke po naređenju komandanta TG-3. Tim borcima i starešinama obezbediti najbolju opremu i naoružanje, a isti bi bili okosnica profesionalne Srpske vojske i poslije rata (u mirnodopskom periodu).
Tim hrabrim borcima i starešinama obezbediti veći novčani iznos u vidu plate, a na račun onih koji nisu za izvođenje napadnih dejstava i onih koji bježe sa fronta. Tim borcima i starešinama obezbediti prioritet u snabdevanju sa materijalnim sredstvima iz ratnog plijena.

2.- U toku izvođenja napadnih borbenih dejstava i osvojanja teritorije pravo na posedovanje ratnim plijenom imaju isključivo oni koji su osvojili teritoriju, po planu komande TG-3.

3.- Od novoformiranih jedinica zahtjeva se stroga subordinacija i besprekorno izvršavanje postavljenih zadataka, što znači da odeljenjem komanduje desetar (kaplar), vodom komandir voda, a četom komandir čete i t.d., a isti su dužni da vode računa o svakom borcu i njegovom ponašanju.

Naređenja se moraju izvršavati besprekorno i profesionalno.

4.- Novoformiranoj jedinici komande TG-3 uz konsultaciju boraca će dati ime jedinicama od priznatih narodnih heroja (naprimer Crni Đorđe, Dušan Silni, Đuro Jakšić, Petar Kočić i t.d.).
Ove jedinice moraju svojom borbom da budu strah i trepet za ustaše i zelene beretke.

5.- Sva ostala pitanja, a u dogovoru sa GŠ Srpske vojske i Presedništva biće rješavana u toku izvođenja b/d.

KOMANDANT
pukovnik
Lisica

Dokument br. 27 „Naređenje“ o podjeli ratnog plijena (Lisica n.d. 124. Str.)

16. rujna 1992.

Zapovjednik Slavonskog bojišta - zapovjedniku OG „Istočna Posavina“ -

Zadaća za borbena djelovanja:

a) Na derventsko - brodskom pravcu odmah, snagama: BG-102. br., 101 br. HVO, BG-103 br. HVO, BG-124 br. BG-105 br., TG-106 br., i 3. mad-om, odsudnom obranom, organizirajući naročito jako zaprečavanje i protuoklopnu borbu, spriječite prodor neprijatelja i zaustavite ga na liniji: s. Gašnjača, s. Potočani, s. Lipica, s. G. Barica, s. Kostreš, s. N. Lužani, s. Zborište, Obodni kanal, s. D. i G. Kolibe, s. Struga, r. Sava. Ostvarite potrebne uvjete za slamanje i razbijanje neprijatelja i protunapadna djelovanja našim snagama. Naročito čvrsto držati pravac: s. Begluci, s. Koraće, Bosanski Brod i s. Liješće - Bosanski Brod.
Borbeni poredak u jednom borbenom ešalonu sa rezervom.

b) Obranu lijeve obale r. Sava, organizirajte kako je to regulirano mojom zapovijedi Kl. 8/92-01/01 Ur.br. 1076/5-01-92-281 od 09.09.1992. god.

c) Na pravcu djelovanja TG - „Istok“ snagama: 104 br. HVO, 106 br. HVO, BG-102 br. HVO, BG-104 br. HV, BG-122 br. HV, BG-130. br. HV, 131. br. HV i TO uz podršku 2 MAD-a, razbiti neprijatelja na crti: s. Grebnice, s. Lijeskovac, s. Doljani, s. Gajevi, s. Polojčani, s. Toranj, s. Dominkovići, s. Vidovice, s. Kopanice, r. Sava. Nanošenjem glavnog udara pravcem s. Vidovice - s. Krepšići, a pomoćnim pravcem s. Grebnice - s. Batkuša, presjeći komunikaciju Brčko, s. Krepšić, s. Lončari, s. Obudovac, s. D.Slatina gdje na dostignutoj liniji organizirati obranu osiguravajući se sa pravca: Bosanski Šamac, Gradačac, Brčko, te stvarajući potrebne uslove za djelovanje naših snaga na Derventsko - Brodskom pravcu.
S juga sudjeluje OG-1 sastava: 107., 108. i 21. (Srebrenička) br. HVO.

Borbeni poredak u jednom ešalonu sa rezervom.
Sa planiranjem napadnih djelovanja početi odmah.
Gotovost za borbeno djelovanje 17.09.1992. god. u 04.00 sati.
Vrijeme borbenog djelovanja odredite svojom zapoviješću. Vrijeme izvršenja zadaće orjentirno 21.09.1992. god. do 20.00 sati.[548]

REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA
HRVATSKA ZAJEDNICA BOSANSKA POSAVINA
Savjet H V O
Broj: 17o/92.
Slavonski Brod, 16.rujna 1992.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
na ruke gospodina Jarnjak Ivana

Z A G R E B

Štovani gospodine ministre!

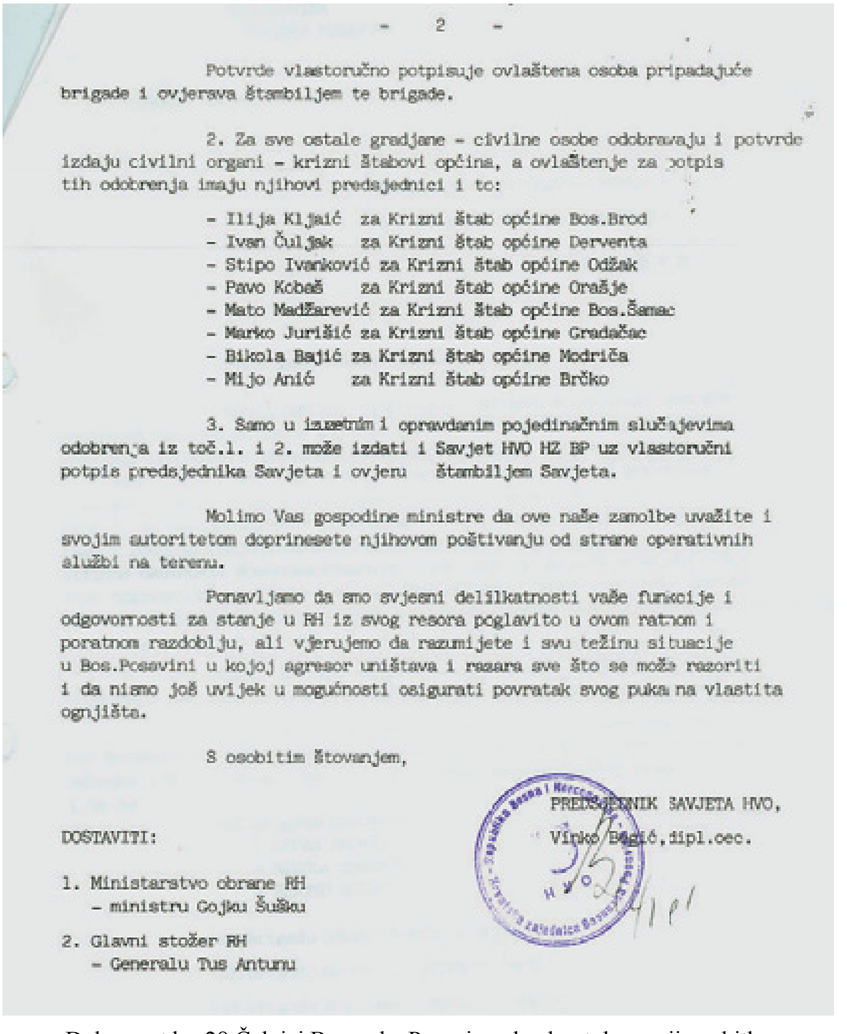
U našoj zamolbi od 8.rujna 1992.godine skrenuli smo Vam pozornost na neka aktuelna pitanja glede kontrole kretanja i boravka gradjana iz područja Bosanske Posavine (Bos.Brod, Derventa, Orašje, Bos.Šamac, Odžak, Modriča, Brčko i Gradačac) na teritoriju Republike Hrvatske, a koju provode na terenu policijske uprave MUP-a RH, te predložili da se,usprkos svim poteškoćama što ih RH ima kako s prognanicima tako i brojnim izbjeglicama iz Republike Bosne i Hercegovine, uvaže specifične okolnosti Bosanske Posavine i pod uvjetom da naši gradjani posjeduju odgovarajuću potvrdu i da isti nenarušavaju javni red i mir,odobrenja poštuju, a ženama i djeci, starim i bolesnim osobama prizna status izbjeglica odnosno da se tolerira boravak kod obitelji, rodbine i prijatelja.

Budući da vam ranije nismo dostavili točne podatke o nadležnim organima i osobama koje mogu izdavati odobrenja, to činimo u nastavku:

1. za sve vojne obveznike koji se nalaze pod ingerencijom HVO Bosanske Posavine odobrenja - dozvole za napuštanje mjesta boravka i odlaska u RH ili drugu državu, mogu izdati zapovjedništvo brigada HVO i to za:

- 1o1.brigadu Bos.Brod
  - LEPAN ANDRIJA
  - NIKOLA ODOBAŠIĆ
  - ZLATKO HRKAČ
- 1o2.brigadu Odžak: TOMISLAV BOŽIĆ
- 1o3.brigadu Derventa: BILANJIĆ MATE
- 1o4.brigadu Bos.Šamac: MIROSLAV ANOTIĆ
- 1o5.brigadu Modriča: STANIĆ PERIJA
- 1o6.brigada Orašje: ĐURO MATUZOVIĆ
  JADRANKO SALIHOVIĆ
- 1o7.brigadu Gradačac: IVICA MIJAČEVIĆ
- 1o8.brigadu Brčko: STJEPAN FILIPOVIĆ

[548] Slavonsko bojište, Zapovjednik generalbojnik Petar Stipetić - Zapovjedništvu OGIP, u Zadaćama za borbena djelovanja, Klasa: 8/92-01/01, Ur.broj: 1076/5-01-92-301, Đakovo, 16.09.1992.god.

\- 2 -

Potvrde vlastoručno potpisuje ovlaštena osoba pripadajuće brigade i ovjerava štambiljem te brigade.

2. Za sve ostale gradjane - civilne osobe odobravaju i potvrde izdaju civilni organi - krizni štabovi općina, a ovlaštenje za potpis tih odobrenja imaju njihovi predsjednici i to:

- Ilija Kljaić za Krizni štab općine Bos.Brod
- Ivan Čuljak za Krizni štab općine Derventa
- Stipo Ivanković za Krizni štab općine Odžak
- Pavo Kobaš za Krizni štab općine Orašje
- Mato Madžarević za Krizni štab općine Bos.Šamac
- Marko Jurišić za Krizni štab općine Gradačac
- Bikola Bajić za Krizni štab općine Modriča
- Mijo Anić za Krizni štab općine Brčko

3. Samo u izuzetnim i opravdanim pojedinačnim slučajevima odobrenja iz toč.1. i 2. može izdati i Savjet HVO HZ BP uz vlastoručni potpis predsjednika Savjeta i ovjeru štambiljem Savjeta.

Molimo Vas gospodine ministre da ove naše zamolbe uvažite i svojim autoritetom doprinesete njihovom poštivanju od strane operativnih službi na terenu.

Ponavljamo da smo svjesni delikatnosti vaše funkcije i odgovornosti za stanje u RH iz svog resora poglavito u ovom ratnom i poratnom razdoblju, ali vjerujemo da razumijete i svu težinu situacije u Bos.Posavini u kojoj agresor uništava i razara sve što se može razoriti i da nismo još uvijek u mogućnosti osigurati povratak svog puka na vlastita ognjišta.

S osobitim štovanjem,

PREDSJEDNIK SAVJETA HVO,
Vinko Begić,dipl.oec.

DOSTAVITI:

1. Ministarstvo obrane RH
   - ministru Gojku Šušku
2. Glavni stožer RH
   - Generalu Tus Antunu

Dokument br. 28 Čelnici Bosanske Posavine, dvadeset dana prije gubitka „Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“ (www.slobodanpraljak.com)

„Maksimalno gaženje 108. br. HV“

17. rujan 1992.

Zapovjednik 108. br. HV dostavlja izvješće zapovjedniku OZ Osijek, brigadiru Vinku Vrbancu, iako bi po subordinaciji taj izvještaj trebao dostaviti OGIP, pukovniku Vinku Štefaneku. Dakle, zapovjednik 108. br. HV izvješćuje svog *područnog,* a ne *borbenog* zapovjednika i na taj način zapravo demonstrira kako mu je dosta *„gaženja 108. br. HV“.* Istina, na kraju dopisa se navodi da je izvješće dostavljeno i OGIP-u i zapovjedništvu Istočnog bojišta IZM GSHV Đakovo, ali to samo potvrđuje kako je pukovnik Sorić izvješće demonstrativno uputio u Osijek - iako po subordinaciji to nije trebao. Naime, njegov prvi nadređeni je pukovnik Vinko Štefanek, a naredni, general bojnik Petar Stipetić. Zapovjednik OZ Osijek, po subordinaciji nije u nikakvoj izravnoj borbenoj zapovjednoj vezi sa zapovjedništvom 108. br. HV. Zapovjednik 108. Br. HV je *borbeno izvješće* trebao dostaviti OGIP, a OZ Osijek - na znanje, a ne obrnuto.

Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OZ Osijek
Izvješće sa terena u „Interesnoj zoni“ od 31.08.1992. do 16.09.1992. godine.

- Na osnovu primljene zapovijedi od Operativne grupe 'Istočna Posavina' klasa 8/92-01 ur.br. OG-01/92-587, izdana je zapovijed našim postrojbama za posjedanje linije za obranu u Interesnoj zoni.
- Prva bojna ušla u Interesnu zonu 31.08.1992. do 7,00 sati i posjela položaje za obranu: lijevo r. Sava desno smetlište sa 404 čovjeka .
- Treća bojna ušla u Interesnu zonu sa dvije satnije do 9,00 31. 08. a preostale dvije satnije ušle do 11,00 istog dana. Treća bojna posjela rajon za obranu: lijevo smetlište, desno ekonomija u s. Kolibe gornje. Treća bojna posjela položaje sa 362 borca.
- Sa ulaskom prve i treće bojne izvršili srno zamjenu 106 brigade. Prilikom posjedanja položaja naših postrojbi i izvlačenja postrojbi 106. brigade nije bilo ranjenih ni poginulih. Na lijevom krilu naše treće bojne nalazila se druga A brigada sa kojom je uspostavljena veza. Istog dana u Interesnu zonu ušle su i dvije baterije MB 120 mm, jedna kao podrška prvoj, a jedna kao podrška trećoj bojni. U toku noći uvedena su i tri tenka, jedan raspoređen na pravcu djelovanja prve bojne a dva na pravcu djelovanja treće bojne.
- IZM brigade je smješten u s. Gornja Močila sa ukupno 45 ljudi (zapovjedništvo, veza, osiguranje, sanitet).
- U toku dana na pravcu prve bojne slabije topničko i pješadijsko djelovanje, nije bilo poginulih ni ranjenih. Na pravcu treće bojne u toku dana tri borca teško ranjena od granate. Na našoj liniji obrane noć i dan protekli uz manje aktivnosti neprijatelja, linija obrane nije nigdje ugrožena. Na jugozapadnom dijelu ratišta jaka topnička i pješadijska vatra četnika po položajima postrojbi HVO-a, zbog navedenog i gubitaka u ž/s dijelovi postrojbi HVO povukli se na rezervne položaje.
- 01.09.1992. u Interesnu zonu ušla naša druga bojna i izvršila smjenu TG-123. Smjena obavljena do 8,00 sati sa ukupno 455 ljudi. Istog dana uvedena je i baterija MB 120 mm kao podrška drugoj bojnoj, te jedan tenk. Druga bojna posjela rejon za obranu: lijevo na Obodnom kanalu kod s, Lovrići desno za oko 1000 m južno od kote 94.

- Na pravcu, svake bojne raspoređena po jedna praga. U toku dana izvršeno povezivanje lijevo sa drugom A brigadom desno sa satnijom iz Sijekovca 101 brigade.
- **Od 01.09.1992. 108. brigada u interesnoj zoni angažirana sa 1612 ljudi.** (istaknuo J.Z.)
  U toka dana tri borca treće bojne lakše ranjena.
- 02.09.1992. Noć protekla uz slabiju topničku i pješadijsku vatra neprijatelja. U 17,00 avion raketirao sa dvije rakete na oko 300 m od IZM-a 108 brigade,
  Prva bojna uništila jedno M/V, a druga bojna uništila pragu. Izviđači treće bojne su izviđanjem ustanovili 2 V.P. haubica, prišli im vrlo blizu i naveli topničku vatru OG, te su uništili ta dva V.P. izviđanjem su ustanovljena još dva V.P. neprijateljske artiljerije, ali dosta daleko od našeg P/K.
- 03.09.1992. na pravcu djelovanja prve i druge bojne dan protječe uz slabiju topničku i pješadijsku vatru neprijatelja. Treća bojna, odnosno izviđači uz topništvo OG pokušali uništiti cilj 3. i 4. (V.P. haubica), ali zbog velike daljine nije moguće izvršiti korekciju vatre tako da se odustalo od toga. U trećoj bojni poginuo jedan borac.
  Procjena sve tri bojne je da neprijatelj svoju liniju drži dežurnim oruđima, topništvom i tenkovima sa vrla malo pješadije.
- **04.09.1992. U toku dana stigla zapovijed od OG da preuzmemo dio položaja 2 „A“ brigade, zbog toga što dijelovi 2“A“ brigade idu na Kostreš. Položaje smo preuzeli oko 20,00 sati.** (istaknuo J.Z.)
  U toku dana neprijatelj je djelovao topništvom i pješadijom po našim položajima u prvoj bojni imali smo dva ranjena borca, a u trećoj tri ranjena borca. Treća bojna u toku dana uništila jedan tenk.
- 05., 06., 07. 09. 1992. Slabije aktivnosti neprijatelja na pravcima djelovanja naših bojni. Naše postrojbe u ta tri dana vršile aktivnu obranu, izviđali i uništavali uočene ciljeve. U popodnevnim satima 07.09.1992. primijećeno pregrupiranje neprijateljske ž/s i tehnike na pravcima djelovanja prve i treće bojne. Oko 19,00 sati neprijatelj otpočeo pješadijski i topnički napad na pravcu treće bojne ali je isti uspješno odbijen.
- 08.09.1992. Neprijatelj počeo sa jačim aktivnostima u 10,55 sati. U to vrijeme počinje jaki topnički napad na položaje treće bojne, a u isto vrijeme neprijateljski avioni intenzivno izviđaju, da bi zatim raketirali (položaje) prve bojne. Nakon toga nastavlja se jak topnički napad da bi u 14,05 počeo jaki tenkovsko-pješadijski napad na pravcu Struge gdje obranu izvodi naša prva bojna. Jaki napadi traju sve do 18,00 sati kada je neprijatelj razbijen i počeo se povlačiti. Linija za obranu je ostala ista, napad četnika je odbijen i naneseni su mu znatni gubici u ž/s i uništen jedan tenk. Treća bojna je također uništila jedan tenk**. U našim postrojbama imali smo 11 poginulih i 20 - 30 ranjenih u toku dana.** (istaknuo J.Z.)
- Period od 09.09.1992. do 14.09.1992. na pravcima djelovanja svih naših postrojbi protječe relativno mirno, uz svakodnevne povremene provokacije pješadijskim oružjem i artiljerijskim oruđima. U ovom periodu nije bilo poginulih dok je ranjeno nekoliko naših boraca.
- 14.09.1992. Oko 5,30 sati na položaje naše prve i treće bojne počela je ulaziti 106 brigada. Položaji prve bojne posjednuti u potpunosti do 8,30 sati **dok je sa zamjenom treće bojne bilo problema jer 106. brigada nema dovoljno ljudi da posjedne liniju treće bojne. Problem kompletne zamjene treće bojne riješen rastezanjem desnog krila 106. brigade i lijevog krila 2“A“ brigade.** (istaknuo J.Z.)
  Treća bojna izvučena sa pozicija do 10,30 sati. Pri smjeni prve i treće bojne nije bilo nikakvih drugih problema, osim navedenog nedostatka ljudstva.

- **15.09.1992. Smjena druge bojne ne teče po planu, jer OG 'Istočna Posavina' nije na vrijeme osigurala postrojbu koja bi zamjenu izvršila. Nakon upornih telefonskih poziva OG-u, te nakon odlaska Zapovjednika i Načelnika brigade u OG rečeno im je da će smjena stići danas do pada mraka ili u toku noći. Obećanje je dao brigadir Štefanek i general Stipetić, uz prisustvo generala Tusa. Dano obećanje na žalost nije ispunjeno, jer smjena u toku 15.09.1992. nije stigla.** (istaknuo J.Z.)
- **16.09.1992. U toku prethodne noći druga bojna je imala dva lakše (ranjena) borca. U jutarnjim satima nije izvršena smjena naše druge bojne, a na sastanku u OG-u rečeno da će smjena krenuti odmah i to jedan dio bi smjenila 105. brigada, a jedan dio 101. brigada HVO. Cijeli dan je protekao u izviđanju terena ovih postrojbi, a konačna smjena i izvlačenje druge bojne je završeno do 21,00 sati.** (istaknuo J.Z.)
  Za vrijeme smjene nije bilo ranjenih ni poginulih boraca.
- Izviđački vod brigade na ovom terenu je bio pridodan drugoj bojni, a inženjerijski vod brigade zadatke je obavljao po zahtjevima zapovjedništava bojni i zapovjedništva brigade.
- Na ovom terenu 108. brigada je sudjelovala sa 1.612 ljudi.
- U toku ovog terena imali smo slijedeće gubitke u ljudstvu:
  - **poginulih - 14**
  - **teže ranjenih - 18**
  - **lakše ranjenih - 18**
- Utrošak MTS-a priložen je u Izvješćima postrojbi.
- **Analizirajući protekli teren ne možemo, a da ne spomenemo maksimalno "gaženje" 108. brigade.** Iako u zapovijedi za posjedanje položaja 108. brigada ima znatno manju zonu odgovornosti bili smo u više navrata prisiljeni povećavati istu, te smo na kraju posjedali liniju obrane u dužini od oko 9,5 km. Sve ovo navedeno dovelo je do toga da smo ostali bez ikakvih rezervi, sa praktično svim raspoloživim ljudstvom na liniji. **Veliki problem je i konstantan nedostatak MTS-a, kao i iz terena u teren uočena pojava kašnjenja smjene.**
  Sve prethodno navedeno bitno je uticalo na pad discipline i morala u postrojbama te dovelo do otežanog zapovijedanja na svim nivoima i automatski dovelo do smanjene bojeve gotovosti cijele brigade.[549] (istaknuo J.Z.)

Na ovom „terenu" je druga bojna 108. br. HV imala velikih problema, dakako, ne svojom krivicom. Ta ista bojna će 15 dana kasnije ponovo imati probleme i opet ne svojom krivicom.

[549] Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedništvu OZ Osijek, Izvješće sa terena u Interesnoj zoni od 31.08.1992. do 16.09.1992. godine, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-991, Slavonski Brod, 17.09.1992. god.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
SIGURNOSNO - INFORMATIVNA SLUŽBA
ZAGREB

STROGO POVJERLJIVO

Broj: 512-04/01-6836/92.
Zagreb, 17.09.1992.

MINISTAR OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE
Gospodin GOJKO ŠUŠAK

Predmet: Informacija o stanju u Bosanskoj Posavini

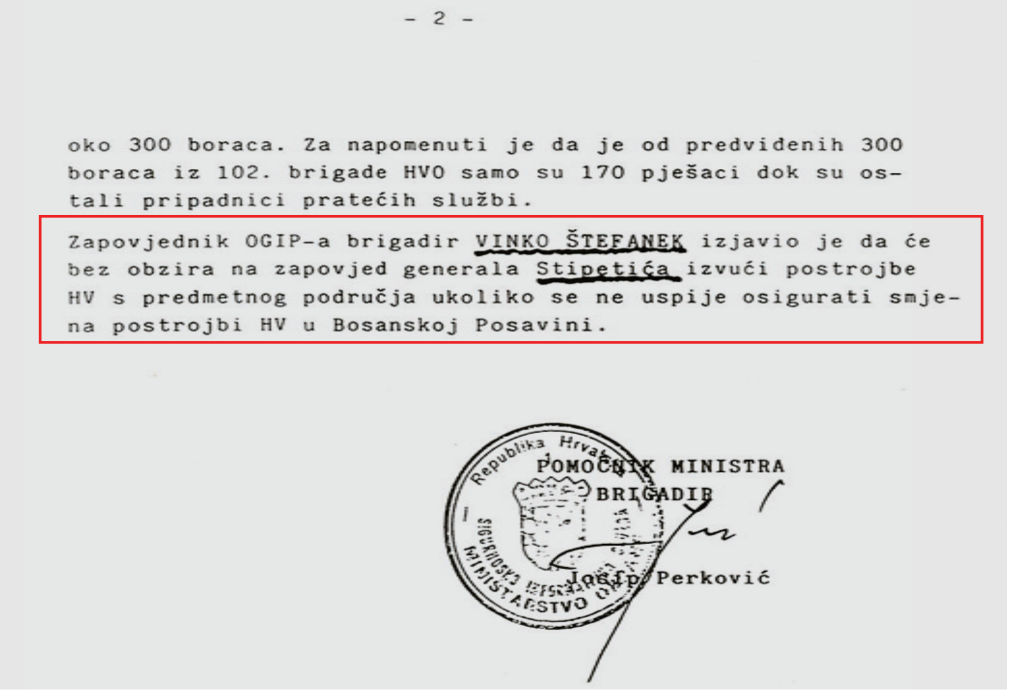
Na liniji bojišnice nije došlo do bitnijih promjena. I dalje su nazočni problemi oko nedostatka ljudstva za borbeno angažiranje kao i nedostatak streljiva za topništvo.

Pripadnici HOS-a i 124. brigade HV napustili su položaje na liniji selo POTOČANI - selo KORAČE - selo BRĐANI - rijeka UKRINA. Napušteni položaji uspjeli su se pokriti zaposjedanjem s domaćim pučanstvom odnosno borcima iz sela Sijekovac i sela Novo Selo. Navedena linija obrane pokrivena je manjim skupinama od 15 do 30 boraca.

Iako je izdana zapovjed da se 230 boraca iz Bosne koji su pridodani 157. brigadi HV vrate u svoje postrojbe HVO isti su pušteni na odmor od strane zamjenika zapovjednika bataljuna gos. VRLJIĆA.

Dana 14. rujna o.g. sa položaja u Bosanskoj Posavini trebala je biti smjenjena 108. brigada HV koja je na položajima već petnaest dana. S obzirom da su nastali problemi oko smjenjivanja postrojbi na borce je apelirano od strane OGIP-a da ostanu na položajima još nekoliko dana što su isti i prihvatili.

Glede zamjene 108. brigade HV postignuto je da su postrojbe 106. brigade HV zaposjele dio položaja koje drže postrojbe 108. brigade HV, a očekuje se i uključenje po jedne satnije iz 105. brigade HVO i 102. brigade HVO. Predviđeno je da se iz 105. brigade HVO angažira oko 200 boraca, a iz 102. brigade

- 2 -

oko 300 boraca. Za napomenuti je da je od predviđenih 300 boraca iz 102. brigade HVO samo su 170 pješaci dok su ostali pripadnici pratećih službi.

Zapovjednik OGIP-a brigadir VINKO ŠTEFANEK izjavio je da će bez obzira na zapovjed generala Stipetića izvući postrojbe HV s predmetnog područja ukoliko se ne uspije osigurati smjena postrojbi HV u Bosanskoj Posavini.

POMOĆNIK MINISTRA
BRIGADIR
Josip Perković

Dokument br. 29 Problemi sa smjenom 108. br. HV, na njenom predzadnjem „terenu“.
(www.slobodanpraljak.com)

19. rujan 1992.

Istočni dio ratišta - Snage obrane 104. i 106. br. HVO jutros su po planu krenule u napad na zadanim pravcima, desno krilo na pravcu s. Brvnik i s. Batkuša imajući više uspjeha, a lijevo na pravcu s. Vidovice, manje.

Brčko - u protekla dva dana 108. br. HVO nakon izvedene akcije oslobađanja Bukvika i okolnih sela vršila je čišćenje terena, tom prilikom je zarobljeno još oko 20 četnika. Grupa od 25 do 50 ljudi podijeljena u trojke namjerava se probiti iz rajona s. Vujičići prema Pelagićevu. Agresor je na cijeloj liniji djelovao artiljerijski, pješadijski uz upotrebu oklopnih jedinica te avijacijom u dva navrata, djelovao je po selima Zovik, Brka i Gornji Rahić. Pripadnici 6. bataljuna 108. br. HVO uspjeli su pomaći liniju oko kilometar prema selu Marković Polje.[550]

21. rujan 1992.

Na području bosanskobrodskog ratišta u jutarnjim satima otpočeo je kombinirani pješačko tenkovski napad VRS na dijelu fronta uz r. Ukrinu. Napad su hrvatske snage „odbile“, te su „liniju fronte“ držali „pod kontrolom.“[551] U zoni odgovornosti

[550] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-713, Slavonski Brod, 19.09.1992. god.

[551] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-720, Slavonski Brod, 21.09.1992. god.

105. br. HV djelovalo je i zrakoplovstvo, te je uništeno jedno sanitetsko vozilo HVO.[552]

U zoni odgovornosti 106. br. HVO nastavljene su aktivnosti na ovladavanju lateralnim kanalom od Vidovica prema Lepnici. U rajonu Brvnika utvrđivali su položaje.

VRS je tijekom cijelog dana napadala na položaje HV i HVO minobacačima svih kalibara, topništvom, tenkovima i pragama. Na istočni dio bosanskobrodskog ratišta ispaljeno je oko 150 granata. Na zapadnom djelu bosanskobrodskog ratišta po liniji fronta izvršeno je djelovanje artiljerije VRS, te njihovi „povremeni pokušaji pješačkih napada."

Linija fronte je stabilna i pod kontrolom HV i HVO, iako su imali „dva mrtva i dva ranjena vojaka."[553]

Tijekom dana u zoni odgovornosti 104. br. HVO vršeno je utvrđivanje dostignutih položaja, a VRS je djelovala tenkom i pješačkim naoružanjem. Treća i četvrta bojna 106. br. HVO spojile su se ispod kote 86,6 na komunikaciji Orašje-Lepnica, te nastavile intenzivno izviđanje.

22. rujan 1992.

Na oraškom ratištu 106. br. HVO je lagano napredovala, kao i 104. br. HVO - u rajonu s. Brvnik.

U zoni Gradačca VRS je napala s. Muskići. Iako su hrvatsko-muslimanske snage tražile pomoć u streljivu i artiljeriji, *„odoljeli su napadima, te sačuvali liniju nepromijenjenom".*[554]

Pljačka, eliminacije, te borba za vlast

U Bosanskom Brodu nastavlja se pljačka, eliminacije, te borba za vlast i položaj kao da se ratna zbilja ne odvija na samo nekoliko kilometara od grada. **Zapovjednik Vojne policije Odžak, Golubović, preuzeo je ingerencije nad svim zatvorima u Bosanskom Brodu, te započeo trgovinu sa zarobljenim Srbima. Vojni policajci jednog i drugog grada odvode zarobljene Srbe da rade na njihove posjede, a potom odlaze u razmjenu.** (istaknuo J.Z.) Obično nakon toga obrambene postrojbe redovito su napadane topništvom po istim linijama i rovovima koje su uređivali zarobljeni Srbi.[555]

23. rujan 1992.

Loše stanja sa streljivom

Na bosansko-brodskom ratištu bilo je artiljerijske i minobacačke vatre sa povremenom pješačkom paljbom. 124. br. HV se bez naređenja (opet) izvukla u 15.20. sati. Prazan

---

[552] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-721, Slavonski Brod, 21.09.1992. god. u 24,00 sati.

[553] OGIP, Dežurni operativni, Krunoslav Porupski - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-717, Slavonski Brod, 21.09.1992. god. u 19,10 sati.

[554] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-722, Slavonski Brod, 22.09.1992. god.

[555] SZUP, pomoćnik ministra, Smiljan Reljić - MORH, pomoćniku Ministra g. Josipu Perković - osobno, Predmet: Saznanja o stanju na bosansko-posavskom ratištu Ur.broj: 75/285, Zagreb, 22.09.1992. god.

prostor je popunjen, pomaka linije nema.
Na oraškom ratištu 106. br. HVO (je) ostala na dostignutoj liniji. **Nedostatak artiljerijskog streljiva sprječava daljnje napredovanje kao i nedostatak tenkovskog i MB streljiva.** (istaknuo J.Z.)
U rajonu 104. br. HVO i 102. br. HVO Grebnice - Ljeskovac - Brvnik linija nepromijenjena.
U Gradačcu kritično - četnici napadaju linijom G. Bjeljavina - D. Bjeljavina, a klin im se probio do Kikića. Ulažu se svi napori da se odbace. **Traži se 131. br. HV da Gradačac podrži artiljerijom - nažalost nismo u mogućnosti - nema streljiva**. (istaknuo J.Z.) Ima ranjenih i poginulih.
Brčko - povremena puškaranja - **nedostatak streljiva.**
Opća ocjena: nisu mogući naši jači protuudari zbog tako lošeg stanja sa streljivom za topove, haubice i tenkove. Ukoliko streljivo ne stigne u toku dana dio tehnike će se morati s linija izvući.[556] (istaknuo J.Z.)
U toku dana neprijatelj je napredovao na pravcu Zborište - Čardak po dubini 1 km. Trenutno naše snage vrše protuudar.
U zoni odgovornosti 104. br HVO stabilizirali su linije, osvojili raskrižje kod Bukvika, te uveli pojačanje radi utvrđivanja linija. Što se tiče 106. br.HVO oni se nalaze u Bukvici i rade na spajanju s 3. bojnom, a 4. bojna izbila je ispred Đukića šume - lateralni kanal, gdje su odmah pristupili utvrđivanju s tim da izviđaju ispred dostignutih položaja, radi daljnjeg napredovanja.[557]

24. rujan 1992.
132. br. HV odbijaju prijeći u „Zonu B"

Derventsko - bosansko-brodsko ratište: U toku dana neprijatelj je djelovao pješačkom i minobacačkom vatrom duž cijele linije fronte. **U toku dana 132. br. HV (Našice) napustila Slavonski Brod i vratila se u svoju bazu ne izvijestivši OG 'Istočna Posavina'.** (istaknuo J.Z.)
Istočni dio ratišta: (104. - 106. br. HVO) danas su neprijateljski zrakoplovi djelovali po Domaljevcu sa šest kazetnih bombi i oštetili oko 40 kuća. Jučer je 104. br. HVO zarobila dvije prage u djelu s. Zasjeka. U s. Brvnik zarobljena su dva MB 120 mm., te dosta streljiva, gdje su snage HVO zauzele s. Brvnik.[558]

Uslijed pogoršanja situacije na ovom dijelu fronta, zapovjednik Slavonskog bojišta, general bojnik Petar Stipetić, izravno 121. br. HV, izdaje zapovijed, da iz svog sastava pošalje *„jednu ojačanu borbenu grupu (od 200 ljudi), koja se ima javiti zapovjedniku OGIP do 17,00 sati, 25. rujna. 1992. godine, radi primanja zadaće"*.[559] Osim toga, general Petar Stipetić, - zapovjedniku OZ Osijek, brigadiru, Vinku Vrbancu, upućuje zapovijed za „preduzimanje mjera":

---

556 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-723, Slavonski Brod, 23.09.1992. god.
557 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-732, Slavonski Brod, 23.09.1992. god.
558 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-737, Slavonski Brod, 23.09.1992. god.
559 Zapovijed ZapovjednikaSlavonskog bojišta - Zapovjedništvu 121. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-736, Slavonski Brod, 24.09.1992. god.

123. br. HV odbija prijeći u „Zonu B“

Na derventsko - brodskom pravcu situacija je krajnje ozbiljna.

1. 132. br. HV je u toku dana odbila ulazak u zonu borbenog djelovanja.
2. **123. br. HV izvještava da nije u stanju izvršiti dobijeni zadatak jer na raspolaganju ima samo 50 ljudi.** (istaknuo J.Z.)
3. Poduzmite sve mjere da u toku 24./25.09.1992. god. zatvorite zapadni pravac Derventa - Bos. Brod.
4. Za zatvaranje navedenog pravca angažujte 109. (br. HV) i druge postrojbe.[560]

Fotografija br. 68 Grad Gradačac (Foto: www.panoramio.com/photo/2391976, 29.07.2009.)

[560] IZM Đakovo, Zapovijed ZapovjednikaSlavonskog bojišta - Zapovjedništvu OZ Osijek, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-1076/5-01-92-314, Slavonski Brod, 24.09.1992. god.

STROGO POVJERLJIVO

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
SIGURNOSNO - INFORMATIVNA SLUŽBA
ZAGREB

Broj: 512-04/01-7146/92.
Zagreb, 25.09.1992.

MINISTAR OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE
Gospodin GOJKO ŠUŠAK

PREDMET: Informacija o stanju u bosanskoj Posavini

Situacija na Derventsko - Bosansko Brodskom bojištu se usložnjava i stanje je u pojedinim dijelovima kritično, a neprijatelj polako i dalje napreduje.

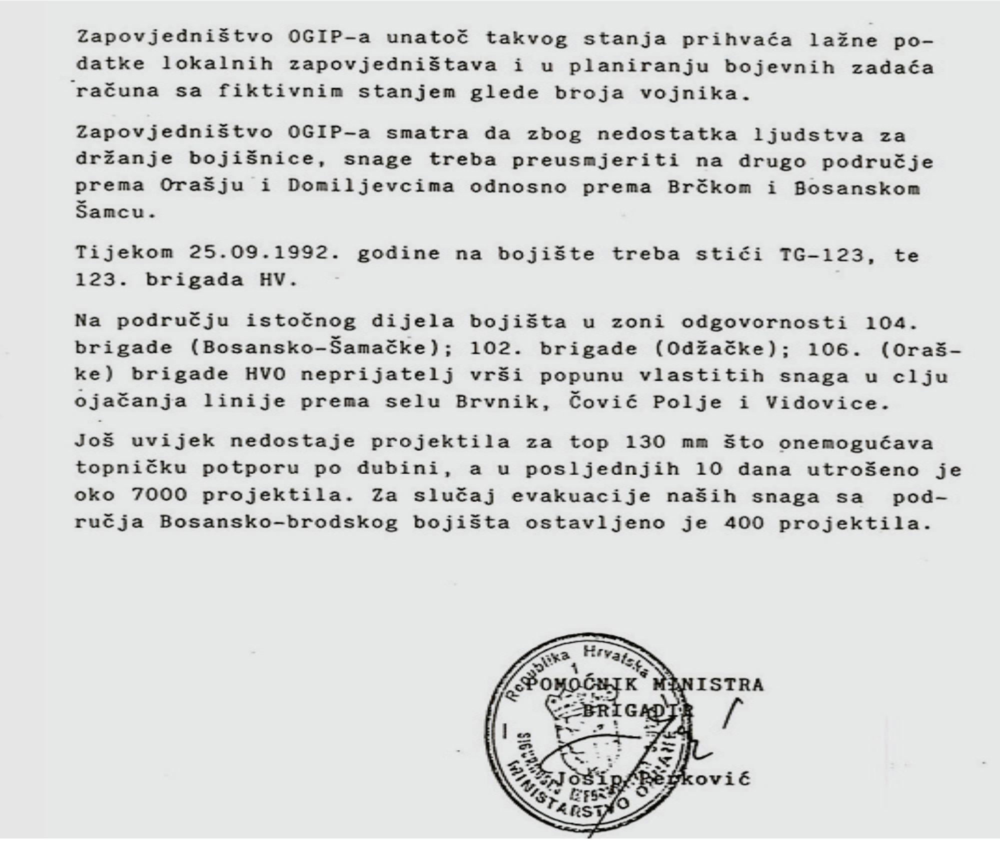
Dana 24.09.1992. godine oko 6,00 sati na dijelu bojišnice kod sela Lipica naše snage su se povukle do ulaza u selo Koraće. Navedenu liniju držali su pripadnici slijedećih postrojbi 50 - 60 vojnika iz 103. brigade HVO (Derventske), 20-25 vojnika i samostalnog bataljuna sela Koraće pod zapovjedništvom gos. ŽELJE BARIŠIĆA i 100 vojnika iz 102. brigade HV.

Bojišnica se stabilizirala nakon uvođenja 100 vojnika iz 102. brigade HV, koji su bili namjenjeni za smjenu.

Na južnom dijelu bojišnice na pravcu sela Zborište selo Čardak neprijatelj je napredovao 1 km po dubini, a navodno su došli i do sela Donje Barice.

Prema raspoložiim podacima 101. i 103. brigada HVO su u rasulu; te se može očekivati proboj jugozapadne linije obrane. U 103. brigadi HVO oko 1000 pripadnika prima osobni dohodak, a na položajima ih je oko 80, a u 101. brigadi HVO od tisuću pripadnika na položajima je oko 150 pripadnika.

U zoni odgovornosti ovih dviju brigada su uočeni nedostaci: položaji su neutvrđeni, nekoordinirano je borbeno djelovanje, teško oružje je neispravno, tenkovi su bez posada.

Zapovjedništvo OGIP-a unatoč takvog stanja prihvaća lažne podatke lokalnih zapovjedništava i u planiranju bojevnih zadaća računa sa fiktivnim stanjem glede broja vojnika.

Zapovjedništvo OGIP-a smatra da zbog nedostatka ljudstva za držanje bojišnice, snage treba preusmjeriti na drugo područje prema Orašju i Domiljevcima odnosno prema Brčkom i Bosanskom Šamcu.

Tijekom 25.09.1992. godine na bojište treba stići TG-123, te 123. brigada HV.

Na području istočnog dijela bojišta u zoni odgovornosti 104. brigade (Bosansko-Šamačke); 102. brigade (Odžačke); 106. (Oraške) brigade HVO neprijatelj vrši popunu vlastitih snaga u clju ojačanja linije prema selu Brvnik, Čović Polje i Vidovice.

Još uvijek nedostaje projektila za top 130 mm što onemogućava topničku potporu po dubini, a u posljednjih 10 dana utrošeno je oko 7000 projektila. Za slučaj evakuacije naših snaga sa područja Bosansko-brodskog bojišta ostavljeno je 400 projektila.

POMOĆNIK MINISTRA
BRIGADIR
Josip Perković

Dokument br. 30 Oko 2000 tisuće boraca (101. i 103 br. HVO) prima plaću, „a na položajima ih je oko 230“. (www.slobodanpraljak.com)

Prema kazivanju načelnika 101. br. HVO, brigadira Ive Mijića, autoru, u toj postrojbi je, za rujan 1992. godine, od ministarstva obrane RH primilo plaću više od 3800 ljudi.

26. rujan 1992.
Zapovjednik OGIP - moli postrojbe za „Zonu B“

Zapovjednik OGIP “moli“ zapovjednika Slavonskog bojišta da mu angažira postrojbe za uporabu u „Interesnoj zoni“: „Molim Vas da pošaljete zapovijed TG-154 (Koprivnica) za njihovo daljnje angažiranje na našem ratištu. Angažiranje TG-145 i 2. 'A' br. trebalo bi da krene od ponedjeljka 28.09.1992. godine. TG - 145 se već interesirala preko nas kad će doći.“[561]

[561] OGIP Zapovjednik - Zapovjedniku Slavonskog bojišta, Molba, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-745, Slavonski Brod, 26.09.1992. god.

Bosanskobrodsko ratište: Neprijatelj je u toku današnjeg dana od ranih jutarnjih sati počeo s topničkim napadima na Slavonski Brod, a isto tako i na cijeloj liniji bosanskobrodske bojišnice. Jači kombinirani pješačko topnički napadi bili su u zoni odgovornosti 105. br. HV, u rajonu Adžijinog potoka. Napad je uspješno odbijen. U toku uvođenja 109. br. HV u rajonu Bjelaš kt 96 - Čardak od posljedica topničkog napada poginula su dva pripadnika 109. br. HV, a sedam vojnika je ranjeno iz iste postrojbe.
U zoni odgovornosti 121. br HV, selo Koraće - kt 90 po dubini sjeverno, neprijatelj je djelovao topništvom. Poginulih i ranjenih nije bilo.
U zoni odgovornosti 102. br. HVO, selo Potočani, neprijatelj je vršio kombinirani pješačko topnički napad koji je uspješno odbijen. Linija bojišnice ostaje nepromijenjena.[562]

27. rujan 1992.
Brigadir Vrbanac s jednom bojnom želi presjeći *koridor* (sic!)

Zapovjedništvo 3. 'A' br. ZNG je od zapovjednika OZ Osijek dobila zadaću da s jednom bojnom, pojačanom s dva topa 122 mm iz 2. MAD-a, izvrši prodor - u zahvatu komunikacije Orašje - Gradačac, razbije snage agresora, presiječe komunikaciju Brčko - Obudovac i utvrđivanjem obrane na dostignutoj liniji omogući ostalim snagama HVO i HV proširivanje i zaposjedanje uklinjenja u neprijateljevom rasporedu. Zadaća se je imala izvršiti u vremenu od 28. - 30. rujna 1992.[563]

Dakle, brigadir Vrbanac se opet „petlja“ u borbeno zapovijedanje postrojbama u zoni odgovornosti OGIP u kojoj borbeno može i smije zapovijedati isključivo i jedino zapovjednik OG, sada već brigadir, Vinko Štefanek.

Inače, nije jasno šta je značila ova izdana zapovijed? Što je brigadir Vrbanac htio postići ovom zapoviješću, kada je i sam znao kako se koridor s 500 boraca ne može probiti. A ako se i probije, s tim snagama se ne može braniti, a drugih nema.

Jedina posljedica ove zapovijedi mogla je biti, poslije neuspješna pokušaja njene realizacije i posljedično brzog izvlačenja postrojbe iz borbenog poretka - unošenje nemira i panike u „domaće“ (HVO) snage s tog prostora.

Topnički napadi na S. Brod i N. Selo

Na bosanskobrodskom ratištu: od jutarnjih sati neprijatelj je počeo s topničkim napadima na Slavonski Brod i liniju bojišnice. Neprijatelj je topništvom djelovao po položajima 103. br. HVO i 105. br. HV. Tenkovskim projektilima neprijatelj je iz rajona Kostreša djelovao po položajima 109. br. HV u Novom Selu. Kombinirane topničko-pješačke napade neprijatelj je vršio na položaje 102. i 121. br. HV koji su uspješno odbijeni. Zrakoplovi su tijekom dana u tri navrata borbeno djelovali po Novom Selu, te imali jedan izviđački nalet. Jedan zrakoplov je pogođen. Linija bojišnice ostaje nepromijenjena.[564]

---

[562] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-749, Slavonski Brod, 26.09.1992. god.

[563] OZ Osijek, Zapovijed Zapovjednika - Zapovjedništvu 3. „A“ br. ZNG HV, Borbena Zapovijed, Klasa: 8/92-01/01, Ur. Broj: 1076-01-92-97, Osijek, 27.09.1992. god.

[564] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-758, Slavonski Brod, 27.09.1992. god.

Posljednja borbena zapovijed OGIP-a - 108. br. HV, za „zonu B“

108. br. HV i 36. sam. mtb. dobili su zadaću da do 10 sati, 28. i 29. rujna izvrše smjenu 106. br., TG-105, BG-120 i TG-127 u širem rajonu s. Zborište, s. Lužani i Ribnjaka.[565]

4. **Odlučio sam**

Angažirati 108. br. HV sa 36. mtr. bat. u zoni obrane
desno: uključno most na obodnom kanalu (kolski put s. Lužani - s. Zborište) - Hrastovača; lijevo: r. Sava (Strug) - Brodsko Polje s osnovnim ciljem:
Izvršiti redovitu zamjenu angažiranih postrojbi u datoj zoni obrane, učvrstiti crtu obrane, te stvoriti uvjete za prelazak u ofanzivna borbena djelovanja.
Dinamika uvođenja 108. br. HV i zamjena već angažiranih postrojbi obaviti po slijedećem;

4.1. Snagama jačine 2 (dvije) bojne izvršiti posjedanje rajona obrane
desno; KT-90; lijevo; r. Sava (Strug); po dupini; s. Kričanovo, sa zadatkom:
Izvršiti zamjenu 106. br. HV na borbenom položaju, aktivnom i upornom obranom nanositi neprijatelju što veće gubitke u ž/s i MTS, te uz nasilna izviđanja ispred prednjeg kraja stvarati uvjete za prelazak u ofanzivna djelovanja na pravcima: s. Strug - Liješće i KT 90 - Nareci.
Gotovost za obranu - 28. 9. 1992.g. u 10,00 sati.

4.2 Snagama jačine 2 (dvije) bojne izvršiti posjedanje rajona obrane:
desno: most na Obodnom kanalu (kolski put s. Lužani - s. Zborište - uključno); lijevo: KT 90 (isključno); po dubini: Ribnjak, sa zadatkom:
Izvršiti zamjenu TG-105, BG-120 i TG-127 na borbenom položaju, aktivnom i upornom obranom nanositi neprijatelju što veće gubitke u ž/s i MTS, te uz. nasilna izviđanja ispred prednjeg kraja stvarati uvjete za prelazak u ofanzivna borbena djelovanja na pravcima: KT 99 - s. Zarići i KT 94 - TT 111.
Gotovost za obranu - 29. 9. 1992.g. u l0.00 sati
IZM 108. brigade i CV formirati u rajonu s. Močila Gornja.[566]

Osam dana prije pada Bosanskog Broda

28. rujan 1992.

Zapovjednik 108. br. HV je izdao posljednju zapovijed svojim bataljunima -za odlazak na ratište u „zonu B“

4. **Odlučio sam**

4.1. Snagama prvog i trećeg bataljuna izvršiti posjedanje rajona obrane
desno: KT-9o, lijevo r. Sava (Strug): po dubini s. Kričanovo sa zadatkom:

---

565 OGIP, Zapovijed Zapovjednika - Zapovjedništvu 108. br. HV i 36. samostalnoj mtrb. HV, Borbena Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-755, Slavonski Brod, 27.09.1992. god.

566 OGIP, Zapovijed Zapovjednika - Zapovjedništvu 108. br. HV i 36. samostalnoj mtrb. HV, Borbena zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-755, Slavonski Brod, 27.09.1992. god.

Izvršiti zamjenu 106 brigade HV na borbenom položaju, aktivnom i upornom obranom nanositi neprijatelju što veće gubitke u ž/s i MTS, uz nasilna izviđanja ispred prednjeg kraja stvarati uvjete za prelazak u ofanzivna djelovanja na pravcima: s. Struga - s. Liješće i KT-9o - s. Ražljevi - s. Nareci

Gotovost za obranu 28.09.1992. god. do 08,00 sati.

Prvi bataljun posjeda liniju obrane: lijevo: r. Sava (Struga): desno zaključno s. jablanom na kolibarskom putu prije smetlišta.

Treći bataljun posjeda liniju obrane: lijevo smetlište (zaključno), Desno: KT-9o (isključno).

4.2. Snagama drugog i četvrtog bataljuna izvršiti posjedanje linije za obranu lijevo: KT-9o (zaključno), desno: most na Obodnom kanalu (kolski put s. Lužani - s. Zboriste) uključno KT-94 sa zadatkom:

Izvršiti zamjenu TG-1o5, BG-120 i TG-127 na borbenom položaju, aktivnom i upornom obranom nanositi neprijatelju što veće gubitke u ž/s i MTS, te uz nasilna izviđanja ispred prednjeg kraja stvarati uvjete za prelazak u ofanzivna djelovanja na pravcima: KT-99 - s. Zarići i KT-94 - TT 111.

Drugi bataljun posjeda liniju obrane

desno: KT-94 (uključno), lijevo: Obodni kanal u visini groblja s. Unka (uključno).

Gotovost za obranu 30.09.1992. u 08,00 sati.

Četvrti bataljun posjeda liniju za obranu

desno: Obodni kanal u visini groblja i s. Unka (isključno), lijevo: KT-90 (uključno).

Gotovost za obranu 29.09.1992. u 08,oo sati.

Zapovijedna mjesta bataljuna formirati u dogovoru sa IZM-om brigade.[567]

Iz ratnog dnevnika 108. br. HV.

Na osnovu primljene zapovijedi OGIP Klasa 8/92-01 broj OG-01/92-755 prva i treća bojna 108 br. HV posjele (su) položaje i izvršile zamjenu 106. brigade Osijek. Prva bojna posjedanje linije obavila do 07,30 od r. Save do smetlišta sa ukupno 316 ljudi. Treća bojna posjela položaje od smetlišta do kote 90, posjedanje izvršeno do 07,00 sa 458 ljudi. U toku noći 27/28.09.1992.god. OMP-a ušla na položaje sa pet tenkova i 121 čovjekom. PZO - ušao u interesnu zonu sa jednim trocjevcem i tri prage sa 21 čovjekom. U toku dana posjedanje v.p. obavile sve tri baterije MB-120 sa ukupno 145 ljudi. U interesnu zonu ušli, odnosno posjeli položaj i POMAD T-12 i četiri grupe fagota sa ukupno 53 čovjeka. Vojna policija zauzela pet punktova sa ukupno 36 ljudi. LRL ušao na položaje sa 18 ljudi.

IZM - nalazi se u rajonu s. Gornja Močila sa ukupno 40 ljudi.[568]

Dežurni u OGIP - izvješće

Kombinirani topničko pješački napad na 102. i 121. br. HV uspješno je odbijen, te je neprijatelj obustavio aktivnosti (sinoć) oko 19.00 sati. U zoni odgovornosti 109. br. HV neprijatelj je smanjenim intenzitetom djelovao topništvom po Novom Selu. Na položaje 101. br. HVO otvorena je topnička i tenkovska vatra, praćena djelovanjem prage.

Jedan vod 101. br. HVO se povukao s položaja, ali su interventni vod Koraće i jedan vod TG-121 popunili prazninu, pa je stanje sanirano.[569]

---

[567] Zapovjedništvo l08. Brigade ZNG HV, Zapovijed Zapovjednika- bataljunima 108. br., Borbena Zapovijed Klasa:8/92-01, Ur. broj: 2130-01/92-1099, Slavonski Brod, 28.09.1992. god.

[568] 108. br. HV - Ratni dnevnik, Bosanski Brod, 28.09.1992.god.

U toku današnjeg dana neprijatelj je na cijeloj liniji bojišnice djelovao artiljerijskom, tenkovskom kao i pješačkom vatrom. Na istočnom djelu ratišta (rajon 108., 105., i 127. br. HV) djelovali su i neprijateljski zrakoplovi. Po zadnjim informacijama na zapadnom dijelu nije bilo pješačkih napada. Oko 15.45 naše postrojbe (101. i 103. br. HVO, 102. i 121. HV) imale su žešći napad neprijatelja. Neprijatelj je iz pravca s. Lipica izvršio pješački napad podržan tenkovima i artiljerijom. Naše postrojbe su uspješno odbile taj napad. U isto vrijeme (15.45) 109. br. HV je izvršila pomak linije u rajonu Čardak - s. Zborište, odnosno zaposjela dio komunikacije prema s. Zborište.
Oraško-Šamačko ratište - u zoni odgovornosti 1/106. br. HVO neprijatelj je iz pravca s. Brvnik pokušavao pješačkim napadima koje su podržavali dva tenka i praga. Napad je odbijen, a zatim smo poslali dvije grupe za protuoklopnu borbu. Na ostalom djelu zone odgovornosti 106. br. HVO u vremenu od 13.00 do 15.00 palo je oko pedeset granata na s. Oštra Luka.[570]

1200 „sljedovanja“ za 450 boraca ?!

Na sastanku zapovjedništva u OGIP-u prezentiran je podatak da logistika 108. brigade HV dostavlja svakodnevno sljedovanje 103. brigadi HVO za 1200 boraca, a da 103. brigada ima stvarno 450 boraca od kojih su samo 92 pripadnika na položajima, a ostali su u pratećim službama.[571]

Sedam dana prije pada Bosanskog Broda

Utorak, 29. rujan 1992.

985 - granatiranje Slavonskog Broda i okolice

I danas je dan kao i većina prethodnih protekao u izmjenjivanju općih i zračnih opasnosti kako za grad tako i za sela naše općine, no međutim, za razliku od jučer, danas zrakoplovi nisu borbeno djelovali na našem području. Za Slavonski Brod opća opasnost je opetovana u šest navrata i na grad je palo oko 40 razornih projektila od kojih su nastale nove materijalne štete, a bilo je i poginulih i ranjenih osoba. Za sela je opetovana opća opasnost kako na zapadu tako i na istočnom dijelu općine i to za Slavonski Dubočac, Bebrinu, Šumeće, Banovce, Zbjeg, Svilaj, Gromačnik, Bartolovce i Sibinj na koje je neprijatelj ispalio oko 30-ak razornih granata. Zračna opasnost za naše područje oglašavana je četiri puta ali bez borbenog djelovanja.[572]

Na osnovu primljene zapovijedi sa ulaskom na liniju i smjenom 105. br. HV, četvrti bataljon naše (108.) brigade (36. mtb.) počeo (je) sa zaposjedanjem linije desno: Obodni kanal u visini groblja s. Unka, lijevo KT - 90.
Zapovjedno mjesto bataljona nalazi se u rajonu s. Novo Selo. **Na teren (su) došli sa 35 ljudi**.[573] (istaknu J.Z.)

---

569 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-759, Slavonski Brod, 28.09.1992. god.
570 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-764, Slavonski Brod, 28.09.1992. god.
571 MO RH - SIS, 28.09.1992. Informacija o stanju u Bosanskoj Posavini
572 Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod
573 108. br. HV - ratni dnevnik

Neselektivno granatiranje Slavonskog Broda

REFERISANJE KOMANDANATA JEDINICA TG - 3 VRS

LISICA - Glavne snage sačinjavaju Osinjska i Prnjavorska brigada te OBG kojom komanduje Bajić, a Tepšić mu je potčinjen. Tu je i težište artiljerijske pripreme. Nema stajanja dok se ne izbije u Brod. Sledeći sastanak je u Brodu i tu ćemo izvršiti analizu. Pomoćne snage su Krinjinska brigada i policija iz Doboja prema Ražljevima i prema koti 93 gde treba da preseku komunikaciju. **Na ovom pravcu, preko Vučjačke brigade, ide 16. krajiška motorizirana brigada. Računam da sa ovoliko snaga moramo izvršiti zadatak** (istaknuo J.Z.) i to vojnicima recite. Cilj je blizu, i samo treba napasti. Napravićemo u tome smislu i zapovest za napad. Snage preko Ukrine ostaju tamo i posle idu u rezervu. Škorić ima svoj pravac. Prnjavorska brigada pored i svako svoj pravac dejstva. I nemojte da kažete: sused nije krenuo! Sutra gotovost u 05,00, napad u 06,00. U 06,00 časova počinje artiljerijska priprema i danas ćemo raditi na uvezivanju. Ako bude trebalo dobit ćemo i avijaciju. **Drugo, iz političkih razloga, ukoliko ne uđemo u Brod, džabe smo ratovali. Ukoliko uđemo u Brod ovo je srpska teritorija.** (istaknuo J.Z.) Toliko, svako zna kakav sam. Čim pukne njihov prednji kraj, onda samo gurati napred. **Mislim da njih nema mnogo**. (istaknuo J.Z.) Verujem čim im uništimo par tenkova da će se razbežati. Oklopne transportere koristiti za izvlačenje ranjenika. Sanitet da ima goriva koliko treba. Svaki borac da ima sa sobom litru vode. Treba da se sedne sa vojnicima i da im se tako objasni. Ljudi, stvarno sam optimista da se to može uraditi. Za 2-3 dana da to riješimo i oni će srušiti most. Ukoliko oni ne, načelnik inžinjerije da spremi rušenje mosta. Paziti zbog njihove artiljerije. **Čim počnu dejstvovati po nama, tući ćemo Slavonski Brod**. **I to oni znaju.** (istaknuo J.Z.) Da se štedi gorivo, nisu velike relacije kretanja. Levo krilo da me večeras izvesti da su na Ukrini.[574]

Dežurni operativni časnik u OGIP je izvjestio IZM GSHV u Đakovu

Neprijatelj djeluje na području D. Barice tenkovima i pješadijom. U 11,30 sati jedan (neprijateljski) tenk je uništen i napredovanje (neprijatelja) je zaustavljeno. Radi se na učvršćivanju linije.

Na bosanskobrodskom ratištu neprijatelj je zaustavljen u ranim popodnevnim satima i linija obrane je učvršćena. Kod neprijatelja su uništena dva tenka. U 101 br. HVO poginulo je pet branioca, a šest ih je ranjeno. U 108. br. HV dva branioca su lakše ranjena.[575]

Na dijelu ratišta u zoni odgovornosti 102. br. HV (s. Potočari) neprijatelj je oko 21.30 sati izvršio pješački napad na naše postrojbe. Napad su naše jedinice uspješno odbile. Isto tako je u toku noći na tom zapadnom djelu neprijatelj na nekoliko mjesta pokušavao sa pješačkim napadom ali sa manjim grupama četnika (30-40 ljudi) svi napadi su odbijeni.[576]

---

[574] TG - 3 VRS, Komandant puk. Slavko Lisica, Naređenje - Referisanje, Broj: 701, Banja Luka, 15.09.1992. godine (Slavko Lisica, „Komandant bez potreba“., Banja Luka, Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2000. god. str. 104.)

[575] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-766, Slavonski Brod, 29.09.1992. god.

[576] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-765, Slavonski Brod, 29.09.1992. god.

Šest dana prije pada Bosanskog Broda

Od 30.09. do 05.10.1992.godine, pet dana i noći, zbog intenzivnih borbi i gubitaka, te stalne magle i kiše, (i do 22 l/m²)[577] iz borbenog poretka su izlazile jedna po jedna postrojba HVO i HV. Zamjene nisu stizale, a 2. i 3. bojna 108. br. HV su svoje snage „razvlačile", kako bi „začepili" nastalu *brešu*[578], stalno se opirući neprijatelju u njegovoj upornoj namjeri da ponovo „proguli" crtu i izbije na rijeku Savu, da se „ugura u Bosanski Brod".

Ipak, 30. rujan 1992. godine pamtit će pripadnici 2/108. br. HV (Prebegova bojna) kao najteži dan kojeg je ta postrojba imala tijekom cijelog rata. Naime, nakon jačeg tenkovsko-pješačkog napada VRS i nenajavljenog napuštanja borbenog poretka njihova desnog susjeda (2/101. br. HVO), te posljedično, u 13,10 sati, gubitka 19 boraca, ova postrojba se počela osjećati nesigurno. Nesigurnost se povećala kada je i njihov lijevi susjed (36. mtb. HV), također nenajavljeno, napustio položaj. Iako su ostali nezaštićenih bokova, nisu napustili bojište. Razvukli su vlastite snage, kao i (sada njihov lijevi susjed) 3/108. br. HV, čekajući popunu praznina u borbenom poretku (u nastaloj *breši*).

Pet dana i pet noći - popuna *breše* nije stizala. Umjesto popune, nastavljena je erozija „crte" izvlačenjem 109. br. i 2'A' br. HV. Šest dana kasnije (06. listopada 1992.) pokazat će se kako je to bio, i na taktičkoj razini, početak kraja u očuvanju „Bosanskog Broda i cijelog mostobrana".

Sam tijek tog dramatičnog šestodnevnog procesa vidljiv je iz narednih dokumenata i zemljovida.

Srijeda, 30. rujan 1992.

<u>05,32 sati</u> - Dežurni časnik iz Zapovjedništva OGIP je javio IZM-u (108.br.HV) kako je moguć napad pješadije VRS.[579]

<u>05,45 sati</u> - Ponovo javljeno 1., 3. i 4. bojni (108.br.HV) o mogućnosti napada. Svi su primili poruku.[580]

<u>07,30 sati</u> - Druga bojna 108. br. HV do 07,00 preuzela je položaje od 127. br. HV, na potezu od Obodnog kanala do kote 94, sa 230 ljudi. Ojačana je s tenkom, pragom, bitnicom MB - 120 mm i četiri četverocijevne PZ strojnice 14,5 mm. Za uspješno zatvaranje crte nedostajalo je 50 ljudi.[581]

<u>09,00 sati</u> - (brigadir) Kolak, (zapovjednik IZM „Zapad" op.J.Z.) - Lepanovi ljudi će najvjerojatnije napustiti liniju.[582]

---

[577] Glavna meteorološka postaja Slavonski Brod, Dnevnik motrenja
[578] Breša - prostor nastao probojem obrane (http://hjp.srce.hr)
[579] Dnevnika veze 108. br. HV
[580] Isto
[581] Ratni dnevnik 108. br. HV
[582] Isto

09,33 sati - Treća bojna javlja da za 'Fagot' treba rakete, te traži popunu. Upućen da pozadinac ode u Slavonski Brod kod Željka Tadijanovića.[583]

11,00 sati - Zapovjedništvo 3. bataljuna javilo da je grupa za protuoklopnu borbu sa sistemom „Fagot" uništila jedan neprijateljski tenk i jedno oklopno vozilo.[584]

11,15 sati - Operativac je obišao zapovjedništvo 4. bataljuna (36. mtb. HV- op.J.Z.) i zatekao u njemu samo veziste, od kojih je čuo da je u zonu odgovornosti kod 'Ekonomije' ušao jedan četnički tenk i navodno pješadija. Postrojbe 4. bataljuna, osim satnije pod zapovjedništvom gosp. Božića, samovoljno napustile položaje u općem rasulu.
Minobacačkom vatrom baterije MB-120 mm pridodane našem trećem bataljunu pokrenuta je četnička pješadija, a fagotaši su uništili dva četnička tenka, a naši tenkisti također su uništili jedan tenk. Na tom pravcu ukupno je uništeno četiri tenka i jedno oklopno vozilo, nakon što je artiljerija pokrenula četnike, „Cipelići" (Zapovjednik Miroslav Lipocac - Lipa op.J.Z.) i „Đogaševa satnija" (zapovjednik Ivo Đogaš op. J.Z.)[585] su ponovno vratili stare položaje na ekonomiji, ali je nastao problem jer ljudi iz četvrtog bataljuna koji su napustili te položaje nisu htjeli da se vrate na te položaje, pa su momci iz trećeg bataljuna morali ostati na toj liniji i držati je do daljnjeg.[586]

11,25 sati - Iz prvog bataljuna javili da trpe artiljerijsku vatru po cijeloj liniji i da imaju mrtvih i ranjenih.[587]

U Gornjim Kolibama, na „Ekonomiji" probijena crta obrane

12,24 sati - Šimunović (Zdravko, bojnik, Zapovjednik 4/108 br.HV op. J.Z.) javlja da su probijeni kod 'Ekonomije'. Ljude ne može sakupiti…Zahtjev (od zapovjedništva 108. br. op.J.Z.) da se ljudi vrate na položaje, imat će svu moguću podršku…pojačan vod iz treće bojne upućen u četvrtu bojnu kao pomoć.[588]

12,30 sati - Na liniji četvrte bojne, zbog tenkovsko-pješadijskog napada, panika… postoji mogućnost napuštanja linije na potezu od 'Ekonomije' do kote 90. Potrebno je dati podršku topništvom po Ruskićima i Vinskoj oko crkve. Šiljo (Draženko Kopljar) šalje podršku na kritični dio linije (jačine jednog tenka).

12,42 sati - Džin (natporučnik, Zdravko Tolić, v.d. zapovjednika 3/108. br. HV, op.J.Z.) javlja da su kod njega sakupljeni Šimunovićevi ljudi i da on dođe po njih.

13,04 sati - Šimunović izvješćen da će biti žešća vatra po reonu Ražljevi, Vinska, Ruškići i da uz svoju podršku i pomoć koja je upućena pokuša zaposjesti svoje napuštene

---

583 Isto
584 Isto
585 Točnije - po jedan vod iz „Cipelića", „Đogaševe satnije" i 3. satnije 3/108. br. HV (zapovjednik Drago Grigić). Autor to pouzdano zna jer je, u ime zapovjedništva 3/108. br. HV, osobno zapovijedao otvaranjem topničke vatre (uz „asistenciju" Zapovjednika 2. MPOTD, bojnika Joze Mišića), sprečavanjem daljnje erozije bojišne crte i ponovnim zauzimanjem položaja na „Ekonomiji".
586 Ratni dnevnik 108. br. HV
587 Isto
588 Dnevnik veze 108. br. HV

položaje, te da, ukoliko treba, traži dodatnu podršku i češće izvještava o stanju.

13,12 sati - Naredba Kelavi (Miroslav, operativni časnik 108.br.HV, op.J.Z.) zajedno sa zapovjednikom čete (koja je napustila položaj, op.J.Z.) i vidi šta se može učiniti. Odgovor: otišli su Šimunović i zamjenik. Jedinica je u Kolibama kod crkve.

13,17 sati - 3.b. (treća bojna) javlja da im je uništeno sanitetsko vozilo i da se hitno pošalje drugo. Prenešeno Operativi.
Treća bojna je krenula naprijed (tri voda, iz tri pravca, kako bi vratili izgubljeni dio crte bojišta na 'Ekonomiji' koju su napustili borci 36. mtb. odnosno 4/108. br. HV - op.J.Z.).

13,20 sati - Javljeno prometnoj službi da hitno izuzme jedno nisko sanitetsko vozilo i pošalje u Kolibe u 3. bojnu.

13,25 sati - Baća (bojnik, Mijo Golubičić - op.J.Z.) tražena informacija dali je odrađeno po ciljevima: Ražljevi, Vinska (kota 128), Ruškići (kota 105). Odgovor u pripremi.

13,28 sati - Čede (četnici, op.J.Z.) se povlače, treba iskoristiti i vratiti položaje. Javio Kelava.

13,32 sati - Za Džina, postupite po dogovoru sa …Hitno. Četnici bježe sa 'Ekonomije'.

13,38 sati - Kelava javlja, još malo četnika ima na 'Ekonomiji'. Prenesi Džinu da još malo otvara vatru po 'Ekonomiji', a onda postupno 100 - 150 (m.) po dubini, a tako ćemo i mi odavde.

14,54 sati - Javljeno 4. bojni da obustavi vatru 120 (mm MB) jer naši zaposjedaju 'Ekonomiju'.

15,06 sati - 6 - 3. javlja da je ušao jedan neprijateljski tenk na desnom krilu 2. bojne, gdje su dijelovi 101. br. HVO napustili liniju, i izbio desno od komunikacije Zborište - Kolibe, te da je otvarao vatru po našima. Iz prislušnog centra je javljeno da tenk ide u pomoć pogođenom transporteru u kojem ima mrtvih i ranjenih.

15,10 sati - Načelnik (108.br.HV, pukovnik, Stjepan Orešković - op.J.Z.) izvjestio OG(IP) o problemu desnog krila 2. bojne. Izvješćen da to nastoji zakrpati dok ne stigne 2.'A' (br.HV) koja će zaposjesti taj dio linije.

Zarobljeno 19 boraca 2/108. br. HV

15,10 sati - Iz drugog bataljuna javili da dobivaju vatru iza leđa. Provjerom ustanovljeno da su postrojbe 101. br. HVO napustile položaje i da su četnici zašli iza leđa našeg drugog bataljuna. Naši dečki su uništili jedan oklopni transporter, koji im je dolazio sa boka, ali su problemi nastali kada se jedan oklopni transporter pojavio blizu škole u Zborištu, ali su ga naši tenkisti uništili. Zbog izvlačenja 101. brigade HVO i zalaska četnika iza leđa našem drugom bataljonu došlo je do poluokruženja našeg desnog krila. Pojačanje u ljudstvu koje je krenulo u pomoć ljudima u okruženju naišlo je, na komunikaciji koja vodi do linije, na četničku zasjedu i tu je, prema izjavama očevidaca, zarobljeno šest naših ljudi. Nakon izvlačenja Didakove satnije (2. sat. 2. boj. 108. br. HV, zapovjeednik Ivan Didaković, op. J.Z.) iz poluokruženja ustanovljeno je da se ne zna za

još 13 ljudi, tako da je ukupni broj nestalih (da li su svi zarobljeni još ne znamo) 19 ljudi. Zbog svega naprijed navedenog bili smo primorani povući liniju obrane za otprilike 800 metara nazad i na tim pozicijama je prenoćeno.[589]

19,05 sati Izvješće - U toku dana na postrojbe 102. i 121. br. HV vršeni su napadi iz pješadijskog naoružanja. Nije bilo jačeg topničkog napada. 101. br HVO u toku današnjeg dana napustila je svoje položaje tako da je došlo do jačeg napada na 109. br. HV desno krilo 108. br. HV. U toku je prestrojavanje i zatvaranje tog pravca.
Na koti 90 ('Ekonomija' - G.Kolibe) došlo je danas do napuštanja linije 36. motoriziranog bataljuna (4/108. br. HV) tako da je i tamo došlo do pucanja linije koju su postrojbe 108. br HV zatvorile i sredile liniju. Na lijevom krilu 108. br. HV nije bilo nikakvih problema, svi napadi odbijeni.[590]

Izvanredno izvješće zapovjednika 108. br. HV - zapovjedniku OGIP-a

Crtu bojišnice također posjela i 2/108. br. HV.
Prema broju vojnika pješaka i općeg psihofizičkog stanja i s obzirom da su vojnici 108. br. HV u ratnim aktivnostima još od 15.08.1991. god., ta crta bojišnice je, s obzirom na dužinu, bila prevelik zalogaj. (istaknuo J.Z.) No stvarnost je tada nalagala da se tako učini, jer rezerve (u OGIP, op.J.Z.) naprosto nije bilo.
Samo posjedanje (crte) bilo je u redu. 30.09.1992. god. u 15.10 sati 2/108. br. HV na svom desnom krilu, a i duboko iza leđa trpi vatru. Do ovakve situacije je došlo jer se jedinica 101 br. HVO jednostavno izvukla bez najave. U tim borbenim aktivnostima je **2/108 br. HV ostala bez 19 vojnika koji su, vjeruje se, zarobljeni.** (istaknuo J.Z.)
I ostale naše jedinice su također trpile napade, no sve je na kraju završilo ipak solidno, osim gubitaka nestalih vojnika. Već tada sam upozorio na neku nervozu u 2. bataljunu, no, ipak su zauzeli dati im položaj. Tražio sam zamjenu za njih iako sam bio svjestan da je u tom trenutku nema.[591]

Zapovjednik TG-3, pukovnik Slavko Lisica, traži krv za ranjenike

U cilju zbrinjavanja ranjenika, naših boraca i vaših prijatelja i rođaka, očeva, a izvođenjem intenzivnih b/d na pravcu: Derventa - Bosanski Brod, te nažalost povećanog broja boraca ranjenih neophodno je da svi zdravi i sposobni borci (naročito u pozadini i II o/e) te građani da daju krv za svoje borce. Svi koji mogu, a trebaju, to im je patriotska i humana dužnost. Tim svojim činom, patriotizmom, a i humanošću spasit će te veliki broj ranjenih boraca. Ja apelujem da se masovno odazovete za spas boraca TG-3. Borci TG-3 sve će učiniti da izbiju na r. Sava…Sve za spas naših boraca! Živjeli davaoci krvi za svoje borce! Smrt ustašama i zelenim beretkama![592]

---

[589] Ratni dnevnik 108. br. HV

[590] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-771, Slavonski Brod, 30.09.1992. god.

[591] Zapovjedništvo 108. br. HV, Zapovjednik - OGIP Izvanredno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur.broj: 2130-01/92-1169, Slavonski Brod, 05.10.1992. god.

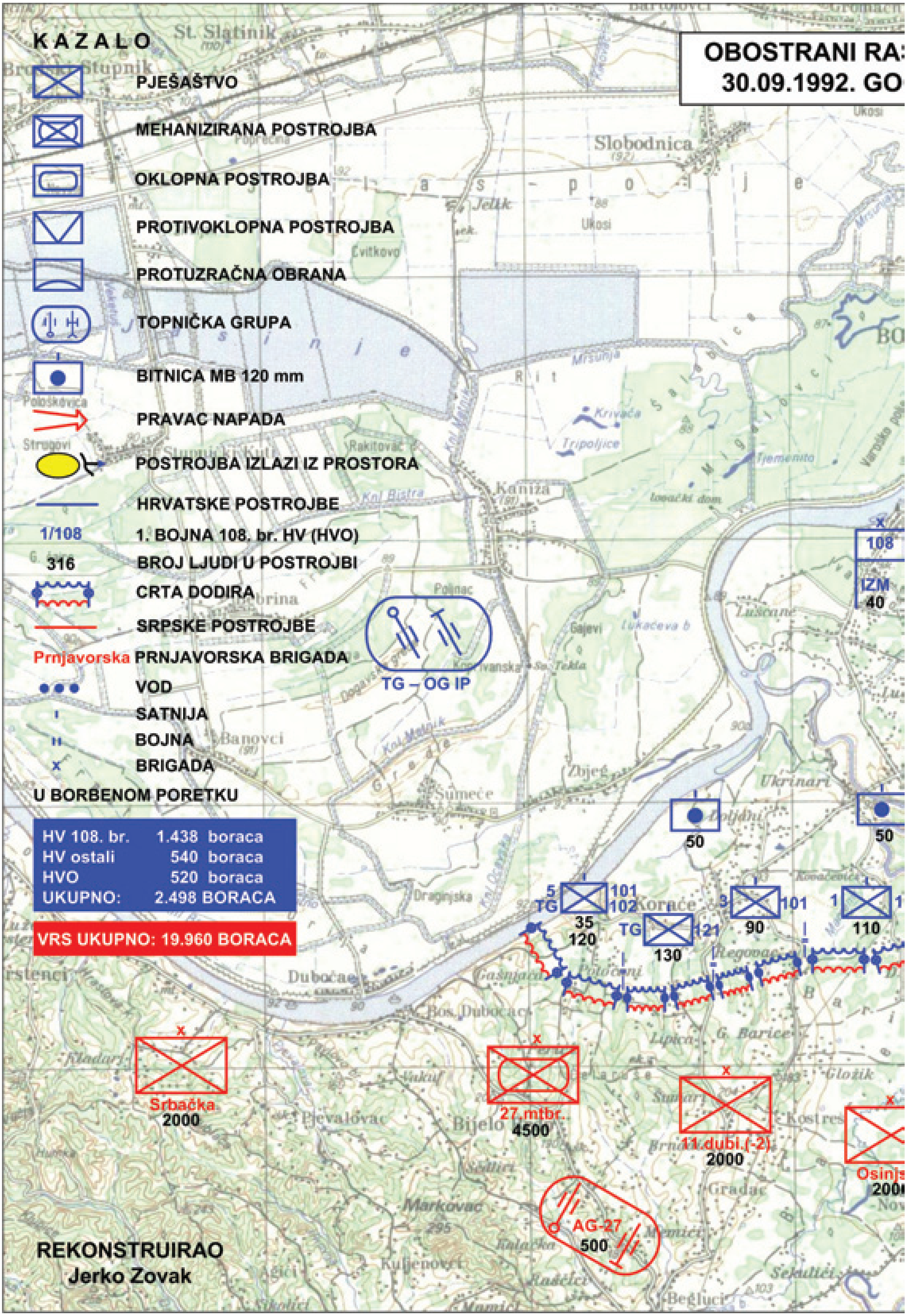
[592] Slavko LISICA, „Komandant bez potreba“ str. 130., Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, Banja Luka, 2000. god.

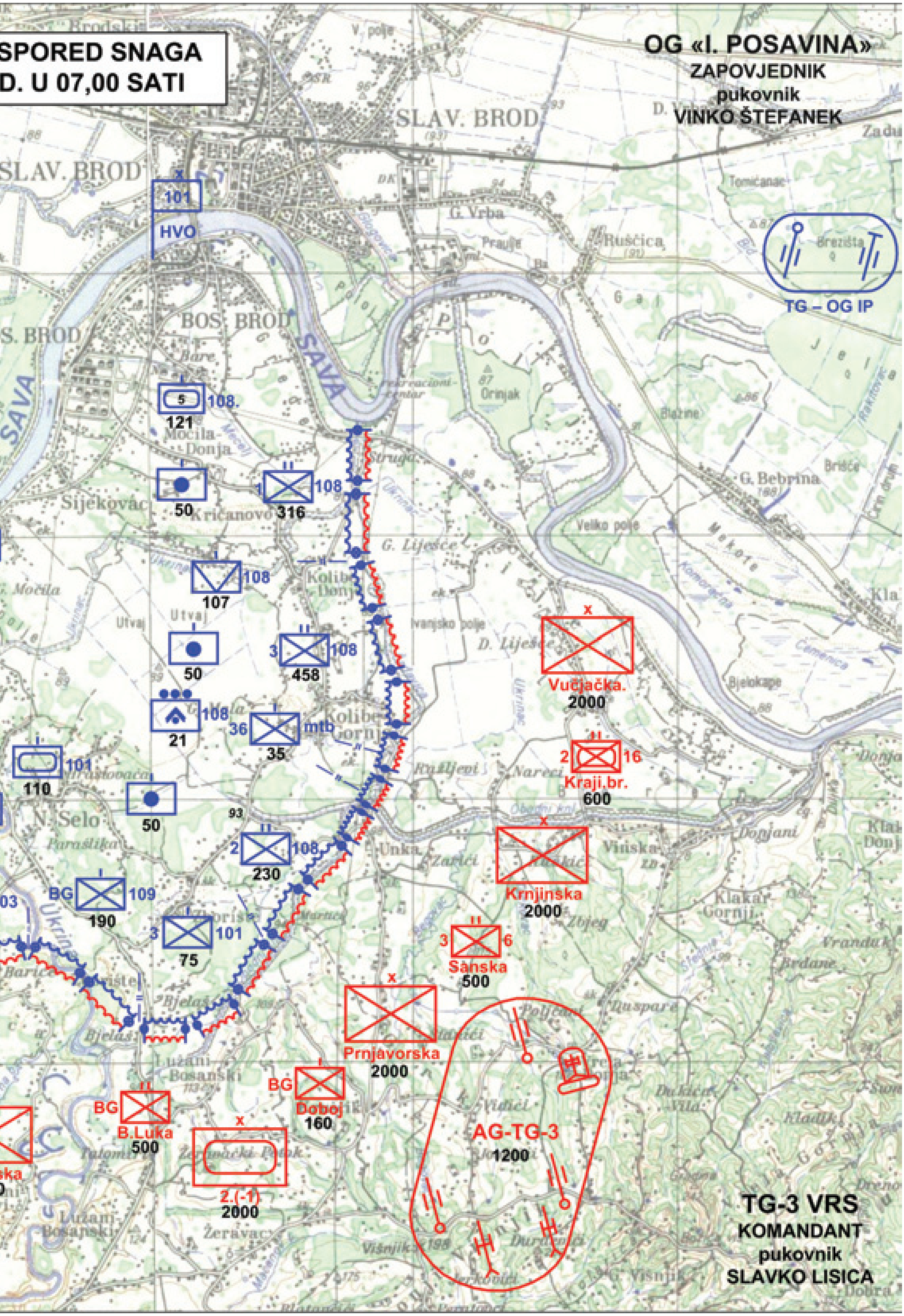

Fotografija br. 69 Izviđači 3./3./108. br. HV - s lijeva, **Ante Pešorda** (poginuo), **Mladen Vuleta** i **Josip Lovaković**.

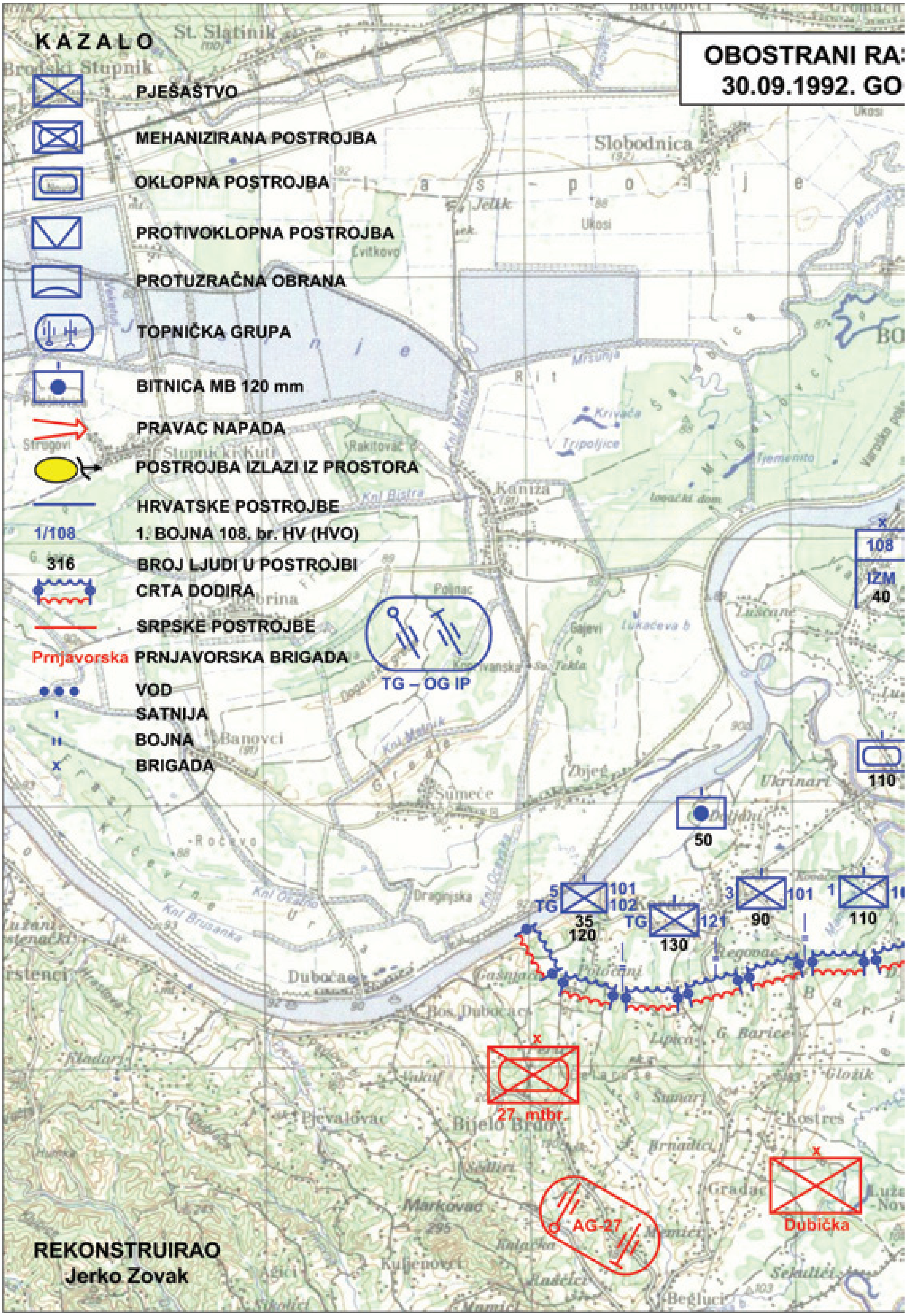

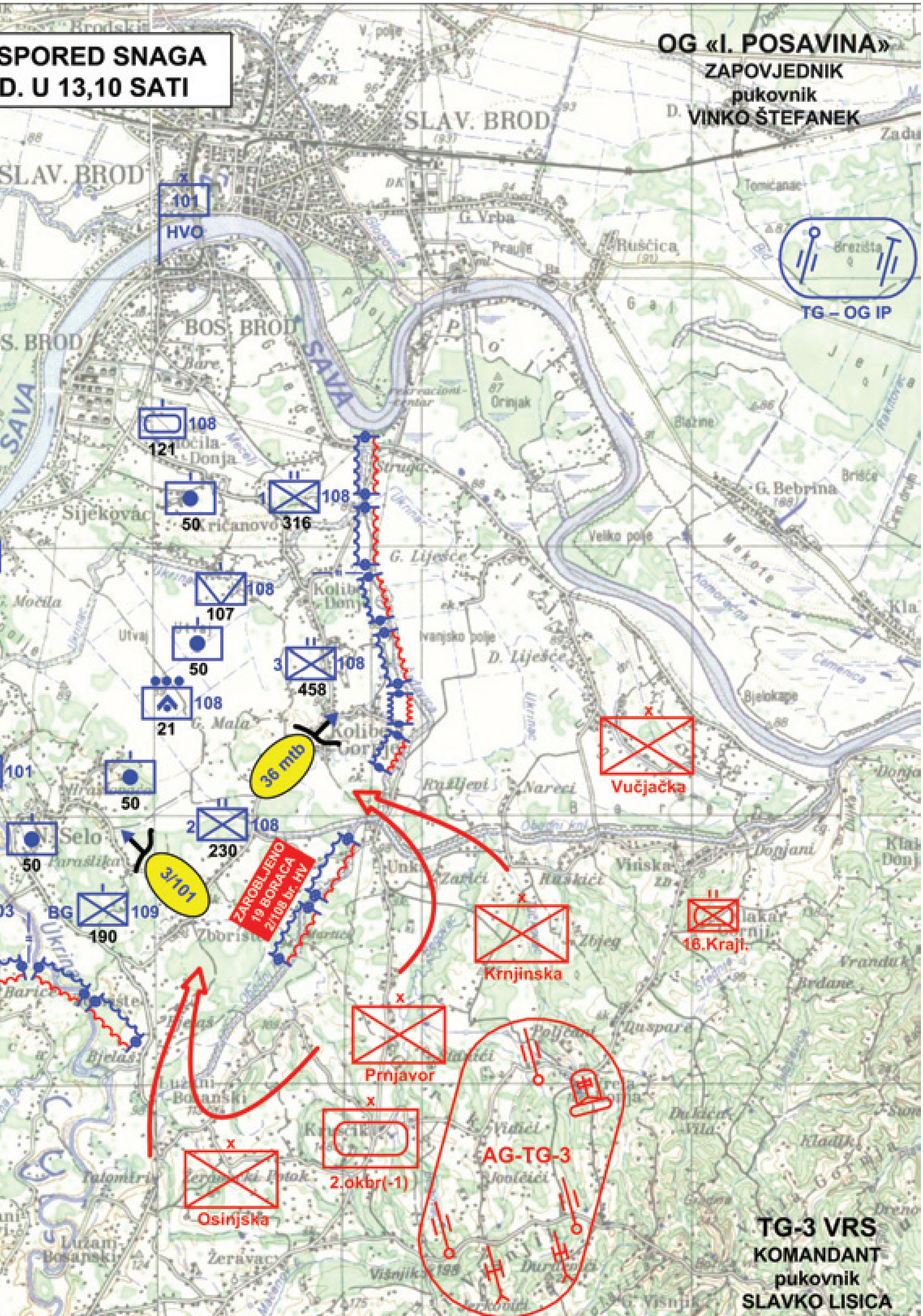
Fotografija br. 70 Pripadnici 4./3./108. br. HV („Prepelice“) Prvi red s lijeva: zapovjednik **Jerko Zovak**, dozapovjednik **Ranko Kovačić**, zapovjednik pratećeg voda **Vinko Zubak**, zapovjednik 5./3./108. br. HV **Ivo Đogaš**. Drugi red s lijeva: zapovjednik MB voda 82 mm **Viktor Šarić**, **Mato Martić**, **Jozo Kurtušić**, **Ivan Šimić**…

OBOSTRANI RA
30.09.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
U BORBENOM PORETKU
HV 108. br. 1.438 boraca
HV ostali 540 boraca
HVO 520 boraca
UKUPNO: 2.498 BORACA
VRS UKUPNO: 19.960 BORACA
TG – OG IP
108
IZM
40
50
50
5 TG
101 102
35 120
TG
121
130
3
101
90
1
110
Srbačka
2000
27.mtbr.
4500
11.dubi.(-2)
2000
AG-27
500
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 07,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
SLAV. BROD
BOS. BROD
SAVA
101
HVO
TG – OG IP
108.
121
50
316
108
107
50
458
21
35
mtb
110
101
50
230
190
109
75
Vučjačka.
2000
Kraji.br.
600
Krnjinska
2000
Sanska
500
Prnjavorska
2000
Doboj
160
B.Luka
500
2.(-1)
2000
AG-TG-3
1200
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

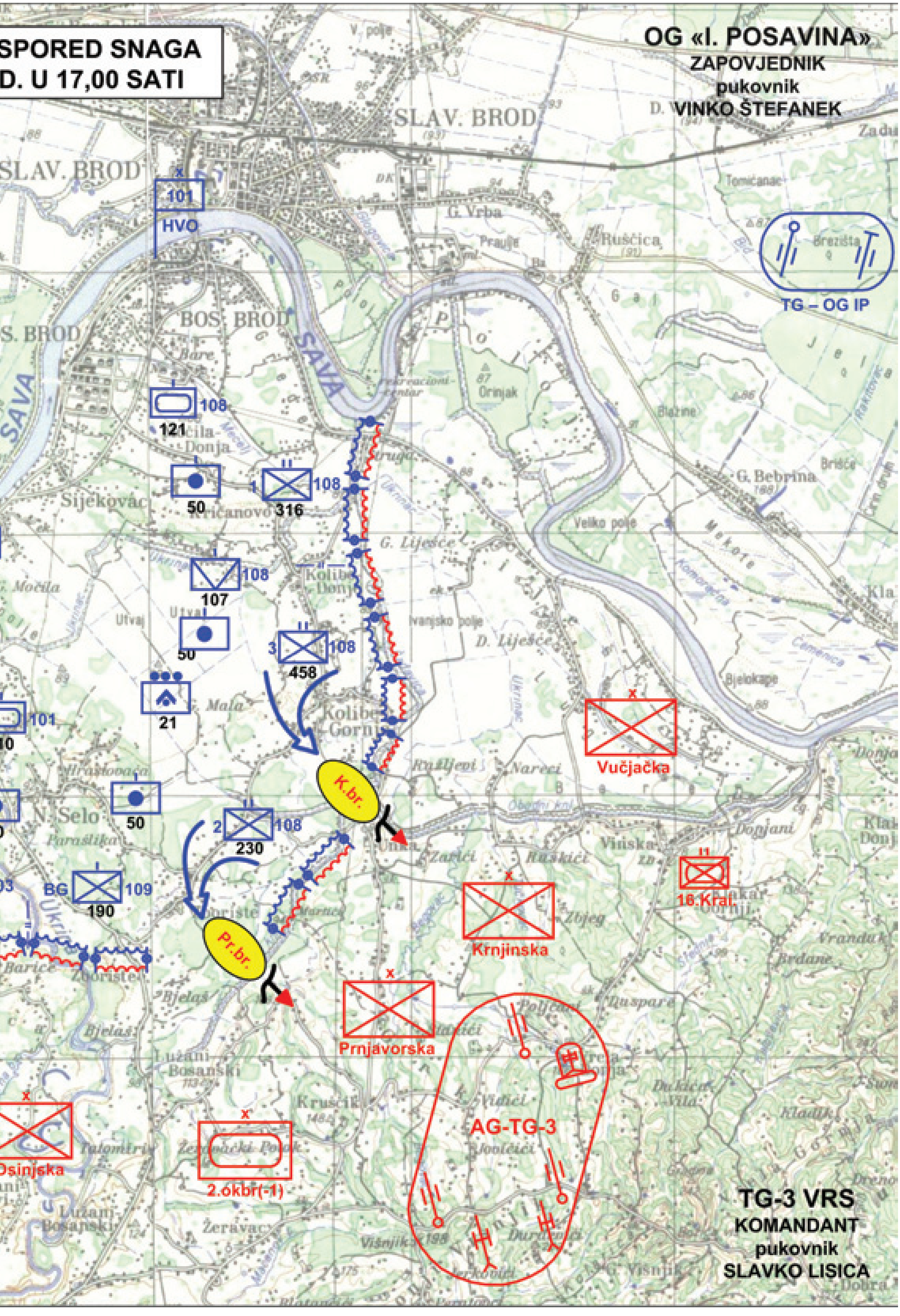

OBOSTRANI RA
30.09.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
TG – OG IP
108
IZM
40
110
50
5 TG
101
102
35
120
TG
130
121
3
101
90
1
110
27. mtbr.
AG-27
Dubička
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

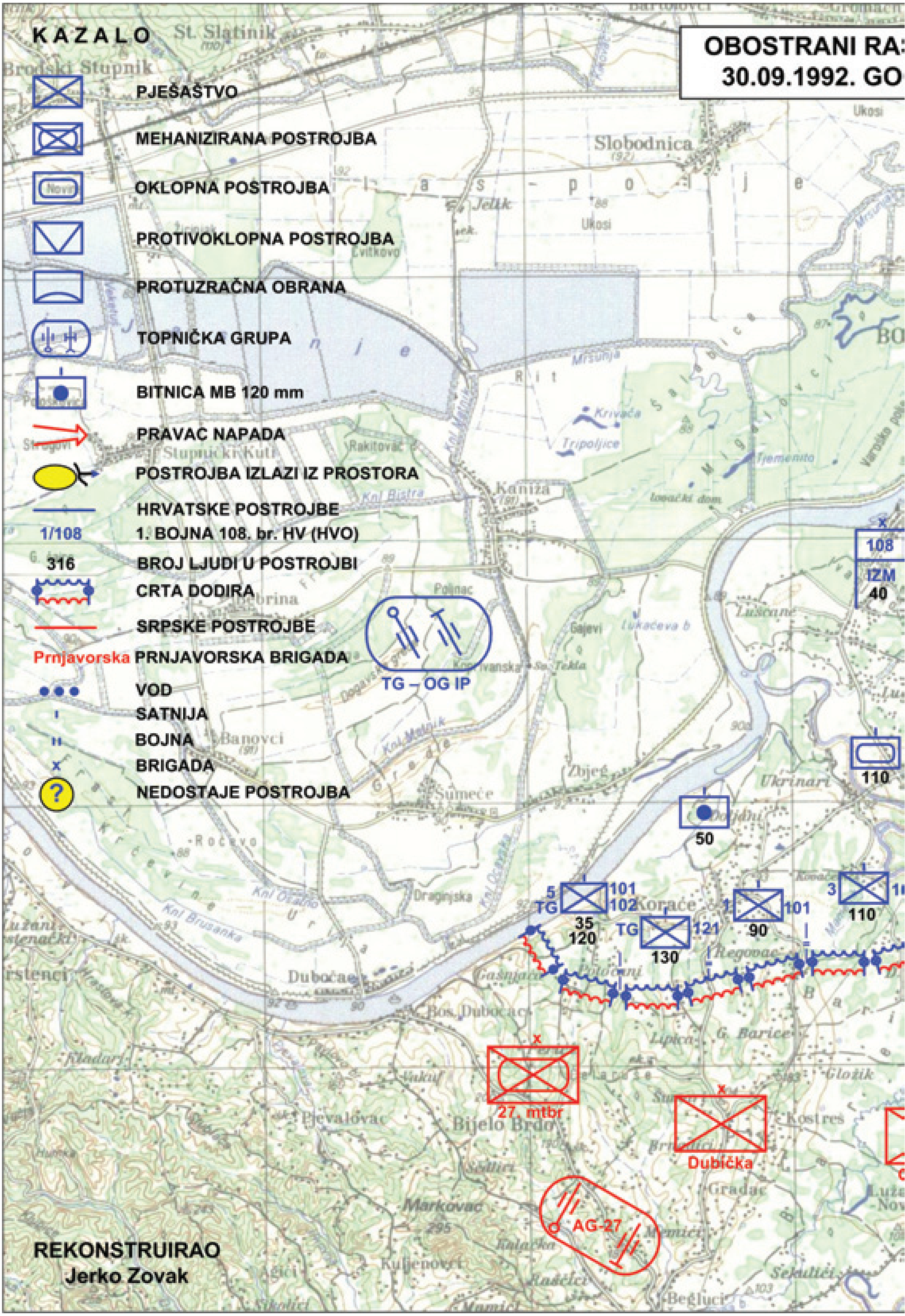
SPORED SNAGA
D. U 13,10 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
TG – OG IP
HVO
101
108
121
50
316
107
458
21
36 mtb
230
3/101
ZAROBLJENO
19 BORACA
2/108 br. HV
BG
109
190
Vučjačka
Krnjinska
16.Kraji.
Prnjavor
AG-TG-3
2.okbr(-1)
Osinjska
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

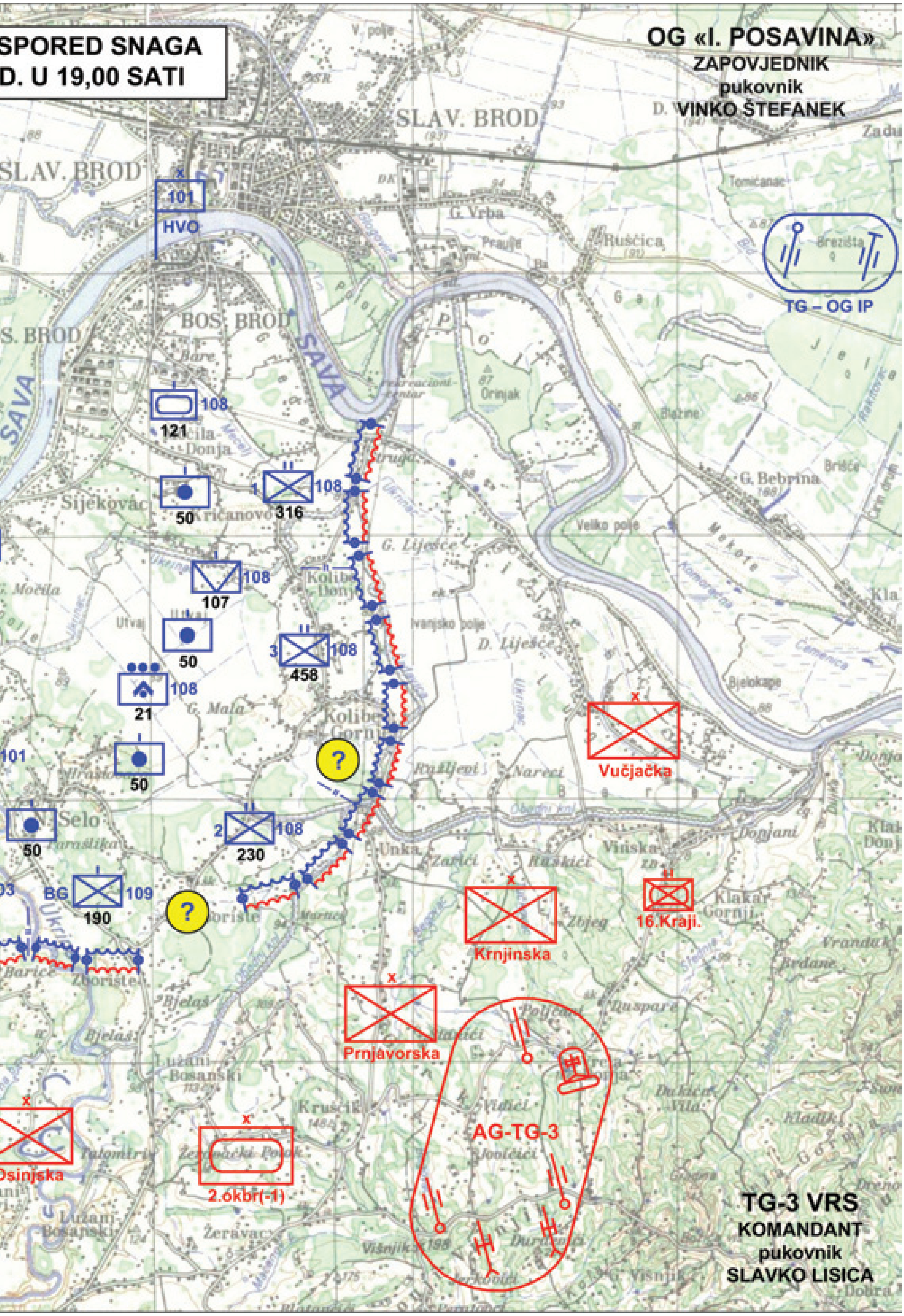
OBOSTRANI RA
30.09.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
TG – OG IP
108
IZM
40
50
5 TG
101
102
35
120
TG
121
130
3
101
90
1
110
27. mtbr.
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 17,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
TG – OG IP
HVO
101
108
121
50
316
107
458
21
230
190
BG
109
K.br.
Pr.br.
Vučjačka
Krnjinska
16.Kraj.
Prnjavorska
AG-TG-3
Osinjska
2.okbr(-1)
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA
SLAV. BROD
BOS. BROD
SAVA

KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
?
NEDOSTAJE POSTROJBA
OBOSTRANI
30.09.1992.
TG – OG IP
108
IZM
40
110
50
5
TG
101
102
35
120
TG
121
130
101
90
3
110
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 19,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
TG – OG IP
101
HVO
108
121
50
1
108
316
108
107
50
3
108
458
108
21
50
101
50
2
108
230
BG
109
190
Vučjačka
Krnjinska
16.Kraji.
Prnjavorska
AG-TG-3
Osinjska
2.okbr(-1)
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

Pet dana prije pada Bosanskog Broda

Četvrtak, 01. listopad, 1992.

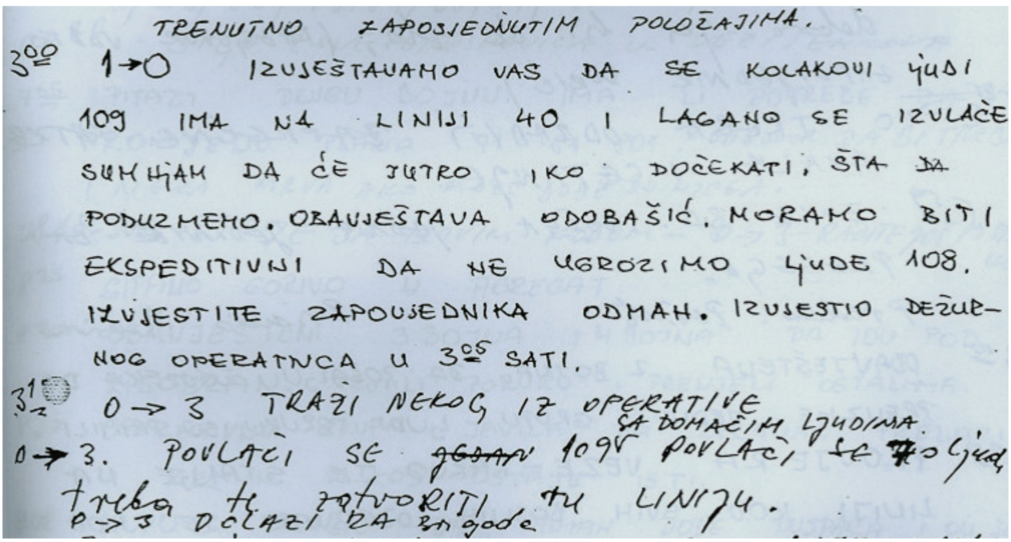
Jutro prolazi uglavnom mirno kako je bilo i u noći. U prijepodnevnim satima neprijatelj se oglasio najprije napadom na Slavonski Brod, a potom i na sela. Za grad je opetovana opća opasnost ukupno šest puta. Napadana su sela Sibinj, Slobodnica, Bebrina i Klakar na koje je palo ukupno oko 25 granata dok ih je na grad ispaljeno tridesetak. I ovaj puta su stradali stambeni gospodarski i sakralni objekti, a bilo je i povrijeđenih osoba. Danas su neprijateljski zrakoplovi nadlijetali naše područje tako da je u tri navrata oglašena zračna opasnost, ali nisu borbeno djelovali.[593]

ARBiH presjekla koridor

ARBiH je pokrenula ofanzivu na brčanskom ratištu i probila *koridor* koji je na najužem mjestu iznosio svega 4 km. Planirano je da se u borbu za koridor uključi i HV (Hrvatska vojska) s lijeve obale Save. Trebalo je da HV sa 37 tenkova podrži operaciju ARBiH, no to se nije dogodilo. Borci ARBiH koji su probili koridor kod sela Gorice i izbili na desnu obalu rijeke Save, nakon 48 sati čekanja morali su se povući.[594]

109. br. HV (Vinkovci) napušta borbeni poredak

<u>**03,00 sati**</u> - Izvještavamo Vas da se Kolakovi ljudi… 109. (br. HV) ima na liniji 40 (ljudi) i lagano se izvlače. Sumnjam da će jutro itko dočekati. Šta da poduzmemo? Obavještava Odobašić. Moramo biti ekspeditivni da ne ugrozimo ljude 108. (br. HV). Izvijestite zapovjednika odmah. Izvjestio dežurnog operativca u 03,05 sati.[595]

TRENUTNO ZAPOSJEDNUTIM POLOŽAJIMA.
3^{00} 1→0 IZVJEŠTAVAMO VAS DA SE KOLAKOVI LJUDI
109 IMA NA LINIJI 40 I LAGANO SE IZVLAČE
SUMNJAM DA ĆE JUTRO IKO DOČEKATI. ŠTA DA
PODUZMEMO. OBAVJEŠTAVA ODOBAŠIĆ. MORAMO BITI
EKSPEDITIVNI DA NE UGROZIMO LJUDE 108.
IZVJESTITE ZAPOVJEDNIKA ODMAH. IZVJESTIO DEŽUR-
NOG OPERATIVCA U 3^{05} SATI.
3^{10} 0 → 3 TRAŽI NEKOG IZ OPERATIVE SA DOMAĆIM LJUDIMA.
0 → 3. POVLAČI SE ~~[illegible]~~ 109 POVLAČI SE 70 ljudi
treba te zatvoriti tu liniju.
0 → 3 DOLAZI ZA [illegible]

Dokument br. 31 Izvadak iz dnevnika veze 108. Br. HV

593 Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod
594 http://www.armijabih.com/index-1992.html
595 Dnevnik veze 108.br.HV

03,10 sati - 3.b. traži nekog iz operative. Povlači se 109. (br.HV) sa domaćim ljudima. Povlače se ljudi. Treba to zatvoriti, tu liniju. Dolazi 2.'A' br. Kad dolazi? Pošaljite po kuriru u 101. (br. HVO). 101. će to zatvoriti, ali budite s njima u dogovoru.[596]

05,46 sati - 3.b. traži operativca, (pita) kada dolazi 2'A' i šta je sa 109.? (odgovor) Izašla (109.), 2.'A' dolazi u toku dana.

06,45 sati - Izvješće Na djelu (bojišta) kojeg drži 109. br. HV došlo je do izvlačenja cijele postrojbe u 03.05 sati. Razgovarao sam sa njihovim zapovjednikom koji nije bio u stanju zaustaviti osipanje svoje postrojbe. Svjestan je što to znači, ali nije u mogućnosti zadržati ljude. Poslije napuštanja položaja 109. br. obavijestio sam 108. br. HV da si zatvore bok, tako da su poduzeli određene aktivnosti, ali su rekli da neće moći tako dugo izdržati. O odlasku 109. br. HV obavijestio me je i operativac 101. br. HVO pa je rekao da će i oni zatvoriti taj pravac tokom jutra.[597]

07,00 sati - U toku noći nije bilo značajnijih aktivnosti. U ranim jutarnjim satima jedan vod druge bojne posjeo (je) položaj od mosta (kota 93) do Šimunovićevih ljudi. U toku dana na obodni kanal ušlo je još 40 ljudi, ostatak iz 4. satnije druge bojne 108. br. HV i posjeli položaj od 4. bojne 108. br. HV do mosta kota 93.[598]

10,00 sati - Zbog smanjenja broja ljudi u 4. bojni dio njihovog pravca zatvorili ljudi iz 3. bojne 108. br. HV i 101. br. HVO (Kolibarci).

13,28 sati - 2.b. je dogovorila sa 3.b. da sanitet 3.b. uskoči pri izvlačenju ranjenika po potrebi. Traži da netko iz druge dođe na dogovor sa njihovim sanitetom oko lokacije sa koje bi vršili izvlačenje. Dr. Mirko Duspara upućuje da netko iz saniteta ode linijom do 2.b. gdje ima 20-30 ljudi i sa njima direktno dogovori.[599]

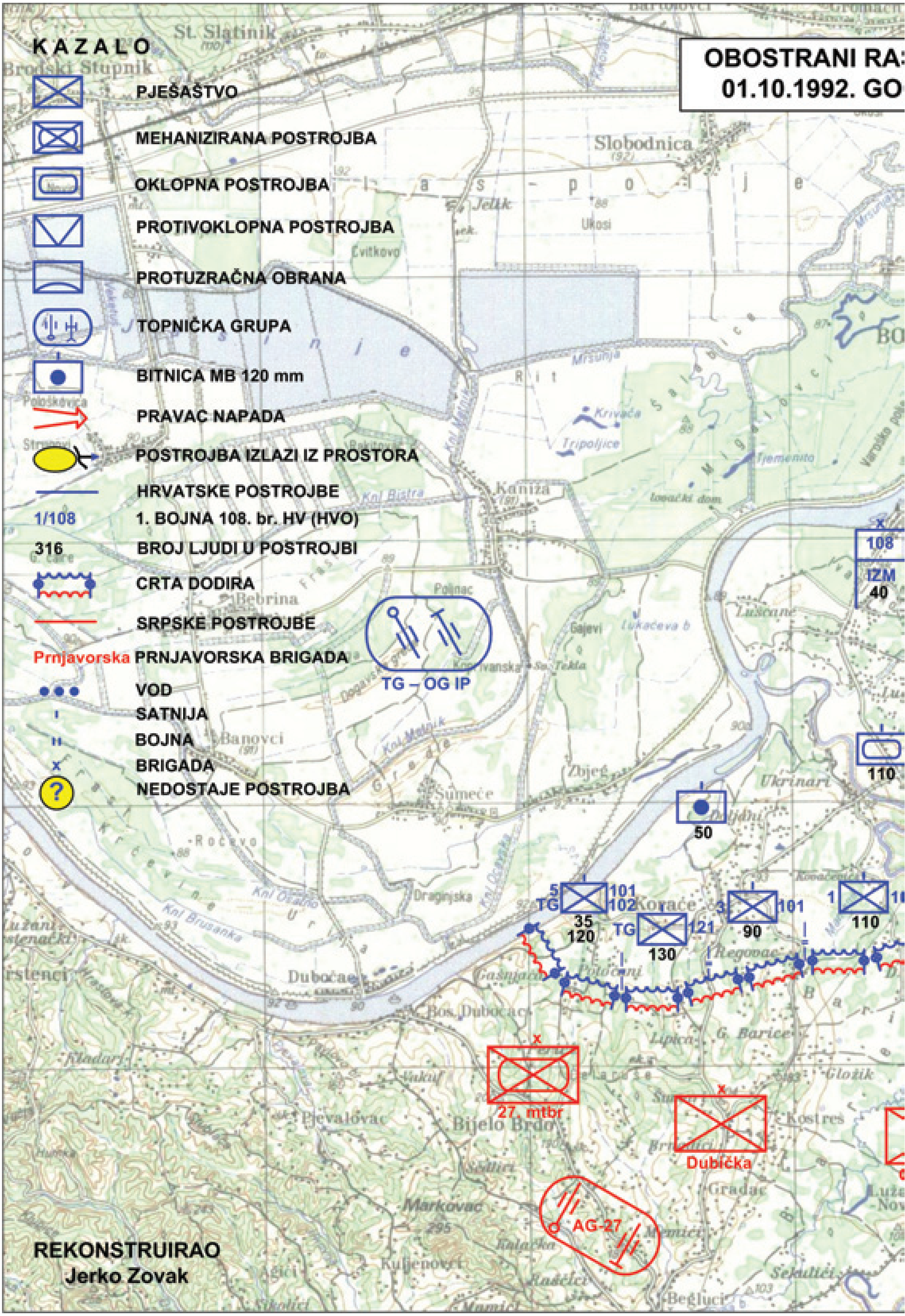
Dr. M.Duspara

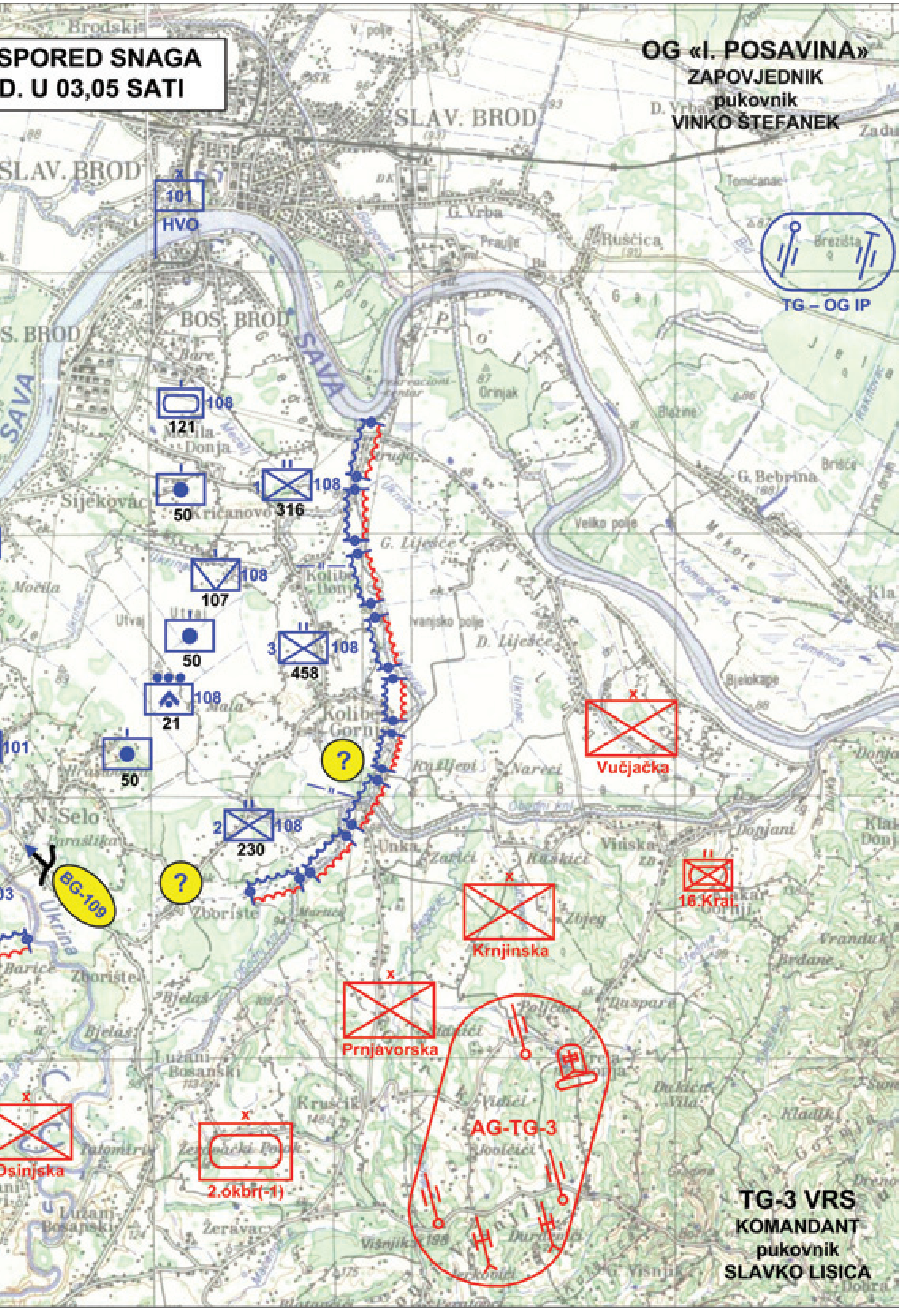
14,55 sati - Naređenje Načelnika prenešeno g. Šimunoviću osobno: ljudi koji su trebali zaposjesti liniju nisu to učinili, već su se vratili. Treba otići tamo i iste ljude uvesti na liniju i time zamijeniti Đogašove ljude (koji od potiskivanja neprijatelja i vraćanja linije na 'Ekonomiji', jučer u 13,17 sati, nisu zamijenjeni i vraćeni na svoje položaje. op. J.Z.).

16,00 sati - 2. 'A' br. HV zamijenila 2. bojnu 108. brigade na pravcu od mosta (KT 93) u s. Zborište s. Kolibe Gornje do škole u s. Zborište.[600]

16,14 sati - Dali ste skupili ljude za smjenu ovih ljudi koji su na Vašoj liniji više od 24 sata? Evo idemo tamo - odgovara Šimunović.[601]

[596] Isto (Na žalost, 101. br. HVO nije „to zatvorila." op. J.Z.)
[597] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-773, Slavonski Brod, 01.10.1992. god.
[598] Ratni dnevnik 108. br. HV
[599] Isto
[600] Isto
[601] Isto

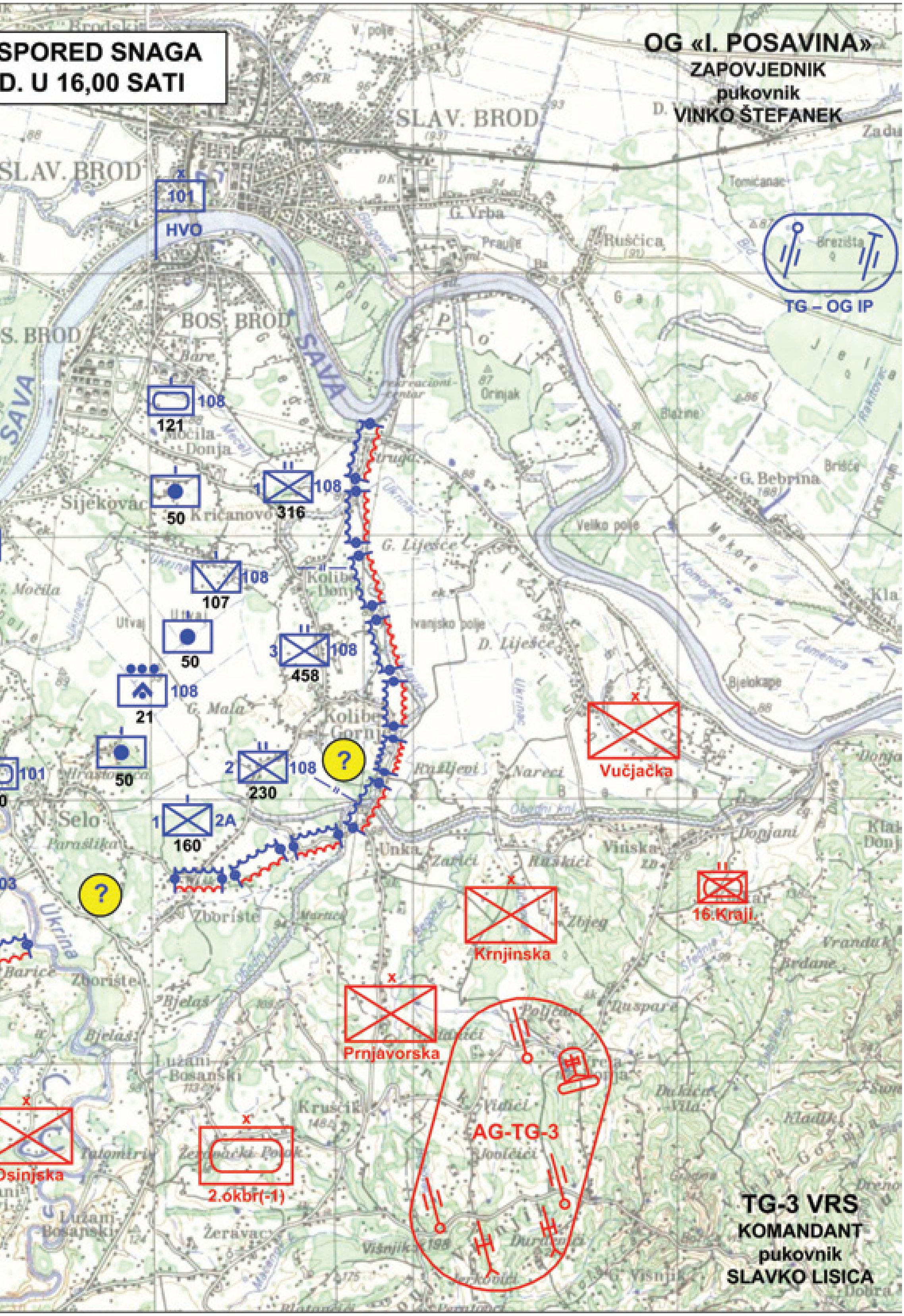

OBOSTRANI RA
01.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108 1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316 BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108
IZM
40
110
50
5
TG
101
102
35
120
TG
121
130
3
101
90
1
110
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 03,05 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
TG – OG IP
101
HVO
108
121
1 108
316
50
108
107
50
3 108
458
108
21
101
50
2 108
230
BG-109
Vučjačka
Krnjinska
16.Kraj.
Prnjavorska
AG-TG-3
Osinjska
2.okbr(-1)
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak
TG – OG IP
108
IZM
40
50
101
102
35
120
121
130
101
90
110
27. mtbr
Dubička
AG-27
St. Slatinik
Brodski Stupnik
Slobodnica
Kaniza
Dubočac
Bos. Dubočac
Bijelo Brdo
Markovac
Kostreš
Gradac
Korače
Ukrinari
Zbjeg
Sumeće
Banovci
Dragijnska
Kuljenovci
Begluci
Sekulići

SPORED SNAGA
D. U 16,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
101
HVO
TG – OG IP
108
121
50
108
316
108
107
50
108
458
108
21
50
101
108
230
2A
160
Vučjačka
Krnjinska
16.Kraji.
Prnjavorska
AG-TG-3
Osinjska
2.okbr(-1)
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

Lisica: „Moramo zauzeti Brod, jer je u pitanju cela Posavina“

REFRISANJE KOMANDANATA JEDINICA TG - 3
Komandno mjesto TG - 3, Kulina, 01.10.1992. god. u 17,00 časova

BALTIĆ: U toku dana smo izvlačili mrtve, trojicu smo izvukli. Gde god smo čačkali nije bilo značajnijih pomeranja. Problemi koje ne mogu rešiti ostaju i dalje. Goriva nemam. Sutra je težište, obuhvatam levim krilom prema crpnoj stanici. Svi idu koji budu hteli…

LISICA: **Samoupravljanje**.(istaknuo J.Z.) Koliko je to boraca? Koliko imate tenkova na Potočanima?

BALTIĆ: Na Potočanima nijedan, a na Koraću 2, kod Čelaruše jedan neispravan, na Vakufu isto jedan neispravan.

PAŠIĆ: Na Čelaruši su svi tenkovi popravljeni.

PREDOJEVIĆ:
(3/6 Sanski Most) - dva ranjena i ukupno imam 28 ranjenih i 10 poginulih. To je razlog što nismo išli. Sutra bi eventualno mogli da krenemo. Sinoć posle 20,00 časova 70 ljudi je htelo da pobegne. Stanje morala je izuzetno loše.

BORBENA GRUPA DOBOJ:
Dva poginula i šest ranjenih. Ljudi su već popustili i najavljuju napuštanje zbog ovakvih problema. Ima nas 160, od toga nešto otišlo i ima nas 125-126.

MARINKOVIĆ:
Borbena grupa Banja Luka je izvučena i komandant bataljona je pomerao deo snaga prema Ukrini i to je usporilo napad. U rejonu Šljunkare nema njihovih snaga, a na kt. 93 ima PA mitraljez i minobacač 82 i 60 mm. Uglavnom su na istoj liniji. Angažovali smo inžinjeriju da pretrese Šljunkaru kako bi sutra eventualno krenuli.

ČAVIĆ: Nema bitnih promena u pomeranju fronta, linija je stabilna i sutra bih mogao dalje.

ŽIVKOVIĆ: Pošli smo sa dva bataljona na desnom krilu i imamo jako dobre pozicije i raspoloženje. Hoćemo i možemo da idemo, bez obzira na četiri poginula i devet ranjenih. Sutra će doći još 130 boraca.

ŠKORIĆ: Mi smo do 10,00 izvršili sve pripreme. Zamisao je bila da 16. brigada uvede jedinice do ekonomije, a ja poslije. Izvršena je art. priprema do 10,25. Do 12,00 nije uspeo iako je bila slaba vatra ustaša. Potom se nekako pokrenulo desno krilo ali posle ranjavanja komandira i zamenika je stalo. Kod mene su problem dezerteri, posebno iz D. Vakufa. Velika je pometnja i oni su u jedan kamion složili oružje i bombe i neće da se bore. Drugi, iz Doboja traže odlazak na sahranu. Vučjačka brigada je pregrupisana i izvučena prema Strugi i tu je praznina. Jedan tenk je oštećen.

LISICA: Vi dobro znate da se ovaj zadatak mora izvršiti. Neprijatelju su naneseni veliki gubici. Nema potrebe da vam kažem dali sam zadovoljan ili ne, ali ne idu dobro akcije. Kalkulantskim odnosom komandira dovedeno je do pada morala i pojave nepoverenja. Ako budemo tako radili zaglibićemo se ovde. Ne mogu shvatiti ove ljude. Kako da se brani ova zemlja ako hoće da se povlače? To 'landrljanje', nedisciplina i dr… Rekao sam vam da se mora zauzeti Brod, jer je u pitanju cela Posavina. Imaćemo ogromne gubitke ukoliko budemo stajali. Zato morate preduzeti energične mere. Zar 327. brigada danima ne može zauzeti Potočane, a samo gubi ljude - sedam mrtvih? Komandiri vode ljude u grupama

ili idu u malim grupicama. I vi i policija. To važi i za Krnjinsku i Osinjsku. Komandiri na čelu vodova, četa, komandanti u bataljone.

TOPIĆ: Prvo rad na vezi. Dostavite podatke o frekvencijama, ako radite u dvije mreže. Drugo, Krnjinskoj i Prnjavorskoj brigadi da se obezbedi bok, a ne kao sinoć. Pretpočinjavanje da se poštuje. Predlažem da početak napada predlože komandanti.

LISICA: Sutra se mora obavezno dobro ići. Ukoliko bude dobra vidljivost imaćemo jaku podršku avijacije od Novog Sela prema Sijekovcu. Također i od artiljerije. Ne bi bilo dobro da se svaki dan sastajemo, a ništa ne rešavamo. Samo kažete 'čačkali', 'pipali' itd… A mi se bavimo skupljanjem materijalno-tehničkih sredstava. Komande bataljona, posebno u 327. brigadi nisu sa vojnicima nego kao da su grupa armija 'E'. Po nekim saznanjima oni (hrvatske snage) su razbijeni i povlače se. Ali ako ih niko ne 'dira' oni se sunčaju i utvrđuju.

ĐUKIĆ: Vide se Kovačevići. Ljudi nemaju gde da se sakriju. Ćurguzovi nisu danas krenuli.

ĆURGUZ: Moj zamenik je jučer radio. Došlo je i do pucanja veza. Mi smo bili na Šljunkari 30-40 metara od mosta. Ako je tako kao što kaže policija, kako je onda bio napad bočno na Šljunkaru? Sporno je to što je Šljunkara prazna, ali 60 ljudi je bočno obezbeđenje. Žao mi je što se to dogodilo, ali 2,5 km bočno držim.

LISICA: Nemojte vi meni postavljati uslove. To je vaš pravac. Šta će vam tolika pozadina? 110 ljudi borbeni deo, a 150 pozadina. Uzmi te pozadinske vodove i postavi napred? Zašto to onda zoveš brigadom. Kada predlažete napad?

ČAVIĆ: u 09,00.

LISICA: Napad u 09,00. Sastanak je završen.[602]

General Stipetić želi suspendirati zapovjednika 109 br. HV

Zapovjednik Slavonskog bojišta, general bojnik Petar Stipetić u zapovijedi zapovjedniku OZ Osijek, brigadiru Vinku Vrbancu, a GS HV, na znanje:

> Zbog samovoljnog napuštanja položaja od strane BG-109. br. HV i dovođenja u nepovoljan operativno-taktički položaj ostalih postrojbi na derventsko-brodskom dijelu ratišta, neophodno je hitno poduzeti mjere prema svim odgovornim osobama, koje su dozvolile ovakve postupke.
> Zapovjednika BG odmah suspendirati sa dužnosti, a za ostale časnike procijenite stupanj odgovornosti i predložite poduzimanje adekvatnih stegovnih i drugih mjera.
> OZ Osijek poduzet će mjere da se hitno umjesto BG-109. br. HV odredi druga jedinica za zatvaranje crte fronte, u dogovoru sa OG 'Istočna Posavina'. O poduzetim mjerama izvijestite zapovjedništvo Slavonskog bojišta.[603]

---

[602] TG - 3 VRS, Slavko Lisica, „*Komandant bez potrebe*“, Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, Banja Luka, 2000. god., str. 105-107.

[603] OGIP, Zapovijed Zapovjednika - Zapovjedništvu OZ Osijek, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-778, Slavonski Brod, 01.10.1992. god.

REPUBLIKA HRVATSKA
HRVATSKA VOJSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
SLAVONSKOG BOJIŠTA
Kl. 035-01/92-01
Ur.br. 1036/5-01-92-188
01.10.1992.god.

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO
ŠIFROVANO
HITNO

Pokretanje istrage i
odgovornosti, zahtjev,

Dana 30.09./01.10.1992.god. BG-109 br. samovoljno je i bez ičijeg odobrenja napustila borbeni poredak na dijelu fronte s. Zborište - r. Ukrina i izvukla u matični garnizon Vinkovci.

Ovakvim postupkom prekršena su sva pravila vojničkog ponašanja u borbenom djelovanju, stvorene mogućnosti neprijatelju za prodor u dubinu zone odgovornosti OG "Istočna Posavina", te ugroženi životi i borbena tehnika pripadnika drugih jedinica i dovedeno u pitanje izvršenje zadatka uopće.

Pored krajnje neorganiziranog i neplanskog izvlačenja sa crte fronte, pripadnici ove BG izvukli su sa sobom i dio tehničkih sredstava koja pripadaju drugim jedinicama čime su još više otežali stanje i ugrozili sigurnost obrane.

S obzirom na navedene činjenice, zahtjevam, da OZ-Osijek preko nadležnih istražnih organa odmah pokrene istražne radnje i postupak protiv zapovjednika BG-109 br. bojnika Grčić Ivan, u cilju utvrdivanja osobne odgovornosti zapovjednika i drugih pripadnika zapovjedništva BG-109. br.

U toku provodenja istrage imati u vidu, da je OG "Istočna Posavina" 30.09.1992.god. svim zapovjedništvima izdala zapovjed, da se bez njenog izričitog odobrenja ne smije napuštati dodjeljeni rajon - zona odgovornosti i gubitak teritorije.

Molimo vas, da se istražni postupak sa utvrdivanjem činjeničnog stanja provede objektivno, te u skladu s tim poduzmu mjere u skladu sa odredbama Gl. VII Propisnika o vojnoj stezi.

Dostaviti:
- GS HV na znanje
- OZ - Osijek
- Arhiva, ovdje

ZAPOVJEDNIK
general-bojnik
Petar Stipetić

VOJNA POŠTA 1036/5

Dokument br. 32 General Stipetić pokreće istrage, uzalud (www.slobodanpraljak.com)

Zapovjednik 108. br. HV traži zamjenu za izvučene postrojbe

Zapovjedništvo 108. brigade HV - zapovjedniku OG 'Istočna Posavina' dostavlja Izvanredno izvješće - zahtjev:

> Radi događaja koji se desio 30.09.1992. god. na liniji bojišnice 108. brigade dajem izvanredno izvješće:
> - **na desnom krilu 2. bataljuna, postrojba 101. brigade HVO - izvukla se sa položaja;** (istaknuo J.Z.)
> - unatoč najavi od strane gosp. Kolaka da će ta jedinica napustiti položaj ništa nije učinjeno osim obećanja gosp. Bilića i gosp. Lepana.
> - 108. brigadi nije najavljeno napuštanje položaja.
> - četnici su prošli kroz prazan prostor (da li slučajno ili namjerno baš tamo gdje je prazno) i došli našoj postrojbi iza leđa. (Ovo SIS treba istražiti jer postoje određene sumnje).
> - **Nestalo je 19 vojnika za kojima se traga.** (istaknuo J.Z.)
> - **U 36. bat. (sada 4. bat. 108. br.) dio vojnika napustio položaje i nije se vratio.**[604] (istaknuo J.Z.)
>   Inzistirao sam od zapovjednika da ih vrati nazad (do sada 01.10.92. god. do 10.00 sati bez uspjeha).
> - **Sada mali broj ljudi pokriva veliki teren te stoga tražim popunu, jer svoje rezerve nemam.** (istaknuo J.Z.)
>   Stanje u 1. bat. je veoma složeno. Nakon gubitaka na pretprošlom i prošlom terenu na poziciji Struga vojnici negoduju i izbjegavaju tu poziciju jer trpe tenkovsku, minobacačku i snajpersku vatru i lako se gubi život.
>   Sve ovo uzimajući u obzir sve detalje, dajem slijedeću procjenu u jedinici:
> - **vojnici su na granici psihičkih i fizičkih snaga (od 16.07.'92. do 14.10.'92. bit će im 54 dana terena),** (istaknuo J.Z.)
> - daljnje događaje je, možemo reći, lako predvidjeti ili pak ne (može se tumačiti kako se hoće). Kako bi se izbjegle neželjene posljedice predlažem da ovaj teren skratimo na 10 dana. **Također, potrebno je pronaći jednu satniju za zatvaranje pravca kod 'Ekonomije' (pravac 4. bataljuna) te jedan vod na pravcu Struge.**
>   **Vezano za situaciju, predlažem da se nađe određeni broj ljudi za zamjenu 2. bataljuna.**
>   **Nakon svega iznesenog tražim pismeni odgovor, i ne samo odgovor, već i akciju kako ne bi došlo do neželjenih posljedica kako za vojnike u rovu tako i za kompletno ratište.**[605] (istaknuo J.Z.)

Dakle, zapovjednik 108. br. HV upozorava četiri dana prije raspada sustava na crti bojišta kako mu je potrebna **„jedna satnija za zatvaranje pravca kod 'Ekonomije'“ i „jedan vod na pravcu Struge“.**

---

[604] I kada se posljednji borac iz reorganizirane 139. br. HV, odnosno 36. mtb. HV, odnosno, na ovom „terenu“, 4. bojne 108. br. HV, izvukao iz bojeve prostorije, u njoj su ostali, liječnik te postrojbe, dr. Milan Bitunjac sa svojim vozačem Markom Andrijevićem (Šumarom) i cijelim odjeljenjem sn.sl. - kao ispomoć 108.br.HV.

[605] Zapovjedništvo 108. br. HV - Zapovjedniku OGIP Izvješće-zahtjev, Klasa: 81/92-02, Ur.br: 2130-11/92-1125 od 01.10.1992.god.

Kao aktivni sudionik događanja na terenu, autor je uvjeren kako do *vojničkog* gubitka „Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“ (na *taktičkoj* razini) nije došlo 06.10.1992. godine nego 01.10.1992. godine. I to zbog toga što zapovjedništvo OGIP nije bilo u mogućnosti izvršiti ono što je od njega tražio zapovjednik 108. br. HV - nisu uspjeli osigurati 200, za borbu spremnih, vojnika, kao zamjenu za one (iz drugih brigada) koji su napustili crtu bojišta.

Kako bi „Bosanski Brod i cijeli mostobran“, za hrvatsko-muslimanske snage uskoro mogli biti izgubljeni, to su i „vrapci na krovu“ već znali, ali, to se sigurno ne bi dogodilo za vrijeme boravka 108. br. HV „na terenu“, nego kada nje tamo ne bi bilo. Odnosno, srpske snage ne bi prošle kroz borbeni poredak postrojbi 108. br. HV, jer, (po mišljenju GS HV i samog Vrhovnog zapovjednika), 108. br. HV je u to vrijeme, unatoč problemima, bila jedna od najboljih brigada Hrvatske vojske.

Sukladno stanju „na terenu“ zapovjednik OGIP, brigadir, Vinko Štefanek - zapovjedništvima 1./2.“A“ br. HV, 111. i 157. br. HV izdaje borbenu

ZAPOVIJED

1. Neprijatelj

   Na potez r. Sava - s. Gašnjača kt 117 - s. Lipica - s. G. Barice - Barice - kt 97 - s. D. Barice - s. Zborište (Bjelaš) - kt 96 - kt 94. Izbile su snage sastava: jedan pješ. bataljun 327. part. brigade (+ četa Muslimana 100 ljudi)[606], jedan pješ. bataljun brigade TO Bos. Gradiška, jedinica jačine jednog pješadijskog bataljuna iz sastava 11. brigade TO i osinjske brigade, po dubini: Bijelo brdo, Derventa, Bos. Lužani raspoređen ostatak postrojbi. Do sada je uočeno na prednjem kraju grupiranje ljudstva i oružja: s. Gašnjača 50 ljudi, 1 OT, 1 tenk i 1 praga; s. Lipica 50 ljudi, 2 tenka i 1 praga; s. G. Barice 50-60 ljudi, 2 tenka; s. D. Barice 100 ljudi, 1 tenk; u rajonu s. Bjelaš na potezu od kt 96 do kt 94 agresor je ušao snagama 250 ljudi u rajonu šume Gaj sa 5 tenkova i 1 pragom ...

   Agresor će laganim nastupanjem uz podršku tenkova i praga nastojati zaposjesti prostor koji nisu zaposjele snage obrane BiH, te na dostignutoj liniji izvršiti utvrđivanje iste kao osnove za napadne aktivnosti...

2. Naše snage

   Naše snage jačine tri lake pješadijske brigade mješovitog sastava; 108. br. HV, TG-121 HV, BG-102 HV, 101. br. HVO, 1/103 br. HVO, samostalna satnija Čakovec i 2.'A' br. ZNG, ojačane jednom tenkovskom satnijom, te podržane jednim MAD-om iz sastava OG 'Istočna Posavina' izvode aktivnu obranu na crti: desno - r. Sava (378 km) - s. Potočani (južni dio sela -kod slova A) - s. Regovac - potok Mamenik - tt 93 (južno niz komunikaciju za oko 1 km) - r. Ukrina - s. Čardak -jugozapadnom stranom komunikacije s. Zborište do obodnog kanala - duž obodnog kanala (zapad - istok) do spoja sa glavnim obodnim kanalom (jug - sjever) - s. Lovrići - ekonomija u s. Kolibe Gornje - kt 90 - potokom Čađavica - Strug - r. sava, sa zadatkom stabilizirati crtu obrane aktivnom, upornom i elastičnom obranom, nanoseći neprijatelju gubitke u ž/s i MTS, spriječiti njegov dalji prodor. Kroz rajone obrane, slamati njegovu napadnu moć, te uz aktivna izviđačka djelovanja ispred prednjeg kraja stvarati uvjete za prelazak u ofenzivna djelovanja.

---

[606] Riječ je o dragovoljačkoj muslimanskoj bojni "Meša Selimović", organizirane po odobrenju generala VRS, Slavka Lisice. (Lisica, „Komandant po potrebi“, str. 133-134. Sombor, 1995. god.)

3. Susjedi

3.1. Desno od TG-111 obranu organizira i izvodi TG-121 HV - Lijevo od TG-111 obranu organizira i izvodi 1/103 br. HVO - Po dubini nema snaga u pričuvi.

3.2. Desno od 1/2. "A" obranu organizira i izvodi 3/101. br. HVO - Lijevo od 1/2. „A" obranu organizira i izvodi 2/108. br. HV - Po dubini nema snaga u pričuvi.

3.3. Desno od TG-157. nema naših snaga (r. Sava) - Lijevo od TG-157. obranu organizira i izvodi TG-121. HV - Po dubini nema snaga u pričuvi.

4. Odlučio sam

Izvršiti uvođenje 111. br. HV, TG-157 br. HV i 1./2. „A" u zonu borbenog djelovanja desno - r.Sava (378 km), lijevo - s. Zborište (Škola), s osnovnim ciljem: Učvrstiti, konsolidirati i stabilizirati obranu u datoj zoni povezivanjem i zatvaranjem međuprostora između već angažiranih postrojbi.

5. Zadatak postrojbama

5.1. 1/2 „A" organizira obranu u rajonu: desno: križanje komunikacije N. Selo - Zborište - Čardak - s. Zborište (uključno). lijevo: škola u s. Zborište (isključno) po dubini: s. Parašlika sa zadatkom: postupnim nastupanjem uz osiguranje isturenih izviđačkih postrojbi, izvršiti posjedanje datog rajona obrane, a potom uz formiranje otpornih vatrenih točaka od sredstava podrške (tenkovi) učvrstiti i stabilizirati crtu fronte, te osigurati fizički spoj sa desnim (2/108.br.HV) i lijevim (5/101.HVO) susjedom. I time izvršiti zatvaranje slobodnog prostora, a zatim: pristupiti pripremama za ofanzivna borbena djelovanja. Gotovost obrane: 01. 10. 1992. god. do 20,00 sati.

5.2. TG-157 br. HV organizira obranu u rajonu Desno: r. Sava (378 km.) Lijevo: potok Čelaruša Po dubini: s. Potočani (komunikacija) sa zadatkom; izvršiti redovitu zamjenu TG-102 i samostalne satnije Čakovec na borbenom položaju, aktivnom obranom uz nasilna izviđanja ispred p/k u sudjelovanju sa susjedima nanositi neprijatelju što veće gubitke i stvarati uvjete za prelazak u ofenzivna djelovanja.
Gotovost obrane: 02. 10. 1992.god. do 06,00 sati.

5.3. 111. br. HV organizira obranu u rajonu: Desno: komunikacija Koraće - Lipica (kt 115 isključno). Lijevo: kt 97 (sjeverno za oko 600 m) Po dubini kt 93. Sa zadatkom: izvršiti zamjenu premorenog ljudstva iz sastava 4/101. HVO na borbenom položaju, učvrstiti i stabilizirati dati rajon obrane, te uz nasilna izviđačka djelovanja ispred p/k i uz sudjelovanje sa susjedima nanositi neprijatelju što veće gubitke u ž/s i MTS i uz dodatno angažiranje vlastitih sredstava (2. i 3. satnije tijekom naredna dva dana) stvoriti uvjete za prelazak u ofanzivna borbena djelovanja na pravcu ka s. Gornje Barice.
Gotovost obrane: 02. 10. 1992. god. do 06,00 sati.
Za dodatno angažiranje preostalih snaga (2. i 3. satnije) slijedi dopuna borbene zapovijedi.

6. P O B

U postrojbama formirati protuoklopne grupe sa sredstvima za blisku protuoklopnu borbu koje koristiti za borbu sa neprijateljskim oklopnim sredstvima na bliskim odstojanjima. POB na većim daljinama 2."A" i 111. br. HV vodit će oklopnim sredstvima iz sastava sopstvene postrojbe, a TG-157 br. HV uz podršku pridatih sredstava iz sastava 101. br. HVO.

7. Topnička podrška

Topničku podršku ostvariti vlastitim topničkim postrojbama (BVG) sa čime podržavati vlastitu postrojbu neposredno do 2 km ispred prednjeg kraja vlastite linije obra-

ne. Vatru po dubini ostvarivati po zahtjevu topništvom: OG 'Istočna Posavina'. Topništvo OG ostvaruje vatre min. 800 m ispred prednje crte jedinice za koju se vatra ostvaruje. Zona sigurnosti za VBR je 1500 m ispred prednje crte.
Vrijeme potrebno za otvaranje vatre po zahtjevu je 20 min. za sve topničke postrojbe, a za VBR 30 min, te u skladu sa datim vremenima pravovremeno planirati traženje topničke podrške.

8. PZO

Imati osloncem na 63. Stlrd razmješten u zoni odgovornosti. Sopstvena formacijska sredstva PZO staviti u funkciju PZO i bit! u spremnosti za djelovanje po uočenim i najavljenim ciljevima.

9. Osiguranje borbenih djelovanja

Izvoditi osloncem na prirodne objekte. Težište inžinjerijskog osiguranja imati na izradi zaklona i skloništa za ljudstvo i MTS i zaprečavanju tenkoprohodnih pravaca. Za urađena MP Izraditi zapisnike, a o istima upoznati postrojbe na prednjem kraju obrane.
U pripremi za ofanzivna borbena djelovanja izvršiti prikupljanje i preraspodjelu priručnih i formacijskih sredstava za razminiranje.

- Obavještajno osiguranje
  Putem izviđačkih jedinica i obavještajnog organa u postrojbi prikupljati podatke o neprijatelju ispred prednjeg kraja obrane, a o uočenim aktivnostima neprijatelja u dnevnom Izvješću (do 18,00) izvještavati ovo Zapovjedništvo u pismenom obliku.
- PNKBO
  Sve vojnike opremiti sa sredstvima za osobnu zaštitu, a u nedostatku istih koristiti priručna i mjesna sredstva. Izvršiti provjeru ispravnosti istih, stare i neispravne zamijeniti. U rajonu djelovanja postrojbe uspostaviti neprekidno osmatranje, a izviđača - osmatrača opremiti sredstvima za osmatranje, detekciju i identifikaciju BOT-at te na vrijeme obavještavati o rastalim promjenama pretpostavljeno zapovjedništvo.
- Sanitetska osiguranje
  Prije kretanja na izvršenje borbenih zadataka postrojbu popuniti Sn MTS. Izvršiti razvijanje bataljunske SnSt, te zbrinjavanje p/o u toku borbenih aktivnosti činiti vlastitim snagama uz oslonac na MC Slav. Brod. U slučaju onemogućenog prijelaza preko mosta B, Brod - SL Brod transport p/o vršiti preko skele u s. Sijekovac. Sn osiguranje skelskog prijelaza na lijevoj obali r. Sava uz 24-satno dežurstvo Sn ekipom vršit će Sn vod 108. br. HV. Vršiti san. izviđanje uz stalnu kontrolu HE situacije, te preduzimanje mjera sprečavanja pojava i širenja zaraznih bolesti.
  Kirurška ekipa iz sastava SnSl TG-111 će razviti kiruršku stanicu u rajonu B. Broda (objekt Doma sportova). Nakon kirurške obrane transportirati p/o u stacionar kojeg će formirati Sn vod TG-111 u rajonu s. D. Andrijevci.
- Logističko osiguranje
  Logističko osiguranje imati osloncem na logističku bazu OG „Istočna Posavina". Za izvršenje zadatka postrojbu popuniti sa 2 b/k, 1 suhi obrok za 2 dana, osigurati 2 l. tekućine borac/dan. Prehranu postrojbe vršiti osloncem na logističku bazu OG.

1. Zapovijedanje i veza

Vezu održavati prema Planu rada veze. Za uspostavu LB veze sa postrojbama max. koristiti postojeće položene PTK kablove. Za zaštitu Informacijama, koristiti doku-

mente TZP, te se max, osloniti na žičane veze, a u slučaju uništenja ili prekida žičanih veza koristiti kurirsku službu.

Za zapovjednik-a: brigadir, Vinko Štefanek (potpis, B. Jezidžić)

STANJE TOPNIČKIH ORUĐA I STRELJIVA NA DAN 01.10.1992. god.

Bosansko - Brodski pravac: topništvo pod neposrednim zapovjedništvom OG "Istočna Posavina"

Red. br.	Vrsta i kalibar oruđa	Broj oruđa	Broj projektila	Izraženo u b/k	Stanje u skladištu
1.	SO 90 mm	4	80	0,50	300 kumulativnih
2.	T 76 mm "ZIS"	6	50	0,16	48 kumulativnih 18 potkalibarnih
3.	T 130 mm	5	185	0,80	83 pancirne
4.	H 122 mm SO	4	46	0,30	30 dimnih 105 kumulativnih
5.	H 122 mm M 38	6	18	0,08	-
6.	H 152 mm D-20	4	60	0,40	-
7.	H 203 mm	3	28	0,45	-
8.	VBR 122 mm	2	80	0,50	-
9.	T 155 mm	4	0	0	-
10.	T 85 mm	2	0	0	-
Svega:		40	547	0,31 b/k	584

Napomena: U toku 01.10.1992. god. stiglo mina za MB 120 mm 314 i odmah su podijeljene postrojbama na ratištu.
U skladištu se nalazi municija koja nije za podršku.

Dokument br. 33 Stanje topničkih oruđa i streljiva, pet dana prije gubitka „Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“. (www.slobodanpraljak.com)

Četiri dana prije pada Bosanskog Broda

Petak, 02. listopad 1992.

09,30 sati - U Slavonskom Brodu je oglašena prva opća opasnost, a tijekom dana bilo ih je ukupno šest, u kojima je agresor na grad ispalio 30-ak granata od kojih je osam osoba ranjeno. Agresor je napadao i sela ispalivši preko 40 razornih granata. I neprijateljski zrakoplovi su u dva navrata bili u manjim grupama nad našim područjem, ali nisu borbeno djelovali. Od sela danas su napadnuta: Slav. Šamac, Kruševica, Klakar, D. Bebrina, Trnjanski Kuti i Šumeće. U Šumeću je pogođena crkva. Povrijeđenih nije bilo.[607]

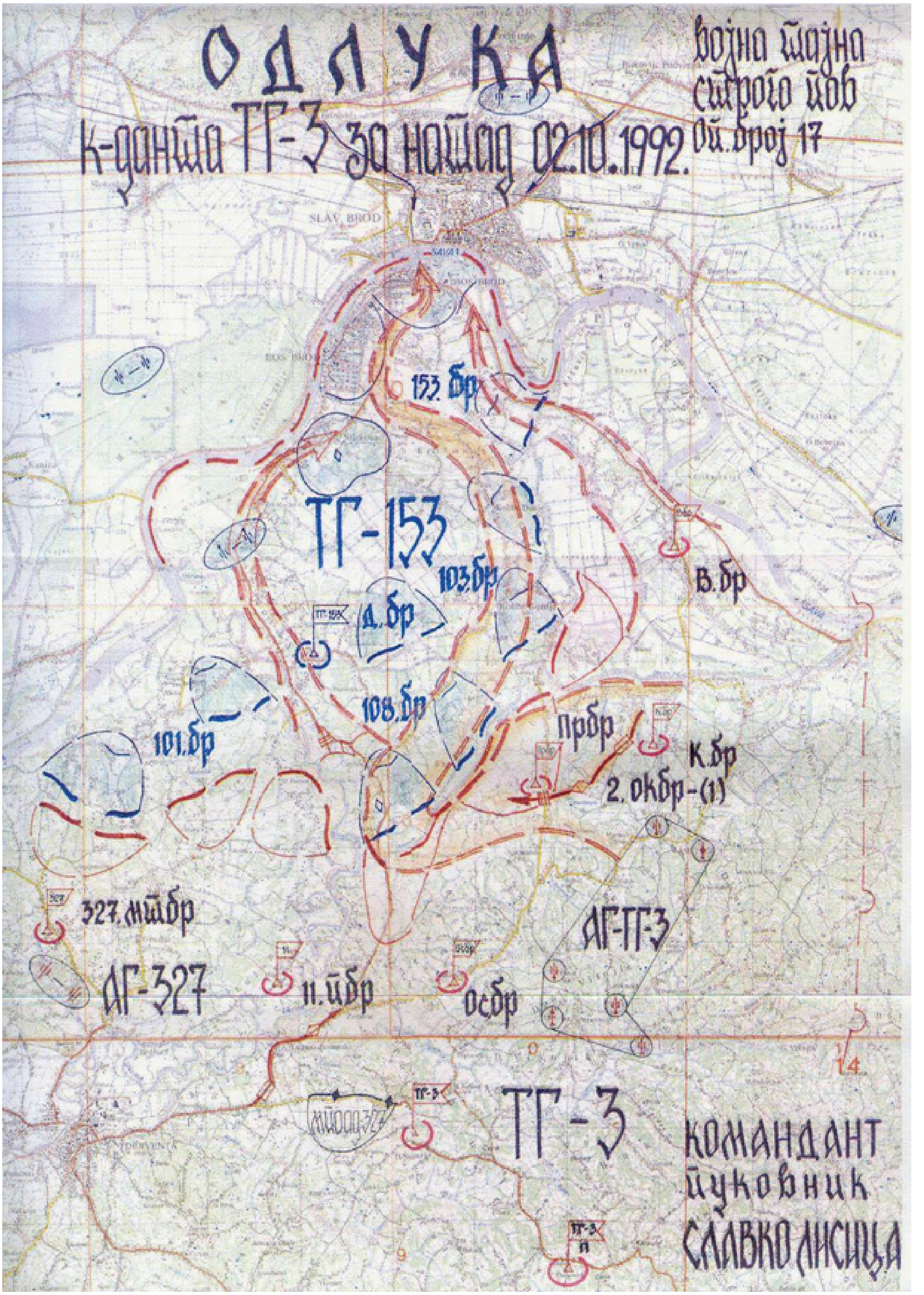
2"A" br. napušta borbeni poredak

10,00 sati - Započinje napad na pravcu 2 'A' br. Nakon jednog mrtvog i dva ranjena povlače se na kanal kod mosta u pravcu s. Gornje Kolibe, a desno krilo na komunikaciju Zborište - N. Selo. Na pravcu 101. br. HVO nije bilo aktivnosti.[608]

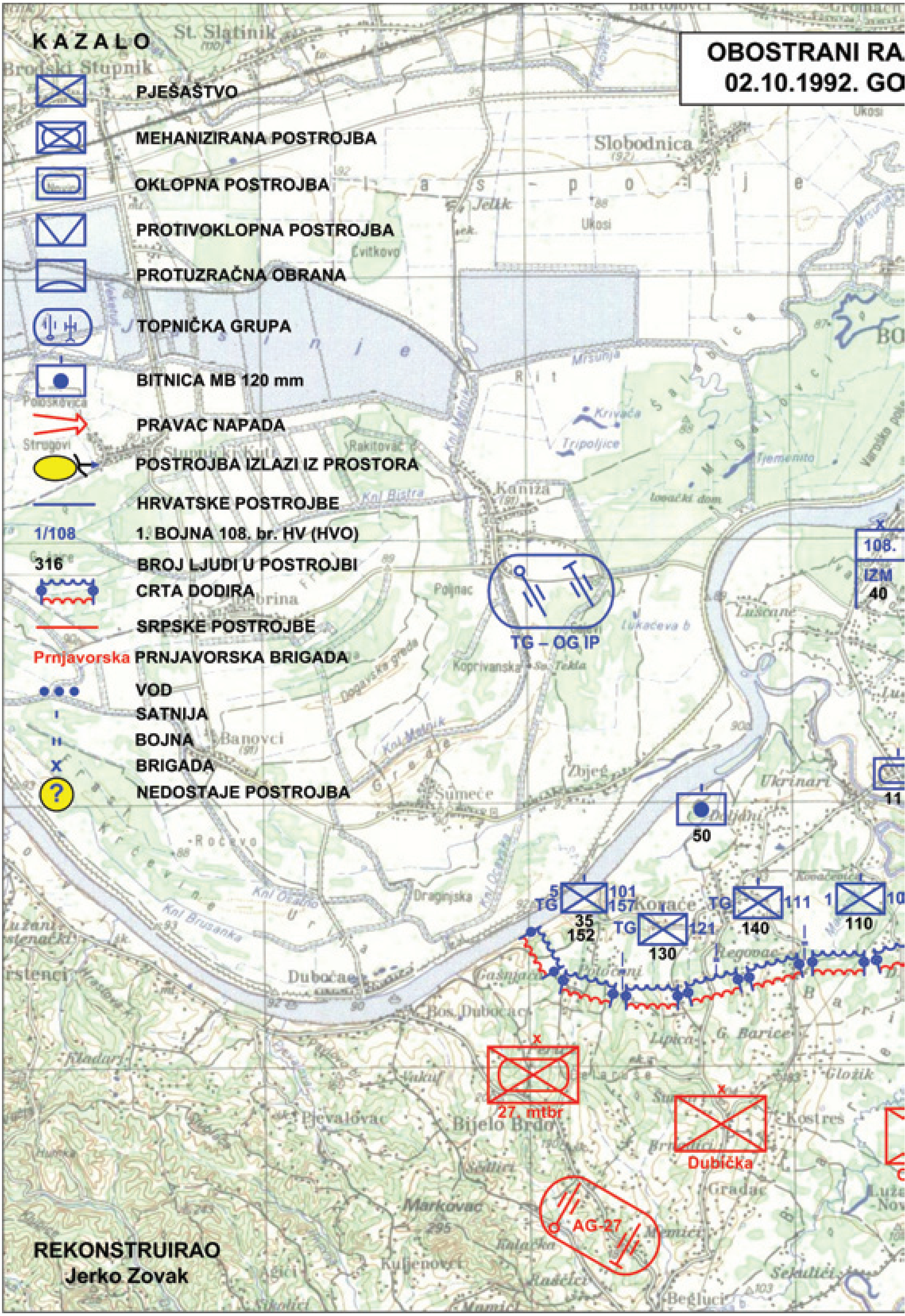

Fotografija br. 71 Pripadnici Krnjinske brigade 1.KK VRS iznose ranjenog suborca iz borbe. (Foto: Ustupio bojnik VRS Mika Škorić)

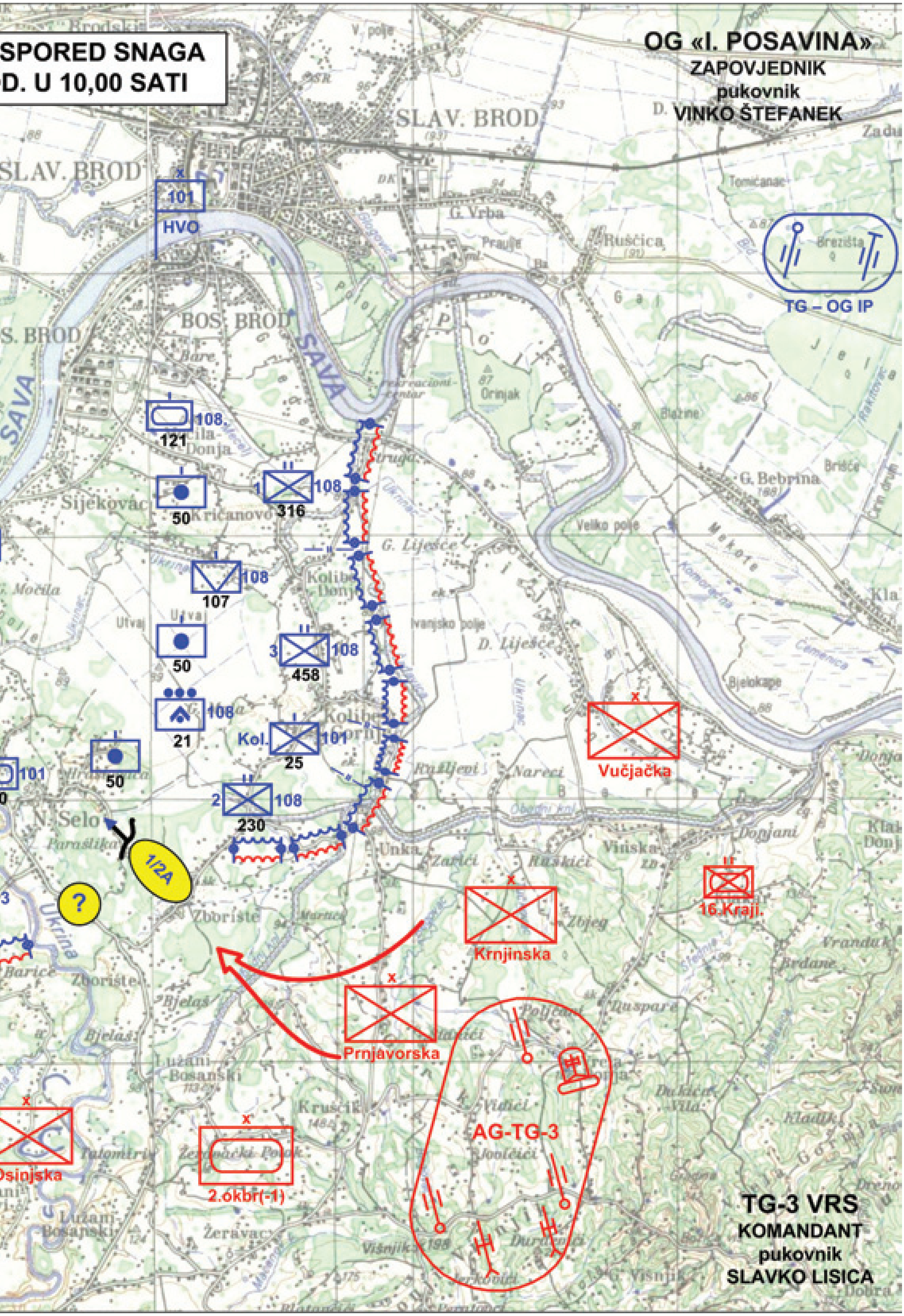
[607] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod
[608] Iz ratnog dnevnika 108. br. HV

Zemljovid br. 10 Odluka komandanta TG-3 za napad, 02.10.1992. (Lisica n.d. 135. Str.)

OBOSTRANI RA
02.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108.
IZM
40
50
35
152
130
140
110
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 10,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
TG – OG IP
101
HVO
108
121
50
1
316
108
107
50
3
458
108
21
Kol.
101
25
2
108
230
101
50
1/2A
?
Vučjačka
16.Kraji.
Krnjinska
Prnjavorska
AG-TG-3
Osinjska
2.okbr(-1)
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

12,00 sati - Komanda 108. (br. HV) upravlja cijelom linijom od Save do Ukrine.[609] (Jer su ostali sami na bojišnoj crti, nakon izvlačenja 2/101. br. HVO, 109. br. HV, 36. mtb. HV i 2.'A' br. HV. Op. J.Z.)

Dežurni operativni časnik OG „Istočna Posavina“ izvješćuje IZM GS HV - Đakovo, generala Petra Stipetića, kako s izmještenog zapovjednog mjesta OGIP javljaju da su se „časnici iz 132 br. HV (Našice, sa statusom „A“ br., op.J.Z.) javili u 12.00 u OGIP, te su izvijestili kako ne mogu dovesti predviđenu TG u interesnu zonu Operativne grupe 'Istočna Posavina'“.[610] **Dakle, četiri dana prije pada Bosanskog Broda, postrojbe koje bez dopuštenja napuštaju crtu bojišta, zapovjedništvo OGIP, ne može zamijeniti novim - jer one odbijaju preuzeti zadaću!**

General Stipetić - nemoćan

15,15 sati - Zapovjednik zapovjedništva Slavonskog bojišta, general bojnik Petar Stipetić, svjestan problema o kojem je upravo izvješćen - zapovijeda zapovjedniku OZ Osijek, brigadiru Vinku Vrbancu:

> Dana 02.10.1992. god. primili smo Izvješće od OGIP (…) kojim nas izvješćuju da su se časnici iz 132. br. HV javili u 12,00 sati u OG i da su izvijestili da ne mogu dovesti TG-132. Protiv odgovornih časnika i vojnika poduzeti stegovne i krivične mjere.
> Zbog kritične situacije na bosansko-brodskom dijelu fronta hitno uputite u sastav OGIP TG-132 (Našice) i Bg-109 (Vinkovci). Ovaj zadatak izvršite hitno.
> Za izvršenje ovog zadatka odgovoran je zapovjednik OZ Osijek i zapovjednici 109.br.HV i 132.br.HV.[611]

Koliko je na bojištu vrijedila zapovijed zapovjednika Slavonskog bojišta, generala Petra Stipetića, vidljivo je iz činjenice da niti BG-109. (Vinkovci) niti TG 132 (Našice) neće „zadatak izvršiti (ni) hitno“ niti sporo, a „protiv odgovornih časnika i vojnika“ neće „biti poduzete (ni) stegovne (n)i(ti) krivične mjere“.

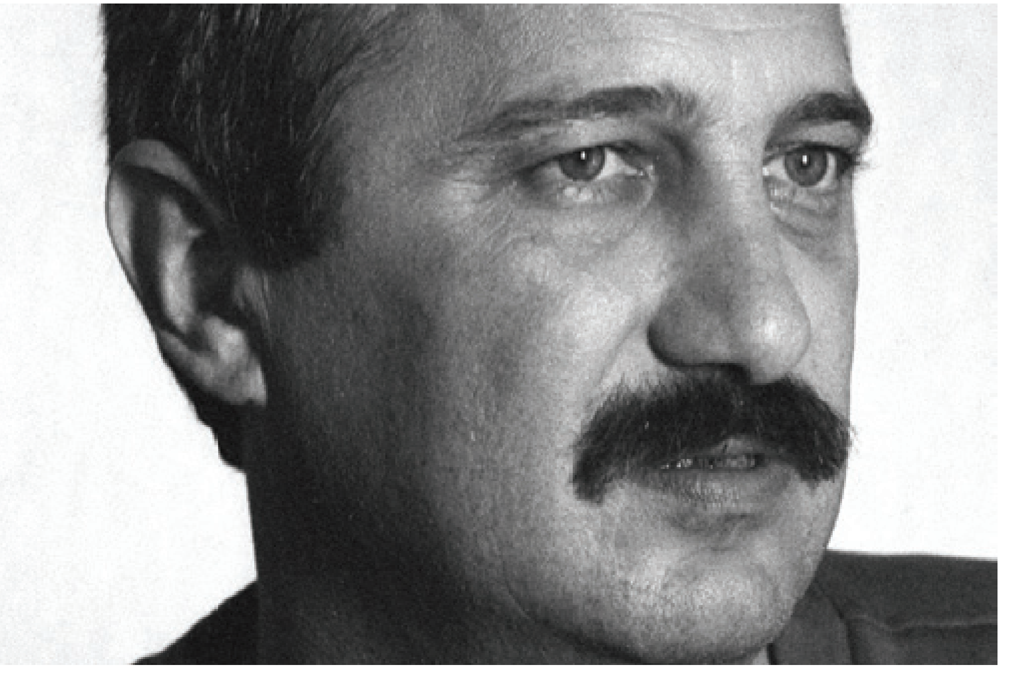
[609] Isto

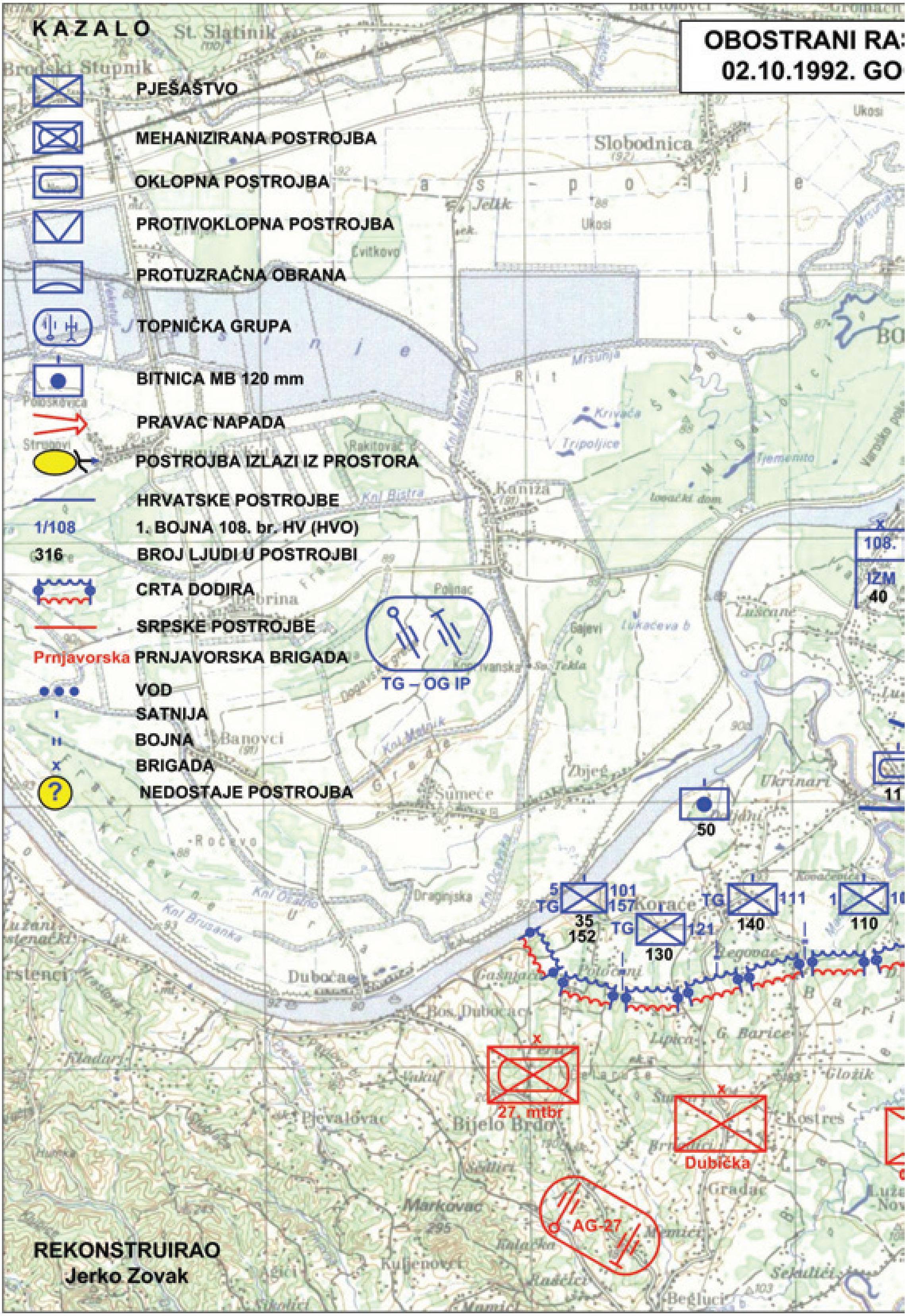
[610] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-785, Slavonski Brod, 02.10.1992. god.

[611] IZM Đakovo, Zapovjedništvo Slavonskog bojišta, Zapovjednik generalbojnik, Petar Stipetić - Zapovjedništvu OZ Osijek, Zapovijed o upućivanju TG-132 i TG-109, Kl. 035-01/92-01, Ur.br. 1076/5-01-92-340, Dana, 02.10.1992. god.

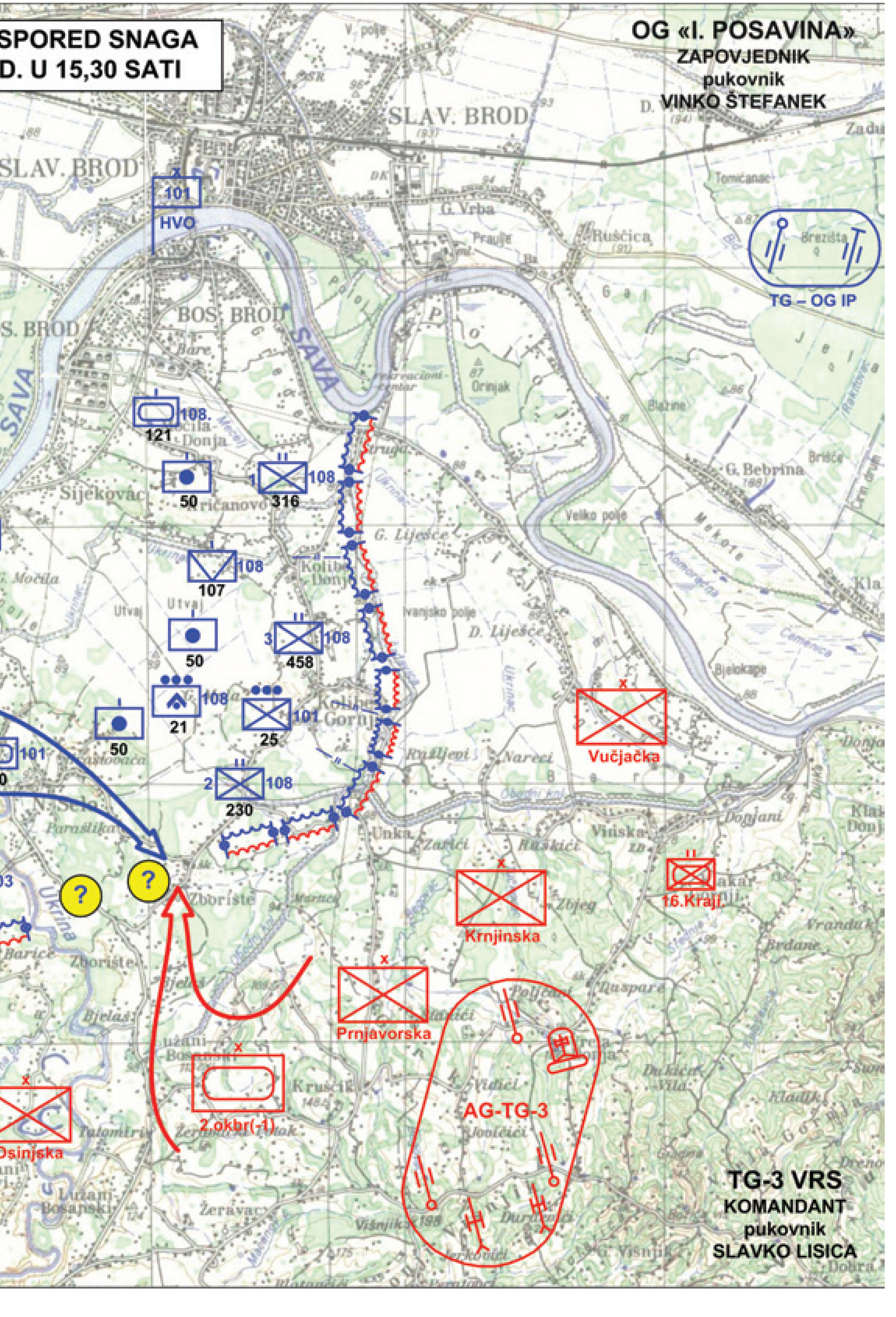

Fotografija br. 72 Nemoćni zapovjednici - Slavonskog bojišta, general bojnik **Petar Stipertić** (gore) i Operativne grupe „Istočna Posavina“ pukovnik **Vinko Štefanek** (dolje), Fotografija br. 73

OBOSTRANI
02.10.1992.
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108 1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316 BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108.
IZM
40
50
TG 101 157
35 152
TG 121
130
TG 111
140
110
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 15,30 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
SLAV. BROD
BOS. BROD
SAVA
101
HVO
TG – OG IP
108.
121
50
1 108
316
108
107
50
3 108
458
108
21
101
25
50
101
2 108
230
Vučjačka
Krnjinska
16.Krajl.
Prnjavorska
2.okbr(-1)
AG-TG-3
Osinjska
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

15,30 sati - Započinje jak kombinirani tenkovsko - pješadijski napad na pravcu djelovanja 2. bataljuna (108. br. HV. Onog istog bataljuna koji je prije tri dana izgubio 19 ljudi i onog istog bataljuna koji je na ovaj teren došao s nesaniranim problemima iz prošlog „terena“ op.J.Z.). Uništen je jedan neprijateljski oklopni transporter i nešto pješadije. U isto vrijeme oklopne postrojbe 101. br. HVO kreću u kontranapad na pravcu N. Selo - Zborište i izbijaju do raskršća kod škole u Zborištu.[612]

M. Vidović

16,08 sati - Stašluk osobno izvještava da je Kauboj (Mato Vidović, op.J.Z.) sa sedam tenkova i pratnjom od dvije 'prage' i 50 ljudi, krenuo u protiv-napad.[613]

18,00 sati - Kod 'Ekonomije' fagotaši uništili neprijateljsku pragu, a u toku prijepodneva uništen je jedan neprijateljski tenk. Situacija na pravcu drugog bataljuna se stabilizirala, napad je odbijen, a mi nismo imali gubitaka ni u ljudstvu ni u tehnici.[614]

18,05 sati Izvješće (…) Bosanski Brod: Stalni napadi neprijatelja na fronti. Najžešći u području s. Zborište. Ostali napadi odbijeni. 2.'A' br. napustila je položaje, četnici su ušli u s. Zborište nakon jakog pješačko-topničkog napada. Nastala pukotina u obrani nastoji se zakrpati sa pripadnicima 101. br. HVO. (…)[615]

108. ima ime koje se ne smije ukaljati

Dakle, ona brigada ('A' !) koja je imala zadaću, poslije izlaska jedne od postrojbi 101. br. HVO „začepiti rupu“ u borbenom poretku, 24 sata kasnije i sama napušta borbeni poredak. To je već treći „tuđi“ prostor kojeg moraju „rastezanjem“ popuniti 2. i 3. bojna 108. br. HV.

Pored kiše koja tri dana dosadno pada i magle kroz koju se ne vidi „dalje od nosa“, te ljutnje zbog toga što već treći dan odrađuju tuđi posao, raste nervoza kod boraca 2. i 3. bojne 108. br. HV. Naime, i oni već mjesecima slušaju kako je sve „politički dogovoreno“ i oni vide kako se, tijekom borbi, linije napuštaju - bez posljedica. Neki čak glasno razmišljaju „jesmo li mi žrtveni jarci?“. Ali ostaju u rovu, jer, 108. ima ime koje se ne smije ukaljati.

18,54 sati - Naše snage potpomognute tenkovima zaustavile su prodor neprijatelja. Linija se trenutno nalazi u s. Zborište kod škole. 2 'A' br. HV bila je izvučena. Sada se vratila na desno krilo 108. br. HV i sudjeluje u obrani. Na prostore koje drži 2. bojna 108. br. HV jaki pješačko - topnički napad. Linija nije pomaknuta. Neprijatelju uništena dva tenka i samohotka.[616]

612 Iz ratnog dnevnika 108. br. HV
613 Dnevnik veze 108.br.HV
614 Ratni dnevnik 108. br. HV
615 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-786, Slavonski Brod, 02.10.1992. god.
616 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dopuna operativnodnevnom izvješću, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-787, Slavonski Brod, 02.10.1992. god.

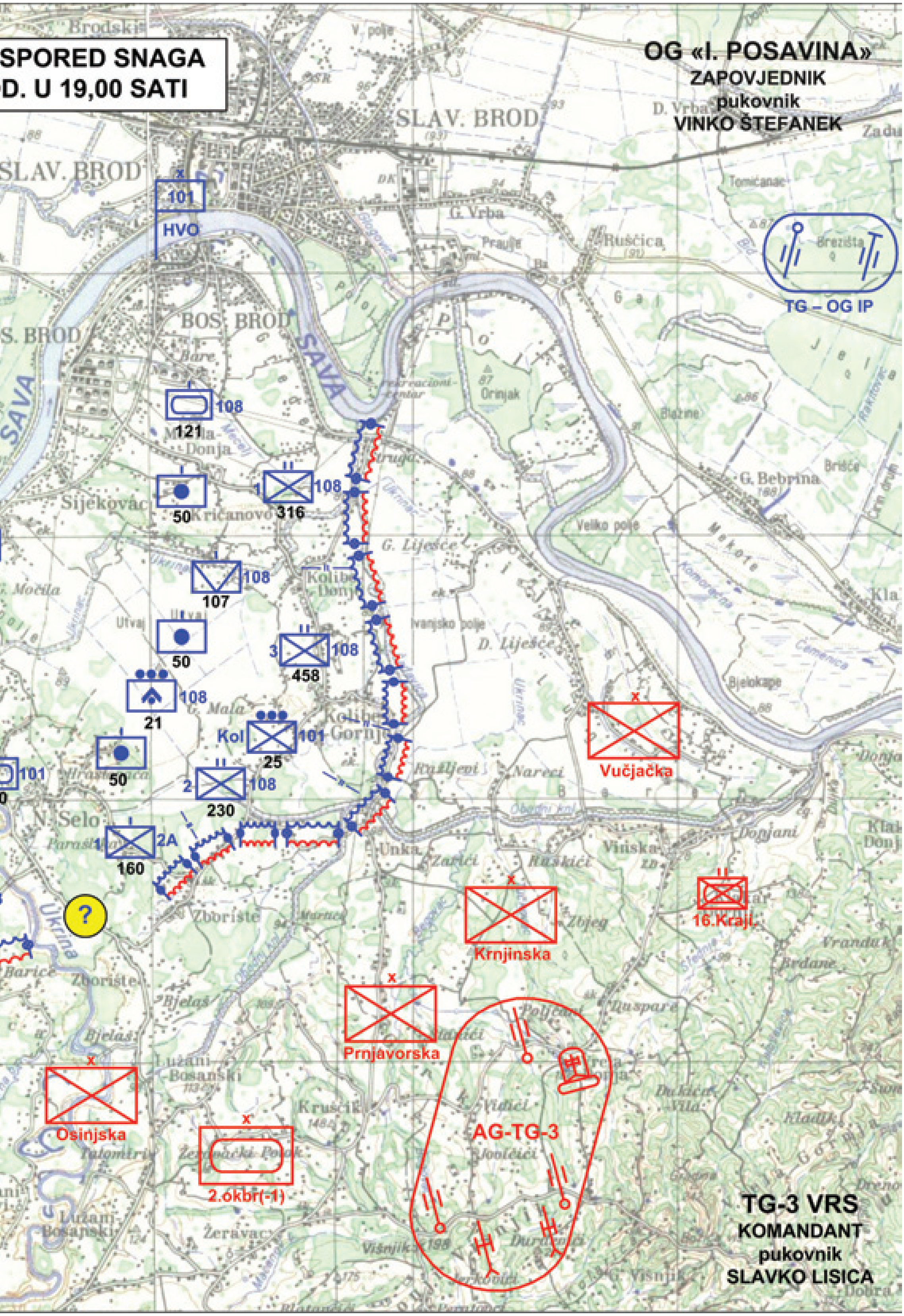
Fotografija br. 74 Pripadnici 139 br. HV (Foto: Živjeti u Slavonskom Brodu 1990.-1993.)

Fotografija br. 75 Pripadnici 157 br. HV (Foto: Živjeti u Slavonskom Brodu 1990.-1993.)

KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
OBOSTRANI RA
02.10.1992. GO
TG – OG IP
108
IZM
40
50
5
TG
101
157
35
152
TG
121
130
TG
111
140
103
110
11
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 19,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
101
HVO
TG – OG IP
108
121
50
1
108
316
108
107
50
3
108
458
108
21
Kol
101
25
101
50
2
108
230
1
2A
160
?
Vučjačka
Krnjinska
16.Krajl.
Prnjavorska
AG-TG-3
Osinjska
2.okbr(-1)
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

<u>21,15 sati</u> - Zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac izdaje zapovjedniku 3. 'A' br. HV, brigadiru, Ivanu Basarcu, Borbenu zapovijed - neka bude pripravan za uporabu u zoni OG „Istočna Posavina“.

Zbog krajnje ozbiljne situacije na bosansko-brodskom-derventskom ratištu i neposredne ugroženosti gradskog područja Bosanskog Broda:
ZAPOVIJEDAM

1. Odmah prevesti u najviši stupanj bojeve spremnosti jedan bataljun 3 'A' br. HV.
2. Bataljun mora biti spreman za bojevo angažiranje u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina' od 12,00 sati, 03.10. 1992. godine.
3. Angažiranje i pokret bataljuna, bit će regulirano posebnom zapovijedi.
   Zapovjednik brigade pismeno će me izvijestiti o spremnosti bataljuna za bojevo djelovanje u zoni odgovornosti operativne grupe 'Istočna Posavina'.[617]

Iako se kasnilo s ovom zapovijedi u odnosu na traženje zapovjednika 108. br. HV, ne bi bilo potpuno kasno, da je brigada, umjesto njena stavljanja u „najviši stupanj bojeve spremnosti“, odmah bila upućena na bojište.

Brigadir Vinko Vrbanac u „akciji“

<u>23,12 sati</u> - Zapovjednik Operativne zone Osijek, brigadir Vinko Vrbanac izdaje zapovjednicima 109. 132. i 135. br. HV i TG-123 - borbenu zapovijed:

1. Intenzivnim djelovanjem neprijateljske srbočetničke armade na dijelu Bosansko-Brodsko-Derventskog ratišta, snage branitelja su dovedene u krajnje ozbiljnu i tešku situaciju u kojoj je neposredna ugroženost Bosanskog Broda postala realnost. Pored neprijatelja, ovako 132. i 135. br. HV i TG-123: pridonijeli su i samovoljni postupci pojedinih postrojbi u obrani (neorganizirano i kaotično povlačenje, napuštanje zaposjednutih i uređenih položaja i drugo).
2. Zapovjednik 135. br. HV ima zadaću da borbenu grupu jačine 150-180 pješaka, pojačanu sa sredstvima podrške i sanitetski osiguranu, uputi tijekom 03.10.1992. godine, u širi rajon Slavonskog Broda, s ciljem bojevog angažiranja iste u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina'. Zapovjednik borbene grupe javit će se do 12.00, 03. 10.1992. godine zapovjedniku OG 'Istočna Posavina' na njegovom zapovijedničkom mjestu, radi prijema konkretne bojeve zadaće.
   Po pristizanju borbene grupe, istu odmah angažirati na bojišnoj prostoriji.
3. Zapovjednik TG-123. odmah će prevesti TG-123 u prvi stupanj bojeve spremnosti. Zapovjednik TG-123 osobno će se do 09. sati 03.10.1992. godine javiti zapovjedniku OG 'Istočna Posavina' radi prijema konkretne bojeve zadaće, a do 18.00 sati 03.09.1992. uvesti postrojbu (TG-123) u borbeni poredak OG 'Istočna Posavina' i početi sa izvršenjem bojeve zadaće.
4. Zapovjednik 132. br. HV izvršit će premještanje snaga 132. br. HV (Borbene grupe), … do 08.00 sati 03.10.1992. godine, a zatim ih, sukladno zapovijedi Zapovjednika OG 'Istočna Posavina', bojevo angažirati … Zapovjednik 132. br. HV i Zapovjednik Borbene grupe 132 br. HV imaju se javiti zapovjedniku OG 'Istočna Posavina' od-

[617] OZ Osijek, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu 3.“A“br.HV, Borbena Zapovijed, Klasa: 8/92-01/01, Ur.broj: 1076-01/92-101, Osijek, 02.10.1992. god.

mah po pristizanju Borbene grupe u rajon Slavonski Brod, a najkasnije do 09,00 sati 03.10.1992. godine.

5. Zapovjednik 109. br. HV, formirat će iz sastava brigade borbenu grupu jačine 180-200 ljudi, ojačanih sredstvima podrške PZO i sanitetski osiguranu. Ovako opremljenu borbenu skupinu uputiti u rajon Slavonski brod do 18.00 sati 3.10.1992. godine, s ciljem hitnog uvođenja i bojevog angažiranja iste u bojišnoj prostoriji OG 'Istočna Posavina'. Zapovjednik borbene grupe 109. br. HV javit će se do 15,00 sati zapovjedniku OG 'Istočna Posavina' radi prijema konkretne bojeve zadaće.
6. Zapovjednik OG 'Istočna Posavina' izdat će zapovjednicima pod 2., 3., 4. i 5. ove zapovijedi konkretne zadaće, osigurati uvođenje postrojbi u bojišnicu pod što povoljnijim uvjetima i materijalno ih opskrbiti.
7. Zapovjednicipostrojbi koji se bojno angažiraju u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina' obvezatni su izvršiti sve potrebne borbene, sigurnosne i druge pripreme ljudstva za polazak na bojište.
   Bojevo angažiranje svake postrojbe trajat će najmanje 15 dana, a napuštanje i odlazak sa bojišne prostorije vršiti samo kad dođe odgovarajuća postrojba za zamjenu.
   Sve postrojbe se po primitku konkretne bojeve zadaće pretpočinjavaju OG 'Istočna Posavina'.
8. Svi zapovjednicipostrojbi obvezatni su me pismeno izvijestiti o postupanju postrojbi po ovoj borbenoj zapovijedi.
9. Ostvarivanje materijalnih i drugih pogodnosti i prinadležnosti za bojevo angažiranje u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina' po dosadašnjem. Svako eventualno ne postupanje po ovoj zapovijedi smatra se kao samovoljno napuštanje postrojbe.[618]

Dakle, zapovjednik Operativne zone Osijek, brigadir Vrbanac, kao najviši zapovjednik Slavonskog bojišta zadužen za *servis* OG „Istočna Posavina“ i zapovjedništva Slavonskog bojišta, čija se temeljna zadaća ogledala u tome da se osiguraju ljudi i sredstva za uporabu u zoni odgovornosti zapovijeda 109. br. HV (onoj istoj koja je prije 44 sata neovlašteno napustila borbeni poredak; onoj koja je „u tešku situaciju“ dovela 108. br. i druge postrojbe), da se ponovo vrati u borbu. Osim toga zapovijeda 132. i 135. br. HV i TG-123. da se također stave na raspolaganje zapovjedniku OG „Istočna Posavina“ **zbog toga što su *„snage branitelja dovedene u krajnje ozbiljnu i tešku situaciju u kojoj je neposredna ugroženost Bosanskog Broda postala realnost“*.**

A šta rade zapovjednici ove četiri postrojbe?

Ne izvršavaju borbenu zapovijed!

Koja je posljedica neizvršavanja borbene zapovijedi ova četiri zapovjednika četiri dana kasnije?

Pad Bosanskog Broda!

Umjesto da je odmah po neizvršavanju njegove zapovijedi, ako već ne uhitio, onda barem suspendirao zapovjednike postrojbi, imenovao druge i uputio ih na izvršenje borbene zadaće, Vinko Vrbanac četiri dana ne čini ništa. Nije htio ili nije smio - svejedno je. A onda se, peti dan iz Osijeka, pojavljuje u Slavonskom Brodu i pored živih i ovlaštenih zapovjednika, generala Stipetića i brigadira Štefaneka, neovlašteno

[618] OZ Osijek, Zapovijed Zapovjednika- Zapovijednicima 109. 132. i 135. br. HV i TG-123, Borbena Zapovijed, Klasa: 8/92-01/01, Ur.broj: 1076-01/92-101, Osijek, 02.10.1992. god.

počinje *štancati* borbene *alibi zapovijedi.* I to kome, onim istim brigadama koje su, zahvaljujući njegovu četverodnevnom nečinjenju, ostavljeni na „cjedilu" u bojevoj prostoriji - 108. br. HV i 101. br. HVO. Njima će brigadir Vrbanac zapovijedati neka *„hitno prebace (svoje) snage ...u Bosanski Brod".* (sic!)

Načelnik SnSl. OGIP, dr. Drago Prgomet, izvjestio je svog kolegu u OZ Osijek, načelnika SnSl. o gubicima na bosanskoposavskom bojištu za period od 01.09. do 01.10. 1992. godine.

BOSANSKO BRODSKO I DERVENTSKO BOJIŠTE

RB	VOJNICI		HV	HVO	UKUPNO
1.	POGINULO		67	33	100
2.	NESTALO		19	-	19
3.	RANJENO	TEŠKO	165	75	240
		LAKŠE	162	145	307
	UKUPNO		**413**	**253**	**666**

ORAŠKO I ŠAMAČKO BOJIŠTE

RB	VOJNICI	HV	HVO	UKUPNO
1.	POGINULO	-	34	34
2.	RANJENO	-	123	123
	UKUPNO	**-**	**157**	**157**
	SVEUKUPNO	**413**	**410**	**823**

Tablica br. 8 Gubici u ljudstvu od 01.09. do 01.10. 1992. god. na bosansko-posavskom bojištu (www.slobodanpraljak.com)

- Sanitetski gubici: poginuli: 1 liječnik, 2 medicinska tehničara.
- Ranjeni: 4 liječnika, 2 medicinska tehničara, 2 bolničara, 5 vozača sanit. m/v
- Uništeno ili oštećeno: 9 sanitetskih m/v.
- Prilikom topničkih napada na Slavonski Brod poginulo je 28 civila, a ranjeno 161 od kojih 85 teže."[619]

Ako uzmemo za prosjek onaj broj boraca koji je bio angažiran zadnji dan promatranog razdoblja, (30.09.1992. god.), kada je na derventsko-bosanskobrodskom bojišnom prostoru bilo ukupno (s zapovjedništvima i IZM-om) 2.498 boraca, možemo zaključiti kako je **OG „Istočna Posavina", za trideset dana borbi izgubila 26,66% boraca (4,76 % poginulih i 21,89 % ranjenih) - od prosječnog borbenog poretka.**

[619] OGIP, Načelnik SnSl, dr. Drago Prgomet - OZ Osijek, Načelnik SnSl, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG 20/92-769, Slavonski Brod, 02.10.1992. god.

Tri dana prije pada Bosanskog Broda

Subota, 03. listopad 1992

Na Slavonski Brod je ispaljeno 10-ak topničkih granata od kojih je jedna osoba smrtno stradala, a tri su ranjene. Od ranjenih je i jedno malodobno dijete. Opća opasnost oglašena je dva puta, a isto toliko oglašena je i zračna, ali zrakoplovi nisu napadali. Na bosanskoj strani vode se teške borbe na liniji fronte i zvuk detonacija dopire na našu stranu.[620]

06,00 sati - Počela artiljerijska vatra po usmenoj zapovijedi zapovjednika OGIP ispred linije obrane 2 'A br. HV u trajanju od 30 minuta, radi sprečavanja eventualnog napada neprijatelja na tom pravcu. Vatra ostvarena sa 60 kom. granata MB 120 mm i 40 kom. raketa 128 mm.

Premalo informacija ili previše optimizma?

10,20 sati - Zapovjednik Slavonskog bojišta, general bojnik Petar Stipetić izvjestio je Operativnu upravu GS HV o stanju na bojištima OG „Istočna Posavina“:

Posljednjih nekoliko dana situacija u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina' naglo se usložnjava. Neprijatelj pojačava danonoćno borbena djelovanja i neprekidnim tenkovsko pješačkim napadima na derventsko - brodskom dijelu fronte pokušava probiti crtu obrane i izbiti u rajon Bosanskog Broda. Ostvario je manje uspjehe na dijelu Gornje i Donje Barice, te sektoru Zborišta i Koliba, gdje krajnjim naporima pokušavamo zaustaviti dublje prodore. Topničkim i avio. napadima tuče cijelu zonu mostobrana, pojačava udare po Slavonskom Brodu i posavskim selima od Gradiške do Županje. Primjećeno je dovođenje novih snaga (oklopno-mehaniziranih i pješačkih), a u rajonu Dervente otkriveno je okupljanje 'Crvenih beretki' jačine do jednog bataljuna.
Smatramo da ne odustaju od ranije zacrtanog cilja ovladavanja ovim prostorom i zauzimanja Bosanskog Broda te izbijanja na desnu obalu r. Sava.
Na istočnom djelu fronta (Domaljevac - Orašje) izvodi stalne provokacije otvaranjem topničke i pješačke vatre, ali bez pomicanja crte fronte.
Osnovni problemi sa kojima se susrećemo ogledavaju se u :

1. **Neodgovornom ponašanju dijela postrojbi HV koje samovoljno napuštaju crtu fronte ili ne dovode jedinice na front prema dobivenim zapovijedima. Ovo otežava plansku upotrebu snaga u obrani zone odgovornosti i dovodi u nepovoljan položaj ostale snage na fronti.**
2. **Dosta slaba borbena sposobnost brigada HVO, koje zbog pretrpljenih gubitaka i pada morala nisu siguran oslonac za čvrsto držanje crte fronte.**
3. **Slaba popuna MTS-om, posebno streljivom za topništvo većih kalibra.** (istaknuo J.Z.)

Sva navedena pitanja rješavat ćemo u svojoj nadležnosti, osim popune streljivom za što molimo Vašu hitnu intervenciju. **Kvalitetnom popunom streljiva uvjereni smo da ćemo uspjeti zaustaviti dalje prodore neprijatelja.**[621] (istaknuo J.Z.)

[620] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

[621] IZM Đakovo, Zapovjedništvo Slavonskog bojišta, Zapovjednikageneralbojnika, Petar Stipetić - Operativnoj upravi GS HV o stanju na bojištima OGIP, Izvješće, Klasa: 035-01/92-01, Ur.br. 1076/5-01-92-190, Dana, 03.10.1992. god.

14,12 sati - Kolak traži još ljudi, jer su satnije malobrojne i ne može se sa ovim snagama ići na ustaljeni raspored smjena na liniji.[622]

16,00 sati - sastanak zapovjednika postrojbi 108. br. HV:

1 bataljun - U toku dana povremeno je bilo artiljerijske i pješadijske vatre. Iskopan još jedan rov za tenk na prvoj liniji. Sutra na raskršće Kolibarskog puta za Liješće položaj zauzima grupa iz 123 brigade.

2 bataljun - Povremena artiljerijska vatra, a ispred prednjeg kraja linije primjećeno dva uništena tenka i jedan transporter koji su (2.b.) uništili u toku napada 02.10.1992. god.

3 bataljun - Povremena artiljerijska i pješadijska vatra. Tri ranjena borca, od toga jedan teže. Smatra (Zapovjednik 3.b.) da bi grupu Kolibaraca, koja drži Ekonomiju već tri dana, trebalo zamijeniti.

4 bataljun - Na liniji povremeno je bilo pješadijske i artiljerijske vatre. Minobacačka baterija promijenila vatreni položaj, a dva oruđa usmjerena na pravac 2. bataljuna… Još nisu spremni preuzeti cijelu zonu odgovornosti iz zapovjedi, jer nemaju dovoljno pješaka.
PZO - Praga koja je bila na popravku, sređena je i nalazi se na pravcu 2. bataljuna. (…)

Do sada (od 28.09.- 03.10.1992. god.) u cijeloj brigadi je bilo:

1 bataljun: - tri mrtva
- šest ranjenih (jedan teže)

2 bataljun: - devetnaest nestalih
- tri ranjena

3 bataljun: - jedan mrtav
- devet ranjenih (dva teže)

4 bataljun: - pet mrtvih
- šest ranjenih (dva teže)

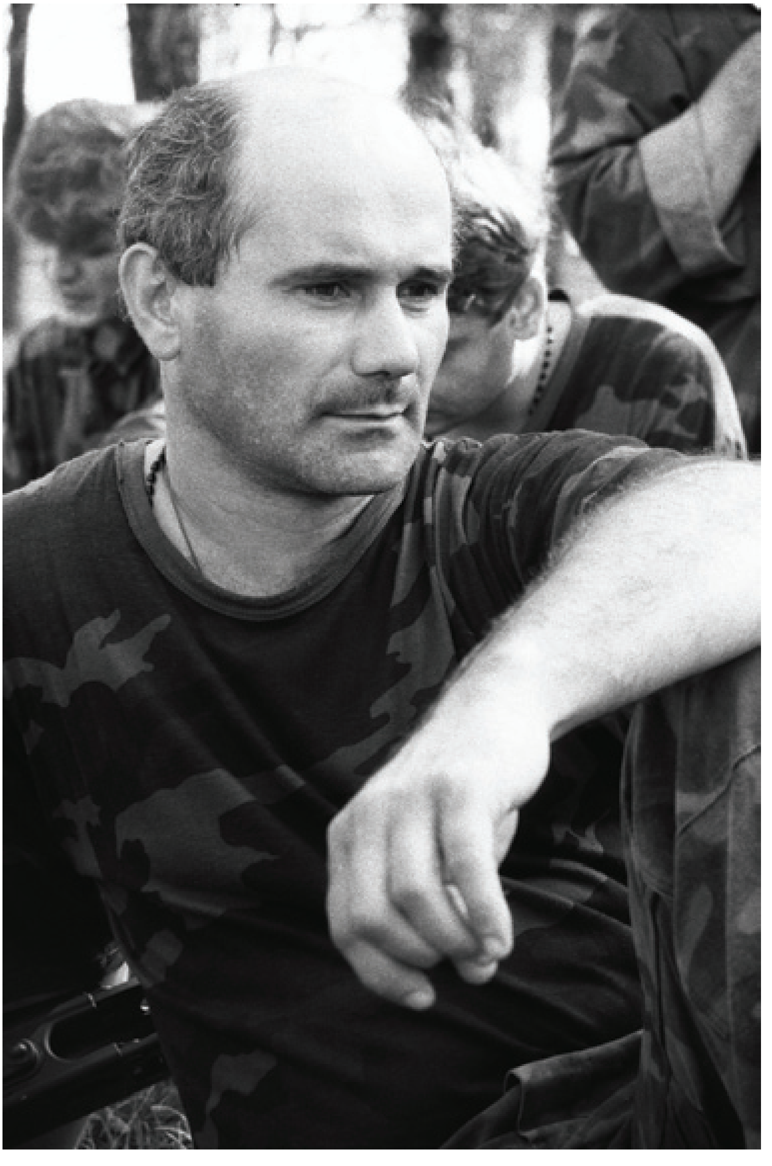
Sveukupno : **- devet mrtvih**
- devetnaest nestalih
- dvadeset i jedan ranjen (pet teže)[623] (istaknuo J.Z.)

Za postrojbu koja je tijekom pet dana borbi imala **devet mrtvih, devetnaest nestalih i dvadeset i jednog ranjenog** borca, sigurno se ne može reći kako je *„bez prisile od strane neprijatelja, te opravdanih razloga, napustile bojište.“*

19,20 sati, Izvješće - Tokom dana u zoni odgovornosti IZM-2 (157, 121, 111 br. HV) agresor je djelovao povremeno artiljerijskom vatrom, te lakše napadao duž cijele linije. Linija nepromjenjena i pod kontrolom snaga obrane.
108. br. HV - agresor je tukao artiljerijski duž cijele linije te tenkovima napao iz pravca Unke, otvaranjem vatre s naše strane tenkovski napad odbijen.
2.'A' HV - na pravcu desnog krila u rejonu s. Zborište neprijatelj napada slabijim snagama, napad odbijen, linije se uvezuju, za sada su solidno uspostavljene.
Na prijem zadatka odazvala se 123-TG, 132 br. HV se nije pojavila.[624]

[622] Dnevnik veze 108.br.HV
[623] Ratni dnevnik 108. br. HV

<u>21,10 sati</u> - zapovjednik Slavonskog bojišta - zapovjedniku OGIP:
Zbog nepovoljnog razvoja situacije ubrzajte uvođenje vaših postrojbi s tim da kompletna TG-111 bude uvedena u dodijeljenu zonu obrane 04. listopada 1992. godine do 20.00 sati.[625] (dakako, zadaća nije izvršena, op.J.Z.)

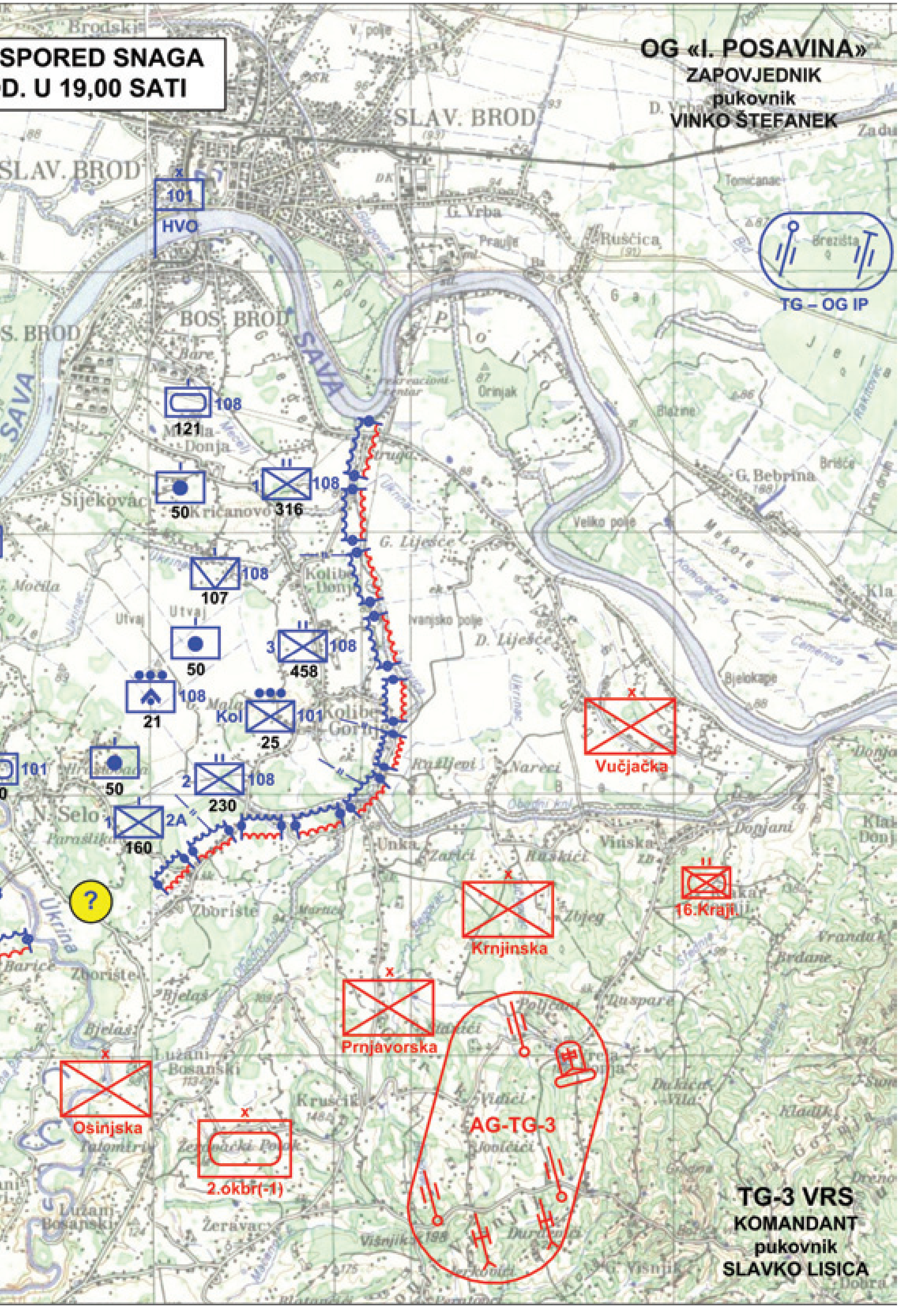
Fotografija br. 76
zapovjednik
1./1./108. br.
ZNG HV
„Vražije čete“
Bojnik
Zdenko Degmečić

[624] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-791 Slavonski Brod, 03.10.1992. god.

[625] IZM Đakovo, Zapovjedništvo Slavonskog bojišta, Zapovijed Zapovjednikageneralbojnika, Petar Stipetić - Zapovjedništvu OGIP Slavonski Brod, Zapovijed o ubrzanju uvođenja TG-111 u bojište, Ur.br. 1076/5-01-92-349, Dana, 03.10.1992. god.

OBOSTRANI RA
03.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108
IZM
40
50
5
TG
101
157
35
152
TG
121
130
TG
111
140
110
103
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 19,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
SLAV. BROD
BOS. BROD
SAVA
101
HVO
TG – OG IP
108
121
1
108
316
50
108
107
50
3
108
458
108
21
Kol
101
25
101
50
2
108
230
1
2A
160
Vučjačka
Krnjinska
16.Kraji.
Prnjavorska
Ošinjska
2.okbr(-1)
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

Dva dana prije pada Bosanskog Broda

Nedjelja, 04. listopad 1992.

Tijekom večeri i u noći povremeno se vide svjetleće rakete koje ispaljuje neprijatelj na bosanskoj strani. Agresor je Slavonski Brod danas napadao šest puta ispalivši oko 35 granata od kojih su nastale nove materijalne štete, a dvije osobe su povrijeđene. Osim grada neprijatelj je danas napadao i sela: Sibinj, Slobodnicu, Klakar, Gornju Vrbu, Trnjanske Kute, Ruščicu i Tomicu na koje je ispalio ukupno 40 granata od kojih nije bilo povrijeđenih i stradalih, ali su nastale nove štete na objektima i infrastrukturi. Neprijateljski zrakoplovi danas nisu nadlijetali naša područja.[626]

07,00 sati - Na stadionu u Sijekovcu (je) održan sastanak sa 101. br. HVO i 2. 'A' br. HV u vezi današnjih aktivnosti. Preuzete karte ciljeva i planovi veze, te trake za raspoznavanje.[627]

10,00 sati - Započeo napad 101. br. HVO i 2.'A' br . HV na pravcu od Novog Sela k Zborištu i dalje bi trebalo ići prema Unki. Za cijelo vrijeme trajanja akcije sa 2.'A' br. HV nije ostvarena nikakva veza i nismo bili u mogućnosti pratiti događanja ispred našeg drugog bataljuna. Sa 101.br. HVO veza je ostvarena nekoliko puta, ali je problem što ne žele dati svoj položaj po karti, vjerojatno iz nepovjerenja jednih prema drugima.[628]

12,50 sati, Izvješće - Po zapovijedi od 02.10.1992. god, zapovjednik 135. br. HV javio se u OG 'Istočna Posavina' sa informacijom da od cijele postrojbe ima vod MB, dva lansera Maljutki i dio PZO. **Od pješaštva nema na raspolaganju nikoga.** (istaknuo J.Z.) Zapovjednik je upućen u Osijek sa zadatkom da animira pješaštvo, a u slučaju da nije u mogućnosti, sa dijelom jedinica koje raspolaže bit će pridodan nekoj drugoj postrojbi.
132. br. HV se javila i radi po planu.[629]

14,15 sati,Izvješće - Po izmještanju TG-132 br. HV u objekte „Vijadukt“ zapovjednik se javio u prostore OG 'Istočna Posavina' gdje je **izrazio nemogućnost prelaska svoje jedinice u BiH.** (istaknuo J.Z.) Po razgovoru s zapovjednikom OGIP, brigadirom Vinkom Štefanekom, vraćen je u Našice.[630]

15,00 sati - 2. 'A' br. HV se izvukla sa našeg desnog krila, a dijelovi 2. 'A' br. HV koji su išli u napad su razbijeni i četnici su počeli dolaziti sa boka našem desnom krilu (2./108. br. HV). Uplašeni da im se ne dogodi da ponovno ostanu u okruženju ljudi su se samoinicijativno počeli izvlačiti i napuštati liniju, pokušaji zapovjednika i načelnika brigade, kao i zapovjednika bataljuna da zadrže ljude na nekoj novoj liniji ostali su bezuspješni, jer su ljudi bili isplašeni i neorganizirani. U pomoć je pritekao treći bataljun koji je formirao privremenu liniju. Napad je zaustavljen i jedno vrijeme se situacija smi-

---

626 Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod
627 Ratni dnevnik 108. br. HV
628 Isto
629 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-796, Slavonski Brod, 04.10.1992. god.
630 OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-796, Slavonski Brod, 04.10.1992. god.

rila. Problem je što su ljudi premoreni, jer su izvučeni sa linije i stavljeni na novu i fizički više nisu mogli izdržati. Na naše traženje da se do jutra osigura smjena tih ljudi u OGIP je rečeno da će do jutra biti uvedena 3. 'A' br.HV i dijelovi 101. br. HVO.[631]

3./108. br. HV preuzima dodatni dio linije, dodatno razvlači svoje snage, dodatno raste napetost među borcima, koji u „tuđim“ rovovima već peti dan i noć, po magli i rosulji, čekaju smjenu, kako bi se vratili u „svoje“ rovove. I sve to na glavnom pravcu napada srpskih snaga.

A hrvatske postrojbe, već danima, jedna za drugom, odbijaju prijeći u Bosansku Posavinu kako bi popunili napušteni prostor i preuzeli svoj dio borbene odgovornosti. Dakako, prije svih nedostaje puno boraca HVO.

15,23 sati - Džin je poslao ojačani vod. Ne znam dali su stigli? - 2.b. dali Vam je stiglo pojačanje, nemam izvještaj? - Probijena linija 2'A'. Načelnik izvještava OGIP da su nam ponovo ušli sa desne strane. Odgovor OGIP, čuvaj ljude, sačekaj, ako moraš izvlači.[632]

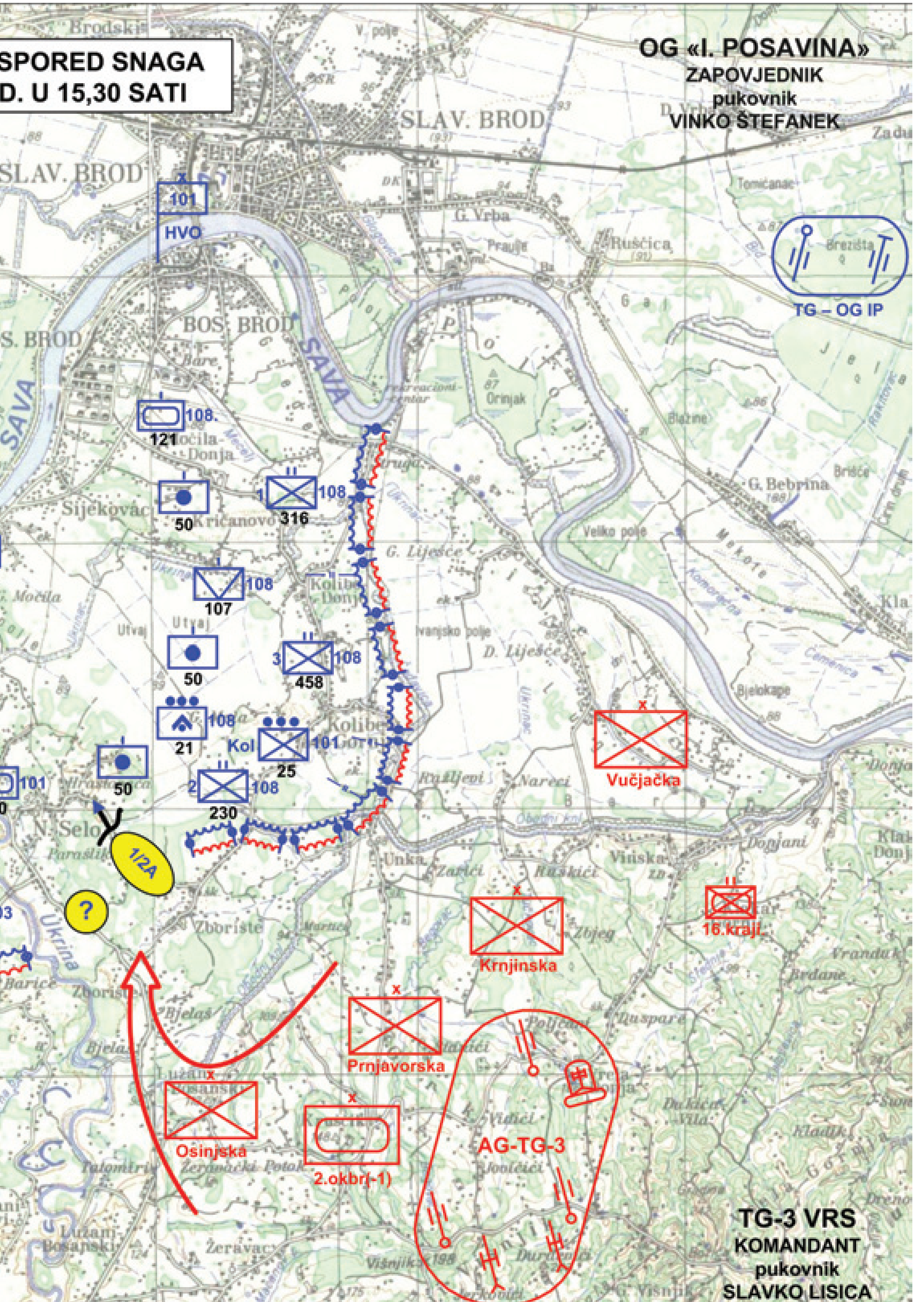

Fotografija br.77 Sanitetska služba 36. mtr. bojne (139. br. HV) s lijeva: **Marko Andrijević**, **Tomislav Benčević**, **Milan Bitunjac dr. med**., **Marcel Marcikić dr. med.**, **Slobodan Majstorović**, **Branko Orešković**, **Ilija Šokčević**. Koraće 1992. godine. (Foto: Ustupio M. Bitunjac)

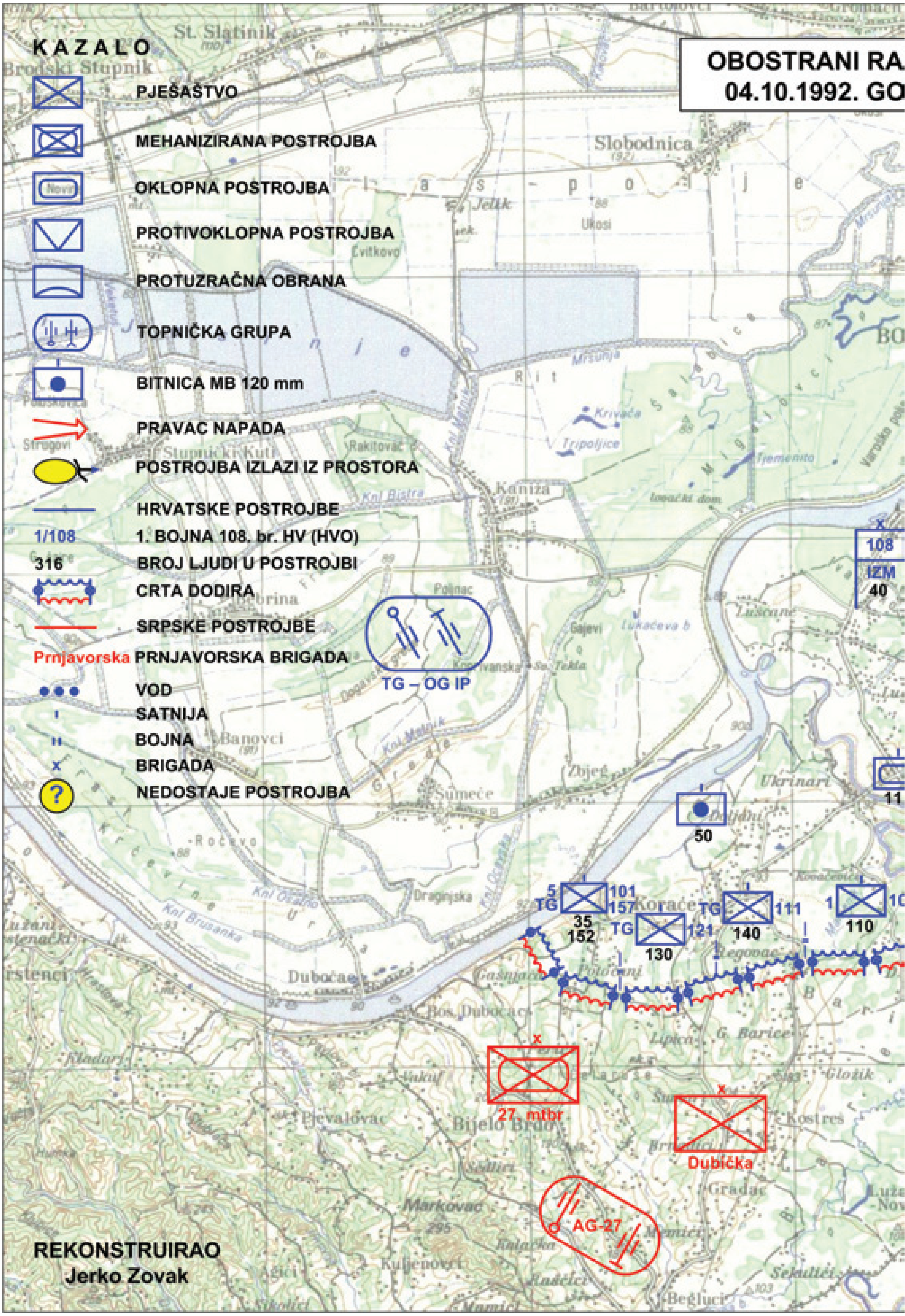
[631] Ratni dnevnika 108. br. HV
[632] Dnevnik veze 108.br.HV

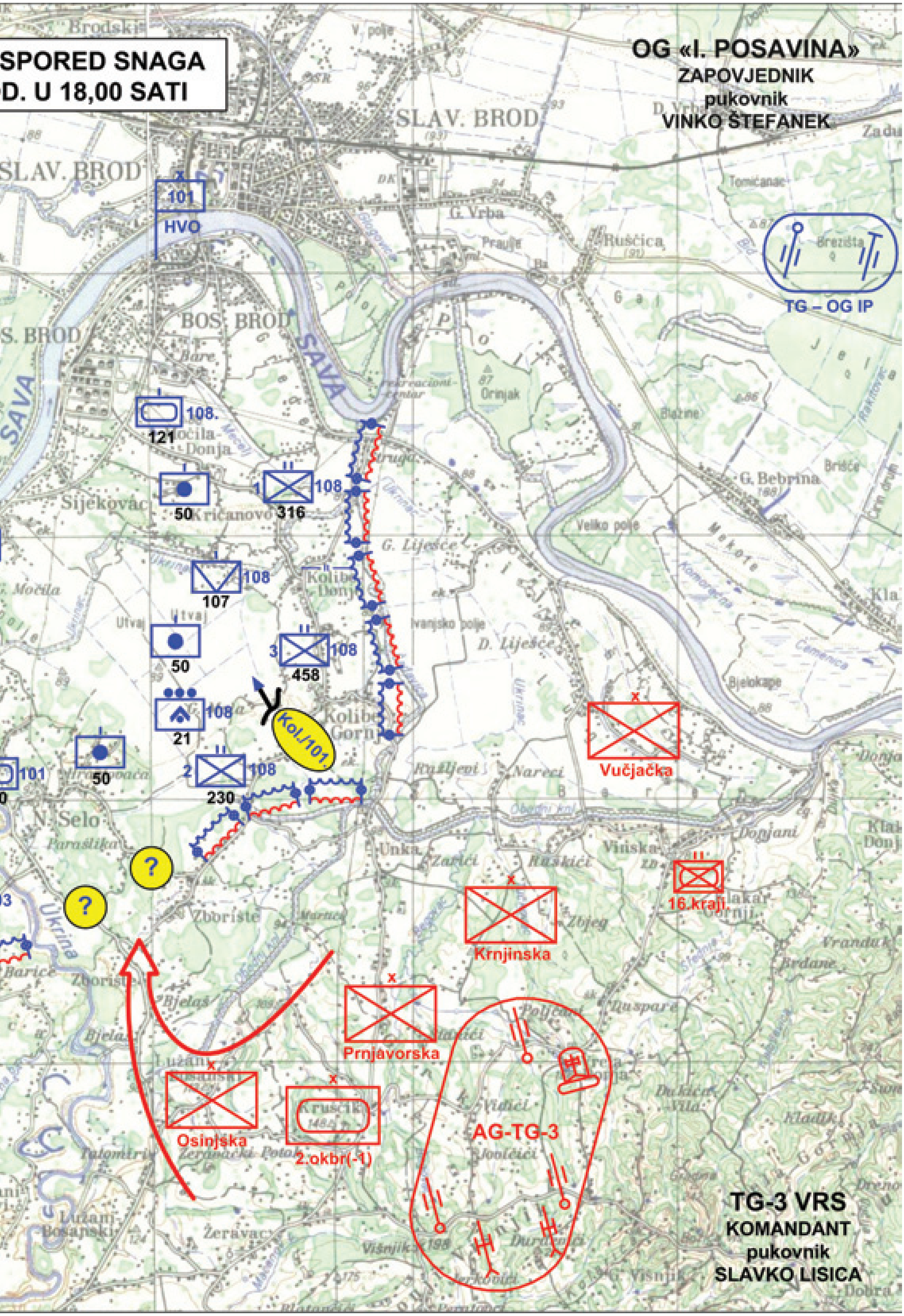

OBOSTRANI RA
04.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108 1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316 BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108
IZM
40
50
5 TG
101
157
35
152
TG
121
130
TG
111
140
110
27. mtbr.
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 15,30 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
101
HVO
TG – OG IP
108.
121
50
108
316
108
107
50
108
458
108
21
Kol
101
25
50
101
108
230
1/2A
?
Vučjačka
Krnjinska
16.krajl.
Prnjavorska
Osinjska
2.okbr(-1)
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

OBOSTRANI RA
04.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108 1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316 BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108
IZM
40
50
101
157
35
152
TG
121
130
111
140
110
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 18,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
101
HVO
TG – OG IP
108.
121
50
1 108
316
108
107
50
3 108
458
108
21
Kol./101.
50
101
2 108
230
Vučjačka
16.kraji.
Krnjinska
Prnjavorska
Osinjska
2.okbr(-1)
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

2./108. br. počinje s izvlačenjem

18,00 sati - 2. bojna - 3. satnija poručuje svojoj 0 (zapovjedniku Zlatku Prebegu, op. J.Z.) da odlazi u Slavonski Brod.[633]

<u>18,40 sati</u> - Zapovjednik Slavonskog bojišta, general bojnik, Petar Stipetić - zapovjedniku Operativne zone Osijek, brigadiru, Vinku Vrbancu

V r l o h i t n o

Zbog dosta složene situacije na dijelu fronta s. Zborište - s. Kolibe Gornje HITNO izvršite pokret dijelova 3.'A' br. koji se nalaze u gotovosti za upotrebu.
Zapovjednik BG po stizanju u Slavonski Brod javit će se zapovjedniku OG 'Istočna Posavina' radi prijema zadatka za uvođenje u borbu.
Popuna nedostajućom municijom i drugim borbenim potrebama biti će izvršena po stizanju na marševski cilj u Slavonski Brod.
Uvođenje u borbu izvršiti **u jutarnjim satima** (istaknuo J.Z.) 5.10.1992. po odluci zapovjednika OG 'Istočna Posavina'.
Za prevoženje borbene grupe OZ Osijek osigurati će i dodatna transportna sredstva.[634]

<u>18,50 sati</u> - Načelnik OG „Istočna Posavina", pukovnik Berislav Jezidžić - zapovjedniku Slavonskog bojišta, generelbojniku Petru Stipetiću i zapovjedniku OZ Osijek, brigadiru Vinku Vrbancu je dostavio

I z v a n r e d n o i z v j e š ć e

Na osnovi zapovijedi zapovjednika Operativne zone Osijek klasa: 9/91-01/01, Ur. Br: 1076-92-100 od 02.10.1992. godine, a u svezi angažiranja pojedinih postrojbi HV u interesnoj zoni Operativne grupe 'Istočna Posavina' izvješćujemo Vas:
Gospodin bojnik Šimić Dragan iz sastava zapovjedništva 135. br. HV javio se ovom zapovjedništvu 04.10.1992. god. u 12,00 sati, te prezentirao mogućnosti dolaska dijela postrojbi prema zapovijedi jer ljudstvo otvoreno odbija istu izvršiti. Napominjemo da nam stavljaju na raspolaganje vod MB 120 mm, dio sredstava PZO. 2 POLK sa šest raketa, ali bez pješaka. Ostavili smo dogovorenu mogućnost pridavanja ovih sredstava podrške nekoj drugoj angažiranoj postrojbi.
Časnici iz sastava zapovjedništva 132. br. HV javili su se tijekom 03.10.1992. god. ovom zapovjedništvu sa istim problemom. Prema zapovijedi 03./04.10.1992. privukli su dio snaga (objekt Vijadukt), ali iste nisu uspjeli animirati za prelazak u 'zonu B', te su po zapovijedi Zapovjedništva OG vraćeni nazad.
Zapovjedništvo 123. br. HV u jutarnjim satima 04.10.1992. god. uvelo je u rajon borbenih djelovanja protuoklopnu grupu mješovitog sastava jačine 30 ljudi. OG-123 je zapovješću zapovjednika OG 'Istočna Posavina' pretpočinjene 108. br. HV koja je svojom zapovješću odredila konkretnu bojevu zadaću. Najave za ostali dio TG-123 nemamo.
Iz Zapovjedništva 109. br. HV nismo dobili nikakvu najavu ili obavijest o dolasku.
Ovakav slijed događaja je vrlo nepovoljan i gledajući kroz situaciju koja je trenutno na bojištu, bez respektivnih svježih snaga i sredstava u vrlo kratkom roku nećemo biti u mogućnosti zadržati daljnji prodor četnika. [635] (istaknuo J.Z.)

---

[633] Isto

[634] OGIP, Zapovjednik Slavonskog bojišta, gen. Petar Stipetić - OZ Osijek, Zapovjedniku, brigadiru Vinku Vrbanac, Klasa: 8/92-01, Broj:OG-01/92-798, Slav. Brod, 04.l0.1992. u 18,40 sati

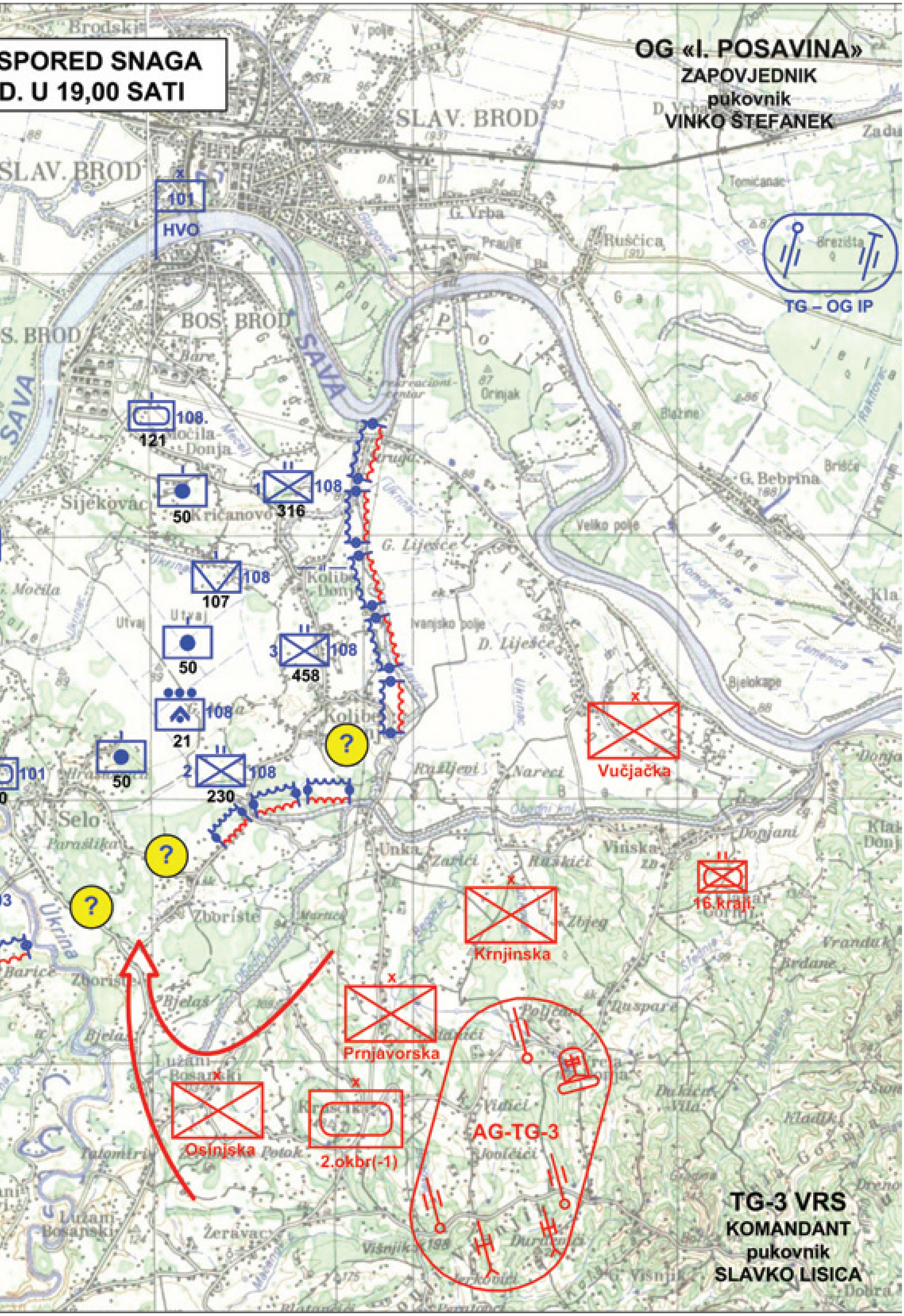
Četiri postrojbe HV-a (i veliki broj boraca HVO-a) su zapravo odbile izvršiti zapovijed i ući u borbu, a pokisli, promrzli, neispavani, razočarani i nervozni borci 3/108. br. HV i „Cipelići“ su ih, danima, strpljivo čekali.

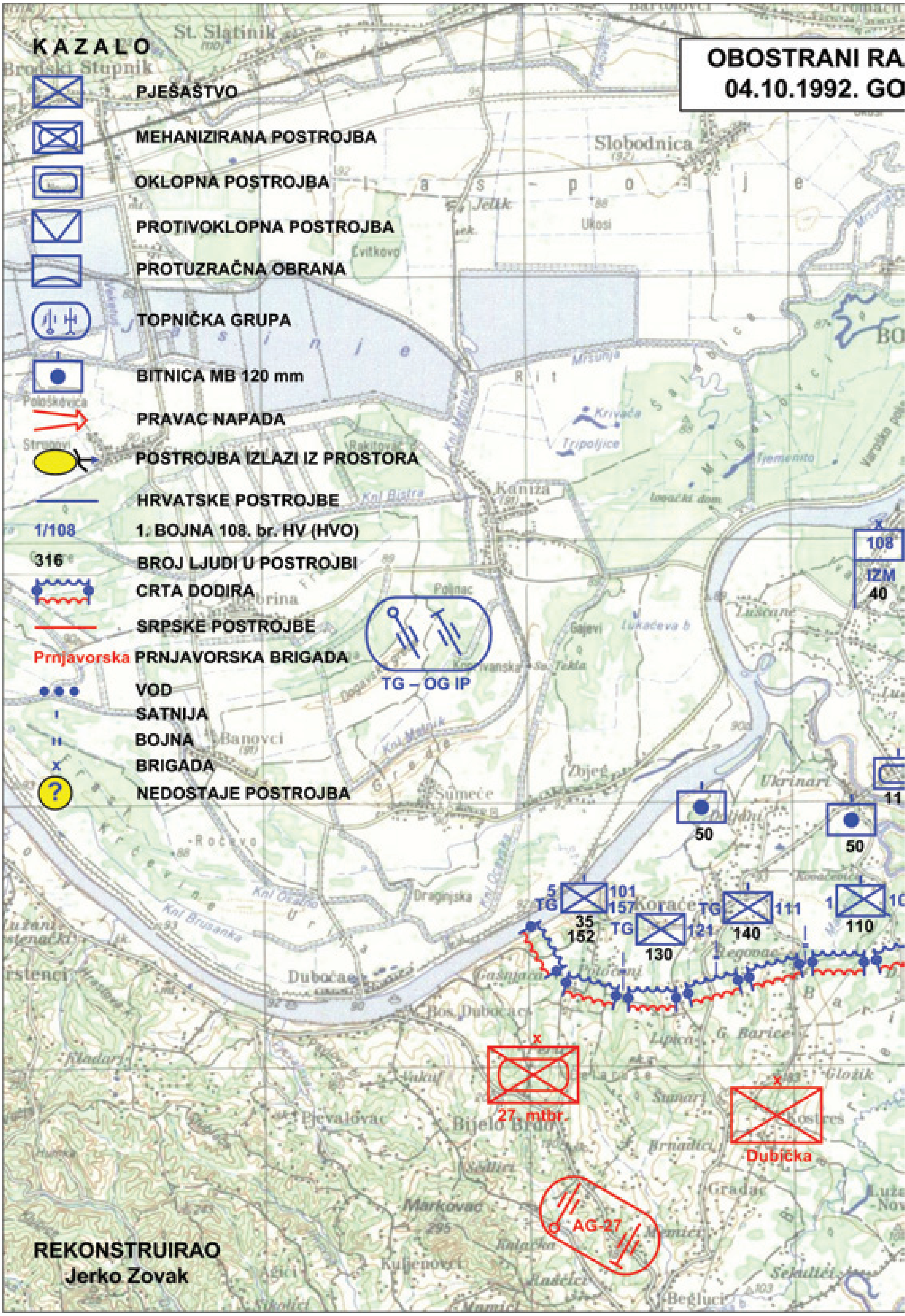
Fotografija br. 78 Zapovjednici prateće satnije OMP 108. br. HV „Cipelići“, natporučnik **Miroslav Lipovac - Lipa** (lijevo) i satnik **Drago Marijić Cokula.**

[635] OGIP, Načelnik - Zapovjedniku Slavonskog bojišta i Zapovjedniku OZ Osijek, Vanredno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: OG-17/92-799, Slavonski Brod, 04.10.1992. god.

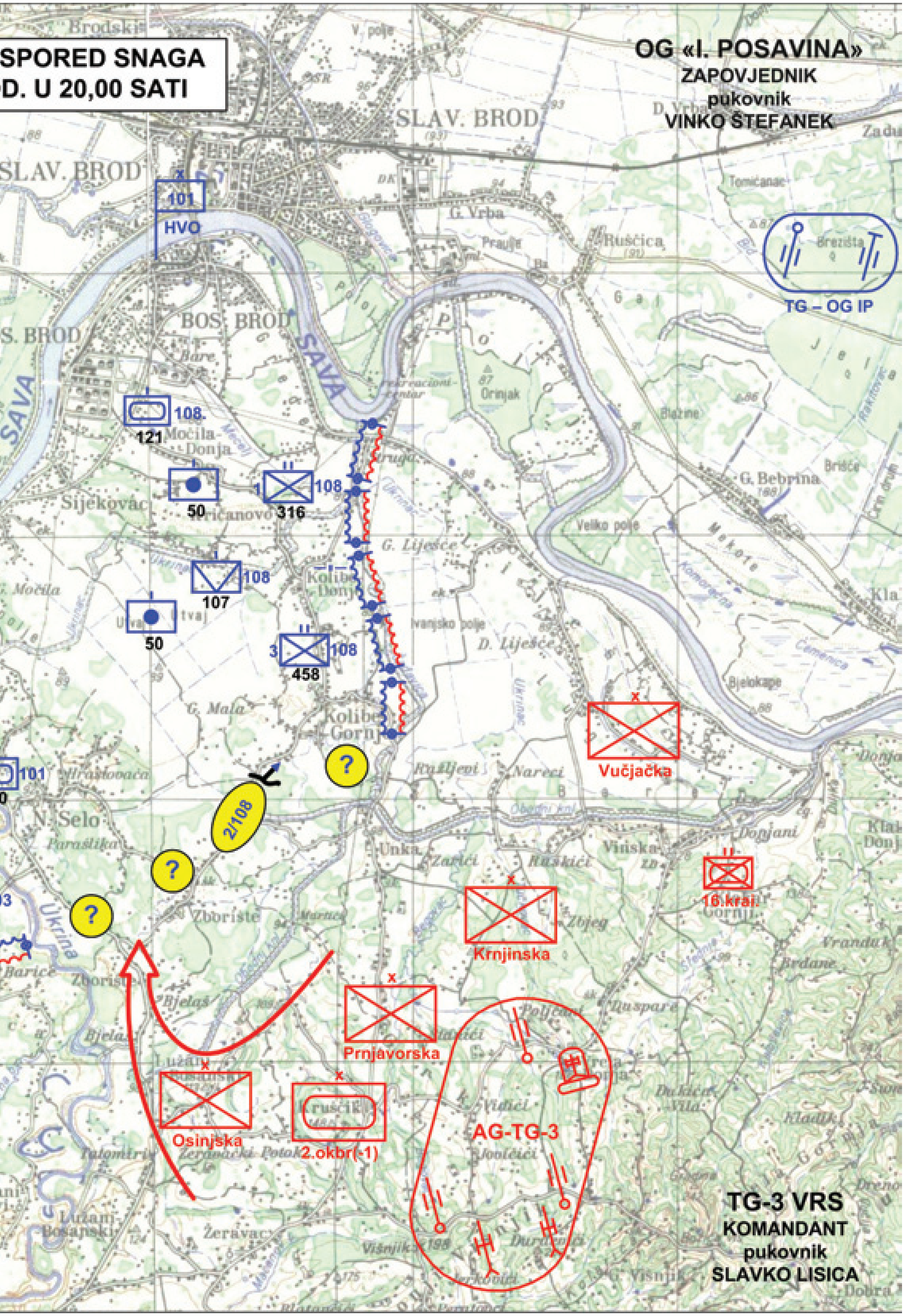

OBOSTRANI RA
04.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108
IZM
40
50
5 TG
101
157
35
152
TG
121
130
TG
111
140
110
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 19,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
TG – OG IP
101
HVO
108.
121
50
1 108
316
108
107
50
3 108
458
108
21
101
50
2 108
230
Vučjačka
16.krajl.
Krnjinska
Prnjavorska
Osinjska
2.okbr(-1)
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA
SLAV. BROD
BOS. BROD
SAVA

OBOSTRANI RA
04.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108
IZM
40
50
50
5 TG
101
157
35
152
TG
121
130
TG
111
140
110
27. mtbr.
Dubička
AG-27
St. Slatinik
Brodski Stupnik
Slobodnica
Jelik
Ukosi
Cvitkovo
Kaniza
Dubrina
Banovci
Šumeće
Ročevo
Dubočac
Bos. Dubočac
Koraće
Ukrinari
Lipica
G. Barice
Kostres
Brnadići
Bijelo Brdo
Pjevalovac
Markovac
Gradac
Sekulići
Begluci
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 20,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
SLAV. BROD
BOS. BROD
SAVA
101
HVO
TG – OG IP
108.
121
50
316
108
107
108
50
3
458
108
2/108
101
Vučjačka
16.kraj.
Krnjinska
Prnjavorska
Osinjska
2.okbr(-1)
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

Hitno potrebna pomoć ozbiljnih snaga, a njih nema

19,09 sati, Izvješće - Bosansko-brodsko ratište - od ranih jutarnjih sati neprijatelj je počeo sa jakim tenkovsko-pješačkim napadima koji su podržani jakom artiljerijskom vatrom. Napadi su trajali cijeli dan. Najveće napade neprijatelj je vršio iz pravca s. Lipica - s. G. i D. Barice - s. Zborište - Bjelaš. Napadi iz pravca s. Lipice i s. Barice su odbijeni i sve je stavljeno pod kontrolu. Nakon toga neprijatelj je svom žestinom izvršio napad iz s. Zborišta - Bjelaš sa oko 200 - 300 pješaka i sa pet - šest tenkova. U tom napadu 2 'A' br. HV je pretrpjela veće gubitke u ljudstvu, sedam ranjenih i dva poginula vojaka. Ranjen je i zapovjednik 2. 'A' br. gosp. Franc (Slavko). U tim bitkama uništen nam je i jedan tenk, posadu smo uspjeli izvući. Situacija na ovom ratištu je veoma teška, **te nam je HITNO potrebna pomoć u ljudstvu i municiji za artiljeriju kao i tenkove**. (istaknuo J.Z.)
Za sada linija obrane do pisanja ovog izvješća nije bitno promijenjena. Neprijatelj je u toku cijelog dana tukao Slavonski Brod…[636]

19,30 sati - Zapovjednik Operativne zone Osijek, brigadir Vinko Vrbanac - zapovjedniku 3.'A' br. HV, brigadiru Ivanu Basarcu, izdao je:

ZAPOVIJED

Zbog dosta složene situacije na dijelu fronta s. Zborište - s. Kolibe Gornje, HITNO izvršite pokret dijelova 3. 'A' br. ZNG koji se nalaze u gotovosti za uporabu.
Zapovjednik borbene grupe po stizanju u Slavonski Brod javit će se zapovjedniku OG 'Istočna Posavina' radi prijema zadaće za uvođenje u borbu.
Popuna nedostajućom municijom i drugim borbenim potrebama će biti izvršena po stizanju na marševski cilj u Slavonski Brod.
Uvođenje u borbu izvršiti u jutarnjih satima 05. 10. 1992. godine, po odluci zapovjednik OG 'Istočna Posavina'.
Za prevoženje borbene grupe, logistika OZ Osijek osigurat će potrebna transportna sredstva, a po zahtjevu 3.'A' br. ZNG. [637]

Posljednje (neučinkovito) upozorenje

Novi vatreni položaj ili izvlačenje postrojbe

20,15 sati - v.d. zapovjednika 3. bataljuna 108. br. HV, natporučnik Zdravko Tolić - zapovjedniku 108. br. HV, pukovniku Stanislavu Soriću, je dostavio:

IZVJEŠĆE
o situaciji na operativnom pravcu 3. b.

Izvješćujem pretpostavljeno zapovjedništvo, da je na operativnom pravcu 3. b. došlo do promjene na liniji obrane. Uslijed probijanja linije obrane na pravcu 2. b., te izvlačenja sa linije obrane: 2.'A' brigade, 2. bataljuna 108. brigade i 4. bataljuna 108. brigade, bio

---

[636] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Dnevno operativno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-801, Slavonski Brod, 04.10.1992. god.

[637] OZ Osijek, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedniku 3.“A“br. ZNG Klasa: 8/92-01/01, Broj: 1076-01-92-102, Osijek, 04.10.1992. god. Veza: Borbena Zapovijed Op. Br. 106, a sukladno zapovijedi ZapovjednikaSlavonskog bojišta Klasa: 8/92-01 Ur. Broj: OG - 01/ 04.10.1992. godine:

sam u situaciji da dijelom svojih postrojbi popunim tu liniju obrane. Nakon 12 sati što sam pokrivao taj dio pravca obrane, nisam više u mogućnosti bez dodatnog ljudstva držati navedene pravce.
Tijekom večeri, a uslijed jake artiljerijske vatre bio sam prinuđen na prednjem dijelu (Džamija) linije obrane na mom pravcu povući za 900 metara nazad. Takva situacija povukla je za sobom i povlačenje istočnog dijela obrane na mom operativnom pravcu.
Hitno tražim utvrđivanje rezervnih vatrenih položaja, koji moraju biti ukopani do 5,00 sati, (istaknuo J.Z.) te zaposjedanje toga dijela linije obrane, jer nisam više u mogućnosti da kontroliram pridodani mi operativni pravac. Upozoravam zapovjedništvo da mojim izvlačenjem s tog pravca dolazi u pitanje vatreni položaj i ljudstvo BVG 120 mm. i pridodanog nam oruđa i ljudstva u topništvu (T-12, fagot, maljutka i PZO).
Ukoliko se ne realizira traženo, zahtjevam da mi se izda pismena zapovijed za izvlačenje ljudstva i MTS sa mog operativnog pravca.

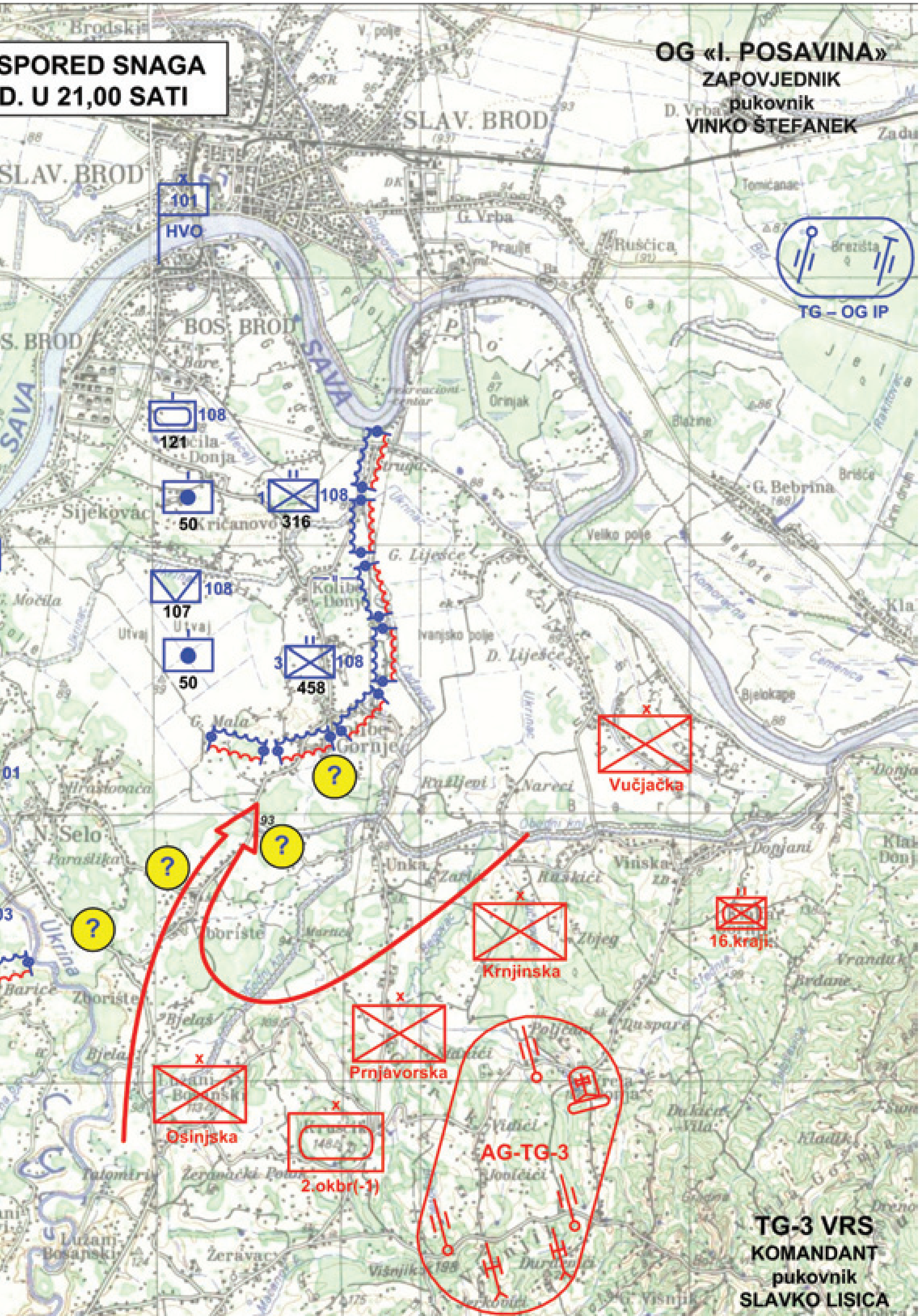
v.d. Zapovjednika 3. bataljuna: natporučnik Zdravko Tolić (v.r.)
Kričanovo, 04.10.1992. god. 20,15 sati.[638]

Fotografija br. 79
Marica Vučković
medicinska sestra
3./3./108. br. ZNG HV
na *terenu* u Posavini

[638] V.d. Zapovjednika 3./108. br. HV - Zapovjedniku 108. br. HV, Izvješće o situaciji na operativnom pravcu 3/108. br. HV. Dokument nema Klasu i Ur. broj., ali, autor knjige potvrđuje autentičnost sadržaja dokumenta, jer ga je osobno inicirao i diktirao „referentici za opće i kadrovske poslove“ i jednoj od najhrabrijih boraca 3./108 br. ZNG HV, medicinskoj sestri, Marici Vučković.

OBOSTRANI RA
04.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108
IZM
40
110
50
5 TG
101
157
35
152
TG
121
130
TG
111
140
110
27. mtbr.
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 21,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
101
HVO
TG – OG IP
108
121
1 108
316
50
108
107
50
3 108
458
Vučjačka
Krnjinska
16.kraji.
Prnjavorska
Osinjska
2.okbr(-1)
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

21,30 sati Zapovjednik brigade i operativac su otišli u zapovjedništvo OGIP da se na karti ucrta odsutna linija obrane. Zapovjednik OG i zapovjednik Slavonskog ratišta general Stipetić su rekli da nema odsudne linije obrane i da će naši dečki do jutra dobiti smjenu.[639]

Brigadir Štefanek zapovijedio 3."A" br. - gotovost 05.10. 1992. u 09,00 sati

U 22,00 sata zapovjednik OG 'Istočna Posavina' je zapovjedniku 3. 'A' br. HV izdao zapovijed za borbeno djelovanje:

Neprijatelj - intenzivnim borbenim djelovanjem neprijateljske srbočetničke armade na Bosansko-Brodskom ratištu, snage branitelja su uz značajne gubitke prisiljene na povlačenje.
Koristeći sopstvenu nadmoć u ratnoj tehnici, zamor, destabiliziranost i gubitke na strani branitelja, neprijatelj je tijekom proteklog dana na dijelu fronte Čardak - Zborište - tt 93 uz izuzetno jaku topničku podršku, uz upotrebu tenkova i velikog broja pješaka probio crtu obrane i zauzeo s. Zborište, sa vjerojatnim ciljem produžetka djelovanja ka s. Novo Selo i s. Kolibe Gornje.
Tijekom današnjeg dana neprijateljsko Zrakoplovstvo nije borbeno djelovalo, ali nije isključena njihova dalja upotreba.
Naše snage - na istočnom dijelu Bosansko-Brodskog ratišta organiziraju obranu na crti: r. Ukrina (most na komunikaciji N. Selo-Barice-južno za oko 1000 m) - komunikacija s. N. Selo - s. Zborište (groblje u s. N.Selo - jugoistočno za oko 400 m.) s. Parašlika - Obodni kanal (zapad-istok) - tt 93 (sjeverno za oko 800 m.) - ekonomija u s. Kolibe gornje - kt 90 - potok Čađavica - Struga - r. Sava, sa zadatkom:
Stabilizirati i učvrstiti datu crtu obrane, izvršiti osiguranje krila i bokova i zatvaranje praznih međuprostora, te spriječiti prolaz neprijatelja kroz rajone obrane nanoseći mu gubitke u ž/s i MTS, slomiti njegovu napadnu moć i odbaciti ga u dubinu.
3. 'A' br. ZNG - iz rajona razmještaja izvršit će marš i dovođenje postrojbi tijekom noći 04./05.10.1992. u širi rajon Slavonskog Broda, odakle će izvršiti uvođenje postrojbi postupno i po dijelovima u rajon obrane: desno, komunikacija N. Selo - Čardak (400 m jugoistočno od groblja u N. Selu) - uključno, lijevo, komunikacija Kolibe gornje - Zborište (tt 93 sjeverno za oko 800 m.) - uključno, po dubini, s. Hrastovača i s. G. Mahala, sa zadatkom, stabilizirati i učvrstiti crtu obrane, izvršiti zatvaranje međuprostora, u sudjelovanju sa susjedima spriječiti dalji prodor četnika, nanoseći mu gubitke u ž/s i MTS i time stvori uvjete za prelazak u ofanzivna borbena djelovanja, s ciljem ponovnog zauzimanja s. Zborišta.
Gotovost 05.10.1992. u 09,00 sati.
Desni susjed - 4/101 br. HVO, lijevi susjed - 2/108. br. HV, po dubini - nema snaga u pričuvi.
Postrojbu popuniti intendantskim sredstvima i opremom, logistički podržati maksimalno prema mogućnostima, a od trenutka angažiranja osloniti se na logističku bazu OG 108. br. HV.
Zapovjedništvo brigade dužno se javiti ovom zapovjedništvu do vremena gotovosti na konsultativni dogovor.
Zapovijedničko mjesto OG 'Istočna Posavina' u rajonu Bukovačkog brda, a IZM na IZM-u 108 br. HV u rajonu s. Močila Gornja.

[639] Ratni dnevnik 108. br. HV

Za Zapovjednika, brigadira, Vinka Štefaneka (Načelnik, puk., Berislav Jezidžić v.r.) [640]

23,30 sati Dosta radi neprijateljska artiljerija i PAM-ovi po našem prednjem kraju.[641]

24,00 sati Naš drugi bataljun se izvukao iz interesne zone u svoje stacionare.[642]

Prošlo je više od četiri dana (105 sati) kako je 2./108. br. HV u borbi izgubila 19 boraca, odnosno (10 posto) postrojbe. U svim normalnim vojskama svijeta, postrojba sa toliko gubitaka je morala biti izvučena iz borbenog poretka. A činjenica da nije izvučena, nego se sama morala povući, nakon što je dovedena u bezizlaznu situaciju, dovoljno govori o stanju u kome sa nalazilo bosanskoposavsko bojište.

Draženko Kopljar- Šiljo, Načelnik OMP 101. br. HVO:

Po zapovijedi zap. OG i/ili 101. br.HVO tenkovi su bili uvedeni u v/p za napadne aktivnosti u 9.00 sati. Tri tenka na pravcu G. Kolibe - Zborište, 4 tenka na pravcu Parašlika i 2 tenka na pravcu Zborište - Čardak. Tenkovi na zadnja dva pravca učestvuju u napadu po planu i ulaze u prostor neprijatelja. Na pravcu G. Kolibe tenkovi miruju jer zapovjednika pravca nema (bio je ranjen). Na pravcu Parašlika jedan naš tenk sa pješadijom dolazi do igrališta u Zborištu. Taj tenk se povlači radi popune, osobno izvješćujem ostale tenkove radi čega se izvlači M 84 i dajem im zadatke. Budući da se taj tenk (M 84) u međuvremenu pokvario uzimam drugi tenk (ispravan) i vraćam se na v/p. Tu saznajem da su se dva tenka izvukla, a treći je posada napustila. U pokušaju izvlačenja tog tenka, bivam upozoren (prislušni centar ili brig. Kolak) da smo uočeni i da se odmah izvučemo. Izvlačimo se 500 m. Za to vrijeme biva od strane četnika uništen tenk (kojeg je posada napustila - posada je iz 132. brigade HV). Oko 16.00 sati zapovjednik 1. tenkovske satnije traži od mene dozvolu za izvlačenje sa pravca G. Kolibe -Zborište. Budući da nisam bio upoznat sa izvlačenjem pješačkih postrojbi sa tog pravca, zahtjev sam odbio i zapovijedio daljnji ostanak tenkova na v/p. U 16.30 sati saznajem da je zapovjednik pravca napada G. Kolibe - Zborište ranjen, te da od napada na tom pravcu nema ništa, te zapovijedam izvlačenje tenkova sa tog pravca do kuće Krešića (G. Kolibe). Par minuta poslije (po izvlačenju tih tenkova) zapovjednik 1. satnije (tenkova) izvještava me da su mu četnici 50 m bočno, te da ne vidi našu pješadiju. Tada mu jedan tenk biva oštećen od TF zrna, a M 84 udara sa cijevi u cestu (panika). Izvlače se do džamije u G.Kolibama gdje su bili tenkovi 108 br. HV (jedan je bio pogođen). Ne otvaraju vatru jer jer im je bilo rečeno da naprijed ima još naše pješadije koja se izvlači. U sumrak se izvlače do crkve u D. Kolibama gdje im je baza. A po izvlačenju sa sanitetom 108 br. HV iz crkve izvlače se u Kričanovo.[643]

---

[640] OGIP, Zapovijed Zapovjednika - Zapovjedništvu 3."A"br.ZNG, Borbena Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-804, Slavonski Brod, 04.10.1992. god.

[641] Ratni dnevnik 108. br. HV

[642] Ratni dnevnik 108. br. HV

[643] Izvješće o radu Oklopno mehaniziranih postrojbi (OMP) 101. BBP za period od 04.10.1992.-07.10.1992. god. (pisan rukom, bez klase, ur. broja i datuma)

45

18^{58} - POZVAN ZAPOVJEDNIK IV BOJNE DA HITNO DOĐE U IZM-108.

19^{07} - ŠIMUNOVIĆ STIGAO U BAZU.

19^{50} - PRIMLJENO OD O.G. DA ĆE ČETNICI GAĐATI ARTILJERIJOM OKO VATRE - LIJEVO I DESNO -

JAVLJENO III.B. - KAŽU DA GORI KUĆA BLIZU DŽAMIJE - UPOZORENI SU DA SE SKLONE.

20^{31} - O-3 - DEŽURNI OPERATIVAC DA DA IZVJEŠĆE. TRENUTNO STANJE MIRNO, OPERATIVCI OBILAZE LINIJU A ZAPOVJEDNIK JE OTIŠAO KOD VAS.

13^{20} - PREBEG JAVIO DA PEĆKI IZAĐU PRED KAMION ALI NIKO SE NEJAVLJA VEĆ PET MINUTA.

23^{35} - KOMANDA 157 TRAŽI V.POLICIJU DA DOĐU KOD NJIH U BAZU. PRENEŠENO ZA JEDINICU.

23^{44} - UPUĆEN KURIR NA MOST DA SAČEKA I SPROVEDE KAMION DO DŽINA UPUĆEN IZ STUPNIKA

2346 - III Bo. (DŽINI) JAVIO DA SE LJUDI DIĆI SA LINIJE

23^{55} - JOŠ SE NE JAVLJA NITKO IZ II BOJNE

0.05 - VOJNI POLICAJAC SA MOSTA STVARNO GOVORI DA II BOJNA IDE PREKO MOSTA U SLAVONIJU

[illegible] - NA PROZIVCI SE JEDINO NIJE JAVILA II BOJNA

PREDAO: [signature] PRIMIO: [signature]

SA PLANA

05.10.1992

10^{40} - SA PLANA II BOJNE JAVLJA SE SAMO OPERA (STAŠJUK). UPOZNATA OPERATIVA (KELAVA) I SA ONIM OD 23^{55} I $00.^{05}$.

00^{35} - O-2 DA NIJE TU GOSP. STEFANEK. NIJE.

1^{50} - ŠANDOR 6 -> ŠANDOR 1 (LRL), BAZA JE SLOBODNA.

2^{05} - DEŽURNI IZ OG ZVAO I NIJE ~~ĆE~~ HTIO

Dokument br. 34 Izvadak iz Dnevnika veze 108. br. ZNG HV (www.slobodanpraljak.com)

Jedan dan prije pada Bosanskog Broda

Ponedjeljak, 05. listopad 1992.

Predsjednik predsjedništva BiH, Alija Izetbegović, „iznenada je posjetio općinu Slavonski Brod“, te s čelnicima Broda i predstavnicima Bosanske Posavine, na čelu s Vinkom Begićem, predsjednikom Skupštine općine Derventa, i razgovarao o *„potpori u obrani Bosanske Posavine, budući da je stanje bilo kritično“.*[644]

> Noć je na području Slavonskog Broda protekla mirno, ali je zato dan bio izuzetno težak jer je neprijatelj svom silom napadao grad i sela naše općine. Grad je danas napadan čak 13 puta, a i sela su učestalo napadana. Na grad je neprijatelj ispalio 95 razornih projektila, od kojih su nastale nove materijalne štete a na žalost čak pet osoba je smrtno stradalo, a sedam ih je ranjeno. Na seoska područja neprijatelj je ispalio oko 70-ak razornih granata od kojih su nastale nove materijalne štete. Ni zrakoplovi danas nisu mirovali, a jednom su na Migalovcima borbeno djelovali, bez veće štete.[645]
>
> **02,10 sati** Zvao zapovjednik 3. bojne i obavijestio da su se sa položaja izvukle dvije satnije i posade topova T-12, te da on više ne može kontrolirati situaciju.[646]
>
> **02,50 sati** Najviši stupanj hitnosti. Treba pozvati Vinka Štefaneka da dođe u Bosanski Brod jer se 108. (br. HV) kompletna izvlači. Zvao sam Vinka i rekao je da će doći u bazu u Močila.[647]
>
> **03,09 sati** Gdje je Vinko, trebam da stupim u kontakt sa njim. Ja sam Mato Blažević, obavještajac 101.(br.HVO), dolazim tamo.[648]
>
> **03,14 sati** Odgovor, '0' raspolaže sa svim informacijama.[649]

Pred konačnim porazom

04.25 sati V.d. načelnika stožera OGIP, pukovnik Berislav Jezidžić je zapovjedniku OZ Osijek, brigadiru Vinku Vrbancu, dostavio izvješće:

> Iako tijekom noći nije bilo jačeg neprijateljskog borbenog djelovanja situacija na istočnom djelu bosansko-brodskog ratišta je trenutno izuzetno kritična i prijeti da se pretvori u konačan poraz.
> Što zbog jakih jučerašnjih aktivnosti, gubitaka i potpune dezorganiziranosti što zbog izuzetno mračne i maglovite noći, snage iz sastava 108. br. HV su se neplanski počele izvlačiti i sada se nalaze na najsjevernijem obodnom kanalu Ribnjaka. Trenutačna crta obrane na tom dijelu se proteže na pravcu Sijekovac - duž najsjevernijeg obodnog kanala - Kričanovo - kt 87 - Struga - r. Sava sa tendencijom da se i ona napusti. Ovakva situ-

644 PIPLOVIĆ Frane, *Živjeti u Slavonskom Brodu 1990. - 1993.*, Slavonski Brod, Posavska Hrvatska, Radio Brod, Publicum, Brodska kulturna baština, 2006. God.
645 Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod
646 Dnevnik veze 108.br.HV
647 Isto
648 Isto
649 Isto

acija na istočnom dijelu prouzrokovala je stanoviti nemir i nesigurnost na južnom - jugozapadnom djelu ratišta - Koraće, te nam se i tamo počinju javljati problemi iste prirode. Pokušat ćemo do jutra sve što možemo da ljude organiziramo i vratimo na pozicije na kojima su bili do pada mraka. Tražimo od Vas da odmah intervenirate u 3.'A' br. ZNG da izvrši postavljeni joj zadatak, jer prema našim informacijama nisu pristupili aktivnostima prema Zapovijedi. Ukoliko ih ne budemo imali sutra do 09.00 sati slobodan sam reći da ćemo u potpunosti izgubiti slobodni teritorij Bosanskobrodske općine.
Mislim da nije potrebno posebno naglasiti da će u situaciji kada postrojbe krenu u jedno kaotično neplansko i neorganizirano povlačenje, a očekivati je da će i četnici to vrlo brzo doznati, te će takvo stanje popratiti žestokom topničkom vatrom, žrtve biti zasigurno velike.[650]

06,00 sati Pošto nije dobio smjenu ljudstva, a na (dodatnoj) liniji su već više od 48 sati, zbog fizičke premorenosti ljudi, treći bataljun se izvlači, a na pravcu njegovog djelovanja ostaje nešto malo ljudi iz 101 brigade HVO.
Zbog svega navedenog naš prvi bataljon je primoran zalomiti svoje desno krilo da bi se štitio od napada sa boka. Istovremeno je baterija MB - 120 mm pridodana prvom bataljunu izvučena i zauzela je vatreni položaj sa naše strane Save. Od sredstava podrške u interesnoj zoni ostaje MB - 120 mm - KISELI i baterija LRL, te pet tenkova i dvije prage.[651]

06,10 sati Izvješće Bosansko Brodsko ratište - poslije gubitaka i ranjavanja Zapovjednika i dozapovjednika, 2.'A' br. HV se izvukla napolje, a neprijatelj je ušao na naše položaje sa tri tenka i dva OT i oko 200 vojnika. Time je jugoistočna linija bojišnice probijena, a neprijatelj je zauzeo liniju tt. 90 - Kolibe Gornje (90) Ekonomija - Čađavica. U tome je 108. br. HV pretrpjela gubitke (9 ranjenih, od toga 6 teško) i njihova linija je sada od Struge do kanala Čađavica - Kolibe Donje, sa isturenim borbenim osiguranjem oko Džamije. Tokom noći 108. br. HV se pregrupirala i desnim krilom zavila duž Koliba Donjih.[652]

11,00 sati Prvi bataljon (108.br.HV) dobiva jaku bočnu vatru, kao i jaku artiljerijsku vatru, a u jednom naletu zrakoplova raketirana je sama linija obrane. Situacija se razvija jako nepovoljno po nas i četnici sve više zalaze prema Kričanovu i prijeti opasnost da odsijeku naš prvi bataljon. Zbog ovakve situacije iz interesne zone se izvlači MB-120 'Kiseli', baterija LRL, prage, a prvi bataljun se u borbenom poretku izvlači prema mostu.[653]

„U pitanju su sati kada bi četnici mogli probiti i ovu crtu obrane“

12,00 sati V.d. načelnika stožera OGIP, puk. Berislav Jezidžić, u izvanrednom izvješću IZM GS HV ističe:

Na Bosanskobrodskom ratištu od posljednjeg izvješća i od ranih jutarnjih sati situacija

[650] OGIP, Načelnik stožera - Zapovjedniku OZ Osijek, Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-17/92-811, Slavonski Brod, 05.10.1992. god. u 04,25 sati
[651] Ratni dnevnika 108. br. HV
[652] OGIP, Dežurni operativni - IZM Đakovo i OZ Osijek, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-17/92-805, Slavonski Brod, 05.10.1992. god. u 06,10 sati
[653] Ratni dnevnik 108. br. HV

je kritična i zabrinjavajuća. Nakon pretrpljenih znatnih gubitaka, dezorganiziranosti i stalnog pritiska neprijatelja samoinicijativno su se iz zone borbenih djelovanja izvukle 2. i 3. bojna 108. br. HV. Trenutno se borbe vode na potezu: Ribnjak - most na kanalu u s. Kričanovo - Struga - r. Sava. 1.bojna 108. br. HV nadljudskim naporima za sada odolijeva napadima neprijatelja, ali neće vjerojatno izdržati duže od još jednog ovakvog dana. U pitanju su sati kada bi četnici mogli probiti i ovu crtu obrane, a onda možemo samo nagađati tragičan rasplet događaja, posebno za snage u dubini u rajonu s. Novo Selo, s. Koraće kojima bi praktično bila presječena odstupnica. 3. 'A' br. koja se po zapovijedi trebala uvesti u borbu do 09,00 sati 05.10.92. do ovog remena nije ušla, a od njenih aktivnosti ovisi održanje fronte. **Napominjemo da je situacija sa svim streljivom kojim raspolažemo ispod svakog minimuma.** (istaknuo J.Z.) Predstoje nam izuzetno teški sati i teško je sada prognozirati krajnji ishod.[654]

16,00 sati Na pravcu djelovanja našeg prvog bataljuna ulazi nešto snaga 101. br. HVO, a u Kričanovo ulazi 3.'A' br.ZNG HV. Istovremeno se naš prvi bataljun izvlači iz interesne zone, a tamo ostaju samo naši tenkovi, nad kojima je ingerenciju preuzela operativna grupa.[655]

Oko 17,00 sati Zapovjednik OGIP je dao zadaću BG-135 da u toku dana izvrši smjenu 2.'A' br. ZNG, zbog lošeg stanja u kojem se nalazila ta postrojba, te da preuzme uvezivanje i zapovijedanje nad preostalim postrojbama na tom dijelu bojišta (dijelovi 101. br. HVO, BG-Koprivnica, BG-Karlovac).[656]

Fotografija br. 80 Vod MB 82 mm 4./3./108. br. HV povučen iz G. Koliba na rezervni vp. u Kričanovo

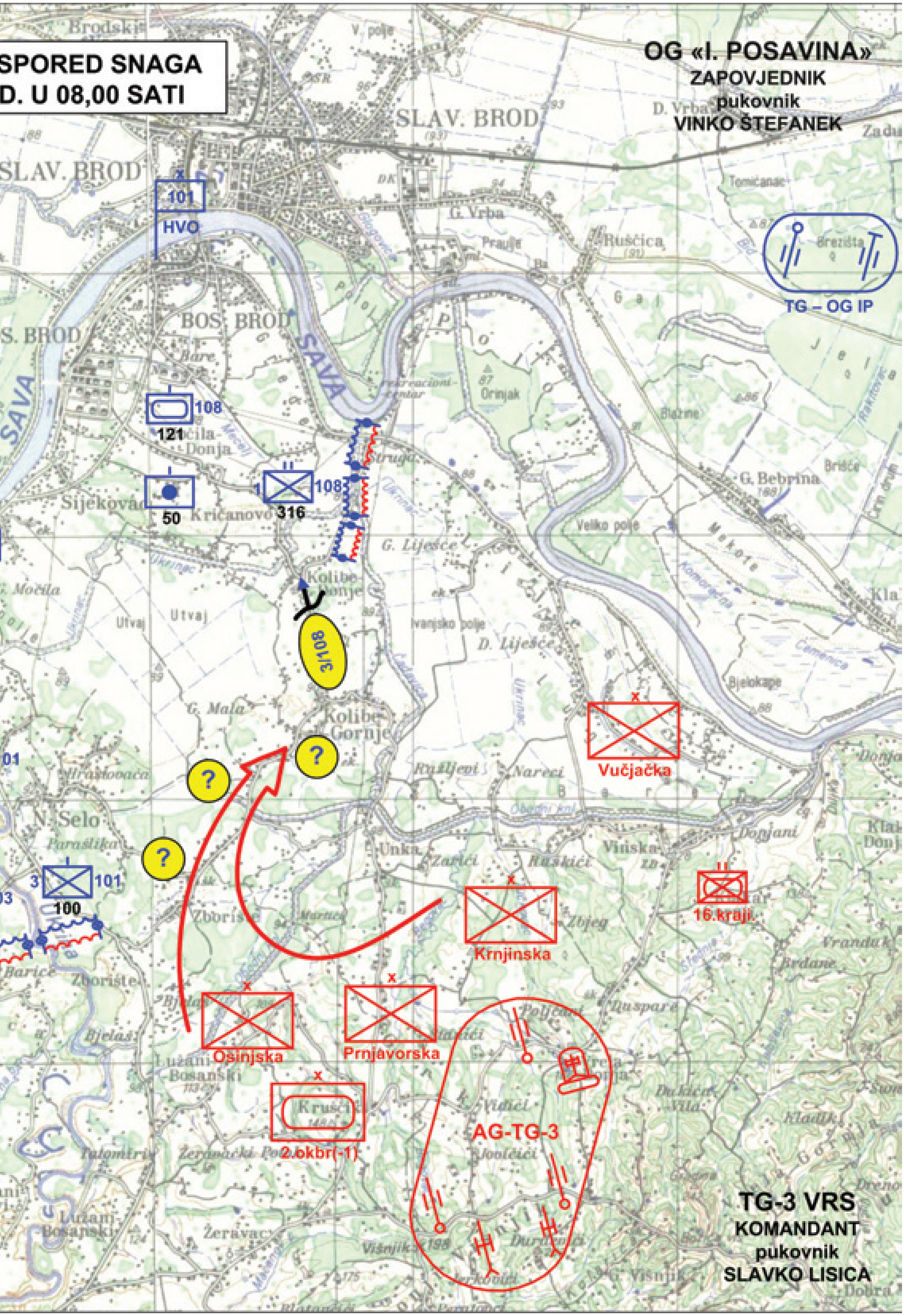
[654] OGIP, Načelnik stožera - Zapovjedniku OZ Osijek, Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-17/92-808, Slavonski Brod, 05.10.1992. god. u 12,00 sati

[655] 108. br. HV - Ratni dnevnik

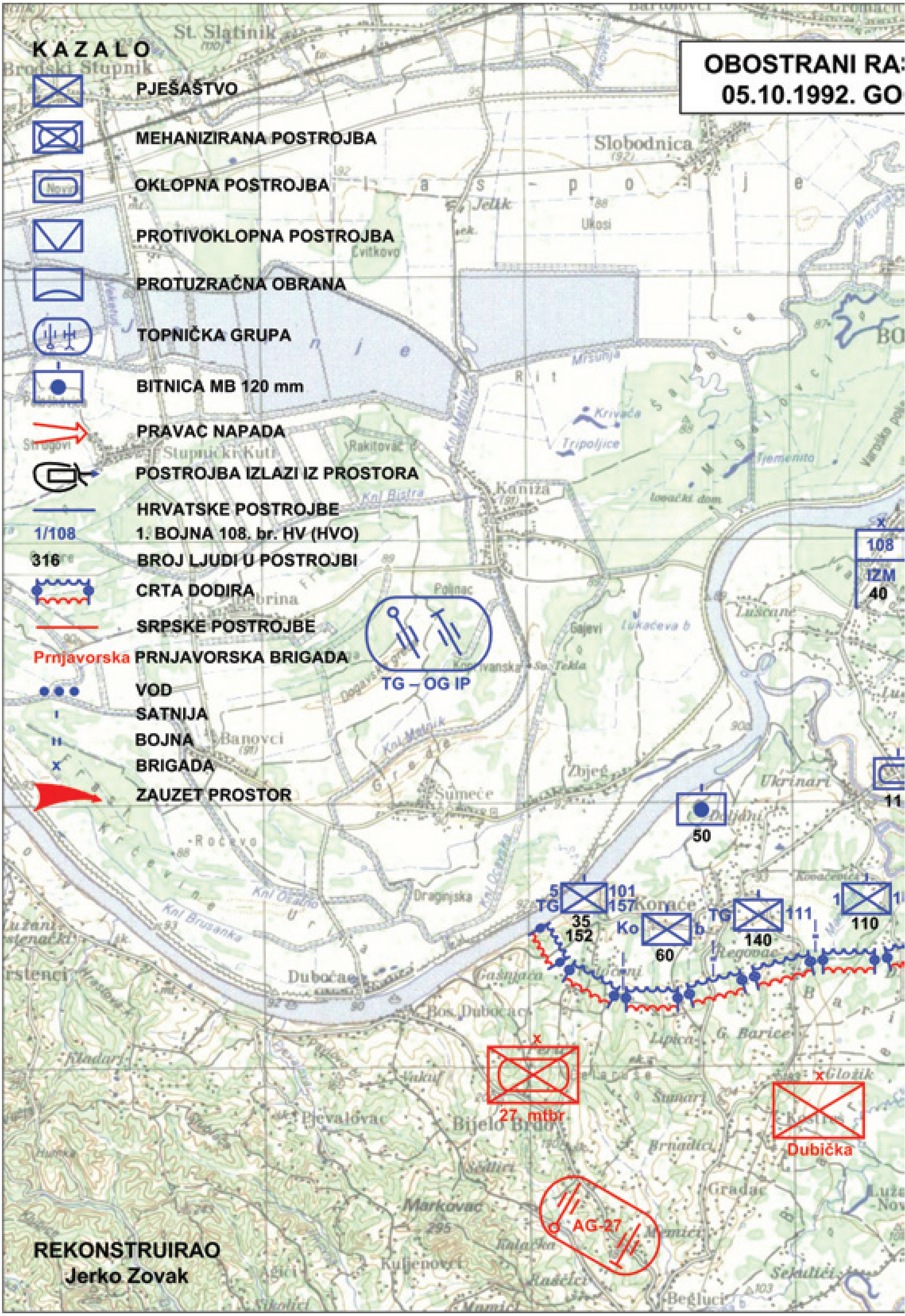
[656] OGIP, Zapovijed Zapovjednika - Zapovjedništvu 2.“A“ br. ZNG i BG-135, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-809, Slavonski Brod, 05.10.1992. god.

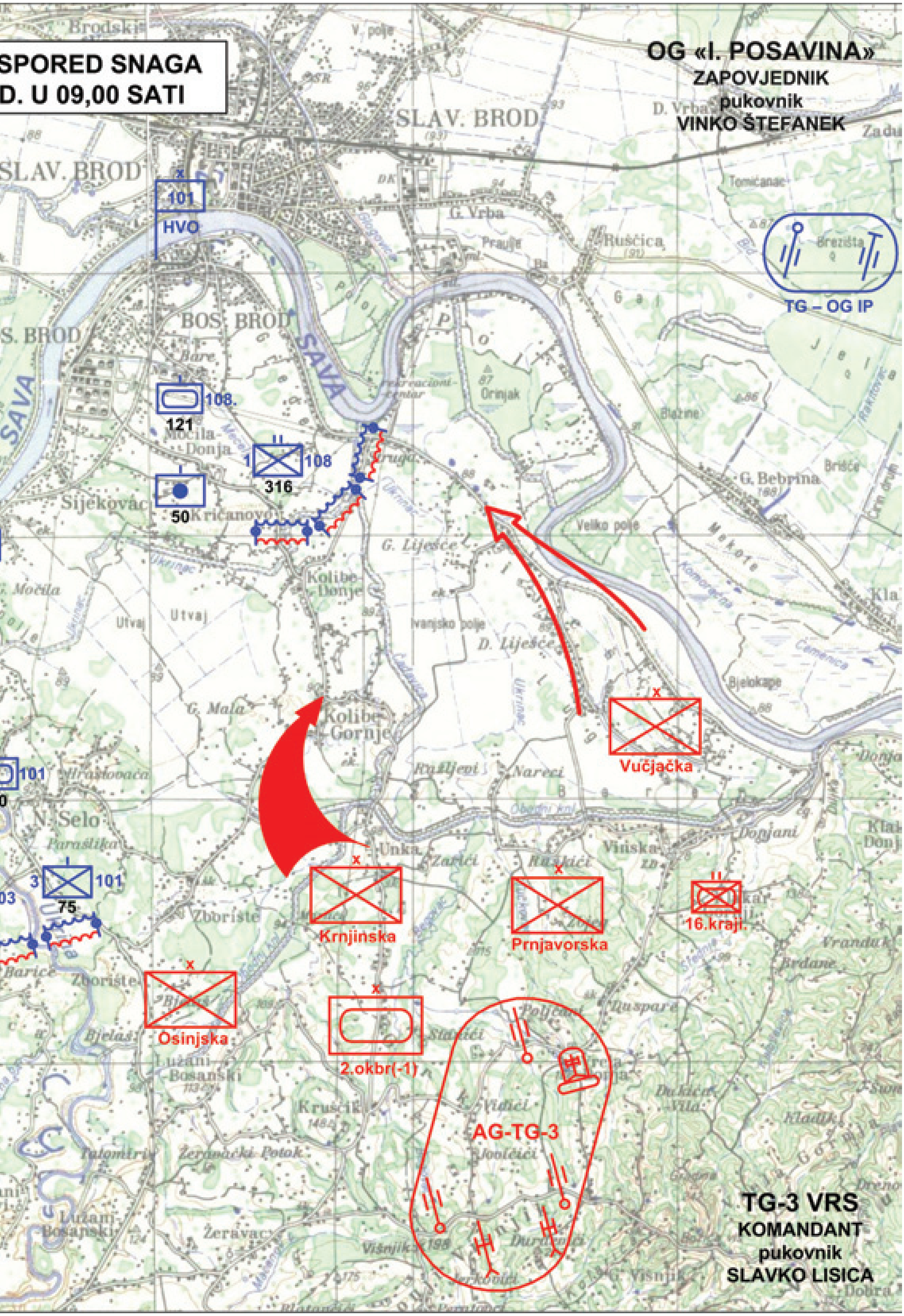
OBOSTRANI RA
05.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
NEDOSTAJE POSTROJBA
TG – OG IP
108
IZM
40
110
50
TG
101
157
35
152
TG
121
130
TG
111
140
110
27. mtbr.
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 08,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
101
HVO
TG – OG IP
108
121
50
316
108
3/108
Vučjačka
101
100
Krnjinska
16.krajl.
Osinjska
Prnjavorska
2.okbr(-1)
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

OBOSTRANI RA
05.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
ZAUZET PROSTOR
TG – OG IP
108
IZM
40
50
35
152
60
140
110
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 09,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
TG – OG IP
101
HVO
108.
121
1
108
316
50
101
3
101
75
Vučjačka
Krnjinska
Prnjavorska
16.krajl.
Osinjska
2.okbr(-1)
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA
SLAV. BROD
BOS. BROD
SAVA
Sijekovac
Kričanovo
G. Lješće
D. Lješće
Kolibe Donje
Kolibe Gornje
Unka
N. Selo
Zborište
Lužani Bosanski
G. Bebrina
G. Vrba
Rušćica

(18.)

RATNI DNEVNIK

ZNG-108 brigada

Red. br.	Mjesto, datum i vrijeme	Sadržaj	Potpis primaoca-pošiljaoca	PRIMJEDBA
		interesnoj zoni ostaje MB-120 mm-minobacači i baterija LRL, te 5 tenkova i 2 prage.		
39.	Bos. Brod 05.10.'92. 9^{00}h	– Treći bataljun se kompletan izvukao iz interesne zone.		
40.	Bos. Brod 05.10.'92. 11^{00}h	– Prvi bataljon dobiva jaku bočnu vatru, kao i jaku artiljerijsku vatru. U jednom naletu zrakoplova raketirana je linija obrane prvog bataljuna. Situacija se razvija jako nepovoljno po nas i četnici sve više zalaze prema Kričanovu i prijeti opasnost da odsječen naš prvi bataljon. Zbog ovakve situacije iz interesne zone se izvlači MB-120-minobacači, baterija LRL, prage, a prvi bataljun se u borbenom poretku izvlači prema mostu.		
41.	Bos. Brod 05.10.'92. 16^{00}h	– Na pravac djelovanja našeg prvog bataljuna ulazi nešto snaga 101 brigade HVO, a u Kričanovo ulazi 3A brigada. Istovremeno se naš prvi bataljun izvlači iz interesne zone, a tamo ostaju samo naši tenkovi, nad kojima je ingerenciju preuzela operativna grupa.		

Dokument br. 35 iz Ratnog dnevnika 108. br. ZNG HV (www.slobodanpraljak.com)

R

X

REPUBLIKA HRVATSKA
HRVATSKA VOJSKA
OG ISTOČNA POSAVINA
Klasa : 81/92-01
Broj : OG-17/92-808
Sl. Brod, 05.10.1992.

Vojna tajna
Strogo povjerljivo
Šifrirano

MINISTARSTVO OBRANE RH
GLAVNOM STOŽERU HRVATSKE VOJSKE
ZAGREB

PREDMET : Vanredno izvješće
o stanju u interesnoj zoni OG
Istočna Posavina dana 05.10.92. u 12,00 sati

Na Bosanskobrodskom ratištu od posljednjeg izvješća i od ranih jutarnjih sati situacija je krajnje kritična i zabrinjavajuća.

Nakon pretrpljenih znatnih gubitaka, dezorganiziranosti i stalnog pritiska neprijatelja. samoinicijativno su se iz zone borbenih djelovanja izvukle 2. i 3. bojna 108. br. F

Trenutno se borbe vode na potezu : Ribnjak - most na kanalu u s. Kričanovo - Struga - r. Sava. 1. bojna 108. brigade nadljudskim naporima za sada odolijeva napadima neprijatelja, ali neće vjerovatno izdržati duže od još jednog ovakvog dana.

U pitanju su sati kada bi četnici mogli probiti i ovu crtu obrane, a onda možemo samo nagađati tragičan rasplet događaja., posebno za snage u dubini u rajonu s. Novo Selo, s. Korače kojima bi praktično bila presječena odstupnica.

3. "A" br. koja se po zapovjedi trebala uvesti u borbu do 09,00 sati 05.10.92. do ovog vremena nije ušla, a od njenih aktivnosti ovisi održanje fronte.

Napominjemo da je situacija sa svim streljivom kojim raspolažemo ispod svakog minimuma. Predstoje nam izuzetno teški sati i teško je sada prognozirati krajnji ishod.

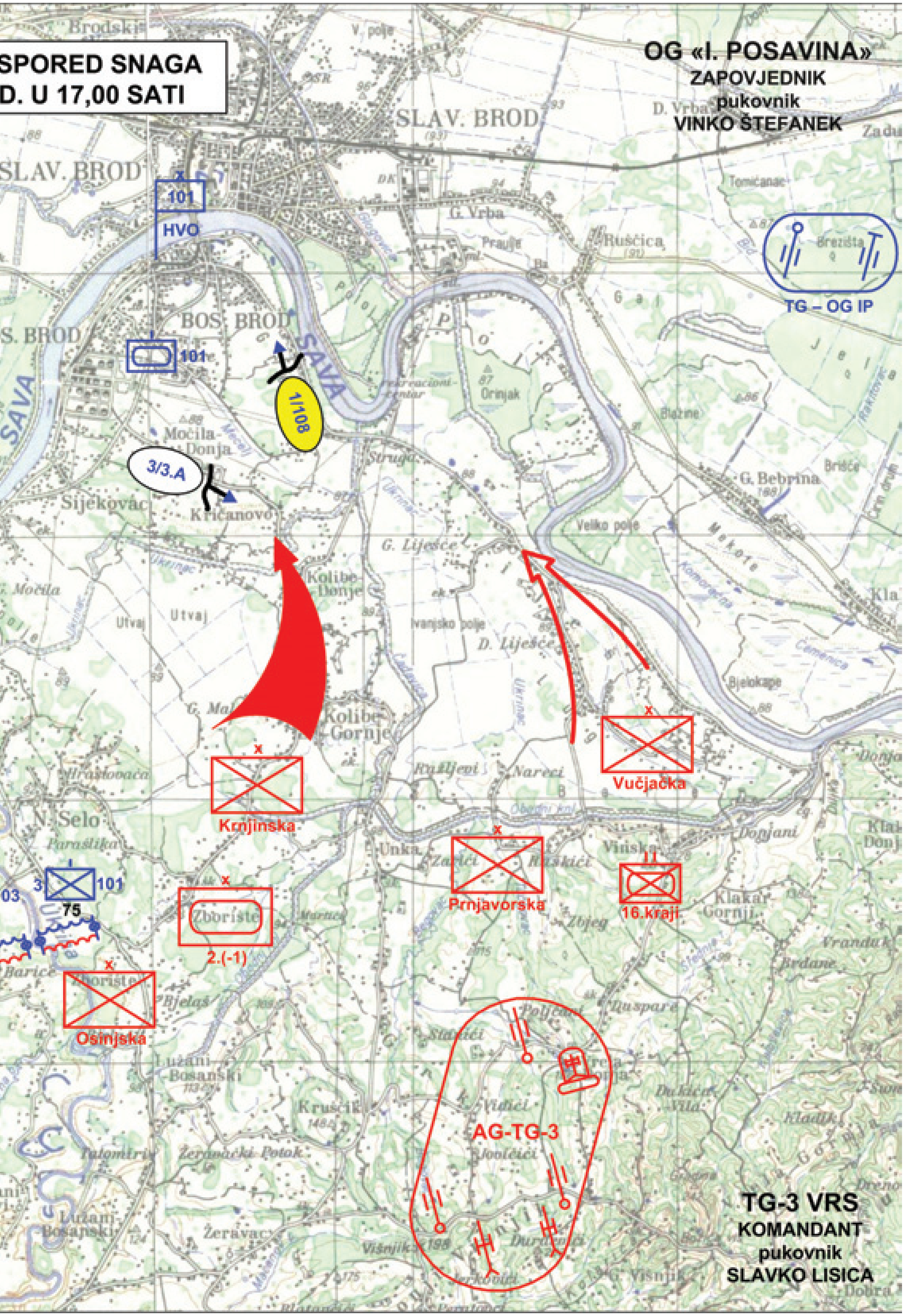
DOSTAVITI :
Zapovjedništvo "Slav. vojišta" - pak. r.
Zapovjedništvo OZ Osijek - pak. r.

za NAČELNIKA ŠTABA
Berislav Jezidžić
Br. Jezidžić

Dokument br. 36 „Vanredno izvješće …u pitanju su sati…“ (www.slobodanpraljak.com)

OBOSTRANI RA
05.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
POSTROJBA ULAZI U PROSTOR
ZAUZET PROSTOR
TG – OG IP
50
5 TG
101 157
35 152
Ko
b
60
TG
111
140
1
110
27. mtbr.
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 17,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
101
HVO
TG – OG IP
101
1/108
3/3.A
Krnjinska
Vučjačka
Prnjavorska
16.kraji
2.(-1)
3
101
75
Osinjska
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA
SLAV. BROD
BOS. BROD
SAVA
Sijekovac
Kričanovo
G. Liješće
D. Liješće
Kolibe Donje
Kolibe Gornje
N. Selo
Ruščica
G. Bebrina
Zborište
Lužani Bosanski
Žeravac

18,00 sati Iz dnevnog operativnog izvješća, v.d. načelnika stožera OGIP, pukovnika Berislava Jezidžića - Ministarstvu obrane RH, GS HV

Situacija se još više pogoršala
U odnosu na prethodno, izvanredno, izvješće situacija se u interesnoj zoni OG 'Istočna Posavina' još više pogoršala. I posljednja respektivna snaga iz sastava 108 br HV - 1. bojna napustila je oko 17.00 sati borbeni položaj na crti r. Sava - most u s. Kričanovo, čime je taj dio fronta ostao potpuno prazan, a četnicima potpuno otvoren put do mosta u Bosanskom Brodu.
Intervenirali smo snagama koje su po jačini i sastavu mnogo slabije od 1/108., ali za sada najvjerojatnije i četnicima nije jasno što se dogodilo. Međutim, ako nam tijekom noći ne stignu respektivne snage biti će vrlo teško zaustaviti daljnji prodor četnika. Snage u dubini (s. Novo Selo, s. Koraće) zbog ovakve situacije sve su nervoznije i nesigurnije, te i takvo stanje još više usložnjava situaciju…
Situacija sa svim vrstama streljiva od pješačkog do topničkog svih kalibara je krajnje kritična. (istaknuo J.Z.) Mišljenja sam da će bez novih količina sredstava i respektivnih snaga u ljudstvu vrlo brzo situacija biti zrela za jedino preostalo rješenje ...[657]

108. brigada HV, zapovjednik, pukovnik Stanislav Sorić - OG 'Istočna Posavina', n/r. zapovjedniku, brigadiru Vinku Štefaneku:

IZVANREDNO IZVJEŠĆE

28.09.'92. god. 1./l08., 3./l08. i 29.09.'92. 4./l08. posjeli su crtu bojišnice prema zapovijedi OGIP sa svim ostalim pridodanim jedinicama.
30. 09.'92. crtu bojišnice također je posjela i 2./l08.
Prema broju vojnika pješaka i općeg psihofizičkog stanja i s obzirom da su vojnici 108. brigade u ratnim aktivnostima još od 15. 08. '91. god., ta crta bojišnice je, s obzirom na dužinu, bila preveliki zalogaj. No stvarnost je tada nalagala da se tako učini, jer rezerve, naprosto nije bilo.
Samo posjedanje (crte) je bilo u redu.
30.09.'92. god. u 15,00 sati 2./l08. na svom desnom krilu, a i duboko iza leđa trpi vatru. Do ovakve situacije je došlo jer se jedinica 101. br. HVO jednostavno izvukla bez najave. U tim borbenim aktivnostima je 2./108. ostala bez 19 vojnika koji su vjeruje se, zarobljeni.
I ostale naše jedinice su također trpile napade, no sve je na kraju završilo ipak solidno, osim gubitka nestalih vojnika. Već tada sam upozorio na neku nervozu u 2. bataljunu, no, ipak su zauzeli dati im položaj. I tražio sam zamjenu za njih iako sam i sam bio svjestan da je u tom trenutku nema.
02.10.'92. god. u poslijepodnevnim satima je neprijatelj napao na položaje 2./108. na tadašnjoj liniji. Napad je odbijen i u njemu je uništeno dosta neprijateljske tehnike.
04.10.'92. god. uz sve planirane aktivnosti 2./108. trpi bočnu vatru neprijatelja iako je tamo trebalo biti snaga 2.'A' brigade.
Tada je došlo do paničnog povlačenja 2./l08. (odnosno oni vojnici koji su još do tada, nakon svih ovih napada, imali snage biti na crti bojišnice.

[657] OGIP, Načelnik stožera - MO RH, GS HV Zagreb, Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-17/92-810, Slavonski Brod, 05.10.1992. god. u 18,00 sati

Načelnik štaba brigade i ja osobno smo išli uvjeravati vojnike koji su bili u povlačenju da se vrate na položaje, no panika i strah su bili jači od naših uvjeravanja. Ako se realno sagleda njihova aktivnost do tada, bila je primjerena situacijama u kojima su bili.
Sve ovo pišem samo s jednim ciljem, ne da bih opravdao postupke vojnika, već da bih još jednom naglasio da su u takvu situaciju došli isključivo tuđim greškama. Ako ostanemo živi možda ćemo sve ovo moći u miru sagledati i izvući neke zaključke i „pouke“.
U svim ovim operacijama tokom ovih sedam dana brigada je pretrpjela ove gubitke:
9. mrtvih, 21 ranjen (6 teže) i 19 nestalih.
Radi njih se mora znati istina.[658] (istaknuo J.Z.)

Draženko Kopljar Šiljo, Načelnik OMP 101. brigade HVO:

U 06,00 sati izvršena je zamjena oštećenih i pokvarenih tenkova, a M 84 se popravlja. Po izvlačenju 108. br. HV tenkovi se izvlače (tri tenka) u Gredu. U međuvremenu povlačim tenk iz Korača (uz dozvolu brig. Štefaneka i brig. Kolaka). U 13,00 sati dva tenka ulaze u Kričanovo, a jedan na 'Pljovaru', a dva tenka šaljem na pravac Brodsko Polje. Tenkovi na Brodskom Polju su do noći bili na v/p sami, a u noći su se izvukli. Pred večer jedan od tenkova biva pogođen pancirnim zrnom (posada OK) i u noći oni se izvlače jer su na taj pravac pridodana tri tenka sa posadama iz 3.'A' br. ZNG. Tenkovi na Parašlici i Čardaku nisu izlazili na v/p zbog problema sa posadama (otišle posade iz 132 br. HV).[659]

Fotografija br. 81 Draženko Kopljar Šiljo

[658] 108. Br. - Zapovjednik, puk. Stanislav Sorić v.r. - n/r. Zapovjednika OGIP, brigadir, Vinko Štefanek, Izvješće vanredno, Klasa: 81/92-02, Ur. Broj: 2130-1/92-1169, Bosanski Brod, 05.10.1992. god.

[659] Izvješće o radu Oklopno mehaniziranih postrojbi (OMP) 101. br. HVO za period od 04.10.1992.-07.10.1992. god. (pisan rukom, bez klase, ur. broja i datuma)

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
SIGURNOSNO - INFORMATIVNA SLUŽBA
ZAGREB

Zagreb, 05.10.1992.

I N F O R M A C I J A

o stanju u Bosanskoj Posavini

Na bojištu u Bosanskoj Posavini neprijatelj je intenzivirao borbene aktivnosti te je uspio osvojiti komunikaciju selo Huškići - selo G.Tramošnica i sela Omeragići, Tuzlani, Ražljevi. Neprijatelj je uspio probiti liniju obrane kod sela Zborište u zoni odgovornosti 108. brigade HV i doći do sela Gornje Kolibe.

Poradi navedenog razvoja situacije i nemogućnosti popune na najkritičnijim mjestima zapovjednik OGIP-a brigadir VINKO ŠTEFANEK zatražio je od 102. brigade HVO da prebaci 200 - 250 vojaka sa Bosansko-Šamačkog bojišta na područje Koliba. Postoje indicije da se zahtjev brigadira Vinka Štefaneka neće ispuniti jer vojaci iz 102. brigade HVO odbijaju ići na drugo bojište.

Stanje sa streljivom je također kritično, a postrojbe nisu opremljene za boravak na terenu u sadašnjim vremenskim uvjetima što sve utiče na slabljenje morala kod časnika i vojaka.

Na sjednici kriznog štaba općine Bosanski Brod dana 3.-10. 1992. godine smjenjen je dosadašnji predsjednik kriznog štaba ILIJA KLJAJIĆ, a postavljen je VELIMIR BLAŽEVIĆ.

Poradi kritične situacija na Bosansko Brodskom bojištu radio Bosanski Brod poziva sve pripadnike oružanih postrojbi da se hitno jave na zborna mjesta.

U rujnu mjesecu u Istočnoj Posavini poginulo je 64 pripadnika HV i 33 pripadnika HVO. Ranjeno je 650 boraca od toga 370 je teško ranjeno.

Prema prosudbi djelatnika [redacted] ukoliko neprijatelj nastavi borbeno djelovati prema dosadašnjoj dinamici, te ukoliko se na bojište ne uvedu značajnije svježe snage uz odgovarajuću logističku podršku za očekivati je da bi polovinom mjeseca bio neposredno ugrožen Bosanski Brod.

Dokument br. 37 „Vojnici 102. br. HVO (Odžak) odbijaju ići (iz Orašja) u Bosanski Brod“. (www.slobodanpraljak.com)

Vojska RS osvojila Bosanski Brod

Utorak, 06. listopad 1992.

Sve do kasnih noćnih sati neprijatelj je napadao na Slavonski Brod, a to je nastavio i u ponoćno vrijeme, kao i u rano jutro, a napade je nastavio i tijekom dana tako da je opća opasnost oglašavana 10-ak puta. Na grad je u tima napadima ispaljeno 70-ak razornih granata. Osim grada neprijatelj je napadao i sela G. i D. Bebrinu, Jaruge i Novi Grad na koje je ispalio oko 20 topničkih projektila. Osim napada na Slavonski Brod jake borbe vode se i na prilazima Bosanskom Brodu jer neprijatelj svim snagama nadire na taj grad kako bi ga osvojio. U večernjim satima to mu i uspijeva tako da se Bosanski Brod sada nalazi u četničkim rukama. Četnici iz osvojenog Bosanskog Broda pucaju iz snajpera tako da je putem Radio-Broda pučanstvo upozoreno da se ne kreće u blizini Save zbog opasnosti od snajperista. Na tržnici je izbio veliki požar.
Izgorjela samoposluga poduzeća DTP 'Brod' materijalna šteta je ogromna. Zbog pada Bosanskog Broda u četničke ruke vlada uznemirenost kod pučanstva Slavonskog Broda, naime nitko ne zna kako će četnici reagirati u narednim danima. Veliki broj izbjeglica preko 8000 je prebjeglo iz Bosne na našu stranu.[660]

11.00 sati Izvješće, Bosanskobrodsko ratište: Napuštanjem linije fronta od strane 3.'A' brigade, neprijatelj je došao do same periferije grada. Civilno stanovništvo je u velikoj panici, a neprijatelj tuče topničkom vatrom, most na rijeci Savi te komunikaciju. Zaprečnom topničkom vatrom sprečava se prodor neprijateljskih snaga na komunikaciju Bosanski Brod - Derventa. Na južnom dijelu linije fronte osjeća se uznemirenost zbog novonastale situacije. Neprijatelj topničkom vatrom neprestano tuče Slavonski Brod.[661]

13.30 sati Izvješće, Bosanskobrodsko ratište: Linija fronta više ne postoji. Snage obrane BiH su se povukle u Slavonski Brod. Manje grupe branilaca pružaju otpor na pojedinim točkama prilaza u grad. Vojno gledajući Bosanski Brod je praktično pao (šanse za uvođenje nekih snaga su minimalne). Na južnom djelu ratišta u rajonu s. Koraće i s. Sijekovac snage obrane 157. br. HV i TG-111 organizirale su polukružnu obranu radi stvaranja uvjeta za organizirano povlačenje preko rijeke Save. Snage HV-a uz pomoć specijalnog voda MUP-a organiziraju obranu mosta na rijeci Savi.
Derventsko-bosanskobrodsko ratište zaposjedaju snage okupatora.[662]

Alibi zapovijedi brigadira Vinka Vrbanca

14,00 sati Zbog toga što je hrabar, ili zbog tog što je blefer, ili zbog toga što se bori za bolju prošlost zapovjednik OZ Osijek, brigadir, Vinko Vrbanac, osobno, mimo i preko nadređenog zapovjednika, generala Petra Stipetića, u 14.00.sati, na memorandumu HVO Hrvatske zajednice „Bosanska Posavina", a pod urudžbenim

[660] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod
[661] OGIP, Dežurni operativni - IZM Đakovo i OZ Osijek, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-17/92-814, Slavonski Brod, 06.10.1992. god. u 10,00 sati
[662] OGIP, Dežurni operativni - IZM Đakovo i OZ Osijek, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-17/92-816, Slavonski Brod, 06.10.1992. god. u 13,30 sati

brojem OG „Istočna Posavina“ kojom zapovijeda brigadir Vinko Štefanek, izdaje *alibi* zapovijed - zapovjedniku 108. brigade HV, pukovniku Stanislavu Soriću (kao i 11.07.1992. kada su padali Žeravac, Višnjik, Pećnik…):

> Zbog novonastale situacije, izvlačenje postrojbi HVO i HV sa šireg prostora obrane Bosanskog Broda i iz Bosanskog Broda, a s ciljem držanja užeg gradskog središta Bosanskog Broda.
>
> ZAPOVIJEDAM
>
> 1. Izvršite hitno prebacivanje snaga 108. br. HV jačine najmanje dva bataljuna u prostor Bosanskog Broda.
> 2. Snagama 108. br. HV organizirajte obranu na prilaznim putevima koji iz pravca Sijekovca i iz pravca rafinerije uz rijeku Savu izvode prema gradu.
> 3. Izvršite zaprečavanje puteva minskoeksplozivnim i fortifikacijskim sredstvima a otporne točke pojačajte sredstvima za protuoklopnu borbu.
> 4. Istočno od Vas prilaze brani bataljun 3.'A' br. ZNG. Za izvršenje zaprečavanja ispomoć 108. br. HV pružit će 37. inž. pont. bat.
> 5. Gotovost za izvršenje zapovijedi u 18.00 sati 6.10.1992. god.[663]

Iako je u 11,00 sati dežurni operativni OGIP izvjestio IZM GS HV kako je 3.'A' br. ZNG „napustila liniju fronta“, u 14,00 sati brigadir Vrbanac, svojom zapoviješću, uvjerava Zapovjednika 108. br. HV kako će po ulasku u Bosanski Brod, „istočno“ od sebe, uočiti 3.'A' br. koja brani taj dio bojišta.(sic!)

14,00 sati Zapovjednik OZ Osijek, brigadir, Vinko Vrbanac, zapovijedio je 108. br. HV da izvrši pripreme za rušenje mosta preko rijeke Save, između Slavonskog i Bosanskog Broda, uporabom topa T-12. Oruđa su imala biti pripremljena do 17.00 sati tekućeg dana. Rušenje je mogao zapovijediti samo zapovjednik OZ Osijek, odnosno zapovjednik OG 'Istočna Posavina'.

> Na temelju nastale situacije, a s ciljem sprečavanja eventualnog upada neprijatelja u Slavonski Brod preko mosta iz Bosanskog Broda
>
> ZAPOVIJEDAM
>
> 1. Izvršite sve pripreme za rušenje mosta preko rijeke Save između Slavonskog i Bosan skog Broda korištenjem artiljerijskog oruđa (topa T-12)
> 2. Za pripremu oruđa za rušenje mosta zadužiti pukovnika Josipa Kecerina.
> 3. Pripremu oruđa izvršiti do 17,00 sati 06.10.1992. god.
> 4. Izvršenje zadaće rušenja isključivo po posebnoj zapovijedi Zapovjednika OZ Osijek, odnosno zapovjednika OG 'Istočna Posavina'.[664]

14.00. sati Zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, izdaje zapovijed zapovjedniku 3. brigade ZNG:

---

[663] Hrvatska zajednica „Bosanska Posavina“ - Zapovjedništvu 108.br.HV, Zapovijed za obranu Bosanskog Broda, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-817, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.u 14,00

[664] HVO Hrvatska zajednica „Bosanska Posavina“ - Zapovjedništvu 108.br.HV, Zapovijed za pripremu z a rušenje mosta, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-820, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.u 14,00 sati.

Zbog novonastale situacije, izvlačenje postrojbi HVO i HV sa šireg prostora obrane Bosanskog Broda i iz Bosanskog Broda, a s ciljem držanja užeg gradskog središta Bosanskog Broda.

ZAPOVIJEDAM

1. Hitno prebacite snage ojačanog bataljuna 3. 'A' br. ZNG u Bosanski Brod.
2. Snagama 3.'A' br. ZNG organizirajte obranu na prilaznim putevima koji u Bosanski Brod izvode iz pravca Struga i pravca klaonice. Osloncem na desnu obalu rijeke Save.
3. Izvršite zaprečavanje puteva minskoeksplozivnim i fortifikacijskim sredstvima a otporne točke pojačajte sredstvima za protuoklopnu borbu.
4. Zapadno od Vas prilaze gradu brani 108. br. Hv. Za izvršenje zaprečavanja ispomoć 3. brigadi pružit će 37. inž. pont. bat.
5. Gotovost za izvršenje zapovijedi u 18.00 sati, 6. 10. 1992.[665]

14,00 sati Zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, izdaje zapovijed i zapovjedniku 157. brigade HV:

Iz novonastale situacije, izvlačenje postrojbi HVO i HV sa šireg prostora obrane Bosanskog Broda i iz samog Bosanskog Broda, a s ciljem držanja mosta preko rijeke Save između Bosanskog i Slavonskog Broda kao i čuvanja lijeve obale rijeke Save u području Slavonskog Broda.

ZAPOVIJEDAM

1. Odmah angažirajte sve snage 157. br. HV, koje nisu upotrijebljene u bosanskom dijelu Posavine za osiguranje mosta između Bosanskog i Slavonskog Broda.
2. Obranu organizirati na samom mostu, uzvodno i nizvodno od mosta s težištem na protuoklopnoj i protupješadijskoj, te protuzračnoj zaštiti mosta.
   Po svaku cijenu spriječiti eventualni prelazak neprijateljevih snaga preko mosta odnosno preko rijeke Save u širem području grada Slavonskog Broda.
3. Uži prostor Bosanskog Broda brani 108. br. HV i dijelovi 3. br. ZNG.
4. Gotovost za obranu u 18.00 sati 6. 10. 1992.“[666]

Oko 14,00 sati Zapovjednik OGIP, brigadir Vinko Štefanek, zapovijeda zapovjedništvima BG-Karlovac, TG-145 Koprivnica i TG-135 Osijek-Beli Manastir

S obzirom na novonastalu situaciju na ratištu zone odgovornosti OG „Istočna Posavina“, a i zbog velikog umora ljudstva, te zbog slanja ljudstva na odmor

ZAPOVIJEDAM

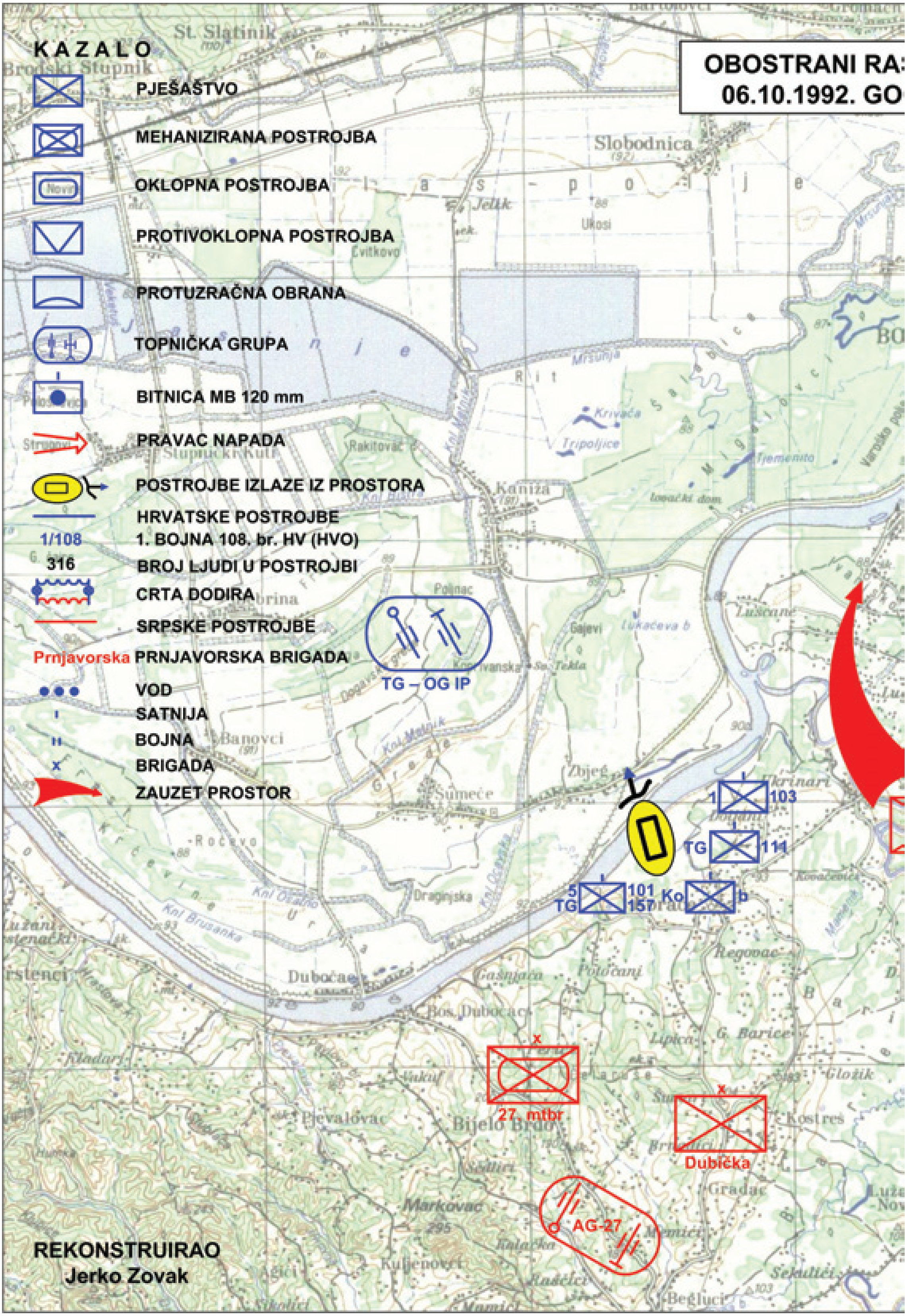
1. Izvući (postrojbu) iz borbenog dodira i uputiti u sastav matične postrojbe gdje će se odmoriti, popuniti, i na poziv Operativne grupe ponovo se staviti na raspolaganje.
2. Izvlačenje izvršiti tijekom 06.10.1992. god. i vratiti se u matičnu postrojbu.[667]

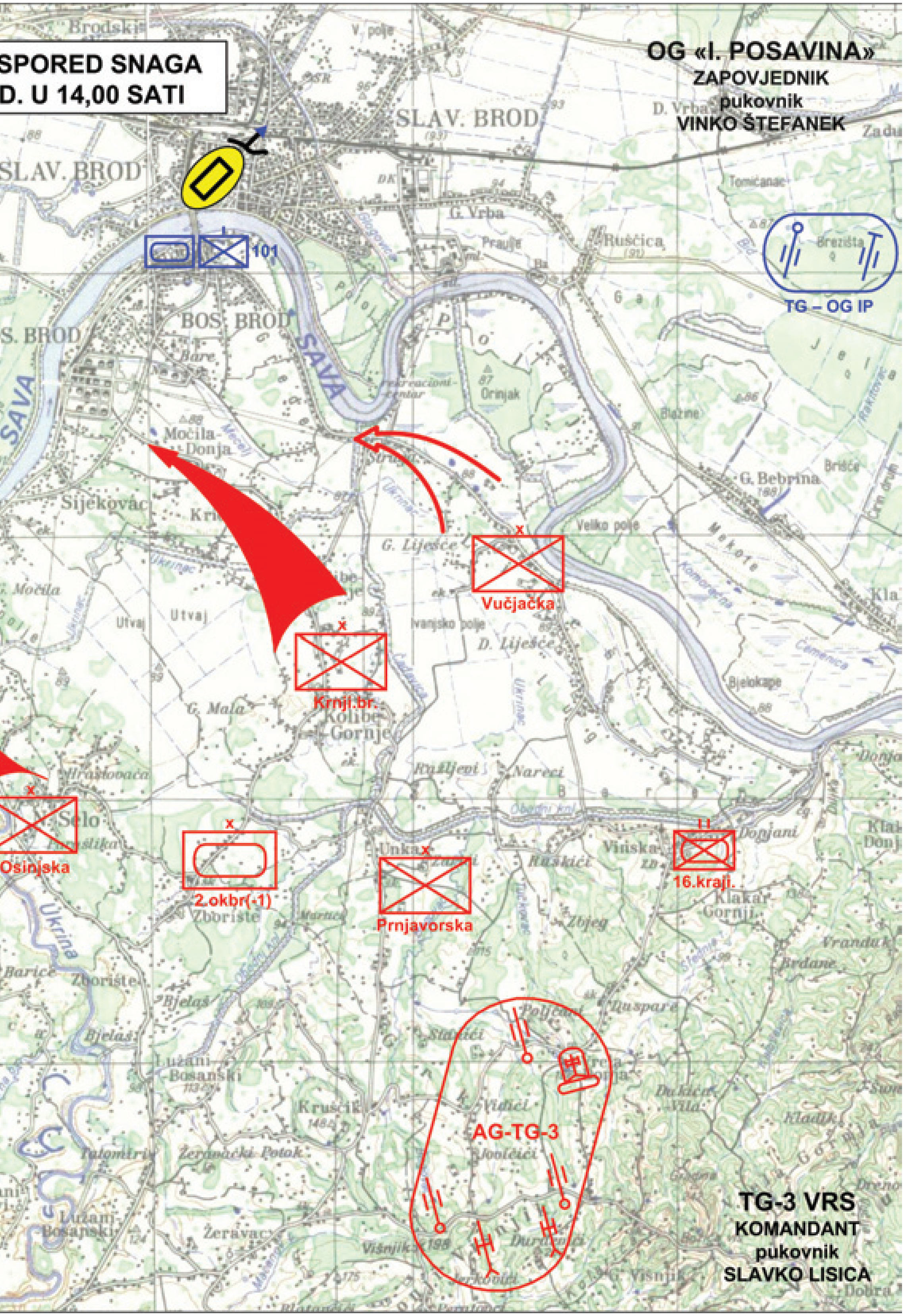
---

[665] HVO Hrvatska zajednica „Bosanska Posavina“ Zapovjednik, general Vinko Vrbanac - Zapovjedniku 3. „A“ br. ZNG, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-818, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.u 14,00 sati

[666] HVO Hrvatska zajednica „Bosanska Posavina“ Zapovjednik, general Vinko Vrbanac - Zapovjedniku 157. br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-819, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.u 14,00 sati

[667] OGIP, Zapovijed Zapovjednika, Klasa: 8/92-02, Ur. Broj: OG-01/92-821, 822 i 823, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.

OBOSTRANI RA
06.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBE IZLAZE IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
ZAUZET PROSTOR
TG – OG IP
1
103
TG
111
5
TG
101
157
27. mtbr
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 14,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
101
TG – OG IP
Vučjačka
Krnji.br.
Osinjska
2.okbr(-1)
Prnjavorska
16.kraji.
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA
SLAV. BROD
BOS. BROD
SAVA

Oko 17,00 sati zapovjednik Slavonskog bojišta, zapovijedništvima IZM 2 OGIP, 111. i 157. br. HV., te 101. i 103. br. HVO izdaje

ZAPOVIJED

S obzirom na novonastalu situaciju ODMAH pristupite planskom, organiziranom i postupnom izvlačenju snaga iz zone borbenih djelovanja i prebacivanju u Republiku Hrvatsku na uređenom skelskom mjestu prelaza i desantnom mjestu prelaza u rejonu s. Koraća.
Po izvršenom prebacivanju podnijeti izvješće ovom zapovjedništvu.[668]

18.00 sati Izvješće Naše posljednje snage probile su se sa mosta na r. Savi. /…/ Bosanski i Slavonski Brod izloženi su jakoj artiljerijskoj vatri. Na južnom dijelu, u rajonu s. Koraće, izvlačenje naših snaga se vrši preko skelskog prelaza. Izvlačenje teče po planu.[669]

Draženko Kopljar - Šiljo, načelnik OMP 101. brigade HVO
je izvjestio o radu oklopno mehaniziranih postrojbi za period od 04.10.1992. do 07.10.1992. god.

06.10. U ranim jutarnjim satima bivaju upućeni tenkovi na pravce Parašlika, Zborište - Čardak, Pljovara, Brodsko Polje (2 tenka) i 2 tenka za intervencije u Rafineriji nafte. Osobno sjedam u tenk M 84 i izlazim na v/p u Mahalu - Čardak. Oko 10.00 dobivam zapovijed za izvlačenje tenkova sa pravca Novo Selo. Tada po dogovoru sa brig. Štefanekom izdajem zapovijed da se pripreme za izvlačenje svi pokretni tenkovi. Zapovijedio sam formiranje kolone ispred mosta. Tenk sa Pljovare je izvučen oko 8.00 bez zapovijedi jer je uletio među četnike (3. 'A' br. napustila položaj).
Poslije 40 min. tenkovi prelaze preko mosta (ja nisam izdao zapovijed). Oko 12.30 moj tenk se pokvario te s njim izlazim iz Bosanskog Broda. Tražim od brigadira Štefaneka da mi pošalje tehničku službu. Ona stiže tek oko 15.30. U međuvremenu šaljem jedan tenk M 84 natrag u Bosnu. Oko 16.30 taj tenk se vraća jer se ispraznio, a moj tenk zajedno sa pješadijom iz 108. br. HV kreće prema Bosni ali samo do mosta. Tu od zapovjednika Đogaša dobivamo informaciju da se i 'Cipelići' (108. br. HV) izvlače te da on sa svojom pješadijom ne ulazi. Tada odlučujem da ni ja ne ulazim u Bosnu bez pješaka. Po zapovijedi dežurnog operativnog OGIP počinjem sa odvoženjem tenkova na poligon Kindrovo. **Ukupno izvučene tehnike 19 tenkova T 55, tri tenka M 84 i jedan OTM 60**.[670] (istaknuo J.Z.)

Mato Blažević, načelnik za obavještajne poslove 101. br. HVO u svojoj rekapitulaciji borbenih aktivnosti od 04.-06.10.1992. god. navodi:

Na večernjoj koordinaciji 04.10.1992. god. zbrajani su rezultati naših i neprijateljskih dejstava gdje je zaključeno da su se naše napadačke aktivnosti poklopile sa napadačkim

[668] OGIP, Zapovijed ZapovjednikaOZ Osijek brigadira Vinka Vrbanac - 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-827, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.
[669] OGIP, Dežurni operativni - IZM Đakovo i OZ Osijek, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-17/92-824, Slavonski Brod, 06.10.1992. god. u 18,00 sati
[670] Izvješće o radu Oklopno mehaniziranih postrojbi (OMP) 101. BBP za period od 04.10.1992.-07.10.1992. god. (pisan rukom, bez klase, ur. broja i datuma)

aktivnostima četnika, čistim slučajem. Mogućnost da je neko četnicima dojavio da će mo izvesti napad isključena je na koordinaciji. Izneseno je da je na jugoistočnom dijelu ratišta bilo vrlo teško, no da je uspostavljena kontrola na tom dijelu linije. Dio linije na koji se to odnosilo je u Kolibama G. od trigonometra 90 do trigonometra 93 u Zborištu, odnosno Đukića most. Na koordinaciji je zatraženo uvođenje novih snaga, i to od zapovjednika 108. br. HV, sa zahtjevom da to bude izvedeno u 6,00 (sati) 05.10., dok je zapovjedništvo 101.br. HVO, cijeneći situaciju lošom, krenulo u prikupljanje ljudi za uvođenje uvečer 04.10., odnosno su zapovjednici108. br. HV to odbili, smatrajući to nepotrebnim do jutra. Zaključeno je da je stanje trenutno pod kontrolom.
Situacija se inače bila iskomplicirala u predvečernje sate 04.10. kad se dio snaga 101. br. HVO, oko 16,00 sati, koje su bile pridodane 108. br. HV, a koje su držale položaje oko stare Ekonomije, sa tog dijela povukao, zbog četničke artiljerijske vatre. Naše su snage oko 16,30, zapravo jedinica 101. br. HVO, ponovo se vratila na položaje ekonomije. Od 17,00 sati do 18,30 sati te su snage trpjele minobacačku vatru na leđa, odnosno na pravac džamije u Kolibama Gornjim, odakle je došlo oko stotinu granata 60,00 mm, te su se ponovo morali povući unazad, sjeverno za oko 500 m. U noći sa 04. na 05.10., oko 01,00 (sati), dobio sam obavještenje da se jedinice 108. br. HV izvlače iz položaja u Kolibama Gornjim. Oko 02,00 (sati) sam otišao u zapovjedništvo 3. bataljuna 108. br. HV u Kričanovo gdje mi je potvrđeno izvlačenje iz Koliba Gornjih, ali da također teče izvlačenje i iz Koliba Donjih. Rečeno mi je da je kod džamije u Kolibama Gornjim postavljeno borbeno osiguranje sa minobacačima i šesnaest ljudi. Oko 02,30 sva linija od Đukića mosta u Zborištu do Šljunkare u Kolibama Donjim, 1500 m od ceste na Strugu južno, bila je praktično osuta. U to vrijeme u zapovjedništvu 3. bataljuna 108. br. HV su došli i ljudi iz osiguranja po dalje upute. Poslije toga oko 02,45 (sati) o novonastaloj situaciji sam izvjestio zapovjedništvo 101. br. HVO i dežurnoga u Operativnoj grupi („Istočna Posavina“), gdje sam već bio oko 03,10 (sati) i usmeno izvjestio o novonastaloj situaciji. Zapovjedništvo 101. br. HVO je krenulo sa prikupljanjem ljudi, tako da je oko 05,45 (sati) 05.10. (1992. god.) načelnik 101. br. HVO doveo ljude, oko 80 boraca, pred zapovjedništvo 3. bataljuna 108. br. HV, odakle su vraćeni pred komandu 101. br. HVO. Isti borci su, uz još 46 pripadnika 101. br. HVO odvedeni u Kričanovo, gdje sam bio sa zapovjednicima i počeo razvoditi na liniji kanala Ukrinac.
Jedan dio (3./108. br.HV) bataljuna se povukao od Šljunkare do trigonometra 87,4 u Kolibama Donjim i kanala Ukrinac, sebi štitio bok u dužini od oko 300 m. Jedan dio ljudi je iz 101. br. HVO bio razveden, od njih istih (3. bataljun 108.), kanalom do oko 150 m blizu mosta koji dijeli Kričanovo i Kolibe Donje.
Četnici su već u međuvremenu bili došli u Kričanovo u šumarak sjeverno od trigonometra 87,3 kod Katoličke kapele.
Druga grupa naših boraca išla je prema južnom dijelu, desno od mosta. Četnici, koji su sa dva tenka došli u sokak Gavrića, oko 400 m južno od škole u Kričanovu, tada su počeli otvarati tenkovsku i pješadijsku vatru po našim leđima. Druga grupa četnika iz šumarka kod kapele je također počela djelovati. Jedan nam je borac poginuo, a 50 je ranjeno.
Linija na Ukrincu se pokušala formirati oko 08,00 (sati), a od nas je zahtijevano da tu izdržimo do 09,00 (sati), za kada je najavljen ulazak 3. aktivne brigade HV, a čiji su dijelovi, na području Močila Donjih prema Kričanovu, zapravo došli oko 17,00 (sati).
Pošto smo u Kričanovu razbijeni, sa preostalim smo snagama pokušali zatvoriti liniju od trigonometra 87,4 na Ukrincu prema trigonometru 86,4 kanalom zapadno i na nogometno igralište u Kričanovo. Od igrališta smo presjekli sokakom južno prema sokaku Tomičevića, 200 m istočno od trigonometra 88,4 na kanal Ukrinac.

Ivo Đogaš

Miroslav Lipovac

Fotografije:
Zapovjednici posljednje dvije postrojbe HV koje su napustile Bosanski Brod 06.10.'92. oko 18,00 sati: **Ivo Đogaš**, zapovjednik 5./3./108. br. HV i **Miroslav Lipovac**, zapovjednik prateće satnije oklopne bojne 108. br. HV „Cipelići“. Poslije njih Bosanski Brod je, napustila i posljednja grupa boraca iz 101. br. HVO te njihovi zapovjednici: **Zlatko Hrkač - Đigi, Ivo Mijić, Blažan Kljaić, Zdravko Marinić - Babura, Andrija Lepan, Draženko Kopljar - Šiljo, Lukica Lipovac, Mato Duspara…**

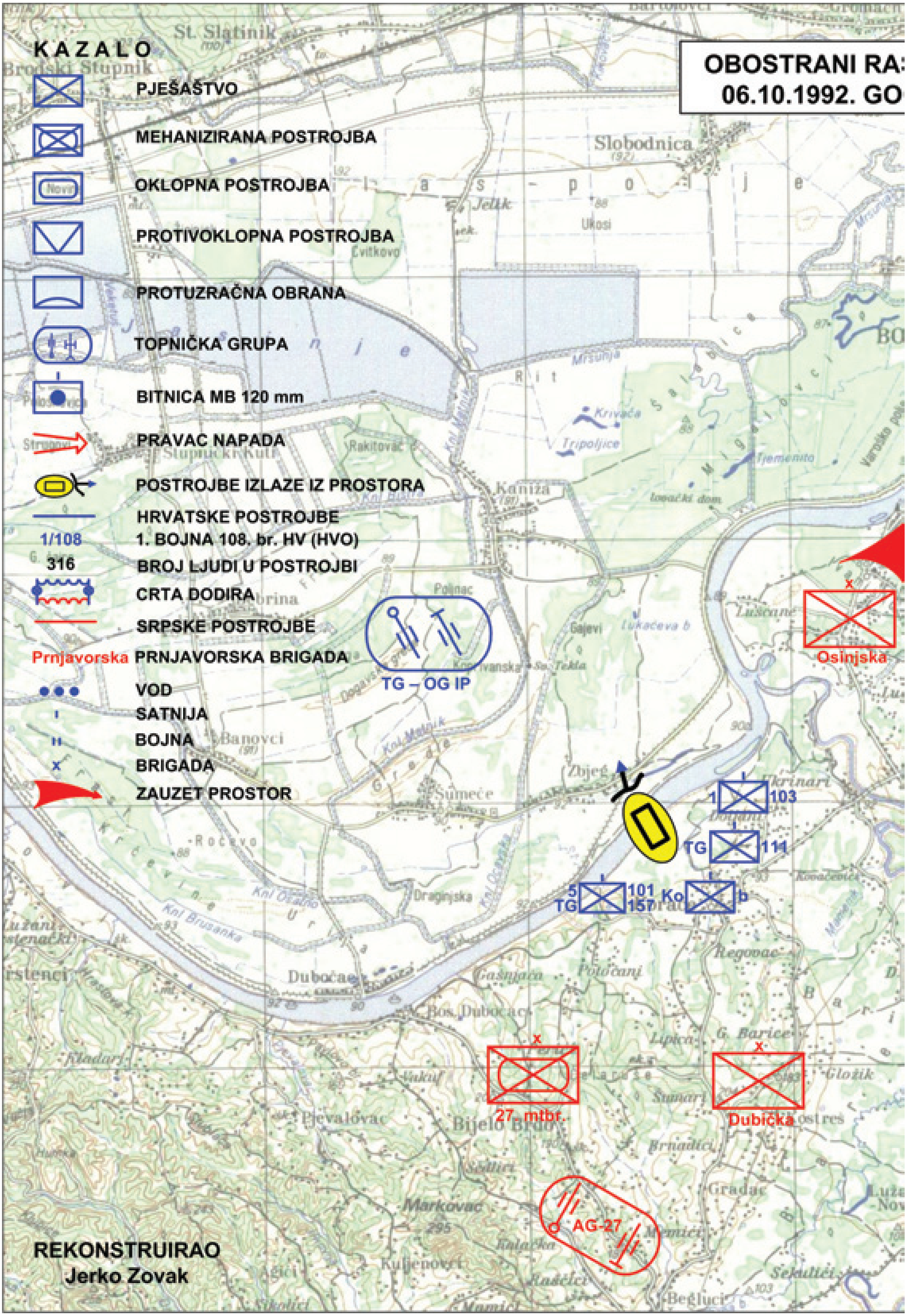
Prema najavi koju sam dobio od jednog pripadnika 108. br. HV između 06,30 i 07,00 (sati), (da) oko 10,00 (sati) dolazi do izvlačenja i preostalih jedinica 108. br. HV sa linije koju su držali cestom od kanala Strug prema trigonometru 87,4. (1/108.br.HV). Za sve ovo vrijeme položaji u Novom Selu i na zapadnom dijelu ratišta su pod kontrolom i tu uglavnom nema četničkih aktivnosti u jačem intenzitetu.
Po izvlačenju jedinica sa kanala Strug, naše snage uzimaju sve tenkoprohodne pravce: cestu iz Liješća, ceste i sokake u Kričanovu i sokake koji vode sa kanala Ukrinac.
U 19,00 (sati) naše pješadijske snage 101. br. HVO, 05.10. se povlače iz Kričanova prema Rafineriji jer su pješaci četnika okružili naše grupice. Tokom noći 05. na 06.10. četnički pješaci i njihovi tenkovi nadiru prema gradu.
U jutro 06.10. snage 101. br. HVO zatvaraju liniju Skele - Stadionska ulica - benzinska pumpa - put Bos. Brod - Derventa i prema Sijekovcu, i na taj način omogućujemo izlazak civila iz Bosanskog Broda u Slavonski Brod. 103. br. HVO sa Brodskog polja je u međuvremenu već izašla. Dijelovi snaga iz Novog Sela se izvlače kroz Rafineriju zajedno sa civilima iz obližnjih sela.
Četnici nadiru sa četiri pravca: sa puta B. Brod - Liješće; od Klaonice; iz Grede i na Sijekovac.
Oko 12,00 (sati) već se vode borbe sa četnicima u Rafineriji i Tuleku, a tenkovi prodiru na gradsko područje. Zgrada komande (Pošta) je evakuirana oko 14,30 (sati). Naše manje snage ostaju na Skelama i na semaforu i dijelu Tuleka do 16,00 (sati).
U to vrijeme naš je tenk uništio dva četnička tenka, u ulici kod gradskog nogometnog igrališta i potom ulazi u Slav. Brod na popunu granatama.
Naše slabe pješadijske snage se odupiru četnicima do 17,30 (sati) pred savskom obalom i mostom. Potom dolazi do povlačenja i tih snaga u Slavonski Brod.
Grad (Bosanski Brod) ostaje prazan. Pješadijske snage iz Korača, zajedno sa tehnikom, skelom se u popodnevnim satima prebacuju na tlo Republike Hrvatske kod sela Zbjeg.
Evakuacija tih snaga traje do 23,30 (sati) 06.10. (1992. god.).[671]

[671] HZ „Bosanska Posavina“, 101. brigada HVO, 05.-06.10.1992. god., Obavještajni dnevnik, Načelnika za obavještajne poslove, Načelnik ob. poslove, 101. BBP, Mato Blažević v.r. (Obavještajni dnevnik gosp. Mato Blažević je pisao rukom i osobno potpisao. op.J.Z.)

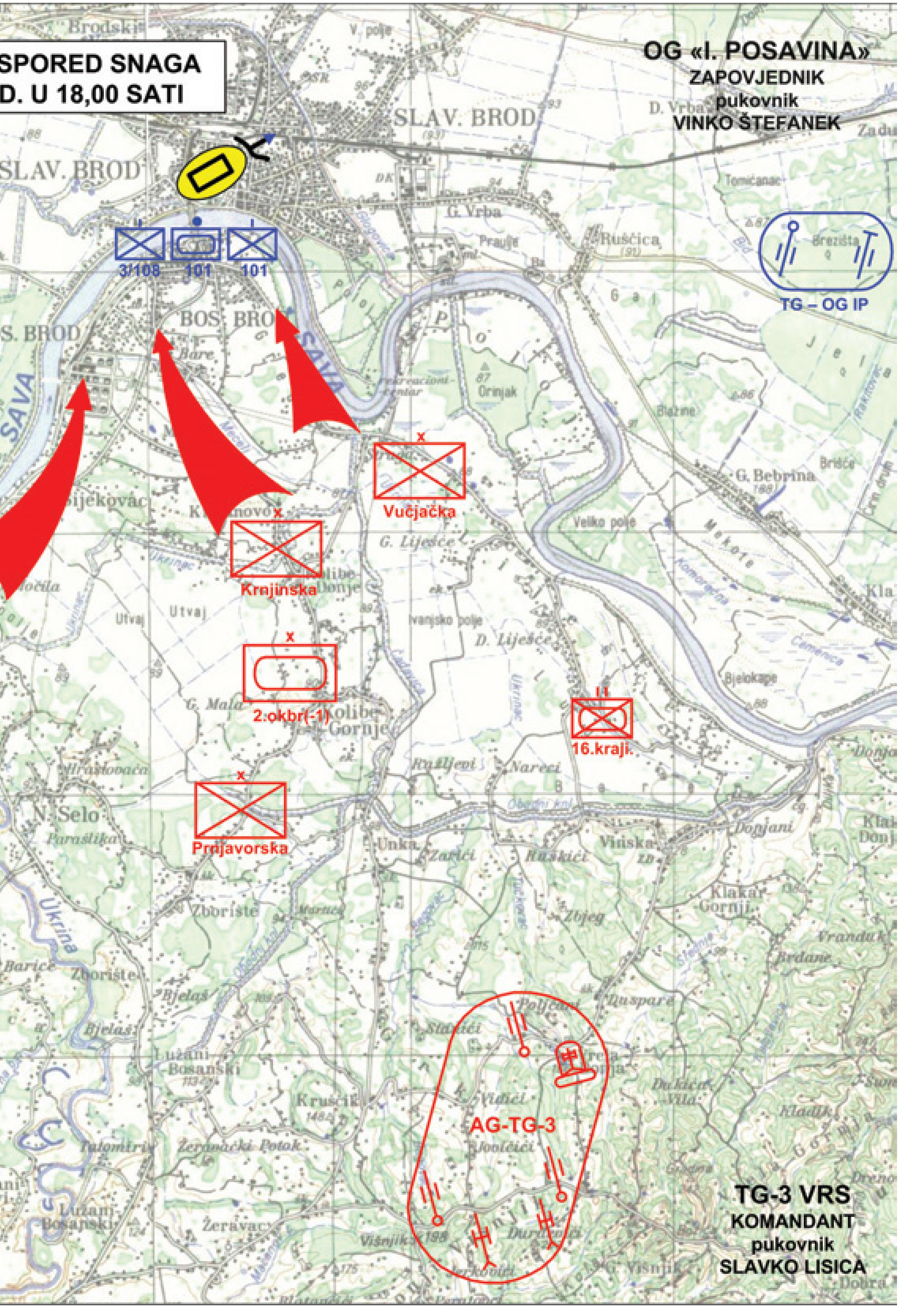

Fotografija br. 82 Bosanski Brod 1992. godine (gore) i 2009. (dolje) (Foto: www.nasgrad.com)

OBOSTRANI RA
06.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBE IZLAZE IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108 1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316 BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
ZAUZET PROSTOR
TG – OG IP
Osinjska
1 103
TG 111
5 TG 101 157
Ko b
27. mtbr.
Dubička
AG-27
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

SPORED SNAGA
D. U 18,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
SLAV. BROD
3/108
101
101
TG – OG IP
BOS. BROD
SAVA
Vučjačka
Krnjinska
2.okbr(-1)
16.kraji.
Prnjavorska
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

19,00 sati Zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, je stornirao zapovijed 108. br. HV od 14.00 sati i izdao novu zapovijed po kojoj:

> 108. br. HV ima zadaću da organizira i izvrši obranu na odsječku rijeke Save: lijeva granica: uključno viseći most preko rijeke Save od Rafinerije prema Varoškom polju, desna granica : uključno selo Slav. Kobaš, po dubini: Slobodnica, Kaniža, Lužani.
> Susjedi: lijevo: 157. br. HV desno: 121.br. HV
> U dodijeljenoj zoni odgovornosti obranu organizirati osloncem na rijeku Savu sa težištem obrane skelskih mjesta prijelaza i naseljenih mjesta. U obrani na prednjem kraju imati snage jačine 2 bataljuna, a u pričuvi u visokom stupnju bojeve spremnosti imati jedan bataljun u širem rejonu s. Slobodnica.
> Gotovost obrane u 06.00 sati 07.10.1992. god.[672]

Serijom borbenih zapovijedi koje je izdao, zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, u stvari je „suspendirao" zapovjednika OG „Istočna Posavina", brigadira Vinka Štefaneka i zapovjednika Slavonskog bojišta, general bojnika Petra Stipetića. (sic!) Naime, brigadir Vrbanac nije bio ovlašten izdavati borbene zapovijedi u OG „Istočna Posavina", a izdavao ih je, bez posljedica.

Brigadir Vinko Vrbanac je bio zadužen za blagovremeno osiguravanje potrebnih postrojbi i MTS-a zapovjedniku OG „Istočna Posavina", brigadiru Vinku Štefaneku, a ne za borbenu uporabu postrojbi.

> **20.30 sati Izvješće,** Naše postrojbe, 108. i 157. br. HV, po zapovijedi gosp. brigadira Vrbanca posjedaju liniju duž rijeke Save od s. Zbjeg do uključno s. Ruščica i na toj liniji organiziraju obranu sa zadatkom sprečavanja prodiranja neprijatelja preko r. Save. Lijevo od sela Ruščica je TG 103, a desno od s. Zbjeg je 1. domobranska bojna SI. Brod.
> Sada se vrši smještanje 101. i 103. br HVO na području općine Slav. Brod.
> Bosanskim Brodom su danas do 18.00 sati ovladale neprijateljske postrojbe, te su primjećeni požari u rafineriji i u samom gradu.
> Most na r. Savi je u dobrom stanju i inžinjerijski je zaprečen te ga brane naše postrojbe, a po potrebi se može izvršiti rušenje.[673]

---

672 HVO Hrvatska zajednica „Bosanska Posavina" Zapovjednik, general Vinko Vrbanac - Zapovjedniku 3. „A" br. ZNG, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-01/92-826, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.

673 OGIP, Dežurni operativni - IZM Đakovo i OZ Osijek, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-17/92-832, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.

Bojnik Mika Škorić, zapovjednik Krnjinske br. i BG koja je predvodila posljednje napade na Bosanski Brod, u svojoj rekapitulaciji borbenih aktivnosti ističe:

U jednom momentu Srpska Republika BiH (tako se na početku zvala) došla je u potpuno operativno okruženje na dijelu teritorije koji je obuhvatio cijelu Krajinu i veći dio Posavine, a time i u potpunu izolaciju, što je i bio krajnji cilj Alije Izetbegovića. Ovakav položaj ove teritorije značio je prekid veza Republike Srpske Krajine sa Srbijom. To je bilo vrijeme kada su svijetu slane poruke da ovaj dio (Republike) Srpske doživljava humanitarnu katastrofu jer su bile prekinute sve veze snabdijevanja, a kulminacija je bio nestanak boca sa medicinskim kisikom zbog čega je umrlo dvanaest beba u banjalučkom porodilištu, pa iako je ova vijest stigla do UN, ništa nije učinjeno da se spriječi dalja katastrofa. Nestajalo je sredstava za higijenu, hrane, goriva i drugih potrepština za život jer je na sceni bila totalna izolacija.

Našli smo se u vrlo teškom položaju. Čitav 1. krajiški korpus (1.KK), našao se u okruženju kao i dio jedinica od kojih će se kasnije formirati Istočno bosanski korpus (IBK). Značajan dio 1.KK ili, kako su ga u početku zvali, Banjalučkog Korpusa, bio je angažiran na prostoru Zapadne Slavonije. (…) Budući je došlo do međunarodnog sporazuma o prekidu vatre i dovođenju jedinica UN na te prostore (…), Hrvatski vrh je odlučio prebaciti dio svojih jedinica u Posavinu, u prvoj polovini maja 1992.godine. (Isto je učinila i VRS. op.J.Z.)

Ovakvo pregrupiranje HV imalo je za cilj da se zajedno sa A BiH Srbima u ovom dijelu (Republike) Srpske presiječe svaka veza sa Srbijom i da se unište dijelovi VRS, da se ugroze i onemoguće svi vidovi snabdijevanja i da se konačno pokori stanovništvo koje se tu nalazi, a način kako to naši susjedi rade dobro nam je bio poznat iz prošlih vremena.

Nije nam ništa preostalo nego da organiziramo obranu uz maksimalno aktivna djelovanja na čitavom frontu i traženje izlaza iz naoko bezizlazne situacije. Vršene su pripreme preko planiranja, izviđanja i dovođenja svih raspoloživih snaga za najhumaniju bitku po srpski narod u proteklom ratu. Bilo je to vrijeme podviga ne samo boraca na frontu već i inženjerijskih jedinica koje su zajedno sa lokalnim putnim i građevinskim organizacijama probijali putove kroz bespuće planine Trebave omogućavajući bilo kakav transport ranjenika, dopremanje pomoći i manevar trupa jer su glavne komunikacije bile pod kontrolom neprijatelja. Zapovjednik 1.KK, general Momir Talić, je na sastanku kada je saopćavao odluku o proboju Koridora rekao: Hoću da se otvori put, pa makar to za početak bila i kozja staza!

Dobro su shvatili svi prisutni da je došlo vrijeme da se na širokom frontu krene u „bitku svih bitaka“ jer je od toga zavisio opstanak najmnogoljudnijeg dijela srpskog stanovništva u Republici Srpskoj. Trebalo je prvo osigurati proboj iz okruženja i što više odbaciti neprijateljske snage stvarajući uslove za potpuno slamanje protivnika na ovom prostoru. Sve ove aktivnosti su operativno bile dobro maskirane, neprijatelju su proturane razne

informacije tako da je tajnost vremena početka operacije bila u potpunosti sačuvana. Operacija je počela 24. lipnja, umjesto 26. kako je to u javnost „puštano“, a glavne snage su napale desnom obalom rijeke Bosne, iako su za javnost sve pripreme vršene za lijevu obalu. Bilo je to potpuno iznenađenje neprijatelja, a vrlo brzo i poraz na ovom prostoru. U žestokim borbama došlo je do proboja iz okruženja, neprijatelj je odbačen, a 28. lipnja, za Vidovdan, oslobođena je i Modriča, te se simbolično za ovu veliku srpsku slavu, koja će postati i slava VRS, vezuje proboj „Koridora života“ i postaje izvor nadahnuća srpskoj vojsci u daljim borbama.

Od tada dolazi do preuzimanja pune inicijative koja daje rezultate na čitavom frontu i brzo se oslobađaju mjesta: Derventa, Odžak, Kostreš, Brod, izbija se na prirodnu granicu, rijeku Savu, a Hrvatska Vojska se u neredu i rasulu izvlači preko r. Save i ovdje doživljava najveći poraz u proteklom ratu, povlačeći sa sobom i hrvatsko stanovništvo iz ovog dijela Posavine.

(…) Tokom operacije angažirane snage i sredstva su bila izuzetno velika i predstavljala su veliku koncentraciju sile na relativno ograničenom prostoru - 54.660 boraca. Takvo angažiranje nije se više ponovilo čak ni u završnim operacijama proteklog rata.

Gledano sa aspekta direktno angažiranih snaga, gdje po načelima koja je primjenjivala i jedna i druga strana (jer smo u prethodnom periodu imali skoro identičnu obuku), ni jedna od sukobljenih strana nije imala dovoljno snaga i borbenih sredstava da ostvari apsolutnu potrebnu prednost, a to je za napadača 3:1, pa je tim bila i teža naša odluka da se praktično krene u proboj koridora uz istovremeno aktiviranje djelovanja na čitavom frontu.

U takvoj situaciji trebalo je isplanirati operaciju koja, uz primjenu niza iznenađenja i vještog vođenja i grupiranja snaga, može dati rezultat kakav je postignut. Trebalo je predvidjeti sve moguće promjene situacije, a naročito imati u vidu dovođenje svježih snaga Hrvatske vojske preko mosta na rijeci Savi u Bosanskom Brodu. To je pred jedinice TG-3 postavljalo poseban zadatak, a one, ne samo da su uspijevale zaustaviti dovođenje značajnijih trupa, već su stalnim napadnim djelovanjima prema Brodu uspijevale nanositi velike gubitke, a time sprečavati angažiranje svježih snaga Hrvatske vojske i olakšavanje proboja Koridora.

Sigurno je da je u tom trenutku ovako briljantna operacija bila zasluga vrhunski školovanih oficira profesionalaca, srpske nacionalnosti, rođenih u BiH, koji su ostali sa svojim narodom i koji su prihvaćeni od istog, za razliku od njihovih kolega, koji su u drugim vojskama (Hrvatska vojska i A BiH) dobili za zapovjednike i generale politički podobne konobare i druge koji nisu imali baš velike veze sa vojnom taktikom i strategijom. Tu je bila velika prednost naših snaga jer je pobijedila struka, odnosno vrhunsko vojno znanje naših profesionalnih vojnih lica, koja su završili najviše vojne škole i briljantno planirala i izvela operaciju koja može biti primjer za izučavanje u vojnim udžbenicima. Ne treba izostaviti ni zasluge naših rezervnih starješina koji nisu mnogo zaostajali, ali su uvijek davali prednost vrhunskim profesionalcima, svojim kolegama, profesionalnim vojnim licima.

U odnosu snaga ne treba zaboraviti da je borbeni moral apsolutno bio na našoj strani, jer smo branili svoja ognjišta, u odnosu na isprepadane Zagorce, Zagrepčane i Riječane koj je je suluda politika natjerala da kidišu na nešto što nije njihovo. Zato se događalo da su im čitave jedinice odbijale ići preko Save, a i kada su prelazile, u prvim sudarima sa našim snagama, brzo bi ih prolazila volja za borbom, te bi se u neredu vraćale na hrvatsku teritoriju. (…)

Treba napomenuti da su na prostoru Posavine najžešće borbe vođene na pravcu Doboj-Derventa-Bosanski Brod, jer su ovdje bile grupirane i najjače jedinice Hrvatske vojske,

koje su, koristeći most u Brodu i skelski prijelaz u Dubočcu, stalno ubacivale nove snage i ojačavale ovaj dio fronta, sa namjerom spajanja sa Armijom BiH koja je djelovala južno od Doboja.
Bile su jasne ovakve namjere Hrvatske vojske pa su djelovanja prema Brodu i za Hrvatsku i za Srpsku stranu značile, „ biti il ne biti“, tako da su tu vođene i najžešće bitke za proboj, a i za proširenje koridora i uspostavljanje prirodne granice na rijeci Savi.
Hrvatska vojska je stalno dovlačila svježe snage i pokušavala sa odmornim i svojim elitnim jedinicama zaustaviti djelovanje TG-3, ali, to joj nije polazilo za rukom. Neke od naših jedinica koje su tek bile formirane, po uvođenju u borbu su davale maksimum, što govori da je tada moral bio na našoj strani, iako je odnos snaga vrlo često bio nepovoljan, jer, mi smo stalno bili u napadnim djelovanjima, mada često nismo bili u prednosti što se tiče načela da odnos snaga treba biti 3:1 u korist napadača.
Naše snage su nailazile na žestok otpor na uzastopnim linijama odbrane Hrvatske Vojske. Borbu je ograničavala i konfiguracija zemljišta, tako da smo uspjeli ovladati dijelom teritorija gdje je bilo brežuljkasto zemljište, čitavim djelom desno od r. Ukrine. Na lijevoj obali, gdje je također brežuljkasto, zemljište je bilo inženjerijski dobro uređeno pa je Hrvatska vojska pružala žestok otpor i tu smo sporije napredovali.
U kolovozu 1992.godine djelovanja su bila u „pat poziciji“ jer su se Hrvatska vojska, Hrvatsko vijeće odbrane i jedinice Zelenih beretki značajno utvrdile i za oslonac uzele Obodni kanal. Prepreku koja je uz njihovo dobro utvrđivanje postala linija gdje su privremeno zaustavljena djelovanja prema Brodu.
Zapovjednik TG-3, pukovnik Slavko Lisica (sada general) tražio je rješenje novonastale situacije. Pored odsudne odbrane, koju je neprijatelj ovdje organizirao, kod nas se pojavio i zamor snaga. Višemjesečne borbe ostavile su traga na jedinicama, a često nije bilo dovoljno snaga za smjenu i odmor. Novonastala situacija je iskorištena za pregrupiranje i djelomičan odmor snaga te da se izvrše pripreme za proboj ovog dijela fronta. Jer, sve procjene su govorile da je ovo neprijatelju posljednja linija odbrane.
Znajući koliko neprijatelj pridaje značaja odbrani na ovom dijelu, moralo se pristupiti i primjeni iznenađenja i lukavstva na nižim nivoima, a sve sa ciljem da se neprijatelju nanese odlučujući udar, izvrši proboj i krene u nezadrživ prodor prema Brodu. U jednom momentu zapovjednik TG-3, pukovnik Lisica, naređuje da se sa lijeve obale r. Ukrine svi tenkovi i oklopna sredstva prebace na desnu obalu, iako je, samo čas prije toga, to bio glavni pravac napada. To je stvorilo zabunu kod neprijatelja, ali i kod naših snaga.
Dvije brigade (Prnjavorska i Osinjska) su se uspjele prebaciti na drugu stranu kanala, ali i same iznenađene ovakvim uspjehom, zastale su i ni makac dalje. Ovakav mostobran niko ne napušta pa su preko lansirnih mostova, koje su lansirale naše oklopne jedinice, prebacivane nove snage da se ojačaju ove dvije brigade kako ne bi bila ugrožena povoljna novonastala situacija.
U jednom momentu zapovjednik TG-3 odlučuje formirati BG (borbenu grupu) sa zadatkom da štiti desni bok snaga koje su uspješno prešle Obodni kanal. Ali, kada je saopćen sastav tih snaga, brzo se došlo do zaključka kako bi djelovanje u bok neprijatelja moglo značajno ugroziti i kompromitirati taj dio neprijateljske odbrane.
Zapovjedništvo nad tom novoformiranom BG povjerena je majoru Miki Škoriću, zapovjedniku Krnjinske brigade, koja je u prethodnim djelovanjima neprekidno bila u napadima i vrlo uspješno rješavala dodijeljene joj zadatke.

BG (sastavljena od jedne čete 16.kmtbr, jedne čete brodskog bataljuna, jedne čete 4.blpbr, jedne oklopne grupe iz sastava 2.okbr) je uspjela probiti obranu Hrvatske vojske na mostu u Zborištu (k.93) i krenuti u nezadrživ juriš prema Brodu. Ojačavana u pokretu jedinicama Krnjinske brigade, a kasnije i ostalih jedinica, BG je uspjela za nepuna tri dana (u večer 06. 10. 1992.) ući u Bosanski Brod. Sutradan je i zvanično obznanjeno kako je čitava teritorija Brodske općine slobodna. Time su završene operacije Vojske Republike Srpske u ovom dijelu Posavine, a granica je uspostavljena na rijeci Savi.[674]

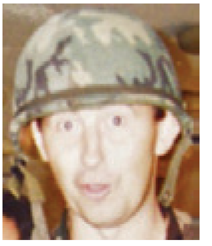

Fotografija br. 83 Borci Krnjinske br. VRS prvi su ušli u osvojeni Bosanski Brod 06. listopada 1992. godine. (Foto: Ustupio bojnik VRS Mika Škorić)

[674] Prema kazivanju Zapovjednika Krnjinske lake pješadijske br. VRS, bojnika Mike Škorića, autoru. Vidi i *Geopolitika,* Beograd, 20.08.2007. god.

„Nemojte dirati most. Treba za budućnost djece.“

Od 22,00 - 00,25 sati

M. Golubičić

Zapovjednik TG-3 VRS, pukovnik Slavko Lisica, osobno je uspostavio radio vezu sa zapovjednikom IZM OG „Istočna Posavina“ - „Centar“, **bojnikom Mijom Golubičićem - Baćom**, te nakon provjere kompetentnosti (najavom otvaranja topničke vatre, te najavom prekida iste), dogovara obostrani prekid topničkog djelovanja. Temeljem uvida u nepotpun fonogramski zapis, razgovor je tekao kako slijedi:

LISICA: Predstavnik Hrvatske vojske javi se govori „Odisej“, „Odisej“ lično.
GOLUBIČIĆ: Prijem, slušam stari, oteo mi se jedan kontroli, ispalio, sad će obustaviti vatru. Obustavljam vatru.
LISICA: Predstavnik Hrvatske vojske razumio sam te. Tolerišem, tolerišem. Nemoj to više da se dešava. Moji ljudi su pod kontrolom, pošteni smo, pošteni smo s ove strane. Poštovaćemo dogovor (prethodno postignut o topničkom nenapadanju op.J.Z.).
GOLUBIČIĆ: Pusti me pola sata da organziram, da pokupim i dam za ove koji mi se otimaju. Prijem.
LISICA: Dogovoreno, dajem ti rok pola sata da uspostaviš kontrolu, posle toga derem, prijem.
GOLUBIČIĆ: Nema ultimatuma stari, nema ultimatuma.
LISICA: Stari, s ove strane, na mojoj zemlji, ja postavljam uslove. Pola sata stari, pola sata i onda dogovor prekidam, prijem.
GOLUBIČIĆ: Isto tako vrijedi i za mene, bog.
LISICA: Bog (?) stari…
GOLUBIČIĆ: Predstavniče Srpske vojske, ovdje predstavnik Hrvatske vojske. Naredite jedinicama neka ostanu, nek ne prilaze dalje. Jedinice gdje se nalaze trenutno nek tamo i ostanu, jer, mi vidimo gdje su i tu neka i ostanu, a mi ćemo još ovo što je ostalo Bosanaca na toj strani evakuirati i spriječiti pokolj. Gotovo.
NEPOZNATI: (predstavnik Srpske vojske) Zapovjedniče, ostani još malo na vezi, čuješ li me, prijem.
GOLUBIČIĆ: Čujem, prijem, reci.
NEPOZNATI: „Sava“, slušaj me, prijem.
GOLUBIČIĆ: Slušam, slušam, prijem.
NEPOZNATI: Čekaj, postavio si i ti jedan uslov. Ne zaustavljam ja jedinice gde su stigle. Nikakav pokolj neće biti. Sve što je pošteno biće provjereno. Što pušku ima, ako pruži otpor, biće pomlaćeno. To je uslov, prijem.
NEPOZNATI: Dali si me čuo zapovjedniče?
GOLUBIČIĆ: Hoću Lisicu lično.
NEPOZNATI: Slušaj, jesi li ti čuo šta sam ja tebi rekao? Prijem.
GOLUBIČIĆ: Čuo i odgovoran za topništvo. Topništvo se slaže onako kako sam dogovorio s tobom. Gotovo. Veliki kalibri ne djeluju.
NEPOZNATI: Bravo, i moji veliki kalibri ne djeluju i moji veliki kalibri ne djeluju.
GOLUBIČIĆ: Onda nastavi. Kom opanci kom obojci, Bog.
NEPOZNATI: Bog stari. Kom obojci kom opanci, a ja mislim da ću imati i obojke i opanke. Prijem. (…)

NEPOZNATI: Predstavnik Hrvatske vojske,ovde predstavnik Srpske vojske, hteo bi ponovo razgovarati, prijem.

BABAC: (Željko Babić): Ovde predstavnik Hrvatske vojske, reci predstavniče Srpske vojske.

NEPOZNATI: Slušaj, možemo razgovarati o tom mostu (preko rijeke Save, koji povezuje Bosanski i Slavonski Brod op.J.Z.) nekada nas je spajao. Oćemo to da ostavimo za budućnost ili da prekinemo te spone, prijem.

BABAC: Ako budete dirali taj most koji nas je nekad povezivao, mi ćemo ga osobno srušiti. Dali ste razumjeli?

NEPOZNATI: Pa mislim da bi ipak neke spone trebalo da ostanu, jer naša djeca, naša djeca, usijana glavo, treba da žive nekada zajedno i da se posećuju, prijem.

BABAC: Predstavniče Srpske vojske, mi nismo političari nego vojnici. Ono što ste dobili to ispoštujte, rekao sam vam, ako budete dirali most, mi ćemo osobno srušiti.

NEPOZNATI: Nemojte dirati most. Nemojte dirati most. Treba za budućnost djece. Prijem.

BABAC: Vojnici i starešine kod tebe, da se ispoštuje taj dogovor koji smo se dogovorili.

NEPOZNATI: Kod mene se svaki dogovor poštuje i moji su oficiri i vojnici časni. Nemoj čast da diraš Srpskog vojnika. Provjeri ti to još jednom. Provjeri ti to još jednom, prijem.

BABAC: Nemojmo da se vrijeđamo i nemoj da diraš časnost Hrvatskog dočasnika, vojnika i borca. Ja ću to provjeriti, a govorim ti što je. Ovo što si ti malo prije istjerao iz teritorija Republike neovisne države Bosne i Hercegovine, palo je na moj teret. I molim te da ne vodimo političke dogovore, nego da budemo prave starješine. Da se dogovorimo časno vojnički, da se dogovorimo i da ispoštujemo dogovor. Da što manje krvi padne i kod tebe i kod mene, ovog naroda kojeg si ti sada izbacio.

NEPOZNATI: Predstavniče Hrvatske vojske, govoriš o politici, a pričaš da na tvoj teret pada. Ti si čoveče na teretu Tuđmanovog budžeta. Ni na čiji teret to ne pada. A to što sam ja isterao, nisam ja isterao nikoga. Mi ovde nikoga ne teramo, ko želi da živi u suživotu sa Srbima. Mi smo samo oslobodili teritoriju koja Srpskom narodu tisućljeće pripada, kako vi kažete. Tako da znaš.

BABAC: Dobro predstavniče Srpske vojske, ja ću provjeriti i javiću ti za trideset minuta.

NEPOZNATI: Dogovoreno. (…)

NEPOZNATI: „Sava“ govori predstavnik Srpske vojske, prijem.

GOLUBIČIĆ: Zapovjednik Hrvatske vojske stoji na raspolaganju. Reci, slušam, prijem.

LISICA: Zapovjedniče, ja sam zapovjednik na suprotnoj strani. Opet imam podatke da ti se vozila i dalje gomilaju i dolaze prema Brodu. Dolaze prema Brodu. Nemoj to činiti, nemoj to činiti, neće biti dobro.

GOLUBIČIĆ: Gospodine, ja ću vas moliti lijepo, mi smo se dogovorili, obustava topničkog djelovanja i to se poštiva i na našoj i na vašoj strani. Znači sitne provokacije, puškaranje, ne odgovaram za to. Moje jedinice na drugu stranu neće pucati. A frekvencija (*kretanje* op.J.Z.) jedinica, sa naše strane koje se nalaze, to je naša stvar i naša država. Zato, neprijatelji ste, nalazite se na drugoj strani mosta, razumljivo je zašto smo u pripravnosti. Mislim da to trebate shvatiti i da to upravo tako treba i postupiti, jer, i vi tako postupate. Prema tome, frekvencija (*kretanje* op.J.Z.) naših jedinica ne treba vas uzbuđivati, jer mi ne idemo os-

	vajat ni napadat nikoga. Nalazimo se s ovu stranu Save, a bosance ćemo puštati, prijem.
LISICA:	Gospodine, sa vama su do sada mnogi dogovori postizani pa ste ih kršili. Obustavi ti svaki pokret te kolone. Mene ne interesuju frekvencije vaših jedinica, nego upućivanje prema Brodu. Obustavi, inače ja naređujem moja dva artiljerijska puka da prže ono što su pripremili, prijem.
GOLUBIČIĆ:	Gospodine, poštujte ono što ste rekli malo prije o prekidu topničkog djelovanja, a za kolone i ostalo se nemojte sekirat i uzbuđivat, nećemo vas napadat, ali nemojte nas dirat. Gotovo. Sav posao ste riješili, nadam se da ste zadovoljni, vjerojatno i Izetbegović. Gotovo.
LISICA:	Gospodine, nemoj prekidat. Rekao sam, nemoj da krećeš nikakve jedinice, frekvenciju nikakvu ne dozvoljavam. Nikakvu. Poklopiću, poklopiću Brod, prijem.
GOLUBIČIĆ:	Slušaj, ne možeš mi davat ultimatume u mojem prostoru ako ne otvaram vatru na tebe. Prema tome nemojte se uzbuđivati i ostavite cijevi hladne. Gotovo.
LISICA:	Protivniče, protivniče, igraj fer. Nemoj da mi mutiš. Obustavi pokret jedinica, nemam strpljenja više da čekam, prijem.
GOLUBIČIĆ:	Gospodine, neću više s vama razgovarati, postajete nervozni. Ja sam vam obrazložio situaciju i nadam se da ste shvatili, gotovo.
LISICA:	Gospodine, nisam ja nervozan, sasvim sam normalan. Ja sam oštar vojnik. Oštar vojnik,. Zato sam i pregazio Brod. Zato sam i pregazio Brod. Budi korektan, budi korektan, da ne bude … Prijem.
GOLUBIČIĆ:	Gospodine, ja se nadam da ćemo mi u najskorije vrijeme, ako ne budete vi dalje kretali, mi ćemo otvoriti taj most, pa ćemo na tome mostu, najvjerojatnije nas dva kavu popiti. Prema tome za našu budućnost smirite se pa ćemo dalje surađivati. Budite pozdravljeni.
LISICA:	Gospodine, uvjeren sam da će doći neko vrijeme i kafu da popijemo, živio.[675]

General Petar Stipetić - Zapovijed za lijevu obalu Save:

Uslijed općeg pogoršavanja borbene situacije na području posavskog bojišta uvjetovane ofenzivnim djelovanjem neprijatelja ka r. Sava i ovladavanja cjelokupnom Bosanskom Posavinom, te postojanja indicije i mogućnosti agresije na Republiku Hrvatsku,

ZAPOVIJEDAM

1. Uz detaljnu procjenu situacije u zoni vaše odgovornosti, izvršite sve pripreme za preraspodjelu snaga i sredstava za obranu i borbeno djelovanje na lijevoj obali r. Sava i energično sprečavanje prodora neprijatelja u cilju ugrožavanja integriteta Republike Hrvatske;
2. Snage i sredstva angažirajte po slijedećem:
   - 121. br. ostaje u sadašnjem rasporedu uključno s. Slavonski Kobaš
   - 108. br. brani zonu: isključno s. Slavonski Kobaš - uključno most u Sl. Brodu;
   - 157. br. brani zonu: isključno most u Sl. Brodu - uključno s. Klakar;
   - 103. br. brani zonu: isključno s. Klakar - uključno s. Svilaj;
   - domobranska bojna Slavonski Brod sa jednom satnijom domobrana brani zonu: isključno s. Svilaj - uključno s. Malice
   - snage 131. br. HV., 104., 106., i 102. br HVO ostaju na bojišnici u dosadašnjem rasporedu;

[675] Fonogram razgovora se nalazi i u privatnoj arhivi gospodina Mije Golubičića.

- 111. br. posjeda širi rajon „Zelengaj“ (bungalovi) u spremnosti za borbena djelovanja po vašem nahođenju;
- BG-150 i TG-153. br. i TG-137. br. iz matičnim garnizona u spremnosti za b/d u sektoru TG „Istok“.

3. O svemu ostalom postupiti u skladu sa zapovijedi GS HV Kl. 8/92-01-07, Ur.br. 5120-05-92-212, od 06.10.1992. god.“[676]

Prvo traganje za krivcima

SZUP o sigurnosnom stanju na području Bosanske Posavine:

Tijekom posljednjih dana srpski agresor sinkroniziranim napadima vrši svakodnevne proboje linija obrane prema Bosanskom Brodu u čemu je potpomognut, teškim topništvom, iz Liješća, Vinske i Kostreša.

Unatoč velikim gubicima agresor je izvršio proboj te ušao u selo Zborište, a dijelom i u Novo Selo i Koliba Gornje.

Na liniji fronte u Zborištu bila je prisutna 109. brigada HV iz Vinkovaca, koja nije niti pokušala zaustaviti agresora, nakon čega je agresor osvojio Zborište i iz tenkova otvorio topničku vatru po zaleđu obrambenih postrojbi u Kolibama Gornjim. Nakon napuštanja Zborišta kompletna 109. brigada je napustila liniju obrane i Bosansku Posavinu, te je ni general Stipetić nije uspio zadržati.

Pripadnici 108. brigade HV pokušali su vratiti agresora nazad, no u toj akciji su 24 vojaka upali u zasjedu, gdje su zarobljeni.

Bez obzira na napade i blizinu agresora, stanje u redovima obrambenih postrojbi teško se konsolidira i dovodi pod kontrolu.

U našim ranijim informacijama izvješćivali smo da zapovjednici obrambenih postrojbi jako malo vremena provode na terenu sa vojacima.

S tim u svezi na zapovjednom mjestu br. 2 došlo je do sukoba i do potezanja oružja na brigadira Ivana Kolaka od strane Blažana Kljajića, zapovjednika 4. bataljuna 101. bosanskobrodske brigade HVO. Navedenom događaju bio je prisutan i general Stipetić. Brigadir Kolak je u više navrata upozoravao zapovjednike na njihovo ponašanje i odnos prema vojacima, što je rezultiralo i obračunom u zapovjedništvu.

Pripadnici 101. brigade HVO nezadovoljni su ponašanjem svojih zapovjednika, ali su svjesni da brane svoje i unatoč takovim problemima moral je još uvijek visok, iako je postotak stradanja velik. Do sada je 350 boraca poginulo, a 1400 je ranjeno, od toga 800 teško, te brigada sada raspolaže sa 600 pravih boraca i nešto, u njihovom žargonu boraca 'treće linije'.

Uz njih je u sastavu 103. derventska brigada HVO oko 100 ljudi, dok Koraće i Novo Selo daju svega po dvadesetak boraca.

Veliki dio vojnih obveznika iz BiH prebjegao je u Slavonski Brod i RH, tako da je velik problem u uključivanju postrojbi HV u ratne operacije na terenu Bosanske Posavine. Osim toga HV se teško uključuje u akcije, zapovjednici po slobodnoj procjeni vrše povlačenje linija unazad, iako je veliki dio vojaka iz sastava postrojbi HV spreman da se bori.

Loš primjer su bile 109. brigada iz Vinkovaca, te brigada iz Vukovara, koje su odbijale borbu i povlačile se sa ratišta, što je agresor obilato iskoristio.

---

[676] IZM Đakovo, Zapovijed Zapovjednika, generalbojnika Petra Stipetića - Zapovjedništvima postrojbi, Klasa: 8/92-01/01 Ur. broj: 1076/5-01-92-352, Đakovo, 06.10.1992.god. u 23,30 sati

Dosta je pritužbi i na Operativnu grupu koja je odgovorna za sve akcije, no ništa nije precizirano oko odgovornosti, usklađivanja akcija, već se postupa po slobodnoj procjeni.

Veliki jaz je između civilne i vojne vlasti u Slavonskom Brodu. S tim u svezi general Stipetić je održao sastanak sa zapovjednicima brigada HV iz Slavonskog Broda, djelatnicima SIS-a MO RH i rukovodećim strukturama Slavonskog Broda. Tom prilikom oštro je napao pripadnike SIS-a, te obavještajce i zapovjednike 108. brigade HV za fabriciranje svojih izvješća koja su slali u Zagreb, a odnosila su se na ratište Bosanske Posavine.[677]

Brigadir Vinko Vrbanac je formirao dvije komisije:

KOMISIJA 1.

U svezi angažiranja 108. br. HV u zoni odgovornosti OG „Istočna Posavina" prema borbenoj zapovijedi zapovjednika OG „Istočna Posavina" Klasa: 8/92-01, Broj: OG-01/92-755 od 27.09.1992. godine i izvlačenja brigade sa crte bojišnice bez odobrenja zapovjednika OG, a s obzirom da su iz takvog postupanja 108. br. HV proizišle teške posljedice za stanje na bojišnoj prostoriji,

O D R E Đ U J E M

1. Komisiju za ispitivanje uvjeta i okolnosti te razloga koji su prouzročili odlazak 108. br. HV sa crte bojišnice, slijedećeg sastava:
    1. Černi Josip, brigadir, predsjednik
    2. Bakalec Edo, brigadir, član
    3. Pop Josip, član
    4. Branko Tubić, satnik, član
    5. Berislav Jezidžić, pukovnik, član
2. Komisija ima zadaću da utvrdi sve okolnosti koje su dovele do izvlačenja 108. br. HV sa crte bojišnice u zoni OG "Istočna Posavina", ustanovi stupanj odgovornosti zapovjednika 108. br. HV i predloži mjere za sankcioniranje ustanovljenog stanja.
3. Komisija zadaću mora izvršiti tijekom 07. i 08.10.1992. godine, a izvješće s mišljenjem podnijeti mi na očevid 09.10.1992. godine do 09,00 sati.[678]

KOMISIJA 2.

U vremenu od 03. do 06.10.1992. godine zapovjednik 3. br. ZNG imao je prema borbenoj zapovijedi obvezu da pripremi dio snaga brigade i sa njima izvršava konkretne bojeve zadaće u zoni odgovornosti OG „Istočna Posavina". S obzirom na to da angažiranje zapovjeđenih snaga 3. br. ZNG nije vršena prema datim zapovijedima, a proizišle posljedice su značajno doprinijele neuspjehu HV na bojišnici,

O D R E Đ U J E M

1. Komisiju slijedećeg sastava:
    1. Černi Josip, brigadir, predsjednik
    2. Bakarec Edo, brigadir, član
    3. Pop Josip, član
    4. Branko Tubić, satnik, član
    5. Berislav Jezidžić, pukovnik, član

---

[677] SZUP, Pomoćnik ministra, Smiljan Reljić - Josip Manolić, (…) Informacija, Zagreb, 06.10.1992.

[678] OGIP, Zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac - Članovima Komisije, Zapovjedniku 108.br.HV, Zapovjedniku OGIP, Zapovjedniku Slavonskog bojišta, Klasa: 8/92-01, Broj: OG-01/92-356, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.

2. Komisija ima zadaću da ustanovi i ispita sve okolnosti pod kojima je angažirani dio 3. br. ZNG izvršavao svoju bojevu zadaću, ispita i utvrdi činjenično stanje, te donese odgovarajuće zaključke o odgovornosti pojedinih zapovjednika iz 3. br. ZNG i predloži odgovarajuće mjere.
3. Komisija zadaću mora izvršiti tijekom 07.10.1992. godine, a izvješće sa mišljenjem podnijeti mi na očevid 09.10.1992. godine do 09,00 sati.[679]

Srušen most na rijeci Savi

Srijeda, 07. listopada 1992

01.00 sati Nastavlja se aktivnost naših postrojbi na učvršćenju obrane na r. Savi prema prethodnom izvješću. U rajonu sela Zbjeg završeno je prebacivanje ljudi i tehnike iz sela Koraće, te su inženjerijske postrojbe pristupile sklanjanju skele te pojačale ljudstvo za osiguranje mosta.[680]

Prema kazivanju Ive Đogaša, zapovjednika 5./3./108. br. HV (autoru, kolovoz 2009.), u vremenu od 24,00 do 01,30 sati, njegovih pet borca je osiguravalo most dok su ga četvorica *„neidentificiranih minera, naoružavala protutenkovskim minama i drugim eksplozivom. Naoružavanje je vršeno na onom mjestu na kojem je most (u 03,08 sati) i srušen.“*

Prema kazivanju v.d. načelnika inženjerije 157. br. HV, satnika Jerka Bašića (autoru, kolovoz 2009.), (koji je most osiguravao do 06.10. u 18,00 sati), prilikom rušenja mosta nije korišten, mjesecima prije, postavljen eksploziv. Naime, „most je srušen novim eksplozivom, postavljenim neposredno prije njegova rušenja. Eksploziv je postavljen na vrh nosača mosta, kroz otvor koji je nastao od avionskih bombi.“ Ta tvrdnja se može smatrati dosta pouzdanom jer je, tijekom eksplozije, „stari eksploziv ispao iz svojih ležišta - neaktiviran.“

U 03,09 sati snažna eksplozija potresla je grad. Neprijatelj je minirao most na r. Savi sa svoje (desne) obale r. Save.[681]

U 03,10 sati građane je probudila strahovita eksplozija od miniranja mosta. Eksplozija je bila toliko snažna da su u okolici mosta prozori i vrata letjeli iz zidova, lomili se krovovi, a stakla su popucala i u širem gradskom području.[682]

Taj posao izvršili su inženjerije 157. i 108. brigade HV, Štoković i Tomakić, uz znanje i pomoć Specijalne policije Slavonski Brod, a da se ni danas ne zna po čijoj

---

[679] OGIP, Zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac - Članovima Komisije, Zapovjedniku 108.br.HV, Zapovjedniku OGIP, Zapovjedniku Slavonskog bojišta, Klasa: 8/92-01, Broj: OG-01/92-357, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.

[680] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-833 Slavonski Brod, 07.10.1992. god.

[681] OGIP, Dežurni operativni, - IZM Osijek, Đakovo, Operativno dnevno izvješće, Klasa: 81/92-02 Ur. broj: OG-17/92-834 Slavonski Brod, 07.10.1992. god.

[682] Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985, Slavonski Brod

zapovijedi.[683]

Pored manje važnih dvojbi, kada je most srušen i tko ga je srušio, ostaje nedvojbena činjenica kako hrvatske vojne i civilne vlasti nisu htjele utvrditi - tko je zapovjedio dodatno naoružavanje i rušenje mosta.

Bio nalogodavac rušenja mosta međunarodni kriminalac ili lokalni idiot, za građane oba Broda i ljude zdrave pameti, ostati će upamćen kao - *that son of a bitch.*[684]

Fotografija br. 84 Most Brodova na Savi. 07.10.1992. godine (Foto: www.panoramio.com)

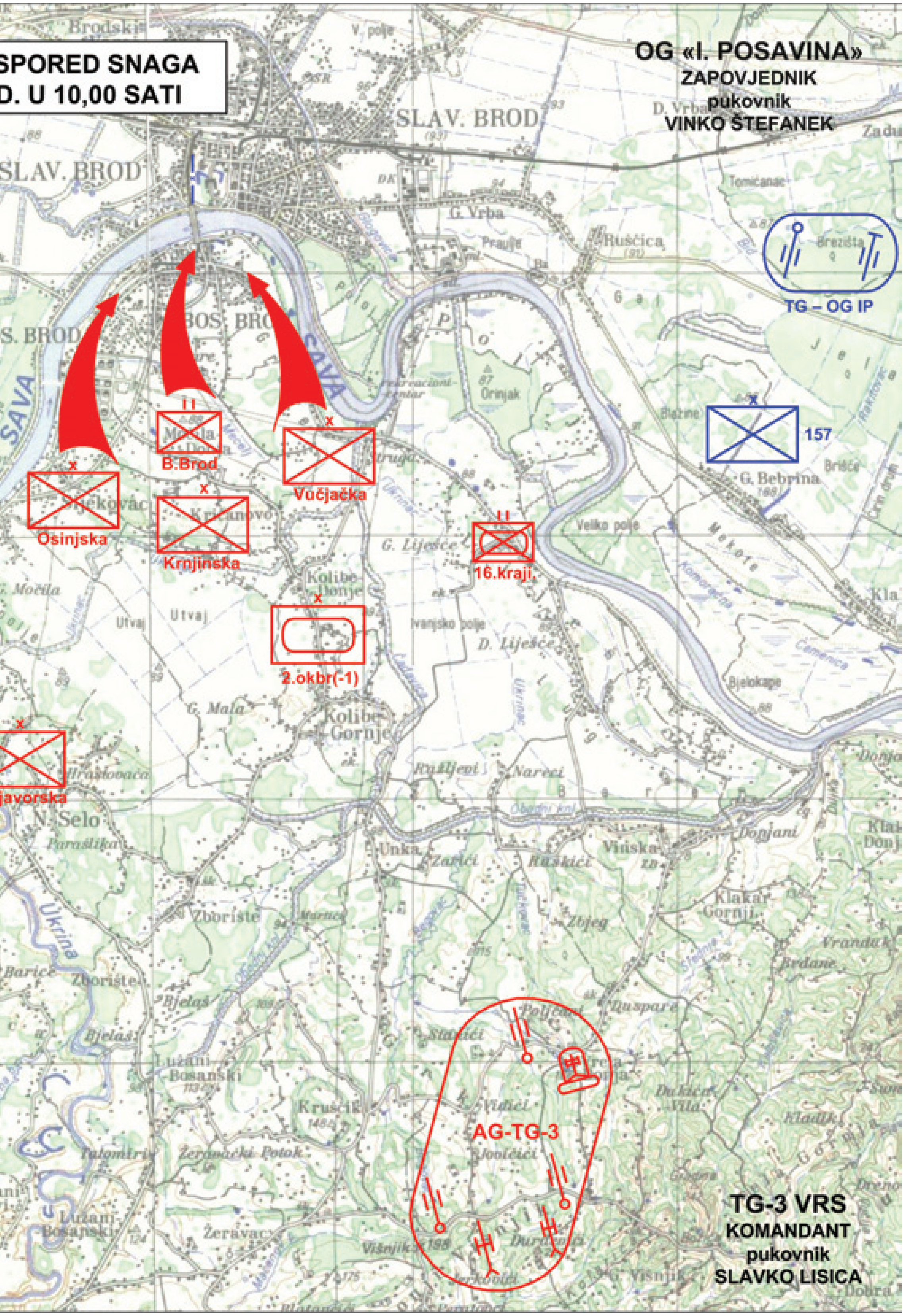

Fotografija br. 85 Most Brodova na Savi. 29.05.2007. godine (Foto: www.panoramio com)

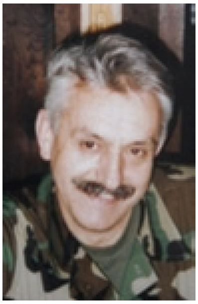
683 General Martin Špegelj, „Tko je Bosansku Posavinu branio, a tko prodavao srpskoj vojsci?" *Vjesnik*, 18. travnja, 2001. godine. www. vjesnik.com

684 Taj kurvin sin

OBOSTRANI RAS
07.10.1992. GO
KAZALO
PJEŠAŠTVO
MEHANIZIRANA POSTROJBA
OKLOPNA POSTROJBA
PROTIVOKLOPNA POSTROJBA
PROTUZRAČNA OBRANA
TOPNIČKA GRUPA
BITNICA MB 120 mm
PRAVAC NAPADA
POSTROJBA IZLAZI IZ PROSTORA
HRVATSKE POSTROJBE
1/108
1. BOJNA 108. br. HV (HVO)
316
BROJ LJUDI U POSTROJBI
CRTA DODIRA
SRPSKE POSTROJBE
Prnjavorska
PRNJAVORSKA BRIGADA
VOD
SATNIJA
BOJNA
BRIGADA
ZAUZET PROSTOR
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak
108
TG – OG IP
27. mtbr
Dubička
AG-27
Prn
St. Slatinik
Brodski Stupnik
Slobodnica
Kaniza
Stupnički Kuti
Rakitovac
Dubočac
Bos. Dubočac
Bijelo Brdo
Markovac
Kulenovci
Ukrinari
Korače
Kostres
Gradac

SPORED SNAGA
D. U 10,00 SATI
OG «I. POSAVINA»
ZAPOVJEDNIK
pukovnik
VINKO ŠTEFANEK
TG – OG IP
157
B.Brod
Vučjačka
Osinjska
Krnjinska
16.kraji.
2.okbr(-1)
javorska
AG-TG-3
TG-3 VRS
KOMANDANT
pukovnik
SLAVKO LISICA

Smijenjen zapovjednik 108. br. ZNG HV, pukovnik Stanislav Sorić

Pukovnik Stanislav Sorić

Istog dana kada je srušen most, pripadnici 108. br. HV morali su se suočiti s još jednom velikom svinjarijom. Naime, zapoviješću zapovjednika OZ Osijek, brigadira Vinka Vrbanca, zapovjednik 108. brigade HV, pukovnik, Stanislav Sorić, suspendiran je s dužnosti i stavljen na raspolaganje OG „Istočna Posavina“. Za v.d. zapovjednika brigade imenovan je pukovnik Stjepan Orešković.[685]

Onaj isti zapovjednik koji je *post factum* „štancao“ *alibi zapovijedi,* brigadir, Vinko Vrbanac, suspendira zapovjednika 108. br. HV, iako mu po subordinaciji nije izravno nadređen, pa analogno tome niti ovlašten za to, a ne suspendiraju ga prvonadređeni, Zapovjednik OG „Istočna Posavina“, brigadir Vinko Štefanek, niti drugo nadređeni, Zapovjednik Slavonskog bojišta, general-bojnik, Petar Stipetić?!

Motiv brigadira Vrbanca za neovlašteno izdavanje *alibi zapovijedi*, bio je - bolja osobna prošlost, a motiv za suspenziju pukovnika Sorića, bio je - bolja osobna budućnost. Ako se već poslužio institutom neovlaštenog suspendiranja, mogao ga je koristiti na samom sebi. Na taj način bi ostao upamćen kao nesposoban, ali pošten, a ovako će biti upamćen kao „sposoban“, ali nepošten. I kukavica. Jer, nije smijenio zapovijednike brigada - koji nisu došli na bojišnicu, nego onog koji je bojišnicu morao napustiti, zbog zapovjednika brigada - koji na bojišnicu nisu došli. Vjerojatno je „sposobni“ brigadir Vrbanac znao, ne samo što se šest mjeseci događalo na bosansko-posavskom ratištu, nego i kojoj liniji zapovijedanja pripada koji zapovjednik. Tako je uspješno procijenio kako bi suspendiranje pukovnika Sorića mogao biti karijerno koristan, a suspenzija npr. brigadira Basarca, karijerno štetan potez.

[685] OZ Osijek, Zapovijed Zapovjednika - Klasa: 8/92-01/01, Ur.broj: 1076-01/92-131, Osijek, 07.10.1992. god.

REPUBLIKA HRVATSKA
ZAPOVJEDNISTVO HRVATSKE VOJSKE
OPERATIVNE ZONE OSIJEK
KLASA : 8/92-01/01
UR.BROJ : 1070-13-92-131
OSIJEK,07.LISTOPADA 1992.

SUSPENZIJA ZAPOVJEDNIKA
108.BRIGADE HV ''R''.-

GLEDE SLABOG STANJA BOJEVE SPREMNOSTI.NEIZVRSAVANJA U VISSE NAVRATA PRIMLJENIH ZADATAKA ZBOG KOJIH SU NASTALE STETNE POSLJEDICE PO OBRANU U POSAVINI,DRASTIČNOG PADA BOJEVOG MORALA U 108.BRIGADI HV ''R''. TE NEMOGUĆNOSTI DALJEG USPJESNOG RUKOVODJENJA I ZAPOVJEDANJA BRIGADOM.

Z A P O V J E D A M

1. SUSPENDIRA SE SA DUZNOSTI ZAPOVJEDNIKA 108.BR.HV 'R' STANISLAV BARTOLA SORIC,RODJEN 01.05.1947.GODINE I STAVLJA NA RASPOLAGANJE OG''ISTOČNA POSAVINA'' DO KONAČNOG RJESENJA STATUSA.

2. ZA VRSIOCA DUZNOSTI ZAPOVJEDNIKA 108.BR.HV''R'' ODREDJUJEM STJEPANA IVANOVA DRESSKOVICA.PUKOVNIKA.RODJENOG 13.05.1957.GODINE. ZAMJENIKA ZAPOVJEDNIKA - UJEDNO NS.

ORG.MOB. I KADROVSKA SLUŽBA OZ OSIJEK PRIPREMITI CE PRIJEDLOG ZA POSTAVLJENJE NA DUŽNOST ZAPOVJEDNIKA 108.BR.HV''R'' U SUKLADNOSTI SA ZAKONSKIM NADLEZNOSTIMA ZA IMENOVANJE ZAPOVJEDNIKA BRIGADE U HV.

OVU ZAPOVJED REALIZIRATI ODMAH.

PF/VA

ZAPOVJEDNIK OZ
BRIGADIR
VINKO VRBANAC

DOSTAVITI :
- MO PERSONALNA UPRAVA
- GS HV
- OG ''ISTOČNA POSAVINA''
- ZAPOVJEDNIKU 108.BR.HV
- ZAPOVJEDNIKU SLAVONSKOG BOJISTA
- ARHIVA

PRIMLJENO:	07 X	09	0	
	DATUM	VRIJEME	HITNOST	POTPIS
OBRAĐENO:	07 X	09	0	
	DATUM	VRIJEME	HITNOST	POTPIS
PREDANO:	07 X	0930	0	
		VRIJEME	HITNOST	POTPIS

Dokument br. 38 Zapovijednik OZ Osijek suspendira zapovijednika 108. br.HV (www.slobodanpraljak.com)

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
OPERATIVNA ZONA OSIJEK
ZAPOVJEDNIŠTVO 108. BRIGADE

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO
Teklićem

Klasa: 035-01/92-01
UR.br. 2130-01/17-92-1225

Slavonski Brod, 09.10.1992.

PREDSJEDNIKU REPUBLIKE HRVATSKE
NAČELNIKU GS HV
ZAPOVJEDNIKU OZ - OSIJEK
ZAPOVJEDNIKU OG "ISTOČNA POSAVINA"

PREDMET: O B A V I J E S T

Štovani gospodine Predsjedniče, povodom Zapovijedi zapovjednika OZ Osijek gospodina Vinka Vrbanca od 07.10.1992. god. (klasa: 8/92-01/01 UR.br. 1078-13-92-131) kojom se suspendira zapovjednik 108. brigade pukovnik Stanislav Sorić, slobodni smo izvjestiti o slijedećem:

1. Zapovjed o suspenziji smatramo ništavnom, jer nema pravno uporište. Naime, po zakonu o Narodnoj obrani, zapovjednike brigada postavlja i razrješava dužnosti dekretom predsjednik Republike Hrvatske.

2. Mi, časnici 108. brigade ne prihvačamo jedinu i isključivu odgovornost 108. brigade za događaje nastale 05. i 06. listopada 1992. god. u interesnoj zoni OG "Istočna Posavina", što potvrđujemo brojem mrtvih i ranjenih vojnika 108. brigade.

   - lakše ranjenih ---- 307 vojaka
   - teško ranjenih ----- 243 vojaka
   - poginulih --------- 111 vojaka
   - nestalih ---------- 19 vojaka

3. Također smatramo, da pukovnik Stanislav Sorić zapovjednik 108. brigade nije kriv ništa više nego i ostali zapovjednici na ratištu u interesnoj zoni OG "Istočna Posavina".
   U interesu utvrđivanja pravog stanja i odgovornosti, molimo da se formira nepristrasna komisija najodgovornijih predstavnika MO RH i vlade RH.

4. Ukoliko se ne formira ovakva komisija, mi dolje potpisani časnici 108. brigade, spremni smo i na bolan korak skidanja časne odore Hrvatskog vojnika nakon 16 mjeseci provedenih na bojištima, jer smo kao Hrvatski dobrovoljci branili domovinu od prvog časa njezine ugroženosti.

\- 2 -

5. Iz priložene dokumentacije moguse utvrditi činjenice, okolnosti pa i krivci za nastale događaje, a spremnost 108. brigade da uvijek i na svakom ratištu da svoj puni doprinos u obrani naše domovine.

ČASNICI 108. BRIGADE :

1. pukovnik Stjepan Orešković
2. pukovnik Pavo Součković
3. pukovnik Josip Kecerin
4. bojnik Zlatko Prebeg
5. natporučnik Zdravko Tolić
6. bojnik Zdravko Šimunović
7. bojnik Marko Dumendžić
8. bojnik Ivica Milošević
9. bojnik Željko Sadorski
10. bojnik Mato Gačić
11. bojnik Boris Hrečkovski
12. satnik Tomislav Leko
13. satnik Stjepan Tomakić
14. poručnik Adolf Škrpan
15. bojnik Antun Grgurević
16. natporučnik Damir Bjelobrk
17. poručnik Drago Marić
18. poručnik Miroslav Lipovac
19. natporučnik Ante Lasić
20. satnik Ante Pranić
21. natporučnik Slavko Ćosić
22. poručnik Marijan Jurić
23. bojnik Nikola Ocobadić
24. SATNIK MATO LACKOVIĆ

VOJNA POŠTA br. 2130 Slavonski Brod

Dokument br. 39 Časnici 108. br. HV protiv smjene svog zapovijednika (www.slobodanpraljak.com)

Smijenjen Zapovjednik TG-3 1. KK, pukovnik, Slavko Lisica

Pukovnik Slavko Lisica
Osvajanjem Bosanskog Broda, pukovnik Lisica se vrlo ponosio. Kao i svaki pobjednik očekivao je nagradu i unapređenje, ali, poslan je „na odmor“.

Komandant borbene grupe briljantno je izvršio zadatak. Kasnije su uključene u borbu i druge brigade i tenkovi.
Šestog oktobra 1992. godine jedinice Taktičke grupe - 3 izbile su u prigradska naselja Bosanskog Broda. Naredio sam da jedinice ostanu na polaznim položajima, a poručio sam ustašama da napuste grad, da bi izbjegli obostrane gubitke.Zbog ekonomskog značaja bilo je zabranjeno da se gađa rafinerija nafte i drugi vitalni objekti. Uništen i razrušen grad nikome nije potreban, bila je logika koju sam prenio komandantima i borcima.
Sedmog oktobra 1992. godine jedinice su umarširale u Bosanski Brod, bez otpora. Grad je u potpunosti bio prazan. Ustaške snage nisu rušile i palile objekte, na tom postupku bio sam im zahvalan. Sa jedinicama ušao sam i ja kao komandant i dao sam izjavu Srpskoj radio-televiziji:
'Jedinice Taktičke grupe - 3 velikim borbenim naporima uspjele su da oslobode Bosanski Brod. Brod je srpski i ostaće srpski…'
U centru Bosanskog Broda okupile su se velike grupe boraca i skandiraju - hoćemo na Orašje, hoćemo Orašje! Stanem i slušam 'Hoćemo na Orašje', mislim šta da radim.
Bio sam umoran od danonoćnog nespavanja i komandovanja u završnom dijelu operacije za Brod. Slušajući skandiranje boraca vrati mi se energija, ne osjećam umor.
Vozač vozi na komandno mjesto - usput skiciram telegram Glavnom štabu VRS; gen. Mladiću.
'Molim glavni štab VRS da sve snage u koridoru Doboj - Modriča - Bijeljina stavi pod komandu Taktičke grupe - 3, kao i Bijeljinski korpus. Komandanta Bijeljinskog korpusa, pukovnika Simića, postavite mi za načelnika štaba. Tu formaciju nazovite kako hoćete.
Glavnim snagama napadam Tuzlu, a pomoćnim snagama Orašje.(istaknuo J.Z.)
Moral boraca Taktičke grupe - 3 je na visini, i taj naboj odmah, hitno treba iskoristiti.
Iskren pozdrav.'[686]

Telefonski razgovor pukovnika Lisice i generala Mladića (8. listopad 1992.)

Osmog oktobra 1992. godine - telefon.

- Sluša pukovnik Lisica.
- Ovdje Mladić.
- Izvolite gospodine generale.
- Tvoj predlog o angažovanju snaga u koridoru odbijam, taj problem će da riješi Bijeljinski korpus, pukovnik Simić.
- Nema problema gospodine generale, ali mislim da strategijski griješite. Sad ili nikad. Moral boraca je na visini.
- Idi ti i odmori se, a naredba o tvom postavljenju na novu dužnost će doći blagovremeno.

---

[686] LISICA, „Komandant bez potreba“ str. 134-141.

- Koju dužnost mi planirate.
- Čut ćeš, a nadam se da ćeš biti zadovoljan.
- Biću zadovoljan kad eliminišemo ustaše i zelene beretke i vratimo dostojanstvo srpskom narodu.
- Uvek filozofiraš i molim te izvršavaj naređenja koja ću ti postaviti.
- Koja naređenja mi pripremate?
- Dobićeš pismeno, a sad idi na odmor.
- Razumem.

Brod je slobodan, ali od koga i zašto?[687] (istaknuo J.Z.)

Za „nagradu", zbog toga što je „luđak" osvojio Bosanski Brod, kako bi bio spriječen u svojim zamislima („glavnim pravcem - Tuzla, sporednim - Orašje"), puk. Lisica je „unaprijeđen" u zapovjednika OG Doboj, a potom je postavljan za zapovjednika Školskog centra Vojske Republike Srpske u Banja Luci, da bi 1994. god. bio „penzionisan".

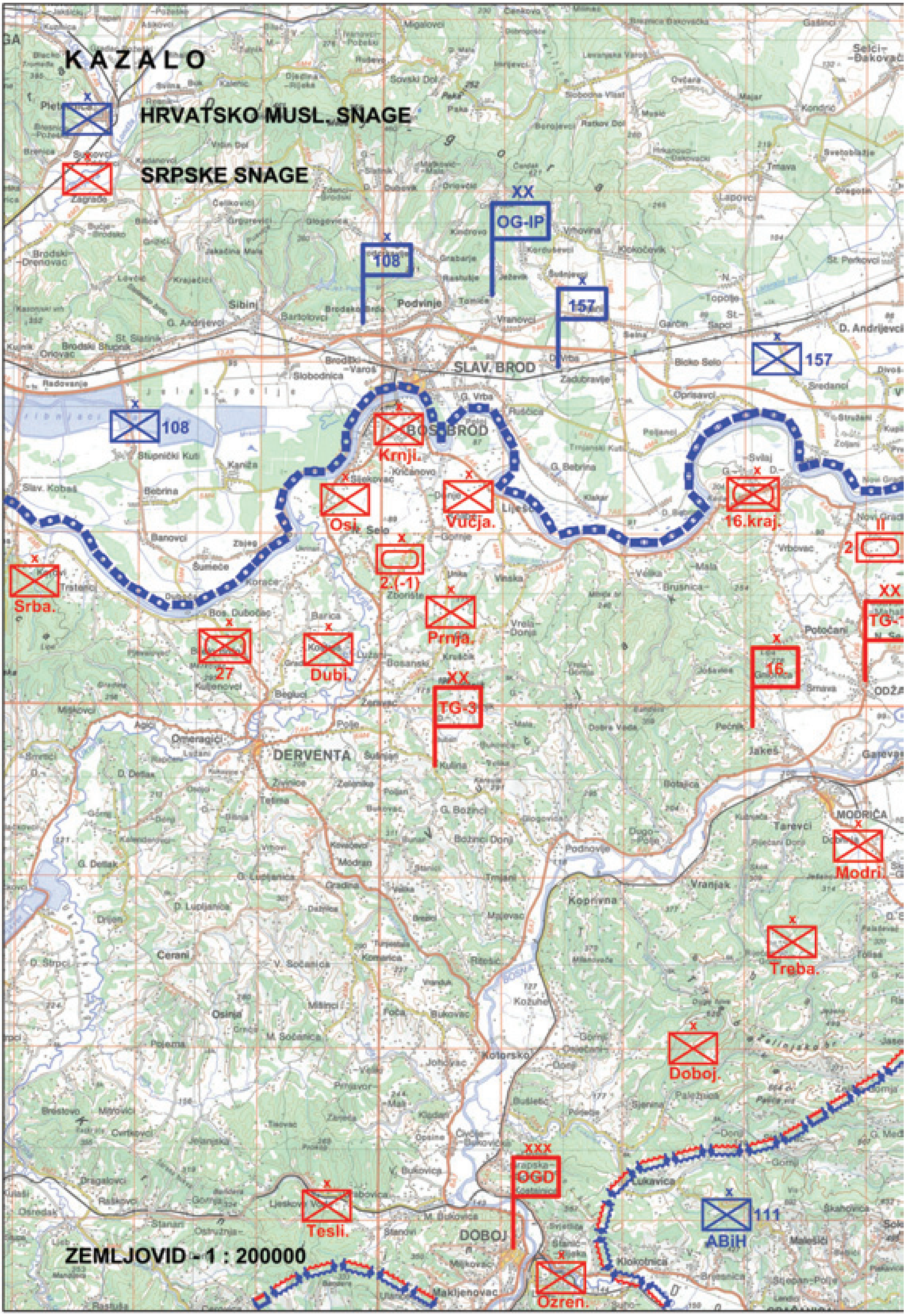
Kako su politička vodstva Hrvata i Srba bili licemjerni, kada je politika prema Bosanskoj Posavini u pitanju, vidljivo je i na primjeru smjenjivanja dvojice visokih časnika (Sorića-HV i Lisice-VRS) koji su najviše doprinijeli da bitka za taj prostor traje toliko dugo.

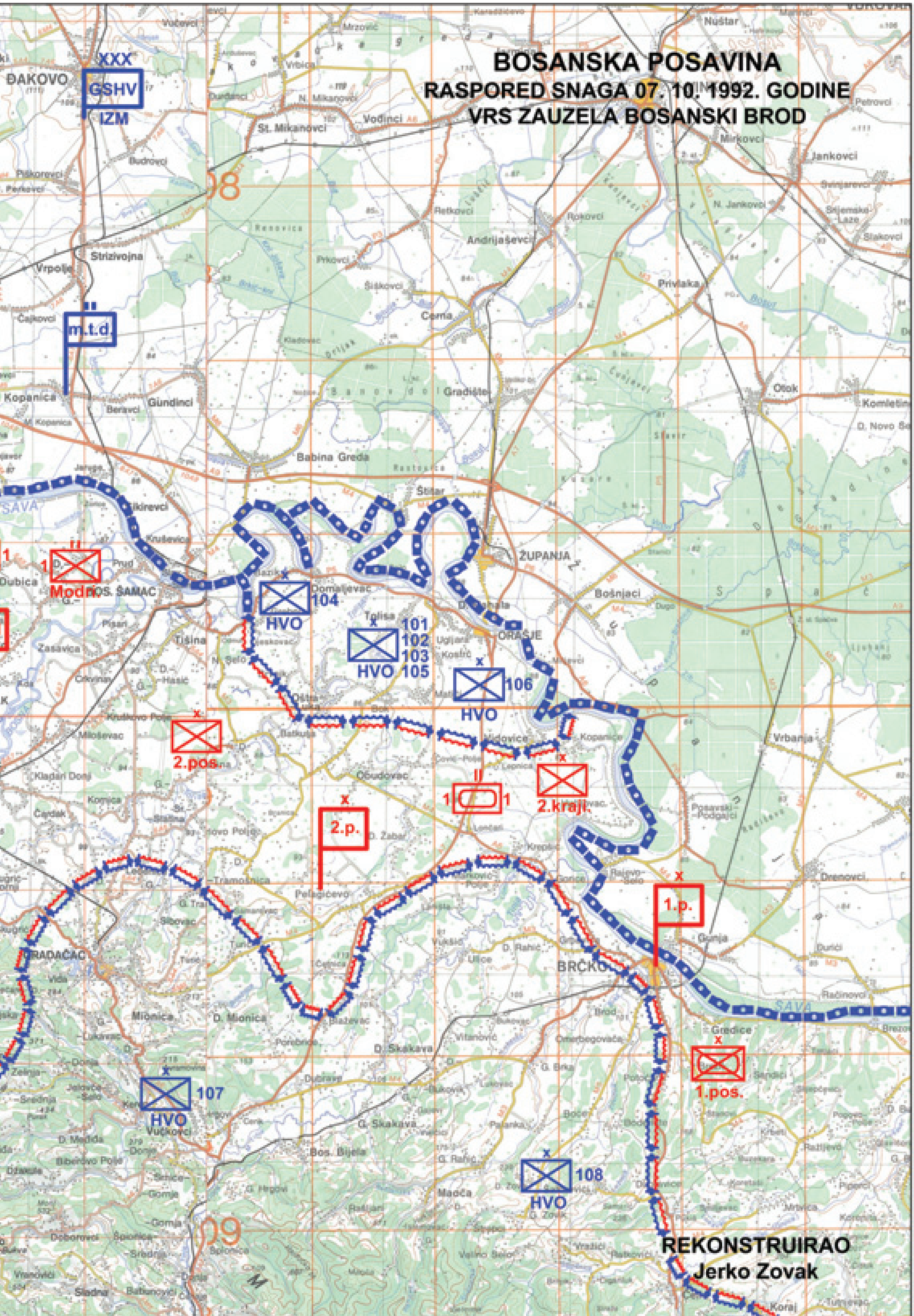
Da je pukovnik Sorić smijenjen kada je 08. svibnja 1992. god. krenuo u napad, iz Bosanskog Broda prema Podnovlju, bio bi to potez u skladu s javno obznanjenom zapovijedi vrhovništva - *kako „nije dozvoljeno ni jednom zapovjedniku slanje ili upotreba Hrvatske vojske izvan granica Republike Hrvatske",* te kako će *„svi koji to učine bez izričite zapovijedi Vrhovnog zapovjednika snosit posljedice za svoje postupke".* Međutim, tada pukovnik Sorić nije smijenjen - zašto? Zašto nije smijenjen zapovjednik, koji nije poštivao zapovijed vrhovništva pri odlasku, nego tek po povratku iz „interesne zone", kada je tu zapovijed, zapravo poštivao. Odnosno, kad je pukovnik Sorić, po vrhovništvu, griješio, kada je odlazio u Bosansku Posavinu, ili kada se iz nje vraćao?

Nešto slično se desilo i zapovjedniku TG-3 VRS, pukovniku, Slavku Lisici. Iako, Srbi su to učinili *sofisticiranije.* Slijedom stare *partijske* prakse *pojavu osuditi, a druga spasiti*, „Vrhovna komanda" VRS je Lisicu „promaknula" kako bi ga „smaknula". Oduzeli su mu zapovjedništvo nad borbenim trupama, iako je bio jedan od najboljih časnika koje su Srbi imali. Zašto?

Zašto su Srbi, u prvoj četvrtini rata, smijenili jednog od svojih najboljih borbenih časnika, i to neposredno nakon njegova najvećeg uspjeha - osvajanja Bosanskog Broda? Zbog toga što je izvršavao zapovijedi „vrhovne komande" ili zbog toga što te zapovijedi izvršavati nije htio? Zbog toga što je, nakon proboja *Koridora,* na „dostignutim linijama" - mirovao, ili zbog toga što - mirovati nije htio?
Ili zbog toga što je „glavnim snagama" htio „napasti Tuzlu, a pomoćnim snagama Orašje", kako „Vrhovna komanda" ne bi ponovo „pila kiselu vodu i imala kiselo lice, a glavni se hvatao za glavu" i pitao „šta će onaj luđak u (Orašju)?" Jer, **„mi smo se dogovorili"**. (Istaknuo J.Z.)

[687] LISICA, n.d. str. 141

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
ZEMLJOVID - 1 : 200000
XX OG-IP
108
157
108
157
Krnji.
Osi.
Vučja.
16.kraj.
2.(-1)
Srba.
Prnja.
27
Dubi.
XX TG-3
16.
XX TG-1
Modri.
Treba.
Doboj.
XXX OGD
Tesli.
Ozren.
111 ABiH
SLAV. BROD
BOS. BROD
DERVENTA
MODRIČA
DOBOJ

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 07. 10. 1992. GODINE
VRS ZAUZELA BOSANSKI BROD
XXX
GSHV
IZM
m.t.d.
104
HVO
101
102
103
105
106
2.pos
2.p.
2.kraji.
1.p.
1.pos.
107
108
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak

Na upit autora (u travnju 2009. god.) generalima VRS, Slavku Lisici i Novici Simiću - zašto nakon osvajanja Bosanskog Broda nisu, u naletu, napali Orašje? general Simić je odgovorio: „1992. nismo bili zainteresovani za Orašje. Prioritet je bio širenje koridora na jug, zbog dalekovoda, a kada se '95. pojavio Milan Martić s idejom da uzme i Orašje, vi ste već toliko ojačali da je njegov pokušaj s vukovarcima završio neslavno. Osim toga, vi da ste bili pametni i rekli, ostavljamo vam put preko Modriče (koridor), lijevo i desno dva kilometra, nikad mi na Derventu ne bi išli, ni na Odžak i Brod“.

Gubitkom „Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“ HVO je reorganiziralo 101., 102., 103. i 105. br. te ih razmjestio na slobodne prostore općina Orašje i Bosanski Šamac. Tako veliku koncentraciju odmorene, obučene, opremljene i za borbu spremne vojske, zajedno sa 104. i 106. br. HVO, koje su od početka rata bile na tim prostorima- srpske snage nisu mogle poraziti.

Fotografija br. 86 IV. gardijska motorizirana brigada HVO - „Sinovi Posavine“
(Foto: ustupio Ivo Đogaš)

BOSANSKA POSAVINA
NAJKRVAVIJE BOJIŠTE HRVATSKIH SNAGA

Niti jedno bojište, na kojem su borbe vodile hrvatske snage, nije bilo toliko krvavo kao bojište Bosanske Posavine. Tijekom 189 dana, (po službenom izvješću HV), svakodnevno ih je ginulo sedam, a ranjeno 33. Svaki dan je 40 boraca bilo manje.

Dakle, zapovjedništvo OG „Istočna Posavina" je za šest mjeseci ratovanja, izgubilo svoja dva prosječna borbena poretka. Puno i za nešto, a kamoli nizašto. Jer, *„samo je onaj rat naplaćen, kojim narod dobiva svoju slobodu".*[688]

Iako je statistika i „točan zbroj netočnih podataka", bez nje se ne mogu raditi nikakve bilance, pa niti one najosjetljivije - o poginulima. Zbog toga su u nastavku podatci iz nekoliko izvora, kao i rezultati osobnog istraživanja autora.

Prema podacima iz knjige povjesničara Maria Keve *„Stradalnici Brodsko-posavske županije u Domovinskom ratu"* prilikom topničkih napada na grad i općinu Slavonski Brod, iz pravca Bosanske Posavine, poginulo je ukupno 116 civila, od čega 29 djece.[689]

Isti autor daje podatke i za **108. br. ZNG HV.** U knjizi je evidentirano ukupno 147 poginulih i pet nestalih boraca, od čega je u Bosanskoj Posavini stradalo njih 68 (46,2 %).[690] Najviše izvora tvrdi kako je ranjen 751 borac.

Kevo također navodi kako je u **3/3'A' br. HV** poginulo 95 boraca, od čega njih 29 u općini Slavonski Brod (?), a u Beglucima dva i Derventi jedan.[691]

Željko Mužević u svoj knjizi „*Mars u brodskom sazviježđu*" donosi podatke o stradalim pripadnicima **101. br. HVO** i u njoj je navedeno 405 poginulih, 25 nestalih i 1210 ranjenih boraca.[692]

Podaci o stradalima u Bosanskoj Posavini

Dr. D.Prgomet

Sanitetska služba OG „Istočna Posavina"

Najosjetljivije Izvješće o posljedicama ratovanja HV i HVO na prostoru Bosanske Posavine jeste Izvješće Načelnika sanitetske službe OG „Istočna Posavina" dr. Drage Prgometa upućeno: Ministarstvu obrane - general bojniku Ivi Prodanu, GSHV - generalu

[688] Ante STARČEVIĆ, *Iskrice*

[689] Mario KEVO, *Stradalnici Brodsko-posavske županije u Domovinskom ratu*, Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest - podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2006., str. 232.

[690] Mario KEVO, n.d., str. 96-102.

[691] Mario KEVO, n.d., str. 130-133.

[692] Željko MUŽEVIĆ, *Mars u brodskom sazviježđu*, Slavonski Brod, Udruga hrvatskih veterana domovinskog rata, Županija Brodsko-Posavska, Slavonski Brod, 1998., str. 268-278, Izvor: Ivo Mijić, Načelnik poglavarstva općine Bosanski Brod sa sjedištem u Slavonskom Brodu

zbora Antonu Tusu, Zapovijedniku Slavonskog bojišta - genenralbojniku Petru Stipetiću, OZ Osijek - zapovjedniku, brigadiru Vinku Vrbancu i načelniku SnSl, ojniku Dinku Puntariću.

U ratnim aktivnostima u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina' (Odžačko - Derventsko - Bosanskobrodsko bojište, te Oraško - Samačko bojište) u vremenu od 01.04. do 06.10. 1992. godine gubici u ljudstvu su :

		HV	HVO	UKUPNO
POGINULI		306 +(37)	918	**1261**
RANJENI	TEŠKO	979	1.986	2.965
	LAKŠE	1.017	2.268	3.285
SVEUKUPNO:		**2.339**	**5.172**	**7.511**

Tablica br. 9 Temeljem izvornika[693] tablicu izradio J. Zovak

Do točnog broja poginulih pripadnika HVO je teško doći zbog neredovitog izvješćivanja ali se gore navedeni podaci mogu uzeti kao dosta točni.[694]

Fotografija br. 87 Sprovod hrvatskom borcu (Foto: Darko Janković)

[693] OGIP, Načelnika sanitetske službe dr. Drage Prgometa - Ministarstvu obrane - gen. bojnik Ivo Prodan, GSHV - gen. zbora Anton Tus, Zapovijedniku Slavonskog bojišta - gen. bojnik Petar Stipetić, OZ Osijek - brigadir Vinko Vrbanac, OZ Osijek Načelnik SnSl - bojnik Dinko Puntarić - Izvješće, Klasa: 81/92-02, Ur.broj: OG-20/92-834, Slavonski Brod, 06.10.1992. god.

[694] Isto

Informacijsko dokumentacijski centra (IDC) Sarajevo

Direktor Informacijsko dokumentacijskog centra (IDC-a) iz Sarajeva, Mirsad Tokača, je izjavio kako su njihovi podaci o izravnim žrtvama oružanih sukoba prikupljani više od tri godine, pri čemu su uspoređene brojne dotada postojeće baze podataka i provjereni svi dostupni izvori.[695]

Dakako, ni ovi podaci nisu potpuni, ali, krugovi koji se bave tom problematikom, drže ih dosta vjerodostojnim.

Naime, o broju žrtava rata u BiH iznošeni su različiti podaci, ovisno o tome tko ih je iznosio, kada i s kojim ciljem. Spominjale su se brojke od 25 do čak 329 tisuća.

Temeljem izvornih podataka IDC-a, u nastavku slijedi broj ubijenih i nestalih građana (civila i vojnika) osam općina Bosanske Posavine: Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Brčko, Derventa, Gradačac, Modriča, Odžak i Orašje.

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. godine u općini Bosanski Brod

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	16	11,03	85	58,62	43	29,66	1	0,69	145	22,52	HV-HVO	281	56,31
2	Vojnici	82	16,43	226	45,29	190	38,08	1	0,2	499	77,48	JNA-VRS	218	43,69
	Ukupno:	98	15,22	311	48,29	233	36,18	2	0,31	644	100	ARBiH	0	0

Tablica br. 10 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. godine u općini Bosanski Šamac

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	30	24,39	53	43,09	39	31,71	1	0,81	123	22,52	HV-HVO	129	25,85
2	Vojnici	19	3,81	363	72,75	117	23,45	0	0,00	499	77,48	JNA-VRS	368	73,75
	Ukupno:	49	7,88	416	66,88	156	25,08	1	0,16	622	100	ARBiH	2	0,40

Tablica br. 11 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. godine u općini Brčko

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	381	75,45	54	10,69	69	13,66	1	0,20	505	30,46	HV-HVO	111	9,63
2	Vojnici	530	45,97	500	43,37	117	10,15	6	0,52	1.153	69,54	JNA-VRS	508	44,06
	Ukupno:	911	54,95	554	33,41	186	11,22	7	0,42	1.658	100	ARBiH	534	46,31

Tablica br. 12 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. godine u općini Derventa

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	51	31,68	44	27,33	64	39,75	2	1,24	161	17,04	HV-HVO	338	43,11
2	Vojnici	92	11,73	439	55,99	251	32,02	2	0,26	784	82,96	JNA-VRS	443	56,51
	Ukupno:	143	15,13	483	51,11	315	33,33	4	0,42	945	100	ARBiH	3	0,38

Tablica br. 13 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

[695] http://www.nacional.hr/clanak/21791/u-bih-je-ubijeno-manje-od-100-tisuca-ljudi (11.02.2009.)

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. godine u općini Gradačac

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	148	84,57	17	9,71	10	5,71	0	0,00	175	19,69	HV-HVO	93	13,03
2	Vojnici	525	73,53	115	16,11	74	10,36	0	0,00	714	80,31	JNA-VRS	111	15,54
	Ukupno:	673	75,70	132	14,85	84	9,45	0	0,00	889	100	ARBiH	510	71,43

Tablica br. 14 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. godine u općini Modriča

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	83	66,40	14	11,20	26	20,81	2	1,69	125	19,78	HV-HVO	134	26,43
2	Vojnici	80	15,78	360	71,01	66	13,02	1	0,20	507	80,22	JNA-VRS	359	70,81
	Ukupno:	163	25,79	374	59,18	92	14,56	3	0,47	632	100	ARBiH	14	2,76

Tablica br. 15 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. godine u općini Odžak

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	17	14,17	44	36,67	59	49,16	0	0,00	120	43,17	HV-HVO	106	67,09
2	Vojnici	32	20,25	50	31,65	76	48,1	0	0,00	158	56,83	JNA-VRS	50	31,65
	Ukupno:	49	17,36	94	33,81	135	48,56	0	0,00	278	100	ARBiH	2	1,27

Tablica br. 16 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. godine u općini Orašje

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	2	3,17	4	6,35	57	90,48	0	0,00	63	17,36	HV-HVO	254	84,67
2	Vojnici	35	11,67	46	15,33	218	72,67	1	0,33	300	82,64	JNA-VRS	45	15,00
	Ukupno:	37	10,19	50	13,77	275	75,76	1	0,28	363	100	ARBiH	1	0,33

Tablica br. 17 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. god. u osam općina Bosanske Posavine

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	728	51,37	315	22,23	367	25,90	7	0,49	1.417	23,50	HV-HVO	1.446	31,35
2	Vojnici	1.395	30,23	2.099	45,49	1.109	24,03	11	0,24	4.614	76,50	JNA-VRS	2.102	45,55
	Ukupno:	2.123	35,20	2.414	40,03	1.476	24,47	18	0,30	6.031	100	ARBiH	1.066	23,10

Tablica br. 18 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

Ubijeni i nestali od 1991. do 1995. godine u Bosni i Hercegovini

Rb.	Naziv	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		U k u p n o		V o j n i c i		
		Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Ukup.	%	Naziv	Ukup.	%
1	Civili	33.070	83,33	4.075	10,27	2.163	5,45	376	0,95	39.684	40,82	HV-HVO	5.719	9,94
2	Vojnici	30.966	53,83	20.830	36,21	5.625	9,78	102	0,18	57.523	59,18	JNA-VRS	20.626	35,86
	Ukupno:	64.036	65,88	24.905	25,62	7.788	8,01	478	0,49	97.207	100	ARBiH	30.633	53,25
												APZB	545	0,95

Tablica br. 19 Temeljem izvornika (www. idc.org.ba) tablicu izradio J. Zovak

Podaci koje je, iz više izvora, prikupio autor

Korigirani i dopunjeni pregled poginulih i nestalih pripadnika HVO Bosanske Posavine za period od 03. ožujka do 06. listopada 1992. godine izrađen je temeljem:

a) popisa stradalih iz „Spomenice poginulim i nestalim braniteljima HVO-a“,[696]
b) *kartona* „Osobnih podataka o poginulom“, koje je vodila „Udruga obitelji nestalih i poginulih Bosanske Posavine“,[697]
c) popisa stradalih pripadnika 107. br. HVO, koju je vodila gospođa Anđa Josipović, članica zapovjedništva 107. br. HVO, zadužena za moral i brigu o stradalim borcima-šehidima i njihovim obiteljima,[698]
d) popisa stradalih pripadnika 101. br. HVO, kojeg posjeduje brigadir, Ivo Mijić, načelnik 101. br. HVO,[699]
e) popisa stradalih 108. br. HVO iz „Spomen brčanskim šehidima i poginulim borcima 108./215. brigade Armije BiH“[700]

Potpuna usporedba podataka IDC-a Sarajevo s podacima do kojih je autor došao, nije moguća iz najmanje dva razloga. Prvo, podaci IDC-a se odnose na *cijeli tijek rata*, a podaci autora samo na *period od 03.03. do 07.10.1992. god.* i drugo, podaci IDC-a se odnose na poginule i nestale *s prostora navedene općine*, a podaci autora se odnose na *navedenu postrojbu.*

PREGLED POGINULIH I NESTALIH BORACA-ŠEHIDA HVO
od 03.03. do 06.10.1992. godine

POSTROJBA	UKUPNO		HRVATI		MUSLIMANI		SRBI		OSTALI	
	3+5+7+9		3:1		5:1		7:1		9:1	
	UKUP.	%	UKUP.	%	UKUP.	%	UKUP.	%	UKUP.	%
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
101. BR. BOSANSKI BROD*	388	100,00	244	62,89	125	32,22	11	2,83	8	2,06
102. BR. ODŽAK	101	100,00	54	53,46	46	45,54	1	1,00		
103. BR. DERVENTA	357	100,00	252	70,58	102	28,58	3	0,84		
104. BR. BOSANSKI ŠAMAC	95	100,00	90	94,74	4	4,21	1	1,05		
105. BR. MODRIČA	91	100,00	52	57,14	39	42,86				
106. BR. ORAŠJE	99	100,00	79	79,80	18	18,18	2	2,02		
107. BR. GRADAČAC	323	100,00	73	22,60	249	77,09			1	0,31
108. BR. BRČKO	230	100,00	53	23,00	175	76,10			2	0,90
HVO BOSANSKA POSAVINA	1.684	100,00	897	53,27	758	45,01	18	1,07	11	0,65
* U 101. br. (Bosanski Brod) stalno je bila jedna bojna boraca iz općine Dervente										

Tablica br. 20 Temeljem prethodno navedenih izvora, tablicu izradio J. Zovak

[696] Šimun MUSA, „Spomenica poginulim i nestalim braniteljima HVO-a“, Mostar, Solvej, 2000. god.
[697] Državni arhiv u Slavonskom Brodu, fond - Zajednica udruga obitelji poginulih i nestalih hrvatskih branitelja u Domovinskom ratu Županije Posavske, kut. 4-13
[698] Gradivo u posjedu Anđe JOSIPOVIĆ, Gradačac
[699] Gradivo u posjedu gospodina Ive Mijića, Slavonski Brod
[700] http://brcanski-sehidi.gornji-rahic.net

PREGLED POGINULIH I NESTALIH BORACA-ŠEHIDA HVO PO MJESECIMA
od 03.03. do 06.10. 1992.

POSTROJBA	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X*	NEP.	UKUPNO
101. BR. BOSANSKI BROD	15	52	60	27	81	75	47	20	11	388
102. BR. ODŽAK	1	5	19	17	41	9	9			101
103. BR. DERVENTA		36	71	135	60	25	23	7		357
104. BR. BOSANSKI ŠAMAC	1	16	22	16	14	13	13			95
105. BR. MODRIČA		2	52	27	7	2		1		91
106. BR. ORAŠJE	1	9	22	10	17	16	23	1		99
107. BR. GRADAČAC		1	4	36	87	120	54	19		321
108. BR. BRČKO		1	79	43	29	32	43	3		230
SVEUKUPNO	18	122	329	311	336	292	212	51	11	1.682
* do 06. listopada										

Tablica br. 21 Temeljem prethodno navedenih izvora, tablicu izradio J. Zovak

Ako je, (po službenom izvješću načelnika sanitetske službe OGIP, dr. Drage Prgometa), na bosansko-posavskom bojištu uz jednog poginulog bilo pet ranjenih boraca, onda u tom prostoru, u periodu od 01. travnja do 06. listopada 1992. godine, iz borbe nije izbačeno „samo“ 7.511 HV i HVO boraca. Naime, samo u postrojbama HVO (u promatranom razdoblju) poginula su 1.684 borca. Po analogiji (na jednog poginulog - pet ranjenih) **u Bosanskoj Posavini je iz borbe izbačeno, samo iz HVO-a i samo u promatranom razdoblju, od 03. ožujka do 07. listopada 1992. god., oko 10.100 boraca.**

Najviše je stradao Gradačac u kojem je tijekom cijelog rata poginulo 872 borca-šehida i 151 civil - ukupno 1023 žrtve.[701]

Teško je stradao i Slavonski Brod

/…/ do 7. listopada 1992., kada je srušen most na Savi, opća opasnost oglašena je 1.147, a zračna 365 puta. /…/ Ne razlikujući vojne od gospodarskih i civilnih ciljeva agresori su na grad (Slavonski Brod) i sela ispalili desetine tisuća granata (od 1. rujna 1991. do 7. listopada 1992. ispaljeno je 11.651 granata, među koje nisu ubrojene neeksplodirane granate ili one o kojima nije javljeno s terena), 14 raketa zemlja-zemlja tipa 'luna', izbacili mnogobrojne kasetne bombe, 130 teških bombi tzv. 'krmača', raketirali i mitraljirali naselja. Uz velike ljudske žrtve (poginule su 182 civilne osobe, od kojih 28-ero djece), pričinjene su i ogromne materijalne štete na stambenim i gospodarskim objektima (Đuro Đaković, Slavonija DI, Oriolik, Ciglana Brod, AK Jasinje, HEP, HPT, HŽ, INA...), na 56 spomenika kulture (Tvrđava, Franjevački samostan, crkve...), ustanovama kulture (Gradska knjižnica, Državni arhiv, Muzej...), dječjim vrtićima (od osam pogođeno je sedam), školskim zgradama (od 65 osnovnih škola pogođena je 21). Nastava je prekidana u više navrata, a velik broj učenika izmješten je na sigurnija područja. Iako je proživljavalo teške dane stradanja, pučanstvo slavonskobrodske općine, preko svojih prihvatnih centara, osobito u Slavonskom Šamcu i Zbjegu primilo je i na sigurnija područja sklonilo oko 250.000 prognanika i izbjeglica, dok ih je preko 17.000 zbrinulo u svojim domovima…[702]

---

[701] Imena svih poginulih nalaze se na spomeniku podignutom njima u čast u centru Gradačca.
[702] Ivanka CAFUTA, *Slavonski Brod 1990. - 1992., Hrvatski demokratski pokret i Domovinski rat, Kronologija,* Slavonski Brod, Muzej Brodskog Posavlja, 2003., str. 4.

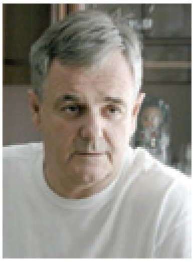

Fotografija br. 88 prema dolje, s lijeva na desno (1992. i 2009. god): Gradska knjižnica, Trg Ivane Brlić mažuranić - korzo i Franjevački samostan u Slavonskom Brodu.

Bolnica na prvoj crti bojišta

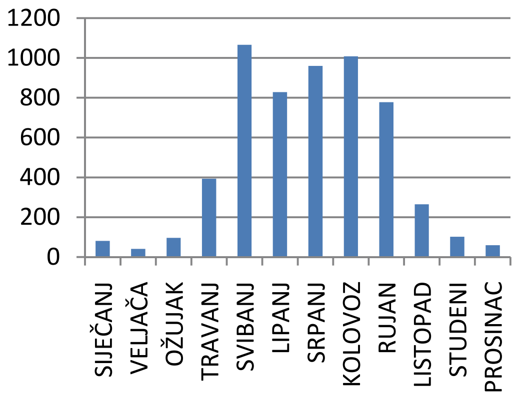
Dr. Vladimir Jerković, rukovoditelj kirurgije Opće bolnice „Dr. Josip Benčević" Slavonski Brod

Početkom rata u Bosanskoj Posavini, Opća bolnica „Dr. Josip Benčević" Slavonski Brod, našla se na prvoj crti bojišta. Posljedično, „otpustila je gotovo 600 bolesnika i kompletnu Bolnicu preselila u zaštićene prostore, uglavnom u podrum". U upotrebi je bilo „prosječno 400 do 420 kreveta dnevno, od kojih je više od 300 bilo u funkciji ratnih ozljeda, a svi ostali koristili su se ostatkom od stotinjak kreveta. (…) Tijekom najteže ratne godine (1992. op. J.Z.) u Bolnici je napravljeno oko 9800 ratno-kirurških operacija kod oko 5678 ranjenih. Od svibnja do listopada te godine svakog mjeseca je primljeno oko 900 ranjenika". Bila je to najveća ratna bolnica u Hrvatskoj. Potvrđuju to i sljedeći podaci:

- napravljeno je 383 anastomoza krvnih žila
- implatirano je 589 vanjskih fikastora zbog ozljeda kostiju
- napravljene su 174 kraniotomije, uz 682 eksplorativne leparatomije, uz oko 160 ozljeda jetre, 240 torakocenteza i 178 torakotomija
- na otorinolaringologiji je napravljeno 1150 ratno kirurški operacija
- na okulistici je napravljeno 210 operacija. Prosječno se trošilo 56 doza krvi dnevno, a bilo je dana kada je potrošeno i preko 300 doza.[703]

Broj ranjenih osoba liječenih u Općoj bolnici „Dr. Josip Benčević" Slavonski Brod tijekom 1992. godine[704]

1.	Siječanj	81	ranjeni
2.	Veljača	41	ranjeni
3.	Ožujak	96	ranjeni
4.	Travanj	393	ranjeni
5.	Svibanj	1066	ranjeni
6.	Lipanj	828	ranjeni
7.	Srpanj	960	ranjeni
8.	Kolovoz	1008	ranjeni
9.	Rujan	778	ranjeni
10.	Listopad	265	ranjeni
11.	Studeni	102	ranjeni
12.	Prosinac	59	ranjeni
	UKUPNO:	**5677**	ranjeni

---

[703] BALEN Ivica (glavni urednik) *100 godina opće bolnice u Slavonskom Brodu*, Opća bolnica „Dr. Josip Benčević" s p.o. Slavonski Brod, 1998. god. 50-57 str

[704] Isto

Tijekom rata od 1991. do 1995. god. u ovu bolnicu je „dopremljeno“ 867 poginulih, od čega 1992. god. njih 789, odnosno 91%.[705]

Na marginama rata - „veliki Hrvati“ male pameti

Služba za motrenje i obavješćivanje RH 985 (112), Slavonski Brod, svojim pedantnim bilježenjem najvažnijih ratnih događanja, kako u općini Slavonski Brod, tako i u Bosanskom Brodu, jedan je od najvjerodostojnijih izvora informacija iz tog vremena i prostora. Zbog toga su neka njihova, iz dana u dan navedena zapažanja, iznimno svjedočanstvo.

Pored točnog evidentiranja zračnih i općih opasnosti, te posljedica od njih,[706] ova služba je evidentirala i nešto što drugi nisu (ili kao da nisu). Ova služba je zabilježila i činjenicu kako su, pored miroljubivog civilnog stanovništva, te samozatajnih i hrabrih patriota, koji su svoj patriotizam svjedočili i na bojištu u Bosanskoj Posavini, na promatranom prostoru živjeli i „veliki Hrvati“ male pameti i još manjeg domoljublja. Kukavice. Neljudi, koji su, uvijek pod okriljem noći, duboko u pozadini fronta, napadali politički *stigmatizirane* Srbe-civile i njihovu imovinu.

U nastavku taksativno navodim, u službi 985, evidentirane podatke o tome.

09.05.1992. Noću oko 02,00 sata došlo je do požara na obiteljskoj kući u Getaldićevoj ulici, u kojoj su zajedno sa kućom izgorjele tri osobe.[707]

13.05.1992. Tijekom noći srušena je kuća u Bukovlju br. 144 pri čemu je jedna osoba smrtno stradala.

17.05.1992. U prvim satima dana srušena je kuća u Trnjanima i u Slav. Brodu u Vinogradskoj ulici.

19.05.1992. Tijekom noći srušena je kuća iznad brze ceste kao i u ulici Sv. Lovre.

21.05.1992. Tijekom noći u požaru su izgorjela dva stambena objekta i to jedan u Klokočeviku, a jedan u Šubićevoj ulici.

22.05.1992. Tijekom noći srušena je kuća u Dubrovačkoj ulici na Koloniji.

23.05.1992. Tijekom noći u eksploziji je oštećena kuća u Šušnjevcima, a u drugoj eksploziji još jedna kuća u Berislavićevoj ulici u Slav.Brodu.

---

[705] Isto

[706] Vidi: Željko MUŽEVIĆ, *Mars u brodskom sazviježđu*, Slavonski Brod, Udruga hrvatskih veterana domovinskog rata, Županija Brodsko-Posavska, Slavonski Brod, 1998.
Ivanka CAFUTA, *Slavonski Brod 1990. - 1992., Hrvatski demokratski pokret i Domovinski rat, Kronologija,* Slavonski Brod, Muzej Brodskog Posavlja, 2003.
Frano PIPLOVIĆ, *Živjeti u Slavonskom Brodu 1990. - 1993.*, Slavonski Brod, Posavska Hrvatska, Radio Brod, Publicum, Brodska kulturna baština, 2006.
Mario KEVO*, Stradalnici Brodsko-posavske županije u Domovinskom ratu*, Hrvatski institut za povijest - podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2006. i dr.

[707] Svaka, daleko iza fronta, minirana ili zapaljena srpska kuća, bio je metak u srce hrvatske države, a svaki, kukavički, izvan borbi, namjerno ubijen srpski civil, sjena je na obrazu hrvatskog naroda. Mračan obraz srpskog naroda, zbog zločina koji je činjen u njegovo ime, njemu na savjest, jer, svoje zlo ne možemo pravdati tuđim. Meša Selimović bi rekao „Ne zaslužuju oni našu psovku, kako se poslije njome ne bi prali.“

26.05.1992.	U ranim jutarnjim satima izbio je požar na privatnom objektu na Košarevcu, a jedan i u Klokočeviku koji su jače oštećeni.
27.05.1992.	Tijekom noći na dva objekta izbili su požari zbog kojih su intervenirali vatrogasci i to u Trnjanima i Sibinju.
28.05.1992.	Tijekom noći u eksploziji su oštećene kuće u Vinogradskoj ulici i ulici Sv.Lovre.
29.05.1992.	I noćas je izgorjela jedna kuća u Klokočeviku.
30.05.1992.	Oko ponoći došlo je do eksplozije na stambenom objektu na Koloniji kojom prilikom su dva lica povrijeđena, a koja su se zatekla na mjestu događaja.
31.05.1992.	Noćas su eksplozijama srušene kuće u Brodskom Stupniku i u Slavonskom Brodu u ulici Vilme Daus, te jedna pecara u Klokočeviku.
01.06.1992.	U ranim jutarnjim satima na jednu kuću u ulici E. Račkoga bačena je ručna bomba od koje nije bilo povrijeđenih.
02.06.1992.	U tijeku protekle noći odjeknulo je nekoliko eksplozija i to u ulici Sv.Lovre, zatim na Jelasu i u ulici 8. marta gdje su oštećene kuće.
04.06.1992.	Jutros je u 06,20 sati bačena ručna bomba na obiteljsku kuću u ulici B. Sebele k.br. 7.
05.06.1992.	Tišinu noći prekinula je snažna eksplozija koja je uslijedila u 00,35 sati kada je minirana mesnica u Gundulićevoj ulici.
06.06.1992.	Ako se izuzme jedna snažna detonacija od eksplozije na obiteljskoj kući u Klokočeviku, veći dio noći protekao je uglavnom mirno.
08.06.1992.	U 00,06 snažna detonacija u Trnjanima na kući Pecikozić Slobodanke, a u 06,00 u Starom Slatiniku je podmetnut eksploziv u privatni objekt.
09.06.1992.	U 02,15 sati eksplozija u ulici 8. marta.
12.06.1992.	U toku noći minirana je pravoslavna crkva u Štamparovoj ul. u Slavonskom Brodu, jedna vikendica u Grabarju, a manji požar je izbio u Klokočeviku koji je lokaliziran.
17.06.1992.	U 04,00 minirane kuće, Štrosmajerova i 8. marta.
19.06.1992.	Tijekom noći, nakon eksplozije na stambenim objektima u Bickom Selu i Lužanima, izbili su i požari zbog čega su morali intervenirati vatrogasci.
21.06.1992.	U prvim minutama poslije pola noći (00,15) oglašena je opća opasnost u Oriovcu zbog tri detonacije na kućama koje su pretrpjele veća oštećenja.
22.06.1992.	U 13,30 su oštećene dvije kuće od eksplozije u Lužanima i Bartolovcima.
06.07.1992.	Odmah iza ponoći čule su se dvije jake detonacije, a potom je na jednoj vikendici izbio požar.
07.07.1992.	U noći oko 01,00 sat u Slavonskom Brodu bačena je eksplozivna naprava na kuću u Štrosmajerovoj 93. kojom prilikom je teško ranjeno trogodišnje dijete[708].
08.07.1992.	U noći je odjeknulo nekoliko detonacija koje su uznemirile građane, a posljedica su podmetanja eksplozivnih naprava u pojedine kuće.
09.07.1992.	Tijekom noći odjeknulo je nekoliko detonacija na Zelengaju i u Selni od podmetanja eksplozivnih naprava.
13.07.1992.	Tijekom noći je izbio požar na crkvi u Klokočeviku.

[708] Da je, prilikom napada na ovu kuću, motiv bila pljačka, bio bi to zločin u ratu, ali, kako se ovdje radilo o šovinizmu, počinjen je ratni zločin, a on ne zastarijeva. Bez obzira o kakvom zločinu se radilo, jer je stradalo trogodišnje dijete, gnusan je. Još gnusnije bi bilo kada država ovakve zločince ne bi gonila.

24.07.1992. U noćnim satima dogodile su se eksplozije na privatnim kućama u Slobodnici, Novom Gradu i Lužani-Malino. U Brodskom Stupniku je došlo do eksplozije u jednoj kući gdje je jedna žena lakše ranjena.[709]
25.07.1992. U Banovcima je došlo do eksplozije u privatnoj kući.
29.07.1992. došlo je do požara u Oriovcu, gdje su dvije kuće oštećene.
31.07.1992. dolazilo je do eksplozija i požara na kućama u Klokočeviku, Cigleniku i Slobodnici.
20.08.1992. Oko 01,19 sati došlo je do snažne detonacije na stambenom objektu u Belostenačevoj ulici.
25.08.1992. Tijekom noći je došlo do eksplozije na privatnoj kući.
07.09.1992. u Malinu je u kasnim večernjim satima odjeknula snažna detonacija na jednom stambenom objektu koji je jače oštećen.
11.09.1992 Oko 01,30 sati došlo je do eksplozije na privatnom stambenom objektu u ulici Sv. Lovre pri čemu su tri objekta oštećena.
15.09.1992 Tijekom noći pri eksploziji u privatnom objektu u Oriovcu jače je oštećena kuća.
19.09.1992 U ranim jutarnjim satima jače je oštećena kuća u ulici Sv. Lovre (…)

Navodeći ove slučajeve, želim izraziti svoje žaljenje i stid, te naglasiti kako zločinačka djelatnost hrvatskih *pseudoratnika* ne može umanjiti ponos i žrtvu koju su tijekom rata podnijeli hrvatski i bosansko-hercegovački patrioti.

Hrvatskim sramotnicima[710], koji počiniše ova zlodjela, kao i hrvatskim bestidnicima, koji od tih zlodjela okreću glavu, može se samo poručiti kako su svi oni koji svoja zlodjela pravdaju tuđim, vrijedni prezira.

Ključni događaji za tijek i posljedice rata u Bosanskoj Posavini

03. ožujka 1992.
U Bosanskom Brodu su naoružani Srbi pokušali osvojiti PU i most na Savi. Tako je počeo rat u Bosanskoj Posavini.

07. travnja 1992.
Europska zajednica je priznala nezavisnost Bosne i Hercegovine

08. travnja 1992.
GS HV je OZ Split i OZ Osijek dostavio uputstvo kako „Formacijski sastavi Hrvatske vojske ne mogu ići izvan teritorija Republike Hrvatske“.

---

[709] Nije „došlo“ do eksplozije, nego je *podmetnut* eksploziv, a „lakše ranjena žena“ se zove Draginja Salamurović. Dok su joj nečasni „veliki Hrvati“ rušili sirotinjsku kućicu na glavu, i umalo ju ubili, samo zbog toga što je Srpkinja, dotle je njezin sin Alek, Srbin, boreći se zajedno sa svojim hrvatskim i muslimanskim suborcima protiv velikosrpske agresije u Bosanskoj Posavini (Zborištu), 30. rujna, 1992. godine, poginuo kao hrvatski patriot.

[710] *Sramotnik* je srpska inačica za hrvatskog bestidnika.

06. svibnja 1992.
Zbog međunarodnog priznanja BiH, pretendenti na njene teritorije odustaju od plana A i prelaze na plan B - na unutrašnju podjelu BiH. S tim ciljem predsjednici „država u državi“, Mate Boban i Radovan Karadžić, su (Muslimanima iza leđa) potpisali neprincipijelan sporazuma, kojim se Srbima prepustio *koridor* u Bosanskoj Posavini. Tim se sporazumom agresora i neprijatelja pretvorilo u prijatelja, a žrtvu i saveznika u neprijatelja.

08. svibnja 1992.
Glavni zapovjednik HVO, general Ante Roso, na prostoru Hrvatske zajednice „Herceg Bosna“, legalne postrojbe TO BiH, proglasio je „nelegalnim“. Muslimani i drugi (HOS-ovci) koji nisu „poštovali zapovijed“, bili su „razbijeni“. Bio je to početak oživotvorenja sporazuma Boban-Karadžić i početak sukoba sa Muslimanima.

11. 05. 1992.
Pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH, Perica Jurić, je formiranjem HVO-a u stvari suspendirao legalnu i legitimnu vlast u Bosanskoj Posavini. Vlast koja je Zagrebu bila prijateljska, a Sarajevu lojalna.

24. 06. 1992.
Povučena je HV iz *koridora*, a da tamošnji branitelji i narod nisu prethodno izviješćeni kako se trebaju povući na dogovorenu crtu razgraničenja, radi osiguranja „kompaktnosti prostora i komunikacija.“ Time su zapravo hrvatsko-muslimanske snage Modriče i Odžaka - izdane.

26. lipnja 1992.
Na Vidovdan, kod Modriče, VRS je probila „Koridor“ i tako je Republici Srpskoj osiguran život, a multinacionalnoj Posavini, smrt.

03.07.1992.
Predsjednik HZ HB Mate Boban , „zabivši Muslimanima nož u leđa“, proglasio je osnivanje „države u državi“. Time je završeno instititucionalno stvaranje preduvjeta za otvoreni rat s Muslimanima.

07. srpnja 1992.
Ministar obrane RH Gojko Šušak, „svim zapovjedništvima Hrvatske vojske“ upućuje „Uputu“ kojom opetovano ističe kako „ nije dozvoljeno ni jednom zapovjedniku slanje ili upotreba Hrvatske vojske izvan granica Republike Hrvatske“.

14. srpnja 1992.
Ggubitkom Odžaka hrvatsko-muslimanske snage Bosanske Posavine su definitivno izgubile povjerenje u politiku i strategiju vrhovništva, te sustav rukovođenja i zapovijedanja, a posljedično i borbeno samopouzdanje.

07. listopada 1992.
VRS je, suprotno dogovoru iz Graza, ulaskom u Bosanski Brod završila osvajanje cijele Bosansku Posavinu, osim Oraške enklave.

IV.
SLUŽBENI STAVOVI
O GUBITKU BOSANSKE POSAVINE

U ratu
pametan zaćuti,
budala progovori,
a fukara se obogati.
Ivo Andrić

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE

Zagreb, 12.1o.1992.

PRIOPĆENJE

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske suočeno je s brojnim upitima koji se upućuju s raznih strana, pojedinačno i službeno u svezi situacije koja je nastala privremenom okupacijom agresorskih postrojbi dijela Bosanske Posavine. Javnosti je poznato da je proteklih mjeseci po svim raspoloživim informacijama neprijatelj pripremao snažnu ofenzivu u tom prostoru dovođenjem velikog broja vojnih postrojbi, tehnike, rezervi i svih potrebnih efektiva za snažno napadno djelovanje. O tim činjenicama bile su informirane vojne i civilne vlasti Republike Bosne i Hercegovine, kao i svi međunarodni čimbenici, a RH je u tom pogledu poduzela sve što je bilo u njezinoj moći, kako bi se spriječilo silovito djelovanje neprijatelja, prije svega po civilnim ciljevima i gospodarskoj infrastrukturi u području Slavonskoga Broda. Svjedoci opisanog stanja bili su članovi međunarodnih promatračkih misija. Takav razvoj situacije s vojnog stajališta, prema tome nije iznenadio nikoga, te je potpuno neutemeljeno svako insinuiranje u svezi mogućnosti da je privremeno zauzimanje Bosanskog Broda dio pogodbe za napuštanje Prevlake od strane neprijateljskih postrojbi. Ovakve kombinacije utoliko su čudnije što dolaze od dijela inozemnih medija koji u pravilu nastoje provjereno i odgovorno informirati svoju i svjetsku javnost.
Činjenica je da neprijateljske srbočetničke snage imaju izrazitu superiornost u zrakoplovnim snagama koje su nesmetano u toku čitavog rata protiv Hrvatske, a isto tako i protiv suverene Bosne i Hercegovine korištene za nesmetano djelovanje uglavnom po civilnim ciljevima i za podršku u svim bojnim djelovanjima neprijatelja. Očigledno je da ovaj problem tek u zadnjim dokumentima Vijeća sigurnosti UN dobiva svoju težinu i adekvatnu političku i vojnu kvalifikaciju. Ministarstvo obrane RH zajedno s cjelokupnom demokratskom javnošću Hrvatske, iskazuje svoje negodovanje nad činjenicom da se pred očima čitave svjetske javnosti tolerira bezočno barbarsko razaranje RH i BiH od imperijalne velikosrpske politike koju još uvijek ostvaruje stroj treće europske vojne sile. Sporost i nedjelotvornost svih nastojanja da se stane na kraj toj agresiji na BiH nije više moguće pravdati prozirnim medijskim kalkulacijama, niti takva katastrofična stanja prevaljivati na izmišljene hrvatsko-srpske nagodbe. Hrvatska vojska uz sve poznate probleme koji su joj nametnuti, nije spremna biti izlikom nečiste savjesti nedjelotvornog europskog i svjetskog političkog sustava i njegove vojne i političke neučinkovitosti.

MINISTAR OBRANE

Gojko Šušak

41000 ZAGREB, Trg kralja Petra Krešimira IV br. 1 – Tel: 041/443-836, 467-640, Fax: 041/432-415

Dokument br. 40 **Šušak: „Dio inozemnih medija…prozirnim kalkulacijama…katastrofično stanje krivo predstavlja izmišljenom hrvatsko-srpskom nagodbom“. Za sve je kriv „nedjelotvoran europski i svjetski politički sustav“.** (www.slobodanpraljak.com)

KOMISIJA OPERATIVNE ZONE OSIJEK[711]

Na osnovi Zapovijedi zapovjednika Operativna zone Klasa 8/92-01 i Ur. br. OG-01/92-356 od 06.10.1992.god. u svezi izvlačenja 108. brigade HV sa crte bojišnice bez odobrenja zapovjednika Operativne grupe, a s obzirom da su iz takvog postupanja proizišle teške posljedice za stanje na bojišnoj prostoriji komisija u sastavu:

1. Černi Josip, brigadir
2. Bakalec Edo, brigadir
3. Pop Josip

izvršila je ispitivanje časnika 108. brigade koji su u svojim izjavama odgovorili slijedeće:

Izjava v.d. zapovjednika 1./108. br. HV satnika, Mate Lackovića

Da li ste bojišnicu primili ispravno i da li ste bili upoznati sa snagama neprijatelja ispred vaših snaga?
Primio sam bojišnicu pravilno jer to mi je već treći put da posjedam istu crtu obrane. I ispred svojih snaga bio sam upoznat sa neprijateljevim snagama i orjentirno o lokalitetu snaga neprijatelja.

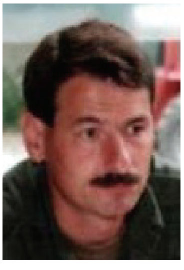
Što se dogodilo po izvlačenju 3. bataljuna i dali ste bili upoznati s njegovim izvlačenjem?
Bio sam upoznat sa izvlačenjem 3. bataljuna, a ujedno sam dobivao informacije da će u širem rejonu s. Kričanova isti rajon posjesti 3“A“ brigada i to negdje najkasnije do 11,00 i 12,00 sati 05.10.1992. Ista jedinica nije se pojavila u datom vremenu, a da bi svoje snage osigurao, izdao sam zadaću da se izvrši zahođenje u desno i to kod tt 87,4 kanal Macelj. Zbog nedolaska 3“A“ brigade u dato vrijeme neprijatelj(u) je bio slobodan putni pravac od Gornjih i D. Koliba do s. Kričanovo, gdje je uočen u poslijepodnevnim satima oko 14,00 uvođenje neprijateljevih snaga jačine jednog voda (uočena dva kamiona), koji su se razmjestili u visini škole u s. Kričanovo - tt 87,3. Oko 15,00 sati pozvao sam načelnika štaba da mi dozvoli izvlačenje do kote 86. Nisam dobio suglasnost, već mi je rekao da ostanem na datoj poziciji, kao i da dolaze snage 3. brigade jačine jedne satnije za nepunih pola sata.
Do 15,30 satnija 3. brigade nije stigla po datoj zapovijedi, te (sam) zbog toga samoinicijativno povukao svoju postrojbu do kote 86. Kota 86 - put prema Bos. Brodu. Jedinica 3. brigade stigla je na sasvim drugi pravac od zadatog, te nam poremetila obrambeni sustav. U svom sastavu imao sam protuoklopnu grupu iz 123 taktičke grupe, njih oko 36 vojnika. Trpjeli smo izuzetno jaku bočnu vatru, gdje mi je zapovjednik 4. satnije tražio da tu crtu više ne može održati, već da se mora povlačiti nazad. Nakon takvog stanja ova protuoklopna grupa se bez mog odobrenja izvukla u Slav. Brod. Poslije toga i ostali sastav moje postrojbe samoinicijativno se izvukao prema Brodu. Osobno nisam nikako mogao njih zadržati.

[711] Izvor svih dokumenata ovog poglavlja: www. Slobodanpraljak.com

Posljednji moj vojnik napustio je bojišnicu oko 17,00 sati. Poslije toga javio sam zapovjedniku OG 'Istočna Posavina' na IZM, te dao izvješće o djelovanju neprijatelja, te momentalno(j) njegovoj crti fronte i pravcu napadaja. Poslije toga odmah su upućena četiri tenka da zatvore dva pravca i to: kod s. D. Močila i kod Stanice za tehnički pregled u Bos. Brodu, kao i da se satnija 3“A“ ubacuje od kote 91,5 - kanal Ukrinac - širi rajon s. Sijekovac, sa zadatkom djelovanja prema s. Kričanovo.

Sa zapovjednikom komisija završila u 20,45
Zapisnik pročitao i suglasan gosp. Mato Lacković, zapovjednik 1. bataljuna.
(vlastoručni potpis Mato Lacković)

Izjava v.d. zapovjednika 2./108. br. HV bojnika, Zlatka Prebega

Koji su uzroci po vašem viđenju uticali na vašu postrojbu da napustite bojišnicu?
Iz moje postrojbe na crtu bojišnice stigle su dvije satnije mog bataljuna i jedna satnija oslabljena iz 103. brigade HVO. Crtu fronte smo prihvatili redovno i kvalitetno. Na pitanje zašto smo napustili crtu bojišnice zapovjednik odgovara: Zonu odgovornosti od zapovjednika brigade primio sam ispravno i moja postrojba bila je dobro uvezana sa sa vojnicima iz 101. brigade HVO vizualnim kontaktom. Tijekom dana bila su jaka borbena djelovanja od strane snaga neprijatelja, gdje smo trpjeli izuzetno snažnu vatru - sa fronta, a sa bočne strane trpjeli smo također snažnu vatru, iz razloga što se postrojba 101. brigade -dijelovi te postrojbe izvukla bez javljanja našim snagama. 30.09.1992. oko 12,00 sati.
Kada smo osjetili snažnu vatru zapovjednik satnije je zapovijedao da se njegovi vojnici izvuku poludesno, te da se zatvori komunikacija duž kanala prema Zborištu, što smo i uradili, gdje smo snažnom vatrom uništili neprijatelju oklopni transporter zajedno sa posadom. Tu smo ostali, te djelovali po tenku, no nismo ga uspjeli uništiti.
Do 04.10.1992. god. crtu obrane mijenjali smo tri puta. Uporno smo branili zonu odgovornosti, no zbog nedovoljne uvezanosti jedinica na desnom krilu, koje su napuštale bojišnicu, naše snage su dovođene u vrlo tešku situaciju. Od uvođenja pa do izlaska sa bojišnice, jedinica je izgubila (nestalo) 19 vojnika, te 12 ranjenih, od čega tri teže.
Nakon takvog stanja i zbog nedovoljne uvezanosti nisam uspio smiriti i zaustaviti svoje vojnike koji su se hrabro držali u tri navrata. Međutim, postupno se kod vojnika uočavao strah, te su me zapovjednici vodova i satnija izvijestili da više ne mogu ostati na crti fronta, već da će se izvući.

Dali ste tražili suglasnost zapovjedništva za izlazak van bojišnice?
Nisam uspio konsolidirati jedinicu koja se zbog pretrpljenih gubitaka izvukla, što nismo mogli zaustaviti, niti ja niti moji komandiri četa, te sam po izlasku iz iste tražio odobrenje od zapovjednika i načelnika štaba 108. brigade.

Koji je najpresudniji činioc uticao da postupimo ovako sa napuštanjem bojišnice?
Uzastopno probijanje bojišnice desnog susjeda u tri navrata, a smatram da je i zbog loše povezanosti 101. HVO i 109. HV brigade, koje se nisu uspjele kvalitetno oduprijeti neprijatelju, a na taj način bitno ugrozile dijelove moje postrojbe, ako bi te snage koje su

napadale na desnog našeg susjeda, to isto učinile na moju postrojbu, smatram da bi ih uspješno odbacili.

Sa zapovjednikom 2. bataljuna završila komisija u 18,33 sati.
Zapisnik pročitao i suglasan gosp. bojnik Zlatko Prebeg, zapovjednik 2. bataljuna 108. brigade. (vlastoručni potpis Zlatko Prebeg)

Izjava v.d. zapovjednika 3./108. br. HV natporučnika, Zdravka Tolića

Dali se uredno primili crtu fronte?
Jesam.

Dali su vaše snage bile na koti 90 i dali ste bili dobro uvezani sa 4. bataljunom ?
Nismo se kvalitetno uvezali sa snagama 4. bataljuna do 11,00 sati 29.09.1992. godine. 28.09.1992. god. spoj smo imali sa satnijom iz Siska BG 110. brigade, a po njihovom izlasku 4. bataljun nije se kvalitetno uvezao sa mojim snagama do kote 90. U vremenu 29.09.1992. od oko 11,00 sati četnici su napadnim djelovanjem uspjeli izbaciti dijelove 4. bataljuna u širem rajonu ekonomije, te prostor od ekonomije do kote 90 ostao je prazan, te su ga posjeli četnici sve do 16,00 sati, dok ih nismo izbacili borbom i artiljerijskom vatrom i pješaštvom.
Kada sam uspio odbaciti neprijatelja sa šireg rajona ekonomije tražio sam od zapovjednika 4. bataljuna da mi pruži pomoć i da posjedne crtu fronte po dobijenoj zapovijedi i isti to nije mogao realizirati do 11,00 sati 30.09. 1992. god.
Kada je poslao jedan dio manji dio svojih ljudi, nije bio u stanju da pokrije crtu fronte od ekonomije do kote 90 što sam ponovo morao dodatno angažirati svoje ljudstvo.
Kada se izvukao 2. i 4. bataljun sa svojim bataljunom morao sam izvršiti zahođenje u desno sve do s. G. Kolibe, a prethodnih dana zbog teške situacije na crti fronte stalno sam slao svoje interventne jedinice sa ciljem da se ojača (linija) i pokuša zaustaviti daljnji prodor neprijatelja. Ovakvim stanjem, te uzastopnim angažiranjem svojih vojnika koji su bili psihofizički iscrpljeni u svojoj zoni odgovornosti nakon zahođenja prema s. G. Kolibe nisam bio u mogućnosti snažnije konsolidirati ili uspostaviti crtu fronte gdje je neprijatelj uzastopnim topničkim djelovanjem primoravao dijelove mojih postrojbi na izvlačenje.
Presudni trenutak odigrao se u širem rajonu ekonomije kada su vojnici sa tog rajona napustili crtu fronte i panično se povukli prema s. G. Kolibe.
Daljnji tok djelovanja odigrao se prema prilogu br. 16. Dobio sam uvjeravanje da ću ispomoć narednog kritičnog dana dobiti do 05,00 (sati), no sve do 6,35 dobivam vrlo malu grupu, vjerojatno iz 101. brigade HVO, koji nisu bili spremni da sa mojim snagama zaposjednu dobivenu crtu fronte, već su se izlaskom iz kamiona u manjim grupama razbježali, što je na moje vojnike vrlo destruktivno djelovalo. Izvjestio sam oko 07,00 (sati) zapovjedništvo da više nisam u mogućnosti da kontroliram i održim moral svojih vojnika, a sa tim i crtu bojišnice. Neposredno poslije toga vojnici su napuštali dobijeni položaj, a ja sam istu bojišnicu napustio posljednji. Tražio sam od načelnika štaba da se izvučem sa crte, no nisam dobio nikakav odgovor, već mi je odgovorio procjeni sam mogućnost o daljem držanju položaja.

Sa zapovjednikom komisija završila u 20,05 sati.
Zapisnik pročitao i suglasan gosp. Zdravko Tolić, zapovjednik 3. bataljuna
(vlastoručni potpis Zdravko Tolić)

Izjava zapovjednika 36. sam. mot. bataljuna bojnika, Zdravka Šimunovića

Sa koliko vojnika vašeg bataljuna ste išli na izvršenje bojeve zadaće?
Na izvršenje bojeve zadaće išao sam sa otprilike 270 ljudi.

Dali ste od zapovjednika tražili da budete razmješteni između postrojbi bataljuna ili da posjedate crtu fronte na koju ste dolazili ranije, kao 36 samostalni bataljun?
Od zapovjednika nisam tražio da budem razmješten između postrojbi bataljuna 108. brigade već sam to dobio putem zapovijedi po kojoj sam i postupio i to lijevo kota 90 - ekonomija - obodni kanal po karti prilog br. 3.

Da li ste pravilno primili crtu bojišnice i dali ste znali svoju zadaću?
Primio sam pravilno crtu bojišnice i izvršio sam izviđanje s tim da nisam bio upoznat sa nekim detaljima ispred moje crte, što se kasnije ustanovilo negativno, jer u potpunosti nisam bio upoznat sa stanjem i rasporedom snaga ispred prednjeg kraja.

Sa koliko ste vojnika držali ovu zonu odgovornosti?
U smjeni sam imao 70 ljudi, koji su držali tu zonu odgovornosti. Po radi dobivenog podatka da je u širem rajonu ekonomije u ranijem borbenom djelovanju neprijatelj često nasilno izviđao taj tenko-prohodni pravac, radio sam na tome da skrenem pozornost svojim podređenim da taj dio odgovornosti pojača sa dodatnim ljudstvom. No, međutim, rano ujutro u dopodnevnim satima neprijatelj je djelovao po tom rajonu jače u odnosu na prethodne dane. Zbog pretrpljenih gubitaka i iznenadnog djelovanja neprijatelja, postrojba mi je postupno slabila, što se odrazilo kako na vojnički tako i na zapovijedni kadar. Nakon pretrpljenih gubitaka u širem rajonu ekonomije vojnici koji su tu bili nisu više mogli izdržati i napustili su taj rajon. Ta grupa od 20-tak vojnika se bez odobrenja izvukla u Slavonski Brod, što je vrlo negativno uticalo na ostale moje vojnike. Nakon takvog stanja teško sam mogao učvrstiti sustav obrane i pružiti snažniji otpor neprijatelju.
Od 29.09.1992. do 04.10.1992. uvečer, imali smo pet mrtvih i šest ranjenih vojnika, kada sam zajedno sa 2. bataljunom napustio bojišnicu.
Od zapovjednika brigade nisam tražio odobrenje za napuštanje bojišnice, jer me je situacija natjerala da jednostavno odobrim svojoj postrojbi u datom trenutku napuštanje crte fronta. Nakon izvlačenja 2. bataljuna, kada smo vatru dobivali sa leđa.

Sa zapovjednikom 4. bataljuna završila komisija u 19,25.
Zapisnik pročitao i suglasan gosp. Zdravko Šimunović - zapovjednik 4. bataljuna.
(vlastoručni potpis Zdravko Šimunović)

Izjava načelnika štaba 108. brigade HV pukovnika, Stjepana Oreškovića

Što znate o napuštanju položaja 2. i 3. bataljuna i koji su razlozi po vašem mišljenju?
Izjavu koju nam je dao načelnik štaba u potpunosti se slaže sa ranije dobivenom izjavom zapovjednika 108. brigade s tim da na pitanje postavljeno, dali smo imali bilo kakve obavještajne podatke o namjerama i snagama neprijatelja, načelnik štaba odgovara:
Služili smo se ranije dobivenim obavještajnim podacima koje smo dobili po zapovijedi od zapovjednika OG 'Istočna Posavina', a nove - svježe podatke na samoj crti fronte nismo mogli dobiti jer nemamo pomoćnika načelnika štaba obavještajne službe, te zbog bliskog kontakta sa neprijateljem nismo bili u mogućnosti angažirati naše izviđače. Izviđači koje posjedujemo u postrojbi, služili su nam kao interventna jedinica.

Prilikom izmještanja zapovijedničkog mjesta iz G.Močila, od koga ste tražili odobrenje, tko je odlučio o izmještanju i u koje vrijeme da to obavite?
Odobrenje nismo tražili od nikoga. Zbog novo nastale situacije na crti fronte osobno sam donio odluku za izmještanje IZM-a, jer se na ratištu u to vrijeme nalazio samo jedan naš bataljun i smatrao sam da nije bilo potrebno IZM duboko ispred našeg 1. bataljuna s obzirom da se naše zapovjedno mjesto našlo zamalo u prvoj borbenoj liniji.
Do 10,30 sati je kompletno zapovjedno mjesto iz G. Močila bilo izmješteno u AK "Jasinje" odakle smo dalje nastavili sa vođenjem preostalog dijela naše postrojbe, s tim da sam ja osobno sa dvojicom operativaca, Kelava Mirom i Alfeldi Brankom, osobno se nalazili u sastavu 1. bataljuna, gdje sam izdavao upute zapovjedniku 1. bataljuna za dalji tok borbenog djelovanja. Tijekom mog odlaska došao je još jedan operativac Rubil Zdenko, pa su se na smjenu mijenjali.
Za vrijeme izvlačenja 1. bataljuna nisam bio prisutan na licu mjesta, niti sam dao suglasnost za napuštanje bojišnice, već sam se nalazio na sadašnjem zapovjednom mjestu. U zapovijedničkom mjestu sam se nalazio u 15,00 sati, a kompletan bataljun se počeo izvlačiti u 17,30 sati. Poslije 15,00 sati otišao sam svojoj kući da se presvučem i nisam siguran tj. Ne mogu točno prenijeti sliku koja se odvijala u vremenu do izvlačenja posljednjeg vojnika našeg 1. bataljuna. Negdje ukupno šest noći nisam imao kvalitetnog odmora i osjećao sam izuzetno veliki zamor. Zbog same dinamike na bojištu nisam bio u mogućnosti niti moje zapovjedništvo da odmorim.
Na pitanje: *Kolike su snage u vašoj zoni odgovornosti od strane neprijatelja napadale,* odgovor je da nije znao, ali da su uništili 11 tenkova, tri transportera, dvije 110, jedan Picggauer i jedno vozilo koje je prevozilo hranu i veliki broj neprijatelja. Točan broj ne mogu reći. Njihove snage su imale u napadnim djelovanjima obilježja sa bijelim trakama.
Na kraju bih htio izjaviti da nam informacije cure i po mom osobnom viđenju, vjerojatno se to odnosi na zapovijedni kadar, a manja je mogućnost otjecanja podataka od strane samih vojnika.

Sa načelnikom štaba komisija je završila u 17,10 sati.
Zapisnik pročitao i suglasan gospodin Stjepan Orešković, Načelnik štaba 108. brigade.
(vlastoručni potpis Stjepan Orešković)

Izjava zapovjednika 108. brigade HV pukovnika, Stanislava Sorića

Zapovjednik predlaže da pročita zapisnik Klasa: 81/92-02 Ur.br. 2130-01/92-991 od 17.09.1992. Predmet: Izvješće sa terena u interesnoj zoni od 31.08. do 16.09.1992. god. gdje traži da se priloži fotokopija ovoj izjavi.

Zapovijed ste dobili, kako ste shvatili zadatak i kako ste rasporedili jedinice u zoni odgovornosti?
Zonu odgovornosti koju smo dobili nije bila primjerena našim psihofizičkim snagama. Ovom odgovoru prilažem Klasa: 81/92-02, Ur. Br: 2130/01/92-975.

Čime ste se rukovodili da jedinice rasporedite na taj način?
Već prije smo posjedali crtu bojišnice sa istim snagama i iste su jedinice dobivale istu zonu odgovornosti. 36. bataljun koji nam je pridodan u izvršenju ovog zadatka, tražili su, da bi se osjećali sigurnijim, razmještaj između naših postrojbi, konkretno, između trećeg i drugog bataljuna. Tako da smo crtu bojišnice po karti imali kao prilog br. 3 (dostavlja ucrtanu crtu bojišnice sa zonom odgovornosti svoje postrojbe, te podređenih postrojbi).
Na zadatku je ukupno bilo 1551, a **na samoj crti fronte je bilo 1072 (borca).**

Zbog čega ste četvrti bataljun stavili bez obzira na njihovo inzistiranje na jedan od najtežih pravaca vaše zone odgovornosti?
1. Oni su željeli da budu između naših postrojbi 108. brigade.
2. Cijela linija je najteži pravac, prema tome, gdje god da sam ih stavio moglo se postaviti pitanje "Zašto baš tu?".

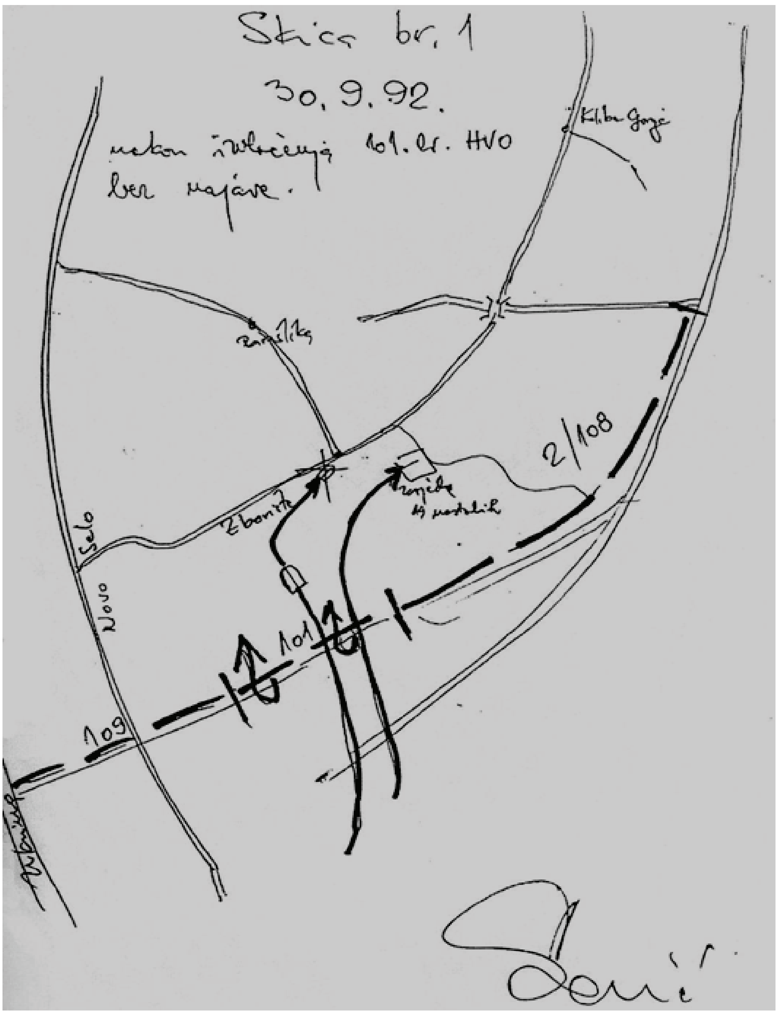
Kako ste primili crtu bojišnice, te ocrtajte samo borbeno djelovanje u vremenu od 30.09. do 4.10.1992.
Smjena je protekla u redu bez ikakvih problema i istu nam je predala 106 brigada do kote 90 i 105. i 127. (br. HV) od kote 90 do Martića.
Od 28.09.1992. do 04.10.1992., odnosno do 06.10.1992. god.
Kratki opis daljeg borbenog djelovanja dajem u izvješću prilog br. 4 s tim da dopunjavam izvješće sa sljedećim riječima:
Brigadir Kolak je upozoravao Zapovjedništvo OG da je moguće izvlačenje 101. brigade sa crte bojišnice, koji su bili između našeg 2. bataljuna i borbene grupe 109 brigade, što imam ucrtano u shemi br. l. 30.09.1992. god. te kroz taj međuprostor ušao je jedan oklopni transporter sa grupom četnika koji su i dočekali vojnike naše postrojbe kada su izvršavali odlazak i dolazak na crtu fronte. Tog dana je nestala grupa od 19 vojnika našeg drugog bataljuna. Naknadnom intervencijom naših snaga uspjeli smo uništiti taj oklopni transporter. Na osnovi takvog događaja zapovjednik 2. bataljuna je izvršio zahođenje borbenog poretka svoje postrojbe u desno, s ciljem zaustavljanja daljeg prodiranja neprijatelja od spoja kanala u s. Lovrići do mosta na cesti s. Zborište s. Kolibe Gornje.
Na skici br. 2 je prikazana situacija sa stanjem 02.10. 1992. u 10,00 sati. Tog dana se uvela druga „A“ brigada u jutarnjim satima i uvezala se sa 2. bataljunom naše brigade. Nakon dva sata po uvođenju, neprijateljeve snage su na sličan način izvršile proboj kroz

međuprostor koji nije bio branjen, te se zaustavljaju u zaleđu snaga 2“A“ brigade, a dijelovi 101. brigade bili su 700 m desno od snaga 2“A“ brigade i vjerojatno kroz taj prostor izvršili taj proboj koji nije bio branjen. Neznano zbog čega se zapovjednik te postrojbe 101. brigade odlučio da zauzme tu crtu fronta. Snage koje su se uklinile između 2“A“ i 101. brigade uništene su za kratko vrijeme pješačkim djelovanjem, a međuprostor koji se nije branio pješačkim snagama kao i centar samog s. Zborišta tučen je minobacačkim minama. Poslije podne se 2“A“ brigada izvukla u ravninu 101. brigade prema kanalu sjeverozapadno od mosta na svojih 300 m i sa našim 2. bataljunom. Uvezivanje svih snaga na toj crti završeno je u 13,30 sati. Na pravcu našeg 2. bataljuna neprijatelj je djelovao oklopno-mehaniziranim, pješadijskim i topničkim snagama nakon čega naše snage uspješnim djelovanje uspjele su zaustaviti dalji prodor neprijatelja i nanijeli smo im gubitke u ljudstvu i MTS-u. Situacija se kompletna smirila sa prvim padom mraka.
Tijekom, 3.10. '92. nije bilo većih borbenih djelovanja, ali je neprijatelj svojim djelovanjem ispitivao mogućnost daljnjeg prodiranja. Crta bojišnice ostala je nepromjenjena. Kao slijedeće obrazloženje dajem psihofizičko i moralno stanje u postrojbi. Prilažem izvješće Operativnoj zoni za sastanak sazvan 04.10.1992. god. o stanju bojne spremnosti brigade.
Zapovjednik Operativne grupe 'Istočna Posavina', brigadir Vinko Štefanek, zapovijedio je da naša postrojba preuzme zonu odgovornosti sa ciljem zapovijedanja svim postrojbama od Save do rijeke Ukrine. Slično kao IZM 3.
Dobili smo zonu odgovornosti ali nam nije predočeno da će 101. i 2“A“ u dopodnevnim satima izvršavati napadna djelovanja sa ciljem ponovnog ovladavanja sa s. Zborištem. Meni kao zapovjedniku nije sve predočeno šta će se događati tijekom izvršenja borbenog djelovanja 2“A“ i 101. brigade, već sam bio s tim upoznat 04.10.1992. god. oko 8,00 sati. U to vrijeme se i dalje ova akcija držala u tajnosti da ne bi došlo do protjecanja podataka, a vojnici su na stadionu u s. Sijekovcu govorili glasno kako će ići u čišćenje terena još od prije tri dana. U 11,30 sati otpočela su borbena djelovanja navedenih jedinica. Pokušavao sam pratiti napredovanje jedinica prema s. Zborište prema karti, ali, nisam dobio nikakve informacije o poziciji na kojoj se nalaze snage koje su trebale izvršiti napadna djelovanja. Neprijatelj je ponovo izvršio proboj u zoni odgovornosti 2“A“ brigade koja je imala potporu tenkova iz Našica. Saznao sam da su posade tenkova napustile oklop, vjerojatno zbog jake vatre. Neprijateljeve snage su ponovo na istu varijantu kao i ranije došle pozadi snaga našeg drugog bataljuna, te se ta postrojba nije uspjela konsolidirati, već se zbog takvog djelovanja izvukla, a nakon izvlačenja dijelova 2“A“ brigade, što j ena naše vojnike djelovalo negativno. Naše snage su se izvukle istočno od Kojića šume i preko ekonomije prema s. Kolibe Gornje. To stanje je bilo oko 16,00 sati. Odmah smo načelnika štaba, ja i jedan operativac, nakon dojave drugog bataljuna, koji je tražio topničku potporu po poziciji 2“A“ brigade (krenuli) prema zapovjedniku 2. bataljuna i prema zapovjedniku 3. bataljuna, kako bi organizirali obranu na drugom mjestu. Prilikom odlaska iz svog zapovjedništva prema s. Kolibe Gornje, na putu smo zatekli vojnike uzrujane i panične kako bježe. U tom trenutku nisam imao tu snagu kako bih zaustavio panično povlačenje svog 2. bataljuna. Iz sastava 2. bataljuna od neprijateljevog djelovanja u to vrijeme bilo je oko šest vojnika ranjeno, a vremenski uslovi bili su sve teži magla, noć. Zapovjednik 2. bataljuna od mene nije tražio suglasnost da napusti crtu bojišnice, niti sam ja dao takvu zapovijed. Svima je rečeno pri odlasku na bojišnicu da se niti jedna postrojba ne može izvući bez moje osobne suglasnosti i zapovijedi.
Vratio sam se u zapovjedništvo 3. bataljuna i zapovijedio zapovjedniku da ojača crtu obrane djelom svojih snaga, što bliže prema kanalu, gdje je bila pozicija 2. bataljuna. Zapovjednik 3. bataljuna je trebao dio svojih snaga za intervenciju razmjestiti po karti:

desno jugozapadno od kote 91, i prema ekonomiji i koti 91,5 te spoj sa 3 bataljunom sjeverozapadno od kote 90.
Nismo bili u mogućnosti da zaustavimo izvlačenje našeg 2. bataljuna. Zbog spoznaje takvog događaja zapovjednik OG došao je na naše zapovjedno mjesto da bi se dogovorili o daljnjim djelovanjima. Nismo mogli procijeniti koje snaga neprijatelja napadaju na našem pravcu obrane, jer taj podatak nismo dobili od naših podređenih postrojbi. Izdali smo zadaću zapovjedniku 3. bataljuna da zaustavi dalji prodor neprijateljevih snaga interventno sa 30-tak ljudi te grupom „Cipelići" i protivoklopnom grupom koju smo dobili u popodnevnim satima.
Panično bježanje vojnika našeg 2. bataljuna u tom trenutku nitko nije bio u mogućnosti da zaustavi, a vjerojatno su tim pravcem se izvlačili i vojnici 2"A" brigade.
Zbog same situacije na crti bojišnice zaključili smo da nam trebaju domaće snage od 50 momaka iz 101. brigade da bi se crta fronte jače stabilizirala, kao i da će se uvesti dvije satnije 3"A" brigade, u širem rajonu s. Kričanova. U ranim jutarnjim satima stigle su snage 101. brigade koji su kasnili pri dolasku 50 minuta što je već na moje vojnike djelovalo negativno. Kada su isti stigli na odredište, po izlasku iz vozila nestajali su po grupicama u šumi i nije ih se moglo kontrolirati (prema izjavi zapovjednika 3. bataljuna Tolić Zdravko). Kada su naši borci vidjeli da ovi nestaju, a dijelom prestrašeni, pokisli, umorni jednostavno su počeli ulaziti u kamione i rekli su da oni ovdje nemaju što raditi. Ulazili su u svoje kamione i napuštali zonu odgovornosti. Zapovjednik 3. bataljuna nije od mene dobio suglasnost za izvlačenje, niti je on tražio. Negdje oko 07,00 dijelovi 3. bataljuna su se počeli izvlačiti, koje se nije moglo zaustaviti. 3."A" brigada sa svojim snagama trebala je doći 05.10.1992. u 9,00 sati ujutro po zapovijedi zapovjednika Operativne zone. Ista u to vrijeme nije stigla već je … posjela položaj u širem rajonu s. Kričanovo u vremenu od 14,30 do 15,30 tog istog dana…U to vrijeme u zoni odgovornosti moje postrojbe ostao mi je samo prvi bataljun sa narušenim sustavom rukovođenja i zapovijedanja. Spoj satnije 3"A" i našeg 1. bataljuna nije ostvaren. Neprijatelj je napadao na pravcu djelovanja našeg 1. bataljuna i uspio ih je odbaciti sa crte fronte u desno prema rajonu …za oko 600 m. Od neprijateljevog djelovanja ne znam dali je bilo šest ili sedam ranjenih u to vrijeme u postrojbi 1. bataljuna. Vezu smo sa zapovjedništvom bataljuna održavali stalno. Zapovjednik bataljuna u više navrat tražio od mene da se izvuče sa bojišnice ali mu ja nisam odobravao, već da mora prihvatiti odsudnu borbu. Neznana točno ali, mislim da je negdje oko 12,30 jedinica počela sa izvlačenjem. Izvukao se sa područja Bosanskog Broda oko 12,30, a zapovjedništvo brigade se izvuklo iz Bosanskog Broda između 08,00 i 09,00 sati iz Gornjih Močila u AK "Jasinje".…Kritično vrijeme na zapovijedničkom mjestu Močila Gornja nalazio se načelnik štaba Stjepan Orešković. Za izmještanje (zapovjedništva brigade) sam saznao dok je ono bilo u toku. Ne bih mogao reći kada se zadnji vojnik 1. bataljuna izvukao sa bojišnice.
Po povlačenju kompletne postrojbe 108. brigade uspio sam sa zapovjedništvom animirati oko 230 do 250 ljudi za ponovni prelazak preko, što je od nas tražilo nadređeno zapovjedništvo. Nismo imali razrađen sistem izvlačenja niti mjesta prikupljanja jedinica po izvlačenju sa bojišnice, već su vojnici otišli svojim kućama, tako da ih je kasnije bilo vrlo teško sakupljati.
Sa 3. bataljunom, koji se drugi izvukao sa crte bojišnice, uspio sam organizirati obranu mosta.
Želim napomenuti da sam 04.10.1992. oko 21,30 bio u zapovjedništvu OG „Istočna Posavina" zajedno sa svojim operativcem gosp. Kelava Mirom, sa ciljem da mi zapovjednik OG izda zapovijed sa točno ucrtanim položajima odsudne obrane moje postrojbe koji su se u to vrijeme nalazili na bojišnici (1. i 3. bataljun sa pridodanim jedinicama).

Što znate o sudbini nestalih vojnika, i dali je taj slučaj bitno utjecao na daljnja događanja Vaše postrojbe?
Sudbina vojnika se za sada još uvijek ne zna, no, poduzete su mjere da se oni vrate kući, ako su u zarobljeništvu. Mišljenja sam da je to loše - teško uticalo na moju postrojbu. Nemam riječi nakon sveg ovog što sam dao u 15-tomjesečnom angažiranju i svega onoga što je brigada učinila.

Sa zapovjednikom komisija završila 16,15 sati.
Zapisnik pročitao i suglasan gosp. Stanislav Sorić Zapovjednik 108. Brigade
(vlastoručni potpis Stanislav Sorić)

Skica br. 1 Skica zarobljavanja boraca 2/108. br. HV (30.09.1992. u Zborištu), koju je tijekom, ispitivanja, priložio Zapovjednik 108. br. HV, pukovnik **Stanislav Sorić**. (www.slobodanpraljak.com)

Postrojavanje 108. br. ZNG HV u Kindrovu, listopad 1992. god.

Fotografija br. 89 Brigadir **Vinko Vrbanac** (lijevo) s v.d. zapovjednikom 108. br. HV, pukovnikom **Stjepanom Oreškovićem**, vrši smotru 108. br. ZNG HV u Kindrovu, listopad 1992. (Foto: D.Janković)

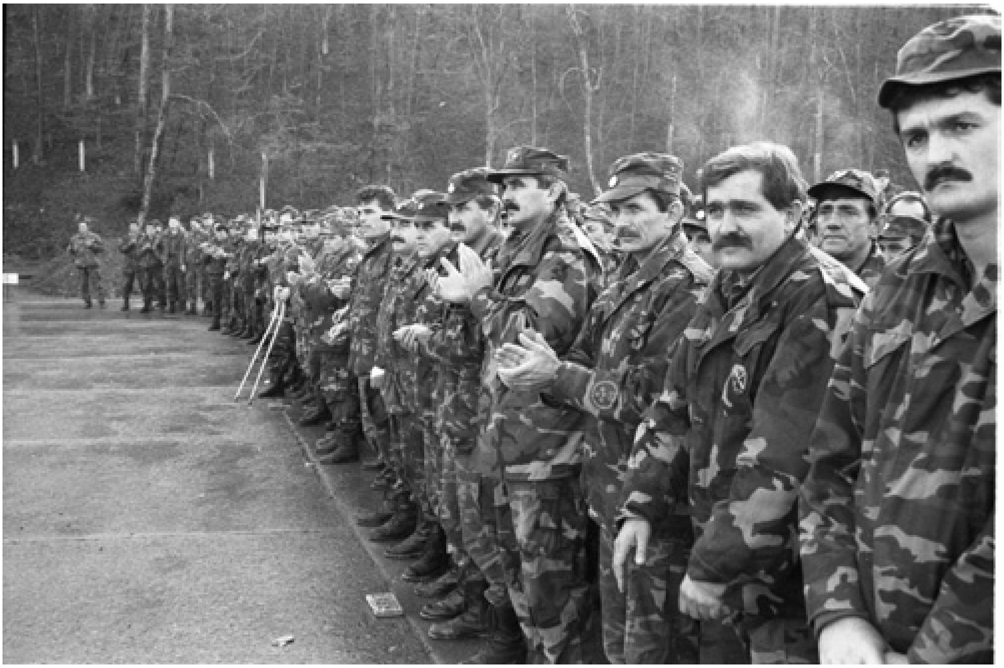

Fotografija br. 90 Brigadir **V. Štefanek**, zap. OGIP govori borcima 108. br. HV (Foto: D.Janković)

Fotografija br. 91 Smotra 108. br. HV u Kindrovu, listopad 1992. God. (Foto: D. Janković)

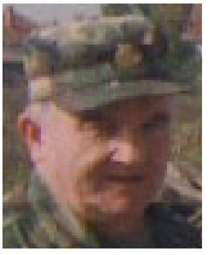

Fotografija br. 92 Smotra 108. br. HV u Kindrovu, listopad 1992. God. (Foto: D. Janković)

Izvješće IZM-2 OG „Istočna Posavina" o tijeku i razvoju situacija od 04.- 06.10.1992

Brigadir **Ivan Kolak**, zapovjednik IZM - 2 OG „Istočna Posavina"

U zoni odgovornosti IZM-2 u bojevom rasporedu bile su slijedeće postrojbe:

a) TG-121 HV, TG-111 HV, TG-157 HV, 103.br.HVO, 5/101 .br. HVO i Samostalna bojna Koraće.

Ukupno na crti bojišnice bilo je:

121 TG do 04.10.1992.	- 130 boraca
TG-111 HV	- 140 boraca
TG-157 HV	- 152 boraca
103.br HVO	- 110 boraca
Sb Koraće	- 60 boraca
5/101 br.HVO	- 35 boraca

Na dan 06.10.1992. bilo je 497 boraca jer je SbK smijenila TG-121 HV **koja je napustila bojište.** (istaknuo J.Z.)

b) Zone odgovornosti:

- TG-111 HV od tt 115 (Lipice) isključno komunikacija do tt 93. Snage potpore:haubice 4x105 m/m, baterija MB, vod PZO, 2 T-55 i RAK.
- 103-br.HVO: r. Ukrina do tt 93 (susjed TG-111 HV. Snage potpore:1 T-55, 1 praga, 2 četverocijevca, 2 voda MB.
- Samostalna bojna Koraće od 08,00 05.10.1992. (do tada TG-111) sa zonom odgovornosti od tt 115 do tt 117. Snage potpore: 3 T-55, 1 PAM 4x20 m/m, 1 PAM 3x20 m/m, vod MB (82 i 120).
- TG-157 i 5/101 br. HVO sa zonom odgovornosti od tt 117 do r.Save. U svom sastavu imale su snage podrške vod MB, 3x20 m/m, 1 PAM 4x20 m/m, MB 120 na lijevoj obali Save.

1. Tijek razvoja situacije u zoni odgovornosti IZM-2:

S obzirom na pregrupiranje četničkih snaga naše snage dovedene u punu bojnu spremnost. Spremnost otvaranja svih vatri svakog dana bila je zapovjeđena u 05,00 sati što je ispoštovano, a kasnije kako se situacija odvijala u mnogome doprinijelo da se agresorske snage uštukaju.

U 06,00 sati 04.10.1992. godine otpočeo je jači četničko topnički napad na čitavoj crti fronte u trajanju od 30 min, da bi poslije te topničke pripreme uslijedio tenkovsko-pješački napad na pravcu Kostreš-Anušići u zoni odgovornosti TG-111 HV i trajao od 07,00-11,00 sati.

Pokušaj prodora četnika uspješno je odbila TG-121 u rajonu s.Lipica.

Oko 14,00 sati na pravac Anušića uvodi se tenk T-55 Sb Koraće sa zadaćom da uništi kuću u s. Anušićima odakle se gađa sa snajperima i kuće na pilani Anušića. Uvođenje tenka bilo je u pravo vrijeme i djelotvorno. Oštećeni su neprijateljski tenkovi i ubijeno 10 četnika. Uvođenjem tenkova TG-111 spriječeno je daljnje djelovanje neprijatelja po snagama T-111.

Oko 15,00 sati pješački napad na snage 103.br. HVO u Donjim Baricama. Napad je trajao do 16,30 sati, međutim borci 103.br.HVO uz topničku i MB podršku uspješno su odbili napad. Ranjena su 3 borca.

Oko 16,30 ponovno provociranje četničkih snaga u rajonu Lipice. Brzom MB i pješačkom vatrom ušutkan. Utrošeno streljivo prema dnevniku gađanja u prilogu.

ZAKLJUČAK: Neprijatelj je pokušao proboj, međutim snage su pravovremeno reagirale i uspješno odbile napade. Neprijatelj je pretrpio gubitke u ž/s, 10 ubijenih na Anušićima i tri na Lipici.
Veza je bila dobra, međutim vezisti 103.br. (HVO) na crti ne koriste razgovornik, otvoreno se govori i razgovor dugo traje.
05.10.1992. godine
U 7,30, otpočeo je jak četnički napad na položaj 103.br.HVO u rajonu Kovačevića i na položaje TG-111 HV uz pokušaj pješadijskog napada. Uzvraćeno je sa unaprijed planiranim vatrama OG i IZM-2. (…)
Od 07,30 - 08,00 sati izvršena je smjena TG-121 HV od strane Samostalne bojne Koraće u rajonu Lipice. Smjenu je trebala izvršiti 4/101 br.HVO ali zbog lošeg stanja u popuni crte na Istoku umjesto predviđene postrojbe uvedena je rezerva IZM-2. (Sb Koraće)
U tijeku dana i pored povremenih topničko-minobacačkih napada vršeno je inženjerijsko uređivanje položaja i dorađivanje crte obrane u rajonu s. Kovačevića i s. Anušići. Konačno je izvršen fizički spoj 103.br.HVO i TG-111. Ovom radnjom kompletna crta fronte u zoni odgovornosti bila je u potpunosti povezana i inženjerijski uređena. Položaji TG-157 bili su i telefonski uvezani što je bio i naredni zadatak i za ostale postrojbe. Uvezivanjem crte fronte, uspješnim odbijanjem napada četničkih snaga stvoreni su svi preduvjeti za napadna djelovanja na pravcu Koraće-Lipice-Kostreš.
Izdana je zapovijed da 157.br HV uvede 70 boraca za smjenu Sb Koraće. Tu zadaću je trebalo izvršiti 5/6.10.1992. kako bi imali snage za napad. To nije ispoštovano.
06.10.1992. godine
U 05,00, izdana je zapovijed za spremnost za otvaranje topničko minobacačke vatre.
U 06,30 otpočeo je topničko minobacački napad četnika.
Od 07,00 do 08,00 sati odgovoreno je po unaprijed utvrđenim četničkim ciljevima.
Oko 08.15. brigadir Štefanek preko 'Rakala' obavještava o nepovoljnom razvoju situacije na „Istoku“. Napad četnika u pravcu Sijekovca i napuštanju crte obrane od strane 3."A", br.
U 09.30. ne može se uspostaviti veza sa Novim Selom.
U 09.30. izvještava gosp. Lepan da su naše snage iz Novog Sela izvučene.
Lijevi bok snaga IZM-2 neosiguran po čitavom boku u dužini od 4 km., a do prednjih položaja četničkih snaga 1000 m, a prirodna prepreka r. Ukrina gazna po čitavom toku.
U 10.45. sati, preko Rakala, izvješćujem gosp. Štefaneka o situaciji na lijevom krilu IZM-2 kada dobija zapovijed da gradska bojna 103.br.HVO osigura obranu mosta s.Koraće-N.Selo. Zapovijed saopćavam NŠ 103.br HVO Čondrić Jozi „Bura“.
U 10.55. me NS 103.br.HVO Derventa izvješćuje da nije mogao prenijeti zapovijed jer je postrojba prije toga samovoljno napustila crtu i krenula prema skeli na r. Savi.
U 11.00. izdaje se zapovijed da SbK (samostalna bojna Koraće) osigura most sa jednim tenkom T-55 i jednim PAM 4x20 m/m i sa 20 pješaka, a da 103.br.HVO osigura kružnu obranu mjesta prevoženja na r. Savi.
U 11.10. okupljanje zapovjednika i saopćavanje o razvoju situacije i zadaći u svezi mogućeg daljnjeg razvoja.
U 11.20. primljena je zapovijed sljedećeg sadržaja: "**Bošnjaković Pavo treba da postavi eksploziv pod most. Stanicu za paljenje iznijeti na suprotnu stranu kod bunkera. Most ne rušiti do mog naređenja. Ostala sredstva i ljudstvo izvući kod mene i**

čekati daljnja uputstva, a vezu sa bataljunom održavati preko mene." (istaknuo J.Z.)
Telegram - zapovijest nije prenesena jer inženjeraca nije bilo.
Oko 11.30. iz IZM-1 Korace obavještenje da je komunikacija Brod-Korace kod Sijekovca presječena od strane četnika. Agresorski tenkovi otvorili vatru po automobilu u kojem se Jurica nalazio. Upućuje se zapovjednik SbK da izvidi situaciju u N. Selu. Izvješćeno da nema nikoga.
U 12,30 sati izdana zapovijed za pripremu za izvlačenje tehnike i drugih MTS preko skelskog mjesta prijelaza na r. Savi. Upućen operativac IZM-2 gosp. Ivica Matanović da provjeri stanje na komunikaciji Korace-N.Selo.
Izdana zapovijed o izmještanju IZM-103.br.HVO Derventa.
Oko 13.00. sati izdana zapovijed operativcu Matanoviću i vezisti Ramadanoviću za organizaciju i kontrolu prevoženja ljudstva i tehnike na skeli.
Zapovjeđeno zapovjedniku SbK da ponovno izvidi situaciju i stanje u Novom selu. Utvrđeno da naših snaga i civila nema.
Operativac I. Matanović je u obilasku N. Sela naišao na vod MB-120 101.br. HVO B. Brod koji nisu znali da se njihova postrojba izvukla, te ih je uputio na IZM-2 Korace.
U 14.00. izdan zahtjev za zaprečne vatre „A“ i „B“. Izdana zapovijed TG-111, TG-157 i 103.br.HVO da ostanu na svojim položajima iako se pročulo da su se naše snage na „Istoku“ izvukle. IZM-2 je iste podržao MB vatrom.
U 15.00. isključen 'Rakal'. Izmještanje IZM-2.
Izdana zapovijed o zaprečavanju mosta preko r.Ukrine uz postavljanje PTM. Uspostavljeno osiguranje komunikacije kroz s.Korace i mosta sa 4 tenka T-55 i PAM 2/40m/m.
Zapovijed od OG ('Istočna Posavina') za pripremu za izvlačenje jedinica uz borbeno osiguranje. Izvršena kontrola s. Potočani, Korace i utvrđeno da nema civila.
Pojačana minobacačka vatra neprijatelja na naše snage.
Oko 16,30 započeto izvlačenje boraca TG-111, TG-157., SbK. i 103.br.HVO.
Prevoženje je bilo dobro organizirano sa dva splava (kompe) i sa dva brza gumena čamca. Prevoženje ljudstva završeno oko 19.00., a tehnike u 23.15. sati.
Cjelokupna operacija izvršena je potpuno organizirano i bez gubitaka u ljudstvu. Zbog kvara kvačila jedan tenk T-55 103.br.HVO nije mogao biti izvučen već je gurnut u r.Savu. BVP Samostalne bojne Korace pri prijelazu r.Save potonuo.
Osiguranje rajona prevoženja vršeno je i sa dva PAM 4x14,5 i jedno vrijeme sa 2 tenka T-55.
07.10.1992. god.
U 01.00. sati, Izvješće o izvlačenju ljudstva i tehnike predano je usmeno zapovjedniku OG „Istočna Posavina“

ZAKLJUČAK:
Sve postrojbe na crti bojišnice su od 04.-06.10.1992. godine uspješno odbile sve neprijateljske napade. Za primjer je bilo uporna obrana 111. br HV i topništva SbK, 103.br. HVO Derventa i OG „Istočna Posavina“. Međusobna suradnja u kritičnim momentima između zapovjedništva IZM-2 i OG bila je bez primjedbi. OG pružila je punu podršku u fazi prevoženja. Napuštanje zone odgovornosti IZM-2 tj. izvlačenje snaga bilo je planski i dobro realizirano. Izvlačenje je bilo nužno s obzirom na neosiguran bok u dužini 4km, presječenu putnu vezu Korace-Brod i nedostatak streljiva - zadnja mina u 14.30. sati MB 120 mm SbK.

Izvješće sektora „Zapad“ OG „Istočna Posavina“

Početkom mjeseca travnja, snage HVO 101.br., 102.br. i 105. zajedno sa snagama HV 108.br., dijelom snaga 139.br i 3.'A'.br HV krenule su u napadne aktivnosti u sektoru 'Zapad' (Bos. Brod-Derventa-Odžak-Modriča). Napadna aktivnost i sama operacija je bila detaljno isplanirana i složena do najmanjih detalja. Nakon nekoliko dana združene snage su imale velike uspjehe na ratištu, a posljedica je oslobađanje kompletne teritorije općine Bos. Brod, većeg dijela općine Derventa, općine Odžak i oslobađanje Modriče kao i probijanje i spajanje koridora sa Gradačcem. Nakon dostignutih linija prešlo se na utvrđivanje istih i poboljšanja ustrojstva HVO brigada. Dostignute linije bojišnice su se održale sve do početka mjeseca srpnja, kada je došlo do povlačenja od strane brigada HVO. U tom vremenu mi nismo imali veće snage od strane HV na tom dijelu bojišnice, te je sredinom (oko 13.7.) srpnja došlo do pada Modriče, Odžaka i dijela općine Dervente kao i samog grada Dervente.
U tijeku idućih mjeseci do sredine rujna došlo je do pada s. Begluci - Babinog Brda - Bijelog Brda - Kostreša - Čelaruše - Markovca, vrlo bitnih strateških točaka na tom području. Dana 25.09.1992. naše snage učvršćuju liniju obrane: karta sekcija 1:50 000 TT 92 - r.Sava - kanal - s. Potočani - kt 117 - s.Koraće - s. Regovac - tt 93 - r. Ukrina - desna obala r. Ukrina - s. Zborište - Obodni Kanal.
Neprijatelj je izbio u rajon s. Gašnjača - s.Lipica - s.G.Barice - Barice - s. Novi Lužani. Agresor je grupirao jače snage pješadije na potezu s. Martići - s. Adžijin Potok, te je odatle vršio napadne aktivnosti slabijeg intenziteta. Jači kombinirani pješačko-topnički napadi bili su u zoni odgovornosti 105.br.HV, rajon Adžijin potok, napad je uspješno odbijen (26.09.). Isti dan je bilo uvođenje 109.br.HV na liniju bojišnice, te je prilikom uvođenja došlo do pogibiji dva vojnika, a sedam ih je ranjeno od neprijateljske granate. I pored upozorenja i davanja smjernica 109.br. od strane zapovjednika OGIP očito je da se zapovjednicinisu toga pridržavali. U rajonu s. Potočani neprijatelj je također vršio taj dan kombinirani napad ali bez uspjeha. I tijekom idućih dana neprijatelj je na cijeloj liniji bojišnice pokušavao probiti našu obranu podržan avijacijom. U noći 28./29.09.jedan vod 101.HVO se povukao sa linije obrane, bez razloga, nije bilo pješačkog napada osim tenkovske i topničke vatre. Morali smo intervenirati uvođenjem jednog voda TG-121 i interventnim vodom iz s.Koraće, te je linija tijekom noći sanirana i pokrivena. U toku dana (29.09.) neprijatelj je na cijeloj liniji bojišnice djelovao tenkovskom i topničkom vatrom, a oko 15,45 sati u rajonu 101.br.HVO i 103.br.HVO te 121.br. i 102.br.HV neprijatelj je izvršio jači pješački napad kojeg su naše postrojbe odbile. U zoni odgovornosti 106.br. HV, 105.br.HV i 127.br.HV djelovali su neprijateljski zrakoplovi, a pješačkih napada nije bilo.
Dana 30.09.neprijatelj je pojačao napadne aktivnosti iz pravca s. Lužani, pješačko-tenkovski napad, te je došlo do povlačenja (bježanja) sa dijela linije od strane satnije 101.br.HVO. Na tom dijelu je nastala rupa i 109.br.HV je ostala bez desnog krila. Odmah se pristupilo popunjavanju te šupljine. Neprijatelj je to osjetio i pojačao pritisak te su se naše snage morale povući na rajon (potez): s. Čardak - s. Zborište - kt 94 (Obodni Kanal), od kote 94 do r.Save linija je ostala nepromjenjena. Agresor je tijekom dana napadao na više pravaca. Na pravcu s. Potočani - s.G.Kolibe i na pravcu Struga, na tim pravcima snage obrane su odbile napad. U toku dana došlo je do napuštanja linije 36. motoriziranog bataljuna (bojna djelovala pod zapovjedništvom 108.br.HV kao 4. bojna brigade) na kt (Ekonomija). Postrojbe 108.br. su zatvorile taj dio linije. Tokom noći 30.09/01.10. nije bilo većih sukoba osim sporadične pucnjave. 01.10.u 03,00 sati došlo je do samovoljnog napuštanja linije 109.br.HV, a zapovjednik koji je zapovijedao tom

postrojbom nije uspio zadržati ljude. O ovom izvlačenju odmah je obaviješteno Zapovjedništvo 108.br.HV da si zatvore desno krilo, te su po tom pitanju poduzeli određene aktivnosti. Istovremeno je javilo i zapovjedništvo 101.br.HVO, te im je rečeno, a i oni sami su rekli, da će tokom jutra i oni svojim snagama zatvoriti taj pravac (s. Zborište). Kasnije je na desno krilo 108.br. došla 2.'A' br.

02.10.1992. neprijatelj nastavio sa napadnim aktivnostima iz pravca s. Zborište da bi se za vrijeme napada 2.'A' br. povukla sa linije u dubinu s. Zborište. U toku dana naše snage potpomognute tenkovima uspjele su zaustaviti daljnje napredovanje neprijatelja, a i 2.'A' br. se spojila sa desnim krilom 108. br. HV. Linija obrane zadržana je kod škole u s. Zborište. U rajonu 108.br. (2. bojna) neprijatelj je također izvršio jači pješačko-topnički napad ali tada nije uspio probiti liniju obrane. U tim borbama neprijatelju su uništena dva tenka i samohotka. U jutarnjim satima (03.10.) neprijatelj je pokušao pješački napad, manjim snagama, u sektoru s. Barice - Kostreš. Napad odbijen. Tokom dana snage obrane uspostavljale su liniju bojišnice na potezu: r.Sava - s. Potočani - kt 115 - potok Mamenik - Palček - kt 93 - s. Ukrinari - kt 93 - s. Zborište škola - Obodni kanal, duž Obodnog kanala r.Save linija je nepromjenjena. Neprijatelj je uspio ovladati rajonom s. Čardak - kt 96 - šuma Gaj - kt 96.

Tokom dana (03.10.) u z/o IZM-2 (157.,121.,111.br.HV) agresor je djelovao povremenom artiljerijskom vatrom, te lakše napadao pješadijom duž cijele linije, linija na tom dijelu nepromijenjena.

U zoni odgovornosti 108.br.HV agresor je artiljerijski tukao duž cijele linije te tenkovima napao iz pravca Unke, napad odbijen. Na pravcu 2.'A'. br. HV u rajonu s. Zborište neprijatelj je napao slabijim snagama te je i taj napad odbijen. Taj dan se još radilo na poboljšanju uvezanosti linija i već su bile solidno uspostavljene. Na prijem zadatka javio se u OGIP zapovjednik 123-TG i izvjestio da nije u mogućnosti da pređe sa svojom postrojbom u BiH. Isti dan u OGIP javio se gosp. bojnik Simić Dragan iz sastava TG-135 HV gdje nas je izvjestio da nije u mogućnosti animirati ljude za odlazak na bojišnicu u BiH, jedino su nam stavljali na raspolaganje vod MB-120, sredstva PZO, 2 POLK sa šest raketa. Ostavili smo dogovorenu mogućnost pridavanja ovih sredstava podrške nekoj drugoj angažiranoj postrojbi. Da je situacija dosta kritična i da nećemo biti u stanju zaustaviti prodor četnika izvijestili smo zapovjednika Slavonskog bojišta i zapovjednika OZ Osijek. Prilog ovom izvješću: vanredno izvješće od 04.10.1992. Klasa:81/92-02, Ur.br.:OG-17/92-799.

Tijekom dana 04.10.1992. od ranih jutarnjih sati neprijatelj je počeo sa jakim tenkovsko-pješačkim napadima na pravcima s.Lipica - G. i D. Barica - s. Zborište - Bjelaš. Napadi iz pravca s.Lipica - s. Barice su odbijeni i sve je stavljeno pod kontrolu.

Nakon toga neprijatelj je svom žestinom izvršio napad iz s. Zborište - Bjelaš, upotrijebivši 200-300 pješaka i 5-6 tenkova, u tom napadu 2. 'A' brigada imala je dva poginula i sedam ranjenih vojnika. I u ovom izvješću smo naglašavali težinu situacije na ratištu. Prilog ovom izvješću dostavljamo: Operativno izvješće za dan 04.10.1992. Klasa:81/92-02, Ur.br.:OG-17/92-800.

Tog dana linija na potezu bojišnice r.Sava - s. Potočani - kt 115 - potok Mamenik - Palček kt 93 - s. Ukrinari - kt 93 - s. Parašlika - Obodni kanal - Radićevka, te duž Obodni Kanal do r. Save bez promjene.

Tijekom noći 4./5.10.1992, zbog gubitaka i ranjavanja zapovjednika i dozapovjednika, 2.'A' br. se izvukla napolje, a neprijatelj je ušao u naše položaje. Time je jugoistočna linija bojišnice probijena, a neprijatelj je zauzeo liniju TT 90-Kolibe Gornje (90) - Ekonomija -Čađavica. U tome je 108.br.HV imala devet ranjenih, šest teško. Zaposjeli su liniju od Struge duž kanala Čađavica - Kolibe Donje s isturenim borbenim osiguranjem

oko Džamije. Tokom noći 108. br. se pregrupirala i desnim krilom savila duž Koliba Donjih. Još da napomenem da je u 06,10 sati 05.10. traženo izvješće od Zapovjedništva 108.br. o trenutnoj situaciji. Izvješće nije dobiveno.
Iako tijekom noći nije bilo jačeg djelovanja neprijatelja na istočnom dijelu Bosansko Brodskog ratišta situacija je bila jako teška. Što zbog jakih neprijateljskih djelovanja tijekom 04.10., gubitaka i potpune dezorganiziranosti, što zbog izuzetno mračne i maglovite noći, snage iz sastava 108.br. su se neplanski počele povlačiti i trenutno su bili na najsjevernijem Obodnom kanalu Ribnjaka. Ova situacija na istočnom dijelu prouzrokovala je stanovit nemir i nesigurnost na južnom-jugozapadnom dijelu ratišta - Koraće. U noći 04.10. u 23.00 sati zapovjednik 108.br. pukovnik Stanislav Sorić je bio u OGIP osobno, te nas je izvjestio da je situacija relativno dobra i nije bilo naznaka da bi moglo doći do povlačenja ljudstva sa linije. Ali poslije pola noći to se ipak dogodilo. Puk. Stanislav Sorić se i tada pojavio u OGIP te smo ga uputili u postrojbu da pokuša vratiti ljude na liniju. U međuvremenu smo tražili da nam se hitno uputi pojačanje u ljudstvu angažiranjem br. koja nije na vrijeme pristupila aktivnostima po zapovijedi.
U jutarnjim satima 05.10.situacija je krajnje kritična i zabrinjavajuća. Neprijatelj je pojačao svoje aktivnosti. Tada dolazi do samoinicijativnog izvlačenja 2. i 3. br., 108.br. Borbe su se tada vodile na potezu: Ribnjak - most na r. Ukrini prema kanalu Struga - r.Sava. 1.bojna 108.br. je nadljudskim naporima odolijevala napadima neprijatelja. U pitanju su tada bili sati kada će četnici probiti i ovu liniju obrane. Do 12,00 sati 3."A" br. (05.10.) nije uvela svoje snage, a po zapovijedi su to trebali napraviti do 09,00 sati. Moramo još napomenuti da je i situacija sa streljivom bila jako loša.
U tijeku dana 05.10. situacija se sve više pogoršavala. Oko 14,00 sati 1.bojna 108. br. je napustila liniju bojišnice i prešla na lijevu obalu r.Save. Liniju su napustili zbog jakog neprijateljskog napada s desne bočne strane, ali im nitko nije dao zapovijed, što se tiče zapovjedništva OGIP, da pređu na lijevu obalu r.Save. Ovu liniju smo tada pokrili sa snagama 101. i 103.br.HVO, ali su u odnosu na 108.br. bile puno, puno slabije snage.
U popodnevnim satima došlo je do prebacivanja dijela postrojbe 3. bojne 3."A" br. te je ista upućena na liniju u s. Kričanovo do mosta. Tijekom cijelog dana vođene su žestoke topničke-pješačke borbe uz podršku tenkova i neprijateljskog zrakoplovstva na istočnom dijelu Bosanskobrodske bojišnice, dok su borbe oko s.Koraće - s. Potočani, bile slabijeg intenziteta. Tijekom noći 05.10. oko 23,00 sati dio postrojbe iz sastava 3. bojne 3 'A' br. se povukao u rajon Brodskog Polja, a dio je ostao u s. Kričanovo.
Dana 06.10. napuštanjem 3.'A'.br. neprijatelj je došao do periferije grada Bosanskog Broda. Došlo je do velike panike kod civilnog stanovništva, a neprijatelj je tukao topničkom vatrom most na r.Savi te komunikaciju. Naše topništvo je zaprečnom vatrom sprečavalo prodor neprijatelja na komunikaciju Bosanski Brod - Derventa.
U 13,00 sati linija fronte istočnog ratišta više ne postoji, snage BiH su se povukle u Slavonski Brod, a manje grupe branilaca pružaju otpor na pojedinim točkama prilaza u grad. Na južnom dijelu ratišta (s.Koraće - s. Potočani) snage obrane 157. br, 111. TG i samostalna bojna Koraće organizirale su polukružnu obranu radi stvaranja uvjeta za organizirano povlačenje preko r.Save.
U 12,30 brig. Kolak je izdao zapovijed za izvlačenje ljudstva, tehnike i MTS 157.br.HV, TG-111 i samostalne bojne Koraće. Cjelokupna organizacija izvlačenja snaga i MTS preko r.Save vršena je sa dva splava (kompe) i dva čamca, izvlačenje je trajalo od 16,00 sati do 23,00 sata. Zbog kvara na jednom tenku T-55 koje nismo imali mogućnost prebaciti na lijevu obalu r.Save te su sredstva uništena. U večernjim satima Bosanski Brod je pao i zauzele su ga snage agresora.

U prilog ovom izvješću na uvid dostavljamo Vam:
- karte sa stanjem 30.09. i 04.10.1992.
- Borbena zapovijed OP br.107
- Zapovijed od 25.09. do 06.10.1992. od OGIP prema podređenim postrojbama
- Obavještajni dnevnik 101.br.HVO za 9.mj 1992.
- Obavještajni dnevnik 101.br.HVO od 01. do 06.10.1992.
- Ostala izvješća postrojbi 101.br.HVO (PZO.OMP)
- Operativno izvješće od 04.10.1992.
- Vanredno izvješće od 04.10.1992.

Pad zapadnog dijela Bosanske Posavine je iznenađujuće motivirao branitelje 104. i 106.br., tako, da 104.br. vraća u startu izgubljene pozicije u selu Grebnice, a 106.br. kreće u odlučujuće operacije povrata izgubljenih sela Vidovice i Kopanice.
Karakteristično je za napomenuti da je jugovojska do donošenje rezolucije o zabrani leta na prostorima BiH, svakodnevno MIG-ovima 21 i 29 raketirala vitalne objekte Bosanske Posavine kao i naseljena mjesta, a znajući da branitelji nemaju PZO sredstva za obranu prostora.
Pored spomenutoga, činjenice govore da je neprijatelj uporabio sva raspoloživa sredstva, osim bojevih otrova jačeg intenziteta, te je tako po naseljenim mjestima djelovao sa tridesetak raketa zemlja-zemlja tipa LUNA kao i desetak raketa tipa VOLKOV, te desetak eksplozivnih naprava tipa zmija-štuka.
Dana 23. listopada 1992. godine postrojbe HVO izvode dobro organiziranu akciju i nakon nekoliko sati borbe probijaju neprijateljske redove na rubnim dijelovima s. Vidovice, da bi 25. listopada 1992. godine potpuno ovladale hrvatskim selom, nanijevši neprijatelju ogromne gubitke u živoj sili i tehnici te zarobivši velike količine streljiva i oruđa svih kalibara. Uvidjevši da je neprijatelj pretrpio velike gubitke 27. listopada 1992. godine kreću na vraćanje s. Kopanice, da bi 28. listopada 1992. potpuno ovladali s. Kopanice.
Dana 25. studenog 1992. godine u dobro organiziranom protuudaru postrojbe HVO potiskuju neprijatelja iz "Đurića šume" i sa Ovčaka na rubne dijelove sela Lepnice i Čović polja prigodom čega su zarobljene veće količine streljiva i naoružanja
- Bitno je spomenuti da su postrojbe HVO dana 05. listopada 1992. godine u s. Gorice presjekli koridor i držali ga 52 sata, te su u kontraudaru Srba izgubili hrvatska sela Drenavu i Rahić koji su južno od koridora. (istaknuo J.Z.)
Dana 12. prosinca 1992. godine pripadnici HVO u jakom protuudaru iz sela Kopanice oslobađaju selo Vučilovac i postavljaju veliku prijetnju koridoru, da bi zbog sigurnosti širine koridora Srbi potisnuli postrojbe HVO južno od koridora i okupirali sela:Ulice, Gornji i Donji Vukšić i Laništa.
Dana 30. prosinca 1992. godine u protuudaru je oslobođen veći dio sela Brvnik i dio prostora Oštre Luke.
Ključnu operaciju nazvanu 'Osveta 95' Srbi su izveli nakon hrvatske operacije 'Bljesak' kada je HV oslobodila okupirane dijelove zapadne Slavonije. Veći dio srpskih boraca je tada angažiran za operaciju 'Osveta' s ciljem da izbiju na r.Savu te zauzmu Orašje i naprave mostobran, da bi forsiranjem Save zauzeli Županju i u Vinkovcima se spojili sa Srbima na okupiranom prostoru istočne Slavonije. Operacija je trajala 35 dana, a tijekom operacije su ispalili oko 100 000 projektila svih kalibra uglavnom po naseljenim mjestima. Tijekom ovih operacija neprijatelj je pretrpio ogromne gubitke kako u živoj sili tako i MTS- ima te zarobljavanjem znatnih količina streljiva i naoružanja kao i jednog tenka T-55, čime je neprijatelj bio prinuđen na prestanak izvođenja napad-

ne operacije. Slamanjem ove operacije, Srbi su uvidjeli našu snagu i znali su da je pitanje vremena kada ćemo krenuti u presijecanje koridora i povrat izgubljenih prostora. Posebnu bojazan su osjetili nakon operacije HV 'Oluja' i HVO-a 'Maestral' i 'Južni potez', a da je strah bio ogroman govori i podatak da je veći dio civila imao spremne stvari za put s izbjeglicama iz Krajine prema Srbiji.
Strahovanja Srba od potpunog poraza su prestala potpisivanjem Daytonskog sporazuma i zamrzavanjem postojećeg stanja.

Izvješće
operativne i borbene situacije u zoni OGIP „Zapad“

Početkom mjeseca travnja, snage HVO 101. br., 102. br., 103. br. i 105. br. zajedno sa snagama HV 108. br., dijelom snaga 139. br. i 3 „A“ br. HV krenule su u napadne aktivnosti u sektoru „Zapad“ (Bos. Brod - Derventa - Odžak - Modriča). Napadna aktivnost i sama operacija je bila detaljno isplanirana i složena do najmanjih detalja. Nakon nekoliko dana združene snage su imale velike uspjehe na ratištu, a posljedica je oslobađanje kompletne teritorije općine Bos. Brod, većeg dijela općine Derventa, općine Odžak i oslobađanje Modriče kao i probijanje i spajanje koridora sa Gradačcem. Nakon dostignutih linija prešlo se na utvrđivanje istih i poboljšanja ustrojstva HVO brigada. Dostignute linije bojišnice su se održale sve do početka mjeseca srpnja, kada je došlo do povlačenja od strane brigada HVO. U tom vremenu mi nismo imali veće snage od strane HV na tom dijelu bojišnice, te je sredinom (oko 13. 7.) srpnja došlo do pada Modriče, Odžaka i dijela općine Dervente kao i samog grada Dervente.
U toku idućih mjeseci do sredine rujna došlo je do pada s. Begluci - Babinog Brda - Bijelog Brda - Kostreša - Čelaruše - Markovca, vrlo bitnih strateških točaka na tom području. Dana 25. 9. 1992.g. naše snage učvršćuju liniju obrane: karta sekcija 1:50000, TT 92 - r. Sava - kanal - s. Potočani - kt 117 - s. Koraće - s. Regovac - TT 93 - r. Ukrina - desna, obala r. Ukrina - s. Zborište - Obodni kanal.
Neprijatelj je izbio u rajon s. Gašnjača - s. Lipica - s. G. Barice - Barice - s. Novi Luženi. Agresor je grupirao jače snage pješadije na potezu s. Martići - s. Adžijin potok te je odatle vršio napadne aktivnosti slabijeg intenziteta. Jači kombinirani pješačko-topnički napadi bili su u zoni odgovornosti 105. br. HV, rajon Adžijin potok, napad je uspješno odbijen (26. 9.). Isti dan je bilo uvođenje 109. br. HV na liniju bojišnice, te je prilikom uvođenja došlo do pogibelji dva vojnika, a sedam ih je ranjeno od neprijateljske granate. I pored upozorenja i davanja smjernica 109. br. od strane zapov. OGIP očito je da se zapovjednicinisu toga pridržavali. U rajonu s. Potočani neprijatelj je također vršio taj dan kombinirani napad ali bez uspjeha. I tijekom idućih dana neprijatelj je na cijeloj liniji bojišnice pokušavao probiti našu obranu podržan avijacijom. U noći 28/29. 9. jedan vod 101. HVO se povukao sa linije obrane, bez razloga, nije bilo pješačkog napada osim tenkovske i topničke vatre. Morali smo intervenirati uvođenjem jednog voda TG-121 i interventnim vodom iz s. Koraće, te je linija tokom noći sanirana i pokrivena. U toku dana (29. 9.) neprijatelj je na cijeloj liniji bojišnice djelovao tenkovskom i topničkom vatrom, a oko 15.45 sati u rajonu 101. br. HVO i 103. br. HVO te 121. br. HV i 102. br. HV neprijatelj je izvršio jači pješački napad kojeg su naše postrojbe odbile. U zoni odgovornosti 106. br. HV, 105. br. HV i 127. br. HV djelovali su neprijateljski zrakoplovi, a pješačkih napada nije bilo.

Dana 30. 9. neprijatelj je pojačao napadne aktivnosti iz pravca s. Lužani, pješačko-tenkovski napad, te je došlo do povlačenja (bježanja) sa dijela linije od strane satnije 101. br. HVO. Na tom dijelu je nastala rupa i 109. br. HV je ostala bez desnog krila. Odmah se pristupilo popunjavanju te šupljine. Neprijatelj je to osjetio i pojačao pritisak te su se naše snage morale povući na rajon (potez): s. Čardak - s. Zborište -kt 94 (Obodni kanal), od kote 94 do r. Save linija je ostala nepromjenjena. Agresor je tijekom dana napadao na više pravaca. Na pravcu s. Potočani - s. G. Kolibe i na pravcu Struga, na tim pravcima snage obrane su odbile napad. U toku dana došlo je do napuštanja linije 36. motoriziranog bataljuna (bojna djelovala pod zapovjedništvom 108. br. HV kao 4. bojna brigade) na kt 90 (Ekonomija). Postrojbe 108. br. (su) zatvorile taj dio linije. Tokom noći 30.9./1.10. nije bilo većih sukoba osim sporadične pucnjave. 1.10. u 03.05 sati došlo je do samovoljnog napuštanja linije 109. br. HV, a zapovjednik koji je zapovijedao tom postrojbom nije uspio zadržati ljude. O ovom izvlačenju odmah je obaviješteno zapovjedništvo 108. br. HV da si zatvore desno krilo te su po tom pitanju poduzeli određene aktivnosti. Istovremeno se javilo i zapovjedništvo 101. br. HVO te im je rečeno, a i oni sami su rekli da će tokom jutra i oni svojim snagama zatvoriti taj pravac (s. Zborište). Kasnije je na desno krilo 108. br. došla 2 „A“ br.
(Dana) 2.10.1992. neprijatelj (je) nastavio sa napadnim aktivnostima iz pravca s. Zborište da bi se za vrijeme napada 2 „A“ br. povukla sa linije u dubinu s. Zborište. U toku dana naše snage potpomognute tenkovima uspjele su zaustaviti daljnje napredovanje neprijatelja, a i 2 „A“ brigada se spojila sa desnim krilom 108. br. HV. Linija obrane zadržana je kod škole u s. Zborište. U rajonu 108. br. (2. bojna) neprijatelj je također izvršio jači pješačko-topnički napad ali tada nije uspio probiti liniju obrane. U tim borbama neprijatelju su uništena dva tenka i samohotka. U jutarnjim satima (3.10.) neprijatelj je pokušao pješački napad, manjim snagama, u sektoru s. Barice - Kostreš. Napad odbijen. Tokom dana snage obrane uspostavljale su liniju bojišnice na potezu: r. Sava - s. Potočani - kt 115 - potok Mamenik - Palček - kt 93 - s. Ukrinari - kt 93 - s. Zborište škola - obodni kanal, duž obodnog kanala - r. Save linija je nepromijenjena. Neprijatelj je uspio ovladati rajonom s. Čardak - kt 96 - šuma Gaj - kt 96.
Tokom dana (3.10.) u zoni odgovornosti IZM-2 (157., 121., 111. br. HV) agresor je djelovao povremenom artiljerijskom vatrom te lakše napadao pješadijom duž cijele linije. Linija (je) na tom dijelu (ostala) nepromijenjena.
U zoni odgovornosti 108. br. HV agresor je artiljerijski tukao duž cijele linije te tenkovima napao iz pravca Unke, napad odbijen. Na pravcu 2 „A“ br. HV u rajonu s. Zborište neprijatelj je napao slabijim snagama te je i taj napad odbijen. Taj dan se još radilo na poboljšanju uvezanosti linija i već su bile solidno uspostavljene. Na prijem zadatka javila se TG-123, a TG-132 se nije odazvala. Dana 4.10.1992.g. zapovjednik TG-132 javio se u OGIP i izvijestio da nije u mogućnosti da pređe sa svojom postrojbom u BiH. Isti dan u OGIP javio se gosp. bojnik Simić Dragan iz sastava TG-135 HV gdje nas je izvijestio da nije u mogućnosti animirati ljude za odlazak na bojišnicu u BiH, jedino su nam stavljali na raspolaganje vod MB-120, sredstva PZO, 2 POLK sa 6 raketa. Ostavili smo dogovorenu mogućnost pridavanja ovih sredstava podrške nekoj drugoj angažiranoj postrojbi. Da je situacija dosta kritična i da nećemo biti u stanju zaustaviti prodor četnika izvijestili smo zapovjednika Slavonskog bojišta i zapovjednika OZ Osijek. Prilog ovom izvješću: izvanredno izvješće od 4. 10. 1992. klasa: 81/92-02, ur.br. OG-17/92-799.
Tijekom dana 4.10.1992. od ranih jutarnjih sati neprijatelj je počeo sa jakim tenkovsko-pješačkim napadima na pravcima s. Lipica - G. i D. Barica - s. Zborište -Bjelaš. Napadi iz pravca s. Lipica - s. Barice su odbijeni i sve je stavljeno pod kontrolu.

Nakon toga neprijatelj je svom žestinom izvršio napad iz s. Zborište - Bjelaš, upotrijebivši 200-300 pješaka i 5-6 tenkova, u tom napadu 2 „A“ brigada imala je 2 poginula i 7 ranjenih vojnika. I u ovom izvješću smo naglašavali težinu situacije na ratištu. Prilog ovom izvješću dostavljamo: Operativno izvješće za dan 4.10.92. klasa: 81/92-02, ur.broj:OG-17/92-800.
Tog dana linija na potezu bojišnice r. Sava - s. Potočani - kt 115 - potok Mamenik - Palček kt 93 - s. Ukrinari - kt 93 s. Parašlika - obodni kanal - Radićevka, te duž obodni kanal do r. Save bez promjene.
Tokom noći 4/5.10.1992.g. poslije gubitaka i ranjavanja zapovjednika i dozapovjednika2 „A“ br. se izvukla napolje, a neprijatelj je ušao u naše položaje. Time je jugoistočna linija bojišnice probijena, a neprijatelj je zauzeo liniju TT 90 - Kolibe Gornje (90) - Ekonomija - Čađavica. U tome je 108. br. HV imala 9 ranjenih, 6 teško. Zaposjeli su liniju od Struge duž kanala Čađavica - Kolibe Donje sa isturenim borbenim osiguranjem oko Džamije. Tokom noći 108. br. (HV) se pregrupirala i desnim krilom savila duž Koliba Donjih. Još da napomenem da je u 06.10. sati 05.10.('92.) traženo izvješće od Zapovjedništva 108. br. HV o trenutnoj situaciji. Izvješće nije dobiveno.
Iako tokom noći nije bilo jačeg djelovanja neprijatelja na istočbom dijelu Bosanskobrodskog ratišta situacija je bila jako teška. Što zbog jakih neprijateljskih djelovanja tokom 04.10.('92.), gubitaka i potpune dezorganiziranosti, što zbog izuzetno mračne i maglovite noći, snage iz sastava 108. br. (HV) su se neplanski počele izvlačiti i trenutno su bili na najsjevernijem obodnom kanalu Ribnjaka. Ova situacija na istočnom dijelu prouzrokovala je stanovit nemir i nesigurnost na južnom-jugozapadnom dijelu ratišta - Korače. U noći 04.10. u 23,00 sati zapovjednik 108. br. (HV) pukovnik Stanislav Sorić je bio u OGIP osobno, te nas je izvijestio da je situacija relativno dobra i nije bilo naznaka da bi moglo doći do povlačenja ljudstva sa linije. Ali poslije pola noći to se ipak dogodilo. Puk. Stanislav Sorić se i tada pojavio u OGIP te smo ga uputili u postrojbu da pokuša vratiti ljude na liniju. U međuvremenu smo tražili da nam se hitno uputi pojačanje u ljudstvu angažiranjem 3 „A“ br. koja nije na vrijeme pristupila aktivnostima po zapovijedi.
U jutarnjim satima 05.10.('92.) situacija je krajnje kritična i zabrinjavajuća. Neprijatelj je pojačao svoje aktivnosti. Tada dolazi do samoinicijativnog izvlačenja 2. i 3. bojne 108. br. HV. Borbe su se tada vodile na potezu: Ribnjak - most na r. Ukrini prema s. Kričanovo - Struga - r. Sava. 1. bojna 108. br. HV je nadljudskim naporima odolijevala napadima neprijatelja. U pitanju su tada bili sati kada će četnici probiti i ovu liniju obrane. Do 12,00 sati 3 „A“ br. (05.10.'92.) nije uvela svoje snage, a po zapovijedi su to trebali napraviti do 9,00 sati. Moramo još napomenuti da je i situacija sa streljivom bila jako loša.
U toku dane 05.10.('92.) situacija se sve više pogoršavala. Oko l4,00 sati 1. bojna 108. br. (HV) je napustila liniju bojišnice i prešla na lijevu obalu r. Save. Liniju su napustili zbog jakog neprijateljskog napada sa desne bočne strane, ali im nitko nije dao zapovijed, što se tiče zapovjedništva OGIP, da pređu na lijevu obalu r. Save. Ovu liniju smo tada pokrili sa snagama 101. i 103. br. HVO ali su u odnosu na 108. br. (HV) bile puno, puno slabije snage.
U popodnevnim satima došlo je do prebacivanja dijela postrojbe 3. bojne 3 „A“ br., te je ista upućena na liniju u s. Kričanovo do mosta. Tokom cijelog dana vođene su žestoke topničko-pješačke borbe uz podršku tenkova i neprijateljskog zrakoplovstva na istočnom dijelu bosanskobrodske bojišnice, dok su borbe oko s. Korače - s. Potočani, bile slabijeg intenziteta. Tokom noći 05.10.('92.) oko 23,00 sati dio postrojbe iz sastava 3. bojne 3 „A“ br. se povukao u rajon Brodskog polja, a dio je ostao u s. Kričanovo.

Dana 06.10.('92.) napuštanjem 3 „A“ br. neprijatelj je došao do periferije grada Bos. Broda. Došlo je do velike panike kod civilnog stanovništva, a neprijatelj je tukao topničkom vatrom most na r. Savi te komunikaciju. Naše topništvo je zaprečnom vatrom sprečavalo prodor neprijatelja na komunikaciju B. Brod - Derventa.
U 13,00 sati linija fronte istočnog ratišta više ne postoji, snage BiH-a su se povukle u SI. Brod, a manje grupe branilaca pružaju otpor na pojedinim točkama prilaza u grad. Na južnom dijelu ratišta (s. Korаće - s. Potočani) snage obrane 157. br. (HV), 111. TG i samos. bojne Koraće organizirale su polukružnu obranu radi stvaranja uvjeta za organizirano povlačenje preko r. Save.
U 12.30 sati (06.10.'92.) brig. Kolak je izdao zapovijed za izvlačenje ljudstva, tehnike i MTS 157. br. HV, TG-111 i sam. bojne Koraće. Cjelokupna organizacija izvlačenja snaga i MTS preko r. Save vršena je sa dva splava (kompe) i dva čamca, izvlačenje je trajalo od 16,00 sati do 23,00 sati. Zbog kvara na jednom tenku T-55 i BVP-u nisu ih bili u mogućnosti prebaciti na lijevu obalu r. Save te su sredstva uništena. U večernjim satima Bos. Brod je pao i zauzele su ga snage agresora.[712]

IPD OZ Osijek
Izvješće za period 29.09. - 10.10.1992. godine

1. Stanje borbene spremnosti postrojbi OZ Osijek (…)

- u svijesti i životu stanovnika, a najviše vojnika, utemeljeno je razočaranje rezultatima pomoći i snazi (vojne, financijske i stručne) ostalog dijela Hrvatske (nema opće mobilizacije, financijsko-porezno smo izjednačeni sa ostalima, izbjeglice su još uvijek najviše na našem teritoriju, itd.)
- najveći teret borbe za Bosansku Posavinu (hrvatska interesna zona) podnijeli su borci iz Slavonije, koji su više od 14 mjeseci ratovali ovdje, a da nisu oslobodili svoju Slavoniju.
- Nezadovoljstvo i odbijanje motiva za interesom u Bosanskoj Posavini izražava se i zbog javne politike (iako znaju međ. Okolnosti) prema učešću Hrvatske (HV) u Bosanskoj Posavini i vojnih zapovijedi da se mora ići zbog Hrvatskog interesa…

c. posebno negativni elementi, koji kao pitanje traže odgovore:

- ako smo kao vojska po zapovijedi morali (pa i htjeli) ići radi hrvatskih političkih interesa, zašto i kako bez zračne podrške, ili barem bez kvalitetne protuzračne zaštite,
- zašto nema dovoljno streljiva, kada je bilo htijenja i želje,
- zašto se nisu jače postrojbe sa hrvatskih teritorija uvodile u borbu - naši vojnici nisu obučeni za ratovanje na ovoj teritoriji u Bosanskoj Posavini, a obuka i pripreme nisu imali,
- izvođenje borbenih djelovanja sa našim malim TG (taktičke grupe - borbene grupe) pokazalo sa da je teško i loše organizirati front obrane i akcije napada, te da je veza i koordinacija najveći uzrok napuštanja,panike i gubitaka,

[712] OGIP, Zapovjednik brigadir Vinko Štefanek - Operativnoj upravi GS HV, n/r. general-bojnika Franjo Feldi, Izvješće operativne i borbene situacije u zoni OGIP - sektor "Zapad", Klasa: 81/92-01, Broj: OG-01/92-886, Slavonski Brod, 13.10.1992. god.

- nisu osigurana odgovarajuća MTS (stari samovozni tipovi vozila, oružja, nema zaštitne opreme koju četnici imaju (panciri, sanitet i drugo),
- naglo odvajanje politike (općinske, a organizirane vlasti Slavonije i medijske podrške nema) u Slavoniji od vojnih zadataka i interesa za ovu borbu,kao da naše postrojbe i zapovjedništva vode neki svoj rat u Bosni…

2. Stanje rukovođenja i zapovijedanja

- …
- Veliki zamor materijala kod dijela zapovjedništava (124. br., 108. br., 132. br., 123. br.) i odugovlačenje njihovih zamjena uz odgovarajuća rješenja za stručne i zaslužne časnike, ali umorne teškim bitkama, brojem poginulih i nezadovoljavajućim rezultatima općeg karaktera…

3. Borbeni moral, motivacija, psihološko stanje, informiranost i obuka

a) borbeni moral

- zapovjedniciocjenjuju da je dobar, posebice za djelovanje na teritoriji u Hrvatskoj. Za napadna djelovanja u Bosni, u situaciji jasne i jedinstvene, javne, vojne i civilne politike Hrvatske, te odnosa prema HVO i OS BiH
- materijalni motiv i perspektiva statusa najviše utječe na borbeni moral, a negativni elementi (male i različite plaće, neizvjesnost oko demobilizacije,nejednakost kod mobilizacijskih obveza) snažno ga ruše
- neuspjesi na vojnom polju direktno uništavaju borbeni moral i kod drugih postrojbi
- nesigurnost i bježanje bosanskih postrojbi HVO, nedefiniranost, pa omalovažavanje muslimanskih boraca direktno utječe na stanje borbenog morala…

b) motivacija

- materijalna primanja (plaće) su na prvom mjestu i radne perspektive u HV, kao nadoknada za rizik (smrt, ranjavanje) trenutne socijalne mogućnosti
- školovanje i sigurnost vojnog poziva
- domoljublje i osvetnički borbeni moral pada, posebice u Bosni i oscilira zavisno od intenziteta političke situacije i njenih rezultata (…)

d) informiranost

- …
- Značajni prigovori (nerazumijevanje…) su zbog neinformiranja o rezultatima naših postrojbi u Bosanskoj Posavini u javim medijima
- Informiranost o cjelini i cilju zapovijedi pojedine postrojbe kreće se u okvirima potrebite zaštite tajnosti zapovijedi, ali ne zadovoljava dobrovoljački mentalitet vojnika.

III. Izvršenje zapovijedi u Bosanskoj Posavini

1. Prema dosadašnjim izvješćima i uvidom, iako je bilo kontinuiranih problema sa izvršenjem zapovijedi kod nekih postrojbi (101. br. HVO, 108., 107., 124. br. HV) ipak se front mogao održati da nije dolazilo do iznenadnih zapovijedi ili nepravovremenih zapovijedi za uvođenje postrojbi na bojišnicu, što je uvjetovalo naglim izmjenama namjera neprijatelja. Postrojbe su nakon dužeg perioda pasivnog vojnog djelovanja, bez rezultata prema naprijed i razaranja pozadine (Slavonski Brod - r. Sava - Županja) izgubile vjeru u ozbiljnost vojnih i političkih namjera i mogućnosti, tako da pri ratnim djelovanjima neprijatelja i na malom dijelu fronta dolazilo je do napuštanja položaja, dovođenja u opasnost susjeda i nekontroliranog povlačenja i gubitka teritorija. Male TG sa nedovoljnim brojem vojnika, zapovjednika i oružja, nenavikle na odgovornost za susjeda i po zapovijedi, dugo vremena (od 15.8.) stvarale su atmosferu nesigur-

nosti obrane i mogućnost izvršenja zadaća. Nepostizanje značajnih rezultata koji bi podigli moral postrojbama i teritoriji stvorilo je situaciju da se i ne želi bolje nego što jeste, pa kao da se čeka trenutak jačeg napada neprijatelja nakon čega je bolje prepustiti teritorij nego uzalud ga čuvati Bez obzira na ogromno zalaganje i pokušaje uvezivanja postrojbi i utvrđivanja obrane na ovom prostoru putem slavonskog bojišta - OZ Osijek - OG „Istočna Posavina", rezultati nisu bili takvi da se duže može održati ova bojišnica. Nedefiniranost (javna) bosanske Posavine, ponašanje HVO i muslimanskih postrojbi i stanovništva direktno su rušili sve napore rukovođenja i zapovijedanja na bojišnici kod naših postrojbi. (istaknuo J.Z.)

2. **Operativno taktički položaj** naših postrojbi bez zaštite iz zraka, neodgovarajuća PZO, neobučenost za ratovanje u brdskim uvjetima, nedostatak streljiva i zaštitne opreme, elementi su koje je teško nadoknaditi i (borce) motivirati za ovakvu dugotrajnu zadaću čuvanja teritorija. Raketiranje i rušenje pozadine bojišnice uz iznenadne napade neprijatelja i napuštanje krila bojišnice, stvarale su iznenadnu paniku i konfuzno stanje među civilnim stanovništvom, političkim rukovodstvom bosanske Posavine i time proizvodilo iste efekte na naše i HVO postrojbe.
3. **Borbeni moral** na bojišnici najviše je zavisio od uspjeha postrojbe, stabilnosti susjeda i kvalitete zapovjedništva. Javno izrečena politika (RH, BiH, međunarodni faktor) također je dominantno utjecala na mijenjanje toplo-hladno borbenog morala i odnosa prema zadaćama. Dio postrojbi dobro je ili čak vrlo dobro izvršavao zadaće (106., 130., 3., 109.), a dio je predugo trpio najjače oscilacije nedefiniranog odnosa, pa i cilja u bosanskoj Posavini (108. i drugi).
   Obavještajno sigurnosni podaci u ovoj zoni,njihova kvaliteta i pouzdanost nisu uvijek davali temelje postrojbama za kvalitetno izvršenje zapovijedi, što je unosilo sumnje i nepovjerenje u mogućnost izvršenja zapovijedi. Posebice se to odnosi na snagu neprijatelja, te na suradnju sa snagama HVO. Izvještaji 108. br. HV ukazuju na mogućnost djelovanja neprijateljskih snaga u postrojbama HVO.
4. **Oprema postrojbi s MTS** u bosanskoj Posavini pokazala se neodgovarajućom, kako oružjem i streljivom, tako i zaštitnom opremom koja daje osjećaj i stvarnu sigurnost kod vojnika.
5. **Teritorij i politika** (civilna vlast)
   Održali smo 05. listopada 1992. godine sastanak (tri satni) sa svim predstavnicima općina u zoni odgovornosti OZ Osijek (četrnaest), na kojem smo razmotrili trenutnu situaciju u OZ Osijek i tražili suradnju i pomoć u pripremi postrojbi „iz njihovih općina" za izvršenje zadaća obrane bosanske Posavine. Izraženi stavovi po ovom pitanju karakteriziraju stvarno stanje odlučnosti da se borimo za taj teritorij („to je vojni posao, a ne naš"), i određuju granice mogućnosti upotrebe „R" postrojbi od strane OZ Osijek. Također su izraženi i stavovi prema zapovijedničkom časničkom kadru, kao i HV u cjelini, i to dijametralno suprotno: od zadovoljstva časničkim kadrom, posebice časnika iz bivše JA, do stava da se ne žele miješati u vojnu struku i zadaće GS HV. Simptomatično je da je izražen zahtjev da civilna vlast želi odlučivati o zapovjednicima postrojbi iz njihove općine, ili nema suradnje!
   Izraženo je nezadovoljstvo odnosom Zagreba i ostalog dijela Hrvatske u obrani dijela Slavonije i Hrvatske, kao i da Posavina plaća ceh zbog Hrvatske, inače bi bio mir u Brodu. (Da li je to definicija zbog koje je pao Bosanski Brod!?) [713]

[713] OZ Osijek, IPD Služba, Pomoćnik zap. za IPD OZ Osijek, pukovnik Vladimir Kokeza - MO RH, Uprava za IPD, Načelniku dr. brigadiru, Antunu Mijatović, Izvješće Službe IPD OZO, Za period

Komisija OZ Osijek - Izvješće o 3. „A“ brigadi HV

OBRANA
STROGO POVJERLJIVO

Prilog br. 6

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
GLAVNI STOŽER
ZAPOVJEDNIŠTVO OPERATIVNE ZONE OSIJEK

Klasa: 035-01/92-01
Ur. broj: 1076-02-92-7
Osijek, 09.10. 92.

ZAPOVJEDNIKU OZ OSIJEK

Na osnovi zapovijedi zapovjednika OZ Osijek Kl. 8/92-01 Ur. br. OG-01/92-357 od 06. 10. 1992. godine, a u svezi upotrebe snaga 3. br. ZNG po datoj zapovijedi zapovjednika OZ Osijek, komisija u sastavu predsjednik brigadir Josip Černi, brigadir Eduard Bakarec član, Josip Pop član, bojnik Branko Tubić član, pukovnik Berislav Jezidžić član i gosp. Mladen Pavlovski dana 08. 10. 1992. godine u 12,30 sati upoznala je zapovjednika brigadira Ivana Basarca o zadaći komisije da se ustanovi i ispita sve okolnosti pod kojima je angažirani dio 3. br. ZNG izvršavao svoju bojevu zadaću.

Nakon saopćenja zapovjedniku isti nam je izjavio:
Ja nikome neću da dam pismenu izjavu, i nikakova komisija me neće ispitivati. Zabranio sam NŠ, i zapovjednicima bojni sve do komandira odjeljenja da daju pismene izjave. Možete razgovarati sa prisutnim zapovjednicima samo u slučaju da ne pravite zabilješke. Nisam ratovao u Bosni, a sve to u cilju zaštite Predsjednika Republike i vrhovnog zapovjednika HV. Počeo je rat Hrvata na Hrvata te nikakve pisane dokumente ne dajem koje bi mogle neke grupe zloupotrebiti a posebito protiv Predsjednika Republike.
Odmah idem u Zagreb i to ću riješiti na pravom mjestu i zna se gdje.

U kasnijem razgovoru zapovjednik je ponovo rekao da neće njega nitko ispitivati i da su se njegovi dečki borili u Bos. Brodu do kasno u noći i izvukli se plivajući, čamcima jer je most srušen. Gosp. pukovnik Mladen Kruljac je pobjegao iz škole da bi pomogao svom bataljunu, i da se izvukao sa tim vojnicima do 05,00 sati 07. 10. 1992. godine. Razgovoru je prisustvovao i NŠ pukovnik Tikvicki.
Razgovor završen u 12,45 sati.

KOMISIJA:
1. Josip Černi, brig. predsjed. komisije
2. Eduard Bakarec, brig. čaln
3. Josip Pop, član
4. Branko Tubić, bojnik član
5. Berislav Jezidžić, puk. član
6. Mladen Pavlovski, član

Dokument br. 41 Izvješće komisije OZ Osijek o 3. „A“ br. HV

29.09. 1992. - 10.10. 1992. god., Klasa: 035-01/92-01/01, Ur.br: 1076-11/92-198, Osijek, 12. listopada, 1992.

Komisija OZ Osijek - Izvješće o 108. brigadi HV

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
GLAVNI STOŽER
ZAPOVJEDNIŠTVO OPERATIVNE ZONE OSIJEK

OBRANA
STROGO POVJERLJIVO

Klasa: 035-01/92-01
Ur.br: 1076-02-92-8
Datum, 09.10.92.

ZAPOVJEDNIKU OZ OSIJEK

Na osnovi zapovijedi zapovjednika Operativne zone Osijek Klasa: 8/92-01 i Ur.broj: 06-01/92-356 od 06.10. 1992.godine u svezi izvlačenja 108.br. HV sa crte bojišnice bez odobrenja zapovjednika Operativne grupe, čijim postupkom su proizišle teške posljedice za stanje na bojišnoj prostoriji komisija u sastavu Predsjednik brigadir Josip Černi, brigadir Eduard Bakarec član, Josip Pop član, bojnik Branko Tubić član, bojnik Slavko Kit član. A prema osobnom zamolbom sa saslušanja puk. Berislav Jezidžić tražio je izuzeće.

Dana 07. 10. 1992. godine u vremenu od 12,15 do 20,45 komisija je obavila razgovor sa zap. 108. br. HV puk. Sorić stanislav, NŠ puk. Orešković Stjepan, zap. 2. bat. bojnik Zlatko Prebeg, zap. 4. bat. bojnik Zdravko Šimunović, zap. 3. bat. natporučnik Zdravko Tolić i zap. 1. bat. satnik Mato Lacković, sačinila urednu zabilješku koju su navedeni vlastoručno potpisali

Uz zapisnik o obavljenom razgovoru prilažemo zapisnik od 24 priloga. Pored toga komisija je izvršila uvid u borbenu zapovjed zap. 108. br. Klasa: 8/92-1 i Ur. broj: 2130-01/92-1099 od 28. 09. 1992. godine, te ratnog dnevnika priloga br. 15 zapisnika o obavljenom razgovoru.

Nakon detaljnog pregleda pisanog materijal komisija je ustanovila slijedeće:

Situaciju na Bosansko - Brodskom ratištu karakterizirali su slijedeći čimbenici:

- slabo moralno stanje postrojbi HV i HVO, te nedjelotvornih mjera prema pojedincima i postrojbama koje nisu izvršavale zapovjedi nadređenih - samovoljno napuštali bojište ili ne dovođenje jedinice na front prema dobivenim zapovjedima,
- slaba i neblagovremena popuna streljivom svih vrsta,
- nepoštivanje plana zamjene jedinica, otpuštanje na odmore i nedostatak pričuve za intervencije,

\- 2 -

- dosta slaba borbena sposobnost brigada HVO, koje zbog pretrpljenih gubitaka i pada morala nisu siguran oslonac za čvrsto držanje crte fronte, a u postrojbama HV dugotrajnom uporabom došlo je do zamora, zasićenosti ratom, istrošenosti bez mogućnosti adekvatne kavalitetne popune novim ljudstvom.

Neposredni uzroci koji su bitno uticali na izvlaćenje 108. br. HV ogledaju se u slijedećem:

- nekvalitetnom preuzimanju crte bojišnice dana 29. 09. 1992. godine između 07,00 - 11,00 4/108. br.HV koje na crtu zone odgovornosti: desno obodni kanal u visini groblja s. Unka - lijevo K. 90 doveli su samo 35 vojnika, te nisu mogli istu adekvatno popuniti, što je vidljivo iz ratnog dnevnika gdje takoder stoji 03. 10. 1992. g. zabilješka da 4/108 br. HV još nije spreman preuzeti cijelu zonu odgovornosti. Ostale postrojbe 108. br. HV posjele su uredno crtu bojišnice.
- Iz ratnog dnevnika je vidljivo da 2/108 br. HV izvješćuje zapovjendištvo kako trpe vatru iza leda, kao posljedica takovog stanja je napuštanje položaja od strane 101. br. HVO i razbijanja dijelova 2 "A" br., ćime su omogućili nesmetan ulazak neprijateljevih postrojbi, što je izazvalo narušavanje borbenog poretka i panike u 2. bat.(nestanak 19 ljudi), bataljun je tog trenutka izgubio na sigurnosti.

Praćenjem svih borbenih aktivnosti kroz dokumenta u prilogu utvrdili smo da je zapovjednik 108. br. HV u zapovjedanju učinio slijedeće propuste:

- nedovoljno je vršio kontrolu o stanju uvođenja postrojbi na crtu fronte, evidentirane nedostatke u ratnom dnevniku nije pratio u skladu sa borbenom situacijom
- nema nikakvog pismenog traga u ratnom dneviku da je izdavao bilo kakovu pismenu zapovijed a niti drugog dokumenta što je trebao učiniti s obzirom na događaje na bojištu. U borbenoj zap. koju je izdao dana 28. 09. 1992. Klasa: 8/92-01 i Ur. broj: 2130-01/92-1099, nije imao razrađen sistem izvlačenja niti mjesta prikupljanja, niti pripremljenu drugu crtu obrane već su vojnici nekontrolirano otišli u Sl. Brod.

Na osnovu navedenog nepobitno smo utvrdili da je zapovjednik 108. br. HV pukovnik Sorić Stanislav odgovoran za navedene propuste koji su doprinijeli neuspjehu brigade na bojišnici, da treba primjeniti mjere protiv njega prema propisniku o vojnoj stezi.

KOMISIJA

1. Josip Černi, brig. pred. komisije
2. Eduard Bakarec, brig. član
3. Josip Pop član
4. Branko Tubić, bojnik član
5. Slavko Kit, bojnik član

Dokument br. 42 Izvješće komisije OZ Osijek o 108. br. HV

OZ OSIJEK
IZVJEŠĆE O PADU BOSANSKE POSAVINE

Operativna zona Osijek i njeno zapovjedništvo bili su servis za OG „Istočna Posavina“, a kasnije i za Zapovjedništvo „Slavonskog bojišta“ čija se temeljna zadaća ogledala u tomu da se osiguraju ljudi i sredstva za uporabu u zoni odgovornosti OG „Istočna Posavina“. (Istaknuo J.Z.)
Naravno uvijek se tražila i rukovodna i planska uloga od samog zapovjednika OZ, u prvo vrijeme od gosp. generala Lucića, a kasnije od brigadira Vrbanca.
Nema niti jedne postrojbe u OZ Osijek koja nije učestvovala u borbama u Bosni, a materijalno pomažući Posavinu, ispražnjena su sva skladišta OZ Osijek.
U vrijeme dok smo u Bosni držali veliku teritoriju pod svojom kontrolom, nismo taj uspjeh u dovoljnoj mjeri eksploatirali ni medijski ni vojno.
Dugo su se, u to vrijeme, držali položaji oko Podunavlja, trebalo ih je rješavati, osim toga zapovjedništvo OG je ipak malo manje pažnje poklanjalo prostoru Modriče i Odžaka, a više Derventi. Cijeli tijek bojevih djelovanja nije se organiziralo odgovarajuće utvrđivanje na crtama bojišnice. U početku je izražena nepovezanost između postrojbi HV i HVO, koja je znala eskalirati u otvorene sukobe, naročito kad su se tu počeli osjećati prsti politike.
Pritisnuta međunarodnim uvjetima, Hrvatska se nikad nije mogla otvoreno staviti na stranu Hrvata u Bosni, što je rezultiralo velikim problemom oko odlaska vojaka HV u Bosnu.
Ovi pak problemi rezultirali su mnoštvom malih postrojbi koje su usitnjene i teško ih je bilo uvezati. Isto tako boravak postrojbi od 15 dana uvjetovao je to da se za to „kratko“ vrijeme nisu željeli posebno utvrditi niti ukopavati.
Svemu treba dodati intenzitet bojevih djelovanja i stalno prisutnih napadaja neprijatelja, njegovo ubacivanje u pozadinu (iza linije obrane) dovodilo je stalno zapovjednike u situaciju da nema čas jednog čas drugog boka i da rješenje ugroženosti potraže u povlačenju.
Nesreća je, da se u tom povlačenju nikad nije išlo na rezervni položaj ili za 1000 - 1500 m unazad, već je to redovito vršeno odmah preko Save, a kao po pravilu bez traženja odobrenja od zapovjedništva.
Iznenadna pojava (bez znanja najodgovornijeg zapovjedništva) pojedinaca, pa čak i skupina (grupa HOS-ovaca) na tom bojištu, koliko god djelovala u početku simpatično ipak se redovno završavala loše po frontu u cjelini.
Da bi zaokružili sliku o tom djelu fronta treba reći još i to da taktički nivo zapovijedanja (IZM-i) nije imao točnu, a pogotovu pravovremenu informaciju o stanju na crti bojišnice, a to znači da je i operativna grupa za to bila uskraćena.
Ovdje se nikada ne smije ispustiti neredovitost i nedovoljnost streljiva za to bojište, što je neprestano uvjetovalo obrambene aktivnosti.
Sigurno je da se u općoj slici ne smije, preskočiti psihološki momenat koji je stalno sve negativnije uticao na moral: Dulje vrijeme nije bilo nekog uspjeha na bojišnici koji bi rezultirao osvajanjem teritorije, očevidni neuspjesi najosposobljenijih postrojbi (od kojih se puno očekivalo) jer su uvođene i vođene dosta neumjesno (na primjer dijelovi 3. br. ZNG). Za posljednjih 10 dana života ovog bojišta svi, već navedeni problemi su se zaoštrili, a suženi mostobran omogućio je neprijatelju da koncentrira snažnu art. vatru po istom. Osim toga neprekidnom tučom po hrvatskoj Posavini i uopće po dubini, u od-

nosu na crtu fronte stvorio je kod branitelja osjećaj odsječenosti, kad za to nije bilo razloga.
Lanac obrane Bosanskobrodskog mostobrana počeo je pucati sa zapadne i južne strane prijevremenim napuštanjem od strane 157. br. HV (suspendiran zapovjednik i protiv njega podnijeta krivična prijava) poslije je došlo do napuštanja bojišnice od strane postrojbi iz OZ Karlovac, pa borbene grupe 124. br. HV, pa 109. br. HV ...
Međutim sve se to događalo na zapadnoj crti bojišnice, dok je istočna crta bila dobro branjena i stabilna. Na toj, istočnoj strani smjenjivale su se dvije najbrojnije postrojbe HV koje su angažirane na tom djelu (106. i 108. br. HV) tako daje bilo realnije očekivati da tu dođe do napadnih djelovanja od strane HVO i HV, a ne odstupanja.
Poslije pada Bos. Broda, formirao sam komisiju da ispita odgovornost zapovjednika 108. br. HV i 3. br. ZNG zbog nedosljednog izvršavanja borbenih zapovijedi, što je u ukupnoj masi događaja presudno uticalo na promjenu crte fronte, odnosno gubitak Bos. Broda.
Iz izvješća i zaključaka komisije vidi se da, zapovjednik 108. br. HV nije držao situaciju u brigadi u svojim rukama i da su se bataljuni brigade izvlačili s crte bojišnice bez njegove dozvole, a da istovremeno nije poduzeo ništa da bi brigadu zadržao u zoni odgovornosti.
S obzirom da je zapovjednik 3. br. ZNG odbio da surađuje sa komisijom, nije bilo moguće potvrditi osnovane pretpostavke da snage 3. br. ZNG nisu bile na zadanim položajima i da su se na novo mjesto obrane sami povukli, bez konsultacije sa OG, i da pri tome nisu nikog od susjeda obavijestili. Sigurno je samo to da su umjesto u 09.00 sati ujutro 05.10.1992. godine, u obrambenu poziciju ušli (ili bolje rečeno pokušali ući) u 17.00 sati popodne, da u to vrijeme, zbog napredovanja neprijatelja nisu mogli ni stati na zapovjeđeno mjesto i da je ojačana satnija 3. br. ZNG zauzela poziciju koja joj je (po procjeni zapovjednika brigade) davala mogućnost obrane, a ne tamo gdje je zapovjeđeno. O toj promjeni zapovjednik 3. br. ZNG nije izvjestio zapovjednika OG tako da se stekao dojam da su se snage 3. br. ZNG izvukle, jer nitko nije znao gdje se nalaze.
Tijekom jutra, 06.10.1992. godine, zapovijedio sam zapovjedniku 108. br. HV da vrati dio ljudstva koje je napustilo bojišnicu. Krenulo se u skupljanje ali je išlo sporo, iz Bos. Broda su stizale različite informacije uglavnom kontradiktorne. Poslije 11.00 sati osobno, sam otišao u Bos. Brod i konstatirao da je grad prazan.
Izdao sam zapovijedi zapovjednicima 108. br. HV i 3. br. ZNG (u prilogu 428) da prijeđu snagama u Bos. Posavinu, ali očito je da zapovjednicibrigada nisu uspjeli realizirati zapovijedi.
Znao sam da je u to vrijeme u Bos. Brodu u zgradi zvanoj „robna kuća“ ostalo 15-tak boraca 101. br. HV, pa sam uspio iz 108. br. HV prebaciti 40-tak ljudi i jedan tenk sa Matijom (zvani „Kauboj“) u Bos. Brod, oko 15.00 sati.
Kasnije sam se angažirao na ubacivanju snaga 3. br. ZNG. Međutim zapovjedniku 3. br. ZNG je na raspolaganju ostala jedna satnija 4/4/3. br. ZNG iz Nove Gradiške, koja se nalazila u Sl. Brodu u vojarni. Oko 17.00 sati sam prisustvovao pokušaju prebacivanja te satnije u Bos. Brod. Na čelu je išao gosp. brigadir Basarac, bez zapovjednika satnije, bez zapovjednika bataljuna... Pale su dvije MB granate, vojska se razbježala i nije više bila u stanju da prelazi preko Save.
S obzirom da grupi, koja se nalazila u Bos. Brodu nije stizala pomoć i oni su se izvukli.
Prethodno sam izdao zapovijed (u prilogu 429) 108. br. HV, da pripremi topove da se sruši, ako zatreba most preko r. Save. Pripreme su izvršene ali posebna zapovijed nije izdavana. Pad mraka je bila prilika da se još nešto učini ali pokazalo se, samo za izvlačenje, a ne i za ubacivanje.

Smatram da smo Bos. Brod izgubili na psihičkoj pripremi vojaka i postrojbi i nevjerojatnoj podložnosti HV za širenje glasina, što opet govori o pripremi vojaka. Osobno se smatram odgovornim, a kao vojak postiđen i popljuvan, jer nismo izgubili Brod u krvi i znoju već u bezglavom povlačenju. (Istaknuo J.Z.)

Zapovjednik OZ Osijek, brigadir Vinko Vrbanac v.r.[714]

„SLAVONSKO BOJIŠTE“ ANALIZA I ZAKLJUČCI O BOJNOM DJELOVANJU NA BRODSKO - DERVENTSKOM RATIŠTU U PERIODU OD 28. 09. 1992. DO 07. 10. 1992.

Borbena djelovanja u Bosanskoj Posavini temelje se na Sporazumu o prijateljstvu i suradnji između Republike BiH i RH točka 6 i 8 od 21.05.1992.god. (21.07.92.god. op.JZ) i zapovijedi GS HV od 29.05.1992.god., te zapovijedi zapovjedništva Slavonskog bojišta od 16.09.l092.god. o poduzimanju djelotvornijih mjera za tjesnije sadejstvo koordinaciju i podršku snaga HVO od strane jedinica HV.
Pored ove zapovijedi GS HV i zapovjedništvo Slavonskog bojišta izdali su i više drugih zapovijedi upozorenja i uputa za učinkovitije borbeno djelovanje na tom području. Posljednjih dana mjeseca rujna i početkom listopada operativna situacija na brodsko-derventskom dijelu fronta pokazuje stalni trend pogoršanja. Snage neprijatelja su ojačane i neprekidno izvode manje tenkovsko-pješačke napade duž cijele crte fronte uz snažnu potporu topništva i zrakoplovstva. Pored ovog intenzivirana su borbena djelovanja po Slavonskom Brodu i svim naseljima Brodskog Posavlja. Snage HV i HVO uspijevaju odlučnom obranom održati crtu fronte i pored slabe materijalne opskrbljenosti streljivom posebno za topničku potporu, dok je moral dijela jedinica HV, a naročito HVO dosta nizak i u opadanju, zbog slabe stege i organiziranosti te nejasno definiranih ciljeva za odlučnije pružanje otpora na prostoru Bosanske Posavine.

<u>TIJEK BORBENIH DJELOVANJA DO 06.10.1992.GOD.</u>
Na brodsko-derventskom dijelu ratišta angažirane su snage banjalučkog korpusa sastava 327. mot. br., Osinjska brigada, Srpska brigada "Vučjak", Krnjinska brigada, 1. Dubička brigada, Krajiški odred i Banijski odred ukupne jačine oko 5000 ljudi, tenkova 30, 0T 10, MB 120 mm oko 20, a topničku potporu navedenim snagama davale su topničke postrojbe jačine jednog mješovitog topničkog puka.
Koncem rujna mjeseca ove snage intenzivnije su ofanzivno djelovale u zahvatu pravca: Derventa- Korače, ka Novom Selu, da bi početkom listopada zbog neuspjeha na ovom pravcu prenijele težište na pravac: Žeravac - Unka - Kolibe - Kričanovo.
Karakteristika neprijateljevog djelovanja ogleda se u stalnim tenkovsko-pješačkim, napadima manjih snaga na više pravaca. Napadne grupe obično su bile sastavljene od 3 - 5 tenkova, nekoliko OT, PRAGA i vod do oslabljena četa pješaštva. Sve do 30.09.1992.god. neprijatelj nije imao nikakvih rezultata a crta fronte uglavnom je uspješno branjena i pored stalnog nedostatka streljiva svih vrsta. U toku 26. do

[714] Zapovjedništvo OZ Osijek, Zapovijedniok - GSHV Operativnoj upravi (n/r gen.boj. Franji Feldiju) Klasa: 035-01/92-01/01, Ur. Broj: 1076-01-92-53, Osijek, 13.10.1992.

30.09.1992.god. izvršena je smjena dijela jedinica pa je umjesto TG-106. br. HV, TG-105. br. HV i BG-127. br. HV, uvedena na crtu fronte: 103.br. HV, BG-109.br. HV i BG-2"A" br., dok je na jugozapadnom dijelu uvedena TG-111. br. HV. Ovime je crta fronte znatnije ojačana i stabilizirana, a u rezervi Slavonskog bojišta u punu borbenu spremnost još 25.09.1992.god. stavljena je BG-3"A" br. - jačine jednog bataljuna u gotovosti za djelovanja prema razvoju situacije. Pored ovog 02.10.1992.god. naređeno je 0Z Osijek da iz sastava 121, 123, 132, 135 i 109 br. HV izdvoji dio snaga jačine BG-do 200 ljudi za ojačavanje crte fronte. U toku 30.09.1992.god. dolazi do slabijeg napada neprijatelja na sektoru Zborište u zoni odgovornosti 4/108. br. HV i dijelova BG-109. br. HV, pri čemu se 4/108. br. HV izvlači sa crte fronta kao i BG 109.br. HV koja 01.10.1992.god. napušta crtu fronte i odlazi samovoljno, bez odobrenja, u matični garnizon. OG "Ist. Posavina" zatvara narušenu crtu fronte dijelovima 101. br. HVO i uvođenjem BG- 2"A" br., ali, uz gubitak prostora u rajonu Zborišta. Ovime je crta fronte ponovno stabilizirana sve do 04.10.1992.god.
Na intervenciju OG "Ist. Posavina" dio snaga 4/108 br. HV vraćen je u zonu odgovornosti (svega 35 ljudi). U toku 04.10.1992. god. BG-2"A" br. i dijelovi 101. br. HV i 3/108. br HV pokušavaju ofanzivnim djelovanjem povratiti izgubljeni dio Zborišta i utvrditi crtu fronte na ranijim položajima.
U toku ovih borbenih djelovanja zbog gubitaka i ranjavanja zapovjednika BG-2"A" br. napad ne uspijeva, a snage se izvlače prema Gornjim Kolibama i Parašliki. Zapovjedništvo Slavonskog bojišta odobrava OG "Ist. Posavina" uvođenje rezerve (bataljun 3 "A" br.) na pravcu: Kričanovo - Kolibe sa zaposjedanjem crte fronte do 09,00 sati 05.10.1992. god., a pravac Novo Selo - Parašlika ojačava sa BG-135 br. HV. Međutim uslijed ovakve situacija na sektoru Zborišta 2 i 4/108. br. HV samovoljno, bez odobrenja, napuštaju svoje položaje, a da zapovjedništvo brigade o tome ne obavještava OG "Ist. Posavina".
TG - 3 "A" br. kasni sa uvođenjem i zaposjeda crtu fronte u rajonu s. Kričanovo - s. Donje Kolibe tek u 17.00 sati 05.10.1992.god., kada je već u prijepodnevnim satima 3/108. br. HV izvučen bez odobrenja OG "Ist. Posavina", a do 17.00 sati i 1/108. br. HV, čime je kompletna l08. br. HV samovoljno napustila crtu fronta i izvukla se u Sl. Brod, a ljudstvo otpustila svojim kućama na odmor. Zapovjedništvo OG "Ist. Posavina" u večernjim satima 05.10. prikuplja dijelove 101. br. HVO i zatvara crtu fronte u rajonu Brodsko Polje na pravcu: Struga - Bos. Brod, čime zajedno sa BG - 3"A" br. pokušava konsolidirati crtu obrane. Tijekom noći 5/6.10.1992. god. BG-3"A" br. samovoljno se izvlači sa crte fronte i samovoljno odlazi u Sl. Brod, čime je pravac s. Kričanovo - rafinerija bio otvoren za prolaz neprijateljevih snaga.
U jutarnjim satima 06.10.1992. god. kada je primjećen prodor neprijateljevih snaga na pravcu: s. Kričanovo - rafinerija, dijelovi 101. br. HVO iz Brodskog Polja u paničnom bijegu napuštaju crtu fronte, spašavaju svoje porodice iz Bos. Broda i neorganizirano se izvlače u Sl. Brod.
Po saznanju, da je neprijatelj presjekao komunikaciju Bos. Brod - Novo Selo u rajonu rafinerija, snage sa pravca: Parašlika - Novo Selo - s. Sijekovac napuštaju borbene položaje i izvlače se ka s. Koraće i dalje preko r. Save u Slavonsku Posavinu.
TG-111 br. HV i TG-157. br. HV organiziraju kružnu obranu u rajonu s. Koraće i ne dozvoljavaju gubitak ovog dijela fronte. Od 09.00 sati do 17.00 sati zapovjedništvo Slavonskog bojišta, OZ Osijek i OG "Ist. Posavina" pokušavaju na sve moguće načine povratiti dio snaga u Bos. Brod u kome u to vrijeme nije bio neprijateljevih snaga, ali bez rezultata. Zapovjedništvo 108. br. HV i 3 "A" br. daju obećanje da će u Bos. Brod povratiti: 108.br. HV - 250 ljudi, a 3"A" br. 1. satniju, što ne čine. Pokušaj da se iz drugih

jedinica OZ Osijek dobije dio snaga ne uspijeva čime je ulaskom četnika oko 17.00 sati u Bos. Brod isti definitivno izgubljen.
Pokušaj organizacije neposredne obrane mosta na r. Sava na desnoj obali također ne uspijeva, jer niti jedna jedinica ne želi da prijeđe na drugu obalu. U popodnevnim satima 06.10.1992. god. zapovjednik Slavonskog bojišta osobno je zapovjedniku OZ Osijek i OG Ist. Posavina" izdao naređenje da se osigura obrana mosta i spriječi njegovo rušenje. Zahtijevao je da se most pripremi za obranu, dobro zapriječi fortifikacijskim preprekama, a kolovozna traka manjim brojem protuoklopnih mina. S obzirom da ni jedna postrojba HV nije htjela da prijeđe na desnu obalu r. Sava u svrhu neposredne obrane mosta na most je upućena specijalna jedinica MUP-a SI. Broda, a za neposrednu zaštitu određena su 4 tenka M-84 koji i u noćnim uslovima mogu štititi most, te 2 topa T-12.
Inženjerijskoj postrojbi 37 inž. pont. bat. naređeno je da izvrši fortifikacijsko zaprečavanje na mostu, te da pregleda kompletan most i skine eventualno zaostala eksplozivna punjenja sa istog.
Odobrenje za eventualno rušenje mosta može izdati samo zapovjednik Slavonskog bojišta uz prethodnu konsultaciju sa GS HV i vrhovnog zapovjednika. Cjelokupnim aktivnostima u toku 06.10.1992.god. neposredno se rukovodilo sa zapovjednog mjesta OG "Ist. Posavina" u Sl. Brodu gdje su osobno bili prisutni zapovjednik Slavonskog bojišta, zapovjednik OZ Osijek i zapovjednik OG 'Istočna Posavina', a časnici ovih zapovjedništava angažirani su u potčinjenim postrojbama i direktno na crti fronte. Zbog opasnosti uništenja snaga na s, Koraće u 18.00 sati 06.10.1992. god. zapovjednik Slavonskog bojišta donio je odluku o njihovom planskom i organiziranom izvlačenju preko r. Sava na skelskom mjestu prelaza u s. Koraće, koje je još u jutarnjim satima blagovremeno ojačano jednom skelom i jednim transporterom PTS. Izvlačenje ovih snaga izvršeno je u toku noći 6/7.10.1992. god. bez gubitaka u ljudstvu, iako pod snažnom vatrom neprijatelja. Manji dio neispravne i oštećene tehnike ostao je na bojištu.
U 03.10 sati 07.10.1992.god. srušen je jedan raspon Savskog mosta od nepoznatog izvršioca. U večernjim satima 06.10.1992.god. na zapovjednom mjestu OG "Ist. Posavina" osobno je došao i nač. GS HV general zbora Anton Tus, radi neposrednog pružanja pomoći i upoznavanja sa nastalom situacijom. Naređeno je zapovjedniku OZ Osijek da hitno poduzme mjere organizacije obrane na lijevoj obali r. Sava, te da formira komisiju koja će ispitati sve činjenice i okolnosti koje su dovele do ovakvog razvoja situacije i gubitka mostobrana na Brodsko - Derventskom dijelu ratišta. Za predsjednika komisije određen je načelnik štaba Slavonskog bojišta brigadir Josip Černi. U toku 07.10.1992.god. organizirana je obrana na lijevoj obali r. Sava snagama: 121, 108, 157, 103. br. HV i domobranske bojne SI. Brod.
Učinjeno je sve da se ljudstvo 101, 103. br. HVO i samostalne bojne s. Koraće prikupi na širem prostoru Sl. Broda, organizirano smjesti i odmah otpočne sa radom na njihovom ponovnom ustrojstvu te osposobljavanju za naredna bojna djelovanja. Ulažu se napori da se sa civilnom vlasti Slavonskobrodske općine razriješe problemi prihvata i smještaja izbjeglog stanovništva.

ZAKLJUČAK

1. Ukupan odnos snaga u ljudstvu i borbenim sredstvima za obranu mostobrana bio je u cjelini prihvatljiv, međutim uslijed nedostatka streljiva osobito većih kalibara za potporu, te POB i PZO na visinama iznad 3000 m, činio ga je dosta nepovoljnim. S obzirom da intenzitet borbenih djelovanja u ovom periodu nije bitnije pojačan nema opravdanja sa vojničke točke gledišta za navedene postupke postrojbi, a posebno za samovoljno napuštanje crte fronte.

2. Nedefinirani i nejasni stavovi oko upotrebe jedinica HV izvan područja RH (osim dobrovoljaca) i zabrana da se vrši topnička potpora sa prostora RH snaga koje su djelovale u Bosanskoj Posavini, direktno je uticalo na stanje borbenog morala i stvarao osjećaj nemoći kod zapovjednika i vojnika. Jednako negativno uticalo je i stanje u postrojbama HVO nastalo velikim gubicima, nemogućnošću popune zbog izbjegavanja vojnih obveznika sa ovog područja da se uključe u postrojbe HVO, te slaba organiziranost i stega u ovim sastavima.
3. Podnošenje lažnih izvješća, te netočno i neblagovremeno izvještavanje o stvarnoj situaciji na crti fronta.
4. Nemogućnost poduzimanja stegovnih mjera te krivičnog gonjenja za ne izvršenje zapovijedi, samovoljno napuštanje crte fronta, izbjegavanje upućivanje jedinica u OG "Ist. Posavina" čime je ozbiljno narušen sistem zapovijedanja, a čemu je doprinosila opća klima na širem prostoru Slavonije.
5. Operativna planiranja i blagovremene reakcije bitno su narušene slabom i neblagovremenom popunom streljiva svih vrsta.
6. Nepoštivanje plana zamjena postrojbi, ustaljena praksa otpuštanja na odmor i nemogućnost osiguranja pričuve za intervencije, negativno su se odrazile na ovu situaciju.
7. Neriješena pitanja odnosa među postrojbama SI. Broda, a posebno problemi mobilizacije i demobilizacije ljudstva za popunu, te uplitanje općinskih struktura u poslove zapovijedanja vojskom doprinijeli su ovakvom stanju.

Po ocjeni zapovjedništva „Slavonskog bojišta“ osnovni uzrok gubitka Bosanskog Broda i cijelog mostobrana jeste samovolja zapovjedništva 108. i 3.'A' br. HV i 101. br. HVO koje nisu postupile po zapovijedima nadređenih zapovjedništava i samovoljno su, bez prisile od strane neprijatelja, te opravdanih razloga, napustile bojište i tako najizravnije uticale na ovakav razvoj situacije. (Istaknuo J.Z.)

Zapovjednik „Slavonskog Bojišta“, general bojnik Petar Stipetić v.r.[715]

[715] Zapovjedništvo „Slavonskog Bojišta“, Zapovjednik generalbojnik Petar Stipetić, Kl. 032-01/92-01, Ur.br. 1076/5-01-92-205, Đakovo, 12.10.1992.god.

O istom dvije godine kasnije - general Petar Stipetić

geneal bojnik
Petar Stipetić

n/r Predsjednika RH
dr Franje Tuđmana

Štovani gospodine predsjedniče,

Na službenom razgovoru 06. rujna 1994. godine naložili ste mi da u kratkim crtama pismeno obrazložim svoje viđenje događaja vezanih za gubitak Bosanskog Broda i dijela Bosanske Posavine, a koji mi se kao zapovjedniku Slavonskog bojišta neopravdano spočitavaju i pripisuju.

Za zapovjednika Slavonskog bojišta postavljen sam 01.srpnja 1992. godine u vrijeme kada su se jedinice Operativne grupe "Istočna Posavina" dosta neorganizirano izvlačile od Doboja, ka Derventi i Bosanskom Brodu, pod snažnim pritiskom srpskih snaga koje su poduzele ofanzivu za oslobađanja i zaštitu koridora.

Od Načelnika GSHV postavljen mi je zadatak da zaustavim dalje izvlačenje i organiziram obranu na dostignutoj crti. I pored brojnih problema organizacijske, ustrojbene, te logističke prirode, obrana je stabilizirana duž Obodnog kanala - r. Ukrina - s. Korače. Na toj crti puna 3 mjeseca izvodila su se žestoka bojeva djelovanja sa dosta velikim žrtvama, u kojima je do konca mjeseca rujna zaustavljena ofanziva sprske vojske.

Angažiranje jedinica HV bilo je jako organičeno, više simbolično i na dragovoljjnoj bazi. Jedino je 108. brigada HV (Slavonsko-brodska) bila cijelo vrijeme angažirana na ovoj crti bojišnice. Od polovine kolovoza pa na dalje povećano se

- 2 -

angažiraju i druge jedinice HV, u vidu jačih bojevih grupa, koje su se smjenjivale prema planu GSHV.

Slamanjem ofanzive Srba stekli su se uvjeti za ofanzivna djelovanja u cilju popravljanja nepovoljnog opretivnog položaja naših snaga na Obodnom kanalu. Nosilac ovih aktivnosti trebala je biti 108. brigada HV, koja je u drugoj polovini rujna planski odmorena i popunjena za ovakovu aktivnost. Pored nje na sektor s. Korače uvedena je 111. brigada HV (riječka) a od jedinica HVO predviđeno je angažiranje 103. brigade Derventa, i 101. brigade Bosanski Brod, koje su također djelomično popunjene novim ljudstvom i odmorene. U pričuvi je bila 1 bojna 3. gardijske brigade.

Stvoren je vrlo povoljan odnos snaga i objektivna mogućnost za ovlađivanje dominantnim kotama s kojih je neprijatelj stalno držao pod vatrom naše položaje, a i širi prostor Brodskog Posavlja.

U tijeku neposrednih priprema za ovakva bojeva djelovanja 108. brigade HV - odmah po uvođenju na crtu bojišnice , tijekom noći 5/6 listopada, bez znanja i odobrenja Zapovjedništva Slavonskog bojišta i OG "Istočna Posavina" pod vrlo sumnjivim okolnostima izvučena je sa položaja i prebacila se preko rijeke Save u Slavonski Brod. Ovim postupkom je na najosjetljivijem dijelu fronta stvorena breša i otvoren put neprijatelju ka Bosanskom Brodu. U tako stvorenoj situaciji položaje napuštaju i dijelovi 101. i 103. brigade HVO (dio ljudstva nalazio se još na odmoru). Brojne intervencije i zapovijedi tijekom 6. listopada od Strane Zapovjedništva Slavonskog bojišta da se dijelovi 108. brigade, 101. i 103. brigade vrate u Bosanski Brod nisu urodile plodom. Zapovjedništvo 108. brigade nekoliko puta tijekom dana daje obećanja da će prebaciti dio snaga u Bosanski Brod - ali to ne izvršava. Grad je bio potpuno prazan sve do večernjih sati kada su u njega ušle slabije srpske snage.

Izdao sm zapovijed da se po svaku cijenu sačuva most i plići mostobran na desnoj obali r. Save, kako bi se tijkom noći ipak prebacile neke snage u Bosanski Brod, ali je isti i pored više mojih zapovijedi srušen.

Po rušenju mosta i nemogućnosti intervencije u Bosanskom Brodu snage u sektoru s.. Korače (111. brigada HV i bojna Korače) našle su se u vrlo nepovoljnom položaju - povezane samo 1 skelom sa snagama na lijevoj obali rijeke Save. U takvoj

- 3 -

situaciji morao sam zapovijediti i njihovo izvlačenje, jer da je neprijatelj odmah znao nastalu situaciju, iste su mogle biti potpuno uništene.

Na temelju iznijetog, razlog gubitka Bosanskog Broda i šireg prostora Bosanske Posavine vidim u slijedećem:

1. Sistem zapovijedanja snagama HVO Bosanska Posavina preko OG "Istočna Posavina" nikada nije čvrsto zaživio, a miješanje kriznih stožera Dervente i Bosanskog Broda još više je otežao plansko izvođenje bojevih djelovanja.

2. Još u fazi izvlačenja snaga od Doboja i pokušaja organizacije obrane na prilazima Derventi i Bosanskom Brodu, na bojišnici se pojavio general Praljak koji je unio dosta pomutnje kod dijela jedinica, govoreći da je obrana nemoguća i da nema smisla, te da je najbolje da se jedinice vrate u svoje vojarne i Zborna mjesta. Ovakvo djelovanje uzrokovalo je napuštanje položaja od strane 109. brigade Vinkovci, 127. brigade Virovitica i nekih manjih dijelova iz Požege i Osijeka.

3. U tom periodu izdana je i zapovijed MO da se u Bosni mogu angažirati samo dragovoljci, što je za posljedicu imalo odbijanje prelaska rijeke Save od strane 157. brigade i 139. brigade (Slavonski Brod) te 103. brigade (Krapina), a što je znatno otežalo kasniju obranu i bojeva djelovanja na ovom prostoru.

4. Političko rukovodstvo Slavonskog Broda često se direktno miješalo u zapovijedanje OG "Posavina" a posebno veliki utjecaj imalo je na 108. brigadu. Po mom osobnom mišljenju, jedino su oni mogli narediti . preko zapovjedništva 108. brigade njeno izvlačenje sa crte bojišnice, kritičnog 5/6 listopada. Gospoda . Meter, Pitković i Z. Sočković, te zapovjednik 108. brigade pukovnik Sorić i načelnik stožera pukovnik Orešković sigurno znaju tko je i zašto naredio izvlačenje 108. brigade, a što je neposredno i direktno imalo za posljedicu gubitak Bosanskog Broda i šireg prostora Brodskog Posavlja.

Ne mogu isključiti ni moguću umiješanost dijela ljudi iz OG "Posavina", ali je to manje vjerojatno.

\- 4 -

Razlozi zbog kojih je ovo učinjeno vjerojatno leže u pogrešnoj procijeni, da će time prestati bojeva djelovanja po Slavonskom Brodu i drugim dijelovima Republike Hrvatske, ako se prestane braniti Bosanski Brod. Izvlačenje 108. brigade sa crte fronta bez znanja Zapovjedništva Slavonskog bojišta i OG "Istočna Posavina" smatram otvorenom diverzijom i izdajom,, jer je taj postupak pored gubitka Bosanskog Broda mogao imati i tragične posljedice za druge jedinice na bojišnici.

5\. Boravak generala Čermaka na ovom terenu neposredno prije pada Bosanskog Broda i njegova zadaća i funkcija nisu mi poznati, iako bi po logici stvri kao zapovjednik tog bojišta to trebao znati.

6\. Rušenje mosta u Slavonskom Brodu od strane Načelnika inžinjerije 157. brigada i 108. brigade, izvršeno je suprotno brojnim zapovijedima da se most sačuva po svaku cijenu. Gospodin Štoković Franjo i g. Tomakić uz pomoć i znanje jedinice Specijalne policije Slavonski Brod izvršili su rušenje mosta, ali ne znam zašto i po čijoj zapovijedi.

7\. Odvojenost službi SiS i PD i logističke potpore od sistema zapovijedanja onemogućilo je Zapovjedništvu Slavonskog bojišta da dođe do informacija o mogućim neprijateljskim djelovanjima unutar naših jedinica, te da ih pravovremeno spriječi i onemogući.

Sve iznijeto u ovome izvješću su moje osobne procjene i viđenja razvoja događaja, a podatak vezan za rušenje mosta dobiven je od brigadira Vinka Štefaneka.

Smatram da je Zapovjedništvo Slavonskog bojišta stručno i učinkovito rukovodilo jedinicama preko OG "Posavina", a epoizoda oko Bosanskog Broda je sramni čin izdaje za koji se moraju pronoaći krivci i prestati sa optužbama ljudi koji su učinili sve što je bilo moguće da se izvrše zapovijedi primljene od Vas gospodine predjsedniče, i od Načelnika GSHV.

Sa osobitim štovanjem!

general bojnik
Petar Stipetić

Dokument br. 43 Izvješće o padu Bosanskog Broda, Stipetić - Tuđmanu 1994.

I Z V J E Š Ć E I.
O STANJU SIGURNOSTI
u zapovijedništvima i postrojbama u OG „Istočna posavina"

Brigadir Josip Perković, pomoćnik ministra obrane RH za SIS

Organizacijom i ustrojstvom Sigurnosno-informativne službe (SIS) Ministarstva obrane uspostavljen je Centar SIS-a u Osijeku koji koordinira sve aktivnosti pripadnika Sigurnosno-informativne službe na području OZ Osijek. Na području Operativne grupe 'Istočna Posavina' (OGIP) od njenog formiranja Sigurnosno-informativna služba angažirala je l0 djelatnika za obavljanje poslova iz djelokruga rada službe, od čega su dva djelatnika raspoređena u zapovjedništvo Operativne grupe 'Istočna Posavina', a ostali u brigadama koje su borbeno djelovale na tom području.

Sukladno zapovijedi ministra obrane od lipnja 1992. godine Sigurnosno-informativna služba pružila je pomoć u organiziranju i ustrojstvu SIS-a u postrojbama HVO i to u l02, l04, l06 i l08 brigadi HVO. Djelatnici Sigurnosno-informativne službe u navedenim postrojbama HVO neposredno su kontaktirali s djelatnicima SIS-a u Operativnoj grupi 'Istočna Posavina' gdje se koordinirao daljnji rad.

Dana 0l. travnja, 1992.godine zapovjedništvu operativne grupe 'Istočna Posavina' i OZ Osijek dostavljena je prva informacija o sukobima na području Brčkog i lošem stanju obrane na području Istočne Posavine. Tada je došlo i do prve reakcije i ova je informacija od tadašnjeg zapovjednika Operativne grupe 'Istočna Posavina' ocjenjena kao netočna, no kasniji slijed događaja je to demantirao.

Od tada pa nadalje **djelatnici SIS-a su svakodnevno davali informacije o stanju u postrojbama i samom zapovjedništvu u kojima su prevladavale informacije o slabom moralnom stanju u postrojbama, slaboj borbenoj gotovosti, slaboj organizaciji lošim odnosima u zapovijedništvima, nepoduzimanju mjera za učvršćivanje stege u svezi odbijanja odlaska na bojište i samovoljnog napuštanja bojišta, o neistinitom izvješćivanju o broju vojaka u postrojbama i stanju na liniji bojišnice, o pomanjkanju i neracionalnom trošenju streljiva i topničkih projektila te koliziji u donošenju pojedinih zapovijedi između zapovjedništva Slavonskog bojišta, zapovjedništva OZ Osijek, zapovjedništva Operativne grupe 'Istočna Posavina' i IZM-a i dr.** (Istaknuo J.Z.)

U svezi s navedenim pojavama služba je u obliku pismenih izvješća informirala o čemu iznosimo neke statističke pokazatelje:

- Od početka travnja 1992.god. o situaciji na području Operativne grupe 'Istočna Posavina' djelatnici SIS-a u OGIP-u i postrojbama uputili su Centru Osijek 176 izvješća.
- Centar SIS-a je na temelju takvih izvješća uputio: 132 informacije Upravi SIS-a MO, 29 informacija Zapovjedništvu OZ Osijek, 11 informacija Obavještajnom odjelu OZ Osijek, 5 informacija Zapovjedništvu slavonskog bojišta, 5 informacija Zapovjedništvu Operativne grupe 'Istočna Posavina'.

Uprava SIS-a ministarstva obrane je na temelju tih izvješća uputila informacije o stanju sigurnosti na području Operativne grupe 'Istočna Posavina': 3 informacije Predsjedniku RH dr. Franji Tuđmanu l0 informacija predstojniku ureda za zaštitu ustavnog poretka

gospodinu Josipu Manoliću, 56 informacija ministru obrane gospodinu Gojko Šušak, 9 informacija načelniku GSHV general zbora Anton Tus, 17 informacija obavještajnoj upravi MO.

Temeljem zapovijedi ministra obrane od 11. kolovoza, 1992. god. izvršen je inspekcijski pregled rada djelatnika SIS-a na području Operativne grupe 'Istočna Posavina' kojom prilikom nisu utvrđene slabosti u radu i organizaciji SIS-a. Informacije su na vrijeme dostavljene zapovjednicima i na osnovu njih su mogli reagirati i poboljšati stanje u postrojbama i zapovijedništvima.

Dana 24.09.1992. god. temeljem zapovijedi načelnika GS HV izvršena je analiza stanja u Operativnoj grupi 'Istočna Posavina' **u svezi samovoljnog napuštanja položaja i neizvršavanja zapovijedi nadređenih zapovjedništava u svezi poduzimanja stegovnih ili krivičnih mjera odgovornosti.** Tom prigodom djelatnici službe su iznijeli svoja zapažanja o kojima su ranije izvješćivali u svezi slabosti u postrojbama i zapovijedništvima što su prisutni i potvrdili kroz svoje diskusije.

Navodimo samo neke karakteristične činjenice, koje su dominirale u izvješćima, a odnose se na:

1. **Stanje u zapovjedništvu Operativne grupe 'Istočna Posavina':**
   - česte smjene kadra - časnika u zapovijedništvima
   - velik protok osoba u zapovijedništvima bez osobite potrebe te prisustvovanje sastancima neovlaštenim osobama i slično,
   - prihvaćanje i širenje dezinformacija,
   - povećanje broja zaposlenih bez osobite potrebe (tijekom kolovoza zapovjedništvo OGIP-a broji oko l00 osoba,
   - korištenje sredstava veze na nepropisan način,
   - u cjelini loša organizacija rada zapovjedništava što je utjecalo na pogoršanje međuljudskih odnosa što je dovelo i do sukoba.
2. **Stanje u svezi ne odlaska postrojbi na bojište u Istočnu Posavinu:**
   - dana 30.06.1992. god. u Valpovu održane demonstracije rodbine pripadnika 107. brigade HV pod utjecajem lokalnog općinskog rukovodstva u cilju spriječavanja odlaska pripadnika brigade na bojište u istočnu Posavinu, rezultiralo je neodlaskom na posavsko bojište, a nastala atmosfera prenosila se i na druge postrojbe, tako da na području OZ Osijek nije bilo moguće uputiti kompletnu postrojbu na bojište u Istočnu Posavinu.
3. **l08 brigada HV**
   - Očit utjecaj općinskog lokalnog rukovodstva Slavonskog Broda, a trebala je biti nosilac svih borbenih aktivnosti u Bosanskoj Posavini (najbrojnija, najopremljenija). Dana 05.l0.1992. god. kada su sa linije bojišnice izvučene bez odobrenja postrojbe l08. brigade, došlo je do raspada linije obrane i pada Bosanskog Broda.
4. **3 "A" brigada HV**
   - tijekom lipnja nije na vrijeme zaposjela položaje, rasporedila se 5 km u dubinu što je omogućilo neprijatelju napredovanje, te pojavu nekontroliranog napuštanja linije bojišnice od strane postrojbi HVO,
   - tijekom 05.-06.l0.1992. god. postrojbe 3. "A" brigade HV također su samovoljno napustile položaj i omogućile neprijatelju slobodan prostor za prodor ka Bosanskom Brodu.
5. **Postrojbe HVO**
   - prikazuju lažno brojno stanje poradi podizanja plaća (primjerice 102. i l05. brigada HVO drže samo jednu trećinu vojnika na liniji bojišnice, a brigade u potpunosti primaju plaće),

- nekontrolirano napuštanje linije bojišnice - 101. brigada HVO u nekoliko navrata, posebice 06.10.1992. god. kada se izvlači bez odobrenja, nakon čega pada Bosanski Brod.

Za napomenuti je da su djelatnici Sigurnosno-informativne službe pored redovnih pismenih izvješća o stanju u postrojbama i usmeno izvješćivali zapovjedništva svih nivoa, te su na temelju tih informacija mogli blagovremeno reagirati.[716]

Pet dana kasnije.
Brigadir Josip Perković, Pomoćnik ministra obrane RH za SIS

I Z V J E Š Ć E II.
O STANJU SIGURNOSTI
u zapovijedništvima i postrojbama u OG „Istočna posavina"

FORMIRANJE OPERATIVNE GRUPE „ISTOČNA POSAVINA"

Vojnim postrojbama Hrvatske vojske na području Operativne zone Osijek zapovijeda brigadir Vinko Vrbanac, a načelnik štaba je Černi Josip. Zavisno o situaciji na bojištu Zapovjedništvo Operativne zone Osijek za određena područja formira svoja Izdvojena zapovijedna mjesta (IZM). Za područje Bosanske Posavine, Glavni stožer HV formirao je Operativnu grupu za istočnu posavinu (OGIP) koja je zadužena za koordinaciju i rukovođenje borbenim aktivnostima preko Save. Za svoj rad OGIP je direktno odgovoran Glavnom stožeru HV. Sadašnji zapovjednik OGIP je brigadir Vinko Štefanek, koji je prije postavljanja na tu dužnost bio zapovjednik 108. brigade HV.
Zapovjedništvo OZ Osijek nema nikakve kompetencije nad OGIP, osim što je dužno da ga logistički podržava.
Dolaskom generala Stipetića na mjesto zapovjednika Slavonskog bojišta (sjedište u Đakovu) ukida se IZM Operativne zone Osijek u Đakovu. Naredbom predsjednika Republike generalu Stipetiću potčinjava se Operativna zona Osijek i manji dio Operativne zone Bjelovar …
U zapovjedništvu Slavonskog bojišta radi 14 časnika HV zaduženih za određena područja…
Od formiranja OGIP (Operativna grupa „Istočna Posavina") u istom je dolazilo do čestog mijenjanja kadrova, kao i do povećanja brojnog stanja, tako da je uoči pada Bosanskog Broda OGIP brojao oko sto osoba od čega 37 časnika, što je dovodilo do konfliktnih situacija i međusobnog optuživanja za nastalo stanje.
Na ratištu u Bosanskoj Posavini bila je angažirana i 3. gardijska brigada pod zapovjedništvom brigadira Basarca. Poznato je da je na liniji Basarac - Štefanek često puta dolazilo do sukoba. Naime, prema riječima Štefaneka, brigadir Basarac nije htio od njega

[716] MO RH SIS (Sigurnosno informativna služba) Zagreb, Pomoćnik ministra, brigadir, Josip Perković - ministru obrane RH gosp. Gojku Šušku, pomoćniku ministra za Informativno propagandnu djelatnost (IPD) general-bojnik Slobodan Praljak, Izviješće o stanju sigurnosti u zapovjedništvima i postrojbama u Operativnoj grupi Istočna Posavina, Broj: 512-04/01-7539/92 Zagreb, 10.10.1992.god.

(Štefanek je u to vrijeme po činu bio pukovnik) primati zapovijedi, te se stoga događalo da je Basarac samoinicijativno odlazio u Zagreb na konsultacije.
Na područje Bosanske Posavine dolazili su i visoki časnici HV, general Božo Budimir, general Praljak i general Čermak koji je na tom području ostao šest tjedana. General Čermak je došao zbog poboljšanja snabdijevanja postrojbi HVO i HV u Bosanskoj Posavini materijalno-tehničkim (MTS) i minsko-eksplozivnim sredstvima (MES). Poslije njegova dolaska, postrojbe HV bile su znatno bolje opskrbljene navedenim sredstvima.
Nije nam poznato da je dolazilo do sukoba u odnosima između generala Stipetića, brigadira Vrbanca i brigadira Štefaneka, ali je dolazilo do kolizije u svezi izdavanja zapovijedi pojedinim postrojbama od strane IZM, OZ i OGIP. Poznat nam je slučaj kada je brigadir Štefanek rekao generalu Stipetiću, ukoliko ne dobije zatraženu pomoć u ljudstvu da će izvući vojsku iz Bosanske Posavine.
Veliki utjecaj na OGIP imala je lokalna politika (Meter, Piplović, Sočković) što se odrazilo i na postrojbe HV sa područja Slavonskog Broda. Neslaganje s takvim načinom rada i utjecaja dovodilo je do sukoba i zahtjeva za smjenom svojih zapovjednika što je bio slučaj sa zapovjednikom 157. i 139. brigade.
U svezi događaja u Bosanskoj Posavini može se očekivati da će lokalna politika kao glavne krivce za vojni neuspjeh u Bosanskoj Posavini okriviti hrvatsku vojsku odnosno njezine zapovjednike, brigadire Vrbanca i Štefaneka, te generala Stipetića.

DJELOVANJE 108. BRIGADE HV SLAVONSKI BROD

Situacija na bojištu od 29.09. - 05.10.1992. godine

Zapovjednik brigade	pukovnik	Stanislav Sorić
Načelnik štaba	pukovnik	Stjepan Orešković
Zapovjednik 1. bataljuna	satnik	Mato Lacković
Zapovjednik 2. bataljuna	satnik	Zlatko Prebeg
Zapovjednik 3. bataljuna	natporučnik	Zdravko Tolić
Zapovjednik 4. bataljuna	bojnik	Zdravko Šimunović

Zaposjedanje položaja
Na osnovu primljene zapovijedi od OGIP dana 28.09.1992. zaposjeli su položaje:

1. **bataljun - 316 vojaka** - do 7,30 sati zaposjeo liniju obrane; lijevo: rijeka Sava (Struga), desno; zaključno s jablanom na kolibarskom putu prije smetlišta.
3. **bataljun - 458 vojaka** - do 07,00 sati zaposjeo liniju obrane; lijevo: smetlište desno KT-90. Navedeni bataljuni izvršili su zamjenu 106. brigade HV iz Osijeka.
   Izdvojeno zapovjedno mjesto brigade s ukupno 40 ljudi smješteno je u s. Gornja Močila.
   Tijekom dana neprijatelj djeluje slabijom topničkom vatrom na položaje 1. i 3. bataljuna. Sve bataljunima pridodane postrojbe i sanitet ušli su na vrijeme na liniju obrane bez gubitaka.
4. **bataljun - 35 vojaka** od 07,00 do 13,00 sati zaposjeli su liniju obrane: lijevo KT-90, desno Obodni kanal u visini s. Unka.
   Zapovjedno mjesto bataljuna s. Novo Selo.
   Ove snage su izvršile smjenu 105. brigade HV iz Bjelovara.
   Smjenu jedne satnije 105. br. HV od Obodnog kanala izvršila je: jedna desetina izviđačkog voda brigade, jedna desetina grupe „Cer“ iz 3. bataljuna i Izviđački vod sa 45 vojaka.

2. **bataljun - 230 vojaka** - do 07,00 sati, dana 30.9.1992. godine zaposjeda liniju obrane: lijevo - Obodni kanal u visini groblja s. Unka, desno KT-94.
   Uočeno je da 2. bataljun treba popunu od 50 vojaka kako bi kvalitetno zatvorio liniju obrane.
   Bojevi moral pripadnika 108. brigade HV nije bio zadovoljavajući poradi dugotrajnog djelovanja na bojištu. Vojaci su bili na granici psihofizičkih mogućnosti, budući da su od 16.7.1992. do 05.10.1992. godine na bojištu ukupno boravili 45 dana. Poradi dugotrajne uporabe došlo je do zamora, zasićenosti ratom, a nije postojala mogućnost adekvatne popune postrojbi novim ljudima.
   Na moral vojaka utjecali su i čimbenici, kao što su: nepoduzimanje mjera prema zapovjednicima i postrojbama koje su odbijale odlazak na bojište, nepoštivanje utvrđenog vremena za zamjenu postrojbi na položajima (kašnjenje ili nedolazak postrojbi iz drugih brigada određenih za zamjenu), te saznanje da vojni obveznici iz BiH izbjegavaju angažiranje u obrani BiH i da se veći broj nalazi u Hrvatskoj.

TIJEK DOGAĐAJA
U ZONI ODGOVORNOSTI 108. BRIGADE HV SLAVONSKI BROD

Dana 30.09.1992. godine poradi bojevog djelovanja neprijatelja na području Ekonomije postrojbe 4. bataljuna, osim satnije pod zapovjedništvom gospodina Božića, samovoljno su napustile položaj u općem rasulu. Unatoč inzistiranja zapovjednika brigade, zapovjednik bataljuna nije realizirao njegovu zapovijed da postrojbu vrati na položaje. Pripadnici 3. bataljuna i 101. brigade HVO zaposjedaju napuštene položaje.
Neprijatelj uspijeva ući iza linije obrane 2. bataljuna i isti napada s leđa. Iza linije obrane 2. bataljuna neprijatelj je ušao stoga što su postrojbe 101. brigade HVO iz Bosanskog Broda, koje su se nalazile na desnom krilu 2. bataljuna bez zapovijedi napustile položaj, a o tome nisu obavijestili 108. brigadu HV.
2. bataljun se izvlači iz poluokruženja, te uspostavlja novu liniju obrane za 800 m unazad, pri čemu nestaje 19 pripadnika bataljuna koje neprijatelj zarobljava, što se negativno odrazilo na bojevi moral postrojbe. Nova uspostavljena linija obrane ojačava se uvođenjem 200 pripadnika 2. „A“ brigade (HV).
Dana 02.10. 1992. godine na spoju linija između 101. brigade HVO i 2. „A“ brigade HV neprijatelj poduzima snažan kombinirani tenkovsko-pješački napad i uspijeva probiti obrambenu liniju.
Nakon konsolidiranja snaga 101. brigada HVO poduzima protuudar i odbacuje neprijatelja do škole u Zborištu, gdje se uspostavlja nova linija obrane.
Tijekom 03.10.1992. godine neprijatelj je povremeno djelovao vatrom iz topništva i pješačkog naoružanja, ali nije poduzimao značajna napadna djelovanja.
Od 28.09. do 03.10.1992. godine brigada je imala 9 poginulih, 19 nestalih i 21 ranjenog vojaka, od čega 5 teže.
Dana 04.10.1992. godine oko 11,00 sati 101. brigada HVO i 2 „A“ brigada HV otpočinju napadna djelovanja na pravcu od Novog Sela prema selu Zborište u cilju ponovnog ovladavanja selom Zborište, kako bi se uspostavila prijašnja linija obrane. Navedeni napad neprijatelj zaustavlja, prelazi u protunapad, te uspijeva izvršiti proboj linije obrane 2. „A“ brigade, čiji se pripadnici izvlače s položaja.

Desni bok 2. bataljuna (108.br.HV) neprijatelj ugrožava, budući da je isti ostao nezaštićen izvlačenjem 2. „A“ brigade. Bojeći se ponovnog okruženja pripadnici 2. bataljuna samoinicijativno napuštaju položaj i izvlače se u smjeru s. Gornje Kolibe. Pokušaj za-

povjednika brigade i zapovjednika bataljuna da zadrže vojake na nekoj novoj liniji obrane nisu uspjeli. Tada je zapovjednik bataljuna tražio i dobio odobrenje od zapovjednika brigade za napuštanje bojišta.
Zajedno s 2. bataljunom bojište bez odobrenja napustio je i 4. bataljun na čelu s zapovjednikom bojnikom Zdravkom Šimunovićem.
Pripadnici 3. bataljuna formiraju privremenu liniju obrane nakon izvlačenja 2. i 4. bataljuna.
Poradi psihofizičke iscrpljenosti pripadnika 3. bataljuna zapovjedništvo 108. brigade HV zatražilo je od OGIP smjenu pripadnika 3. bataljuna. Nadalje, zapovjednik brigade zatražio je od zapovjednika OGIP brigadira Vinka Štefaneka i generala Stipetića, zapovjednika Slavonskog bojišta određivanje odsudne linije obrane, na što su mu isti odgovorili da je nema i da će sljedećeg dana u jutarnjim satima uvesti na bojište 2. „A" brigadu HV i dijelove 101. brigade HVO.
Dana 05.10.1992. godine u 6,35 sati 3. bataljunu 108. brigade kao popuna stiže manja grupa vojaka iz 101. brigade HVO koji nisu bili spremni za zaposjedanje date im linije bojišnice. Po izlasku iz kamiona, isti su se razbježali u manjim grupama, što se negativno odrazilo na bojevi moral pripadnika 3. bataljuna.
Zapovjednik 3. bataljuna je u 07,00 sati izvijestio zapovjedništvo brigade da nije u stanju kontrolirati postrojbu i u 09,00 sati 3. bataljun je kompletan napustio liniju obrane.
Od postrojbi 108. brigade HV, na bojištu je ostao jedino 1. bataljun.
Poradi nedolaska 3.„A"brigade HV, 1. bataljun izvodi manevar zahođenja u cilju ustrojstva polukružne obrane.
U 15,30 sati zapovjednik (1. bataljuna 108.br.HV) samoinicijativno povlači postrojbu u smjeru puta prema Bosanskom Brodu.
Uslijed intenzivne topničke vatre, zapovjednik 4. satnije 1. bataljuna (108.br.HV) tražio je povlačenje, a protuoklopna grupa od 36 vojaka iz TG -123, koja je bila u njihovu sastavu , napušta položaje.
Nakon toga, 1. bataljun se do 17,00 sati samoinicijativno izvlači u Slavonski Brod.

DJELOVANJE 3. „A" BRIGADE HV OD 05. DO 07. LISTOPADA 1992. GODINE

Sukladno zapovijedi zapovjednika OZ Osijek brigadira Vinka Vrbanca od 02. listopada 1992. godine 3. „A" brigada HV prevedena je 03. listopada 1992. godine u najviši stupanj bojeve gotovosti, a 3. bataljun je pripremljen za bojevo angažiranje u zoni odgovornosti Operativne grupe „Istočna Posavina".
Uvođenje bataljuna u borbu trebalo je, prema zapovijedi zapovjednika OZ Osijek od 04. listopada, 1992. godine, izvršiti u jutarnjim satima 05. listopada, 1992. godine, po odluci zapovjednika Operativne grupe „Istočna Posavina".

Zapovjednik brigade brigadir Ivan Basarac odredio je sljedeće snage za uvođenje na bojište:
- 3. bataljun, zapovjednik Dragan Dikanović
- 3. satnija 4. bataljuna iz N. Gradiške, zapovjednik, Boro Jelinić
- MAD (mješoviti artiljerijski divizion), zapovjednik, Mirko Štark
- PZO (protuzračna obrana), zapovjednik, Dražen Batrek
- OMB (oklopno-mehanizirani bataljun), zapovjednik, Zdenko Čuljak
- Vojna policija, samostalna satnija, zapovjednik, Mijo Haršanji

Predviđeno je da se na bojište uvede ukupno oko 400 pripadnika 3."A" brigade. Iako je predviđeno da se navedene postrojbe uvedu na bojište dana 05.10.1992. godine u 09,00 sati, iste se počinju uvoditi tek oko 14,00 sati sa završetkom u 16,00 sati. Navedena postrojba trebala je zaposjesti položaje u rajonu s. Kričanovo, međutim, isti to nisu učinili, budući da su, po njihovoj izjavi, na toj lokaciji bile postrojbe neprijatelja. Glede navedenog isti zaposjedaju položaje u s. Donja Močila.
Na taj način nije ostvaren spoj postrojbe 3."A" brigade s 1. bataljunom 108. brigade HV, koja se je u 15,30 sati samoinicijativno povukla do KT 86 (put prema Bosanskom Brodu).
… (Vidi karte)
U noći 05./06. listopada 1992. godine na položaje dolazi zapovjednik brigade brigadir Ivan Basarac poradi organiziranog izvlačenja postrojbi prema s. Struga (na šljunčaru uz rijeku Savu), koje je završeno 06.10.1992. godine u 11,00 sati.
… U borbenom djelovanju poginuli su zapovjednik satnije iz 3. bataljuna … i zapovjednik voda …, a desetak boraca je ranjeno.

<u>DJELOVANJE 157. BRIGADE HV (SL. BROD) i 111. BRIGADE HV RIJEKA</u>

Dana 02. listopada 1992. godine 200 vojaka 157. brigade HV zaposjelo je položaje od rijeke Save do sela Potočani, na iste se nadovezuje satnija TG 111. iz Rijeke, te pripadnici Sijekovačkog interventnog voda, na koje se nadovezuju postrojbe 2 „A" brigade. Pripadnici 101. brigade HVO bili su u pričuvi u selo Koraće.
Nakon uklinjavanja neprijatelja 05. listopada, 1992. godine, na lijevom krilu, van glavnog pravca napada neprijateljskih postrojbi ostaje oko 200 vojaka 157. brigade HV, te oko 200-300 TG-111. iz Rijeke. Obzirom da su bili odsječeni od naših snaga, postepeno organiziraju polukružnu obranu i počinju pripreme za samostalno izvlačenje preko rijeke Save, za što kasnije dobivaju i usmeno odobrenje OGIP 06.10.1992. u poslijepodnevnim satima, obzirom da je bila presječena komunikacija Derventa - Bosanski Brod.
Prilikom izvlačenja skelama i čamcima 157. brigada HV imala je četiri ranjena, a TG-111 pet nestalih vojaka. Potpuno su se izvukli sa bojišta Bosanske Posavine.
Za napomenuti je da je TG-111 došla na bojište sa oko 1100 vojaka i premda je situacija na bojištu zahtijevala brzo uvođenje, postepeno je uključeno samo 200 vojaka na bojište. (istaknuo J.Z.)

<u>DJELOVANJE 135. BRIGADE HV OSIJEK-BELI MANASTIR
04. I 05. LISTOPADA 1992. GODINE</u>

Na osnovu pismene zapovijedi brigadira Vukičević Mile formirana je borbena grupa 135. brigade koja je brojala 146 vojaka uglavnom dobrovoljaca, a za zapovjednika borbene grupe postavljen je bojnik Šimić Dragan, a za zamjenika satnik Zetović Siniša. Po zapovijedi brigadira Vinka Štefaneka borbena grupa upućena je 04. listopada na liniju bojišnice kod sela Kolibe s zonom odgovornosti od sela Kolibe prema ribnjaku. Prilikom uvođenja postrojbe na područje sela Kolibe došlo je do pogibije jednog borca, a šest boraca je ranjeno. Poradi navedenih gubitaka i intenzivnog topničkog djelovanja neprijatelja s uvođenjem borbene grupe na samu liniju bojišnice započelo se 05. listopada 1992. godine kada je bojnik Branko Kovač samoinicijativno preuzeo zapovijedanje i izdao zapovijed borbenoj grupi za napuštanje položaja, nakon čega je borbena grupa napustila položaje koristeći skelski prijelaz kod sela Zbijeg na kojem je u to vrijeme vladalo kaotično stanje.

DJELOVANJE 109. BRIGADE HV

(…)U tijeku noći 30.09./01.10. zbog opasnosti okruženja ojačana bojna 109. brigade HV izvlači se bez odobrenja sa bojišta, a zapovjednik bojne Grčić izvjestio je operativnog dežurnog da nije u stanju zadržati vojnike na bojištu.
Navedenu prazninu popunili su vojnici 101. brigade HVO …
Prilikom povlačenja ojačane bojne i dva voda 109. brigade, na bojištu su ostavili vod tenkova, koje je preuzeo zapovjednik oklopno mehanizirane postrojbe 101. brigade HVO, i koji je odbio naknadni zahtjev 109. brigade da im vrati ostavljene tenkove, te ih optužio za dezerterstvo.
Od 01.10.1992. godine postrojbe 109. brigade nisu bile angažirane na bojištu u Bosanskoj Posavini.

DJELOVANJE POSTROJBI HVO OD 04. - 06. LISTOPADA 1992.

Postrojbi HVO se u posljednjih nekoliko dana praktički nije moglo zapovijedati. 101. brigada HVO imala je oko 300 vojnika, a 50 vojnika je *već 06.10.1992. pobjeglo* u Slavonski Brod. Ostali su izlazili iz Slavonskog Broda zajedno sa civilima tvrdeći da će zbrinuti obitelji i vratiti se u borbu. (sic!)[717]
Za napomenuti je da je postojala inženjerijski uređena odsudna linija obrane Bosanskog Broda, koja je izrađena početkom rata. Prilikom borbi za Bosanski Brod ova linija nije korištena, odnosno niti jedna postrojba nije uvedena na ovu liniju.
O intenzitetu bojevog djelovanja neprijatelja svjedoči i podatak da je tijekom rujna poginulo 64 pripadnika HV, 33 pripadnika HVO, a ranjeno je 650 vojaka od čega 370 teže. U Slavonskom Brodu poginulo je 27 civila, a veliki broj je ranjen.[718]

---

[717] **Ova ocjena postrojbi HVO je maliciozna (zlobna, zlurada, pakosna, zlonamjerna, podmukla i učinjena s predumišljajem). Izreći ju mogao je netko tko nije bio borac, nije bio u borbi, nije bio „na terenu“ u Bosanskom Brodu 06.10.1992,. godine, nije bio svjedok događanja. Pa samo nekoliko rečenica prije ove ocjene, sam autor Izvješća konstatira kako je nakon „dezertiranja“ 109. brigade HV „prazninu popunila 101. brigada HVO“. Nije istina da je „50 vojnika *već* 06.10.1992. pobjeglo u Slavonski Brod“, nego je istina kako su se, kao posljednji branitelji, iz Bosanskog Broda 06.10.1992. godine, u večernjim satima, povukli pripadnici „manje grupe“ iz 101. brigade HVO.**

[718] R H, Ministarstvo obrane, Sigurnosno-informativna služba, Zagreb, pomoćnik ministra, Brigadir, Josip Perković v.r., - MO RH, Generalbojnik Slobodan Praljak, „Izvješće o događajima na području Operativne grupe Istočna Posavina“ Broj: 512-04/01-7687/92, Zagreb, 15.10.1992.

KOMISIJA VIJEĆA NARODNE OBRANE RH[719]

Temeljem odluke predsjednika Republike Hrvatske, na sjednici *Vijeća narodne obrane Republike Hrvatske* formirana je *Komisija vijeća NO* u sastavu: general pukovnik Ivan Čermak (predsjednik komisije), general bojnik Slobodan Praljak, general bojnik Josip Lucić, general bojnik Franjo Feldi tajnik, imenovan na prvoj sjednici Komisije, te zamjenik ministra unutarnjih poslova mr. Željko Tomljenović.

Dakle, tri predstavnika MORH-a (Gojka Šuška), jedan predstavnik MUP-a (Ivana Jarnjaka) i jedan predstavnik GSHV-e (gen. Antona Tusa). Malo je čudno kako u Komisiji nije bio niti jedan profesionalac za „nadgled“, član Glavne inspekcije MORH-a (gen. Martin Špegelj). Naime, logično je bilo (ako se željela cjelovita istina o uzrocima gubitka „Bosanskog Broda i cijelog mostobrana“) na čelo komisije postaviti glavnog inspektora MORH-a- Špegelja, a ne glavnog logističara tog istog ministarstva - Čermaka.

Onog istog Čermaka koji je, do gubitka Bosanskog Broda, četiri do šest tjedana, na brdu iznad Slavonskog Broda, iz „ljuljajuće troguze“ pio viski i pljuckajući preko svog kicoškog cigaršpica, jednim okom promatrao „vatromet“ s onu stranu Save - u Bosanskom Brodu, a s drugim, svoje, dobro uhranjene i njegovane, krvoločne doge, te još uhranjenije „ćelavce“, osobne čuvare.

Onog istog Čermaka koji je cijelo vrijeme svog boravka na promatračnici bosansko-brodskog bojišta (u Bukovačkom brdu) s jedne strane održavao direktnu telefonsku vezu s Banjalukom, a s druge, na bojištu „uvezivao linije onako kako je to moralo biti“.

D. Špoljar

Onog istog Čermaka koji, nakon uzbuđenog i nervoznog upita, uznojenog, umornog i s bojišta upravo pristiglog zapovjednika 157. br. HV, bojnika Darka Špoljara: *„Što je sa streljivom“?* šeretski odgovara: *„Kaj si ti mali tako kurčevit, dat ću ti dvije granate, hajde popij jedan viskač“.*

Po autoritetu u komisiji, prvi do Čermaka, trebao je raditi i general Slobodan Praljak.

Onaj isti Praljak koji je, bez znanja zapovjedništva OGIP, u Novom Selu *„uvezivao i koordinirao rad između svih tih postrojbi na tom terenu“* sugerirajući, npr. zapovjedniku 157. br. HV, Ivi Petriću, kako *„postoji mogućnost da mu četnici dođu iza leđa ili da može ostati u okruženju“*, te mu savjetovao kako bi najbolje bilo da se povuče.

Onaj isti Praljak koji, bez znanja zapovjedništva OGIP, sredinom srpnja, „zapovijeda izvlačenje 2. „A“ br. ZNG“ (i satniji 109. br. HV) s bojišta i njeno upućiva nje u garnizon.

---

[719] Članovi Vijeća (koje je bilo prethodnica VONS-a) bili su: Josip Manolić, Stjepan Mesić, Hrvoje Šarinić, dr. Jure Radić, Gojko Šušak, Ivan Jarnjak, Zdenko Škrabalo, general zbora Anton Tus, general zbora Janko Bobetko, admiral Sveto Letica, general pukovnik Ivan Čermak, generalbojnik Imra Agotić, generalbojnik Josip Lucić i generalbojnik Slobodan Praljak.

Onaj isti Praljak koji je 31. kolovoza 1992. časnicima HV dostavio službenu „Uputu“ kako bi domovinu trebali braniti s plaćenicima, a ne s domoljubima. (sic!)

Dakle, tako sastavljena i vođena komisija je trebala utvrditi *istinu* o padu Bosanske Posavine. Kako je teklo to *utvrđivanje istine*, možda ponajbolje ilustrira način i rezultat ispitivanja prvog logističara OG „Istočna Posavina“, pukovnika, Pave Sočkovića.

„Izjava“ pukovnika Pave Sočkovića, s pitanjima i odgovorima, sadrži ukupno 4.629 riječi. Zajedno s uvodom i pitanjem generala Feldija: **„kao pomoćnik za logistiku operativne grupe kako prosuđujete ulogu logističkog osiguranja u cijelosti, a u svezi sa napuštanjem Bosanske Posavine i Bosanskog Broda"**? i odgovorom pukovnika Sočkovića - tekst ima 169 riječi, odnosno 3,6 % od ukupne „Izjave“.

Dakle, komisija je, prvenstveno zahvaljujući njenom predsjedniku (i Sočkovićevom „nadređenom“) generalu Čermaku, s ispitanikom potrošila 4.464 (96,4 %) riječi na pitanja i odgovore za koje ispitanik nije bio nadležan odnosno kompetentan.

Zašto?

Zašto komisija pukovniku Sočkoviću dopušta da lamentira, te uzduž i poprijeko prosuđuje i osuđuje ljude i pojave - za koje nije nadležan niti kompetentan. Odnosno, zašto komisija, a naročito general Čermak, potiče Sočkovića da govori o temama za koje nije ni nadležan niti stručan?

Vjerojatno zbog toga kako se ne bi razgovaralo o meritumu stvari. Naime, pukovnik Sočković je (pored date pismene izjave) pozvan kako bi Komisija „neposredno“ od njega „čula informacije“. **„Informacije“, a ne „prosudbe“.**

Međutim, od 42 postavljena pitanja (Čermak 25, Lucić 10, Feldi 7) jedno jedino se odnosilo na logistiku. Bilo je to prvo pitanje koje je postavio general Feldi. Ali, i to pitanje nije postavljeno kako bi komisija od ispitanika dobila konkretne „informacije“, nego je upitan ***„kako prosuđujete ulogu logističkog osiguranja“?*** Pitanje je formulirano tako kao da je postavljeno neutralnom ekspertu za logistiku, a ne izravnom sudioniku, nadležnom i odgovornom za snabdijevanje postrojbi OG „Istočna Posavina“. Pa upravo je komisija imala zadaću, temeljem egzaktnih informacija dobivenih od ispitanika, prosuditi o konkretnim stvarima, ljudima i pojavama.

Kako je to moguće? Kako je moguće da, unatoč notornoj istini kako je u OG „Istočna Posavina“ kronično nedostajalo streljiva, da se glavnog logističara te iste OG ne upita - koji su razlozi tome?

Pa moguće je zbog toga što je predsjednik komisije - Sočkovićev dobavljač. Tko iz Komisije da postavi to pitanje Sočkoviću - Čermak. Pa svima je bilo jasno kako bi konačni odgovor na to pitanje morao dati sam predsjednik komisije - Čermak.

Kako je imenovana, tako je i vođena, kako je vođena tako je i radila, a kako je radila takvi su joj i rezultati - *netransparentni*. Sve su rekli i ništa rekli nisu. Nema očiglednog, nedvosmislenog i razumljivog zaključka - tko je kriv za gubitak Bosanskog Broda? Tko je izdao zapovijed za rušenje mosta između Brodova na Savi?

U nastavku prenosim izjave nekih ispitanika i zaključno izvješće Komisije Vijeća NO - u cijelosti.

Izjava zapovjednika 3. bojne 3. „A“ br. HV satnika, Drage Dikanovića

Lucić: **"Ovako, možete nam reći vrijeme kada ste dobili zapovijed o uključivanju na bojište Bosanskog Broda"?**

Dikanović: "Pa ja sve zapovijedi koje sam primio oko toga bojišta primio sam usmeno. I sve te naredbe primao je moj zapovjednik g. Basarac. On je primao pismene, a ja sam dobio usmenu negdje oko 8 sati petoga, sam dobio naredbu da se moram preseliti do 10 sati. Međutim, ja sam odmah poslao izviđače da bi izvidjeli taj teren gdje sam ja bio poslan, međutim kasnio sam iz razloga što popunu MTS-a nisam dobio na vrijeme iz Operativne grupe, tako da sam prešo negdje oko 14 sati. Poslije 11 sam dobio tek MTS koji sam tražio od operativne grupe."

Feldi: **"Je li vama 4.-tog stavljen bataljun u punu spremnost"?**

Dikanović: "Meni je bataljun stavljen puno prije u punu pripravnost, **ali sam ja 4. dobio odobrenje da pustim vojsku kući** (istaknuo J.Z.) jer sam bio tamo na Ljeskovcu, bilo je žestoko je bilo u radu, nisam ih mogao držati u gradu tamo u vojarni, a na Ljeskovcu sam imao šator i nisam imao ništa osim šatora, znači da ljudi su tamo spavali na zemlji u svojim vrećama, tako da su već bili slabo motivirani za prelazak i tako da sam dobio odobrenje da ih u nedjelju pustim kući, ali već u kasnim satima u nedjelju sam dobio opet poziv da ih moram dići natrag."

Feldi: **"Tako da ste poslije cijelu noć ih morali skupljati jer su ljudi otišli već doma. Nas interesira jedan konkretan podatak. Ima informacija da su četnici znali kad će biti uvođen Vaš bataljun. Vi ste tog dana kad ste uvođeni odmah ušli u vatru i imali ste velike gubitke".**

Dikanović: "Pazite, ne znam da li su oni odmah znali o tome ali već sutradan su počeli sa svojim megafonima najavljivati da 3. bojna ili da se preda ili da se povuče. I u tom povlačenju da neće ih nitko ometati, tako da su oni bili obaviješteni, sa koje strane ne znam. Jer su preko megafona što je moje dečke začudilo kako su oni znali da smo mi tu."

Lucić: **"Kolike ste gubitke imali u to vrijeme"?**

Dikanović: "Pa ja sam u ta dva dana imao sam dva mrtva. Zapovjednik satnije ustvari, on je odmah poginuo tamo, a sutradan je poginuo zapovjednik voda u prvoj satniji. I imam trojicu ranjenih."

Lucić: **„Možete li mi samo reći kakvoj vatri ste bili izloženi, da li je to bila pješadijska ili artiljerijska vatra ili kombinirano, samo da vide situaciju koja je bila tamo u to vrijeme"?**

Dikanović: "Pazite ja kad sam čuo da je poginuo zapovjednik satnije odmah sam uzeo svoje pratioce koji su meni sad dodijeljeni i par momaka iz druge satnije i htio sam da ga nađem, da ga potražim jer on je išao u obilazak jedinice pošto je bila raspoređena na liniju, išao je da ih obiđe i tu je nastradao. On je išao vozilom iza linije, negdje se zatekao na prvoj liniji i tu je poginuo. I išao sam tamo da ga pronađem i nismo ga našli u to vrijeme. I tako, već je bio mrak imali smo samo vatru od 60mm. A sve ostalo je pješadija radila koja je, ne mogu reći da je znala ali pretpostavljam da je znala. Sto znači da su ulazili upravo tamo gdje ja nisam imao svojih ljudi. Znači išli su preko močvarnog područja tamo ili samim Ribnjakom jer su probijali baš tamo gdje ja sam razmišljao da ne bi tre-

bali doći. Ta oklopna sredstva i to treba da prođu komunikacijama i tu sam dao veće snage no međutim netko je znao, dobro ja mogu sada pretpostavljati što je bilo jer ne mogu ja reći točno o čemu se radi."

Lucić: **"Da li je IPD služba 3. brigade vršila psihološku pripremu vaše bojne prije odlaska na bojište"?**

Dikanović: "Pa sve se to svodi na moju IPD službu tako da ja sada sam dobio po novome IPD službu po satnijama. Tako da moj zamjenik za IPD službu ima svoje potčinjene njih trojicu koji sad to obavljaju. "Mislim da je moral bio dobar. Mi kad smo prelazili, dečki uvijek kad su prelazili u Bosnu pjevali su. Što su i sad uradili. Međutim na samom mostu nas je dočekalo. Mislim mi kad smo prelazili veliki broj jedinica je prelazio nazad pa smo dočekani sa zviždukom i ne znam ni ja što je sve bilo, tako da je onda moral pao nešto niže, jer nisu znali o čemu se radi. Vidjeli su i sami da nešto nije u redu čim se tako velike jedinice vraćaju, povlače se, pješice što je najbitnije nemaju svojih prevoznih sredstava."

Lucić: **"Koje je bilo točno vrijeme i kojeg datuma kad su se te jedinice povlačile"?**

Dikanović: "To je bilo u vrijeme mog prelaska, ja sam prelazio oko 14 sati petoga. Bila je to gomila kolona ljudstva koji su prelazili prijeko, nekontrolirano, kako je ko stigao tako se prelazilo."

Feldi: **"Koliko ste vi dugo na tom ratištu bili"?**

Dikanović: "Mi smo od 4 mjeseca tamo bili od samog Čardaka u Derventi kad je to tek počelo, pa onda Kričanovo, pa Kukavice, Plehan, pa onda kad je pala Derventa onda smo išli na Begluke, pa smo išli na Kostreš još jednom, i sad ovdje zadnje kad smo bili ovdje".

Lucić: **"Vi znate približno gubitke vaše bojne na tom bojištu. Možete li nam samo to reći"?**

Dikanović: "U ta četiri mjeseca 105 ljudi".

Lucić: **"Znači 3. brigada je izgubila 105 ljudi na ovom bojištu za četiri mjeseca"?**

Dikanović: "Pa da, ja raspolažem sa tim podatkom, ne znam baš točno da li je baš ta brojka, ali tu je negdje."

Feldi: **"Vi ste dosta vremena na tom bojištu zajedno djelovali sa pripadnicima brigada HVO. 101. i 103. Kakav je odnos Vaših boraca bio i Vas sa zapovjednicima tih brigada"?**

Dikanović: "Pazite i sad se događa taj slučaj da sada 101. brigada treba da ide u Orašje. Međutim mogu reći i da ti isto dečki iz 101. nekako gledaju da opet idu sa 3. bojnom. Nekako gledaju ako bi išao 3. bataljun prijeko onda bi i oni išli, jer stvarno smo imali te međuljudske odnose jako velike i mi smo bili poštovani što će svaki pripadnik njihovih postrojbi reći. I uvijek kad bi mi dolazili to bi odmah krenulo nabolje i njihov moral porastao i tako".

Lucić: **"Možete nam još samo reći kada je i što vaša postrojba napustila položaje"?**

Dikanović: "Pa moja postrojba je napustila položaj, ne mogu vam definirano reći i nije odmah prešla kompletno odjednom nego je ona prelazila u intervalima iz tog razloga zbog sigurnosti i što ja nisam dozvolio da kompletno prijeđe jer da ide tako onda utiče na one dečke koji su još bili tamo koji su tukli još do 10 sati navečer, ali moji su došli zadnji zajedno samnom od oko 17 do 18 sati. U tom vremenu negdje. Jer smo ja i moj zamjenik zadnji izašli preko mosta".

Feldi: **"Kada ste se povlačili preko mosta vaša jedinica je među posljednjima napuštala Bosanski Brod prema informacijama koje imam. Ko je poslije vas ostao još na mostu sa bosanske strane u Bosanskom Brodu"?**

Dikanović: "Pazite ja odmah kad sam prešao odmah sam počeo da se bavim obranom Slavonskog Broda. Jer nisam ni razmišljao da bi Bosanski Brod mogao pasti. Nisam razmišljao, ali kad je već to se dogodilo onda sam pomislio pa zašto nisam bio uključen u obranu samog Slavonskog Broda. Jer nekada se morao praviti taj plan. Jer možda sam ja bio uključen, ali nisam bio i ja sam se time počeo baviti, da bih osigurao kako tako taj most i te dijelove Slavonskog Broda uz Savu. Tako da nisam obraćao pažnju tko prelazi tko zadnji idu, ali po priči mojih dječaka, kažu to su bile neke grupice koje su tamo tračale, pucale malo, vraćale se nazad i tako, što znači stvarno smo ostali među zadnjima. Ne znam ovaj dio u Koraću i to jer sam čuo da su se oni vračali sa čamcima, ali u samom Bosanskom Brodu mislim da smo mi među zadnjima bili."

Feldi: **"Noću 6. na 7. vi ste se u večernjim satima 6. povukli preko mosta. Noću 6 na 7 je sa slavonske strane sa naše strane upućena grupa, da li na vozilu da li sa jednim vozilom,i oko tri sata ujutro je most srušen U to vrijeme ste vi bili u Slavonskom Brodu na mostu. Imate li saznanja tko je to uradio"?**

Dikanović: "Ja ne da sam bio na mostu nego sam vršio obranu Slavonskog Broda što znači da je na mostu ostala policija civilna i specijalna policija Slavonskog Broda."

Feldi: **"Niti imate informacije o tome"?**

Dikanović: Ne, nisam ni tražio informacije.

Lucić: **"Možete li nam reći vaše saznanje o rušenju mosta i ono što ste čuli da se tamo priča"?**

Dikanović: "Pa pazite ja se slabo uključujem u to sve jer imam problema sa svojim ljudstvom, uglavnom glasine su glasine kojima ne treba vjerovati. Neki kažu da su to naši neki kažu da su četnici. Što ja ne mogu opravdati ni jedno ni drugo. Ono što nije točno ne bih htio ni provoditi. Glasine su glasine".

Feldi: **"Imate li vi nešto osobno da dodate što vas mi nismo pitali, uopće vaši dojmovi oko tog područja, posebno oko napuštanja Bosanskog Broda"?**

Dikanović: "Ja ne bih ništa posebno rekao samo mi je žao da u tom … kad je trebalo obranu Bosanskog Broda vratiti nije bilo nikakve mogućnosti da se vrati. Mislim da se sam grad mogao obraniti. Da je bilo organizirano".

Izjava zapovjednika 101. brigade HVO Zlatka Hrkača - Đigija

Čermak: **"Po tvojoj prosudbi zašto je došlo do napuštanja šireg područja Bosanskog Broda? Znaš kolike su snage bile dole, koliko je bilo oružja, koliko je bilo svega da jednostavno padne Brod, a u početku ste ga branili lovačkim puškama, to je neshvatljivo"?**

Hrkač: "52 čovjeka su držali cijeli grad. I onda četnici nisu bili ovakvi kakvi su sada bili. Ja sam držao grad sa 52 čovjeka. Smatram da je u HV-u i u HVO-u osnovni problem zapovjednici odjeljenja i vodova. U tom trenutku veliki dio zapovjednika je bio na doškolovanju valjda iz HV-a. To je ovako jedan organizacijski problem koji je bio tada. Sve ostalo što se dešavalo ima dve, tri četiri

verzije, od onih o prodaji pa do učešća 3. aktivne u tome svemu i onda osnovno je odsustvo velikog broja domaćih ljudi sa područja inače Posavine razumijete. Jer meni da je ostalo u ovom trenutku kad su Odžak, Modriča, Šamac, Derventa povlačili, jedno 10000 naoružanih ljudi je bilo iz HVO-a prešlo preko Bosanskog Broda i nas je jedno 1300 do 1400 ostalo u tom trenutku, da je tih 10000 ostalo vjerojatno ne bi bili sada gdje jesmo. Tu je po meni pogriješila i Hrvatska što je dozvolila da izađu ti ljudi, vojska naoružana, daleko kvalitetniji nego što je imao Bosanski Brod. Ostalo se sa malo snaga domaćih, logično je vjerojatno onda razmišljanje ovih ljudi iz Hrvatske koji su dolazili na bojište tamo da kad nema domaćih, i već pada moral. Ja sam prije dva mjeseca, bili su ovi iz inspekcije iz Ministarstva neke stvari sam onda ja već rekao, to u zapisnicima stoji da se ne ponavljam, može se imati uvida u to. Njima sam skrenuo pažnju na određene stvari čak i ljude na koje se moglo možda tada više nešto poduzeti. Da 108. nije se izvukla, da je 3. aktivna barem 5. ušla u 9 sati, kako je trebala ući a ne u 17,30, ja sam tad uveo 70 ljudi iz mjesne zajednice Centar tamo na područje Kričanova jer su mi rekli da će doći u 9 sati 3. aktivna brigada koja je bila stacionirana u Slavonskom Brodu u vojarni. Ranjeno mi je 58 ljudi, jedan je poginuo tamo u tom Kričanovu, čekajući 3. aktivnu. Oni su došli u 17,30 zauzeli neke položaje, mi smo tu noć čak pojačali oni su već izvukli iz Kričanova negdje oko 8 sati su se izvukli i iz Ribnjaka, ostavili taj dio tu su četnici ušli. Dio koji se zove Greda tamo to je preko puta Rafinerije baklje da bi sačuvao ljude koji su još bili tamo na jednom dijelu fronte u Novom Selu, Sijekovac, jedna satnija njihova sa dva tenka, jednom pragom i četverocijevce 14,5 ja sam držao taj dio da mi ne prijeđu četnici u rafineriju, da mi ne presijeku izlazak, jer smo imali most onaj preko Save da se mogu izvući, tamo smo izvukli već je nestalo municije u pragama, topovi na tom dijelu. Tad sam povukao tenk nazad, četnici su ušli tu u rafineriju, Brod je plitak za jednu obranu, postoje dvije ulice to je Radnička i ona bivša maršala Tita, iza leđa je Sava tako da je mala mogućnost obrane, nema podruma nekih na liniji grad sad nije bio pripremljen za neku obranu, jer se nije baš računalo na to. Brzi pad ko što su rovovi, koji su na tom dijelu bili vrlo kvalitetni, baš sam ja bio na razmjeni jednom, četnici pitaju sami oficiri ovi jugoslavenski zbog čega smo se izvukli. Ovaj kaže takve je zaklone, rovove, tranšeje, bunkere ste imali kaže nije mi uopće jasno. Tenkiste veoma kvalitetne, mi nismo čak nijednu posadu niti jedan tenk imali uništen u borbi. Naši tenkisti, pet ih je bilo poginulo ja mislim, oni su pobjegli van tenka, ni jedan tenk nije pogođen bio, tako da su neke stvari."

Čermak: **"Pa zato je i čudno da su se neke stvari desile onako kako se to desilo. Inženjerske jedinice su uredile položaj imali ste položaje rezervne, imali ste municije imali ste ljudstva i padate, zbog čega. To si svi postavljamo pitanje, zbog čega"?**

Hrkač: „Da 108. nije ostavila položaje, da se nije izvukla, znači izvukla se 108., da je 3. aktivna ušla u 9 sati ujutro, ne bi se ni 108. povukla tada. Znači ostalo bi uvezano. E sad zašto ovi nisu ušli 9 ujutro kako je bilo dogovoreno, zašto se 108. povukla, ja nisam imao uvide u to. Mogu konkretnije reći o 101., a moje mišljenje ne mora da bude točno, to je možda i subjektivno mišljenje. Ja ne govorim radi emocija o Brodu tako ja sam inače hrvatski državljanin."

Čermak: **"Dobro daj mi reci zašto se Bosanski Bord nije pripremio za rat i tko je o tome odlučivao"?**

Hrkač: "Sama organizacija obrane grada na području općine je tekla samoinicijativno. Ja sam, bio sam rezervni oficir u Bileći i kažem 1989. sam otjeran iz Broda i morao sam uteći u Pulu. Bilo je prvo nepovjerenje među ljudima, normalno ja sam bio u procjeni, uspio sam dečke pridobiti, ali samoinicijativno. HDZ je slabo radio na tome. To se i u toku borbenih djelovanja u toku ovih 7 mjeseci isto desilo. HDZ-a nije nigdje bilo. Ja sam par puta ukazivao gospodi iz HDZ-a, pazite vojsku ne treba otkrivati, to je sve otkriveno davno prije i politiku ne treba razumijete. Nitko nam nikad nije rekao politički cilj. Da se angažira taj HDZ, bilo je prebiranja, da li će Ilija Kljaić biti predsjednik ili da li će biti Brizić itd. oni su se više borili oko toga tko će od njih biti predsjednik Kriznoga štaba nego kako će da ta vojska egzistira, kako da stvori ta borbena djelovanja već kad je počela da egzistira. A u samom početku išlo je nešto preko 157."

Čermak: „A daj mi reci da ne idemo u širinu. Ovih zadnjih dana slijed događaja, pucanja linija, izvlačenja 108., izvlačenja dijela drugih postrojbi da li je bilo pokušaja odstupne (odsudne J.Z.) obrane grada, da li je netko pokušao dali je netko dao naređenje, da li si ti sam pokušao zaustaviti svoje jedinice i rekao idemo sada odstupnu liniju, zadnju liniju, idemo čuvati grad i sl. Zašto se to nije učinilo"?

Hrkač: "Gledajte ja sam brigadu prihvatio više samoinicijativno jer je došlo do raspada sistema u 101. tako ja sam tih svih sedam mjeseci spavao sa vojskom, i kada sam vidio što se dešava prvo sam htio otići pa, žao mi je bilo napustiti na kraju tog svega ostao sam tu i čak nisam bio ni imenovan za zapovjednika zvanično, pokušao sam da nekako konce pohvatam, da koliko toliko uspijemo to sa ljudima i iz svoje 4. bojne koju sam ja osnovao sam bio sam se dogovorio inače, da ćemo držati neke stare položaje to su Skele i Klaonica i mi smo to držali do zadnjega. I negdje 4. sam krenuo u napad jedan, bili smo dogovorili napad u tri pravca to je bila glavna komunikacija Brod - Derventa, odavde od Koliba do mosta Đukića gdje je bio spoj 108. i 2. aktivne Francovih. I negdje oko 7 sati ja sam upoznao na koordinaciji g. Štefaneka i još tamo neke koji su trebali da učestvuju u toj akciji, donio sam od frekvencija, do svega kako to ide da bih ja kompletno u toku noći sve primijenio, jer se stalno nešto sumnjalo izdaje ovaj, izdaje onaj i ja sam to u toku noći promijenio od frekvencija, pa nadalje podijelio trake, pozvao sam ljude bio g. Sorića iz 108. na stadionu Sijekovca, i početak napada pomjerio u 11 sati a ne u 10. Na trećem pravcu tu gdje je bio Franci, Jozo operativac, ove naše brigade, došlo je do raspada sistema, sa Koliba smo se nazad povukli, Franci i taj operativac Jozo je bio ranjen. I tu baš na tom mjestu su četnici ušli. Uzeli smo Prebega, to je bilo desno krilo 108. To je bilo 4. Petoga već došlo osipanje 108., izvlačenja, ja sam tada 4. predlagao da se snage iz Korača prebace u Brod. Bili smo na sastanku koordinacije tamo. Tako da se je ostalo da se jedan dio snaga prebaci iz Korača u Brod."

Čermak: "Dobro jeste li vi pokušali kao zapovjednik 101. brigade, kad se sve to raspalo, kad je 108. se izvukla, organizirati brigadu, organizirati obranu Broda i na koji način se desilo da se najprije povlače tenkovi 108. prije civilnog stanovništva i prije svega i tko je uopće izdao naredbu da se tenkovi povlače"?

Hrkač: "Moja 4. bojna, od 101. je tri dana prije pada Broda raspuštena na odmor i trebali su se 6. u 10 sati da okupe, to je najkvalitetnija bojna i najbrojnija bila, oni su bili do 6. To znači jedna kvalitetnija obrana samog grada je bila već tada dovedena u pitanje jer se to onoga trenutka kada smo mi iz Korača izvučeni jer

su tu bili danima i mjesecima ta bojna je zauzela Brod i gore bili. Ja sam u toku noći 5. uspio da sakupim nešto ljudi iz te gradske bojne."

Čermak: **"To sve znamo, ali da li si ti kao zapovjednik 101. pokušao obranu Broda organizirati"?**

Hrkač: "Sad vam kažem ostao sam sa malo snaga. Taj dio Mahale, ja sam inače ne sumnjao u 108. ili bilo koju postrojbu, i taj dio sam imao u rezervi ja. Zvali su me iz 108. da im fali 30-tak ljudi. Pitao sam gdje, zašto fali. Ja ću ubaciti iz Sijekovca 50-tak ljudi tu, ali oni kažu ne nama trebaju ljudi na Strugu. Onda sam postao svjestan da oni ustvari imaju ljude ali nemaju borce. Njima je trebao na toj samoj glavnoj komunikaciji Brod - Odžak, nisu imali ljudi koji su smjeli tu ostati. Tako sam tu došao možda i u sukob sa zapovjedništvom 108."

Čermak: **"A zašto se desilo da se vaši tenkovi povlače prije svih"?**

Hrkač: "Zapovjednik načelnik tenkovskih jedinica Kopljar je bio samnom u zapovjedništvu i jedan dio tenkova koji su bili neispravni je dovezen tamo u glavnu ulicu do zapovjedništva. Ja sam zapovjedio da tenkovi ne mogu preko mosta ići jer nije bilo sigurno da se mogu prevesti radi same sigurnosti mosta. Dočim iz iskustva znam čim krenu tenkovi, nitko ne zna da li su oni ispravni ili neispravni. Ja sam naredio čak sam došao u sukob sa Matom Kaubojem, koji je tražio da se to prebaci i on je taj prvi tenk prebacio. Uspjelo se Stanića maloga vratiti nazad i još neke dečke i pokušati neku organizaciju oko samoga mosta. Ja kad sam otišao izvjestiti u OG gore bio je g. general Stipetić gore, bio je šef logistike, načelnik operative Hasan. Stanice su bile u funkciji, u rafineriji se već tamo pucalo. General Stipetić je tražio da se most zaštiti. I da pokušamo na bilo koji način da prebacimo nešto ljudi nazad, i mali je Stanić prešao i uništio dva tenka tamo kod stadiona. E sad postoji neka priča, na radio uređaju smo čuli razgovor između našeg časnika, ja ne zna koje bio i to tamo njihovog Lisice koji je tražio da se ti majmuni izvuku van iz Bosne, ovaj je rekao da ne može da su to domaći Bosanci i da ne može sa njima zapovjedati i tako. On je rekao da će istresti 30 t. čelika na Slavonski Brod, da će uništiti svaku kuću koja je na dohvat tenkova ako se ne izvuku ovi tamo. Tada su bili „cipelići“ izašli van iz Slavonskog Broda itd."

Feldi: **"Pa ja bi pitao vezano za to izvlačenje 101. iz Broda. Vidjeli su na stadionu veću grupu iz 101. koja je bila izvučena ranije i koja nije uopće bila spremna da se uključi u obranu Bosanskog Broda, i tenkove. Kako to da onaj dio snaga iz 101. koji se ranije izvukao u Brod da nije bio pokrenut da krene naprijed."**

Hrkač: "Brod je po meni pao između 7 i 11 sati šestoga (između 07,00 i 11,00 sati, 06.10.1992. god. J.Z.). Ja osobno nisam ništa odnio iz kuće.

Feldi: **"A jeste li vi 6. do 10 sati skupili 4. bojnu"?**

Hrkač: "4. bojna je bila skupljena, čak i petoga 140 ljudi je bilo".

Feldi: **"A ostatak"?**

Hrkač: "Ja sam čak 65 ljudi petoga sam bio u 108. na koordinaciji i rečeno je da bi trebalo ljudi da se spoje tamo na dijelu 108. Prvo je rečeno odmah, morao sam da pazim da mi ne probiju glavnu komunikaciju. Stipa Orešković je rekao da do 6 sati ujutro dovedem ljude, i ujutro kad smo došli negdje oko 5 sa tih 50 ljudi oni su rekli da više ne treba da (je) gotovo. Jedini otpor koji je pružen 4.5. na tom dijelu linije je na Ekonomiji u Kolibama, i oni su došli navečer reći da su oni sami gore u Kolibama čak je i artiljerija od 108. tukla po njima jer nisu znali da su oni još tamo."

Feldi: **"Da li je brigada dobila zapovijed da se povuče preko Save? Jeste li vi izdali neku zapovijed brigadi"?**

Hrkač: "Nitko nije izdao zapovijed za izvlačenje ljudi, jedinica iz Bosanskog Broda zvanično. Jedino ljudi su se osipali sa 108. što se nije vezalo ti, ljudi su izlazili van preko mosta, jer je bilo nemoguće. Bilo je govora da će doći neke snage."

Čermak: **"Da li je uopće postojalo osmišljeno zapovjedništvo HVO u Bosanskom Brodu i politike nekakve nekakve vlasi. Da li je to postojalo u Bosanskom Brodu"?**

Hrkač: "Nikada nikakvih kontakata nije bilo između Kriznog štaba i 101. brigade".

Čermak: **"Je li postojalo zapovjedništvo HVO-a. Da li se je osjećao nekakav njegov utjecaj i prisustvo"?**

Hrkač: "Taj koji je trebao da vodi narodnu obranu ispred HVO nikada nije bio u 101. Ja sam ga jednom vidio u životu i to u Slavonskom Brodu su me zvali na jedan sastanak ispred HVO-a."

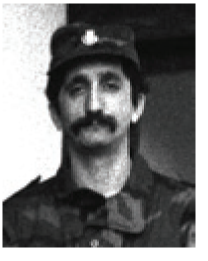
Čermak: **"Znači nije se osjećao nikakav utjecaj HVO-a dolje u Bosanskom Brodu, a politike Bosanskog Broda"?**

Hrkač: "Kažem to sam već rekao da je bio sukob od samoga starta između predsjednika Kriznog štaba; pa je tu bio Brizić, pa Pohara, došlo je do nekih nesuglasica između njih ne bih točno zao reći kojih jer bio sam uz vojsku dan i noć tako da nije me zanimala politika".

Čermak: **"Daj mi reci kakav je bio odnos između HVO-a i Hrvatske vojske"?**

Hrkać: "Odnosi su bili dobri, većina je to dečki iz Slavonskog Broda i iz Bosanskog Broda koji se poznaju već godinama, tako da većina ih je tu, nije bilo problema, mislim. Nije bilo problema."

Izjava načelnika inženjerije 157. br. HV satnika Franje Štokovića

Čermak: **"Mi smo Komisija Vijeća narodne obrane da ispitamo situaciju po pitanju Bosanskog Broda, pada njegovog itd. Imamo za Vas jedno jedino pitanje. Tko je srušio most na rijeci Savi i po čijoj zapovijedi"?**

Štoković: "Ja osobno nisam i zaista upoznat nisam, upoznat nisam."

Čermak: **"Niste upoznati"?**

Štoković: "Ne".

Lucić: **"Gdje ste bili u trenutku rušenja mosta"?**

Stoković: "Kod kuće u krevetu, na svoju sreću. Zaista mi nismo imali, ni ja osobno kao inženjerac, niti kao načelnik inženjerije u 157., mi zadatak rušenja mosta nismo imali, a u tom momentu mi nismo čak ni most držali, most je držala 108. brigada. Ona je imala osiguranje mosta i most je zaprečavala i imala cjelokupnu našu stranu obale".

Čermak: **"Dobro vi tvrdite da niti vi niti inženjerija 157. brigade niste imali ništa sa rušenjem mosta"?**

Stoković: "Ne. Niti je postojala zapovijed za to niti je inženjerija 157. to uradila".

Čermak: **"Gledajte, ta izjava je malo čudna s obzirom da imamo izjave i iskaz svjedoka da ste Vi taj koji je srušio most i da je to obavila 157. brigada, i to ne ljudi sa ceste, nego..."**

Štoković: "Čujte svatko može reći svašta, ja bih volio da osobno vidim tu osobu i da mi dokaže da sam ja to uradio. A osobno nisam uradio i 157. garant nije uradila. Jer dečke znam, pod mojom su da tako kažem kontrolom direktno inženjerci, znam gdje se kreću, znam što rade i takva zapovijed nije bila. A niti smo imali pristup mostu. Ja vjerujem da vi imate izjavu od g. Jerka Bašića, koji je sad moj nasljednik kao načelnik inženjerije koji je u to vrijeme već djelomično obavljao funkciju načelnika inženjerije, on je tu noć kad je pao Bosanski Brod i noć uoči rušenja mosta bio na mostu, negdje oko 9, 10 sati navečer. Jer je bio dobio usmenu zapovijed od g. Štefaneka da ode da pripremi zaprečavanje i to sve skupa da se most ne bi eventualno, koristili oni za prelazak. On je bio na mostu, međutim u tom izviđanju, normalno imao je komplikacija jer 108. je to već držala i 108. je zaprečila, 108. je i ježeve gore postavila i protutenkovske mine."

Čermak: **"Je li 108. omogućila njemu izviđanje mosta"?**

Štoković: "On je bio gore do mosta i točno detalje, oni su mu omogućili, međutim provjeravali su što je 'ko je, zašto, što on ima tamo, kad se vratio zapovjednik mu je naš g. Špoljar rekao da mi nemamo s mostom ništa i da on nije u našoj zoni odgovornosti i da se klonimo".

Čermak: **"I vi tvrdite da se 157. a i niti vi niste mogli ni približiti mostu, a kamoli ga srušiti bez obzira na ove pismene izjave, i ovo sve što imamo i o Vama i o inženjeriji itd"?**

Štoković: "Ne. To sigurno. 108. je držala i tko bi išao na svoju odgovornost po bilo kakvim uvjetima u noći nešto raditi. 108. je tamo držala to. I nitko nije mogao prići mostu niti bilo što uraditi na mostu."

Čermak: **"Čudno malo".**

Feldi: **"Jeste li Vi išli da vidite što je s mostom"?**

Štoković: "Ne ja nisam išao, radi toga što sam ja utorak, to je bio utorak, sam ja bio u Zagreb dovezao familiju, dovezao majku, jer mi, je nećaka u školi upisana bila, pa sam dovezao majku i navečer sam kasno došao kući, negdje oko 9 sati i nisam išao ni u Komandu ni nikuda, nego ostao kod kuće. Tako da zaista u tim prilikom toga samog događaja niti sam bio prisutan niti sam bio u postrojbi. Tako da to, tko god kaže osobno na mene moram otvoreno reći da laže, bez obzira tko je rekao. Ja osobno moralno, materijalno krivično kako god hoćete stojim iza te izjave da zaista nemam ništa s tim mostom, čak naprotiv mi je žao jer sam ga ja prošle godine u 7. mjesecu smo mi most minirali i kažem u jednom smislu mi je žao što ga ja nisam digao. U tom smislu".

Čermak: **"Dobro ako tvrdite da to niste napravili Vi i da to nije napravila 157. brigada tko je onda to napravio"?**

Stoković: "Ne znam“.

Čermak: **"I tko je po Vašim saznanjima uopće mogao to napraviti"?**

Stoković: "Mogao je to netko tko je u dogovoru sa 108. Jer 108. je osiguravala most. Prema tome netko tko je mogao sa 108. biti u vezi".

Čermak: **"Vi izričito tvrdite da to niste vi ni 157"?**

Stoković: "Ne, ja osobno nisam, a razgovarao sam sa dečkima i bio sam tamo, da zapovijed nikakva nije došla, 157. sigurno nije uradila. Dečki su bili na odmoru jedan dio po povratku s terena, drugi dio je bio direktno dole u Sapcima na svojem

zbornom mjestu. A Jerko je bio oko 9, 10 sati ne znam sad točno u koje doba po zapovijedi zapovjednika g. Štefaneka da izvidi kako zapriječiti most. I kad je on bio gore oni su već zapriječili iz 108. To znam pouzdano da su inženjerci 108. ježeve postavili na Adu, već na bosansku stranu i protutenkovske mine na taj dio mosta, jer sam razgovarao poslije i sa dečkima iz 108.

Feldi: **"Interesantno između 108. i 157. treba tražiti."**

Lucić: **"Nemoguće je utvrditi. Još jednom će se ispitati točno tko je bio zapovjednik na mostu u to vrijeme. Taj mora znati sve. Zapovjednik na mostu u vrijeme rušenja mosta točno se mora utvrditi tko je bio, koja je postrojba bila i tko je bio zapovjednik u to vrijeme na mostu. Toga treba odmah uhapsiti i privesti. Koja je postrojba bila na mostu, koje zapovjednik bio na mostu i koji ljudi su bili u osiguranju. I uhapsiti zapovjednika i privesti ga, jer nije se moglo na mostu složiti. To nije bilo 5 kg na mostu eksploziva nego je bilo blizu tonu. Toliko eksploziva, trebalo je jedan sat da ga natovare u most. Jedan sat i to ne jedan čovjek nego 10 ljudi je radilo na tome. Ako je 108. čuvala onda je i 108. digla. I tu nema rasprave. Ona postrojba koja je čuvala ta je i digla, drugačije to nije moglo biti. To nije jedan čovjek i nije u džepu prenio eksploziv nego je to stvarno kamion eksploziva i to je stvarno jedan sat došla. Samo jedno pitanje, kada je most eksplodirao od tako jake eksplozije bi li ljudi stradali. Znači da je povukao ljude sa mostobrana. Da nijedan čovjek nije stradao na mostobranu znači da su ljudi bili povučeni."**

Stoković: "Ako dozvolite reći ću vam ono što sam čuo, što ne mogu zvanično potkrijepiti ali se priča da je nekakav žuti kamion dovezao eksploziv i tamo ga istresao, a da je top T-12 s naše strane taj eksploziv aktivirao. To se priča u Brodu. Da li ima tu nešto ili nema ne mogu reći. To sam ja tu priču čuo".

Lucić: **"To sigurno ne. Onaj koji to radi ne može biti siguran da će eksploziv biti aktiviran i da će ga baš pogoditi. Mnogo je sigurnije sa upaljačem."**

Čermak: **"Kako su došli do Vas onda i na 157. i davali izjave da ste to učinili? Kome to treba"?**

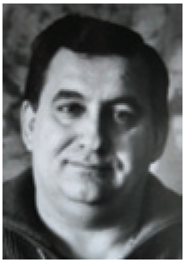
Stoković: "Čujte vjerojatno nekom treba da se 157. i okalja i skine da bi 108. ostala slavna brigada. Bio sam i sam pripadnik 108. do 1. siječnja ove godine kad je 157. formirana pa sam morao preći".

Lucić: **"Samo jedno pitanje. Otkud znate kada to večer niste bili na mostu da je 108. bila na mostu?**

Stoković: "Po izjavi moga sljedbenika g. Jerka Bašića koji je obavljao već funkciju načelnika inženjerije u 157., koji je sa g. Štefanekom bio u operativnoj grupi prije nego je išao na most. Na mostu je zatekao 108. brigadu, vratio se izvjestio našeg zapovjednika, kada mu je ovaj rekao da mi više nemamo s time ništa da je 108. u nadležnosti. To jedino znam zaista, opet po izjavi g. Jerka Bašića koji je sa generalom Stipetićem u Osijeku o tome razgovarao i podnio pismeno izvješće“.

Izjava pomoćnika zapovjednika 108. br. HV za logistiku, pukovnika Pave Sočkovića

Feldi: **"Mi smo Vas pozvali da čujemo neposredno od Vas informacije koje smo pismeno dobili. Proučili smo dosta toga. Više bi željeli da čujemo, kao pomoćnik za logistiku operativne grupe kako prosuđujete ulogu logističkog osiguranja u cijelosti, a u svezi sa napuštanjem Bosanske Posavine i Bosanskog Broda"?**

Sočković: "S obzirom da je i povremeno se nalazilo i 23 brigade na bojištu, nije logistika uzrok pada bojišta. Istina i činjenica je, da je bilo trenutaka nepovezanosti u terminima pristizanja pješadijske municije i teške municije, i dešavalo se je u nekoliko navrata na se nalazilo 7,62 a ne 7,9 i naopako 7,9 a nije bilo 7,62. Ali ni u kom slučaju uzrok pada municija nije i to se ne može vezati s tim. To je sigurno. Ako od 22 brigade su bile zadovoljne 20 brigada, onda to govori i o sistemu i o načinu organizacije, o načinu diobe, o primanju, dijeljenju i svemu ostalome. Nemoguće i nevjerojatno je da nitko nije imao nikakvu primjedbu na logistiku osim, i ova zadnja komisija koja je bila je rečeno da je pješačkoga streljiva stvarno bilo malo jer su vojnici imali negdje 0,5 BK, a u skladištu se nalazilo 7500 tisuća 7,62. Tad je uslijedila intervencija predsjedniku, jedan fax, drugi fax, tako da se na taj način to riješilo. Najnesretniji dan u mom životu je taj dan, pad Bosanskog Broda, jer nigdje ni u jednoj kalkulaciji, a došao sam rano to nisam proknjižio, nisam vjerovao da Bosanski Brod može pasti pored toliko vojnika koliko je imao. Međutim, ako ja smijem reći svoje mišljenje, znam da ima izvješća, ali ako se na jednom bojištu izdaju trojne zapovijedi, a činjenica je, to ćete vidjeti u izvješćima, dakle koja se ne podudaraju a odnose se na istu stvar, onda je i logično i normalno da je moralo doći do onoga do čega je došlo. Petrić i Brajkovuć su razbili brodske redove tvrdoglavo i uporno, skidajući 6 mjeseci. General Lucić je zabilježio najveći uspjeh, ja to moram priznati, a bila je katastrofalna greška njegovo povlačenje, katastrofalna greška za Istočnu Posavinu. Stipetić bez autoriteta, zapovijedi se ne poštuju. Svaka mu čast kao čovjeku, ali ako se daju zapovijedi, a ne izvršavaju se, a ne poštuju se onda je to ravno po meni nuli. **Dolaskom generala Čermaka 4 tjedna po prvi put su vezane linije onako kako je to moralo biti.**[720] **Po prvi puta.** (istaknuo J.Z.) Izvješća koja su se dala u Bosanskom Brodu su lažna, sramna , netočna, neistinita. Prema tome, a na tom su se bazirale zapovijedi i izvršavale i realizirale se. Prema tome kad se sve to skupa zbroji, mislim da drugačije nije moglo ni završiti, nego tako kako je završilo. Mene samo jedno zanima i muči, mislim da je i bilo u izvješćima, dolazak g.Basarca i ukapanje 6 km od prve linije. Mene osobno kao čovjeka koji sam ušao u sve ovo

[720] Kao što je Ivo Petrić, želeći pohvaliti „pretpostavljenog", raskrinkao sudjelovanje generala Praljka u dvostrukoj liniji zapovijedanja, tako i Pavo Sočković, želeći se dodvoriti „vojnom genijalcu" generalu" Čermaku, zbog čijeg poznatog ratničkog iskustva su „po prvi put uvezane linije onako kako je to moralo biti", ustvari prokazuje njegovo sudjelovanje u dvostrukoj liniji zapovijedanja. „Da je šutio - ostao bi filozof". Naime, „bolje šutjeti i biti smatran glupim, nego progovoriti i otkloniti svaku sumnju!"

dao sebe, odrekao se žene, djece, kao i svi ostali, radio 7 mjeseci prije ovoga, čuvao idiota zapovjednika garnizona Zeca, koji je bio barometar za cijelu Slavoniju. Mene je osobno i samo zanimalo ime i prezime čovjeka koji je poslao Basarca. Tim neredom, ukapanjem njega na liniju 6 km od prve linije zapravo dešava se. Pada Derventa, sve pada... Nažalost. Prema tome tu treba tražiti uzrok. Operativna grupa sa puno ljudi, čini mi se da je spisak 143, nije organizirana. Operativni i što je bilo na terenu nisu izvršavali svoj zadatak. Nisu bili prisutni na prvim linijama, nisu na izvješćima navečer ispravljali zapovjednike brigada i rekli im u lice da lažu, jer lažu, jer su izvješća bila lažna. Zadnji posjet generala Tusa na kojem je bio prisutan i Vrbanac, Stipetić, ja sam osobno rekao da 103. brigada je u raspadu. Da je 101. brigada u raspadu. Tad su me prekorili i rekli da ne pričam gluposti, da nije tako...

Dakle ove informacije su ispod stola od ljudi koji su prisutni bili na bojištu i koji su znali sve. I najveća tragedija svega ovoga je što su četnici znali bolje razmještaj naših jedinica na liniji fronte nego Stipetić, Vrbanac i Štefanek zajedno. Ništa više."

Čermak: **"Daj ti meni reci, kakav je odnos bio zapovjedništva Operativne grupe Istočna Posavina i organa vlasti u Slavonskom Brodu i da li imaš kakvih saznanja da li se ta službena politika miješala u vojsku"?**

Sočković: "Ne. To je laž. Reći ću zašto. Gospodo Ministarstvo obrane je počelo raditi u 12. mjesecu. Pravo u 12-tom mjesecu, brigada je formirana 28.6. što znači da je teret sve do kraja 11. mjeseca nosila Općina koja je financirala i hranu, i municiju, i odjeću i sve ostalo. Prema tome općina kao općina, političke strukture su dale sebe zajedno u tu brigadu za obranu tada ne Slavonskog Broda nego tada obranu Vukovara. Sjetite se samo dva proboja 108. brigade bez vaše zapovijedi, bez zapovijedi Stožera, da je jedanput uspio proboj u Vukovar, a da drugi puta nije uspio proboju Vukovar. Dalje još vama informacija jedna. Dokle god je postojao Krizni štab u Slavonskom Brodu, odnosno dok su postojali Krizni štabovi, funkcioniranje brigade i funkcioniranje odnosa gdje su se tad vodile druge dvije brigade, funkcioniranje odnosa bio je na zavidnoj visini. Ukidanjem Kriznoga štaba, stvorili su se frontovi, jedan Petrić, jedan Brajković, jedan Štefanek, bez koordinacije, bez dogovora, zajedničkih akcija, i mi smo zapravo od ove dvije brigade napravili kretene od ljudi. Vojaci gospodo nisu krivi. Brod je sam mogao da izbaci oko 9000 vojaka. Mi smo napravili kretene. Jer naš dragi gospodin nije dao da Brajkovićeva je jedna ili dvije satnije, bataljuna budu prisutni u Gradišci, da su ljudi čuli za municiju, za eksploziju, nego smo dali zone odgovornosti nepostojeće, koje tada nisu bile ni važne ni značajne, neprijatelj nigdje na vidiku. Nakon sedam, osam mjeseci takvog življenja po kavanama, po gostionama po bilo gdje kuda. Zadnji pokušaj da se od 157. stvori brigada, to je bila utopija. Prema tome taj odnos vlasti DPZ-a Općine Brod i utjecaja na zapovijedanje je gola laž. Pokušava se pronaći sada model da se skine krivnja sa nekoga a da se navodi znači na nekoga. Sigurno da je to tako."

Čermak: **"A daj mi reci kakav je bio odnos vlasti struktura Slavonskog Broda i Bosanskog Broda i da li je tu bila dobra suradnja? Da li je uopće postojala neka vlast od Bosanskog Broda, HVO-a, civilne vlasti itd"?**

Sočković: "Ono što ja znam moram reći korektno i iskreno da je suradnja bila vrlo visoka. Pri prvom gotovo padu Bosanskog Broda materijalno-tehnička sredstva veliki dio poduzeća je izvučeno u Slavonski Brod, trgovačku organizaciju Brod, gdje

su oni svoju robu dobili na raspolaganje, gdje su oni dobili svoj novac. Bilo je dogovoreno otvaranje poslovnice Privredne banke Zagreb u Bosanskom Brodu, gdje je bilo predloženo da se otvori sjedište SDK za Istočnu Posavinu u Bosanskom Brodu, a ne opet protura netko lažne informacije u Slavonskom Brodu. Ne može SDK biti na teritoriju Hrvatske, gdje je dogovoreno pod hitno otvoriti nekoliko trgovina. Dvadeset pet dana poslije oslobađanja Modriče je bio slobodan teritorij u cijeloj Istočnoj Posavini. Na žalost, politika ili ne znam tko nije odradio svoj dio u tih 25 dana, znači nije brifirano ovo sve što sam ja nabrojao i jasno je da je civilno stanovništvo režalo, jer je bilo bez uvjeta za život, logično i normalno. Ali uplitanje u politiku Bosanskog Broda od strane Slavonskog Broda ni u kom slučaju, ali suradnja, podrška apsolutna jer i sad se u Slavonskom Brodu nalazi 35000 najmanje izbjeglica. To je jedno. Drugo. Stav Općine Slavonskog Broda je da porodice svih vojnika iz Bosanskog Broda koji su se borili na tom ratištu, moramo ih zbrinuti kao da su naše. Mislim da to govori o jednom odnosu dvaju gradova, dviju općina, odnosno dva rukovodstva."

Čermak: **"Da li su uopće imali nekakvu vlast, Begić na čelu s HVO-om, Kljaić i društvo njegovo u Bosanskom Brodu, i da li su držali to u rukama ili je to sve bilo van njihove moći, s obzirom na priče koje idu, kruže itd. Da li imaš kakvih saznanja"?**

Sočković: "Ja što mogu reći ne bih znao puno o tome reći. Begić mislim da je vrlo korektan, a o tim odnosima stvarno ne znam".

Feldi: **Zbog čega nije ovo sve što ste rekli uspostavljeno u Bosanskoj Posavini? Ako je to zacrtano tko je to trebao da provede"?**

Sočković: "Trebao je da provede HVO. Međutim ja istovremeno moram reći da su i koda nas u Brodu bili pozvani i ministri i doministri s kojima se radio dio Istočne Posavine. Ni taj dio koji je bio dogovoren sa ministrima i doministrima našim nažalost nije izvršen do kraja kao ni sada radnja koja je dogovorena nije izvršena jer 2500 vojaka iz Bosanskog Broda i Dervente hoda sa zoljama, osama, automatima itd. Dakle, jedna tragedija. I ne treba se iznenaditi ako za 5 dana nakon sad što ne budu dobili hranu nastane u Slavonskom Brodu Libanon. To se nemojte iznenaditi."

Čermak: **"Pa dobro gdje je sada smještena 101. i 103. brigada? Jesu li napravljeni logori neki za nj[ih prihvatni"?**

Sočković: "Nisu napravljeni logori".

Čermak: **"Zašto"?**

Sočković: "Nisu prešli u Orašje i logično je i normalno ako zapovjedništva koja imaju određena mjesta u Orašju i imaju određena mjesta u Domaljevcu, čim zapovjedništva nisu prešla, znači da neće prijeći niti vojska. Sto je logično i normalno. Prema tome ti ljudi hodaju po gradu, mlate, pijani su, i nakon zapovijedi g. Vrbanca preksinoć da im se obustavi isporuka i hrane i MTS-a i svega, jednostavno će prerast u jednu kulminaciju da u Brodu može doći do fizičkih obračuna između nas i između njih. A ta mjera da im se izuzme izdavanje MTS-a dok ne prijeđu u Orašje i u Domaljevac, se pokušava ih prisili, primorati ih na taj način da napuste grad Brod i da se presele tamo gdje im je mjesto, ali prvo zapovjedništvo i Krizni štabovi, a onda zajedno sa njima vojska".

Čermak: **"Dobro, shvatljivo je da im se ne da MTS, čak je bila data naredba da im se pokupi oružje, da se spremi itd., ali da ih se treba organizirati, da ih se treba prihvatiti, da ih se treba nahraniti, da se ljudi mogu prestrukturirati i s njima dogovoriti, onda ih baciti na oraško ratište to je u redu. Ne možeš**

ih sad pustiti pod oružjem bez hrane, bez ičega da hodaju i laprdaju sami od sebe. Kam'.?

Sočković: "Ni vojne ni civilne ni bilo koje druge vlasti ne obavljaju svoj dio posla".

Čermak: "Ni sada"?

Sočković: "Ni sada. Pokušaj zatvaranja prije dva dana Brizića, hapšenjem znači Brizića, koji je javno na skupu rekao da je dogovor općinskih čelnika u Dragaliću ne znam s kim, dakle javno na skupu pred vojacima, da je dogovoren pad Bosanskog Broda, je bio razlog zašto je on priveden, tj. trebao biti priveden, saslušan, on nije stigao ni od Općine do MUP-a, već je bio nalog od g. Šuška da ga se pusti odmah na slobodu. To je sve. Jer je javno znači tim ljudima koji mlate sa 2500 oružja po Slavonskom Brodu, znači rekao jednu lažnu istinu, što znači da se podriva nešto što može da se zakuha. Može doći do sukoba. Upravo to je razlog zbog koga je on bio priveden".

Feldi: "A ima li insinuacija nekakvih da je stvarno neko u Dragaliću pregovarao"?

Sočković: "U Dragaliću je dogovorena razmjena zarobljenih ljudi 108. brigade, njih 19, koji su izvučeni iz rova kukavički, idiotski jer je 2.A. i Sijekovačka brigada, koja se povukla sa linije, da su ljudi za kosu izvučeni, njih 19 iz rovova. Takav razgovor je vođen u Dragaliću i nikakav više. I tu je bio prisutan zapovjednik toga bataljuna iz kojega jesu ljudi i naš IPD. To je sve".

Čermak: „Gdje je sada taj Brizić"?

Sočković: "U Slavonskom Brodu, vjerojatno".

Čermak: "Hapšenje po nalogu vojne policije ili civilno"?

Sočković: "Točno. Po nalogu vojne policije".

Čermak: "Pušten u roku"?

Sočković: "20 minuta".

Lucić: "Kako se saznalo u Zagrebu tako brzo da je uhapšen"?

Sočković: "Ja mislim da on nije sam. Mislim da on ima svoje saučesnike. Mislim da to treba ponovno pokrenuti, taj proces, pritvoriti još četiri, pet ljudi koji ga podržavaju i koji su vjerojatno cijelo vrijeme bili zajedno s njim. Tako ćemo doći do prave istine."

Feldi: "Da li je Stožer HVO, vojni stožer Bosanske Posavine ikad uspostavljen i da li je funkcionirao"?

Sočković: "Je. Uspostavljen s odlukama zakonskim koji je okupio ne 9 istočno Posavskih općina nego 23, tj. iz susjedne općine koje su graničile sa istočnom Posavinom jer je cilj bio da se i njih pripremi, obuči, naoruža, pomogne onoliko koliko se može. Prema tome, ako treba da ginu da ponovno ginu oni ispred istočne Posavine. Prema tome on je funkcionirao, on je radio, sve je obavljeno, sve je dogovoreno. Međutim situacija je takva kakva je".

Lucić: „Slažem se sa svim što je gospodin rekao".

Čermak: "Imaš li ti nešto da pitaš i kažeš, a smatraš da je važno, da je ova Komisija zaboravila pitati"?

Sočković: "Ako se traže krivci, to su samo tri čovjeka. Nema ih više. Oni neka se dogovore koji je više, koji je manje kriv. Jer ovo sada što proživljava Hrvatski narod u Slavonskom Brodu, da se šuta, da ih se hapsi, da se tjera, da im se oduzimaju vozila...."

Čermak: "Koga to konkretno"?

Sočković: "I civile i vojake. Mislim da prelazi svaku mjeru. Zaklinjali smo se da ćemo im pomoći, radili smo na tome 6 mjeseci, na kraju ovo finale nije sada dobro. Ako

dođe do Libanona, a to je tu, znači situacija će još biti daleko, daleko složenija. Tu je malo muslimana u našim uniformama. Jako mali broj muslimana. To znači da su ipak Hrvati prema kojima se ne bi smjelo postupati ovako".

Čermak: **"Treba obavijestiti Vrbanca i treba vidjeti odluke. I da stvarno obavijestimo o tome. Jer nema smisla da zbog ovakvih idiotarija nastane nered. Nije red da naši ljudi ostanu neorganizirani i da nemaju hrane i da nemaju sve to skupa. Normalno je da nema MTS-a, da ne mogu imati MTS jer nisu u borbenim djelovanjima, ali da dobiju sve drugo to je potpuno u redu.**

Sočković: "Po zapovijedi MTS i hranu mogu dobiti u Orašju i mogu dobiti u Domaljevcima. Nigdje drugdje".

Čermak: **"Je li ti možeš, imenovati tu trojicu krivaca po tebi"?**

Sočković: "Stipetić, Vrbanac, Štefanek. To je sve".

Čermak: **"Zašto? Je li smatraš da to nije bilo zapovijedanje...."**

Sočković: "Nije koordinacija, nije zapovijedanje, ja sam rekao da je bilo trojno zapovijedanje. Onda je logično da je ovakav ishod. Još bih se samo jednoga dotakao. Nemojte misliti da je Sorić krivac. Sorić je korektan, častan, pošten čovjek, koliko on zna o vojsci to je druga stvar. Ja samo vama postavljam pitanje. Ja sam zinuo kad sam neki dan čuo cifru bivših oficira JNA. Da ovdje ima 2200 ili ih je bilo 2200. Koliko je bilo na linijama fronte, molim vas lijepo. Prema tome, tko je stvarao ovu vojsku? Ja sam na početku rekao, da je Ministarstvo obrane počelo raditi krajem 11 mjeseca, što znači da je 5 mjeseci netko drugi nosio teret. U to sam siguran. Prema tome ljudi su dali od sebe onoliko koliko su mogli. Mi nismo nikakvi stručnjaci. Ja sam bio najobičniji izviđač u vojsci. Ali sam bio izuzetan komercijalista, financijer gdje sam spojio to dvoje u ovu funkciju koju sam obavljao i mislim da sam pošteno i korektno obavio taj dio posla. Iako se i tu usput gurala inspekcija, kontrola itd. što isto nije korektno i nije u redu. Ako mi ne vjerujete vi provjerite koje su sve komisije prošle. Da bi gospodin Štefanek nakon zadnjih šest kontrola izjavio da nije zadovoljan sa nalazom inspekcija, a ja mogu biti kurva samo u jednom, a to je - Ja sam znao da za ovaj novac ne mogu kupiti čizmu i znao sam da nemam pravo kupiti sjekiru, a ja sam čizmu kupio, ne odnio doma nego dao vojsci i kupio sam lopate i sjekire da se iskopaju ti rovovi za koji nisam imao pravo da dam taj dinar. Znači moj prekršaj, moja greška je samo u tome, što taj namjenski dinar za hranu sam kupio sjekiru. To je jedini moj prekršaj kojeg sam svjesno napravio, jer u tom trenutku nije bilo ni čizama ni sjekira kao sto nažalost ni danas nema, jer ja molim za gumene čizme mjesec dana ravno. Molim vas pogledajte moj zahtjev. Nažalost ni do današnjeg dana nisam dobio koje su sada prijeko potrebne. Kad padne snijeg i smrzavica ne trebaju gumene čizme. A sad trebaju isključivo i jedino gumene čizme".

Čermak: **"Gdje je sada 108. brigada"?**

Sočković: Plače. Ovo je šok za ljude. Govorim u ime brigade što je u njenom osnivanju 99% bilo dobrovoljaca, koji nisu pitali ima li puške, ima li oružja, ima li odjela. Bili su spremni golim tijelom stati pred tenkove. To je sigurno. I da se sada izdaje gospodo zapovijed, ja sam je primio u petak u 16 sati, u subotu sam ujutro u 9 sati sazvao sve zapovjednike bataljuna da se 50% mora odmah demobilizirati s ponedjeljkom. Znači u subotu u 9 sati sam dao zapovijed. To je šok. A šok je iz tog razloga što su sada svjesni da je ove 42000 vojničke plaće koja je bila, velika. Sad idu na ulicu, jer tu i tamo poneko poduzeće radi. Tako da sam

u 9 sati u subotu ujutro imao delegaciju tenkista koji su došli da povuku ne 50% ljudi nego 100%. Da se skidaju svi i da povlače tenkove sa linije od Dubočca sve gore do Županje. Dalje nekoordinacija. Netko je već morao napisati zapovijed, ako domobrani zaposjedaju te položaje, onda je već netko morao napisati zapovijed da domobrani siđu, pripreme se, jer su uzeli sve predali svoje oružje u skladišta, znači da budu spremni taj sekund zamijeniti ljude, kako ta zamjena danas ispada ja stvarno ne znam. Mi smo dali nalog da se ovih 50% ljudi iz 108. znači zamjeni sa drugih 50%. da se razduže. Što znači s ponedjeljkom kompletna brigada treba da bude razdužena, povučena sa linije, ono što je Vrbanac rekao treba da ih zamjene domobrani i treba da ih zamjene valjda vojna ili ne znam koja policija. Situacija je vrlo mučna, teška, žalosna. Jer niste u stanju da napravite niti jedan zajednički sastanak za brigadu, koja se je 16 mjeseci borila na bojištu, da je sad složite na poljane, da kažete ljudi hvala. Nema vremena, hrpa tehnike od minobacača, haubica, tenkova pa nadalje. Ja sam molio Vrbanca. Pozadina mora ostati dva možda i tri mjeseca još, ja ne znam koliko. Ako ćete da se svi skinemo, skinućemo se, nema problema. Jer mislim da svu opremu treba dovesti u normalno stanje. Mislim da mora doći to netko preuzeti. Prema tome, ne možemo se skinuti. I pozadina mora ostati. Koliko-toliko, ja ne znam. Ali posao se mora završiti do kraja. Na kraju treba napraviti inventuru i zaprimiti stanje onakvo kakvo je."

Čermak: **"Ima li kopija od Vrbanca o svemu tome"?**

Sočković: "Nema zapovijedi. Usmena. Ima da do 31.10. moraju svi biti demobilizirani i to je sve. Ja sam pitao što je dalje sa logistikom. Kud, ko, što? Kako? S obzirom da su ljudi naučili ovdje i sve ostalo. Pa je rečeno da se zadrži pozadina još malo. Nema konkretnih zapovijedi, što nije dobro. I mislim da ovaj sekund Savu ne čuva nitko".

Feldi: **"Je li odlučeno da se na području Broda formira jedan dio aktivne brigade"?**

Sočković: "Je. Objašnjeno je da se 108. brigada pretvara u ratnu brigadu, što znači da po demobilizaciji treba brzo formirati 108. ratnu brigadu".

Feldi: **"Da, ali da se formira i gardijska u isto vrijeme na tom području i da se svi koji se demobiliziraju sada mogu odmah da prijeđu u gardijsku brigadu".**

Sočković: "Ovako. Sutra u 8 sati svi časnici i svi budući djelatni vojaci treba da se jave u Đakovo gdje ćemo izvršiti organizirano prijevoz autobusima, ja na žalost ne znam ovaj sekund koliko se tih ljudi do sada javilo, uglavnom do 18 sati danas moraju biti predani svi spiskovi da se vidi koliko je to ljudi. Prema tome mi ćemo ih ujutro organizirati, da se s ljudima ne šuta itd. I ovako je situacija katastrofalna. Kulminacija je prevršila do kraja. Ima puno pitanja. Recimo od tih tenkista 220 javilo bi ih se 202. Ali tu se postavljaju raznorazna pitanja, na koja mi ne možemo dati odgovore. Znamo da je Centar Vinkovci, Đakovo, Našice i Osijek. Barem što mi znamo. Prema tome ja se nadam da će odaziv biti dobar, što zbog ekonomskih razloga, što mislim da je ova brigada specifična brigada, i sa jednim ogorčenjem i žalošću mogu reći da kraj ove brigade nije slavan i nije zaslužila mrlju na sebi. Pa ako su i pogriješili mislim da nije. 111 mrtvih i 557 bogalja, invalida. Ona nije brigada, ona je mješoviti divizion, kad se uzme topništvo, tenkovi i sve ostalo. Da li ima takve brigade i da li je bilo u Hrvatskoj? Mislim da nije. Međutim je činjenica da je moral ljudi iz dana u dan padao, a padao je iz tih razloga, ako 33000 vojnih obveznika iz Odžaka, Modriče i Bo-

sanskog Broda pobjegne, onda mi još manje imamo moralno pravo da tjeramo svojih 3500 ljudi svaki dan da ginu. Ni jedan teren nije prošao bez 10 mrtvih i najmanje od 25 do 50 ranjenih. Mislim da sam sve rekao".

Čermak: **"Imaš li još što reći"?**

Sočković: "Imam. Mislim da bi se morali dogovoriti što dalje".

Lucić: **"Jedna stvar je prisutna, a to je da se u Slavoniji organiziraju dvije gardijske brigade. To je 5000 djelatnih mjesta i to bi ljudi morali znati da je u gardijskim brigadama minimalna plaća 85000 HRD."**

Čermak: **"Sad još i više".**

Lucić: **"Sad još i više i da je tih 5000 ljudi koji će biti razmješteni u 8 bataljuna, od kojih će jedan bataljun biti pored Slavonskog Broda. Da većina zapovjednika i veliki broj ljudi može pronaći svoje mjesto. Treba reći jedno i to je isto istina. Istu tragediju je prepričao Vukovar, istu tragediju sad priča i Slavonski Brod. Međutim tu tragediju je prepričao i Gospić, Zadar, te tragedije su pričale masa mjesta u Hrvatskoj. I to treba pošteno pred ljudima reći. Koliko s onim svim što ste prije rekli se slažem, međutim jedno je istina. Da mi moramo hrvatsku vojsku reorganizirati i da se to možda ne može na bezbolan način učiniti".**

Sočković: "Ja se slažem, ali mislim da moramo imati razumijevanja. Mi ćemo dići domobrane, jedno vjerojatno 2000 domobrana, formirati ćemo 108. ratnu brigadu, koja će vjerojatno se raspustiti i dići se prema potrebi. Imajmo toliko razumijevanja za ljude koji su nosili teret ovih 10 mjeseci da budu oni ti domobrani ili u njihovoj ulozi bar. Imajmo toliko razumijevanja jer tvrdim samo da ima toliko ljudi koji su 13 mjeseci neprekidno bili u ratu....

Čermak: **"Pazi sad ovu glupost. Rasformiramo brigadu, dižemo domobrane koje isto plaćamo. Mislim, o čemu pričamo"?**

Sočković: "Prema tome, ja vas molim, biti će dignuti domobrani. Bili smo na sastanku u Osijeku. Jer nema tko zaposjesti sad linije 108. 108. pokriva 30 km linije uz Savu. Znači izvlačenje praktički od ponedjeljka kompletne brigade. Sava ostaje nepokrivena."

Čermak: **„I sada ljude koji su sedam, osam mjeseci u borbi skidaš i dižeš domobrane, i njih sad plaćaš, organiziraš logistički..."**

Sočković: "Toliko da imamo razumijevanja. Ta ratna brigada može se formirati za 3 ili 4 dana će biti formirana. Prema tome ako imamo razumijevanja za ljude koji su bili na frontu 16 mjeseci, formirajmo ratnu brigadu i postavimo ih na liniju uz granice Save".

Feldi: **"Ali ne vidim razlog da brigadu ponovno formiramo kad formiramo na vašem području oklopno-izviđački bataljun Gardijske brigade. Nema razloga da razmišljamo da uopće idu. I to nije dobro što je tako postavljeno".**

Lucić: **"Radi se o tome da ne postoji očito nikakva povezanost. I mora se prisiliti ministra, načelnika Glavnog stožera i cijelu operativu da sjednu zajedno. Nemoguće je da među tolikom vojskom u Slavoniji se ne može organizirati čuvanje rijeke Save. Ako se 131. brigada ne demobilizira, ako postoji 3. Gardijska brigada koja nije cijela angažirana preko u Bosni, ako već sada 550 dobrovoljaca ima koji će se već sada javiti u Gardijsku, ako znamo da postoji dio domobranskih postrojbi, pa ne može mi nitko reći da se ne može naći sada u Slavoniji 5000 ljudi koji će se u smjenskom radu organizirati da čuvaju rijeku Savu. Ima ih u ovom trenutku. Ima ih samo očito postoji opstrukcija i ona se ne može razlučiti. Ja nemam volje više ni sa kime**

razgovarati. Ne može se više ovako raditi. Ovo je samo pretakanje. Pa kome pričati. Ovo su mlaćenja prazne slame, jer ako u Osijeku nije potrebna više vojska, onda je treba staviti na ovu stranu uz Savu. Na 30 do 40 km je takva masa vojske kakva ne postoji nigdje u Hrvatskoj i da se ne može sada braniti jedan prostor, gdje sada ne postoji ni jedno ratno žarište, ni jedna linija, nego dvije rijeke, Sava i Drava. Ovo je smiješna stvar. Mislim, najozbiljnije kažem."

Čermak: **"Ne radi se o tome, nego se radi o tome da se skida jedna brigada koja je 7 mjeseci bila na ratištu i mjesto njih se dižu domobrani, onda je to glupost".**

Lucić: **"Ne smije se dignuti ni jedan. Ako je na potezu od Županje do Gradiške, koliko ima mobiliziranih ljudi. Da vidimo koliko ih prima dohotke. Ako je to u ovom trenutku 9000 ljudi, onda ih ne može 9000 primati dohotke ako ne rade. Ili ih organizirati u posao ili ih demobilizirati. Ne može se drugačije. Jer će država propasti ovako i onako. Ili ih demobilizirati ili ih prisiliti da rade. Ne može se tako raditi kako se radi. To je stvarno istina".**

Čermak: **"Treba organizirati takav jedan sastanak, pozvati za stol Vrbanca i iz Ministarstva i napraviti..."**

Lucić: **"Ne mora se sastanak Ministarstva napraviti u kojemu je sastavni dio Glavni stožer. Nikada mi ništa nećemo napraviti".**

Čermak: **"Gdje ti je ratni štab u Ministarstvu? Nema ga. O čemu pričaš ?**

Lucić: **"Ovo je smiješna stvar. Ja stvarno izgubim više volju, apsolutno izgubim volju da radim i stvarno su tri linije zapovijedanja kao što gospodin kaže. I dalje egzistiraju."**

Čermak: **"Točno".**

Lucić: **"Nemoguće je više na taj način raditi".**

Sočković: "Mislim, situacija je vrlo mučna. Pazite što mi sada radimo. Mi ćemo sada razoružati 3600 ljudi u toku ovoga tjedna. Bosanci i dalje mlate sa 2500 zolja po Slavonskom Brodu. Ponoviti ću. Tvrdim da danas Savu ne čuva nitko. Jer su ljudi utučeni do kraja. Nisam se šalio kad sam rekao da nismo u stanju da organiziramo da postrojimo brigadu koja je to zaslužila. Uistinu je zaslužila. Ali kako, ako 50% demobiliziraš, 50% je na kakvoj takvoj liniji. A tako je bilo svih 13 mjeseci. Da godišnjica dana proslave brigade nikad nije održana. Jer je uvijek bilo daj linija zaduženja, kad dođemo na liniju, nije došla 2. brigada, nije došla 131, razvući. I sada ćemo Sorića nabiti na kolac. Zbog čega? Zašto se lažemo? Zašto ne kažemo istinu? Da Sorić nije lud i zna koliko 1500 pješaka može pokriti liniju. Ali on je pokrivao još za nekog tko nije došao, a pokrivanjem za nekog tko nije došao, napravili smo šećernu repu da se može proći kroz liniju. Zašto se lažemo. Kad je to istina. I sada hoćemo naći krivca. On je meni nitko i ništa, ali mi je žao. On je korektan, pošten čovjek za razliku od drugih, koji piju, fukaraju se, zna cijela brigada i operativna grupa, taj će nam sada stvarati buduću Hrvatsku vojsku. Neka nam bude na čast i slavu."

Lucić: **"Reci ime, koji je to koji pije i koji fukara"?**

Sočković: "To je sve".

Lucić: **"Tu onda nemamo što pričati".**

Izjava načelnika 108. br. HV pukovnika Stjepana Oreškovića

Čermak: **"Kao načelnik štaba trebali ste organizirati zapovijedničko izviđanje i pripremu brigade tijekom 26. 9. 1992. g. Kakve ste zadaće utvrdili u svezi organiziranja obrane po dubini u slučaju da se brigada bude morala povlačiti"?**

Orešković: "27. 9. bila je nedjelja, zajedno sam sa zapovjednicima bataljuna, operativcima i zapovjednikom brigade, obišli smo tu liniju koju smo dobili kao zapovijed. To je bilo od Struge do kote 94. Trebali smo izvršiti smjenu 106. brigade, smjenu 105., 107. i TG 123. Vremenski je to bilo u roku od tri dana smo to trebali. Znači idemo na smjenu 106. brigade Osječke od Struge pa ovdje do Ekonomije. Oni su imali tu nekih 780 ljudi. Mi smo to posjeli sa dva bataljuna. To je bio naš 1. bataljun i naš 3. bataljun. To je 28. Dana 29. idemo na smjenu 105. i 107. To posjedamo sa 4. bataljunom našim, jer po broju ljudi koliko je imao on imao je jako malo, a to su ljudi koji nisu bili baš toliko ni iskusni, nisu imali neke velike borbene aktivnosti, pa smo ih tu stavili. Oni su imali 105. i 107. su imali oko 150 ljudi. Tako da smo tu mogli izvršiti smjenu sa našim 4. bataljunom, a idući dan, znači 30.-tog posjedamo sa našim 2. bataljunom i vršimo smjenu TG 123. do kote 94. Što se tiče linije, ta linija je bila komplet uređena inženjerijski, posjedanje prva dva bataljuna je bilo normalno, bez ikakvih problema. Sutradan je posjeo taj 4. bataljun, prekosutra je išao na posjedanje 2. bataljun, imao je jednog ranjenoga. To je bilo 30-tog, da bi poslije toga, negdje dan iza toga ih taj dan 30-ti, ne mogu sad točno reći, odmah bile napadne aktivnosti. Napadne aktivnosti na naš 4-ti bataljun. 4-ti bataljun se tada organizirano izvukao na drugu svoju liniju, gdje smo, to je bilo negdje oko 12 sati je počelo, gdje smo odmah organizirali jedan ojačani vod, iz sastava 3. bataljuna koji je odmah išao na tu intervenciju, vratio je nazad tu liniju i u tim napadnim djelovanjima je bilo uništeno, mislim 4 tenka, da je bilo uništeno 110-tke dvije, pitzgauer jedan i tako tih sredstava. Linija je vraćena i 4. bataljun je ponovno posjeo tu liniju. Međutim, sa malim brojem ljudi, posjeo je negdje sa 60 do 80 ljudi. U isto vrijeme se javljaju i aktivnosti kod 1. bataljuna, a to je na pravcu Struge, gdje su četnici isto pokušali napadna djelovanja, tu smo ih zaustavili, još ih nismo ni zaustavili, već mi dolazi zapovjednik 4-tog bataljuna, mada me nije preko sredstava veze obavijestio, dolazi i kaže, meni su četnici ušli tu iza mene 1,5 km do 2 km kod Zborišta. Ja kažem, nemoguće kad me nitko nije izvjestio. Zamolio me da osobno odem tamo s njim da pokušam to organizirati. Malo se uspaničio, rekao sam nek sačeka da riješim ovo sa 1. bataljunom, on kaže, molim te, ajde. Otišli smo zajedno nas dvojica i naletili smo tamo, da kažem na opći haos. 101. i 109. su napustile liniju, nama su četnici sa tenkovima i oklopnim transporterima ušli u Zborište od samog raskršća do trgovine. Tu su im uništili jedan transporter, tenk se njihov izvukao, pokušali smo ljude nazad vratiti na Obodni kanal, međutim to nismo uspjeli zato što su četnici već tu izbili. Pa smo pokušali uz sam put nazad na Zborištu organizirati obranu, uspostavili smo ljude, jedan dio ljudi tu, a drugi smo na šumi, na ivici šume. To je Majica ili Mojića šuma. Mojića šuma. Sutra-

dan dolazi 2. bataljun, 2. brigada aktivne garde sa Francekom, dolazi u izviđanje, i prekosutra posjeda tu liniju gdje je bio naš 2. bataljun, a mi 2. bataljun prebacujemo na Obodni kanal, skoro do samog onog drugog mosta. Bilo je, na nas se vezala ta 2. brigada aktivne garde koja je zatvorila taj pravac zajedno sa 101. prema Ukrini. Međutim kako su posjeli liniju, 2. brigada je otišla naprijed, a 101. je iza njih bila. Tako da postoji jedan kao prazan prostor, jedna stepenica, da bi tu sutra ponovno uslijedilo napadno djelovanje. Ali, oni su taj dan, kad su došli, išli su u izviđanje. Tu su ušli četnicima do samoga Zborišta, i prijeko gdje su vidjeli njihova dva tenka, gdje su uhvatili jednog četnika, priveli ga, pokušali ispitati, nije im rekao ništa, i planirali su napadno djelovanje na tom pravcu prema Zborištu, da ipak ovladaju do tog Obodnog kanala."

Čermak: **"Ja se ispričavam. To je opširan slijed događaja itd. To manje više imamo iz pismenih izvješća itd. Ali konkretan odgovor. Kakve si zadaće utvrdio u svezi organiziranja obrane po dubini u slučaju da se brigada mora povući"?**

Orešković: "Organizirane obrane po dubini nije bilo nikakve. Čak kad smo imali izvješće, jedno veče sam, osobno zamolio sam Stanka (Sorić) da ode u operativnu grupu i da traži od g. Štefaneka, u slučaju probijanja da nam kažu gdje ćemo uspostaviti odstupnu obranu. Nakon 2 sata se Stanko vratio, po odlasku od Štefaneka, te kaže odstupne obrane nema. Odstupna obrane je tu gdje smo mi sada."

Čermak: **"To je bio njegov odgovor"?**

Orešković: "To je bio odgovor. Međutim, mi nismo imali dovoljan broj ljudi da bi uspostavili još neku drugu liniju. Mi jesmo mogli postrojbu postepeno izvlačiti i organizirati se na tu obranu. Ali nismo mogli po dubini recimo, da je možda 500 m iza prve linije, organizirati jedna broj ljudi, to nismo. Mi smo otišli negdje sa 1551 čovjek - pješadinac, uz koje su bili PZO, tenkisti itd. S tim brojem nismo mogli organizirati borbu po dubini."

Feldi: **„Niste li takve zadaće utvrdili kada ste bili na izviđanju, da zapovjednici bataljuna znaju u slučaju da netko bude morao da se povlači, gdje da se povlači i gdje da pruži otpor"?**

Orešković: "Odstupna obrana bila je tamo gdje je bila i linija".

Feldi: **"Znači tamo gdje ste bili izašli na crtu: to je bilo sve“?**

Orešković: "Pazite, mi smo počeli na uređenju linije ovdje gdje je druga brigada bila. Kasnije to nismo."

Feldi: **"Znači drugu liniju 2. brigada nije imala? Ni rezerve nikakve, ni bilo čega"?**

Orešković: "Krenuli smo sa uređenjem rova, ali nismo imali."

Feldi: **„U dubini, nikakve slobodne strane niste imali da bilo gdje možete smjestiti brigadu"?**

Orešković: "Ne. Imali smo jedan, dva voda koji su mogli za intervenciju."

Feldi: **"A da li ste neku od drugih jedinica koja se nalazila pozadi Vas izvukli, da zbog toga niste slali u dubinu“ ?**

Orešković: „Ne nije. nismo imali snaga. Mi smo tražili da nam se da jedan vod ojačani, da se uputi na pravcu Struge....."

Čermak: **"To uopće nije pripremano. Makar to ne štima jer linije su morale biti pripremljene i očito su postojale. Kod prvog, ono prije par mjeseci kad ste došli u Brod. Linije su bile napravljene, učvršćene i moglo se na te linije ući".**

Feldi: **"Nije ništa dogovoreno u dinamici..."**

Orešković: "Nije dogovoreno".

Feldi: "Jesu li zapovjednici bataljuna postavili pitanje što ako se budu morali povlačiti? Kuda da idu? Jeste li im Vi dali barem neke alternative da mogu da se snađu u toj situaciji...."

Orešković: "Vjerujte, mi smo njima rekli. U slučaju probijanja linije zna se način izvlačenja. Ide se najprije sa izvlačenjem 101., pa se ide na izvlačenje A. brigade, a naš bataljun 1. on se zadnji izvlači".

Feldi: „Ali, gdje se izvlači. Uzastopno na linijama pruža otpor..."

Orešković: „Stalno pruža. Tako smo i mi pružali. Ovdje gdje je bio 1. bataljun on je mogao da pruža jer je bilo naseljeno mjesto. Znači u naseljenom mjestu, mogao je tu organizirati obranu. Isto tako i ovdje gdje je bio 3. bataljun, svi su mogli zato što je bilo naseljeno mjesto, jedino sto se nije mogao organizirati 2. bataljun, jer je on bio van naseljenog mjesta i tu nije mogao ići na ukapanje."

Feldi: „Dobro, Vi ste 4.10. našli ste se u situaciji da je počelo nekontrolirano povlačenje prvo drugog bataljuna; pa onda i ostali bataljuni. Da li ste sa zapovjednikom brigade procijenili situaciju i predlagali da bi poduzeli neke mjere da se odmah na prilazima Bosanskom Brodu obrana organizira ne čekajući takvu zapovijed"?

Orešković: "Mi smo to tražili od zapovjednika operativne grupe..."

Feldi: "Da, ali Vi, jeste li Vi predlagali, nemate zapovijed, nemate ničega. Ima li procjenu brigada da kaže Brod ne smijemo pustiti"?

Orešković: "Mi smo usmeno zapovjednicima bataljuna rekli način izvlačenja kako ide. Da to nema bježanja, napuštanja, da to ide postepeno, postrojba po postrojba. Znači dok se ovaj prebaci nazad ovaj drugi ga štiti i ide se na izvlačenje."

Feldi: "A za obranu Broda niste imali ni posebne zadaće bataljunima niti..."

Orešković: "Ne, ne za obranu Broda nismo imali".

Feldi: "Dobro, nemamo što. To je direktan odgovor. Ako nemamo takvih zadaća jedinicama onda nisu imali potrebe da ostanu".

Čermak: "Reci mi na području Bosanske Posavine izvodili ste borbena djelovanja više mjeseci. Koje ste mjere kao načelnik štaba predlagali za organiziranje obrane u dubinu, u selima i u Bosanskom Brodu i ako jeste predlagali nešto, što znaš o tim poduzetim mjerama"?

Orešković: "Mi smo od 27.03. pa sve do pada Bosanskog Broda, mi smo bili upućivani na više pravaca. Znači, mi nismo držali stalno isti pravac. Jedno vrijeme smo bili upućivani gore u Dubočac, Vakuf, Sedić, Markovac, Koraće, Bijelo Brdo, pa jednim dijelom smo bili dolje uz lijevu obalu Ukrine, to je prema Beglucima. A onda smo jednim dijelom bili ovdje kod Zborišta, pa jednim dijelom smo bili Liješće, Vinska, pa onda na kraju smo ispali ovdje. Kad god smo išli na linije uvijek smo išli na inženjersko uređenje. Znači od ukapanja do zaprečavanja. Svaki puta se znalo u slučaju probijanja linije način izvlačenja, na koji način će se izvlačiti i koja postrojba, tim što nikada nisu bili zajedno, cijela brigada. Nego jedan bataljun je bio na jednom pravcu, drugi bataljun na drugom pravcu, treći bataljun je bio Grebnice, Domaljevac, tako da je bilo jako teško organizirati. Znači zapovjednici bataljuna su sami morali donijeti odluku, u slučaju probijanja, način izvlačenja i posjedanja rezervnih položaja. Tako da nismo nikad mogli biti na licu mjesta, ili sam bio kod jednog ili kod drugog bataljuna."

Čermak: "Mene zanima da li si ti predlagao kakve linije obrane, organiziranje obrane, da li si možda razgovarao sa Štefanekom, Stipetićem u svezi toga,

dali su ti tvoji prijedlozi možda bili usvojeni ili nisu usvojeni, kakva su mišljenja bila i to"?

Orešković: "Evo ovako. Ja sam bio načelnik 108. brigade, ali sam bio operativac u operativnoj grupi, što znači da sam radio poslove po zapovijedi zapovjednika operativne grupe, a moj zadatak je bio da idem od Odžaka, Modriče, Gradačca. Znači ja sam bio razmješten na tim područjima. Nisam bio uključen ovdje gdje su moje postrojbe bile. Da sam na kraju morao reći, kad su moji dečki počeli odbijati zapovijed, da idu preko u Bosnu, onda sam rekao Vinku (Štefaneku) da više ne mogu biti u operativnoj grupi, da se moram predati više 108. brigadi. I tad sam isključio se iz rada operativne grupe."

Čermak: "Daj mi reci. Ti si među zadnjima se povlačio sa svojom bojnom iz Bosanskog Broda. Da li ste pokušali vezati tu liniju i obranu samoga grada i da li je postojala želja iz zapovjedništva i zapovjednika da se sve to skupa učini. Koje je tvoje mišljenje uopće zbog čega je to sve skupa palo i da li je bilo načina da se to sve spasi ?

Orešković: "Je, bilo je načina da se spasi. Mi smo dobili zapovijed da dignemo naša dva bataljuna, jer druge postrojbe su napustile tu liniju. Kad smo dobili tu zapovijed, ja sam odmah otišao gore u operativnu grupu, bio je general Stipetić i bio je Vinko (Štefanek). Rekli su mi daj vidi sto možeš uraditi. Rekao sam moram, idem ja osobno tamo da izvidim stanje, da vidim kako je i da snimim da dovedem svoje postrojbe. Odmah sam naredio da se digne jedna satnija i druga da bude u pripremi. Jer ne mogu dva bataljuna odmah uvesti, otišao sam tamo, izvidio sam. Napustio je položaj, moj bataljun 1. je napustio tada, zadnji se izvukao, pa se onda izvukao Basarac, koji je zakasnio. Basarac je zakasnio. Nije došao u ono vrijeme kad je trebao i opet su nam ušli s leđa. Našao sam Basarca i još dvojicu koji zadnji napuštaju preko mosta. Pitam, što je. Kaže, gotovo je, nema nigdje nikoga. Ja sam otišao svejedno što je rekao nema nigdje nikoga, i našao sam 15 Bosanaca. Kad sam našao tih 15 Bosanaca rekao sam što je, kako je. Daj, kažu, ako možeš nešto dovući. 145 ljudi ja sam odmah dovukao tamo zajedno samnom prebacio preko i pokušao sam organizirati obranu kod rafinerije. Znači od rafinerije sam uputio..."

Čermak: "To je bila stara linije obrane prije"?

Orešković: "To je bila linija, pa sam pokušao tu uspostaviti liniju. Međutim što se desilo. Oni su već od rafinerije došli uz Savu i od Struge su došli. Došli su sa 2 tenka od Struge. Ovih 15 Bosanaca su se razbježali. Tad su moji uništili ta 2 tenka, ali su odavde tenkovi naišli i moji su morali početi sa izvlačenjem. Negdje oko 18 sati, ja sam otišao u 16 sati, izvukao se da idem prikupiti ostale i tenkiste svoje prebaciti. I Matu Kauboja uspijem nagovoriti i prebacim jedan njegov tenk tamo i onda je on par puta pucao, opalio. Vratio sam se nazad. Kad sam se ja vratio i išao po te svoje druge ljude nazove me Lipa i nazove me Đogaš Ivo i kažu više ne možemo izdržati. Ušli su nam s lijeve i s desne strane. Kaže, mi se moramo izvući. I tad su se oni zadnji, tih 145 ljudi i zajedno s tih par Bosanaca 15-tak, izvukli zadnji preko mosta."

Čermak: "Jeste li prodor možda pokušali organizirati...?"

Orešković: "Kad su se izvukli preko mosta odmah sam, moji su već ljudi, već se jedan bataljun prikupio, i bio spreman za prijeći preko. Ali čim su išli preko mosta, odmah sam naredio da organiziraju obranu na lijevoj obali Save. Tada su od Brođanke, od Brodskog stadiona pa gore prema rafineriji, odmah sam usposta-

vio tu liniju i ostali, čekali smo daljnje zapovijedi da se prebacimo preko, međutim više nismo...

Čermak: **"Sam si rekao da je postojala mogućnost obrane svega toga, a zašto se to nije poduzelo, i na koji način se to moglo uraditi"?**

Orešković: "Pazite, moglo se je braniti, da još ljudi, da se uspjelo prebaciti preko. Bosanci su bježali, kiša je padala, opći je haos bio. Eto, jedino tih 145 ljudi koji su bili odvažni i koji su stvarno išli preko bez problema i ostali tamo do zadnjega".

Čermak: **"Da li se to moglo obraniti prebacivanjem snaga sa zapadnog dijela Bosne"?**

Orešković: "Evo, to se moglo desiti. Pazite, mi kad smo bili tamo i trpjeli jaku vatru četničku, kada se vršila smjena 121. brigade, mi smo tražili da se ne izvrši smjena 121. brigade, nego da se ti ljudi upute u naš pravac i da nam pomognu, jedino prebacivanje znači sa ovog zapadnog dijela."

Čermak: **"Imaš saznanja zašto to nije učinjeno"?**

Orešković: "E, to ne znam".

Čermak: **"Tko je trebao to narediti"?**

Orešković: "To može samo zapovjednik operativne grupe narediti".

Čermak: **"Kakvo je uopće bilo zapovijedanje zapovjednika operativne grupe Vinka Štefaneka i generala Stipetića. Uopće ta linija zapovijedanja na tom bojištu i je li tu bilo kakvih problema" ?**

Orešković: "Pa što se tiče 108. brigade, bilo je. Bili smo jako isforsirani. Znate i sami, mi smo po 14 do 16 dana bili preko, čim bi se vratili odmah bi nas ponovno tražili i upućivali preko, a imali smo jako puno mrtvih, ranjenih, tako da više ni 108. nije bila više ona postrojba koja je mogla ići gaziti pred sobom, što je nekad bilo".

Čermak: **"Dobro, to znamo, nego ovo što sam te pitao linija zapovijedanja i zapovjednici. Njihovo ponašanje u zadnjem trenutku pada samoga Broda, organiziranja, pokušavanja da se nešto učini"?**

Orešković: "Ja vam tu ne mogu reći, jer ja nisam ni zadužen niti sam nadležan da cijenim rad višeg zapovjednika od mene. Ja mogu ocijeniti ljude koji su ispod mene. Mogu reći da li su dobri ili nisu. Ja ne ulazim u to".

Čermak: **„Ne tražim od tebe da kažeš da li su dobri ili nisu, nego da li imaš kakvih saznanja, da li su poduzimali neke stvari ili ne znaš"?**

Orešković: "Mislim da su oni poduzimali jako malo. Mogli su tu više poduzeti. Mogli su poduzeti više angažirajući i druge postrojbe, koje su došle u Brod, a nisu vodili sve svoje nego su vodili jednu satniju. 111. brigada došla je s nekih 1000 vojnika, a imali su negdje 200 - 250 vojnika na liniji, koji su ostali. Da je bilo ubačeno to, vjerujem da bi na neki način uspjeli to zadržati. Sumnjivo mi je bilo to, zato što, u to vrijeme pada tog bosanskog ratišta, što je, ne znam tko je dao 4 dana slobodna jednom bataljunu Bosanaca. Tako da njih nigdje nije bilo."

Čermak: **"Znači domaći..."**

Feldi: **"Iz 101. brigade".**

Orešković: "Da".

Čermak: **"Znači 101. brigada 4 dana prije pada Broda dobiva odsustvo. Baš kad smo dotaknuli ove domaće brigade i 101. i 103. Više puta na liniji fronte surađivala je 101. i 108. brigada. Je li to točno i kakvi su to uopće bili odnosi"?**

Orešković: "Pa znate kakvi su to bili odnosi, kada jedno veče na sastanku je Željo Barišić rekao da mene treba ubiti. To je na zadnjem bilo. Naši odnosi su bili dobri dok

smo mi ratovali, dok smo mi sve ovo osvajali. Oni su zajedno iza nas išli i da kažem lešinarili. Tad je bilo dobro. Međutim, kad je počelo inje padati tad se odnos između 108. i 101. na neki način pokvario. Tad su svaljivali sve na 108. brigadu, na Hrvatsku, da je Hrvatska za sve kriva, da su oni žrtvovani i vrijeđali su i Predsjednika i nas sve."

Čermak: **"Kakav je uopće po tebi učinak, ne sad samo ovih zadnjih dana nego uopće na ovom novom mostu na kojem smo držali, tih domaćih ljudi iz 101. i 103. brigade? Kakvi su oni uopće bili u borbi i kao borci, kao i na koji način su izvršavali zadatke koji su im bili postavljeni"?**

Orešković: "Ja ću Vam nešto reći. Oni su imali možda jednu satniju, izuzetnu satniju, to je bila Đogaševa i jedan vod iz Sijekovca, koji su Đogaš to su iz Velike Brusnice, izuzetna satnija koja poslije nije htjela da bude u sastavu 101. brigade, nego je htjela biti u sastavu 108. Ta satnija je izuzetno bila dobra i jedan vod iz Sijekovca, koji su bili pravi borci. Ovo drugo, nisu oni baš neki bili borci."

Čermak: **"Da li je postojala organizirana nekakva obrana HVO-a, tih političkih struktura, da li su oni pomagali ili više odmagali i da li je tu bilo nekakve osmišljene akcije obrane ili je to sve bilo stihijski"?**

Orešković: "Kod njih samo zapovjedništvo nije radilo onako kako bi trebalo raditi, pogotovo poslije ono kad je bilo aktivno muslimani, kad su se oni na neki način u Bosanskom Brodu zavadili, kada je on otišao, kako se ono zvao, onaj glumac njihov..."

Čermak: **"Pohara."**

Orešković: "Pohara, da. I tad je to krenulo sve nizbrdo. Da li je tad dolazilo do rasula u bosansko brodskim postrojbama? Vjerujem da je došlo do izdaje između Hrvata i Muslimana. Da je mnogo tome i on pridonio."

Čermak: **"Jesi li osjećao ti nekakav utjecaj neke pete kolone, da li su curile informacije, da li imaš saznanja o tome"?**

Orešković: "Informacije su curile. I točno su znali kad se god što planiralo, pogotovo napadno djelovanje. Sve se znalo. U zadnje vrijeme. Dok su oni surađivali, muslimani s nama bilo je dobro".

Čermak: **"Dok su muslimani surađivali sa vama, onda misliš da su informacije manje curile"?**

Orešković: "Manje su curile. Jedino ono u Kolibama kada su isto tako priredili doček nama 108., pa su pozvali vojnike i tamo su roštiljali s njima, dali im piće, da bi isto tako uveli četnike i četnici ušli sa tenkovima i transporterima. Tad smo ih, onih 5 tenkova zarobili, pa uništili par transportera..."

Čermak: **"Tvoje mišljenje je znači da je došlo do zahlađenja odnosa između HV-a i HVO-a. Sve većim zahlađenjem odnosa dolazilo je do sve većih curenja informacija. Je li to tvoja konstatacija, jesi li tog mišljenja ili nisi"?**

Orešković: "Jesam. Baš takvog sam mišljenja. Znači kad su došli do sukoba, jedna i druga vlast, tj. jedna i druga stranka i onda je polako počelo dolaziti do pada linije za linijom. I to vidite od same Modriče, Garevca, Tarevca, Odžaka od Johovca, Kotarskog pa na dalje. Tad se to polako počelo gubiti."

Čermak: **"Dobro, daj mi reci još samo jedno. Kakvo imaš saznanje o rušenju mosta"?**

Orešković: "Što se tiče rušenja mosta informacija nemam nikakvih. Slučajno sam tu noć otišao kući spavati. Inače inženjerci 108. dobili su samo zapovijed od operativne grupe da postave ježeve. To su postavili. Imamo od 157. brigade. Evo ja sam tražio osobno, jer smo po nekim pričama dobili informaciju da je 157. bri-

gada radila nešto na miniranju, pa sam ja tražio od njih da mi pošalju, pa su mi poslali. Oni su minirali Adu dole. Mislim da je 137. protutenkovski bataljun postavio mine uz naše ježeve".

Čermak: **„Imaš li kakvih saznanja da li su to srušili četnici ili naši“ ?**

Orešković: "To nemam."

Čermak: **"Imaš li ti nešto sam dodati ovome ili nešto pismeno priložiti Komisiji, ili nešto važno što smo zaboravili da te pitamo, a ti bi htio reći"?**

Orešković: "Pa, ništa važno. Ja vjerujem da imate ove sve podatke što smo mi priložili. Jedino što mogu da kažem. Nije svemu kriva 108. brigada, mada dio krivice ima. Dio krivice snose sve postrojbe, ali nije toliki krivac za kog se, smatra i proziva."

Čermak: **"Dobro, je li došla neka naredba da se 108. povlači ili je to bilo samoinicijativno"?**

Orešković: "Ne, nikakva naredba nije došla da se 108. povuče niti je bila kakva dozvola da se ijedan bataljun može povući. Bilo je rečeno kad su se 101. i 109. izvukle, gdje sam ja zapovjedio da odmah zapovjednik 2. bataljuna zakloni svoje desno krilo, da se sva sredstva podrške od tenkova do protuavionskih topova, da se sve prebaci na desno krilo da nema izvlačenja."

Feldi: **"A kako vam se izvukla protuoklopna grupa, a iz Struge su otišli tenkovi u Brod"?**

Orešković: "Da, ali sam rekao na pravcu od Struge. Pazite oni su došli preko Koliba pa su onda išli prema školi, tu su došla ta dva tenka."

Feldi: **"Vi ste kod Struge imali protuoklopnu grupu. Što ih niste prebacili na pravcu Kričanova gdje su tenkovi napadali"?**

Orešković: "Nisu mogli. Mi smo odmah izvršili i zaklonili smo svoje desno krilo i tu je trebala doći 3. brigada, koja se trebala vezati. Jedna satnija treće brigade koja se trebala vezati. Jer ovdje nikog nije bilo. Mi smo morali zalomiti. Tako da nisam mogao. Tu je trebala doći ta satnija 3. brigade i vezati se na nas. A druga je trebala doći iza Ribnjaka i ići u tom pravcu zajedno s nama i čistiti."

Feldi: **"Vama je protuoklopna grupa data da možete sa njom vršiti manevar tamo gdje budu tenkovi naišli. Što je sa Strugom? Na Strugu niste imali nikakav napad poseban organiziran. A ona se sa Struge preko Save izvukla. Znači nije bila uopće upotrijebljena na pravcu gdje su tenkovi išli.“?**

Orešković: „Do tada su nam na pravcu Struge uz sam put uz komunikaciju dolazili tenkovi i dva dana, tri prije toga kad smo imali pet do šest mrtvih i ne znam sedam do osam ranjenih, na tom pravcu su došla ta dva tenka. I nigdje drugdje nisu oni mogli dolaziti jer nije bilo tenkoprohodnih pravaca. Zbog toga smo mi njih stavili na Strugu da nam osiguravaju taj pravac. I četnici nisu došli tu, jer su prije radili na tome, nego su došli s druge strane. Došli su od Ražljeva, preko Ekonomije.“

Izjava načelnika inženjerije OG „Istočna Posavina" bojnika Stjepana Jurjevića

Feldi: **"Gospodin bojnik Jurjević Stjepan. Tijekom borbenih djelovanja dolje u Bosanskoj Posavini informacije su bile da su prve linije obrane Mostobrana bile dobre, uređene, pripremljene i zaprečne, dosta solidno obrana se tamo mogla organizirati. Međutim po dubini je bila nešto drugačija situacija. Kao načelnik inženjerije Operativne grupe „Istočna Posavina" što ste vi poduzeli na pripremi Bosanskog Broda za odstupnu obranu"?**

Jurjević: "Mi smo počeli negdje prije otprilike mjeseca dana kopanje ove druge linije, odnosno mi smo kopali gore prvu liniju na Bijelom Brdu, pa je pala, pa je na Lipici iskopana, pa je pala, pa je dalje povučena prema Koraću, pa je to palo, pa smo onda prešli na desnu obalu rijeke Ukrine i tu kad smo počeli kopati onda već su čak počeli uskakat i u rovove naše kad je linija probijena kod Obodnog kanala i tako da je to, zapravo počeo sam kopati liniju od rafinerije, od onog njihovog terminala prema Koraću kraj Ukrine za odstupnu obranu, međutim više se nije stiglo ništa. Dok je ova lijeva strana prema Kolibama, tu je bila linija otprije, trebalo ju je malo urediti međutim nisam imao razumijevanje u pojedinim brigadama za to odnosno nisu mi davali ljude onda kada sam tražio za uređenje te linije koja je bila recimo ispred tih Koliba Donjih na Kričanovu i kraj onoga to je ona stara linija na samom ulasku u Bosanski Brod. Nisam mogao ljude ove dobiti koji su bili 15 dana na terenu, 15 dana kod kuće. Praktički je to bilo. Ja sam zatražio par puta te ljude, nisam ih mogao dobiti, dobio sam jako kasno ljude iz Osijeka iz 135. to jest ove Baranjske, gospodina Sajgaja, od njega sam dobio jako kasno, mislim napravio je on dosta posla i pomogao mi je jako puno ali sve je to bilo kasno."

Feldi: **"Jeste li vi dobili kakovu zapovijed ili ste pripremili neku zapovijed za pripremu Bosanskog Broda uopće, za dugotrajniju obranu, za otpor, za uređenje bunkera, skladišta"?**

Jurjević: "To sam dobio jedno 7 dana prije samog pada Broda za zimsko uređenje skloništa. To smo čak pokušali napraviti nešto smo uspjeli, nešto smo napravili, međutim problem je ovdje bio sa građom. Građu nismo mogli dobiti, onda smo dok smo neke trupce izvozili iz šume, dok smo ih vozili rezati tamo bilo je sve kasno, ali bunkeri, skloništa to je bilo dosta dobro uređeno".

Feldi: **"U Brodu Bosanskom"?**

Jurjević: "Ne, ne ova linija prva".

Feldi: **"Ne, ne ja mislim konkretno za Bosanski Brod. Jeste li kuće u predgrađima pretvarali u bunkere, u utvrđene točke"?**

Jurjević: "Ne, nisam dobio takvu zapovijed, niti sam po tome radio. Uglavnom radio sam na ovoj liniji drugoj na Ukrini. To je bio zadnji posao koji sam stigao raditi. Jer je sama operativna grupa nije imala svoju inženjeriju. Ja sam načelnik ali nisam mogao to sve skupa objediniti tako da mi se čak inženjerci iz pojedinih brigada nisu ni javljali. Imam dosta, recimo znao sam i dosta minskih polja gdje ima nisu mi recimo dostavljali ni zapisnike. Nešto je dostavljeno, ali."

Lucić: **"Možete mi reći kada ste vi preuzeli posao načelnika inženjerije Operativne grupe Istočna Posavina"?**

Jurjević: "Do 18. 8. bio sam načelnik inženjerije u 108. brigadi. Poslije toga datuma sam preuzeo ovo, ali sam povremeno bio korišten u operativnoj grupi dok sam

bio u 108. brigadi bilo je sve u redu, ta inženjerija je radila, međutim kad sam otišao ja više te ljude nisam mogao dobiti za izvršenje zadatka."

Feldi: **"Jeste li vi bili sam u organu inženjerije u grupi"?**

Jurjević: "Da".

Feldi: **"Niste imali nikoga od pomoćnika"?**

Jurjević: "Ne, jedino sam imao nadglednike načelniku inženjerije gospodinu Babiću, operativna zona Osijek i gospodin Mustafa i Tandarić su povremeno dolazili, Tandarić je jedno 2 puta bio, Mustafić je bio češće, međutim ništa mi nisu mogli pomoći jedino, eto, nešto što je trebalo uraditi to su uradili i meni prenosili. Jer ja sam stvarno puno sam radio, a zapravo sve je bilo uzalud."

Feldi: **"Imate tu mapu pred sobom mosta. Njega je trebalo prvo razminirati. Jeste li Vi učestvovah u razminiranju tog mosta“?**

Jurjević: "Izdao sam zapovijed gospodinu Štokoviću mislim 5. 5. da skine eksploziv sa mosta, eksploziv nije skinut do 12. 5. To je bilo onda kad je bio najviše tučem most, ja imam oštećenja tog mosta. Međutim radili smo nešto u Đuri (Đaković) da se taj most pojača i to je trebalo taman pred ovaj pad postupiti, međutim, ti ljudi nisu htjeli ići na most zato što se tuklo to stalno okolo, ja sam tu probao neke nosače makar da probamo popraviti da se to sanira da je veća nosivost mosta, međutim konstrukcija je gotova u Đuri je stajala ali nitko nije htio izaći na most, odnosno ljudi nisu ni spremni izaći na most i raditi. Sami most nije pao na ovome mjestu sada već je pao naprijed još, skroz na samoj Adi".

Lucić: **"Možete nam reći sva Vaša saznanja kako je most srušen“?**

Jurjević: "Ja jedino znam da je 108. brigada dobila, ja nisam bio u Brodu tada bio sam ovdje u Zagrebu zajedno sa gospodinom Babićem išli smo u Sektor inženjerije, znam jedino da je 108. dobila zapovijed za zapriječi most sa piramidama i ježevima, da postavi minsko polje, odnosno grupe mina. To je postavljeno smo onda sam međutim čuo, to je opet sve skupa skinuto i neki kamion je prošao naprijed sa eksplozivom i eksploziv je stavljen gore na most. Srušen, iako zapovijed za rušenje mosta jedini je mogao izdati g. Štefanek. Tako nam je bilo rečeno dok on ne izda, ja sam njega čak dan dva prije nego je počelo to sve skupa, pitao da li da naoružavamo most on je rekao, ne most se mora braniti ne naoružavati, i ne ništa."

Lucić: **"Da li znate čiji je kamion, iz koje postrojbe Hrvatske vojske je došao"?**

Jurjević: "Neslužbeno znam, ali službeno, ne znam, ono što nisam vidio ne mogu reći. A neslužbeno je bio od 157. brigade".

Feldi: **„Jeste li kasnije izašli po nečijem zadatku da vidite koji je obim rušenja izvršen"?**

Jurjević: "Nisam. Krenuo sam jednom tamo, međutim pucalo se onda sam se vratio tako da nisam, ali most nije prema onome što se iz daljine vide, iz keja samog sam gledao nije nešto puno srušeno i mislim da se može u jako kratkom vremenu riješiti sve skupa, samo eto šteta je što je pao".

Lucić: **"Da li će ga odnijeti sada voda ?**

Jurjević: "Neće ga odnijeti jer je on pao dole između šiblja onoga na Adu. Neće ništa".

Feldi: **"Da on je izvan korita srušen".**

Jurjević: "Da na Adi."

Feldi: **"Izvan korita, izvan matice rijeke tako da....."**

Lucić: **"Možete li mi samo reći imate li približnu brojku koliko je ugrađeno protutenkovskih mina, protupješadijskih mina unazad dva mjeseca otkako ste vi organizirali inženjeriju"?**

Jurjević: "Pa kako sam ja negdje oko 1000 protutenkovskih mina, porotu-pješadijskih ne znam je li bilo, jer su sa svih strana dolazile protu-pješadijske mine, nisu samo od mene uzimali, jer su sa svih strana dolazile postrojbe i donosile i svoje, a ovih protutenkovskih mina je negdje oko 1000, to je većinom bila grupa mina, minska polja su malo gdje pravljena jer zbog same konfiguracije terena...".

Feldi: "Vi imate plan inženjerijskog uređenja Posavine, jeste ga radili prije još kao poseban prije 5. mjeseca još kad je najavljena mogućnost da će tu ići ofenziva jača i da treba obranu"?

Jurjević: "Ne nisam ja, ništa nisam radio".

Feldi: "Jeste vi upoznati sa zapovijedi da se mostobran na onim crtama na kojima je bio tijekom 4. mjeseca po svaku cijenu brani"?

Jurjević: "Jesam, znao sam da se most mora braniti da ga se ne smije rušiti..."

Feldi: "Ne most nego mostobran".

Jurjević: "Znao sam, ja sam počeo liniju raditi kao načelnik 108. još, i sve ove rovove koje sam napravio to sam napravio ja sa 10, 15. ljudi".

Feldi: "Jeste ga radili na temelju odluke plana, ili je to bilo prema razvoju situacije"?

Jurjević: „To je bilo prema razvoju situacije otkako je počeo padati odozgo od Dervente, ja sam radio ispred Dervente još jedan mostobran išlo je preko Kostreša, prema Sušnjarama i gore prema Kulini. Tu sam i došao sam do polja Derventskog i tu sam bio ostao sam na prvoj liniji i bio mi je stroj napadnut. To je položaj lijevo prema Derventi, Kostreš, Derventa, a ovi prema Markovcu položaji to mi nisu ovi iz Koraća dečki dali da se išta radi tamo radi toga što su oni to držali tenkovima i oni su stalno su išli naprijed pa se vrate nazad, mislim to je bilo, uglavnom nisu dali ni da se mine ukapaju ispred, ništa. Ovaj dio sam počeo raditi tu sam došao do Polja i bio mi je napadnut stroj i onda smo se povukli na taj Obodni kanal. Obodni kanal je dosta dobro je napravljen, utvrđen je, mostove su na Obodnom kanalu 37. inženjerijski bataljun, sve mostove izrušio, mislim da je bilo 16 mostova, oni su imali zadatak da izruše te mostove, oni su porušili mostove i ta je linija držana jedno vrijeme međutim, ne znam sam. Kažem za mene je recimo taj Obodni kanal velika prepreka."

Lucić: "Kako su prešli preko obodnog kanala to mi nije jasno"?

Jurjević: "U tim rovovima tad nije bilo nikoga. Jer da se most postavi preko, odnosno tu je došao tenk nosač mosta i on je postavio most preko toga Obodnoga kanala na Rožanima, između Rožana i Zborišta. I tu su se prebacili ušli su prvo u naše rovove, tu su dva dana stajali, prebacili su ostalu tehniku i onda je epilog se zna dalje. Postrojbe se izvlačile, bježale i svega je bilo."

Lucić: "Da li ste kao načelnik inženjerije učestvovali u izradi plana, topničkih vatri i jesu bile uvezane te vatre sa zaprekama koje ste polagali"?

Jurjević: "Nisam bio upoznat sa tim planom i nisam bio vezan sa tim".

Feldi: "Pa što mislite u zapovjedništvu operativne grupe gdje ste bili načelnik inženjerije, da li ste trebali zajedno sa topnikom sjesti pa praviti zajednički plan. Jer zapreke vi ako postavite, a nisu branjene vi znate što je. To kao da nije zapreka. Otuda je i taj most koji je lansiran sa tenkom, ako nije dio pokriven sa vatrom oni za 2 dana ne bi mogli da pređu preko Obodnog kanala i da taku brzo probiju se prema Zborištu.

Jurjević: "Tu je bio jedan slučaj, tu je bio slučaj laganja. Jer naše jedinice su stalno bile tamo, bile su prisutne stalno tamo, a zapravo nisu bili tamo. Jer ja, recimo, često sam ja obilazio rovove i to odatle da malo ljude savjetujem i one koji su bili

tu radi ako nešto to smeta pa da se poruši da mu ne smeta. Ljudi su lagali. Malo ih je bilo u rovovima. Možda negdje u pozadini je bilo dosta ljudi, ali u samim rovovima nikad nije bilo puno ljudi. Lagali su i nama i svom zapovjedniku."

Lucić: **"Možete mi samo reći, gdje je točno bio postavljen taj most koji je...."?**

Jurjević: "Taj most je bio postavljen između Ružana i Zborišta na cestu, na ovu glavnu komunikaciju, na Obodnom kanalu".

Lucić: **"Preko Obodnog kanala između Ružana i Zborišta. Između toga mosta je izvršen proboj tenkova"?**

Jurjević: "Da".

Feldi: **"To je ta grupa koja se među prvima i ubacila".**

Jurjević: "Da. Poslije toga, jer zapravo sve što se radilo u 108. brigadi i 106. manje sam informiran, a ovo znam što je bilo ovdje. Tu su se mijenjale jedinice. Bila je 124. pa je pobjegla, pa je onda interventno uletila 101., pa 109., Bilo je puno brigada koje su odavde bježale. Pa 139. koja nije htjela ući unutra."

Feldi: **"Dobro, ja nemam više, Vama hvala lijepa".**

Izjava zapovjednika OG „Istočna Posavina“ pukovnika Vinka Štefaneka

Čermak: **"Daj ti meni reci ovako, što ti meni možeš reći o organiziranju zapovijedanja tokom borbenih djelovanja i odnosima između pripadnika HV i HVO".**

Štefanek: "Što se tiče zapovijedanja zapovijedanje je bilo organizirano sa jednog mjesta i poštivanja zapovijedanja je bilo dosta dobro. Po prihvaćanju zadataka, dogovaranja zadataka, međutim sama realizacija nije štimala. To je veliki problem. U sistemu zapovijedanja javljalo se dvojno zapovijedanje čak nekada i trojno, što je bio problem ali to je najviše kod postrojbi HV koje su dolazile na teren. Jer je dio zapovijedi davala operativna zona nekad Osijek, a često puta je to davalo zapovjedništvo Slavonskog Broda. I tu je nekada dolazilo do nesuglasica koje su se morale na samom terenu ispravljati, usmjeravati itd "

Čermak: **"A kakav je odnos bio između pripadnika HV i HVO, i kakva je uopće bila suradnja sa jedinicama HVO i njihovim zapovjednicima, njihova borbena djelovanja i njihovo ponašanje na obrambenim linijama"?**

Štefanek: "Ja mogu reći da sa svim postrojbama, osim sa pripadnicima 3 A. brigade je suradnja bila dobra. I mogu reći čak i da sa nižim zapovjednicima unutar te brigade je suradnja isto bila dobra, jer se radilo na terenu, obilazak terena je bio stalna zadaća moja i tu smo rješavali neke stvari. Međutim sam zapovjednik brigade o svim aktivnostima koje su dobivale njegove postrojbe nije htio surađivati sa operativnom grupom. Gospodin Basarac.“

Čermak: **"Dobro to je treća aktivna brigada, ali pitanje je za HVO. Za 3. aktivnu brigadu i za Basarca znamo da nije htio nikakvu suradnju da je samostalno djelovao na bojištu itd. To je napravio u više navrata, a ne samo ovaj zadnji puta kada je padao Brod, ali sama suradnja sa HVO-om da li je po-**

stojao stvarno nekakav vojni stožer HVO-a, da li je to bilo organizirano, da li je sa njima bilo kvalitetne suradnje ili su se oni ponašali isto samostalno i nisu poštivali zapovijedi, dogovore koji su trebali biti izvršeni i da li je to utjecalo na tok borbenih djelovanja?"

Štefanek: "Vojni stožer HVO-a praktično nije postojao. I operativna grupa je obnašala tu ulogu vojnog stožera. Čak su oni htjeli mene imenovati za zapovjednika tog vojnog stožera što sam ja rekao da nije moguće još prije 5 mjeseci. Ali nastavilo se do kraja na taj način da sam praktički ja imao ulogu tog zapovjednika vojnog stožera HVO-a. Sto se tiče suradnje sa postrojbama, mislim da se ona nastojala održati maksimalno koliko je bilo moguće, i s njihove strane i s naše. Nije tu bilo nekog otpora i odbijanja zapovijedi, direktnog odbijanja zapovijedi. Samo što nije bilo poštivanja i moguće realizacije, to su bili problemi. Problem je bio što su davani krivi prikazi stvarne situacije na terenu. Lažni izvještaji i sve ostalo što se moralo stalno kontrolirati da bi se znalo točno što je i kako je."

Čermak: "Dobro, da li su operativci iz operativne grupe Istočne Posavine obilazili teren da bi se anulirali ti lažni izvještaji"?

Štefanek: „Jasno, to je bio zadatak njihov..."

Čermak: Bilo je primjedba da operativci iz grupe nisu dovoljno bili na terenu"?

Štefanek: "Primjedbi ima zato što na kraju praktično operativna grupa je ostala bez svojih operativaca. Operativna grupa je izgubila 12 operativaca tokom te ratne dinamike koji su se odvojili i otišli izvan te grupe ili su promijenili funkcije. A 12 ljudi koji su nosili aktivnosti jedne operativne grupe je puno. I zbog toga smo mi tražili časnike HV koji su kasnije pridodani nama da bi oni radili jedan dio operativnog posla."

Čermak: "Ti smatraš da je operativna grupa i operativci da su obilazili terene i da je to bilo u redu na neki način"?

Štefanek: "Pa to im je bio i isključivi zadatak, da obilaze teren da rade sa postrojbama na terenu da vode aktivnosti i prate te aktivnosti. Sa takvim zadatkom su svi išli na teren."

Čermak: „Dobro. Daj, ti meni reci jedno, što je poduzeto kad je došlo do padanja Broda, do proboja četnika, da se organizira odstupna obrana Broda s obzirom da naznaka i pojedini zapovjednici kažu da se nije pokušalo ništa organizirati i zašto se nije organizirala odstupna linija Broda" ?

Štefanek: "Odsutna obrana i linija Bosanskog Broda nije uspostavljena. Ta linija je trebala biti uspostavljena 5. u noći i to na relaciji Kričanovo, Klaonica, Šljunčara, sa te strane, sjeverne strane Ribnjaka. Međutim ta linija nije napravljena ili je napravljena sa jednom rupom".

Čermak: „A zbog čega nije napravljena linija? Je li izdana zapovijed da se to napravi"?

Štefanek: "Je izdana je zapovijed usmeno, pismeno nema. Gradska bojna Bosanskog Broda, odnosno 101. brigada je dobila zadatak da zatvori tu komunikaciju uz Šljunčana znači uz Savu i da zatvori prostor Brodskog polja do Klaonice, jer je Kričanovo bilo pokriveno sa postrojbom to je bila satnija 3.A. brigade. Međutim što se desilo. I nakon koordinacije nakon prisutnosti zapovjednika iz 3. A. brigade koji su vodili to i ostali na tom prostoru Kričanova tokom noći 3.A. se praktično prebacila sjevernije. Tako da smo mi ustvari imali dvije linije obrane iznad Kričanova a Kričanovo nam je ostalo prazno."

Čermak: "To je bila samovolja Basarca ili..."

Štefanek: "To je bila volja Basarca. Navodno su oni dobili zapovijed, ja tu zapovijed nikad nisam vidio, ne znam."

Čermak: "Od koga su dobili"?

Štefanek: "Od Basarca. Jer je ostalo prazno. Dio njihovih snaga je ostalo na Gredi, ali to je već bila praktično rafinerija."

Čermak: "Dobro daj mi reci, s obzirom na snage koje smo imali preko, s obzirom na broj vojnika i svega, ti si vodio to bojište dugo vremena, koje je tvoje mišljenje, zbog čega je pao Brod? Koji su glavni uzroci, ukratko."

Štefanek: "Glavni uzroci su umor tih ljudi, s jedne strane. Zatim dio političkih sukoba unutar Bosanskog Broda je uticao na to. I ovo zadnje, ponašanje 108. brigade, a isto tako i 3.A. koja je ušla vrlo nesretno, ja sam čak molio generala Stipetića da ne uvodi treću, jer bi mi to riješili da li bi zatvorili do kraja, ali bi uspjeli sami, a ne bi nam se desilo ovo što nam se desilo."

Čermak: "Dobro na koji način je rasulo napravila 3.A. brigada, to mi stvarno nije jasno"?

Štefanek: „Ostavila je prazni prostor, 1,5 km linije koju su oni držali u Kričanovu oni su napustili, i prebacili se sjeverno i taj 1,5 km nije zatvoren, tu su pokušali poslije Sijekovčani intervenirati ali, oni su se digli sa Novog Sela da bi došli gore, međutim dok su oni došli, već su došli (četnici) na ovu glavnu komunikaciju tenkovima i bilo je gotovo. Dalje, nije se poštivalo što sam ja dao da se vrši seljenje civila. Jer 5. je bila gužva ja sam cijeli dan bio u Bosanskom Brodu i ujutro između 9 i 10 sati bio je Kljaić i ova ženskica njegova tamo, pitali su što da rade. Ja sam rekao nek se polako obiđu kućni savjeti ne da se ide javnim proglasom preko radija ili bilo što, nego da se kućni savjeti obiđu i da se ide na polako preseljavanje tih ljudi preko. Da izvlače stvari i sve što imaju s tim da sam zabranio da se od vojne tehnike i sredstava bilo što izvlači da bi se vidjelo. A navečer na koordinaciji sam dao zadatak da se nastavi sa seljenjem kompletno stanovništvo tokom noći i da se dio ove tehnike koja je bila neispravna i ove tehnike koja nije bila za upotrebu da se tokom noći izvuče, međutim to nije ništa napravljeno. E, sad, kad je došla kritična situacija oni su počeli izvlačiti tenkove. Među prvima i tu napravili paniku. Gužva je bila na mostu. 19 tenkova je bilo prebačeno preko mosta."

Čermak: "Znači tenkovi su se počeli izvlačiti prije civilnog stanovništva. A tko je izdao naredbu da se tenkovi povlače"?

Štefanek: "Nitko nije izdao naredbu. To je bila samovolja. Mi smo sa 19 tenkova da smo samo svakih 100 metara postavili jedan tenk imali bi 2 km linije obrane".

Čermak: "Pa tu je bio najveći problem jer prvi puta se Brod obranio takoreći lovačkim puškama, a sad uz svu tu tehniku Brod pada. Gdje je uzrok svemu tome"?

Štefanek: "I onda što je još nastalo, pazite. Puno je bilo civilnog stanovništva od tih ljudi boraca. I sad, oni su išli spašavati ljude".

Čermak: "Znači ti misliš da je 1o3. i 101. zapravo zahvatila panika, i da jednostavno više nisu mogli niti razmišljati vojno nego..."

Štefanek: "A išli su spašavati porodice. I dok su se oni vratili bilo je kasno. 108. se izvukla cijela, a ovo što je pripremano nije bilo psihički spremno, mali je dio taj koji je prešao 40 momaka i sa 22 momaka 101."

Čermak: "Dobro da li se tokom ovih borbenih djelovanja na bosansko-brodskom ratištu da li se moglo uopće osloniti na 101. i 103. brigadu"?

Štefanek: „Na dijelove je".

Čermak: **"Na dijelove je, a na druge"?**

Štefanek: "Mislim objektivno se mora reći da su oni imali zadnjih dana rata negdje oko 350, 400 boraca na linijama gore od Korača, Novog Sela do ovog dijela. A to je malo. 103. je imala 140 ljudi u liniji."

Čermak: **"Njihovo ponašanje na zoni odgovornosti na liniji gdje si postavio pojedine njihove postrojbe, jesu li izvršavali zapovijed do kraja ili je bilo napuštanja bojišta samovoljno, samovoljne nekakve organizirane obrane, napada? Jer je bilo saznanja da je sa njima bilo jako teško raditi, da je bilo rasula. Dali je to istina ili su to priče"?**

Štefanek: "Ono što smo mi njima dali to su oni držali. Imamo baš sad situaciju Sijekovčani što su držali na Novom Selu su držali dobro. Ali prije 5 dana su se povukli sa onog dijela gdje su, desnog krila. Međutim, kad smo to zatvorili to su oni držali dobro. Dervenćani koji su bili kod brigadira Kolaka su dobro pokrivali sve. I tamo je bio Željo Barišić sa svojima koji je imao interventni vod. Ali su to bile jako male snage da bi se mogle kvalitetnije povezati.To je bilo objektivno stanje i s tim smo mi računali."

Čermak: **"I uz sve te snage koje smo imali, unatoč svega toga Brod pada. A nitko ne može reći koji je to pravi uzrok."**

Štefanek: "Pravi uzrok je lažno prikazivanje situacije. Počevši od 108. Linija koju je držala 108. kada je izvršila smjenu 106. , 105. i 127. 106. je zamijenila kvalitetno sa dvije bojne. Ja imam podatke, prva je imala oko 400 ljudi, a treća je imala 360, ili 370. Međutim, Šimunović koji je bio pridodan nije bio bojna nije bio čak ni satnija nego je imao osamdeset i još nešto ljudi. Druga bojna koja je imala oko 140 ljudi. Dvije satnije su ostale u Slavonskom Brodu. A prikazivalo se da su došli. I što je bio problem. Problem je što te dvije najslabije bojne su došle na najtvrđi prostor. I kada je došlo do pucanja Sijekovčana onda je i Prebeg popustio, Šimunović se izvukao i tu je ta lavina krenula. Mi smo tokom noći 4. na 5. bili zatvorili u Kolibama Gornjim kod Džamije se to držalo. Međutim meni nije jasno zašto se je treća bojna izvukla od Džamije. Tu nije bilo objektivnih razloga. Pravih razloga nije bilo, dinamike nije bilo, a oni su se izvukli ujutro, nisu dočekali pojačanje koje je trebalo doći iz 101."

Čermak: **"Znači povukli su se bez borbenih djelovanja, a manje više i Brod je pao bez borbenih djelovanja"?**

Štefanek: "Cijeli Brod je prešutno, ne da je izgubljen u borbi, nego cijeli Brod je napušten".

Čermak: **"Dobro jesi li ti imao osjećaj neke pete kolone i uopće kakav je bio kontraobavještajni rad i rad SIS-a? Jer to širenje panike nije došlo samo od sebe".**

Štefanek: "Točno. Ali mislim da tu peta kolona nije odradila sa zadatkom nešto, možda više čak nesvjesno neki možda. E, sad, što se radilo unutar brigada. To je druga stvar. Sto se dešavalo unutar 108. i zašto se zapovjedništvo na takav način ponašalo, to ja ne znam."

Čermak: **"Navodno da su četnici imali vaše šifre, radio veza ovoga, onoga, svega. Očito je da su masu toga znali jer su uvijek znali su koje se postrojbe uvađaju itd. Zato me zanima kakav je bio kontraobavještajni rad, rad SIS-a i ovih drugih službi koje su trebale to raditi, ne"?**

Štefanek: "Rad SIS-a u Slavonskom Brodu za mene praktično nije postojao jer SIS služba nije bila služba koja je radila za operativnu grupu. SIS koji je za mene radio to je ova ekipa iz Osijeka koja mi je dostavila određene podatke i slala podatke.

I čak sam i ja tražio onaj predzadnji teren 108. kad je bila da mi SIS ispita situaciju zašto je bilo stradalo toliko ljudi gore na Strugi, što se stvarno desilo, a onda su na mene vikali da ja imam nešto protiv 108. A bila je točna situacija da je ta postrojba koja je bila na Strugi pola otišla na kirvaj, a pola ne znam ja kuda i da tamo nije bilo ljudi i ono malo što je bilo je stradalo".

Čermak: **"Znači jedna totalna nedisciplina u postrojbama 108. A po tebi kontraobavještajnog rada nije niti bilo." A tko je bio zadužen za taj dio posla?"**

Štefanek: "Pa Tomo Gregurić je vodio SIS na nivou operativne grupe. A za 108. je načelnik SIS-a Zdravko Sočković. S tim da smo mi znali da oni imaju naše planove rada. I zbog toga smo često morali mijenjati te planove. Međutim što nam se dešavalo."

Čermak: **"A kako su dolazili do toga"?**

Štefanek: "To nismo nikada utvrdili. Bilo je tu par sumnji na neke ljude iz veze, neki su i provjeravani tamo dečki itd. Još što se nama dešavalo. Nama se dešavalo i karte koje smo imali za dinamiku označene sa brojevima da smo ih pronalazili kod četnika."

Čermak: **"Znači da su imali među našim postrojbama ubačene ljude."**

Štefanek: "Točno su znali kad ide smjena i recimo kad je 108. bila predzadnji put na terenu preko motorola je bio razgovor vođen, e, sad, kad vi odete sad će doći 106, onda ćemo mi njih poderati i tako. Unaprijed su znali što će se dešavati."

Čermak: **"Dobro daj ti meni reci kakav je bio odnos zapovjedništva operativne grupe Istočna Posavina i organa vlasti na području Bosanske Posavine i Slavonskog Broda"?**

Štefanek: „Moram vam reći, u početku rada ove moje grupe, dobar. Kasnije se pojavio poremećaj u odnosima i praktično zadnja dva mjeseca nikakvih kontakata tu nije bilo."

Čermak: **"Dobro, da li se politička struktura Slavonskog Broda miješala u rad operativne grupe i u rat uopće HV na tom području"?**

Štefanek: „Direktno ne. Niti su oni pitali za određene zapovijedi, aktivnosti, bilo što. Mislim direktnog uplitanja nije bilo."

Čermak: **„Na koji se način osjećalo to njihovo političko djelovanje, jer stalno u izvještajima dolazi do toga da politika Slavonskog Broda ima prste u tome, miješala se, ovo, ono. Na koji način ako nisu direktno kako ti govoriš".**

Štefanek: "Što se tiče Bosanskog Broda, samog pada, ja nisam mislio na političare iz Slavonskog Broda, nego političare iz Bosanskog Broda. Tu imaju struje, Koračanska, Novo Selo i ne znam ni ja koje sve ne. Recimo to se i sad odražava u daljnjem radu sa tom brigadom, te dvije struje praktički su rastrgale brigadu. Ta politika je odigrala ulogu isto u Bosanskom Brodu. Jer kad smo mi imali lošu situaciju na samom Koraću, ljudstvo iz Novog Sela nije htjelo ići braniti Koraće. Pa to je netko politički tamo odradio. Tako da su se te razmirice unutar 101. brigade ojačavale i prenosile dalje. Sto se tiče politike Slavonskog Broda, mislim da ona nije direktno utjecala na rad grupe. A to je bilo nekih razmirica oko 108. zašto ovo, zašto ono i tako, možda je politika odradila svoj dio u smislu organiziranja dovoljnog broja ljudstva iz Broda. Pitanje mobilizacije tu su oni čini mi se sprječavali neke stvari što smo mi tražili od prvog dana da Brod ima dvije brigade, pune mobilizacijski i sve to. E, to se nije dalo realizirati".

Čermak: **"Ima li nekih naznaka da su upravo ovi podaci o kojima smo prije govorili što se tiče kontraobavještajne službe ovih podataka koji su četnici imali o**

nama da su mogli curiti upravo iz struktura HVO-a i pojedinih postrojbi 101. i 103.. brigade. Da li imaš kakvih saznanja o tome"?

Štefanek: „Moguće je, ne bih znao točno reći u kojem smjeru nekog da odredim ili da kažem taj bi mogao biti".

Čermak: "Da li ti imaš kakvih saznanja"?

Štefanek: "Pa postojala je sumnja i ova zadnja naša aktivnost koju smo mi imali 2.3. baš ispod Novog Sela rađena je u potpunoj tajnosti. Nitko nije znao. Znala je ekipa koja je vodila. I stvarno dan prije izvršena su sva izviđanja u tom prostoru, čak su tri grupe išle ne znajući ni one jedna za drugu. Utvrdili smo da je dole prostor ispod Prašlike prazan da nema nikoga, da se može odraditi i zato se išlo u akciju. Napisana je jedna kratka zapovijed na jednom listu papira radi organizacije, kratko napisana i dogovor je bio uključivanje pet ojačanih vodova sa tenkovima sa svime. 101. iza aktivne brigade. Međutim sutradan u toku same aktivnosti je bilo jasno da ćemo se mi praktički sudariti sa njihovim aktivnostima. E sad da li je to rezultat curenja ili slanja podatka ili je to stvarno slučajnost da su se i oni našli u zadatku dinamike kao i mi. Ja mislim od tih ljudi koji su stvarno bili uključeni, znam da su svi borci da je pola njih ranjeno, da su se svi stvarno borili za Bosanski Brod ono zdušno i teško da bi mogao i jednog od njih reći, e, taj je čovjek će prodati nešto ili.."

Čermak: "Dobro, evo reci mi još samo nešto. Tko je srušio most i po čijem nalogu"?

Štefanek: "Ja točno ne znam tko je srušio most. Po nekim informacijama je srušila inženjerija 157. brigade".

Čermak: "Ne po nekima, nego ga je srušila".

Štefanek: "A po nalogu ne znam čijem. S tim da ovako, ja nisam dozvolio da se most uopće naoružava eksplozivom. Baš zato da ne bi netko mogao doći u mogućnost da ga sruši. I zapovjeđeno je da se most zapriječi, znači, ježevima i protuoklopnim minama da se zapriječi. I to sam dobio sam navečer u 11,30 sam dobio potvrdu da je most zapriječen, još jednu kontrolu sam dao da se izvrši. I inženjerija 108. i ovi pridodani inženjerci koji su došli iz Osijeka. Izvršili su pregled i rekli su da je to sve u redu napravljeno. A nisam znao da je most naoružan, da ima uopće eksploziva na mostu, to nisam znao. I da postoji mogućnost rušenja. Mi smo postavili 4 tenka, 2 sa lijeve strane, 2 sa gornje strane i 2 topa T-12 s kojima smo mogli bez problema na onom oštećenom dijelu rušiti most ako bi bilo potrebno. Nije bilo potrebe da se most ruši."

Čermak: "Da, najprije su išli podaci i izvješća su išla o tome da su četnici srušili most, a na kraju su srušili naši".

Štefanek: „E, tu sad treba stvarno provjeriti tko je dao zadatak."

Čermak: "Mi znamo da je to napravila 157. i ime čovjeka koji je to napravio. Sad samo moramo znati, tko mu je to naredio."

Štefanek: "Ali po meni težina tog rušenja mosta se treba povezati sa težinom oštećenja mosta. Sa situacijom da sam ja kao zapovjednik operativne grupe, koji je naredio kad je počelo sa avijacijom njihovo aktivno djelovanje na most da se izvrši razoružavanje mosta i skidanje eksploziva. Mislim da je to bilo 5. ili 6. Da to nije izvršeno da bi nakon tri dana prešo most i da je bio oštećen jer je raketiran, ali od našeg eksploziva, a ne od rakete. Raketa napravi rupu i pokrije se. E sad i to treba provjeriti zašto to nije izvršeno razoružavanje da bi se spasio".

Feldi: "Pa ja bih pitao kako se desilo da Brod Bosanski praktički nitko nije branio. Bila je zapovijed da Brod netko mora da priprema za obranu, kao krajnju odstupnicu da slučajno krene sve pogrešno. Jer vi imate dvije si-

tuacije koje su indikativne. Jedno je udar na Liješće kad ste se također u susretnoj borbi sreli sa četnicima i drugo uvođenje dijelova 2. ili 101. kad su opet pokušali i opet preko Zborišta se sudarili sa četnicima u isto vrijeme. Ali još je indikativnije da Brod nitko ne stane da brani. Je li bio proglas HVO da se svi dignu da brane da po svaku cijenu se Brod očuva i da ili je to ostalo ako se netko sjetio. Jer ni jedan zapovjednik do sada nije dobio zapovijed da organizira obranu Broda. I to je interesantno da u Brodu ni jedna jedinica nije imala obranu ni zastupnu, ni bilo kakvu. Inženjerac kaže nikakvu zadaću nije dobio da bilo kakav plan obrane Broda slaže. Sve što je dobio je priprema grada za zimske uvjete. To je ono što je išlo svima. Ali da obrana ostane potpuno pasivna i organiziranje grada koji uopće nije imao razloga da padne. Ako nešto u vezi sa tim imate da kažete" ?

Štefanek: "Sama linija obrane Bosanskog Broda nije pravljena i sav ovaj jedan razvoj situacije je bio previše iznenadan i neočekivan. Mislim, ja vam to moram reći. Što se tiče ljudstva, ja sam dao zadatak 4. navečer na koordinaciji da se sve raspoloživo ljudstvo Bosanskog Broda digne da pozadina koja je imala određeni broj ljudi isto tako digne sve te ljude koji mogu nositi oružje i imaju oružje da se uključe. Ali to je sve još bilo u sklopu linije Kolibe i Lonjsko polje. A stvarno zaduženje za obranu nije imala ni jedna određena postrojba. Mi rezervne postrojbe nismo imali. Imali smo jedan vod rezervni koji je bio u tom dijelu grada uz srednjoškolski centar i koji je trebao intervenirati u takvom slučaju. Međutim, mi taj vod smo upotrijebili i potrošili i nikakvu rezervu nismo imali. Tako da stvarno nikoga posebno nismo imali tko bi intervenirao, uskočio i bilo što napravio da ostane na toj odsudnoj, zadnjoj liniji Bosanskog Broda. Sve se je to odlilo nevjerojatno i uopće na nevjerojatan način. Bez kvalitetne borbe, bez kvalitetnog otpora."

Feldi: "Ja bih još samo jedno pitanje, da malo pojasnite. Od koga je primala zapovijedi 101"?

Štefanek: "Od mene."

Feldi: "Isključivo od Vas, i nije bilo nikakvog ležanja u vezi angažiranja 101. Pa kako se onda moglo desiti da oni izvuku tenkove i sve ostalo, a da vi ne date takvu zapovijed? Jer jedinice koje su se izvlačile gledali su tenkove u Bosanskom Brodu, jedinice 101. na igralištu. Nitko ih ne pomjera, nitko ne angažira i one se na koncu izvlače bez ikakvog otpora i svega"?

Štefanek: "To je uopće nevjerojatno na koji način su se ti ljudi izvukli. Očito da zapovjedništvo samo, možda ne zapovjedništvo nego zapovjednici koji su vodili te postrojbe, jer smo mi imali slučaj da imamo okupljeno 50 do 60 ljudi koji su čekali dva sata da ih se povede,nitko ih nije došao povesti. Znači zapovjednici nisu odradili svoj dio posla da daju zadatke ljudima, znači na toj zadnjoj liniji Sljunčara, Klaonica, Kričanovo odnosno i dalje unutar samog povlačenja da bi organizirali te ljude da sa borbenih linija odu."

Čermak: "Jesi li ti dao zapovijed (da) naprave tu odstupnu liniju Broda toj 101."?

Štefanek: "6. praktički nisam imao priliku da dam zapovijed više. Jer je to bilo gašenje požara, interveniralo se sa malim grupama gdje se nešto moglo zatvoriti, ali zapovijed oko konkretnog jasnog formiranja linije nije se mogla dati. Niste imali s kim.

Čermak: "Reci ima li nešto što bi ti htio sam izjaviti, nešto što smo zaboravili, a smatraš da je važno za rad ove Komisije"?

Štefanek: "Mislim da cijeli tok svih tih događaja kroz pet mjeseci rata, a i ukoliko je utjecao na situaciju na cijelom ratištu i na sve te probleme koji su se javljali tokom aktivnosti i sve je preveliki gubitak ljudstva, previše poginulih i ranjenih i u 101. i u 103., nekvalitetno angažiranje novog ljudstva, nemogućnost dovođenja tih ljudi iz Bosne koji su se trebali uključiti, znači osvježavanje tih brigada da nešto stvorimo. Mislim da se to odrazilo i na 108, isto tako, koja je izgubila jako veliki broj ljudi... "

Čermak: "Ispričavam se u donosu na broj vojnika na tom ratištu koliko je bilo domaćih snaga, a koliko HV"?

Štefanek: "HVO je na kraju zadnjih dana imao 450 do 500 ljudi. Da, ali u početku smo mi imali 101. koja je brojala 2300 ljudi. 103. Derventska je imala oko 2600 ljudi. Odžačka brigada imala je od 1600 do 1800 ljudi. Puno ih je ranjeno, puno je poginulo. Poginulo ih je negdje oko 1500 iz te tri brigade. To je veliki broj koji se nije popunjavao. Htio sam reći slična je situacija bila i u 108. brigadi. Ona je na kraju zakrpana nešto sa ovim dijelom ljudi koji je iz Bosne uključen u 108. Ali to nije bilo to. I onda je bilo stalno lažno prikazivanje stvari. Od same 108. koja je išla na teren sa nedovoljnim brojem ljudi, a prikazivala je veći broj ljudi. Pa isto tako i 157., pa i 139. Mi smo imali bojnu samostalnu 139. koja je prešla kasnije u 36. samostalnu. Oni su išli kao bojna na linije sa 60 ljudi. Znači nije to ono pravo. I sad dok vi spoznate pravo stanje stvari, dok intervenirate, dok to zakrpate, imate lom. Jer mi smo praktički prije mjesec dana imali vrlo dobru situaciju i trebali smo stvoriti 2 bojne rezervne. Jednu na zapovjednom mjestu brigadira Kolaka, jednu na ovom istočnom mjestu. Međutim zbog lažnog prikazivanja i krpanja linija mi smo to sve potrošili. A onda nam se desi onaj lom bježanja sa zapadnog dijela ovog, tako da smo sve to izgubili i nikad nismo uspjeli dobiti rezervu. To je problem. I sad što se nama desilo. Kriv onaj, kriv ovaj. Ali 1500 ljudi iz 108. brigade koji su u roku od dan i pol napustili liniju bojišnice nije bilo šanse da namirimo na bilo koji način, to je nemoguće bilo. Mi smo mogli zatvoriti kad se nama izvuče 100 ljudi ili 200, to se još koliko toliko intervenira, ali ovoliku masu to je nemoguće. I onda, što je problem. Ne da su se oni izvukli kilometar dva nego ili da su došli do Bosanskog Broda i tu stali i zatvorili to nego su svi prešli prijeko."

Čermak: "I nije ih se moglo više vratiti niti organizirati. Svi odbili zapovijed, ne."

Štefanek: "To nije bilo po zapovijedi, da je zapovjednik došao kod mene i rekao situacija je takva stvarno ne možemo ajmo napisati zapovijed, povlačimo se na tu i tu liniju, formiramo ili bilo što. Nego je to bilo praktički napuštanje bojišta, to je problem".

Izjava potpredsjednika Skupštine općine Slavonski Brod, predsjednika HDZ-a Općine Slavonski Brod, načelnika SIS-a 108. brigade HV, tajnika HVO Bosanske Posavine, pomoćnika direktora „Đure Đaković“, djelatnog natporučnika Zdravka Sočkovića

Čermak: **"Kao pripadnik 108. brigade Hrvatske vojske odgovoran za rad SIS-a kako ocjenjuješ učinkovitost borbenog djelovanja na Posavini"?**

Sočković "Moja služba je imala zadatak striktno da se brine o vlastitoj brigadi, dok kolega Tomo Gregurić je imao zadatak preko operativne grupe da se brine o cijeloj Posavini preko Save. Dakle, mi smo i inače zajedno dosta poslova i radili dosta smo izvještaja i zajedno slali i potpisivali, iste smo informacije imali i što se toga tiče mislim da je posao dosta dobro išao, što se može vidjeti iz naših izvješća. Mi smo upozoravali na sve što nije bilo dobro. Kad sam inzistirao na tome i kod zapovjednika brigade da u svojim izvješćima budu objektivni. Mene je posebno smetalo kod rada Operativne grupe, gdje sam zaključio u par navrata koje sam bio, da su izvještaji debelo lažni. I jako me iznenađivalo da se toliko toga netočnoga prikazivalo, recimo npr. ako se kaže da ta i ta brigada ima 600 ljudi, umjesto da na linijama bude 300, pa da se 300 mijenja na njima; njih bude 50, 60 a ostali su, ne znam, 5 km dalje pa ako netko napadne oni će dotrčati. Što je sigurno izazivalo puno puta da se na prvu liniju jurilo kamionima itd., a onda si ti krasna meta itd. Sama naša služba u brigadi, mi nismo imali posebno nekih prevelikih problema jer osobito od starta brigada je bila dobrovoljačka i 99% su zaista to bili dobrovoljci. Imali smo tu i tamo malo vatre oko tih zapovjednika kada je bilo itd., međutim brigada, što se kad se ustalilo, uglavnom, Štefanek kad je bio zapovjednik brigade dosta je to dobro funkcioniralo u Gradišci. Međutim, ovdje kad je se prešlo u Posavinu, mislim da je bila slaba suradnja između brigade i operativne grupe. Moje viđenje je, ja nisam nikakav vojni stručnjak, ali mislim da je dosta stvari, osniva se operativna grupa Istočna Posavina, pa se onda odmah osniva grupa Sava. One su bile odmah jedna nasuprot druge. Onda IZM ne znam u Đakovu. Mislim da je on morao biti u Slavonskom Brodu. Ja bih se usudio reći čak u Derventi. Ja kad bih bio vojni stručnjak, ja bih ga postavio tamo gdje je vojska mora biti i komanda. Tako da što se toga tiče mislim da smo i brigadu 108. u stručnom kadru i oslabili i kad smo veliki dio kvalitetnih ljudi povukli u operativnu grupu. Pa smo dobili niti dobru grupu, niti je brigada bila više ono sto je bila. Sto se tiče naših samih poslova mi smo imali raznovrsnih. Normalno vojska je vojska, imali smo raznovrsnih incidenata iako mislim da je 108. brigada imala daleko manje od drugih, tih stvari, ali smo uvijek uspijevali. Mi smo išli među vojsku. Možda je to i način rada, takav i stil, osobito što su ti momci dobrovoljci, što su uglavnom, veliki dio bili moje stranačke kolege i mi nismo nikad posebne neke metode primjenjivali, uglavnom se moglo dogovoriti."

Čermak: **"Reci mi samo jedno. Je li se osjećao taj kontraobavještajni rad s obzirom na to da ima tendencija i da ima saznanja, očito iz primjera na tom terenu, da su četnici znali masu informacija o položaju naših ljudi, da su znali čak šifru naše veze itd. Da li je ta kontraobavještajna služba imala kakve rezultate, imala kakvih saznanja? Da li je uhvatila nekoga"?**

Sočković: "Ja moram reći da mi smo po tim nekim stvarima radili sa Osijekom zajedno. Mi smo imali jedno vrijeme, pratili smo kad su bile borbe u Bosanskom Brodu, prvi puta kada smo odbacili neprijatelja. Sigurno smo imali u svojim redovima čovjeka koji ih je sve izvještavao. To su bile ne znam kiša, zima, obala. Mi smo pratili njihove te šifre i sigurno smo imali u svojim redovima čovjeka. Ja bih se usudio reći, moja procjena, teško je to dokazati jer nemamo točne podatke, to smo sigurno imali jer smo ih pratili, snimali, imamo hrpu materijala koje smo snimili. Osječani su tu dolazili koji su uzimali te materijale, dalje proučavali. Oni su pokušali nešto sa svoje strane uraditi, međutim nismo našli čovjeka toga, ali je sigurno, to je morao biti ili u vezi ili u samoj komandi. Nismo ga uspjeli otkriti. Ali na terenu samome se točno vidjelo, što su mi i zapovjednici potvrđivali da tamo gdje je slabija uvijek se probija linija. Ako neka postrojba napusti bez obavijesti, često puta se znalo da su četnici tuda išli što je logični zaključak da je ipak netko to navodio. Vjerojatno da ima više sudionika toga, ali mi nismo otkrili točno tko je taj".

Čermak: **"Daj mi reci da li je Vijeće HVO-a u Bosanskoj Posavini imalo svoju službu SIS-a i kakav je bio odnos SIS-a HVO-a i HV-a"?**

Sočković: „Oni su imali svoju službu SIS-a. Moja procjena je da nije to dobro funkcioniralo. HVO je imalo po funkciji toga čovjeka. On je više surađivao sa g. Tomom Gregurićem, koji je bio opet sa naše strane zadužen za Bosnu. Njemu su podaci uglavnom išli koliko ja znam. Međutim, mislim da baš nije naročito dobro suradnja išla. Iako o tome više može reći g. Gregurić, koji je direktno radio sa njima, jer je bio zadužen za područje Bosanske Posavine.“

Čermak: **"Daj mi reci, stalno se povlači jedno pitanje, stalno ide jedna priča da je politika i ljudi iz politike iz vrha Slavonskog Broda, da se stalno miješala u poslove vojske, da je tu bilo raznih nesuglasica nekih, krivih poteza itd"?**

Sočković: "Pokušati ću kratko reći. Da je politika Slavonskog Broda odigrala svoju veliku ulogu kad smo osnivali brigade. Iza toga dalje je osnovan Stožer, kad je došao Stožer ukinuo se Krizni štab, dakle mi smo čak moram reći bili totalno neobaviješteni. Da nisam bio pripadnik 108. brigade, politika Broda ne bi imala niti situaciju. To je najveća laž koja može biti da se politika Broda miješala u vojsku. To ne stoji, iako je jedan jedini puta bila jedna odluka koju, možda smijem reći zajednička, onda je to bilo oko prelaska jedinica u Bosanski Brod prvi puta. Tada je bilo u pitanju da padne Bosanski Brod i tada je prvi puta vojska se obratila uopće, međutim kod tog događaja je...."

Feldi: **"To je odluka predsjednika“ ?**

Sočković: "Jeste. To je znao general Feldi i general Stipetić. Stipetić je nakon dva dana kad je pao, ja sam im rekao kad će pasti Šamac tri dana ranije, ja sam im rekao jer smo imali cijeli scenarij i rekli smo točno gdje će i tko će ući, tko će uzeti poštu i sve ostalo. Kad je to palo onda je mene Stipetić zvao telefonom i pitao da li se može vratiti Šamac. Ja sam rekao može, jer sam bio iznerviran, ako vi dođete sa ekipom iz Zagreba pa ga sad vratite, jer smo ga mogli obraniti. Meni je bilo glupo kao čovjeku da smo imali svoje postrojbe u Bosanskom Šamcu, 139. brigadu koji su ležali da bi 50 četnika zauzelo Šamac. To je bilo van pa-

meti. Trebalo je prebaciti dve čete odmah i to bi se sve obranilo. Bez ikakvih problema. Jer je 50 četnika, Belih orlova i 100 domaćih izdajnika. I to bi bilo riješeno, jer otpora praktično malo Hrvati su pružili, a muslimani su prešli na njihovu stranu. Mi smo na takvom položaju bili gdje su kod nas svi dolazili. Ali ja mogu reći, 23 općine koje su s nama kontaktirale, nikada se ni jedna nije požalila na nas. Sto se tiče samoga vojnoga dijela, odgovorno tvrdim da nikada nismo ni jednu ne naredbu, nego ni nikakvu, da im smo dali inicijative metnite to ovamo ili onamo; ili naredite to ovako ili onako, mislim to je glupost, mi se u to ne razumijemo. Odgovorno tvrdim nikada se nismo miješali u samu komandu sa vojskom, jer smo bili svjesni da moramo biti logistika. A uvijek smo došli pomoći kad su nas dečki zvali, bilo je puno puta u pitanju kada su naše jedinice trebale prijeći itd. Što je opet tražio Stožer Glavni, tad smo mi išli politički djelovati, razgovarali sa ljudima i rezultat toga stoji, više je bilo Brođana preko nego cijele Hrvatske zajedno. I moram reci 2/3 poginulih je Brođana u odnosu na sve druge koje je cijela Republika imala u Bosni, i posebno me smeta da se pokušava devalvirati sve ono što je Slavonski Brod učinio u toj obrani. Jer imamo više žrtava nego svi drugi zajedno."

Čermak: **"Daj mi reci kakva je bila suradnja između političkih struktura Slavonskog Broda, HVO-a i civilnih vlasti u Brodu i da li je HVO i civilna vlast u Bosanskom Brodu djelovala i da li je uopće postojala kao takva ili je bila samo na papiru"?**

Sočković: "Što se tiče samoga Slavonskoga Broda, mislim da smo bili čvrsto na tome da će rat biti i mi smo se pripremali. Ja moram reći da smo veliki dio uspjeli pripremiti i naoružati se, moram reći da je odluka donesena u kancelariji Predsjednika, da skinemo vlakove da uzmemo topove, da dodijelimo po svim općinama. Mislim svi ljudi koji se razumiju u to da je to bilo presudno u obrani Slavonije. Da smo prvi zauzeli vojarnu i sve ostalo, dakle tu je naš doprinos sigurno nesumnjiv bio zajedno s ovim dečkima, koji, tad su veze sa Zagrebom bile vrlo loše, maltene kroz Mađarsku je dolazilo, ali ovdje je bila tada situacija da se nije imao ni Stožer, tako da se baš nije moglo ići. Što se tiče samog HVO-a, mi smo im dali financijsku pomoć, ja imam i sada veliki broj računa koji smo im poplaćali, pomoć smo im davali na žiro-račune, koliko smo imali sredstava, po 5.000.000 smo davali i Derventi i Odžaku itd. Dali smo im kancelarije dali smo im sve ono što su, što im je bilo potrebno sjednice su se kod nas održavale, pa čak kad je osnovan taj HVO, osnovao ga je Perica Jurić, nažalost i Bosansko-Posavsku zajednicu kada je osnovao, samo je osnovao nikad više nije ni došao. Pa se s njima nije radilo. Kad je osnovan HVO, opet ga je osnovao Perica Jurić, tad je bio 7 sati sastanak itd. Uglavnom su bili sporovi oko Ike Stanića, koji je napustio bio područje a netko kad napusti, narod ga ne prihvaća i što je najvažnije, Perica Jurić je sam, ja nisam čak ni bio mene zadužio da budem politički tajnik HVO-a. Ja sam im odradio jedno tri, četiri mjeseca. Mislim da sam im samo bio na usluzi i pomagao, nikad nisam nametao svoje mišljenje, već sam im pomagao da se donesu kvalitetne odluke, da se to prekuca, umnože materijali, pošalju svim općinama, imao sam u dva navrata sam totalno sredio odnose. Izmirio Hrvate i Muslimane u Brčkom, u Gradačcu, osobito u Brčkom gdje su bili jako kvalitetni odnosi između Hrvata i Muslimana, i osobito mi je bilo žao kad sam vidio da ima jedna druga struja koja želi da pokvari te odnose. I onda su se polako potkupljivali ti članovi, jedan po jedan i tako da smo dobili tu zajednicu Bosanske Posavine, da su jedni bili za suradnju s muslimanima,

što mislim da je pametno jer neprijatelj je jedan, i drugi dio koji je bio ekstremniji, koji je tražio da se ti odnosi ruše itd.

Čermak: **"Da li je uopće HVO u Bosanskom Brodu imao tu snagu političku da uveže svoje jedinice i da napravi jednu kvalitetnu suradnju sa HV-om"?**

Sočković: "HVO u Bosanskom Brodu nije imao, ja moram reći, nije imao pravoga rukovodstva i istina je slijedeća. Na svakome mjestu, dakle da li je to predsjednik Kriznoga štaba, da li je predsjednik stranke, da li je zapovjednik brigade, da li je zapovjednik policije, oni su uvijek imali po dva čovjeka na istoj funkciji. Uvijek je bio jedan krivi, jedan pravi. Nikad ne znaš s kim razgovarati. Mi nikada nismo imali partnera za razgovor i mogu reći donekle dok je bio g. Kljaić predsjednik Kriznog štaba, iako i on vjerojatno ima svojih mana, ali barem ga se uvijek moglo pozvati, dogovarati itd. Osobno smatram da je jedan veliki problem bio, za mene je pad Posavine bio onoga momenta kada je 3500 naoružanih ljudi prešlo u Hrvatsku. Tada je bio G. Granić, A. Rebić i Helsinki Watch i svi ostali i kad su te ljude prebacili u Slavonski Brod. Ja sam znao da njih više neće nikada pokupiti i vratiti. To je sigurno, isto jako puno utjecalo, ali Bosanski Brod smatram da nikad nije imao zrelo rukovodstvo, niti stranke, niti Kriznog štaba. Uvije su se svađali, smjenjivali jedni druge itd. tako da..."

Čermak: **"Znači niti civilne vlasti niti vlasti HVO-a nije bilo"?**

Sočković: "Ne. Nisu imali snage da to sprovedu. Mislim da kvalitetna rukovodstva imaju Brčko, Orašje, možda je i to rezultat vjerojatno ovoga sada. Mi smo mogli možda, jedna od najvećih stvari. Kad je general Lucić bio zapovjednik operativne zone Osijek, on je puno vodio brigu o Posavini za razliku od drugih, i tad su bili ako smijem reći Posavina u zenitu. Tad smo imali Modriču i sve ostalo i osnovni problem koji sam ja tada naglasio i to ima po zapisniku, mogu se svi pogledati, nismo smogli uspostaviti civilnu vlast u Modriči. To je razlog njenom padu, jer smatram da kod tog prvog pada tu je nesumnjivo odigrao ulogu KOS; ti su se ljudi uvukli u redove vojske, i Odžačke i Derventske brigade i Modričke, tako da je cijela Posavina uopće pala bez metka. Sve drugo je priča. Sve je padalo, grad za gradom bez metka. Svi su se povlačili tamo. Tu je KOS odradio svoj dio. Ali smatram da nekoliko općina ima vrlo zdrava rukovodstva i vjerojatno da će oni sada biti u teškom položaju u ovom momentu, s obzirom na sadašnje nesuglasice koje imaju u toj zajednici Bosanske Posavine odnosno vidimo da su izvršene kadrovske promjene koje sigurno ne vode ničemu dobrome, no vrijeme će pokazati da, i smatram da je gospodin Vinko Begić uložio cijeloga sebe da poveže onoliko koliko može u tim momentima. No neke općine su bile poput Bosanskog Broda nemoguće organizirati."

Čermak: **"Daj ti meni reci, po tvojoj prosudbi zbog čega je došlo do napuštanja Bosanskog Broda i uopće šireg područja Borda"?**

Sočković: "Zbog čega je došlo do napuštanja Broda"?

Čermak: **"Iz razloga što smo imali dovoljno snaga, da smo imali dovoljno oklopnih sredstava, da smo imali oružja, da smo imali svega, a prvi put se Brod obranio običnim lovačkim puškama".**

Sočković: "Moje viđenje je osobno da smo promašili u nekoliko osnovnih stvari. Nismo riješili neke ključne probleme. Jedna od tih stvari je istina da su 4 općine, dakle Modriča, Derventa, Odžak i Bosanski Brod ostali na 700 i nekoliko boraca., Iz 4 općine. Ako uzmemo za sada na primjer da jedna mala općina Orašje ima 3700 ljudi iz Orašja na položajima, dakle da su imali samo po toliko puta 4. To bi bilo 15000 vojnika. 15000 vojnika, svatko zna da treba najmanje puta tri da

se savlada, a znači nema tih snaga Srpskih u BiH koji bi osvojili Posavinu. To je ključni razlog da, dakle što je civilno stanovništvo i vojno napustilo Posavinu. Dabome da je to negativno utjecalo s vremenom. Mi smo upozoravali na to, da kako su napuštali nitko se više nije vraćao. Prema tome tu je prvi razlog. Drugi razlog koji je negativno djelovao na moral hrvatskih vojnika je taj što nismo našli instrumenta da pohapsimo vojne obveznike i prevezemo na slobodni teritorij. Ako se hoće boriti nek se bore, ako neće nek pogine bez puške ako ga nije sramota. Dakle gospoda su se šetala i Slavonskim Brodom, a osobito Zagrebom i po moru i hodali po hotelima, glumili izbjeglice, a u isto vrijeme se nisu došli boriti za Posavinu. To je osnovni razlog koji vrlo negativno djeluje na naše ljude, mi smo tu vidjeli da je moral polako slabio, drugo moram reći da smo mi pretrpili velike gubitke. Mi imamo 211 mrtvih, 19 zarobljenih, koji prema informaciji koju sam dobio jučer su svi pobijeni. Slavonski Brod je dakle imao žrtava 2/3 od ukupnih žrtava na Posavskom ratištu. I posebno me vrijeđa i smeta kad se dešava npr. jedna 108. brigada koja je prošla od 8. mjeseca kad su obranili, zaista obranili Gradišku i sve ostalo, da se danas ti ljudi skidaju, nismo im podijelili niti onima mrtvima što smo svima dali odlikovanja, nismo dijelili. Mene to posebno boli, to su sve dobrovoljci, moram reći 90% to su pripadnici HDZ-a, ja sam predsjednik tamo stranke, i puno puta sam zapitan da li je to udar i na vojsku i na stranku, na dobrovoljce i na sve ostale. Mislim da je to jadno, da te ljude sada nakon 15 mjeseci raubanja po terenu, ja sam u svom izvještaju kao načelnik sigurnosti dao da od 58 dana 40 smo imali terena. Na kraju krajeva ako je i bilo nekakve greške, dakle svatko ima pravo jednom u životu, 108. nikad nije napuštala položaj, to joj je bilo prvi puta. Ja sam upozorio na to dakle, da je bosanskih boraca ostalo gotovo ništa, da su i oni izbjegavali obaveze, da su napuštali liniju ja moram reći. 2. bojna je nastradala nakon što je Sijekovac napustio položaj, ušli su četnici, imali smo 20 ranjenih, 5 mrtvih, 19 zarobljenih. Ta se (postrojba) mora po svim vojničkim pravilima izvalčiti. Ona više nije sposobna borbeno djelovati. Mislim, ja nisam nikakav stručnjak, ali to je toliko razumljivo, to ne treba biti poseban stručnjak. I mislim da su to osnovni razlozi, dakle moral tih ljudi svakim danom je slabio i druge postrojbe su odbijale nekažnjeno ići. Ja moram reći nažalost, i kao čovjek koji se bavi politikom na lokalnoj razini da je sramotno da su gospoda u Valpovu, gradonačelnik općine i saborski zastupnik izašli, odgovarati vojsku da da ne idu u Slavonski Brod, da su isto izmišljali i drugi, Bedem ljubavi i ostalo i Našice i Virovitica, da ih zadrže, a moji su momci ginuli, išli preko, jer mi smo sa njima samo razgovarali, nikad nikoga nismo tjerali, ali smo razgovarali. I to me posebno boli, ako je za nekoga kazniti tko ne ide preko onda se ne znam i skidalo i sve u 108. brigadi. U drugima nije brigadama. Prema tome mislim da ti ljudi nisu zaslužili ovakav tretman, i bojim se da je to sve upereno i prema Slavonskom Brodu direktno i prema gradu, rukovodstvu, narodu i svemu ostalome. Jer kako se može desiti da jedni odgovaraju dakle vojsku, a mi smo svoju nagovarali da ide i sad netko traži krivca u onome tko je dao najviše žrtava i koji je najviše bio prisutan. Pa imamo izvješća po platnim spiskovima i svemu ostalome da je Slavonski Brod 2/3 ljudi dao preko. Druga stvar, slučajno je tada došao Alija Izetbegović, dan uoči pada. On je došao u 18 sati. Bio je tu g. Begić, mi smo kao domaćini, on je želio nama se zahvaliti za ono što je Slavonski Brod dao, a dao je maksimalno za Posavinu i za narod u BiH, kroz jedno izvješće koje je bilo, g. Begić je zamolio da malo se obrazloži i sa ovoga

dijela. Ja sam rekao tada kako stoje stvari da je lako moguće da u 48 sati padne Bosanski Brod. Gospodin Izetbegović je nakon toga i razgovarao, kad smo ga odveli na večeru, nije bilo čak ni struje itd, kod nas nisu radili ugostiteljski objekti, ali nekako smo to skucali, jer cijeli dan nisu ništa jeli, on je tad zvao predsjednika Tuđmana i predsjednik Tuđman je tad ugovorio sastanak u 12 sati ovdje. Ja sam taj dan, kad je bio taj pad Posavine, završio kući, spremio se i otišao u Zagreb, kad smo se vraćali kući navečer Bosanski Brod je pao. Ja sam i ovdje ponovio kod gospodina Predsjednika...."

Čermak: **"Da i ja sam bio prisutan".**

Sočković: "Da. Drugo rekao sam posebno što nas je razočaralo. Gospodin ministar Šušak nikada nije došao u Slavonski Brod. Koliko god smo ratovali nikada kao ministar obrane nije došao u Slavonski Brod. To je nevjerojatno, jer ga ljudi, ljudi se pitaju, vide ga u Posušju, vide ga ovdje, vide ga ondje, ali u Slavonski Brod nikada nije došao. Mislim da ni tretman bojišta nikada adekvatan nije bio, Posavina u odnosu na južno bojište. To je ovako jedan zaključak. A samo, njihov HVO i ostalo je organizirano onoliko koliko je bio sprema i gdje su bila bolja rukovodstva općina i one su se borile i branile, to se vidi i danas, a gdje su bila vrlo loša... Primjer lošega je Derventa. To su obični derventski cigani koji su se svadili od prvog dana i kad je zapucalo polovina je otišla. Imala je ovdje prolaz prije nego mi koji smo se borili za Slavoniju i za Posavinu. Svi su imali otvorena vrata ovdje. Svatko je svakoga mogao pljuvati. Od stranke do ministra obrane. Svagdje su imali otvoreni ulaz. A mi smo morali najavljivati se i 15 dana čekati da nas primi ministar obrane ili netko. Tako da smo jednostavno pomalo i mi već umorni i izgubili smo volju više za dokazivanjem nekakve istine, jer mora se shvatiti da je tada Brod bio jedino bojište pravo u Hrvatskoj. I nismo opet imali pravi tretman i ni ministar nije došao čak."

Čermak: **„Daj mi molim te reci kao načelnik SIS-a tvoje viđenje i tvoju ocjenu rada Operativne grupe i uopće zapovjedništva Posavine"?**

Sočković: "Moje viđenje ja ću vam reći otvoreno, poslije odlaska Lucića potop. G. Vinko Vrbanac, da izvine, ali nema organizacionih sposobnosti niti bilo kojih drugih da može uspostaviti kontakt. Moram reći čak ni kao čovjek sa rukovodstvom ovim ili onim, općine ili nekoga, nije baš komunicirao, nije baš se utrgao da je dolazio, Lucić je znao dolaziti svaki dan, svaki dan je bio u Brodu. Tako da mislim da on nije čovjek koji može voditi operativnu grupu, da je to za njega preveliki zalogaj i smatram da je to loše. Radi toga što se tiče Operativne grupe, tu se desilo nešto što se već desilo kog g. Petrića u 157. brigadi, gdje se navuklo svakakvih ljudi i nikakvih rezultata. I gospodin se okružio na kraju, sa ne znam, 80-tak ljudi ili koliko je već bilo nemam pojma. Više znam da je bila ogromna i velika. Mi kontakata nikakvih nismo imali, pa me posebno smeta kad govori netko o rukovodstvu grada. Naprotiv eto i sada je situacija da mi ne znamo ni tko vodi obranu grada, imali smo nekada zapovjednika obrane grada. Mi sada ne znamo ništa. Skida se, meće se. Imali smo problema sa mjesnim zajednicama. Ja imam 92 mjesne zajednice, i imao sam velikih problema na Savi zbog nepokrivenosti, zbog dolaska, ne znam određenih brigada; 132., 106., pljačkanja hrvatskih kuća, tako da nije se ništa po tome moglo uraditi, pa smo imali puno primjedbi, pritužbi. Vjerujem da je to ipak na kraju urodilo plodom, pa su postavljeni domobrani da brane taj dio itd. Još jedno nezadovoljstvo što je bilo inače kod vojske, da recimo mi smo branili Gradišku, a Gradiščani čuvali Savu, a mi idemo prijeko. Našičani dođu, čuvaju Savu, a mi idemo preko.

Pa jesmo li se mi zaratili Brod sa Srbijom ili to ratuje država. Dakle, to je ono što su ljudi svi postavljali pitanja i dabome da nije to brati kukuruz prijeći preko pa idem samo neka se to događa. Rukovodstvo same Operativne grupe mislim da je vrlo loše bilo, osobito što je bilo, tri kontradiktorne zapovijedi znaju doći u isto vrijeme u jednu postrojbu. Mislim da tu ni Stipetić, koliko god je on pokušao da pokrije da uveže itd., mislim da nije uspio u tome. Iako je on vjerojatno imao jako dobre namjere, i ne može se reći da on nije išao išao je on i otići prijeko itd. ali mislim da to nije mogao. Dok g. Vinko Štefanek, mislim da je to promašaj totalni, od odabira krivih ljudi do krivih procjena. Drugo što me je posebno smetalo, laganje izvješća. Ja sam rekao kod predsjednika Tuđmana, predsjedniče lažu Vas. Lažu Vas i Stipetić i Vrbanac i Štefanek. Svi Vas lažu. Lošije stoji nego stoje. Pa ja imam u svakoj postrojbi svojih momaka s kojima sam dobar iz civilstva, koji će mi reći, izvještaji su izfrizirani i to temeljito. Puno se lagalo. Mislim da je Operativna grupa bila sastavljena od pogrešnih ljudi. Da je to tipičan promašaj, ali onda kad još bude, ja ću vam reći, nisam vojnik neki, ali ću vam reći, IZM u Đakovu, onda dođu u Bosnu, onda premještaju topove ovako pa topove onako, pa ti su ljudi više, Bosanci su osjećali i mislili da kad mi dođemo da smo mi organizacija super nekakva vojna organizacija, a onda su i oni sami razočarani bili puno puta, a da ne govorim što je se dozvolilo. Dozvolio se je upad jedinica, čak da je bio i najkvalitetniji zapovjednik. Pa ne može doći, ne znam ja, Basarac sa svojom brigadom ulazi i ulazi u bojište da se ne javi Štefaneku i kaže ja sam brigadir, ti si pukovnik neću da slušam. Pa ako je on zapovjednik bojišta ja smatram da onda se prvo treba javiti, pokušati da te on rasporedi, jer tako smatram da je to disciplina vojnička. Međutim reći ću vam da su postrojbe ulazile kako su htjele, svatko ih je metao, svatko komandirao, miješali se svi jedni drugima i mislim da je to vrlo loše bilo. Mi smo o tom izvješćivali i molili smo g. Čermaka puno puta dajte samo pokušajte ne vojnički nego u smislu da se malo poveže, da se objedini, da ovdje nekakve jedinice budu na komandi, zapovijedi. Mislim s te strane da je to jako promašaj i Operativna grupa je imala puno krivih ljudi, i što je najvažnije kažem na tim izvješćima puno se lagalo. Mogli su rasporediti svakoga neka čuva 5 km, pa neka točno kaže, popiše svaki sat ako treba koliko je ljudi u prvim rovovima. A ne da bude 100 u rovovima, a 500...." „

Čermak: **"Operativci operativne grupe jesu li obilazili teren"?**

Sočković: "Oni su obilazili, to nema dileme. Oni su bili preko. Što su radili ja ne znam, ja ne mogu reći, gdje se oni kreću cijeli dan, jer ih je bilo puno, ali znam jedno vrijeme kad smo počeli raditi, tad se dobro radilo. Mi smo organizirali čak do Zvornika. Sve te općine i po naoružanju i po nekakvim savjetima itd. Onda se je najviše išlo. Tad se i radilo. Međutim kad se to vojište zatvorilo, kad se smanjilo, kad je pala Modriča i ostalo, mislim da je od tada zapravo i sve krenulo naopačke, totalno loše".

Čermak: **"Dobro. Hvala ti lijepo. Evo još jedno pitanje. Slučaj Brizić. Reci mi nešto o tome i uopće o djelovanju tog Brizića, hapšenju njegovom, puštanju itd."**

Sočković: „Meni je više zlo kad se mora spomenuti Bosanska Posavina jer mi sa njima nismo željeli imati nikakve posebne veze koje ne moraš. Ali si jednostavno na tome graničnom prijelazu, da si morao, htio ne htio morao si kontaktirati. G. Brizić se pojavio u javnosti kad je bio smijenjen predsjednik općine Mirko Jelinić. Mirko Jelinić je bio nikakav čovjek, podložan Srbima, Jačimović mu je zapovjedao, šef SDS-a. To je bio jedan čovjek kojeg su oni imali u ruci. On ni-

je naoružao ni jednoga Hrvata dok su se Srbi svi naoružali. I iza toga su morale nekakve promjene, i dabome on je bio predsjednik stranke, onda ga je stranka mijenjala i došao je Brizić. Oni nemaju kadra. On je postavljen kasnije za predsjednika Kriznoga štaba. Moram reći da sam razočaran i učinkom i ponašanjem. Jer osim što struktura bosansko-brodskog rukovodstva i derventskog, tu su negdje po razini totalne razjedinjenosti i dezorganizacije, mislim da je g. Brizić nečastan čovjek. Zadnjih tri, četiri mjeseca, ne znam točno ja nisam brojio, neka se provjeri, gospodin je bio po Njemačkoj itd. išao je i prije, znam pouzdano od g. Kljaića da mu nikad ništa nije uplaćivao u taj njihov fond, a išao je van sakupljati sredstva itd. To je jedna stvar o kojoj će on vjerojatno više reći. Međutim ono što je najgore mislim da se pomiješala politika zajednice Herceg-Bosna sa zajednicom Bosanska Posavina. Bosanska Posavina bez obzira na slabosti, mislim da je bila, politički zreli zaključci, ako su bile pojedine loše općine, ali kao cjelina mislim da su zaključke imali izvanredno dobre. Zadržavale dobre odnose sa muslimanima itd. Kompletnu tu zajednicu je otrovao g. Iko Stanić, koji je pobjegao u Zagreb zajedno sa Dusparom, zajedno sa Majićem. Tu su se klatarili kako god su htjeli i na žalost poslije su uzeli u to svoje kolo Stipu Ivankovića, pa su uzeli g. Čuljka, koji je bio poslije samozvani predsjednik Kriznog štaba Dervente i na kraju kažem sad kad se gospodin Brizić pojavio iz Njemačke, kao sa neba, došao pred sam kraj, pa je on čak Kljaića smijenio da nije više predsjednik Kriznog štaba 3.10. koliko ja znam. Taj g. Brizić se poslije pojavio. Prvo je počeo pričati svega i svačega. To nije njegovo. Ja znam koliko je on pametan, toliko nije. On je instruiran od drugih. Dakle on nema veliku pamet iako je veterinar. Instruiran od drugih da bi prekipilo i prelilo čašu, da ga mi držimo u gostoprimstvu, ne samo njega nego i sve druge, da ih držimo na području ove naše općine i da bi gospodin rekao da smo predsjednici I.V. općine i ja pregovarali i dogovarali pad Bosanskog Broda u Dragaliću sa Lisicom. To je rekao pred zapovjedništvom 101. brigade, ima 20-tak ljudi koji će posvjedočiti. To je čašu žuči prelilo. Znate što to znači. Kad 2500 Bosanaca luta sa dugim cijevima, dakle, ti si praktično toga momenta za odstrel. Jer dok ti dokažes da to... Ja nikada u životu nisam bio u Dragaliću. Ni moji predsjednici, ni jedan nije bio u Dragaliću. Prema tome to je osmišljeno pa u smislu čak i da likvidira se nekoga. I iza toga dakle ne stoji g. Brizić, stoje drugi koje bi trebalo razotkriti jer će ti upropastiti i ostatak ovoga što se drži. Iza toga će biti scenarij, uvijek ono dvostruko rukovanje, komandiranje i to će biti problem. Mi smo g. Brizića, ja nisam bio taj čas, predsjednik Meter kad je čuo odmah ga je pozvao i kad je s njim htio razgovarati, ovaj se jednostavno digao i kaže ja nemam sa tobom što pričati, zalupio vrata i otišao. Onda je gradonačelnik tražio, pošto je on bio u uniformi, da ga privede vojna policija. Da mi vidimo g. Briziću kako možeš ti pričati, to više nije nikakva patka sitna ni laž, jer to je velika stvar. Kad je g. Brizić priveden sa dva vojna policajca, tad mu je gradonačelnik očitao bukvicu i predsjednik je tada pitao mene, s obzirom da sam radio u SIS-u što bi bilo najbolje. Ja sam rekao, najbolje da se gospodina pritvori, da ga se ispita i da kaže tko mu je naredio da priča. Jer to očito stoji netko iza toga. Gospodina su odveli tada u zatvor vojni, dok je došao do ondje 20 minuta, već je netko javio ovdje gospodinu ministru Šušku i gospodin ga oslobađa bez da bi bio saslušan. Što posebno nas vrijeđa. Nema toga tko može osloboditi nekoga, a da nije prije saslušan. Ni ministar, ni dragi Bog. Tko je kriv, odgovarati će, tko je pošten, nema problema. Vojna policija ga je samo

privela da mu uzme iskaz njegov i da ga pita tko je to taj, kako može to govoriti itd. Gospodin je bio pušten odmah i danas je gospodin pouzdano se zna pobjegao za Hercegovinu. Ne danas, nego prije dva dana. Pobjegao za Hercegovinu. Prema tome zna se od kuda pušu vjetrovi. Ja samo molim da, Slavonski Brod je imao jedinstveno i čvrsto rukovodstvo, i mi ćemo tako ostati do kraja. Ja molim samo, kažem ja sam i predsjednik stranke, imam solidnu stranku, vrlo jaku, to smo na izboru pokazali, molim, mislim da je ovo upereno bilo za rušenje lokalnog rukovodstva u Slavonskom Brodu, što ne može ni Brizić ni milijun takvih Brizića. Jer ljudi znaju tko je što uradio i kao se radilo. Prema tome, ali je tragično i boli me da takvi smutljivci, lažljivci, banditi, lopovi imaju prolaze na sve strane, i u stranci našoj u Zagrebu i kod ministara i kod pojedinih službi prije nego mi. Mislim da je gradonačelnik Meter jučer tražio od civilne policije zaštitu, osiguranje pred našim objektom, mislim da je to dobio. I mislim da je to opravdano. S druge strane, još što bih htio dodati. Kod g. predsjednika Tuđmana smo dogovorili, mislim da je to bio datum 11., četvrtak navečer, mi smo predočili nakon pada Bosanskog Broda što će se dogoditi - stampedo. Dogovorili smo određene zadatke. Pod broj jedan, da se makne vojska sa našeg područja prvo bosanska, dakle 101. i 103. brigada, drugo naša 103. brigada, koja je bila iz Zagorja negdje, zatim 111. Riječka, 121. itd. Da se svi maknu sa našeg područja, neka Savu drže naše jedinice. Jer ti su ljudi u jednom nenormalnom stanju. Dalje smo se dogovorili, nakon što je i Alija Izetbegović kod predsjednika, gdje sam i ja bio, predzadnji puta rekao da se mogu ti vojni obveznici isporučiti njima, da se ta gospoda pohapse na našoj općini i da se prebace preko, neka idu u Orašje, neka se bore. Ako neće neka poginu bez oružja. Međutim ni jednu stvar nismo izvršili. 15 dana je prošlo dakle stampeda, gdje su nam ulazile bosanske postrojbe, uđe sa automatom, otjera čovjeka i ženu u špajzu, a uzme cijelu kuću i dovede devetoro svojih. Obijanje stanova, provala trgovina, sve ovo. Dakle jedan.... Na žalost niti je civilna policija mogla išta poduzeti, niti vojna jer nismo znali kuda ćemo sa ljudima. Ni jedan ni drugi, bili smo blokirani. Inače kažem, baš ni civilna policija ne utrza se u nikakvim poslovima i čudno je gdje se posakrivaju kad su takvi događaji, ja ne znam, 500 policajaca na području općine, gdje ti ljudi borave, jer ih vidim na dva punkta. Ja po noći vozim se puno kao predsjednik stranke idem na sastanke itd., pa ne znam. Tako da to je isto jedan loš primjer da ono što smo se dogovorili sa predsjednikom države, nismo dobili dovoljnu potporu niti od Ministarstva obrane niti od Ministarstva unutarnjih poslova da se ti odnosi raščiste. A onda kažem, ovo je samo šlag na kraju, izjave g. Brizića, inače se takve priče poturaju o tome kako smo mi izazvali rat u Bosanskoj Posavini, kad smo spašavali, kad su već bili četnici u Brodu ili ne znam, mislim pri tome na Hrvatsku, jer takve se proturaju sada konstatacije. Da nije došla Hrvatska vojska, ne bi nikada bilo rata, a već su zapravo sve zauzeli. Mislim to je van pameti, ali to se skroz siluje narod sa time. Dalje, da smo mi dužni Slavonci zbog toga da branimo Bosance, a da oni smiju ovuda šetati. Da smo rukovodstvo Broda dobili novce, marke od Bosanaca da mi njih branimo. Mislim takvih glupih priča i gluposti, to je više van pameti koje osmišljeno lansira jedna grupa ljudi. Dakle osmišljeno lansira, jedna grupa ljudi, a vi ćete, pitajte g. Kljajića, ka bude tu, sam g. Čuljak je odlazio u vojne postrojbe i rekao da je Mate Boban dogovorio da bude linija iza Dervente, da nema potrebe se boriti. A to ćete provjeriti, imaju svjedoci, ima sve, gospodin kad bude Ilija Kljaić, dakle što ću vam govoriti dalje. Ne trebaju

nama KOS-ovci ni četnici. Oni su u našim redovima i sada. Nažalost još i sa etiketama raznoraznih predsjednika, ovoga ili onoga. To je istina sigurno i kažem posebno me boli jer mi grad nismo ni danas riješili, nismo te ljude odbavili iz grada, oni lutaju sa dugim naoružanjem. Sad im je obustavljena isporuka hrane i ostaloga, jer neće da idu preko, i desiti će se slijedeće, ući će u trgovinu, uzeti će sami, ući će u kuće, oteti će, i onda treba da odgovara isto rukovodstvo Slavonskog Broda".

Čermak: **„To je najveća budalaština, oduzeti hranu, trebalo ih je staviti u dva logora, pripremiti i spremiti i onda ih smjestiti na Istočno ratište".**

Sočković: „Gospodine generale, bili ste zajedno sa nama kod g. predsjednika, gdje je bio njegov šef kabineta. Mislim da je bilo sve dogovoreno, ni jedna stvar nije realizirana od cijeloga dogovora. Mi smo poslali pismo ponovno predsjedniku da ni jedna stvar nije realizirana iz dogovora. Mislim da se osmišljeno radi protiv grada Slavonskog Broda. To je sramotno jer smo pretrpili velike gubitke, razoreni smo, puno ljudskih žrtava, možete misliti žalosti, imamo samo od ovih 19 koji su vjerojatno pobijeni, 6 je iz Oriovca, iz jednog sela. Možete si zamisliti sahranu. Nažalost, ni ta odlikovanja nismo uspjeli, jer smo skroz bili u ratu, pa smo rekli kada se privede kraju. Evo sada skidamo vojnike, nismo ih svečano postrojili, nismo rekli hvala i očekujemo da će to sutra biti ponovno vojnici koji će braniti ovu domovinu. Ja sam žalostan, sigurno sam žalostan kad se može tako postupati prema tim ljudima. To su sve dobrovoljci bili i žalosno je da se ti ljudi šutnu sada nogom. Nadalje imamo razorene tvornice, ne mogu dobiti dovoljno posla čak ni ovdje, jer kažu da smo krizno žarište Brod, pa ne možemo ni mi iz Zagreba dobiti posao, a kamoli iz drugoga, i ako sad te ljude ne zaposlim, imati ćemo onda protiv sebe ljude one koji su najviše voljeli ovu domovinu, koji su položili živote. Imati ćemo te ljude protiv sebe. I sve zbog ovakvih neorganizacija. Nemoguće je da vojska nema snage da kaže da se te dvije postrojbe maknu iz naše općine, vidim da Riječani odlaze. Nismo mogli djecu u školu poslati, jer u mome selu pa nadalje je skroz vojska. Pa hoće li djeca naša ići u školu. Narod je nervozan, sve se više zaoštrava stanje u općini, da li je nekom potrebno da se ide rušiti na takav način rukovodstvo. Ako treba, mi smo rekli svi, nema problema. Mi smo predsjedniku predložili, metnite predsjedniče povjerenika, neka on upravlja, dok budu novi izbori, pa ćemo vidjeti tko će pobijediti na izborima. Međutim, ovo je sramotno, sve je podešeno na rušenje rukovodstva Slavonskoga Broda i općenito ispaštati mora ovaj narod u Slavonskom Brodu. Zar nismo dosta porušeni i nastradali? Zbog Posavine, zbog Bosne, zbog Hrvatske, zbog svega. Najviše života izgubili, porušeni, nemamo posla. Kuda sad sa ovim ljudima, kad ih skinemo. Kuda ćemo sa njima? Sad ću mu reći: 'odloži pušku i budi socijalni problem'. Doći će meni kao predsjedniku stranke i kao potpredsjedniku općine da ga zaposlim. Gdje da ga zaposlim i kako? Dakle o tome nitko nije htio razgovarati. A mi smo molili kod predsjednika. Znali smo što nas čeka sve. I zato smo upozorili. I prvi puta smo rekli kada je pala Modriča, u 15 dana će pasti dali smo izvješće, 13-ti dan je pala. I ovo sam rekao 48 sati, 29 sati je guralo. Prema tome nije se nikako vjerovalo ljudima koji su na izvoru informacija. Pa valjda jedno se mora provjeriti. Ja sam 30 mjeseci u ovoj općini. Rodio sam se, moja familija je tamo 700 godina. Prema tome, ne može nitko bolje voljeti Brod od mene. Pa ako sam predsjednik stranke, ako sam potpredsjednik općine, ako sam organizirao vojnu proizvodnju veću nego zajedno cijela Hrvatska u to vrijeme, pa onda se neko-

me mora vjerovati. Međutim, nažalost vjerovalo se ovakvima lufterima i zbog toga je to i tako prošlo."

Čermak: **"Dobro, hvala ti lijepo. Reci ima li još nešto što te nismo pitali, a smatraš da je važno da kažeš ovoj Komisiji da uđe u zapisnik"?**

Sočković: "Moje je viđenje, ja sam uvijek, nažalost, pogodio događaje. Umjesto da smo pomagali i njegovali odnose sa muslimanima na ovom području na kojem smo imali izvanredno dobre, branili, pomagali im, tamo Gradačac itd. Ako padne Gradačac, ovo je u dva dana gotovo, Orašje i sve ostalo. Tu nema dileme. Moje viđenje je dakle, treba politički djelovati, ne dozvoliti da se sukobi iz Hercegovine prenesu u Posavinu, ako je to bio interes, onda su uspjeli u potpunosti. Ako je to bio interes da se zaratimo sa muslimanima onda je to u potpunosti izvršeno, tu nema nikakve dileme. Jer sada će se očito desiti u jednom Brčkom, u Gradačcu da će se odjeliti muslimani sebi, Hrvati sebi, i neće proći dugo početi će pucati. Prema tome, nažalost, Slavonski Brod je na tom položaju da mi htjeli ili ne htjeli ovisimo o toj Posavini i nama je u interesu i cilj da bude mir, da se riješi to ili vojno.... Nema preko 200 četnika. Nije to problem. Bosanski Brod sad se može osloboditi. Međutim, pitanje je tko će dalje držati linije i sve. Nismo razriješili one ključne stvari koje sam rekao. A to je da se pohapse gospoda, prebace preko, i da brane svoju majčicu domovinu, a ne da ovdje imaju veći rejting nego mi koji smo izgubili, ja sam izgubio šogora, onaj je izgubio brata, a onaj sina itd. Posebno me smeta, nismo ni sada razriješili pitanje. Slavonski Brod je u jednom kolapsu, jer ne možemo urediti unutarnje stanje, iako mi imamo fantastično stranku organiziranu, mislim da općina funkcionira; rukovodstvo, sve. Međutim, nažalost ovim vanjskim podrivanjima pa i insinuacijama, ovakvim širenjem laži i to nije jedina... Oni osmišljeno to rade. I Odžačani? i ovi i oni itd. To je sramotno. Nakon svega što smo ih hranili, oblačili, smjestili, prihvatili, da onda još pljuju na kruh onaj koji smo im dali. I to su ljudi dobrovoljno odvojili. Po kućama su uglavnom bili smješteni. Ne uglavnom, nego 90%. Mi nemamo smještajnih hotela. Evo vidite, pljuvali su i na kruh ovaj. A ja ću vam reći sada, nije to samo pljuvanje na Slavonski Brod, to je pljuvanje na hrvatsku državu. Jer veliki dio kad smo propustili 3500 naoružanih, rekli su da neće piti ustašku vodu. Da neće ustaški kruh. E, pa ja im ne bih ga ni dao. Ali evo kažem kako budemo mudri tako će i biti. A ako više vjerujemo fukarama, koje su pobjegle, koje nikada nisu ni metka opalile i koje nikada ništa nisu ni organizirali, nego ljudima koji su sve to učinili, ne treba podrivati, neka se kaže, treba da odstupi rukovodstvo i nema nikakvih problema. Ja sam čovjek privrednik, ali vam tvrdim da iza mene stoji stranka i narod u Slavonskom Brodu. Ja nisam g. Iko Stanić koji je uzeo dvije vrećice i otišao. Sekira me jednostavno samo što htjeli, ne htjeli, što smo upetljani u te odnose sa Posavinom. A zaista bi željeli, kamo sreće da ih nikada nismo ni vidjeli u životu. I mislim da će ovo toliko narušiti odnose da ih nikada nećemo željeti niti vidjeti. Vratiti će se oni preko. Ali mislim da ih nećemo željeti vidjeti. Drugo, inzistiram i tražim, da na području Slavonskog Broda i jedan Krizni štab ne može raditi. Niti jedan. Ni Bosanskog Broda, ni majke Isusove. Ni merhamed, ni nitko. Jer to je izvor zla. Zavađaju ljude, proći će vrlo malo, mi ćemo pucati, imati ćemo građanski rat u Slavonskom Brodu. Pucaće domaće postrojbe na bosanske postrojbe. Jer oni sada lutaju, pijančevaju, nemaju reda. Pa neka se idu boriti u Orašje ili neka ih razmjeste. Mi smo predložili Požegu, Našice gdje god znaju. Samo da nisu u Slavonskom Brodu. I kada se ovakve priče još pro-

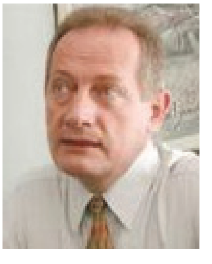
šire, onda vi znate u kakvoj mi opasnosti živimo. Ti koji smo ih sve pomagali. Nema ni jedna stvar gdje nisam pomogao. A kažem posebno te dvije stvari me smetaju. Priča od nesposobnog zapovjednika da mu se miješala civilna vlast. Kakav je to zapovjednik koji dozvoli da mu se miješa civilna vlast. Nikada se nismo miješali. I ova druga stvar kažem, pokušaja rušenja rukovodstva općine iznutra sa ovakvim pričama. Ali ja mislim da ćemo mi svoju općinu očistiti morati, detaljno očistiti, ali evo, na žalost, mi smo spriječeni. Jer neće ni vojska da očisti ovaj dio, niti jedna i druga policija da pomognu. A to može dovesti do građanskog rata u Slavonskom Brodu. Jer brzo će oni početi napadati, otimati itd. Toliko o budućem raspletu. Ja sam pitao hoćete li povjerenika staviti. Jer sam znao što će biti, znao kako će se kilavo raditi. Zato što poznajem ljude koji trebaju izvršiti. Dakle, sve se to usmjerava lagano. Onda neka se zapitaju zašto im je palo 4 grada bez metka. Da su se borili bilo bi drugačije. Izgubili bi 30% teritorija ili 40% ili 50% ali ne 100%."

Čermak: **"Hvala ti lijepo".**

Izjava predsjednika Skupštine općine Slavonski Brod dr. Joze Metera

Čermak: **"Koje je tvoje mišljenje o zapovjedništvu Operativne grupe Istočna Posavina i da il je bilo sa tvoje točke gledišta miješanja politike u pitanje vojske, postrojbi na tom dijelu ratišta"?**

Meter: "Što se tiče Operativne grupe Istočna Posavina ja moram reći da je inicijativa civilnih vlasti. Kada smo vidjeli da Operativna grupa ne štima pod rukovodstvom g. Ive Petrića, vidjeli smo da je odnio vrag šalu, da je vrijeme došlo za ozbiljan rat, a preko Save nije ništa napravljeno od onoga sto je bilo planirano. Pet mjeseci se je taj prostor BiH pripremao za organizirani otpor, na žalost g. Ivo Petrić cijelo vrijeme u to vrijeme nije prešao Savu i vidio kako to djeluje u životu. I zbog toga smo smatrali da, budući da s nijedne strane nije dolazila nikakva inicijativa, da promjenu tog beznadnog stanja, mi smo se moram reći umiješali malo i kao civilne, a bogami i kao poluvojne osobe, jer smo od samog početka sa vojskom, formirali smo aktivnu gardu, formirali kasnije pričuvnu brigadu 108. Bili smo upoznati sa svim aktivnostima naše dvije vojske i bili smo vrlo ponosni na nju, na cijelu brodsku vojsku. Nažalost, nakon što je g. Petrić, nakon 2 mjeseca nastojanja smijenjen, postavljen je Vinko Štefanek, koji je nakon toga, nakon određenog vremena polučio one uspjehe koji su i bili u Bosanskoj Posavini, gdje je ostalo samo Podnovlje kao četničko žarište i gdje je skoro bilo i pitanje dana kada će i to pasti. Znači da nismo krivo procijenili čovjeka, jer nažalost u tom trenutku nismo ni imali ništa bolje pred sobom, i nastojali smo da se budući da smo uvijek govorili da se Brod brani na Derventi, da se brani u Gradišci da se brani u Vukovaru, nastojali smo, da bar po našem trenutku u to vrijeme čovjek koji može ponijeti taj teret na svojim leđima, dođe na to mjesto. Činjenica je da je to bio

Vinko Štefanek. To što je onda došlo do kritične situacije za eventualno uvođenje sankcija protiv Hrvatske, to je vojska onda svakim danom slabila. Nakon osvajanja Modriče, umjesto da se vojska naša ukopava, da se priprema za obranu te linije, došlo je do cjepidlačenja i svađa oko podijele vlasti u Modriči, taj muslimanski Krizni štab koji je bio izbjegao u Gradačac, vratio se natrag, počele su svađe i umjesto da se vrijeme iskoristi na najkorisniji način u stvari se svakim danom slabilo. Oni su počeli izvlačiti snage iz Istočne Slavonije, iz Okučana. počeli su dovlačiti iz Kninske krajine, budući da im je taj koridor bio praktički koridor o kojem im je ovisio život i Banjaluke i tzv. Kninske Krajine. Oni su sve bacili na taj prostor, dok kažem za to vrijeme smo mi imali svoje muke sa 157., i 139. brigadom, koje se na žalost nisu rješavale na naše molbe pet šest mjeseci. Jer smo vidjeli da niti Brajković niti Petrić ne mogu voditi brigade, dapače ja sam rekao i ponavljam ponovno, da sam Mladić i Karadžić, ja bi Brajkoviću dao odlikovanje, jer mi je jednu cijelu brigadu izbacio iz stroja onakvim načinom, a podsjećam vas da je to bila najbolje formirana brigada. Po svim pravilima, 139. brigada. 2200 vojnika je bilo praktički neaktivno, ono malo što su akcija imali u Bosanskoj Posavini, oko Odžaka, to je i velika sramota za nas. Tu su uslijedile i pljačke četnika, odnosno srpskog stanovništva, ali i naših Hrvata, tako da nažalost u tom trenutku u tom vremenu o 139. brigadi ne mogu reći ništa pohvalno, što je ujedno i moja sramota. Jer su to mladići koji su rođeni i živjeli u Brodu i gdje nije bilo nikakvog razloga posebnog osim lošeg zapovjednika da budu takvi kakvi su bili. O 157. mislim da ne treba trošiti riječi, mislim da je to posve suvišna brigada bila u Slavonskom Brodu, tko ju je formirao, na čiji nagovor, tko je to odobrio, to isto treba istražiti, ali mislim da tri brigade Slavonski Brod ne može podnijeti. Niti po ljudstvu niti po zapovijedničkom kadru, jer zapovijedničkog kadra je bilo vrlo mala, nažalost, osobito kvalitetnog. To se vidjelo i tijekom svih ovih operacija. Sto se tiče odnosa ljudstva iz Operativne grupe ja mogu reći da je bilo uvijek korektno i odgovorno tvrdim da se civilna vlast Slavonskog Broda ni u jednom trenutku nije miješala u klasično vojne stvari."

Čermak: **"Stalno se povlači ta nit da se politika miješala u vojne stvari itd":**

Meter: "Meni je samo žao što se nismo više miješali, to neću nikada prežaliti. I što nismo išli đonom na neke ljude bez obzira na cijenu, jer mislim da bez obzira čak i da smo mi stradali u tomu svemu možda bi napravili više koristi nego što je ovako došlo do katastrofe praktički do … dvije brigade sa 4000 vojnika. Nakon toga je vidjeli su ljudi iz 108. što se radi u ove dvije brigade, tako da je došlo praktički u jednom trenutku do otkazivanja poslušnosti i u 108. brigadi. Ali čini mi se da to nije izolirana pojava što se tiče Slavonskog Broda, nego nažalost da je to bila jedna šira...."

Čermak: **"Misliš da zapovijedanje na tom ratištu kao takvo nije bilo u redu"?**

Meter: "Ne da nije bilo u redu. Kažem do uspjeha u Bosanskoj posavini je bilo posve u redu, međutim kasnije kada se osjetilo da četnici dovode snage, onda je u stvari čini mi se izgubio se taj jedan vezni sadržaj i bojim se da je svatko vodio otprilike svoj rat. Niti ljudi koji su došli iz vojnog stožera nažalost nisu donijeli ništa bolje, tu mislim prvenstveno na g. Stipetića. Ne želim ulaziti u njegove vojničke kvalitete, ali sam svjedokom njegove nemoći da bilo što preokrene i da bilo što napravi što bi u određenom trenutku popravilo situaciju na tom ratištu. Moram reći da je to moje osobno zapažanje, da ni g. Vrbanac nije čovjek koje može upravljati jednom operativnom zonom veličine Osječke, odnosno

Slavonijom i pri tome voditi još i brigu o jednom ratištu kakvo je bila Bosanska Posavina. Jer to je viđeno bezbroj puta i puno se puta u stvari pokazalo da nemaju baš puno koordinacije, a kažem o autoritetu, o hijerarhijskom poštovanju tu ne može biti ni govora. To je nešto što je mene strašno razočaralo, jer kažem do određenog vremena sam ponosio se sa vojskom, međutim nakon određenih stvari sam prestao govoriti uopće, ne želim nikada lagati, a ako ne lažem onda ću reći nešto loše. Tako da bojim se da je ova naša vojska, naša Hrvatska vojska, koja je imalo veliko srce, koja je srcem ustvari dobila rat protiv četnika, da je ona odigrala svoju misiju i da Hrvatska ubrzano mora ići stvaranju nove vojske sa novim odnosima, osobito među zapovjedništvom, jer uvijek smo rekli kakav zapovjednik takva vojska. Jer nažalost nismo imali puno dobrih zapovjednika. A što se tiče g. Štefaneka kao zapovjednika Operativne grupe, kažem još jednom, nakon zaposjedanja sve do tada odnosi su bili super, međutim nakon toga kad su kola krenula nizbrdo, jasno da trebalo je naći nekog krivca. I bojim se da je to spominjanje civilnih vlasti Slavonskog Broda, u tom kontekstu miješanja u vojne stvari, upravo u tom cilju nalaženja nekoga Pedra kojega treba objesiti za svoje vlastite greške. Uostalom to vi vojnici možete bolje procijeniti jer ja odgovorno tvrdim da smo puno žrtvovali za Bosansku Posavinu i strašno me vrijeđa i strašno sam tužan kad čujem danas da je čelništvo Slavonskog Broda razgovaralo sa nekakvim četnicima o nekakvoj prodaji Bosanskog Broda itd. To me je strašno razočaralo, ali i opominje na određene stvari."

Čermak: **"Daj mi reci molim te, suradnja Bosansko Brodske politike i politike Slavonskog Broda, suradnja sa HVO-om, njihove civilne vlasti i naše"?**

Meter: "Pa slušajte, o politici u Bosanskom Brodu se ne može ni govoriti. Jednostavno nemate tamo ljudi koji su u stanju provesti nekakvu politiku. Niti imate ljudi koji su sposobni provesti određenu niti odluku, niti rješenje, niti dogovor u praksu. Jer u onoj sredini gdje je bilo 33% Srba i gdje su Srbi držali sve ključne funkcije u gradu, Hrvati sa 42%, znači većinski narod, praktički nisu o ničemu vodili računa, a kad su Srbi otišli onda nisu mogli voditi računa ni o sebi. I moram reći da smo mi nastojali svim silama pomoći tim ljudima da čak u jednom trenutku, čak kroz dva, tri mjeseca, da je nama glavni posao u stvari bila Bosanska Posavina. Da im organiziramo i život civilima, da im, ne znam da ustroje taj svoj Krizni štab koji je non stop bio u svađi među sobom, gdje je uvijek bilo dvojica, trojica ljudi koji su vukli na raznorazne strane. Mi smo ih sastavljali u Slavonskom Brodu, mirili ih, mirili članove Kriznog štaba sa vojskom itd. Dali smo uistinu sve od sebe. Međutim, nema tamo politički niti čak ovako zrelog čovjeka s kojim možete razgovarati, pa ni dan danas. A što se tiče političkog ustroja na tom dijelu, to je trebala raditi Hrvatska zajednica Bosanske Posavine, odnosno njeno rukovodstvo sa g. Ikom Stanićem na čelu. Međutim gospodin Stanić je predstavljao u Lisabonu i Briselu i u Haagu Hrvate iz Bosanske Posavine, ali nije imao kontakta sa svojom bazom odnosno svojim narodom. Tako da vam samo jedan primjer dam, kad je bio referendum u Bosni, ti ljudi jednostavno nisu znali ni da li glasati ili ne glasati, ni za što glasati. Evo, to je samo ovako jedan mali primjer kako su ti ljudi politički bili obezglavljeni. Ne može se ništa bolje reći niti za ostale članove predsjedništva Hrvatske zajednice Bosanska Posavina. Nažalost, zbog te Posavine i g. Ike Stanića mi smo dosta često bili ribani da tako kažem i od našeg predsjednika Tuđmana, potpuno neopravdano, potpuno neopravdano, i to me boli također, jer ne vjeruje se ljudima koji od 90-te godine nakon izbora su stavili svoju glavu u

šrafštok i organizirali i obranu, organizirali i ljude i u Bosanskoj Posavini, nego se vjeruje hohštaplerima, vucibatinama koje se vuku po Zagrebu. Kad je prvi metak u Derventi puknuo; skupili su svoje stvarčice, ono što su mogli ponijeti u dvije ručice i otišli, već sedam mjeseci bacaju klipove pod noge svima. I rovari se jasno. I mislim da je i to jedan od vrlo važnih razloga ovom svemu. Tako da ne bi trebalo ni to zaobići i treba dobro istražiti što je g. Iko Stanić govorio, koga je sve poticao na određene stvari, jer određene stvari sad se i vide u ovome. Jer ja koliko imam informacija on se nije smirio cijelo vrijeme.
On je cijelo vrijeme u Zagrebu, on je cijelo vrijeme nekoga sastavljao, nekoga organizirao, ali na žalost, mimo svih nas. tako da i to apsolutno treba uzeti u obzir. Jer ja mislim inače da glavni razlog pada Bosanske Posavine je bijeg Bosanaca. Ako je bilo 30000 vojno sposobnih muškaraca iz Modriče, Odžaka, Dervente i Bosanskog Broda, a na kraju imate 736. Neka ih je 5000 izbačeno iz stroja, gdje je ostalih 24.000. Po Zagrebu po Opatiji, Crikvenici, Njemačkoj, Austriji itd. To je glavni razlog, jer, a uz loše zapovjedništvo, i ono sve što ide sa tim. Ja neću nikada, ne želim pobjeći od svoje odgovornosti, ali želim da mi se točno kaže; što sam ja to skrivio. Nema nijedne jedine stvari koja se može civilnoj upravi Slavonskog Broda predbaciti. Sve su dali, ja ne znam, samo još što se mi nismo išli tući za njih, evo ja osobno i dopredsjednik i dopredsjednik Izvršnog vijeća."

Čermak: **"Daj mi molim te reci po pitanju ovog slučaja Brizić, cijela ta priča Brizić"?**

Meter: "To je priča koja ima svoju očito pozadinu i koju mi želimo osvijetliti do kraja. Jer Brizić je čovjek, intelektualac, koji je završio Veterinarski fakultet i ne može se desiti jednom takvom čovjeku da jednu optužbu, jednu strašnu optužbu, da je čelništvo Slavonskog Broda u Dragaliću razgovaralo sa puk. Lisicom o predaji i prodaji Bosanskog Broda. To se ne može tek tako prijeći preko toga, i smatram da to nije njegova izmišljotina, nego da on očito radi u određenoj grupi, koja je to grupa, to naša službe neka otkrije, ali mislim da se na taj način pokušava linčovati rukovodstvo Slavonskog Broda. Jer nema nikakve sumnje, da ja nikada u Okučanima nisam bio, nikada u Dragaliću nisam bio; niti Piplović niti Sočković. Tko je tamo bio. Bili su ovi naši mladići koji su išli na te razmjene stalno, jer se kod Dragalića vrše razmjene. Međutim, iz naše tajne službe, tako kako da kažem, gdje smo razgovarali sa g. Jukićem, šefom te službe, smo doznali da ta priča nije krenula poslije pada Bosanskog Broda nego 10 dana prije. I da se sustavno širila među vojskom. I sada Vas ja pitam gospodo moja da ste vi bosanski vojnik, kojemu je ubijena majka i otac, ili ne daj bože bilo tko drugi iz obitelji, koji je izgubio sve svoje, ali ima još pušku, ima municiju unutra i netko mu kaže nekoliko puta da su Metar, Sočković i Piplović prodali Bosanski Brod, što se vama javlja, Koja misao? Pa ja sam izgubio sve, pa idem srediti tog Metera, Sočkovića i Piplovića kad su oni već prodali Bosanski Brod, pa idemo i njega i njegovu obitelj, sve srediti. To je vrlo realna opasnost bila i nije još prošla. Ja ću danas od gospodina Jarnjaka tražiti 15 civilnih policajaca pred mojom kancelarijom i 15 pred Piplovićevom dolje, i tražiti ću da me 5 ljudi prati non stop. Imam pravo na to, ali ću tražiti i istragu do kraja. Jer u onom trenutku kad smo g. Brizića priveli vojnom policijom, budući da je on uniformiran, jer se vodi kao pripadnik 101. bosansko brodske brigade, da ga se sasluša, da se vidi ko je to njemu rekao, ako će reći jasno, da on to priča. Došla je naredba iz Vojne policije iz Zagreba, nije prošlo 45 minuta da ga

se pusti. I nakon što smo mi pozvali vojnu policiju u Zagrebu i pitali tko je naredio da ga se pusti, dobili smo odgovor da je to naš ministar obrane. Evo, ima li što logičnije nego da, ja osobno tražim isto tako i objašnjenje za njegovu ulogu u tomu svemu. Jer kako objasniti da je on bez pitanja, bez objašnjenja naredio da ga se pusti. A nije znao što je on rekao i zbog čega smo na kraju htjeli da se njega sasluša, da on da svoju izjavu. Jer on je rekao da mu je vojnik rekao da smo mi bili na razgovoru sa Lisicom i da je pokazao čak njegov fax. Pa sam ga pitao da li je on pročitao fax. Kaže ne. On je samo rekao da u ovom faxu piše tako da bude što uvjerljivije. Ja kažem ako treba poginuti, na to sam bio spreman od prvog trenutka, kad sam preuzeo funkciju predsjednika Skupštine općine. Od prvog trenutka, ali neću uludo, a pogotovo neću uludo od svojih ljudi, odnosno od Hrvata. Od hrvatske ruke. Jer mi se previše poznato čini to sve skupa. Previše poznato. I ja moram reći da ja neću ostati samo na tome. Imamo i mi mladića koji znaju što je Meter radio dvije i pol godine. Koji znaju tko je Meter. Dobiće i oni svoje zadatke. Molim lijepo. Ja to odgovorno izjavljujem. Jer ja, meni nije žao poginuti od četnika, apsolutno, ali igre i igrice, spletkarenja i ostalo su meni apsolutno strani i u Slavonskom Brodu to ne prolazi. Jer su već pokušali sa Piplovićem ako se sjećate, kad je pukao glas da je Piplović primio 100.000 DEM od Alije Delimustafića da se pusti most. Sjećate se ono kad su mostovi bili zatvoreni da se pusti most u promet. Da je Piplović primio 100.000 DEM. To isto nije bilo bez vraga. I nuđena mu je zaštita itd., kakva zaštita za nešto što nije napravio čovjek. Mislim da je to bio prvi pokušaj ustvari razbijanja našeg, te općinske naše uprave koju čine 3 čovjeka, Sočković, Piplović i ja. A ja vama tvrdim da ni jedne slične takve uprave općinske u Hrvatskoj nema. To vam ja tvrdim. A ja mislim da ste se mogli i uvjeriti s obzirom da ste obadvojica bili na tom terenu."

Čermak: **"Daj mi reci kakva je sad situacija u Brodu"?**

Meter: "Kakva je situacija. Bojim se da ukoliko, budući da smo mi bili 9.10. kod predsjednika Tuđmana, i da smo rekli što otprilike možemo očekivati, a to je haos. to su ljudi sa isukanim puškama po ulicama i to se desilo što smo mi predviđali, provaljivanje u stanove čak i u kuće u kojima ljudi stanuju, i sabijanje njih u jednu prostoriju ili dvije, a ulaženje tih tzv. velikih boraca u tuđe vlasništvo, uz njih, uz vlasnike kuća."

Čermak: **"To govoriš za 101. i 103. brigadu"?**

Meter: "Slušajte to je teško reći jer se i lažno predstavljaju, da je član 108. ne možete mu prići jer ima pušku. Vojska nije opet napravila svoj zadatak, koji smo bili dogovorili, da se vojska iz Bosanskog Broda i Derventska brigada izmjesti prema istoku, jer nema što raditi na području Slavonskog Broda. Nažalost niti to, niti se je, evo tek jutros sam čuo da je Riječka brigada krenula prema Rijeci, znači to je 19 dana nakon pada Bosanskog Broda."

Čermak: **„Što je ona radila u Brodu"?**

Meter: „Ne znam ja. Ona je bila istočno tamo oko Vrpolja. Što je radila ne znam, ali znam da je vrlo neefikasno sve to skupa rađeno i da se nije odredilo niti mjesto za sakupljanje onih vojnih obveznika koji bi se eventualno uhapsili, jer mi smo odlučili činiti racije po Slavonskom Brodu, i pregledavati ćemo kvart po kvart da vidimo tko ima status izbjeglice, tko se krije kao vojnik i to mi imamo u planu provesti. Ništa se još nije dogovorilo gdje će se ti ljudi skupljati. Ja koliko znam Stipetić je trebao biti skinut, a on se opet pojavio u Đakovu, tamo na nekakvom sastanku. Bio je tamo i Štefanek. Ne znam gospodo iz vojske što će-

te napraviti, ali mislim da je, ja sam rekao generalu Tusu jednom, gospodine generale da je moja civilna vlast tako nedisciplinirana, neodgovorna i neefikasna kao vaša vojska, u Slavonskom Brodu ne bi bilo više ni jednog čovjeka, nego bi svi pobjegli glavom bez obzira od straha i nesigurnosti. General nije ništa rekao. Jer je priznao. To je bilo u onom vremenu, sjećate se, tamo početkom srpnja kada nije se mogla naći niti jedna satnija da pređe prijeko. I on je molio i kumio je, ali nema u vojsci moljenja, nema."

Čermak: **"Znači po tebi je situacija u Brodu krajnje kritična"?**

Meter: "Situacija je krajnje kritična i g. ministar naše obrane umjesto da se pojavi u Slavonskom Brodu, jer smo se bili dogovorili da dođe u Slavonski Brod, još se nije pojavio. Kao ministar obrane nije bio u Slavonskom Brodu g. Gojko Šušak. To će ostati zapisano u povijesti Slavonskog Broda".

Lucić: **"Je bio je jednom. U ono vrijeme".**

Meter: „Zbog Ike Stanića. Ali zbog Ike Stanića, a ne Brođana. Evo tako da, mislim da je puno toga što nije dobro u svemu ovome, jako puno toga i ja moram reći da smo mi i predvidjeli ovako nešto, uzmimo da smo jako dobro znali odnose snaga i osim toga pazite, mi smo vrlo često bili neshvaćeni u ovom periodu, u ratu. Mi nismo išli protiv nikoga, ali smo išli za sebe. Što se pojedinačna mišljenja nisu slagala s našima to je stvar procjene situacije, ali mislim da smo najbolje procjenjivali situaciju, jer smo bili tamo, jer smo živjeli sa tim ljudima i radili smo 18, i 20 sati dnevno i bili smo na terenu. I nakon pada Bosanskog Broda mi skratimo rad ugostiteljskih lokala. Netko se žali g. predsjedniku Vlade naše, g. Šariniću, on nama piše dopis da kakva je to ratna vlada, kakvo je to skraćivanje rada lokala itd. A vi znate kako to izgleda kad rulja šeta ulicama sa puškama, pijana. Mi pomaknemo policijski sat, damo prijedlog jer nismo mi kompetentni da mijenjamo policijski sat, sa 11 sati na 8 sati navečer, nakon toga da vidimo tko to šeće kroz grad, jer je takva situacija bila, od g. Morića dolazi dopis da se to ne smije raditi, da njegovi policajci neće poštivati ovo što je Operativna grupa Slavonskog Broda donijela, nego onu raniju odluku 11 sati. Dakle ne znam, kao da smo dva svijeta različita. Kao da smo mi željeli nekakvu svoju državu u Slavonskom Brodu, kao da smo mi svoju vlast provodili, a tvrdim odgovorno, da nikad nam nije to bilo na umu, nego smo se morali snalaziti, obzirom da nam je izostala pomoć od onoga od koga nam je trebala. Morali smo se snalaziti sami od samog početka do kraja".

Čermak: **"Imaš li možda što reći što smatraš da je važno, da bi trebali znati"?**

Meter: "Pa ja bih samo htio reći da hrvatska država treba energično vratiti sve Bosance tamo gdje im je mjesto. Ne može se očekivati da će Hrvati iz Hrvatske braniti Bosnu ako oni neće".

Lucić: **"Samo jedno pitanje. Da li ima negdje izvan Broda na 10 ili 20 km u krugu, gdje se može ove ljude izdvojiti i staviti na hranu. To je prvo i osnovno. Maknuti iz grada 101. brigadu i 103. brigadu, da im se obeća smještaj i prehrana inače će biti stvarno pucnjave po Slavonskom Brodu."**

Meter: "Ja ne znam. To treba pitati vojnike. Mislim da oni znaju sve o prostorima, gdje i na koliko, i u kakvim uvjetima mogu nekoga skloniti odnosno ljude dovesti. Mi smo rekli ovako. Za sve ljude koji budu išli u Orašje odnosno preko Save, da ćemo još, podnijeti još napor i smjestiti ćemo im obitelj. Ali...."

Čermak: **"Je li netko razgovarao sa njima? Je li im to rekao"?**

Meter: "Pa rekli smo im. Ali pazite. Vi imate kod njih sad opet dva, tri Krizna štaba".

Čermak: **"Da, stalno isto".**

Meter: "I Brizić je jedan od tih predsjednika Kriznih štabova. S jedne strane hoće našu pomoć, s druge strane nas blati. I hoće nas odstrijeliti. Jer ono što je on pričao o nama za mene nije ništa drugo nego odstrel. Tako da ovo treba razjasniti apsolutno. I što se tiče civilne policije i vojne policije i sve ostalo. I doći do kraja. Je li to Brizić rekao iz svoje glave, što ne vjerujem, nego po nagovoru i po nalogu. Jer ja mogu suosjećati sa tim narodom, ali kažem nitko mi ne može prigovoriti da im nismo pomogli, što god smo mogli, i novce smo im davali i hranu smo im davali i smještaj za obitelj ovdje. Uvijek sam govorio: 'Ljudi bilježite pomno sve što dolazi iz Bosanskog Broda, da nas ne bi sutra optužili da smo ih pljačkali'. I to je bilo pokušaja. Ali previše smo mi iskusni da bi tako nešto dozvolili. Jedne jedine trunčice nitko nije uzeo. I ne treba nam. I pomoći ćemo uvijek, ali na ljudskoj razini. A ove igre oko Herceg-Bosne kod Bosanske Posavine su krupne igre. Jer su ljudi iz Herceg Bosne očito vrbovali neke ljude iz tog posavskog dijela, koji su onda došli u sukob sa ostalima koji nisu željeli Herceg Bosnu u Bosanskoj Posavini. Da li ima što normalnije. Pa to smo razgovarali sa našim predsjednikom i on je rekao da je to normalno. Nek to bude Hrvatska zajednica Bosne i Hercegovine, za sve Hrvate u BiH. Kakva Herceg Bosna u Bosanskoj Posavini. Ili da sad u Slavoniji bude Zagorje. Ali dobro, to se mene ne tiče na kraju krajeva, neka oni odluče, ali nek se dogovore već jedanput. I Slavonski Brod će opet pomoći. Tko god bude legitimni predstavnik našeg naroda. Jer ja sam uvijek govorio i prije nego što je rat počeo. Da je to za mene isti narod, i s jedne i s druge strane Save. I tako smo se ponašali cijelo vrijeme. I strašno me boli i vrlo sam ljut i bijesan kad mi se imputira nešto sto mi nikad ni u snu nije palo na pamet, a kamoli da sam ja to i učinio. U snu mi nije palo na pamet da razgovaram sa četnikom o bilo čemu, bez znanja vrhovništva ili bez znanja službi tih koje to moraju znati".

Feldi: "Gospodine predsjedniče, jutros sam saznao da je navodno jučer Bosanskom Brodu pružena struja i telefon iz Slavonskog Broda".

Meter: "Fala Bogu dezinformacija".

Feldi: "To je dokaz da se potkrijepi ono što je ranije rečeno".

Meter: "Pa to je da se čovjek baci sa Ciboninog tornja, nažalost. Nema ni govora o tome. Ovako. Postoje određene naznake da bi četnici iz Bosanskog Broda htjeli razgovarati sa čelništvom Slavonskog Broda, to su vijesti koje su nam donijeli naši ljudi, koji idu na pregovore o razmjeni zarobljenika u Dragalić. Međutim nema govora o tome. Ja bih razgovarao sa njima za svakog mog čovjeka, ima 19 mladića zarobljenih. Razgovarao bih i podnio bih ne znam što, ne znam kakvu sramotu, samo da spasim bilo kojeg od njih. A još ako bi bilo sve tim bolje. I eventualno o prestanku pucanja, ali opet niti bez predsjednika ureda za zaštitu ustavnog poretka, niti bez predsjednika države, iako smo na onom sastanku, ako se sjećate, kad sam spomenuo mogućnost razgovora ako oni zatraže, predsjednik je rekao da treba razgovarati. Ali nema govora o tome da ću ja biti neoprezan, da ću ja svojom voljom bez pismene potvrde, odnosno bez predstavnika države, nema govora o tome. A ovo da su dobili struju i vodu to je patka, opet podbacivanje. I sad dok vi saznate iz Slavonskog Broda, onda se mora donijeti neka odluka opet koja ide na mlin onome tko je to rekao. To su pokvarene igre zbog kojih je meni stvarno politika omrzla i mrzim je kao najvećeg neprijatelja. Stvarno. I što prije iz nje to bolje. Jer jednostavno čovjeku ne daju mirno živjeti i pošteno raditi taj svoj posao. Samo želim i od gospodina Stipetića i od gospodina Vrbanca i g. Štefaneka i sve gospode koja imaju primjedbe

na ponašanje vlasti Slavonskog Broda da napisu argumente i da mi podastru i želim suočenje pred predsjednikom države, za svaku stvar koja se želi nabaciti odnosno oblatiti rukovodstvo Slavonskog Broda. Garantiram za svu trojicu. Svojom glavom, molim argumente njihove pa da vidimo koji su ti argumenti. A ja ću onda svoje kontra argumente. I neobično mi je drago što ste vas dvojica bili dolje, i mogu vam reći da ste vi jedini ljudi koji su nešto napravili u tom periodu kada ste bili dolje. I mislim da ste dobro upoznali i nas koliko smo željeli da to ide sve najbolje. I što smo sve živaca izgubili i razgovarali i s ovim i s onim. Uostalom i Feldi je jednom skoro izgorio zbog tog našeg osjećaja pravde i sveg ostalog. Tako da kažem, samo oči u oči. Jasno da zbog ovoga svega žalimo i da nam je pad Bosanskog Broda jednako teško pao kao i pad Vukovara. Ništa lakše, a s time da i pad Bosanskog Broda ima i direktne posljedice na sam Slavonski Brod. Da se ne može normalno niti izaći na Savu, niti prošetati, ne može se ni noću jer imaju te infracrvene dalekozore i nišanske sprave itd. I pitanje je dokle ćemo mi živjeti tako. Čak se borimo mišlju da tamo na onom korzu postavimo nekakvu fizičku branu. Da bar ne vide."

Čermak: **"Pa to nije ni bedasto".**

Meter: "Korzo je žila kucavica našeg grada. I dok je god onako otvoreno, ne može se nitko normalno prošetati. Sve te priče o našem šurovanju mene duboko vrijeđaju kao čovjeka i kao predsjednika Skupštine općine grada koji je žrtvovao 350 do 400 ljudi. 150 civila i čini mi se u Posavini 140 ili više vojaka. Želim našoj vojsci sve najbolje, ali uistinu to je moje mišljenje, mislim da na ovim principima odnosno na principima koje je u zadnje vrijeme, neću govoriti u ono prvo vrijeme kad je srcem bila apsolutno prije svega, ali puno se toga desilo što nije bilo dobro. To je nešto što ne mogu da zaboravim dok sam živ, a to je loše zapovjedništvo te naše dvije brigade 157. i 139. Do onog trenutka kad se vidjelo da je sve otišlo u vražju mater i dok god ih nisu promijenili, ali onda je već bilo kasno, jer ti su ljudi bili praktično uništeni kao vojnici".

Čermak: **"Poznaješ li Franju Štokovića"?**

Metar: "Da".

Čermak: **"Gdje on sad radi"?**

Meter: "Ja mislim da je on direktor Venatora".

Čermak: **"Je li znaš možda ko je srušio most"?**

Meter: "Ne znam. Ja sam sad malo razgovarao sa Jurjevićem. On mi je dao potvrdu da smo to ipak mi napravili što mi je žao, jer je toliko toga i zbog tog mosta i Brod platio, i raketiran i 130 krmača je palo i razoren, a bio je tako dobro branjen da mu se praktično nije moglo prići i jednostavno ne vidim..."

Lucić: **"Je li mogao biti zapriječen"?**

Meter: "I bio je zapriječen. Taj most je postao jedan znak prepoznavanja Slavonskog Broda i simbol razaranja. Iako ja smatram da bi to učinili četnici sigurno. Ja vam garantiram da bi ga četnici srušili. Prvo, ako ste gledali onu emisiju o tom mostu što je Smit snimio i kada su četnici organizirali demonstracije s one strane Save, naveli su most kao najveće zlo srpskog naroda iz Bosanskog Broda. A drugo, zbog sigurnosti, jer oni nisu namjeravali preko mosta i taj most im je jedino mogao svima donijeti iznenadan napad hrvatskih snaga HVO-a, tako da vi ste vojnici, promislite malo. Ja sam siguran, da bi ga srušili za dan, dva, tri".

Lucić: **"Ali je onda još smješnije da je srušen sa naše strane".**

Meter: "Mi smo ukalkulirali rušenje mosta s njihove strane kao sigurnu stvar".

IZVJEŠĆE
KOMISIJE VIJEĆA NARODNE OBRANE RH

1. UVJETI U KOJIMA SU IZVOĐENA BORBENA DJELOVANJA U BOSANSKOJ POSAVINI TIJEKOM RUJNA I LISTOPADA

a) Na brodsko-derventskom dijelu angažirane su snage Banjalučkog korpusa sastava: 327 mot. br., Osinjska brigada, Srpska brigada "Vučjak", Krnjinska brigada, 11. Dubička brigada, Krajiški odred i Banijski odred, ukupne jačine oko 5000 ljudi,[721] tenkova 50, OT 30, MB 120mm oko 40, a topničku potporu navedenim snagama davale su topničke postrojbe brigada i Korpusno topništvo jačine jednog mješovitog haubičko topničkog puka sa 1 - 2 baterije VBR (oko 60 raznih oruđa). Koncem rujna mjeseca ove snage intenzivnije su ofanzivno djelovale u zahvatu pravca: Derventa - Korać́e, ka Novom Selu, da bi početkom listopada zbog neuspjeha na ovom pravcu prenijele težište djelovanja na pravac: Žeravac - Unka - Kolibe - Kričanovo - Bosanski Brod, gdje je izvršen prodor u Bosanski Brod.

Karakteristika neprijateljevog djelovanja ogleda se u stalnim tenkovsko-pješačkim napadima manjih snaga na više pravaca i vatrenu potporu minobacača, topništva, a tijekom rujna i listopada intenzivnije djelovanje avijacije. Napadne grupe obično su bile sastavljene od 3 - 5 tenkova, nekoliko OT, PRAGA i vod do oslabljena četa pješaštva. Sve do rujna 1992. godine neprijatelj nije imao većih rezultata u napadnim djelovanjima, a crta fronte uglavnom je uspješno branjena. **Bosanska Posavina bila je izuzetno teško ratište. Stalna izloženost boraca djelovanju minobacača, topništva, raketa, avijacije i kontinuiranim napadima i ubacivanju manjih borbenih grupa, a na prvim linijama i snajperima. Samo tijekom rujna poginulo je 96 boraca, od čega 63 iz jedinice HV i 33 iz HVO, a ranjeno 650 boraca od čega 370 teže.** (istaknuo J.Z.)

b) Stanje u jedinicama HV

Na Bosansko-Posavskom bojištu naizmjenično je angažiran veliki broj raznovrsnih sastava HV sa cijelog područja Republike Hrvatske - od Sinja, preko Rijeke i Zagreba do Osijeka i to: 6 TG (taktičkih grupa sa po 400 - 800 ljudi), 11 BG (borbenih grupa 80 - 200 ljudi), veći broj manjih dobrovoljačkih i drugih sastava (40 - 60 ljudi) namijenjenih za protuoklopnu borbu, izviđačko-diverzantska djelovanja, pješačku borbu i sl. Od brigada HV samo je 108. brigada u cijelosti bila angažirana koncem mjeseca rujna i 157. brigada većim dijelom. Od jedinica HVO na tom području stalno su djelovale 101. brigada HVO (Bos. Brod) i 103. brigada HVO (Derventa).

Ustrojeni sistemi zapovijedanja po crti Zapovjedništvo Slavonskog bojišta, Zapovjedništvo OG "Istočna Posavina", IZM (istureno zapovjedno mjesto u s. Korać́e, Bos. Posavina), Zapovjedništva TG i BG u praksi nije funkcioniralo uslijed međusobnog miješanja, Zapovjedništva Slavonskog bojišta, OZ Osijek, OG "Istočna Posavina", te raznih veza prema MO - GSHV i izvan njih, tako da Zapovjedništvo OG "Istočna Posavina" nije u cijelosti vladalo situacijom i jedino neovisno rukovodilo

[721] **Nije - nego:** „Taktička grupa - 3 je bila jačine divizije i brojila je od 10 do 15 hiljada boraca.“ (Slavko Lisica, „*Komandant bez potrebe*“, Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, Banja Luka, 2000. god., str. 105-107.)

svim snagama i usmjeravalo borbena djelovanja. Sistem zapovijedanja ozbiljnije je narušavala i samovolja pojedinih zapovjednika jedinica koje su bez znanja i suglasnosti Zapovjedništva OG uvođene u borbu ili samovoljno napuštale bojište pri čemu je sistem zapovijedanja pokazivao svu nemoć u poduzimanju sankcija.[722]
U praksi se dešavalo da su zapovjednici na nižim razinama, satnije, bojne i brigade, dobivali direktno instrukcije, pa i zapovijedi sa strane (Ministarstvo obrane general Praljak 124.br., 123. TG i 127.BG), za koja nisu znala viša zapovjedništva što je u sistem zapovijedanja unosilo razdor i rušilo ga stvarajući dojam da se radi o neposluhu ili samovolji. Zapovijedanje po više linija (u nekim periodima i 5) stvorilo je kaos u zapovijedanju: Međusobno nepouzdanje, što je bilo vrlo pogodno za neprijateljsko - psihološko djelovanje.
Sistem zapovijedanja ozbiljnije je otežavalo lažno izvješćivanje od pojedinih nižih zapovjednika, osobito po pitanjima broja ljudi na prvim linijama, prikrivanju napuštanja položaja i odlaska na odmor i dr., a na temelju tih lažnih izvješća vršene su isplate i izdavane zapovijedi za borbeno djelovanje.
Suradnja i koordinacija sa kriznim štabovima Bosanske Posavine i savjetom HVO Hrvatske zajednice Bos. Posavina, u praksi, za sve vrijeme, uspješno nije provođena. U Zapovjedništvu OG nije bilo predstavnika HVO niti je u HVO formiran vojni stožer. To je uvjetovalo nedovoljnu organiziranost sistema zapovijedanja i njegovu neučinkovitost u izvršavanju zapovijedi na pripremi za obranu i njeno provođenje u Bos. Posavini.
Kontraobavještajni rad u zapovjedništima i jedinicama HV nije se pokazao učinkovitim. I pored informacija da je neprijatelj još tijekom srpnja pripremio 20 - 40 specijalaca i njihovo ubacivanje u jedinice HV i HVO na područje Bosanske Posavine, u uniformama pripadnika HV, a kasnije još oko 200 (prema izvješćima SZUP-a), zatim pouzdanih dokaza da se otkrivaju planovi i zapovijedi o uporabi i dovođenju snaga, planovi veza, kodirane karte i dr., nije zabilježen nijedan slučaj otkrivanja ubačenih ili ugrađenih ljudi. Još indikativnija je činjenica da je među zapovjednicima i vojnicima stalno bila prisutna spoznaja da ih netko izdaje i otkriva položaje. U pravilu to je bilo kod jedinica i na položajima sa 101. ili 103. brigadom HVO gdje je dio vojnika bio srpske i muslimanske nacionalnosti.[723] To se u više slučajeva potvrdilo u vrijeme nenajavljenog i samovoljnog napuštanja položaja od jedinica 101. br. HVO, gdje su četnici vršili prodore i ubacivali se sa ciljem zarobljavanja i okruženja jedinica HV ili po njima otvarali iznenadnu vatru prilikom posjedanja položaja.
Na izgradnju i održavanje borbenog morala negativno je utjecalo nepostojanje jedinstvenog motiva i poziva da se hrvatski interesi brane i u Bosanskoj Posavini. (istaknuo J.Z.) Na toj zadaći, služba IPD na cijelom Slavonskom bojištu je zakazala. **Jedinstveni politički i vojni cilj nikada nije jasno postavljen ni ostvaren,** (istaknuo J.Z.) jer su stalno na terenu u Bosanskoj Posavini bile prisutne dvije linije

722 **Nije - nego** je uvođenje, a potom izvođenje postrojbi bilo u funkciji planirane i zapovjeđene destrukcije crte bojišta s ciljem njena „rasturanja“, a sve u skladu s dogovorom „zna se gdje“. Eklatantan primjer je uvođenje 123 br. HV (24.06.) i 3.'A' br. u prostor *koridora,* (Modriča 30.05.), te njihovo izvlačenje nakon 24 sata. Taj postupak je bio u funkciji širenja defetističkih poruka na domicilno stanovništvo i borce HVO-a, koji se prepuštaju na milost i nemilost daleko nadmoćnijeg neprijatelja.

723 **Nije - nego**: „U 101. brigadi HVO ima oko 20 % Srba dobrih borbenih vrijednosti i od njih nije bilo dezertera.“ (Glavni inspektor obrane, general zbora Martin Špegelj - Izvješće br. 117, Klasa: 822-01/92-01/117, Ur.broj: 512-20-92-1, Zagreb, 28.08.1992, god.)

u međusobnom sukobu, što se prenosilo na stanovništvo te na jedinice. **U vrijeme početka ofenzive banjalučkog i Tuzlanskog korpusa svim zapovjedništima OZ i brigada HV upućena je od ministra obrane zabrana (u prilogu) da vojnici iz HV idu na područje BiH i da se zabranjuje svim zapovjednicima da izdaju takove zapovijedi, što se negativno odrazilo na sustav zapovijedanja i borbeni moral u cijelosti.** (istaknuo J.Z.) Dugotrajno angažiranje jedinica na području Bosanskog Broda (108.br. HV koja je sa manjim prekidima bila 45 dana) i brzo pronošenje vijesti o gubitcima u jedinicama (u 108. br. ukupno poginulo 111 boraca, 557 ranjenih, a osobito među zapovjednicima iz 3.br. ZNG, 03.10. 1992. god. poginuli zapovjednik satnije Đuro Ivić i zapovjednik voda Željko Dikanović, a ranjeno 5 boraca, iz 2.br. ZNG teško ranjen zapovjednik BG bojnik Franc, iz 153.br. HV ranjen zapovjednik brigade, zapovjednik TG i više časnika i dr.), negativno je utjecalo i proširilo se na ostale jedinice, a služba IPD i SIS nije poduzimala djelotvorne mjere da se to spriječi i borbeni moral održi.

Struje u političkim strukturama Bos. Broda, međusobni sukobi i optuživanja rezultiraju nepovjerenjem u rukovodstva, pojava glasina među borcima 101.br. HVO da su čelnici Slavonskog Broda "prodali" Bosanski Brod unosi sumnju među borce i zapovjednike da su prevareni i izdani.

Takovu vijest prenosi na 101. brigadu Ivan Brizić, pripadnik 101.br. HVO, desetak dana prije pada Bosanskog Broda, a kasnije i na sam dan pada Bos. Broda 07.10. i u zapovjedništvu 101.br. što je moglo izazvati teške sukobe i krvoproliće. Pokušaj saslušavanja imenovanog i otkrivanja pravih razloga takovog njegovog djelovanja sprječava Ministar obrane osobnom intervencijom oko 40' poslije njegovog hapšenja.

Odbijanja odlaska na bojište jednog broja jedinica iz OZ Osijek (iz 139., 132., 121. i 123. br. HV), kašnjenje pri smjeni jedinica, napuštanje položaja bez dozvole i najave (od 15.07. do 06. 10. napustilo položaje u sektoru "zapad" 6 jedinica HV i 8 jedinica HVO), te nepoduzimanje djelotvornih stegovnih mjera i krivične odgovornosti negativno je djelovalo na ostale borce i zapovjednike, ozbiljnije narušavalo borbeni moral i dovodilo susjedne jedinice u opasnost odsijecanja, okruženja i zarobljavanja (primjer 30.09. nenajavljeno izvlačenje 101. br. HVO i zarobljavanje 19 vojnika 2. bataljuna 108. br. u rajonu Zborište).

Psihofizička iscrpljenost boraca posljednjih dana dovedena je na kritičnu točku. Veći dio boraca 108. br., dijelovi 2.br. ZNG, 109., 106., i dr. neprekidno je bez odmora i zamjene bilo 4-5 dana u prvim linijama žestokih borbi. Istodobno, na području slavonske Posavine zadržavali su se vojni obveznici iz BIH koji su odbili da idu na ratište ili su isto izbjegavali. Borci jedinica HV postavljali su pitanje gdje je oko 30.000 vojnih obveznika Bos. Posavine, a oni se bore i pri svakom uvođenju u borbu ima po 10 mrtvih i najmanje 25 - 30 ranjenih.

c) **Opća politička klima** u Republici Hrvatskoj i poduzimanje mjera da se mirnim, političkim putem okonča ratno djelovanje neprijatelja iz BiH na teritorij Republike Hrvatske, nisu dozvoljavali da se angažiranje jedinica HV u Bosanskoj Posavini javno prizna,[724] što je omogućavalo razne provokacije, neposluh i nagovaranje na neposluh, te angažiranje lokalnih organa vlasti u sprječavanju odlaska jedinica na bojište

[724] **Nije - nego** vrhovništvo „angažiranje jedinica HV u Bosanskoj Posavini“ nije htjelo „javno priznati“ zbog njihove dvosmislene namjene. Naime, sudjelovanje postrojbi HV u BiH ratu su javno predstavljali kao pomoć dragovoljaca svom zavičaju, a tajno se radilo na „rasturanju“ BiH „kao Jugoslavije u malom“. Pa ako „rasturanje“ BiH i analogno tome „podebljanje hrvatskog pereca“ uspije, *bujrum*, a ako ne uspije, borba je vođena za *(lebensraum)* teritorij Hrvatske „države u državi“.

(Zagreb, Valpovo, Zabok, Virovitica "Bedem ljubavi" i dr.). Istodobno na dezinformacije i glasine kojima se direktno ruši ugled legalnih organa vlasti i hrvatske države, nadležne službe (SIS) ne poduzimaju adekvatne mjere, ne otkrivaju izvore.

d) **Stanje na području Bosanske Posavine**, osobito Derventa, Bosanski Brod, Modriča i Odžak i odnosi HVO i muslimanskog stanovništva nisu bili na razini koja je omogućavala međusobno povjerenje, suradnju i zajednička djelovanja. Iko Stanić, koji je trebao da objedini i poveže općine u Bos. Posavini, odlaskom u inozemstvo i Zagreb, odakle negativno radi prema Bos. Posavini, ali se na tom području ne pojavljuje 5 mjeseci, već kao Čuljak, Brizić i dr. širi vijesti o dogovorima između Karadžića, Bobana, Praljka i Mladića. Iseljavanje stanovništva po odlukama lokalnih organa vlasti (Krizni štab Odžak) i odlazak radno i borbeno sposobnog dijela onemogućilo je poduzimanje planskih mjera na jačanju obrane. To je u posljednje vrijeme tijekom rujna mjeseca dovelo do brzog gubljenja osvojenog područja.
Na vojni poraz u Bosanskoj Posavini značajnije su utjecali odnosi među političkim čelnicima i političkim strukturama koji su u praksi krojili i vojnu politiku. Od provedenih prvih višestranačkih izbora u BiH pa do danas, stalno je dolazilo do raznih smjenjivanja, sukoba i konfrontacija između pojedinaca, grupa/klanova (Kljaić, Bilić, Lepan i dr. na jednoj i Iko Stanić, Brizić, Čuljak i Pohara na drugoj strani). Jedni druge stalno su optuživali za pljačku, šverc i bogaćenje, a u stvari se radilo o borbi za vlast domaće i hercegovačke struje. HVO Bosanske Posavine u kome je dolazilo do nesloge, te pojava likvidacije pojedinaca, širenje glasina i destruktivno djelovanje.
Sve to onemogućilo je organizirano poduzimanje zajedničkih mjera u smislu priprema za obranu, organiziranje i izvođenje iste. Na ubrzani pad Bosanskog Broda veoma se negativno odrazio sastanak čelnika Bosanskog i Slavonskog Broda 05.10.1992. godine, na kome je definitivno došlo do raskola poslije smjene Ilije Kljaića i Vinka Begića, i pojava Ike Stanića, koji se poslije više mjeseci vraća na to područje. **Za sve vrijeme borbenih djelovanja na to područje nije nikada nitko došao da čelništvo upozna sa službenom politikom,** (istaknuo J.Z.) a istodobno je raznim linijama vršen utjecaj na rad pojedinih lokalnih organa, zapovjednika i dr.

e) **Logističko osiguranje** od srpnja zatim tijekom rujna, a osobito početkom listopada, nije omogućilo snažniju vatrenu potporu jedinica na prvim linijama osobito minobacačima, topništvom i raketama. Dnevnu potrošnju koja je u periodima bila i nedovoljno kontrolirana, logistika nije mogla pratiti po vrstama i količinama sa kojima je raspolagala i u izuzetno složenim uvjetima blokade uvoza osigurala. Zabrana borbenog djelovanja topništva raspoređenog sjeverno od rijeke Save nije bitnije mogla utjecati na tok borbenih djelovanja. Premještanje teže tehnike na područje Bosanske Posavine osiguralo je učinkovitiju vatrenu potporu, ali je uslijed nedostatka streljiva, osobito većih kalibara početkom listopada i ona reducirana.

2 TIJEK DOGAĐAJA

Početkom mjeseca travnja (svibnja, op. J.Z.) snage HVO 101.br., 102.br., 103., i 105. br. u sastavu sa snagama HV 108.br., dijelom snaga 157.br. i 3.A.br. HV krenule su u napadne aktivnosti u sektoru "Zapad" (Bos. Brod - Derventa - Odžak - Modriča). Operacija je bila detaljno isplanirana i dobro koordinirana tako da su već nakon nekoliko dana združene snage imale velike uspjehe na ratištu i oslobodile kompletne teritorije općine Bos. Brod, većeg dijela općine Derventa, općine Odžak i oslobađanje Modriče kao i probijanje i spajanje koridora sa Gradačcem. Jedino je na području Podnovlja osta-

lo jako četničko uporište u poluokruženju. Na dostignutim linijama prešlo se na utvrđivanje, zaprečavanje i poboljšanje ustrojstva obrane. Dostignute su se linije održale sve do početka mjeseca srpnja. U tom vremenu mi nismo imali veće snage HV na tom dijelu bojišnice. Dok je obrana na području Dervente i prema Kotorskom bila dosta solidno organizirana, na području općina Odžak i Modriča, uslijed pasivnosti Kriznih štabova i međusobnih nesuglasica, obrana je bila slabo organizirana, a stanovništvo u cijelosti nepripremljeno.
Istodobno, neprijatelj dovodi pojačanje i otpočinje sa općom ofanzivom na tom području, postavljajući rok do 15.07. da izbije na rijeku Savu kod Bos. Broda i glavni udar usmjerava preko Modriče i Odžaka. Početkom srpnja zauzima Modriču skoro bez borbe, zatim Odžak i dio Dervente, a kasnije i sam grad Derventu. U toku idućih mjeseci do sredine rujna dolazi do pada i druge crte obrane s.Begluci - Babinog Brda - Bijelog Brda - Kostreša - Čelaruše - Markovca, vrlo bitnih strateških točaka na tom području.
U vremenu od 25. do 30.09. 1992. god. izvršena je smjena dijela jedinica na prvoj liniji tako da je umjesto TG - 106.br. HV (Osijek), TG - 150.br. HV (Zagreb) i BG - 127.br.HV (Virovitica), uvedena je na crtu fronte: 108.br. HV (Sl. Brod), 109.br. HV (Vinkovci) i i BG - 2.br. ZNG (Dugo Selo), dok je na jugozapadnom dijelu uvedena TG - 111.br. HV (Rijeka). Ovime je crta fronte znatnije ojačana i stabilizirana.
U rezervi Slavonskog bojišta u punu borbenu spremnost 25.09.1992. god. stavljena je BG - 3.A. br. - jačine jednog bataljuna u gotovosti za djelovanje prema razvoju situacije. Pored ovog 02.10.1992. god. naređeno je OZ Osijek da iz sastava 12., 123., 135. i 109. br. HV izdvoji dio snaga jačine BG - do 200 ljudi za ojačavanje crte fronte, što nije provedeno.
Tijekom **30.09. 1992. god.** dolazi do napada neprijatelja na sektoru Zborište u zoni odgovornosti 4/108.br. HV i dijelova BG 109.br. HV pri čemu se 4/108.br. HV izvlači sa crte fronta kao i BG 109. br. HV koja 01.10.1992. god. napušta crtu fronte i odlazi samovoljno bez odobrenja u matični garnizon. OG "Istočna Posavina" zatvara narušenu crtu fronte dijelovima 101. br. HVO[725] i uvođenjem BG -2.A. br. ali uz gubitak prostora u rajonu Zborišta, čime je crta fronte ponovno stabilizirana.[726]
Bez znanja i odobrenja zapovjedništvo OG "Istočna Posavina" 02.10. 1992. godine iz 101. br. HVO odlazi na odmor u Sl. Brod četvrti bataljun. I tijekom idućih dana neprijatelj je na cijeloj liniji bojišnice pokušavao probiti našu obranu podržan avijacijom. U noći 28./29. 09. jedan vod 101. HVO se povukao sa linije obrane, bez borbe, pošto nije bilo pješačkog napada osim tenkovske i topničke vatre. Uvođenjem jednog voda TG-121 i interventnog voda is s.Koraće, linija je tijekom noći ponovno posjednuta.
U toku dana (29.09.) neprijatelj je na cijeloj liniji bojišnice djelovao tenkovskom i topničkom vatrom, a oko 15.45 sati u rajonu 101.br. HVO i 103.br. HVO, te 121. br, HV i 102. br.HV izvršen je jači pješački napad kojeg su naše postrojbe odbile. U zoni odgovornosti 106. br. HV, 105.br. HV i 127 br. HV djelovali su neprijateljski zrakoplovi, a pješačkih napada nije bilo, te je linija bojišnice zadržana.
Dana 30.09. neprijatelj je pojačao pješačko tenkovski napad iz pravca s. Lužani, te je došlo do povlačenja satnije 101. br. HVO i otkrivanja desnog boka 108. br. HV. Neprijatelj je to osjetio i pojačao pritisak te su se naše snage morale povući na rajon s. Čardak

[725] **Nije - nego** je „crta“ popunjena razvlačenjem 3/108 br. HV i 2/108 br. HV.
[726] **Nije - nego** je crta ostala „otvorena“ na pravcu „dijela 101. br. HVO“. 2'A' br. je taj prostor popunila tek 01.10. u 20,00 sati. Dakle, 30 sati nije pokrivena praznina nastala izvlačenjem 2/101. br. HVO.

- s. Zborište - kt 94 (Obodni kanal). Tijekom dana napad je izvođen na više pravaca. Na pravcu s. Potočani - s. G. Kolibe i na pravcu Struga, snage obrane su odbile napad.
U toku dana došlo je do napuštanja linije 36. motoriziranog bataljuna (iz 139.br. HV kao 4. bojna 108. brigade), pa su ostale postrojbe 108. br. (HV) morale proširiti crtu i razvukle snage da bi zatvorile taj dio linije.
01.10. u 03.05 sati došlo je do samovoljnog napuštanja linije 109. br. HV koja se vratila u Vinkovce, tako da je prazan prostor morala ponovno popuniti 108. br. (HV) dio 101. br., (HVO) a kasnije i 2.br. ZNG.
02.10. 1992. godine neprijatelj je nastavio sa napadnim aktivnostima iz pravca s. Zborište. U toku dana naše snage potpomognute tenkovima uspjele su zaustaviti daljnje napredovanje neprijatelja, a 2.br. ZNG se spojila sa desnim krilom 108.br. HV. tako da je linija obrane zadržana kod škole u s. Zborište. U rajonu 108.br. (2. bojna) neprijatelj je izvršio jači pješačko topnički napad, ali tada nije uspio probiti liniju obrane. U tim borbama neprijatelju su uništena dva tenka i samohotka, ali je uspio ovladati rajonom s. Čardak - kt 96 - šuma Gaj -kt 96.
Tijekom **03.10.** agresor je jakom topničkom vatrom tukao duž cijele linije te tenkovima napao iz pravca Unke, a na pravcu 2.A. br. HV u rajonu s. Zborište napad je vršen slabijim snagama. Napadi su uspješno odbijeni što je omogućilo da se radi na poboljšanju uvezanosti linija koje su bile uspostavljene. Na prijem zadataka javila se TG-123., a TG-132 se nije odazvala.
Tijekom dana **04.10. 1992.** godine od ranih jutarnjih sati neprijatelj je počeo sa jakim tenkovsko pješačkim napadima na pravcima s.Lipica - G. i D. Barica -s. Zborište - Bjelaš, a nakon toga je svom žestinom izvršio napad iz s. Zborište -Bjelaš, upotrijebivši 200 - 300 pješaka i 5 - 6 tenkova. BG - 2.A. br., dijelovi 101.br. HVO i 3/108. br. HV pokušavaju ofanzivnim djelovanjem povratiti izgubljeni dio položaja kod Zborišta i utvrditi crtu fronte na ranijim položajima. U toku ovih borbenih djelovanja snage HV dočekuje žestoka vatra, a zbog pretrpljenih gubitaka (2 poginula) i ranjavanja zapovjednika, dozapovjednikai 7 vojnika, BG-2.A. br. protunapad ne uspijeva, a snage se izvlače prema Gornjim Kolibama i Parašliki. Zapovjedništvo Slavonskog bojišta odobrava OG "Istočna Posavina" uvođenje rezerve (bataljun 3.A. brigade) na pravcu: Kričanovo - Kolibe za zaposjedanje crte fronte kod Kričanova do 09.00 sati 05.10.1992. godine, a pravac Novo Selo - Parašlika ojačava sa BG-135.br. HV (Osijek) s ciljem sprječavanja i ugrožavanja desnog krila 108.br. HV.
Tijekom noći **4./5. 10. 1992.** godine[727] poslije gubitaka i ranjavanja zapovjednika i dozapovjednika2.A. br. se izvukla, a neprijatelj je ušao u naše položaje. Time je jugoistočna linija bojišnice probijena, a neprijatelj je zauzeo liniju TT 90 - Kolibe Gornje (90) - Ekonomija - Čađavica. U tome je 108.br. HV imala 9 ranjenih (6 teško) i zaposjeda liniju od Struge duž kanala Čađavica - Kolibe Donje sa isturenim borbenim osiguranjem oko Džamije. Tijekom noći 108. br. HV se pregrupirala i desnim krilom savila duž Koliba Donjih. Situacija u zoni odgovornosti 108.br. HV je bila jako teška. Što zbog jakih neprijateljskih djelovanja tokom 04.10., gubitaka i potpune dezorganiziranosti, što zbog izuzetno mračne i maglovite noći, snage iz sastava 108.br. HV su se neplanski počele izvlačiti. Ova situacija na istočnom dijelu prouzrokovala je stanovit nemir i nesigurnost na južnom - jugozapadnom dijelu ratišta u rajonu Koraće, gdje je postojala opasnost da budu potpuno odsječene od Bosanskog Broda.

[727] **Nije - nego**, **04.10. u** „**15,00 sati** 2. 'A' br. HV se izvukla sa našeg desnog krila“ (Ratni dnevnik 108.br.HV.)

U jutarnjim satima **05.10.** situacija je krajnje kritična. Neprijatelj je pojačao svoje aktivnosti. Tada dolazi do samoinicijativnog izvlačenja 2. i 4. bojne 108. br.,[728] a prva bojna 108. br. je nadljudskim naporima odolijevala napadima neprijatelja. U pitanju su tada bili sati kada će četnici probiti i ovu liniju obrane. Do 12,00 sati 3.A.br. nije uvela svoje snage, a po zapovijedi su to trebali napraviti do 9.00 sati.
U toku dana 05.10. situacija se sve više pogoršavala. Oko 14.00 sati 1. bojna 108.br. je napustila liniju bojišnice i prešla na lijevu obalu rijeke Save.
U popodnevnim satima, sa zakašnjenjem od 6 sati došlo je do prebacivanja dijela postrojbi 3. bojne 3.A. brigade, te je ista upućena na liniju u s. Kričanovo do mosta. Tokom cijelog dana vođene su žestoke topničko-pješačke borbe uz podršku tenkova i neprijateljskog zrakoplova na istočnom dijelu Bosansko Brodske bojišnice, dok su borbe oko s.Korače - s. Potočani, bili slabijeg intenziteta. Tokom noći 05.10. oko 23.00 sati dio postrojbe iz sastava 3. bojne 3.A. brigade se povukao u rajon Brodskog polja, a dio je ostao u s. Kričanovo.
Zapovjedništvo OG "Istočna Posavina" u večernjim satima 05.10. prikuplja dijelove 101. br. (HVO) i zatvara crtu fronte u rajonu Brodsko Polje na pravcu: Struga - Bos. Brod, čime zajedno BG-3.A. brigadom pokušava konsolidirati crtu obrane. Tijekom noći **5./6. 10.1992.** godine BG-3.A.br. samovoljno se izvlači sa crte fronte i odlazi u Sl. Brod čime je pravac s. Kričanovo - rafinerija bio otvoren za prolaz neprijateljevih snaga. U jutarnjim satima **06.10.1992.** godine kada je primjećen prodor neprijateljevih snaga na pravcu: s. Kričanovo - rafinerija, dijelovi 101.br. HVO iz Brodskog polja u paničnom bijegu napuštaju crtu fronte, spašavaju svoje porodice iz Bos. Broda i neorganizirano se izvlače u SI. Brod.
U 13.00 sati linija fronte Istočnog ratišta više ne postoji, snage BiH-a su se povukle u SI. Brod, a manje grupe branilaca pružaju otpor na pojedinim točkama prilaza u grad.
Od 9.00 sati do 17.00 sati zapovjedništvo Slavonskog bojišta, OZ Osijek i OG "Ist. Posavina" pokušavaju na sve moguće načine povratiti dio snaga u Bos. Brod u kome u to vrijeme nije bilo neprijateljevih snaga, ali bez rezultata.[729] Zapovjedništvo 108.br. HV i 3.A.br. daju obećanje da će u Bos. Brod povratiti: 108.br. HV = 250 ljudi, a 3.A.br. - 1. satniju, što ne čine. Pokušaj da se iz drugih jedinica OZ Osijek dobije dio snaga ne uspijeva čime je ulaskom četnika oko 17.00 sati u Bos. Brod isti definitivno izgubljen. Pokušaj organizacije neposredno obrane mosta na r.Sava na desnoj obali također ne uspijeva, jer niti jedna jedinica ne želi da prijeđe na drugu obalu. U popodnevnim satima 06.10.1992. god. zapovjednik Slavonskog bojišta osobno je zapovjedniku OZ Osijek i OG "Ist. Posavina" izdao naređenje da se osigura obrana mosta i spriječi njegovo rušenje. Zahtijevao je da se most pripremi za obranu, dobro zapriječi fortifikacijskim preprekama a kolovozna traka manjim brojem protuoklopnih mina. S obzirom da ni jedna

[728] **Nije - nego**, **30.09. u 12,24 sati** „Šimunović (Zdravko, Zapovjednik 4/108 br. HV op. J.Z.) javlja da su probijeni kod 'Ekonomije'. Ljude ne može sakupiti (…)" (Dnevnik veze 108. br. HV).
04.10. u 20,00 sati je „2. bojna" napustila crtu bojišta, predavši autoru ove knjige svojih 200 mina za MB 82 mm. U Ratni dnevnik 108. br. HV je toga dana upisano kako se u **24,00 sata** „naš drugi bataljun izvukao iz interesne zone u svoje stacionare."

[729] **Nije - nego** se dio boraca 3/108 br. HV jačine jedne satnije, sastavljene od „Cipelića" i „Đogaševe satnije", predvođenih zapovijednicima, Miroslavom Lipovac - Lipom i Ivom Đogašem, vratio u Bosanski Brod. Isto tako treba reći kako su se u to vrijeme (06.10.1992. god. u 15,00 sati) u Bosanskom Brodu nalazili i borci 101. br. HVO, jačine jedne satnije, na čelu s Načelnikom 101. br. HVO, Ivom Mijićem i Načelnikom oklopnih postrojbi 101. br. HVO, Draženkom Kopljarom - Šiljom. Te dvije satnije su bile posljednje hrvatsko-muslimanske snage koje su se organizirano, preko mosta, bez „panike", u 18,15 sati, povukle u Slavonski Brod.

postrojba HV nije htjela da prijeđe na desnu obalu r.Sava u svrhu neposredne obrane mosta, na most je upućena specijalna jedinica MUP-a SI. Broda, a za neposrednu zaštitu određena su 4 tenka M-84 koji i u noćnim uslovima mogu štititi most, te dva topa T-12. Inženjerijskoj postrojbi 37. Inž.pont.bat. naređeno je da izvrši fortifikacijsko zaprečavanje na mostu te da pregleda kompletan most i skine eventualna zaostala eksplozivna punjenja sa istog. Odobrenje za eventualno rušenje mosta može izdati samo zapovjednik Slavonskog bojišta uz prethodnu konzultaciju sa GSHV i vrhovnim zapovjednikom. Cjelokupnim aktivnostima u toku 06.10. 1992. god. neposredno se rukovodilo sa zapovjednog mjesta OG "Ist. Posavina" u Sl. Brodu, gdje su osobito bili prisutni zapovjednik SI. bojišta, zapovjednik OZ Osijek i zapovjednik OG "Ist. Posavina", a časnici ovog zapovjedništva angažirani su u potčinjenim postrojbama i direktno na crti fronte. U večernjim satima stigao je i načelnik GSHV i izdao zapovijed za obranu na r.Savi te da se cijela situacija oko pada Bos. Broda odmah ispita.
Na južnom dijelu ratišta (s.Koraće - s. Potočani) snage obrane 157.br. HV, 111. TG i samos. bojne Koraće organizirale su polukružnu obranu radi stvaranja uvjeta za organizirano povlačenje preko r.Save. U 12.30 sati uz suglasnost zapovjedništva bojišta brig. Kolak je izdao zapovijed za izvlačenje ljudstva, tehnike i MTS 157.br. HV, TG-111, i sam. bojne Koraće. Cjelokupna organizacija izvlačenja snaga i MTS preko r.Save vršena je sa dva splava (kompe) i 2 čamca, izvlačenje je trajalo od 16.00 sati do 23.00 sati 06.10.1992. godine.
Izvlačenje ovih snaga izvršeno je bez gubitaka u ljudstvu, iako pod snažnom vatrom neprijatelja. Manji dio neispravne i oštećene tehnike ostao je na bojištu.
U 03.10 sati 07. 10. 1992. god. srušen je jedan raspon Savskog mosta od nepoznatog izvršioca.

3. ZAKLJUČAK I PRIJEDLOZI

Tijekom petomjesečnih borbi bojište u Bosanskoj Posavini odigralo je značajnu stratešku ulogu u vezivanju jačih snaga neprijatelja, glavninu Banjalučkog i Tuzlanskog korpusa i ojačanja koja su stizala iz Novosadskog korpusa, mobiliziranih jedinica iz Srbije, Knina, te snaga Bijelih orlova, Arkanovih i Šešeljevih i dr. četnika, ukupno 15 - 20.000, sa brojnom oklopno-mehaniziranom i drugom tehnikom uz potporu glavnine snaga sa aerodroma u Banjaluci.
Vezivanje tako jakih snaga za dulji period, bojište u Bos. Posavini odigralo je stratešku ulogu stalnom prijetnjom presijecanja Koridora i onemogućilo da se odvoji dio snaga neprijatelja za pojačavanje borbenih djelovanja u centralnom dijelu Bosne, te Zapadnoj i Istočnoj Hercegovini. (istaknuo J.Z.)
Politička situacija na području Bosanske Posavine za sve vrijeme bez jedinstvenog političkog i vojnog cilja opterećena međusobnim sukobima, optuživanjem i borbom za vlast, što pripreme za obranu stavlja u drugi plan.
Pripreme koje su vršene u jesen i zimu 1991. godine i proljeće 1992. godine nisu jedinstveno usmjeravane, nema mobilizacije svih snaga i jačanja obrambenih priprema. Početkom srpnja Stanić Perija izdaje zapovijed da se Modriča napusti, oko 2000 pripadnika 102.br. HVO (iz Odžaka) bez ispaljenog metka napušta obranu Modriče što dovodi do raspada brigade te iseljavanja stanovništva i pravog socijalnog i moralnog udara na području SI. Broda.[730] Uz nedovoljnu odlučnost zapovjedništva OG "Istočna Posavina"

[730] **Nije** „početkom srpnja", jer je VRS osvojila Modriču 28. lipnja **i nije** 102. br. HVO iz Odžaka "bez ispaljenog metka napustila obranu Modriče" - **nego** su to učinili „pripadnici 123. br. HV iz

u razbijanju četničkog uporišta u Podnovlju, napuštanje Modriče predstavlja početak gubitka oslobođenog područja u Bosanskoj Posavini. Sukobi u kriznim štabovima Dervente i Bosanskog Broda, smjena Ilije Kljaića, produbljivanje sukoba između Hrvata i Muslimana, intenzivnije djelovanje "pete kolone" i glasine o prodaji Bos. Posavine od rukovodstva Sl. Broda, te stvaranju "Handžar divizije" od 102., 104., i 106.br HVO, i zaoštravanju odnosa između Hrvatske zajednice Bosanska Posavina i Herceg Bosna (Vinko Begić - Mate Boban) negativno se reflektira i na opću vojnu situaciju i obranu, a kasnije i na opće raspoloženje stanovništva.
Pored izbjeglica, povećavaju se psihološki pritisci na pučanstvo Slavonskog Broda intenziviranjem topničkog i avio djelovanja po gradu i širem području što slabi i borbeni moral jedinica. Istodobno zvanična politika, a osobito javne izjave da pripadnika HV nema na području Bosanske Posavine, te zabrana MO da zapovjednici HV upućuju jedinice i pojedince na ratišta izvan RH i izdavanje zapovijedi da se pripadnici 127. i 123.br. HV vrate sa bojišta u garnizon,[731] prenošenje informacije o sporazumu sa Srbima da se prekinu borbena djelovanja na niže zapovjednike bez znanja zapovjedništava OZ bojišta i dr. unosi u zapovijedanje i među pripadnike HV neposluh, osjećaj krivnje i zabunu, koji narastaju i kulminiraju u samovoljnom napuštanju položaja, odbijanju odlaska na to bojište kompletnih jedinica i direktno miješanje lokalnih i općinskih organa vlasti u zapovijedanje i odnose u HV (Zagreb, Valpovo, Slatina, Virovitica i dr.).
Sva događanja na području hrvatske i bos. Posavine (dezinformacije i izdaja) pokazuju da nisu funkcionirala dva osnovna mehanizma, od čije uspješnosti zavisi uporaba bilo koje vojne formacije - ideološko usmjerenje HV ka cilju i pobijedi i kontraobavještajni rad.
Za borbena djelovanja na pograničnom području Republike Hrvatske u Bos. Posavini, a temeljem sporazuma o prijateljstvu i suradnji između Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, točka 6. i 8. od 21. srpnja 1992. godine, GSHV izdao je zapovijed 29. srpnja 1992. godine o poduzimanju djelotvornijih mjera za tješnju suradnju, koordinaciju i podršku snagama HVO i jedinica HV. Međutim, prethodno stvorena politička klima i narušen borbeni moral i sistem zapovijedanja nisu se mogli takovim dopisom ni naputcima popraviti. **Tim više što su drugim linijama dobivana druga usmjerenja i nalozi nižim zapovjednicima. Od sporazuma sa BiH GSHV ni zapovjednik Slavonskog bojišta nisu dobili nikakav zvaničan stav ili naputak o suradnji i koordinaciji borbenih djelovanja od izabranog odbora na sjednici Vijeća NO ili njegovih članova.** (istaknuo J.Z.)

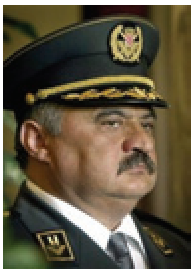
Požege" koji su se „uspaničili". „Nakon toga zapovjednik taktičke grupe (TG), pukovnik Kalić izdaje Zapovijed o napuštanju položaja, te povratak 123. brigade HV u Požegu. 123. br. HV je na tom „terenu" boravila svega dva dana - 24.-26. lipnja 1992. god.. (SIS, Broj: 512-04/2-267-92 od 28. lipnja 1992. god. Kopija dokumenta na str.283.
A kada je, na putu za Modriču, ova postrojba prolazila kroz Veliku Brusnicu, tamošnje stanovništvo i pripadnici 102. br. HVO su „kao mala djeca skakali od sreće" kvalificirajući izgled 123. br. HV (zbog broja vozila, oruđa i vojnika) „kao da prolaze NATO trupe". (Ivo Đogaš, zapovjednik obrane V. Brusnice i satnije 101. br. HVO).

[731] **Nije** im zapovjeđeno da se „vrate sa bojišta u garnizon", **nego** su protjerani s bojišta „radi neizvršavanja postavljenih im zadaća." (Zapovjedništvo istočnog /Slavonskog/ bojišta, Zapovjednik, generalbojnik Petar Stipetić - GS HV, Poduzimanje stegovnih mjera, Z a h t j e v , Kl. 035-01/92-01, Ur. Br: 1076/5-01-92-160, Đakova, 15.09.1992.god.
OGIP, Zapovijed Zapovjednika- Zapovjedništvu BG- 127 br. HV, Zapovijed, Klasa: 81/92-01, Ur. Broj: OG-17/92-584 Slavonski Brod, 30.08.1992. god.)

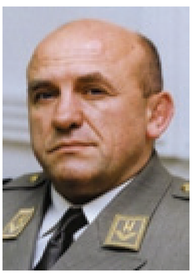
Istodobno **neprijatelj** pojačava snage, borbena djelovanja i intenzivira psihološko-propagandne pritiske, a putem **pregovora sa HVO, iz Gruda traži rješenje da pod svaku cijenu osigura Koridor u Bosanskoj Posavini i vezu istoka sa zapadom južno od r.Save.**
Slijed događaja u rujnu i početkom listopada pokazao je da je u tome i uspio (istaknuo J.Z.) na području Bosanskog Broda, ali i istodobno i u produbljivanju sukobu između BiH Muslimana i Hrvata, brzom prebacivanju sada slobodnih snaga za zauzimanje Jajca i pojačavanje napada na Gradačac i Brčko s ciljem i njihovog zauzimanja.
Na temelju izloženog Komisija predlaže slijedeće:

1. U Sl. Brodu i na širem području što prije uspostaviti punu kontrolu vojne policije nad svim pripadnicima vojske, a osobito HVO s ciljem sprječavanja izbijanja međusobnih sukoba, a organima vlasti u SI. Brodu pružiti punu potporu u saniranju stanja.
2. Cjelokupnu službu IPD i kontraobavještajni rad u HV u cijelosti hitno reorganizirati i osposobiti za učinkovito djelovanje na svim razinama od MO do bojne i satnije HV, s ciljem podizanja borbenog morala i uspostavljanja jedinstvenog sustava zapovijedanja. Dosje Bosanske Posavine zaključiti. Pripadnicima HV koji su se istaknuli u borbenim djelovanjima odati priznanje za borbena djelovanja u **izuzetno kompliciranim vojnim i političkim uvjetima.** (istaknuo J.Z.)

Ukinuti Zapovjedništvo Slavonskog bojišta, a na području Slavonije ustrojiti jače vojno-teritorijalno zapovjedništvo u Osijeku, prema usvojenom ustroju HV u miru.

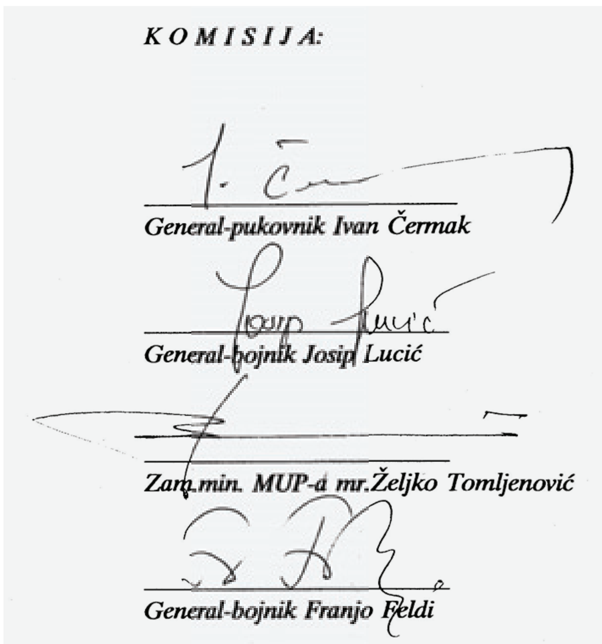
Čermak

Lucić

Feldi

KOMISIJA:

General-pukovnik Ivan Čermak

General-bojnik Josip Lucić

Zam.min. MUP-a mr.Željko Tomljenović

General-bojnik Franjo Feldi

Dokument br. 44 Potpisi članova komisije (Izvor: privatni arhiv jednog hrvatskog generala. Kopija cijelog dokumenta u posjedu autora.)

Tablica istine

U svom „zaključku“ *Komisija* sustavno i nekritički nabraja tridesetak činjenica koje su uzročno-posljedično vezane, a sve se odnose na gubitak Bosanskog Broda. Kako činjenice nisu uređene ni kronološki ni hijerarhijski, nije moguće utvrditi što je uzrok, a što posljedica. Zbog toga čitatelj ima dojam kako je *Komisija* korektno uradila svoj posao, jer, u svom „zaključku“ je nabrojila sve „uzroke“ gubitka Bosanskog Broda. Ili skoro sve. Naime, notornu nestašicu streljiva nije niti spomenula. Dakle, po Komisiji, kada je krivac za gubitak Bosanskog Broda u pitanju - svi su ili sumnjivi ili krivi, od Franje Tuđmana do vojnika u rovu, samo njen predsjednik, glavni logističar HV i HVO, general Ivan Čermak i njegov kolega, pukovnik Pavo Sočković - nisu.

Namjeravajući „zaključak“ Komisije učiniti transparentnijim, njegove sastavnice je autor sistematizirao i komentirao u „tablici istine.“[732]

Dakako, povijest nije matematika (iako u njoj i matematike ima) te nije moguće napraviti matematički niz krivaca, ipak, već i iz sadržaja ove knjige, sasvim je razvidno kako su za gubitak Bosanske Posavine krivi: Franjo Tuđman, Gojko Šušak, Mate Boban, Slobodan Praljak, Ivan Čermak, Vinko Vrbanac, Ivan Basarac, Pavle Miljavac, Đuro Dečak, Željko Kalić … tim redom, a ne: Anton Tus, Petar Stipetić, Vinko Štefanek, Stanislav Sorić …

U ovoj povijesnoj stvari, pripadnici bosansko-posavske politike i vojske (HVO) su krivi u onoj mjeri u kojoj su se pitali, a pitali su se vrlo malo ili nimalo.

---

[732] *Tablica istine* (engl. truth table) log. tabelarni prikaz vrijednosti jednostavnog i složenog suda (pojam iz Booleove algebre); http://hjp.srce.hr/index.php?show=search

TABLICA ISTINE

RB	ZAKLJUČAK KOMISIJE VNO RH	AUTOROV KOMENTAR ZAKLJUČKA KOMISIJE VNO RH								
	POLITIKA - UZROK GUBITKA BOSANSKOG BRODA	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**IX**	**X**	**1992. GODINE**
1	ZVANIČNA HRVATSKA POLITIKA PREMA BiH	•	•	•	•	•	•	•	•	Neprincipijelna i nedosljedna
2	SPORAZUM BOBAN-KARADŽIĆ U GRAZU			•	•	•	•	•	•	Smatran izdajom Posavljaka
3	POLITIČKOM KLIMOM NARUŠEN BORB. MORAL I ZAPOVIJED	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
4	IZOSTALO IDEOLOŠKO USMJERAVANJE HV	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
5	JAVNE IZJAVE POLITIČARA KAKO PRIPA. HV NEMA U BiH	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
6	SLUŽBE SIS i IPD NISU FUNKCIONIRALE	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
7	PRENOŠENJE INFORMACIJA O SPORAZUMU SA SRBIMA			•	•	•	•	•	•	Obznanjivanje istine nije krimen
8	GSHV BEZ STAVA POLITIKE RH O BOSANSKOJ POSAVINI	•	•		•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
9	ZABRANA MORH ZA UPUĆIVANJE POSTR. HV U B. POSAVINU	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
10	DVOSTRUKA LINIJA ZAPOVIJEDANJA U HV	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
11	BEZ JEDINSTVENOG POLITIČKOG CILJA U BOS. POSAVINI	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
12	MIJEŠANJE LOKALNE POLITIKE U ZAPOVIJEDANJE HV	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
13	ZAOŠTRAVANJE POLITIČKIH ODNOSA HZHB I HZBP	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
14	BORBA ZA VLAST, A NE ZA OBRANU U BOS. POSAVINI	•	•	•	•	•	•	•	•	Posljedica HDZ-ove negativne selekcije kadrova
15	ISELJAVANJE STANOVNIŠTVA IZ BOS. POSAVINE				•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
16	SOCIJALNI I MORALNI UDAR NA SLAVONSKI BRODA					•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
17	GLASINE O PRODAJI B. POSAVINE OD RUKOV. S. BRODA								•	Minoran glasić, nebitan za pad Bos. Broda
18	DJELOVANJE "PETE KOLONE"									Farizejska opravdanja
RB	**VOJSKA - UZROK GUBITKA BOSANSKOG BRODA**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**IX**	**X**	**1992. GODINE**
1	VRS POJAČALA SNAGE DJELOVANJA				•	•	•	•	•	Bitan uzrok pada Bosanskog Broda
2	ODBIJANJE ODLASKA NA BOJIŠTE KOMPL. JEDINICA - HV				•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
3	SAMOVOLJNO NAPUŠTANJE BOJIŠTA HV I HVO				•	•	•	•	•	Posljedica hrvatske politike
4	NEDOVOLJNA ODLUČNOST ZAP. OGIP ZA PODNOVLJE				•	•				Odlučnosti je bilo, ali vojnih snaga nije bilo
5	2000 PRIPADNIKA 102. BR. NAPUSTILO BOJIŠTE - HVO					•				Posljedica sporazuma Boban-Karadžić
6	ZAPOVJEĐENO VRAĆANJE S BOJIŠTA 127. I 123. BR. HV						•			"Radi neizvršenja borbenih zadaća"
7	BEZ JEDINSTVENOG VOJNOG CILJA - HVO									Irelevantno jer su bili podređeni Zapovjedni. OG IP
8	IZOSTALA MOBILIZACIJA 1991./92. U BOS. POSAVINI									Dragovoljaca je bilo više od oružja
9	STVARANJE "HANDŽAR DIVIZIJE"									Nije uzrok padu Bosanskog Broda, štoviše
10	SUKOB HRVATA I MUSLIMANA									Nije postojao

Tablica br. 22 Komentar na Zaključak Komisije VNO (Republička razina - Lokalna razina). (Tablicu izradio I. Zovak)

V.
NAKON SVEGA

Ppredsjedniče,
izgubila sam dom,
ali sam dobila domovinu.
Izbjegla Konavoka, Franji Tuđmanu

„PREDSJEDNIČE,IZGUBILA SAM DOM, ALI SAM DOBILA DOMOVINU"

Ne sjećam se sa sigurnošću dana, ali sam sasvim siguran kako sam na HTV-u čuo izjavu jedne konavoke[733] (u to vrijeme izbjeglice) upućene hrvatskom predsjedniku Franji Tuđmanu, (licem u lice i javno[734]) koja je glasila: **„Predsjedniče, izgubila sam dom, ali sam dobila domovinu"**.

Koliko god sam uvjeren kako je ta starija gospođa mislila i govorila iskreno, iz srca, toliko sam siguran kako je stav - rado ću izgubiti dom, ako ću pritom dobiti domovinu - neodrživ. Ako se dom gubi trajno, kao što se trajno gubi „život za domovinu". Ako nemam dom (doslovno i simbolično), kako mogu imati domovinu? Pa domovina je izvedenica iz doma, a ne obratno.

Istina je kako nam slobodu (domovinu) nitko neće pokloniti. Istina je kako se za nju moramo izboriti. Također je istina kako su kroz povijest ginule tisuće i tisuće njih - za slobodu, domovinu ili nešto treće „sveto". „Polaganje života na oltar domovine", najčešće je dragovoljan i svjestan čin za opće dobro i „svijetliju budućnost" *nas i naših*.

Međutim, ako se do „svjetlije budućnosti" ne bi došlo, žrtva bi bila uzaludna. U tom slučaju dobronamjerni optimisti, kao i politički demagozi, govorili bi kako je to bio „zalog budućim generacijama" koje će nastaviti „svjetlim tradicijama" predhodnika.

U Bosanskoj Posavini je preko 200.000 ljudi ostalo bez doma. Ali, i bez domovine. Domovine koja bi im izgubljeni dom i „svjetliju budućnost" osigurala svojom stalnom i učinkovitom skrbi.

Oko 2000 Posavljaka je izgubilo život, a pet puta više ih je ranjeno.

I sve to, uzalud.

Naime, njihovi najmiliji, zbog čije su „svjetlije budućnosti" žrtvovali i svoj život, izgubili su ono što su već imali - i dom i domovinu.

Zašto? Zašto je ogromna većina Posavljaka 1992 god. izgubila svoj dom i domovinu?

Zato što su o njihovoj sudbini od 1991. do 1995. godine odlučivali arhaični hrvatski politički avanturisti, a zahvaljujući njihovu „sveznadarstvu", i vojni diletanti.

Zbog političke volje, prije svih, „učitelja i vođe" i „predsjednika svih Hrvata" Franje Tuđmana, pored individualnih i obiteljskih žrtava, u BiH je hrvatska politika doživjela katastrofu u cjelini. Izgubili su i oni za koje se obično misli kako su nešto dobili, Hercegovci. Ne samo da se nisu priključili Hrvatskoj, nego se nisu izborili ni za kulturnu (TV kanal, npr.), a kamoli za političku i teritorijalnu autonomiju. Dapače, kod većinskog muslimanskog naroda u BiH, izgubili su izuzetno važan „komšijski" kredibilitet. A ona imovina koja je zarađena na švercu i ratnom profiterstvu, nije

---

[733] Stanovnica mjesta Konavle

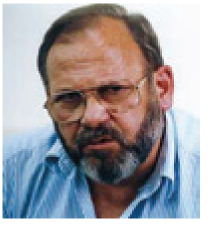
[734] face to face, in public

im blagoslovljena, ni od naroda ni od Boga. Iako im je do blagoslova, navodno, jako
stalo.

Unatoč 45-godišnjoj socijalističkoj „indoktrinaciji“ o čuvanju „bratstva i jedinstva kao zjenice oka svoga“, odnosi između „naroda i narodnosti“ u toj, kao i u ostalim jugoslavenskim republikama - nisu bili idilični. Nakon ovog rata to su još manje. Dapače, stječe se dojam kako su sva tri naroda, zahvaljujući demokratskom oslobađanju od „socijalističkih okova“, to spremni i pokazati - čim ih napuste „gazde“ iz tzv. međunarodne zajednice.

Tuđman: „Stjepane mi sa Srbima drugih problema nemamo“

Na molbu autora, upućenu 26. lipnja, 2009. god. Stjepanu Kljuiću da komentira „globalnu politiku Franje Tuđmana prema BiH, s posebnim osvrtom na Bosansku Posavinu“, ondašnji član bosanskohercegovačkog predsjedništva je rekao:

Stjepan Kljuić

> Nema nikakve sumnje da je Franjo Tuđman podržao Slobodana Miloševića u rušenju BiH kao suverene države. I dok je Slobodan Milošević za to imao sve preduvjete, od političke platforme programa SANU do medijske podrške i stvarne fizičke moći (JNA, četnici, paravojne formacije, dobrovoljci, strani plaćenici...) Tuđman je završio kao „mali od kužine“ jer je dobio Hrvatsku, ali je sve ostalo izgubio. Poniženi i poraženi su BiH Hrvati sa nesagledivim posljedicama koje će zbog slabog nataliteta u Hrvatskoj i za njih tamo imati pogubne posljedice.
> Tuđmanove fiks ideje kao ona o Banovini (1939-1941), te o historijskom razgraničenju Srba i Hrvata („Stjepane mi sa Srbima drugih problema nemamo“), a prije svega, uzurpiranje prava da predstavlja BiH Hrvate, koji su imali svoju državu i legalno izabrano političko rukovodstvu, bile su tragične i katastrofalne ne samo za Hrvate u BiH nego i ukupni image Hrvatske u tom razdoblju.
> Pristajanje na suradnju sa Slobodanom Miloševićem i asistiranju u agresiji na BiH Franjo Tuđman je postao sluga „balkanskom kasapinu“, a sporazumi na nižoj razini (Karadžić-Boban, Boras-Koljević) završeni su sa potpunim uspjehom beogradske politike. Tuđman je postao žrtva KOS-ovih kadrova u zemlji i inozemstvu koji će kasnije postići svoj najveći cilj: proizvest sukob s Muslimanima. A što bi bilo da su Muslimani i Alija Izetbegović 1990. i 19991. prihvatili ponudu iz Beograda. Kakav bi bio položaj Hrvatske i ukupno svih Hrvata da je Alija Izetbegović potpisao „Historijski sporazum“. Srbima je trebalo 300.000 muslimanskih vojnika, a oni su imali komandni kadar i naoružanja. Tada Milošević ne bi tražio granicu Karlobag-Karlovac-Virovitica nego bi išao do Umaga...
> Međutim, Muslimani nisu vjerovali Tuđmanu, Šušku, Bobanu ... oni su vjerovali meni, Vitomiru Lukiću, bosanskim franjevcima, fra. Petru Anđeloviću provincijalu Bosne Srebrene (1991.-2000.), hrvatskim intelektualcima, Martinu Ragužu predsjedniku Vrhovnog suda BiH ...
> Međutim, ništa se nije moglo. Vođa je morao biti u pravu. Mediji su se sluganski ponijeli. Stvorena je atmosfera linča i laži. Pa nisu nama Muslimani nanijeli nikakvo zlo

1990. i 1991. Dapače mnogi su se borili za neovisnu Hrvatsku i sa tim ratnim iskustvom došli u Bosnu s popularnim nadimcima Zenga, Zagi, Talijan...
Ostrašćen samovlašću i okružen gospodskim kastorima[735] vođa je okupio oko sebe diletante koji niti su poznavali niti voljeli BiH. Čitava jedna skupina bezveznjaka je „bistrila“ politiku BiH Hrvata. Ivić-Pašalić, Vice Vukojević, Zlatko Canjuga, Gojko Šušak, Ante Beljo, Neven Jurica i desetine drugih - pitali su se, samo ne i legalno izabrani predstavnici Hrvata u BiH.
Nije Slobodan Milošević stvorio RS, a nije ni Karadžić. RS je stvorila hrvatska politika iz Zagreba, koja je žrtvovala Posavinu da bi održala koridor iako je to bilo lakše čuvati nego neki drugi front. Naime, koridor Beograd-Banja Luka bio je na nekim mjestima širok samo od 5-8 km. Prekidom koridora Banja Luka i okruženja bilo bi odsjećeno ostavljeno bez logistike...
Posavina je prodana kao čin dodvoravanja Slobodanu Miloševiću. Takva izdaja je nezapamćena u hrvatskoj historiji. Ta izdaja je potvrđena i u Daytonu. Koliko su Tuđman i ljudi oko njega, koji su odlučivali o Hrvatima BiH, bili diletanti najbolje potvrđuje da su uzimanjem Drvara, Glamoća i Bosanskog Grahova te htijući proširiti „kiflu“ načinili novu pogrešku. Naime, oni nisu znali taj prostor otkupiti od izbjeglih Srba po kolektivnim centrima, a tada bi ih ti Srbi prodali u bescjenje. Naravno nebi to bio vrijedan čin u odnosu na izdaju Posavine, međutim, danas se dogodilo ono najpogubnije za Hrvate. Oni se nisu i neće nikada vratiti u Posavinu, a Srbi su se vratili u Drvar, Glamoč i Bosansko Grahovo. Međutim, tko danas brine o nama koji smo izdani i prodani. Neki od onih novinara koji su se utrkivali da hvale dalekovidnu politiku „Oca nacije“ danas su „ugledni“ predavači u Banja Luci. Srebroljupci danas hvale Dodika. On je već dvije godine za *Večernji list* ličnost godine u BiH. Fuj!
Zagrebačka politika prema BiH imala je dva hendikepa: nije poznavala Bosnu, a nije je ni voljela. Svi događaji i procesi nosili su težinu te činjenice.[736]

Kako bi završila antivelikosrpska borba u Bosni i Hercegovini, da je u njoj, u ime Hrvata politiku vodio bosanskohercegovački patriot Stjepan Kljuić, a ne nacionalistički separatist Mate Boban kao produžena ruka Franje Tuđmana, ne znamo. Ali, pouzdano znamo kako tada bosanskohercegovački Hrvati ne bi bili instrument velikodržavnih politika Srbije i Hrvatske.

Posljedično:

- Svatko u svijetu bi znao kako je u Jugoslaviji (BiH) s jedne strane proključao velikosrpski hegemonizam, koji je uz pomoć JNA želio stvoriti *Veliku Srbiju*, a sa druge strane, četiri nacionalnooslobodilačka pokreta, koji su, po svaku cijenu, željeli osamostaljenje u granicama dotadašnjih federalnih Republika (Slovenija, Hrvatska, Makedonija i Bosna i Hercegovina).
- Milošević ne bi imao karađorđevski „legitimitet“ za podjelu BiH, nego dva čvrsta protivnika (Hrvate i Muslimane), koji bi se srpskom ekspanzionizmu „preko Drine“ suprotstavili odlučno i jedinstveno.
- Iako Milošević ne bi stao s imperijalističkom politikom, rat bi trajao puno kraće, a žrtava i razaranja bi bilo puno manje. Naime, protiv sebe ne bi imao

---

[735] Kastor - … polubogovi, zaštitnici mornara i brodovlja b. *astron.* dijelovi zviježđa Blizanci… (http://hjp.srce.hr)

[736] Autor je izjavu primio elektronskom poštom.

samo dva jedinstvena protivnika (RH i BiH), nego i međunarodnu zajednicu kojoj bi bilo sasvim jasno tko je u tom sukobu „good boy“,[737] a tko „bad boy“.[738]

- Nakon oslobođenja u BiH ne bi postojala Daytonskim sporazumom (i genocidom) stvorena Republika Srpska, („koja je jedino sigurno što BiH ima“ - Milorad Dodik), nego jedinstvena građanska parlamentarna država s „Domom naroda“ i demokratski ustrojenom lokalnom samoupravom.
- Krvlju stvoren hrvatsko-muslimanski (i ini) bosanskohercegovački patriotizam bio bi nepremostiva brana velikosrpskom hegemonizmu i ekspanzionizmu - „preko Drine“.
- Velikosrpski duh bi bio vraćen u bocu, a hrvatski i bosanskohercegovački Srbi i Hrvati bi bili lojalni građani svojih država, a ne pričuvna armija budućih *voždova.*
- Ne bi došlo do „humanog preseljenja naroda“ odnosno etničkog čišćenja. U Posavini bi živjeli svi, a ne samo neki Posavljaci.
- Podrazumijeva se, kako Bosna i Hercegovina ne bi bila poligon za obuku trećerazrednih međunarodnih političara i vojna baza NATO pakta.
- Bosna i Hercegovina bi bila slobodna, nezavisna, građanska i demokratska zemlja, a ne protektorat suspektnog dijela međunarodne zajednice.

Budući hrvatsku politiku u BiH nije vodio Stjepan Kljuić s „bosanskim franjevcima“, nego Mate Boban pod pokroviteljstvom Franje Tuđmana, na kraju rata bosanskohercegovački Hrvati mogu samo konstatirati kako je njihov „vođa i učitelj“ puno htio, puno započeo te kako su, zbog toga, oni sami postali veliki ratni, a njihovi potomci i poslijeratni, gubitnici. Naime, u bosanskohercegovačkom ratu nije pobijedilo dobro nego zlo. Budući zlo ima rušilački, a ne graditeljski nagon, ni Bosni i Hercegovine se ne piše dobro - ako ne porazi zlo.

Što su to htjeli bosanskohercegovački Hrvati vidljivo je iz prvog dokumenta koji slijedi, a što su dobili vidljivo je iz drugog.

T E M E L J N A O D L U K A
o uspostavi i proglašenju Hrvatske Republike Herceg-Bosne[739]

(Grude, 28. 8. 1993.)

Hrvatski narod u Bosni i Hercegovini, stjecajem povijesnih okolnosti, suočio se s bezobzirnom agresijom kojom su ugrožena njegova povijesna i prirodna prava na život i opstojnost, samobitnost i konstitutivnost, njegov kršćanski i kulturni identitet, politički, gospodarski i ini interesi u Bosni i Hercegovini.

Svoja prava koja su u temeljenim aktima dosadašnje Republike BiH sadržana u odrednici o konstitutivnom narodu, hrvatski je narod ostvarivao skupa s ostalim konstitutivnim narodima, u unitarnoj državnoj zajednici, i iz takve zajednice pokrenuta je na njega, njegova prava i interese - agresija.

---

737 dobar dečko

738 loš dečko

739 *Večernji list*, 29. 8. 1993.

Nalazeći da postojeći unitarni oblik političkog i državnog ustroja ne osigurava hrvatskom narodu njegova prava u BiH i na Bosnu i Hercegovinu, odlučan je da ta prava obrani, između ostalog, mijenjajući svoj položaj tako što na dijelu teritorija BiH uspostavlja svoju državnu zajednicu, te prenosi dio konstitutivnih prava na budući savez republika i pristaje na sudjelovanje u pojedinim zajedničkim institucijama i službama od zajedničkog interesa u BiH, kako se to uredi trojnim ustavnim sporazumom konstitutivnih naroda.
Sukladno istaknutom, a:

- polazeć od neotuđivog, nepotrošnog, nedjeljivog i neprenosivog prava hrvatskog naroda u BiH, kao konstitutivnog naroda,
- izjavljujući da hrvatski narod uvažava jednaka prava drugih konstitutivnih naroda dosadašnje BiH,
- u težnji da s ostalim konstitutivnim narodima jednakopravno, demokratski i mirnim putem uredi sva pitanja iz dosadašnjeg i budućeg zajedničkog života,
- prihvaćajući temeljne međunarodne akte o ljudskim i građanskim pravima i slobodama, i,
- sukladno političkim odlukama Hrvatske demokratske zajednice za BiH, kao legitimnog prezenta političke volje hrvatskog naroda, Zastupnički dom Hrvatske Republike Herceg-Bosne, donosi:

TEMELJNU ODLUKU
o uspostavi i proglašenju Hrvatske Republike Herceg-Bosne

Članak 1.

Uspostavlja se i proglašava Hrvatska Republika Herceg-Bosna.
Hrvatska zajednica Herceg-Bosna, utemeljena Odlukom o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosne, uspostavlja se i proglašava Hrvatskom Republikom Herceg-Bosna (u daljnjem tekstu: Republika).

Članak 2.

Teritorij Republike je područje Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, a konačne granice Republike utvrdit će se Ustavom Republike.

Članak 3.

Republika je jedinstvena i nedjeljiva demokratska država hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini zasnovana na ljudskim pravima i slobodama, vladavini prava i socijalnoj pravdi.

Članak 4.

Suverenitet Republike je nedjeljiv, neotuđiv i neprenosiv, a određena prava i dužnosti Republike može ostvarivati u zajedničkim tijelima Saveza Republika.
Republika se slobodno udružuje u Savez Republika.

Članak 5.

Narod ostvaruje svoja suverena prava u Republici. U Republici vlast proizilazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana. Narod ostvaruje vlast izborom svojih predstavnika i neposrednim odlučivanjem.

Članak 6.

Državna vlast ustrojena je na načelima parlamentarne demokracije, organizacijske i funkcionalne podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku.
Zakonodavnu vlast obavlja Zastupnički dom Republike. Izvršnu vlast obavlja Vlada Republike. Sudsku vlast obavljaju neovisni sudovi.

Članak 7.

Predsjednika Vlade i članove Vlade Republike bira i razrješava Zastupnički dom Republike na prijedlog Predsjdnika Republike.

Članak 8.

Predsjednik Republike zastupa i predstavlja Republiku u zemlji i inozemstvu, izražava njeno konstitutivno jedinstvo i brine se za jedinstveno djelovanje svih tijela državne vlasti. Predsjednik Republike vrhovni je Zapovjednik Oružanih snaga Republike, postavlja i razrješava više vojne dužnosnike uz pribavljeno mišljenje Vlade Republike.

Članak 9.

Republika ima grb, zastavu i himnu. Grb, zastava i himna Republike uredit će se Ustavom Republike.

Članak 10.

Glavni grad Republike je Mostar.

Članak 11.

Do donošenja Ustava Republike i konstituiranja njezinih tijela, na teritoriju Republike primjenjivat će se važeći propisi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, kao i propisi dosadašnje Republike Bosne i Hercegovine kada nisu u suprotnosti s propisima Hrvatske Republike Herceg-Bosna.

Članak 12.

Funkcije državne vlasti do izbora i imenovanja tijela državne vlasti po odredbama ove odluke, obnašat će tijela vlasti Hrvatske zajednice Herceg-Bosna.

Do izbora Predsjednika Republike ovu dužnost obavlja Predsjednik Hrvatske zajednice Herceg-Bosna.

Članak 13.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Predsjednik Zastupničkog doma, Perica Jukić

Opći okvirni Sporazum za mir u Bosni i Hercegovini[740]

Dayton, 21. 11. 1995., Pariz, 14. 12. 1995.

Članovi Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija ("Stranke"),

Priznajući potrebu za sveobuhvatnim sporazumom radi okončanja tragičnog sukoba u regiji,

Želeći pridonijeti tom cilju i promovirati trajni mir i stabilnost,

Potvrđujući svoje prihvaćanje dogovorenih Temeljnih načela od 8. septembra 1995., Daljnjih dogovorenih Temeljnih načela od 26. septembra 1995. i Sporazuma o prekidu vatre od 14. septembra i 5. oktobra 1995,

Primajući na znanje Sporazum od 29. augusta 1995. **kojim je delegacija Savezne Republike Jugoslavije ovlaštena potpisati u ime Republike Srpske dijelove mirovnog plana koji se odnose na nju** (Istaknuo J.Z.), [741] uz obavezu stroge i dosljedne provedbe postignutog sporazuma,

Sporazumjele su se kako slijedi:

---

[740] www.oscebih.org/overview/gfap/cro/home.asp

[741] Akceptirajući kako „je delegacija Savezne Republike Jugoslavije ovlaštena potpisati u ime Republike Srpske dijelove mirovnog plana“, Muslimani i Hrvati (iz Hrvatske i BiH) su dali legitimitet Srpskoj Državi neka *de iure* „pređe Drinu“.

Član I

Stranke će regulirati svoje odnose u skladu s načelima izloženim u Povelji Ujedinjenih naroda, kao i s Helsinškim završnim dokumentom i drugim dokumentima Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi. Stranke će naročito potpuno poštovati međusobnu suverenu jednakost, rješavati sporove mirnim putem, te se suzdržati od svake akcije, prijetnjom ili upotrebom sile ili na drugi način, protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti Bosne i Hercegovine ili bilo koje druge države.

Član II

Stranke pozdravljaju i podržavaju postignute dogovore o vojnim aspektima mirovnog rješenja i aspektima regionalne stabilizacije, kako je izloženo u Sporazumima u Aneksu 1-A i Aneksu 1-B. Stranke će u cijelosti poštivati i promovirati ispunjenje obaveza preuzetih u Aneksu 1-A, te će se u cijelosti pridržavati svojih obaveza izloženih u Aneksu 1-B.

Član III

Stranke pozdravljaju i podržavaju postignute dogovore o razgraničenju između dvaju entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, (Istaknuo J.Z.)[742] kako je izloženo u Sporazumu u Aneksu 2. Stranke će u cijelosti poštivati i promovirati ispunjenje obaveza preuzetih u njemu.

Član IV

Stranke pozdravljaju i podržavaju program izbora za Bosnu i Hercegovinu izložen u Aneksu 3. Stranke će u cijelosti poštivati i promovirati ispunjenje tog programa.

Član V

Stranke pozdravljaju i podržavaju postignute dogovore o Ustavu Bosne i Hercegovine izložene u Aneksu 4. Stranke će u cijelosti poštivati i promovirati ispunjenje obaveza preuzetih u njemu.

Član VI

Stranke pozdravljaju i podržavaju postignute dogovore o uspostavi Arbitražnog suda, Komisije za ljudska prava, Komisije za izbjeglice i prognanike, Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, kao i javnih poduzeća Bosne i Hercegovine, izložene u Aneksima 5-9. Stranke će u cijelosti poštivati i promovirati ispunjenje obaveza preuzetih u njima.

Član VII

Priznajući da su poštivanje ljudskih prava i zaštita izbjeglica i prognanika od vitalne važnosti za postizanje trajnog mira, Stranke su suglasne s odredbama o ljudskim pravima izloženim u Poglavlju Jedan Sporazuma u Aneksu 6, kao i odredbama o izbjeglicama i prognanicima izloženim u Poglavlju Jedan Sporazuma u Aneksu 7, i u cijelosti će ih poštivati.

Član VIII

Stranke pozdravljaju i podržavaju postignute dogovore o provedbi ovog mirovnog rješenja, uključujući naročito one koji se odnose na provedbu civilnih (nevojnih) aspekata, izloženih u Sporazumu u Aneksu 10, te na međunarodne policijske snage kako je izloženo u Sporazumu u Aneksu 11. Stranke će u cijelosti poštivati i promovirati ispunjenje obaveza preuzetih u njima.

[742] Time su Muslimani i Hrvati iz BiH bili dragovoljne babice (ebejke), pri međunarodnom porađanju Republike Srpske.

Član IX

Stranke će u potpunosti surađivati sa svim entitetima koji su uključeni u provedbu ovog mirovnog rješenja, kako je izloženo u Aneksima ovog Sporazuma, ili koje je ovlastilo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, u skladu sa obavezom svih Stranaka da surađuju u istrazi ratnih zločina i drugih kršenja međunarodnog humanitarnog prava, kao i gonjenju njihovih počinilaca.

Član X

Savezna Republika Jugoslavija i Republika Bosna i Hercegovina priznaju jedna drugu kao suverene neovisne države unutar svojih međunarodnih granica. Daljnji aspekti njihovog uzajamnog priznanja bit će predmet naknadnih razgovora.

Član XI

Ovaj Sporazum stupa na snagu njegovim potpisivanjem.
Sklopljeno u Parizu, dana 14. decembra 1995. na bosanskom, hrvatskom, srpskom i engleskom jeziku, s tim da je svaki tekst jednako vjerodostojan."

Potpisnici Općeg okvirnog sporazuma su, prema redoslijedu potpisivanja,
za Republiku BiH Alija Izetbegović,
za Republiku Hrvatsku dr. Franjo Tuđman
i za Saveznu Republiku Jugoslaviju Slobodan Milošević.
Potpisivanju su svjedočili i to potvrdili svojim potpisima, prema redoslijedu potpisivanja,
za Predsjedništvo Evropske unije Felipe Gonzalez,
za Francusku Republiku Jacques Chirac,
za Saveznu Republiku Njemačku Helmut Kohl,
za Rusku Federaciju Viktor Cernomirdin,
za Ujedinjeno Kraljevstvo John Major
i za Sjedinjene Američke Države William Clinton.

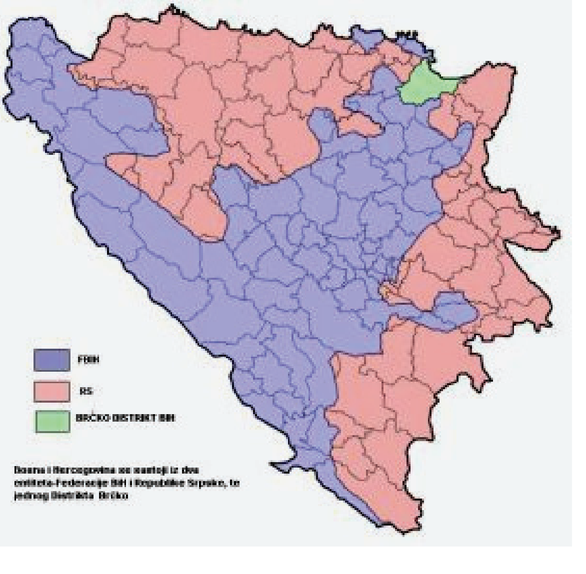
Aneksi:
Annex 1-A: Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja, Annex 1-B: Sporazum o regionalnoj stabilizaciji, Annex 2: Sporazum o liniji razgraničenja između entiteta i o pitanjima u vezi s tim, Annex 3: Sporazum o izborima, Annex 4: Ustav, Annex 5: Sporazum o arbitraži, Annex 6: Sporazum o ljudskim pravima, Annex 7: Sporazum o izbjeglicama i prognanicima, Annex 8: Sporazum o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika Annex 9: Sporazum o javnim preduzećima Bosne i Hercegovine, Annex 10: Sporazum o civilnoj implementaciji, Annex 11: Sporazum o međunarodnim policijskim snagama[743]

[743] www.slobodanpraljak.com)

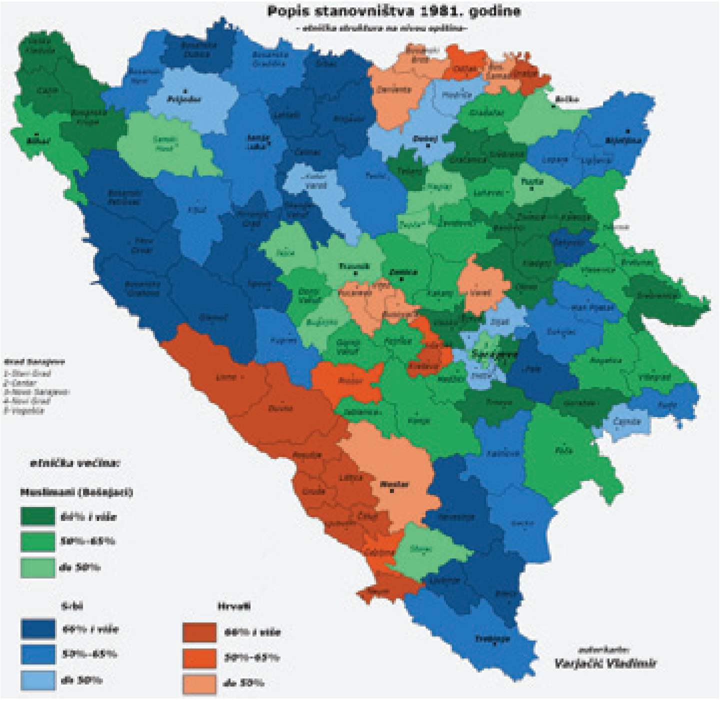

Fotografija br. 93 Pariz, 14. Prosinca 1995. god.: Potpisivanje Daytonskog sporazuma. Sjede s lijeva: **Slobodan Milošević** (Srbija), **Franjo Tuđman** (Hrvatska), **Alija Izetbegović** (Bosna i Hercegovina); stoje s lijeva: **Felipe González** (Španjolska), **Bill Clinton** (USA), **Jacques Chirac** (Francuska), **Helmut Kohl** (Njemačka), **John Major** (Engleska), **Viktor Chernomyrdin** (Rusija). (Foto: www.aref.de)

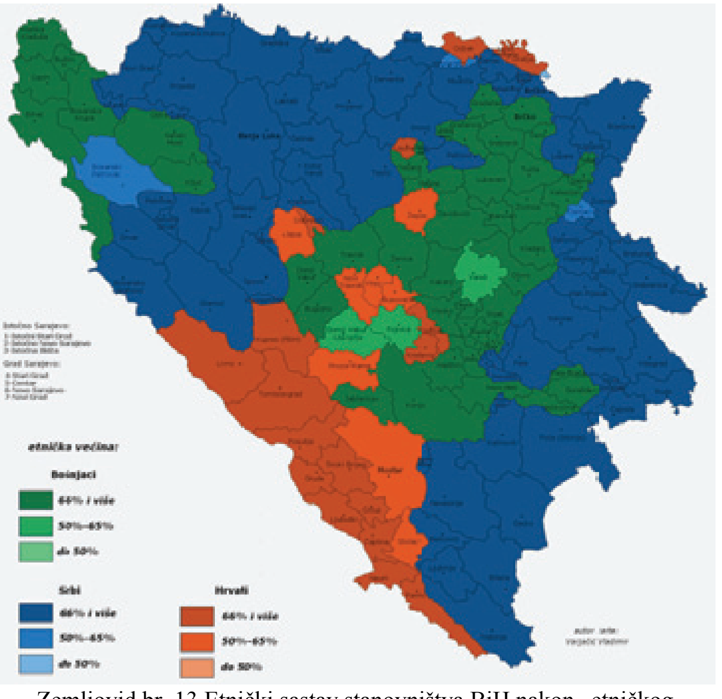
Rezultat potpisanog sporazuma je vidljiv na ovoj karti. BiH je podijeljena na dva entiteta: Federaciju BiH sa 51% i Republiku Srpsku sa 49% teritorija. BiH patrioti (Bošnjaci i dr.) se nisu izborili za jedinstvenu zemlju, a hrvatski nacionalisti se nisu izborili za vlastiti entitet. Velikosbi, istina, nisu izborili ratni cilj, ali su realizirali prvu etapu. Stvorili su još jednu srpsku državu. U narednom pogodnom povijesnom trenutku, namjera im je iskoristiti „pravo naroda na samoopredjeljenje do odcjepljenja" te izvršiti „prisajedinjenje" te nove „države" matici Srbiji.

Zemljovid br. 11 Daytonska BiH (http://images.google.hr)

Zemljovid br. 12 Etnički sastav stanovništva BiH prije rata (http://images.google.com)

Zemljovid br. 13 Etnički sastav stanovništva BiH nakon „etničkog čišćenja“ i genocida 1992. - 1995. godine (http://images.google.com)

O Daytonskom mirovnom sporazumu, rekli su:

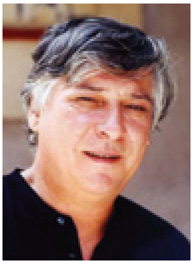
Richard Holbrooke, kreator Daytonskog mirovnog sporazuma
Najveća greška Daytonskog sporazuma je to što smo dozvolili ci Srpskoj da zadrži pridjev Republika. Mislili smo da ta riječ nema ništa veće značenje nego Republika Texas ili Commonwealth of Massachussetts. Nismo shvatali historijske konotacije te riječi za balkansku stvarnost. Naravno, Milošević je zagovarao to ime, ali vjerujemo da su mu još par Tomahawk raketa mogle promijeniti mišlj-enje.[744]

Kardinal Vinko Puljić
Komisija "Justicia et pax" Biskupske konferencije BiH
Daytonski mirovni sporazum vodi BiH u pogrešnom pravcu produbljavanja podjela i jačanja nepravde…Daytonsko rješenje ostaje osnovni kamen spoticanja, jer je zadalo nemoguć zadatak stavljanja pravedne slike mira i života u nepravedan i pogrešan političko-pravni okvir…BiH neće naći izlaz iz 'začaranog kruga' bez pomoći međunarodne zajednice… Stoga su čudne i neprihvatljive poruke zagovaranja sadašnjeg stanja prividno jedinstvene, a u suštini nepravedno dvoentitetski podijeljene BiH…[745]

Krešimir Zubak, tadašnji predsjednik Herceg-Bosne
Trebao je parafirati Daytonski sporazum, a ne Jadranko Prlića. Odbio je to učiniti jer je smatrao da je sporazum nepravedan, ali ni nakon žestokih pritisaka, uključujući Tuđmanove, nije promijenio mišljenje.
Zubak je izjaviio da se ni 13 godina kasnije ne kaje što nije stavio svoj potpis na taj dokument. *„Ne kajem se ni sada, niti ću se ikad kajati. Mislim da sam uradio ispravno i svakom pametnom je to jasno. No, kajao se ja ili ne, Daytonski sporazum je 13 godina na snazi“.*[746]

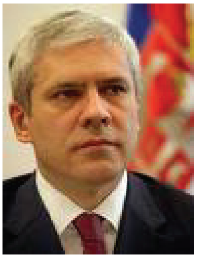

Nijaz Duraković, tadašnji predsjednik SDP-a BiH
Imate one koji su iskreno za jačanje države BiH i njenih institucija i ove druge koji svaku pomisao i ideju o ukidanju daytonskog situiranja entiteta u ustavnoj materiji BiH smatraju nacionalnom izdajom. A, zna se, 'ovi drugi' su političari iz RS koji imaju istovjetno gledanje na poziciju entiteta neovisno od toga jesu li iz radikalnih partija, socijaldemokratskih, scijalističkih, 'vakih-nakih'... Njima je opstanak RS i njeno ustavno pozicioniranje stvar u koju se ne smije dirnuti.[747]

[744] *Jutarnje novine*, 9. listopada 2005.
[745] www.sarajevo-x.com/clanak/090620051 (20.06.2009.)
[746] http://www.svevijesti.ba/content/view/17090/215/ (22.07.2009.)
[747] *Avaz*, 17. siječnja 2006.

Haris Silajdžić, član Predsjedništva BiH
„Projekat" ratnog lidera bosanskih Srba, Radovana Karadžića, i danas napreduje, iako je uhapšen poslije 13 godina bjekstva. Predstavnici bošnjačkog naroda u BiH Daytonski mirovni sporazum su potpisali pod prijetnjom. Entiteti su nastali na krvi i to nije normalno.[748] /[749]

Boris Tadić, predsjednik Srbije
Nikada neću dovesti u pitanje integritet BiH. Svakog ću trenutka pred međunarodnim forumima braniti i posljednje slovo Daytonskog sporazuma, a to podrazumijeva postojanje Republike Srpske (RS) i Federacije BiH (FBIH) i njihovih legitimnih institucija.[750]

Milorad Dodik predsjednik Vlade Republike Srpske (RS)
Različita tumačenja Daytona su dovela do situacije da reis-ul-ulema Mustafa Cerić misli da ima Bosnu za Bošnjake, Hrvati misle da treba da imaju treći entitet, dok RS onda kaže: 'Dosta više, šta hoćete od nas, ne damo više ništa'.
Daytonski sporazum je jedino mjesto okupljanja u BiH i nemojte ga rušiti. Vratimo se na izvorni Dayton i to je nešto što može da uspije. Ako se jednog dana nađe u BiH kapacitet da se nešto promijeni, ja nisam protiv toga, ali do tada poštujemo samo Dayton.[751]

Fra Petar Jeleč, doktor povijesti
Nužno je prije svega ukinuti entitetsko daytonsko nefunkcionalno i nepravedno uređenje BiH i nanovo urediti zemlju na način da se zakonski i praktično svim njenim građanima i narodima na čitavom teritoriju države ustavno i praktično garantiraju jednaka prava…
Hrvatski narod u Bosni je žrtvovan ideji hrvatske nacije, on je raseljen, izdan i prevaren, i to prije svega nemoralnim postupcima tadašnjeg hrvatskog predsjednika **Franje Tuđmana**, **Gojka Šuška** i njihove desne ruke u Hercegovini **Mate Bobana**. Kao što je 90-ih godina prošlog stoljeća Mate Boban po Šuškovim i Tuđmanovim instrukcijama dobro surađivao s **Radovanom Karadžićem** u izdaji i seljenju bosanskih Hrvata, tako danas predsjednik HDZ-a **Dragan Čović** odlično surađuje s **Miloradom Dodikom**, hvali njegovu, od Hrvata i Bošnjaka očišćenu, tzv. Republiku Srpsku i govori da sa Srbima nema nikakvih otvorenih pitanja…[752]

---

748 *Nezavisne novine*, 2004.
749 http://www.orbus.be/aktua/arhiva/aktua2322.htm
750 http://bs.wikiquote.org/wiki/Daytonski_mirovni_sporazum
751 http://www.livno-online.com/bih (24.07.2009.)
752 http://www.tportal.hr (14.10.2009.)

Zemljovid br. 14 Kako aktualna vlast Republike Srpske (ne)vidi Bosnu i Hercegovinu vidljivo je na ovoj karti. Naime, za njih postoje samo entiteti - Federacija BiH i Republika Srpska. Za predsjednika Vlade RS Milorada Dodika „u BiH je jedino RS sigurna, sve drugo je upitno i Federacija i BiH“. (http://images.google.hr)

Fotografija br. 94 Sjedište Vlade Republike Srpske, Banja Luka 2009. godine.
(http://www. mojevijesti.ba)

VI.
TRINAEST TEZA
SA ZAKLJUČKOM

Makar i živ,
ne vraćaj se osramoćen iz boja.
Afganistanska narodna uzrečica

TRINAEST TEZA

1. Stav vrhovništva Republike Hrvatske prema Bosanskoj Posavini 1992. god. je bio - ne imati jedinstvenu, cjelovitu, principijelnu, dosljednu, transparentno oblikovanu i javno obznanjenu politiku, kako bi se nakon sveukupnog *potkusurivanja* u BiH i uvida u konačni *šićar*[753], moglo reći - bio je to maksimum u odnosu na konstelaciju snaga, kako međunarodnih, tako i onih na bojištu.

2. Sukladno *toj i takvoj* politici vrhovništva, ratna strategija je bila neprincipijelna, nagodbenjačka, *šićardžijska*, o čemu, između ostalog, svjedoči srpsko-hrvatsko dogovoreno vodoravno presijecanje Bosanske Posavine, kako Republika Srpska ne bi okomito presječena bila, a time i poražena.

3. Zbog *te i takve* strategije, operativne aktivnosti zapovjednika Slavonskog bojišta, general bojnika Petra Stipetića, bile su hendikepirane i palijativne.

4. Zahvaljujući palijativnoj *operatici* zapovjednik Operativne grupe „Istočna Posavina", pukovnik Vinko Štefanek, taktičke planove je improvizirao, a njihovu realizaciju - *de iure* zapovijedao, a *de facto* molio.

5. Zapovjednik Operativne zone Osijek, brigadir Vinko Vrbanac, nije dovoljno uspješno radio ono što je trebao - „osiguravao ljude i sredstva", a još manje uspješno je radio ono što uopće nije trebao - izdavao borbene zapovijedi u OG „Istočna Posavina".

6. U pojedinim fazama borbi predstavnici vrhovništva su opstruirali sustav rukovođenja i zapovijedanja.

7. Sporazumom Boban-Karadžić od 06. svibnja 1992. godine u Grazu i temeljem njega povlačenjem HV iz prostora *koridora* - hrvatsko-muslimanske snage su se osjećale izdanim.

8. Gubitkom *koridora* hrvatsko-muslimanske snage su izgubile povjerenje u strategiju vrhovništva, te sustav rukovođenja i zapovijedanja, a posljedično, i borbeno samopouzdanje, zbog čega je u Bosanskoj Posavini već tada (26. lipnja 1992.) izgubljeno i ono što je vrhovništvo htjelo sačuvati - Odžak i Bosanski Brod.

[753] Šićar - tur. 1. dobit, dobitak,korist; 2. plijen, lovina; 3. blago, imutak; šićardžija - tko trči za šićarom, lakomac, tko u svemu traži zaradu; šićariti - koristiti se, zarađivati, uspješno trgovati. (Klaić, n.d. str. 1273)

9. Politički dezorganizirana, malobrojna, nedostatno opremljena, nekompetentno vođena, te porazima obeshrabrena, hrvatsko-muslimanska vojska je sve više ratovala iz iracionalnog inata i individualne slobodoljubivosti, a sve manje zbog prvotnog kolektivnog domoljublja i jedinstvene borbe za slobodu zavičaja.

10. Velikosrpski indoktrinirana, višestruko brojnija i opremljenija, početnim uspjesima ohrabrena, nakon „teške borbe“ i „velikih gubitaka“, ponajviše zahvaljujući fanatičnom vođi, pukovniku, Slavku Lisici - VRS je osvojila i Bosanski Brod.

11. Zahvaljujući prvenstveno 108. i 3/3.„A“ br. HV, te 101. br. HVO, Bosanski Brod i cijeli mostobran su sredinom svibnja 1992. god. stavljeni pod nadzor hrvatsko-muslimanskih snaga i držani sve do početka listopada 1992. - unatoč izričitoj zabrani i opstrukcijama vrhovništva.

12. Oraška enklava je ostala pod kontrolom HVO zahvaljujući odsudnoj obrani branitelja, ali i zbog toga što general VRS, Ratko Mladić - nije dopustio pukovniku Slavku Lisici da *„glavnim snagama napadne Tuzlu, a pomoćnim snagama Orašje“.*

13. Iako je cjelovita Bosanska Posavina izgubljena na bojištu, iako su najveći gubitnici Posavljaci i borci, krivci za to nisu oni, nego njihovi nalogodavci - političari.

ZAKLJUČAK

1. Politika

Niti prije rata niti tijekom rata Hrvatska nije imala jedinstvenu, cjelovitu, principijelnu, i dosljednu politiku prema Bosanskoj Posavini. A ako i jeste, to ni domaćoj ni međunarodnoj javnosti nije obznanila.

Danas u svoj svojoj punini vidljiva, ondašnja politika nije niti mogla biti obznanjena, jer, po svim pozitivnim međunarodnim propisima i civilizacijskim dosezima - bila je nelegalna, nelegitimna i necivilizirana. Po sadržaju je bila arhaična, a po formi - protuzakonita.

Do priznanja BiH, velikohrvatska i velikosrpska politika su se udružile u namjeri da tu jugoslavensku republiku „rasture". Poslije priznanja BiH, velikosrbi i njihovi hrvatski plagijatori, zajednički su odlučili to rasturanje odložiti - stvaranjem „država u državi".

Kada se ne obznani politički stav oko nekog pitanja, onda je (javni) politički stav ono što *ad hoc* odluči „učitelj i vođa" odnosno, još gore, njegovi „pobočnici". Naknadno je uvijek moguće glorificirati rezultate „te i takve" politike, jer nisu mjerljivi, odnosno usporedivi.

Kako je politika zanimanje u kojem pojedinac može zapovjediti neka se nekome oduzme život, što više, za to izvršitelja i odlikovati, sasvim je sigurno da su, u nedostatku jasne i svima poznate politike, neki ljudi tijekom rata bili mali „bogovi." Imali su moć drugima razoriti dom i oduzeti život, predstavljajući svoje postupke neminovnim, jer su, ko biva, u funkciji oživotvorenja nacionalnih, odnosno ideoloških interesa. Njihove ratne ovlasti su uglavnom konzumirane po principu obrnute proporcionalnosti - što primitivniji, gluplji i vlastohlepniji vođa, to veće i nepotrebnije ljudske žrtve i razaranja, i obrnuto.

Da je Hrvatska imala razumnu, u skladu s civilizacijskim dosezima prihvatljivu i javno obznanjenu politiku prema Bosanskoj Posavini, ona nikada ne bi pala u ruke velikosrpskim ekspanzionistima.

Tlapnje o tome kako je bio rat, te kako se ništa nije znalo, kako niti međunarodna zajednica nije imala jedinstvenu, jasnu i principijelnu politiku prema BiH, pa kako da ju ima Hrvatska, ni za vrijeme rata nisu bile kredibilne, a pogotovo ne danas. Naime, Hrvatska *državotvorna* politika je morala imati kristalno jasan i javno obznanjen stav o svakoj varijanti raspleta u BiH. Morala je imati jedinstven, cjelovit i konzistentan, a ne nejedinstven, necjelovit i nekonzistentan odnos prema BiH.

Prema mom mišljenju, temeljni, nedvojbeni hrvatski politički postulati su svoje izvorište trebali imati u sljedećim političkim stavovima:

- Prvo, Bosna i Hercegovina je Hrvatskoj susjedna i prijateljska, samostalna, neovisna, demokratska, višenacionalna etc. država triju konstitutivnih i jednakopravnih naroda (i drugih dakako), koji će odnose u državi rješavati demokratskim putem, nakon što se zajedničkim snagama (napadnute RH i

BiH) obrane od istog agresora - „Srbije i Crne Goru, odnosno Savezne Republike Jugoslavije …“[754]

- Drugo, republika Hrvatska nema pretenzija prema dijelovima BiH, niti se sa Srbima o tome dogovara. Svoje vojno prisutstvo u BiH Hrvatska ne krije, i koristi ga za obranu od okupacije, kako svog, tako i BiH teritorija, a ne za poticanje domicilnog stanovništva na odcjepljenje od BiH i pripojenje RH, odnosno stvaranje „države u državi“.
- Treće, postratno unutrašnje uređenje BiH i teritorijalnu podjelu lokalne uprave i samouprave odredit će njeni građani, vodeći se načelima demokracije i ravnopravnosti sva tri konstitutivna naroda, *„oslanjajući se na poštovanje dostojanstva, slobode i jednakosti ... vođeni ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda ...“*[755]
- Četvrto. Hrvatska država neće „blagosloviti“ nikakvo unutrašnje uređenje i podjele bez suglasnosti ovlaštenih predstavnika hrvatskog naroda iz BiH, a kamoli ga nametati, protivno volji tog naroda.[756]

Glede Bosanske Posavine, hrvatsaka politika se morala temeljiti i na sljedećim načelima:

- Prvo, Bosanska Posavina je prostor suverene i nama susjedne Bosne i Hercegovine, većinski nastanjen hrvatskim i bošnjačkim narodom, koji su nakon višestranačkih demokratskih izbora legalno i legitimno formirali koalicijsku vlast u osam općina.
- Drugo, pokušaju li velikosrbi, uz pomoć JNA i dobrovoljačkih postrojbi, nasilnim putem rušiti legalnu vlast, hrvatska država će, temeljem Ustavnih odredbi RH, svim raspoloživim, a po međunarodnom pravu dopustivim sredstvima, javno, pomoći da se ta legalna i legitimna vlast očuva.
- Treće, pokušaju li velikosrbi, uz pomoć JNA i srpskih paravojnih formacija izvršiti okupaciju prostora Bosanske Posavine, te ga etnički očistiti, hrvatska država i Hrvatska vojska će, temeljem hrvatskog Ustava, Sporazuma o prijateljstvu i suradnji RH i BiH i međunarodnih konvencija, javno, učiniti sve kako bi zajedno s BiH patriotima, spasila domicilno stanovništvo od pogibije, a prostor od okupacije.

---

[754] Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, (Broj: 02-011-343/92, od 04. svibnja 1992. godine) i Savjet sigurnosti Ujedinjenih nacija, (Rezolucija broj 752 od 18. svibnja 1992. godine) su utvrdili tko je agresor u BiH.

[755] Ustav Bosne i hercegovine, www.ccbh.ba

[756] Negativne posljedice potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma (Dayton Peace Agreement) osjećaju svi građani BiH, a posebno Hrvati. Naime, njima sporazum nije nametnut samo od međunarodne zajednice (ma što to tada i tamo bilo) nego i od Predsjednika RH, dr. Franje Tuđmana, koji je Sporazum odobrio - unatoč protivljenju (tada i tamo u Daytonu) zakonitog zastupnika Hrvata iz BiH, Krešimira Zubaka

- Četvrto, bude li Hrvatska napadnuta s teritorija BiH, ona će, svim raspoloživim snagama, učiniti sve kako bi napadača (ma tko on bio) potisnula *van puškometa* od granice, etc.

Međutim, hrvatsko vrhovništvo je, u odnosu prema (BiH) Bosanskoj Posavini, politički *petljalo*. Nikad nije Posavljacima reklo za ostvarenje kojih političkih ciljeva ih potiču i pomažu?

- **Za Posavinu u okviru Banovine Hrvatske, odnosno, za odcjepljenje iz BiH i pripojenje Hrvatskoj;**
- **Za Posavinu kao konfederalnu (federalnu) jedinicu u okviru BiH;**
- **Za unitarnu BiH sa „Domom naroda“.**

Dr. Zdravko Tomac pak tvrdi kako je *„dr. Franjo Tuđman, kao državnik, ako je želio uspjeti, morao voditi nekoliko politika*“.[757] (sic!)

„Tuđmanova strategija sastojala se od javne i tajne politike i od više opcija ovisno o okolnostima i raspletima koje će nametnuti međunarodna zajednica, ali i rezultati u ratu… Bio je uvjeren da je u pravu i da će nadigrati i Slobodana Miloševića i Aliju Izetbegovića i međunarodnu zajednicu… “[758] Kako ih je „nadigrao“ - zna se. Zahvaljujući „toj i takvoj“ politici:

- 18. studenog 1991. god. institucionaliziran je hrvatski separatizam u BiH - „uspostavom Hrvatske zajednice Herceg Bosna“.
- 06. svibnja, 1992. god. Boban i Karadžić su (Muslimanima iza leđa) potpisali „neprincipijelan“ sporazuma, kojim se Srbima prepustio *koridor* u Bosanskoj Posavini. Tim se sporazumom agresora i neprijatelja pretvorilo u prijatelja, a žrtvu i saveznika u neprijatelja.
- 08. svibnja, 1992. god. glavni zapovjednik HVO, general Ante Roso, na prostoru „Hrvatske zajednice Herceg Bosna“, legalne postrojbe TO BiH, proglasio je „nelegalnim“. Muslimani i drugi (HOS-ovci) koji nisu „poštovali zapovijed“, bili su „razbijeni“. Bio je to početak službenog distanciranja najvećeg dijela organiziranih Hrvata od središnje vlasti u Sarajevu.
- 11. svibnja 1992. god. Pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH (tajnik HDZ[759]) Perica Jurić, je formiranjem HVO-a („u podrumu SO Slavonski Brod“ [760]) de facto suspendirao legalnu i legitimnu vlast u Bosanskoj Posavini. Vlast koja je Zagrebu bila prijateljska, a Sarajevu lojalna.
- 24. lipnja 1992. god. povučena je HV iz *koridora*, a da tamošnji branitelji i narod nisu prethodno izvješćeni kako se trebaju povući na dogovorenu crtu

[757] Zdravko TOMAC, Predsjednik, protiv krivotvorina i zaborava, Zagreb, Slovo M, 2004., Str. 289-290.
[758] Isto
[759] Prema kazivanju (autoru, 18.07.2009.) tada, tamo i tako izabranog Predsjednika HVO-a Bosanske Posavine, Vinka Begića.
[760] Isto

razgraničenja, radi osiguranja „kompaktnosti prostora i komunikacija." Time su zapravo hrvatsko-muslimanske snage Modriče i Odžaka - izdane.

- 03.srpnja 1992. god. Predsjednik HZHB, Mate Boban je, „zabivši Muslimanima nož u leđa", proglasio osnivanje „države u državi". Time je završeno instititucionalno stvaranje preduvjeta za otvoreni rat s Muslimanima.
- 14. srpnja 1992. god. (gubitkom Odžaka) hrvatsko-muslimanske snage Bosanske Posavine su definitivno izgubile povjerenje u politiku i strategiju vrhovništva, te sustav rukovođenja i zapovijedanja, a posljedično i borbeno samopouzdanje.
- 06. listopada 1992. god. hrvatsko-muslimanske snage su izgubile „Bosanski Borod i cijeli mostobran".
- Bosanskohercegovački Hrvati su, od uvaženog konstitutivnog naroda i žrtve, putem dvosmislene Zajednice (Republike) „Herceg Bosna", pretvoreni u kolaboracionistu „jednog od agresora na BiH" i nacionalnu manjinu.
- Srpska država je prešla Drinu, Tinju, Bosnu, Ukrinu i Vrbas, te svojim vrhom izbila u neposrednu blizinu zamišljene velikosrpske granice: Virovitica, Karlovac, Ogulin, Karlobag - na rijeku Unu.

2. Strategija

Kako Hrvatska nije, ni prije, ni tijekom rata imala jedinstvenu, cjelovitu, principijelnu, dosljednu, transparentno oblikovanu i javno obznanjenu politiku prema Bosanskoj Posavini, njena *politička strategija* u tom prostoru je bila - neprincipijelnost i nedosljednost.

“Tom i takvom“ strategijom prema Bosanskoj Posavini (i BiH u cjelini) hrvatsko vrhovništvo, je htjelo *šićariti,* naknadno to pravdajući kako se nije znalo u kom će pravcu ići rasplet rata. Hoće li BiH uopće opstati kao suverena država (unatoč priznanjima, pa i Hrvatskom) jer, eto, i međunarodna zajednica je također, na razne načine, dijelila BiH (Josea Cutileiro, Carl Bildt, Cyruse Vance, David Owen, Thorvald Stoltenberg i dr.)?! Ako bi BiH i opstala, nije se znalo hoće li država biti unitarno ustrojena ili će doći do unutrašnje entitetske podjele - na republike, kantone...

Budući se „ništa nije znalo", Hrvatska se pravdala kako nije niti mogla imati kristalno jasnu, principijelnu i dosljednu političku strategiju prema BiH, pa prema tome i prema Bosanskoj Posavini, što je dakako notorna neistina. Naime, neprincipijelna, nedosljedna i netransparentna politička strategija prema Bosanskoj Posavini i BiH u cjelini, savršeno je odgovarala „učitelju i vođi", predsjedniku RH, dr. Franji Tuđmanu. Nime, njegova osobna neprincipijelnost i nedosljednost prema BiH posljedica je njegova romantičarskog političkog odnosa prema tom geografskom prostoru.

Koristeći Tuđmanovu „naivnu" državotvornu romantičnost prema BiH, neki njegovi politički, vojni i gospodarski „pobočnici" su, u stilu gospodara života i smrti, provodili *ad hoc* političke, gospodarske i vojne akcije, koje su Posavljake dovele tamo gdje jesu - u kapitalističke ralje ratnih profitera, van domovine i zavičaja.

Kako je politička strategija bila neprincipijelna i nedosljedna, niti vojna nije mogla biti drugačija. Vojska, kao „drugo sredstvo", samo oživotvoruje politiku svo-

jih osnivača. Budući je osnivač Hrvatske vojske - politički petljao, jedno mislio, drugo govorio, a treće zapovjedao, morao je vlastitu vojsku kao samostalnu silu, djelomično onesposobiti. Vrhovništvo je moralo iz vojske izuzeti nekoliko njenih *zanatskih alata*, kako bi njome moglo manipulirati, pa kada je „politički nužno“, i onesposobiti ju, a pri tome ne snositi konzekvence. Zbog toga je, što je krajnji *nonsens*, odlučeno kako se iz ingerencije HV izuzimaju: informativno-politička djelatnost, personalna uprava, obavještajna služba, vojna policija, i snabdijevanje (logistika), te se stavljaju u izravnu nadležnost Ministarstva obrane. Dakle, Hrvatska vojska je upravljala i zapovijedala “golim“ trupama. Bilo je to osiguranje pretpostavki za nejedinstveno vođenje i zapovijedanje Hrvatskom vojskom. Posljedica je obično prepoznavana u sintagmi „dvostruka linija zapovijedanja“.

Kako je „dvostruka linija zapovijedanja“ bila ozakonjena, njeno negiranje je u onoj mjeri apsurdno koliko i negiranje postojanja bilo kojeg drugog zakona iz tog doba.

3. Operatika

U nedostatku jedinstvene, cjelovite i konzistentne vojne strategije za Bosansku Posavinu, Zapovjedništvo Slavonskog bojišta nije dobilo nikakvu konkretnu i jasnu *strategijsku zadaću*. Kako nije bilo strategijske zadaće, general Petar Stipetić i njegov tim u IZM GSHV u Đakovu su bili operativno hendikepirani. Naime, nisu mogli izraditi profesionalan i vojnički svima jasan, *operativni plan* za borbene operacije u OG „Istočna Posavina“. Kao posljedica toga, operativne su aktivnosti zapovjednika Slavonskog bojišta bile palijativne, a kada je htio učiniti nešto konkretno, na svoju ruku (npr. presjeći *koridor*), bio je smijenjen!

4. Taktika

Izostankom operativnih planova od pretpostavljenog zapovjedništva (IZM GSHV Đakovo) Zapovjedništvo OG „Istočna Posavina“ je bilo prinuđeno taktičke planove improvizirati i u skladu s njima izdavati borbene zapovijedi. Međutim, taktički planovi bi bili benigan problem, da nije bilo onih problema koji su za svaku vojsku, maligni. Naime, poslije gubitka *koridora,* Zapovjedništvo OGIP je na taktičkoj razini imalo, osim VRS, četiri neprijatelja koja je moralo pobijediti ako je željelo zadržati kontrolu nad cjelovitom Bosanskom Posavinom: narušenu subordinaciju, demotiviranost vojnika, nedostatnost postrojbi i kroničnu nestašicu MTS-a.

- Prvo, sa subordinacijom nije bilo problema samo u OGIP. Bio je to problem HV-a u cjelini, poglavito zbog izuzimanja osnovnih poluga upravljanja i zapovijedanja „iz ruku“ GSHV (personalna uprava, informativni i obavještajni poslovi, vojna policija, i snabdijevanje) i njihovo stavljanje u ingerenciju Ministarstva obrane. Time su, pored strateških i taktički učinci HV-a bili u izravnoj ovisnosti o Ministarstvu obrane (Šušak, Praljak, Čermak, Lucić, Perković …), a ne GSHV, njegovom IZM u Đakovu i OG „Istočna Posavina“ (Tus, Stipetić, Štefanek …). O statusu bojišta i analogno tome njegovoj snabdjevenosti trupama i MTS-om nije odlučivao GSHV, nego Ministarstvo

obrane. Tako npr. Ministar obrane Gojko Šušak, u svojoj „Uputi“ od 07.07.1992. god., izričito navodi kako „nije dozvoljeno ni jednom zapovjedniku slanje ili upotreba Hrvatske vojske izvan granica Republike Hrvatske, (a) svi koji to učine bez izričite zapovijedi Vrhovnog zapovjednika snosit će posljedice za svoje postupke“, dok načelnik GSHV službeno tvrdi kako je *„potrebito bojevo angažiranje postrojbi HV u obrani Bosanskog dijela Posavine, a poradi obrane i zaštite stanovništva i cjelovitosti granica RH.“*

- Drugo, vratiti izgubljeni moral borcima mogao je samo onaj zbog koga su ga izgubili: vrhovništvo. A što radi, za moral boraca zaduženi šef IPD-a, general Slobodan Praljak? On nenajavljeno i neovlašteno, iza leđa Zapovjedništva OGIP, dolazi na bojište i „savjetuje“ zapovjednika brigade kako *„postoji mogućnost da im četnici dođu iza leđa ili da mogu ostati u okruženju, te bi najbolje bilo da se povuku“.* Dakle, opstruira i demotivira.
- Treće, popunjavanje postrojbi ljudstvom u izravnoj je korelaciji s drugim problemom. Naime, nemotivirani i demoralizirani borci ne idu rado „u boj“. Posebice ako tu demotiviranost pothranjuje i njihov ministar obrane javnim obznanjivanjem kako „nije dozvoljeno ni jednom zapovjedniku slanje ili upotreba Hrvatske vojske izvan granica Republike Hrvatske“.
- Četvrto, za snabdijevanje OGIP bili su, prije svih, zaduženi pomoćnik ministra obrane, general Ivan Čermak i pomoćnik zapovjednika 108. br. za logistiku, pukovnik Pavo Sočković, obojica od posla „rastrgani“. Naime, pored obveza snabdijevanja HV i HVO, Čermak je dio svojih intelektualnih i fizičkih kapaciteta angažirao na izravno održavanje veze s VRS i Srbima u Banja Luci,[761] dok se Sočković iscrpljivao dodatnim aktivnostima u naoružavanju Muslimana i Hrvata BiH. Posljedično, Operativnoj grupi „Istočna Posavina“ kronično su nedostajala materijalno-tehnička sredstva (oružje, oruđe, streljivo…), a VRS (unatoč međunarodnom *embargu*) nije ostala bez goriva i maziva.

5. Snabdijevanje

„Operativna zona Osijek i njeno zapovjedništvo bili su *servis* za OG 'Istočna Posavina', a kasnije i za zapovjedništvo Slavonskog bojišta, čija se temeljna zadaća ogledala u tome da se osiguraju ljudi i sredstva za uporabu u zoni odgovornosti OG 'Istočna Posavina'“. Tako glasi prva rečenica *Izvješća o padu Bosanske Posavine,* brigadira Vinka Vrbanca, Zapovjednika OZ Osijek, upućenog nadređenima, Operativnoj upravi GS HV 12.10.1992. godine, nakon pada Bosanskog Broda.

Kako je brigadir Vrbanac vršio svoju „temeljnu zadaću“ vidljivo je iz dokumentacije OZ Osijek i OGIP. Pored kroničnog nedostatka streljiva, u borbenom poretku (30.09.1992. u 7,00 sati), na jednom kilometru crte bojišta bilo je 78, a trebalo je biti 130 boraca. Odnosno, iako je „na prvoj crti“ ukupno trebalo biti 3000 boraca, bilo ih je 1800, a pet dana kasnije, prije početka izvlačenja postrojbi 108. br. HV iz borbe-

[761] Po kazivanju generala Petra Stipetića, autoru.

nog poretka - 1.489, odnosno, 64 borca na jedan km. Dakle, pola od potrebnog broja boraca za obranu, a šest puta manje od potrebnih za napad.

Ako zbog objektivnih razloga (nadređenih) nije mogao profesionalno korektno vršiti svoju „temeljnu zadaću“, trebao je demonstrativno (ili samozatajno), u svakom slučaju, časno, odstupiti (neke njegove kolege bi to jedva dočekali), a ne svoju nemoć u izvršavanju „temeljnih zadaća“ nadomještati neovlaštenim „petljanjem“ u borbena zapovijedanja, izdavanjem alibi zapovijedi.

U svakom slučaju, niti je mogao, niti je smio, teatralno patetično, karijeristima svojstveno, nadređenima završiti svoje Izvješće rečenicom kako se on „osobno smatra odgovornim, a kao vojak postiđen i popljuvan, jer nismo izgubili Brod u krvi i znoju već u bezglavom povlačenju.“

Brigadir Vinko Vrbanac je ovom, zadnjom, poentirajućom rečenicom svog Izvješća o gubitku Bosanskog Broda pokazao kako je bio:

- *lažno skroman*, jer, za gubitak Bosanskog Broda on formalno ne može biti „odgovoran“, budući nije bio zapovjednik borbenih operacija, tj. nije bio ovlašten borbeno upotrebljavati postrojbe
- *lažno ponosan,* jer, nije bio borbeni, nego logistički zapovjednik, nije bio „vojak“ borac, nego pozadinac, „komadant“, pa se kao „vojak“ ne može ni osjećati „postiđeno i popljuvano“. „Postiđen“ se mogao osjećati jer, kao najviši logistički Zapovjednik bojišta, nije zadovoljio u „temeljnoj zadaći…osiguranja ljudi i sredstava“. „Popljuvan“ se mogao osjećati od „vojaka“ boraca koji na bojištu nisu osjetili izvršenje njegove „temeljne zadaće“ pa su se i zbog toga morali povući. Međutim, brigadir Vrbanac se ne referira na ono za što se referirati treba, nego se referira kao pseudo ratnik, vitez čak, iako mu se pretpostavljeno zapovjedništvo, tražeći izvješće, nije obratilo kao ratniku i vitezu, nego kao „logističaru“.
- *nemoralno lažljiv,* jer su HV i HVO „Bosanski Brod i cijeli mostobran“ u doslovnom i prenesenom smislu, zaista „izgubili u krvi i znoju“, o čemu, na žalost, svjedoči oko 2000 smrtno stradalih i 10.000 ranjenih boraca
- *nekolegijalno lažljiv*, jer, HV i HVO nisu „Bosanski Brod i cijeli mostobran“ napustili „u bezglavom povlačenju“, nego u borbi, postupno i organizirano, budući od brigadira Vrbanca danima nisu dobivali očekivanu popunu crte bojišta pješačkim postrojbama i materijalno tehničkim sredstvima.

6. Zapovijedanje

Pored izostanka jedinstvenih, cjelovitih i konzistentnih strategijskih i operativnih planova, te zadovoljavajuće logistike, zapovjednik Operativne grupe „Istočna Posavina“ imao je i problem sa subordinacijom u zapovijedanju postrojbama. Vidljivo je to iz činjenice kako su neke važne zapovijedi zapovjednika OGIP, pukovnika Vinka Štefaneka morale biti supotpisane od strane zapovjednika Slavonskog bojišta, generala Stipetića, a nekada niti to nije bilo dovoljno, jer je očito postojala tzv. „dvostruka linija zapovijedanja.“ Po jednoj liniji (Tus, Stipetić, Štefanek, Sorić …) su funkcionirale jedne - pisane, a po drugoj (Šušak, Praljak, Čermak, Basarac …) druge - nepisane zapovijedi.

Primjerice, general Čermak „uvezuje linije“, a general Praljak „savjetuje“ zapovjednika 157. br. HV - da se povuče. Brigadir Basarac pak, „nije htio od brigadira Štefaneka primati zapovijedi, te je samoinicijativno odlazio u Zagreb na konsultacije“, kako sam kaže, „zna se gdje“.

Osim toga, iako je cijeli prostor *sandžaka* „Bosanska Posavina“ organizacijski, kadrovski, materijalno i taktički bio u „nadležnosti“ OG „Istočna Posavina“ sa sjedištem u Slavonskom Brodu, svaka od osam posavskih općina je bila *kadiluk*[762] za sebe.

Suprotno mišljenju Načelnika GS HV, generala Antona Tusa, kako je „potrebito bojevo angažiranje postrojbi HV u obrani Bosanske Posavine“, ministar obrane Gojko Šušak je javno obznanio „Uputu“ kako „nije dozvoljeno ni jednom zapovjedniku slanje ili upotreba Hrvatske vojske izvan granica Republike Hrvatske“. Zbog toga su konačnu odluku o uporabi postrojbi u Bosanskoj Posavini donosili zapovjednici upotrebljavanih dijelova postrojbi i borci - dragovoljno.

Dakle, pripadnici Hrvatske vojske koji su ratovali u Bosanskoj Posavini, činili su to dragovoljno, pa su se često, sukladno tome, i ponašali - samoupravno.

Tako npr. samo u prvoj polovici rujna 1992. godine, mjesec dana prije gubitka Bosanskog Broda, devet postrojbi se ponaša samovoljno:

- 02.09.1992. god. 1. satnija 2. domobranske bojne Slavonski Brod odbija izvršiti postavljenu joj zadaću.
- 04.09.1992. god. - cijela 157. br. HV (Slav. Brod) bez odobrenja se izvlači sa bojišta Bosanske Posavine.
- 05.09.1992. god. - po dobivanju zapovijedi za zaposjedanje linija obrane 157. br. HV (Slav. Brod) odbija ići u dodijeljenu joj zonu odgovornosti.
- 08.09.1992. god. - u kasnim večernjim satima 153. br. HV (Velika Gorica) samovoljno, bez znanja nadređenog zapovjedništva napušta borbene položaje i povlači se za oko tri kilometra od zadanih položaja „jer je na njima sigurnija“.
- 11.09.1992. god. - oko 22.00 sata TG-137 (Duga Resa) napušta svoje položaje.
- 13.09.1992.god. - bez odobrenja sa svojih položaja se izvlače TG-150 (Črnomerec-Zagreb) i TG-137 (Duga Resa).
- 14.09.1992. god. - oko 03,30 sati 500-600 ljudi u 20 kamiona iz sastava TG-137 vrše pritisak na vojnu policiju na savskom mostu, koja ih, da bi izbjegla incident, propušta preko mosta i oni odlaze u Donje Andrijevce. U poslijepodnevnim satima odlaze u Dugu Resu.
- 14.09.1992. god. - oko 22,55 sati samovoljno se s linije obrane izvlači 204. br. HV (Vukovar) i odlazi u svoju bazu.
- 14.09.1992. god - TG-123 (Požega) odbija izvršiti dobivenu zapovijed za izvršenje borbenih zadaća u Bosanskoj Posavini.

[762] *Kadiluk* je „sudsko i upravno područje u Osmanskom Carstvu“ (http://hjp.srce.hr), a Kadija je upravitelj te upravne jedinice. Poznata je narodna „Kadija (te) tuži, kadija (te)vilajet sudi“.

Nitko od zapovjednika postrojbi, koji su u stvari kršili vojničku svetinju, zapovijed pretpostavljenih, nije bio sankcioniran, dapače, većina ih je bila unaprijeđena. General Pavle Miljavac, do načelnika GSHV odnosno ministra obrane RH. (sic!)

Time je još licemjernije smjenjivanje zapovjednika 108. br. HV-a, pukovnika, Stanislava Sorića, čija se postrojba, zbog beznadne situacije uzrokovane krivnjom politike i drugih postrojbi, organizirano povukla iz borbenog poretka.

7. Izdaja

Zahvaljujući nemoći bosansko-hercegovačke središnje vlasti iz Sarajeva, sloboda nesrpskog življa na prostoru Bosanske Posavine, naročito u početku rata, ovisila je isključivo o hrvatskoj državi i njenoj politici prema tom prostoru. A vrhovništvo (koje bi Bosansku Posavinu rado vidjelo, do početka rata, u neovisnoj *Banovini*, a nakon početka rata, kao sastavni dio Hrvatske „konstitutivne i suverene jedinice“ u BiH) pretjerano se bojalo JNA i srpskih snaga, tvrdeći kako „*koridor* nije moguće obraniti.“[763]

Zbog „stalnih međunarodnih pritisaka na RH“ i „odnosa vojnih snaga na terenu“, Hrvatsko vrhovništvo se odlučilo na *šićardžijsku* politiku, vidljivu i u Sporazumu Boban - Karadžić. A upravo taj sporazum je bio početak kraja i po mnogima - izdaja. Nakon pada cjelovite bosanske Posavine, bilo je malo onih koji se nisu tako i osjećali - izdanima.

Gore od same izdaje, bilo im je poniženje. A poniženo se osjećao i Zapovjednik 101. br. HVO-a, Zlatko Hrkač - Đigi, 07. listopada, 1992. godine, suznih očiju sjedeći u dnu stepeništa na ulazu u sjedište 108. br. HV ('Jasinjska' uprava Vinogorje), nakon što mu njen logističar, pukovnik Pavo Sočković, nije dopustio ulazak u zapovjedništvo.[764]

Dakle, do tragedije (nesrba) Posavljaka nije došlo 06.10.1992. u Bosanskom Brodu, nego pet mjeseci prije, 06.05.1992. god. u Grazu. Naime, toga dana je u tom gradu, Predsjednik HZ HB, Mate Boban, hrvatskim borcima i saveznicima Muslimanima „iza leđa“, uz naputak-suglasnost vrhovništva, s Predsjednikom Republike Srpske, Radovanom Karadžićem, potpisao sporazum kojim je dogovoreno vodoravno presijecanje Bosanske Posavine, kako Republika Srpska ne bi okomito presječena bila. Time je Republici Srpskoj osiguran život, a „hrvatsko-muslimanskoj“ Bosanskoj Posavini, smrt.

Bio je to prvi dokaz kako je vrhovništvu Bosanska Posavina bila moneta za potkusurivanje u *državotvornom šićarenju,* i to na crti politike koja je imala za cilj „dokrajčiti sve pretenzije na stvaranje veće islamske države u srcu Europe.“

Budući je to zapravo bila izdaja hrvatskih nacionalnih interesa, nitko od odgovornih političara nije se usudio borcima reći javno ono što je dogovoreno tajno, već su svojim licemjernim nečinjenjem i dvosmislenim izjavama, pustili da se, unatoč

---

[763] Tvrdnja je predsjednika RH dr. Franje Tuđmana, po kazivanju autoru, svjedoka Zdravka Tomca, tadašnjeg potpredsjednika Vlade nacionalnog jedinstva RH.

[764] Autor je bio svjedok tog tužnog događaja.

neviđenoj hrabrosti i žrtvi Posavljaka, na bojištu dogodi *„spontano"*, ono što je u Grazu *skontano.*[765]

Od izdaje gore je poniženje koje su borci doživjeli na bojištu. Naime, dok su Srbi, u skladu s dogovorom, pripremali veliku ofanzivu na *koridor,* HV je iz tog prostora povlačila svoje postrojbe. Prepušteni sami sebi, od pretpostavljenih zbunjivani i dezinformirani, malobrojniji i slabije naoružani, hrvatsko-muslimanski borci (HVO) su bili lak plijen. Pretvoreni su u gubitnike koji ne zaslužuje vojničko poštovanje. Dakle, poniženi su.

Afganistanska narodna poslovica „Makar i živ, ne vraćaj se osramoćen iz boja", tih dana je, u svoj svojoj punini živjela u ogromnoj većini Posavljaka.

Da je vrhovništvo braniteljima Bosanske Posavine reklo: Povucite se na liniju dogovorenu sa Srbima (iako bi oni to teško podnijeli), izostalo bi nepotrebno poniženje i još važnije - tolike žrtve.

8. Moral

Zbog načina na koji je VRS osvojila *Koridor* hrvatsko-muslimanske snage su izgubile povjerenje u politiku i vojnu strategiju vrhovništva*,* te sustav rukovođenja i zapovijedanja, a posljedično i borbeno samopouzdanje.

Nema tih okolnosti niti djelatnosti u kojima je potrebnije međusobno povjerenje od međusobnog povjerenja vojnika i zapovjednika - vojske u ratu (od vojnika do vrhovnog zapovjednika). Kad se u vojsci, tijekom borbenih operacija, izgubi međusobno povjerenje i poštovanje, dolazi do gubitka morala i raspada sustava.

A atmosfera u kojoj su ratovali hrvatski i muslimanski borci u Bosanskoj Posavini (politička i vojna neprincipijelnost i nedosljednost, te ratno profiterstvo, hijenske pljačke, prizemna borba za vlast, dezerterstvo bez konzekvenci…), bili su plodno tlo za bujanje malodušnosti, nepovjerenja u vlastite snage i sumnje u pobjedu.

Osim toga, hrvatsko-muslimanske snage u Bosanskoj Posavini (HVO) nisu imale kolektivni nego individualni motiv za pružanje otpora agresoru. Branili su vlastiti *prag i ognjište*, a ne *dom i domovinu*. Posljedica je to izostanka jedinstvene, cjelovite, principijelne, dosljedne, transparentno oblikovane i javno obznanjene hrvatske politike prema Bosanskoj Posavini. Politike koja bi bila motivirajuća garancija svakom *borcu u rovu*, kako njegova borba, i ako pogine, neće biti uzaludna.

Kako nije bilo nikakve, a kamoli motivirajuće politike *za dom i domovinu*, gubitkom *praga* i *ognjišta* borci su gubili motiv za daljnju borbu.

Očito i sam svjestan toga, general za moral i domoljublje, Slobodan Praljak, je predlagao novac kao supstitut za patriotizam. Angažiranje plaćenika umjesto domoljuba. (sic!)

9. Dvostruki kriteriji

Nakon poraza koje su hrvatsko-muslimanske snage pretrpjele tijekom borbi za: *Koridor* (26.06.1992.), Modriču (28.06.1992.), Plehan (01.07.1992.), Derventu (04.07.1992.) i Odžak (14.07.1992.), te načina na koji je do tih poraza dolazilo i

[765] *Kontati- b*rojiti, zbrajati, računati. Vladimir Anić i Ivo Goldstein, Riječnik stranih riječi, Zagreb, Novi Liber, 2005. str. 725

„vrapcima na grani“ je bilo „jasno“ kako će pasti i Bosanski Brod - samo je pitanje dana. Ta općeprihvaćena „spoznaja“ je, s jedne strane, unijele apatiju u hrvatsko-muslimanske snage, a s druge, još više pojačala otpor pripadnika HV-a prema odlasku na bojište u Bosansku Posavinu. Jer, hrvatska država je materijalno, politički i javno, drugačije tretirala borce koji su se borili u „zoni B“ ili „interesnoj zoni“ (kako je prijetvorno[766] nazivana Bosanska Posavina) od onih koji su se borili na hrvatskim ratištima. Npr. službeno se krilo gdje su i kako stradali, a o javnim pohvalama za vojne uspjehe, nagradama i odlikovanjima nije moglo biti ni govora, jer „hrvatska vojska nije bila u BiH“. Posljedično, Zapovjedništvo OG „Istočna Posavina“ je kronično imalo manjak vojnika-pješaka, a često se, za uvođenje postrojbe jačine jedne satnije (130 boraca) na crtu bojišta, istu moralo sastavljati od više različitih postrojbi iz različitih mjesta Hrvatske. Karakterna, zavičajna, vojno-obrazovna, ratno-iskustvena itd. heterogenost borbene grupe je unaprijed predodredila umješnost, izdržljivost, međusobno povjerenje i zajedničku vjeru u uspjeh operacije.

Kako se nigdje tako dugo nije ginulo kao u Posavini, kako se niti jedno bojište nije manje vrednovalo od bosansko-posavskog, kako niti na jednom bojištu vojno-politički ciljevi nisu bili tako mistični kao u Bosanskoj Posavini, čudo je da ih je i toliko bilo i da su i toliko izdržali - ma od kuda bili.

10. Odnos snaga

Brojno stanje srpskih snaga je „variralo zbog sukcesivnog uvođenja jedinica …, te se kretalo od 40.800 na početku, do 54.660 nakon završetka 1. etape operacije *Koridor ’92*“.

I hrvatske snage (HVO i HV) su varirale: Najviše ih je bilo uoči operacije *Koridor,* oko 20.000, a najmanje uoči pada Bosanskog Broda, oko 5.000 boraca, u borbenom poretku, na bosansko-brodskom i oraškom bojištu.

Zadnjih sedam dana borbi za Bosanski Brod i cijeli mostobran, srpske snage su (prema izjavi zapovjednika tog pravca, generala VRS, Slavka Lisice) angažirale „10.000 do 15.000 boraca“. Njegov kolega, zapovjednik glavnog pravca proboja *koridora*, general Novica Simić, tvrdi kako se u sastavu TG-3 VRS (koji su osvojili Bosanski Brod) borilo 10.843 borca.

Međutim, ni general Lisica ni general Simić, kada je borba za Bosanski Brod u pitanju, ne iznose točne podatke. Naime, iz njihovih vlastitih pisanih dokumenata proizlazi kako je u kontinuiranom pritisku i izravnom napadu na Bosanski Brod, u posljednjih sedam dana, sudjelovalo 19.960 boraca VRS.

S druge strane, hrvatsko-muslimanske snage (HV i HVO) su, na 23 km „crte“, u borbenom poretku za obranu Bosanskog Broda, imale manje od 2500 boraca. Zadnja dva dana 1564 borca. Na jedan kilometar njih 68, iscrpljenih i frustriranih. Neravnopravnost se nije izražavala samo u broju boraca, nego i u nerazmjernoj nadmoći VRS u avio-topničko-oklopnoj vatrenoj moći.

---

[766] *Prijetvoran* - licemjeran (podmukao, podal), dvoličan, neiskren, lažan, himben, prevaran, Rječnik Hrvatskog jezika, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, Školska knjiga, 2000. god. str. 968.

Politički i vojno izdana, malobrojna, nedostatno opremljena, nekompetentno vođena, besciljna i porazima obeshrabrena hrvatsko-muslimanska vojska je sve više ratovala iz iracionalnog inata i individualne slobodoljubivosti, a sve manje zbog prvotnog kolektivnog domoljublja i jedinstvene borbe za slobodu zavičaja. Posljedično, sve više je bila obeshrabrena, razbijena, samoupravna, a sve manje samouvjerena, jedinstvena i monolitna. Zbog toga je imala nerazmjerno veće ljudske i materijalne gubitke od velikosrpski indoktrinirane, fanatično i kompetentno vođene, višestruko brojnije i opremljenije, te početnim uspjesima ohrabrene, Vojske Republike Srpske.

Zbog svega toga, Zapovjedništvo OG „Istočna Posavina" je, za 189 dana borbi, izgubilo dva prosječna borbena poretka, oko 12.000 ljudi. Svaki dan je ginulo jedanaest, a ranjeno 53 boraca!

11. Heroji, a ne kukavice

Zahvaljujući prvenstveno 108. i 3/3. „A" br. HV-a, te 101. br. HVO-a, „Bosanski Brod i cijeli mostobran" su sredinom svibnja 1992. god. stavljeni pod nadzor hrvatsko-muslimanskih snaga i kontrolirani sve do početka listopada 1992. god. - unatoč opstrukcijama vrhovništva.

Dakle, ne samo da ove tri brigade nisu „uzrok gubitka Bosanskog Broda i cijelog mostobrana", ne samo da nisu „samovoljno, bez prisile od strane neprijatelja, te opravdanih razloga, napustile bojište", nego one nisu niti „najizravnije utjecale na takav razvoj situacije". Ove tri brigade nisu bile ni taktički povod, a pogotovo ne strateški uzrok za pad cjelovite Bosanske Posavine. Pripadnici ove tri brigade su heroji, a ne kukavice.

12. Orašje

Nakon pada Bosanskog Broda oraška enklava je ostala pod kontrolom HVO-a zahvaljujući odsudnoj obrani branitelja, ali i zbog toga što „glavni" VRS, general Ratko Mladić, nije dopustio osvajanje tog prostora. Ovo se može zaključiti iz razvoja događaja na bojištu i svjedočenja generala VRS, Slavka Lisice i Novice Simića.

Po osvajanju Bosanskog Broda, borci TG-3 VRS i njihov Zapovjednik Lisica - „dobili su krila". „Hoćemo na Orašje, hoćemo Orašje! skandirali su borci". Želeći im udovoljiti, Lisica je, telegramom od generala Ratka Mladića zatražio: „Molim glavni štab VRS da sve snage u koridoru Doboj - Modriča - Bijeljina stavi pod komandu Taktičke grupe - 3, (dakle njegovu) kao i Bijeljinski korpus. (…) Glavnim snagama napadam Tuzlu, a pomoćnim snagama Orašje."

Idući dan „osmog oktobra 1992. godine (telefonom)" Mladić je Lisičin „predlog o angažovanju snaga u koridoru", odbio.

Za „nagradu", jer je „luđak" osvojio Bosanski Brod, te želio napasti Orašje i Tuzlu, „unaprijeđen" je u zapovjednika OG Doboj, a potom je postavljan za „komandanta Školskog centra Vojske Republike Srpske u Banjaluci", da bi 1994. god. bio „penzionisan."

Budući da je poznato kako je general Ratko Mladić zapovjedao vojskom koja je počinila genocid u Srebrenici, očito je njegovo odbijanje prijedloga pukovnika Lisice

da „napadne Orašje,“ posljedica prijašnjih „dogovora“ dva vrhovništva i vlastitih prioriteta, a ne njegova straha ili milosrđa.

13. Krivci

Kako je hrvatska politika (zbog samovolje Brođana) samo djelimično uspjela ispuniti dogovor iz Graza (da Srbima osigura *koridor*), Srbi su odlučili tolerirati „ludog“ *komandanta* Lisicu te ga pustiti da (suprotno dogovoru) osvoji i Bosanski Brod.

Iznenađeno, uvrijeđeno i poniženo hrvatsko vrhovništvo je trebalo, sukladno veličini poraza, odgovarajućeg *Pedra,* budući samima nije padalo na pamet priznati krivicu i snositi konzekvence. *Pedro* je trebao odgovarati pred hrabrim, napaćenim i izbjeglim posavskim narodom, koji se nakon ogromnih ljudskih žrtava i materijalnih gubitaka, poražen i ponižen, našao u izbjeglištvu bez igdje ičega.

Najbezbolnije je bilo optužiti tri legendarne brigade; one koje su sedam mjeseci, uz ogromne žrtve, sprečavale imperijalističku okupaciju Bosanske Posavine; one kojima je posavski narod „do groba“ zahvalan za sve što su činili za njih; one koje Posavljaci nikako nisu mogli osuditi i prezreti, kao što bi osudili i prezreli političke *šićardžije* i ratne profitere - da ih je netko prokazao.

Iako je cjelovita Bosanska Posavina izgubljena na bojištu, iako su najveći gubitnici Posavljaci i vojnici, krivci za to nisu oni, nego njihovi političari. Jer, „politika rađa, priprema i vodi rat; ona ubire rezultate pobjede ili snosi posljedice poraza.“

Dakle, uspješna politika vodi uspješnom, a „rđava politika vodi rđavom ishodu rata.“ Ishod rata u Bosanskoj Posavini najbolje govori o kakvoći politike koja ga je vodila.

THIRTEEN THESES

1. The attitude of *the high command* of the Republic of Croatia towards Bosanska Posavina was - to not have an integral, unified, principled, consistent, transparently formed and publicly proclaimed policy so that after a total (comprehensive) *"pruning"* of Bosnia and Herzegovina (BH) it could be said - it was the maximum, considering the constellation of forces, both international and those in the battlefield.

2. In accordance with the policy of *the high command,* the war strategy was two-faced, unprincipled, negotiating, compromising, *spoils-oriented*[767], which is all proven by the arranged horizontal division of Bosanska Posavina, so that Republika Srpska (Republic of Srpska) would not have to be divided vertically and in that way defeated.

3. As a result of such a strategy, the operational activities conducted by General Major Petar Stipetić, Commander of the Slavonia battlefield, were limited and palliative.

4. Due to the palliative *operations* the Commander of the Operational group "Eastern Posavina", Colonel Vinko Štefanek improvised tactical plans and in order to implement them he was *de jure* commanding, while *de facto* begging.

5. The Commander of the Osijek Operational zone, brigadier Vinko Vrbanac, was not successful enough in doing what he was supposed to do - "ensuring manpower and resources" and even less successful in doing what he was not supposed to - command the OG "Eastern Posavina".

6. In certain phases of the battles *the high command* obstructed the system of leadership and command.

7. The Croatian-Bosniak forces were betrayed by the Boban-Karadžić Agreement made in Graz on 6th of May 1992, on the basis of which the CA withdrew from the area of the *Corridor*.

8. By losing the *Corridor,* the Croatian-Bosniak forces lost their confidence in the policy and strategy of *the high command,* as well as in the system of leadership and command, consequently losing their combat confidence, which resulted in that already then (on 26 June 1992) what *the high command* wanted to preserve in Posavina was lost.

---

[767] Spoils-booty, plunder, loot, profit, benefit, advantage; "spoiler"- greedy person, who wants to make money, trade dishonestly

9. Politically and militarily disorganized, outnumbered, insufficiently equipped, incompetently led and discouraged by defeats, the Croatian-Bosniak Army waged war more out of an irrational spite and individual love for freedom, much less out of the original collective patriotism and a united fight for the freedom of their homeland.

10. The Army of Republika Srpska (ARS), indoctrinated by the Greater-Serbia ideology, several times more numerous and equipped, encouraged by its successes, after a “heavy battle” and “big losses” subdued Bosanski Brod too, mostly thanks to their fanatical leader, Colonel Slavko Lisica.

11. Thanks primarily to the 108th and 3/3rd "A" brigades of the CA, as well as to the 101st brigade of the Croatian Defence Council (CDC), Bosanski Brod and the entire bridge-head in mid-May 1992 were put under the supervision of the Croatian-Bosniak forces and kept all the time until the beginning of October 1992 - despite the explicit obstructions of *the high command.*

12. The enclave of Orašje remained under the control of CDC thanks to the crucial defence of its combatants, but also because General Ratko Mladić had not allowed Colonel Slavko Lisica “to attack Tuzla with his main forces, Orašje with his auxiliary forces”.

13. Although the integrity of Bosanska Posavina was lost in the battlefield, although the biggest losers were the Posavina people and the combatants, the fault is not on them but on their commanders - politicians.

CONCLUSION

Policy

Not even before the war did Croatia have a unified, principled and consistent policy towards the region of Bosanska Posavina. Even if it did, it had not declared it to the international public.

Fully evident today, the policy of those times could not be declared because, in comparison to all positive international regulations and civilized achievements, it was illegal, illegitimate and uncivilized. By its content it was archaic, by its form- against the law.

Before the recognition of BH, the Greater-Croatia and the Greater-Serbia policies joined together in order to "tear apart" that Yugoslav republic. After the recognition, the Greater-Serbs and their Croatian plagiarists together decided to postpone that "tearing apart"- by creating "a state within a state".

When a political attitude regarding a certain issue is not declared, then the (public) political attitude becomes what is *ad hoc* decided by "the teacher and the leader" that is, even worse, by his "aides-de-camp". It is always possible subsequently to glorify the results of the "policy", such as it was, because they are not measurable, that is, comparable.

Since politics is an occupation in which an individual can command somebody to take somebody else's life, moreover, that somebody be decorated for that, it is absolutely certain that due to the absence of a transparent policy known to everybody, some people were little "gods" during the war. They had the power to destroy other people's homes and take their lives, presenting their acts as inevitable because they *seemingly* were in the function of making national, that is ideological interests, come true. Their authority during the war was mainly consumed on the principle of inverse proportion - the more primitive, stupid and hungry of power the leader was, the more numerous and unnecessary human casualties and destructions were, and vice versa.

If Croatia had had a sensible policy towards Bosanska Posavina, in accordance with civilized achievements and if it had been clearly declared, Posavina would have never fallen into the hands of the Greater-Serbia imperialists.

Illusions about there having been a war, about nothing having been known, about the international community not having a unified, clear and principled policy towards BH, that consequently Croatia could not have it either, were not plausible even during the war, especially not nowadays. Namely, the Croatian *nationally-constructive* policy had to have a crystal-clear and publicly declared opinion about each variant of the outcome in BH. It had to have a united, integral and consistent instead of a disunited, non-integral and inconsistent attitude towards BH. The fundamental and unambiguous postulates of Croatia should have had their source in the following political attitudes:

- Firstly, Bosnia and Herzegovina is to Croatia a neighbouring, friendly, independent, democratic, multi-ethnic etc. country, a community of three constituent and equal nations (and other nations too), who will solve their relations in their county in a democratic way, after they have with their common forces (of RC and BH) defended themselves from the same aggressor- “Serbia and Montenegro, that is the Federal Republic of Yugoslavia…”[768]
- Secondly, the Republic of Croatia does not have any aspirations towards parts of BH, nor does it negotiate with Serbs about that. Its military presence in BH it does not hide, but uses it for the defence of both its own territory and that of BH, not to encourage the local population towards secession from BH and then to annex it to Croatia, that is, to form a “state within a state”.
- Thirdly, the post-war internal organization of BH and the territorial division of the local administration and self-government will be determined by its citizens, guided by the principles of democracy and equality of all the three constituent nations “relying on the respect of dignity, freedom and equality … led by the goals and principles of the United Nations Charter …”[769]
- Fourthly, the Croatian state will not “give its blessing” to any internal organization and division without consent of the authorized representatives of the Croatian people from BH, even less to impose them if contrary to the will of that nation.[770]

As for Bosanska Posavina, the Croatian policy should have been founded on the following principles too:

- Firstly, Bosanska Posavina is a region of a sovereign and neighbouring country of Bosnia and Herzegovina, in which the Croatian and Bosniak peoples are a majority, who after the multi-party elections legally and legitimately formed a coalition government in eight of their municipalities.
- Secondly, if Greater-Serbs try, with the assistance of the Yugoslav Peoples’ Army (YPA) and volunteer chetnick troops, to violently overthrow the legitimate government, Croatia will, based on the regulations of the Croatian Constitution, using all resources at its disposal, publicly help to preserve that legal and legitimate government.

---

[768] The Presidency of the Republic of Bosnia-Herzegovina (No. 02-011-343/92 of 4 May 1992) and the United Nations Security Council (Resolution No.752 of 18 May 1992) established who was the aggressor in BH.

[769] The Constitution of Bosnia-Herzegovina, www.ccbh.ba

[770] The negative consequences of the Dayton Peace Agreement have been felt by all the citizens of BH, particularly Croats. Namely, that agreement was not only imposed on them by the international community (whatever that was there and then) but also by the President of the Republic of Croatia, dr. Franjo Tuđman, who approved the agreement, despite the opposition (then and there in Dayton) by the legitimate representative of the BH Croats, Krešimir Zubak.

- Thirdly, if Greater-Serbs try, with the assistance of the YPA and chetnicks, to occupy the region of Posavina and to cleanse it ethnically, the Croatian state and the Croatian Army will, based on the Constitution, the Agreement of Friendship and Co-operation between BH and RC and on international conventions, publicly do everything in their power to save the local population from peril and the area from occupation, together with Bosniaks.
- Fourthly, if Croatia is attacked from the territory of BH, it will with all its forces do everything in order to push the assailant (whoever it is) *at gun's length* from the border.

Unfortunately, in relation to (BH) Bosanska Posavina the Croatian *high command* politically *meddled.*
It never said to the Posavina people the achievement of which political goals they were encouraging and helping them for:

- **Posavina within the Dominion of Croatia, that is, to have it secede from BH and annex to Croatia;**
- **Posavina as a confederate (federal) constituency within BH**
- **A unitary BH with as a "Home for Peoples".**

Dr. Zdravko Tomac on the other hand claims that "dr. Franjo Tuđman, as a statesman had to have several policies if he wanted to succeed." [771] (sic!)
"The Tuđman strategy consisted of public and secret policies and a number of options, depending on circumstances and outcomes imposed by the international community, but also by the results of the war... He was convinced that he was right and that he would outplay both Slobodan Milošević and Alija Izetbegović, the international community as well..." [772] To what extent he "outplayed" them has been known ever since.
Thanks to the policy, such as it was, the following events took place:

- On 18 November 1991 the Croatian separatism in BH was institutionalized- the Croatian Community of Herzeg-Bosnia was established.
- On 6th May 1992 Boban and Karadžić signed (behind the Bosniaks' back) the unprincipled Agreement through which the Bosniaks lost the *Corridor* to Serbs. That agreement turned the aggressor and enemy into a friend while the victim and ally were turned into enemies.
- On 8th May 1992, the Chief Commander of the Croatian Defence Council, General Ante Roso, declared the legal troops of the Territorial Defence of BH "illegal" on the territory of the Croatian Community of Herzeg-Bosnia. Bosniaks and others (the Croatian Defence Forces primarily) who did not "obey the command" were "crushed". It was the beginning of the official di-

[771] Zdravko TOMAC, President, against Forgeries and Oblivion, Zagreb, Slovo M, 2004, pp. 289-290
[772] The same source.

stance of the largest number of organized Croats from the central authorities of BH in Sarajevo.

- On 11 May 1992 the deputy of the Minister of Internal Affairs (secretary to HDZ (Croatian Democratic Union),[773] Perica Jurić, formed the CDC "in the basement where the Defence Forces of Slavonski Brod were located[774]" and *de facto* suspended the legal and legitimate government in Bosanska Posavina. It was the government that was friendly to Zagreb and loyal to Sarajevo.
- On 24 June 1992 the CA was withdrawn from the *Corridor,* without the combatants and the people living there having been informed about the withdrawal to the agreed demarcation line so that "the compactness of the area and communications" could be ensured. What this really meant was that the Croatian-Bosniak forces of Modriča and Odžak were betrayed.
- On 3 July 1992, the President of the Croatian Community of Herzeg-Bosnia, Mate Boban, "stabbing Bosniaks in the back", proclaimed "a state within a state". This laid the foundations for institutionalized pre-requisites needed to start an open war with Bosniaks.
- On 14 July 1992 (having lost Odžak) the Croatian-Bosniak forces of Posavina definitely lost their confidence in the policy and strategy of *the high command,* as well as in the system of leadership and command, and consequently their own combat confidence.
- On 6 October 1992 the Croatian-Bosniak forces lost control over "Bosanski Brod and the entire bridge-head".
- Through the ambiguous Community (Republic) of "Herzeg-Bosnia" the Bosnia-Herzegovina Croats were from a respected constituent people and victim turned into a collaborator of "one of the aggressors against BH" and into a national minority.
- The Serbian state crossed the Drina, Tinja, Bosna, Ukrina and Vrbas Rivers and with its peak penetrated in the vicinity of the envisioned Greater-Serbia borders: Virovitica, Karlovac, Ogulin, Karlobag - onto the Una River.

2. Strategy

As Croatia even before the war did not have a unified, integral, principled, consistent, transparently shaped and publicly declared policy towards Bosanska Posavina, its *political strategy* in that territory was without principles and without consistence. Through such a "strategy" towards Bosanska Posavina (and towards BH as a whole) the Croatian *high command* wanted to obtain even more *war spoils,* subsequently justifying themselves they had not known which direction the war would take. Would BH survive at all as a sovereign state (despite the recognitions, including the one from Croatia) because, there it was, even the international community had, in many ways, divided BH (Jose Cutileiro, Carl Bildt, Cyrus Vance, David Owen,

---

[773] According to the account (given to the author on 18 July 2009) of the elected President of the Croatian Defence Council in Bosanska Posavina, Vinko Begić.

[774] The same source.

Thorvald Stoltenberg and others)?! Even if BH was to survive, it was not known if the state would be unitarily organized or if there would be an internal division into entities - into republics, cantons...

Since “nothing was known”, Croatia justified itself that it could not have a crystal-clear, principled, and consistent political strategy towards BH, consequently towards Posavina, which naturally is notoriously untrue. The unprincipled, inconsistent and non-transparent political strategy towards Posavina and BH as a whole was perfectly suitable to “the teacher and the leader”, President of the Republic of Croatia, dr. Franjo Tuđman, because of his own unprincipled and inconsistent policy towards BH.

Using the Tuđman “naive” nationally-constructive romanticism towards BH, some of his political, economic and military ”aides-de-camp”, in the style of masters of life and death, conducted political, economic and military activities *ad hoc,* which brought the Posavina people where they were- into the capitalist jaws of hyenas of war, out of their country and homeland.

Since the political strategy was unprincipled and inconsistent, the military policy could not be any different. The army, as a “secondary means” only brings the policy of its founders to life. Since the founder of the Croatian Army politically meddled- thought one thing, said another thing - and commanded a third thing- he had to partially disable his own army from being an independent force. *The high command* had to exclude from the Army some of its “*craftsmanship tools*” so that it could manipulate them and, when it was “politically inevitable”, even disable them, while not taking any consequences. Because of that, it was decided, which makes no sense, that the authority of the General Headquarters of the CA did not apply to: information and political activity, personnel administration, intelligence service, military police and procurement (logistics) and they were put under the direct authority of the Ministry of Defence. Therefore, the Croatian Army had only “bare” troops at their disposal. This laid a strong basis for a disunited leadership and command over the Croatian Army. The consequence is usually recognized in the idiom “a double line of command”.

3. Operations

Having no unified, integral and consistent military strategy for Bosanska Posavina, the Command of the Slavonia battlefield did not get any concrete and clear *strategy task*. As there was no strategy task, General Stipetić and his team in Field Headquarters of the CA in Đakovo were operationally “handicapped”. They could not elaborate a professional *operational plan*, militarily clear to all, intended for combat operations within the OG “Eastern Posavina“. As a result, the operational activities of the Commander of the Slavonia battlefield were palliative, and when he wanted to do something concrete, in his own way (e.g. cut the *Corridor*), he was dismissed!

4. Tactics

Since there were no operational plans from the superior command (FHQCA Đakovo) the Command of the OG "Eastern Posavina" was forced to improvise tactical plans and give combat commands accordingly. However, the tactical plans would have been a benign problem if there had not been those problems that were malignant for any army. After the *Corridor* had been lost, the OG EP, besides the Army of Republic of Srpska, had four enemies at the tactical level that it had to beat if it wanted to keep the control over the united Bosanska Posavina: disturbed subordination, de-motivation among soldiers, lack of troops and a chronic shortage of MTR.

- Firstly, subordination was not a problem only in the OG EP. It was a problem of the CA as a whole, especially because the basic levers of leadership and command had been taken away "from the hands" of GHQCA (personnel administration, intelligence jobs, military police, procurement) and had been submitted to the authority of the Ministry of Defence. By doing so, apart from strategic effects, tactical effects of the CA were in direct dependence on the Ministry of Defence (Šušak, Praljak, Čermak, Lucić, Perković…), instead of on FHQ in Đakovo and OG EP (Tus, Stipetić, Štefanek…). Thus, the Minister of Defence, Gojko Šušak, in his "Instruction" of 7 July 1992 explicitly states that "no commander is allowed to send or deploy the Croatian Army outside the borders of the Republic of Croatia (and) whoever does so without an explicit command given by the Commander-in-Chief will take the consequences for their actions." At the same time, the Head of the GHQCA officially claims
- that "there is no need to engage the CA troops for the defence of the Bosnian part of Posavina in order to defend and protect the population and integrity of the Republic of Croatia."
- Secondly, to restore the lost morale among the combatants was the task only of the ones who had lost it: *the high command*. But what was Slobodan Praljak, the Chief in charge of the morale of the combatants doing? In an unannounced and unauthorized way, he entered the battlefield behind the back of the Command of the OGEP, and "informed" the commander of the brigade that "there is a possibility for chetnicks to approach them from the back or that they can get surrounded so it would be best to withdraw". Thus, he obstructs and de-motivates.
- Thirdly, replenishing the troops with manpower was directly related to another problem. De-motivated and demoralized combatants do not gladly "go to war", particularly if that de-motivation is fed even by their Minister of Defence who publicly declares that "no commander is allowed to send or use the Croatian Army outside the borders of the Republic of Croatia".
- Fourthly, the procurement of the OG EP was, before anybody else's, the obligation of the assistant of the Minister of Defence, general Ivan Čermak and the assistant of the Commander of the OG EP of the 108th brigade for procurement, Colonel Pavo Sočković, both "torn apart" by work. Namely, besides the obligation of procurement for the CA and CDC, Čermak engaged some

of his intellectual and physical capacities to directly maintain the ties with the ARS and chetnicks in Banja Luka [775], while Sočković exhausted himself by additional activities of arming the Bosniaks in BH. Consequently, the Operational group of Eastern Posavina chronically lacked material and technical resources (weapons, tools, ammunition…) while the ARS (despite the international embargo) did not even run out of fuel or lubricants.

5. Procurement

"The Osijek Operational Zone and its Command headquarters were the *service* to the OG "Eastern Posavina", later even to the Command of the Slavonia battlefield, whose fundamental task was to ensure the manpower and resources that could be used within the responsibility zone of the OG "Eastern Posavina". That can be read in the first sentence of the *Report on the Fall of Bosanska Posavina,* written by the brigadier Vinko Vrbanac, Commander of the Osijek Operational Zone, addressed to his superiors, Operational Administration of GHQCA on 12th October 1992, after the fall of Bosanski Brod.

In what manner brigadier Vrbanac was doing his "fundamental task" is evident from the documentation of the Osijek OZ and the OGEP. Apart from the fact that there was a lack of ammunition, the combat formation (on 30 September 1992 at 7.00 a.m.) was such that on each kilometre of the frontline there were 78 men instead of 130. This is to say that although there should have been 3000 men "first in line on the frontline", there were 1800, five days later, before the withdrawal of troops of 108th brigade of the CA- 1489, that is, 64 combatants a kilometre. Therefore, there was half of the needed number of combatants for defence, six times fewer than needed for a charge.

If he could not, due to objective reasons (his superiors), professionally do his "primary duty", he should have in a demonstrative way (or keeping it to himself), but in any case, in an honourable way, submitted his resignation (some of his colleagues would have liked to see that), instead of compensating for his disability in executing his "fundamental tasks" by unauthorized "meddling" into combat commands, giving alibi commands.

In any case, he could not and he should not have, in a theatrical and pathetic way, so specific of career-ridden individuals, finish his Report to his superiors with a sentence that he "felt personally responsible, and as a soldier ashamed and spat at, because we had not lost Brod in sweat and blood but in a headless withdrawal."

With this last sentence, the culmination of his report on the fall of Bosanska Posavina, brigadier Vinko Vrbanac showed that he was:

- *falsely modest*, because he cannot formally be "responsible" for the fall of Bosanska Posavina since he was not the Commander of combat operations, that is, he was not authorized to use the troops in combat,
- *falsely proud,* because he was not a combat but a procurement officer, he was not a "soldiering" fighter but a background "*commandante*" so that as a

[775] According to the account given to the author by General Petar Stipetić.

"soldiering fighter" he cannot feel "ashamed and spat at". "Ashamed" he could feel because as the highest-ranking commander of the battlefield he did not meet the needs of the "fundamental duty…to secure the manpower and resources". He could feel, "spat at" by "simple soldiers" who on the battlefield did not feel his "primary duty" being done and they therefore had to withdraw. However, brigadier Vrbanac does not address the issues he should address but refers to himself as a pseudo-warrior, even a knight, although his superior commander, asking for a report, did not address him as a warrior and a knight, but as a procurement officer.

- *immorally deceitful* because the CA and CDC had literally and metaphorically lost "Bosanski Brod and the entire bridge-head" "in sweat and blood" which can unfortunately be proven by 2.000 dead and 10.000 wounded combatants,
- *deceitful to his comrades*, because the CA and CDC did not abandon Bosanski Brod and the entire bridge-head in a "headless withdrawal", but in combat, in a gradual and in an organized way, since they had not for days received from brigadier Vrbanac the expected replenishment of the battle line with infantry troops or material and technical resources.

6. Commanding activity

In addition to the lack of unified, integral and consistent strategic and operational plans as well as of satisfactory procurement, the Commander of the OG "Eastern Posavina" had a subordination problem concerning commands given to the troops. It is obvious from the fact that some important commands of the Commander of the OG EP, colonel Vinko Štefanek, had to be co-signed by the Commander of the Slavonia battlefield, General Stipetić, sometimes even that was not sufficient because there obviously was the so-called a "double line of command". One line (Tus, Stipetić, Štefanek, Sorić …) gave one kind of commands-the written ones while the other (Šušak, Praljak, Čermak, Basarac…) gave another kind of commands- the unwritten ones.

For instance, General Čermak "connects the lines" in the battlefield while general Praljak "advises" the Commander of the 157th brigade of the CA to withdraw. On the other hand, brigadier Basarac "did not want to take commands from brigadier Štefanek and so went to Zagreb for consultations on his own initiative", as he himself puts it "you know where".

In addition, although the entire territory of Bosanska Posavina was, from the organizational, personnel, material and tactical point of view under the "authority" of the OG "Eastern Posavina" with the headquarters located in Slavonski Brod, each municipality was a "*cadi province*" [776] for itself.

Contrary to the opinion of the Chief of the GHQ of the CA, general Anton Tus, who thought that it was "necessary to engage the troops of the CA in the defence of

[776] A "cadi province" was a judicial and administrative area in the Ottoman Empire (http./hip.srce.hr) and a "cadi" was the head of that administrative unit. Familiar to everybody is the saying: "The cadi accuses you, the cadi condemns you."

Bosanska Posavina", the Minister of Defence, Gojko Šušak, publicly declared the "Instruction" that "no commander was permitted to send or deploy the Croatian Army outside the borders of the Republic of Croatia". Because of that, the final decision about the deployment of troops in Posavina was made by commanders of the parts of troops already deployed as well as by the combatants - voluntarily.

Therefore, the members of the Croatian Army who did wage war in Posavina were doing that as volunteers so that they often behaved accordingly - conducting their own self-government.

Due to such a situation, in the first half of September 1992, a month before the fall of Bosanski Brod, nine troops acted wilfully:

- On 2 September 1992 the 1st company of the 2nd Homeland Army of Slavonski Brod refuses to do the task it was given.
- On 4 September 1992 the entire 157th brigade of the CA (Slavonski Brod) withdraws from the Posavina battlefield without authorization.
- On 5 September 1992 the 157th brigade of CA, on having received the command to take the defence lines refuses to move into the assigned zone of responsibility.
- On 8 September 1992, in the late evening hours, the 153rd brigade of the CA (Velika Gorica) wilfully, without the knowledge of their superior commanders, leaves the battlefield positions and withdraws by around three kilometres from the assigned positions because they "are feeling safer there".
- On 11 September 1992, around 10 p.m., the TG-137 (Duga Resa) leaves its positions.
- On 13 September 1992, without authorization, the TG-137 (Duga Resa) and TG-150 (Črnomerec-Zagreb) withdraw from their positions.
- On 14 September 1992, around 3.30 a.m., 500-600 men in 20 trucks within the TG -137 put pressure on the military police on the Sava River bridge, which, in order to avoid an incident, let them pass across the bridge and they leave for Donji Andrijevci. In the afternoon that same day they leave for Duga Resa.
- On 14 September 1992, around 10.55 p.m. 204th brigade of the CA (Vukovar) wilfully withdraw from the defence line and they leave for their base.
- On 14 September 1992 - TG-123 (Požega) refuses to execute the command to do their combat assignment in Bosanska Posavina.

None of the commanders of the troops, who were *de facto* breaking the military sanctity, the command of their superiors, were sanctioned. Contrary to that, they were promoted- General Pavle Miljavac into the Chief Commissioner of the GHQ of the Croatian Army, that is, into the Minister of Defence to the Republic Of Croatia. (sic!).

This makes the dismissal of the commander of the 108th of the CA, Colonel Stanislav Sorić, whose troop, due to the hopeless situation caused by the policy and by other troops, withdrew in an organized way, even more hypocritical.

7. Betrayal

Due to the powerlessness of the Bosnia and Herzegovina central authorities from Sarajevo, the freedom of non-Serb population on the territory of Bosanska Posavina, especially at the beginning of the war, depended exclusively on the Croatian state and its political plans regarding that area. But *the high command* (who before the war would have gladly seen Posavina in an independent *Dominion,* and after the war as a part of the "constituent and sovereign entity" within BH) was excessively fearing the YPA and Serb forces, claiming that the "*Corridor* could not be defended."[777]

Because of "constant international pressures on the Republic of Croatia" and "the ratio of military forces in the field", the Croatian *high command* opted for *spoils-gaining* policy, evident within the Boban-Karadžić Agreement. That agreement specifically was the beginning of an end and, according to many - a betrayal. After the fall of the unified Bosanska Posavina, few were those who did not feel that way-betrayed.

Worse than the betrayal itself was the humiliation. That is exactly how the Commander of the 101st brigade of CDC, Zlatko Hrkač - Đigi, felt on 7 October 1992., with tears in his eyes sitting at the bottom of the staircase at the entrance of the headquarters of the 108th brigade of the CA (Administration Office of "Jasinje" in Vinogorje), after their procurement officer, Colonel Pavo Sočković, had not allowed him to enter the headquarters.[778]

Therefore, the tragedy that came on (non-Serb) Posavina people did not take place on 6th October 1992 in Bosanski Brod, but five months later, on 6th May of 1992, in Graz. Namely, on that day the President of the Croatian Community of Herzeg-Bosnia (CCHB), Mate Boban "behind the back" of the Croatian combatants and their Bosniak allies, following the instructions of - with the consent of *the high command,* signed the Agreement with the President of Republic of Srpska, Radovan Karadžić, the agreement which divided Bosanska Posavina horizontally so that Republika Srpska would not have to be divided vertically. By doing that, Republic of Srpska was brought to life while the "Croatian-Bosniak" Posavina was doomed to death.

It was the first piece of evidence that to *the high command* Bosanska Posavina was a currency for pruning within the framework of *nationally-constructive war spoils* and in line with the policy that would "make an end to all the ambitions of creating a Greater-Islamic state in the heart of Europe."

Since it was betrayal of the Croatian national interests, not one of the responsible politicians dared to tell the combatants publicly what had been arranged secretly. Instead of that, hypocritically doing nothing and giving ambiguous statements, despite the unprecedented courage and sacrifice of the Posavina people, in the field they let "*spontaneously*" happen what in Graz was *schemed deviously.*[779]

---

[777] The statement of the President of Croatia, dr . Franjo Tuđman, according to the account given to the author by a witness, Zdravko Tomac, who was at that time the vice-president of the Government of National Unity of Croatia.

[778] The author was a witness to that sad event.

[779] Scheme-count, add, calculate, plan secretly.

Worse than treason was the humiliation that combatants experienced in the battlefield. While the Serbs, in accordance with the Agreement, were preparing a big offensive on the *Corridor,* the CA was withdrawing its troops from that area. Left on their own, confused and misinformed by their superiors, fewer in numbers and less armed, the Croatian-Bosniak combatants (CDC) were an easy target. They were turned into losers who did not deserve military respect. Therefore, they were humiliated.

An Afghani saying "Even if you stay alive, do not come back humiliated from the battlefield" was very much felt those days among a vast majority of the Posavina people.

If *the high command* had said to the defenders of Bosanska Posavina: “Withdraw to the line agreed upon with the Serbs” (although they would have reluctantly received that withdrawal command), the unnecessary humiliation would have been avoided - and numerous casualties as well.

8. Morale

Because of the way in which the Army of Republic of Srpska had conquered the *Corridor*, the Croatian-Bosniak forces lost confidence in the policy and military strategy of *the high command,* the system of leadership and command as well, which consequently led to the loss of confidence in combat.

There are no other circumstances nor activities in which mutual confidence is more necessary than in the one between a soldier and a commander - in an army at war (from a simple soldier to the highest commander). When mutual trust and respect are lost during combat operations, combat morale is lost and the system falls apart.

The atmosphere and the circumstances in which the Croatian-Bosniak combatants in Bosanska Posavina waged war (politically and militarily unprincipled and inconsistent, war profiteering as well, with many hyenas of war, worldly fight for power, deserters taking no consequences …), were a fertile soil for the growth of discouragement, mistrust in their own forces and doubt in victory.

Besides that, the Croatian-Bosniak forces in Posavina (CDC) were not collectively, but individually motivated for resistance against the enemy. They were defending their own “*doorstep*”, not “*the home and the homeland”*. This was the consequence of the lack of a unified, integral, principled, consistent, transparent, clearly-declared Croatian policy towards Posavina, a policy that would have been a motivating guarantee to each combatant in trenches that their battle, even if they got killed, would not be in vain.

As there was no policy, even less a motivating policy for “*the home and homeland*”, by losing “*the doorstep”* combatants were losing their motive for further battle.

Obviously aware of that, Slobodan Praljak himself, general for morale and patriotism, suggested money as a substitute for patriotism, engagement of mercenaries instead of patriots. (sic!)

9. Double standards

After the defeats and losses that the Croatian-Bosniak forces suffered during the battles for: the *Corridor* (26/06/1992), Modriča (28/06/1992) Plehan (01/07/1992) Derventa (04/07/1992) and Odžak (14/07/1992) it was clear to everybody that the fall of Bosanski Brod was - only a matter of time, that is, days. That generally accepted "understanding" on one hand brought about apathy among the Croatian-Bosniak forces while on the other hand it strengthened the resistance of the soldiers of the CA against the leaving onto the battlefield in Bosanska Posavina because the Croatian state materially, politically and publicly treated the combatants from the "B zone" or "interest zone" (as was Bosanska Posavina treacherously [780]called) in a way different from the one reserved for those who fought on the Croatian battlefields. Thus, it was officially concealed where and how they got killed while the public praises for military successes, awards and decorations were out of question since "the Croatian Army was not present in BH". As a result, the Command of the OG "Eastern Posavina" chronically lacked infantry soldiers and in order to bring a troop as big as a company (130 men) to the frontline, it had to combine several different troops from different places in Croatia. Abounding in character, homeland-originated, militarily educated, war-experienced and heterogeneous, this combat group was in advance meant to display skilfulness, endurance, mutual trust and common faith in the success of the operation.

As nowhere else people were dying for so long as in Posavina, as no other battlefield was so poorly valued than the one of Posavina, as in no other battlefield were the military and political goals more unclear than in Posavina, it is a wonder that there were as many people and that they endured so long- no matter where they came from.

10. Manpower ratio

The numbers of the Serb forces "varied due to successive replenishments with new units… and were around 40.800 men at the beginning up to 54.660 after the end of the 1st stage of the operation "*Corridor 1992*"

The Croatian forces (the CA and the CDC) varied too. Their numbers were highest (on the Bosanski Brod and Orašje battlefields) at the wake of the *Corridor* operation- around 20.000, lowest at the wake of the fall of Bosanski Brod, around 5.000 combatants.

During the last seven days of battles for Bosanski Brod and the entire bridge-head (according to the statement of the commander of that combat line, General Slavko Lisica) the Serb forces engaged
"from 10.000 to 15.000 combatants". His colleague, commander of the main direction for the charge through *the Corridor*, General Novica Simić, claims that within TG of RSA (which took Bosanski Brod) there were 10.843 men.

However, when the battle for Bosanski Brod is in question, neither General Lisica nor General Simić provide accurate data. It can be concluded from their own written

---

[780] Treacherously- hypocritically (sneakily, deviously), insincerely, falsely, deceitfully.

documents that the continuous and direct charge on Bosanski Brod during the last seven days was made by 19.960 combatants.

On the other hand, the Croatian-Bosniak forces (the CA and the CDC) had fewer than 2500 combatants on 23 kilometres of their defence line. On the last two days of the battle, there were 1564 men- 68 of them a kilometre, exhausted and frustrated. The inequality was not obvious only in the number of combatants but in the disproportionate superiority of the ARS in terms of aviation, artillery and armoured firepower.

Politically and militarily betrayed, outnumbered, insufficiently equipped, incompetently led, aimless and discouraged by defeats, the Croatian-Bosniak Army waged war more out of an irrational spite and individual love of freedom, less out of the original collective patriotism and a united fight for the freedom of the homeland. Consequently, it was more and more discouraged, scattered, self-governing, less confident, united or monolithic. Due to that, it had disproportionately bigger human and material losses than the Greater-Serbia-indoctrinated, fanatically and competently led, several times more numerous and equipped, by-initial-successes-encouraged Army of Republic of Srpska.

As a result of all that, the Command of the OG „Eastern Posavina“ within 189 days of combat lost (official data) more than an entire combat formation - 7.511 combatants among whom 1.261 got killed (40 men daily - seven dead, 33 wounded).

11. Heroes, not cowards

Thanks primarily to the 108th and 3rd /3rd ”A“ brigades of the CA, as well as to the 101st brigade of the CDC, “Bosanski Brod and the entire bridge-head” in mid-May of 1992 were placed under the supervision of the Croatian-Bosniak forces and controlled until the beginning of October 1992- despite the obstructions on the part of *the high command*.

Therefore, these three brigades did not “lead to the loss of Bosanski Brod and the entire bridge-head“, they did not “of their own free will, without having been forced by the enemy, and without justified reasons leave the battlefield“, they did not even “have a most direct effect on the development of events“. These three brigades were neither a tactical motive nor a strategic cause of the fall of Bosanska Posavina. The vast majority of the combatants in these three brigades were heroes, not cowards.

12. Orašje

After the fall of Bosanski Brod, the enclave of Orašje remained under the control of the CDC because the “head“ of the ARS, general Ratko Mladić, had not allowed the occupation of that territory. This can be concluded from the sequence of events on the battlefield and on the basis of the testimonies given by the ARS generals, Slavko Lisica and Novica Simić.

After the occupation of Bosanski Brod, the combatants of TG-3 RSA and their Commander Lisica “got wings“. “We want to take Orašje, we want Orašje!” chanted the combatants. Wanting to please them, Lisica sent in a telegram to general Ratko Mladić : “I need the GHQ of the ARS to put all the forces in the Doboj - Modriča -

Bijeljina corridor under the command of the tactical group 3 (that is, his own group) as well as the corps from Bijeljina. /…/ With our main forces I am attacking Tuzla while with additional forces I am attacking Orašje.“
The following day, on the 8th of October 1993 (by telephone) Mladić refused the proposal made by Lisica “to engage their forces in the Coridor”.

As a “reward” to that “lunatic“ for having taken the town of Bosanski Brod and having wanted to attack both Orašje and Tuzla, he was “promoted” into a Commander of the Doboj OG and then appointed “the Commander of the School Centre of the ARS in Banja Luka“ and “retired” in 1994.

Since it has been known that Ratko Mladić commanded an army that committed genocide in Srebrenica, it is obvious that his refusal of the proposition made by colonel Lisica to “attack Orašje“ was a consequence of previous “agreements“ between two *high commands*, not of his fear or mercifulness.

13. Culprits

Since the Croatian policy (due to the self-will of the Brod people) only partly fulfilled the Graz Agreement (to secure the *Corridor* for the Serbs), Serbs decided to tolerate the “crazy“ *commandante* Lisica and to let him (contrary to the Agreement) take Bosanski Brod too.

The surprised, offended and humiliated Croatian *high command*, in accordance with the seriousness of the defeat, needed an adequately *usual culprit* since they themselves did not even dream of admitting guilt and bearing the consequences. *The usual culprit* should have been held responsible before the courageous and suffering refugee population of Bosanska Posavina who after huge human casualties and material losses found themselves in refuge without a thing.
It was most painless to accuse the three legendary brigades; the ones who for seven months, with enormous sacrifices, prevented the imperialist occupation of Posavina; the ones to whom the people of Posavina have been grateful (“till their dying days”) for all the things they did for them; the ones who the Posavina people could not accuse or despise in any way, as they would have accused and despised all the politicizing and profiteering hyenas - if somebody had proscribed them.

Although an integral Bosanska Posavina was lost in the battlefield, although the biggest losers are the Posavina people and the combatants, they are not the culprits, but their politicians are since “politics gives rise to, prepares and wages a war; it collects the results of victory or takes the consequences of a defeat.”
Thus, successful politics leads to a successful outcome of war while “bad politics leads to a bad outcome of war.“ The outcome of the war waged in Bosanska Posavina tells everything about the quality of politics that waged it.

POGOVOR

Knjiga „Rat u Bosanskoj Posavini 1992." zbirka je izvornih političkih i vojnih dokumenata temeljem kojih je autor izvodio svoje zaključke sintetizirane u trinaest teza.

Jedan od motiva za pisanje knjige, kako je navedeno u uvodu, bio je i demantiranje mog zaključnog stava iz dokumenta pod naslovom „Analiza i zaključci o bojnom djelovanju na brodsko-derventskom ratištu u periodu od 28. rujna 1992. do 07. listopada 1992. god." Dokument sam izradio, kao zapovjednik slavonskog bojišta, šest dana poslije pada Bosanskog Broda. U njemu sam zaključio kako je osnovni uzrok gubitka Bosanskog Broda i cijelog mostobrana samovolja zapovjedništva l08. i 3. „A" br. HV-a i 101. br. HVO-a. Smatrao sam kako su te postrojbe bez prisile od strane neprijatelja napustile bojište.

Uvidom u dokumentaciju i stručno izrađene zemljovide iz ove knjige, ustanovio sam kako je moj zaključak o uzroku gubitka Bosanskog Broda bio pogrešan. Međutim, o tadašnjoj hrvatskoj političkoj i vojnoj strategiji prema Bosanskoj Posavini i danas mislim isto, a da sam imao sve informacije o taktičkim pozicijama postrojbi na terenu, moj zaključni stav o padu Bosanskog Broda bio bi drugačiji.

Naime, tada sam u sedam točaka zaključka konstatirao skoro sve ono što i Zovak tvrdi sada u svojih trinaest teza. Jedino oko čega se ne podudaraju moji zaključci i njegove teze jeste „prihvatljivost odnosa snaga u ljudstvu" na bojištu i istaknuti „osnovni uzrok pada Bosanskog Broda".

Budući je autor dokumentirao kako je u vrijeme zadnjih borbi za Bosanski Brod „ukupan odnos snaga u ljudstvu" i MTS-u bio neravnopravan, opravdan je njegov stav kako je trebalo, ili blagovremeno skratiti crtu fronta i organizirati odsudnu obranu (npr. na rubnim dijelovima Bosanskog Broda) ili se povući u Slavonski Brod. Analogno tome, prihvaćam i tezu kako je povlačenje iz neravnopravne borbe dijelova nekih postrojbi (l01. br. HVO, 109. br. HV, 2."A" br. HV, 108. br. HV, 3."A" br. - tim redom) bio neposredan povod, a ne osnovni uzrok za gubitak Bosanskog Broda i cijelog mostobrana.

Osnovni uzrok za gubitak većeg dijela Bosanske Posavine (Bosanski Šamac, Brčko, Derventa, Modriča, Odžak i Bosanski Brod) leži u tadašnjoj ukupnoj političkoj volji hrvatskog rukovodstva, a ne u tadašnjoj ukupnoj moći Hrvatske vojske i HVO-a. U „Analizi... „ sam tada konstatirao kako su nedefinirani i nejasni politički stavovi oko upotrebe jedinica HV-a izvan područja RH (osim dobrovoljaca) direktno utjecali na stanje borbenog morala i stvarali osjećaj nemoći kod zapovjednika i vojnika. Takav nedefiniran i nejasan politički stav oko upotrebe HV-a u Bosanskoj Posavini, imao je za posljedicu nedostatan broj postrojbi i MTS-a, te izbjegavanje upućivanja jedinica u OG „Istočna Posavina". Na taj način je ozbiljno narušen sistem zapovijedanja i plan zamjene postrojbi. Osim toga, takav politički stav je izravno omogućio samovoljno napuštanje crte bojišta bez mogućnosti poduzimanja stegovnih mjera, te krivičnog gonjenja za neizvršenje zapovijedi.

Slažem se s autorom kako je politička volja hrvatskog vodstva bila vidljiva i u sporazumu Boban-Karadžić iz Graza, te kako je taj sporazum za direktnu posljedicu imao „dogovoreno vodoravno presijecanje Bosanske Posavine, kako Republika Srpska ne bi bila okomito presječena, a time i poražena." Osobno sam dva puta inicirao presijecanje koridora, ali sam oba puta u tome bio spriječen, a kod drugog pokušaja i smijenjen.

Odabirom relevantnih dokumenata i načinom njihova kronološkog sistematiziranja, te svojim komentvarima, autor je uvelike demistificirao uzroke pada Bosanske Posavine, te dokazao kako 108. i 3. „A" br. HV-a i 101. br. HVO-a nisu osnovni uzrok pada Bosanskog Broda.

Knjigu preporučujem ne samo vojnim profesionalcima, nego svima koji žele saznati u kojoj mjeri je vojnik bio instrument politike, a politika uzrok padu Bosanske Posavine.

Zagreb, 27. studenog, 2008. godine.

Stožerni general, u mirovini
Petar Stipetić

dr.sc. Ivica Miškulin
Viši asistent
Hrvatski institut za povijest
Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje
Starčevićeva 8
35000 Slavonski Brod

RECENZIJA

Oružane sukobe na području bivše Jugoslavije nikad se ne smije gledati isključivo iz pozicije koja je ograničena administrativnim ili državnim granicama nastalim kao rezultat tih sukoba. Jednako tako, uočavanje osnovnih procesa unutar tih sukoba te analiziranje njihovih uzroka i posljedica ne bi trebalo biti opterećeno ograničavanjima koja se, makar i nenamjerno, nameću utjecajem lokalnih prilika, političkih i društvenih afiniteta ili osobnih preferencija. Oružani sukobi u bosanskoj Posavini tijekom 1992. predstavljaju upravo primjer kada bi navedena ograničenja trebala biti svedena na najmanju moguću razinu. Nakon što je početkom iste godine došlo do stabilizacije prilika u Hrvatskoj - svojevrsnog zatišja jamčenog od strane Ujedinjenih naroda te njihovih mirovnih snaga - rat je svom silinom izbio na području susjedne Bosne i Hercegovine. Mirovne snage Ujedinjenih naroda donijele su tako varljivi mir široj brodskoj i gradiškoj Posavini, ali već s druge strane granične rijeke Save - u bosanskoj Posavini - upravo je započimao novi sukob, uzrokovan ne previše različitim motivima od onog u Hrvatskoj. Ipak, ovoga puta nije bilo mirotvoraca iz New Yorka, ali svjedeno je uključenih strana bilo više. Prostor bosanske Posavine - područje nekadašnjih općina Derventa, Bosanski Brod, Odžak, Modriča, Bosanski Šamac te Orašje većinski naseljeno hrvatskim i muslimanskim stanovništvom, po već ustaljenom obrascu primjenjenom u susjednoj Hrvatskoj, našlo se na meti agresije velikosrpskih snaga. Taktički i humanitarni razlozi uvjetovali su hrvatsku intervenciju; s jedne strane trebalo je osigurati kontrolu nad strateški važnim koridorom, koji je predstavljao ključnu vezu između područja pod kontrolom pobunjenih Srba u Hrvatskoj te njihovih bosansko-krajiških sunarodnjaka sa Srbijom, a s druge strane, trebalo je spriječiti izgledno protjerivanje i odmazdu nad hrvatskim stanovništvom bosanske Posavine, s nemjerljivim vojnim i humanitarnim posljedicama za samu Hrvatsku, a posebno za područje slavonskobrodske Posavine. Druga polovica 1992. donijela je rasplet. Hrvatske - a s njima i muslimanske - snage bile su prisiljene priznati poraz, a time, u strateškom smislu, i suočenje s nemjerljivim gubitkom bosanske Posavine. Dosada je bilo nekoliko pokušaja obrade sukoba u bosanskoj Posavini, a rukopis Jerka Zovka, izravnog sudionika tih događanja, koja je predmet ovog osvrta, također pokušava odrediti uzroke, analizirati tijek te ocijeniti posljedice sukoba.

Naglasak rukopisa ipak je na Zovakovu pokušaju određivanja krivca za gubitak bosanke Posavine. Tu autor nema nikakvih dvojbi: osnovni krivac za takav rasplet događaja je tadašnje hrvatsko vodstvo i to iz čitavog niza razloga. Najprije, ono nikada nije izradilo jednistveni strateški pristup problemu tj. ono nikada nije definiralo stvarne hrvatske interese na tom području. Nadalje, ono je ulazilo u različite vrste

pregovora pa i, prema autoru, u konkretizaciju tih pregovora, sa srbijanskim vodstvom, svojim arhineprijateljem; rezultat pretpostavljene konkretizacije je, prema autoru, zapravo bio porazan za hrvatske interese. Pored toga, autor tvrdi kako je ono jasno preferiralo interese herecegovačke hrvatske zajednice na uštrb one posavske, što je u konačnici i dovelo do negativnog raspleta sa stajališta hrvatskih interesa, te kako je svjesno doprinijelo potpunom urušavanju jedinstvenog sustava političkog rukovođenja te vojnog odlučivanja na lokalnoj razini. U obliku posebnih trinaest teza (sa zaključkom) autor navodi sve (navodne) propuste hrvatskog vodstva te ističe kako one potpuno potvrđuju krivnju navedenog vodstva.

Nema dvojbe kako je u nekim postavkama Zovak u pravu. Odnos hrvatske politike prema Bosni i Hercegovini ne može se podičiti jasnoćom vizije, dugoročnošću planiranja te efikasnošću djelovanja. Tako se, barem, može zaključiti ako se u obzir uzme sadašnja situacija u Bosni i Hercegovini, gdje se hrvatski interesi nalaze u stanju duboke ugroze te uvelike podređeni interesima dvaju ostalih naroda. Dalje, i pored velikih napora te visoke motiviranosti, hrvatske vojne snage početkom devedesetih godina prošlog stoljeća, nisu uspjele postići visok stupanj profesionalnosti, barem ako je suditi prema današnjim kriterijima; ipak, krajnji rezultat, barem u Hrvatskoj, bio je njihova pobjeda nad nadmoćnijim neprijateljem, što svjedoči o brzoj, iako ne uvijek i preciznoj unutarnjoj izgradnji. Djelovanje u bosanskoj Posavini samo je pogoršalo stvari, jer se na vlastite unutarnje organizacijske slabosti sada nadovezala i sva kompliciranost tamošnje situacije; ipak, nema dvojbe kako su upravo hrvatske vojne snage tj. postrojbe Hrvatske vojske spriječile gubitak bosanske Posavine daleko prije negoli se to konačno i dogodilo. Brojni dokumenti, koje autor donosi, jasno potvrđuju navedene tvrdnje. Također, sasvim je sigurno kako je točna Zovakova tvrdnja kako slavonskobrodske vojne postrojbe - prije svih 108. brigada Hrvatske vojske - nikako ne mogu ponijeti epitet odgovornog krivca za srpsku pobjedu u bosanskoj Posavini, što je optužba koju je do sada javno iznijelo nekoliko istaknutih sudionika tih događanja. Dapače, navedena postrojba, kako je naveo jedan povjesničar, u obrani tog područja ostavila je posebno *dojmljiv* udio. Zovakov rukopis na jednako *dojmljiv* način potvrđuje tu tvrdnju.

Zovak točno primjećuje kako je čitav kompleks jednog nezdravog odnosa između političke i vojne problematike (na svim razinama te na obje strane) zapravo ključni uzrok hrvatskog poraza u jesen 1992.; problematična je, ipak, tvrdnja kako je ključni krivac za takav razvoj događaja hrvatsko vodstvo. Najprije, autorova tvrdnja o navodno dogovorenoj podjeli Bosne i Hercegovine - pored načelne primjedbe kako i ta ideja barem zaslužuje legitimitet - jednostavno nije praćena potrebnim potvrdama. Nije, jer i ne može biti; čitava struja istaknutih hrvatskih, srpskih te muslimanskih intelektualaca koja zastupa ovakve zamisli još uvijek nije podastrijela niti jednu uvjerljivu potvrdu svoje tvrdnje; kasniji razvoj situacije, a pogotovo njezin rasplet upravo u Bosni i Hercegovini, predstavlja (neoboriv) demantij. Kada se ovako postavi pozornica - što je tvrdnja koju Zovak i izravno i neizravno pronosi kroz čitav tekst rukopisa - onda i nije pretjerano čudno da se zanemaruju ostali aspekti. Tako autor vrlo malo progovara o namjerama muslimanske komponente unutar bosanskog kompleksa; namjerema koje treba promatrati u posebnom kompleksu. Zapravo, inzi-

stiranje na cjelovitosti (a zapravo unitarnosti) Bosne i Hercegovine, što je službeno neupitni *credo* muslimanskog vodstva, krije i jednu zamku. Ona se se krije u tome da bosansko-hercegovački unitarizam u biti podrazumijeva muslimansku prevlast po istom načinu na koji je, primjerice, jugoslavenski unitarizam u obje jugoslavenske zajednice zapravo bio krinka za srpsku prevlast. U svakom slučaju trebalo je malo više pozornosti posvetiti i toj komponenti bosansko-hercegovačke politike. O ulozi međunarodne zajednice (Europska zajednica, Ujedinjeni narodi, Sjedinjene Američke Države) u događajima u Bosni i Hercegovini - a početna godina tog djelovanja je upravo 1992. - autor ne donosi gotovo ništa. Autoru ovog osvrta čini se kako je ta komponenta imala ulogu velike težine; ako ne drugačije, a ono svojim nečinjenjem. Da se i ne govori o potpuno zanemarenim hrvatskim iskustvima 1991.; međunarodna zajednica djelovala je u Bosni i Hercegovini kao da se u Hrvatskoj ništa nije dogodilo.

Autor ovog rukopisa nije povjesničar, i to treba naglasiti. Stoga mu se i ne može previše zamjeriti određena selektivnost prilikom uporabe dostupne literature. Ipak, trebalo bi biti oprezan s izvorima kojima se pridaje velika pažnja, a koji nisu javnosti predstavljeni na pregledan i jasan način - poseban, pak, oprez nalaže uporaba izvora koji na prvi pogled predstavljaju jasnu potvrdu dalekosežnih stavova i ocjena, a priređeni su na način da nikada nije objašnjen kontekst njihova nastanka. Također, trebalo bi jasno upozoriti kako su neki ranije izneseni stavovi pojedinih hrvatskih vojnih sudionika događaja već doživjeli jasno i precizno osporavanje od strane povijesne znanosti te kako se pokazalo kako su imali jednako tako jasnu političku ulogu. Zovak je bio neposredni sudionik događaja o kojima u rukopisu progovara. Njegova je trajna opsesija djelovanje hrvatskih vojnih snaga sa slavonskobrodskog područja na bosansko-posavskom ratištu. U tom smislu, rukopis je kronika tog djelovanja. Djelovanja, koje s jedne strane upućuje na iskrenu želju za obranom bosanske Posavine, a s druge na vidljivu nekompetenciju, unutarnje slabosti te jasan upliv politike (podjednako i lokalne i državne). Pisati o tome svakako nije jednostavan posao, pogotovo kada se na umu ima i činjenica kako se posljedice tih događaja osjećaju i danas. Pored toga, izravno sudioništvo ima svojih prednosti, ali i svojih mana. Stoga se autoru također ne treba previše zamjeriti mjestimično uočljiv osoban pristup interpretacijama događaja.

Usprkos svemu navedenom nema nikave dvojbe kako Zovakov rukopis predstavlja važan doprinos poznavanju jedne od važnijih epizoda najnovije hrvatske i bosansko-hercegovačke povijesti; gubitak jednog od strateški najvažnijih područja, uloga koju bosanska Posavina za hrvatske interese nedvojbeno ima, svakako zaslužuje takvu kvalifikaciju. Ako smo gore konstatirali kako se u rukopisu jasno razaznaje da autor nije poznavatelj svih zakučica i prečica povjesničarskog zanata, onda se, jednako tako, mora konstatirati kako se uloženi trud svejedno isplatio. Najprije, rukopis donosi dvije važne i precizne (iako ne u jednakom stupnju) kronologije. Prva, ona o najvažnijim nosiocima velikosrpskog programa te njihovim temeljnim idejama, jasno upućuje na konstantan pokušaj posezanja najviših krugova srpske politike za područjima koja pripadaju susjednim narodima. Jednom riječju, Zovak na jasan i pregledan način donosi kronologiju velikosrpske ideje. Druga, još važnija, predstav-

lja preciznu i detaljnu događajnicu događanja na bosansko-posavskom ratištu 1992. Njezino jedino ograničenje sastoji se u tome što se autorova kronologija zasniva mahom na hrvatskim izvorima, ali to joj niti malo ne oduzima na važnosti.

Rukopis predstavlja konačni proizvod iscrpnog autorovog truda; on je, pak, vidljiv u donošenju važnih izvornih dokumenata, ali i u uspjelom pokušaju razgovora sa srpskim vojnim predstavnicima. Posebno bih, ipak, istaknuo važnost i kvalitetu kartografskih priloga u knjizi, koji omogućavaju jasnije praćenje događaja od svega što je do sada o ovoj temi napisano.

Važnost objavljenih sjećanja izravnih sudionika nekog događaja nije potrebno posebno napominjati. S jedne strane, oni predstavljaju ponekad i prve osvrte, a s druge pak, imaju veliku važnost za daljnji stručni rad. U tom smislu, smatram kako Zovakov rukopis zaslužuje objavu; što više osvrta o nekom događaju postoji, to je i konačna slika jasnija.

U Zagrebu, 26. rujna 2009.

Dr. sc. Ivica Miškulin

- KRATICE
- POPIS POSTROJBI
    - Hrvatsko-muslimanske snage
    - Srpske snage
- POPIS ZEMLJOVIDA
- POPIS FOTOGRAFIJA
- POPIS DOKUMENATA
- POPIS TABLICA
- POPIS SKICA
- POPIS SHEMA
- KAZALO POSTROJBI
- KAZALO OSOBNIH IMENA
- KAZALO ZEMLJOPISNIH POJMOVA
- LITERATURA
- IZVORI

KRATICE

„A“	-	gardijska brigada Hrvatske vojske
9K11	-	*Maljutka* - vođena protuoklopna raketa
AGTG	-	artiljerijska grupa Taktičke grupe
Art.	-	artiljerija, artiljerijski
AZOp	-	azimut osnovnog pravca
b	-	bojna/bataljun
b/d	-	borbena djelovanja
b/k	-	borbeni komplet
bat.	-	baterija (bitnica)
BG	-	borbena grupa
BiH	-	Bosna i Hercegovina
BOV	-	borbeno oklopno vozilo
BP	-	Brodska Posavina
br.	-	brigada
BrAG	-	brigadna artiljerijska grupa
BSK	-	Brodski sportski klub
BVG	-	borbena vatrena grupa
BVP	-	borbeno vozilo pješaštva
CZ	-	Civilna zaštita
d/o	-	dnevni obrok
DIG	-	diverzantsko izviđačka grupa
DTG	-	diverzantsko terorističke grupe
DTP	-	Društveno trgovačko poduzeće
ĐĐ	-	Đuro Đaković
FNRJ	-	Federativna Narodna Republika Jugoslavija
GIK	-	Građevinsko industrijski kombinat
GSHV	-	Glavni stožer Hrvatske vojske
GŠ	-	Glavni štab (stožer)
GVOZDIKA		samohodna haubica
H	-	haubica
HD	-	Hrvatski državni
HDZ	-	Hrvatska demokratska zajednica
HNS	-	Hrvatska narodna stranka
HOS	-	Hrvatske obrambene snage
HSP	-	Hrvatska stranka prava
HV	-	Hrvatska vojska
HVO	-	Hrvatsko Vijeće Obrane
HZHB	-	Hrvatska Zajednica Herceg Bosna
HZOBH	-	Hrvatska zajednica općina Herceg Bosne
IKM	-	istureno komandno mjesto
Inž.	-	inženjerija
IPD	-	Informativno propagandna (politička) djelatnost

IV	-	Izvršno vijeće
IZM	-	Izmješteno zapovjedno mjesto
JA	-	Jugoslavenska armija
JNA	-	Jugoslavenska Narodna Armija
K	-	kota
K	-	korpus
1. KK	-	Prvi krajiški korpus
Kl	-	klasa
KM	-	komandno (zapovjedno) mjesto
KŠ	-	krizni štab
KZS	-	Kontrolno zaštitne službe
Lad	-	laki artiljerijski divizion
LB	-	laki bacač
LoB	-	logistička baza
LRL	-	laki raketni lanser
T-55	-	tenk proizveden 1955. god.
m/v	-	motorno vozilo
M-84	-	tenk proizveden 1984. god.
MAD	-	mješoviti artiljerijski divizion
MB	-	minobacač
MC	-	Medicinski centar
MES	-	minsko eksplozivna sredstva
Mig-21	-	borbeni avion
MiO	-	Centar za motrenje i obavješćivanje
MO	-	Ministarstvo obrane
MP	-	minsko polje
Mpoad	-	mješoviti protuoklopni artiljerijski divizion
Mpoap	-	mješoviti protuoklopni artiljerijski puk
mtbr.	-	motorizirana brigada
MTS	-	materijalno tehnička sredstva
MUP	-	Ministarstvo unutarnjih poslova
MZ	-	Mjesna zajednica
n/r	-	na ruke
Nač.	-	načelnik
NDH	-	Nezavisna Država Hrvatska
NFJ	-	Narodni front Jugoslavije
NKM	-	naredno komandno (zapovjedno) mjesto
NO	-	Narodna obrana
NORA	-	top haubica 155 mm
OBG	-	oklopna borbena grupa
OG	-	operativna grupa
OGIP	-	Operativna grupa „Istočna posavina“"
OK	-	oklopna
okb	-	oklopna bojna

OMP	-	oklopno mehanizirana postrojba
OpŠTO	-	Općinski štab teritorijalne obrane
OR	-	očekujući rajon
Org.Mob.	-	organizacijsko mobilizacijska
OSA	-	protuoklopno pješadijsko oružje
OT	-	oklopni transporter
OZ	-	operativna zona
p/k	-	prednji kraj
PAM	-	protuavionski mitraljez
PAT	-	protuavionski top
Pgz	-	pokretna grupa za zaprečavanje
PNKBO	-	protu nuklearno-kemijsko-biološka obrana
POB	-	protuoklopna borba
POG	-	protuoklopne grupe
POLK	-	protuoklopni lansirni komplet
POMAD	-	protuoklopni mješoviti artiljerijski divizion
PoOb	-	pozadinsko obezbeđenje (osiguranje)
POS	-	protuoklopna sredstva
POVRS	-	protuoklopni vođeni raketni sustav
PRAGA	-	samohodni protuzračni automatski top
PTK	-	telefonski kablovi
PTT	-	Pošta telegram telefon
PVO	-	protuvazdušna (zračna) obrana
PZC	-	Poduzeće za ceste
PZO	-	protuzračna obrana
PZT	-	privremeno zauzet teritorij
r/p	-	ranjeni i poginuli
RBiH	-	Republika Bosna i Hercegovina
RBiH	-	ručni bacač
RH	-	Republika Hrvatska
RPG	-	ručni bacač granata
RS	-	Republika Srpska
SAKO 6	-	protugradni lanser
SAM 7	-	protuavionska raketa
San.	-	sanitet
SANU	-	Srpska Akademija Nauka i Umetnosti
SAO	-	Srpska autonomna oblast
SDA	-	Stranka demokratske akcije
SDS	-	Srpska demokratska stranka
SFRJ	-	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SiS	-	Sigurnosno informativna služba
SKJ	-	Savez komunista Jugoslavije
Sn	-	sanitet
SnSl	-	Sanitetska služba

SO - Skupština općine
SPO - Srpski pokret obnove
SR - Savezna Republika
SRBiH - Socijalistička Republika Bosna i hercegovina
SSG - snajper puška
SSNO - Savezni sekretarijat za narodnu obranu
ST - Slobodni tjednik
Stlrd - samostalni laki raketni divizion
SZUP - Služba za zaštitu ustavnog poretka
SVLR 122 - samohodni višecijevni lanser raketa 122 mm
ŠTO - Štab teritorijalne obrane
T-12 - protuoklopni top 100 mm
T-55 - tenk proizveden 1955 god.
TF - trenutna fugasta granata
TG - Taktička grupa
TK - Tuzlanski korpus
TKT - tajno komandovanje (zapovijedanje) trupama
TMS - tehničko materijalna sredstva
TNM - tenk nosač mosta
TO - Teritorijalna obrana
TOH - Teritorijalna obrana Hrvatske
Tt - trigonometrijska točka
TV - televizija
Ur.broj - uvrudžbeni broj
VBR - višecijevni bacač raketa
VES - vojno evidencijska specijalnost
VK - Vrhovna komanda
VP - Vojna policija
vp - vatreni položaj
VRS - Vojska Republike Srpske
zap. - zapovjednik
ZIS - protuoklopni top 76 mm
ZM - zapovjedno mjesto
ZNG - Zbor narodne garde
ZOLJA - ručni raketni lanser za jednokratnu uporabu
Zona „B“ - konspirativni naziv Bosanske Posavine
ž/s - živa sila
3/3.br. - treća bojna treće brigade

POPIS POSTROJBI

koje su od 03. 03. do 06.10. 1992. godine, povremeno ili stalno, cijelom postrojbom ili njenim dijelom, sudjelovale u borbama na prostoru Bosanske Posavine

Hrvatsko-muslimanske snage

A) Hrvatsko Vijeće Obrane - HVO: (TO BiH, HOS)

1.	101.br.	Bosanski Brod
2.	102.br.	Odžak
3.	103.br.	Derventa
4.	104.br.	Bosanski Šamac
5.	105.br.	Modriča
6.	106.br.	Orašje
7.	107.br.	Gradačac
8.	108.br.	Brčko
9.	109.br.	Doboj (dijelovi- Derventa-Kotorsko)
10.	Samosta. bojna	Korać́e
11.	Samosta. satnija	Sijekovac
12.	Samosta. satnija	Plehan
13.	HOS	(Imotski, Čapljina …)

B) HV, OZ Osijek (dijelovi postrojbi, TG, BG)

14.	3.br. "A"	Osijek-Slavonski Brod
15.	106.br.	Osijek
16.	107.br.	Valpovo
17.	108.br.	SIavonski Brod
18.	109.br.	Vinkovci
19.	121.br.	Nova Gradiška
20.	122.br.	Đakovo
21.	123.br.	Požega
22.	124.br. (204.)	Vukovar
23.	127.br.	Virovitica
24.	130.br.	Osijek
25.	131.br.	Županja
26.	132.br."A"	Našice
27.	135.br.	Osijek, B.Manastir
28.	136.br.	Slatina
29.	139.br	Slavonski Brod
30.	157.br.	Slavonski Brod
31.	204.br.	Vukovar
32.	2.MAD	Osijek
33.	3.MAD	Osijek
34.	37.inž.pont.b.	Slavonski Brod

35. 63. LARD — Osijek, SIavonski Brod
36. 65. LARD — Osijek, SIavonski Brod
37. 19. MPOAD — Virovitica
38. D/B — Slavonski Brod
39. ORRF — Slavonski Brod
40. Uskočka sat. — Osijek
41. 301. LoB — Slavonski Brod, Osijek
42. 302. LoB — Slavonski Brod, Osijek

C) HV, drugih OZ (dijelovi postrojbi, TG, BG)

43. 2.br. "A" — Zagreb, Karlovac
44. 99. br. — Peščenica, Zagreb
45. 102.br. — Novi Zagreb, Zagreb
46. 103.br. — Krapina
47. 104.br. — Varaždin
48. 105.br. — Bjelovar
49. 111.br. — Rijeka
50. 137.br. — Duga Resa
51. 145.br. — Dubrava, Zagreb
52. 150.br. — Črnomerec, Zagreb
53. 153.br. — Velika Gorica
54. Samosta. satnija — Čakovec

Srpske snage

koje su sudjelovale u operaciji „Koridor - 92.“
od 24. lipnja do 07. listopada 1992. godine

A) TG - 1

1. ./1- oklopna brigada
2. 2./16. krajiška mtbr.
3. 1./6. Sanska br.
4. Odred Tolisa
5. Odred Vranjak
6. Laktaška brigada
7. 1/ozrenska brigada
8. 1. sat. MUP Modriča
9. 1. bojna VP 1.KK

B) TG - 2

10. 1. bojna MUP tzv. RSK
11. 1. bojna VP OG Doboj
12. bojna „Vukovi s Vučjaka“
13. 1./dubička brigada

14. 2.2./1.oklopne brigade
15. 1./vučjačka brigada

C) TG - 3

16. Vučjačka brigada (-1)
17. Krnjinska brigada
18. Prnjavorska brigada
19. Osinjska brigada
20. Dubička brigada (-1)
21. 27. motorizirana brigada
22. 2. oklopna brigada (-1)
23. Topnički divizion
24. Protuzračni divizion
25. Inženjerijski bataljun
26. Satnija veze
27. Satnija vojne policije

D) TG - 4

28. Prijedorska mtbr. (-2)
29. 1/1. oklopne brigade
30. 6. sanska brigada (-2)
31. Kozarska brigada
32. 1 bojna VP 1.KK

E) Ostali - snage osiguranja i potpore

33. Krajiška mtbr. (-1)
34. Dobojska brigada
35. Teslićka brigada
36. Ozrenska brigada
37. Trebavsk brigada
38. 2. posavska brigada
39. 1/1. oklopne brigade
40. 2. krajiška brigada
41. 92. mješovita avij. Brigada
42. 89. raketna brigada
43. 1. map 122 mm
44. 1. tav 130 mm

POPIS ZEMLJOVIDA

Predlist: Zemljovid - „Koridori“ kroz Bosansku Posavinu, po etapama
Zalist: Zemljovid - „Put života“ Republike Srpske

1. Bosanski Brod - 03./04. ožujak 1992.
2. Bosanska Posavina - travanj 1992.
3. Bosanska Posavina - 08. svibanj 1992.
4. Bosanska Posavina - 20. sibanj 1992.
5. Bosanska Posavina - 30. svibanj 1992.
6. Bosanska Posavina - 14. lipanj 1992.
7. Bosanska Posavina - 24. lipanj 1992.
8. Bosanska Posavina - 26. lipanj 1992.
9. Bosanska Posavina - 28. lipanj 1992.
10. Bosanska Posavina - 04. srpanj 1992.
11. Bosanska Posavina - 15. srpanj 1992.
12. Bosanska Posavina - 26. kolovoz 1992.
13. Bosanski Brod - 30. rujan 1992. u 07,00 sati
14. Bosanski Brod - 30. rujan 1992. u 13,10 sati
15. Bosanski Brod - 30. rujan 1992. u 17,00 sati
16. Bosanski Brod - 30. rujan 1992. u 19,00 sati
17. Bosanski Brod - 01. listopad 1992. u 03,05 sati
18. Bosanski Brod - 01. listopad 1992. u 16,00 sati
19. Bosanski Brod - 02. listopad 1992. u 10,00 sati
20. Bosanski Brod - 02. listopad 1992. u 15,30 sati
21. Bosanski Brod - 02. listopad 1992. u 19,00 sati
22. Bosanski Brod - 03. listopad 1992. u 19,00 sati
23. Bosanski Brod - 04. listopad 1992. u 15,30 sati
24. Bosanski Brod - 04. listopad 1992. u 18,00 sati
25. Bosanski Brod - 04. listopad 1992. u 19,00 sati
26. Bosanski Brod - 04. listopad 1992. u 20,00 sati
27. Bosanski Brod - 04. listopad 1992. u 21,00 sati
28. Bosanski Brod - 05. listopad 1992. u 08,00 sati
29. Bosanski Brod - 05. listopad 1992. u 09,00 sati
30. Bosanski Brod - 05. listopad 1992. u 17,00 sati
31. Bosanski Brod - 06. listopad 1992. u 14,00 sati
32. Bosanski Brod - 06. listopad 1992. u 18,00 sati
33. Bosanski Brod - 07. listopad 1992. u 10,00 sati
34. Bosanska Posavina - 07. listopad 1992.

POPIS FOTOGRAFIJA

POPIS DOKUMENATA

POPIS TABLICA

POPIS SKICA

POPIS SHEMA

KAZALO POSTROJBI

KAZALO OSOBNIH IMENA

KAZALO ZEMLJOPISNIH POJMOVA

LITERATURA

1. BABIĆ Marko, *Owen-Stoltenbergovo i međunarodno diplomatsko legaliziranje srpske okupacije i zločina u Bosanskoj Posavini,* Vidovice-Zagreb, Croatan, Preradovićeva 28, 41000 Zagreb, 1994. god.
2. BAKŠIĆ Jasna Muftić, *Bosna i Hercegovina 10 godina poslije Daytona - mogući pravac promjena, Individualna prava vs. Kolektivna prava*, http://www.bh-hchr.org/Saopštenja/Jasna%20Baksic%20Muftic.doc
3. BANAC Ivo, *Nacionalno pitanje u Jugoslaviji,* Durieux, Zagreb, 1995. god.
4. BILANDŽIĆ Dušan, *Povijest izbliza, memoarski zapisi 1945-2005.* Prometej, Zagreb, 2006. god.
5. CAFUTA Ivanka, *Slavonski Brod 1990. - 1992., Hrvatski demokratski pokret i Domovinski rat, kronologija,* Slavonski Brod, Muzej Brodskog Posavlja, „Zebra" Vinkovci, siječanj-ožujak 2003. god.
6. ČOVIĆ Bože, *Izvori velikosrpske agresije,* August Cesarec i Školska Knjiga, Zagreb, 1991. god.
7. GRMEK Mirko, Marc Gjidara i Neven Šimac, *Etničko čišćenje,* Globus, Zagreb, 1993. god.
8. HANIĆ Ahmed, *Pobjeda je uvijek slatka,* Bosanska Riječ, Tuzla, 2005. god.
9. Helsinški komitet BiH *Deset godina borbe za ljudska prava*, februar, 2005.
10. ILIŠKOVIĆ Rajko, Lazar Blagojević, Ilija Pavlović, Miladin Stojanović, Milan Borojević i Jovan Milaković, *Posavski čvor opstanka,* Šamac, Banja Luka, Beograd, 2002. god.
11. JAVOROVIĆ Božidar, *Velikosrpska najezda i obrana Hrvatske,* Zagreb, Defimi, 1995. JELAVICH Charles, *Južnoslavenski nacionalizam,* Globus Nakladni zavod i Školska knjiga, Zagreb, 1992. god.
12. JOVIĆ Borisav, *Poslednji dani SFRJ*, Beograd, 1996. god.
13. KEVO Mario, *Stradalnici Brodsko-posavske županije u Domovinskom ratu*, Hrvatski institut za povijest - podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2006. god.
14. KRIŠTO Jure, *Riječ je o Bosni,* Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb, 2008. god.
15. LISICA Slavko, *Komandant bez potrebe*, Banja Luka, Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2000. god.
16. LISICA Slavko, *Komandant po potrebi*, Sombor, Informativni centar, 1995. god.
17. LUCIĆ Predrag, *Stenograme o podjeli Bosne,* Feral Tribune & Dani, Kultura & Rasvjeta d.o.o. Split i Civitas d.o.o. Sarajevo 2005. god.
18. LUKAČ Dragan, *Bosanski Šamac grad logor,* Hrvatsko vijeće obrane Bosanski Šamac, Bosanski Šamac, 1993. god.
19. LUKAČ Dragan, *Ratni zločini u Bosanskoj Posavini,* Centar za prikupljanje dokumentacije i obradu podataka o Domovinskom ratu - Zagreb, Hrvatsko kulturno drustvo "Napredak" podružnica Bosanski Šamac

20. MARIJAN Davor, *Graničari - prilog za ratni put 108. brigade Zbora narodne garde Republike Hrvatske*, Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest-Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2006. god.
21. MARIJAN Davor, *Slom Titove armije -Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije 1987. - 1992.,* Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga, Hrvatski institut za povijest, 2008. god.
22. MUSA Šimun, *Spomenica poginulim i nestalim braniteljima HVO-a*, Mostar, Solvej, 2000. god.
23. MUŽEVIĆ Željko, *Mars u brodskom sazvježđu*, Slavonski Brod, Udruga hrvatskih veterana domovinskog rata, Županija Brodsko-Posavska, Slavonski Brod, 1998. god.
24. PIPLOVIĆ Frano, *Živjeti u Slavonskom Brodu 1990. - 1993*., Slavonski Brod, Posavska Hrvatska, Radio Brod, Publicum, Brodska kulturna baština. 2006. god.
25. STUBLINČEVIĆ Milan, *Tako su oni hteli: razbijanje Jugoslavije*, IP Nova Evropa, Beograd, Dom kulture Obrenovac, ECCOS, Beograd, 1998. god.
26. SÜDLAND L.v. (Ivo PILAR) *Die Sudslawische frage und der Weltkrieg, Južnoslavensko pitanje i Svjetski rat*, preveo Fedor Pucek, DTP Tiskara Varteks, Varaždin, 1990. godine.
27. SUPILO Frano, Skupštinski govor od 02.02.1907. god.
28. ŠIMIĆ Tomo, *Dokumenti Predsjedništva BiH 1991.-1994.*
29. TOMAC Zdravko, *Predsjednik,* protiv krivotvorina i zaborava, Zagreb, Slovo M, 2004. god.
30. TOMAC Zdravko, *Iza zatvorenih vrata,* Organizator, Zagreb, 1992.
31. TUĐMAN Miroslav, *Vrijeme krivokletnika,* Detecta, Zagreb, 2006. god.
32. TUĐMAN Miroslav, Ivan BILIĆ, *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991. - 1995.* Zagreb, srpanj 2005.
33. ŽEPIĆ Božo, *Rat u Bosni i Hercegovini,* Matica Hrvatska, Mostar, 2005. god.

IZVORI

Konzultirane osobe (funkcije 1992. god.):

1. BARIŠIĆ Željko, brigadir - zapovjednik sam. bojne Koraće (101. br. HVO)
2. BEGIĆ Vinko - predsjednik HVO HZ „Bosanska Posavina“
3. BILANDŽIĆ Dušan, akademik - hrvatski član „ekspertne grupe“ za BiH
4. BILIĆ Josip, pukovnik - zapovjednik 101. br. HVO
5. BLAGOJEVIĆ Lazar - pred. udruženja boraca VRS općine Bosanski Šamac
6. BOŽIĆ Tomislav, pukovnik - zapovjednik 102. br. HVO
7. HANIĆ Ahmet, brigadir - zapovjednik 107. br. HVO
8. ĐOGAŠ Ivo, pukovnik - zapovjednik 5./3./108. br. HV
9. ĐURIČIĆ Ivan, pukovnik - načelnik OG „Istočna Posavina“
10. GOLUBIČIĆ Mijo, bojnik - zapovjednik TG „Centar“ OGIP
11. JANKOVIĆ Julijana, dr.
12. JERKOVIĆ Vladimir, dr. šef kir. Op. bolnice „Dr. Josip Benčević“ S. Brod
13. KECERIN Josip, pukovnik - načelnik topništva OG „Istočna Posavina“
14. KLJUIĆ Stjepan - član Predsjedništva Bosne i Hercegovine
15. KRULJAC Mladen, general pukovnik - zapovjednik 3./3.'A' br. HV,
16. LISICA Slavko, general bojnik - zapovjednik TG-3 VRS
17. LONČAREVIĆ Mirko, pukovnik - načelnik OG „Istočna Posavina“
18. LEPAN Andrija, satnik - načelnik 101. br. HVO
19. MATIJEVIĆ Borislav, bojnik - zapovjednik 2./139. br. HV
20. METER Jozo, dr. - predsjednik općina Slavonski Brod
21. MIJIĆ Ivo, brigadir - zapovjednik 101. br. HVO
22. PIPLOVIĆ Frane - predsjednik Kriznog štaba općine Slavonski Brod
23. PERKOVIĆ Ivica - zapovjednik VP 103. br. HVO
24. PREBEG Zlatko, bojnik - zapovjednik 2./108. HV
25. PRKAČIN Ante - zastupnik u Hrvatskom Državnom Saboru
26. SAVIĆ Jovo, bojnik - zapovjednik IV. odr. (2. Pos. br.) Bosanski Šamac
27. SIMIĆ Novica, general - zapovjednik TG-1 VRS
28. SORIĆ Stanislav, pukovnik - zapovjednik 108. br. ZNG HV
29. STANIĆ Perija, brigadir - zapovjednik 105. br. HVO
30. STIPETIĆ Petar, stožerni general - zapovjednik „Slavonskog bojišta“
31. ŠARAVANJA Gordan - zapovjednik „Kolibarskog voda“ 101. br. HVO
32. ŠKORIĆ Mika, bojnik - zapovjednik „Krnjinske brigade“ VRS
33. ŠPOLJAR Darko, pukovnik - zapovjednik 157. br. HV
34. ŠTEFANEK Vinko, brigadni genera - zapovjednik OG „Istočna Posavina“
35. TOMAC Zdravko, prof. dr. - potpredsjednik Vlade RH
36. TUS Anton, stožerni general - načelnik GS HV
37. ZARIĆ Simo, potporučnik - pom. zap. IV. odr. (2. Pos. br.) Bosanski Šamac
38. ZELIĆ Mladen - predsjednik HDZ-a Modriča
39. ZRINIĆ Mato, bojnik - zapovjednik 4./108. br. HVO

Tisak i časopisi

1. Croatia Monitor, 17.05. 1992. (Prijevod: Janko Paravić)
2. Dani, Sarajevo, 01. 05., 2001.
3. Geopolitika, Beograd, 20.08.2007.
4. Hrvatski list, Zagreb, 3. 09. 2009.
5. Krajiški vojnik, list 1.KK, Banja Luka, juni, '96.
6. Nacional, Zagreb, 06.07.2006.
7. Newsweek 17. 08. 1992. (Prijevod: Janko Paravić)
8. Novi list, Rijeka, 05. svibnja 2005.
9. Politika, Beograd, 29.6.1989.
10. Posavska Hrvatska, Sl. Brod, listopad, 1992.
11. Srpski borac, Banja Luka, maj/juni, 2008.
12. Vjesnik, Zagreb, 04.02.1990., 16.06.1992.

Web stranice

1. http://www.dnevniavaz.ba
2. http://www.domovinskirat.hr
3. http://www.hrt.hr
4. http://www.nezavisne.com
5. http://www.republikasrpska.net
6. http://www.youtube.com
7. http://www.yurope.com
8. http://www.bhdani.com
9. http://www.ccbh.ba
10. http://www.hic.hr
11. http://www.hsp1861.hr
12. http://www.nacional.hr
13. http://www.network54.com
14. http://www.slobodanpraljak.com
15. http://www.un.org
16. http://www.hjp.srce.hr
17. http://www.hrcak.srce.hr
18. http://www.hrvatski-vojnik.hr
19. http://www.vitezweb.com
20. http://www.vidovdan.org
21. http://www.oscebih.org
22. http://www.sbonline.net
23. http://www.svevijesti.ba
24. http://www.orbus.ba
25. http://www.bs.wikiquote.org
26. http://www.sarajevo-x.com
27. http://www.clanforlife.tripod.com
28. http://www.gdb.rferl.org
29. http://www.panoramio.com

30. http://www.hercegbosna.org
31. http://www.livno-online.com
32. http://www.arbeiterfotografie.com
33. http://www.free-os.t-com.hr
34. http://www.tportal.hr

Fotografije

1. Darko Janković, Slavonski Brod
2. „Oslobođenje“ Sarajevo
3. „Vreme“, Beograd
4. Ostali izvori navedeni u potpisu fotografije

Enciklopedije i rječnici

1. Anić Vladimir i Ivo Goldstein, Riječnik stranih riječi, Zagreb, Novi Liber, 2005.
2. Enciklopedija leksikografskog zavoda 5 (Miroslav Krleža), Zagreb, Grafički zavod Hrvatske Zagreb, od 01.11.1968.-15.2.1969.
3. Klaić Bratoljub, Veliki riječnik stranih riječi, Zora, Zagreb, 1974. god.
4. Velika enciklopedija aforizama III. Izdanje, Zagreb, Prosvjeta, 1978.
5. Vojna enciklopedija 9, drugo izdanje, Beograd, Vojno izdavački zavod, 1975.

Institucije

1. Državni arhiv, Slavonski Brod
2. Služba za motrenje i obavješćivanje RH - 985 (112), Slavonski Brod

PRILOG

Popis poginulih i nestalih boraca - šehida
HVO Bosanske Posavine
za period od 03. ožujka do 07. listopada 1992. godine

Skraćenice

RB	- Redni broj
RO.	- Rođen/a
ADRESA	- Adresa prije stradavanja
N	- Nacionalnost
*	- P (poginuo/la), N (nestao/la) , U (umro/la)
D	- Dan stradavanja
MJESEC	- Mjesec stradavanja
MJESTO	- Mjesto stradavanja
BRI	- Brigada

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BOSANSKI BROD

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
1.	ADAMOVIĆ Marko (Mirko)	70	Slavonski Brod	H	P	8	svibanj	Zborište	101
2.	AĐULOVIĆ Atif (Halil)	39	Bos. Dubočac	M	P	16	rujan	Bosanski Brod	101
3.	AHMIĆ Amir (Zijad)	75	Bosanski Brod	M	P	30	rujan	Zborište	101
4.	ALIĆ Admir (Zulfo)	61	Bosanski Brod	M	P	19	travanj	Bosanski Brod	101
5.	ALIĆ Edin (Asim)	62	Bosanski Brod	M	P	13	srpanj	Višnjik	101
6.	ALIĆ Hasan (Šaban)	64	Bosanski Brod	M	P	27	kolovoz	Bijelo Brdo	101
7.	BABIĆ Dražen (Nikola)	69	Novo Selo	H	P	6	kolovoz	Zborište	101
8.	BABIĆ Krešo (Nikola)	73	Novo Selo	H	P	6	kolovoz	Novo Selo	101
9.	BAČIĆ Luka (Jovan)	68	Sijekovac	S	P	18	kolovoz	Zborište	101
10.	BAJRAMI Safet	64	Kačanik	M	P	16	lipanj	Kotorsko	101
11.	BAJRAMOVIĆ Seid (Mahmut)	52	Bosanski Brod	M	U	26	rujan	Kostreš	101
12.	BAJRIĆ Ismet (Hasan)	57	Kolibe Gornje	M	P	16	travanj	Kolibe Gornje	101
13.	BAJROVIĆ Salem (Pašo)	75	Sijekovac	M	P	2	rujan	Bosanski Brod	101
14.	BAKUNIĆ Ferid (Munib)	53	Bosanski Brod	M	P	24	ožujak	Bosanski Brod	101
15.	BARIŠIĆ Anto (Jozo)	55	Novo Selo	H	P	8	kolovoz	BosanskI Brod	101
16.	BARIŠIĆ Goran (Ivo)	74	Novo Selo	H	P	6	kolovoz	Lužani Bosanski	101
17.	BARIŠIĆ Ivica (Ante)	60	Koraće	H	P	31	kolovoz	Koraće	101
18.	BARIŠIĆ Šimo (Luka)	47	Koraće	H	P	21	lipanj	Slavonski Brod	101
19.	BAŠIĆ Muhamed (Ibrahim)			M	P	15	travanj		101
20.	BAŠIĆ Nihad (Adem)	58		M	P			Bijelo Brdo	101
21.	BEČIĆ Muhamed (Mustafa)	58	Gornje Kolibe	M	P	4	rujan	Novo Selo	101
22.	BEGANOVIĆ Miralem (Safet)	75		M	P	19	svibanj	Derventa	101
23.	BIBIĆ Samir (Nihad)	73	Bosanski Brod	M	P	22	rujan	Kostreš	101
24.	BIOŠIĆ Jasmin (Anto)	57	Bosanski Brod	H	P	16	lipanj	Slavonski Brod	101
25.	BLATANČIĆ Jozika (Stipo)	53	Donja Vrela	H	P	17	ožujak	Donja Vrela	101
26.	BLAŽEVIĆ Jozo (Luka)	73		H	N	6	listopad	Bosanski Brod	101
27.	BLAŽEVIĆ Anto (Jakov)	71	Bijelo Brdo	H	P	2	svibanj	Bijelo Brdo	101
28.	BLAŽEVIĆ Josip (Tadija)	65	Bijelo Brdo	H	P	15	travanj	Bijelo Brdo	101
29.	BLAŽEVIĆ Ljubomir (Ivan)	70	Sijekovac	H	P	28	kolovoz	Gradac	101
30.	BLAŽEVIĆ Mato (Luka)	72	Gornja Moćila	H	P	25	lipanj	Podnovlje	101
31.	BLAŽEVIĆ Pero (Vid)	67	Bijelo Brdo	H	P	20	kolovoz	Bijelo Brdo	101
32.	BORAS Mario (Gojko)	63	Bosanski Brod	H	P	13	kolovoz	Gradac	101
33.	BORAS Petar (Nikola)	42	Novo Selo	H	P	13	kolovoz	Novo Selo	101
34.	BOROJEVIĆ Mitar (Stanko)	52	Kolibe Donje	S	P	25	svibanj	Kolibe Donje	101
35.	BOŠNJAK Viktor (Stanko)	64	Gornje Kolibe	H	P	18	kolovoz	Kolibe Gornje	101
36.	BRESTOVAC Branislav (Nedo)	61	Bosanski Brod		P	6	listopad	Bosanski Brod	101
37.	BRKA Amir (Adil)	69	Bosanski Brod	M	P	6	srpanj	Žeravac	101
38.	BRKIĆ Kazimir (Viktor)	52	Bosanski Brod	H	P	9	kolovoz	Gradac	101
39.	BRNADIĆ Drago (Pejo)	39	Bos. Dubočac	H	P	18	srpanj	Gradac	101
40.	BRNADIĆ Goran			H					101
41.	BRNADIĆ Nikola (Ilija)	38	Begluci	H	P	18	srpanj	Gradac	101
42.	BULJAN Duško (Zvonimir)	64	Bos. Dubočac	H	P	18	travanj	Derventa	101
43.	BULJAN Mario (Ivica)	60	Bos. Dubočac	H	P	19	srpanj	Dubočac Bosanski	101
44.	CVITKOVIĆ Pejo (Jozo)	53	Slavonski Brod	H	P	6	listopad	Kolibe Gornje	101
45.	ČABRAJA Andrija(Pejo)	62	Bijelo Brdo	H	P	12	svibanj	Derventa	101
46.	ČABRAJA Blažan (Ivo)	54		H	P	31	srpanj	Derventa	101
47.	ČABRAJA Ivica (Miroslav)	57	Bosanski Brod	H	P	6	srpanj	Žeravac	101
48.	ČABRAJA Nikola (Anto)	72	Begluci	H	P	16	srpanj	Begluci	101
49.	ČABRAJA Roko (Ivica)			H					101
50.	ČABRAJA Stipo (Ivo)	52	Bijelo Brdo	H	P	16	kolovoz	Bijelo Brdo	101
51.	ČABRAJA Zlatko (Ivo)	57	Bijelo Brdo	H	P	26	svibanj	Bijelo Brdo	101
52.	ČABRAJA Zoran (Anto)	74	Koraće	H	P	14	kolovoz	Koraće	101
53.	ČAMDŽIĆ Nedžad (Džemal)	62	Modriča	M	P	2	kolovoz	Kolibe Gornje	101
54.	ČARAPOVIĆ Marinko (Mijat)	64	Sesvete	H	P	10	kolovoz	Gradac	101
55.	ČESAN Nedžad (Zuhdija)	69	Bosanski Brod	M	P	8	svibanj	Bosanski Brod	101
56.	ČOLIĆ Elvir (Enis)	74	Bosanski Brod	H	P	13	kolovoz	Gradac	101
57.	ČONDRIĆ Andrija (Filip)	49	Kuljenovci	H	U	9	travanj	Barica	101
58.	ČONDRIĆ Anto (Ivo)	48	Kuljenovci	H	P		lipanj	Bijelo Brdo	101
59.	ČONDRIĆ Filip (Ilija)		Kuljenovci	H					101
60.	ČONDRIĆ Ivo (Anto)	47	Koraće	H	P	12	srpanj	Kostreš	101
61.	ČONDRIĆ Pejo (Božo)	62	Kuljenovci	H	P	2	svibanj	Bijelo Brdo	101
62.	ČUBIĆ Anto (Ilija)			H					101
63.	ČUBIĆ Jerko (Grgo)	72	Derventa	H	P	7	travanj	Kuljenovci	101

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BOSANSKI BROD

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
64.	ĆORIĆ Savan (Đuro)	40	Bosanski Brod	S	P	17	kolovoz	Bijelo Brdo	101
65.	ĆOSIĆ Anto (Ilija)	67	Korače	H	P	31	srpanj	Derventa	101
66.	ĆOSIĆ Anto (Ivica)	67		H					101
67.	ĆURIĆ Nikola (Jozo)	35	Kolibe Donje	H	P	1	listopad	Kolibe Donje	101
68.	DADIĆ Stipan (Ilija)	74	Bijelo Brdo	H	P	15	kolovoz	Bijelo Brdo	101
69.	DANKIĆ Ante (Petar Golemović)	59	Begluci	H	P	15	srpanj	Begluci	101
70.	DELIĆ Faruk	58	Modriča	M	P	13	kolovoz	Kostreš	101
71.	DOBOJČIĆ Dino (Refik)	73	Sijekovac	M	P	28	kolovoz	Sijekovac	101
72.	DOKIĆ Tomica (Ivan)	57	Bosanski Brod	H	P	14	srpanj	Gornji Kladar	101
73.	DOKOĆ Tomica (Ivan)	57	Bosanski Brod	H	P	14	srpanj	Klakar Gornji	101
74.	DRAGOJEVIĆ Davorka (Milutin)	71	Bosanski Brod	S	P	11	kolovoz	Bosanski Brod	101
75.	DUGALIĆ Amir (Hilmija)	53	Bosanski Brod	M	N	1	svibanj	Liješće	101
76.	DUGALIĆ Bahrudin (Meho)	47	Sijekovac	M	P	6	srpanj	Žeravac	101
77.	DUGALIĆ Ejub (Ibrahim)	45	Sijekovac	M	P	27	srpanj	Sijekovac	101
78.	DUGALIĆ Nazif (Idriz)	63	Sijekovac	M	P	4	travanj	Barica	101
79.	DUGALIĆ Nedžib (Hilmija)	55	Bosanski Brod	M	P	16	travanj	Bosanski Brod	101
80.	DUGALIĆ Teufik (Ibrahim)	47	Sijekovac	M	P	6	listopad	Bosanski Brod	101
81.	DUJAK Anto (Ivan)	62	Kolibe Donje	H	P	1	svibanj	Kolibe Donje	101
82.	DUJAK Anto (Marko)	69	Kolibe Donje	H	P	8	lipanj	Slavonski Brod	101
83.	DUJMIĆ Mirko (Alojzije)	57	Novo Selo	H	P	24	lipanj	Mala Bukovica	101
84.	DUJMIĆ Petar (Pero)	62	Novo Selo	H	P	18	kolovoz	Sijekovac	101
85.	DUJMIĆ Viktor (Manda)	48	Novo Selo	H	P	23	rujan	Slavonski Brod	101
86.	DUSPARA Ilija (Mijo)	54	Donja Vrela	H	U	26	ožujak	Liješće	101
87.	DŽEREK Zdravko (Niko)	60	Zagreb	H	P	21	rujan	Donja Barica	101
88.	DŽEREK Zdravko (Nikola)	60	Bosanski Brod	H	P	21	rujan	Kostreš	101
89.	DŽOJA Igor (Marijan)	71	Modriča	H	N	16	rujan	Kostreš	101
90.	ĐAKOVIĆ Blažan (Ivan)	69	Novo Selo	H	P	14	kolovoz	Žeravac	101
91.	ĐAKOVIĆ Rudolf (Dragutin)	62	Novo Selo	H	P	10	srpanj	Novo Selo	101
92.	ĐAKOVIĆ Zoran (Zvonko)	63	Novo Selo	H	P	10	svibanj	Zborište	101
93.	ĐAKOVIĆ Željko (Rudolf)	67	Novo Selo	H	P	21	rujan	Lužani Bosanski	101
94.	ĐAPO Avdija (Selim)	33	Sijekovac	M	P	10	svibanj	Sijekovac	101
95.	Đida Đipa Nusret (H)	58	Derventa	M	P	13	srpanj	Begluci	101
96.	ĐOGIĆ Hasan (Murat)	52	Doboj	M	P	18	lipanj	Komarica	101
97.	FABRIČNI Jozo (Anto)	48	Derventa	H	P	8	travanj	Derventa	101
98.	FIFIĆ Mustafa (Hakija)	68	Banja Luka	M	P	16	srpanj	Bosanski Brod	101
99.	GALIĆ Ivica (Pere)	54	Bosanski Brod	H	P	11	rujan	Kričanovo	101
100.	GAREŠIĆ Robert (Ivica)	74	Zagreb	H	P	10	kolovoz	BosanskI Brod	101
101.	GARIĆ Ivan (Ivo)	72	Korače	H	P	25	kolovoz	Korače	101
102.	GAVRAN Mijo (Anto)	51	Žeravac	H	P	23	rujan	Slavonski Brod	101
103.	GAVRILOVIĆ Radomir (Cvjetko)	72	Valjevo	S	P	23	rujan	Zborište	101
104.	GLAVIĆ Marko (Petar)	64	Kolibe Donje	H	P	25	travanj	Kolibe Donje	101
105.	GLAVIĆ Niko (B)	64	Donje Kolibe	H	P	22	svibanj	Kolibe Donje	101
106.	GLAVIĆ Stipo (Jozo)	53	Gornja Močila	H	P	6	listopad	Bosanski Brod	101
107.	GOLABEK Edvards (Jarek)	70	Poljska	O	P	16	rujan	Lipica - Korače	101
108.	GREBENAREVIĆ Samir (Sabit)	70	Prnjavor		P	2	kolovoz	Kolibe Donje	101
109.	GRGIĆ Anto (Nikola)	67	Velika Brusnica	H	P	7	kolovoz	Žeravac	101
110.	GRGIĆ Ivan (Jozo)	53	Sijekovac	H	P	25	kolovoz	Bijelo Brdo	101
111.	GULAN Davor (Milan)	62	Bosanski Brod	H	N	10	srpanj	Grk	101
112.	GUSAK Nenad (Mijat)	70	Bosanski Brod	H	P	29	srpanj	Zborište	101
113.	HADŽIHUSIĆ Elvedin (Hazim)	72	Modriča	M	P	10	kolovoz	Bijelo Brdo	101
114.	HAJDAREVIĆ Meldin (Jusuf)	69	Bosanski Brod	M	P	27	kolovoz	Žeravac	101
115.	HALEPOVIĆ Nedžad (Fahir)	62	Bosanski Brod	M	P	23	travanj	Slavonski Brod	101
116.	HAMZIĆ Amel (Akif)	66	Modriča	H	P	16	rujan	Kostreš	101
117.	HAVIĆ Abdulah (Idriz)	55	Bosanski Brod	M	P	24	travanj	Bosanski Brod	101
118.	HAVIĆ Enes (Halim)	53	Bosanski Brod	M	P	16	travanj	Kolibe Gornje	101
119.	HAVIĆ Hermin (Ibrahim)	60	Bosanski Brod	M	P	29	rujan	Korače	101
120.	HAVIĆ Ibrahim (Džemal)	62		M	P	20	lipanj	Bosanski Brod	101
121.	HODAK Željko (Ivo)	60	Bosanski Brod	H	P	17	rujan	Lipica - Korače	101
122.	HODŽIĆ Jasmin (Mehmed)	63	Kolibe Gornje	M	P	25	travanj	Kolibe Donje	101
123.	HODŽIĆ Jašar (Sejfo)	47	Kolibe Gornje	M	P	1	svibanj	Unka	101
124.	HULJEVIĆ Dubravka (Nenad)	57	Bosanski Brod	H	U	11	srpanj	Bijelo Brdo	101
125.	HUSIĆ Sabar (Fadil)	55	Zvornik	M	P	25	svibanj	Glog	101
126.	HUSKIĆ Hikmet (Seid)	53	Bosanski Brod	M	P	24	ožujak	Bosanski Brod	101

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BOSANSKI BROD

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
127.	HUSKIĆ Sabahudin (Faruk)	64	Bosanski Brod	M	P	13	kolovoz	Gradac	101
128.	HUSKIĆ Saud (Hasan)	46		M	P	18	svibanj	Liješće	101
129.	IMŠIROVIĆ Ešref (Ejub)	57	Ključ	M	P	1	listopad	Zborište	101
130.	ISIĆ Iso (Ramadan)	53	Sisak	M	P	18	rujan	Kostreš	101
131.	ISLAMOVIĆ Šemsudin (Ismet)	54	Bosanski Brod	M	P	18	kolovoz	Bosanski Brod	101
132.	IVANDIĆ Ivan (Šimo)	68	Koraće	H	P	20	srpanj	Begluci	101
133.	IVANDIĆ Lovro (Jozo)	70	Koraće	H	P	17	srpanj	Begluci	101
134.	IVUŠIĆ Ilica (Pejo)	67	Bijelo Brdo	H	P	9	srpanj	Bijelo Brdo	101
135.	JAMAKOVIĆ Sadija (Rašid)	65	Bosanski Brod	M	P	29	travanj	Bosanski Brod	101
136.	JANJIK Mijo			H					101
137.	JAŠAREVIĆ Armin (Šaban)	58	Sijekovac	M	P	25	kolovoz	Bijelo Brdo	101
138.	JAŠAREVIĆ Muhamed (Adem)	42	Bosanski Brod	M	P	4	travanj	Bosanski Brod	101
139.	JAŠAREVIĆ Sabri (Mehmed)	53	Bosanski Brod	M	P	20	kolovoz	Bos. Lužani	101
140.	JELIĆ Luka (Nikola)	57	Kolibe Donje	H	P	16	travanj	Kolibe Donje	101
141.	JELIĆ Šimo (Marko)	46	Kolibe Donje	H	P	25	srpanj	Kolibe Donje	101
142.	JELINIĆ Anto (Marko)	55	Močila Gornja	H	P	25	srpanj	Novo Selo	101
143.	JELINIĆ Zoran (Stipo)	66	Močila Gornja	H	P	25	lipanj	Podnovlje	101
144.	JOZIĆ Ilija (Pejo)	51	Novo Selo	H	P	6	travanj	Novo Selo	101
145.	JOZIĆ Marko (Pejo)	75	Bosanski Brod	H	P	28	srpanj	Bijelo Brdo	101
146.	JUKIČIĆ Jozo (Ivo)	49	Koraće	H	P	26	kolovoz	Koraće	101
147.	JUKIĆ Mario (Tomo)	60	Derventa	H	P	15	srpanj	Begluci	101
148.	JULARIĆ Anto (Ilija)	66	Bos. Dubočac	H	P	15	srpanj	Bos. Dubočac	101
149.	JULARIĆ Bruno (Marko)	59	Bosanski Brod	H	P	13	srpanj	Bosanski Brod	101
150.	JULARIĆ Nikola (Jerko)	62	Bijelo Brdo	H	P	20	kolovoz	Bijelo Brdo	101
151.	JURIĆ Jerko (Juro)	62		H	P	4	svibanj	Kolibe Donje	101
152.	JURIĆ Mato (Pero)	46	Velika Brusnica	H					101
153.	JURILJ Anto (Martin)	41	Donja Vrela	H	U	13	svibanj	Donja Vrela	101
154.	JURIŠIĆ Ilija (Stipo)	58	Bosanski Brod	H	P	24	travanj	Bosanski Brod	101
155.	JURKIĆ Ilija (Tunjo)	69		H	N	3	ožujak	Unka	101
156.	KADIĆ Omer (Asim)	70	Sijekovac	M	P	5	kolovoz	Bijelo Brdo	101
157.	KALENDEROVIĆ Drago (Naim)	62	Sijekovac	H	P	18	kolovoz	Bos. Lužani	101
158.	KALENDEROVIĆ Rasim (Ibrahim)	63	Derventa	M	P	17	svibanj	Gornje Kolibe	101
159.	KAPIDŽIĆ Izudin (Ahmet)	60	Sijekovac	M	P	1	rujan	Koraće	101
160.	KARIĆ Rizad (Satko)	34	Kolibe Gornje	M	U	25	travanj	Kolibe Gornje	101
161.	KARIŠIK Alija (Spaho)	71		M	N	23	lipanj	Podnovlje	101
162.	KATAVIĆ Josip (Marija)	55	Grk	H	P	9	svibanj	Grk	101
163.	KATINIĆ Goran (Nikola)	71	Gornja Močila	H	P	24	lipanj	Podnovlje	101
164.	KATINIĆ Ivan (Jozo)	36	Ostrvo	H	N	6	listopad	Ostrvo	101
165.	KATINIĆ Ivan (Mijat)	67	Koraće	H	P	26	srpanj	Bos. Dubočac	101
166.	KATINIĆ Luka (Šimo)	64	Kričanovo	H	P	7	ožujak	Bosanski Brod	101
167.	KATINIĆ Marko (Petar)	46	Kričanovo	H	P	1	travanj	Bosanski Brod	101
168.	KATINIĆ Miro (Ivan)	67	Bosanski Brod	H	N	23	lipanj	Glog	101
169.	KATINIĆ Šimo (Jozo)	50	Kričanovo	H	N	5	listopad	Kričanovo	101
170.	KATINIĆ Tomisla (Jakov)	56	Kričanovo	H	U	14	rujan	Zagreb	101
171.	KAURINOVIĆ Ivica (Pavo)	61		H	N	10	rujan	Kolibe Donje	101
172.	KLJAJIĆ Marko (Luka)	39	Kolibe Donje	H	P	26	travanj	Bosanski Brod	101
173.	KLJAJIĆ Mato (Šimo)	46	Bosanski Brod	H	P	8	svibanj	Bosanski Brod	101
174.	KLJAJIĆ Slavko (Marija)	62	Bosanski Brod	H	P	18	lipanj	Podnovlje	101
175.	KLJAJIĆ Šimo (Stipo)	65	Bosanski Brod	H	P	4	svibanj	Kolibe Donje	101
176.	KLJUČEVIĆ Boris (Marko)	56	Kričanovo	H	P	10	srpanj	Žeravac	101
177.	KLJUČEVIĆ Marko (Nikola)	63	Kričanovo	H	p	2	svibanj	Kolibe Donje	101
178.	KOBAJICA Ekrem (Sulejman)	61	Derventa	M	P	4	listopad	Zborište	101
179.	KONJETIĆ Mato (Jozo)	72	Kolibe Donje	H	P	23	svibanj	Kolibe Donje	101
180.	KONJETIĆ Mijo (Pejo)	58	Kolibe Donje	H	P	14	lipanj	Podnovlje	101
181.	KOPČIĆ Ivica (Mijo)	56	Bijelo Brdo	H	P	25	svibanj	Bosanski Brod	101
182.	KOPLJAR Ivan (Ilija)	37	Bosanski Brod	H	P	23	rujan	Slavonski Brod	101
183.	KOVAČEVIĆ Anto (Ivan)	46	Bosanski Brod	H	P	10	srpanj	Begluci	101
184.	KOVAČEVIĆ Armin (Sejfudin)	70	Bosanski Brod	M	P	6	srpanj	Donji Višnjik	101
185.	KOVAČEVIĆ Ivan (Ante)	64	Gračac	H	P	10	srpanj	Derventa	101
186.	KOVAČEVIĆ LJubomir (Marija)	71		H	N	21	lipanj	Bosanski Brod	101
187.	KOVAČEVIĆ Nikica (Jozo)	71	Koraće	H	P	22	rujan	Koraće	101
188.	KOZINA Josip (Martin)	71	Modran	H	P	6	srpanj	Žeravac	101
189.	KRAJINOVIĆ Josip (Niko)	63	Derventa	H	P	16	rujan	Koraće	101

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BOSANSKI BROD

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
190.	KRAJINOVIĆ Stipica (Ante)	72	Bosanski Brod	H	P	28	kolovoz	Koraće	101
191.	KRDŽALIĆ Ibrahim (Hamid)	69		M	N	8	srpanj	Lužani Bosanski	101
192.	KREŠIĆ Mirko (Marinko)	60	Kolibe Gornje	H	P	16	travanj	Kolibe Donje	101
193.	KRIJAN Franjo (Adam)	70	Koraće	H	P	14	lipanj	Bijelo Brdo	101
194.	KRIJAN Ivan (Luka)	59	Novo Selo	H	P	9	kolovoz	Novo Selo	101
195.	KRIJAN Jozo (Ilija)	55	Koraće	H	P	4	srpanj	Koraće	101
196.	KROLO Toni (Zdravko)	74		H	P	12	svibanj	Derventa	101
197.	KUKURUZOVIĆ Antun (Nikola)	63		H	P	1	rujan	Derventa	101
198.	KURDIJA Ivan (Marko)	58	Novo Selo	H	P	4	listopad	Zborište	101
199.	KUZMA Rudica (Ivan)	47	Donja Vrela	H	P	17	ožujak	Donji Višnjik	101
200.	LACKOVIĆ Zlatko (Đuro)	70	Bosanski Brod	H	P	2	kolovoz	Kolibe Donje	101
201.	LANDEKA Dražen (Vladimir)	68	Novo Selo	H	N	26	svibanj	Bukovica Velika	101
202.	LATIFOVIĆ Atif (Halil)			M					101
203.	LEMEŠIĆ Ivan (Ivica)	36		H					101
204.	LENDO Smajo (Mujo)	64	Begluci	M	P	15	kolovoz	Gradac	101
205.	LEPAN Drago (Jure)	52	Kričanovo	H	P	9	svibanj	Bosanski Brod	101
206.	LEPAN Ivo (Jozo)	53	Močila Donja	H	P	21	rujan	Koraće	101
207.	LEPAN Petar (Tadija)	50	Novo Selo	H	P	4	srpanj	Bukovica	101
208.	LESKOVAR Ronald (Stjepan)	74	Krapinske Top.	H	P	10	kolovoz	Liješće	101
209.	LIPOVAC Zlatko (Stjepan)	50	Bosanski Brod	H	P	1	lipanj	Podnovlje	101
210.	LONČAR Zoran (Stjepan)	61	Derventa	H	P	3	svibanj	Derventa	101
211.	LOVRIĆ Ivica (Ivo)	67	Koraće	H	P	22	svibanj	Kuljenovci	101
212.	LOVRIĆ Ivica (Pero)	64	Unka	H	P	6	travanj	Kolibe	101
213.	LUKIĆ Antun (Mijat)	73	Kričanovo	H	P	9	srpanj	Žeravac	101
214.	MADEŠKO Enver (Mušan)	58	Begluci	M	P	15	srpanj	Babino Brdo	101
215.	MAHMUTOVIĆ Smajo (Smail)	55	Sijekovac	M	P	12	kolovoz	Zborište	101
216.	MANDIĆ Alojzije (Petar)	59	Slavonski Brod	H	P	9	svibanj	Grk	101
217.	MANDIĆ Jurica (Mato)	60	Bosanski Brod	H	P	19	srpanj	Liješće	101
218.	MARIĆ Ivan (Marko)	28	Kolibe Gornje	H	P	16	travanj	Kolibe Donje	101
219.	MARIĆ Marko (Marko)	49	Novo Selo	H	P	22	rujan	Novo Selo	101
220.	MARIĆ Željko (Marko)	62	Bosanski Brod	H	P	8	lipanj	Podnovlje	101
221.	MARIJANOVIĆ Željko (Petar)	58	Slavonski Brod	H	P	8	srpanj	Begluci	101
222.	MARINIĆ Ivica (Petar)	54	Derventa	H	P	18	srpanj	Liješće	101
223.	MARINIĆ Miro (Mijo)	58	Bosanski Brod	H	P	1	kolovoz	Bosanski Brod	101
224.	MARTINOVIĆ Ilija (Nikola)	47	Bosanski Brod	H	P	28	ožujak	Bosanski Brod	101
225.	MAŠIĆ Asif (Suljo)	58	Kolibe Gornje	M	P	7	srpanj	Podnovlje	101
226.	MAŠIĆ Edin (Hamid)	68	Kolibe Gornje	M	P	21	rujan	Kolibe Gornje	101
227.	MAŠIĆ Ejub (Selim)	40	Kolibe Gornje	M	P	16	travanj	Bosanski Brod	101
228.	MAŠIĆ Elvedin (Ramiz)	70		M					101
229.	MAŠIĆ Emir (Ibrahim)	64	Kolibe Gornje	M	P	7	svibanj	Bosanski Brod	101
230.	MAŠIĆ Faik (Džemal)	56	Kolibe Gornje	M	P	21	travanj	Kolibe Donje	101
231.	MAŠIĆ Ibrahim (Bego)	61	Kolibe Gornje	M	P	16	travanj	Kolibe Gornje	101
232.	MAŠIĆ Junuz (Bego)	66	Kolibe Gornje	M	P	3	listopad	Kolibe Gornje	101
233.	MAŠIĆ Jusuf (Bajro)	49	Bosanski Brod	M	P	11	kolovoz	Bosanski Brod	101
234.	MAŠIĆ Mirsad (Muharem)	58	Kolibe Gornje	M	P	1	svibanj	Kolibe Gornje	101
235.	MAŠIĆ Osman (Omer)	51	Kolibe Gornje	M	P	14	travanj	Kolibe Gornje	101
236.	MAŠIĆ Seid (Sejdo)	47	Kolibe Gornje	M	P	23	travanj	Kolibe Gornje	101
237.	MAŠIĆ Zijad (Bajro)	55	Bosanski Brod	M	P	10	svibanj	Slavonski Brod	101
238.	MATANOVIĆ Anto (Nikola)	63	Kričanovo	H	P	31	srpanj	Unka	101
239.	MATANOVIĆ Franjo (Ivo)	57	Donja Vrela	H	U	25	ožujak	Liješće	101
240.	MATANOVIĆ Ivan (Jozo)	55	Kričanovo	H	P	29	rujan	Bos. Lužani	101
241.	MATANOVIĆ Ivo (Ilija)	65	Kolibe Donje	H	P	16	travanj	Kolibe Donje	101
242.	MATANOVIĆ Nedeljko (Luka)	59	Kričanovo	H	P	9	kolovoz	Bijelo Brdo	101
243.	MATANOVIĆ Rudo (Mato)	66	Kričanovo	H	P	12	lipanj	Podnovlje	101
244.	MATIJEVIĆ Mirko (Martin)	63	Kuljenovci	H	P	17	travanj	Derventa	101
245.	MATINJANIN Nedžad (Alija)	53	Kolibe Gornje	M	P	13	lipanj	Bukovac	101
246.	MATKOVIĆ Zoran (Mijo)	71	Novo Selo	H	P	6	kolovoz	Novo Selo	101
247.	MATKOVIĆ Željko (Nedeljko)	72	Novo Selo	H	U	16	travanj	Zborište	101
248.	MEDEŠKO Enver (Musa)	55	Foča	M	P	15	srpanj	Begluci	101
249.	MEHIČIĆ Davor (Alojz)	62	Bosanski Brod	H	P	8	svibanj	Bosanski Brod	101
250.	MEHIČIĆ Maid (Salih)	62	Begluci	M	P	17	srpanj	Begluci	101
251.	MEHIČIĆ Muharem (Adem)	45	Begluci	M	P	15	srpanj	Begluci	101
252.	MEHIČIĆ Suad (Hajrudin)	56	Bosanski Brod	M	P	23	travanj	Bosanski Brod	101

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BOSANSKI BROD

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
253.	MEMIĆ Huso (Naim)	58	Bosanski Brod	M	P	18	kolovoz	Čelaruša	101
254.	MEMIĆ Jasmin (Bešlaga)	65	Begluci	M	P	2	svibanj	Bijelo Brdo	101
255.	MEŠIĆ Salih (Mehmed)	53	Bosanski Brod	M	P	29	rujan	Koraće	101
256.	MIJIĆ Stipo (Mijat)	37	Novo Selo	H	N	6	listopad	Sijekovac	101
257.	MIKIĆ Stipo (Marko)	72	Derventa	H	P	3	listopad	Koraće	101
258.	MIKIĆ Stipo (Marko)	72	Derventa	H	P	3	listopad	Koraće	101
259.	MILANKOVIĆ Predrag (Slavko)	70	Močila Donja	H	P	10	srpanj	Žeravac	101
260.	MILIČIĆ Slobodanka (Nedeljko)	61	Sijekovac	S	P	3	rujan	Sijekovac	101
261.	MILJAK Marko (Anto)	67	Novo Selo	H	P	9	svibanj	Bukovica Mala	101
262.	MLIVIĆ Derviš (Đulbo)	44	Sijekovac	M	P	29	rujan	Zborište	101
263.	MONTIBELER Jozef (Petar)	63	Bijelo Brdo	H	P	25	svibanj	Kolibe Donje	101
264.	MORIĆ Sandro (Hilmo)	67	Bosanski Brod	H	P	2	kolovoz	Kolibe Gornje	101
265.	MRKALJ Ivan (Marko)	55	Koraće	H	P	16	rujan	Koraće	101
266.	MUHOVIĆ Fadil (Avdo)	57	Begluci	M	P	18	srpanj	Gradac	101
267.	MUJČIN Ibrahim (Muho)	63	Bosanski Brod	M	P	17	kolovoz	Bosanski Brod	101
268.	MUJČIN Ismail (Ago)	61	Kolibe Gornje	M	P	16	travanj	Kolibe Gornje	101
269.	MUJČIN Jasmin (Huso)	69	Bosanski Brod	M	P	5	svibanj	Kričanovo	101
270.	MUJČIN Mehmed (Hamid)	36	Kolibe Gornje	M	P	16	travanj	Kolibe Gornje	101
271.	MUJČIN Nedim (Šaban)	53	Bosanski Brod	M	P	18	kolovoz	Lužani Bosanski	101
272.	MUJČIN Salih (Salko)	55	Kolibe Gornje	M	P	19	srpanj	Liješće	101
273.	MUJEZINOVIĆ Asim (Safet)	75	Bosanski Brod	M	P	14	ožujak	Bosanski Brod	101
274.	MUJKIĆ Mirsad (Ševećet)	70		M	N	18	srpanj	Kolibe Donje	101
275.	MUŠANOVIĆ Sefer (Muzafer)	68	Živinice	M	P	7	srpanj	Bijelo Brdo	101
276.	MUŠIĆ Mirzet (Ejub)	57	Ključ	M	N	29	rujan	Liješće	101
277.	MUŠIĆ Uzeir	58	Prijedor	M	P	7	srpanj	Podnovlje	101
278.	MUTNICA Mirsad (Mehmedalija)	56	Sijekovac	M	P	6	listopad	Sijekovac	101
279.	OBRADOVIĆ Radomir (Milenko)	56	Slavonski Brod	S	P	3	srpanj	Bosanski Brod	101
280.	OLAF Ludvig	63	Njemačka		P	4	listopad	Kričanovo	101
281.	OPAČAK Pavo (Ivan)	74	Vrela Gornja	H	U	8	svibanj	Vrela Gornja	101
282.	OSMANDŽIHOVIĆ Dževad	72	Derventa	M	P	15	srpanj	Bijelo Brdo	101
283.	PAULIĆ Vladimir (Ilija)	73	Bosanski Brod	H	N	26	svibanj	Bukovica Mala	101
284.	PEJIĆ Ivo (Pejo)	28	Bijelo Brdo	H	P	15	travanj	Bijelo Brdo	101
285.	PEJIĆ Marko (Marko)	34	Bijelo Brdo	H	P	5	lipanj	Bijelo Brdo	101
286.	PEJIĆ Pejo (Ivo)	58	Bijelo Brdo	H	P	15	travanj	Bijelo Brdo	101
287.	PERKOVIĆ Slobodan (Mirko)	67	Bosanski Brod	H	P	19	kolovoz	Bijelo Brdo	101
288.	PEUTSCHO Ratschev (Todorov)	58	Bugarska	O	P	8	rujan	Bos. Lužani	101
289.	PEZO Enes (Emin)	63	Sarajevo	M	P	9	kolovoz	Bijelo Brdo	101
290.	PILIPOVIĆ Damir (Jure)	66	Bosanski Brod	H	P	1	kolovoz	Kolibe Donje	101
291.	PILIPOVIĆ Goran (Jure)	64	Bosanski Brod	H	P	27	ožujak	Bosanski Brod	101
292.	PILIPOVIĆ Luka (Ivo)	71	Bosanski Brod	H	P	2	kolovoz	Kolibe Donje	101
293.	PILIPOVIĆ Pejo (Ivan)	62	Kričanovo	H	P	8	kolovoz	Kolibe Gornje	101
294.	PILIPOVIĆ Petar (Jakov)	24		H	N	5	listopad	Kričanovo	101
295.	PILIPOVIĆ Željko (Jakov)	69	Kričanovo	H	N	17	srpanj	Klakar Gornji	101
296.	PIŠKOVIĆ Tadija (Ilija)	60	Mala Brusnica	H	N	15	srpanj	Mala Brusnica	101
297.	PLAVŠIĆ Darko (Vasilj)	71	Bosanski Brod	H	U	6	srpanj	Božinci	101
298.	POLUNIĆ Marko (Jozo)	39		H	P	8	travanj	Derventa	101
299.	PUCAR Miro (Ivan)	41	Bosanski Brod	H	P	3	srpanj	Sijekovac	101
300.	RADIĆ Perica (Ivan)		Rijeka	H	P	26	kolovoz	Bijelo Brdo	101
301.	RAMADANOVIĆ Adnan (Ramadan)	54	Sijekovac	M	U	9	travanj	Sijekovac	101
302.	RAMIĆ Mustafa (Omer)	54	Sijekovac	M	P	28	rujan	Zborište	101
303.	RAMIĆ Sajbo (Omer)	39	Bosanski Brod	M	U	1	lipanj	Podnovlje	101
304.	RAŠIĆ Ilija (Anto)	49	Vrela	H	U	27	ožujak	Vrela	101
305.	RAŠIĆ Vlado (Jure)	59	Bosanski Brod	H	P	7	travanj	Bosanski Brod	101
306.	RELJA Dragan (Anto)	72	Bukovica	H	P	14	lipanj	Oštri Vrh	101
307.	RELJIĆ Stanko (Nedeljko)	65	Barica Gornja	H	U	26	rujan	Kostreš	101
308.	RISOVIĆ Džemal (Muhamed)	67	Ključ	M	P	20	srpanj	Bijelo Brdo	101
309.	RIZVIĆ Kasim (Rešid)	58	Kolibe Gornje	M	P	28	svibanj	Podnovlje	101
310.	RIZVIĆ Tereza (Ilija)	49	Odžak	H	P	24	travanj	Bosanski Brod	101
311.	RUBIL Luka (Antun)	68	Kolibe Donje	H	P	10	travanj	Liješće	101
312.	RUBIL Antun (Antun)	55	Kolibe Donje	H	P	14	travanj	Liješće	101
313.	RUBIL Dragan (Ivan)	60	Bosanski Brod	H	P	5	svibanj	Bosanski Brod	101
314.	RUBIL Drago (Rudo)	61	Novo Selo	H	U	3	lipanj	Slavonski Brod	101
315.	RUBIL Marko (Jozo)	72	Sijekovac	H	P	10	srpanj	Liješće	101

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BOSANSKI BROD

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
316.	SADŽAK Kemal (Abid)	67		M	P	27	kolovoz		101
317.	SAIK Davor (Aleksandar)	53	Bosanski Brod	H	N	10	srpanj	Grk	101
318.	SALIČINOVIĆ Jasmin (Ago)	70	Bosanski Brod	M	P	16	rujan	Kostreš	101
319.	SARAJLIĆ Jasmin (Muhamed)	70	Bosanski Brod	M	P	29	rujan	Koraće	101
320.	SEDLIĆ Ivo (Ilija)	40	Bijelo Brdo	H	P	2	svibanj	Begluci	101
321.	SEDLIĆ Anto (Pejo)	70	Bijelo Brdo	H	P	1	srpanj	Markovac	101
322.	SEDLIĆ Branko (Ivan)	69	Bijelo Brdo	H	P	5	svibanj	Bosanski Brod	101
323.	SEDLO Miroslav (Jakov)	65	Novo Selo	H	P	25	lipanj	Bukovica	101
324.	SEDLO Zdravko (Marko)	69	Koraće	H	P	13	rujan	Koraće	101
325.	SINANOVIĆ Sead (Hamza)	64	Bos. Dubočac	M	P	21	kolovoz	Bijelo Brdo	101
326.	SIRBUBALO Šerif (Mustafa)	65		M	P	2	svibanj		101
327.	SIROVINA Jozo (Stipo)	26	Bos. Dubočac	H	P	26	svibanj	Bijelo Brdo	101
328.	SIROVINA Mato (Jozo)	68	Bijelo Brdo	H	P	21	svibanj	Kuljenovci	101
329.	SIROVINA Stipo (Anto)	71	Derventa	H	P	10	srpanj	Bijelo Brdo	101
330.	SKOPLJAK Osman (Junuz)	33	Bosanski Brod	M	P	16	travanj	Kolibe Gornje	101
331.	SMAJIĆ Ramiz (Pašo)	47	Bosanski Brod	M	P	2	kolovoz	Kolibe Donje	101
332.	SOLDAN Luka (Andrija)	70	Močila Gornja	H	P	25	rujan	Zborište	101
333.	SOLDAN Tomo (Šimo)	25	Gornja Močila	H	P	7	svibanj	Bosanski Brod	101
334.	SOLDAN Zoran (Andrija)	67	Gornja Močila	H	P	8	ožujak	Bosanski Brod	101
335.	SOLDO Emerik (Mirko)	67	Bosanski Brod	H	P	24	travanj	Kolibe Donje	101
336.	STANIĆ Štefo (Pejo)	64	Novo Selo		P	9	svibanj	Zborište	101
337.	STIPIĆ Martin (Ivo)	53		H	P	16	srpanj	Begluci	101
338.	STJEPANOVIĆ Jurica (Anto)	63	Bijelo Brdo	H	P	20	kolovoz	Bijelo Brdo	101
339.	STJEPANOVIĆ Luka (Lazar)	58	Bosanski Brod	H	P	18	kolovoz	Bos. Lužani	101
340.	STOKRP Anto (Ivan)	66	Sijekovac	H	P	18	kolovoz	Zborište	101
341.	STOKRP Željko (Franjo)	62	Sijekovac	H	P	6	listopad	Lužani Bosanski	101
342.	SULJEVIĆ Mejrudin (Mehmed)	70	Begluci	M	P	2	svibanj	Begluci	101
343.	SULJEVIĆ Senad (Halim)	58	Begluci	M	P	25	kolovoz	Gradac	101
344.	SULJIĆ Nijaz (Ramiz)	60	Begluci	M	U	1	svibanj	Unka	101
345.	ŠABIĆ Šemsudin (Mehmed)	65	Bosanski Brod	M	P	13	kolovoz	Gradac	101
346.	ŠALDIĆ Šerif (Hasan)	71		M	P	17	srpanj	Kolibe Donje	101
347.	ŠARIĆ Mirko (Bariša)	39	Kolibe Gornje	H	P	16	travanj	Kolibe Gornje	101
348.	ŠEHAGIĆ Mirsad (Šefik)	69	Bosanski Brod	M	P	13	kolovoz	Bijelo Brdo	101
349.	ŠIŠANOVIĆ Najko (Naim)	62		M	N	20	srpanj	Bosanski Brod	101
350.	ŠTEFANČIĆ Berislav (Martin)	57	Kolibe Gornje	H	P	7	kolovoz	Bosanski Brod	101
351.	ŠTUC Anto (Pejo)	61	Kričanovo	H	U	21	svibanj	Zagreb	101
352.	TOLIĆ Ilija (Stipo)	53	G. Ljupljanica	H	P	14	svibanj	G. Ljupljanica	101
353.	TOMIĆ Dušan (Petar)	53	Sijekovac	S	P	7	rujan	Bosanski Brod	101
354.	TOMIĆ Zoran (Tomislav)	64	Bosanski Brod	H	P	8	svibanj	Bosanski Brod	101
355.	TOPIĆ Drago (Stipo)	53	Bijelo Brdo	H	P	18	kolovoz	Bijelo Brdo	101
356.	TRGOVČEVIĆ Anto (Ivan)	74	Derventa	H	P	19	kolovoz	Bijelo Brdo	101
357.	TUNJIĆ Mirko (Ilija)	65	Bosanski Brod	H	P	10	srpanj	Vrela Gornja	101
358.	TURSUNOVIĆ Miralem (Redžo)	73	Pula	M	P	7	srpanj	Bosanski Brod	101
359.	ULISTI Sergej (Aleksandar)	57		O	P	1	listopad	Zborište	101
360.	VEJZOVIĆ Maid (Bego)	66	Bosanski Brod	M	P	9	srpanj	Podnovlje	101
361.	VELIĆ Džamal (Alija)	71	Bosanski Novi	M	P	9	srpanj	Višnjik	101
362.	VIDEKANIĆ Nebojša (Slobodan)	61	Bosanski Brod	S	P	23	travanj	Bosanski Brod	101
363.	VIDEKANIĆ Saša (Slobodan)	69	Bosanski Brod	S	P	23	rujan	Koraće	101
364.	VIDOVIĆ Jozo (Nikola)	51	Novo Selo	H	P	12	srpanj	Bosanski Brod	101
365.	VIDOVIĆ Predrag (Anto)	65	Bosanski Brod	H	P	23	srpanj	Novo Selo	101
366.	VIDOVIĆ Robert (Anto)	74	Novo Selo	H	P	6	kolovoz	Bosanski Lužani	101
367.	VOKAN Miran (Mirko)	62	Murska Sobota		P	10	kolovoz	Gradac	101
368.	VRBAT Anto (Jozo)	59	Bijelo Brdo	H	P	31	srpanj	Derventa	101
369.	VRBAT Jakov (Lovro)	57	Bijelo Brdo	H	P	31	srpanj	Bijelo Brdo	101
370.	VRBAT Jozo (Ivan)	63	Bijelo Brdo	H	P	17	travanj	Derventa	101
371.	VRBAT Mira (Tomislav)	61	Koraće	H	P	23	lipanj	Koraće	101
372.	VUKOJE Luka (Stipo)	65	Kolibe Donje	H	P	29	ožujak	Kolibe Donje	101
373.	VUKOVIĆ Mirko (Ivan)	50		H	P	10	svibanj	Bosanski Brod	101
374.	ZEBA Josip (Jure)	66	Novo Selo	H	P	18	kolovoz	Zborište	101
375.	ZEBA Jozo (Anto)	73	Koraće	H	P	4	rujan	Bos. Dubočac	101
376.	ZEBA Jozo (Karlo)	63	Koraće	H	P	27	srpanj	Bijelo Brdo	101
377.	ZEČEVIĆ Slobodan (Andrija)	58	Bosanski Brod	S	P	29	rujan	Koraće	101
378.	ZIRDUM Pero (Marijan)	55	Višnjik	H	P	29	ožujak	Vinska	101

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BOSANSKI BROD

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
379.	ZORIĆ Mato (Nikola)	52	Koraće	H	U	26	rujan	Bijelo Brdo	101
380.	ZORIĆ Šimo (Mato)	49	Koraće	H	P	26	srpanj	Bos. Dubočac	101
381.	ZRNIĆ Sulejman (Izet)	69		M	P	27	svibanj	Vrela Gornja	101
382.	ZUBAK Zoran (Marko)	67	Bosanski Brod	H	P	2	srpanj	Kulina	101
383.	ŽEPČAN Esmir (Esad)	61	Bosanski Brod	M	P	1	svibanj	Bosanski Brod	101
384.	ŽEPČAN Fuad (Nurija)	59	Kolibe Gornje	M	P	16	travanj	Kolibe Gornje	101
385.	ŽEPČAN Jusuf (Meho)	60	Kolibe Gornje	M	P	16	travanj	Bosanski Brod	101
386.	ŽILIĆ Anto (Ana)	51	Novo Selo	H	P	10	svibanj	Zborište	101
387.	ŽILIĆ Filip (Ilija)	66	Novo Selo	H	P	18	srpanj	Zborište	101
388.	ŽILIĆ Pavo (Ilija)	67	Novo Selo	H	P	12	svibanj	Zborište	101

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO ODŽAK

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
1.	ALIĆ Sehid	57		M	P	8	rujan	Bijelo Brdo	102
2.	ALIĆ Smaid (Atif)	55		M	N	17	srpanj	Odžak	102
3.	ANDRIJANIĆ Ivica (Franjo)	71		H	P	1	kolovoz	Derventa	102
4.	BAHIĆ Miralem (Đulaga)	59		M	N	7	srpanj	Modriča	102
5.	BAHIĆ Samir (Hasan)	73		M	P	7	srpanj	Jakeš	102
6.	BARBARIĆ Juro (Ivan)	60		H	P	29	lipanj	Poćnik	102
7.	BARBARIĆ Pero (Luka)	59		H	P	8	srpanj	Posavska Mahala	102
8.	BARIŠIĆ Luka (Mijo)	71		H	P	21	travanj	Gornja Dubica	102
9.	BIKIĆ Jasmin (Hadžib)	68		M	P	8	srpanj	Jakeš	102
10.	BRAJINOVIĆ Filip (Pero)	35		H	P	15	srpanj	Slavonski Brod	102
11.	BRKIĆ Mijat (Anto)	73		H	P	6	srpanj	Struke	102
12.	ČANČAR Anto (Petar)	72		H	P	4	srpanj	Poćnik	102
13.	ČELIKOVIĆ Dževad (Šemso)	52		M	P	15	srpanj	Slavonski Brod	102
14.	ČUJIĆ Ivo (Josip)	72		H	P	5	svibanj	Poćnik	102
15.	ČUKIĆ Marinko (Mato)	72		H	P	7	lipanj	Struke	102
16.	ĆORIĆ Mirko (Andrija)	72		H	P	29	lipanj	Poćnik	102
17.	ĆOSIĆ Ramiz (Muharem)	61		M	P	10	srpanj	Odžak	102
18.	DELIĆ Husein (Huso)	41		M	P	29	lipanj	Odžak	102
19.	DERVIŠEVIĆ Izudin (Omer)	72		M	P	24	lipanj	G. Kaladari	102
20.	DEVEDŽIĆ Džemal (Sefer)	51		M	P	1	kolovoz	Bosanski Brod	102
21.	DOMISLIĆ Darko (Marko)	69		H	P	9	srpanj	Srnava	102
22.	DOMISLIĆ Marinko (Anto)	69		H	P	13	svibanj	Gnionica	102
23.	DUGONJIĆ Ivo (Andrija)	66		H	P	2	rujan	Bijelo Brdo	102
24.	DUJAK Andrija (Jozo)	57		H	P	10	srpanj	Srnava	102
25.	DUJAKOVIĆ Tihomir (Mato)	65		H	P	14	ožujak	Odžak	102
26.	DUMONJIĆ Refik (Sakib)	68		M	N	26	lipanj	Riječani Donji	102
27.	ĐOGAŠ Anto (Andrija)	58		H	P	26	kolovoz	Kolibe Gornje	102
28.	ĐOJIĆ Mijo (Ivo)	45		H	P	18	kolovoz	Bijelo Brdo	102
29.	GANIĆ Kemal (Said)	62		M	P	15	srpanj	Slavonski Brod	102
30.	GRAHOVAC Vilko (Hasan)	52		M	P	14	svibanj	Jakeš	102
31.	GRGIĆ Ivica (Marko)	72		H	P	10	srpanj	Odžak	102
32.	HADŽIEFENDIĆ Kemal (Omer)	58		M	P	22	rujan	Grebnice	102
33.	HASUKIĆ Sakib (Zahid)	60		M	N	8	srpanj	Jakeš	102
34.	HEĆIMOVIĆ Alen (Safet)	68		M	P	1	kolovoz	Bosanski Brod	102
35.	HODŽIĆ Ramiz (Mehmed)	60		M	P	22	svibanj	Riječani	102
36.	HODŽIĆ-MEHIĆ Ferid (Jusuf)	64		M	P	29	svibanj	Modriča	102
37.	HODŽIĆ-MEHIĆ Reuf (Muharem)	73		M	P	8	rujan	Bijelo Brdo	102
38.	ILIĆ Ivan (Mirko)	56		H	P	4	rujan	Bijelo Brdo	102
39.	ILIJAŠEVIĆ Marijan (Ilija)	73		H	P	8	srpanj	Struke	102
40.	JARIĆ Anto (Marko)	59		H	P	4	rujan	Bijelo Brdo	102
41.	JELKIĆ Anto (Ilija)	50		H	N	13	srpanj	Odžak	102
42.	JUPIĆ Amir (Ibrahim)	64		M	P	26	lipanj	Riječani	102
43.	JURIŠIĆ Ivo (Jerko)	60		H	P	15	srpanj	Slavonski Brod	102
44.	KATIĆ Mato (Nediljko)	70		H	P	15	srpanj	Slavonski Brod	102
45.	KAURINOVIĆ Pejo (Stijepo)	73		H	N	13	srpanj	Odžak	102
46.	KLJAJIĆ Ilija (Marko)	62		H	P	5	srpanj	Poćnik	102
47.	KOPAČEVIĆ Anto (Luka)	66		H	P	9	srpanj	Donji Svilaj	102
48.	KOPAČEVIĆ Božo (Luka)	65		H	P	9	srpanj	Donji Svilaj	102
49.	KOVAČEVIĆ Mato (Ilija)	58		H	P	4	lipanj	Ada	102
50.	LEOVAC Jozo (Mijo)	70		H	P	6	srpanj	Struka	102
51.	MAJIĆ Marinko (Franjo)	63		H	P	26	lipanj	Poćnik	102
52.	MAŠIĆ Refik (Asim)	42		M	P	5	svibanj	Jakeš	102
53.	MATIJEVIĆ Zdenko (Juro)	70		H	P	5	svibanj	Poćnik	102
54.	MEDŽIKOVIĆ Hariz (Sejdo)	68		M	P	15	srpanj	Slavonski Brod	102
55.	MEDŽIKOVIĆ Senad (Ibrahim)	63		M	P	20	lipanj	Odžak	102
56.	MIŠUKIĆ Marko (Ilija)	64		H	P	10	srpanj	Srnava	102
57.	MRVELJ Anto (Blaž)	68		H	U	11	srpanj	Srnava	102
58.	MUJKANOVIĆ Esad (Osman)	60		M	P	28	lipanj	Odžak	102
59.	MUJKIĆ Esad (Dedo)	54		M	P	10	srpanj	Odžak	102
60.	MUJKIĆ Fahir (Jasmin)	57		M	P	8	kolovoz	Bosanski Brod	102
61.	MUMINOVIĆ Izet (Mumin)	54		M	P	4	svibanj	¸Jakeš	102
62.	OGRIĆ Husein (Ibrahim)	46		M	U	29	lipanj	Jakeš	102
63.	OMERBAŠIĆ Hasan (Dedo)	64		M	P	8	srpanj	Jakeš	102

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO ODŽAK

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
64.	OMIČEVIĆ Asim (Atif)	55		M	P	4	svibanj	Jakeš	102
65.	OMIČEVIĆ Hariz (Muharem)	65		M	P	26	kolovoz	Bijelo Brdo	102
66.	OMIČEVIĆ Jasmin (Uzeir)	61		M	P	3	svibanj	Jakeš	102
67.	OMIČEVIĆ Redžo (Mehmed)	50		M	P	3	rujan	Zenica	102
68.	PAČAK Grga (Anto)	68		H	P	10	srpanj	Gornji Svilaj	102
69.	PAVIĆ Božo (Marko)	56		H	P	22	travanj	Vrbovac	102
70.	PAVIĆ Božo (Marko)	56		H	P	22	travanj	Vrbovac	102
71.	PITIĆ Meho (Ramiz)	56		M	P	13	lipanj	Modrički Lug	102
72.	PODGORIĆ Ramiz (Fahir)	63		M	P	5	lipanj	Odžak	102
73.	POROBIĆ Husnija (Nedžib)	64		M	P	10	srpanj	Odžak	102
74.	PROTRKIĆ Marko (Marija)	72		H	P	14	kolovoz	Bosanski Brod	102
75.	PUDIĆ Mato (Ilija)	54		H	P	16	srpanj	Slavonski Brod	102
76.	RADMAN Mijo (Ivan)	45		H	P	13	srpanj	Gornji Svilaj	102
77.	RADOVANOVIĆ Slavko (Simo)	54		H	N	12	srpanj	Odžak	102
78.	RAVNJAK Marko (Anto)	60		H	P	10	srpanj	Donji Svilaj	102
79.	SALKANOVIĆ Muhamed (Mujo)	47		M	P	22	travanj	Novi Grad	102
80.	SEJDIĆ Mirsad (Edhem)	66		M	P	11	svibanj	Modriča	102
81.	SENJIĆ Mijo (Ivo)	72		H	P	10	srpanj	Novo Selo Odž.	102
82.	SIVRIĆ Ivan (Ilija)	70		H	N	3	svibanj	Modriča	102
83.	SOFIĆ Ezvin (Muharem)	67		M	P	30	svibanj	Jakeš	102
84.	STANIĆ Ivan (Niko)	67		H	N	15	srpanj	Odžak	102
85.	SUVALJ Marinko (Anto)	63		H	P	25	svibanj	Pećnik	102
86.	ŠAĆIROVIĆ Hamdija (Husnija)	44		M	N	13	srpanj	Odžak	102
87.	ŠAJIĆ Anto (Jakov)	54		H	N	15	srpanj	Donji Svilaj	102
88.	ŠAKANOVIĆ Zuhdija (Sadik)	50		M	P	22	rujan	Brvnik	102
89.	ŠALDIĆ Safet (Mahmut)	69		M	P	26	kolovoz	Bijelo Brdo	102
90.	ŠALDIĆ Salko (Šemso)	62		M	U	20	svibanj	Odžak	102
91.	ŠURANJI Jovan (Josif)	73		S	P	5	srpanj	Odžak	102
92.	TADIĆ Mijo (Joko)	28		H	P	12	lipanj	Gornja Dubica	102
93.	TOLIĆ Anto (Ivan)	62		H	P	29	svibanj	Pećnik	102
94.	UDOVČIĆ Vinko (Anto)	63		H	P	21	travanj	Odžak	102
95.	UDOVČIĆ Vinko (Stjepan)	65		H	P	30	lipanj	Pećnik	102
96.	VINOVČIĆ Franik (Mato)	60		H	P	28	lipanj	Pećnik	102
97.	VINOVČIĆ Marijan (Mato)	56		H	P	6	svibanj	Modriča	102
98.	ZEČEVIĆ Zlatko (Mato)	71		H	P	28	rujan	Brvnik	102
99.	ZELINČEVIĆ Meho (Alija)	67	1	M	P	11	svibanj	Modriča	102
100.	ZELINČEVIĆ Sefer (Alija)	70	1	M	P	20	svibanj	Modriča	102
101.	ZOLOTIĆ Ratko (Ramiz)	53	1	M	P	15	srpanj	Slavonski Brod	102

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO DERVENTA

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
1.	ABDIJA Serafil (Isni)	47		M	P	16	rujan	Bosanski Brod	103
2.	AČKAR Ivica (Ivan)	70		H	P	16	lipanj	Derventa	103
3.	ADŽULOVIĆ Atif (Halil)	39		M	P	12	srpanj	Bos. Dubočac	103
4.	AHMIĆ Hasan (Izet)	68	Doboj	M	P	2	srpanj	Bosanski Brod	103
5.	AJKIĆ Mirsad (Hasan)	54		M	P	1	srpanj	Derventa	103
6.	ALIJAGIĆ Mirislam (Muhamed)	66	Velika	M	P	8	lipanj	Brezici	103
7.	ANTUNOVIĆ Frano (Marko)	63		H	P	9	svibanj	Derventa	103
8.	ANUŠIĆ Marko (Ivan)	33		H	U	8	lipanj	Doboj	103
9.	ARAČIĆ Jozo (Ante)	68	M. Sočanica	H	N	30	lipanj	Modran	103
10.	ARAČIĆ Jure (Ivan)	46	Gornja Bišnja	H	P	21	svibanj	Bišnja	103
11.	ARAMBAŠIĆ Marko (Jure)	49		H	P	11	lipanj	Derventa	103
12.	AVDIBEGOVIĆ Zamin (Džafer)	73		M	N	6	listopad	Bosanski Brod	103
13.	BABIĆ Jure (Ivan)	26		H	N	18	lipanj	Derventa	103
14.	BABIĆ Samir (Ismet)	65		M	P	9	srpanj	Derventa	103
15.	BAGARIĆ Marijan (Pejo)	39		H	P	17	lipanj	Derventa	103
16.	BAKARIĆ Željko (Stipan)	60		H	P	22	travanj	Bosanski Brod	103
17.	BAKULA Miro (Stipo)	52		H	P	7	svibanj	Derventa	103
18.	BARIŠIĆ Mato (Jozo)	68		H	P	30	srpanj	Begluci	103
19.	BARIŠIĆ Stipo (Ivan)	65	Derventa	H	P	2	srpanj	Rabići	103
20.	BARIŠIĆ Zvonko (Martin)	68	Kukavice	H	P	12	svibanj	Kukavice	103
21.	BARIŠIĆ Željko (Bartol)	55		H	P	23	svibanj	Derventa	103
22.	BEČIĆ Safet (Šefko)	61		M	N	16	lipanj	Doboj	103
23.	BEGANOVIĆ Miralem (Safet)	57	Derventa	M	P	19	svibanj	Derventa	103
24.	BEGIĆ Anto (martin)	46		H	P	26	lipanj	Derventa	103
25.	BEGIĆ Franjo (Mijat)	70	Derventa	H	P	25	lipanj	Modran	103
26.	BEGIĆ Gordana (Ivan)	72		H	P	4	kolovoz	Novi Lužani	103
27.	BEGIĆ Jozo (Niko)	61		H	P	27	lipanj	Derventa	103
28.	BEGIĆ Mato (Ilija)	31		H	P	8	svibanj	Derventa	103
29.	BEGIĆ Perica (Ivan)	66	Modran	H	P	24	travanj	Ljupljanica	103
30.	BEGOVIĆ Hedvin (Džemo)	63		M	N	9	srpanj	Bosanski Brod	103
31.	BEKIĆ Jozo (Mato)	54		H	P	23	kolovoz	Novi Lužani	103
32.	BEKIĆ Stipo (Jure)	43		H	P	30	rujan	Bosanski Brod	103
33.	BILIĆ Miro (Mara)	71		H	P	29	lipanj	Živinice	103
34.	BJELKANOVIĆ Drago (Niko)	48	Derventa	H	P	12	svibanj	Derventa	103
35.	BLAVICKI Vlado (Ivan)	46	Derventa	H	P	4	lipanj	Derventa	103
36.	BOKŠIĆ željko (Branko)	58		H	N	24	lipanj	Derventa	103
37.	BOŠKOVIĆ Duško (Milan)	53		S	P	15	lipanj	Doboj	103
38.	BREKALO Mijat (Stipo)	71	Bukovac	H	P	25	svibanj	Debela Obala	103
39.	BRNADIĆ Ilija (Ivo)	67		H	P	1	srpanj	Derventa	103
40.	BRZICA Petar (Jozo)	28	Derventa	H	P	27	svibanj	Derventa	103
41.	BUBALO Anto (Mato)	23		H	P	13	svibanj	Derventa	103
42.	BUBALO Ivan (Marko)	39	Pljari	H	P	30	lipanj	Derventa	103
43.	BUNDAVICA Hidajet (Ahmet)	58		M	P	1	srpanj	Derventa	103
44.	BUNDAVICA Izet (Ahmet)	65		M	P	15	lipanj	Doboj	103
45.	BUNDAVICA Nisvet (Ahmet)	59		M	P	19	lipanj	Derventa	103
46.	BURAZER Slaven (Stjepan)	73	Derventa	H	P	13	svibanj	Tetima	103
47.	CAKIĆ Emir (Salim)	61	Derventa	M	P	12	svibanj	Derventa	103
48.	ČABRAJA Roko (Ivo)	55		H	P	4	lipanj	Bijelo Brdo	103
49.	ČALIĆ Jure (Anto)	38		H	U	7	svibanj	Slavonski Brod	103
50.	ČALIĆ Zlatan (Ilija)	68	G. Šušnjari	H	N	18	lipanj	Komarica	103
51.	ČARAPOVIĆ Marinko (Mijat)	64		H	P	18	kolovoz	Derventa	103
52.	ČEHAJIĆ Husein (Senad)	62		M	P	17	svibanj	Derventa	103
53.	ČIČAK Anto (Ilija)	61		H	P	5	listopad	Bosanski Brod	103
54.	ČIČAK Bariša (Ivan)	47		H	U	3	srpanj	Bos. Lužani	103
55.	ČIČAK Ivan (Jure)	57		H	N	9	svibanj	Derventa	103
56.	ČIČAK Pejo (Jozo)	49		H	N	25	lipanj	Derventa	103
57.	ČIČAK Zlatko (Ivica)	73		H	P	24	lipanj	Modran	103
58.	ČONDRIĆ Pejo (Božo)	62		H	P	2	svibanj	Derventa	103
59.	ČUTURA Marinko (Jerko)	55	Derventa	H	P	1	svibanj	Kukavice Donje	103
60.	ĆALIĆ Željko (Jure)	66		H	P	8	lipanj	Dražnica	103
61.	ĆESIĆ Ismet (Juso)	50		M	P	20	travanj	Derventa	103
62.	ĆORLUKA Ivica (Mijat)	69	Modran	H	P	8	lipanj	Dažnice	103
63.	ĆORLUKA Nikica (Ilija)	62	Modran	H	P	22	lipanj	Modran	103

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO DERVENTA

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
64.	ĆORLUKA Slavko (Stipe)	68		H	P	8	lipanj	Cer	103
65.	ĆORLUKA Štefan (Ivan)	72	Modran	H	P	8	lipanj	Dažnica	103
66.	ĆOSIĆ Mato (Jure)	54		H	N	1	srpanj	Derventa	103
67.	ĆURIĆ Luka (Mijat)	54	V. Bukovica	H	U	4	srpanj	V. Bukovica	103
68.	ĆURIĆ Miroslav (Martin)	61		H	P	2	srpanj	Derventa	103
69.	ĆURIĆ Zvonko (Marijan)	60		H	N	19	lipanj	Ljupljanica Donja	103
70.	DANKIĆ Željko (Luka)	70	Derventa	H	P	1	rujan	Novi Lužani	103
71.	DERONJA Franko (Ilija)	63		H	P	22	rujan	Bosanski Brod	103
72.	DERONJIĆ Zoran (Drago)	71		H	P	8	lipanj	Doboj	103
73.	DURAKOVIĆ Osman (Taim)	42		M	P	3	srpanj	Derventa	103
74.	DURAKOVIĆ Senad (Osman)	67		M	P	3	srpanj	Derventa	103
75.	DURMIŠ Niko (Stipo)	35		H	P	12	svibanj	Derventa	103
76.	DUSPARA Drago (Nedžo)	58	Derventa	H	P	21	travanj	Polje	103
77.	DUSPARA Marinko (Anica)	70	Donja Bišnja	H	N	26	lipanj	Bišnja	103
78.	DŽELILOVIĆ Sejad (Abdulah)	66		M	N	18	lipanj	Doboj	103
79.	ĐALIĆ Zlatko (Momčilo)	55		H	P	24	travanj	Derventa	103
80.	ĐIPA Nusret (Halil)	58		M	P	13	srpanj	Deventa	103
81.	ĐOGIĆ Hasan (Murat)	55		M	N	18	lipanj	Doboj	103
82.	ĐULBIĆ Fikret (Smajo)	51		M	P	30	rujan	Kostreš	103
83.	ĐURIĆ Stipo (Marko)	54	Sijekovac	H	P	1	srpanj	Sijekovac	103
84.	EŠEGOVIĆ Jure (Anto)	58		H	N	14	lipanj	Derventa	103
85.	FABRIČNI Jozo (Anto)	48		H	P	8	travanj	Kuljenovci	103
86.	FEJZIĆ Hamdija (Nezir)	68		M	P	17	kolovoz	Lužani Bosanski	103
87.	GAŠPAR Jozo (Mato)	30		H	P	18	rujan	Bosanski Brod	103
88.	GAVRAN Alojz (Jozo)	39	Derventa	H	P	27	svibanj	Derventa	103
89.	GAVRAN Anto (Ivan)	65		H	P	13	lipanj	Derventa	103
90.	GAVRAN Josip (Ilija)	42		H	P	8	svibanj	Derventa	103
91.	GAVRAN Stipo (Anto)	74		H	P	14	srpanj	Derventa	103
92.	GAVRANIĆ Mijo (Tomo)	65		H	P	22	srpanj	Slavonski Brod	103
93.	GLAVAŠ Jurica (Ilija)	73		H	P	23	lipanj	Derventa	103
94.	GOGIĆ Bariša (Mijat)	31		H	N	14	lipanj	Doboj	103
95.	GOGIĆ Pero (Mato)	73		H	P	25	lipanj	Derventa	103
96.	GRABOVAC Zdravko (Ivan)	62		H	P	29	rujan	Koraće	103
97.	GRUBIŠIĆ Anto (Marko)	26	Vrhovi	H	P	25	lipanj	Vrhovi	103
98.	GRUBIŠIĆ Mario (Mato)	66		H	P	26	lipanj	Derventa	103
99.	GRUBIŠIĆ Pejo (Ilija)	45	Tetima	H	P	28	lipanj	Tetima	103
100.	HADŽIĆ Dragan (Veseljko)	66	Mišinci	H	P	1	lipanj	Živinice	103
101.	HAJRIĆ Nusret (Adem)	72		M	P	3	srpanj	Derventa	103
102.	HALEPOVIĆ Smail (Himzo)	46		M	P	28	rujan	Bosanski Brod	103
103.	HALILOVIĆ Enes (Alija)	58		M	N	19	travanj	Derventa	103
104.	HALILOVIĆ Meho (Muharem)	69		M	P	2	srpanj	Derventa	103
105.	HAMZIĆ Amir (Dževad)	63		M	P	21	rujan	Bosanski Brod	103
106.	HASIČIĆ Janez (Ismet)	55		M	P	7	srpanj	Bosanski Brod	103
107.	HAURDIĆ Edhem (Adem)	28		M	P	12	svibanj	Derventa	103
108.	HAURDIĆ Ekrem (Edhem)	53		M	P	12	svibanj	Derventa	103
109.	HAURDIĆ Haris (Kasim)	65		M	P	27	svibanj	Derventa	103
110.	HEDŽIĆ Hajrudin (Fahir)	67		M	P	11	lipanj	Doboj	103
111.	HEDŽIĆ Ibrahim (Vejsil)	62		M	N	18	lipanj	Doboj	103
112.	HEDŽIĆ Jusuf (Mehmed)	53		M	P	7	lipanj	Doboj	103
113.	HERCEG Suljo (Mehmed)	51		M	P	19	lipanj	Modran	103
114.	HNATJUK Perica (Ilija)	51		H	P	19	travanj	Derventa	103
115.	HODŽIĆ Fikret (Salih)	59		M	P	25	lipanj	Derventa	103
116.	HRBAT Mujo (Hasan)	47		M	P	5	listopad	Bosanski Brod	103
117.	HRUSTIĆ Edin (Sead)	61	Derventa	M	P	30	rujan	Koraće	103
118.	HUNČAK Ilija (Petar)	73	Derventa	H	P	13	svibanj	Donja Bišnja	103
119.	HUSEINČEHAIĆ Senad (Ismet)	62		M	P	17	svibanj	Derventa	103
120.	HUSEINOVIĆ Ekrem (Mujo)	55		M	P	12	svibanj	Derventa	103
121.	HUSEINOVIĆ Nedžad (Senaid)	63		M	N	19	travanj	Derventa	103
122.	HUSKIĆ Abdel (Rasim)	61		M	N	30	lipanj	Bosanski Brod	103
123.	HUSKIĆ Esad (Alija)	56		M	P	18	svibanj	Derventa	103
124.	HUSKIĆ Hakija (Atif)	39	Derventa	M	N	17	travanj	Čardak	103
125.	HUSKIĆ Hilno (Husein)	59		M	N	15	lipanj	Doboj	103
126.	IBRAHIMOVIĆ Muhidin (Džemal)	59		M	P	27	srpanj	Bosanski Brod	103

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO DERVENTA

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
127.	IMAMOVIĆ Muhamed (Agan)	59		M	P	23	travanj	Derventa	103
128.	ISAKOVIĆ Began (Mujo)	38	Derventa	M	P	24	travanj	Čardak	103
129.	ISLAMBAŠIĆ Asim (Mušan)	59		M	P	15	svibanj	Derventa	103
130.	ISLAMOVIĆ Fuad (Ismet)	57	Derventa	M	P	7	svibanj	Derventa	103
131.	IVANKOVIĆ Dragan (Ilija)	61		H	P	27	svibanj	Derventa	103
132.	IVANKOVIĆ Plamenko (Jure)	67		H	P	27	lipanj	Derventa	103
133.	IVANKOVIĆ Zoran (Ilija)	65		H	P	27	svibanj	Derventa	103
134.	IVIĆ Bruno (Šimo)	66	Derventa	H	P	1	lipanj	Derventa	103
135.	IVIĆ Pavle (Jozo)	56		H	P	10	lipanj	Johovac	103
136.	IVUŠIĆ Ilica (Pejo)	67		H	P	10	srpanj	Bijelo Brdo	103
137.	JAHIĆ Nedžad (Hasan)	68		M	P	19	lipanj	Doboj	103
138.	JAKIĆ Josip (Nikola)	62		H	P	12	lipanj	Doboj	103
139.	JANOTA Ante (Stevo)	44	Derventa	H	P	20	lipanj	Derventa	103
140.	JAŠAREVIĆ Benjamin (Ago)	73		M	P	24	kolovoz	Novi Lužani	103
141.	JAŠAREVIĆ Hajrudin (Ago)	70	Derventa	M	P	24	kolovoz	Novi Lužani	103
142.	JEGIĆ Nihad (Sejfo)	67		M	P	23	lipanj	Derventa	103
143.	JELAVIĆ Iva (Mijat)	30		H	N	17	lipanj	Derventa	103
144.	JELAVIĆ Ivan (Anto)	65	Mišinci	H	P	7	svibanj	Mišinci	103
145.	JELAVIĆ Nikola (Ilija)	67		H	P	17	lipanj	Mišinci	103
146.	JELEČ Božo (Petar)	19		H	N	1	srpanj	Derventa	103
147.	JELEČ Ilija (Ivan)	60		H	P	1	srpanj	Zelenike	103
148.	JELEČ Ilija (Stipo)	45		H	P	14	lipanj	Doboj	103
149.	JELINIĆ Anto (Franjo)	40		H	N	18	lipanj	Derventa	103
150.	JERKOVIĆ Ivan (Marko)	45	Derventa	H	P	13	lipanj	Gornji Višnjik	103
151.	JERKOVIĆ Perica (Jozo)	61		H	P	18	lipanj	Derventa	103
152.	JEZERNIK Ivica (Viktor)	66		H	P	8	lipanj	Foča	103
153.	JUGOVIĆ Jure (Luka)	61		H	P	13	rujan	Bosanski Brod	103
154.	JUKIĆ Dragan (Nikola)	72	D. Šušnjari	H	P	28	travanj	Debela Obala	103
155.	JUKIĆ Jozo (Petar)	55		H	P	9	svibanj	Derventa	103
156.	JUKO Vitomir (Mato)	64		H	P	23	svibanj	Donja Bišnja	103
157.	JUPIĆ Amir (Mahmut)	73		M	P	27	srpanj	Derventa	103
158.	JURAKIĆ Anto (Jozo)	39	Živinice	H	P	28	lipanj	Debela Obala	103
159.	JURAKIĆ Josip (Nikola)	60		H	N	6	rujan	Bosanski Brod	103
160.	JURAKIĆ Marijan (Jozo)	45		H	N	2	srpanj	Derventa	103
161.	JURIĆ Marko (Mato)	47		H	P	1	srpanj	Derventa	103
162.	JUSANOVIĆ Angijad (Mustafa)	54	Derventa	M	P	21	rujan	Bosanski Brod	103
163.	KADIĆ Midhat (Hamza)	40		M	N	16	lipanj	Derventa	103
164.	KADIĆ Zahir (Ševko)	49		M	N	4	srpanj	Derventa	103
165.	KALENDEROVIĆ Rasim (Ibro)	63		M	P	2	svibanj	Begluci	103
166.	KARAMATIĆ Juro (Ilija)	35		H	N	17	lipanj	Derventa	103
167.	KARAMATIĆ Mijo (Ivan)	66		H	P	14	lipanj	Derventa	103
168.	KARAMATIĆ Stipo (Stipo)	36		H	N	17	lipanj	Doboj	103
169.	KARAMATIĆ Zdenko (Ivan)	68		H	P	14	lipanj	Derventa	103
170.	KATAVIĆ Ivica (Marko)	61		H	U	4	travanj	Komarica	103
171.	KATAVIĆ Marko (Mijat)	30		H	P	7	travanj	Komarica	103
172.	KATAVIĆ Mato (Bariša)	30		H	P	19	travanj	Doboj	103
173.	KATAVIĆ Pejo (Luka)	61		H	N	6	rujan	Derventa	103
174.	KISIĆ Željko (Ivan)	66		H	P	12	svibanj	Bišnja	103
175.	KLJAJIĆ Drago (Mara)	62	Derventa	H	P	1	srpanj	Polje	103
176.	KLJAJIĆ Ivan (Ilija)	55	Slavonski Brod	H	P	29	travanj	Dražnica	103
177.	KLJAJIĆ Josip (Trivun)	70	Derventa	H	P	1	srpanj	Bunar	103
178.	KLJUČEVIĆ Ivan (Stojko)	44		H	N	18	lipanj	Komarica	103
179.	KLJUČEVIĆ Ivica (Mirko)	73	Komarica	H	P	17	lipanj	Foča	103
180.	KOBAJICA Ekrem (Sulejman)	61		M	P	4	listopad	Zborište	103
181.	KOKOROVIĆ Gabrijel (Božo)	54		H	P	26	travanj	Derventa	103
182.	KOPČIĆ Ivica (Mijo)	56		H	P	26	svibanj	Bijelo Brdo	103
183.	KOTORIĆ Aldin (Atif)	70		H	N	18	lipanj	Doboj	103
184.	KOVAČEVIĆ Ago (ibro)	36		M	P	29	srpanj	Derventa	103
185.	KOVAČEVIĆ Jozo (Ivica)	51		H	P	20	kolovoz	Derventa	103
186.	KOZINA Jozo (Martin)	71	Modran	H	P	6	srpanj	Žeravac	103
187.	KRAJINOVIĆ Drago (Pavo)	68		H	P	18	svibanj	Glogovica	103
188.	KRAJINOVIĆ Perica (Lucija)	65	Derventa	H	P	28	lipanj	Baščari	103
189.	KRAJINOVIĆ Pero (Ante)	61		H	P	8	lipanj	Derventa	103

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO DERVENTA

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
190.	KRECIĆ Huso (Smajo)	56		M	P	26	svibanj	Derventa	103
191.	KRIŠTIĆ Tadija (Ilija)	55		H	P	9	svibanj	Bosanski Brod	103
192.	KRIVIĆ Tomislav (Stipo)	39		H	P	27	svibanj	Derventa	103
193.	KRIŽIĆ Josip (Mato)	57		H	P	8	lipanj	Derventa	103
194.	KRIŽIĆ Jure (Marko)	50	Johovac	H	P	8	lipanj	Johovac	103
195.	KRIŽIĆ Luka (Andrija)	53		H	P	9	lipanj	Johovac	103
196.	KROLO Toni (Zdravko)	71		H	P	12	svibanj	Derventa	103
197.	KUPREŠAK Ilija (Luka)	63		H	P	3	lipanj	M. Sočanica	103
198.	KUPREŠAK Pejo (Pavo)	68	M. Sočanica	H	P	15	kolovoz	Gradac	103
199.	KURTUŠIĆ Pejo (Ivan)	40		H	P	14	lipanj	Foča	103
200.	LEKO Ivan (Ivan)	72		H	P	4	kolovoz	Novi Lužani	103
201.	LEKO Ivan (Ivan)	45		H	P	20	travanj	Derventa	103
202.	LONČAR Ilija (Jure)	62	Modran	H	P	8	lipanj	Modran	103
203.	LOVRIĆ Marijan (Ivan)	64	Kulina	H	P	15	kolovoz	Gradac	103
204.	LOVRIĆ Mato (Jozo)	57		H	P	15	lipanj	Mišinci	103
205.	LUCIĆ Ivan (Ilija)	43	Begluci	H	P	25	rujan	Doboj	103
206.	LUCIĆ Željko (Marko)	75		H	P	7	travanj	Komarica	103
207.	LUČIĆ Ivanko (Anto)	54		H	P	9	svibanj	Bišnja	103
208.	LUPIĆ Husein (Muharem)	65		M	P	1	srpanj	Derventa	103
209.	LJUBAS Drago (Grgo)	65		H	P	2	srpanj	Derventa	103
210.	LJUBAS Ivica (Jozo)	67		H	N	26	lipanj	Bišnja	103
211.	LJUBIČIĆ Kata (Anto)	43		H	P	13	svibanj	Tetima	103
212.	MAJIĆ Jozo (Ivan)	43	Gornji Božinci	H	P	18	svibanj	Božinci	103
213.	MAJSTOROVIĆ Ivan (Nikola)	32		H	P	12	svibanj	Derventa	103
214.	MANDIĆ Mijat (Marijan)	35		H	N	16	lipanj	Doboj	103
215.	MANDURIĆ Borislav (Jure)	61	Derventa	H	P	27	svibanj	Derventa	103
216.	MARAS Marko (Pejo)	38	Derventa	H	P	24	svibanj	Derventa	103
217.	MARAS Pero (Mirko)	57		H	U	1	srpanj	Slavonski Brod	103
218.	MARAS Željko (Jozo)	69	Derventa	H	P	8	srpanj	Grk	103
219.	MARIĆ Božo (Marinko)	68		H	N	18	lipanj	Doboj	103
220.	MARIĆ Ivica (Ilija)	65		H	P	3	lipanj	M. Prnjavor	103
221.	MARIĆ Marko (Mato)	45		H	P	17	lipanj	Komarica	103
222.	MARIJIĆ Anto (Ivan)	39		H	N	10	srpanj	Derventa	103
223.	MARIJIĆ Jure (Ivan)	29		H	N	10	srpanj	Derventa	103
224.	MARTIĆ Anto (Luka)	36	Živinice	H	P	28	travanj	Žirovina	103
225.	MARTIĆ Ilija (Petar)	70		H	P	4	travanj	Bosanski Brod	103
226.	MATANOVIĆ Franjo (Ruža)	45		H	U	1	kolovoz	Derventa	103
227.	MATIĆ Jozo (Ivan)	52	Johovac	H	U	30	lipanj	Johovac	103
228.	MATIĆ Jozo (Jakov)	64		H	P	11	lipanj	Doboj	103
229.	MEHIČIĆ Muharem (Adem)	45		M	P	9	srpanj	Derventa	103
230.	MEHIĆ Adem (Ago)	66		M	N	12	svibanj	Derventa	103
231.	MEHMEDOVIĆ Sabahudin (Ramo)	71		M	P	24	kolovoz	Bosanski Brod	103
232.	MEJRUŠIĆ Suad (Mujo)	73		M	P	15	lipanj	Kotorsko	103
233.	MILOŠ Pejo (Ivan)	66		H	P	9	kolovoz	Slavonski Brod	103
234.	MIŠIĆ Stipe (Marko)	59		H	P	25	lipanj	Derventa	103
235.	MREVELJ Anto (Ivan)	45		H	N	29	lipanj	Tetima	103
236.	MRKALJEVIĆ Bajro (Mustafa)	45		M	P	5	svibanj	Doboj	103
237.	MRVELJ Željko (Luka)	72		H	P	5	listopad	Bosanski Brod	103
238.	MUJČIN Refik (Mehmed)	44		M	P	2	rujan	Bosanski Brod	103
239.	MUJKANOVIĆ Edin (Omer)	72		M	P	8	lipanj	Derventa	103
240.	MUMINOVIĆ Mirsad (Salih)	63		M	P	3	srpanj	Derventa	103
241.	MUSTAFČIĆ Almir (Meho)	69		M	P	20	travanj	Derventa	103
242.	NADEŠKO Enver (Musan)	55		M	P	15	srpanj	Derventa	103
243.	NIKIĆ Ilija (Pavo)	65		H	N	15	lipanj	Derventa	103
244.	NIKIĆ Marko (Ilija)	42		H	N	13	lipanj	Derventa	103
245.	NIKIĆ Stipo (Marko)	72		H	N	5	listopad	Bosanski Brod	103
246.	NIKOLAŠ Dinko (Stipo)	62	Bišnja	H	P	29	lipanj	Gornja Bišnja	103
247.	NIKOLAŠ Iko (Jozo)	66	Derventa	H	P	23	lipanj	Bišnja	103
248.	NUJIĆ Jozo (Niko)	73	Derventa	H	P	4	srpanj	Novi Lužani	103
249.	NUJIĆ Jure (Mato)	69		H	P	30	lipanj	Zelenike	103
250.	NUJIĆ Slavko (Mato)	51		H	P	25	lipanj	Vrhovi	103
251.	NUJIĆ Slavko (Mato)	59		H	P	25	lipanj	Vrhovi	103
252.	ODOBAŠIĆ Ferid (Ševko)	70		M	P	8	srpanj	Derventa	103

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO DERVENTA

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
253.	OMERAGIĆ Nedžad (Ferid)	62		M	P	24	kolovoz	Polje	103
254.	OMERANOVIĆ Hamzalija (Mustafa)	51		M	P	24	rujan	Koraće	103
255.	OPAČAK Mladen (Zlatko)	70		H	P	29	rujan	Koraće	103
256.	OSMANAGIĆ Samir (Osman)	68		M	P	13	svibanj	Derventa	103
257.	OSMANDŽIKOVIĆ Dževad (Ismet)	72	Derventa	M	P	16	srpanj	Begluci	103
258.	PASJEČNIK Jaroslav (Mihajlo)	56		H	P	20	travanj	Derventa	103
259.	PEJIĆ Marko (Marko)	34		H	U	5	lipanj	Zagreb	103
260.	PEKEZ Zoran (Petar)	72		H	P	12	kolovoz	Domaljevac	103
261.	PERIĆ Marko (Anto)	48		H	N	30	lipanj	Derventa	103
262.	PERIĆ Marko (Ivan)	62		H	N	17	lipanj	Derventa	103
263.	PERONJIĆ Zoran (Drago)	71		H	P	8	lipanj	Johovac	103
264.	PETROVIĆ Zoran (Zdravko)	71	Derventa	S	U	2	srpanj	Višnjik Donji	103
265.	PIJETLOVIĆ Silvijo (Marko)	72		H	P	2	rujan	Derventa	103
266.	PLEJIĆ Ivan (Pejo)	52		H	P	9	lipanj	Derventa	103
267.	PODNAR Mirko (Kazimir)	30	Derventa	H	P	26	svibanj	Orašje	103
268.	POPIĆ Filip (Anto)	42		H	N	12	rujan	Derventa	103
269.	POROBIĆ Vedad (Senahid)	70	Derventa	M	P	12	svibanj	Derventa	103
270.	PRGOMET Ante (Jure)	68	Zelenike	H	P	1	srpanj	Zelenike	103
271.	PRGOMET Ivica (Franjo)	64	Polje	H	P	29	srpanj	Begluci	103
272.	PRIJEVIĆ Goran (Milovan)	60		S	P	16	travanj	Derventa	103
273.	PRINCIP Pejo (Ivan)	40		H	P	8	lipanj	Derventa	103
274.	PRLIĆ Josip (Ivan)	48		H	P	18	lipanj	Derventa	103
275.	PUDIĆ Ivan (Anto)	55	Tetima	H	P	8	lipanj	Ljupljanica	103
276.	PUDIĆ Ivica (Ante)	61		H	U	10	rujan	Slavonski Brod	103
277.	PUDIĆ Željko (Mato)	73	Derventa	H	P	4	kolovoz	Novi Lužani	103
278.	RADOŠ Marko (Marko	71	Johovac	H	P	13	svibanj	Derventa	103
279.	RADOVIĆ Siniša (Stipo)	68	Johovac	H	P	8	lipanj	Johovac	103
280.	RAJKOVIĆ Dražen (Boris)	66		H	P	1	srpanj	Derventa	103
281.	RAŠIĆ Ilija (Marko)	49	Foča	H	P	17	lipanj	Mišinci	103
282.	RAŠIĆ Jozo (Ilija)	73		H	P	14	lipanj	Derventa	103
283.	RAVLIĆ Ilija (Mate)	69	Derventa	H	P	8	lipanj	Modran	103
284.	RAVLIĆ Silvije (Tomislav)	69	Derventa	H	P	10	svibanj	Bosanski Lužani	103
285.	RAVLIĆ Stipo (Stipo)	45	Donji Višnjik	H	P	3	srpanj	Velika Bukovica	103
286.	RAVLIĆ Željko (Marjan)	66		H	U	25	srpanj	Novi Lužani	103
287.	ROSIĆ Ivica (Josip)	67		H	P	12	svibanj	Kukavice	103
288.	SALJI Ivica (Jozo)	58	Derventa	H	P	30	lipanj	Kukavice	103
289.	SAMARDŽIĆ Ivan (Lovro)	50	Kulina	H	P	14	kolovoz	Kostreš	103
290.	SAMARDŽIĆ Zlatko (Jure)	72		H	P	26	svibanj	Gornja Bišnja	103
291.	SARAJLIĆ Mirsad (Hakija)	67	Derventa	H	P	20	travanj	Gradačac	103
292.	SEDLOVSKI Ilija (Franjo)	59	Derventa	H	P	20	travanj	Derventa	103
293.	SEJDIĆ Edin (Omer)	63	Kukavice	M	P	7	srpanj	Višnjik	103
294.	SELVIĆ Sakib (Sejfo)	61		M	U	2	srpanj	Slavonski Brod	103
295.	SENJAK Mijat (Petar)	41	Mišinci	H	U	14	lipanj	Mišinci	103
296.	SENJAK Zvonko (Ilija)	69		H	P	9	lipanj	Derventa	103
297.	SINANOVIĆ Sead (Hamza)	64		M	P	21	kolovoz	Bosanski Brod	103
298.	SIRBUBALO Šerif (Mustafa)	65		M	P	2	svibanj	Derventa	103
299.	SIROVINA Jozo (Stipo)	26		H	P	26	svibanj	Kuljenovci	103
300.	SITNIK Robert (Ivan)	71	Derventa	H	P	4	lipanj	Gornja Bišnja	103
301.	SKELIĆ Jasmin (Hajrudin)	64		M	P	22	lipanj	Derventa	103
302.	SLABIĆ Agan (Fazlo)	43	Derventa	H	P	4	lipanj	Derventa	103
303.	SLIJEPČEVIĆ Senad (Ahmed)	60		M	U	24	travanj	Derventa	103
304.	SLIJEPČEVIĆ Suad (Ahmet)	57		M	U	20	travanj	Derventa	103
305.	SMAJIĆ Bećir (Murat)	36	Derventa	M	P	23	travanj	Derventa	103
306.	SPAHIĆ Amir (Muharem)	70		M	N	18	lipanj	Derventa	103
307.	STANIĆ Dragan (Ivan)	71	Derventa	H	P	12	svibanj	Derventa	103
308.	STIBLIK Zdenko (Avgustin)	67		H	N	16	lipanj	Doboj	103
309.	STJEPANOVIĆ Ivica (Jozo)	53		H	N	29	lipanj	Derventa	103
310.	STJEPANOVIĆ Juro (Anto)	63	Bijelo Brdo	H	P	18	kolovoz	Bijelo Brdo	103
311.	SULJEVIĆ Senad (Halim)	58		M	P	25	kolovoz	Gradac	103
312.	SULJKIĆ Maho (Safet)	67		M	P	1	srpanj	Derventa	103
313.	ŠABANAGIĆ Husein (Smajo)	38	Derventa	M	P	20	travanj	Derventa	103
314.	ŠABANAGIĆ Smajo (Husein)	69	Derventa	M	P	20	travanj	Derventa	103
315.	ŠAHINOVIĆ Ekrem (Zahid)	58		M	P	27	srpanj	Novi Lužani	103

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO DERVENTA

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
316.	ŠARIĆ Ibrahim (Sakib)	53		M	P	15	srpanj	Bosanski Brod	103
317.	ŠIMIČ Božo (Šimo)	41	Foča	H	P	14	lipanj	Foča	103
318.	ŠIMIĆ Anto (Šime)	38		H	P	14	lipanj	Doboj	103
319.	ŠIMIĆ Ilija (Ilija)	68		H	P	21	kolovoz	Gradac	103
320.	ŠIMIĆ Ivko (Filip)	42		H	N	17	lipanj	Derventa	103
321.	ŠIMIĆ Pavo (Marijan)	70		H	P	8	lipanj	Litešić	103
322.	ŠIŠANOVIĆ Hamdija (Derviš)	61		M	P	1	srpanj	Derventa	103
323.	ŠKORIĆ Anto (Petar)	45		H	P	27	svibanj	Derventa	103
324.	ŠKORIĆ Goran (Marijan)	66		H	P	25	kolovoz	Bosanski Brod	103
325.	ŠKORO Mato (Petar)	51		H	P	1	srpanj	Polje	103
326.	ŠKREBIĆ Biljan (Ferid)	74	Derventa	M	P	10	lipanj	Derventa	103
327.	ŠTAMBAK Nedeljko (Dinko)	27		H	P	13	svibanj	Derventa	103
328.	TADIĆ Marinko (Anto)	63	Derventa	H	P	12	svibanj	Derventa	103
329.	TIRIĆ Amir (Munib)	62	Derventa	M	P	21	rujan	Bosanski Brod	103
330.	TOKIĆ Ilija (Ivan)	70		H	U	8	lipanj	Vrhovi	103
331.	TOLIĆ Franjo (Ilija)	73	Foča	H	P	8	lipanj	Foča	103
332.	TOLIĆ Ilija (Jozo)	66		H	P	25	svibanj	Foča	103
333.	TOLIĆ Ilija (Stipe)	53		H	P	14	svibanj	Derventa	103
334.	TOLIĆ Ivan (Ante)	45	Ljupljanica	H	P	3	svibanj	Ljupljanica	103
335.	TOLIĆ Mato (Ilija)	22	Derventa	H	P	8	lipanj	Mišinci	103
336.	TOLIĆ Pejo (Pejo)	62		H	N	24	lipanj	Derventa	103
337.	TOLIĆ Perica (Stipan)	74		H	P	29	travanj	Derventa	103
338.	TOMAS Pejo (Ivan)	22		H	N	22	lipanj	Derventa	103
339.	TOMAŠEVIĆ Željko (Milojko)	68	Derventa	H	P	24	travanj	Derventa	103
340.	TOMIĆ Jure (Martin)	38		H	N	1	srpanj	Derventa	103
341.	TOMLJANOVIĆ Anto (Tomo)	28	Derventa	H	P	24	travanj	Modran	103
342.	TRUTINA Mario (Anto)	69	Derventa	H	P	15	lipanj	Johovac	103
343.	TUNJIĆ Ilinka (Ankica)	47		H	P	28	kolovoz	Donja Barica	103
344.	VIDAK Mato (Šimo)	65		H	N	18	lipanj	Doboj	103
345.	VIDAK Mijat (Pejo)	61		H	P	30	kolovoz	Begluci	103
346.	VRDOLJAK Ante (Franjo)	73	Tetima	H	U	29	rujan	Bosanski Brod	103
347.	VRDOLJAK Josip (Pejo)	66		H	P	22	svibanj	Derventa	103
348.	VUGDALIĆ Fahrudin (Fahir)	58		M	P	16	svibanj	Derventa	103
349.	VUGDALIĆ Izet (Ahmet)	52		M	P	5	listopad	Bosanski Brod	103
350.	VUGDALIĆ Senad (Jusuf)	62		M	P	22	lipanj	Derventa	103
351.	VUGDALIĆ Zijad (Mehmed)	51	Kukavice	M	P	2	svibanj	Kukavice	103
352.	VUKOVIĆ Anto (Jozo)	59	Žeravac	H	P	23	lipanj	Debela Obala	103
353.	VULETA Ivica (Jozo)	73	G. Ljupljanica	H	P	26	svibanj	Tomasovo Brdo	103
354.	VULETA Zlatko (Ambrozija)	52		H	P	20	travanj	Derventa	103
355.	ZIRDUM Marija (Franjo)	35		H	P	18	lipanj	Doboj	103
356.	ZIRDUM Pero (Šimo)	64	Derventa	H	P	20	kolovoz	Bijelo Brdo	103
357.	ZIRDUM Stipo (Vid)	62		H	N	16	lipanj	Doboj	103

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BOSANSKI ŠAMAC

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
1.	ABRAMOVIĆ Mijo (Đuro)	68	Domaljevac	H	P	19	kolovoz	Grebnice	104
2.	ANTUNOVIĆ Jozo (Marko)	60		H	N	7	svibanj	Crkvina	104
3.	BARIŠIĆ Anđelko (Niko)	68	H. Tišina	H	P	27	svibanj	Grebnice	104
4.	BARTOLOVIĆ Ilija (Blaž)	69	H. Tišina	H	P	28	travanj	Grebnice	104
5.	BLAŽANOVIĆ Ilija (Pejo)	48	D. Hasić	H	P	24	svibanj	Grebnice	104
6.	BLAŽANOVIĆ Juro (Marko)	46	Grebnice	H	P	14	svibanj	Grebnice	104
7.	BLAŽANOVIĆ Luka (Đuro)	56	D. Hasić	H	N	7	svibanj	Bosanski Šamac	104
8.	BLAŽANOVIĆ Luka (Marko)	57		H	P	24	svibanj	Grebnice	104
9.	BOŽIĆ Marko (Anto)	36		H	P	10	srpanj	Pelagićevo	104
10.	BRANDIĆ Anto (Mato)	40		H	U	29	srpanj	Bosanski Šamac	104
11.	BRANDIĆ Anto (Mato)	46		H	U	26	travanj	Donji Hasić	104
12.	BRANDIĆ Đuro (Anto)	72	Donji Hasić	H	P	8	rujan	Grebnice	104
13.	BRANDIĆ Luka (Mato)	51	Donji Hasić	H	P	27	svibanj	Grebnice	104
14.	BRANDIĆ Miroslav (Niko)	71		H	P	24	svibanj	Grebnice	104
15.	BRANDIĆ Niko (Ivo)	59		H	U	7	svibanj	Crkvina	104
16.	BRKIĆ Dragan (Franjo)	66	Grebnice	H	P	30	rujan	Grebnice	104
17.	BRKIĆ Ivo (Franjo)	57	Grebnice	H	P	11	srpanj	Grebnice	104
18.	CVITKUŠIĆ Marko (Marko)	37	Novo Selo B.Š.	H	P	28	travanj	Grebnice	104
19.	ČOVIĆ Pavo (Ivo)	33		H	N	11	srpanj	Slatina Srednja	104
20.	ĆATIĆ Marko (Ilija)	59		H	P	9	ožujak	Grebnice	104
21.	DRAGIČEVIĆ Pavo (Pavo)	73	Donji Hasić	H	P	24	kolovoz	Grebnice	104
22.	DUBRAVAC Ivo (Đuro)	61	Novo Selo B.Š.	H	P	6	lipanj	Grebnice	104
23.	DŽEBIĆ Dragan (Ilija)	69	Grebnice	H	P	28	srpanj	Grebnice	104
24.	DŽEBIĆ Slavko (Ivo)	65	Bos. Šamac	H	U	17	travanj	Bosanski Šamac	104
25.	EVIĆ Ilija (Ilija)	62	Grebnice	H	P	9	lipanj	Grebnice	104
26.	EVIĆ Marijan (Ilija)	51	Grebnice	H	P	10	srpanj	Grebnice	104
27.	EVIĆ Marko (Anto)	49		H	U	7	lipanj	Bosanski Šamac	104
28.	EVIĆ Marko (Luka)	58	Gornji Hasić	H	P	13	lipanj	Kornica	104
29.	EVIĆ Mato (Pavo)	62		H	P	13	lipanj	Kornica	104
30.	EVIĆ Mirko (Ilija)	66		H	P	17	svibanj	Grebnice	104
31.	GREGUREVIĆ Luka (Marko)	55		H	U	7	svibanj	Crkvina	104
32.	HADŽIALIJAGIĆ Ibrahim (Mehmed)	56		M	P	28	rujan	Grebnice	104
33.	HRSKANOVIĆ Mato (Marko)	70	Domaljevac	H	P	11	kolovoz	Grebnice	104
34.	HURTIĆ Sead (Smail)	63		M	N	17	travanj	Bosanski Šamac	104
35.	IVIĆ Ivo (Ilija)	65	Domaljevac	H	P	26	rujan	Grebnice	104
36.	IVKIĆ Nikica (Marko)	69	H. Tišina	H	P	27	svibanj	Grebnice	104
37.	JELEČEVIĆ Anđelko (Joso)	66		H	P	8	rujan	Grebnice	104
38.	JURIĆ Pavo (Luka)	45		H	P	11	srpanj	Slatina Srednja	104
39.	JURIĆ Pavo (Niko)	71		H	N	1	kolovoz	Tuzla	104
40.	KAPETANOVIĆ Nusret (Salih)	49		M	U	12	svibanj	Bosanski Šamac	104
41.	KARALIĆ Franjo (Đuro)	41	H. Tišina	H	P	20	travanj	Novo Selo	104
42.	KARALIĆ Ivo (Tado)	50	H. Tišina	H	N	18	svibanj	Grebnice	104
43.	KESIĆ Mato (Luka)	62	Domaljevac	H	P	19	travanj	Grebnice	104
44.	KESIĆ Pejo (Mato)	54	Domaljevac	H	P	30	kolovoz	Grebnice	104
45.	KLAIĆ Željko (Pero)	61	Donja Mahala	H	P	27	svibanj	DonjA Mahala	104
46.	KLJAJIĆ Ilija (Anto)	53	Gornji Hasić	H	P	28	svibanj	Grebnice	104
47.	KLJAJIĆ Josip (Mijo)	45		H	P	14	srpanj	Grebnice	104
48.	KNEŽEVIĆ Marko (Ivo)	46	Domaljevac	H	P	4	svibanj	Domaljevac	104
49.	KNEŽEVIĆ Marko (Marijan)	45		H	P	4	svibanj	Domaljevac	104
50.	KOBAŠ Joso (Mijo)	65		H	P	19	kolovoz	Grebnice	104
51.	KOBAŠ Slavko (Mato)	54	Grebnice	H	P	19	travanj	Grebnice	104
52.	KOTURIĆ Mladen (Ivo)	68	Domaljevac	H	P	19	kolovoz	Grebnice	104
53.	LENIĆ Mato (Đuro)	72	Bošnjaci	H	N	22	travanj	Grebnice	104
54.	LEOVAC Ivo (Ilija)	68	Domaljevac	H	P	19	travanj	Novo Selo	104
55.	LUKAČ Ivo (Ivica)	63	Bazik	H	P	9	lipanj	Grebnice	104
56.	LUŠIĆ Anto (Marko)	44	Grebnice	H	P	1	rujan	Grebnice	104
57.	LJUBIČIĆ Tomislav (Nedeljko)	74		H	P	15	lipanj	Grebnice	104
58.	MAĐAREVIĆ Đuro (Đuro)	68	Domaljevac	H	P	11	lipanj	Grebnice	104
59.	MAĐAREVIĆ Marko (Marko)	52	Domaljevac	H	P	12	lipanj	Grebnice	104
60.	MAMUZIĆ Antun (Jure)	31		H	P	10	svibanj	Kornica	104
61.	MANDIĆ Pero (Grgo)	64		H	N	11	srpanj	Slatina Srednja	104
62.	MARIĆ Ilija (Mijo)	56		H	P	19	kolovoz	Grebnice	104
63.	MARIĆ Ivo (Ivo)	68	Grebnice	H	P	29	rujan	Grebnice	104

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BOSANSKI ŠAMAC

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
64.	MARIĆ Niko (Anto)	57	S. Slatina	H	P	20	lipanj	Grebnice	104
65.	MARIJANOVIĆ Juro Anto)	59		H	N	11	srpanj	Slatina Srednja	104
66.	MAROŠEVIĆ Grga (Ivo)	58	Grebnice	H	P	21	kolovoz	Grebnice	104
67.	MATIĆ Adam (Pejo)	59	Domaljevac	H	P	20	svibanj	Grebnice	104
68.	MIJIĆ Luka (Ivo)	56	Grebnice	H	P	19	kolovoz	Grebnice	104
69.	MILIČEVIĆ Anto (Marko)	64		H	P	11	srpanj	Slatina Srednja	104
70.	ORŠOLIĆ Đuro (Marko)	63		H	P	18	rujan	Grebnice	104
71.	PANDUREVIĆ Mato (Ilija)	67	Zasavica	H	P	26	rujan	Grebnice	104
72.	PAVIĆ Bartol (Luka)	69	Grebnice	H	P	11	rujan	Grebnice	104
73.	PEJIĆ Anto (Marijan)	67	Domaljevac	H	P	30	kolovoz	Grebnice	104
74.	PEJIĆ Mladen (Đuro)	69	Grebnice	H	N	9	lipanj	Grebnice	104
75.	PEJIĆ Zlatko (Ivo)	71	Domaljevac	H	P	26	lipanj	Grebnice	104
76.	PERIĆ Goran (Ivo)	70		H	P	9	lipanj	Grebnice	104
77.	PETRIČEVIĆ Mato (Mato)	56	Bos. Šamac	H	P	13	kolovoz	Grebnice	104
78.	PETRIČEVIĆ Milenko (Mato)	66	H. Tišina	H	P	2	srpanj	Bosanski Šamac	104
79.	PETRIČEVIĆ Niko (Pero)	58	H. Tišina	H	P	19	travanj	Odmut	104
80.	PETRIĆ Anto (Franjo)	63	Gornji Hasić	H	P	5	srpanj	Grebnice	104
81.	PRGIĆ Željko (Nikola)	61	Županja	H	P	28	svibanj	Grebnice	104
82.	PRGOMET Mato (Mijo)	61	Grebnice	H	P	9	lipanj	Grebnice	104
83.	RAJČEVIĆ Marko (Niko)	64	Novo Selo B.Š.	H	P	11	rujan	Grebnice	104
84.	ROŠIĆ Željko (Marijan)	70		H	P	19	travanj	Grebnice	104
85.	STAŽIĆ Ivo (Ivo)	45		H	P	10	svibanj	Kornica	104
86.	STAŽIĆ Marijan (Ivo)	44	H. Tišina	H	P	20	travanj	Novo Selo	104
87.	ŠPIONJAK Mladen (Ivo)	68	Grebnice	H	P	2	lipanj	Grebnice	104
88.	ŠPIONJAK Marijan (Anto)	44		H	U	21	travanj	Grebnice	104
89.	ŠUŠAK Marijan (Mato)	58		H	P	24	lipanj	Kornica	104
90.	TALETOVIĆ Ermin (Ibro)	69	Bos. Šamac	M	P	20	rujan	Grebnice	104
91.	TOMIĆ Ivo (Ivo)	43	H. Tišina	H	P	19	travanj	Novo Selo	104
92.	TOMIĆ Pero (Niko)	64		H	P	19	travanj	Novo Selo	104
93.	VRBOŠIĆ Goran (Zdravko)	68		H	P	11	srpanj	Grebnice	104
94.	VUČKOVIĆ Ilija (Ivo)	45	Gornji Hasić	H	P	19	kolovoz	Grebnice	104
95.	VUJINOVIĆ Stojan (Spasoje)	53	Andrijaševci HR	S	P	11	rujan	Grebnice	104

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO MODRIČA

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
1.	ALATOVIĆ Mirsad (Fadil)	62		M	P	3	svibanj		105
2.	ALIĆ Edib (Đedo)	67		M	P	4	lipanj	Dobrinja	105
3.	ALJIĆ Mesut (Fadila)	72		M	P	26	lipanj	Riječani	105
4.	BAJRIĆ Hajrudin (Ibrahim)	54		M	U	25	svibanj	Modriča	105
5.	BAJRIĆ Sedat (Mustafa)	51		M	N	30	kolovoz	Modriča	105
6.	BARIŠIĆ Jozo (Marko)	67		H	P	23	svibanj	Modriča	105
7.	BARIŠIĆ Marko (Jozo)	62		H	P	24	svibanj	Garevac	105
8.	BEĆIRBAŠIĆ Mirsad (Hasan)	68		M	P	14	svibanj	Modriča	105
9.	BIKIĆ Jasmin (Nadžib)	68		M	P	30	lipanj	Jakeš	105
10.	BOŽIĆ Mato (Marko)	55		H	N	8	svibanj	Kužnjača	105
11.	BRKOVIĆ Edin (Taib)	68		M	P	6	svibanj	Modriča	105
12.	ČAMDŽIĆ Edin (Osman)	71		M	P	19	svibanj	Modriča	105
13.	ČAMDŽIĆ nedžad (Džemal)	62		M	P	2	kolovoz	Barica	105
14.	ĆORIĆ Andrija (Anto)	32		H	P	26	lipanj	Pećnik	105
15.	DEBOGOVIĆ Ivo (Artur)	43		H	P	24	lipanj	Kornica	105
16.	DERVIŠEVIĆ Izudin (Omer)	72		M	P	24	lipanj	Kladari Gornji	105
17.	DJEDOVIĆ Suad (Hasan)	65		M	P	29	svibanj	Tarevac	105
18.	DOMAZET Anto (Ivo)	56		H	P	6	srpanj	Struke	105
19.	DUBRAVAC Anto (Pejo)	66		H	P	6	srpanj	Zorice	105
20.	DUSPARA Anto (Ilija)	28		H	P	26	svibanj	Modriča	105
21.	ĐULIĆ Šimo (Ivo)	56		H	P	7	travanj	Slavonski Brod	105
22.	EFENDIĆ Sead (Sejfudin)	52		M	P	4	svibanj	Modriča	105
23.	GAGULIĆ Anto (Pavo)	70		H	P	10	svibanj	Kladari Donji	105
24.	GAGULIĆ Pavo (Pero)	41		H	P	27	lipanj	Garevac	105
25.	GALIĆ Anto (Ivan)	53		H	P	10	svibanj	Kladari Donji	105
26.	GRABIĆ Migdad (Ramiz)	50		M	P	29	svibanj	Modriča	105
27.	GREJIĆ Jozo (Tado)	57		H	P	24	svibanj	Modriča	105
28.	HADŽIDEDIĆ Izudin (Asim)	71		M	P	23	lipanj	Dobrinja	105
29.	HUREMOVIĆ Senad (Mehmed)	61		M	P	18	svibanj	Modriča	105
30.	HURKIĆ Suad (Rašid)	69		M	P	19	svibanj	Modriča	105
31.	HURTIĆ Adnan (Muhidin)	65		M	P	26	lipanj	Riječani	105
32.	HUSIĆ Asim (Smajo)	55		M	P	24	svibanj	Modriča	105
33.	IKAČ Jakov (Marko)	70		H	P	11	lipanj	Kladari Donji	105
34.	JAHIĆ Muhamed (Esad)	65		M	P	29	svibanj	Modriča	105
35.	JELINIĆ Marko (Ivo)	40		H	P	20	svibanj	Riječani Donji	105
36.	JOSIPOVIĆ Zvonko (Anto)	67		H	P	24	svibanj	Modriča	105
37.	JULARIĆ Franjo (Anto)	43		H	P	8	srpanj	Pećnik	105
38.	JURIŠIĆ Marko (Jozo)	66		H	P	19	svibanj	Čardak	105
39.	KAJINIĆ Drago (Pero)	60		H	P	26	lipanj	Pećnik	105
40.	KARAN Gradimir (Jusuf)	53		M	P	26	svibanj	Modriča	105
41.	KAURINOVIĆ Marko (Ivo)	66		H	P	24	svibanj	Modriča	105
42.	KLARIĆ Marko (Jozo)	56		H	P	20	lipanj	Kotorsko	105
43.	KNEŽEVIĆ Tadija (Marko)	58		H	P	10	svibanj	Čardak	105
44.	KRAJNOVIĆ Ibrahim (Mahmut)	52		M	P	7	lipanj	Jakeš	105
45.	LUKAČ Zvonimir (Pero)	49		H	P	24	lipanj	Garevac	105
46.	MAJSTOROVIĆ Mato (Tomo)	59		H	P	10	svibanj	Modriča	105
47.	MAMUZIĆ Anto (Juro)	31		H	P	10	svibanj	Kornica	105
48.	MARKOVIĆ Duško (Stjepan)	69		H	P	13	lipanj	Kladari Donji	105
49.	MARKOVIĆ Mato (Pero)	68		H	P	20	svibanj	Garevac	105
50.	MIKULIĆ Niko (Ivo)	71		H	P	7	srpanj	Odžak	105
51.	MILARDOVIĆ Stjepan (Ilija)	44		H	P	22	svibanj	Riječani Donji	105
52.	MUJANOVIĆ Mirsad (Ibrahim)	68		M	P	6	svibanj	Modriča	105
53.	MUJIĆ Nusret (Ramiz)	59		M	P	6	listopad	Riječani	105
54.	MUJKIĆ Agan (Halil)	64		M	P	12	srpanj	Modriča	105
55.	MUJKIĆ Halim (Halil)	59		M	P	8	svibanj	Modriča	105
56.	MUJKIĆ Mirsad (Alija)	67		M	P	4	svibanj	Tarevac	105
57.	NURKIĆ Adnan (Muhidin)	65		M	P	26	lipanj	D. Riječani	105
58.	NURKIĆ Suad (Rašid)	69		M	P	19	svibanj	Modriča	105
59.	OMAZIĆ Ilija (Ilija)	46		H	P	27	lipanj	Čardak	105
60.	OMAZIĆ Marko (Anto)	56		H	P	26	lipanj	Čardak	105
61.	ORMAN Senad (Pašo)	62		M	P	8	svibanj	Modriča	105
62.	PARADŽIK Mićo (Ivo)	59		H	P	3	svibanj	Modriča	105
63.	PATLJAK Anto (Mato)	59		H	P	3	svibanj	Vranjak	105

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO MODRIČA

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
64.	PATLJAK Mićo (Pero)	56		H	P	3	svibanj	Vranjak	105
65.	PERIĆ Mladen (Jozo)	73		H	P	25	svibanj	Kladari Donji	105
66.	PERIĆ Niko (Ilija)	46		H	P	22	svibanj	Garevac	105
67.	PERKKOVIĆ Alen (Pero)	73		H	P	24	lipanj	Čardak	105
68.	PERKOVIĆ Ante (Pero)	73		H	P	25	lipanj	Čardak	105
69.	PERKOVIĆ Ivo (Ante)	50	Dobrinja	H	P	26	lipanj	Modriča	105
70.	PLEHANDŽIĆ Rasim (Mujo)	59		M	P	3	svibanj	Jakeš	105
71.	POZDERAC Asmir (Hasan)	69		M	P	21	svibanj	Modriča	105
72.	PTIČAR Zdravko (Antun)	54		H	P	28	svibanj	Modriča	105
73.	RADAT Marijan (Marko)	30		H	P	20	svibanj	Modriča	105
74.	RADAT Milko (Jako)	54		H	P	12	travanj	Donji Svilaj	105
75.	RADAT Tomo (Marijan)	67		H	P	20	svibanj	Modriča	105
76.	RAMIĆ Senad (Hazim)	60		M	P	20	svibanj	Modriča	105
77.	SARVAN Mujo (Hazim)	49		M	P	28	svibanj	Tarevac	105
78.	SOFIĆ Vernes (Adem)	66		M	P	28	svibanj	Modriča	105
79.	STANIĆ Mato (Mijat)	63		H	P	18	lipanj	Garevac	105
80.	STAŽIĆ Ivo (Ivo)	45		H	P	10	svibanj	Kornica	105
81.	ŠAĆIRI Muhamed (Adil)	69		M	P	28	svibanj	Modriča	105
82.	ŠIŠIĆ Ivo (Pero)	52		H	P	13	srpanj	Pećnik	105
83.	ŠIŠKIĆ Zvonko (Marko)	37		H	P	24	lipanj	Čardak	105
84.	TODOROVIĆ Vlado (Novak)	45		H	P	1	lipanj	Modriča	105
85.	TOKIĆ Ivo (Tadija)	70		H	P	10	svibanj	Garevac	105
86.	TOKIĆ Mato (Marko)	32		H	P	24	lipanj	Garevac	105
87.	TURSIĆ Smail (Fehim)	63		M	P	29	svibanj	Modriča	105
88.	VLAŠIĆ Boris (Anto)	64		H	P	27	lipanj	Čardak	105
89.	VRANDUKLIJA Mustafa (Salko)	50		M	P	25	lipanj	Kornica	105
90.	ZEČIĆ Edin (Muhamed)	73		M	P	18	svibanj	Modriča	105
91.	ZEKIĆ Ivo (Marko)	37		H	P	13	srpanj	Bosanski Brod	105

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO ORAŠJE

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
1.	ARLOVIĆ Anto (Marko)	72		H	P	3	rujan	Ovčaci	106
2.	ARLOVIĆ Luka (Đuro)	58		H	P	19	srpanj	Oštra Luka	106
3.	ARLOVIĆ Marijan (Đuro)	66		H	P	11	rujan	Oštra Luka	106
4.	ARNAUTOVIĆ Sulejman (Hasan)	69		M	P	22	kolovoz	Vidovice	106
5.	BAOTIĆ Marinko (Ilija)	75		H	P	15	ožujak	Tolisa	106
6.	BEŠIREVIĆ Nedžad (Alija)	57		M	P	22	kolovoz	Arambašići	106
7.	BEŠIROVIĆ Enver (Mustafa)	51		M	P	5	svibanj	Orašje	106
8.	BIJELIĆ Ivo (Mato)	57		H	P	28	rujan	Orašje	106
9.	BLAŽANOVIĆ Zvonko (Mato)	71		H	P	27	rujan	Vidovice	106
10.	BRANŠIĆ Miljan (Pero)	68		H	P	21	svibanj	Oštra Luka	106
11.	DABIĆ Marijan (Tunjo)	47		H	P	20	kolovoz	Matići	106
12.	DABIĆ Marko (Ilija)	69		H	P	6	listopad	Matići	106
13.	DERVIŠEVIĆ Inis (Husein)	59		M	P	9	rujan	Gajevi	106
14.	DOKNJAŠ Pejo (Bono)	53		H	P	1	svibanj	Vidovice	106
15.	DOMINKOVIĆ Kruno (Marijan)	68		H	P	27	srpanj	Bok	106
16.	DOMINKOVIĆ Pavo (Ivo)	56		H	U	5	kolovoz		106
17.	DŽAKIĆ Mirsad (Mahmut)	58		M	P	25	kolovoz	Vidovice	106
18.	DŽIJAN Anto (Joso)	59		H	P	22	lipanj	Bok	106
19.	DŽOIĆ Dragutin (Marko)	55		H	P	26	lipanj	Donja Mahala	106
20.	FILIPOVIĆ Miroslav (Marijan)	71		H	P	23	lipanj	Obudovac	106
21.	GRGIĆ Đuro (Marko)	69		H	P	19	srpanj	Galići	106
22.	HADŽIOMEROVIĆ Hamid (Hajrudin)	66		M	P	30	lipanj	Lepenica	106
23.	HADŽIOMEROVIĆ Sejfudin (Abdulah)	65		M	P	3	rujan	Vidovice	106
24.	HOVIĆ Dževad (Ibrahim)	64		M	P	27	travanj	Orašje	106
25.	ILIŠEVIĆ Pavo (Mato)	41		H		1	rujan	Donja Mahala	106
26.	IVKIĆ Đuro (Anto)	40		H	P	1	svibanj	Kopanice	106
27.	IVKIĆ Zvonko (Roko)	63		H	P	19	srpanj	Gajevi	106
28.	JANJIĆ Dragutin (Martin)	33		H	P	1	svibanj	Vidovice	106
29.	JANJIĆ Ivo (Luka)	56		H	P	1	svibanj	Vidovice	106
30.	JANJIĆ Mijo (Pavo)	36		H	P	1	svibanj	Vidovice	106
31.	KAMENJAŠ Ivo (Ilija)	72		H	P	29	travanj	Bok	106
32.	KARADAREVIĆ Osmo (Džemal)	67		M	P	16	srpanj	Vidovice	106
33.	KIČIN Irfan (Ahmet)	68		M	P	3	rujan	Gajevi	106
34.	KLAIĆ Pavo (Ivo)	64		H	P	10	rujan	Orašje	106
35.	KLAIĆ Željko (Pero)	61		H	P	27	svibanj	Donja Mahala	106
36.	KLENIĆ Vedad (Mehmed)	67	Orašje	M	P	16	srpanj	Gajevi	106
37.	KNEŽEVIĆ Joso (Mato)	52		H	U	4	svibanj	Vidovice	106
38.	KOPIĆ Anto (Tunjo)	70		H	P	15	lipanj	Oštra Luka	106
39.	KOPIĆ Mirko (Marko)	67		H	P	19	srpanj	Oštra Luka	106
40.	KRIŠTIĆ Pavo (Ivo)	47		H	P	24	srpanj	Bok	106
41.	KRIŠTIĆ Tunjo (Đuro)	51		H	P	19	srpanj	Oštra Luka	106
42.	KRIZMANIĆ Željko (Anton)	68		H	P	30	kolovoz	Orašje	106
43.	LEPČIN Stjepan (Rudolf)	55		H	P	6	svibanj	Vidovice	106
44.	MARKOVIĆ Boško (Todor)	37		S	P	27	lipanj	Bok	106
45.	MARKOVIĆ Ivan (Tunjo)	22		H	N	6	svibanj	Kopanica	106
46.	MARŠIĆ Anto (Matija)	67		H	P	29	travanj	Vidovice	106
47.	MARŠIĆ Pavo (Ilija)	69		H	P	30	lipanj	Vidovice	106
48.	MARŠIĆ Tomislav (Alfonso)	69		H	P	17	lipanj	Vidovice	106
49.	MARTINOVIĆ Joso (Mato)	57		H	P	3	rujan	Ovčaci	106
50.	MARTINOVIĆ Marko (Đuro)	57		H	P	1	rujan	Ugljari	106
51.	MATANOVIĆ Luka (Dragutin)	59		H	P	1	svibanj	Vidovice	106
52.	MATANOVIĆ Marko (Mato)	57		H	P	29	travanj	Vidovice	106
53.	MATKIĆ Anto (Ivo)	63		H	P	4	svibanj	Vidovice	106
54.	MIKIĆ Anto (Marko)	60		H	P	19	srpanj	Kostrč	106
55.	MIKIĆ Ivo (Vidan)	67		H	P	4	svibanj	Vidovice	106
56.	MIKIĆ Zdravko (Mato)	65		H	P	18	srpanj	Matići	106
57.	MIŠKOVIĆ Andrija (Franjo)	42		H	P	30	travanj	Jenjić	106
58.	MIŠKOVIĆ Petar (Ivo)	73		H	U	26	rujan	Bjelike	106
59.	MIŠKOVIĆ Zlatko (Marko)	69		H	P	17	kolovoz	Kostrč	106
60.	NEDIĆ Joso (Marijan)	67	Tolisa	H	P	18	travanj	Vidovice	106
61.	ORKIĆ Ilija (Marko)	45		H	P	20	kolovoz	Matići	106
62.	ORKIĆ Stjepan (Mijo)	69		H	P	17	travanj	Kopanice	106
63.	ORŠOLIĆ Anto (Pavo)	65		H	P	19	srpanj	Oštra Luka	106

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO ORAŠJE

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
64.	ORŠOLIĆ Marijan (Pavo)	61		H	P	30	srpanj	Ovčaci	106
65.	PANDŽIĆ Ekrem (Hakija)	61		M	P	3	rujan	Gajevi	106
66.	PAVLEK Vladimir (Franjo)	64		H	P	12	srpanj	Vidovice	106
67.	PEJIĆ Marijan (Marko)	71		H	P	29	rujan	Tolisa	106
68.	PEJIĆ Mato (Marko)	72		H	P	19	rujan	Vidovice	106
69.	PEJIĆ Pejo (Zvonko)	68		H	P	22	kolovoz	Matići	106
70.	POROBIĆ Ivica (Joso)	60		H	P	18	kolovoz	Vidovice	106
71.	POROBIĆ Marko (Marijan)	68		H	P	27	rujan	Lepenica	106
72.	PRGIĆ Alen (Alojz)	72		H	P	6	rujan	Lepenica	106
73.	PRIMEĆA Džemaludin (Nurija)	39		M	P	20	travanj	Orašje	106
74.	PRNJAVORAC Mugdin (Hasan)	53		M	P	3	rujan	Vidovice	106
75.	RADOSAVLJEVIĆ Zoran (Velimir)	65		S	P	11	rujan	Vidovice	106
76.	RISTIĆ Hrvoje (Milorad)	71		H	P	24	srpanj	Bok	106
77.	SALIHOVIĆ Avdo (Hasan)	52		M	P	20	rujan	Vidovice	106
78.	ŠOŠIĆ Joso (Mato)	69		H	P	17	kolovoz	Oštra Luka	106
79.	ŠOŠIĆ Marijan (Ivo)	71		H	P	24	kolovoz	Lepenica	106
80.	TOMAŠEVIĆ Marko (Vitomir)	72		H	P	1	svibanj	Vidovice	106
81.	TOPIĆ Iljo (Ivo)	67		H	P	9	svibanj	Oštra Luka	106
82.	TUKULJ Selim (Abdulah)	63		M	P	13	kolovoz	Orašje	106
83.	TUKULJ Vahid (Alija)	58	Orašje	M	P	4	kolovoz	Gajevi	106
84.	VINCETIĆ Đuro (Mika)	51		H	P	24	kolovoz	Vidovice	106
85.	VINCETIĆ Marko (Joso)	52	Donja Mahala	H	P	17	travanj	Ambarišta	106
86.	VINCETIĆ Stjepan (Mika)	52		H	P	14	srpanj	Donja Mahala	106
87.	VINKOVIĆ Željko (Đuro)	69		H	P	22	rujan	Oštra Luka	106
88.	ZLATKIĆ Senad (Omer)	56		M	P	25	kolovoz	Vidovice	106
89.	ŽIVKOVIĆ Adam (Đuro)	64		H	P	19	rujan	Ovčaci	106
90.	ŽIVKOVIĆ Anto (Blaž)	60		H	P	28	lipanj	Ugljari	106
91.	ŽIVKOVIĆ Anto (Marijan)	70		H	P	28	lipanj	Bok	106
92.	ŽIVKOVIĆ Marko (Ivo)	61		H	P	6	srpanj	Matići	106
93.	ŽIVKOVIĆ Vlado (Marijan)	66	Donja Mahala	H	P	23	rujan	Donja Mahala	106
94.	ŽUPARIĆ Drago (Josip)	66		H	P	1	svibanj	Vidovice	106
95.	ŽUPARIĆ Ivo (Drago)	67		H	P	13	svibanj	Orašje	106
96.	ŽUPARIĆ Ivo (Vidan)	45		H	N	1	svibanj	Vidovice	106
97.	ŽUPARIĆ Josip (Ilija)	63		H	P	1	svibanj	Kopanica	106
98.	ŽUPARIĆ Pavo (Ivo)	39		H	P	1	svibanj	Kopanica	106
99.	ŽUPARIĆ Vlado (Anto)	64		H	P	2	svibanj	Kopanice	106

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO GRADAČAC

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
1.	ABDI Rasim (Avdo)	51		M	P	11	srpanj	Parići	107
2.	ABIDOVIĆ Mirsad (Sulejman)	63	Gračanica	M	P	26	kolovoz	Gradačac	
3.	ADŽAMIĆ Pero (Juro)	31		H	P	14	kolovoz	Čardak	107
4.	ALIĆ Hamid (Taib)	71	Gračanica	M	P	6	kolovoz		
5.	ALIĆ Izudin (Razim)	74	Zelinje	M	P	8	kolovoz		107
6.	ANIĆ Juro (Ivo)	68	Orlovo Polje	H	P	21	lipanj	Orlovo Polje	107
7.	AVDIBEGOVIĆ Senahid (Salih)	50	Kladanj	M	N	6	srpanj		
8.	AVDIĆ Admir (Atif)	74	Novalići	M	N	30	lipanj	Novalići	107
9.	AVDIĆ Džemal (Hakija)	70	Lukavac	M	P	16	srpanj	Hasanbašići	107
10.	AVDIĆ Muhamed (Mujo)	71	Vida	M	P	21	kolovoz		107
11.	AVDIĆ Nedžad		Tuzla	M	P	5	srpanj	Novalići	
12.	AVDIJA Suad (Latif)	71	Piskavice	M	P	14	kolovoz	Turić	107
13.	AVDULI Salih (Avdo)	72	Doboj	M	P	11	rujan	Turić	107
14.	BAHIĆ Adnan (Vahid)		Vukovar	M	P	23	srpanj	Vida	107
15.	BAJRAMOVIĆ Almir (Esad)	73	Vida	M	P	30	lipanj	Novalići	107
16.	BAJRAMOVIĆ Asim (Ismet)	69	Rajska	M	P	21	srpanj	Rajska	107
17.	BAJRIĆ Nail (Alija)	50	D. Zelinja	M	P	11	srpanj	Jasenica	107
18.	BAJRIĆ Salih		Kalesija	M	P	11	srpanj		
19.	BAŠKARIĆ Niko (Ilija)	65	S. Slatina	H	P	11	srpanj	S. Slatina	107
20.	BATALEVIĆ Edin (Salih)	68	Doboj	M	P	3	kolovoz	Vida	
21.	BATURIĆ Husein (Hasan)	70	D. Zelinja	M	P	11	srpanj	Jasenica	107
22.	BEGANOVIĆ Fikret (Ibro)	66	Modrički Lug	M	P	18	rujan	Ledenice	107
23.	BEGOVIĆ Adem (Husein)	47	Mionica	M	P	11	rujan	Liporašće	107
24.	BEŠIREVIĆ Fadil (Sifet)	76	Rajska	M	P	9	rujan	Požarika	107
25.	BEŠIREVIĆ Muhamed (Muharem	54	Sibovac	M	P	2	listopad	Sibovac	107
26.	BEŠIREVIĆ Vahidin (Hanza)	73	Živinice	M	P	25	kolovoz	Okanovići	
27.	BISTRIĆ Nijaz (Raif)	64	Mionica	M	P	27	kolovoz	Mionica	107
28.	BOŠNJAK Suljo (Osman)	62	D. Zelinje	M	P	13	srpanj	D.Zelinje	107
29.	BOŽIĆ Marijan (Marijan)	45	Orlovo Polje	H	P	10	kolovoz	Tramošnica	107
30.	BRIČIĆ Izet (Šemso)	47	Vučkovac	M	P	19	rujan	Vučkovac	107
31.	BRISTRIĆ Adnan (Mujo)	73	Gradačac	M	P	21	kolovoz	Puškarići	107
32.	BRISTRIĆ Denis (Esad)	74	Mionica	M	N	30	lipanj	Novalići	107
33.	BRKIĆ Husein (Salih)	44	Novalići	M	P	1	srpanj	Novalići	107
34.	BRKIĆ Nusret (Ahmo)	55	Gradačac	M	P	24	svibanj	Ledenice	107
35.	BRKIĆ Refut (Halil)	58	Rajska	M	P	5	srpanj	Rajska	107
36.	BUBALOVIĆ Jozo (Slavko)	63	G. Tramošnica	H	P	23	kolovoz	G. Tramošnica	107
37.	CRLJIĆ Luka (Marijan)	30	D. Hrgova	H	P	17	lipanj	D. Hrgovi	107
38.	CRNOLIĆ Himlija (Hasib)		D. Sanica	M	P	10	rujan	Mionica	107
39.	CRVEMNKAPIĆ Ilija		Tuzla	H	P	28	rujan	Tuzlani	
40.	ČAČIĆ Dragan (Ilija)	53	D. Tramošnica	H	P	13	kolovoz	D. Tramošnica	107
41.	ČAJIĆ Admir (Husein)	68	Gradačac	M	P	4	kolovoz		107
42.	ČATIĆ Husein		Kalesija	M	P	5	srpanj	Novalići	
43.	ČELEBIĆ Jasmin (Mehmed)	70	Bihać	M	P	17	rujan	D. Krečane	107
44.	ČIBRIĆ Emin (Emin)	61	D. Zelinja	M	P	26	srpanj		107
45.	ČIZMIĆ Jašar	61	Srebrenik	M	N	1	listopad	Liporašće	
46.	ČOVIĆ Pavo (Ivo)	33	Srednja Slatina	H	N	17	srpanj	Pelagićevo	107
47.	ĆORIĆ Ramiz (Meho)	60	Zelinje	M	P	13	kolovoz	Zelinja	107
48.	DAHIĆ Husein (Ibro)	44	Mionica	M	P	21	kolovoz	Mionica	107
49.	DAUTOVIĆ Mirsad (Huso)	65	Mionica	M	P	1	listopad	Liporašće	107
50.	DELIBAŠIĆ Muhamed (Novalija)	62	Vučkovac	M	P	30	lipanj	Kerep	107
51.	DELIĆ Edhem (Emir)	26	G. Lukavac	M	P	29	kolovoz	G. Lukavac	107
52.	DELIĆ Zurahid (Munib)	63	Lukavac	M	P	6	srpanj	Lukavac	107
53.	DEMO ¸Nazmin (Morteza)	73	Rajska	M	P	7	kolovoz	D. Zelinja	107
54.	DERVIŠEVIĆ Halid (Halil)	57	Zelinje	M	P	13	kolovoz	Zelinja	107
55.	DEŽIĆ Ivo (Marko)		Špionica	H	P	29	kolovoz	D. Hrgovi	
56.	DJEDOVIĆ Razim (Fehim)	59	Jelovča	M	U	30	srpanj	Jelovče	107
57.	DUBRAVAC Perica (Tomo)	33	Tramošnica	H	N	13	kolovoz	Tramošnica	107
58.	DUBRAVAC Pero (Ivo)	37		H	N	14	kolovoz	Tramošnica	107
59.	DUBRAVAC Pero (Tomo)	33	G. Tramošnica	H	N	15	kolovoz	G. Tramošnica	107
60.	DURANOVIĆ Hajrudin (Ramiz)	62	Lukavac	M	P	25	svibanj	Hasanbašići	107
61.	DURMIŠEVIĆ Hasan (Mehmed)	57	Gradačac	M	P	8	srpanj	D. Krečane	107
62.	DURMIŠEVIĆ Osman (Abdurahmana	65	D. Međeđa	M	P	14	srpanj	D. Međeđa	107
63.	DUVNJAK Marko (Ivo)	72	Orlovo Polje	H	P	21	lipanj	Orlovo Polje	107

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO GRADAČAC

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
64.	DUVNJAK Stjepan (Ivo)	72	Turić	H	N	14	kolovoz	Turić	107
65.	DŽAFIĆ Omer (Avdija)	39	Vučkovac	M	P	29	lipanj	Vučkovac	107
66.	DŽOMBIĆ Vahdet	62	Srebrenik	M	N	1	listopad	Liporašće	
67.	ĐONLIĆ Amir (Bego)	67	Vučkovac	M	P	14	kolovoz		107
68.	FAČIĆ Mehmed (Meho)	47	Vučkovac	M	P	30	lipanj	Kerep	107
69.	FAZLIĆ Amir (Jasim)	73	Prijedor	M	P	10	rujan	Mionica	107
70.	GAGULIĆ Bonica (Jozo)	64	D. Tramošnica	H	N	7	kolovoz	Tramošnica	107
71.	GAGULIĆ Perica (Ivo)	72	D. Tramošnica	H	P	9	kolovoz	Tramošnica	107
72.	GAGULIĆ Vlado (Mato)	54	D. Tramošnica	H	P	20	kolovoz	Špionica	107
73.	GANIĆ Amir (Asim)	67	Lukavac	M	P	13	srpanj	Hasanbašići	107
74.	GANIĆ Mirsad (Ahmet)	67	Lukavac	M	P	18	srpanj	Hasanbašići	107
75.	GANIJA Ajdini (Enes)	68	Odžak	M	P	15	rujan	Vida	107
76.	GIBIĆ Ekrem (Muhamed)	53	Gradačac	M	P	2	listopad	Sibovac	107
77.	GRGIĆ Ilija (Marko)	34	Turić	H	P	26	kolovoz	Turić	107
78.	GRGIĆ Marko (Stijepo)	70	Tramošnica	H	P	16	kolovoz	Tramošnica	107
79.	GRGIĆ Niko (Ivo)	53	D. Hrgova	H	P	28	kolovoz	Cerik	107
80.	GUDELJEVIĆ Mijo		Špionica	H	P	29	kolovoz	D. Hrgovi	
81.	HABIBOVIĆ Habib	48	Buk	M	P	10	kolovoz	Tramošnica	107
82.	HABIBOVIĆ Šahman (Huso)	51	G. Međeđa	M	U	27	srpanj		107
83.	HADŽIĆ Šahbaz (Avdo)	56	Jasenica	M	P	10	srpanj	Jasenica	107
84.	HADŽIMEHMEDOVIĆ Emir (Meh	73	Vida	M	N	23	srpanj	Vida	107
85.	HADŽIOSMANHAFIZOVIĆ Edin	73	Požarika	M	P	4	kolovoz	Požarika	107
86.	HALILOVIĆ Bahrudin (Sakib)	68	Vida	M	P	30	kolovoz	Vida	107
87.	HALILOVIĆ Fehim (Ahmo)	65	Gradačac	M	P	15	srpanj		107
88.	HALILOVIĆ Muhamed (Alija)	50	Tarevac	M	P	9	rujan	Okanovići	107
89.	HAMIDOVIĆ Ismet (Suljo)	71	G. Međeđa	M	P	2	kolovoz		107
90.	HANIĆ Hajrudin (Ahmo)	64	Mionica	M	P	29	kolovoz	Mionica	107
91.	HARAMBAŠIĆ Muharem (Ahmet) 51 G.	51	G. Lukavac	M	N	23	srpanj	G. Lukavac	107
92.	HASAMBAŠIĆ Amir (Selim)	69	Lukavac	M	P	14	srpanj	Lukavac	107
93.	HASANBAŠIĆ Nazif (Osman)	44	Vida	M	P	1	srpanj	Novalići	107
94.	HASANBAŠIĆ Senad (Idriz)	63	Vida	M	P	4	kolovoz	Turić	107
95.	HASANOVIĆ Esad (Kemal)	71	Gradačac	M	P	29	lipanj	D. Krečane	107
96.	HASANOVIĆ Jasmin (Esad)	73	Gradačac	M	N	11	srpanj	D. Krečane	107
97.	HASANOVIĆ Mirsad (Senahid)	72	Mionica	M	P	10	rujan	Mionica	107
98.	HASANOVIĆ Nusret (Fehim)	49	Gradačac	M	P	18	kolovoz		107
99.	HASELJIĆ Armin (Kemal)	60	Gradačac	M	P	26	rujan	Huskići	107
100.	HASIČIĆ Mesud (Abid)	59	D. Zelinje	M	P	16	lipanj	Jasenica	107
101.	HASIĆ Ismet (Mustafa)	68	Požarika	M	P	22	kolovoz	Požarika	107
102.	HASIĆ Sakib (Hasib)	55	Zelinje	M	P	27	rujan	Zelinja	107
103.	HASUKIĆ Edhem (Zaim)	51	Gradačac	M	P	2	listopad	Huskići	107
104.	HASUKIĆ Muhamed (Sifet)	61	Sibovac	M	P	10	rujan	Sibovac	107
105.	HEĆIMOVIĆ Kemal (Husein)	60	Mionica	M	P	4	kolovoz	Turić	107
106.	HEĆIMOVIĆ Mehmed (Salih)	49	Mionica	M	P	3	listopad	Mionica	107
107.	HEĆIMOVIĆ Midhat (Began)	66	Mionica	M	P	13	kolovoz	Tramošnica	107
108.	HODŽIĆ Selim (Muhamed)	65	Gračanica	M	N	6	kolovoz	Orlovo Polje	
109.	HORVAT Zlatko (Stjepan)	62	Tramošnica	H	P	30	lipanj	Kerep	107
110.	HRSTIĆ Razim (Bajro)	59	Vučkovac	M	P	30	lipanj	Kerep	107
111.	HRŠTIĆ Muhamed (Mehmed)	52	Biberovo Polje	M	P	30	lipanj	Kerep	107
112.	HRVIĆ Omer (Hajro)	65	Piskavice	M	P	14	kolovoz	Turić	107
113.	HUSEINAGIĆ Mesud (Selim)	57	Huskići	M	P	30	kolovoz	Huskići	107
114.	HUSEINOVIĆ Mehmedalija (Rešid	47	Rajska	M	P	24	lipanj	Rajska	107
115.	HUSELJIĆ Mersed (Hasan)	65	Mionica	M	P	4	kolovoz	Turić	107
116.	HUSIĆ Sead (Halil)	62	Srebrenik	M	P	11	rujan	Liporašće	
117.	HUSKIĆ Esad (Razim)	69	Ledenica	M	P	27	kolovoz	Huskići	107
118.	HUSKIĆ Husein (Hasan)	69	Ledenica	M	P	25	kolovoz	Huskići	107
119.	HUSKIĆ Sulejman (Hasan)	66	D. Međeđa	M	P	1	listopad	Liporašće	107
120.	HUSKIĆ Vahid (Zejnil)		Ledenica	M	P	21	rujan		107
121.	IBRANOVIĆ Jašar (Adem)	67	Gradačac	M	P	8	srpanj		107
122.	IBRIŠEVIĆ Mustafa (Husein)	62	Gradačac	M	P	8	srpanj	D. Krečane	107
123.	IMŠIROVIĆ Mirzet (Husein)	70	G. Međeđa	M	P	30	lipanj	Kerep	107
124.	IMŠIROVIĆ Safet (Husein)	68	G. Međeđa	M	P	30	lipanj	Kerep	107
125.	ISANOVIĆ Samir (Mehmedalija)	70	Lukavac	M	P	15	srpanj	Hasanbašići	107
126.	IVANKOVIĆ Željko (Marijan)	70		H	P	16	srpanj	Njive	107

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO GRADAČAC

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
127.	JELEČEVIĆ Tadija (Ilija)	48	Tramošnica	H	P	18	lipanj	Parići	107
128.	JOLDIĆ Munib (Šaćir)	66	Srebrenik	M	P	1	kolovoz	Bjeljevina	
129.	JUKAN Latif (Redžo)	51	Kerep	M	P	1	listopad	Liporašće	107
130.	JUKAN Mehmed (Jusuf)	60	Kerep	M	P	11	kolovoz	Tramošnica	107
131.	JUKIĆ Ahmet	44	Srebrenik	M	P	4	rujan		
132.	JURIĆ Mato (Ilija)	62	D. Ledenice	H	P	26	lipanj	D. Ledenice	107
133.	JURIĆ Pavo (Luka)	45	S. Slatina	H	P	11	srpanj	S. Slatina	107
134.	JURIĆ Pavo (Niko)	71	S. Slatina	H	P	2	kolovoz	S. Slatina	107
135.	JURIĆ Tadija (Marko)	35	Orlovo Polje	H	P	6	kolovoz	Orlovo Polje	107
136.	KADIĆ Asim (Husein)	56	Sibovac	M	P	20	rujan	Sibovac	107
137.	KAHVIĆ Ćamil (Husein) HOS	68	Dobanovci	M	P	4	kolovoz	Turić	
138.	KARAHMETOVIĆ Muhamed	64	Zelinje	M	P	20	kolovoz	Zelinja	107
139.	KARIĆ Jasmin (Ibrahim)	70	Jasenica	M	P	15	kolovoz		107
140.	KAVAZOVIĆ Amir (Ramiz)	71	Jelovča	M	P	1	srpanj	Novalići	107
141.	KAVAZOVIĆ Muhamed	72	Jelovča	M	P	30	lipanj	Kerep	107
142.	KIKIĆ Amir (Salko)	72	Požarika	M	P	7	kolovoz	Požarika	107
143.	KLARIĆ Ilija (Jakov)	31	D. Hrgova	H	P	17	lipanj	D. Hrgovi	107
144.	KNEŽEVIĆ Ivo (Đuro)	50	Tramošnica	H	P	6	kolovoz	Tramošnica	107
145.	KOVAČ Nermin (Osman)	70	Modriča	M	P	3	rujan	Tramošnica	107
146.	KOVAČEVIĆ Jozo (Mato)	64	D. Tramošnica	H	P	13	kolovoz	Tramošnica	107
147.	KRAJNOVIĆ Bahrudin (Mustafa)	66	Jakeš	M	P	18	rujan		107
148.	KRAJNOVIĆ Seid (Ramo)	67	Jakeš	M	P	18	rujan	Okanovići	107
149.	KRDŽIĆ Sifet (Hasan)	68	Rajska	M	P	13	kolovoz	Zelinja	107
150.	KRISTIĆ Andrija (Niko)	46	G. Tramošnica	H	N	14	kolovoz	G. Tramošnica	107
151.	KURBAŠIĆ Mujo (Meho)	50	Vučkovac	M	P	30	lipanj	Kerep	107
152.	KURBAŠIĆ Zahir (Hasib)	61	Vučkovac	M	P	30	lipanj	Kerep	107
153.	KURTIĆ Novalija (Rasim)	66	Tuzla	M	P	4	lipanj	Jasenica	
154.	LAMBERT Džoni (HOS)		Engleska	O	P	19	srpanj	Požarika	
155.	LASIĆ Mato (Ivica)	43	D. Tramošnica	H	P	10	kolovoz	D. Tramošnica	107
156.	LOVRIĆ Zdravko	66	Brčko	H	P	21	kolovoz	Mionica	
157.	LUČIĆ Tadija (Marko)	36	Tramošnica	H	N	14	kolovoz	D. Tramošnica	107
158.	LUKANOVIĆ Fabijan (Jozo)	72	Turić	H	P	8	kolovoz	Tramošnica	107
159.	MAHMUTOVIĆ Alija		Srebrenik	M	P	17	rujan	Liporašće	
160.	MAHMUTOVIĆ Amir (Zijad)	63	Modriča	M	P	26	kolovoz		107
161.	MAMANOVIĆ Šefik		Živinice	M	P	14	rujan	Liporašće	107
162.	MANDIĆ Pavo (Grgo)	64	S. Slatina	H	P	11	srpanj	S. Slatina	107
163.	MANDŽO Hilmo		Tuzla	M	P	28	rujan	Tuzlani	
164.	MARIĆ Pero (Marko)	50	Turić	H	P	17	kolovoz	Turić	107
165.	MARIJANOVIĆ Juro (Anto)	59	S. Slatina	H	P	11	srpanj	S. Slatina	107
166.	MAROJEVIĆ Šimun (Petar)	40		H	N		kolovoz	Blaževac	107
167.	MARTIĆ Marijan (Pero)	43	Orlovo Polje	H	P	21	kolovoz	Pelagićevo	107
168.	MATIĆ Franjo (Anto)	62	Turić	H	P	13	kolovoz	Turić	107
169.	MATIĆ Ivo (Mato)	65	Tramošnica	H	P	30	lipanj	Kerep	107
170.	MEHIĆ Hasan (Fehim)	48	Vida	M	P	15	srpanj	Vida	107
171.	MEHIĆ Hasan (Ismet)	58	Vida	M	P	23	srpanj	Vida	107
172.	MEŠANOVIĆ Bahrudin (Redžo)	66	Vida	M	P	23	srpanj	Vida	107
173.	MIJATOVIĆ Petar (Tomo)	74	Gradačac	H	P	16	kolovoz	Turić	107
174.	MIJIĆ Anto (Pero)	75	D. Tramošnica	H	P	19	lipanj	Tramošnica	107
175.	MIJIĆ Marinko (Pero)	69	Gradačac	H	P	1	kolovoz		107
176.	MILIČEVIĆ Anto (Marko)	64	S. Slatina	H	P	11	srpanj	S. Slatina	107
177.	MIŠIĆ Mijo (Rade)	72	Živinice	H	P	25	srpanj	Vida	
178.	MRKONJIĆ Anto (Dominik)	53	D. Ledenice	H	N	24	svibanj	Modriča	107
179.	MUJANOVIĆ Abid (Jusuf)	71	Kerep	M	P	10	kolovoz	Tramošnica	107
180.	MUJANOVIĆ Mustafa (Nurija)	46	Rajska	M	P	30	lipanj	Rajska	107
181.	MUJČINOVIĆ Šefik (Huso)	57		M	P	30	travanj	Lukavac	107
182.	MUJDŽIĆ SUAD (Ševko)	63	Mionica	M	P	29	kolovoz	Mionica	107
183.	MUJIĆ Asim (Ahmo)	55	Mionica	M	P	19	rujan	Vida	107
184.	MUJIĆ Ešef (Avdo)	54	Sibovac	M	P	20	rujan	Gradačac	107
185.	MUJIĆ Šefik (Ešef)	49	Mionica	M	P	12	kolovoz	Mionica	107
186.	MUJKANOVIĆ Husein (Arif)	49	Mionica	M	N	14	kolovoz	Turić	107
187.	MUJKIĆ Alija	45	Tuzla	M	P	26	rujan	Tuzlani	
188.	MUJKIĆ Nehrudin (Mehmedalija)	62	Srebrenik	M	P	23	srpanj	Vida	
189.	MUJKIĆ Salih (Ibrahim)	71	Kalesija	M	P	11	srpanj	D. Krečane	

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO GRADAČAC

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
190.	MULAVDIĆ Ahmed (Jusuf)	73	Gradačac	M	P	23	kolovoz	Gradačac	107
191.	MUMINOVIĆ Enver		Vlasenica	M	P	27	kolovoz	Tramošnica	
192.	MUMINOVIĆ Ramo (Osman)	63	S. Zelinja	M	P	26	kolovoz	Zelinja	107
193.	MUSTAFAGIĆ Ismet (Sakib)	48	Mionica	M	P	18	kolovoz	Mionica	107
194.	NEMANOVIĆ Mersed (Redžo)	70	Rajska	M	P	7	kolovoz	D. Zelinja	107
195.	NMEHIĆ Mehmed (Salih)	69	Vida	M	P	25	srpanj		107
196.	NOVALIĆ Husein (Hasan)	49	Jasenica	M	P	10	srpanj	Jasenica	107
197.	NOVALIĆ Salim (Smail)	52	Ledenica	M	P	25	kolovoz	Okanovići	107
198.	NUHANOVIĆ Amir (Latif)	72	Doborovci	M	p	14	kolovoz	Turić	107
199.	NUMANOVIĆ Senahid (Redžo)	65	Rajska	M	P	13	kolovoz	Jasenica	107
200.	OKANOVIĆ Dževad (Selim)	52	Ledenica	M	P	25	kolovoz	Okanovići	107
201.	OKANOVIĆ Ednan (Džemal)	70	Gradačac	M	P	7	rujan		107
202.	OKANOVIĆ Esad (Hamdija)	68	Vida	M	P	30	kolovoz	Vida	107
203.	OKANOVIĆ Halid (Ćamil)	33	Okanovići	M	P	25	kolovoz	Okanovići	107
204.	OKANOVIĆ Husein (Sadik)	40	Okanovići	M	P	2	lipanj	Okanovići	107
205.	OKANOVIĆ Izet (Sakib)	60	Okanovići	M	P	25	kolovoz	Okanovići	107
206.	OKANOVIĆ Mevludin (Salko)	58	Ledenica	M	P	14	kolovoz	Škorići	107
207.	OKANOVIĆ Ramiz (Ramo)	56	Okanovići	M	P	17	kolovoz	Tramošnica	107
208.	OKIĆ Nasir (Safet)	71	Gradačac	M	P	26	srpanj	G. Lukavac	107
209.	OMERAGIĆ Admir (Adil)		Srebrenik	M	P	11	rujan	Liporašće	
210.	OMERAGIĆ Fahir (Muharem)	50	Sibovac	M	P	2	listopad	Sibovac	107
211.	OMERAGIĆ Mersad (Izet)	69	Sibovac	M	P	31	kolovoz		107
212.	OMERČIĆ Enver (Omer)	72	Mionica	M	P	27	kolovoz	Mionica	107
213.	OMERČIĆ Enver (Smail)	63	Mionica	M	N	14	kolovoz	Turić	107
214.	OMEROVIĆ Bedrudin (Razim)	77	Gradačac	M	P	17	srpanj	Gradačac	107
215.	OMEROVIĆ Mesud (Alija)	61	Novalići	M	P	2	srpanj	Novalići	107
216.	OMEROVIĆ Mevludin (Muharem	71	Srebrenik	M	P	2	listopad	Liporašće	
217.	OMEROVIĆ Mustafa		Lukavica	M	N	18	srpanj	Orlovo Polje	
218.	OMEROVIĆ Osman (Hasan)	57	Gradačac	M	P	24	rujan	Požarika	107
219.	OMEROVIĆ Rahman (Ramo)	55	Novalići	M	P	4	srpanj	Novalići	107
220.	OMEROVIĆ Reuf (Ahmet)	54	Novalići	M	P	29	kolovoz	Gradačac	107
221.	OMIĆ Bakir (Ćamil)	67	Mionica	M	P	21	kolovoz		107
222.	OMIĆ Ferid (Džemal)	65	Mionica	M	P	21	kolovoz	Kamberi	107
223.	OMIĆ Kemal (Fajko)	50	Mionica	M	P	11	rujan	Liporašće	107
224.	OMIĆ Nail (Ibrahim)	71	Mionica	M	P	27	kolovoz	Mionica	107
225.	ORGIĆ Niko (Ivo)	53	D. Hrgova	H	P	28	kolovoz	Cerik	107
226.	OSMANOVIĆ Ahmed (Edhem)	66	Novalići	M	N	30	lipanj	Novalići	107
227.	OSMANOVIĆ Enes (Ahmed)	59	Novalići	M	P	6	srpanj	Vida	107
228.	OSMANOVIĆ Ismet (Džemal)	61	Vida	M	P	28	srpanj	Vida	107
229.	OSMIČIĆ Zijad (Suljo)	52	Gradačac	M	P	19	srpanj	Požarika	107
230.	OSMIĆ Adil	64	Klokotnica	M	P	11	kolovoz	Turić	
231.	OTRČIĆ Krunoslav (HOS)	72	Šibenik	H	P	19	srpanj	Požarika	
232.	PANDŽIĆ Emsad (Omer)	70	Miovica	M	P	18	srpanj	D. Krečane	107
233.	PANDŽIĆ Ferid (Halil)	68	Miovica	M	P	19	srpanj	Požarika	107
234.	PAŠALIĆ Sinan (Mujo)	50	Novalići	M	N	30	lipanj	Novalići	107
235.	PAŠALIĆ Vahid (Ismet)	62	Lukavac	M	P	18	srpanj	Hasanbašići	107
236.	PAVIĆ Matija (Ivo)		Živinice	H	P	3	rujan	Gradačac	
237.	PEJAKOVIĆ Marijan (Juro)	64	Orlovo Polje	H	P	7	kolovoz	Orlovo Polje	107
238.	PERIĆ Vladimir (Mato)	60	G. Bjeljevina	H	P	19	srpanj	Požarika	107
239.	PEŠTALIĆ Mirsad (Kasim)	67	Lukavac	M	P	14	kolovoz	Turić	107
240.	PETROVIĆ Franjo (jakub)	62	Obodnica	H	N	7	rujan	Tuzlani	
241.	PEZEROVIĆ Fikret (Alija)	61	Gradačac	M	P	26	kolovoz	Gradačac	107
242.	PIGAC Ljubo (HOS)	60	Zagreb	H	P	19	srpanj	Požarika	
243.	PJEVIĆ Mirsad	70	Srebrenik	M	N	1	listopad	Liporašće	
244.	PJEVIĆ Nusret (Husein)	66	Srebrenik	M	N	1	listopad	Liporašće	
245.	RABIĆ Esad (Mustafa)	62	Mionica	M	P	3	rujan	Mionica	107
246.	RABIĆ Fahrudin (Idriz)	66	Mionica	M	P	11	rujan	Liporašće	107
247.	RAMIĆ Nijaz (Husein)	68	Gradačac	M	P	18	srpanj	Krečane	107
248.	RANČIĆ Mehmedalija (Hamza)		Kalesija	M	P	11	srpanj	D. Krečane	
249.	RELATIĆ Tomo (Ivo)	41	D. Hrgova	H	P	17	lipanj	D. Hrgovi	107
250.	RESIĆ Abdulah		Živinice	M	P	25	lipanj		
251.	REŠIDOVIĆ Sulejman	70	Srebrenik	M	N	1	listopad	Liporašće	
252.	SAFTIĆ Hamid (Behader)	62	Vučkovac	M	P	28	kolovoz		107

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO GRADAČAC

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
253.	SAHAČIĆ Ahmet (Kemal)	68	Sibovac	M	P	11	srpanj	Gradačac	107
254.	SAHAČIĆ Fahrudin (Džemal)	68	Sibovac	M	P	9	kolovoz	Tramošnica	107
255.	SAHAČIĆ Hidajet (Hasan)	68	Mionica	M	P	3	rujan	Mionica	107
256.	SAHAČIĆ Ishak (Ibrahim)	60	Gradačac	M	P	11	rujan	Liporašće	107
257.	SALIHOVIĆ Ramiz	50	Moštanica	M	P	14	rujan	Cerik	107
258.	SALKIĆ Hasan	69	Živinice	M	P	14	rujan	Liporašće	
259.	SEJDULAHOVIĆ Juso (Muharem	48	Brezovo Polje	M	P	11	rujan	Liporašće	107
260.	SELIMOVIĆ Agan		Gračanica	M	P	5	kolovoz	Orlovo Polje	
261.	SELIMOVIĆ Besim (Adem)	66	Mionica	M	N	29	kolovoz	Mionica	107
262.	SELIMOVIĆ Esad Ibrahim)	61	Vučkovac	M	P	23	rujan	Okanovići	107
263.	SELIMOVIĆ Zikret (Osman)	57	Požarika	M	P	19	rujan	Požarika	107
264.	SELMANOVIĆ Arif (Rusulem)	70	Gradačac	M	P	12	rujan	Liporašće	107
265.	SIJAČIĆ Almir (Ćazim)	75	Živinice	M	P	4	rujan		
266.	SINANOVIĆ Osman (Smajo)	38	Mionica	M	P	17	rujan	Mionica	107
267.	SIVČIĆ Muhamed	76	Živinice	M	P	14	rujan	Liporašće	
268.	SIVIĆ Hadžib (Salim)	67	Gradačac	M	P	2	listopad		107
269.	SIVIĆ Rasim (Mehmedalija)	68	Gračanica	M	P	1	listopad	Liporašće	107
270.	SKENDEROVIĆ Esad (Osman)	62	Gradačac	M	P	10	srpanj		107
271.	SKENDEROVIĆ Jasim (Redžo)	63	Gradačac	M	P	9	rujan	G. Lukavac	107
272.	SKOŽDOPOLJ Željko (Jozo)	60	Gradačac	H	P	4	listopad	Sibovac	107
273.	SMAJIĆ Ahmo (Osman)	56	S. Zelinja	M	P	26	srpanj		107
274.	SPAHIĆ Ibrahim (Ragib)	64	Gračanica	M	P	14	kolovoz	Turić	
275.	SUBAŠIĆ Ante (HOS)	74	Zadar	H	P	19	srpanj	Požarika	
276.	SUBAŠIĆ Jasmin (Edhem)	69	Požarika	M	P	19	rujan	D. Bjeljevina	107
277.	SUBAŠIĆ Mersed (Samid)	62	Gradačac	M	P	1	listopad	Liporašće	107
278.	SUBAŠIĆ Nedžib (Jusuf)	56	Gradačac	M	P	9	rujan	Požarika	107
279.	ŠABIĆ Hrusto (Husein)	73	Srebrenik	M	P	9	kolovoz	Turić	
280.	ŠAHDANOVIĆ Bakir (Adem)	67		M	P	13	kolovoz	Tramošnica	107
281.	ŠAHDANOVIĆ Jasmin (Haso)	73	D. Međeđa	M	P	18	lipanj	Ledenice	107
282.	ŠAKOVIĆ Edin (Enes)	73	Gradačac	M	P	28	rujan	Gradačac	107
283.	ŠEČIĆ Edin (Razim)	72	Požarika	M	P	13	srpanj	Požarika	107
284.	ŠEČIĆ Esad (Agan)	65	Gradačac	M	P	2	kolovoz	D. Bjeljevina	107
285.	ŠEČIĆ Zahid (Ahmo)	61	Požarika	M	P	19	srpanj	Požarika	107
286.	ŠEHIĆ Meho (Omer)	54	D. Zelinja	M	P	3	srpanj	D. Zelinja	107
287.	ŠESTAN Anto (Anto)	55	D. Ledenice	H	N	18	kolovoz	D. Ledenice	107
288.	ŠIMIĆ Jurko (Piljo)	59	D. Hrgova	H	P	30	lipanj	Kerep	107
289.	ŠIMIĆ Niko (Augustin)	48	D. Hrgova	H	P	28	kolovoz	Cerik	107
290.	ŠIMIĆ Pero (Tomislav)	57	D. Hrgova	H	P	28	kolovoz	Cerik	107
291.	ŠIMIĆ Piljo (Ilija)	60	D. Hrgova	H	P	30	lipanj	Kerep	107
292.	TAPALOVIĆ Adem (Husein)	66	Gradačac	M	P	8	srpanj		107
293.	TERZIĆ Edin (Husein)	71	Vida	M	P	29	srpanj	Vida	107
294.	TERZIĆ Halil (Sahmo)	47	Rajska	M	P	1	srpanj	Rajska	107
295.	TERZIĆ Kemo (Suljo)	52	Vida	M	P	23	srpanj	Vida	107
296.	TITORIĆ Omer (Murat)		Kladanj	M	P	6	srpanj	Vida	
297.	TOPČIĆ Dženaida (Nusret)	69	Vlasenica	M	P	3	srpanj	D. Krečane	
298.	TUČIĆ Mehmedalija		Tuzla	M	P	5	srpanj	Novalići	
299.	VESELČIĆ Ivo		Špionica	H	P	29	kolovoz	D. Hrgovi	
300.	VESELČIĆ Josip		Špionica	H	P	17	rujan	Liporašće	
301.	VIDAKOVIĆ Ivica (Luka)	65		H	P	26	kolovoz	Tramošnica	107
302.	VIŠTICA Marijan (Anto)	41		H	N	2	rujan	B. Gradiška	107
303.	VLAŠIĆ Anto (Tadija)	63	Ledenice	H	P	26	lipanj	Ledenice	107
304.	VLAŠIĆ Zvonko (Mato)	60	D. Ledenice	H	P	26	lipanj	D. Ledenice	107
305.	VRDOLJAK Anto (Đuro)	69	Turić	H	P	17	srpanj	Turić	107
306.	VRDOLJAK Niko (Ivo)	60	Turić	H	P	23	lipanj	Turić	107
307.	VUKOVIĆ Safet (Aga)	68	Mionica	M	P	11	rujan	Liporašće	107
308.	VUKOVIĆ Sead (Fehim)	60	Mionica	M	P	11	rujan	Liporašće	107
309.	ZIMIĆ Mujo		Vlasenica	M	P	27	kolovoz	Tramošnica	107
310.	ZRNIĆ Ahmet (Omer)	64	Vida	M	P	30	kolovoz	Vida	107
311.	ZRNIĆ Amir (Salim)	63	Vida	M	N	23	srpanj	Vida	107
312.	ZRNIĆ Elvir (Ćazim)	71	Vida	M	P	6	srpanj	Vida	107
313.	ZRNIĆ Fikret (Hamid)	45	Vida	M	P	14	srpanj	Meškino brdo	107
314.	ZRNIĆ Idriz (Fehim)	58	Vida	M	P	9	srpanj	Vida	107
315.	ZRNIĆ Kemal (Fehim)	52	Vida	M	P	23	srpanj	Vida	107

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO GRADAČAC

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
316.	ZRNIĆ Mevludin (Meho)	60	Vida	M	P	21	srpanj	Vida	107
317.	ZRNIĆ Sead (Mesud)		Vida	M	N	6	srpanj	Novalići	107
318.	ZRNIĆ Sulejman (Izet)	69	Vida	M	P	27	svibanj	Vida	107
319.	ZUKIĆ Mersed (Adem)	50	Vučkovac	M	P	7	kolovoz	Ledenice	107
320.	ZUKIĆ Nedžib (Meho)	59	Gradačac	M	P	1	listopad	Liporašće	107
321.	ZUKIĆ Nermin (Mušan)		Srebrenik	M	P	11	rujan	Liporašće	107
322.	ZUKIĆ Ragib (Osman)	50	Gradačac	M	P	30	kolovoz	Ledenice	107
323.	ZUKIĆ Sead (Kemal)		Srebrenik	M	P	11	rujan	Liporašće	107

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BRČKO

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
1.	AHMETBAŠIĆ Izet (Mehmed)	26		M	N	10	svibanj	Brčko	108
2.	AHMETBAŠIĆ Rzim (Halil)	54		M	P	16	svibanj	Brčko	108
3.	AHMIĆ Fajrudin (Sulejman)	60		M	P	28	kolovoz	Markovići	108
4.	ALIBAŠIĆ Mirsad (Omer)	68		M	P	13	rujan	Ivakovići	108
5.	ALIĆ Jusuf (Hamdija)	56		M	P	6	rujan	Brčko	108
6.	ALIĆ Nihad (Jusuf)	72		M	P	29	rujan	Brčko	108
7.	ALIĆ Salih (Tahir)	70		M	P	15	rujan	Brčko	108
8.	ALOMEROVIĆ Ramo (Šaban)	45		M	P	16	svibanj	Brčko	108
9.	ANUŠIĆ Darko			H	P	16	lipanj	Cerik	108
10.	ANUŠIĆ Mirko (Marko)	68		H	P	18	lipanj	Busovača	108
11.	ATAJIĆ Muhamed (Omer)	56		M	P	4	lipanj	Brčko	108
12.	ATAJIĆ Šerif (Omer)	62		M	P	30	lipanj	Brčko	108
13.	AVDIĆ Muhamed (Hasib)	72		M	P	31	srpanj	Brčko	108
14.	BADŽIĆ Mustafa (Zika)	58		M	P	4	svibanj	Brčko	108
15.	BECIĆ Sifet (Muharem)	72		M	P	30	lipanj	Brčko	108
16.	BEGIĆ Mirsad (Hasan)	60		M	P	11	kolovoz	Brčko	108
17.	BEGOVIĆ Samir (Safet)	68		M	P	7	svibanj	Brčko	108
18.	BEGOVIĆ Zekerija (Ramo)	54		M	P	11	kolovoz	Brčko	108
19.	BEHLIĆ Zijad (Sulejman)	72		M	P	15	srpanj	Brčko	108
20.	BIJELIĆ Marko (Toma)	37		H	P	8	svibanj	Laništa	108
21.	BOŠNJAKOVIĆ Mato (Marko)	50		H	P	13	rujan	D. Rahić	108
22.	BRKIĆ Jozo (Marijan)	43		H	N	2	lipanj	Čađavac	108
23.	BRKIĆ Mijo (Marko)	62		H	P	29	svibanj	Cerik	108
24.	BRODLIĆ Mujo (Salih)	56		M	P	30	srpanj	Brčko	108
25.	BULJUBAŠIĆ Šećerko (Asif)	54		M	P	13	lipanj	Brčko	108
26.	BUSEVAC Bilah (Omer)	55		M	P	2	lipanj	Brčko	108
27.	CEKIĆ Sabahudin (Ferid)	66		M	P	4	kolovoz	Brčko	108
28.	CELJO Admir (Rasim)	70		M	P	24	svibanj	Brčko	108
29.	ČABRIĆ Kemal (Safet)	65		M	P	27	svibanj	Brčko	108
30.	ČABRIĆ Sead (Safet)	55		M	P	4	srpanj	Brčko	108
31.	ČANDIĆ Samir (Kasim)	58		M	P	3	srpanj	Brčko	108
32.	ČANDIĆ Šefik (Ahmet)	71		M	N	13	lipanj	Brčko	108
33.	ČEKIĆ Ivan (Juro)	34		H	P	8	svibanj	Vukšić Donji	108
34.	ČEKIĆ Juro (Avgustin)	69		H	P	9	svibanj	Vukšić Donji	108
35.	ČENANOVIĆ Enes (Jusuf)	50		M	P	7	svibanj	Brčko	108
36.	ČERIMAGIĆ Nijaz (Halim)	46		M	P	21	srpanj	Brčko	108
37.	ĆASKOVIĆ Alija (Džemal)	58		M	P	24	lipanj	Brčko	108
38.	ĆUMUROVIĆ Faruk (Zaim)	64		M	P	14	rujan	Brčko	108
39.	DEMIROVIĆ Abid (Nazif)	48		M	P	10	svibanj	Brčko	108
40.	DENJAGIĆ Fadil (Alaga)	64		M	N	3	svibanj	Brčko	108
41.	DERONJIĆ Mujo (Rifet)	58		M	P	19	srpanj	Brčko	108
42.	DEŽIĆ Ivo (Marko)	69		H	P	28	kolovoz	Cerik	108
43.	DRAPIĆ Omer (Salko)	59		M	P	6	lipanj	Brčko	108
44.	DRNDIĆ Fikret (Hadžip)	65		M	P	4	svibanj	Brčko	108
45.	DŽAFIĆ Rizah (Salih)	54		M	P	5	rujan	Brčko	108
46.	DŽANKOVIĆ Halil (Sulejman)	58		M	P	23	lipanj	Brčko	108
47.	DŽANOVIĆ Hamed (Adem)	49		M	P	5	kolovoz	Brčko	108
48.	ĐONLIĆ Nusret (Husejn)	55		M	P	12	rujan	Brčko	108
49.	EJUPOVIĆ Saladin (Faik)	56		M	P	1	listopad	Brčko	108
50.	FAZLIJEVIĆ Said (Fazlija)	61		M	P	13	lipanj	Brčko	108
51.	FAZLOVIĆ Esad (Fehim)	60		M	P	14	rujan	Brčko	108
52.	FILIPOVIĆ Josip (Ivan)	65		H	P	8	svibanj	Laništa	108
53.	FILIPOVIĆ Mijo (Ivo)	67		H	P	9	srpanj	Dubravice	108
54.	FRANJIĆ Anto (Ivo)	46		H	P	8	svibanj	Brčko	108
55.	FRANJIĆ-KATUŠIĆ Tadija (Petar)	74		H	P	16	lipanj	Gornja Skakava	108
56.	GOLUBICA Mirsad (Cerir)	65		M	P	1	kolovoz	Brčko	108
57.	GUDELJEVIĆ Franjo (Petar)	65		H	N	27	svibanj	Modriča	108
58.	GUDELJEVIĆ Mijo (Jozo)	63		H	P	28	kolovoz	Cerik	108
59.	GUSO Omer (Alija)	50		M	P	22	lipanj	Brčko	108
60.	GUSO Zijad (Džemal)	58		M	P	10	svibanj	Brčko	108
61.	HADŽAJLIĆ Jusuf (Mujo)	57		M	N	7	svibanj	Brčko	108
62.	HADŽAJLIĆ-SEF Sakib (Salih)	68		M	P	1	svibanj	Brčko	108
63.	HADŽIĆ Alija (Alosman)	72		M	N	7	svibanj	Brčko	108

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BRČKO

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
64.	HADŽIĆ Hazim (Suljo)	49		M	N	8	svibanj	Brčko	108
65.	HADŽIĆ Mensur (Ibrahim)	52		M	P	20	lipanj	Brčko	108
66.	HADŽIMURATOVIĆ Sanel (Fadil)	74		M	P	21	srpanj	Brčko	108
67.	HAJDAREVIĆ Senad (Rizvan)	64		M	P	7	svibanj	Brčko	108
68.	HALILOVIĆ Suad (Redžep)	62		M	P	27	rujan	Brčko	108
69.	HARAČIĆ Sanel (Rušid)	71		M	P	3	rujan	Brčko	108
70.	HASETOVIĆ Mehmed (Džemal)	68		M	P	3	listopad	Brčko	108
71.	HASOVIĆ Jakub (Jakub)	44		M	U	4	svibanj	Brčko	108
72.	HASOVIĆ Zekerija (Suljo)	50		M	P	7	svibanj	Brčko	108
73.	HODŽIĆ Fahrudin (Ismet)	69		M	P	18	svibanj	Brčko	108
74.	HODŽIĆ Haris (Muris)	65		M	P	1	kolovoz	Brčko	108
75.	HODŽIĆ Mustafa (Hadzan)	55		M	P	13	lipanj	Brčko	108
76.	HODŽIĆ Sabrija (Ramo)	57		M	P	5	kolovoz	Brčko	108
77.	HODŽIĆ Safer (Ramo)	44		M	P	5	kolovoz	Brčko	108
78.	HODŽIĆ Sead (Selman)	68		M	P	26	lipanj	Brčko	108
79.	HODŽIĆ Zuhdija (Avdo)	68		M	P	9	rujan	Brčko	108
80.	HOSO Nedžad (Ekrem)	70		M	P	7	lipanj	Brčko	108
81.	HRLOVIĆ Senad (Vehbija)	72		M	P	14	rujan	Brčko	108
82.	HUKARA Avdo (Hasan)	53		M	P	15	rujan	Brčko	108
83.	HUSELJAKOVIĆ Jusuf (Mehmed)	62		M	P	10	rujan	Brčko	108
84.	HUSIĆ Fikret (Sahbaz)	58		M	P	7	lipanj	Brčko	108
85.	HUSIĆ Haranga (Sidik)	72		M	P	2	svibanj	Brčko	108
86.	IBRIŠEVIĆ Sead (Mustafa)	62		M	P	14	rujan	Brčko	108
87.	IKIĆ Nedeljko (Alojzije)	67		H	P	14	rujan	Donji Rahić	108
88.	IMAMOVIĆ Mirsad (Rasid)	70		M	P	26	travanj	Maoca	108
89.	IMAMOVIĆ Muharem (Ibrahim)	69		M	P	7	rujan	Brčko	108
90.	ISANOVIĆ Ramo (Halil)	54		M	P	28	lipanj	Brčko	108
91.	ISMAILEFENDIĆ Smail (Husein)	73		M	P	2	rujan	Brčko	108
92.	IVAKOVIĆ Ivo (Andrija)	51		H	U	21	rujan	Donji Rahić	108
93.	IVAKOVIĆ Tomo (Andrija)	70		H	P	19	kolovoz	Donji Rahić	108
94.	JAKIĆ Filip (Tunjo)	59		H	P	2	srpanj	Gorica	108
95.	JANKEK Željko (Marijan)	63		H	P	13	svibanj	Brčko	108
96.	JASENČIĆ Husein (Emin)	49		M	P	23	srpanj	Brčko	108
97.	JUKA P. Jusuf (Musan)	52		M	P	15	srpanj	Brčko	108
98.	JUKAN Safet (Đulaga)	73		M	P	24	srpanj	Brčko	108
99.	JURIĆ Juro (Luka)	44		H	P	3	kolovoz	Dubrave	108
100.	JURKIĆ Mika (Juro)	67		H	N	30	rujan	Bijelo Brdo	108
101.	JUSIĆ Mirsad (Galib)	60		M	P	24	lipanj	Brčko	108
102.	JUZUNOVIĆ Nedžad (Rifet)	69		M	P	1	listopad	Brčko	108
103.	KADIĆ Vahid (Mehmed)	57		M	P	7	lipanj	Brčko	108
104.	KALIĆ Sead (Hamdija)	59		M	P	20	svibanj	Brčko	108
105.	KARAHASANOVIĆ Senun (Salih)	65		M	P	4	rujan	Brčko	108
106.	KARANOVIĆ Velid (Mustafa)	66		M	P	9	svibanj	Brčko	108
107.	KARASULJIĆ Admir (Sadik)	69		M	P	17	svibanj	Brčko	108
108.	KNEŽEVIĆ Marko (Tadija)	42		H	P	15	rujan	Donji Rahić	108
109.	KOLAR Andrija (Frannjo)	46		H	N	9	svibanj	Brčko	108
110.	KOMBIĆ Nedžad (Sumbul)	66		M	P	13	lipanj	Brčko	108
111.	KOPIĆ Mato (Ivo)	58		H	P	9	svibanj	Brčko	108
112.	KORJENIĆ Ramiz (Šaćir)	58		M	P	22	srpanj	Brčko	108
113.	KOVAČIĆ Alija (Bazo)	65		M	P	5	kolovoz	Brčko	108
114.	KRAJNOVIĆ Irfan (Mehmed)	55		M	P	30	kolovoz	Brčko	108
115.	KUČUKALIĆ Admir (Nusret)	59		M	P	7	srpanj	Brčko	108
116.	KULOVIĆ Admir (Alaga)	70		M	P	13	lipanj	Brčko	108
117.	KURTEŠI Mirsad (Osman)	67		M	P	9	svibanj	Brčko	108
118.	KURTIĆ Sulejman (Salih)	51		M	P	1	kolovoz	Brčko	108
119.	KURTOVIĆ Ifet (Hanefija)	50		M	P	1	srpanj	Brčko	108
120.	LACIĆ Ivan (Martin)	53		H	P	8	svibanj	Laništa	108
121.	LATIFOVIĆ Mirsad (Muharem)	71		M	P	13	rujan	Gornji Rahić	108
122.	LATIFOVIĆ R. Muhamed (Šaban)	51		M	P	28	lipanj	Brčko	108
123.	LONČAREVIĆ Vlatko (Ivica)	66		H	P	13	lipanj	Brčko	108
124.	LOVRIĆ Zdravko (Filip)	66		H	P	21	kolovoz	G. Tramošnica	108
125.	LUCIĆ Miroslav (Božo)	71		H	P	8	svibanj	Krepšić	108
126.	LUČIĆ Mirko (Ivo)	69		H	P	8	svibanj	Krepšić	108

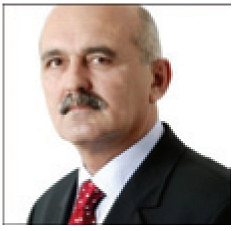
POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BRČKO

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
127.	LJEŠČANIN Ahmat (Nusret)	61		M	P	29	rujan	Brčko	108
128.	LJEŠČANIN Azur (Nusret)	64		M	P	20	kolovoz	Brčko	108
129.	LJUČA Enes (Munir)	62		M	P	10	svibanj	Brčko	108
130.	MAHMIĆ Ibrahim (Ibrahim)	58		M	P	7	svibanj	Brčko	108
131.	MALENČIĆ Željko (Marijan)	60		H	P	24	svibanj	Brčko	108
132.	MANDIĆ Miladin (Matija)	69		H	P	23	kolovoz	Gornji Rahić	108
133.	MARTINOVIĆ Ivan (Niko)	63		H	P	19	kolovoz	Dubrave	108
134.	McKERRACNER Malcom	65		O	P	6	lipanj	Brčko	108
135.	MEHINOVIĆ Nedžad (Muharem	69		M	P	17	srpanj	Brčko	108
136.	MEHINOVIĆ Rasim (Mehmed)	69		M	N	13	rujan	Brčko	108
137.	MEHMEDOVIĆ Mehrudin (Seval	72		M	P	17	srpanj	Brčko	108
138.	MEMIĆ Almir (Ibro)	77		M	P	13	srpanj	Brčko	108
139.	MESIĆ Asim (Kasim)	56		M	P	19	rujan	Brčko	108
140.	MESIĆ Danijel (Edhem)	75		M	P	30	svibanj	Brčko	108
141.	MIJATOVIĆ Stjepan (Ivo)	69		H	P	18	lipanj	Bijela	108
142.	MIKANOVIĆ Mato (Stjepan)	69		H	P	9	rujan	Dubravice Donje	108
143.	MISLIMOVIĆ Hasmir (Husnija)	72		M	P	13	lipanj	Brčko	108
144.	MIŠKOVIĆ Ilija (Tunjo)	69		H	P	8	svibanj	Gorice	108
145.	MRKALJEVIĆ Nermin (Bajro)	68		M	P	13	lipanj	Brčko	108
146.	MUJAGIĆ Mirsad (Sulejman)	55		M	N	10	svibanj	Brčko	108
147.	MUJDANOVIĆ Đ. Zilka (Omer)	47		M	P	11	srpanj	Brčko	108
148.	MUJIĆ Fadil (Smajil)	47		M	P	7	svibanj	Brčko	108
149.	MUJIĆ Isko (Ibrahim)	65		M	P	24	svibanj	Brčko	108
150.	MUJIĆ Salih (Mustafa)	65		M	P	12	rujan	Brčko	108
151.	MUJKIĆ Jakub (Rasim)	58		M	P	28	svibanj	Brčko	108
152.	MULIĆ Bajram (Sahin)	38		M	N	8	svibanj	Brčko	108
153.	MURATOVIĆ Ferhat (Salih)	64		M	P	11	rujan	Brčko	108
154.	MURATOVIĆ Novalija (Mujo)	61		M	P	5	kolovoz	Brčko	108
155.	MURATOVIĆ Zahid (Agan)	55		M	P	11	srpanj	Brčko	108
156.	MUSANOVIĆ Asim (Safet)	65		M	P	2	svibanj	Brčko	108
157.	MUSTEDANOVIĆ Mustafa (Salih	51		M	P	7	svibanj	Brčko	108
158.	NIKOLIĆ Marijan (Ivo)	47		H	P	8	svibanj	Ulice	108
159.	NIKOLIĆ Marko (Ivo)	50		H	P	8	svibanj	Laništa	108
160.	NOVAKOVIĆ Ivo (Toma)	69		H	P	29	svibanj	Srebrenik	108
161.	NUKIĆ Redžep (Šaćir)	44		M	P	4	srpanj	Brčko	108
162.	OKIĆ Ramiz (Đulaga)	56		M	P	3	svibanj	Brčko	108
163.	OMERHODŽIĆ Mersed (Husnija)	62		M	P	13	lipanj	Brčko	108
164.	OMEROVIĆ Avdija (Halko)	74		M	P	29	rujan	Brčko	108
165.	OSMANBAŠIĆ Admir (Bajro)	66		M	P	22	srpanj	Brčko	108
166.	OSMANOVIĆ Esad (Safet)	49		M	P	1	kolovoz	Brčko	108
167.	OSMIĆ Ramiz (Mustafa)	76		M	P	3	rujan	Brčko	108
168.	PEKARIĆ Safet (Ibrahim)	69		M	P	3	rujan	Brčko	108
169.	PEKIĆ Osman (Nazif)	49		M	P	1	kolovoz	Brčko	108
170.	PERIKIĆ Roka (Mijo)	47		H	P	20	svibanj	Gorice	108
171.	PERVANOVIĆ Ibrahim (Selim)	63		M	P	28.	svibanj	Brčko	108
172.	PESTALIĆ Mustafa (Sahbaz)	54		M	P	22	lipanj	Brčko	108
173.	PEZEROVIĆ Husejn (Hamza)	52		M	P	13	rujan	Brčko	108
174.	PIJUK Melvudin (Islam)	66		M	P	11	lipanj	Brčko	108
175.	PITNJAKOVIĆ Ferhat (Mehmed)	54		M	P	14	rujan	Brčko	108
176.	PJEVIĆ Salih (Mustafa)	62		M	P	26	kolovoz	Brčko	108
177.	PLAKALO Mujo (Edhem)	65		M	P	5	svibanj	Brčko	108
178.	POBRIĆ Ibrahim (Began)	59		M	P	6	kolovoz	Brčko	108
179.	POBRIĆ Orhan (Began)	66		M	P	12	rujan	Brčko	108
180.	PRELJEVIĆ Medzid (Hamdija)	63		M	P	2	svibanj	Brčko	108
181.	RAMIĆ Alija (Ibrahim)	47		M	N	8	svibanj	Brčko	108
182.	RAMOVIĆ Nedžad (Abaz)	73		M	P	27	srpanj	Brčko	108
183.	REKIĆ Hajrudin	69		M	P	11	srpanj	Brčko	108
184.	RIZVANOVIĆ Velija (Ramiz)	69		M	P	7	svibanj	Brčko	108
185.	ROELEY John (James)	61		O	P	29	kolovoz	Cerik	108
186.	ROVČANIN Iso (Suljeman)	44		M	N	8	svibanj	Brčko	108
187.	SAHMAN Muharem (Hajro)	59		M	P	7	svibanj	Brčko	108
188.	SALETOVIĆ Sejdo (Murat)	52		M	N	9	svibanj	Brčko	108
189.	SERDAREVIĆ Muhamed (Meho)	53		M	P	17	srpanj	Brčko	108

POGINULI I NESTALI BORCI-ŠEHIDI HVO BRČKO

RB	PREZIME I IME (IME OCA)	RO.	ADRESA	N	*	D	MJESEC	MJESTO	BRI
190.	SILAJDŽIĆ Senad (Saćir)	70		M	P	13	lipanj	Brčko	108
191.	SMAJLOVIĆ Idriz (Sadija)	62		M	P	17	svibanj	Brčko	108
192.	SMAJLOVIĆ Jakub (Sadik)	68		M	P	13	lipanj	Brčko	108
193.	SMAJLOVIĆ Meludin (Bajro)	62		M	P	2	lipanj	Brčko	108
194.	SMAJLOVIĆ Mirzet (Mevludin)	66		M	P	14	srpanj	Brčko	108
195.	SMAJLOVIĆ Nedžad (Arif)	69		M	P	22	lipanj	Brčko	108
196.	SMAJLOVIĆ Ramiz (Smajl)	56		M	P	17	svibanj	Brčko	108
197.	SPORIS Igor	68		H	P	9	lipanj	Brčko	108
198.	STJEPANOVIĆ Avgustin (Ivan)	51		H	P	8	svibanj	Ulice	108
199.	STJEPANOVIĆ Ilija (Anto)	50		H	P	8	svibanj	Ulice	108
200.	STJEPANOVIĆ Ivan (Antun)	27		H	P	8	svibanj	Ulice	108
201.	STJEPANOVIĆ Marijan (Ilija)	57		H	P	8	svibanj	Ulice	108
202.	STJEPANOVIĆ Vlado (Marko)	61		H	P	8	svibanj	Vukšić Donji	108
203.	SULEJMANOVIĆ Ibrahim (Halil)	64		M	P	18	svibanj	Brčko	108
204.	SULEJMANOVIĆ Ramiz (Nezir)	66		M	P	5	lipanj	Brčko	108
205.	SULJAKOVIĆ Miralem (Refik)	70		M	P	20	kolovoz	Brčko	108
206.	ŠARIĆ Božo (Ivo)	52		H	P	8	svibanj	Vukšić Donji	108
207.	ŠEHIĆ Fuad (Mustafa)	60		M	P	9	srpanj	Brčko	108
208.	ŠERIĆ Mehmed (Mahmut)	44		M	P	13	rujan	Brčko	108
209.	ŠERIFOVIĆ Samir (Baćir)	72		M	P	21	srpanj	Brčko	108
210.	ŠIMIĆ Drago (Marijan)	58		H	P	9	rujan	Donji Rahić	108
211.	ŠIŠIĆ Marijan (Mato)	60		H	P	7	svibanj	Laništa	108
212.	ŠOLJIĆ Jozo (Bono)	50		H	P	8	svibanj	Ulice	108
213.	TALETOVIĆ Bajro (Abdulah)	62		M	P	10	lipanj	Brčko	108
214.	TIRIĆ Sakib (Abdulah)	69		M	P	14	rujan	Brčko	108
215.	TOMIĆ Petar (Jozo)	34		H	P	8	svibanj	Laništa	108
216.	TUNJIĆ Anto (Ivo)	46		H	P	8	svibanj	Laništa	108
217.	TURSIĆ Salih (Hasan)	63		M	P	3	svibanj	Brčko	108
218.	TVICA Sead (Džafer)	62		M	P	8	svibanj	Brčko	108
219.	VEJZOVIĆ Agan (Mehmed)	49		M	P	13	rujan	Gornji Rahić	108
220.	VEJZOVIĆ Saša (Sead)	76		M	P	4	svibanj	Brčko	108
221.	VEJZOVIĆ Suvad (Besir)	71		M	P	10	lipanj	Brčko	108
222.	VELIJA Senad (Ajrus)	70		M	P	12	rujan	Brčko	108
223.	VESELČIĆ Ivo (Mijo)	72		H	P	28	kolovoz	Cerik	108
224.	VESELČIĆ Josip (Mijo)	64		H	N	17	rujan	Liporašće	108
225.	VILJUŠIĆ Ivo (Jozo)	58		H	P	6	listopada	Dubrave	108
226.	VUJČEC Mladen	71		H	P	4	lipanj	Brčko	108
227.	ZEČEVIĆ Ivo (Niko)	67		H	P	13	kolovoz	Dubrave	108
228.	ZILIĆ Nermin (Safet)	69		M	P	11	kolovoz	Brčko	108
229.	ZLATIĆ Dževad (Kemal)	69		M	P	5	kolovoz	Brčko	108
230.	ZLATIĆ Mirzet (Izet)	69		M	P	27	kolovoz	Brčko	108

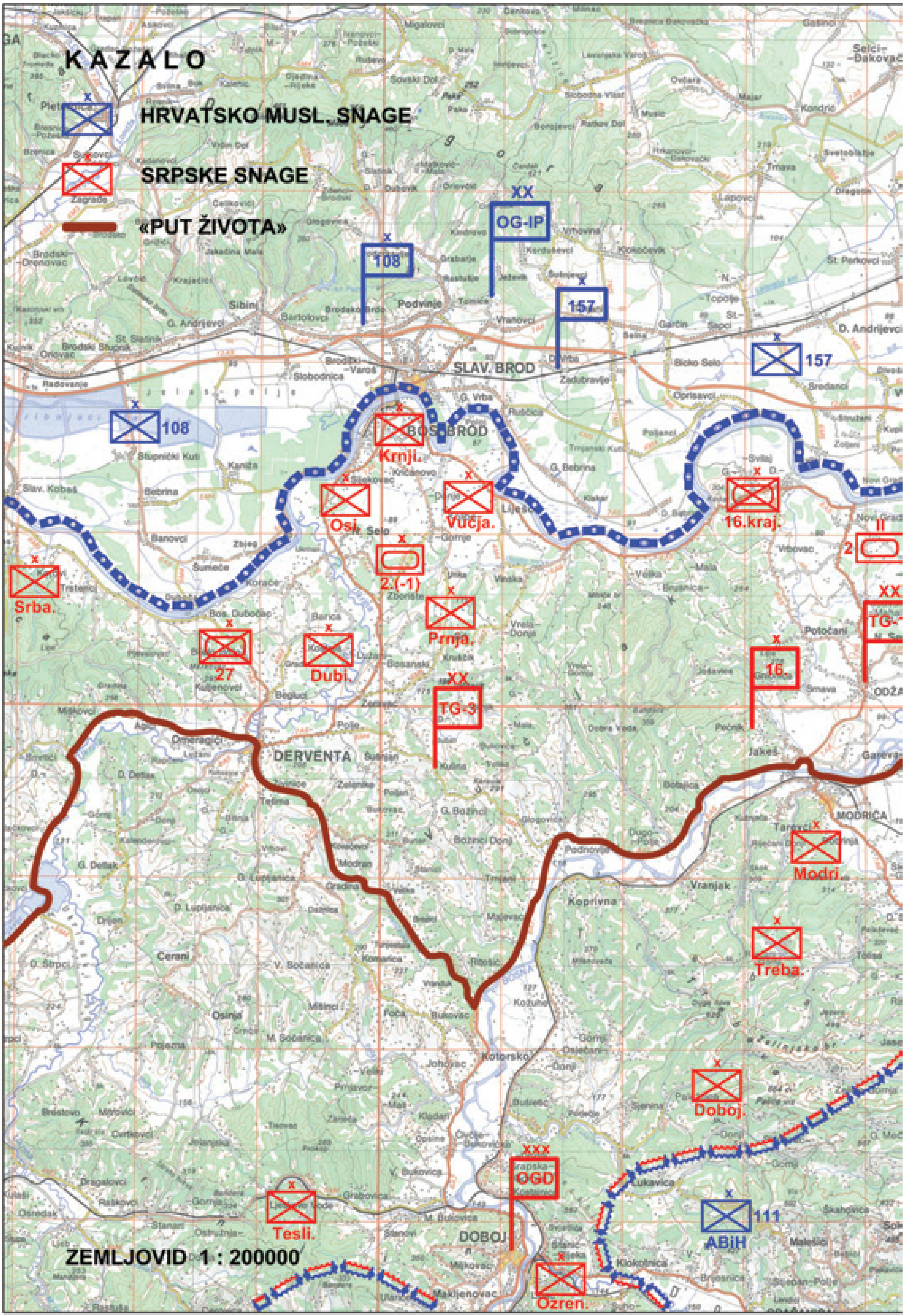
Bilješka o autoru

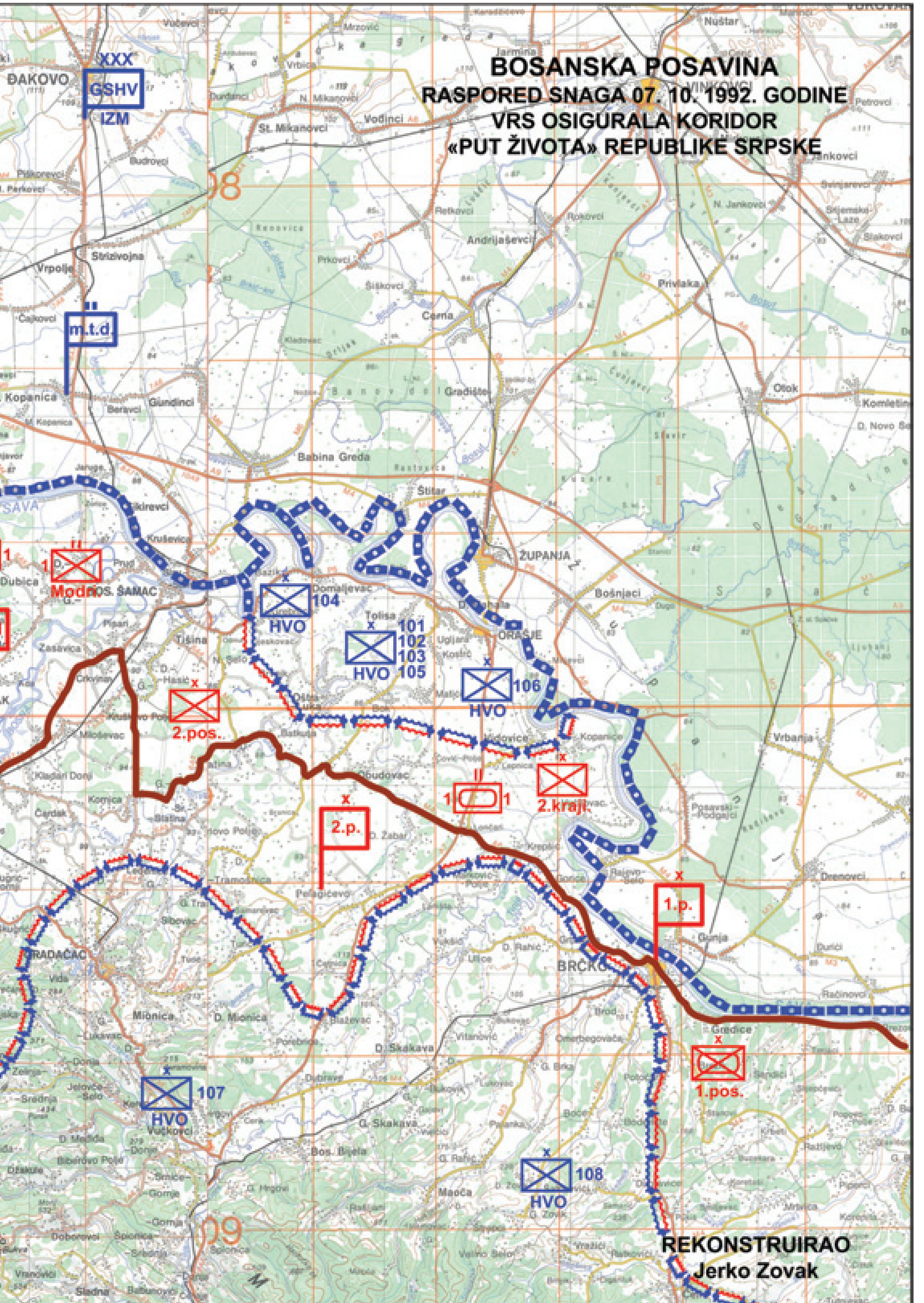

JERKO ZOVAK (Vrbanja, 1952. RH) kao situirani privatni poduzetnik i politički aktivan hrvatski socijaldemokrat, bez čina, od 15. kolovoza 1991. god. dragovoljac Domovinskog rata. Kao zapovjednik Pratećeg voda 3./108. br. ZNG HV („Prepelice“), od 14. listopada 1991. do konca travnja 1992. godine proveo na zapadno-slavonskom bojištu, a kao zapovjednik 4./3./108. br. ZNG HV, od 06. svibnja do 05. listopada 1992. god. na bosansko-posavskom bojištu. Nakon povlačenja iz Bosanskog Broda, kao operativac, radio na utvrđivanju obrane Brodsko-posavske županije i ustrojstvu 108. br. HV.

Na osobni zahtjev, 26. ožujka 1994. god., razvojačen u činu natporučnika, kao pomoćnik načelnika stožera 108. br. HV za operativno nastavne poslove. Za akciju „Oluja“ mobiliziran 02. kolovoza 1995. god. i kao operativac 108. br. HV sudjelovao u aktivnostima postrojbe do 06. rujna 1995. god.

Zapovjedništvo 108. br. ZNG HV ga je pohvalilo za osobni doprinos u Domovinskom ratu. Odlukom Ministarstva obrane RH, za posebne zasluge, dobio PHP (prvi hrvatski pištolj). Odlukom Zapovjedništva Zbornog područja Osijek, pohvaljen za iskazanu hrabrost i samoprijegor u izvršavanju borbenih zadaća. Odlikovan je Spomenicom Domovinskog rata 1990.-1992. i Redom hrvatskog pletera. Umirovljen 15. ožujka 2006. godine, zbog stradanja u ratu i oboljenja u miru.

KAZALO
HRVATSKO MUSL. SNAGE
SRPSKE SNAGE
«PUT ŽIVOTA»
OG-IP
108
157
108
157
SLAV. BROD
BOS. BROD
Krnji.
Osi.
Vučja.
16.kraj.
2.(-1)
Srba.
Prnja.
27
Dubi.
TG-3
16.
DERVENTA
MODRIČA
Modri.
Treba.
Doboj.
OGD
Tesli.
DOBOJ
Ozren.
111
ABiH
ZEMLJOVID 1 : 200000

BOSANSKA POSAVINA
RASPORED SNAGA 07. 10. 1992. GODINE
VRS OSIGURALA KORIDOR
«PUT ŽIVOTA» REPUBLIKE SRPSKE
XXX
GSHV
IZM
m.t.d.
104
HVO
101
102
103
105
HVO
106
HVO
2.pos.
2.kraji.
2.p.
1.p.
1.pos.
107
HVO
108
HVO
REKONSTRUIRAO
Jerko Zovak